230

1601

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE ROMA
8
34 K
12

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

Digitized by Google

Digitized by Google

Cat. inscript.

De Diſciplina CHRISTIANÆ PERFECTIONIS,

Pro Triplici Hominum Statu, Incipientium, Proficientium, & Perfectorum, ex Sacris Scripturis, & Patribus,

LIBRI QVINQVE.

AVCTORE

BERNARDINO ROSSIGNOLIO

Vlmetano, Societatis Ieſu Theologo.

SVPERIORVM PERMISSV.

VENETIIS APVD SOCIETATEM VENETAM MDCI.

Collegij Romani Societ. Iesu . B. Sup.
Bib. Sup.

Digitized by Google

CLAVDIO AQVAVIVAE
PRAEPOSITO
GENERALI
SOCIETATIS IESV

BERNARDINVS ROSSIGNOLIVS S.

Librum de diſciplina Chriſtianæ perfectionis à me conſcriptum, ne ſine ea quam è tuis manibus accipiet luce, in lucem prodeat, vt authoritate tua, ita & nomine illuſtratum emitto: vt cui initium & quaſi conceptio debita eſt, dicetur partus; & qui parens conſilij fuiſti, primus fructum laboris excipias. Et licet indignum videri poſſit, ijs adnumerari me, qui te per librum adeunt, tu tamen non es, Pater optime, tuis humaniſſimis moribus indignus. Et liber qui in manus tuas venit, non tam meus eſt, quàm eorum, quorum ſacra monumenta, quantum tute tibi ab aſſiduis occupationibus eripere potes, diligentiſſimè volutas, & verò etiam auguſtè veneraris. Siquidem ſecundùm Scripturas ſacras, ex ſanctorum potiſſimum Patrum capitibus in opus hoc riuos deduximus, vt qui nobis duces ſunt Catholicorum dogmatum aduerſus hæreticos: quod latè oſtendunt alij lucubrationibus ſuis, ijdem Euan-

Digitized by Google

gelicæ perfectionis ſimul magiſtri eſſe ex hiſce noſtris intelligerentur. Quæ autem nullis authoribus diſſeruntur, quod interdum fieri neceſſe eſt; neque illa vſque adeò mea ſunt, quin vel ſapientum hominum in hoc doctrinæ & experientiæ genere excellentium, vel quod ingenuè fateor, magna ex parte ex tuarum Epiſtolarum, Tractatuum, Adhortationum, ac priuatarum congreſſionum fontibus hauſta ſint. Vt nulla commendatione ſcriptoris ſui, apud te egere poſsit his tibi nominibus commendatus liber. Niſi fortè multa tibi idcirco minus placeant, quod tua ſint. Sed in communi aliorum conſenſu, ignoſcet, nimirum, tibi modeſtia tua. Ego certè plurimum referre ad ſuſceptum opus exiſtimaui, ſi intelligerent omnes me ſub tuæ vmbra ſapientiæ (quæ quanta ſit, nouit Societas Ieſu vniuerſa) quaſi ſub myſtica platano collegiſſe, ſi non vberiorem aquam tuam, ſaltem guttas, quas potui, quaſque hiſce ſcriptis, ea identidem luſtrans, aſperſi. Vt quando his refectionis aquis educatus ſum, eas dum foras deriuo ad aliorum vtilitatem Deique gloriam propagandam; patiendum tibi ſit, nomen capiti inſcriptum legi.

Vale.

ADMO-

ADMONITIO
AD LECTOREM.

IN ſacris Scripturis, ſanctorumq́ Patrum libris habere nos omnia, quæ hominem ab ipſis incunabulis Chriſtianæ vitæ, per reliquas omnes eius ætates, perducere poſſunt ad perfectionis ſummum, confeſſa res eſt & manifeſta. Siquidem omnis Scriptura, *vt ait Apoſtolus,* diuinitùs inſpirata, vtilis eſt ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iuſtitia, vt perfectus ſit homo Dei, ad omne opus bonum inſtructus. *Sanctorum etiam Patrum ſcripta, de vniuerſa Thoologicæ ſcholæ ſententia, quædam recondita vena ſunt, ex quibus, quaſi pretioſiſſimum aurum ex copioſiſſimis fodinis, arcana perfectionis eruuntur. Certè S.Greg. NaZianZenus ſcribit, ſe in enarrationibus S.Baſilij* non ſuperficiem tantum verborum ſpectare, ſed ex gurgite ad gurgitem adhuc pergendo, abyſſo abyſſum accerſendo, lumine lumen inueniendo; quieſcere nunquam, donec ad ſummum verticem perueniat. *Quod ſi de quibuſcunque Sanctorum monumentis hoc ipſum dici poteſt, quid exiſtimandum de ijs, quæ in moribus ac perfectione explicanda propriè verſantur? Mihi quidem de omnibus ſanctorum Cypriani, Athanaſii, Gregorij Papæ, Chryſoſtomi, Bernardi, & Caßiani, pleriſque etiam S. Auguſtini & aliorum ſcriptis affirmandum videtur, quod idem S. NaZianZenus ſcripſit de Aſceticis S. Baſilij.* Cùm orationes, *inquit,* eas, quæ de moribus, ac benè viuendi ratione ſcripſit, in manus accipio; animo & corpore purgor, templumq́ue Dei capax efficior, atque inſtrumentum muſicum à ſpiritu pulſatum, diuinamq́ue gloriam, & potentiam decantans. Hoc reconcinnor & componor, atque in alium virum migro, diuinitusq́ue immutor. *Et quod Seuerus aſſerit de S. Auguſtini opuſculis,* fauos eſſe nectaris plenos, delicias animæ, ex quibus ea, quidquid in ſe minùs inuenit, aut imbecillum ſentit, reſarciat, atque ſuffulciat. *Idem in aliorum Patrum ſacros Commentarios ac lucubrationes quadrare dubitandum non eſt.*

1. Timoth. 3.

Oratione in laudem S. Baſilij.

Epiſt. 37. inter epiſt. S. Auguſtini.

Optaſſem

Digitized by Google

Optaſſem propterea, vt quod ego ſum conatus efficere, feciſſet aliquis ante me, qui & ingenio & facultate, multoque magis ſpirituali experientia ac ſacra lectione praſtaret: hoc eſt, è ſacrarum Scripturarum & Patrum fontibus doctrinam perfectionis hauſiſſet, in noſque deriuaſſet: ſed quoniam qui id adhuc molitus ſit, ſcio neminem, & res eſt, meo iudicio, vtiliſſima, ne dicam neceſſaria ijs, qui perfectionis viam ſemel ingreſſi, tutò ac fructuoſè in ea pergere ſtudent; non exiſtimaui vitio dandum eſſe, ſi quod duce caruerim, ipſe vno diuino nixus auxilio, mihi viam aperuerim, ſcrutandoque Scripturas, ac vetera Sanctorum monumenta, ex his, ea quæ ſacroſancti ſcriptores de vniuerſa perfectionis ratione ac forma prodiderunt, eruere inchoauerim. Abſoluent fortaſſè alij, quibus otium, induſtria, vires ingenij & ſpiritus maiores ſuppetent; pingentque ſuis coloribus perfectionem. Mihi ſatis eſt qualemcunque viam ad eam demonſtraſſe, & prima tantæ imaginis lineamenta duxiſſe. Vt hanc etiam ob cauſam ſperanda venia ſit, ſi multa ſint omiſſa, quæ præter ea quæ allata ſunt ex Patribus, adhuc adferri potuiſſe videbuntur; ſi aliqua non, vti oportebat, expenſa; aliqua non optimo loco collocata; aliquorum ſententiam minùs aſſecutus ſim, aut ne fortaſſè aſſecutus. Siquidem tentaui ſolùm, & certè bona fide & candidè, quid in hoc genere poſſem ad meam aliorumque vtilitatem.

Illud monitum lectorem volo, nihil ſcribere me, quod Scripturæ & Patrum verbis approbatum & communitum non ſit, omiſſis ſæpenumerò, ad moleſtiam euitandam (Inquit) & (Hæc ille) nec ſemper longa illa ac continuata verborum ſerie, quæ in Patrum libris legitur, ſed interdum breuitatis ſtudio interciſis quibuſdam, alijs nihil immutatis; quod ſæpe feciſſe Patres ipſos in ſcriptura adducenda certum eſt. Et quanquam res eaſdem, quas hi quinque libri, Theologia etiam magna ex parte tractat; hic tamen non ſcholaſticè ſed ſimpliciter, & ad vſum tantùm accommodatè explicari: Vſum enim res de qua agitur ſpectat: quare & ad vſum fuit dirigenda tractatio. Ob quem etiam diſtulerui de quibuſdam, vt minus ad inſtitutum noſtrum neceſſarijs, breuiter; qualis eſt in primo libro peccatoris conuerſio, & iuſtificatio, & in quinto nonnulla ad perfectionis proprietates pertinentia. De alijs fuſius dicere oportuit, vtpotè noſtris: De vincendis nimirum, tentationibus, de abnegatione, de ſpirituum

diſcretio-

diſcretione, oratione, & virtutibus, quæ ſecundo, tertio, & quarto libro continentur. Ita tamen vtrumque præſtitum eſt, ni fallor, vt nec breuitas offundat tenebras, nec explicatio faſtidium adferat. Quanquam quia de virtutum actionibus & earum vſu non omnia quæ dici poterant perſecuti ſumus, hoc tertio & quarto libris, qui ſcripti ſunt de virtutibus, vt eidem breuitati conſuleretur; ne quid in re tanti momenti à nobis deſideret proficiens, duobus libris, quos in lucem propediem dabimus, id præſtare Deo bene iuuante conabimur.

Quod ſi alicubi recentiores ſcriptores producti ſunt: id factum eſt in rebus illis, quas Patres vix attigerunt, & recentiores copioſè ſunt proſecuti: eoque delectu, vt non niſi paucos, graues, doctos, pios viros de ijs ipſis ſcribentes adduxerimus: quod, cùm de ſcrupulis, diſcretione ſpirituum, & præparatione ad perfectionem proxima ageretur, operæpretium fuit. Sancti autem Thomæ doctrinam atque ſententias, non minus frequenter, quàm libenter vſurpo; tum propter intelligentiam, ſapientiam & authoritatem tanti Doctoris; tum etiam ad exprimendos ſanctorum Patrum ſenſus, quos ille, pro re nata, fœliciter aſſequitur, vt ex tractatione de abnegatione malorum habituum, alijſque ex locis perſpicuum eſt.

Poſtremò, in quo ſummum eſt momentum, vt ad eundem vſum ad quem inſtituitur tota tractatio, referatur; ad vtilitatem eorum, qui in rebus ſpiritualibus exercentur, & ad magiſtrorum, qui in his verſantur induſtriam quoquo modo ſubleuandam, adieci ad calcem ferè cuiuſque libri, qua ratione rerum, quæ eo explicantur, vſus ſubeundus, & in conſuetudinem deducendus ſit; propoſitis exemplis, tum reducendi ad certa capita res illas, quibus meditando potius, quàm legendo, imbui, formarique hominem ſpiritualem oportet; tum deſignandi locos examinandæ conſcientiæ, ad cuiuſque generis hominum proprium, & præſentem ſtatum accommodatos.

Digitized by Google

CLAVDIVS AQVAVIVA,
SOCIETATIS IESV
PRAEPOSITVS GENERALIS.

FAcultatem cõcedo, vt opus hoc De Diſciplina Chriſtianæ Perfectionis, in quinque libros diſtributum, à P. Bernardino Roſſignolio, noſtræ Societatis Theologo compoſitum, eiuſdemque Societatis quatuor doctiſſimorum virorum iudicio recognitum, approbatumque, typis mandetur. In quorum fidem has litteras manu noſtra ſubſcriptas, & ſigillo noſtro munitas dedimus, Romæ 22. Aprilis 1600.

Claudius Aquauiua.

APPROBATIO.

HOs quinque libros R. P. Bernardi Roſſignolij, Societatis Ieſu, de Chriſtianæ diſciplinæ perfectione, digniſſimos arbitror, qui in lucem prodeant: Eruditione enim & pietate pleni ſunt; & lectoribus maximum ad vitam rectè inſtituendam adiumentum adferent.

Petrus Steuartius Leodius, SS. Theologiæ Doctor, Profeſſor, Parochus Mauricianus, & Academiæ Ingolſtadienſis, pro tempore, Rector.

COPIA.

GLi Eccellentiſſimi Signori Capi dell'Illuſtriſſimo Conſiglio di X. infraſcritti; Hauuta fede dalli Signori Riformatori del ſtudio di Padoua, per relation delli tre à ciò deputati, cioè del Reuerendo Padre Inquiſitore; del Circ. Secretario del Senato Zuane Maraueglia, & di Domino Lucio Scarano Lettor publico, che nel libro intitolato, De Diſciplina Chriſtianæ perfectionis pro triplici hominum ſtatu, del Padre Bernardino Roſſignolio della compagnia del Ieſù, Non vi è coſa contra le leggi, & che è degno di ſtampa, hanno conceſſo licentia che poſſi eſſere ſtampato in queſta Città. Dat. die 22. Septemb. 1601.

D. Franciſco Malipiero.
D. Benetto Dolfin.
D. Antonio Lando.
} Capi dell'Illuſtriſſimo Conſeglio di X.

Illuſtriſs. Conſ. X. Secr.

Leonardus Otthobonus.

Regiſt. in officio cont. blaſph.

COPIO-

Digitized by Google

INDEX LIBRORVM ET CAPITVM.

LIBER PRIMVS.

In quo explicantur ea, quæ ſpectant ad ſtatum Incipientium.

Proœmium, quo explicatur ſcopus & partitio totius Operis de Diſciplina Chriſtianæ perfectionis.

CAPVT I.

AD perfectionis doctrinam percipiendam neceſſaria eſt idonei magiſtri opera.

II. *Quis ſit idoneus magiſter doctrinæ perfectionis Christianæ.*

III. *Status peccatoris ante conuerſionem à peccato.*

IV. *Conuerſionis principium & author Deus eſt.*

V. *Quomodo Deus excitet peccatores ad conuerſionem à peccatis.*

VI. *Quæ peccati cognitio ad lapſi reparationem & conuerſionem requiritur.*

VII. *Quis timor à peccatore concipi debeat in conuerſione à peccato.*

VIII. *De compunctionis dolore, amore item & ſpe, quæ concipi debent à peccatore, vt ritè conuertatur.*

IX. *De propoſito emendationis, confeſſionis Sacramento, & ad Chriſtum Saluatorem conuerſione in eundem finem neceſſaria.*

X. *De ſatisfactione ac pœnitentiæ operum vſu.*

XI. *De coniecturis perfectæ conuerſionis & pœnitentiæ.*

XII. *Quis fuerit ſtatus pœnitentium in veteri Eccleſia & deinceps.*

XIII. *De pœnitentia quæ poſt reconciliationem cum Deo & ſatisfactionem Sacramentalem perſoluenda eſt à pœnitente reliquo vitæ tempore.*

XIV. *An pœnitens poſt conuerſionem conſeruare debeat memoriam peccatorum.*

XV. *Qualis debeat eſſe oratio verè pœnitentis, & qui animi affectus in ea maximè excitandi.*

XVI. *De perſeuerantia pœnitentis in oratione, & quis ex ea fructus percipiatur.*

XVII. *De tentationibus quæ poſt conuerſionem inſurgunt, & de incipientium nimio feruore temperando.*

XVIII. *De ſecunda tentatione quam Incipienti adferunt ſcrupuli.*

XIX. *Enitendum pœnitenti, ne in priſtina peccata recidat, quæ ſolet eſſe tentatio communis poſt conuerſionem.*

XX. *Ex ardua & difficili vita ſpirituali tentatio quarta & quinta.*

XXI. *Vniuerſales cauſæ & remedia tentationum Incipientium.*

XXII. *Vſus exempla.*

LIBER SECVNDVS.

In quo ponitur doctrina de Abnegatione, quæ prima pars eſt ſtatus Proficientium.

Cap. I. *Progreſſus ſpiritualis, donum Dei eſt: hominis tamen ſtudium, induſtriamq́ requirit.*
II. *Proficientis animum profectus & perfectionis ſpiritualis maximè ſitientem eſſe oportet, nihilq́ ei de progrediendi deſiderio remittendum.*
III. *Proficiens intentionem in Deum & eius gloriam inprimis dirigit, eamq́ ab omni alterius propoſiti admiſtione liberam ſeruat.*
IV. *Proficiens intentionem etiam ad Chriſtum Dominum dirigit, & quid ad intentionis huius perfectionem pertineat.*
V. *Quis ſit ſcopus proficientis & perfecti, et quæ ſumma perfectionis Chriſtianæ.*
VI. *De prima cura proficientis in abnegatione aduerſus peccata venialia.*
VII. *Quibus auxilijs iuuetur proficiens aduerſus eadem peccata venialia, & quomodo in eis ſe gerat.*
IIX. *Quæ peccata venialia magis retardent progreſſum proficientis.*
IX. *De habenda cura abnegationis prauorum habituum; quorum etiam ponitur generalis diuiſio, deinceps pertractanda.*
X. *De gulæ abnegatione, & victoria*
XI. *Quæ ſint indicia abnegationis gulæ, & profectus in ea proficientis.*
XII. *Quænam regula generalis ſeruanda ſit in corporis caſtigatione, & mortificatione ſubeunda.*
XIII. *De abnegatione exercenda aduerſus linguæ incontinentiam, præſertim in verbis otioſis.*
XIV. *De abnegatione luxuriæ.*
XV. *De remedijs contra prædictum vitium, & indicijs victoriæ de eodem, ſimulq́ de ſenſuum abnegatione.*
XVI. *De Auaritiæ abnegatione.*
XVII. *De Iræ abnegatione.*
XIIX. *De Acediæ abnegatione.*
XIX. *De tepiditate ſpirituali, et de prima eius ſpecie.*
XX. *De ſecunda ſpecie tepiditatis ſpiritus.*
XXI. *De puſillanimitatis abnegatione, ex eaq́ enaſcentibus ſcrupulis.*
XXII. *De inuidiæ abnegatione.*
XXIII. *De abnegatione ſuperbiæ.*
XXIV. *De inanis gloriæ abnegatione.*
XXV. *De abnegandis paſſionibus animi.*
XXVI. *De concupiſcentiæ fomite, & alijs multis prauis inclinationibus hominis.*
XXVII. *De vitando errore ἀπαθείας, ſiue impaſſibilitatis, & de concupiſcentiæ, & propriarum inclinationum abnegatione.*
XXIIX. *De abnegatione intellectus & memoriæ.*
XXIX. *De abnegatione propriæ voluntatis.*
XXX. *De abnegatione amoris proprij.*
XXXI. *De diaboli ſuperbia, & duabus generalibus tentandi rationibus, quibus ille vtitur.*
XXXII. *De diaboli artibus, & modis quibus tentando vtitur, præſertim contra tyrones.*
XXXIII. *De eiuſdem diaboli aſtutijs tentationibus, præſertim aduerſus proficientes prouectos.*
XXXIV. *De decem diaboli cogitationibus, & aſtutijs quibus ad decipiendum vtitur, cùm tentat.*
XXXV. *Quâ demùm calliditate ſe Diabolus in intimum proficientis animum inſinuare conetur.*
XXXVI. *Quomodo gerere ſe debeat proficiens in diaboli tentationibus.*
XXXVII. *Deum in tentationibus adeſſe dimicantibus, & multis magniſq́ præſidijs, ac præſertim diuinis conſolationibus illis ſuppetias ferre.*
XXXIIX. *Quot ſint genera diuinæ conſolationis, qui eius effectus & cauſa.*
XXXIX. *De cauſis deſolationis.*
XL. *Vſus exempla.*

LIBER TERTIVS.

Quo explicantur virtutes Theologicæ, & prudentia; maximè verò ea, quæ pertinent ad diſcretionem ſpirituum.

Cap. I. *De Virtutibus vniuersè, & de ijs quæ requiruntur ad earum exercitationem.*
II. *Quibus gradibus conſtet progreſſus in virtutibus.*
III. *De gradibus progreſſus in eadem virtute, & de*

& de quibuſdam generalibus virtutis proprietatibus.

IV. *De Fide.*

V. *De Spe.*

VI. *De Charitate erga Deum.*

VII. *De Charitate erga Proximum.*

VIII. *De Zelo animarum.*

IX. *De Prudentia.*

X. *De Electione.*

XI. *De quibuſdam electionis prioris exemplis.*

XII. *Exempla poſterioris rectè eligendi rationis.*

XIII. *De Diſcretione ſpirituum.*

XIIII. *De ſpiritu Diuino & Angelico.*

XV. *De ſpiritu Diabolico, Carnis & Mundi.*

XVI. *De ſpiritu humano ſiue naturali.*

XVII. *De eorundem ſpirituum, Diuini, Angelici, & Diabolici comparatione ex doctrina recentioris ſcriptoris, & ſanctorum Patrum.*

XVIII. *De comparatione eorundem ſpirituum cũ inſtinctu naturali ſecundùm doctrinam eiuſdem Recentioris.*

XIX. *De iiſdem ſpiritibus diſcernendis, quænam Italicè ſcripſerit Seraphinus Firmanus Canonicus Regularis.*

XX. *De ratione diſcernendi viſa, & reuelationes veras à falſis, ex doctrina ſanctorum Patrum & recentiorum.*

XXI. *De ſpirituali ſeceſſu proficienti ad certum tempus aliquando neceſſario.*

XXII. *Quomodo conſilium capiendum ſit ab Euangelico Præſide, & qui in conſilium adhibendi.*

XXIII. *Quæ iudicij prudentia præditum eſſe oporteat Euangelicum Præſidem.*

XXIV. *De Prudentia, & alijs virtutibus, quibus vti debet, dum præcipit Euangelicus Præſes.*

LIBER QVARTVS.

Quo reliquæ virtutes morales declarantur.

Ponuntur Virtutes de quibus deinceps agendum eſt.

Cap. I. *De præparatione ad orationem.*

II. *De Modo, quo initio orationis, qui orat, ſe ſiſtere debet conſpectui Maieſtatis Dei.*

III. *De peculiari quadam ratione præſentiæ Dei orationis tempore, ex S. Auguſtini ſententia.*

IV. *De ordine in meditatione ſeruando.*

V. *De Intellectus exercitatione orationis tempore, præſertim circa diuinas perſonas.*

VI. *De reliquis Euangelicis perſonis.*

VII. *De eadem intellectus exercitatione circa actiones Chriſti Domini.*

VIII. *Exempla virtutum, quæ obſeruanda ſunt inter meditandum in actionibus primi generis, ſiue virtuoſis Ieſu Chriſti Domini.*

IX. *Alia in alijs eiuſdem generis actionibus exempla virtutum Chriſti D.N.*

X. *Exempla item virtutum, & fructus ſpirituales ex nobilioribus quibuſdam Chriſti D.N. actionibus colligendi.*

XI. *Actionum internarum Chriſti Domini nonnulla virtutum exempla.*

XII. *Generalia quædam præcepta ad eadem virtutũ exempla ex actionibus Domini faciliùs eruenda.*

XIII. *Eiuſdem generis exempla virtutum ex actionibus quibuſdam perſonarum nonnullarum Euangelicarum erga Chriſtum Dominum.*

XIIII. *De reliquis actionibus diuerſarum perſonarum, quæ in Euangelio continentur.*

XV. *De actionibus Dei externis, quæ in Euangelijs continentur.*

XVI. *De reliquis actionibus, quæ ſimiliter in Euangelio deſcribuntur.*

XVII. *De laborioſis actionibus aut paſſionibus Chriſti Domini.*

XVIII. *De reliquis Chriſti actionibus laborioſis, ijs præſertim, in quibus Paſſionis tempore verſatus eſt.*

XIX. *De Intellectus exercitatione circa Scripturæ ſacræ verba, quæ meditationi ſubijciuntur.*

XX. *Quomodo inter meditandum exercetur intellectus in coniungendo ſenſu morali cum hiſtorico.*

XXI. *De exercitatione voluntatis & affectus orationis tempore.*

XXII. *De impedimentis Contemplationis.*

XXIII. *De pietate & obſeruantia.*

XXIV. *De Obedientia.*

XXV. *De Gratitudine.*

XXVI. *De Veritate ſeu Veracitate, ac Simplicitate.*

XXVII. *De Amicitia & affabilitate ſiue comitate.*

XXVIII. *De Miſericordia, Beneficentia, Libe-* *ralitate*

ralitate & Eleemoſyna.
XXIX. *De Fortitudine.*
XXX. *De Magnanimitate Chriſtiana.*
XXXI. *De Patientia.*
XXXII. *De Perſeuerantia.*
XXXIII. *De Temperantia.*
XXXIV. *De Abſtinentia, Sobrietate, & Ieiunio.*
XXXV. *De Continentia, Caſtitate, & Virginitate.*
XXXVI. *De Manſuetndine.*
XXXVII. *De Modeſtia.*
XXXVIII. *De Humilitate.*
XXXIX. *Vſus exempla, ad ea quæ tertio & quarto libro continentur accommodata.*

LIBER QVINTVS.

Quo ea traduntur, quę ſtatui Perfectorum conueniunt.

Cap. I. *Quis ſit perfectus vir, & quo ordine, quæ ad id pertinent, explicanda ſint.*
II. *Quibus rationib. & virtutibus ex Domini & Euangelij doctrina tollantur impedimenta proxima Perfectionis.*
III. *Honor quid impedimenti adferat Perfectioni.*
IV. *Quæ externæ virtutum actiones conducãt ad Perfectionem acquirẽdam, & quomodo.*
V. *Quomodo internis virtutum actibus præparetur animus ad charitatem.*
VI. *Vberior quædam & ſubtilior explicatio Abnegationis præparantis ad perfectionem.*
VII. *De duobus proximis & maximis adminiculis perfectionis, Oratione & Contemplatione.*
VIII. *Quæ via Diuinus amor deinceps indagandus eſt ex Cantico Canticorum Salomonis.*
IX. *Status quatuor animæ Deum diligentis, ex Cãtico Canticorum, & ſanctis Patribus.*
X. *Aperitur primus Amoris diuini gradus, ſiue primus ſponſæ ſtatus, qui in primo & ſecundo Canticorum capite continetur.*
XI. *Secundi diuini Amoris gradus ſiue ſecundi ſponſæ ſtatus, qui in tertio & quarto capite Canticorum deſcribitur, breuis explicatio.*
XII. *Tertius Amoris gradus, ſiue tertius ſponſæ ſtatus qui in quinto, ſexto & ſeptimo Canticorum capite deſcribitur.*
XIII. *Quarti Amoris gradus, ſiue quarti ſponſæ ſtatus, qui in octauo Canticorum capite deſcribitur, explicatio.*
XIV. *Comparatio Actionis & Contemplationis.*
XV. *De duplici genere Actionis; & de ea vita, quæ ex Actione & Contemplatione conſtatur.*
XVI. *De Contemplatione.*
XVII. *De primo genere Contemplationis, quæ verſatur circa Dei Maieſtatem.*
XVIII. *De ſecundo & tertio genere Contemplationis cæleſtis gloriæ, & Chriſti crucifixi: quibus addita ſunt & alia duo, Mundi & Hominis.*
XIX. *De ijs quæ cum Contemplatione coniuncta ſunt: & quæ ratione ad eam perueniatur.*
XX. *De natura diuini Amoris, & eius partibus.*
XXI. *De proprietatibus diuini Amoris.*
XXII. *De gradibus ad diuinum Amorem per diuina Beneficia.*
XXIII. *De gradibus amoris Dei erga homines, eiuſq; mirabilibus effectibus.*
XXIV. *De Conformitate noſtræ voluntatis cũ Diuina, deq; proxima ad eam præparatione.*
XXV. *Exempla quædam ex ſanctis Patribus, ad vſum Contemplationis & Amoris Dei.*
XXVI. *Amor quo Chriſtus Patrem amauit, vnicum ac ſummum eſt perfectiſſimi Amoris exemplar.*
XXVII. *De Tentationibus Perfectorum.*

COPIO-

COPIOSISSIMVS INDEX RERVM NOTATV DIGNIORVM.

A.

ABEL typus proficientium. pag 62.a. Sacrificia Deo ſpõtè in gratiarum actionem obtulit. 289 b.

Abnegatio ſui ad perfectionem acquirendã maximè neceſſaria. 340. b. Eius frequens & aſſiduus vſus certa via ad perfectionem. Ibidem. Ex diuinę maieſtatis, poteſtatis, charitatis & voluntatis cognitione proficiſcitur. 341.a. In ea poſita eſt ratio meriti apud Deum. ibid. Duplex eſt, tum exiſtimationis, tũ amoris proprij. ibid Eam res aduerſæ plus promouent quã ſecundæ. 342.a. Eam item plurimum iuuat proprię vilitatis cognitio. ibidem. Optimũ remedium eſt contra curioſitatem. 395.a. In eam ſummo ſtudio incumbendũ. 111.a. Eius vis. ibid. Remedium ſuperbiæ. 114 b. Indicium curatæ ſuperbiæ. ibid Non fit in momẽto 117.b. Omnis abnegationis ſumma & faſtigium. 132.a. Omnium virtutum mater. 134.a. Eius quinque gradus tanquã ſcalæ Iacob. 134 b. Fundamẽtum & robur omnium aliarum abnegationum. 127.b.

Abraham coniugem ſuam in ſepulchro duplici ſepeliendo, typum refert perfecti prædicatoris. 363.b. Eius à Deo variè tentata obedientia. 394.b. Cur à Deo iuſſus filium ſuum mactare. 167.b. Minimè fuit curioſus ſcrutator iuſſi diuini. 173.b. An malè feciſſet ſi filium ſuum mactaſſet. 201.a. A Loth cõſultus. 217.b. Eius humilitas & reuerẽtia. 281.a. Eius interior pugna cum cogitationibus, cùm iuberetur interficere filium. 286.b. Naturam cũ vniuerſo exercitu ſuo proſtrauit. ibid. Eius enſis quauis corona ſplendidior. ibid. Illi Deus & Angeli applaudebant. ibid Maximo doloris ſenſu expulit Iſmaëlem cum matre eius. ibidem. Ad ſolum imperium obediens, nihil curioſè quærens. 288 a. Verè magnanimus. 306. b. Vbi oportebat, ne animæ quidem ſuæ parcebat. ibid. Viginti quatuor annis probatus. 310. a. Pro centuplo decies millies millecupla accepit. ibid. Eius ſinus. ibid.

Abſtinentia quid, & qualis virtus. 316.a. Eius gradus & incitamenta. ibid. Eius indicia. 317.b.

Acedia quid ſit. 97.b. Quomodo diſtinguatur à triſtitia. ibid. Vnde naſcatur. ibid. Vitium religioſorum propriũ. 98.a. Somno & torpori comparatur. ibid. Eius effectus. ibid. Eius remedia. 98.b. Non declinãdo fugienda, ſed reſiſtendo ſuperãda. ibid. Eius languor abijciendus. 99.a. Negligentiæ otijq; parens. ibid. Semper coniuncta cum grauioris culpæ periculo. ibidem. Nõ eſt idem quod tædium. ibid. Eius abnegationis indicium. ibidem. Generat in homine nouendecim mala, quæ ex Caſſiano deſcribuntur. 100.a. Eius filia, puſillanimitas. 106.b.

Actio diuina externa, creatio. 260.b. Cõſeruatio. 261.a. Prouidentia. ibid. Reuelatio. ibid. Miſſio triplex. ibid. b. Electio. ibid. Vocatio. ibid. Sanctificatio. ibid. Adoptio. ibid. Tractio. 262.a. Reſuſcitatio mortuorum. ibid. Renouatio mundi. ibid.

Actiones Euãgelicæ diuinæ duplicis generis. 258.b. Angelicæ hierarchiæ. 262.b. Eccleſiaſticę hierarchię. 263.a. Politicę. ib. Oeconomicæ. ibid. b. Perſonales, eæq; vel nãrales vel artificioſę, bonę vel malę. 264.a

Actiua vita prior eſt contemplatiua. 361.a. Per Mattham Chriſto miniſtrantem ſignificatur. ibid. b. Eſt contemplatiua diuturnior. ibid. Septenario numero in ſcripturis ſignificatur. ibid. Magna ſunt eius merita. 362.a. Opera eius cum corpore trãſeunt. ibidem. Eſt ad ſalutem neceſſaria. ibid. b. Eſt ex dono gratię. ibid. Eſt duplex. ibid. Eſt prauorum affectuum, totiusq; vitæ mortificatio. 361.a. Virtutum exercitatio ibid. Accipitur & pro functionibus miniſteriorum ad proximos iuuandos, in rebus præſertim ſpiritualibus, neceſſarijs. 362.b. In hac verſari poteſt homo dupliciter. ibid. Imperfecta eſt ſine contemplatio-

Digitized by Google

ne.365.a Mortificatione præcedẽte,& cõtemplatione ſubſequente perficitur. ibid. Vnde dicatur. ibid.b. A Lia in veteri teſtamento figurata. ibid. A Martha in Euangelio deſignata. ibid. Ab ea ad contemplatiuam tendendum. 374.a.

Actiui duplicis generis. 363.a. In prauorũ affectuũ mortificatione & virtutũ exercitatione verſantur. 361.a. Alij in officio ſanctæ prædicationis exercentur. 362.b. Itẽ in functionibus quæ ad proximos iuuãdos in rebus pſertim ſpiritualibus neceſſariæ ſunt. ibid. Rudes adhuc & tyrones mortificationis & cõtẽplationis, q audẽt ſe pferre cõtẽplatiuis, maximè fallũtur. 363 a. Qua in re maximè illis elaborandũ. 364.b.

Adã immiſſo ſibi à Dño ſopore, contemplatiuorum typum geſſit. 365.a. Eius cum Chriſto collatio. 393 b. Cõſenſit Euæ & ſerpenti. 13.b. Requiſitus cõfiteri culpam noluit. ibid. Mulieri præpoſitus, ſpiritũ carni prępoſitũ ſignificat. ibid. Quare nõ cõſecutus veniã. 19.b. Malè excuſauit culpã. ibid. Eius cum ſecundo Adam collatio, ex D. Bernardo. 21.a. Per Euam tentatus. 137.b.

Ædificatio proximi quantã vim habeat ad cõuerſionẽ peccatorũ. 181.b. Eius cura Apoſtolis à Chriſto inculcata. 245.b. Eius ſtudiũ ingens in Chriſto. 254.a. Eius gratia quæ non fecerit & tulerit Chriſtus. 255.b.

Affabilitas quid ſit. 295.b. Quomodo differat ab amicitia. ibid. Eſt virtus. ibid. Eſt quædam amicitiæ ſimilitudo. 296.a. Eius gradus & incitamenta. ibid. Cõmendatur in ſcripturis. ibid.b. Vincit amicitias. ibid. Non ſibi ſoli prodeſt. ibid. Etiam barbaris & contumelioſis exhibenda. 298.a. Magna ex ea voluptas percipitur. ibid.b.

Affectus in Deum dirigitur quomodo. 332.a. Impedimentum perfectionis, quis. 333.a. Ei multi tanquam viſco inhæreſcũt. 334.a. Eſt exuendus. 335.a. Erga amicos triplex. ibid. Quis bonus, quis malus. ibidem. Erga voluptates corporis & ſenſus qui. ibid. Eius victorię quatuor gradus. ibidem. Eorum compreſſio quã exquiſita perfectaque eſſe debeat. 372. Pius & deuotus vnde. 373.a. Per amorẽ Deo iũgitur. 376.b. Nullus Deo gratus ſine amore. 383.a. In Dei voluntatem penitus transfuſus Deificatur. 384.a. Cõparatur guttæ aquæ in dolio vini, ferro candenti, & aëri illuminato. ibid. Sãctorũ & beatorũ in hac vita qualis. 385. b. Puluereus & luteus quis. 107.b. Humanus in Chriſto verus. 124.a. Quantò ſuperbiores, tãtò maligniores. 146.b. Sunt eic aptę ad arripiendũ ignẽ diabolicæ tentationis. 147.b. Qui prædominium aliquod ſuper alios obtineat. 148.a. Quinque ante diuinæ maieſtatis conſpectũ conſtituti excitãdi. 228.b. Tres in meditatione commouendi. 136.b. Propinquorũ, intelligitur per oculũ & manum ſcandalizantem. 274.b. Incipiẽtium, proficientium & perfectorũ qui. 277. a Eorum materia in Euangelijs & alijs ſcripturis. 278.a. In ijs quãdiu perſeuerãdum. ibid. Duplices ſunt, vehementes & mites. 279 a. Vehementes quãdo neceſſarij. ibid. Vehemẽtes, vtiles quidẽ, ſed non diuturni. ibid. Adhibita conſideratione & precatione exardeſcunt. ibid. Mitis ſine lenis qualis. ibid.b. In oratione duobus modis commoueri poſſunt. 280 a. Si contra obedientiam inſurgant, quomodo ſedandi. 286.b. Naturæ cognati magis metuendi quàm haſtarum cuſpides. ibid. Sit purus ac ſincerus. 295.a. Carnalis quàm ſit periculoſus & damnoſus. 297.a. Facilius eſt eorum initia prohibere, quam impetum regere. 315.a.

Afflictio an conſolatio magis nobis expediat. 341.a. Ea voluntatem noſtrã Deus ad ſe trahit ibidem.b. Duplex. ibid. Vitam acerbam facit. ibid. Conſolatione multò nobis vtilior. ibid.b. Ad eam ſe præparet proficiens. ibid. Eam cur Deus permittat. 342.a. Qui eã refugit à Dei iuſtitia ſe ſubtrahit. ibid. Manus Dñi eſt, qua veluti de cœlo percutimur, quamuis infinitè minus quàm par eſt. ibid. Ab infinita Dei miſericordia proficiſcitur. ibid. Eius qui expers eſt quantis in periculis verſetur. ibidem. Optanda potius quàm conſolatio. ibidem. Opera per eam præſtita, nullo modo ſunt mercenaria. ibid. Lapis Lydius eſt, quo probetur quis bonus, quis malus. 207.a.

Alipius D. Auguſtino in conuerſione quaſi magiſter ſpiritus aſtitit. 191.b. Infirmum in fide ſuſcepit. ibid.

Amalech Iſraeli aſcendenti de Ægypto reſiſtens quid ſignificet. 85.a. Non tam armis quàm precibus Moyſis victus. ibi. b. Interficiendus à viro vſque ad mulierem, paruulum, lactentem, bouem, aſinum, ouem & camelum quid ſignificet. ibidem.

Ambroſius Epiſcopus virginem lapſam ad pœnitentiam quomodo inſtituerit. 21. a. Duorum clericorum exitiales exitus ex morum leuitate diuinauit. 323.b. Omnes

iocos

iocos à ſacra doctrina remouendos cenſet.324.b.

Amicitia hominum gratuita eſt.374.b. Eius inuentrix & conciliatrix diuina ſapientia.380.b. Summus eius gradus eſt idē velle & idem nolle.382.b. In ea maximum eſt, vt qui ſuperior eſt, amando quaſi parē ſe faciat.383.b. Eius Amor quō gratuitus.178.a. Eius regula. ibid. Propter eam tolerantur etiam quæ offendunt. ibid. Eius amor quærit bonū amici. 180.b. Eius lex, arcanorum participatio.208.a. Quid propriè ſit.295.b. An ſit virtus.ibid. Quomodo differat ab affabilitate. ibidē. Triplex, temporalis, naturalis & ſpiritualis. ibidem. Spiritualis tanquam regina, omnes alias excellit. ibidem. Eius gradus & incitamenta.296.a. Charitatis comes & miniſtra. ibid. Sit conſtans.297.b. Eſt ſolatiū vitæ huius.298. Omnis ea mendax, quæ diuino non ligatur timore.ibidem.b.

Amicitia ſpiritualis quę & qualis.296.a. eius vtilitates,& bona.ibidem. Nihil ea firmius ac validius.ibidem. Comparatur cū alijs amicitijs.ibidem.b. Eius dignitas, & quanti fiat à Deo.ibid. Maximè indiget fortitudine.ibidem. Paterno & materno affectui præfertur.297.b. Vitam & fortunas pro amico exponit. 298.a. Eius ſuauiſſimi fructus.ibid. Eius indicia. ibidem.b.

Amicus verus ac germanus quis ſit.380.b. Idem vult quod amicus & idē non vult.382.b. Verus noſter viuus & defunctus, Chriſtus eſt.394.a. Cum Amico omnia tractanda ſunt, ſed prius de eo.217.a. Aliquādo fratre germanior.295.b. In aduerſis patientiam, in proſperis authoritatem adhibeat.297.b. Eius vulnera tolerabiliora, quam adulantium oſcula. ibid. Erās corripiendus, innocens non deſerendus. ibidē. Conſors amoris, vnum ex duobus.298.b.

Ammonius monachus ne Epiſcopus fieret, auriculam ſibi præſcidit, etiam linguā inciſurus ſi vrgeretur.337.b. Exemplum admirandum, non imitandum.ibidē. Origeniſta.124.a.

Amor duplex eſt concupiſcentiæ & beneuolentiæ.374.b. Eſt quaſi iūctura quędā duo aliqua copulās vel copulare appetēs.375.b. Facit vnionē vel effectiuè vel formaliter.ibid. Hominē rapit in rē amatā.376.a. Extra ſe in re quæ amatur affectū hominis collocat.ibid. Obliuionē ſui parit.ibid. Nexus eſt animorū. ibid.b. Copulat mētē per cogitationē.ibid. Amor oculus eſt, & amare videre eſt.ibid. Notitia eſt. ibidem. Guſtatus quidā eſt ſpiritus.ibid. Multiplex eſt.381.a. Reuerentiam neſcit. 383.a. Sibi abundat.ibid. Omnes in ſe traducit & captiuat affectus.ibid. Vincit etiā quod natura arctius vinxit.ibid. Per ſe ſufficit, per ſe placet & propter ſe. ibid. Ipſe meritū, ipſe pręmium ſibi eſt.ibidem. Fructus eius, vſus eius.ibid. Dicit amo quia amo, & amo vt amem. ibidē. Refuſus ſuo fonti, ſemper ex eo ſumat, vnde iugiter fluat. ibidem. Eius gymnaſiū in Chriſto patefactū.389.a. Eius magiſter & optimū exēplar Chriſtus.ibid. Nō poteſt cū eo ſimul eſſe obliuio.394.a. Generat timorem filiorū propriū.396.b. Duplex.61.b. Carnalis quis.ibid. Rationalis & ſpiritualis quis.62.b. Inordinatus cognationis quis.104 b. Quantum caliginis nobis, quantū lucis alijs afferat.127.a. Priuatus quis ſit, & vnde dictus.132.b. Duplex, ſanctus & immundus.133.a. Vincit omnia.163.a. Spiritualis ſæpe generat carnalē,& quomodo.202.b. Singularis periculoſus.297.a. Iuuenū & mulierū pernicioſus.ibid. Crebra munuſcula, blandasq; & dulces litterulas ſanctus amor non habet. ibid. Mutuus nobis à natura inditus.320.a.

Amor Dei quantus 332.a. Quid ad eum nos mouere debeat.ibid. Non poſſum metiri, inquit D. Auguſtinus, quantum deſit mihi amoris ad id quod ſatis eſt.344.a. Summa eſt inter orationem, contemplationem,& amorem Dei colligatio.ibid.b. Eius naturam, vires & gradus Salomon in Canticis Canticorum deſcribit. ibidem. Quibus gradibus ad eū anima perueniat.345.b. Quatuor eius ſtatus in Canticis Cāticorū deſcribuntur.346.a. Anima in eo ſuauiſſimè per contemplationem conquieſcit. ibid. Eo mouetur intellectus amantis ad contemplandū Deū quem amat.373.a. Comitatur contuitum Dei aut diuinæ veritatis.ibid. Quanta ſit eius vis in contemplatione.ibid. Ex eo incredibilis quædā & diuina voluptas percipitur. ibidē. Duplex eſt, Cōcupiſcentiæ & Beneuolētiæ.374.b. Concupiſcentiæ longè inferior eſt amore beneuolētię.ibid. Eius proprietates.375.b. Eſt germanus charitatis filius.376.a. Amatores ſui iuris eſſe nō ſinit.ibid. Piā de Deo inquiſitionē acuit. ibid. b. Intima Dei penetrare cōtendit.ibid. Caſtus colūbinusq; oculus eſt.ibid. In trāſitorijs contemplatur

æternum.ibid. Eſt vnctio ſpiritus, quę docet nos de omnibus.377.a. Eſt ſapientia iuſtorum.ibid. Eſt ſapor boni.ibid. Contemnit opes, mundũ, ſeipſum, ipſam denique vitã.ibid. Vincit omnia, etiã ipſum Deum. ibi. Triplex eius gradus.378.a. Quibus rebus ad hunc amorem inducãtur homines. 379.a. Quibus rebus ad eum trahantur & penè cogantur.ibi. Eius ſtimuli & gradus quidã.ibi. Dimouet de ſtatu, nec ſuos eſſe amantes patitur.382.b. Eius ęſtu abſorbentur omnes etiam vehementiſſimę alię affectiones 383.a. Sine hoc, nullꝰ affectus Deo gratus.ibi. Non eſt par amãti.ibi.b. Eo carere, magna eſt miſeria 384.a. Donum Dei eſt.386.a. Eius gymnaſiũ in Chriſto pateſactum.389.a. Eius magiſter & optimum exemplar Chriſtus.ibi. Diuinorum beneficiorum conſideratione excitatur.10 a. Eũ ſpes comitatur vel anteit.18.a. Eius vnguẽti ſuauitatem quænam muſcę moriẽtes perdant.29.a. Quantum bonum ſit.59.a. Eius ſtimulus, authore D. Bonauentura. 62.b. Eius incitamenta ibi. Cogitationes turpes vel leuiſſimas expellit.87.b. Gratuitus conſumit cupiditates.125.a. Conſtituit ciuitatem cœleſtem vſque ad contemptum ſui. 133.a. Eius gradus qui.165 b. Quomodo probetur.169.b. Eius primi gradus actiones quę.177.b. Eius maxima fortitudo. 178.b. Qualis ſit.182.b. Vult Deo conformari.205.a.

Amor Dei in nos eſt ęternus.380.b. Cõſtans, actuoſus, induſtrius, patiens.ibi. Habet perfectiones omnium amorum, paſtoris, opificis, domini, legiſlatoris, patris, matris, ſponſi 381.a. Eſt efficax, vehemens & ardens.ibi. Adduxit Deum ad creandum, conſeruandum, regendum mundum, maximè hominem.380.b. Tranſcendit & extinguit omnem alium amorem.381.a.

Amor ſui. Quomodo omnino euellendus & extirpandus.342.a Afflictiones refugit.ibi. A Dei iuſtitia ſe ſubtrahit.ibi. Ad eum ſuffringendũ plurimũ valẽt deſolationes & miſeriæ ibi. Nutritur ea voluptate quę ex ſpiritus dulcedine fluit.ibid. Dei donis plus quàm par eſt inhæret.ibi.b. Deũ ad ęmulationem prouocat.ibi. Domãdus, & vexationibus ſubigendus.ibid. Nihil eo magis obſcurat mentem, efficitque ne ſeipſam perſpiciat 372.b. Hunc iugulamus, cùm in noſipſos tanquã in aduerſarios inuehimur.ibid. Vehementer claudit oculum cordis.ibi. Facit vt peccata noſtra nobis grauia eſſe nõ videantur.ibi. Cauſa eſt multorũ ſcrupulorum. 39.b. Submiſſione quomodo curandus.ibi.b. Lucifero cõparatur. 59.a. Æmulus Deo appellatur à D. Auguſtino.ibi.b. Origo peccati.ibid. Sibi placet plus quàm par eſt.108.b. Parens ſuperbię.114.b. Vſq; ad Dei contemptũ progreditur.ibi. Eũ qui impugnat omnia vitia impugnat.132.a. Quomodo profligandus. ibi. Duplex.ibi. Naturalis nõ vitioſus, regula amoris proximi.ibid. Priuatus & immodicus quis.ibid. Eius ſigna.ibid. Eius finis perditio.ibid. Carnalis quis.ibid.b. Eius proprietates.ibid. Priuat ſancta ſocietate turgidũ ſpiritum 132.b. Comparatur cum charitate.133.a. Conſtituit ciuitatem iniquorum.ibi. Nulla peſtis deteſtabilior.ibi. Pertrahit hominẽ vſq; ad contemptũ Dei. ibi.b. Inquinat & peruertit intentionẽ.ibi. De primatu finis cum Deo contendit ibi. Inſatiabilis eſt.ibi. Seipſum quærit ibi. Hominem reddit igni & inferno ſimilem.ibidem. Fons plurimorum malorum, & quorum.ibi. Eius veneni antidotus, ardens abnegatio.134 a Scelerum omnium caput. ibi. Prima hominis perditio.ibi. Diſce amare te, non amando te, inquit D. Auguſt. ibi. Eius exemplum illuſtre in filio prodigo.ibid. Quomodo radicitus conuellatur. ibi.b. Indicia eius abnegationis.ibi. Valde claudit oculum cordis.ibi.

Ananias D. Paulum inuenit.10.b. Ad ſe à Deo miſſum erudijt.1.b.

Andreas Apoſtolus crucem ſibi paratã aſpiciens, exultabat.390.b. Orabat vt crux ſecum gauderet, quemadmodum viciſſim ille cum ea.ibi. Simonem fratrem quomodo inuenerit 11.a. Diuina conſolatione repletus amplexus eſt crucem.154.a. Eius robuſtus affectus.253 b. Eius diuturnum crucis deſiderium.305.a.

Angelus in carne S. Ioannes Baptiſta à ſancto Chryſologo dicitur. 339.a. Mortẽ angelorum D. Bernardus mortificationem appellat. 366.a. Corporum ſimilitudinibus ſpeculando non inuolui, angelicę puritatis eſt.ibidem. Angelorum hierarchias manifeſtat nobis diuina claritas in quibuſdam ſymbolis figuratis. ibidẽ.b. Iacob angelum vidit & vidiſſe Deum ſe fatetur, quomodo intelligendum.369.a. Angelus apparens, infirmæ mentis deſiderio ſatiſfacit.ibidem. Eorum cœtibus ſociari quãta erit

ea erit gloria.370ia. Illorum chori, officia, & diuina attributa. ibi. Illorum nos Deus viſitationibus iucundat, inſtruit reuelationibus, ſuggeſtionibus monet, ſedulitate ſouet. ibid.b. Noſtri ſunt ad conuiuendum. 378.a. Modò ſunt ſuperiores, in futuro erunt æquales. ibi. Nobis inſeruiunt. ibi. Nō poſſunt aſſequi amoris Chriſti magnitudinem. 390 a. Eorum munera à S. Dionyſio Areopagita tradita. In Prooem. Peccatis abiguntur. 9.a. Inuocandi. 33 b. Nobis ad præſidium dati. ibi. Deſiderant nos & exultant noſtri cauſa. 55.a. Eorum imitatio ieiunium eſt, ex D. Chryſoſt. 74.b. Partes noſtras ſtudióſiſſimè tuentur. 135 a. Nūquam loquuntur ex ſemetipſis, ſed Deus per ipſos. 198.a. Ad eorum aſpectum ſancti trementes ceciderunt in terram 211.a. Super quos, & quomodo ſedere dicatur Deus. 228.a. Qui & cur dicantur Throni. ibi. Ab omni corporis & materiæ concretione remoti quomodo concipiendi. 229. b. Erga nos optimè affecti. 238. a. Debemus eis reuerentiam, deuotionem, fiduciā. ibid. b. Maximè in oratione adſunt nobis. ibi. Ex ſummis vnus ſummum omniū nunciauit. 254.b Eorum actiones hierarchicæ quæ. 262.b. Purgarunt, illuminarunt, perfecerunt. ibi. Eorum opera vtitur Deus in Eccleſia adminiſtranda. ibi. Quomodo aſcenderint & deſcenderint ſuper filium hominis. ibid. Eorum perpetua in cœlis oratio qualis. 279.b. Ad martyrum ſolatia aliquādo ſubmittuntur. 304.b.

Angelus cuſtos peccatis abigitur. 9.a. Præſto eſt in tentationibus. 152.b. Meditantes in cœlum introducit. 227.b. Vnus de ſodalibus ſponſi. 229.a. Sedulus quidā pediſſequus animæ. ibid. Fidelis paranymphus diſcurrit medius inter dilectum & dilectam. ibi. Debemus ei reuerentiam pro præſentia, deuotionem pro beneuolentia, fiduciam pro cuſtodia. 238.b. Deo preces hominum offert. 263.a. Superiore lumine hominem complet. ibi.

Anima noſtra viuit de Deo. 331.a. Copulatur Deo tanquam ſponſa. 342.a. Quę carnalia cogitat caro dicitur, quæ ſpiritualia, vnus cū Deo fit ſpiritus. 340.a. Per virtutes cū Deo coniungitur. ibi. In Canticis Canticorum nomine ſponſæ intelligitur. 345.a. Eius profectus in quo conſiſtat. ibidem. b. Quibus gradibus ad contemplationem & amorem Dei conſcendat. ibidem. Charitate vulnerata quid optet. ibid. In ſcripturis vineæ comparatur. ibi. In amore Dei per contemplationem ſuauiſſimè conquieſcit. 346.a. Quatuor eius ſtatus in Canticis Canticorū deſcribuntur. ibidem. Fit ſuauiſſimus lectus pacifici Salomonis. ibi. b. Manere in carne mors illi eſt. 347.a Solatur exilium ſuum ſtudio laboreq; animarum lucrandarum. ibi. b. Per amorem ſponſo inuiſibili iungitur. ibid. Speculatur ſub diuina claritate, vnde refota proficiat, inquit D. Grego 367.a. In raptu ſiue ecſtaſi quomodo ſe habeat. 369.a. Eſt mortali corpori coniuncta vt forma. ibi. Non vtitur in raptu ſenſibus corporis aut imaginatione. ibi. Infirma adhuc & iners fodere non valet, mendicare erubeſcit. 370.b. Oſtēditur ei foſſa humus vbi lateat donec conualeſcat, id eſt, Ieſus crucifixus. ibi. Quomodo ſibi cauare poſſit foramina petræ, per quę ingrediatur ad interiora verbi. ibid. Eſt pręcipuum & principale ſpeculum ad videndum Deum. 371.a. Eſt imago Dei. ibid. b. Spiritus eſt. ibi. Liberè vult & amat. ibid. Corpus adminiſtrat. ibid. Donis ſupernaturalibus à Deo exornatur. ibid. Speculum eſt quod verus Ioſeph tenere, tergere & indeſinenter inſpicere debet. ibi. In contemplatione aſcendit ad congreſſum colloquiumq; cum Deo. 372.b. Qualenā ſit hoc eius cū Deo colloquium. ibi. Eius lingua, deuotionis feruor; Dei lingua, fauor dignationis eius. ibi. Anima iuſti eſt ſponſa verbi. 377.a. In ea ſunt eminentiora hominis bona, dignitas, ſcientia, virtus. 378.b. A Deo habet nō ſolū eſſe, ſed pulchrum eſſe. ibi. Dū Chriſtū crucifixum cogitat, gladio amoris trāſuerberatur. 379.a. Electa & pelecta à Deo, quāta gratia. ibi. Ornatur virtutibus &, virtutis actionibus. ibi. b. Quomodo à Deo occultè viſitetur. ibi. Quibeā modis Deus ad vitā ſpiritualē & perfectam alliciat. 380.a. Vulneratæ amore, certa ſigna, gemitus & ſuſpiria, vultus pallēs & tabeſcens. 381.a. Eius ſalus res difficillima. 382.a. Diligit dilecta. 383.a. Si perfectè diligit, nupſit. ibi. Quantum intellectu capax, tantū audax deſiderio. ibi Amore præuenitur à verbo & vincitur. ibidē. b. Felix quæ ibid. Quando Deo perfectè vnita ſit. 384.b. Quid i ſe & ex ſe ſit. 385.b. Peccatis oneratæ quāta miſeria. ibi. Quomodo ſe præparet in aduentū ſpōſi. 386.a. Eius zelator Deus ſpōſus. 388.b. Extimulaꝛ à Deo ſpōſo

ad amo-

Digitized by Google

ad amorem, vel tribulatione, vel faſtidio
quodam immiſſo.ibi. Corporis pōdere ab
amore diuino reuocatur.ibi.Qua prouidē-
tia à Deo gubernetur.ibi.Eius ſuſpiria.ibi.
Eius miſera trinitas.ibi. Spiritum trahēte,
& carne retrahente libratur. 395. a. Eius
perditio vnde.2.b. Quomodo in eam dia-
bolus ingrediatur.3.a.Eam languentē ver-
ſat ad arbitrium ſuum Satanas. ibid. Eam
quomodo diabolus circūueniat ac perdat.
3.b.Deplorata quomodo reuocanda ac ſu
ſcitanda.7.a.Quādo eſt ſub ſeipſa.8.a.Dia-
bolo quomodo vēdatur.9.a.Gratia Dei eri
gitur, illuminatur, Deoq; ſubijcitur.11.a.
Nō ſufficit ſibi.ibi.b.Quomodo adhæreat
poſt Deū.ibid. Quid illi maximè dulcè ſa-
piat.ibi. Eius olfactus ſanus vbi.15.a. Pec-
catis laceratur.ibi.Eius frœnū,timor Dei.
16.a. Deum ſitiens timet & amat. 17.b. In
pace inidipſum dormiens & requieſcens.
18.b.Quomodo dormiat inter medios cle
ros.ibi.Eius ſalus,Chriſtus.20 a. A pecca-
tis libera & expurgata quæ. 22.b. Quā pe-
riculosè ei ſecuritatis fręna laxētur. 26. b.
Sedes ſapientiæ. 31. a. Eius ſolum bonum
Deus.ibi.In peccatum lapſa quàm ſit miſe
ra.43.a. Quomodo præparetur Deo.63.b.
Fœdatur peccatis ēt venialibus.66.b. Sen-
ſim ac paulatim perit.67.a.Eius adhuc im-
perfectæ vitia quæ.71. b. Eius tres partes,
rōnalis,iraſcibilis & concupiſcibilis.72.b.
Eius alimonia, ieiuniū.74.b. Hilareſcit in-
fælix qua in re.77.a.Ei ſubijciēda caro. 88.
a. Eius portæ,ſenſus.ibi.b. Eius eſca, ſpiri-
tualia exercitia.98.a Eius macies & ſterili-
tas quæ 99.b.Comparatur naui contra ictū
fluminis conſcendenti. 102.b. Ad ima re
labitur,niſi ad ſumma conetur.ibi. Tepida
qualis.103.b.Torpēs otio defletur per Pro
phetam.104 b.Eius purgationis vis.108.b.
Quomodo impinguetur ex D.Greg. ibid.
Cōparatur vineæ.111.a. Quomodo aggra
uetur corruptibili corpore.121.b. Inde pu
nita eſt, vnde delectata. 122. a. Quo pul-
chrior es deſcēde, inquit Ezechiel, qui ex-
plicatur 144. a. Eius tres virtutes,intelle-
ctus,memoria,voluntas.127.b.Eius partes
infirmiores quæ ſint.137.b.Eius frigus qđ-
nā,& quam periculoſum.139.b.Cauendū
ne minima ad eam rimula diabolo pateat.
ibi.Qūo à diabolo illudatur. ibi.b. Cōpa-
ratur vineæ.141.b. Tantò grauius ruitura,
quātò ſibi videtur euecta ſublimius.146.b.
Otio diſtenta inuaditur à diabolo. 147. a.
Elicit ex ea diabolus voluptates qūo.ibid.
Eius ſterilitas triplex.157.b. Fæda atq; de-
formis redditur peccato veniali.159.b. Ni
hil ei pōt æquiparari,ne vniuerſus quidem
mūdus.181.a.Si ei exterior euagatio clau-
ditur,interior receſſus aperitur.188.a.Cō-
paratur arbori & fonti.ibid.Eius deſideriū
vox eſt & quidē valida.196.a.Optimarum
virtutū exercitatione excolēda.198.a.Qūo
liquefacta dilecto locuto.204.a.Eius ſim-
plicitas,eſt imago diuinæ ſimplicitatis.ibi.
b. Eius à Deo pmotæ ſignū qđ. 206.b. Nō
oīs eaſdē vires & propenſiones hēt. 220. a.
Eius virtus indicatiua corrigat phantaſiā.
229.b.Eius dignitas ēt cœleſte corpus ex-
cedit. 230. b. Eius varia morborū genera.
248.a. Fortiſſimè deſiderat veritatē.262.a.
Qūo perdenda,vt inueniatur. 274. b. Eius
deſideriū qua re expleri poſſit.280.b. Quā
tū Dei donum ſit.290.b.Filia vaga quæ di-
cat.314.a.Adipe ieiunij pingueſcit.317.b.
Facillimè ſe conformat externis moribus.
323.b.

Antiochus rex ſuperbiſſimus. 326.b. A-
nimo abiecto, cum res bellicæ non ſuc-
cederent ex ſententia.ibi.

Antonius vir ſanctus à Deo ſolitus edo-
ceri. 1.b.Eius primū & cōe mandatū.56.a.
Eius morientis teſtamentum, ibi.Eius vita
audita,exarſit D. Augu. ad amplectendam
continentiam.190.a.

Apollo Abbas monachū adoleſcētē de-
ſperabundmu mirabiliter recreauit 6 a. A
Deo obtinuit, vt quidam experiretur ad
tempus tentatoris iacula, quæ alteri expro
brarat.138.b.

Apoſtoli vouerunt paupertatē teſte D.
Aug.333.b. Primi itē illorū diſcipuli. ibi.
Sūt perfecti Chriſti milites.337.a. Non mi
nus contemplatores quàm prædicatores.
365.b. Adiutores Dei appellantur. 375.b.
Adhuc viuentes aſſiduè orarunt pro ſuis
chariſſimis filijs. 13. a. Corporalis Chriſti
præſentiæ amore reliquerunt omnia.61.b.
Eorum officium quodnam. 80.b. Eorū vi-
uendi ratio.81.b. Eorum curioſitas olim à
Chriſto reprehenſa. 129.b. Pullū aſinæ ad
Chriſtum adducentes quid nos doceant.
141.b. Virtute ſublimites. 211. b.Placidè
ſeſe illis Deus infudit.ibi. A Spiritu ſancto
edocti, inter ſe conſilia ſæpius inierunt.
216.b. A Chriſto quaſi conſulti.ibi.Exem-
plum Euangelicæ perfectionis,forma Præ
latorum & oīum religioſorū.239.a. Voca

Digitized by Google

ti à Chriſto ad quid. ibi. A Chriſto huma-
niſſimè allecti & detéti. 242.b. Cur ſponſi
filij appellati. 243. b. Data illis à Chriſto
præcepta tũ interna, tũ externa. 244.b. Oĩs
illis pecuniæ ſpecies interdicta. 245. a. Do-
ctores veræ religionis. ibid. Cur illis Chri-
ſtus interdixerit duabus tunicis, calceamẽ
tis & baculo. ibid. Præceptũ illud, ne in ſu-
blime tollantur, quid ſibi velit. ibid. Tradi-
dit illis Chriſt⁹ initia diſciplinæ religioſæ.
ibi. A Chriſto inſtituti ſilentiũ ſeruare, mẽ
dicare, Catechiſmũ docere, & ſimilia. 245.
b. Conceſſa illis ſandalia & virga, quæ antè
erant prohibita. ibid. Eorũ Princeps S. Pe-
trus. 251.a. Cur paruulos ad Chriſtũ veni-
re prohibuerint. 252.b. Chriſti ſñiam ve-
riorem quã conſcientiarũ ſuarũ duxerunt.
257.b. Eorũ amor, reuerentia & obſequiũ
in Chriſtum. ibi. Sal terræ, lux mundi, filij
ſponſi, filij tonitrui. 274.b. Cur permiſerit
Chriſtus illos aliqñ labi. 276.a. Illorũ am-
bitio vel inuidia qũo nobis profuerit. ibi.

Attentio vehemẽs & conſtans omnium
virium animi ac mentis requiritur ad cõ-
templationẽ. 372.a. In oratione quam ne-
ceſſaria. 282 a.

Auaritia cur idolorum ſeruitus ab Apo
ſtolo dicatur. 91.a. Cũ hæreſi comparatur.
ibi. Eius deteſtatio ex D. Chryſ. ibi. Eius tẽ
tatio duplex. ibid. Quomodo monachi vel
religioſi ab ea tentẽtur. ibi.b. Eius effectus.
92. a. Eſt ſuperfluus amor habẽdi diuitias.
ibi. In duobus excedit. ibid. Principium &
cauſa aliorũ peccatorũ. ibi. Eius remedia.
ibi. Eius exẽpla ex ſacris literis. ibi.b Vnde
oriatur. 93. a. De ea ſũma victoria. ibi.b.
Cur concupiſcentia oculorũ ab Apoſtolo
nominetur. 94.a. Generalis quæ ſit. 132.b.
Specialis idẽ quod amor pecuniæ. ibi. Eius
caput ſuperbia. 133. a. Propria hominum
quæ. ibid. Ei contraria charitas. ibi. Fugien
da tanquam labes quædam quæ virtutem
effœminat. 303.b.

Augu. Epiſcop. & Eccleſiæ Doctor quã
feruens fuerit in oratione. 344.a. feruentis
& flagrantis orationis exemplum ex libris
Cõfeſſionum ibi. Omnis, inquit, mihi co-
pia, quæ Deus meus nõ eſt, egeſtas eſt. ibi.
Ex conſideratione rerum creatarum aſcen
dit ad Deum. 371. a. Per ipſam animã ſuã
aſcendit ad Deũ. ibi. Eius dictum ad Deũ:
ſi ego Deus eſſem & tu Auguſtinus eſſes,
vellem Augu. eſſe vt tu Deus eſſes. 375.a.
Aliud eius dictũ: Moriar ne moriar. ibid.b.
Non poſſum (inquit) metiri vt ſciam quan-
tum deſit mihi amoris ad id quod ſatis eſt.
377.b. Gratiæ Dei deputat quæcunq; non
fecit mala. 379.b. Audiuit Deũ ſibi loquen
tem: Cibus ſum grandium, creſce & man-
ducabis me. 384.b. Minus, inquit, te Domi
ne amat, qui tecũ aliquid amat, quod pro-
pter te non amat. 385. a. In cõtemplatione
diuinam lucem vidit, diuinam vocem au-
diuit. 386.b. Expertus eſt principium futu-
ræ æternæque beatitudinis. 387.b. Ad eius
guſtum qũo cum matre peruenerit. ibi. Cu
piditatẽ miraculorũ qũo coercuerit. 395.
b. Duplici modo conuerſus. 7.b. Adoleſcẽs
grauẽ peccati tyrãnidẽ in ſe expertus. 9.b.
Suſpirabat ferrea ſua volũtate ligatus. ibi.
Orabat; Dñe, da quod iubes, & iube quod
vis. 11. b. Maius opus eſſe putat ex impio
pium facere, q̃ mundum condidiſſe. 13.a.
Cur in libris Confeſſionũ peccata ſua com
memoret. 26.b. Dicere ſolitus, Chriſtianos
& ſacerdotes ſine pœnitentia exire de cor
pore non debere. ibi. Filius tot lachryma-
rũ perire non potuit. 33. b. Scrupulis olim
conflictatus. 37.b. Non immunditiam ob-
ſonij timuit, ſed immunditiam cupiditatis.
ibi. Oratio ei familiaris. 43.b. Eius voces, ô
ire, o ſibi perire, o ad Deũ peruenire. 64.a.
Oẽ mendacium, ẽt officioſum, peccatum
eſſe, cum Eccleſia docuit. 70.b. Non timuit
immunditiã obſonij, ſed immunditiã cupi
ditatis. 76.a. Certauit quotidie aduerſus gu
lam. ibi.b. Quemadmodũ medicamẽta, ſic
alimenta ſumpturus acceſſit. ibid. Suo nos
exemplo inſtituit aduerſus gulam pugna-
re. 77.a. Eius ad Deum preces pro continẽ
tia. ibid. Eius admirandum ingenij & ſpi-
ritus acumen. 90.b. Cùm me amplius can-
tus, inquit, q̃ res quæ canitur, mouet, pœ-
naliter me peccare confiteor. ibid. Reſtitit
ſeductionibus oculorũ. 91.a. Qualis homo.
107.b. Eius ſpes in miſericordia Dei. 110.a.
Humanam linguam dixit eſſe quotidianã
noſtram fornacẽ. 117.a. Laudatus contriſta
batur. ibi. Exarſit ad imitandum Victorini
exẽplũ. 189.a. Ligatus nõ ferro, ſed ſua fer
rea voluntate. ibi. Eius duæ volũtates inter
ſe confligentes. ibid.b. Melius eſt; inquit, ò
Deus, tuæ charitati me dedere, quàm meæ
cupiditati cedere. ibi.b. Exemplis D. Anto
nij & aliorũ commotus eſt ad amplecten-
dam caſtitatẽ. 190.a. Decenniũ & amplius
deliberauit de caſtitate ſeruanda. ibi. Sur-
gunt, inquit, indocti, & cœlum rapiunt, &

nos

nos cũ noſtris doctrinis volutamur in carne & ſanguine. ibid. b. Plus loquebantur animũ eius frõs, genæ, oculi, color, modus vocis, quàm verba quæ promebat. ibidem. Inſaniebat ſalubriter, & moriebat vitaliter. ibid. Eius luctæ inter carnẽ & ſpiritum graphica & neruoſa deſcriptio. ibid. Caſta continentiæ dignitas ei mirabiliter repræſentata. 191. a. Sub arbore fico ſtratus, dimiſit habenas lachrymis. ibid. Audit vocẽ cum cantu: Tolle lege, tolle lege. ibid. Pia lectione ſubitò mirabiliter illuſtratus. ibi. b. Seipſum Deo in holocauſtum obtulit. ibid. Eius humilitas cordis. 221. b. A populo ſibi commiſſo veniã è ſuperiore loco petijt. ibid. b. Eius inſignes animi erga Deum affectus in libris confeſſionũ expreſſi. 277. b. Exemplis aliorũ ſeipſum excitauit. 313. a. De præceptis Chriſtianæ religionis interrogatus, quid reſponſurus. 325. b.

Auguſtus Cæſar quantũ bonos conſiliarios deſiderarit. 216. a. Eius edictum quomodo inſeruierit ortui Chriſti Dñi. 263. a.

B.

Baptiſmus Sacramentũ in quo vaſa fortis diripiuntur. 8. a. Eius figura Moyſes in aqua veniens. ibid. In eo pœna oĩs cõdonatur. 20. b. Peccata per eũ dimiſſa plorat Apoſtolus. 26. a. Religioni cõparatus. 29. b. Eo dimittuntur peccata, non aũt prauæ affectiones. 72. a. Eo ſumus expiati à peccato, & liberati à ſeruitute diaboli. 130. b. Eo aperitur ianua Eccleſiæ. 250. a. Eius decem honores ſiue priuilegia. ibid. Sufficit continuò tranſituris. ibid. Sacramentum regenerationis cur inſtitutum. 261. b.

Baſilius Eps monachis ſui tpis leges ſanctiſſimas præſcripſit. 78. b. Medicinæ ſcientiã valdè cõmẽdat. ibid. Eius dictum in religioſum auarum ex ſenatore factũ. 93. b.

Beatitudo æterna, maxima hominis perfectio. 339. b. Non habitibus, ſed actib⁹ debita. 343. b. Caret omnibus malis. 370. a. Omnibus bonis abundat. ibid. Eius partes quæ ſint ex D. Anſelmo. ibid. Duplex eſt, corporis & animæ ibid. In hac vita qualis eſſe poſſit 385. b. Eius principium expert⁹ eſt D. Auguſt. 387. b. Ad eius guſtũm quomodo cũ matre peruenerit. ibid. Eius quaſi participes fiunt contemplatores. 388. a. Mira ſerenitas, plena ſuauitas, æterna ſecuritas. 389. a. Non in hac vita, ſed in futura quærenda 175 a. Ad eam obtinendam quę ſint neceſſaria vel vtilia. ibid. b. Primus ad eam gradus fides. 161. a.

Benedictus Pererius Soc. Ieſu magiſter Authoris. 134. b. Scalam Iacob quomodo explicarit. ibidem.

Beneficentia quid. 299. b. Eius gradus & incitamenta ibid. Nihil tam diuinum homo habet. 300. a. Ad eam à natura mouemur. 301. a. Eius actus heroici. ibid. b. Prõptitudine & celeritate congeminatur. 302. a. Tribuit gaudiũ capitq; tribuendo. ibid.

Beneficia diuina tria maximè per creaturas in nos deriuat Deus panem, ſolem & aërem 378. b. Gradus ſunt ad amorẽ diuinum. ibid. Varia deſcribunt. ibid. Eorũ cõſideratio diuinũ in nobis amorem excitat. 10. a. Ijs Deus peccatorẽ mulcere ſolet vt reſipiſcat. 12. b. Vna ex diuinis præuentionibus ſunt. ibid. A Deo dantur, nõ venduntur. 18. a. Sine pœnitentia ſunt. ibid. Eorum meditatio conſiſtit in tribus. 103. b. Plurima enumerantur ex ſacris literis. 236. b. Corporea eleganter ex Seneca deſcribuntur. 289. b. Spiritualia quę & quãta. 290. b. Infinita ſunt materia diuinæ laudis & gratiarũ actionis. ibid. Quo affectu à Deo proficiſcantur ibid. Cur à Deo immerentibus collata. 291. a. Eorum maxima cuſtos gratitudo. ibid. Augenda ſunt conſideratione & verbis. 292. a.

Beniamin monachus in abſtinẽtia ſeruãda ptinax, ad ſcſũm tãdem redijt. 21. b.

Bernardus Abbas vir ſanctus ſe nihil eſſe reputat 12 a. Plantatorẽ & rigatorem ſe vocat. ibid. Aſpirando à Deo præuentus vt alios de ſalute ſua moneret. ibid. Elegans eius parabola de Chriſto & peccatore. 15. a. Eius praxis. 16 b. Pauet gehẽnam & extremum iudiciũ. ibid. Eius lamenta ex perſona damnati hominis. ibid. Minus laudauit Humbertũ, propter nimiam ſuam abſtinentiã. 22. a. Eius ad ſacerdotem ſcrupuloſum verba: Vade fili, & in fide mea celebres. 39. a. Eius dictum ad Eugenium Pontificem; Inter ſeculares nugę nugæ; in ore ſacerdotis blaſphemię. 68. b. Ciſtercienſiũ maximus amplificator. 78 b. Monachis ægrotis, omnibus medicinis interdicit. ibid. Septem in ſe miſericordias Domini celebrat. 175. a. Diuinam viſitationem in ſe ſæpe expertus. 195. b. Ex motu cordis Spiritus ſancti præſentiam ſæpe cognouit. 213. b.

Bona tẽporalia triplicia, bonorũ externorũ, corporis, & propriæ voluntatis. 333. a. Sunt abijcienda ei qui perfectus eſſe cupit.

pit. ibid. Eorum cupiditas coercenda, idq;
paupertate. ibid. b. Patriarchæ habuerunt,
qui tñ perfecti fuerunt. ibid. Habent Epi,
quorum ſtatus eſt perfectionis. 334. a. Inter
bona externa numerantur etiam honores.
335. b. Ijs obiectis vel ſubtractis quid agen
dum contemplatiuo. 372. a. Nõ propter ea
bene faciendum. 157. b. Eorũ peruerſo de-
ſiderio qui teneantur. 104. a. Eorum amor
diabolo viam præparat. 143. a. Eorum ſo-
licitudo maior quàm par ſit in religioſis.
141. a. Euaneſcunt vt veris flores. 296. b. Eo
rum diſpenſatores non Domini, diuites.
301. a. Quantũ diſtent ab æternis. 306. b.

Bonauentura pius author ſtimuli diui-
ni amoris. 62. b. Eius dictum, ò Domine
quando te diligam? quam ſit efficax. 280. b.

C.

CÆleſtinus ſummum Pontificatum re-
ſignauit. 337. b.

Cœleſtis gloria caret omnibus malis.
370. a. Omnibus bonis abundat. ibidem.
Eius contẽplationis quatuor gradus. ibid.
Eius amor qualis. 17. b. Eius recordatio,
praua deſideria, vt cuneus cuneum, expel-
lit. 128. b. Eius quædam prægustatio eſt di-
uina in hac vita cõſolatio. 153. b. Eius prin
cipium quoddam & pignus in hac vita.
155. b. Quomodo contemplanda. 227. b.
Eius contẽplandæ duplex ratio ex D. Ber-
nardo. 228. a. Tribus modis animo repræ-
ſentanda. 232. b. Nec cogitari quidem po-
teſt. 306 b.

Cæſar Baronius doctiſſimus Cardinalis.
125. a. Euagrium damnat. ibid.

Caleb ad vnicum ſuſpirium filiæ ſuæ
Axæ, dedit quæ illa rogauerat. 393. b. Figu-
ra Patris cœleſtis. ibidem.

Caro caſtiganda quomodo. 21. b. Eius
dolor cum cordis dolore collatus. 32. a. In
eam animus quibus verbis inuehatur, ex
D. Bernardo 35. b. A ſpiritu in ſeruitutem
redigenda. ibid. Eius macerationes ne ſint
immodicæ. 36. a. Eius nimia excruciatio
diaboli eſt tentatio. ibid. In ea caſtiganda
ſtandũ eſt iudicio magiſtri ſpiritualis. ibid.
Eius inueterata delectatio quàm periculo-
ſa. 41. b. Eius & ſpiritus lucta. ibid. Eſt la-
queus diaboli & inferni rudens. 42. b. In-
domita caſtigari renuit. 44. a. Quomodo
non proſit quicquam. 61. b. Eius nomine
mundi gloria cõprehenditur. 62. a. Eius il-
lecebræ quomodo eludendæ. 75. a. Nõ eã,
ſed eius vitia eſſe mactanda. 76. a. Eius ca-
ſtigationẽ fides Catholica ꝓbat. 78. a. Aiæ
ſubijciẽda. 88. a. Ei ſubijcietur qui ſe Deo
prius ſubiecerit. ibidẽ. Eius lex & motus.
89. a. Eius motus ſimplex quis. ibid. Eius va
ria deſideria. ibid. b. Eius motus tolli non
poſſe. 90. a. Secundũ eã ſapere quid. 107. b.
Eius noĩe in Scripturis aliquãdo homo in-
telligitur. 121. a. Eius corruptio qualis. ibi.
Nõ ſunt ei tribuenda omnia vitia. ibidem.
Eius nomine aliquãdo fomes concupiſcẽ-
tiæ intelligitur. ibid. Accipitur aliquãdo ꝓ
corpore ſubiecto viribus animæ ſentiẽtis.
122. a. Eius corruptela mors ab Apoſtolo di
cta. ibid. Humana à quibuſdã barbaris bar
bara immanitate comeditur. 123. a. Paui-
mento cõparatur. 126. a. Eius voluntates q̃
dicãtur. 131. b. Eius cũ diabolo fœdus cõ-
tra nos initũ. 135. a. Quod eã facit viuere,
ſuper eã eſt. 162. b. Eius incentiua quomo-
do extinguatur. 168. b. Eius opes, ſectæ.
174. a. Eius prudẽtia qualis ſit. 183. a. Dum
plus iuſto reſtringitur, ab exercitatione bo
ni operis eneruatur. 185. a. Eius ſpiritus ſa-
telles diaboli. 198. b. Eius ſpiritus quomo-
do dignoſcendus. ibid. Eius amor ſæpe la-
tet ſub noĩe ſpiritualis amoris. 297. a. Eius
patrocinium arripit diabolus, ne ieiunare
cogatur. 316. b. Comparatur iumento fe-
rocienti & fame domando. 317. a.

Carolomannus Caroli Martelli Franco
rum regis filius. 194. a. Regno fratri demã-
dato, monachi habitum induit. ibidem.

Caſtitas perfecta corporis & animi co-
lenda. 335. a. Eius expertes antiqui philoſo
phi. 60. a. Primus eã docuit Chriſtus. ibid.
Duplex. 77. a. Eius perfectio. ibid. b. Ei con
trarius etiã neceſſarius naturæ appetitus.
ibidem. Perfecta quæ. 89. a. Eius gradus ex
Caſſiano. 90. a. Eius imperium quodnam.
ibid. Eius conſummatio ſecundum Caſſia-
num. ibid. b. Eius feruens zelus. ibid. Quid
ſit, & an à pudicitia differat. 318. a. Eius le-
ge qui teneantur. ibid. Eius gradus & inci-
tamenta. ibidem. Non obſcurum indicium
prædeſtinationis. ibidem. b. Ad eam perpe
tuò ſeruandam incitamenta. ibidem. Vita
Angelorum. 319. a. A plurimis malis libe-
rat, innumeris bonis auget. ibidem. Con-
fert robur corporis & animi. ibidem. Sa-
crificium, quo nihil Deo gratius, nihil ad
eum conciliandum aptius. ibid. Eam qui
ſectantur, nomen Chriſto & B. Virgini
dant, Sanctos commilitones habent. ibid.
Eius indicia & gradus ex Caſſiano. 320. a.

Eius regendæ bonus comes pudor. 323.a.

Cæremoniæ ad quid inſtitutę. 339.b. Diligentiſſimè ſeruādæ & obeundæ. ibid. Maximè quæ ad ſacroſanctū Miſſæ ſacrificiū ſpectant. ibid. Incinerationis initio Quadrageſimę origo. 24.a. Circa eas variæ dæmonum tentationes. 140 b.

Charitas cur dicatur vinculū perfectionis. 331.a. Perfecta quæ ſit. ibid. b. In hac vita haberi poteſt dupliciter. ibid. A quo veraciter & perfectè habeat. 332.a. Ad eā quomodo pertingemus. ibid b. Eius adminiſtræ ſunt virtutes. ibid. Venenū charitatis eſt, cupiditas rerū temporalium 333 a. Eius augmentū, cupiditatis diminutio. ibi. Eius perfectio, nulla cupiditas. ibid. Ad eā virtutes oēs vt ad finem referuntur. 338.b. Qua ratione roboretur & creſcat. ibidem. Quò vehementior charitas eò maior perfectio 339 b. Augetur virtutibus acquiſitis. ibid. Per eam anima fit vnus cum Deo ſpiritus. 340.a. Donū Dei eſt. 343.b. Quatuor eius gradus in Canticis Canticorum deſcribuntur 346.a. Quē implet, incendit. 363.b. Affluere conſueuit, nō effluere. ibid. Eius neceſſitas negotium iuſtum ſuſcipit. 364.b. Eſt virtus cōiungens nos Deo, qua ipſum diligimus. 374 b. Extentam Dei manum, ne feriat cōtinet. 377.b. Violenta eſt. 381.a. Quatuor gradus habet; vulnerat, ligat, languidū facit, & in defectū adducit. ibid. Compatatur febri ibid. b. Eſt quodāmodo tyrannis. ibid. Concipit Chriſto filios eidemq; parturit. 382 a. Nihil ea optabilius. 383.a. Nata nutritur, roboratur, perficitur. in Proęmio. Eius ſolatium in afflicti hoīs animo. 5.b. Ea ferculum Salomonis quomodo conſtratū. 18.b. Eius feruor oēm pœnam peccatis debitam abſorbuit. 29.b. Latronis in cruce quanta. ibid Vrget nos. 56.a. Qūo diſtinguatur à puritate cordis. 63.b Minuitur peccatis venialibus. 67.a. Eius cum inani gloria comparatio. 115.a. Auaritiæ contraria 133.a. Quomodo non quærat quæ ſua ſunt. ibid. Comparatur cum amore ſui. ibid. Conſtituit ciuitatem iuſtorū. ibid. Eius deliciæ quæ. 153. b. Cui à Deo donetur. 154.b. Duplex. ibid. Suauitas & bonitas quanta. ibid. Comparatur ingenti flammæ. ibid. Non quærens quæ ſua ſunt, qualis ſit. 155.b. Eius comes diuina conſolatio. ibid. Ab ea pendet virtutum progreſſus. 165.b Eam comitantur dona Spiritus ſancti. 166. b. Quā vehementes affectus in Sanctis excitarit. 170.b. Virtus Theologica maxima. 177.a. Arx virtutum à D. Auguſtino appellata. ibid. Copioſè & eleganter deſcribitur à D. Proſpero. ibid. Bonos & Dei amicos nos facit. ibi. b. Nihil eſt ea excellentius. ibid. Duplex eſt, Dei & proximi. ibid. Eius definitio ex D. Auguſtino. ibid. Salus morum, finis cœleſtium præceptorū. ibid. Mors criminū, vita virtutum. ibid. Virtus pugnantium, palma victorum. ibi. Ignis inextinguibilis 178.b. Comparatur cum morte à contrario. ibid. Eſt mors quædā ſpiritualis. ibid. Eius argumentum zelus animarū. 180.b. Eius feruor ſine diſcretione iacet. 184.b Eſt oculus dexter, quē Naas volebat eruere Iabitis. 202. b. Quomodo ædificet. 203.a. Signum eſt præſentiæ Spiritus ſancti. 211.b. Eam ſolā diabolus imitari non poteſt 212 a. Præſidē propriè Patrem efficit. 222.b. Comparatur vino. 223.b. Gaudij parens & cauſa 252.a. Condeſcenſionis Chriſti cauſa. 253.a. Germana qualis. 298.b. Aequalis ab omnibus tenenda aduerſus cunctos. 299.a. Ad eius faſtigium quomodo perueniendum 326 a

Charitas erga proximum, eſt eadē virtus cū charitate Dei. 179.a. Quomodo nō æmuletur, non agat perperā, non ſit ambitioſa. ibid. Eius ordo quis. ibid. Eius gradus qui. ibid. b. Non eſt mercenaria, nunq̄ tamen vacua. ibid. Eius finis Deus. ibidē. Eius actiones. ibid. Omnia ſuffert animo, omnia ſuſtinet corpore. 180.a. Oleo comparatur in Euangelio, & quare ibid.

Clemens ſucceſſor Apoſtoli Petri ſcripſit epiſtolas ad Virgines. 334.b.

Cogitatio, eſt improuidus animi obtutus ad euagationem pronus. 365.b. Secundum D. Aug. eſt omnis actualis operatio intellectus. ibid. Non ſolùm iniuſta & turpis, ſed etiam inutilis mortificāda eſt. 361. a. Referenda ad magiſtrū ſpiritualem. 3.a. Quæ ſit quæ Domino diē feſtum agat, ex D. Auguſtino. 29.a. Quę & qūo reijcienda. 43.b. Diaboli titillatio & coluber quæ. bi. Fonti comparatur. 58.a. Suſpendenda in equuleo ſecundū D. Chryſoſtomū quomodo. 68.a. Praua ſtatim atque in animo excitatur, expellenda. 87.b. Exquirēda bona. ibid. Mala præcedit ruinam. 102.b. Libidinoſa & turpis otioſis immittitur à diabolo. 104.b. Sanctis mentibus ſubijcit. 108. a. Spinoſa & perplexa quibus regulis dignoſcenda. ibid. b. Vanæ, orāti ſubrepūt. 110.a.

Frequens

Frequens & non accerſita alicuius rei, qua dr̃ ſignum. 126.b. Otioſa, peccatum. 127.b.

Cogitationes quadruplices. 127.b. Otioſæ quales. ibid. Ad neceſſitatẽ naturæ pertinentes. 128.a. Si paululum inſederint, difficulter auelluntur. ibid. Otioſæ quomodo repellendę. ibid. Solent effluere tanquã vilis plebs in atriũ. ibid. Earũ delectatio ſuccidenda. ibid. Immundę à nobis exufflandæ. ibi. Curioſæ periculoſæ. ibid. b. Ad quã regulam dirigendæ vt ſint laudabiles. 129. b. Earum voluntates quæ dicantur. 131. b. Quæ abnegandæ. ibid. Quæ teporẽ oleant & frigus ſpirent. 140. a. Bonas quomodo deprauet diabolus. 146. a. Somnijs perſimiles quæ. ibid. A carne, mundo vel diabolo profectæ qũo dignoſcendæ. 198. b. Comparantur rotis ab Ezechiele viſis. 204. a. Occultæ an à diabolo cognoſci poſſint. 208. a. Cõparantur nubibus. 209. b. Earum ſinus qũo conſtringendi. 214. a. Leues, tanq̃ muſcæ, abigẽdæ ſunt manus grauitatis. 226. b.

Cõpunctio, donũ Dei. 17. a. Qñ cognoſcatur præſens eſſe. ibid. Comparatur caligini, amaritudini, & tenebroſo turbini. ibi. b. Eius tria genera. ibid. b. In lachrymas, ſaltẽ cordis, erumpit. ibid. A S. Bernardo pudor appellatur. ibid. Firmũ emendationis propoſitũ requirit. 19. a. Compunctio ficta & ſimulata quę. ibid. Quã ſolicitudinẽ operetur. ibid. Ad eã exercitia ſpiritualia quæ iuuent. ibid. Eius ſenſum tollit peccatum. 20. a. Eius vis conterens naues Tharſis, explicat̃. 35. b. Cõparatur à Iob tenebroſo turbini. ibid. Eius vis quanta. 40. a. Eius indicium certum, ſubtractio occaſionis. 44. b. Vulgato nomine deuotio appellat̃. 299. b.

Concupiſcentia nobis cauſa multarum tentationũ. 48. b. Domeſticus hoſtis. ibid. Qua in re nobis inſidietur. 76. b. Meretrici cõparatur. 86. a. Poteſt minui, nõ poteſt cõſumi, ſecundũ D. Aug. 89. a. Virtute & frequenti abnegationis vſu frangitur. ibid. b. Eius ſtimuli & incitamenta an oĩno poſſint extingui. 90. a. Peccatum dr̃ ab Apoſtolo. 121. a. Eius Prima motio tentatio dicit̃. ibid. Eſt peccati effectus, pœna & fons. ibi. Non eſt idẽ quod deſiderium. ibid. Redundat etiã in appetitũ rationis. ibid. Antecedit oẽs prauos habitus & paſſiones. ibid. b. Quid propriè. 122. a. Eius proprietates. ibi. Non vincitur in hac vita. 125. a. Quotidie minuitur in proficiẽtibus & continẽtibus. ibid. Vt eam cõpeſcas, contine. ibid. b. Eius motionibus reſiſtendũ. ibid. Relicta eſt ad certamen. ibid. Eius vires. ibid. Eius radices nõ cõuelluntur omninò dum viuimus. 126. a. Eius motus primò primi, & primi tantum. ibi. b. Nobis eſt innata. 146. b. Eius titillationibus obuiam eundum. ibidem.

Concupiſcentiæ fomes quid. 121. a. Generat vitioſas paſſiones. ibid. Etiã poſt baptiſmum in regeneratis manet. ibid. Inclinat hominẽ ad peccatum. ibid. Nunquam tollitur in hac vita. 122. b. Iuſtos etiã viros quaſi compedibus irretitos tenet. ibid. Ex eius corruptela, ineſt nobis peccandi quędã neceſſitas. ibid. Nõ extinguit̃ niſi morte. 126. a. Eius vires quomodo ſedent̃. ibi. Eius reliquiæ cur relinquantur in homine. ibid. Ieiunio coercendus. 317. a.

Confeſſio ſacramentalis altera poſt naufragium tabula. 19. a. Facienda eſt humiliter, purè, fideliter. ibid. b. Sit ſimplex ibid. Sit & fidelis in ſpe. ibid. Eius author & inſtitutor Chriſtus. ibid. Eius ſignũ in afflictione pęnitentiæ. 20. b. Vnde vim habeat. ibid. Nõ fit Deo, vt ignaro. 23. b. Græcis exhomologeſis eſt. ibid. Proſternendi & humilificandi hominis diſciplina, ex Tertulliano. ibid. Cũ accuſat hoĩem, excuſat; cùm condẽnat, abſoluit. 24. a. Eius inſignis deſcriptio & cõmendatio ex Tertulliano. ibi. Eam qui ſuffugiunt vel differunt, cum erubeſcentia ſua pereunt. ibid. Per eam peccata teguntur. 33. a. Eſt frequentanda & quare. 43. b. Ante omnẽ de re graui conſultationẽ inſtituenda. 188. a. Eius frequẽs vſus, certum ſalutis inſtrumentum. 209. b. Gñalis cur & quomodo inſtituenda. 279. a.

Confirmatio ſacr̃m quale. 173. b. Cur à Chriſto inſtitutum. ibid. Eius vis & efficacia. ibid. Confirmat & roborat ad pugnã. 250. a. Neceſſaria victuris. ibid. Eius cũ baptiſmo comparatio. ibidem.

Conſcientia peccatorũ excutitur & cõcutitur à Deo mirabiliter. 12. b. Examinanda eſt quotidie 372. a. Inter ſpem & timorem fluctuans. 18. b. Eius tenebras Chriſtus qũo diſijciat. 20. a. Quoſnam terreat & cruciet. 33. b. Eius trãquillitas à Deo expectãda. 34. a. Eius tranquillitas, ſignum gratiæ. ibid. Ad Deum conuerſos non nimis cruciet. 37. b. Perplexa redditur ſcrupulis. 38. b. Erronea quæ & vnde. 40. a. Obſcuratur peccatis venialibus. 67. a. Codici comparatur. 68. a. Eius iudicium in cibo ſumendo. 82. a. Vel minuto nummo polluitur. 93. b.

Eius anguſtiæ vnde.107.a. Eius tranquillitas quæ mala,& flagellum Dei.111.a. Ei⁹ diſputatio, ſuperſtitioſa abſtinentia. 142. b.Eius gloria quæ.153.b. Eius ocul⁹, fides. 171.b.Eius munditia q̃ ſit neceſſaria & quomodo acquirenda.187.b. Comparatur curiæ.214.a.In ea Deus cœnat.ibid. Fidelis & deuota terræ bonæ comparatur.263. b. In ea ſpes ſua cuiq; eſt.274.a. Eius candor q̃ neceſſarius.281.a. Amica veritatis ſummam voluptatem parit.295.a.

Cõſideratio à D. Bernardo pietas appellatur.215.a. Ei nullã operã dare, eſt vitam perdere.ibid. Eius vtilitates ex D.Bernardo.ibid. Potiſſima oĩum quæ.ibi. Triplex. ibid. Quæ ſit maximè oportuna ſeceſſioni ſpirituali.ibid. Ei⁹ materia ſubiecta. ibi.b. In rebus ſubitis eſſe nulla poteſt.305.b.

Conſiliarius eligendus fidelis & beneuolus.216.b.Eligendus vir bonus & timẽs Deum.ibid. Eius graphica deſcriptio. ibi. Conſultorem ſuũ ſimiliter bonum reddat. 217.a. Bonus facilè inuenitur à conſultore bono.ibidem.Sit prudens & peritus rei de qua cõſulendus eſt.ibid. Cui & quantum ſit credendum.ibid.b. Sint ſeniores.ibid. Eius proprietates,qui principibus præſertim Eccleſiaſticis aſſiſtit. ibidem.

Conſilium cui neceſſarium.216.a. Capiendum aliquando ex hiſtoria.218.a. Donum Spiritus ſancti quale.219.a.

Cõſolatio diuina, merces eſt laborum. 153.b.Prægustatio eſt cœleſtis voluptatis. ibid. Eſt centuplũ illud Euangelicum.ibi. Eſt regnũ Dei intra nos.ibid.Comparatur igni.ibid. Eſt virtus ex alto.ibid. Maximũ in ea momentum ad victoriã tentationũ. 154.a. Quanti æſtimetur à ſanctis Patrib⁹. ibid. Pretioſiſſimum Dei donũ.ibid. Suauitas ſpiritus.ibid.b.Duplex.155.a. Comparatur cytharæ & cantui. ibid. Eius proprietates.ibid.b. Eſt charitatis comes.ibi. Animæ ſitim non extinguit.ibid. Eſt principium quoddã & pignus felicitatis æternæ.ibid. Rapit aliqñ mentem extra ſe in Deũ.156.a. Delicata eſt, nec datur admittentibus alienã.ibid. Comparatur cũ carnali,vt ignis & aqua.ibid. Plus neruorum ac roboris habet quàm voluptatis. ibidẽ. Eius præſentiæ in anima indicia quæ.ibid. Etiam peccatoribus communicatur. 194.a Comparatur adipi frumenti & melli.ibid. Donũ Dei eſt cui hoĩem cooperari oportet.198.b. Sub eius ſpecie multi decepti. 200.a.Ex ſpirituali ſeceſſu quanta.214.b.

Conſolationes an afflictiones magis nobis expediãt.341.a.Donum Dei ſunt. 342. Qua rõne à viro perfecto expetendæ ſint. ibi.b. Qũo nos Deo coniungant.ibi. Quomodo non coniungant, ne dicam abalienent.ibid. Propter illas Deo ſeruire, monſtruoſum quiddam eſt. 343.a. Promptiorẽ efficiunt hominem ad Deo ſeruiendum. ibid. Iis adhibendæ qui puſillanimes ſunt. 109.b. Ex ſacris literis depromptæ. 100.a. Omni armorum genere valentiores. 153. a.In martyribus quantæ.ibid.b. Vim ignis exuperant.ibid. Primitiæ ſpiritus, deliciæ charitatis.ibid. An ſint deſiderandæ cùm abſunt.154.a.Non conſiſtit in eis vis virtutis.ibid.Cùm nõ habentur,in faſtidio ſunt; cùm habentur,in deſiderio. 155.b.Comparantur cum corporalibus delicijs.ibidem. Comparantur lacti nutricis.207 b.

Contẽplatio maximũ perfectionis adminiculũ 343.b. Eſt attenta conſideratio rerum ſpiritualium tã diuinarum q̃ humanarũ.344.b. Huic qui vacat,magnos in virtutibus progreſſus faciet.ibid. Donum eſt gratuitũ diuinæ miſericordiæ.ibid. Induſtriam quoq; noſtram requirit.ibid. Cum oratione miſcenda et temperanda eſt.ibid. Eius ſumma cum oratione & amore Dei colligatio.ibid. Quibus gradibus ad eam anima conſcendat.345.b. Quietis ſiue ſomni noĩe in ſcripturis ſignificatur.346.a.Per eam anima in amore Dei ſuauiſſimè conquieſcit.ibid.In ea mens diu ſtare non valet ſecundum D.Greg.361.b. Meritis præſtat actioni.362.a. Præmium eſt actionis. ibid.Non ſemper eã quærentibus aut procurantibus datur.ibid. Ad eam aſpirant aliqui non domitis terrenis affectibus. ibid. Eſt ſanctum otium.ibid.Eſt bonorum operum & virtutum fructus.ibid. Eius guſtus non debetur niſi obedientiæ mãdatorum. ibid. Ad eam nonnulli natura inepti.ibi.b. Ab ea arcendi.ibid In qua non ſine erroris periculo verſari poſſunt.ibidem.Ea poſſumus carere.ibid. Non eſt ad ſalutem neceſſaria.ibid. Eſt in noſtra voluntate.ibid. Eſt ex dono gratiæ.ibid. Quis ad eam aptus. ibidem. Intermittenda eſt, quando proximi ſpiritualis neceſſitas id requirit.363.b. Eius vſus antiquiſſimus in ſcripturis. 364. a. Chriſtus huic vacauit noctibus, teſte D. Gregorio.365.b. Libero volatu quocunque eam fert impetus,mira agilitate circũfertur.

ſertur.ibidem. Eſt perſpicax & liber animi contuitus, in res perſpiciendas vſquequaq; diffuſus.ibi. Pertinet ad ſimplicem intuitũ veritatis.ibid. Eſt Dei donum.366.a. Præſentem habet Dei gratiam.ibid. In ſinum conuolat æternæ veritatis.ibid. A D. Bernardo mors angelorum dicitur.ibid. Secundum ſtatum præſentis vitæ non poteſt eſſe abſque phantaſmatibus. ibid.b. Tria ſunt contemplationis genera. Perfectorũ, Proficientium, & Incipientium.367.a. Verſatur circa diuinam maieſtatem duplici ratione.368.a. Cõparatur auiũ volatui. ibi.b. Eſt quadruplex. ibid. Requirit cor pugnatum: ibid. Per aliquas morulas ſtupore & ecſtaſi ſuſpenſum tenet admirantem. ibid. Fugat vitia, fundat virtutes.ibid. Initiat ad ſapientiam.ibid. Supremus eius gradus in hac vita quis ſit.369.a. Eius quinq; genera. ibid.b. Impeditur duabus rebus, vehementia ſcilicet paſſionum, & tumultu occupationum.371.b. Ad eam quę requirãtur.ibi. Præcedit illã amor Dei.373.a. Quænam eã comitentur.ibid. Eſt actus intellectus. ibi. Eſt à Deo. ibid. Eſt præcipuæ veritatis iucunda admiratio ibid. A diuina inſpiratione inflammatur vt illam diligat.ibid. Eius exceſſus duplex: vnus in intellectu, alter in affectu.ibid. Fit ex condeſcenſione Dei ad hominem, & exaltatione hominis ad Deũ. ibid.b. Incredibilis quædam & diuina voluptas ex ea percipitur. ibid. Efficit amorẽ Dei, mortificationem paſſionum & zelum animarum.374.a. Comparatur torrẽti qui trãſiri nequit.168.a. Subleuat, quos cõuallis humilitatis continet. 278.b. Eius quatuor impedimenta. 281.a. Ad eam inepti qui.ibid. Comparatur oculo qui tribus rebus impediri poteſt. ibid.b. Eius impedimenta quomodo tollenda.ibid. Comparatur pani, vt actio cineri.ibidem. Eius ſummum genus quodnam ſit. 282.b.

Contemplatiua vita poſterior eſt actiua. 361.a. Per Mariam Magdalenam ad pedes Chriſti ſedentem ſignificatur.ibid.b. Senario numero in ſcripturis denotatur. ibidẽ. Minor tempore quàm actiua.362.a. Merito maior actiua. ibid. Eius gaudia ex fine conualeſcunt.ibid. Ad hanc aliquo modo pertinet ſtudium tradendæ doctrinæ ſacræ populo.363.a. A Rachele in veteri teſtamẽto figurata.365.b. A Maria Magdalena in Euangelio deſignata.ibid. Vnde dicatur contemplatiua.ibid. Magna eſt in ea mentis contentio.372.a. Trãſgredi nititur omne quod corporaliter videtur.ibid. Anguſtat ſeſe vt dilatet.ibid. Proprium eius eſt, vt calcatis curis omnibus, ad videndã faciẽ ſui creatoris inardeſcat.373.a. Amabilis valde dulcedo eſt. ibid.b. Animã ſuper ſemetipſam rapit.ibid. Ebrietati ſobriiſſimæ & placidiſſimo ſomno in ſcripturis cõparatur.ibid. Mentẽ accendit.374.a. Ab ea animus ad actiuam reflectatur.ibid.

Contemplatiui contemplationẽ ſuã intermittere debet, quãdo proximi ſpiritualis neceſſitas poſtulat.363.b. Typum illorũ geſſit Adam, Iſaac & Dauid. 365.a. Talis Chriſtus & Apoſtoli fuere.ibid.b. Qui cõtemplationis arcem tenere deſiderãt, prius ſe in campo operis per exercitiũ probent. 366.b. Nequaquam ſecũ rerũ temporaliũ vmbras trahũt vel fortaſſe tractas manu diſcretionis abigunt.ibi. Vincunt quod ſunt. ibid. Contẽplantur Deũ vt per contẽplationem afficiantur à Deo.368.b. A creaturis ad Deum aſcendunt, idq; varijs rationibus.371.a. Ad quã normam ſeſe diſcutere debeant.372.a. Nulla mala irrogãt, irrogata æquanimiter portãt.ibid. Obiectis tẽporalibus bonis lætitia nõ ſoluuntur, ſubtractis mœrore nimio nõ affliguntur.ibid. Mutabilitati planè mortui, in ſecreto veri luminis occultantur.ibi. In examinãda propria conſcientia perdurant vſq; ad mortẽ. ibid.b. Inhærent Deo.373.a. Incredibilem & diuinam voluptatẽ ex contemplatione percipiunt.ibi.b. Amoris paſtũ de pabulo contemplatæ veritatis accipiunt.ibi. Participes quaſi cuiuſdã beatitudinis fiũt. 387. b. Satius illis eſſet ſęculares eſſe, quàm alios ſcandalizare.276.a.

Contẽtio quale vitiũ.79.b. Fugiẽda.ibi. An cum hæreticis ſit ineunda.84.b.

Continẽtia quid ſit.125.b. Quid eius nomine D. Auguſtinus intellexerit.ibi. Quomodo ad finẽ vſq; vitæ retineri poſſit. 149. b. Eius ars qualis, & quis eã teneat. 185.a. Immoderata perniciosius quàm ſaturitas remiſſa ſupplãtat.ibi.b. Eius caſta dignitas D. Auguſtino mirabiliter repręſẽtata.191. a. Extendẽs pias manus ad amplectendum plenas gregibus bonorũ exẽplorũ.ibi. Ariſtoteli non tã virtus quàm via ad virtutẽ. 318.a. Perpetua, magnũ Dei donum. 326. a. Comparatur cum humilitate.ibid.

Conuerſio ad Deũ varia.7.b. De peccato ad gratiam.ibidẽ. Deo aſcribenda.10.a.

De gratia & virtute ad virtutem. 12. a. Maius opus eſt peccatorem conuertere, quàm mundum condere. 13. a. Secretum eſt ſoli Deo planè cognitum. ibidem. Ad eam duo plurimum iuuant. ibid. A timore Dei ſeruili inchoanda. 16. b. Perfecta quæ ſit. 18 b. Quæ ad eam neceſſariò requirantur. 20. a. Signum veræ conuerſionis. ibid. b. Coniecturæ eiuſdem plures. 22. a. Eam plurimum iuuat conuerſatio cũ ædificatione. 181. b. Ab hypocrita pfecta nõ eſt ſtabilis. 208. a.

Corinthij laudabiliter triſtes. 19 a. Ab Apoſtolo Paulo commendati. ibid.

Cornelius Centurio eleemoſynis & orationibus promeruit venire ad fidem. 10. b. A S. Petro inuentus, ibid. Præuentus à Domino. ibid.

Creaturę gloriam Dei prędicant. 371. a. In earum conſideratione vana & peritura curioſitas exerceri poteſt. ibidem. Ex ijs ad immortalia & ſemper manẽtia gradus faciendus eſt. ibid. Præſtãtiſſima ratio ab ijs ad Deum aſcendendi. ibid. Conditori comparatæ nec pulchræ ſunt, nec bonæ ſunt, nec ſunt. ibid. Speculum ſunt in quo Deũ intueamur. 376. b. Propter nos conditæ ſunt. 378. a. Tria maximè per eas beneficia in nos deriuat Deus, panẽ, ſolem, & aerẽ. ibid. b. Diligendæ ſunt vt Dei dona, vt ſubiectæ, vt famulantes, vt arrha ſponſi. ibid. Non propter ſe ſed propter Deum diligendæ, nec cum illo, ſed per iſtas & ſuper iſtas ille diligendus. 378 b. Non ſunt pares creatori. 383. b. Conformare ſe debent & cõcordare auctori. 385. a. Quamuis finitæ, Deo tamen infinito plenæ. 387. a. Inſtar ſpongiæ finitæ in infinito mari. ibid. Earũ deſpicientia, qualis ſit virtus. 396. a. Cõtremiſcent omnes in extremo iudicio. 16. a. Eas Deus teſtes aduerſus peccatores inſtaurabit 18. a. Quomodo ſint odium & muſcipula pedibus inſipientium 49. a. Ex ijs homines, vt aranea ex floribus, venenum ſugunt. ibid. Cur creatæ. 57. a. Non ſunt finis hominis. ibid. Ijs vtendum, non fruendum. ibid. Ab earũ amore animus auertendus. 120. b. Ex eis honeſtas voluptas percipi poteſt. ibid. Priuſquã fierẽt, erãt in notitia faciẽtis, quomodo. 260. b. A Deo cõſeruãtur. ibid. Omnes in vſum humanũ à Deo conditæ, ex Seneca eleganter deſcriptę. 289. b.

Crux Chriſti baliſta ſpiritualis. 392. a. Ad eam deuota animę ſuſpiria. ibi. b Chriſti in ea pendentis contemplatio. ibidem. Clamat amorem. 393. a. In periculis ante oculos ponenda. 394. a. Per cytharam Dauidis figurata. ibidẽ. Eius virtute & gratia vbique coruſcante, retuſa eſt nequitia dœmonum. 140. b. Nihil ea olim ignominioſius aut probroſius. 328. a.

Cupiditas rerum temporalium eſt impedimentum perfectionis. 333. a. Eſt venenum charitatis. ibid. Eius diminutio, eſt charitatis augmentum. ibid. Triplex eſt. ibid. Domanda eſt aſpiranti ad perfectionem. ibid. Eius victoriæ gradus quatuor. 335. a. Tenet cor captiuũ. 91. b. Licitũ ſuadet eſſe malũ quod imperat. ibidem. Ab ea quid nos auocet. 92. a. Quidquid ei demis, vtilitati accedit. 118. b. Ea amputetur, vt virtus roboretur. ibi. Nullũ ſibi modũ ponit. 130. a. Aperit ianuã ſuggeſtioni diaboli. 147. b. Excæcat mentẽ. 188. b Caſtiganda inſtar pueri, ex Ariſtotelis ſententia. 317. a.

Cupiditates plerunque effręnatæ, indomitæ, furioſæ, præcipites. 315. a. Earum victoria longè maxima 320. a.

Curioſitas ex ſuperbia oritur. 395. a. Succiditur abnegatione ſui & amoris proprij. Ibid. In ipſo eius exortu, cõſenſus citiſſimè cohibendus eſt. ibid. Culpa nõ vacat. 22. a. Impedit ne peccata noſtra notemus. 110. b. Quam ſit deteſtanda. 128. a. Inſtigat ad experiendi noſcendiq; libidinem. ibid. b. Spectaculorum horrenda. ibid. Quæ mala ex illa oriantur. ibidem. Noſtra quotidie in minutiſſimis rebus tẽtatur. ibid. Reſecãda tanquam multorum criminum ſeminariũ. 129. a. Eius curationis rationes quæ. ibidẽ. Paſcit hædos, id eſt, oculos & aures. ibidẽ. Egregiè à D. Chryſoſtomo caſtigatur. ibi. Quibus quaſi telis & armis profligãda ſit. 173. a.

Cyprianus Epiſcopus in epiſtolis affectata oratione vſus. 83. a.

D.

Daniel Propheta adhuc puer à Deo impulſus ad innocentis Suſannæ defenſionem. 189. a. Inter frementes beſtias epulabatur. 303. a.

Dauid typus contemplatiuorum. 365. a. Vnam petijt à Domino, vt contemplaretur delectationem Domini, vt legit D. Auguſtinus. ibid. Pennas columbinas ſibi exoptat vt volet & requieſcat, quid hæc ſignificent. 368. a. Eius fidelitas in ſeruandis alijs, Chriſti typus. 393. b. Eius cythara crucis Chriſti figura 394 a. Donum diſcretionis

nis ſpirituũ habuit.5.a. Eius cicatrices putreſcentes quid ſignificent.9. b. Quid per benedictionem dulcedinis intellexerit in Pſalmis.11.b. Quid per memoriam abundantiæ ſuauitatis Dei inſinuare voluerit. 12. a. Deum poſt lapſum duabus rebus ad miſerationem commouit.13.b. Verus pœnitens. 19.a. Quomodo iurarit cuſtodire iudicia iuſtitiæ Dei. ibid. Quæ ſigna in ſe habuerit gratiæ Dei.22.b. Eius mirabilis miſericordia erga peccatores.ibidem. Eius continua pœnitentia.26.a. Illuſtre pęnitẽtiæ exemplar.30.a. Animæ ſuæ interitum ſeptem Pſal nis deplorauit.ibidẽ. Eius quinquageſimi Pſalmi paraphraſis affectibus plena.ibid.b. Quomodo ſimilis factus pelli an 31.a. Quantum timuerit extremum iudicij diem.32.a. Eius rugitus qualis.ibid. Eius ſpes, amor & propoſitum.ibi. Mauult occidi quàm vinci. Ibid.b. Eius confeſſio & ſatisfactio. 33.a. Eius cor contritum & humiliatum quale.ibid. Eius perſeuerantia in oratione. Ibidẽ. A Deo percuti maluit, quàm ab hominibus. 47.a. A Berſabee tentatus.49.a. Eius ſitis ſpiritualis. 51.b. Eius adoleſcentia ſpiritualis. ibid. Typus proficientium. 52.a. Propter aquæ deſiderium ſeipſum reprehendit.76.a. Quid à Deo petierit cum viuificari petijt.126.a. Quid in eius Pſalmis per corruptas cicatrices intelligendum.139.b. Eius ludus qualis, & cuius rei figura.142.a. Cupit à Deo deſolari, non tamen vſquequaque.159.a. Vitæ tędio affectus quomodo & quare.170.b. Duplex ab hoſte vulnus acceperat.193 a. Oportuna plagis medicamenta impoſuit, lachrymas, preces, peccatorũ confeſſionem.ibid. Salomonis vitia obumbrauit.ibid. Amore ſui robore feſſus.204.a. Eius oratio, cùm ſe furẽtem finxit coram Achimelech. 219.b. Illuſtriſſimum exemplar pœnitentiæ. 277. b. Eius Pſalmus centeſimus vigeſimus nonus explicatus. ibid Affectum in Deũ pſallendo duobus modis excitabat 279.b. Eius affectuum variorũ in Pſalmis exẽpla. 280. a. Quomodo inuenerit cor ſuum vt oraret.282.a. Manſuetus erga Saulem.321.a.

Demetrias virgo de virginitate ſeruãda deliberat.193 b. Inflammatur ad virginitatem ſeruandam exemplis ſcripturæ.ibid. Timet ne auiam matremq; offendat. ibid. Quid nocte nuptijs proxima egerit. ibid. Quibus ſtimulis inflammata munerũ ſpreuerit.Ibidem.

Demoſthenes primas, ſecundas, & tertias partes in eloquentia tribuit pronunciationi.325.a.

Deſolatio ex quibus cauſis oriatur in anima.156.b. Cur ita dicatur.ibidem. Deſcribitur accurratè à D. Bernardo.157. a. Eius cauſæ. Ibidẽ.b. A Deo immittitur quas ob cauſas.158.b. Sine ea virtutes ferè nõ cõparãtur.ibid. Eius vtilitates & fructus.159.a.

Deuotio vnde.373.a. Nihil eam excitat melius, quærit ſuauius, & auget amplius, atque mors Chriſti. 380. a. Eius menſura quæ 62.a. Erga carnem Chriſti qualis. ibi. Fulcit omnem veram religionem. 141. a. Quomodo accendenda.198.b. Eius feruor feruido conatu comparandus.204.b. Quid eo nomine intelligatur.229.b. Mentem hominis ſubleuat ad res ſpirituales percipiendas.ibidem.b. Compendium ad eius habitum comparandum quod.280.b. Eius habitus virtutum vſui ſeruiat.ibidem.

Didacus Perez in obſeruationibus ſuis ſpiritualibus excellens.110.a.

Dilectio maxima quæ 332.a. Eſt principium & finis virtutis.ibid.b. Eſt radix, materia, & vertex eiuſdem. ibid. Ei nihil poteſt adæquari, ibid. Duplex eſt. Concupiſcentiæ & Beneuolentiæ 374.b. Quod per dilectionem accepimus, non melius quàm per dilectionẽ rependi poteſt.378.b. Frangitur nunquam, quieſcit nunquam donec mortalium vitas ſibi ſubegerit.163.a. Eius perfectio duplex.332.a. Eius effectus quis. ibidem.

Dilectio inimicorum, eſt perfectorum filiorum Dei. ibidẽ. Ad ſecundũ charitatis proximi gradum ſpectat.180. a. qualis eſſe debeat, ex D. Auguſtino.ibid. Eius actus. ibid. Indiciũ ſpiritus diuini.207.a. Quomodo congerat carbones ignis ſuper capita eorum. 274. a. Eius vis & effectus. 321.a. Perfectiſſimę humilitatis argumẽtũ.329.b.

Dionyſius Areopagita Theologiam myſticam à D. Paulo magiſtro ſuo ſibi traditã literis mandauit.377.a.

Diſcretio omni virtuti ordinem ponit. 182.b. Auriga virtutũ, ordinatrix affectuũ, & morũ doctrix.ibid. Diuina tantùm largitate cõfertur.ibid. Quid ſit propriè.184.b. Eius copioſa deſcriptio ex Alberto Magno.ibid. Eſt magiſtra omniũ virtutũ.ibid. Eius neceſſitas & vtilitas maxima. 185. a. Oĩũ virtutũ generatrix, cuſtos, & moderatrix eſt.ibid. Magnũ Dei donũ.ibid. Diffi-

cillima eius adeptio.ibi.Eius pręcepta.ibi. Abſq; charitatis feruore iacet.ibi. Lumini cōparatur.ibi.b.Mater eſt virtutū & cōſummatio perfectionis.ibi.Rara auis in terris. ibid. Eam ſupplet virtus obedientię. ibid. Comparatur oculo.215.b. Eius caliginis cauſſæ duæ.ibidem.

Diſcretio ſpirituū magiſtro ſpirituali neceſſaria.4.b. Abſtruſas animi latebras non retegit.ibid.Gratia gratis data.194.b.Etiā in peccatoribus reperitur.ibid.Plerumque in Sāctis tantùm inuenitur,nō tamē in omnibus. ibid.b.Prudentia quædā ſpiritualis eſt.ibid.Inſtituta,ad explicāda cordiū occulta. ibid. Difficillima eſt.ibid. Diſcernit ſpūs,id eſt, volūtates hominū bonas à malis.ibid.Quorū ſpirituū ſit.195.a. Quæ circa eā cōſiderāda.ibi.Ei⁹ regulæ.206.a.Cur neceſſaria.211.a. Quàm difficilis ſit.213.b

Diuitiæ abijciēdæ perfecto futuro.333. a.Spinæ ſunt pungentes animum. ibidē.b. Totum amorem diuitis in ſe cōuertūt. ibi. Quaſi membra præciduntur à poſſidente. ibid.Laquei ſunt & tentationes.92.b. Religioſorum veræ quæ ſint.94.a.

Dominicus vir ſanctus,quanto martyrij deſiderio flagrarit.390.b.Omnia ſua membra concidi optabat.ibid.

E.

ECcleſia columba nō opprimitur, quia nō ſcrutatrix maieſtatis eſt.367.a. Iudęus ſiue Paganus nunquā talibus aculeis incitatur amoris,qualibus illa.379.a.Chriſto deſpōſa eſt.391.a. Quibus quaſi ſupcęleſtibus quibuſdā planetis regatur.393.a. Eius cōſuetudo & praxis.2.a. Qūo electa ante mūdi cōſtitutionem.10.b. Eius claues quā ſint certæ.23.b. Ei ſe humiliare,quàm ſit honeſtū, facile,vtile.ibid.Multū remiſit de publicæ pœnitētiæ ſeueritate.25.a.Eius definitio de remiſſa culpa & pęna reſtante tēporaria.ibid.b. Qūo progrediatur quaſi aurora,luna & ſol.54.a. Eius caput Chriſtus.59.b.Eius peſtis auaritia.91.b.Cōparatur ouili.ibi. Eius puritatē qui macularint. 124.b.Militās & triūphans.153.a. Eius ſuffragia proſunt tētatis. ibid. Rationem Status,tyrannicā politiā appellat.183.a. Eius variæ quaſi ætates.209.a.In ea donū inuenitur diſcretionis ſpirituū.212.a. Eius doctores Euāgelici ſerui.214.a.In ea Deus certis tēporibus & cauſis Cōcilia voluit indici. 216.b. Fundata à Chriſto actionibus quibuſdā præclariſſimis.249.b. Eius vocatio quotuplex.250.a. Verbo Dei & ſeptē Sacramētis à Chriſto inſtructa.ibi.b.Eius fabrica à Chriſto cōſtructa.251.a.Eius hierarchia cęleſti ſimilis.ibi.b.Cōſilijs Euāgelicis adornata.ibi.In ea adminiſtrāda vtitur Deus Angelorū opera.262.b. Eius hierarchicæ actiones quæ.263.a.Cur in Eccleſiaſtico officio verba q̄dā ſępi⁹ repetat.280.a.

Eleazarus Iudęus nobilis.293.b. Quam fuerit deteſtatus ſimulationē.ibid.Eius fortitudo cum alacritate coniuncta.304.a.

Electio prudētiæ proles.187.a. Sine prudentia,nulla eſt.ibid. Eſt actionis humanæ anima.ibid. Libera eſt.ibid. Rectè ſancteq; exercenda.ibid.Eam ex inſtituto tractauit B. P. Ignatius. ibid. Requirit ſeceſſum ad tempus,ſub diſciplina alicuius Patris ſpiritualis.188.a. Ad eam maximè neceſſarius animus ab omni perturbatione liber.ibid. Eius materia ſubiecta duplex.ibid.b. Eius duplex ratio ſeu modus. ibid. Eius illuſtre exemplum in D.Auguſtino.189.a.

Eleemoſyna duplex, corporalis & ſpiritualis.338.b.Spiritualē exercuit etiam Tobias.ibid.Eius cū oratione & ieiunio coniunctæ vis & præſtātia.ibid. Opus bonum & ſatisfactoriū.21.a.Remedium auaritiæ. 92.b.Spiritualis corporali præſtātior.181. b.Eroganda etiā pro defunctis.291.b. Nō eſt dare opes, ſed cum miſericordia dare. 299.b.Eam facere,eſt miſericordiā facere. ibid.Eius artem noſſe melius eſt,quàm regem eſſe.300.a. A D. Auguſtino ſecundus Baptiſmus, & ſacrificiū Chriſtiani appellatur.ibid.Pijs & ſanctis viris diſtributa quā vim habeat.ibid.b. Magnū donum & magnū bonum.ibid.Animā ſapientē & altam reddit. ibid. Danda de eo quod ſupereſt. 301.a.Eā Chriſtus creberrimè inculcauit. ibid.Animā vt adamātinū corpus quoddā obfirmat.ibid. Eius conſuetudo laborioſa. ibi.b. Nō in pecuniarū multitudine, ſed in dantium promptitudine ſpectatur.302.a.

Elias neſcit mortem, commoratur Angelis,cōuiuit Deo, ex S.Chryſologo.339. a. Cibo carnis reficitur.76.a. Ab Angelo prius excitatur,deinde paſcitur.201.a. Ab Heliſæo conſultus.217.b.

Emanuel Sa,Societatis Ieſu in commentarijs in Euangelia excellens.272.b. Hiſtoricum ſenſum cum obſeruatione linguarum tractauit.ibid.

Ephraim typus proficientium.52.a.

Ephrē adhuc iuuenis de extremo iudi-

cio

Digitized by Google

cio cõgitans, mundum reliquit.194.a.

Epiſcopatus delatus amore Chriſti repudiatus.337.b.Iã ſuſceptus, magno aio et nouo exemplo depoſitus.ibid.An & qñ ſit de neceſſitate ſalutis eũ ſuſcipere.ibid.Votum de eo non ſuſcipiẽdo,an & quatenus licitum ſit.ibid. An præcipienti Epiſcopatum in ſe ſuſcipere,repugnandum ſit.ibid.

Epiſcopi ſtatum perfectionis iam conſcenderunt.334.a. Diſpenſatores Eccleſiaſticorum bonorum à Deo conſtituti. ibid. Eorum ſtatus perfectionis eſt, tametſi ſint opulenti.ibid. Ab ijs damnati Origeniſtæ. 123.b. Ab ijs in rebus grauibus conſultus Romanus Pontifex.216.b.

Eſau lenticulæ concupiſcentia deceptus.76.a.

Eua ſerpentis ſuaſione delectata carnẽ ſignificat.13.b.Tentata à pomo.49.a. Eius imitator curioſus.129.a. Per eam Adam tentatus eſt.137.b. Non ſimpliciter obediens.288.a.

Euagrius impeccantiã aſſeruit.65.b. Inſignis propagator erroris Origenis.123.b Eius diſcipuli Palladius & Rufinus.ibi. A Ioanne Climaco reprehenſus.124.b. Impaſſibilitatem,alacritatem ſenſus appellat. ibid. A Cæſare Baronio damnatus.ibid.

Euchariſtia pretioſiſſimũ vas.43.b. Frequentanda.ibid. Eius vis & effectus.ibid. Vinum eſt germinans virgines.ibid. Ea ſola ſancti quidã vitam ſuſtentarunt.80.a.Ea qui indigni.104.b. Eius frequens vſus quã vim habeat.126.a. Deum certiſſimè in ea contineri profeſſus eſt moribundus S. Ludouicus.173.b. Eius frequens vſus, ſalutis inſtrumentum.209.b. Sacroſanctum myſterium, continens Sanctum Sanctorum, Saluatorem mundi.231.a.

Euſebius monachꝰ leue peccatũ in ſe q̃ ſeuerè puniuerit.68.b. Origeniſta.124.a.

Eutrapelia, qñq; vitij, qñque virtutis nomen.324.a.Virtus qualis,et vnde dicta ibi. Vitium idem quod ſcurrilitas.ibid.

Examen conſcientiæ ſit quotidianũ, & ſi fieri poſſit cõtinuum.372.a. Sit propriũ cogitationũ.ibid.Auocando animũ etiam à ludicris & inutilibus imaginibus. ibid. Sit exquiſitum.ibid.b. Sit ſeuerum. ibidẽ. Sit indefeſſum ad mortem vſque. ibidem. Tunc non fruſtra factũ eſt, ſi rurſum opus eſſe aduerterimus.ibid. Vide elegantẽ eius deſcriptionem ex D. Bernardo.ibidẽ. Sit accuſatrix cogitatio, teſtis conſcientia, carnifex timor, ex D. Auguſtino.17.a. Ad oĩa vitia cõuellenda ſingulare remedium. 68.a. Quorum etiam peccatorum faciẽda. ibid. Quotidie neceſſarium.ibid. Comparatur labori exhauriẽdæ ſentinæ ibid. De peccatis venialibus exquiſitum.159 b.

Exẽplum humilitatis ex Caſſiano. 336. a.Sanctorum qui Eccleſiaſticas dignitates fugerunt,vel iã adeptas depoſuerunt 337. b. Vigilantiæ cuiuſdam presbyteri ex D. Gregorio.395.b. Patrum ſpiritualiũ in ſanandis ſuorũ diſcipulorũ animis prudentiæ.6.a. Occulti peccati detecti, ex Caſſiano.ibid.b. Abſtinentiæ immodicæ & pertinacis,ex eodẽ.21.b. Pœnitentiũ mirabiliũ ex Climacho.24.b.Sanctorũ qui continuã pœnitentiã egerunt.26.a.Mirabilis pœnitentiæ & reuelationis dimiſſi peccati ex S. Gregorio.34.b. Monachi à ſcrupulis vno patris ſpiritualis verbo poſt 20. annorum cruciamenta liberati.39.a.Leue peccatum ſeuetiſſima pœnitẽtia expiantis.69.a.Gulę multiplex.73.b. Monachorum Aegyptiorũ abſtinentiæ.78.b. Sanctorũ corpora ſua acerrimè caſtigantiũ.79.b. Auaritiæ diuinitus punitæ.92.b. Hominis perplexi triplex.107.a.Inuidi cuiuſdã monachi.111.b Senis monachi paſſionũ extirpationẽ docentis.118.a.Tentati ſenis,vt diſceret compati infirmioribus.138.b. Cuiuſdam ſcholaſtici qui de inuenta pecunia retinere nihil voluit.170.a.Sanctimonialium à diabolo illuſarum.208.b.Cuiuſdã per S. Stephani interceſſionem mirabiliter ſanati,ex D. Auguſtino.211.b. Obedientiæ ſtudio conantis ingens ſaxum loco mouere.286.a. Monachi de Abbatis mandato puerum in fluuium proijcientis, non imitandum.ibi. Excellentium obediẽtiæ cultorum. 289.a. Cuiuſdã puellę à cęleſtibus nuptijs,ob leuitatẽ morum aliquandiu ſuſpenſæ. 323.a.

Ezechiel Propheta fodere parietẽ iuſſus quid ſignificet.5.b. Eius viſio de viro fluuium dimetiente explicatur.168.b.

F.

Feruor ſpiritus, nutritius & comes conuerſionis.3.a. Fractus & debilitatus, qũo iuuandus.ibi. Quãdiu in religioſis familijs olim viguerit.4.a. Qũo conſeruandus.ibid. Quantum ei indulgendum.35.b. Quomodo excitandus.99.a. Eius graphica deſcriptio ex D. Bernardo.ibid.b. Eum languentem & ſopitum reddit tepiditas & ſuperbia.103.b. Eum exuſcitat abnegatio

gatio ſui & humilitas.ibid. Eſt algor carnis & ſenſus.119.b. Quidam eo rapi ſe ſinunt ad ea quę vires eorum excedunt.142.b. Quomodo moderandus.ibid. Perpetuò fouendus.205.b.

Fides, Dei donum.2.b. Ex auditu prædicationis percipitur ibid. Ea tanquam fundamento nititur doctrina Chriſtianæ perfectionis.ibid. Eius vis contra tentationes diaboli.48.a. Imprimis à diabolo oppugnatur.149.a. Deũ inuenit.165.b. In exordijs ſuis & nutat, & ſolida eſt.168.a. Certis gradibus proficit.ibid. Virtus Theologica.171.a. Primũ Dei donum animæ infuſum.ibid. Eius definitio ex Apoſtolo.ibid.b. Eius motiua quæ.ibidẽ. Eius laudes & encomia ex Sanct. Patribus.ibid. Eſt bonorũ oĩum fundamentum.ibid. Eſt oculus illuminans cõſcientiam.ibid. Eſt ianua & via in vitã ibi. Qũo nobis infundatur.172.a. Iter homini ad Deum per hoĩem Deum.ibid. Eius cauſa efficiens, meritoria, finalis, exemplar & regula.ibid. An in Chriſto fuerit.ibid. Duplex, informis & formata.ibid.b. Eius progreſſus & gradus.ibid. Eius tres actiones.ibid. An & qualis ſit in hæreticis.ibid. Nõ eſt æſtimatio, ſed certitudo 173.a. Qũo ſuperandæ tentationes contra eam inſurgentes.ibid. Non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum.ibid. Eius fortitudo duplici ratione acquiritur. ibid. b. Augetur à Deo duobus item modis. ibid. Eius confeſſio neceſſaria etiam cũ vitæ diſcrimine.ibid. Eius plenitudo quæ.174 a. Eius actiones heroicæ.ibid. Eius ſigna, feruor operis & puritas intentionis.ibi. Quomodo diſtinguatur à ſpe.ibid.b. Quò quis altius credit, inquit S. Chryſologus, eò etiã altius dubitat 210.b. Ad eam in animis hominum gignendam miracula fecit Chriſtus.250.a. Fundamentũ æternæ vitæ.259.a. Quantò magis in ea proficimus, tantò magis viuere tẽdimus. ibid. Per eã Chriſtiani ſunt filij lucis.261.a. Fundamentũ & primus gradus ad beatitudinem. ibidem.

Finis hominis, Deus eſt.331.a. Non eſt idem cum ſcopo.63.a. In eo ne corrumpamus.164.a. Nobiliſſimus, vita æterna. 166.b. Præclariſſimus & omnium optabiliſſimus, maior Dei gloria.187.b. Obſeruãdus maximè in inſpirationibus.280.b. Actionum & paſſionum Chriſti duplex.240 a.

Fortitudo noſtra à Deo.384.a. Per patiẽtiam declaratur.96.a. Duplex.150.b. Neceſſaria nobis.ibid. Vnde, & qũo conſeruanda.159.a. Virtus, donum Spiritus ſancti, & beatitudo, qũo inter ſe differant.168.b. Si improuida fuerit, ſæpe in caſum ruit.186.b. In pietate & obſeruantia exercenda duplex.283.a. Quid propriè, qualiſq; virtus ſit.302.b. Eius officia, gradus, incitamenta. ibid. Virtutũ Cardinalium tertia.ibid. Eius plurima exẽpla in Chriſto patiente.303.a. Virtus cõis oĩbus virtutibus. ibid. Virtutũ oĩum fortiſſima.ibid. Sola defendit ornamenta virtutũ oĩum.ibid. Eius partes quæ. ibid. Vni Deo innititur.ibid.b. Quis verè ea præditus cenſendus ibid. Tam deſperationis ignauiam excutit, q̃ iactantiæ contrait.ibid. Eius duæ partes, ſuſtinere & aggredi.304.a. Imprimis armat hoĩem aduerſus timorẽ mortis.ibid. Cõparat flumini paradiſi, quod alluit Æthiopiam.ibi. Eſt amor ſecundum D. Auguſt. omnia propter Deum perferens.ibid. Eius delectatio qualis.ibid. Eius indicia.ibid.b. Ad imminentia mala ſe præparat.305.a. In repentinis periculis maximè apparet. ibidem b.

Franciſcus vir ſanctus, aiebat; nolite me ſanctum appellare, quia poſſum adhuc filios procreare.396.a. Diſcretor ſpirituum.202.b. Seraphin è cœlo deſcẽdens, ei ſtigmata paſſionis Dominicę impreſſit.231.b.

Fraus ſimplicitati contraria.292.b. Omnis, turpis, etiam in rebus vilib.294.a.

G.

GAbriel Archangelus ex his eſt q̃ ſumma nunciant.238 a. Fortitudo Dei dicitur.ibid. Purgat Zachariam, cùm incredulitatis eius pœnam exigit.262.b.

Græca lingua primum Euangelia conſcripta, excepto Euangelio D. Matthæi. 271.b. Eius cognitio maximè iuuat intelligentiam ſcripturarum. ibid. Eius voces *ὑποκριτὴς, θεαθῆναι, εὐνοῶν, ἐῤῥάπισαν, παιδεύσας & θρόμβοι* explicantur. 272.a. Articulus in ea magnam habet emphaſin. ibidem. Eius idiotiſmi cum hebraiſmis in ſcripturis coniuncti ibid b. Quid propriè ſit *ἀγάπη & διάθεσις*.298.b.

Gratia Dei cõparatur lumini. in Prooemio. Quid in incipientibus, proficiẽtibus, perfectis operetur.ibid. Maius bonum eſt, quàm bonũ naturæ totꝰ vniuerſitatis creatæ.9.a. Eſt benedictio dulcedinis.10.a. Præuenit pœnitentam.ibid.b. Duplex, præueniens & ſubſequens.11.a. Eius decor amittiĩ per peccatũ ibi. Aĩam erigit, illuminat

& Deo ſubijcit.ibid. Omnibus iuſtificationibus principaliter præeminet.12.b. Non trahit ignorantẽ, ſed intelligentẽ ſequentemq́; præcedit.13.a.Comparatur rori.15.b.Eam nobis Chriſtus promeruit.20.a. An in aliquo verè inſit, incertũ eſſe cur Deus voluerit.22.a.Eius ſigna quædam & coniecturæ.ibid.b. Vnicuique quò detur ad mẽſurã.30.a. Eius probabile ſignũ conſciẽtiæ tranquillitas.34.a. Certã nobis de diabolo victoriã pollicetur.47.b. Eiꝰ filius quis.51.b.Cõparatur luci ſolis.54.a.Dat aïs calorẽ, fœcunditatẽ & lumen.ibid.Cõparatur auroræ.ibid.Naturã longè excellit.ibid. Non cogit voluntatem.ibid.b.Cur hic plus,ille minus ab ea adiuuetur 64.b. Eius menſura à Deo temperatur.ibid. Ea deſtituitur tepidus.105.a.Eius vires.125.b.Eius opus maximum,abnegatio propriç voluntatis.130.a.Quomodo attingat à fine ad finem fortiter & ſuauiter.ibid. Eius auxilio quid poſſit proficiẽs.146.b. Eius eſt inter illuſiones atque reuelationes poſſe diſcernere. 148.b.Ad eam acquirendam & conſeruandam maximè efficax timor.157.a. Eius priuatio,argumẽtum eſt ſuperbiæ.ibid. Aliquãdo ſe vtiliter ſubtrahit.158.b. Non eſt per ſe actuoſa,ſed per virtutes.169.a. Creſcit & augetur ad virtutum exercitationem. ibid. Erga ingratum & parui pendentem quanta.175.a. Neceſſaria & vtilis ad beatitudinem obtinendam.176.a. Bonos & amicos Dei efficit.177 b.Ad eam quæ præparatio noſtra neceſſaria.188.a. Qui ei non reſpondet, ad cumulum damnationis eã ſibi vertit.194 b.Comparatur vino.200.a.Eius motus quomodo differat à motu naturæ. 203.a. Eius conatus quò tendat.ibidem. Eius verba quæ.246.b.

Gratiarum actio in conſpectu diuinæ maieſtatis adhibenda.228.b. Ad eam commoueat difficultas redemptionis, quę minus eſſe deuotum fecerat conditionis facilitas.266.a. In aduerſis & calamitatibus maximè exhibenda.291.a. Pro ipſa gehenna etiam adhibenda.ibid. Cur & pro quibus maximè beneficijs debita.292.b. Eſt eorum etiam, qui alijs benefaciunt.302.a.

Gratitudo Latinis gratia dicitur.289.a. Quid & quotuplex.ibid.Eius gradus & incitamenta.ibid.b. Etiam feris ineſſe videtur.ibid. Eſt maxima hominis vtilitas. 291.a.Eſt maxima cuſtos beneficiorũ.ibid. Quæ ad eam inducant.ibid. Eius fortitudo.ibid. Eius vis & efficacitas.ibid.b. Superſtitum erga vita functos, qualis. ibidẽ. Eius delectatio.ibid.Eius leges.292.a.Eius indicia.ibidem.

Gregorius de Valentia Societ. Ieſu peccatũ negligentiæ in officio diuino accuratè ad normam ſcholaſticam ex Patribus etiã explicat.282.b. Tomo ſuo tertio multa de virtutibus ſapienter tractat. ibidem.

Gregorius Nazianzenus Epiſcopatum Conſtantinopolitanum reſignauit. 337.b. Cur eum reſignarit.ibid. Iuliani Apoſtatæ Imperatoris exitium ex morum leuitate diuinauit.323.b.

Gregorius Papa nobili fœminæ de certitudine gratiæ quærenti quid reſpõderit. 22.a.Tres annos pœnitentię conſtituentes condemnat.26.b. Eius expoſitio Pſalmorum pœnitentialium affectibus plena. 30.a. Eius celebre dictum: Bonarum mẽtium eſt,culpam timere vbi culpa non eſt. 37.b. Explicatur eius ſententia de licito peccato veniali ad declinandũ mortale.313.An ſingulis hominibus, vt bonus Angelus, ita etiam malus deputatus ſit,eius ſententia. 337.a. Optimum conſiliarium ſe offert Venantio Italiæ Cancellario.217.a.

Gula alio nomine gaſtrimargia.73.a. Ante alia vitia debellanda.ibid. Innumera vitiorum agmina producit.ibid.b.Eius compreſſio quantum bonum.ibid.Eius natura & vis.ibid. Quinque nos modis tentat.ibi. Eius ex ſacris literis exempla.74.a. Eius effectus, ſiue filiæ.ibid. In quo propriè conſiſtat.ibid.Eius remedia.ibid. Fons eſt aliorum vitiorum.75.a.Eius tentationi qui ſuccumbant.ibid. Per abſtinẽtiam frangitur. ibid. Quomodo differat ab alijs vitijs.76.a.Eius abnegationis indicia.ibidem. Ex ea quæ vitia prodeant.77.a. Quomodo reſtringenda.ibidem.b.

H.

HEbræi carent comparatiuis & ſuperlatiuis, & quid eorum loco ponant. 273.a.Vnum tempus pro alio ponunt.ibi. Pro agnomine ponunt filium cum nomine patris.ibid.Carnem ponunt pro homine, animam pro vita, veritatẽ pro iuſtitia. 272.a. Dicunt filium gehennæ,mortis,hominis, pacis, ſapientiæ,ſponſi.ibid.b. Illorũ varij modi loquendi.ibid. Illorũ nomina quædam propria interpretata. 273.a.

Heliſæus Propheta non niſi ad pſalterij concentum ſuſcitatus quid ſignificet.277.

Digitized by Google

Hieremias Propheta conſtitutus à Deo vt euellat & plantet quid.64.b.

Hieronymus Eccleſiæ Doctor deliberauit quo in loco vitam religioſam traduceret.188.b.

Honor duplex.335.b. An & quis perfectioni ſit impedimento.ibid. Cuinam abrenunciẽt religioſi, hoc ipſo quod religioſi ſunt ibid. Quis ſit honor virtutis.ibidem. Quis mundi ſiue ſæculi.ibid. Nec deſideratur nec quæritur ſine ſuperbia.337.a. Non niſi æternus à perfecto appetitur.ibid. Obiecta eius ſpecie mentis acies ne præſtringatur cauendum.ibid. Vnicuique ſeparatim pro cuiuſque decoro habendus. 299.a. An &, quomodo contemnendus.305.b. Æternorum quis.306.a. Non niſi neceſſitate cogente admittendus. 309.a. Sub eo quaſi ſub onere gemendum.ibid. Luci cõparatur.ibid. Verus quis.ibid.

Humbertus monachus ob nimiam abſtinentiam minus à S.Bern. laudatus.22.a.

Humilis vltimum appetit inter homines locum tenere.336.b. Tantò excelſior in gloria, quantò humilior in hac vita.ibi. Per deuotionem holocauſtum fit.ibid. Verè ſapiens.52.b. Intelligit miſerationes Domini.ibid. Comparatur ranunculæ.227.b. Obtritus corde.230.a. Vires frangit diaboli tentantis.326.b. Quò minus de ſua, eò amplius de diuina virtute confidit. ibi. Non ignarus bonorum ſuorum.ibid. Non vult laudari.329.a. Laudatus ab alijs quid cogitet.ibi. Seſe ad emendationem culpę pro qua arguitur, offert.ibid. Quomodo quis talis euadat.ibidem.b.

Humilitas à Chriſto tradita & præcepta.336.a. Religioſo maximè neceſſaria. ibid. Maximè neceſſaria nouitio.ibid. Sordiſſima quæq; miniſteria non recuſat. ibi. Chriſti exemplo cõmendatur.ibid. Quam verecundiam excludat. ibidẽ. Inconfuſibilem ſe Deo operariũ exhibet.ibid. Chriſti humilitas, vera nobilitas.ibid. Per obedientiæ gratiam obtinetur.ibid. Eius exẽplum ex Caſſiano.ibid. Fundatur in perfecta abrenunciatione & obedientia.ibid.b. Vt in ea nos cõtineamus quidlibet faciendum eſt.338.a. Ante Dei oculos vera quæ ſit.ibid. Non eſt pertinax.ibid. Procreatur à nuditate & abrenuntiatione oĩum rerũ. 340.b. Parit mortificationẽ voluntatũ.ibi. Indiſcreta eſt, cùm verbũ bonum, qđ poſſet prodeſſe multis, damnabili ligat ſilentio.364.a. Quõ conſeruetur. In Proœmio. Signũ eſt gratiæ Spiritus ſancti.1.a. Quanti apud Deũ meriti ſit.3.b. Commemoratione antiquorum peccatorũ conſeruata. 29.a. Vera quæ ſit.33.a. Eius teſtimonia quæ.ibid. Philoſophis nec de noĩe quidem cognita.60.a. Primus eã docuit Chr̃s.ibid. b. Sine ea nullius vitij poterit triumphus acquiri.87.a. Parit cognitionẽ maximè ſalutarẽ.ibid. Exuſcitat feruorem ſpiritus. 103.b. Ea proſternit occulta ſuperbia.108. b. Scrupuloſo neceſſaria.109.a. Curat ſuperbiam.110.b. Eã vt doceret, maximus factus eſt minimus.114.a. Signũ eſt electionis diuinæ.ibid.b. Eius officia exercẽda & accerſenda.116.b. Incitamentũ eſt abnegandæ propriæ voluntatis.131.b. Eius ſigna in tpe à proficiente exhibenda quæ. 141.b. Eius etiã externa exercitatio quanti æſtimanda.142.a. Quaſi amiſſa, ſolidius recipit.159.a. Nihil eſt ea excelſius.193.a. Oĩbus rebus dominat.ibi. In ea requieſcit Deus.ibid. Nimia quæ.208.b. Quã dubitationẽ in animam inducat.210.a. Signũ eſt præſentiæ Spiritus ſancti.211.b. Quid à nobis requirat.216.a. Eius prima probatio. 218.b. Reliquarum virtutũ fundamentum neceſſariũ.221.a. In præpoſitis qualis eſſe debeat.ibid.b. Prodit ſe & oſtendit dictis & factis.ibid. Cões eius limites ſupergreſſus eſt Chriſtus.260.a. Eius definitio, eſſentia, regula & radix.324.b. Eius propria actio quæ.ibid. Per eã nos ẽt hoĩbus ſubijcimus, & quõ.325.a. Eius gradus & incitamẽta.ibid. Eſt virtus Chr̃i & Chr̃ianorum propria. ibid. A Philoſophis nec recepta nec agnita.ibid. Eius primus Doctor, magiſter & propagator Chr̃s.ibid. Penè tota diſciplina Chr̃iana eſt.ibi.b. Quo loco inter pcepta Chr̃ianę religionis ponẽda.ibi. Deo gratiſſima.ibid. Sacrificiũ maximum. ibid. Oẽm vitiorũ turbã fugat.ibid. Fundamentũ, mater, radix, altrix, fulcimẽtum & vinculum oĩum bonorũ.326.a. Sine ea virtutes aliæ citò diffluunt.ibid. Nihil ei conferendum.ibid. Eſt tutiſſimus virtutũ omnium theſaurus.ibidẽ. Virginitate magis neceſſaria.ibid. Sine ea nec virginitas Mariæ Deo placuiſſet.ibid. Nihil ea potẽtius. ibid.b. Fortior eſt petra, ſolidior adamante.ibid. Eſt non parua victoria ſui.327.a. Summam demiſſionem, eandemq; voluntariam exigit ab homine.ibid. Eius ſeptẽ gradus ex D.Anſelmo.ibid. Eius difficul-

tas.ibi. Supremus eius gradus quis. ibid. b. Caput atque faſtigium totius philoſophiæ Chriſtianæ.ibid. Expetit ignominiam propter Chriſtũ & æternã gloriã.328 b. Eius indicia ex ſanctis Patribus.ibi. Mãſuetudinis ſoror collactanea.ibi. Sãcta infantia & ſãcta ſimplicitas.329.a.Obediẽtiæ comes. ibi.Magna & rara virtus.ibid.Ipſis virtutibus mirabilior.ibi. Humilibus exercitationibus acquiritur,conſeruatur & cognoſcitur.ibi.b.Perfectiſſima quæ.ibid.

I

IAcob Patriarcha angelum videns, qũo ſe Deum vidiſſe fateatur.369.a.Contemplator cęleſtis lucis.388.b.Septẽ anni pauci dies ei viſi sũt præ amoris magnitudine. 391.a. Tempore famis deſcendens in Aegyptum quid ſignificet. 8. a. Typus proficiẽtiũ.52.a.Eius ſcala quid ſignificet.54.b. Deum vidit ſcalæ innixum. 56.b. Eius primogenitus Ruben appetitum carnalem ſignificat. 128.a. Eius ſcalæ quinque gradus ſpirituales. 134.b.In quo imitãdus,vt benedictionem conſequamur. 278.b. Manſuetus erga Eſau. 321.a.

Ieiuniũ bonũ opus ab angelo Raphaele commendatum. 21.a. Eius cũ oratione & eleemoſyna cõiũcti vis & præſtãtia.338.b. Opus pniæ & ſatisfactionis. 21.a. Eius forma nõ põt omnibus eadẽ præſcribi. ibi.b. In eius obſeruatione traditionibus ſeniorum acquieſcẽdũ.ibi Superborũ,Deo minimè acceptũ. 36.a. Eſt angelorum imitatio ſchola precum,alimonia animæ, frẽnũ oris.74.b.Qũo differat à temperantia. ibi. Eius encomium & deſcriptio ex D.Chryſ. ibid. Sanctum.78.a.De eo non põt vniformis regula conſtitui. 79.a. Qũo differat à cæteris virtutibus.ibi.Quę in eo regula ſeruanda. 81.b. Non tam perfectio quàm inſtrumẽtũ perfectionis. ibi. Superſtitioſum & omnibus moleſtum quodnam.142.b.Ei antecellit obedientia.287.a. Quid & quotuplex.316.a.Naturale & Eccleſiaſticũ q.d vnumquodq;.ibi.Eius gradus & incitamẽta.ibi. Eius effectus. ibi.b.Vita eſt angelorũ.ibi. Ei⁹ inſignia epitheta & encomia ex D.Amb.ibi.Remedium ſalutis, radix gratiæ,fundamentum caſtitatis.ibid.Refectio animæ,cibus mẽtis.ibi.Contra id quæ diabolus obijciat, & qũo reſpondendum ex D.Aug. ibid. Eo corpora roborantur validius.ibi.Sanitatis mater.ibi.Peccatum enecat, animę viſcera purgat. ibid. Eo roboramur,vt oleo athletę.ibi.b.Murus inexpugnabilis diabolo.ibi.Cõparatur caſtris.ibi. Comparatur pharmaco vermes enecanti. ibi.Ex eo naſcitur ſanitas,& ſanitatis diuturnitas.ibi. Eo alleuamur, vt crapula grauamur.ibid. Eius adipe pingueſcit anima. ibid. Eius indicia. ibid.

Ieſus, mel in ore, in aure melos,in corde iubilus.235.a. Eſt & medicina.ibi. Nomen vitæ.ibi. Nomen virtutis.ibid.Nomẽ adiutorij.ibid.Vaſculum ſalutiferi electuarij. ibid. b. Eius conſideratio ex ſcripturis. 237.a.Eius fructus & vtilitas.ibid.

Ignatius Loiola Societatis Ieſu parens. 3.a. De electione ex inſtituto tractauit. 187.a.Eius conuerſio conuerſio D. Auguſtini ex parte ſimilis.191.b.Quid communi nomine conſolationis & deſolationis intellexerit.195.a.

Ignatius martyr leonibus diſcerpendus obiectus, Iam,inquit,incipio Chriſti diſcipulus eſſe.305.a.

Inanis gloria quid ſit.115.a.Eius natura, vis,& proprietates. ibid. Vndiq; bellatori & victori occurrit.ibid.Cępæ & bulbis cõparatur.ibid. Quomodo differat à reliquis vitijs. ibid.b. Deiecta acrius reſurgit.ibid. Nocte dimicat quomodo.ibid. In externis actionib⁹ virtutes ipſas imitatur & refert. ibid. Facit paria charitati quomodo. ibid. Eius diuiſio.ibid.Eius effectus & finis.ibi. Dulcis ſpiritualium operum expoliatrix, blandiſſima bonorum noſtrorum deprædatrix. 116.a. Eius remedia.ibi. Eius damna. ibi.Impedit Deũ ne influat in aĩam, eamq; donis ſuis cumulet.ibi. Præcipua cã tepiditatis.ibid.Eius abnegationis indicia.ibi.b.

Inconſtantia magnum & graue vitium. 312.b.Exterior interioris ſignum.323.b.

Infernus peccato debitus.9.b.Graphicè deſcribitur. 16. a. Eius comparatione omnia quæ patimur deliciæ ſunt.44.b.Eius recordatio cuſtos eſt rationis.128.b.Nõ erit, ſi ceſſet propria voluntas.130.b.Comparatur profundo maris.276.a.

Ingratitudo quale vitium. 70. a. Nouem leproſorum Euangelicorum repræhenditur. ibidem. Peſſimum & odioſiſſimum vitium.266.a.Magnũ peccatũ.291.a. Iudæos perdidit. ibi. Eius indicium quodnam.292.a.

Ingratus quis ſit.291.a. Conqueritur de diuinis beneficijs.292.a.

Inſtinctus quadruplex.200.b. Diuin⁹ &

angelicus

angelicus quibus ſignis dignoſcatur. 201.a. a. Diabolicus à diuino quomodo diſcernatur. ibid. Diabolicus quomodo differat ab Angelico. 202.a. Comparatur roſæ pungēti. ibi. Diabolicus in fide humilitatis fieri poteſt angelicus. ibi. b. Diabolicus comparatur terreſtreitati florum. ibid. Comparatur veneno. ibid. Naturalis quomodo diſtinguatur ab aliis. ibi. Naturalis quomodo defatigetur & debilitetur. 204.a. Diuinus quid ſuggerat. ibi. Diuinus maximè attendendus & ſequendus. ibi. Comparatur calculo nouo in Apocalypſi. 205.a. Naturalis deprauat meditationes noſtras. 206.a. Eorum regula ſacra ſcriptura. ibi b. Quomodo probandi an ex Deo ſint. 212.a. Gnomes qualis. 219.b.

Intellectus fons eſt perpetuus infinitarum cogitationū. 127.b. Abnegandus quo modo & quare. 129.a. Eius illuſtratio quā ſuauis. 130 a. Abnegetur prior, vt & voluntas abnegetūr. 131.a. A Chriſto etiam fuit abnegatus. ibi. b Quomodo ei tenebras ob ducat diabolus. 146.a. Eum non ſemper ſequitur voluntas. 154 b. Quid & quomodo voluntati imperare debeat. 186.a. Quid faciendum ſi moderari ſe neſciat. ibidem. b. Eius illuminatio duplex. 197.b.

Intentio mentis oculus 56.b. Eius ſplendorem quæ maculent. 57.b. Eius peſtis inanis gloria. 58.a. Capiti comparatur. ibi. Pura integraq; duobus modis ſeruatur. ibi. b. Eius perfectio in quo cōſiſtat. ibi. Quomodo in Deū ferri debeat. ibid. Duplex. 61.b. Inquinatur & peruertitur ab amore proprio. 133.b. Recta & nitida, argumentū eſt ſancti Spiritus. 210.b. Ad quā actiones noſtras omnes referri velit Deus. 263.b. Orāti plurimum neceſſaria 278.a. In oratione nec obtundenda, nec rumpenda. ibi. b.

Inuidia latēs tranquillitatē iudicij maculat. 5.a. Quid ſit & quæ eius proprietates. 111.b. Difficillimè curabilis quam ob cauſam. ibi. Fœdū malū ibi. Eius deſcriptio. ibi. Etiā ſpirituales viros aliquando conficit. ibi. Comparatur vulturi & muſcæ. ibi. Virtutem ex vicinitate vitij calumniatur. 112. a. Non ineſt dæmoni aduerſus alium dæmonem. ibi. Eius effectus. ibid. Eius principiū, mediū & terminus. ibi. Eius remedia. ibi. Cui dominari non poſſit. ibi. Quæ mala ex ea tanquam ex fonte promanent. ibi. b. Eius exempla ex ſacris literis deprōpta. ibi. Difficilius quàm cætera vitia curatur. ibi. Comparatur lui & ſerpentibus. ibi. Secus ac alia vitia, creſcit virtutibus aliorū. ibi. Eius curationis indiciū. ibi. Eius plena mors eſt, perfectus amor æternitatis. 113. a. Eius ſoboles detractio. ibi.

Ioannes Apoſtolus & Euangeliſta ſcripſit ad paruulos, ad iuuenes, & ad patres, quo ſenſu. in Proœmio. Perfectionis gradus elegantibus translationibus illuſtrat. ibi. Ei ſimiles ſunt q mūdo corde sūt. 281. a. Ei ſimiles maximè à Deo amantur. ibi.

Ioannes Auila celeberrimus in Hiſpania concionator. 389.a. Sanctitate vitę conſpicuus. ibi.

Ioannes Baptiſta angelus in carne, cęleſtis in terra. 339 a. Magiſtrū habuiſſe nō legitur. 1.a. Male cōuerſos Iudæos increpat. 20.b. Animalia, ideſt, locuſtas comedit. 76. a. Quātis sāctitatis nominibus ſit illuſtris. 238 b Commouet animum ad magna. ibi.

Ioannes Caſſianus ſine vitæ puritate ſacrarū ſcripturarum intelligentiam haberi poſſe negat. 361.b. Eius de peccatorum ex piatorum recordatione ſentētia. 27.b. Eius de officioſo mēdacio licito ſentētia ab Ecclesia reiecta 70.b. Eius ſentētia de motibus carnis piè explicat. 90.a. Suadet aquā temperatè bibendā ibi Eius frigid[9] ignis. ibi. b Eius ſententia de bono & malo angelo ſingulis deputato diſcutitur. 137.a.

Ioannes Chryſoſtomus Epiſcopus, magnus Dei amator. 67.a. Curioſitatem egregiè caſtigat 129.a. Theodorū monachum lapſum ſanitati & monaſticæ exercitationi reſtituit. 192.a. Epiſtolam planè diuinā ad Theodorum lapſum conſcripſit. ibi. Neminem ſcripſit à dæmone lædi poſſe, niſi per mœrorem. 202.a. Reprehenſores ſuos laudauit, illiſque gratias egit. 218.a.

Ioannes Climacus vidit mirabilē quendam pœnitentiæ locum, eumq; deſcripſit. 24.b. Perpetuam & continuam pœnitentiam probat. 27.a. Euagrium ob impaſſibilitatem reprehendit. 124 b.

Ioannes Gerſon ſenſit aliquando nō tā meritorium eſſe credere, quam velle credere. 40.a. nobilis Theologus. 272.a.

Ioannes Maldonatus Societatis Ieſu, in cōmentarijs in Euangelia excellēs. 272.b. Hiſtoricum ſenſum cum linguarum obſeruatione tractauit. ibi.

Iob afflictionibus à Deo pulſatus, ſi eius eluceret patientia. 394. Eius mens ſibi bene per tranquillitatem ſubdita. ibid.

Eius

Eius deſperatio quomodo intelligenda. 120.b. Per vxorem tentatus. 137.b. Figura eorum qui in animo tentantur à diabolo. 144.a. Eius inuicta tolerantia. 150.b Eius tentatio à D. Chryſoſtomo eleganter deſcripta. 199.b. Eius vxor à diabolo ſubornata ibi. Adamante fortior. 200.a. Magno animo ſtabiliq; perſtitit, acceptis acerbiſſimis nuntijs. 316.b. Eius humilitas quanta. ibi. Superbum hoſtem humilitate percuſſit, crudelem patientia ſtrauit. ibi.

Ioſaphat regis Indorū filius. 194.a. Mortis neceſſitate valdè commotus. ibid. A S. Barlaā monacho ad fidem conuerſus. ibi. Rege patre regnoq; cōtempto, in heremo ſanctiſſimè vixit. ibi.

Ioſeph Patriarcha in Ægypto venditus. 238.b. Ab hera tentatus. 49.a Figura illius Ioſeph qui ſponſus fuit B Virginis. 238 b. Ex carcere ad regnum euectus. 310.a. Māſuetus erga fratres. 321.a.

Ioſeph ſponſus B. Virginis cur voluerit occultè dimittere eam. 238.a. Pater Dei dictus & creditus. ibid.b. Eius nomen, augmentum ſignificat ibi. Comparatur cum Ioſeph Patriarcha. ibi. Seruus bonus, fidelis & prudens. ibi. Magni conſilij coadiutor fidiſſimus. ibid. Nobilis genere, mente nobilior. ibid. Comparatur cum rege Dauid. ibi. Filius Dauid quomodo. ibi. Virgo corpore & mente fuit. 239.a. Ei quamdiu vixit, Chriſtus ſubiectus. 258.a. Illuminatus ab angelo in ſomnis. 262.b.

Ioſue cur tam facile fidem præſtiterit Gabaonitis. 295.a.

Ira præceps iudicium perturbat. 5.a. Eius natura & proprietates. 94 b. Differt ab indignatione quomodo. ibid. Exuit hominē ſimilitudine Dei. ibi. Dilaniat mentem ibidem. Eius graphica deſcriptio ex D. Gregorio. ibid. Ea percitus homo abreptitijs comparatur. ibi. Eius quatuor genera. ibi. Semper eſt cum imagine ſaltem rationis coniuncta. 95 a. Initium inſaniæ. ibi. Eius tentatio. ibi. Eius effectus. ibid. Tripliciter poteſt conſiderari. ibi. Eius remedia. ibi. b. Eius victoriæ indicia. 96.a. Eius turpis ſpecies auerſanda animo. ibi. Leuis eſt animi atque infirmi. ibid. Alteri occaſio philoſophiæ & meritorum. ibi. b. Vnde ortum habeat. ibi. Eius victoria. ibid. Non omnis repudianda. ibi. Equo iugāli comparatur. ibidem. Vt miles duci, ſic illa rationi adiutrix eſt contra peccatum. ibi. Duplex eſt. ibid. Melior eſt riſu quæ. 97.a. Comparatur collyrio & nubi. ibi. Ancilla rationis. ibidem. Duplex, per vitium & per zelum. 252.a. Ea vtitur vir fortis vt inſtrumento, & quaſi mancipio. 304.b. Ad eam tardi eſſe quomodo debeamus. 305.a. Mentis oculum perturbat. 311.a. Quomodo ſananda. ibi. Eius turpitudo quanta. ibi.b. Pluſquam ferox eſt bellua. ibi. Comparatur triſti hyemi ibi. Comparatur tortori, ignito telo, furori, ebrietati, dæmoni. ibi. Duobus modis manſuetudine frangitur. ibi.

Iſaac egreſſus in agrum ad meditandū, figura fuit contemplatiuorum. 365.a. Typus proficientium. 52.a. Eius occiſio patri demandata, an fuiſſet mala. 201.a. Eius obedientia quanta. 286.b.

Iſaias Propheta contemplator cœleſtis lucis. 388.b.

Iudæa animæ figura. 58.a.

Iudæi malè conuerſi à S. Ioanne Baptiſta increpati. 20.b. Eorum æqualis ſeruitus Baalim & Chuſarſaton quid ſignificet. 27.a. Eorum incōſtantia & inaudita barbaries. 42.a. Corde redeuntes in Aegyptum quiſint. ibi. b. In heremo cur aduerſus Deū murmurarint. 76.a. Canibus venaticis cōparati. 88 b. Quanta inuidia Chriſtum ſint proſecuti. 112.b. Cur ſint aſpernati manna. 163.a. Cur illis Deus legem cum terrore dederit. 211.b. Eorum vitia quæ. 239.a Forum ſumma inconſtantia & ſcelus, in Chriſto cōdemnando. ibi. Symbolum ſunt peccatorum. ibid.b. Eorum Principes quales. ibi. Cur Ioannem Baptiſtam maluerint habere magiſtrum quàm Chriſtum. 263 a Os Chriſti quomodo oppreſſerint, vt inquit diuus Lucas. 266. Eorum conuerſatio Chriſto grauior ipſo crucis patibulo. ibid. Cur genimina viperarum dicti. 283.a. Eos nihil æquè perdidit atque ingratitudo. 291.a. Chriſtum in paſſione etiam crepidis in faciem cæciderunt, vt ex contextu græco elici poteſt. 272.a.

Iudas Iſcarioth à Chriſto cur tam diu toleratus. 7.a. A Chriſto monitus vt reſipiſcat. ibid. Eius peccatum apoſtaſiæ quibus timendum. 42.b. Tentatus à loculis quos portabat. 49.a. Ex auaritia prodidit Chriſtum. 91.a. Quomodo à diabolo tentatus. 202.a. Quàm prudēter et amāter à Chriſto in cœna monitus & correctus fuerit. 243.b. Pecunias pauperum in loculis ſuis portabat. 267.b. Eius pedes ſumma humilitate Chri-

Digitized by Google

te Chriſtus lauit eo tẽpore quo proditionem animo agitabat. 329.b.

Iudicium extremũ formidabile & intolerabile deſcribitur. 16. a. Aſſiduè ad mentem reuocandum. ibid. Pauendum & tremendum etiam Sanctis. ibid. b.

Iulianus Apoſtata Imperator quibus moribus fuerit præditus. 323.b. Eius exitialem interitum vnde diuinarit D. Gregorius Nazianzenus. ibid.

Iuſtitia inuitat Deum ad inhabitãdum animum. 230.b. Eius amor quomodo creſcat. 155.b.

L

LAurentius martyr quanto deſiderio martyrij flagrarit. 305.a.

Lectio pia cõmendatur. 386. a. Quantũ in ea momentũ ſit. ibid. Plurimum valet ad conuerſionem peccatorum. 13.b. Scrupuloſis cautè adhibenda. 39.b. Plurimum iuuat ad cognitionem noſtri. 151. b. Per eam D. Auguſtinus quãtum ſubitò fuerit commotus & illuſtratus. 191.b. Multò efficacior, quàm profana. 203.b. Quorum librorum eſſe debeat. 218.a. Per eam Deus nobis loquitur. 226.b. Inſtruit nos ad orationẽ & operationẽ, actiuã & contemplatiuam vitã. ibid. Valde eſt neceſſaria. ibid.

Leo Papa Epiſcopos Campaniæ ob publicata quædam peccata reprehẽdit. 25.a.

Lia fœcunda ſignificat vitam actiuam. 346.a. Non eſt negligenda. 362.a.

Liberalitas quid & quotuplex. 299.b. Eius gradus & incitamẽta. ibid. Eius fortitudo adamãtina. 301.a. Aduerſus experimẽta pertinax. ibid. b. Bene facit ẽt ingratis. ibid. Eius indicia. 302.a. Salua eſt in animi promptitudine. ibid. Maxima eſt, nihil ſibi, exemplo Chriſti, retinuiſſe. ibid.

Ludouicus rex moribundus Deum ſub ſacramento Euchariſtiæ certiſſimè contineri profeſſus eſt. 173.b.

Luxuria per Amalech ſignificata. 85.b. Aduerſus eam graue & diuturnũ certamẽ ineundũ. ibid. Eius natura à D. Gregorio deſcripta. ibid. Exẽplo Amalechitarũ funditus extirpãda. 86.a. Ignis eſt ad pditionẽ deuorãs & oĩa eradicãs genimina. ibid. b. Eius effectꝰ ſiue filię. ibid. In vino eſt. 87.b Eius remedia. ibid. De corde tãquã de fonte pcedit. ibid. Quos morbos gñet. 317.a.

M

MAcarius, heremita monachũ, q ſolus diaboli poculum deguſtarat, mirabiliter curauit. 6.a.

Magiſter ſpiritualis, perfectionis homo. 2.a. Ei aperienda omnia quæ intus in nobis ſunt. ibid. b. Referẽdæ ad illũ vniuerſæ mẽtis cogitationes. ibid. Neceſſaria eiꝰ cura ad præcauendas ſatanæ inſidias. 3.a. Eius doctrina & prudẽtia maximè neceſſaria. ibidem. b. Eius cogitationibus Deus adeſt. ibid. Eũ qui audit, Deum audit. ibid. Eũ egregiè deſcripſit D. Baſilius. 4.a. Ornatus virtutibus ſit. ibid. Diuinarũ literarũ ſciẽtiã habeat. ibid. Natura ſit propenſus ad docẽdum. ibid. b. Eius officiũ. ibid. Cõparatur medico. ibid. Quomodo diſcipulorum ſuorum propenſiones inueſtigabit. ibid. Petat à Dño cor docile. 5.a. Inhæreat veſtigijs ſanctorũ Patrum. ibid. Imitetur Deũ, cuius adiutor eſt. ibid. Interueniẽte correctione, ex minimis maiora cognoſcat. ibid. Acutis inquiſitionibus duritiã cordis aperiat. ibid. Verſatus ſit in dignoſcendis cogitationũ initijs & ſeminibus. ibid. b. Sciat certũ diſcrimẽ inter tentationes & vitia. ibid. Adhibeat remedia accõmodata ad cuiuſq; naturã. ibid. Præſtoletur curationis opportunitatẽ. 5.b. Bonarũ virtutũ exemplo alumnum ſuum ſibi conciliet. ibid. Viſcera matris induat. 6.a. Tribus maximè modis pietatẽ erga alumnos ſuos exercere poterit. ibid. Nihil ſic probat ſpiritualẽ virũ, inquit D. Auguſtinus, quàm peccati alieni tractatio. ibid. Sãctæ charitatis zelo & ſpirituali prudentia præditus ſit. ibid. b. Cum Deo maximè cõiunctus viuat. ibid. Qũo ſe gerat cũ deſperatis. 7.a. Quod arguẽdo nõ valet, orando conetur obtinere. ibid. Eo inſcio quod fit, furtũ ac ſacrilegiũ reputãdum. ibid. b. Cõparatur à diuo Baſilio excantatori ſerpẽtũ. ibid. Quo loco apud nos eſſe debeat, ex diuo Bernardo. 12.a. Qñ conſulendus. 21.b. Quid ab eo potiſſimũ cõſiderandũ. ibid. Eius diſciplina incipiẽtibus maximè neceſſaria. 36.a. Eius iudicio ſtandũ in caſtigatione carnis. ibid. Eius conſilio parendum in ſcrupulis. 38. b. Quomodo ſuos tyrones debeat exercere. 49.b. Eius cura q̃bus imprimis neceſſaria. 70.b. In ſuſcipiẽdis ieiunijs vel vigilijs cõſulẽdus. 49.b. Spiritualis medicus. 103.b. Spiritualis pater. ibid. Mãſuetus cordis medicꝰ. 109.b. Eius conſilium, generale aduerſus ſcrupulos remedium. 110.b. Secundum Deũ, vitæ noſtræ ſpiritualis auctor. 284.a. Pro filijs ſuis

Digitized by Google

ſpiritualibus mori paratus, & illi viciſſim pro illo.ibi. Spiritualis paſtor ouium.ibi.

Magnanimitas Chriſtiana in quo propriè cõſiſtat.305.b.Quomodo differat ab ea quam Ariſtoteles tradidit.ibi. Qũo verſetur circa honores.ibid.Quomodo à ſanctis Patribus deſcribatur.306.a. Eius gradus & incitamenta.ibi.b. Iniurias & calamitates imminentes expectat.308.b. Eius indicia quę.ibi. Vnde oriatur.322.a. Non eam terret rugitus leonis.ibi.

Magnanimus verè quis ſit.306.a.In articulo mortis à diabolo parũ infeſtaſ.307.a. In purgatorio nõ diu detinetur.ibi. A magno Deo magna beneficia recipit.ibi.Suã deſpicit quietẽ,& curat alienã.308.a. Eius magna cũ Deo familiaritas, vt nimia quibuſdã videri poſſit.ibid. Inducitur in apothecas ſapientiæ.ibi. Magna audet,& quæ audet obtinet.ibi b.Quo animo contumelias ferre debeat,ex Seneca.ibid. Eius gaudium quodnam.ibi.

Malachias Epiſcopus conſueuit ad tempus ſecedere ad cœnobia monachorum, ſeſe colligendi gratia.142.a. Diſciplinam quam alijs imponebat, magis ipſe portabat.ibi.In ordine vicis ſuæ,coquinæ miniſterio inſeruiebat.ibi.

Mãſuetudo quomodo cõſeruanda.96.a. Irã mitigat.ibi.Eius definitio,gradus,& incitamẽta.320.a.Eã natura cõmunis docet. ibi.Pacem animo conciliat.ibi.Omni diademate & gloria conducibilior.ibi.b.Deo gratior ipſa virginitate, ieiuuio, contemptu diuitiarum, eleemoſynis.321.a. Eius vis quãta.ibi. Comparatur colori infirmis oculis grato.ibi.Inter omnes Chriſti virtutes eminet.ibid.Duobus modis exercetur. ibi.b.Vnde oriatur.322.a.Non nocet ei flatus draconis.ibid. Quomodo in naturam vertaſ ibi.Inimica pturbationis,pacis cõciliatrix.ibid. Fructus ſpiritus, qualis.ibid. Eius indicia.ibid. Virtutes ei affines quæ. ibi. Humilitatis ſoror collactanea.328.b.

Marcus Euãgeliſta vt Eccleſiaſticã dignitatẽ ſubterfugeret,membrũ ſibi præcidiſſe dicitur.337.b.Exemplum non tam imitandum quàm admirandum.ibi.

Mardochæus indutꝰ veſtib.regijs equo regio ĩſidẽs.205.b.Typꝰ veri ꝓficiẽtis. ibi.

Maria Magdalena ad pedes Chriſti reſidens,vitã contemplatiuã ſignificat.361.b. Laudaſ à Chriſto præ Martha.362.a. Eius pars nunquam auferetur, quomodo.ibid. Eius ingens dilectio omnem pœnã peccatis debitam abſorbuit.29.b.Triginta annorum vitã ſeueriſſima pœnitentia tranſegit. ibi.Cum hæmorrhoiſſa Euangelica cõparatur.34.a.Propoſuerat in corde ſuo à peccatis deinceps abſtinere.ibi.Piè impudẽs, & effrons magis ad ſalutẽ, quàm fuerat ad peccatũ.35.b. Cõdonata illi cũ culpa oĩs tẽporaria pęna.40.b.Poſthabito mũdanæ nobilitatis ſplẽdore,pedibus Chriſti affixa ſe totã dedicauit.239.a.Chr̃i æmula ſingularis.ibi. Non ſolũ ſaucia,ſed ebria Chriſti Dñi amore ſãctiſſimo atq;caſtiſſimo 257.a

Maria mater Dei,votum virginitatis emiſit,teſtibus ſanctis Patribus.335.a. Cruci aſſiſtens Chriſtum filium induit.337.a. Prætulit Virginitatem opprobrio ſterilitatis. ibid. Vnctio eam docebat de omnibus. ibi. Non indignè tulit, cùm dimitteretur à Ioſeph.ibi. Chriſto confixa eſt cruci.ibid. Plurimum præſtat omnium angelorum ordinibus.370.b.Diuina attributa in ea contemplandi ratio.ibid. Quomodo inuenta fuerit in vtero habens.11.a. Aduocata peccatorum ab Eccleſia & ſanctis Patribus appellatur.33.b. Spes vnica peccatorum vocatur à D.Auguſtino.ibi. Eius fomes, aut nullus, aut ita Dei gratia ſopitus,ac ſi nullus.125.a. Eius animi corporiſque dolor proximè acceſſit ad ipſius Chriſti crucifixi dolorem.170.b.Eius verba illa, reſpexit humilitatẽ ancillæ ſuæ, nõ plorãtis aut trepidantis ſunt,ſed gaudentis.196.b. In meditatione ad cœlũ introducit.227.b.De ea quid cogitare debeamus orãdo.237.b.Virgo nõ ſolùm corpore,ſed etiã mente.ibid. Loquẽdi parcior, legendi ſtudioſior.ibid. Eius ſanctitas in facie relucebat.238.a.Eiꝰ aſpectus ad amorẽ caſtitatis incitauit.ibi. Mater Dei,mea.noſtra.ibid. Quę miracula in illa Deus ediderit.254.b. Quomodo cũ illa Dñs.ibid.Eius ſalutationis myſterium explicatum.ibi.Ancillã ſe dicit Domini, quæ mater eligitur.ibid. Sola in cubiculo ab Angelo inuenta.ibi.Eius imperio Chriſtusꝰ infans & puer,adoleſcens etiã & iuuenis,ſubiectus.258.a.Ipſa Chriſtũ filium, ipſamq; Chriſtus vt matrẽ ardentiſſimè ſemper cõſtantiſſimeq; dilexit.ibi.In eius vtero Chriſtus nouem menſibus delituit.ibi. Suis vberibus virgineis Chriſtum lactauit.ibi. Cur eam in nuptijs Chriſtus duriuſculè compellarit.ibidem. Ab angelo filij Dei incarnationem edocta, ex ſentẽtia D. Thomæ.

Digitized by Google

Thomæ. 262. b. Eius deſponſatio cur inſtituta. 263. b. Cur filij ſui conceptionẽ Ioſepho nõ indicarit. ibi. Ei Chriſtus per totos triginta annos ſubditus. 264. a. Eius nominis interpretatio Dominã aut illuminatricem & patronam ſignificat. 273. a. Eius filius eſt, qui eam vt parentẽ hẽt, colit, imitatur. 276. a. Eam plurimum commendat caſtus pudor. 313. a. Angelum præ verecundia non reſalutauit. ibi. Placuit Deo ex virginitate, ſed ex humilitate concepit. 326. a. Eius virginitas Deo ſine humilitate non placuiſſet. ibid.

Martha Chriſto miniſtrans vitam actiuam ſignificat. 361. b. Eius miniſterium nõ reprehenditur, quia meritorium. 362. a. Diſcipula fuit Chriſti. 239. a. Chriſti Domini hoſpita, eiuſq; menſæ adminiſtra. ibi. Hoſpitalitatis laude excelluit. 263. b.

Martinus Epiſcopus, Domine, inquit, ſi adhuc populo tuo ſum neceſſarius, non recuſo laborem. 382. a.

Martyres in mortali adhuc vita deiformitatem cõſecuti. 384. a. Eorum duo genera. 390. b. Quanto martyrij deſiderio flagrarint. ibid. Quam grauia amore Chriſti cum voluptate pertulerint 391. b. Plerique duplici modo conuerſi. 7. b. Inuocãdi. 33. b. Reliquiæ eorum ſalutares. ibi. Poſſunt pro peccatis rogare noſtris. Ibid. Etiam noſtri ſeculi plurimi. 136. b. Diuinis cõſolationibus quantũ confirmati. 153. a. Eorũ exempla quędam. ibi. b Eorum ſumma charitas & nobiliſſima omnium actionũ. 178. a. In tormentis affirmabant ſe nũquam lautius epulatos eſſe. ibi. Quibuſdam non tam turpe fuit Chriſtum negaſſe, quam poſtmodũ pro eodem mortẽ ſubijſſe glorioſum. 192. b. Innocentes ab Herode trucidati multa millia. 265. a. In tormentis diuina voluptate affluẽtes, vt ea nec sẽſerint quidẽ. 304. b. Tripudiant & triumphãt toto licet lacero corpore, & rimante latera ferro. ibi. Vnde oriatur in illis ſpirituale gaudium. ibid. Ad eorum ſolatia ſubmittũtur aliquando Angeli. ibidem.

Martyrium omnium actionũ quæ à fortitudine promanant princeps. 305. a. Eius votum ipſum eſt martyriũ. ibi. Eius ingens deſiderium in quibuſdam Sanctis. ibid.

Matthæus Apoſtolus & Euangeliſta diuina virtute ad Chriſtũ imitãdũ impulſus. 128. b. Eius Euãgeliũ ab ipſo hebraicè ſcriptum, græcè prius verſum q̃ latinè. 271. b.

Meditatio eſt ſtudioſa mentis intentio circa aliquid inueſtigandum diligenter inſiſtens. 365. b. Per ardua ſæpe & aſpera ad directionis finem nititur. ibi. Eſt prouidus animi obtutus in veritatis inquiſitione vehementer occupatus. ibi. Pertinet ad proceſſũ rationis. 366. a. Quomodo differat à conſideratione. ibi. Longanimitatem alit, & perſeuerantiæ dat vigorẽ. 368. b. Eſt occultę veritatis ſtudioſa inueſtigatio. 373. a. Hanc diuina illuminat reuelatio, vt veritatem cognoſcat. ibi. Comparatur exercitui mentem tãquam regẽ circumſtanti. 198 b. Ferculum eſt, quia paſcit mentem. ibi. Docet q̃d deſit, oratione quod deſit obtinet. 231. a. Eius cum oratione comparatio. ibi. Exercet memoriam, intelligentiam & voluntatem. ibi. b. In ea ordo ſeruandus. ibid. Eius materia ad certa capita & puncta reducenda. ibi. Eius ordo duplex. ibid. Eius fructus in quo potiſſimũ cõſiſtat. 232. a. Intellectus exercitationem requirit. 233. a. Eſt neceſſaria, ſi deſit diuina reuelatio. ibi. b. Fiᵖ materia eſt Scriptura ſacra. ibi. Tres affectus in ea commouendi 236. b. Eius potiſſima materia eſt hiſtoria Chriſti. 240. a. Cõditioni vitæ meditãtis cõueniat. 276. a. Eius proprius ſcopus quis. ibid. b. Ad eam hominis quoq; induſtria neceſſaria. 277. a. Quã diuturna eſſe debeat. 278. a. Eius clauſula colloquium quale. ibi b. Tota eius vis cõſiſtit in prudenti exercitatione affectus. ibi. Eius ſcopus coniũctio cũ Deo. 280. b.

Mendacium duplex. 293. a. Quodnã ſit argumentum æternæ reprobationis. ibi. Illud amant & faciunt qui Politici vocãtur. ibi. b. Chriſtiano viro indignũ. ibi. Officioſum aut iocoſum pro quacunque aliorum vtilitate nunquam licitum. 294. a. Si cœli ruinam fulcire poſſet, non tamen committendum. ibidem.

Meritum apud Deum in quo conſiſtat. 341. b. Eius pernicies latitans ſub promptitudine animi ex conſolationibus diuinis. 343. a. Contemplationis maius quàm actionis. 362. a. Præpoſterus ordo ante meritum exigere præmium. ibid. Conſiſtit in tribus. In odio præteritorum malorum, contemptu pręſentiũ, & deſiderio futurorũ. 380. a. Chriſti & noſtrũ quantã vim iũcta hẽant. 393. b. Quanti apud Deum ſit ſubmiſſio & humilitas. 3. b. A Deo nõ inuenitur ſed præuenitur. 12. a. Maius eſt velle dolere de peccatis & non poſſe, quàm actu de ijs dolere

Digitized by Google

ſecundum Gerſonem.40.a. Sãguinis Chriſti quantum.125.b. Sanctorum de deuictis dæmonibus quantum.140.b. Quõ creſcat. 150.a Corrũpitur admiſtione peccati, etiã venialis.164.b Neceſſariũ & vtile ad beatitudinem obtinendam.176.a. Obedientiæ quantum.284.b.

Michael Paphlago Conſtantinopolitanus Imperator, monachus factus.194.a.

Miracula ſiue prodigia quæ vocentur. 370.b. Quæ ſit illorum ratio & cauſa. ibid. Eorum cupiditatem quomodo coercuerit D. Aug.395.b. Exhibentur in ſpectaculis. 128 b. Cùm flagitantur ſolius experientiæ cauſa, Deus tentatur. ibi. Cur ijs Deus vtatur.171.b. Motiua ſunt fidei. ibi. Duplicia. 208.a. Eum à quo eduntur, Deo charũ eſſe aliquando ſignificant. ibid. Quædam non ſubijciuntur oculis, ſed in animis patiantur. ibid. Quæ Chriſtus corporaliter faciebat, & ſpiritualiter volebat intelligi.147.a. Cur Chriſtus tã multa fecerit. ibid. Quàm multa fecerit. ibid. Quõ meditanda. ibi.b. Inter ſe quædam cõparata.252.b. In B. Virgine à Deo edita.254.b. Quò ea retulerit Chriſtus, quæ fecit.259.a.

Miſericordia quid & quotuplex.299.a. Eius gradus & incitamenta. ibi.b. Maximè demonſtrat Dei omnipotentiã.300.a. Eius actus an præcedat vel ſequatur iuſtificationem. ibi. In ea conſiſtit ſumma diſciplinæ Chriſtianæ. ibid. An & quõ liberet à perditione æterna. ibi.b. Ars omnium artiũ quæſtuoſiſſima. ibi. Ad eam inclinamur à natura.301.a. Eam diſcamus, qui ea maximè indigemus. ibid. Eius actus heroici. ibid.b.

Miſſa ſacrificium pro peccatis.33.b. Impetrat donum pœnitentiæ. ibid. Summum ſacrificium ſummi ſacerdotij.251.b. Idem cum ſacrificio crucis, quamuis incruẽtum. ibid. Offerẽda etiam pro defunctis.291.a.

Mitis & manſuetus, orphanorum pater, viduarum præſes.320.b. Reuerendus pater pueris, obſeruandus Dominus ſeruis. ibid. Eius laudes ex D. Chryſ.321.a. Qua gratus Deo. ibi. Eius exẽplũ quantum valeat. ibi. Comparatur diei ſerenæ. ibid.b.

Modeſtia quid ſit & à temperantia quõ differat.322.b. Eius partes & grad⁹. ibi. Ad eam amplectẽdam incitamenta. ibi. Eius neglectus in Scripturis damnatur. ibid. In Scripturis mirificè commendatur.323.a. In oratione qualis adhibenda. ibid. Chriſti & B. Virginis quanta. ibi. Ei repugnãt immanes cachinni & ſaltus. ibid.b. Chriſtiana ſeuerior eſt quàm gentilis.324.a. An admittat iocos, fabulas & riſum. ibi. In voce quæ ſeruanda. ibid. Grauis, mãtura, ſeuera, animum poſtulat ſibi planè dominantem. ibi. Eius indicium quod. ibid.b.

Monica S. Aug. bis mater.33.b. Ingẽtem lachrymarũ vim pro filij ſui ſalute profudit. ibid. Diſcreuit inter Deum reuelantem & animam ſuam ſomniantem.212.a.

Mors pro Chriſto ſubeunda, ſi opus fuerit 45.b. Ad ei⁹ portas appropinquare qui dicuntur.98.a. Eius vmbra quæ.103.b. Eius meditatio, remedium tepiditatis.105.b. Euangelica qualis.107.b. Subeunda potius quàm cõmittatur peccatũ mortale.109.a. Viuificatrix qualis.120.b. Eius nõie quid intelligat Apoſtolus ad Romanos.122.a. In quo caſu pro veritate ſubeunda.294.a. Eius timore nullus vehementior.304.a.

Mortificatio bona mors eſt, quæ vitam non aufert, ſed transfert in melius.374.a. De ea D. Augu. dictum, Moriar ne moriar. 375.b. Tremendũ eius ſpectaculum in antiquis pœnitentibus.24.b. Cũ corporis viribus eſt cõmetienda.80.b. Gradus ad virtutes & ad perfectionem.82.a. Eius ratio varia & multiplex. ibi. In ea quotidie proficiendum.111.a. Morti comparatur.309.a.

Mortui dimittendi ſepelire mortuos ſuos, qui & quos 274.b. Eorum animæ quibus modis iuuari poſſint.291.b.

Moyſes orationis, ieiunij & eleemoſynę ſuffragio factus Deo ſimilis.339.a. Quid petierit, cùm faciem Dei ſibi oſtendi petijt.368.a. Contemplator cœleſtis lucis. 288 b. In heremo edoctus mãdatum ab Angelo didicit.1.a. In aqua veniens, figura Chriſti & Baptiſmatis.8.a. Ei⁹ ſerpẽs Chriſti typus.61.a. Olim imperfectus.71.b. Cur contra Amalech non ſolis armis, ſed etiam precibus pugnarit.85.b. Ei⁹ fidei actiones heroicæ.174.a. Quid eius frequens ingreſſus in tabernaculum ſignificarit.214.b. Sapientiſſimus Deoq; coniũctiſſimus.216.a. Ab ipſo Deo ad oẽm diſciplinam inſtitutus. ibi. Conſilia ſoceri ſui iuſſus eſt ſequi. ibi. A Ioſue conſultus.217.b. Sponſus ſanguinum, figura Chriſti.251.a. Eius amor in ſibi commiſſos maior quàm naturalis patris.284.b. Manſuetus erga populum duræ ceruicis.321.a. Quomodo ſuſtinuerit improperium Chriſti.328.a.

Mundus antequam fieret, præter Deum nihil

Digitized by Google

nihil erat. 367.b. Eius & eorum quæ in illo ſunt contemplatio. 371.a. Eum Deus quare condiderit, cõſeruet & gubernet. 380.b. Eum condidiſſe, minus opus eſt, quàm ex impio pium facere. 13.a. Propriæ voluntati non ſufficit. 130.a. Theatrum eſt, ſpectator Deus. 170.a. Eius quædam quaſi ætates. 209.a. Mare magnum, eiuſque varij piſcatores. 264.b.

Mundus D. Paulo crucifixus qũo. 336.a. Ei renunciandum vt Chriſtũ ſequaris. ibi. Ei mortuus eſt religioſus ibi. b. Eius vanitas. 18.a. Eius moribus quàm fuerit contrarius Chriſtus. 60. b. Eum perfectè qui non deſerant. 104.b. Eius cum diabolo fœdus ad oppugnandum nos 135.a. Eius ſpiritus, ſatelles diaboli. 198.b. Eius ſpiritus quomodo internoſcendus. 199.a. Comparatur rotæ & molæ aſinariæ. 276.a. Totus ex fraudibus compoſitus. 294.b. Eius ſapientia & profeſſio quæ. ibi. Terret nos laruis, auertit exemplis. 313. a. Exuendus ſua pompa & ſatellitio. ibidem.

N

Nathanael à S. Philippo inuentus quo modo. 11.a.

Natura redit ad ingenium. 3. a. Eius mira varietas. 5.b. Eius bonum à peccato corrumpitur. 11. a. A gratia longè ſuperatur. 54.a. Sequitur motionem & ductũ gratiæ. ibid. Eius neceſſitas cibũ potumq; à nobis exigit. 75.b. Eius ẽt neceſſarius appetitus calcandus. 77.b. Paucis contenta eſt. 92.b. Eius corruptionem ſequuntur inclinationes ad peccatum. 123.a. Eius ſecreta ſcrutari curioſorum eſt. 128.b. Animalculorum quorundã admirabilis & hominibus ignota. ibi. Humana quam fragilis & deprauata ſit. 154.a. Comparatur Sãſoni. ibi. Cõtinenter ad malum procliuis. 163.a. Eius exterminium, affectio indiſcreta. 182.b. Eius motus qũo diſcernatur à motu gratiæ. 203. a. Ad quam cognitionem inſtiget. ibid. Qũo ab ea impugnetur qui proficit in gratia. ibi. b. Nihil vult pati, aut quàm minimum. 205.b. Sine Dei virtute concideret. 261.a. Nihil ea violentius, neq; decem millia quidem tyrannicidarum. 286. b. Proſtrata ab Abrahamo filium immolaturo. ibi. Ad miſericordiam & beneficentiam nos mouet. 301.a. Locus ab ea nobis aſſignatus, tuendus. 308.b. Nos cognatos edidit. 320.a. Ex illius conſtitutione miſerius eſt nocere, quàm lædi, inquit Seneca. ibidem. Eius vis quanta. ibidem.

Negligentia filia acediæ. 99.a. Eius mater eſt ſecuritas. 22.b. Exterioris diſciplinę cauenda. 141.a. Quæ mala per eã incurramus. 164.b. Illiuſtria magna mala. 205. b. Diabolicum vitium. ibi. Auget peccatum, & diuinam iram concitat. 254.a.

Noe vineam plantans & inde inebriatus figura Chriſti crucifixi. 391.b. Deriſus à filijs ſuis, Chriſtũ in cruce deriſum ſignificauit. ibid. Omne genus carnium manducauit. 76.a Sacrificia Deo ſponte in gratiarum actionem obtulit. 289.b.

O

Obediens ſine diſcuſſione perficit imperata. 336.b. Credit ea ſacroſancta & diuinitùs promulgata. ibid. Inſipientem ſe iudicat ac ſtultum. ibi. Nulla in eo viuit voluntas propria. ibid. In cœleſti regno & abſtinentibus & flentibus excellit. 285.a. Lapſis per obedientiam Angelis dominatur. ibid. b. Facilè ſuperat vitium libidinis. ibid. Conatur, etiamſi impoſſibile quid iubeatur. ibi. Si dubitet an peccatũ ſit quod iubetur, quid facere debeat. 286.a. Semper ſecum reputat ſe à ſuperiore tentari. ibid. Rationem & mentem ſuam, etſi repugnantem, in ſuperioris ſentẽtiã traducat. 287.b. Superiorum ſententiam nõ dijudicat, nec curioſius perſcrutatur. ibi. Neſcit iudicare, quiſquis perfectè didicit obedire. ibi. Adeptus ſecurum portum, tutam nauigationẽ, confectũ dormiendo iter. 288.b. Parat aures auditui, manus operi, pedis itineri. ibi. Interiorem obedientiã externo ſilẽtio declarat. ibid. Comparatur inſtrumentis artificum. ibi. Nihil quod ſuum eſt ad obediendum adfert. ibid. Conuitia imperantiũ habet in delicijs. ibi.

Obedientia coërcet propriam voluntatem. 335.a. Eius quatuor gradus. ibid. Eius votum ex D. Auguſti. & D. Baſilio. ibid. b. Per eius gratiam vera nobilitas obtinetur. 336.b. Eius exemplum ex Caſſiano. ibi. a. Ad eam quæ requirantur. ibi. Ei repugnat pertinacia. 338.a. Ei debetur guſtus contẽplationis. 362.a. Tutiſſimũ eſt religioſi hominis perfugium. 365.a. Eam ſubiectis nõ imperet, qui Prælatis non nouit exhibere. 1.b. Eius via eſt via regia. 2.a. Homines inoffenſo pede ducit ad ſummum ibi. Quanti apud Deũ meriti ſit. 3.b. Melior eſt quàm abſtinentia contumaciũ. 36.a. Inſulſa quæ. 57.b. Paupertatis comes. 93.a. Supplet virtutem diſcretionis in incipientibus & religioſis.

ligioſis.185.b. Eam inprimis amat ſpiritus Dei.208.b.Regula eſt diuinæ voluntatis extra Scripturas reuelatæ,intelligendæ.209.a. Quomodo cum prudentia coniungenda. 218.b.Eius ſingulare exemplum œconomicum in Chriſto.264.a. Eam Chriſtus per totos triginta annos profeſſus.ibidem. Quomodo & qualis à nobis præſtanda. 275.b. Eius definitio. 284.b. Quotuplex. ibidem. Conſilium Chriſti & perfectionis cumulus. ibidem.Eius gradus & incitamenta.285.a. Eius meritum quantum. ibidem. Præſtantiſſima virtus.ibidem. Cõparatur victimis. ibidem b. Tuta eſt & recta ad virtutem via. ibidem a. Sola virtus eſt quæ cæteras virtutes menti inferit, inſertaſque cuſtodit.ibid. Mater omnium cuſtoſq; virtutum. ibidem. Cæteris virtutibus dæmones impugnamus, per hanc vincimus.ibidem b. Ne Chriſtus eam perderet,vitam perdidit.ibidem. Martyrum conſtantiam præſeferat.ibidem.Eius difficultates.ibidem.Præſtanda etiam in his quæ ſanitati videntur aduerſari.286.a.Optimus eius modus eſt,vt ſemper ita tecum reputes,tentat te pater.ibidem.Eius violentia quanta.ibid. b. Ieiunijs & abſtinentiæ præſtat.ibidem. Per eam propria voluntas mactatur.ibidem. Eius votum præcipuum inter tria religionis vota.ibidem. Eſt perfecta animæ abnegatio, mors ſpontanea, ſepulchrum voluntatis.287.a.Nec præpoſitorum intentionem diſcutit, nec præcepta diſcernit.ibidem b. Cæca quæ.288. a. Indiſcreta quæ.ibidem.Eius ſimplicitas à D.Paulo laudata.ibid.Eius tres partes.ibid. Eius votum immobilitat animum, ne poſſit retrogredi. ibid.b. Eius ſeptem gradus, ex D.Bernard. ibid. Apoſtolica, quæ ex D.Baſilio. ibidem. Perfecta legem neſcit, terminis non arctatur.ibid. Eius indicia.ibid.

Obſeruantia quid ſit.282.b. Eius gradus & incitamenta.ibidem.Exhibenda maximè Princip.& Dom.Eccleſiaſt.283.a.Exhibenda etiam ſenioribus.ibid.

Obſtinati in propria ſententia leproſis comparantur.184.a. A D. Bernardo ſuis coloribus depinguntur.ibidem. Ariolis & idololatris comparantur.ibid.Deo quàm deteſtabiles.252.b.

Opera bona tria maximè.21.b. Ab Angelo Raphaele commendata.ibi.In his ſita eſt in hac vita hominis iuſtitia.ibid. His ſtat fides,deuotio & virtus.ibid. An ea ab omnibus eodem modo ſubeũda ſint.ibid.Ea diabolus tribꝰ modis inſequitur.58.a. Propter laudem facta, vana ſunt. ibi.b.Varijs modis fiunt.98.a. Moritura quæ. 102.b. Sæpe non ſunt talia in oculis Dei qualia videntur hominibus.116.a. Ea comitatur vel ſequitur gloria & aliquando ignominia.117.a.

Orans intrare debet in curiam cœleſtem & quomodo. 227.b. Quàm tremebundus, ſupplex, & humilis Deo aſſiſtere debeat. ibid.Cogitet ſe tanquam præſentatum Domino maieſtatis. 228.a. Quomodo præſentiam Dei ſibi repræſentare poſſit. ibid. Deũ ſibi præſentem maxima reuerentia & humilitate proſequatur.231.a. Comparatur Angelis & Archangelis, Cherubin & Seraphin. ibidem b. Talis ſit ante orationem, qualis in ipſa oratione vult inueniri. 282. a. Vana cogitans, cùm orat, grauiter peccat. ibidem.

Oratio quantum iuuetur externis geſtibus & actionibus.339.a. Eius cum ieiunio & eleemoſyna coniunctæ vis & præſtantia. 338.b. Maximum perfectionis adminiculũ. 343.b.Maximè neceſſaria proficienti.ibidẽ. Feruens ſit,exemplo D. Auguſtini. ibidem. Neceſſaria eſt ad impetrandum Dei auxilium.ibidem.Eius ſumma cum contemplatione & amore Dei colligatio.ibidem b.Nõ qualecunque eius ſtudium ad perfectionem obtinendam ſatis eſſe.363.a. Vnicum eſt in dubijs remedium & refugium.464.b. Quæ in ea bonorum copia donetur.373.a.Quando maximè requiratur. 7.a. D.Auguſtini: Domine da quod iubes, & iube quod vis. 11.b. Sanctorum aſſidua plurimum valet ad conuerſionem peccatorum.13.a. Peccatoris ipſius conſtans & deuota plurimum valet.ibidem.Opus bonum & ſatisfactorium. 21. a. Pœnitentis qualis eſſe debeat. 30.a. In ea perſeuerandum. 33 a. Ab obſecratione quomodo differat. 34.a. Eſt oris ratio. ibidem. Eius tres modi.35.a. D.Auguſtino familiaris.43.b. Præſidium contra tentationes.47.a. Ad profectum ſpiritus impetrandum neceſſaria. 52.a. Eius non poſtrema pars,gratiarũ actio. ibid.b. Holocauſto comparatur.61.b. Aſtat in ea oranti facta Chriſti imago.ibidem. Prædicatori neceſſaria. 84.b. Plus poteſt quàm oratorum facultas. ibidem. Remedium acediæ. 99.a. Eius forma ex D.Bernardo.ibidem. Humilis & feruens quantum valeat. 126. a. Minutiſſimis rebus ſæpe interrumpitur atque turbatur. 128.b. Eius præſidio ſancti dæmones profligarunt.140.b.Nõ vincitur diabolus melius quã per eã.150.b. Adhibenda eſt ad omnia.

ibid. Inexpugnabilis murus, lorica impenetrabilis, ac munitiſſimus clypeus. ibid. Piorum pro afflictis placat diuinum numē. 153. a. Dei donum eſt. 162 a. Partas virtutes tuetur. 163. a. Iuuat ad virtutum omnium incremētum. 167. a. Qualis eſſe debeat, ex D. Hieronymo. 174. a. Fundenda pro ijs qui ope noſtra ſpirituali indigent. 181. b. Comparatur à S. Dionyſio aureæ catenæ. 204. b. Eſt mentis in Deum eleuatio. ibid. In ſpirituali ſeceſſu maximè exercenda 215. b. Vim & robur adfert exemplo. 219. b. Maior eſt verbo & exemplo. ibid. Quibus maximè actionibus adhibenda à præſide. ibid. Ad eā præparatio duplex, proxima & remota. 226. a. Etiam quæ ſuper cœlos ſunt penetrat. ibid. Nullo vitiorum pōdere prægrauata, ad Deū aſcendit. ibid. Ad eam mens euagationibus vacua adferenda. ibid. Ad eam neceſſaria ſolitudo cordis. ibid. Eius proxima præparatio duplex. 227 a. Eius intentio cor noſtrū ſerenat. ibid. b. Eius deſiderij quanta ſit vtilitas. ibid. Eius initio quid cogitandum. ibid. Cur olim facta Orientem verſus. 230. b. Mentalis quæ. 231. a. Partes eius duæ. ibid. A meditatione quomodo differat. ibid. In ea ordo ſeruādus. ibid. b. Eius ordo duplex. ibidem. Eſt inquiſitio ſupernorum, ſecundū D. Auguſt. 233. b. In quem finem à Deo tradita. 245. b. Nocte facienda, exēplo Chriſti. 246. b. Proprius eius ſcopus quis. 276. b. Eius variæ definitiones ex S Patribus. ibid. Cur neceſſaria. ibid. Quomodo purget, illuſtret & perficiat cor. ibi. Longane an breuis laudabilior. 278. a. Ægyptiorum crebra, ſed breuiſſima, & raptim quodammodo iaculata. ibi. Abſit ab ea multa locutio, ſed non deſit multa precatio. ibid. Quomodo differt à precatione. ibidem. Eius ſcopus, coniunctio cum Deo. 280. b. Eius quatuor impedimēta 281. a. Eius tēpore non refricanda memoria peccatorum. ibid. b. Quomodo ab ea excludenda importuna phātaſmata. 282. a. Negligenter facta Deum maximè offendit. ibidem b. Fundenda etiam pro defunctis. 291. b. In ea quæ modeſtia neceſſaria. 322. b.

Origenes impeccantiam malè aſſeruit. 65. b. Maledicta etiam animo non maledico prolata, rectè deteſtatus eſt. 71. a. Aſſeruit virum ſanctum nec cogitatione quidem aliqua titillari. 123. b. Eius erroris propagatores qui. ibidem.

Otium vitandum. 99. a. Eius parens acedia. ibid. Eo diſtentam animam inuadit diabolus. 147. a. Ei non minus quàm ipſi Satanæ bellum indicunt ſancti. ibid. Vitandum, & quibus occupationibus. ibid. In ipſo otio cauendum. 115. a. Mater nugarum, nouerca virtutum. ibidem b.

P.

Parabola eſt longior & continuata metaphora. 274. b. Familiaris Syris & Palæſtinis. ibid. Dupliciter ad aliquid probandum aſſumitur. ibid. De villico iniquitatis laudato explicatur. 275. a. In ea non omnia neceſſaria, nihil tamen myſterio vacat. ibidem.

Parentes cur & quando in honore habēdi. 258. a. Eorum cura nō ſollicitet nimium conuerſos ad Dominum. ibid. Quantum ijs debeant religioſi. ibid. b. Cùm ſpiritualia impediunt, ne cognoſcendi quidem ſunt. ibid. Ijs nec appellatis, poſſunt filij viā perfectionis ſequi liberrimè. 264. a. Quomodo odio habendi à diſcipulis Chriſti. 274. b. Eorū incōmoda ſiue vitia piè toleranda. 283. a. Eos quos aduerſarios in via Dei patimur, odiēdo & fugiēdo neſcire debemus. ibid. b.

Paſſiones animi vehementes impediunt contemplationem. 371. b. Per eas abſtrahitur intentio animæ ab intelligibilibus ad ſenſibilia. ibid. Earum mortificatio, effectus etiam contemplationis. 373. b. Difficilius mortificantur, quam virtutes acquirantur. 65. a. Earum irritamenta comparantur ſtillicidijs. 102. b. Earum exigua aut nulla mortificatio, cauſa ſcrupulorum. 110. a. Affligunt animum nobis minus cogitātibus. ibidem. Radices prauorum habituum. 117. b. Cur paſſiones dictæ. ibid. An ſint natura ſua laudabiles an vituperatione dignæ. ibi. Numerantur à Philoſophis vndecim. ibid. Earum quatuor fontes & principes. ibid. Immoderatæ & corroboratæ in vitia abeunt. ibi. Magno ſtudio à proficiente coërcendæ. 118. a. Statim in initio facilius extirpantur. ibid. Amputandi earum rami. ibid. b. In ijs totum cor eſt. 119. a. Quomodo purgandæ primū, deinde ordinandæ ſint. ibid. Ordinatæ, virtutes ſunt; inordinatæ, vitia. ibi. Quomodo corrigendæ & bonæ efficiendæ. 119. b. Menti ſubijciuntur moderandæ & regendæ. ibi. In ijs curandis gradus quidam. 120. b. Præueniunt aliquando ſubitaneo ſuo motu rationem hominis. 122. a. Cùm rectam rationem ſequuntur, non ſunt vitioſæ. 124. a. Vitioſæ in hac vita nō omninò extinguuntur. 125. a. Magis magiſq; minuuntur proficiētibus ad meliora. ibid. Diſcedente anima pereunt, ſurgente corpore nō redibunt. ibid.

Super-

Digitized by Google

Supercecidit earum ignis, & non viderunt
homines ſolem.188.b. Viri fortis miniſtræ.
304.b. In naturæ corruptæ gremio educatæ.
313.b. Quanta ab ijs mala deriuētur in vni-
uerſam hominum vitam.ibid.

Pater cœleſtis intuendo Chriſti vulnera
parcit nobis.393 a. Eius aſpectus compara-
tur aſpectui ſupracœleſtis alicuius planetę.
ibid. Eius cum patre terreſtri comparatio.
18.a. Eius quanta bonitas erga tam ingratos
filios.ibid. Eſt in cœlis, id eſt, in ſanctis & iu
ſtis. 230. a. Dicitur ſanctus, iuſtus, noſter,
meus & tuus, & quare. 234.a. Eius nomine
myſterium Trinitatis cōtinetur.259.b Om-
nia illi Chriſtus accepta ſert.260.a. Chriſtū
viciſſim honorat.ibidem. Quomodo trahat
nos ad ſe.262.a.

Patientia quādo maximè neceſſaria. 7.a.
Aſſueſcit rebus difficilibus.45.a. In tentatio
nibus inuicta.47.a. Eius Symbolum, iumen
tum.ibid. Inſulſa quæ.57.b. Ea tanquā tho-
race munimur ad aduerſa ferēda.95.b. Quo
modo ſeruanda.96.a. Iram ſuperat. ibid.b.
Eam quis veraciter ſeruet.144.a. Eius bonū
in quiete perit, in perturbatione cuſtodi-
tur.ibid. Proficienti neceſſaria.150 b. Qua-
re neceſſaria 158.a. Præſidi Euangelico etiā
neceſſaria.222.a. Eius in Chriſto admiran-
dum exemplum.266.b. Eius definitio ex D.
Auguſtino & Cicerone 309.b. Eius mate-
ria, gradus, & incitamenta. ibidem. Nobis
cum Deo virtus communis.ibidem. Eius il-
luſtriſſimū exemplar Chriſtus patiens. 310.
a. Via ad perfectionem & magna præmia.
ibidem. Facit hominem ſuiipſius Dominū
ac regem. ibidem b. Scutum inexpugnabi-
le, turris firma.ibidem. Comparatur petræ,
turri, adamanti.ibidem. Martyrium eſt in oc
culta cogitatione.311.a. Triſtitiā longè ex-
pellit. ibidem. Æmula fortitudinis ibidem.
Beatitudo qualis. ibid. De ea Ethnicorum
Philoſophorum ſententiæ.ibid.b. Eius indi-
cia.ibid. Per eam perfectè aduerſarius vinci
tur.ibid. Vera eſt ea, quæ & ipſum amat quē
portat.ibid. Perfecta quæ.ibid.

Patres de contemplatione ea ſcripſerunt
quæ ipſi experti ſunt. 373.a. Amici ſponſi
ſunt.378.a. Eorum de ſtatu perfectionis in
Eccleſia conſenſus. In Prooemio. Eorūdem
de tribus perfectionis gradibus ſententia.
ibidem. Quinā maximè de Chriſtiana per-
fectione ſcripſerunt.ibidem. Eorum de via
perfectionis conſenſus. 2.a. E vita Chriſti
admiranda virtutū exempla deducunt. 60.
b. Cur ijs tam diſſimiles ſimus. 70.a. Quanti
æſtimarint diuinam conſolationem. 154.a.
Quibus rationibus probent ſpiritus ſi ex
Deo ſint. 212.a. Quam rationem in medita-
tionibus ſuis ſint ſecuti. 280.b.

Patriarchæ tametſi diuites, ſpiritu tamen
& affectu pauperes fuerunt.333.b. Sicut &
habitu continentes.ibid.

Paulinus Epiſcopus vendi ſe voluit pro
filio viduæ redimendo.182.a. Perpetuæ ſer-
uituti ſe pro amicis captiuis tradidit.298.a.

Paulus Apoſtolus Chriſti imitator qua-
lis.336.a. Nihil vile exiſtimat quod cum ani
marum ſalute Chriſtique gloria coniunctū
ſit. ibidem. Mundo crucifixus eſt & mun-
dus illi quomodo.ibidem. Non tam prædi-
cator, quàm contemplator. 365.b. Raptum
ſe commemorat, vt auſum excuſet. 367. b.
An in raptu diuinam eſſentiam attigerit.
369.a In raptu quomodo ſe habuerit. ibid.
Supremum gradum contemplationis atti-
git qui in hac vita haberi potuit.ibidem. Ex
ceſſiuè diuino amore flagrauit.376.a. Theo
logiam myſticam diſcipulo ſuo Diuo Dio-
nyſio tradidit.377.a. Eius violenta charitas.
382.a. Contemplator cœleſtis lucis. 389. a.
Quanto martyrij deſiderio flagrarit. 391.a.
Ipſas etiam inferorum pœnas ob Dei ho-
norem hominumque ſalutem pati expetijt.
ibidem. b. A Deo tentata eius humilitas.
394.b. Diuina eum iudicia clauſa nō ſtimu-
larunt, aperta non inflarunt.ibid. Poſt aſcen
ſum tertij cœli, adhuc dicit: Ego me non ar-
bitror comprehendiſſe. ibidem. Quam le-
gem viderit in membris ſuis repugnantem
legi mentis ſuæ.395.a. Cur eum conuerſum
Deus ad Ananiam miſerit. 1.b. Dei iuſſu a-
ſcendit Hieroſolymam ad Apoſtolos. ibid.
Duobus modis conuerſus.7.b. Ab Anania
inuentus. 10.b. Præuentus à Domino &
præparatus. 11.a. Corinthiorum triſtitiam
laudauit.19.a. In tertium cœlum & paradi-
ſum ductus.22.a. Timet peccatum. ibidem.
b. Eius præceptum de mortificandis mem-
bris quale.ibidem. Eius mirabilis miſericor
dia aduerſus peccatores. 23.a. Peccata per
Baptiſmum dimiſſa continuè plorat. 26.a.
Peccata ſua priora cur tam ſæpe comme-
morat.ibidem b. Culpa præſente carēs, prę-
terita luxit.27.b. Exemplum proponitur pę
nitentibus. ibidem. Eius humillima confeſ-
ſio.29.a. Diuino inſtinctu triduum integrū
vigilat in oratione ſine cibo & potu. 35. b.
Frequenter pro ſuis in Chriſto filijs orat.
52.a. Luctæ ſpiritualis eximius Agoniſtes.
53.b. Eius de ſe diffidentia. 69.a. Eius ante

conuerſionem vitia.71.b. Vni imperium, alteri patientiam præcipit.84.a. Cur ſe infelicem nominet.108.a. Rogatus tacuit quod ad rem erat, ſed non quod ad cauſam.109.b. Cur Cæſarem appellarit.ibidem. Cùm haberet donum linguarum, eo tamen non eſt vſus.116.b. Per vetus fermentum expurgandum quid intellexerit.123.a. Eius affectiones.124.a. Romam ſæpius ire prohibitus, non tamen deſtitit, quoad effecit quod ſtatuit.150.b. Stimulos carnis ſuſtinebat inuitus, non quia extolleretur, ſed ne extolleretur.157.b. Cur gauiſus in laboribus.163.a. Vitæ tędio affectus quomodo & quare.170.b. Diuina vi & impulſu ſubitò conuerſus.188.b. A Deo impulſus ad Hieroſolymam cum periculo vitæ adeundam, & Cæſarem appellandum.189.a. Conſilij gratia Petrum & Iacobum Hieroſolymã vſque adijt.216.b. A iunioribus conſultus.217.b. Arripuit quamcunque occaſionem prædicandi Euãgelij.220.b. Eius amor erga ſuos in Chriſto filios maior, quàm naturalis patris.284.a. Vt alijs bene eſſet, ſibi ipſe exitium imprecatus.ibidem b.

Paulus Heremita dimidium panem in victum quotidianum à Deo accepit.80.a.

Paupertas voluntaria fundamentum primum primusque gradus perfectionis.333.a. Accingit hominem ad culmen perfectionis.ibidem b. Eius quatuor gradus. ibidem. Eiuſdem voto ſeſe obſtrinxerunt Apoſtoli, & plerique Apoſtolorum primi diſcipuli. ibidem. Via eſt ad perfectionem, non ipſa perfectio.334.a. Ea non abijciuntur honores.335.b. Eius metus non erit in cœleſti gloria.370.a. Vera quæ.91.a. Reges cœli facit, ibidem. Eam quidam ſic diligunt, vt nullam inopiam patiantur.ibid. Nititur ſpe & Dei prouidentia.93.a. Eius comes obedientia.ibid. Eius exemplum in Chriſto. ibid.b. Chriſti recens nati quanta.265.a. Chriſti Euangelizantis quanta.267.a.

Peccatum veniale ineſt iuſtificato ſine iuſtitiæ detrimento.65.b. Ab ijs quantum fieri poteſt, præcauendum.ibidem. Cur multa Deus voluerit eſſe occulta.ibidem. Non remittitur ſine mutatione propoſiti in eo perſiſtendi.66.a. Eſt contra Dei mandatum. ibidem. Non tam contra, quàm præter Dei voluntatem.ibidem. Animam fœdat. ibi.b. Comparatur ſordibus pedum.ibidem. Igne purgatorio expiatur, ſi non in hac vita, ex D.Auguſtino ibidem. Interitum adferunt ſi multa ſint. ibidem. Prognoſticon peccati mortalis.67.a. Ex paruo maximum fit negligentia noſtra.ibidem. Comparatur compedibus, vinculis, & amaris ſuccis. ibidem b. Eius remedia varia & facilia.68.a. Nebulæ comparatur.69.a. Septem eius genera ex Caſſiano. ibidem b. Spinis comparatur & qualibus.ibidem. Eius principijs obſtandũ.71.a. Non remittitur, niſi eius peccatorem pœniteat. ibidem. Quoddam laudatur ſpe frugis, ſicut herba ſegetis. ibidem b. Nemo ad id inuitus trahitur.109.a. An liceat, ſi aliter mortale declinari nequeat.ibidem. Rimula eſt per quam in animam irrumpit diabolus.144.a. Diſplicet Deo.159.b. Reddit animam fœdam atque deformem. ibidem. Eius macula quomodo eluenda. ibidem. Sternit viam ad peccatum mortale. ibidem. Examen de eo haberi debet exquiſitum.ibi. Actionem moralem alioqui bonam, facit non eſſe meritoriam.164.b.

Pelagius hæreticus impeccantiam aſſeruit.65.b. Origenis errorem de impaſſibilitate deteriorem reddidit.124.a. Hæreſiarcha.ibidem.

Perfectio hominis eſt, Deo coniungi. 331.a. Poſita eſt in charitate ibidem. In hac vita an haberi poſſit.ibidem. Quæ ſit de neceſſitate ſalutis. ibidem b. Dilectionis duplex.332.a. An in ſola charitate conſiſtat. ibidem b. Quæ ſit propriè perfectio. ibid. Eius adminiſtræ ſunt virtutes. ibidem. In quibus potiſſimùm virtutibus conſiſtat.ibidem. Eius ſumma.ibidem. Eius impedimenta duplicia.333.a. Ad eam tendunt religioſi. 335.b. Ei repugnat honor mundanus.ibid. Cõſiſtit in imitatione & ſimilitudine Chriſti. 336.b. Ei maximè repugnat ſuperbia. 337.a. Non ei repugnat honorem virtuti debitum ſuſcipere, ſed eum appetere.ibidem. Ad eam conſequendam quæ actiones maximè conferant.338.b. Ad eam quæ præparatio commodiſſima.ibidem. Ad eam quantum conferant oratio, ieiunium & eleemoſyna. ibidem. Maxima hominis perfectio quæ.339.b. Eo maior perfectio, quo vehemẽtior charitas.ibidem. Ad eam dirigimur afflictione plus quàm conſolatione.343.a. Eius maxima duo adminicula Oratio & Contẽplatio.ibi.b. Ad eam obtinendam nõ eſt ſatis qualecunq; orationis ſtudiũ.363.a. Eius ſtudioſi humanas etiã opiniones proterere & cõculcare deberẽt.396.a. Eius adeptę ſignũ, amor ſanctus filiorum proprius. ibid. Eius ſtatus in Eccleſia militante inſtitutus à Chriſto. In Proœmio. Eius tres gradus.ibi.

Digitized by Google

Per ſex hominis interioris ætates metiēda. ibi. De ea qui ſancti Patres maximè ſcripſerunt. in Proœm. Eius via quoſnam lateat. 2.a. Eam nemo aggrediatur ſine magiſtro. ibidem. Eius diſciplina eſt inuiſibilis & occulta. ibi. b. Ad eam quomodo perueniatur. 53.b. Comparatur meridiei. 54.a. Eſt inueniſſe, ſe non eſſe perfectum. 56.a. Eſt ſcientia Sanctorum. ibi. Eius idea Chriſtus. 60.a. Eā omnino ignotarunt philoſophi. ibi. Eius author & magiſter Chriſtus. ibi. b. Quibus rebus acquiratur. 64.a. Neque ſeculares ab ea excluduntur. 65.a. Ad eius culmen qui perueniant. 77.b. Eius inſtrumenta quæ. 82.a. Duplex. 89.a. Eius faſtigium citius attingit carnalis quàm monachus tepidus. 103.a. Eius conſummatio, vera diſcretio. 185.b. Via ad eam patientia. 310.a. Eius fundamenta & gradus. 333.a. Eius propria principia. in Proœm. Eius diſciplina eget doctore. 2.b. Eius initia & quaſi incunabula quæ. 7.b.

Perfectus vir quis. 332.a. Debet res temporales abijcere. 333.a. Non poteſt alium honorem appetere, quàm æternum. 337.b. Deo ſeruit etiam cum interna repugnantia & difficultate. 343.a. Mente & animo in Deum eiusq; maieſtatem ſumma cum reuerentia intuetur. 368.a. In Deo conquieſcit per ſe, nihil præterea quærens. ibid. Rimari ac penetrare arcana ſapientiæ & puritate conſcientiæ audet, & intelligentiæ acumine poteſt. 369.b. Prius in virtutibus mentē exe ceat, atque hanc poſtmodum in horreum quietis condat. 371.b. Is eſt, qui alios in tentationibus iuuat ne deficiant. 394.a. Etiam ipſe ſuo modo tentari poteſt. 394.a. Quō ſe in tētationibus habeat. ibi. b. Precibus inueſtigat latentē Dei voluntatem. ibi. Non ſolū calamitatibus, ſed vitijs etiā tentatur. ibi. Ne extollatur ſuperbia. 395.a. Deuictis omnibus vitijs poteſt pulſari ſuperbia. ibid. Semper ſtet in vigilia ſui. ibid. b. Nullū ſibi ſuſpectiorem putet quàm ſeipſū ſibi. ibi. Non ſolum res ſed opiniones etiam humanas proterat atq; conculcet. 396.a. In eo etiā ſemper eſt aliquid quod expietur. in Proœmio. Quid ſit illi propriū. ibid. Cœlo cōparatur, vt imperfectus terræ. 52.a. Qui ſtudet perfectioni. 56.a. Eius peccata grauiora. 68.b. Leuia peccata quaſi grauiſſima luget. ibi. Cuiuſmodi peccata ſint, in q̄ nōnunquā labitur. 69.b. Simplices motus carnis cōtra voluntatē ſuſtinet. 89.a. Quomodo ſe habeat in aduerſis. 207.a. Erga imperfectionē proximi impatiens nō eſt. 311.b.

Perfecti pauci. 204.a. Cur ſint tam pauci. 205.a. Eorum affectus qui. 277.a. Honores humanos fugiunt. 309.a.

Perſeuerantia neceſſaria pœnitenti. 33.a. In operibus & orationibus. 34.a. Obtinet à Deo quidquid petit. ibi. Donū ſolius Dei eſt. 52.b. Eius aſſiduus comes profectus ſpiritus. ibi. Paſſiones vitioſas retundit. 125.b. Magnū malū ſi iungatur vitio. 144.b. Proficienti neceſſaria. 150.b. A Deo probatur quomodo. 158.a. Duplex. 312.a. Eius definitio & natura. ibid. Eius gradus & incitamēta. ibi. Vigor virium, virtutum cōſummatio. ibi. b. Soror patientiæ, conſtantiæ filia, amica pacis. ibi. Amicitiarum nodus, vnanimitatis vinculum, propugnaculum ſanitatis. ibi. Eius laudes ex D. Bernardo. ibi. Dei donum. 313.a. Eius indicium. ibi. b.

Pertinacia ſine magna obedientiæ iniuria nō incurritur. 338.a. Veræ humilitati repugnat. ibid. Quam ſit periculoſa. 3.a. Eſt cauſa grauiſſimorum lapſuum. ibid. Aperit diabolo viam in animam. ibi. In abſtinētia ſeruanda Beniamin monacho apoſtaſiæ cauſa fuit. 21.b. Fulmine Apoſtolico feritur. ibidem.

Petrus Apoſtolus Cornelium Centurionem quomodo inuenerit. 10.b. Ab Andrea fratre quomodo inuentus. ibidē. Eius oculi iam ſeneſcētis ſanguine reſperſi viſi ob aſſiduum ploratum. 26.b. Orat in cœlo pro nobis. 34.a. Auocare Chriſtum à cogitatione mortis nequicquam conatus. 53.b. Olim imperfectus. 71.b. Reuerentiæ cauſa recuſauit ſibi à Magiſtro lauari pedes. 222.a. Eius cot acutiſſimo amoris telo ſauciatum, in lachrymas reſolutum. 241.b. Eius feruor intempeſtiuus à Chriſto retunditur. 243.a. Zelo ſalutis Chriſti percitus. ibidem. Apoſtolorum princeps, & Chriſti in terris Vicarius. 251.a. Eius verba, Domine ad quem ibimus? explicantur. 256.b. Quaſi fideiubet pro omnibus diſcipulis, cùm de Chriſti amore agitur. ibidem. In omnibus locis ardentiſſimæ fidei inuenitur. ibidem. Peccatum negationis quod ex repentino deſcenderat timore, amoris ſtatim abluit lachrymis. ibidem. In recuſando vehemens, in permittendo vehementior, vtrumque ex amore. ibi. b. Cum Ioanne diu viuere deſiderabat, ob id à Chriſto reprehenſus. 299.a.

Philippus Apoſtolus Nathanaelem inuenit. 11.a.

Philoſophi nec nomen quidem humilitatis nouerūt. 60.a. Verę caſtitatis expertes.

ibi. Perfectionem ignorarunt. ibid. Patriarchæ hæreticorum 124.b. Eccleſię puritatem peruerſa maculauere doctrina ibi. Viri boni qui & quales. 166.a. Tam à vera virtute, quàm à vera religione alieni. ibid. Eorum de ſenſu doloris falſa opinio. 171.a. Spem veram non agnouerunt. 174.b. Eorum errores in inueſtigando ſummo bono. ibi. Summum bonum in hac vita fruſtrà quæſierunt. 175.a. Eorũ ſcientia quantũ differat à ſcientia Sanctorum. 203.a. Quo ſpiritu impulſi libros ſuos ſcripſerint. ibi.b. Eorum de patientia ſententia & apophthegmata. 311.a. Humilitatis Chriſtianæ virtutem nec receperunt nec agnouerunt. 325.a.

Pietas cum ſufficientia ab Apoſtolo laudata quæ. 92 b. Cui tribuenda. 159.a. Quaſi amiſſa plenius amatur. ibidẽ. Sine ea timor Dei nullus eſt. 186.b. Per inordinatam miſericordiam ſæpe errat. ibi. Inordinata quæ & quàm periculoſa ſit. ibid. Vera & ordinata quæ. ibi Eius excolendæ regula quæ. 240. a. Eius definitiones. 281.b. Eius gradus & incitamenta. 283.a. Innata nobis, & ipſis belluis. ibi. Ciconiarum qualis. ibi. Eius vtilitas & pręmium. ibi. Eius exemplum inſigne in duobus filijs Noe. ibi.b. Neceſſitudini generis anteferẽda. ibi. Eius vis & efficacia. 284. a. Erga patres ſpirituales quãta eſſe debeat. ibi. Eius ĩdiciũ maximũ quodnã. ibi.b. In ea conſiſtit sũma diſciplinæ Chriſtianæ. 300.a.

Pœnitentes à Deo præueniũtur. 11.a. quas affectiones illis Deus immittat. 13.a. Eorum verba & lamenta ex D. Bernardo. 18.a. In eorum cordibus quid operetur Chriſtus. 20.a. Oportet eos pœnas luere quibus diuinæ iuſtitiæ ſatisfaciant. ibid.b. Comparantur ijs qui Imperatori offenſo ſupplicant. 23.a. Eorum ſtatus in Eccleſia veteri. ibid.b. Olim in foribus Eccleſiæ cilicio induti cinere conſpergebantur. 24.a. Arcebantur olim ab omni genere honeſtæ voluptatis, imò etiam ab ipſis ſacramentis. ibi. Viri primo die ieiuniorum tondebantur. ibi. Carnem ieiunijs, cilicijs, & orationibus affligebant. ibi.b. Totis noctibus ſub diuo ſtantes peruigiles. ibidẽ. Faciem genibus operientes, frontem in terram collidentes, pectora iugiter tundentes. ibi. Flentes, gementes, rugientes, velut inſenſibiles. ibid. Quàm felices iudicio Climaci. 25.a. Eorum domicilia quæ 26.b. Cilicio accingantur, cubent vel dormiant in ſacco. 27. a. Tantundem temporis pœnitentiam agãt, quanto in peccato perſeuerarunt. ibi. Alicitis & conceſſis etiam abſtineant, & quare. ibi. Imitentur Zachæum quomodo. ibi. Imitentur Apoſtolum Paulum quomodo. ibi.b. Eorum oratio ad Deum qualis eſſe debeat. 30 a. Eorum gemitus & lamenta graphicè deſcripta. 31.a. Adhibeant deprecatores Sãctos, maximè B. Virginem. 33 b. Temerarij & imprudentes qui. 35.b. Relapſi proditoribus comparantur. 42.a. Timidi quomodo iuuandi. 45.a. Cur in propoſito aliquãdo nõ perſeuerent. 49 a. Debent amarè flere. 275. b. Proponant ſibi exemplar Dauid regis ad imitandum. 277. b.

Pœnitentia nulla ſine Dei auxilio. 11. a. Per eam reparantur virtutes. 379.b. Peccata à Deo libenter condonantur. 380.b. Per eam peccatores emergunt. 11.a. Signum eſt prædeſtinationis. ibi.b De ea nemo ſecurus peccet. 19.a. Firmum propoſitum emendationis omnino requirit. ibi. Pœnitentia ficta & ſimulata quæ. ibid. Corinthiorum qualis. ibi. Eius cauſa & tanquam parens. ibi. E fructu cognoſcenda eſt. 20.b. Eius fructus quis ibi. Per eam culpa remittitur, pœna in temporaneam commutatur. ibi. Vnde vim habeat. 21.a. Quæ vim maiorem habeat. ibid. Eius graphica deſcriptio, ex D. Ambroſio. ibi. An ea ſit ab omnibus eodem modo ſubeunda. ibid.b. Ea Deus mitigatur. 23.b. Publica & ſolennis quæ & quare deſierit. 25.a. Eam agere difficilius eſt, quàm innocentiã ſeruare. ibi.b. Iiſdem finibus quibus vita terminatur. ibi. Quotidiana eſſe debet & quare. 26.a. Eius digni fructus requirũtur. ibid. Qũo poſſit eſſe perpetua, ex D August. ibi. Magna virtus, ſi ſit cõtinua. ibi.b. Ad eã agẽdam, cur in monaſteria quidã conijciantur. ibi. Eius agendæ modus varius. 27.a. Eius digni fructus qui ſint, ex D. Hierony. ibi. Eius ſchola, Religioſus ſtatus. 29.b. Eius inſigne exẽplar rex Dauid. 30.a. Eius immoderatus feruor. 35.b. Eius ſpirit⁹ cõterit naues Tharſis qũo. ibi. Quis modus ei adhibẽdus. ibid. Quis eã, vtiliter & tutò aggreſſus ſit. 36.b. Ea contra nos abutit̃ diabolus. 41.a. Peccatorũ ſæpe repetitorũ difficilis fereq; impoſſibilis. 42 a. Cõparatur diluculo. 54.a. Sanat peccati vulnus. 139.b. Nullus ei locus poſt hanc vitã. 193.a. Eã vt agamus clamat ſtabulum, præſepe, lachrymæ & vagitus Chriſti nati. 265.a. Comparatur carbonibus ignis. 274.b. Eius gemitus vrunt & ſanant. 321.a.

Pontifex ſummus Chriſti vicarius, paſtorũ princeps. 212.a. De grauibus rebus cõſultus ab Epiſcopis tũ Græcis tũ Latinis, totoq́ue orbe. 216.b. Diui Petri ſucceſſor. 251.a.

Digitized by Google

Potitianus cõmemorãdo exẽpla Sãctorũ D. Auguſtinũ quantũ cõmouerit. 190.a.

Prædeſtinati vaſa honoris in ſcripturis appellantur. 318.b.

Prædeſtinato electorum ẽt beatis ſpiritibus ignota. 10.b. Tempore ſuo reuelanda. ibid. Non inquirenda à nobis. 11.b. Eius ſignum eſt penitentia. ibid. Tẽtationes de ea quomodo depellendæ. 149. Eius firma opinio vnde concipienda. 176.a.

Prędicatio ea commendatur à diuo Thoma quæ ex plenitudine cõtemplationis deriuatur. 364.b. Eius ſtudio intermittendum nonnunquàm otium contẽplationis. 374.a. Actio eſt hierarchica. 214.b.

Prędicator perſectus quis ſit. 363.b. Propter contemplationis ſtudiũ operanda non negligit. ibid. Propter operationis inſtantiã contemplanda nõ poſtponit. ibid. Huius typũ geſſit Abrahã coniugẽ ſuam in ſpelunca duplici ſepeliẽs. ibid. Quietus contemplãs ſorbeat, ꝙ occupatus erga ꝓximos loquens refundat. ibid. Prius ad Deum leuet animã ſitiẽtem, vt bibat, quàm eructet. ibid. Vitijs ſcarens, vita atq; ſalute quàm alijs dat, ſeipſum fraudat. 364.a. Concham ſe exhibeat, non canalem. ibid. Impleatur prius, & ſic curet effundere. ibid. Eius officium ſuſcipit, quiſquis ad ſacerdotiũ accedit. ibid.b. Per vigiles in Canticis Canticorum ſignificatur. 10.a. Oratione otioſa quis vtatur. 82.b. Intelligenter, libenter & obedienter audiatur. 84.b. Sit orator antequàm dictor. ibid. Loquitur in eo Spiritus ſanctus. ibid. Malit rebus placere quàm verbis. ibid. Seruo aranti aut paſcenti in Euangelio comparatur. 214.a. Seceſſione ſpirituali maximè indiget. ibi.b. Cõparatur boui trituranti. 271.b.

Præſes Euangelicus qualis eſſe debeat. 218.b. Cõſilio & iudicio excellat. ibid. Orationi deditus ſit. 219.a. Addictus ſtudijs doctrinæ, ſed maximè curæ animæ ſuæ. ibid. Vtilis illi lectio, vtilis eruditio, ſed magis neceſſario vnctio. ibid. Cur illi maximè neceſſaria oratio. ibid.b. Exẽplo & verbo prædicationis paſcat animas ſubiectas. ibid. Paſcat & oratione oues ſuas. ibid. Quas maximè ad res adhibenda ſit illi oratio. ibid. Ad officia deligat viros probatos, non probandos. 220.a. Vt verus ac legitimꝰ Pater, æquè in cunctos beneuolus. ibid. Iudicio quomodo vti debeat. ibid. Quomodo omnia omnibus fieri debeat. ibid.b. Quomodo ſe comparet ad benè præcipiendum. ibid. Neglectis proprijs inuentis, Patrum decretis inhæreat. 221.a. Sit humilis corde quomodo. ibid.b. Nõ tam ipſe regit alios, quàm Deus per ipſum. ibid. Forti animo toleret vitia ſibi ſubiectorum. 222.a. In quãtum grauatur, intãtum lucratur. ibid.b. Charitate propriè Pater efficitur. ibid. Cõparatur capiti, ad ſpinam calcaneo infixam euellendam inclinato. ibid. Eius in corrigendo lenitas paterna ſiue materna. ibid. Mater fouẽdo, pater corripiendo. 223.a. Obiurgans ſiue reprehendens libenter audiendus. ibid. Quid facere debeat, ſi qui reprehẽditur non corrigatur. ibid. Comparatur matri filium mortuũ deploranti. ibid. Charitatem cum diſcretione coniungat. ibid.b. Vſque ad contemptũ ſui ſe abijcit, vt alijs proſit. ibid. A Spiritu ſancto artem regendi animas edocendus. ibid. Quomodo irrumpet iniquitatem. 124.a. Imperet ſibimetipſi, & quomodo. ibid.

Præſumptio quàm periculoſa. 1.b. Eius exemplũ malum. ibid. Quomodo ex animo euellenda. 36.b. Ingratitudinis arguit̃. 70.a.

Propheræ quidam decepti, putantes ſe à Spiritu ſancto loqui. 200.a. Veri, quales. 211.a. Quomodo à Deo impellantur. ibid. Quomodo falſi à ſanctis diſcernãtur. ibid.

Prudẽtia in dijudicandis cogitationibus neceſſaria. 87.b. Proficienti neceſſaria qualis. 150.b. Cum Chriſtiana ſimplicitate coniuncta ſit. 151.a. Eius duæ præcipuè partes. ibid. Efficaciter voluntati imperat deligere media ad finẽ propoſitũ neceſſaria. ibid.b. Eius pars prouidentia quid ſit. ibid. Omniũ virtutum eſt imperatrix. 166.a. Diuino auxilio aſcribenda. ibid. Duplex, carnis & ſpiritus. 183.a. Carnis ſiue carnalis, qualis. ibi. Cõmparatur prudentiæ ſerpentis, & œconomi Euangelici. ibid. Ratio Status à quibuſdam dicitur. ibid. Eius finis mors quomodo. ibid. Eius proles electio. 187.a. Eius ſyllogiſmus, principia & concluſio. ibid. Magis propria eorum qui præſunt, quàm eorũ qui ſubſunt. 216.a. Eius actiones tres, Conſilium, Iudicium, & Præceptum. ibid. Etiam ad ſubditos pertinet. 218.b. Eius vis in quo conſiſtat. ibid.

Prudentia ſpiritualis quid ſit. 182.b. Maxima virtus eſt. ibid. Aliarum virtutum norma. ibidem. Triplex. 183.a. Politica duplex. ibidem. Eius gradus tres & qui. ibid.b. Eſt virtus principalis benè præceptiua. 186.a. Eius prima actio minusque præcipuum. ibid. Sine bona electione nulla eſt. 187.a. Regula eſt diuinæ voluntatis extra ſcripturas inueſtigandæ. 209.a. Eius aſſidua comes

docilitas, & qualis.218.a.

Puritas cordis quid. 333. b. In ea perfectio conſiſtit.ibi. Virtutibus acquiritur.340.b.Ea qui ſunt præditi,donum Spiritus ſancti, quod intellectus dicitur, aſſequuntur. 361.b.Scopus eſt proficientium.63.a. Sanctificatio ab Apoſtolo nominatur.ibidẽ. b. Quomodo diſtinguatur à charitate. ibidẽ. Quibus partibus conſtet.65.a.A Deo donata,ab eodem repoſcenda.158.a. Sine ea non obtinetur ſapientiã.219.a.Reddit homines D.Ioanni Euangeliſtæ ſimiles.281.a.

Puſillanimitas timor eſt animum mœrore deijciens.40 b.Longanimitati contraria. ibi.Eius curatio quare difficilis.ibi. Eius finis deſperatio.41.a. Scala ad interitum. ibi. Cauſa & effectus ſcrupulorum.ibi.Effectus acediæ 106.b. Impedit profectum ſpiritus. ibi.Contraria magnitudini animi.ibid.Eius effectus varij.107.a. Ex ea oriũtur anguſtiæ conſcientiæ.ibi.Eius pericula.ibi.b.Parit varia ſcrupulorum genera.108.a. Eius remedia.ibi.Magno animo ei repugnandum.ibi. Duplex ex eius tentatione vtilitas.ibid.b. Radix ſcrupulorum.ibid.

R.

RAchel ſecũ ſimul idola paterna in terram promiſſionis tranſportauit.343.a. Propter idola variè vexata.ibi. Eum hoc facto denotat qui conſolationum tantũ cauſa Deo ſeruit.ibid. Infœcunda contemplationem ſignificat 346.a. Nimium delicati eſt, ſolis eius amplexibus oblectari.362.a.

Raphael Angelus bona opera commendauit 21.b.

Raptus ſiue ecſtaſis quid ſit.366.b.Fit aliquando per imagines.367.a.Aliquando accidit hominibus à ſenſibus ſimulachriſque corporeis penitus abſtractis.ibid.In eo anima non vtitur corporis ſenſibus aut imaginatione.369 a.In eo poteſt homo pertingere ad viſionem diuinæ eſſentiæ.ibid. In eo D.Paulus medio modo ſe habuit inter ſtatum præſentis vitæ & futuræ.ibi.Eſt ſupremus gradus contemplationis,qui in hac vita haberi poteſt.ibi.Quando ſoleat contingere.373 b.In Deo quodammodo præ amoris magnitudine fuit.376.b.

Religio laudatᷓ à ſanctis Patribus.2.a.Earũ fundatores plurimi a Deo edocti.1.a.Earũ ſapiẽtiſſimũ inſtitutũ de cogitationibus ſuperioti aperiendis.3.b.Qua re maximè labefactata cõciderit 4.a. Qua re maximè in priſtinũ ſtatũ reſtituẽda.ibi. Eius ingreſſus tanquã alter Baptiſmus.29.b. Quoddã martyrij genus eſt & ſchola pœnitentiæ.ibi. In ea Sancti quã vitã egerint.ibi.Eius leges ſiue regulæ diligenter obſeruandæ.78 a.Non eadẽ omnibus cõuenit.ibi.Alia alijs ſanctiſſimis inſtitutis & regulis vtitᷓ.79. Ab ea turpiſſimus ſaltus in apoſtaſiã. 150.a. Fulcitur deuotione.141.a. Cõparatur cuidam ludo. 142.a.Eius regulæ & diſciplina diligẽter ſeruãda,& quare.ibi.b.Eius diſciplina duplex, interior & exterior.ibi.Dei donũ eſt.162.a. Vera non eſt,vbi vera virtus non eſt.ibi.Ab ea deſciſcere,quàm graue flagitium. 192.a. Eſt inſtar rupis excelſæ.193.a. Eius magna pars oratio.282.b.

Religioſi ad perfectionẽ virtutis tendũt. 335.b.Sæcularẽ vitã relinquunt.ibi.Quibus honoribus renuncient.ibi. Eorũ vita remotiſſima ab omni mundanè pompa.336.a.Eis maximè neceſſaria humilitas.ibid. Mundo ſunt mortui.ibi. Tutiſſimũ eorũ perfugium eſt obedientia.365.a. Item maiorum ſuorũ conſiliũ in rebus dubijs.ibi. Veſtitu tantum qui tales ſint 19.b.Eorũ monaſteria domicilia ſunt pęnitentiũ.26.b. Olim Aſcetæ dicti ab exercitatione.53.a.Sæcularibus hominibus aliquando imperfectiores,qui.65 a.Eorum peccata grauiora,& quare.68.b.Regulas ſui Ordinis diligenter obſeruent.78.a.In Aegypto quãta abſtinentia viuãt.ibi.b. An conueniat illis medicinis vti.ibid. Aliorum alia inſtituta circa ieiunia & caſtigationem carnis 79.a.Ne latũ quidẽ vnguẽ à ſuis inſtitutis recedere debent.ibi.A ſingularitate ſibi caueant.ibi.Non eſt illis permittendum, vt pro libito ieiunent vel vigilent.ibi.b.Ab auaritia quomodo tententur.91.b Mõſtroſi qui.93.b.Eorum veræ diuitiæ quæ 94.a.Eorũ vitium proprium acedia.98 a. Tepidi ſæcularibus deteriores. 103.a.Nimium ſoliciti de bonis temporalibus qui.141.a. Eorum externa modeſtia ex D.Baſilio deſcribitur& commendatur.ibidem.b. Ioculatoribus & ſaltatoribus quibuſdam comparantur.142.a. Comparantur athletis,militibus, & nautis.192.b. Lapſi animantur vt reſipiſcant.ibidem. Qui in ſæculo Imperatores, Reges, Duces & Comites fuerint.194.a.Iis caro & ſanguis non niſi terrena ſuggerunt. 257.b. Carnalis quorundam affectio, domeſticum malum, delectabile detrimentum. 297.b.

Renunciatio bonorum temporalium neceſſaria ad perfectionem. 333.a. Item affectionum erga ſanguine iunctos.334.a.Voluptatum item corporis.ibidem.b. Propriæ volun-

Digitized by Google

voluntatis.335.a. Præterea honorum mundanorum.ibid. Eius quinque gradus tanquã ſcalæ Iacob 134.b.

Ruffinus impeccantiam aſſeruit.65.b. Diſcipulus Euagrij Pontiei. 123.b. Origeniſta.124.a.

S.

SAcerdos geſtans iudicium filiorum Iſrael in pectore ſuo quid ſignificet. 5.a. Portans rationale iudicij quid ſignificet. ibid.b. Illorum olim erat iudicare quæ peccata publicanda eſſent.25.a. Pœnitentibus pœnam ex officio imponit.ibidem.b. Sæculares nugæ, in eius ore blaſphemiæ.68.b. Conſecrauit os ſuum Euangelio.ibid. Auarus reprehenditur.91.a. Ad eum paruulos oportet tanquam ad ſinum recurrere matris.223.a.

Salomon rex figura Chriſti.331.a. Perijt à Domino cor docile,& quare.5.a. Eius ferculum media charitate conſtratum. 18.b Continentiam à Deo expetijt. 87.a. Diuinitùs omnem ſapientiam edoctus.216.b. Prudentes viros in conſilium ſemper adhibuit. ibidem. Ad Pſalmum quendam illius iuſſu decantatum, Deum templo illius fuiſſe prę ſentem.280.b.

Samaritani ſunt potius quàm Iſraelitæ, qui Deo propter conſolationes ſeruiunt. 343.a. Fauerunt magis Chriſto quàm Iudæi.263.a.

Samſon fortiſſimus importunitate vnius fœminæ victus naturam humanam ſignificat.154.a. A Deo inſpiratus occidit ſe cum Philiſtęis.167.b.

Samuel typus proficientium. 52.a.

Sanguis Chriſti non niſi ſanguine compenſandus.391.a. Sanguine veteris teſtamẽti ſuper altare & ſuper populum diffuſo ſignificatus.ibid. Balſamo comparatus.15.b. Clamat contra peccatores.18.a. Ex eo vim habet confeſſio & ſatisfactio noſtra. 20.b. A peccatote conculcatur.31.b. Eius meritum.125.b.

Sapientia diuina veræ & germanæ amicitiæ inuentrix & conciliatrix.380.b. Eius dulcedo.156.a. Vnde quaſi amittitur, inde certius poſſidetur.158.b. Ab ea deriuantur in nos quatuor virtutes Cardinales. 162.a. Bonorum operum magiſtra.168.a. Quomodo in nobis augeatur.ibid. Carnis incentiua extinguit.ibid. Maturè diſponit, quod acutè intellectus inuenit.186.b. Quomodo pudica & pacifica fit.212.a. Non obtinetur ſine puritate cordis, 219.a. Secundum artem continet omnia. 260.b.

Satisfactio cur ad pœnitentiam neceſſaria.20.b. Cur non etiam neceſſaria ad Baptiſmum.ibid. Vnde vim habeat.ibid. Propria cuique non ſufficit.21.a. Quomodo ritè fiat.ibid. Eius opera duobus modis exercentur.ibidem. An ab omnibus eodem modo ſubeunda.ibid.b. Vſque ad vltimum quadrantem debita.26.a.

Saul à diabolo, Deo permittente exagitatus.46.b.

Scandalum fieri Chriſtus prohibuit, aliquando verò contempſit.255.b. Vtilius naſci permittitur, quàm veritas relinquatur. 256 a. Propter illud, oculus eruendus, id eſt, affectus propinquorum.274.b. Expedit ei à quo venit, vt ſuſpendatur mola aſinaria in collo eius, quomodo intelligendum. 275.b

Scripturæ ſine actuoſa affectuum compreſſione intelligi nequeunt, authore Caſſiano.361.b. Dictatæ à Deo.381.a. Quõ ijs vtendum aduerſus tẽtationes.149.a. Ijs tanquam excitamentis quibuſdã abigitur dæmon.ibid. Regulæ ſunt diuinorũ inſtinctuũ, non contrà.206.b. Ijs quæ conſona ſunt, vera, & à Deo ſunt.212.a. In ijs duo conſideranda. Res, & ſigna, ſiue verba.233.b. In ijs verba propria & translata.271.b. Earum intelligentiam plurimum iuuat Græcæ linguæ cognitio.ibidẽ. In ijs etiam aduerbia, pronomina & epitheta conſideranda. 273. b. Earum ſtudioſo maximè neceſſaria oratio.ibid. In earum explicatione quæ præcepta obſeruanda.274.a. De ijs quomodo intelligendum, literam occidere, ſpiritum viuificare.ibidem. In eius verbis maximè attendenda loquentis voluntas.275.a. Ad mouendum cor hominis per ſe aptæ.277.a. Earum verba delicioſa ad ſaporem, ſolida ad nutrimentum, efficacia ad medicinam. ibi. Incompoſitas actiones ac mores, tanquam peccata damnant. 323.a.

Scripturarum interpretatio quadruplex. 270.a. Hiſtorica, tropologica, allegorica, & anagogica, quæ & qualis.ibidem. Huius vocis (aqua) quam varia, & multiplex. ibi. Huius ſententię (Fiat voluntas tua ſicut in cœlo & in terra) quàm varia. 271.a. Allegorica & anagogica proficientium ſunt & perfectorum. ibidem. Hiſtorica & tropologica propriæ ſunt meditantis. ibidem. Tropologica, ea quæ dicuntur, ad animæ emolumenta conuertit.ibid. Hiſtorica in Euangelijs quomodo indaganda. 275.a. Tropologica duob⁹ modis inueſtigatur,

tur.ibid. Quando quæq; adhibenda.ibid.b. Hiſtorica cũ tropologica comparatur.276.a. Ab ea remouendi omnes ioci.324.a.

Scrupuli vnde in incipientibus oriantur. 37.a. Circa confeſſionẽ periculoſi.ibi. Ijs antiqui etiã olim pulſati.ibid b. Duplicis gñis. ibid. Vtiles incipientibus & quare.ibid. Qñ pernicioſi.38 a. Eorũ remedia.ibid. Eorum cauſa metus extremi iudicij.ibi. A diabolo immittuntur quo conſilio.37.b. In ijs recurrendum ad conſiliũ magiſtri ſpiritualis.38.b. Perplexam reddunt cõſciẽtiam.39.a. Eorum altera cauſa ſuperbia ibi.b. Eorũ ſeges & materia cõfeſſiones non neceſſariæ ibid. Sæpe ab ignorantia & puſillanimitate proficiſcunt.40.a. Ijs maximè obnoxij puſillanimes.ibi.b Ijs fortiter reſiſtendum.41.a. Antè extinguẽdi q̃ exoriant.ibi. Eorum cauſa & effectus idẽ.ibi. Eorũ varia genera recenſentur.108.a. Humilitate pelluntur. ibid.b. Quibus regulis dignoſcendi.ibi. Plerunq; vident potius, q̃ ſint peccata.109.a. De ijs conſulendi ſpirituales medici.ibid.b. Ex ſuperbia orti qui.ibi. Eorũ radix puſillanimitas.ibi. Eorũ altera radix mœror & rancor. ibidẽ. Fortiter ſine mora repellendi.110.a. Quid ſint, & à dubitatione qũo differãt.ibi. Eorũ finis quis.ibid. Indiciũ futuræ ſalutis qũo.ibi.b. Ijs qui non affligantur.ibid. Eorũ cauſæ effi cietes.ibid. Eorũ cauſis qũo occurrendũ.ibi. Eorũ generale remediũ.ibi. Acerrimi ſtimuli ad excolendam animæ vineã. 111.a. Dei beneficium quomodo ibid. Quanam ex cauſa oriantur in nobis.ibidem. Periculoſæ tentationes. ibidem. Suſpiciones peccatorũ à diabolo generatæ.145.b. Quis, & cur ijs agitetur.103.a.

Seceſſus ſpiritualis quibus & qñ neceſſarius.214.a Eius neceſſitas etiam ex profanis ſcriptoribus comprobatur. Ibid. Diuina cõſolatione redundat.ibid.b. Spirituales deliciæ.ibi. Cõparatur monti.ibid. Commodus ad explorandam diuinam voluntatem. ibid. Eius vtilitates ex D. Bernardo.ibidẽ. In eo maximè exercenda oratio.215.b.

Seneca Philoſophus de virtutibus multa ignorauit.60.b. Optat Lucilio facultatem ſui.214.a. Nõ audiendus cùm docet vt Stoicus, omnes affectiones morbos eſſe. 305.a. Miſerum iudicat eum qui miſer nunquam fuiſſet 311.a. Eius præceptum, ne miſer ſis ante tempus.313.a.

Senſus carnales mentem eneruant, niſi refrænentur.395.b. Intelliguntur per porcos quos pauit filius prodigus.8.b. Quomodo & quare per pœnitentiam cruciandi, ex S. Ambroſio.21.a. Eorum cuſtodia cur neceſſaria.85.a. Comparantur quinque virginibus.ibid. Eorũ incuria quàm periculoſa. ibid. Portæ animæ.ibid. In eorũ abnegatione quantum momenti ſit poſitũ.ibid.b. De eis Sanctorũ victoria.89.a. Eorũ abnegationis indicia.ibid. Eorum diligentiſſima cuſtodia.90.b. Eorũ tum externorum tum internorũ abnegatio quàm neceſſaria. 129.a. Quomodo per eos diabolus in animum irrepat.146.a. Minus diligenter cuſtoditi patent diabolo.147.a. Quomodo eneruentur. ibidẽ.b. Eorum applicatio in meditatione maximè commendatur.232.b. Varij modi eos in meditatione applicandi. ibidem.

Seraphinus Firmanus Canonicus Regularis & egregius cõcionator.206.a. Italicè ſcripſit de diſcernendis ſpiritibus.ibidem.

Serapion monachus poſtquam peccatũ ſuum occultum detexit, ex eius ſinu flamma prodij1.6.b.

Sermo qualis eſſe debeat. 84.a. Quæ & quot in eo cõſideranda ſint. ibid. Vtilis quis, & eius indicia ibid.b. In eo quanta cautio adhibenda.208.b. Pro qualitate audientiũ formandus.220.a. Decoro maximè conſentaneus, & ab oĩ inuidia remotus quis.296.b. In eo quæ modeſtia adhibenda. 324.a.

Simeon Stilites in columna pedibus innixus vitam egit.80.a.

Simplex Latinis dr homo candidus.292.b. Non eſt in eo dolus ſiue cor duplex.293.a A Chriſto verè Iſraelita dicitur. ibidem.

Simplicitas quomodo differat à veritate.292.b. Eius contraria vitia quæ ibid. Puritas cordis & ſynceritas appellatur. ibidẽ. Apud hypocritas in crimine eſt.294.b. A ſapientibus huius mundi fatuitas creditur. ibidem. Iuſtorum qualis.ibidem. Eius eſt, res non amplificare verbis.295.a.

Simulatio veritati contraria.292.b. Deo & hoĩbus deteſtabilis. 293.b. Etiã venialis Chriano hoĩe indigna.ibi. Quãtũ ab ea abhorruerit Eleazarus nonagenarius.ibi. Eius artificio inſtructus egregiè mundus. 294.a.

Sobrietas quid.316.a. Eius gradus & incitamenta ibid. Sobria ebrietas quæ.317.b. Eius indicia. ibidem.

Spes æternæ vitæ conſiſtit in charitate adoptioois, veritate promiſſionis, & poteſtate redditionis.380.a. Eius dilatæ & affligentis deſcriptio ex D. Bernardo. 388.b. Vnde vim ſuã ſumat, & quo nitatur fundamento. 393.a. Gradus eſt ad charitatem.332.b. Eius

excita-

Digitized by Google

excitamenta.393.b. Amorē comitať vel antecit.18.a. Eius vis & efficacia.ibid. In ea ſingulariter cōſtitutus quis ſit.ibid.b. In tentatione præſidiū.47.a. De diuina prouidentia quanta.108.a. Incitamentū & ſolatiū certaminis.125.b. Qūo alatur & augeatur.149.b. Deū quærit.165.b. Virtus Theologica.174.b. Qūo diſtinguatur à fide.ibid. Eius præcipua laus.ibid. Si qua beatitudo in hac vita eſſe poteſt, ea eſt.ibid. Eam non agnouerunt antiqui Philoſophi.ibid. Duplex eſt, informis & formata.175.a. Eius gradus.ibid. Eius primum actū quæ antecedant.ibid.b. Quibus adminiculis ad eā excitandum opus ſit.ibid. Eius actiones variæ.176.a. Quomodo conſeruanda.ibid. Eius fortitudo comparatur galeæ & anchoræ.ibid.b. In tribus conſiſtit.ibid. Comparatur funiculo triplici,ibi. Eius alacritas quàm dulcis & efficax. ibidē. Maximè iuuat proficientem ad perſeuerandum.177.a. Laborantibus & defatigatis vnicum ſolatium.313.b.

Spiritus diuinus à ſanctis Patribus appellatur inſpiratio & viſitatio.195.a. Eſt locutio Dei interna cum affectione.ibi. Eius internoſcendi regulæ.ibid.b. Eius præſentię ſigna & effectus.ibid. Qūo nobis præſentibus tranſeat.ibidē. Præteriens teneri vult, abiens reuocari.196.a. Qūo reuocetur.ibid. Eius duplex viſitatio, quia duplex animorū præparatio.ibid. Proprium illius eſt, conſolari; terrere autem per accidens.ibi.b. Quæ ſigna illum antecedant.ibi. Eius præſentiæ ſigna ex D. Bernardo.197.b. Quomodo differat ab Angelico.198.a. Omnibus votis expetendus.ibid. Clandeſtinus & furtiuus aduenit.ibid. Verecundus amator.ibid. Quomodo retinēdus.ibid. Eius indicium quod.206.b. Eius effectus.207.a.

Spiritus ſanctus nonnullos intrinſecus tm̄ docet.1.a. Eius dona nō niſi hominibus ſanctis Deiq; amicis dari.361.b. Eius dona legibus non conſtringi.1.a. De eius pręſentia quis ferat teſtimonium.ibid. Eius gratiæ quæ ſint ſigna propria.ibid. Ab eo dirigimur in viam veritatis.2.a. Eius ſuauitas.11.b. Per eum quid nobis donatum ſit.20.a. Quos & qūo irradiet.84.a. In eum blaſphemia quæ.66.a. Contriſtatur verbis otioſis.83.b. Loquitur in prędicatoribus.84.b. Eſt in æſtu temperies.225.b. Eius chariſmata fluminibus aquæ viuæ comparantur.ibid. Eius viſitatio cētuplum Euangelicū.153.b. Quāto noſtro malo eius inſtinctum non ſequamur.165.a. Eius dona ſemper charitatē comitantur.166.b. Eius dona non cōſtringuntur legibus.167.b. Eius dona qūo à virtutibus & beatitudinibus diſtinguantur.168.b. Eius fructus, alacritas in fide.174.a. Eius donum, conſiliū quale.183.b Eius cōnſilij regulæ quæ.ibi. Eius donis quomodo iuuetur proficiens.186.b. Vnicus & multiplex qūo.196.a. Quales homines eligat ad res magnas.206.a. Cur in die Pentecoſtes cum ſonitu aduenerit.211.b. Ei⁹ p̄ſentiæ ſigna quæ.ibid. Libenter ſe adiungit humilibus.213.a. Ei⁹ fructus, gaudiū quale.252.a. Eſt ineffabilis quædam Patris Filijq́ue communio.259 b. Quæ & quanta ei tribuat Chriſtus.260.a. Eius dona ſeptem.315.a.

Superbia maximè repugnat perfectionī.337.a. Sine ea deſideratur nec quæritur honor.ibid Ea etiā perfecti deuictis omnibus vitijs pulſari poſſunt.395.a. Nulla tentatio perfectis facilius imminet.ibid. Ex rectè factis oritur.ibid. Virtutum & ipſius etiā charitatis æmula eſt.ibid. Ei medetur Deus infirmitatibus mentis & corporis.ibid. Ex ea naſcitur curioſitas.ibid. Ex ea item promanat inanis fiducia.ibi.b. Triplex eius genus.396.a. Quomodo detumeſcat & extinguatur.11.b. Etiā rectè factis inſidias ſtruit.52.b. Occulta quæ.100.b. Eius graphica deſcriptio.ibid. Eius origo.101.a. Languentem reddit feruorem ſpiritus.103.b. Cauſa ſcrupulorum.110.a. Curatur humilitate.ibidē. Vltimus & primus eius morbus.113.a. Sæuiſſima beſtia.ibid. Eſt amor propriæ excellentiæ.ibid. Regina vitiorū.ibid. Omnibus virtutibus cōtraria.ibid. Radix omnium vitiorum.ibid. Generalis ac peſtifer morbus, ac tyrannus ibid. Aliter præpoſitos tentat, aliter ſubditos.ibid. Eius deſcriptio ex D. Gregorio.ibid. Eius quatuor ſpecies.ibi.b. Eius aliæ tres ſpecies.ibid. Eius effectus.114.a. Eius duces ſiue ſoboles ſeptem principalia vitia.ibid. Dupliciter conſiderari poteſt.ibid Mater oīum vitiorū.ibid Ex ea naſcuntur hæreſes.ibid. Eius remedia.ibid. Peccatū Luciferi.ibid. Eius diuinitùs punitæ exēpla ex Scripturis.ibid. Deū ſingulariter habet contrarium.ibid. Signum eſt reprobanis.ibid.b. Eius curationis indicium.115.a. Eſt foris videre velle quod non eſt.ibid. Gignit obſtinationem propriæ volūtatis.131.b. Vnde vult eminere, inde deprimiť 132 b. Caput auaritiæ.ibi. Luciferi quanta.135 b. Omnibus donis diuinis inimiciſſima.157.a. Cauſa deſolationis animæ.ibid. Cauſa ſubtractæ gratię.ibidem. Dominatur vel ratio-

ni vel voluntati.212.b. Cauſa omnium malorum.325.b.

T.

TEmperantia quid, eiuſque munus. 313.b. Eius gradus & incitamenta.314.a. Admirabiles eius fructus.ibid.b. Mentem ab omni vitiorum tempeſtate defendit, inquit S.Proſper.315.a. Comparatur circumciſioni à D.Hieronymo.ibid. Voluptatis iugulum quaſi gladio petit.ibid. Aliijs virtutibus iuncta.ibi. Eius pulchritudo qualis.ibi.b. Eſt ornatus vitæ,cui maximè decorum & honeſtum ineſt.ibid. Eius indicia tũ externa tum interna.ibid. Paſſionũ reſtinguit ardorem.ibidem. Eius partes,abſtinentia & ſobrietas.316.a. Oĩa quæ nos moderatos ac ſobrios faciunt, libenter obſeruat.324.b.

Tempus quàm pretioſum.84.a. Quare nobis à Deo conceſſum.ibidem. Eius diuturnitas aduerſarius noſter.312.b.

Tentatio renunciantium.336.b. Eius remedium,ex D.Gregorio.ibid. Sæpe nobis expedit.341.a. Eſt aliqñ conſolatione potior.ibid. Permittitur interdum à Deo grauior,& quare.342.b. Quæ per timorem nocturnum in Pſalmis ſignificetur.44.a. Spinis & tribulis vuas & ficus ferentibus comparata.ibid.b. Maximus eius fructus.45.a. Via eſt Sanctorum.ibid. Exploratio eſt amicitiæ cũ Deo initæ.ibid.b. Eius ſemina in nobis sũt, & qñ ſe prodant.ibid. Spinis cardui comparatur.46.a. A Deo temperata erudit nos.47.a. Ad probandum,non ad ſeducendũ, quæ.ibid. Quæ redimat inferni cruciatus. ibidẽ. Suaue pondus, ſarcina ſalutaris.ibid. Chamo & frẹno cõparatur.ibid. Non eſt cauſa lapſus & ruinæ.ibid.b. Sine ea nemo viuit.49.b. Humana apud Apoſtolum quæ dicat.73.b. Comparatur hyemi.103.a. Eius effectus.107.a. Eius ſtimuli tantò minus pauendi quantò magis aſſueti.ibid. Puſillanimitatis, quæ & quàm vtilis.108.b. Ea pulſante marceſcunt oſſa.ibid. Comparatur laqueis.123 b. Sine ea non poteſt eſſe vita noſtra.135.b. Sine ea nullus profectus noſter.ibid. Quanti æſtimata à Chriſto ibid. Cur à Chriſto admiſſa.ibid. Ea carere, non eſt ſemper virtutis indicium, ſed plerunque teporis & ignauiæ.138.b. Aquiloni comparatur quæ & quare.139.b. Facit ne ſuperbiamus.155.a. Comparatur dæmonio meridiano,quæ & quare.199.b. Fraudulenta,qua diabolus vtitur aduerſus homines pios.ibidem. Grauis periculoſa quæ. 279.a.

Tentationes etiam perfectis accidunt ad vtilitatem maioremq; perfectionem illorũ.394.b. Incipientiũ quæ.35.a. Eas Deus quomodo moderetur.ibid. Earum fontes qui.46.a. Earũ principia periculoſiora.ibi. Earũ cauſæ vniuerſaliores quatuor. ibid.b. Eas cur Deus permittat.ibid. Earum vtilitas.ibi. A Deo mirabiliter diſpenſantur.49.b. Pauci nunc ſunt qui grauiſſimis vrgeantur, & quare.140.b. Voluptuariẹ quæ, & quotuplices.148.b. De prædeſtinatione qũo depellendæ.149.a. Faciunt nos fortiores.150.a. In ijs ad Deum, vt pueri ad matrem, confugiamus.ibi. Earum impetus qũo præparandus.ibid. Earum victoria in quo potiſſimũ conſiſtat.154.a. Earum ſeptem genera.199.a. Comparantur timori nocturno & ſagittæ volanti.ibid.b. Earum varij effectus.ibi. Earum ordo naturalis quis.267.a.

Tepiditas quomodo differat ab acedia, vel à torpore 99.b. Ea capitaliorem hoſtem non habet proficiens ibidem. Duplex eſt.ibidem. Comparatur ſomno.ibidem. Penuria ſpiritus, macies & ſterilitas animæ.ibid. Eius proprietates.ibidem. Eius graphica deſcriptio ex D. Bernardo.ibidẽ. Eius origo.101.a. Eius indicia.ibidem. Malitioſa.102.a Eius remedia.ibid. Eius pericula.ibid. Comparatur gurgiti.103.a. Quem ſemel abſorbuit, retinet ſemper.ibid. Eius ſtatus periculoſiſſimus ibid. Pernicioſa, abijcienda.ibid. Deo vomitum prouocat. ibidem.b. Moleſtiſſima, inferno proxima & vmbra mortis.ibidem. Languentem & ſopitum reddit feruorem ſpiritus.ibidem. Quædam eſt frigiditas.ibidem. Comparatur auſtro. ibidem. Eius deſcriptio ex D. Bernardo alia. ibid.b. Eius remedia. 105.a. Vnde oriatur.ibid.b. De ea exempla ſcripturẹ.106.a. Omnibus diſplicet.ibidem. Eius præcipua & propria cauſa inanis gloria.116.a. Eam ſouet propria voluntas.131.a. Quorundam quanta.140.b. Cauſa auaritiæ.92.b.

Theodorus monachus lapſus S. Chryſoſtomo hortatore, ſanitati & monaſticæ exercitationi reſtitutus.192.a. Scripturæ ſacræ peritus, Orator & Philoſophus. ibidem. Veterum exemplis inſtructus, & variæ lectionis.ibidem. In matrimonio contrahendo occupatus. ibid. Nuptijs abdicatis ad religioſam vitam regreſſus. ibidem. Eius lapſus comparatur morſui ſerpentis.ibidem.b. Admirabilium ſigna virtutum initio ſuæ conuerſionis ediderat. ibidem. Comparatur leoni leui vulnere efferato.ibidem. Comparatur mercatori à piratis ſpolia-

Digitized by Google

ſpoliato. ibi. Magnam in eloquentiæ ſtudijs laudem conſecutus. 193.a. Clauſtrũ repetijt in quo religioſè & ſanctè vixit.ibid.Tandē Mopſueſtiæ in Cilicia Epiſcop⁹ creatus.ibi.

Theonas Abbas exhortatione ſua mouit Serapionem,vt occultum ſuum peccatum detegeret.6.b.

Timor gradus eſt ad charitatem. 332. b. Brachium eſt quo Deum anima ſtringit & amplectitur.368.a.Eius gradus excellētior, quē amoris generat magnitudo.396.b. Cōparatur camino. 44. b. Nocturnus in Pſalmis quis. ibid. Quomodo excutiendus. ibi. Seruilis quis ſit. 57. b. Maximè efficax ad acquirendam & retinendam gratiam Dei. 157.a. Triplex. ibi. Nocturnus quis. 207.b. Acrius pugnat contra rationem quàm voluptas.302.b.Eo vir fortis an & quomodo vtatur.304.b.Quibus rationib. pellēdus.313.a. Infirmi & imbecillis animi eſt. ibid.

Timor Dei principiũ noſtræ ſalutis. 340. b.Parit compunctionem ſalutarem. ibi. Filiorum Dei proprius.373.b. Contemplationi & amori diuino intermedius. ibid. Quibus cogitationibus foueatur.11.a.Eius fons quis.15. b. Eius ortus & incrementa.16.a. Comparatur fræno. ibid. A Deo per fidem docetur. ibid. Triplex eſt. ibid. b. Seruilis qualis, & vnde excitetur. ibid. Regem Dauid extimulauit.32.a.Indicium humilitatis. 115.a.Sine pietate nullus eſt. 186.b.

Tobias perfectus vir fuit.338.b. Eleemoſyna corporali & ſpirituali maximè inſignis. ibid. Externis virtutum actionibus ad perfectionē conſcendit.ibi.Eius bona opera commendauit Angelus Raphael. 21. b.

Trinitatis myſterium in Euangelio continetur 258.b. Sacramentum Euangelicum à S.Hilario appellatur. ibid. Prompta & explicata fide credendum. 259.a. A Chriſto manifeſtatum. ibid. Eſt Sacramentum cœleſte,quia in cœlis nobis aperiendum. ibid. Sacramentum Paternum, item Natiuitatis & Exitionis à S.Hilario dicitur. ibi. Qua ratione à Chriſto traditum.ibid.

V

Verba otioſa, gulæ ſoboles. 82. b. Fons omniũm linguæ malorũ. ibid. Quæ talia ſint & dicantur à ſanctis Patribus. ibid. Quomodo differāt à criminoſis.ibi. Eorum effectus.83.a. Duplex eorum peccatũ. ibid. Quàm periculoſa. ibid. Quot ex iis mala proueniant. ibid. b. Contriſtant Spiritum ſanctum. ibid.

Verbũ Dei cũ deſiderio audiatur, 386. a. Quantum in eius auditione momentum ſit. ibid.Plurimum valet ad conuerſionem peccatorum. 13. b. Non eſt inani ſermone eleuandum. 84. b. Eo quomodo vtendum aduerſus tentationes. 149. a. Quomodo ei aditus vel ianua aperiatur. 182.a.Quomodo viuum ſit. 203.a. Comparatur cum verbis ſæcularibus. ibidem. Figuris communibus & vſitatis abundat. 246. a. A D. Petro lumen admirabile nominatur. 250.b. Quomodo tractandum. 254.a. Eius meditatio quomodo nobis reddēda familiaris. 270 a. Nitet quidem in cortice, ſed dulcius eſt in medulla.ibi. Nux eſt frangenda,vt nucleus fructus ſpiritualis eruatur. ibi. Animi aures ab affectionibus inanibus liberas requirit. 314.a.

Veritas luci comparatur. 188. b. Oculis capreæ cōparatur.198.a. Amara eſt ſine condimento gratiæ.ibid.Ei nihil abſconditum. ibid. Abſque ea inſolens deuotio.ibid. Fortiſſimè deſideratur ab anima.262.a. Eius definitio.291.b.Idem eſt cũ ſimplicitate. ibid. Eius contraria vitia quæ.ibid. Affinis ei humana fides. ibi. Puritas cordis & ſynceritas appellatur. ibi. Eius gradus & incitamenta. 293.a.Ita Deo placet, vt ab eadenominetur. ibi.Quando pro ea mors ſubeũda ſit.294.a. Ex ea naſcitur voluptas ſpiritualis. 295.a. Amica ſanctis.ibi.Eius indicium, facile alijs credere.ibi.Eius cupidi, vanitatis non conſcij. 308.a.

Victorinus monachus pœnitentiã mirabilem egit. 34. b. Furtiuas orationes quæſiuit. ibi. Lux ſuper eum cęlitus demiſſa cum voce: Dimiſſum eſt peccatum tuum.ibid.

Virginitas commēdatur. 334.b. Tēplum eſt puriſſimum.ibid.Offert ſe holocauſtum Domino.ibi. Grandis fidei eſt grandiſq; virtutis.ibi.Eius votum commendatur. 335. a. Eius votũ emiſſum à B.Virgine,teſtibus ſanctis Patribus.ibid.Qũo ſeruanda.88.a. Qũo corrumpatur. ibid. A Chriſto ſuaſa. ibid. b. Eius auctor,cōmēdator,& ſingulare exēplũ Chriſt⁹.ibi. Ei⁹ votũ quã Deo gratũ. 254.b. Eius definitio ex D.Aug.318.a. Ad eius propoſitũ incitamēta.ibi.b. Eius præſtantia.ibi. Plurimi vitam propriam ei poſtpoſuerunt. ibi. Generis immortalitati præpoſita,etiam à Regibus, & Imperatoribus.ibidem. Martyrio comparatur à Sanctis Patribus.319.b. Martyres facit, quomodo. ibidem. Eſt longum diuturnumque martyrium. ibidem. Holocauſto cōparatur. ibid. Eius præmium ſingulare in cęlis.ibidem.Eius laudes ex D.

Digitized by Google

Hier. ibi. Comparatur cũ humilitate. 326.a.

Viſiones aliquando fieri poſſunt per imagines. 367.a. Aliquãdo accidunt hominibus à ſenſibus ſimulacriſque corporeis penitus abſtractis. ibi. Earum tria genera. ibid. Quid circa illas maximè cauendum. 147.a. Quando à Deo vel diabolo proficiſcãtur, varia indicia. 208.a. Eas præcedere ſolent horrores quidã & examinationes. 211.a. Qũo probandæ an ex Deo ſint. 212.a. Earũ teſtes Moyſes & Elias, Lex & Prophetæ. 213.a. In ijs duplex cautela adhibenda. ibi. Quinque modis dijudicãtur inſtar monetæ aureæ. ibi.b. Antequam appareant, timor pelli ſolet. 262.b.

Voluntas propria Deo aduerſa. 335.a. Eius victoria ad perfectionis culmen aſcendit. ibi. Neceſſariò eſt refrænanda. ibi. Coercetur obedientia. ibi. In obediente nulla eſt. 336.b. Eius mortificatio ſalutaris. 341.a. In vnius Dei voluntatis deditionem redigẽda. ibi. Eius regendæ dux Deus. ibi. Quibus modis à Deo dirigatur ad perfectionem. ibid. Afflictione ad Deũ trahitur potius q̃ conſolatione. ibi. Quidquid ex ea fit, alienũ eſt à cultu pietatis, teſte D. Baſilio. 79.b. Eius deſcriptio ex D. Bernard. 129.b. Eius remediũ oportuniſſimum. ibid. Eius abnegatio mirabilis. 130.a Contra ſeipſam inſurgit, cũ ſeipſam abnegat. ibi. Eius ſtatus qualis. ibi. Deũ proprio furore impugnat. ibi. Mundus vniuerſus ei non ſufficit. ibi. Deum, quantum in ipſa eſt, perimit. ibi.b. Si ceſſet, infernus non erit. ibi In ſeruitutem diaboli nos denuò ſola abducit. ibi. Sola diabolum intra nos admittit. ibid. Diuinam voluntatẽ ad ſuam deflectere conatur. ibi. Cor prauum in ſcripturis appellatur. ibid. Eius ſoboles peruicacia & contumacia. ibid. Etiam in religioſis aliquando reperitur. 131.a. Cor durum appellatur. ibid. Graphicè deſcribitur. ibi. Maxima abnegatione indiget ibid. Omniũ ſcelerum mater & ſentina. ibid. Fouet tepiditatẽ, gignit deſperationem, creat apoſtaſiã. ibi.b. Chriſti exemplo abneganda. ibid. Seminarium eſt & fons oĩum perturbationũ. 210.a. Eius iudicium, facilè de alijs obloqui. ibid. Nihil ea maius homo Deo dare põt. 285.a. Per obedientiam mactatur. ibid. Quantum bonum ſit. 287.a.

Voluptates corporis etiam legitimæ hominem de arce mentis deijciunt. 334.b. Refrenandæ ſunt etiam legitimæ ſiue nuptiales. ibi. Eſcarum præſentium qũo refrenandæ. 77.b. Earum incendia vinum & adoleſcentia. 87.b. Quid earum nomine intelligatur. 147.b. Per eas inſinuat ſe diabolus. ibid. Ex anima eliciuntur dupliciter. ibi. Vitia comitantur, vnaquæq; ſuum. 148 a. Qũo refrenãdæ. 185.b. Suæ quęq; trahunt. 262.a. Omnium maxima quæ ſit. 295.a. Malę quæ, & quæ bona impediãt. 344.a. Nihil iis deteſtabilius, etiã Ethnicis auctoribus. ibid. Omne animi lumen extinguunt. ibi. Earum natura & vanitas. ibid. Feſſas eas pœnitentiæq; plenas animis noſtris natura ſubiecit, inquit Ariſtoteles. ibi.b. Blandiſſimę Dominæ. ibi. Indignæ Chriſtiano homine. ibi. Earum tyrannis. 315.a. Velut immanes belluæ. ibid. Earum impetus quibus armis ſuſtinendi & frangẽdi. ibi. Quos morbos generẽt. 317.a. Eas viciſſe, maxima voluptas eſt. 320.a.

Votum paupertatis fecerũt Apoſtoli, teſte D. Aug. & pleriq; ex primis illis Apoſtolorũ diſcipulis. 333.b. Votum caſtitatis vouit B. Virgo teſtibus ſanctis Patribus. 335 a. Votum Obedientiæ ex S. Aug. & S. Baſilio. ibi. Non recipiendi Eccleſiaſticas dignitates niſi ex obedientia, an ſit licitum. 338. a.

VVilhelmus de Vrimaria librum ſcripſit de inſtinctibus. 200.b.

Z

ZAcharias Propheta quomodo deſcribat peccatum. 14 b.

Zachæus exemplum pœnitentiũ, peccata contrarijs factis cõpenſauit. 27.a. Ei ſe vltrò hoſpitem obtulit Chriſtus, & quare. 248. a.

Zelus animarum vnde. 374.a. Perutilis Eccleſiæ Deoq; gratiſſimus. ibid. Diſcretione regendus. ibi. Indicium eſt charitatis. 180.a. Effectus eſt charitatis. ibi.b. Duplex eſt. ibi. Eo maximè flagrare debet proficiens. ibid. Nihil ita gratum & curæ eſt Deo. ibid. Propriæ noſtræ ſalutis argumentum eſt & occaſio. ibi. Chriſti exemplo in nobis excitãdus. ibid. Omnibus alijs vitæ curis anteferẽdus. ibi Nullum tam gratũ Deo ſacrificium. ibi. Eius gradus. ibid. Eius actiones. ibi.b. Abſq; ſcientia plerunque pernicioſus. 182.a. Quò eſt ille feruidior ac vehementior, eò vigilantiori ſcientia opus eſt. ibi. Eius fortitudo & cõſtãtia qualis. ibi. Quid ſit eo comedi. ibi.

Errata. Pag. 68. b. Contemplaretur, frueretur, Lege Contemplarentur, fruerentur. p. 170 a piſacium. l. pyſtacium p. 149. b Vita terræ l Vita terræ p. 188. b. Sic deſpunge; vel. pro. vna ratione. Denique &c. p. 308 a Conuerſatione l. conuerſione. p. 61. a. commemorantem. l. commorantem p. 364. b. ſe laborare. l. elaborare p. 376 b. eis conſulis. Leis conſulis. pag. 378. b. nec melius. l. non melius.

PROOEMIVM,

QVO EXPLICATVR SCOPVS, ET Partitio totius operis de Diſciplina Chriſtianæ Perfectionis.

S Tatum perfectionis eſſe in Eccleſia militante, perſpicuum eſt, & affirmant vno conſenſu antiqui Patres, & Theologi recentiores: eumq́; inſtitutum, & in altiſſimo dignitatis gradu in ea collocatum à Chriſto Domino; cuius illa vox eſt; Eſtote perfecti, ſicut Pa- Matth. 5.
ter veſter cœleſtis perfectus eſt. *Et illa:* Si vis perfectus
eſſe, vade, & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & veni, Matth. 19.
& ſequere me.

Is autem tres habet gradus: Incipientium, Proficientium, & Perfectorum. Hæc
enim eſt natura voluntatis humanæ, vt eius conatus & motus, quo, vt ad alia om-
nia, ita ad perfectionem etiam contendit, non repentè ſit ſummus; ſed certis progreſ- Coloſſ. 3.
ſionibus, & incrementis feratur ad ſummum. Primò igitur debilis eſt, & quaſi In ca. 1. Ioan.
infans in Incipientibus: deinde confirmatur & adoleſcit in Proficientibus: poſtre- tract. 5.
mò, virile robur & maturitatem habet in Perfectis. Charitas etiam, quam vocat Lib. de vera
Apoſtolus vinculum perfectionis, cùm nata fuerit, *vt Sanctus Auguſtinus ſcri-* Relig. c. 26.
pſit, nutritur, nutrita roboratur, & roborata perficitur. *Et quanquam* In Pſ. 130. ſer.
idem Sanctus Auguſtinus libro de vera Religione ad ſimilitudinem exterioris homi- 16. & 17. de
nis, per ſex hominis interioris ætates, ſpiritualem perfectionem metiendam putat; verb. Apoſt.
alibi tamen huic tripartitæ diuiſioni non obſcurè fauet. Et ante ipſum S. Hieronym. Hiero. in Iſa.
& poſtea S. Gregorius, S. Bernardus, & alij. Atque hæc illa eadem eſt partitio, qua cap. 61.
rem hanc S. Dionyſius Areopagita per Angelorum munera diuiſit, ex traditione Apo- S. Greg. li. 24.
ſtolica, purgandi, inquam; quod eſt prioris gradus, illuminandi, & perficiendi, quæ mor. c. 7. et in
pertinent ad poſteriores duos. Immò S. Gregorius ijs ipſis gradibus tribus, accom- Ezech. ho. 15.
modat ea, quæ Dominus parabolicè dixit apud S. Marcum: Terra primùm fru- Ber. ſer. de li-
ctificat herbam, deinde ſpicam, deinde plenum frumentum. *Et S. Hie-* gno, & ſer. 4.
ronymus: Ioannes Apoſtolus, *inquit,* ſecundùm merita filiorum ſuorum, ad fratres. ſer.
profectuſque operum ſingulorum, ſcribit ad paruulos, ſcribit ad iuue- de cāt. Ezec.
nes, ſcribit ad patres: *vt hinc etiam intelligamus, non ſolùm quàm eleganti-* S. Dion. de cœ
leſt. hier. c. 3.
S. Greg. li. 22.
mor. cap. 10.
S. Hiero. epiſtola 139.

bus,

Digitized by Google

bus, aptiſq́ translationibus eoſdem illuſtrarit S. Euangeliſta; ſed quàm grauiter de ijs nos exiſtimare voluerit.

Gradus porrò hi non ita diſtinguuntur, vt inter ſe nullo modo miſceantur: nam lumen diuinæ gratiæ, quo peccatorum in Incipientibus caligo diſcutitur, & cuius ſplendore & ornatu in Proficientibus & Perfectis mens illuſtratur atque perficitur; à primo & vltimo gradu non abeſt. Et quandiu viuitur in ergaſtulo corporis, vt in primis duobus propria inſunt principia perfectionis; ſic in perfectis etiam viris ſemper eſt aliquid quod expietur, vt ſapienter à S. Bernardo ſcriptum ſit: Sic nimirum, conſeruandæ humilitatis gratia, Diuina ſolet pietas ordinare, vt quantò quis plus proficit, eò minus ſe reputet profeciſſe. Nam & vſque ad ſupremum ſpiritualis exercitij gradum, ſi quis eouſque peruenerit, aliquid ei de primi gradus imperfectione relinquitur, vt vix ſibi primum videatur adeptus. *Quare diſtinguuntur hi gradus ex eo quod in vnoquoque proprium, & potius eſt, quod Incipientibus eſt purgatio, Proficientibus lumen, & dilectio Perfectis.*

Ser. de quatuor modis orandi.

Ordinem hunc ſequar ego, Deo fauente, accommodatum, ni fallor, ad doctrinam de Chriſtiana Perfectione, quam tractandam ſuſcipio: vt primo loco de Incipientibus, & eorum purgatione agam: deinceps de duobus reliquis generibus, & officijs: idq́ue ex ſacris Scripturis: potiſſimùm verò de ſententia ſanctorum Eccleſiæ Catholicæ Patrum, & Theologorum; maximè eorum, qui in hoc ſcriptionis genere inter alios excelluere. Quales ſunt S. Baſilius Epiſcopus, S. Gregorius Papa, S. Bernardus Abbas, & Caſſianus Monachus: ab alijs ſimul petendo, quæ ad eandem hanc ipſam rem pertinere videbuntur: præſertim à S. Auguſtino, & S. Chryſoſtomo, &c.

DE

Digitized by Google

DE DISCIPLINA CHRISTIANAE PERFECTIONIS.

LIBER PRIMVS.

IN QVO EXPLICANTVR EA, Quæ ſpectant ad ſtatum incipientium.

Ad perfectionis doctrinam percipiendam neceſſaria eſt idonei magiſtri opera.

CAPVT I.

Lib. 1. dialog. cap. 1. CERTVM eſt illud quod à S. Gregorio Papa ſcribitur, Lege non cõſtringi Spiritus ſancti donum; & reperiri aliquando nonnullos, qui ita per magiſterium ſpiritus intrinſecus docentur, vt ſi eis exterius humani magiſterij diſciplina deſit, magiſtri intimi cenſura non deſit [Cuius tantæ gratiæ] (vt idem ait) [propria ſigna ſunt virtutes, & humilitas, quæ ſi vtraque perfectè in vna mente conueniunt, liquet quod de præſentia ſpiritus teſtimonium ferat. Sic Ioannes Baptiſta magiſtrum habuiſſe non legitur. & Moyſes in eremo edoctus mãdatum ab Angelo didicit, quod per hominem non cognouit.] Hæc ſanctus Pontifex. In hunc numerum referre poſſumus pleroſque ſanctiſſimos viros, quos elegit Deus, vt multorum filiorum in Chriſto patres, & inſtitutores eſſent; nec tamen legimus, eos hominis alicuius fuiſſe diſcipulos. *In vita S. Antonij.* Et quidem de ſancto Antonio narrat S. Athanaſius, eũ à Deo ſolitum fuiſſe edoceri. Quod idẽ multarum religionũ fundatoribus Dei dono accidiſſe, mihi probabiliſſimũ eſt. immò & alijs præter eos non paucis, in quibus quamuis elinguibus ac penè illitteratis ſpiritualem ſcientiam nõnunquam mirabiliter viguiſſe, Caſſianus teſtatus eſt, *Coll. 14. ca. 16.* & S. Auguſtinus [cœlum,] inquit, [cœli Domino, qui erexit, & ſublimauit quorundam Sanctorum mẽtes in *In Pſ. 113* tantum, vt nulli hominum, ſed ipſi Deo ſuo dociles fierent.]

Ibidem. Cæterùm, hæc præcipit S. Gregorius, vt veneremur, nec nobis putemus eſſe propoſita ad imitandum: [Vſus enim,] inquit, [rectæ conuerſionis eſt, vt præeſſe, non audeat, qui ſubeſſe, non didicerit; nec obedientiam ſubiectis imperet, quam Prælatis non nouit exhibere: alioquin fiet, vt dum ſe quiſque ſancto Spiritu impletum præſumit, diſcipulus hominis eſſe renuat, & magiſter erroris fiat] Ad quam præſumptionem euitandam Deus ipſe, qui Apoſtolum Paulum vocauerat, vt obſeruauit Caſſianus, non *Col. 21. ca. 4. 15.* eum docet perfectionis viã ſtatim, quod facilè poterat, ſed mittit ad Ananiam, vt ab eo illam cognoſcat, [Eum] inquiẽs, [illius prius doctrina quàm ſua inſtitui *Actor. 9.* volens, ne ſcilicet, quod rectè geſtum fuiſſet in Paulo, poſteris malum præſumptionis præberet exemplum. Ob quam

Galat.2. etiam cauſam affirmat idem, Apoſtolũ poſtea longo interuallo ad conferendũ Euangelium, quod prædicabat, quodq; non ab homine didicerat, ſed à Deo ipſo, eiuſdem Dei iuſſu (hoc enim ſignificat ſecundùm reuelationem) aſcendiſſe Hieroſolymam ad ſuos anteceſſores, & coapoſtolos. Vnde, vt rectè concludit *Ibidem.* Caſſianus, manifeſtiſſimè cõprobatur, nulli à Domino viam perfectionis oſtẽdi, qui habens vnde valeat erudiri, doctrinam ſeniorum, vel inſtituta contem-*Deut.32.* pſerit: paruipẽdens illud, [interroga patrem tuum, & annunciabit tibi; ſeniores tuos, & dicent tibi.]

Ex quibus duæ rationes ad rem hanc confirmandam grauiſſimæ conficiũtur. *Prima ratio.* Prima ſit hæc, nempe diuina voluntas, nobis ſatis explorata, & manifeſta in Scripturis ſacris, tum verbis, tum allatis exemplis, quibus alia addi adhuc poſſent, niſi prædicta ſufficerent.

Secunda ratio. Secunda eſt, quam S. Gregorius exaggerat, conſuetudo, & praxis in Eccleſia recepta, vt nemo viam perfectionis ingrediatur, aut pergat, ſine duce itineris, ac magiſtro. Accedunt aliæ etiam non minus firmæ.

Tertia ratio. Tertia ſit conſtans ſanctorũ Patrum de hac re conſenſus: nam præter iam di-*Baſil. ſer. de inſtitut. monaſt.* ctos, idem docuerunt S. Baſilius in regulis: S. Hieronymus, & idẽ S. Baſilius cùm laudant vitã cœnobiticã, atque S Hiero-*Hieron. ep. ad Ruſticũ.* nymi hęc ſũt verba: [Mihi quidẽ placet, vt habeas Sanctorũ contubernium, nec *Baſil. Reg. fuſ. diſput. cap.16.* ipſe te doceas, & abſq; doctore ingrediaris viam, quã nunquam ingreſſus es, ſtatimq; in partẽ alterã tibi declinandũ ſit, & errori pateas; pluſq; aut minus ambules, quam neceſſe eſt: ne aut currens, laſſeris; aut morã faciens, obdormias.] Præclara etiã eſt illa S. Bernardi ad idẽ *Epiſt.87.* pertinẽs vox; [Qui ſe ſibi magiſtrũ cõſtituit, ſtulto ſe diſcipulũ ſubdit. Poſterioribus temporibus cũ Patribus quoq; ſenſerũt quicũque de ſpirituali via tradiderũt præcepta. E quibus ne longum *Tract. de vita ſpirituali.* faciã, producã vnũ, S. Vincentiũ: [Plus, inquit, dico, Chriſtus, ſine quo nihil poſſumus, nunquam ſuam gratiam miniſtrabit illi, qui cum habeat, qui eum deducat in via perfectionis, negligit ductũ eius. Obedientiæ via eſt via regia, quæ homines inoffenſo pede ducit ad ſummum ſcalæ, in qua Dominus apparet innixus.

Quarta ratio. Quarto loco occurrit ipſamet neceſſitatis ratio. [Etenim (vt ait Caſſianus) *Coll.21.c.11.* cùm omnes, artes, ac diſciplinę humano ingenio repertæ, quæ & nihil ampliꝰ quàm vitæ huius cõmodis proſunt, licet manu palpari queant, & oculis peruideri, rectè tamen à quoquã ſine inſtituẽtis doctrina nequeant comprehendi; quàm ineptũ eſt credere, hanc ſolam non egere doctore, quæ & inuiſibilis, & occulta eſt, & quæ non niſi corde puriſſimo peruidetur: cuius error non temporale damnum, nec quod facilè reparetur, ſed animæ perditionem parit mortemq; perpetuam.] Hęc ille. Cuius ratiocinatio vrget ſine dubio, efficitque, vt qui de re tãti momenti rectè iudicant, nulla planè ratione diſſentire queant. Quãuis enim, vt ait, S. Baſilius, ductore ſancto & bono *Reg. breu. q.1.* ſpiritu indiget homo, vt dirigatur in viã veritatis; & affirmat Apoſtolus, non eſſe *2. Corinth. 30.* nos ſufficientes, cogitare aliquid ex nobis, tanquã ex nobis; vtitur tamẽ, vt plurimùm, Deus hominis opera ad auxiliũ animarum. Et quemadmodum vult, vt fides, quæ ipſius donũ eſt, ex auditu prædicationis percipiatur; ſic ſapiẽter etiam decernit, vt doctrina Chriſtianæ perfectionis, quæ fide tãquã fundamẽto nititur, munere quidẽ ſuo, ſed non niſi magiſtri voce, in animis hominũ inſeratur.

Quinta ratio. Poſtremò perſuadent idẽ præſtantes & vberes fructus, qui ex hac ipſa inſtitutione, de qua agimus, percipiuntur. Nã *Prima vtilitas.* cùm hæc diſciplina id poſtulet, vt non ſolùm inſtituentẽ audiamus, ſed illi etiã aperiamus omnia, quæ intus in nobis ſunt; magna certè vtilitas eſt frœnum, quod ex hoc ipſo nobis iniicitur, vehemẽterq; retrahit à peccatis, & ſtimulus qui admouetur ad ſeriò, & ex animo virtutibus incumbendum. In quam ſententiam S. Athanaſius de B. Antonio ſic ſcri-*In vita Antonij.* bit: [Dicebat, inquit, magnã eſſe ad virtutẽ viã, ſi ſinguli vel obſeruarent quid gererẽt, vel vniuerſas mentiũ cogitationes fratribus referrent, nõ enim poſſe aliquẽ peccare, cũ relaturus eſſet ad aliũ, quæcũq; peccaſſet, & ſubire pudorẽ, in publicũ turpia proferendi. Deniq; nullũ peccantẽ corã alio audere peccare, & ſi peccet, tamen teſtẽ vitare peccati. Igitur

quaſi

quaſi ſub oculis aiebat noſtris, & cogita tu confundimur, & actu, ſi omnia referenda faciamus, multò autem magis, ſi peccata noſtra fideliter deſcribentes, digeramus in ordinem. hæc agamus, hanc virtutis gradiamur viam.

Secũda vtilitas. Altera vtilitas eſt (& hãc etiã pdicant omnes, qui de hac re ſcripſerunt) instituentis curã eſſe neceſſariã, ad præcauendas, & eludendas Satanæ inſidias. in quas ſe conijciũt ad manifeſtiſſimã perniciẽ, quicunq; in via perfectionis aliorũ conſilijs repudiatis, ad ſua ſe cõſilia, quaſi ad normã dirigunt. [Nullo nãque alio vitio, ait Caſſianus, tam præcipitem diabolus Monachũ pertrahit, ac perducit ad mortẽ, quàm cùm neglectis cõſilijs ſeniorũ ſuo iudicio perſuaſerit, definitioniq; confidere. Nec aliã cauſam habent antiquorũ & recentiorũ lapſus grauiſſimi, ac vtinã non æquè frequentes, quàm mentis in propria opinione obſtinationẽ. Hac enim aduerſario aperitur via in animã ingrediendi, eamq; ad ſuã ipſius voluntatẽ iam illaqueatam ad interitũ deducendi: præſertim deficiẽte feruore illo ſpiritus, qui primã ad Dominũ conuerſionẽ tanquã nutritius comitatur & fouet. Si enim tũc deficiat inſtitutor, nec ſit qui hominẽ deferueſcentem excitet, atq; corroboret, quid mirũ ſit, ſi redeat ad ingeniũ natura, eamq; languentem verſet ad arbitrium ſuum Satanas? Contra verò, ſi debilitatum fractumque ſpiritum, ſtatim doctus magiſter, ac pius pater excipiat, conſilio, & opera iuuet aduerſus præſentẽ teporem, & diaboli imminentes fraudes, ille qui iã periculi laqueis ſuffocabatur, animũ erigit, & reſpirat; eiq; in manibus eſt de aduerſario victoria. Maximè certè offenſus eſt diabolus huiuſmodi pædagogis, & curatoribus, [Odit, dicebat Salomon, tutelæ, & cautionis nomẽ malignus,] quippe q perſpicuè cernit, de ſuis manibus nõ aliter prædam hanc eripi, quàm cùm adoleſcens, & vt ita dicam, adhuc pupillus ſpiritus ſub plena tutoris ſui cuſtodia, & poteſtate perſeuerat: in qua poteſtate tunc ſanè totus eſt, cùm illi ſe totũ aperit, regendumq; committit.

Coll. 2. cap. 11.

S. Dorothe⁹ ſerm. 5. & Caſſianus coll. 1. cap. 20. ita legunt ſecũd. 70. vbi nos habemus, qui cauet laqueos, ſecurus erit. Reg. 13. de diſcernendis ſpiritibus.

B. P. Ignatius, Societatis noſtræ parẽs, ad idẽ propoſitũ ita ſcribit: [Inimicus noſter morẽ inſequitur nequiſſimi cuiuſpiã amatoris, qui puellã honeſtorum parentũ filiam, vel vxorem viri alicuius probi volens ſeducere, ſummoperè procurat, vt verba & conſilia ſua occulta ſint: nihilq; reformidat magis, ac ægrefert, quàm ſi puella patri ſuo, vel vxor marito ea patefaciat: cùm ſciat hoc pacto de votis & conatibus ſuis actũ eſſe. Ad eundẽ modũ obnixè ſatagit diabolus, vt anima, quã circumuenire cupit, ac perdere, fraudulentas ſuas ſuggeſtiones teneat ſecretas: Indignatur verò maximè, & grauiſſimè cruciatur, ſi cui vel cõfeſſionem audienti, vel ſpirituali homini molimina ſua detegãtur, à quibus ita excidere ſe funditus intelligit.] Hæc B. Pater. Qui plura deſiderat, legat ſermonem quintum S. Dorothei Abbatis, qui admodũ piè hoc argumentum tractat.

Accedit & illud, virtutẽ in medio poſitã refugere extrema. At quàm difficile eſt, non dicã intelligere, ſed reipſa attingere hoc virtutis mediũ, ac bonũ? igitur neceſſaria nobis eſt magiſtri doctrina, & prudentia, quæ hoc ipſum medium in actionibus noſtris digito demonſtratũ, tutò nos amplecti faciat, in eoque conquieſcere: ne quod timebat S. Hieronymus, plus aut minus ambulemus, quàm neceſſe eſt: aut currentes defatigemur, aut moram facientes obdormiamus. *Tertia vtilitas.* *Epiſt. ad Ruſticum.*

Poſtremò, quanti meriti apud Deum eſt hæc ipſa ſubmiſſio, qua ſe homo homini propter Dei amorẽ ſubijcit? quàm putamus, cõplaceat ſibi Deus, qui alta à longè cognoſcit, humilia autẽ perbenignè reſpicit, in hac hominũ liberorum ſub ſibi pares homines ſubiectione? præſertim, ſi aut ex inſtituti regula, aut præſcripto maiorũ id faciunt? vt propterea dubitandũ non ſit, quin eorũ cogitationibus Deus adſit, ea conſilia ſuggerens, quæ neceſſaria & vtilia eſſe itelligit ijs, quos erudiunt ad perfectionis Euãgelicæ inſtituta. Dixit enim; [Qui vos audit me audit.] Poſitũ igitur ſit, neceſſariam eſſe magiſtri idonei operã ad viã perfectionis ingrediẽdam, & proſequendam. *Quarta vtilitas.* *Luc. 10.*

Conſequens illud etiã eſt, & ex antedictis cõficitur, maximi momẽti eſſe ad ſpiritus profectũ, arcana cordis, & totũ interioris hominis ſtatũ ſpirituali Rectori animorũ penitus aperire: eſſeq; in omnibus religioſis inſtitutis ſapientiſſimè,

aut vſu continuo introductũ, aut etiam lege ſancitũ, vt cogitationes mentis, & motus animi omnes ad eũ finem explicentur ſpiritus magiſtro. Obſeruari deniq; poteſt apud pleroſq; hiſtoricos, & chronographos familiarũ religioſarũ, in eis tãdiu primi ſpiritus feruorem curſum ſuũ feliciter tenuiſſe, quãdiu tã ſalutaris cõſuetudo, nihil ſpirituales Patres omninò celandi, eiſq; in omnibus ſeſe committendi, retenta, corroborata, ac propagata fuit. Cùm primum verò intermitti negligentia cœpit, exteriori forſitan obſeruantiæ aliquid datum eſſe, ad proximorum ædificationẽ; ſolidam tamen ſanctitatem vitæ, ac morum maximoperè labefactatam penè concidiſſe. Ideoq; ad eam reſtituendam in ſtatũ priſtinum, nõ alia, iudicio bonorũ omniũ, ſpes eſt, quàm ſi interna hæc adeoq; neceſſaria diſciplina ad antiquã praxim, ſplendoremq; reſtauretur, ſicq; in eam redeatur viam, quam nobis Maiores tritam reliquerunt.

Quis ſit idoneus magiſter doctrinæ perfectionis Chriſtianæ.

CAPVT II.

EGREGIVS perfectionis doctor S. Baſilius, eiuſque perfectiſſimũ exẽplar, ſuis coloribus magiſtrũ Chriſtianæ perfectionis ita depinxit, vt an ſe ipſum potius quàm illũ, licet minus cogitans, deſcripſerit, nõ facilè iudicari poſſit. Eius hic adſcribo verba ex aurea illa oratione de renũciatione, & abdicatione deprõpta: [Simul ac,] inquit, [in primo cõgreſſu aduerſarium ſuperaueris, ſumma vigilantia acerrimaque in omnes partes circũſpectione operã dato, vt aliquẽ tibi virũ inuenias, quẽ in omnibus deinceps delectæ tibi vitæ ſtudijs certiſſimũ ducẽ ſequaris, eiuſmodiq; qui rectũ iter ad Deum volentibus pergere ſciat cõmonſtrare: qui ornatus virtutibus ſit, cuius vniuerſæ totius ipſius vitæ actiones teſtimonio ſint, charitatẽ in eo erga Deũ ineſſe, qui diuinarum literarũ ſcientiam habeat, virũ integrũ, nec vlli diſtractioni indulgentẽ, ab auaritia abhorrentem, minimè libenter gerendis ſe negotijs admiſcentem, quietum, amantem Deum, egentium ſtudioſum, minimè iracundum, iniuriarũ immemorẽ, natura propenſum ad eos docendos, qui ad ipſum accedant, quẽ gloria inanis non inflet, ſuperbia nõ extollat, adulatio non frangat, ſeuerum atque conſtantem, cui deniq; nihil ſit præſtantius honore Dei.] Et poſt pauca ſubdit: [Si te viro credideris virtutibus multis inſtructo, ſine dubio omniũ, quæ in ipſo bona fuerint, hæres remanebis, æquè & apud Deum, & apud homines beatiſſimus iudicaberis. Si verò, quod cũ corpore tuo agere mitius volueris, magiſtrum aliquẽ quæſieris, tecũ ſe ad tua vitia demittentem, vel vt verius dicam, tecum vnà in eandem perniciem corruentem, fruſtrà mundanis rebus nuntiũ remittẽdi laborẽ ſuſcepiſti; & cæcum tibi ducẽ aſciuiſti, cuius ductum ſecuto in foueã tibi ſit procidendum.] Hæc S. Baſilius.

Quæ omnia, quanquã ſufficiũt ad eũ, quẽ quærimus perfectionis magiſtrum indagandũ, videtur tamen operæpretiũ, quædã adhuc eius officia, quæ ad vſum plurimùm iuuare poſſunt, in mediũ adducere, & breuiter explicare.

Primũ officium eſt agnoſcere vultum internum, atque adeò totũ ſtatũ animę, quam regendam ſuſcipit. Vt enim medicus niſi ægrotantis corporis conſtitutionem, morbumq; ipſum quantũlibet latentem acutiſſimè inueſtiget, fruſtrà in ægro curando operã ponit; ſic ſpiritualis magiſter, niſi diſcipuli propenſiones & mores intelligat, & ad ipſa etiam cordis ſecreta, quantum fieri poteſt, animique ægritudines perueniat, nũquã vel ſanabit infirmũ, vel valentẽ confirmabit. *1. Officiũ.*

Hanc cognitionem duplici via maximè aſſequetur. Altera, ſi dono diſcretionis ſpirituũ opportunè vtatur ad explorandas neceſſitates grauiter ægrotantis animæ, aut etiam otio languentis. Licet enim prauum ſit cor hominis, & inſcrutabile, & ſolus Deus ſcrutetur renes & corda, ſolent tamen ſpirituales viri diuino hoc lumine illuſtrati, quæ in animis hominum ſunt dijudicare, quippe quibus in primis præceptum ſit à Domino per S. Ioan. vt non velint omni ſpiritui credere, ſed probent ſpiritus, ſi ex Deo ſint; & de illorũ numero ſint, de quibus *Ierem. 17.* *1. Ioan. 4.*

ſcribit

Eccleſ.37. ſcribit Sapiens; Anima viri ſancti enun
ciat aliquando vera, quàm ſeptem circũ
ſpectores ſedentes in excelſo ad ſpecu-
lãdum. Neque in alium finem diuinius
hoc munere donentur, quàm, vt quãdo
vicarij Dei ſunt in cura & auxilio ani-
marum, eiuſdem etiam quaſi vicem ſup
pleant, in perſcrutandis animæ receſſi-
bus, & in lucem eruendis cogitationi-
bus eius & affectionibus. Et quanquam
donum hoc gratis à Deo datur; vix ta-
men, niſi in viris valdè ſanctis reperitur:
Pſal.118. cuiuſmodi erat, qui dicebat: [Conſilium
meũ iuſtificationes tuæ.] Ac ſi diceret,
ex iuſtè & ſãctè acta vita intelligo, quid
mihi cõſilij in actionibus tã meis, quàm
aliorum capiendum ſit, & qua via inſi-
ſtendum, nec ipſe errem, neque alijs
ſim erroris auctor: ob id etiam ſe intel-
Ibidem. lexiſſe dicit, [à mandatis Dei]
3.Reg.3. Quare vbi magiſter cũ Salomone pe-
tierit à Domino cor docile, vt iudicare
poſſit populum ſuum, & diſcernere in-
ter bonum & malum, magna in ſpe ſit,
ab eo ſibi ſubminiſtrandas vires ad exer
cendum hoc miniſterium, ſeſeq; accin-
gãt ad opus Dei; ſanctorum Patrum, qui
hac de re ſcripſerunt inhærens veſtigijs.
I. Illudque ante omnia velit, in ſpirituali
hac & grauiſſima functione imitari Deũ
cuius adiutor eſt, immunem ſe ab omni
affectione vitioſa præſtando: [Geſtabit]
2. Par. pa (inquit S. Gregorius de Scripturis ſacris
ſtor.c.21. loquens) [ſacerdos iudicium filiorum
Iſraël in conſpectu Domini in pectore
ſuo, hoc, inquam, eſt ſubiectorum cauſas
pro ſola interni iudicis intẽtione diſcu-
tere, vt nil ſe in eo humanitatis admi-
ſceat, quod diuina vice diſpenſat] (quo
verbo amor omnis humanus affectusq;
excluditur) [ne correptionis ſtudia pri-
uatus dolor exaſperet, ne tranquillita-
tem iudicij aut latens inuidia maculet,
aut præceps ira perturbet.
II. Deinde, quandoquidem diſcretionis
donum abſtruſas animi latebras non re-
tegit, ſed iuuat ſolũ doctoris ingenium,
vt eas diſcutiat, ipſe ſua induſtria, & ex-
ternorum ſignorum ductu aditum ſibi
aperiat ad ea, quæ occulta ſunt, quoad
poterit, cognoſcenda. [Nonnulla,] (in-
2. Par. pa- quit idè S. Gregorius) [ſubtiliter & oc-
ſtor.c.10. cultè ſunt perſcrutanda, vt quibuſdã ſi-
gnis erũpentibus rector in ſubditorum
mente quid clauſum lateat, inueniat, &
interueniente correctionis articulo ex
minimis maiora cognoſcat. Vnde rectè
ad Ezechielem dicitur, fodi tibi parietẽ. *Ezechiel 8.*
Et quid eſt fodere parietem, niſi acutis
inquiſitionibus duritiã cordis aperire?]
Poſt eam oportet eundem verſatum 3.
eſſe maximè, in dignoſcendis initijs, & *Baſil. con-*
quaſi ſeminibus primis humanarũ cogi *ſtitut. mo-*
tationum, de quibus inter alios legẽdus *naſt. c. 18.*
eſt S. Baſilius in conſtitutionibus, & *Bernard.*
Caſſianus in Collatione Abbatis Mo- *ſerm. de 3.*
ſis; & ſanctus Bernardus pluribus locis. *cogitationũ*
Sciréq; inter tentationes carnis, mundi, *gen.*
& Satanę, inter virtutes item & vitia cer *Coll. pri-*
tum diſcrimen ponere: nam, vt idem S. *ma, ca.19.*
Pontifex confirmat, [plerunq; vitia vir *&c.*
tutes ſe eſſe mentiuntur.] Et alibi: [Por- *2. Par. pa-*
tat ſacerdos rationale iudicij, quia de- *ſtoral. c.9.*
bet rector ſemper ſubtili examine bona *2 par.c.2.*
malaq; diſcernere, & quæ vel quibus,
quando vel qualiter congruant, ſtudio-
sè cogitare.]
Sed huius doni maximè neceſſarius 4.
eſt vſus in excogitandis, & adhibendis
remedijs accommodatis ad cuiuſq; na-
turam, & ægritudines. Nam neque ille
laudãdus eſt, qui ad omnes morbos ani
mi depellendos, eodem ſemper vtitur
medicamento: & ita varia ſunt hominũ
ingenia, & propenſiones, vt certiſſimum
ſit, quod idem S. Gregorius aſſerit, teſti- *3. Par. pa-*
monio etiam S. Nazianzeni, ſæpe alijs *ſtor. in pro-*
officere, quæ alijs proſunt. [Plerunque,] *logo.*
inquit, [herbæ, quæ animalia nutriunt,
alia occidunt; & lenis ſibilus equos miti
gat, canes inſtigat; & medicamentum
quod hunc morbum imminuit, alteri vi
res iungit: denique panis vitam fortiũ
roborat, paruulorum necat.]
Sed nõ minor cura ponẽda eſt in præ- 5.
ſtolanda curationis opportunitate: nã, *2. Par. pa-*
vt idem ait,] Secta immaturè vulnera de *ſtor. cap.9.*
terius inferueſcunt, & niſi cum tempo-
re medicamẽta conueniant, cõſtat pro-
culdubio quod medẽdi officiũ amittãt.
Altera via, quã ſequi debet ſpiritualis *Secundum*
magiſter, vt perſpectã planè habeat ſui *officium.*
alumni animam, eſt, (& hoc eſt alterum
eius officium) ſumma ope niti bonarum
virtutũ exemplo, præſertim verò chari-
tatis, patientiæ, manſuetudinis, hominẽ
allicere. itaq; ſibi conciliare ac deuinci-
re, vt ille libenti & alacri voluntate

ſeipſum aperire magiſtro, deſideret. [Ta
les ſeſe,] inquit ſanctus Papa, [qui præ-
ſunt exhibeant, quibus ſubiecti occulta
quoque ſua pandere, non erubeſcant: vt
cùm tentationum fluctus paruuli tole-
rant, ad paſtoris mẽtem, quaſi ad ſinum
matris recurrant, & hoc quod ſe inqui-
nari pulſantis culpæ ſordibus præuidẽt,
exhortationis eius ſolatio, & lachrymis
orationis lauent.]

Magiſtro ſpirituali, ſi is viſcera ma-
tris ſemel induat, mirum eſt quàm mul-
ta ſtatim ſuppetent adiumenta pietatis
1. exercendæ. Nonnunquam enim patien-
tia, & lenitate ita recreabit hominem ti-
midum, & verecundum, minusq; auden
tem, quid in animo lateat explicare; vt
quaſi obſtetricante manu eius (vt ille di
Iob 26. cit) educatur coluber tortuoſus. Quod
Serm. 5. feciſſe S. Macarium erga vnum illum
2. monachum, qui ſolus diaboli poculum
deguſtarat, egregiè narrat S. Dorotheus.
Interdum quæ ille reticet, vel pudore,
vel ignoratione, vel etiam ſermonis ino
pia, ita ipſe ſuggeret, vel Spiritu ſancto
adiuuante, diuinans aſſequetur, vt magi
ſtrum diſcipulus animo ſuo præſentẽ,
ac quidquid in eo occultum eſt, veluti
intuentem ſuſpiciat, quæ res magnũ ani
mum adfert diſcipulo, & via certiſſima
3. eſt ad ſpiritus ſanitatem. Quod ſi idem
pater audita alterius tentatione, aut eam
coniectura aſſecutus, poſſit affirmare ſe
tentatione eadem aliquãdo, & grauiter
eſſe pulſatum, qua cõmunicatione Ab-
Caſſianus bas Apollo vſus dicitur, cum adoleſcẽte
coll. 2. cap. monacho, quem ſenex alius rigidè acce
13. ptum in deſperationem adduxerat, quã
lucem veritatis, quod charitatis ſolatiũ
in afflicti hominis animo exoriri repẽtè
debere, putamus? Apoſtolus certè hunc
ipſum lenitatis ſpiritum, præſertim dũ
cum ijs agitur, qui fragilitate peccarũt,
apprimè commendat, cùm ait: [Fratres,
ſi præoccupatus fuerit homo in aliquo
delicto, vos qui ſpirituales eſtis, huiuſ-
modi inſtruite in ſpiritu lenitatis: conſi-
Galat. 6. derans te ipſum, ne & tu tenteris.] quo
loco S. Auguſtinus; [Nihil, inquit, ſic
probat ſpiritualem virum, quàm pecca-
ti alieni tractatio, cùm liberationẽ eius,
potius quàm inſultationẽ; potiusq; auxi
lia, quàm conuitia meditatur, & quantũ
facultas tribuitur, ſuſcipit.] Pax igitur &
dilectio, & cõmunis periculi cogitatio
in corde reſeruetur: modus autẽ ſermo-
nis ſiue acrius, ſiue blandius proferatur,
ſicut ſalus eius, quem corrigis, videtur
poſtulare, moderandus eſt. Quod ſi gra-
uiora etiam remedia ob morbi ſæuitiã,
vulnerisq; atrocitatem neceſſaria fue-
rint, dubitandum non eſt, quin à Deo
abundè ſuppeditanda ſint homini, quẽ
vicariũ ſuũ huic muneri deſtinauit: præ-
ſertim, ſi vir ſit, vt dicebamus ſanctæ cha
ritatis zelo & ſpirituali prudẽtia præditus.

Illud verò ſummoperè magiſtro ne- Tertium of
ceſſarium eſt (& hoc ſit tertium eius offi ficium.
cium) vt cum Deo maximè coniunctus 1.
viuat, & quãdoquidẽ habet in manibus
Dei opus, oratione, pijs deſiderijs, ac ge
mitibus ad eum crebrò, & ardẽter emiſ-
ſis committat Deo animam, quam regit.
ſiquidem à Deo proficiſci debet quid-
quid in diſcipuli gratiam in re hac moli
tur magiſter. Et Dei eſt dare linguã eru
ditam, & verba ignita magiſtro: diſcipu
li autem aperire aures ad ea percipiẽda,
quæ proponuntur, viresq; addere ad ea-
dem fortiter, & alacriter exequenda. Ita
quotidiano experimento edocti intelli-
gunt, qui ſe in tam ſancti muneris exer-
cent labore: Dei nimirum manum præ-
ſentem eſſe, eumq; verba eorum factaq;
ita moderari, vt ſæpe ijs minimè cogi-
tantibus, & fortè etiam quidlibet aliud
volẽtibus, inexpectatus fructus repentè
exiſtat: ortaq; noua luce in audiẽtis ani
mo, ea vis illi diuinitùs afferatur, vt ve-
lit, nolit, vulnus pectoris, quod antè ce-
lauerat, cogatur aperire: Quod accidit
Abbati Theonæ, cum alijs quibuſdam
monachis, præſente diſcipulo Serapio-
ne adhuc adoleſcente de gaſtrimargiæ
vitio & occultarum cogitationũ tyran-
nide diſſerenti; & earum naturam, &
atrociſſimam vim, quam habent, dũ ce-
lantur, exponenti; compunctus enim Se
rapion, cuius cauſa tamen ea tunc non
habebatur oratio, & conſcientia perter-
ritus, proſtratus in terram, magno cum
lachrymarum imbre peccatũ, quod diu
tacuerat, patefecit, excuſſitq; à ſe dæmo
nem, qui ad illud vſque tempus os eius
pernicioſa verecundia concluſerat. [In
cuius ſignum,] inquit Caſſianus, qui hæc Coll. 2. cap.
ſcripſit, [lãpas accenſa de ſinu eius pro- 11.
cedens ita cellã repleuit odore ſulphu-

reo, vt vehementia fœtoris ipſius vix homines in ea reſidere permitteret.]

Tunc verò maximè requiritur oratio, quando pluribus vitijs quaſi febribus tentatur ægrotus, & vnius earũ, aut etiã plurium cura negligẽda eſt, ne vna, quæ cæteris eſt grauior, interitum adferat, ſi non ſtatim aduerſus illã pugnetur. Certum eſt enim de inani gloria minus laborandum eſſe, ſi oriatur ex abſtinẽtia ieiunantis, interim dũ intemperantiæ grauioris curationi incumbitur. [Quæ enim peſtis,] inquit S. Gregorius, [ardẽtius inſequẽda eſt, niſi quę periculoſius premit?] *Par. 4. paſtor. cap. 4.*

3. Multò adhuc maior patiẽtia, feruentiorq; oratio adſciſcenda eſt, quando cũ illis res eſt, qui non ſolùm non fatentur commiſſa delicta, ſed certis indicijs deprehenſi, ea etiam excuſant, negant, & quidlibet aliud, quàm ſpem vllam veræ emendationis pollicentur: tunc autem, inquit S. Chryſoſtomus, [imitandi ſunt parentes, qui filijs ſuis grauiter ægrotantibus, licet deſperatis aſſidẽt lachrymãtes, lamẽtantes, exoſculãtes, omnia quæ poſſunt admouentes ad ſupremũ vſque halitum. Hoc tu, inquit, quoq; facito pro fratribus. Et tamen illi non poſſunt lachrymis, & lamentis, neque morbũ depellere, neque mortem imminentẽ abigere: Tu verò frequenter poteris animã deploratam aſſiduitate, inſtantiaq; per lamenta reuocare, ac ſuſcitare. Dediſti conſilium, nec perſuaſiſti, illachryma, punge frequenter, ac ſuſpira paululum, vt tua ſolicitudo incutiat illi verecundiam, itaque ſe conuertat ad ſalutem.] Pergit præclarè in eandem ſententiam plura ſcribere S. Chryſoſtomus, quæ breuitatis cauſa hîc prætermittuntur. *Ctione 1. de Lazaro.*

Addit S. Bonauentura, diſſimulet in hoc caſu Rector, & patientiam ſuã exerceat, & quod arguendo non valet, orãdo conetur obtinere, vt aut Deus citiùs eũ corrigat, aut latentem eius malitiam detegat, vt aliquid remedij apponatur. *De ſex alis Seraphim. cap. 7.* Sic Iudã Chriſtus tolerauit (quam rem fusè S. Chryſoſtomus) dũ eius iniquitas patenter erupit; quamdiu enim latuit, nulli nocuit. [Huc, inquit, pertinet, quod dicitur de zizania, & tritico, ſinite vtraq; creſcere; & in Apocalypſi; qui ſordidus eſt, ſordeſcat adhuc.] *Matth. 13. Apocal. vlt.* Quãquã enim qui huiuſmodi ſunt, monẽdi generatim ſũt, vt reſipiſcant; ſicut monuit Iudã Dominus, cũ dixit, [væ homini illi;] *Matth. 26.* omniſq; peccandi occaſio ſit præcidenda; opportunius tamen tanto malo remediũ adhiberi non poteſt, quàm ſi cum ante dicta patientia, & orationis feruore tolerentur. Nec plura in præſentia de ſpiritualis patris muneribus.

Si igitur, addit S. Baſilius, Dei munere talem quempiam virũ inueneris (prorſus autem ſi perueſtigare volueris, inuẽnies,) magiſtrũ bonorum operum, hoc apud te conſtanter teneto, vt nihil omnino quidquã, præter illius ſententiam, facias; quidquid enim eo inſciente facis, id furtum, ac ſacrilegium eſt, tibiq; exitium, non autem vtilitatem vllã apportat. *De renunciat. & abdicat.* [Caue, inquit, ne excantationes eorum, qui demorſi ſunt à ſerpente velis imitari, cùm ipſe excantandi artem non teneas, ne ſi ad te foras ſerpentes attraxeris, illiq; ſe tibi circumplicuerint, tuque te ab ipſis explicare non poſſis, immaniter ab illis abſumare.] Sed inſtituti ratio poſtulat, vt initia, & quaſi incunabula perfectionis inſpiciamus, in primis autẽ conuerſionem hominis ad Deum.

Status peccatoris ante conuerſionem à peccato.

CAPVT III.

CONVERSIONIS ſpiritualis nõ vna eſt ratio; nã alij cõuertuntur à peccato ad gratiã Dei; alij à vita cõmuni rectè viuentiũ Chriſtianorũ ad perfectionem, Apoſtolicamque viuendi normam. Et quanquã aliquando ſummo diuinæ miſericordiæ beneficio, vtraque ſimul contingit alicui, vt Apoſtolo Paulo, & S. Auguſtino accidiſſe certum eſt, & vt ego opinor, etiam pleriſq; illis antiquæ Eccleſiæ vtriuſque ſexus martyribus; prior tamẽ à poſteriori longè diſtat, eamq; ſemper, natura ſaltem, anteuertit: Quare de vtraque ſeparatim à nobis agendum eſt. Sed prius quis ante conuerſionem à peccato ſit peccatoris ſtatus conſideremus. Eſt enim hæc meditatio nondum conuerſis, & conuerſis ipſis ſalutaris, & neceſſaria.

Digitized by Google

Ser. de diuerſis affectionibus animæ. Qua de re præclarè S. Bernardus:[Videtur mihi,]inquit, [quatuor interdum conuerſionem noſtram præcedere ſtatus: vnus ſub nobis ipſis, tres ſub Principe mundi huius. *Primus ſtatus peccatoris.* Eſt enim anima ſub ſeipſa cùm propriam ſequitur voluntatem, libertate pernicioſa gaudens. *Luc. 15.* Hic eſt filius ille prodigus, qui portionē paternæ ſubſtantiæ, quæ ſe contingebat, accepit; ingenium ſcilicet, memoriam, vires corporis, cæteraq; ſimilia bona naturæ, quibus non ad diuinam, ſed ad ſuā vtereiur voluntatem, eſſetque tanquam ſine Deo in hoc ſeculo. Eſt autem interim homo ſub ſe, cùm propriæ ſatisfaciens voluntati, necdum tamen poſſidetur à vitijs, & peccatis; nec iam proficiſcitur in regionem longinquam; ſeparatus quidem, ſed necdum elongatus à patre: hoc autem tamdiu fit, dum licita quidem, ſed non expedientia pro ſua ſequitur voluntate.

Secūdus ſtatus. Veruntamē tripliciter, [inquit,]mihi videntur homines eſſe ſub Principe tenebrarum. Primò quidem nec volētes, nec nolentes: quod cōuenit his, qui necdum habent voluntatis vſum: ſunt tamē vaſa iræ propter originale peccatum: donec alligato forti vaſa eius diripiat fortior; per Sacramentum (Baptiſmi) adueniens; verus vtique Moyſes qui in aqua venit; nec in aqua ſolùm, ſed in aqua, & ſanguine.

Tertius ſtatus. Secundo modo volentes, cùm iam voluntariè peccant. Hic filius prodigus iam proficiſcitur in regionem verè longinquam; quia ab eo qui ſummè, & ſingulariter eſt, nihil longius eo, quod nullo modo eſt; nihilq; remotum magis ab eo, à quo, & per quē, & in quo ſunt omnia, quàm peccatum, quod nihil eſt inter omnia. Porrò iuſtum diuinæ vltionis iudicium eſt, vt fugitiuum patris filium alter ſibi vſurpet in ſeruum: vnde vni ciuium legitur adhæſiſſe; quem ego non alium, quàm vnum ex malignis ſpiritibus intelligendū puto; qui pro eo quod obſtinatione irreparabili peccant, & tranſierunt in affectū malitiæ, & nequitiæ, iam nō ſunt hoſpites & aduenæ, ſed quaſi ciues, & inhabitatores peccati. Quid eſt autem quod ciui dicitur adhæſiſſe pauper adoleſcens & peregrinus, niſi quod factus eſt ſubditus illi? & ſequentia manifeſtant; miſit, inquit, in villam ſuam paſcere porcos. Et nota quod famis neceſſitate ciui maligno dicitur adhæſiſſe, ſicut Iſraël tempore famis dicitur deſcendiſſe in Aegyptum. *Geneſ. 24.* Periculoſa planè & pernicioſa eſuries, quæ liberos addicit miſeræ ſeruituti, ſubijciat operibus luti, & lateris, porcis aſſociet, imò & ſeruos faciat eſſe porcorū. Vnde autem egeſtas tanta ei, qui diues aduenerat, collectis nimirum omnibus, quæ de paterna ſubſtantia in ſuā acceperat portionem? ex eo ſine dubio, quod præmiſſum eſt, diſſipaſſe bona ſua, viuendo luxurioſè cum meretricibus: propterea, inquit, cœpit egere. Porrò meretrices iſtas, concupiſcentias carnis intellige, cū quibus luxurioſè viuendo diſſipat bona naturæ, dum eis abutitur ad voluptatē. Hinc egeſtas ſuccedit pernicioſa (teſte Scriptura) quod non ſatietur oculus viſu, nec auris impleatur auditu. *Eccleſ. 1.* Mittitur ergo paſcere porcos; corporeos ſcilicet ſenſus, qui volutabro luti, & ſpurcitijs oblectantur.

Quartus ſtatus. Tertio quoq; modo nolētes ſunt ſub principe tenebrarū homines, cùm iā reſipiſcere volentes, niſi quod peccati cōſuetudine miſerabiliter obligati, iuſto Dei iudicio, qui in ſordibus ſunt, ſordeſcunt adhuc. In quo tertio ſtatu laboraſſe videtur prodigus ille filius: & verè prodigus nimis, qui non modò diſſiparat ſua, ſed ſemetipſum ſubiecerat miſeræ ſeruituti, infelix; venundatus ſub peccato; cū ad ſe reuerſus ait, quanti mercenarij in domo patris mei abūdant panibus; ego autem hic fame pereo, id eſt, inſatiabilibus crucior peccatorum deſiderijs, & affectibus vitiorum?]Hæc ſanctus Doctor.

In quibus verbis intelligimus ad rem noſtram facere duos poſteriores peccatoris ſtatus: nam de primo qui videtur à ſancto Bernardo fingi, quaſi ſtatus vel naturæ per ſe ipſam conſideratæ, vel illius, qui ad humanæ rationis normam vitam dirigit ſine ſcelere, ſed non ſine periculo ſceleris; de ſecūdo itē qui pertinet ad ſolum originale peccatū, nihil eſt, quod laboremus in præſentia, vt de duobus alijs, qui vt plurimū peccatoris ad Deū regreſſum antecedunt. In his autem perpendenda maximè ſunt hæc.

Primum

1. Primum eſt, peccatum mortale homi
Lib. 3. de prouidentia. nem à Deo alienare, ac procul facere: quod eſt (vt S. Chryſoſt. ſcribit) ſeparare Deum ab homine, & conſtituere illi inimicum: Et hoc ideò, (vt idē ait) quia
Hom. 4. in 2. ad Cor. peccator peccans offendit Deum; eſt enim peccatum iniuria diuinæ bonitati ab homine illata, & contemptus diuini præcepti, quod impiè ille tranſgreditur, eius ſanctiſſimam voluntatem parui pendēs: quod ſi peccator id minimè cogitat, cū peccat; re tamen ipſa præſtat, cū ab eius lege diſcedit; vt alter prodigus filius à paterna obedientia: quapropter à S. Ambroſio peccatum dicitur [præuaricatio
Lib. de paradiſo. legis diuinæ, & cœleſtium inobedientia præceptorum.]

2. Secundum eſt, hinc habere peccatū, vt ſit nihil; quia cōſtituit hominem ſine Deo, quod eſt ipſum ens, & bonum, in-
Hom. 5. de prouidētia. finita ac incōprehenſa perfectio, & bonum omnis boni: vt propterea à S. Chryſoſtomo ſapienter ſcriptum ſit, [nihil eſt peccante pauperius,] & ſanè ſi Dei gratia, quā amicis largitur Deus, maius bonum eſt, quàm bonū naturæ totius vni-
Diſt. 112. art 9. ad ſecundum. uerſitatis creatæ, vt docet ſanctus Thomas, in qua egeſtate poſitum dicemus peccatorem, qui ſtatim ac peccat grauiter, ea omninò priuatur?

3. Tertium eſt, peccatorem Dei patris amantiſſimo patrocinio deſtitutum adhærere diabolo, eiusq; mancipium fieri: quod etiam præter S. Bernardum aſſeri-
Expoſit. propoſitionum Ep. Rom. tur à beato Auguſtino; [Vnuſquiſque,] inquit, [peccando animam ſuam diabolo vendit, accepto tanquam pretio dulcedine temporalis voluptatis.] ex quo conſequens illud eſt, quod S. Baſilius ſę-
Homil. in Pſal. 33. & oratione de peccato. pe docet; peccatum, angelum vitæ noſtræ cuſtodem, quantum in ipſo eſt, à nobis cùm peccatores perſeueramus, abigere.

4. Quartum eſt peccati fœditatem, & graueolentiam eſſe maximam: Quanta autem ſit, non poterat fortaſsè clarius explicari, q̄ deſcriptione prodigi adoleſcentis, luxuriæ in cœno volutati, ac deinde inter porcorum greges in eodem quaſi ſepulti. Et re vera Deo non minùs, imò multò magis odioſus eſt peccator; quàm homini intolerandus, grauiſſimus cloacarum fœtor: vt propterea, vt videtur S. Chryſoſtomo, dixerit Dauid: [Putruerūt, & corruptæ ſunt cicatrices *Hom. in Ioannem 52.*
meæ. Nihil enim,] inquit, [peccato ſor- *Pſalm. 37.*
didius, nihil immundius.] Et hæc omnia peccatis grauioribus omnibus communia ſunt.

Quintū illud ſit, quod proprium eſt 5.
poſtremi, ac peſſimi ſtatus, quo, in peccato perſeuerat, & quaſi cōſeneſcit peccator. Namque verbis exprimi vix poteſt, quam diram tyrannidem in huiuſmodi peccatorem exerceat peccatum, & per peccatum dæmon; idque ne reſipiſcat; etiamſi diuina adiutus gratia id aliquando deſideret. [Barbarū eſt enim peccatum,] inquit S. Chryſoſtomus, [& *Hom. 9. in 2. Corinth.*
tyrannidem exercens in animam ſemel captam, ſed in perniciem eorum, qui ipſum ſuſcipiunt.] Nihil eſt enim æquè incōſideratum, atq; peccatum; nihil adeò amens, ſtultum, ac violentū: omnia euertit, & confudit, & perdit, quocunq; inſilierit: eſt viſu deforme, importunum, moleſtum, & graue: & ſi quis pictor ipſum depingeret, non mihi videretur aberrare ipſum ſic effingens, mulierem quandam forma belluina, barbaram, ignem ſpirantem, iniucundam, nigram, quales externi poëtæ depingūt Scyllas. Hanc peccati tyrannicam dominationē ſibi quærunt primùm; poſt etiam ferunt peccatores, qui peccatis multo tempore addicti, prauæ huius conſuetudinis pondere premuntur. Et mira ſunt, quæ in ſe ipſo expertum ſe ſcribit ſanctus Auguſtinus, dum adhuc teneretur vinculis delictorū iuuentutis ſuæ: à quibus quod tamen optabat, expedire ſe nulla ratione poterat. Sic enim ait: [Suſpirabam *Lib. 8. confeſſ. cap. 5. & 10.*
ligatus non ferro alieno, ſed mea ferrea voluntate: velle meum tenebat inimicus, & inde mihi catenā fecerat, & conſtrinxerat me.] Et poſtea: [Nec plenè volebam, nec plenè nolebam; ideò mecum contendebam, & diſſipabar à me ipſo.]

Poſtremus ſit reatus, quem appellant 6.
Theologi æterni ſupplicij; quod duas habet partes, diuinæ viſionis priuationem perpetuā, & ignis ardentiſſimi cruciatum ſempiternum. Atque hic eſt ſtatus hominis antequam ad Dominum conuertatur; in quo peccator conſtitutus eſt Dei hoſtis, Dei gratia ſpoliatus, egentiſſimus, inquinatiſſimus, diaboli mancipium, tyrannide peccati diaboli-

Digitized by Google

que oppreſſus, & hæres inferni. Qua de re adhuc plura cap. ſexto,& decimo quinto ſequenti. Nunc ad conuerſionem ipſam inueſtigandam accedamus.

Conuerſionis principium & auctor Deus eſt.

CAPVT IIII.

Conuerſionem quamcunque ad Deũ, & ad perfectiorem viuendi modum, à Deo præueniente,& iuuante proficiſci,nemo dubitare debet.[Ei,] inquit S. *Serm. 78. in Cant.* Bernardus, [adſcribenda cuiuſq; conuerſio eſt, cui dicere neceſſe habent vniuerſi illud de Pſalmo. *Pſal.84.* Cõuerte nos Deus ſalutaris noſter.] quod ante S Bernardũ *Pſal.79.* S. Auguſtinus in dictũ Prophetę;[Conuerte nos, & oſtende faciem tuam,& ſalui erimus. auerſi,]inquit, [ſumus à te,& niſi tu conuertas,non conuertemur.]nã vt alibi ſcriptum eſt apud eundem:[Hęc *13. de ciuit. Dei cap. 6.* eſt humanæ voluntatis natura,vt ad malum quidem eius prior ſit;ad bonum verò eius,prior ſit voluntas creatoris eius, ſiue vt eam faceret,quæ nulla erat, ſiue *Lib.2. contra 2.epiſt. Pelag.c.9.* vt reficiat, quæ lapſa perierat.] & alibi, amẽtiam vocat exiſtimare in donis Dei nos priores eſſe,quoniam[*Pſal.58.* miſericordia eius præueniet me,& ipſe eſt,cui fideliter veraciterq́; cantatur, *Pſal.20.* quoniam præueniſti eum in benedictionibus dulcedinis.] ergo benedictio dulcedinis eſt gratia Dei, qua fit in nobis, vt nos delectet,& cupiamus,hoc eſt, amemus, quod præcipit nobis.

Cæterùm B. Bernardus hoc beneficiũ diuinum paulò altius repetit: & quia eius cõtemplatio magnum poteſt in nobis diuinum amorem excitare, hîc mihi videtur inſerenda, nõ omnibus quidem verbis eius vt longitudo vitetur, verbis tamen eius omninò. Sic verò ſcribit in illa verba ſponſæ in Canticis: [Inuenerunt me vigiles. *Cantic.3. Serm.78.in Cant.* Intuere nunc mecum in hoc tam magnifico opere noſtræ ſalutis tria eſſe quædam, quæ ſibi vendicat auctor Deus, præuenitq́; in illis omnes auxiliatores & cooperatores ſuos, prædeſtinationem, creationem, inſpirationem: quarum prædeſtinatio ante tempora eſt: creatio, cum tempore: inſpiratio iam in tempore fit, vbi & quando vult Deus. Secundùm prædeſtinationẽ nunquam Eccleſia electorum (hæc eſt ſponſa) penes Deum non fuit. Elegit nos(inquit Apoſtolus)ante mundi con- *Ephеſ.1.* ſtitutionem, vt eſſemus ſancti,& immaculati in conſpectu eius in charitate. In illo tam profundo ęternitatis ſinu,antequam in lucẽ opus prodiret huius creationis, quis illam vel beatorũ ſpirituum inuenire aliquo modo valuerit,niſi cùm ipſa æternitas, Deus,voluit reuelare?ſed cùm iam ad nutũ creantis viſa eſt emerſiſſe in formas factitias, atque viſibiles, non continuò tamen inuenta eſt à quoque hominum, vel angelorum,eò quod non agnoſceretur imagine terreſtris hominis adumbrata, & operta mortis caligine(hoc eſt peccato originali)omnes *Rom.8.* enim peccauerunt, & omnes capitium ſuæ verecundiæ portant. Itaque inueniri, & agnoſci non poterat, miro modo latens intra gremium beatæ prædeſtinationis,& intra maſſam miſeræ damnationis. Cæterùm quam celauerat prædeſtinans ſapientia, & creans potentia minimè prodiderat, viſitans gratia ſuo in tempore reuelauit, ſecundùm operationem inſpirationis, qua de ſponſi ſpiritu infuſum quippiam humanis ſpiritibus fuit, in præparationẽ Euangelij pacis. Fruſtrà vigiles laboraſſent in prædicando, ſi hæc gratia non præceſſiſſet: nunc videntes populos in omni facilitate ad Dominum conuerti,cognouerunt de diuitijs gratiæ, quæ à ſæculo tenebantur in abdito ꝓdeſtinationis æternæ. Ex quo clarum fit,non otioſum eſſe, quod ſe inuentam ab his ſponſa teſtata eſt:inuenta,inquam,ab his,à Domino autem collecta, & conuerſa: non enim eſt inuenire Domino, ſed præuenire,& inuẽtionem præuentio excludit: deniq; quid inueniat, qui nihil vnquam non nouit? nouit Dominus,qui ſunt eius. *2.Tim.2.* Benè proinde ſe inuentã perhibuit ſponſa ab his, qui cuſtodiunt ciuitatem, quæ à Domino ciuitatis præcognitam iam ſe nouerat, & præuentam, quatenus illi talem eam inuenirent, non facerent. Sic à Petro Cornelius, & Paulus ab Anania inuenti ſunt, nam ambo præuenti erant à *Actor.9. Actor.10.* Domino, & præparati. Quid Paulo paratius,

ratius, qui ſupplici iam & mente,& voce clamauerat, Domine, quid me vis facere? nec minus Cornelius, qui eleemoſynis & orationibus ſuis, Domino quidem eas ſibi inſpirante, promeruit peruenire ad fidem. Inuenit quoque Philippus Nathanaëlem, ſed prius illũ Dominus, cùm eſſet ſub ficu, iam viderat: & Andreas Simonem fratrem inueniſſe refertur, ſed præuiſũ à Domino. Legimus de Maria quod inuenta fuerit in vtero habens de Spiritu ſancto.] Hæc ex Bernardo.

Ierem. 31.

Quæ omnia in eos etiam conueniũt, qui poſt acceptam veritatis notitiã, lapſi in peccatum, ex eo per ſalutarem pœnitentiam emergunt: nam horum nomine dixit Ieremias, [Poſtquam conuertiſti me, egi pœnitentiam, & poſtquam oſtendiſti mihi, percuſſi femur meum, confuſus ſum, & erubui, quoniam ſuſtinui opprobriũ adoleſcentiæ meæ.] Quo loco S. Hieronymus: [Ergo idipſum,] inquit, [quod agimus pœnitentiam, niſi Dei nitamur auxilio, implere non poſſumus: confuſus ſum (inquit) & erubui: quòd enim tempus non eſt confuſionis noſtræ, ſi recordemur antiqua peccata, & omnium quæ malè egimus, capiamus memoriam?

Lib. 2. contra 2. epiſt. Pelag. c. 9.
Pſalm. 38.
Pſalm. 22.
1. 2. q. 109. artic. 7.

Ex quibus ſatis intelligitur Deũ ſuo fauore, & auxilio non ſolùm præuenire peccatorem, antequam ſurgat à peccato, ſed gratia etiam ſua omninò illũ ſubleuare, & quaſi portare, dum ſurgit; quæ gratia iuuans, & ſubſequens appellatur, quia,] vt incipiamus, [inquit S. Auguſtinus,] dictum eſt, miſericordia eius præueniet me: & vt perficiamus, dictum eſt, miſericordia eius ſubſequetur me. Hoc S. Thomas apertè demonſtrat: homo enim peccato ſuo mortali triplex incurrit detrimentũ. maculam, corruptionem boni naturalis, & reatum pœnæ. macula priuatur homo decore gratiæ, igitur eum recuperare nõ poteſt ſine diuini luminis illuſtratione: bonum naturæ à peccato corrumpitur, quia obſcuratur mens, & vulneratur voluntas: At quis medicus alius tanto malo mederi poſſit præter Deum, qui animam ſuã gratia erigit, illuminat, & ſubijcit ſibi? deniq; reatũ pęnæ remittit ille, qui offenſus eſt peccati iniuria. Hic aũt Deus eſt.

Innumeræ ſunt & magnæ vtilitates, quæ ex huiuſmodi cogitationib. capiuntur ab his, quibus tanquam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Ex his aliquas hic breuiter attingemus.

Prima vtilitas.
Lib. 83. qq. q. 76.
Pſalm. 62.

Prima ſit ex verbis S. Auguſtini, ſenſus, inquam, timoris, & maximæ ſubiectionis ſub Deum prædeſtinantem, & liberantem à peccato [Sentiat,] inquit, [anima, ſeipſam non ſibi ſufficere ad extrahendum ſe de ſeruitute peccati, atque hoc modo detumeſcente, & extinctã omni ſuperbia ſubdatur liberatori ſuo, ſynceriterque homo dicat, Adhæſit anima mea poſt te.]

Secũda vtilitas.
In Pſalm. 147.

Secunda vtilitas ex eodem S. Auguſtino, vt attendamus nobis, & ne laboremus, vt inquiramus prędeſtinationem noſtram, ſed vt obediamus diuinæ vocationi. [Quos enim,] inquit, [prædeſtinauit, vocat in pœnitentiam, quia quos prædeſtinauit, illos & vocauit. pœniteat te peccatorum, contumacem te fuiſſe aduers' Deũ, ſecutũ te fuiſſe vias tuas malas.] Signum igitur prædeſtinationis noſtræ eſt pœnitentia, & dolor de peccatis noſtris.

Tertia vtilitas.
Lib. 2. de pecca. mor. & remiſſ. cap. 5.

Tertia vtilitas eſt feruor orationis ad Dominum, ſine quo nihil nec perficere, nec inchoare poſſumus: Qua in re ſuadenda multus eſt idem S. Auguſtinus; vtiturq; ac monet nos etiam, vt vtamur in oratione noſtra ad Deum aſſiduè verbis illis, [Domine, da quod iubes, & iube quod vis.

Quarta vtilitas.
Pſalm. 20.
Ser. p. 39.

Quarta vtilitas eſt ſuauitas quædam in Spiritu ſancto, quam percipit homo Dei munere in contemplatione amantiſſimæ præuentionis huius. Hanc guſtabat Dauid, cùm cecinit; [Præueniſti eũ in benedictionibus dulcedinis:] ſed aduertamus ea, quæ in eadem Dauidis verba ſcripſit S. Bernardus: [Triplex nobis,] inquit, neceſſaria eſt benedictio, præueniens, adiuuans, & conſummans: prima miſericordiæ, ſecunda gratiæ, tertia gloriæ: præuenit miſericordia conuerſionem, adiuuat gratia conuerſationem, perficit gloria conſummationẽ. Verùm in his tribus non immeritò dulcius ſapit ea, quæ non modò immeritos, ſed & malemeritos præuenit, vt dum adhuc ſumus filij iræ, & operamur opera mortis, ipſe cogitet ſuper nos cogitationes

tationes

Digitized by Google

tationes pacis, & ne petētibus quidem, immo & impetentibus; non inuocantibus, ſed prouocantibus; non interpellantibus, ſed etiam repellentibus, ſpiritum bonum, ſpiritum vitæ, adoptionis ſpiritum largiatur. Quid illi animæ dulce ſapiat, cui miſericordia tanta non ſapit? Meritò proinde benedictio dulcedinis nominatur ea, quæ præuenit; quia quæ adiuuat, fortitudinis; quę conſummat, plenitudinis eſt.] *In Pſ. 144.* Legantur etiam quæ adfert S. Auguſtinus, explicans illud Prophetæ: [Memoriam abundantiæ ſuauitatis tuæ eructabunt. Quid eſt hoc?] inquit, [quià noſtri oblitus non es, cùm nos obliti te fueramus: hæc enim memoria ſuper nos prædicanda eſt, enarranda eſt, & quia valde dulcis eſt, manducanda, & eructanda eſt.

Ad extremum hic animaduertendum videtur, eandem præuenientem gratiā, & adiuuantē efficere nihilominus conuerſionem alteram, quæ fit in nobis de gratia in virtutem, & de virtute in virtutem: *Matth. 11.* Propter eandem omninò rationem. *Epiſt. 146.* Sic enim Sanctus Bernardus intelligit verbum Domini: [Ita Pater, quoniam ſic placitum fuit ante te,] & addit, [tuo placito ſunt, quod ſunt, non ſuo merito: nec enim inuenis merita, ſed præuenis: omnes peccauimus, & egemus præueniri. Tu ergo frater agnoſce te præuentum, & præuentum in benedictionibus dulcedinis, non à me qui nihil ſum, ſed ab illo qui me, vt de tua te ſalute monerem, aſpirando præuenit. Nam vt multum mihi tribuas, plantator ſum, rigator ſum, abſque illo tamen qui incrementum dat, quid ſum? Ipſi te in omni humilitate ſubijcias, ipſi tota deuotione inhæreas: me verò vtere eius ſeruo, conſeruo tuo, comite in via, & cohærede futuro in patria,] quę poſtrema verba ſancti Patris libenter adſcribo, vt intelligamus etiam, quo loco apud nos eſſe debeant, qui nos inſtituunt, & deducunt in viam ſpiritus.

Quo modo Deus excitet peccatores ad conuerſionem à peccatis.

CAPVT V.

QVæ reparationem lapſi, & iuſtificationem eius à peccato antecedunt, multa ſunt; omnia tamen diuinæ gratiæ ſunt beneficia, quibus Deus peccatorem mouet, vt in ſe ipſum redeat, & creatori ſuo ſe omninò reſtituat. Et quanquam ex Scripturis & Patribus ea poſſunt adferri, alienū tamen eſt ab inſtituta breuitate, ſingula recenſere: præſertim cùm à S. Proſpero ferè numerentur, cū ſcribit in hunc modum: [Gratia Dei,] inquit, [omnibus iuſtificationibus principaliter præeminet, *Lib. 2. de vocatione gentium, c. 26.* ſuadendo exhortationibus, monendo exemplis, terrendo periculis, incitando miraculis, dando intellectum, inſpirando conſilium, cor ipſum illuminando, & fidei affectionibus imbuendo.]

Solet Deus diuinis beneficijs hominē plerunq; mulcere, vt reſipiſcat. [Vna ex diuinis præuētionibus,] inquit S. Gregorius, [ſūt diuinā beneficia: *Lib. 14. moral. cap. 19.* vocat nos Deus, cùm muneribus præuenit: reſpondemus nos vocationi eius, cùm dignè, iuxta percepta munera, deſeruimus.] Adhibet interdum etiam flagella, vt S. *In Pſ. 54.* Hieronym. & alij multi ſæpe teſtātur, vt quos non emendarunt beneficia, calamitates corrigāt: eſtq; diuinæ vltionis formidandum iudicium, quod impij peccare ſinantur impunè. Sed hæc & alia multa his ſimilia externa ſunt, & remotiora. Admirabilia ſūt, nec explicari facilè poſſunt illa, quę peragit Dn̄s in aīs peccatorum, vt ad ſe redeant. & ingentis miraculi loco eſt intelligere, quomodo excutiātur & concutiantur à Domino conſcientiæ peccatorum, vt tandem agnoſcāt, & exuant immanem illam peccati ſeruitutē, ſeque libenter dedant clementiſſimo patri reuocāti. [Agit,] inquit S. Proſper, *Ibidem.* [hoc occulta, & potens Dei gratia, quæ dimotis terrenarum opinionum, & operum mortuorum fauillis, torrem obruti cordis exagitat, & deſiderio veritatis inflammat: non vt inuitū hoīem ſubigat, ſed vt ſubiectionis cupidum faciat: nec vt igno-

In Io.tract. 27. vt ignorantem trahat, ſed vt intelligentem, ſequentemq́; præcedat.] idcirco S. Auguſt. affirmat, maius opus diuinæ poteſtatis extitiſſe, ex impio pium facere, quàm mundum vniuerſum condidiſſe.

Eſt igitur ſecretum hoc ſoli Deo planè cognitum, ſolius enim Dei donum, & partus eſt Poſſumus tamē ex his, quæ Scriptura diuina teſtatur, & à ſāctis Patribus, ac experientia ipſa didicimus, qualnā affectiones in peccatoris quam cōuerſurus eſt, animam, Deus immittat, aliqua coniectura conſequi, & ad ordinem certū reducere, ſimul cum ijs quibus pœnitentia completur vniuerſa.

Primò igitur loco ſtatuitur commiſſæ culpæ cognitio.

Secundò, timor ſupplicij peccato debiti.

Tertiò, dolor de offenſione & iniuria, Deo per peccatum illata.

Quartò, ſpes veniæ impetrandæ à diuina miſericordia.

Quintò, amor erga Deum tam liberaliter condonantem iniuriam.

Sextò, propoſitum, firmaq́; voluntas ſecuturæ emendationis.

Septimò, confeſſio peccatorum.

Octauò, ſatisfactio per pœnitentiæ opera.

Seriem & quaſi hiſtoriam horum omnium, & multorum aliorum, quæ ad tam mirandum diuinæ gratiæ opus concurrūt, deſcribit S. Bernardus, aut quiſquis eſt auctor, & quaſi in tabella depingit in ſermone quem inſcripſit: Parabola de filio Regis. Nobis nunc agendum eſt de prędictis ſingulis capitibus breuiter. Si tamen prius monuerimus, & peccatores, & eos qui ad eorū conuerſionem incumbunt, duo inter alia omnia poſſe plurimum ad reuocandos homines ad *Primum.* bonam vitam. Primum quidem eſt oratio Sāctorum aſſidua; qualis erat, quam pro chariſſimis filijs aſſiduè Deo offerebant Apoſtoli adhuc viuentes: ſed non hæc ſolùm, ſed etiam peccatoris ipſius, ſi conſtans ſit, & deuota: ſic enim ſcribit *In Io.tract. 26.* S. Auguſt. [Nemo pōt venire ad me, niſi pater meus traxerit eum. Magna gratiæ commendatio, nemo venit niſi tractus; quem trahat, quem non trahat; quare *Ioann. 6.* illum trahat, & illum non trahat, noli velle iudicare, ſi non vis errare: ſemel accipe, & intellige, non traheris? ora vt traharis.] Secundum vero eſt, audire verbum Dei, *Secundum.* vel ſaltem legere attentè & piè: ſiquidem dicit Dominus de eo: [Nunquid non verba mea ſunt quaſi *Ierem. 29.* ignis, & quaſi malleus conterens petrā?

Quæ peccati cognitio ad lapſi reparationem & conuerſionem requiritur.

CAPVT VI.

INter alia quæ Dauid poſt lapſum in grauiſſima illa duo flagitia Dño ꝑponit, ad cōmouendam pietatē, & cōmiſerationē eius, primū locū obtinet illud: [Qm̄,] inqt, [ini- *Pſalm. 50.* quitatem meam ego cognoſco, & peccatum meū contra me eſt ſemper.] quo loco ſcribit S. Augu. Ideò peto vt ignoſcas, quia ego cognoſco.] Et alibi: [Quo *Homil. 50. lib. 50. homiliar.* pacto, quæſo, Deus dignatur ignoſcere, quod in ſe, ipſe homo dedignatur agnoſcere?] Et S. Hieron [Si ponis,] ait, peccatū tuū ante te, Deus nō ponit ante ſe.]

Duplex aūt de peccato hèri pōt conſideratio. *In Pſal. 50.* vna, quæ ad peccatum duntaxat cognoſcendū refertur: altera, quæ ſimul ſpectat eius deteſtationē. De priore, nō eſt, quod multū quærat peccator, nec de ea à nobis ſermo inſtituitur hoc loco, quia pertinet ad Theologos: poſterior noſtra eſt, & hanc dēt in primis cōparare, qui ſeriò conuerti ad Dñm, ſatagit.

Cognoſcat igitur primùm peccator, *1.* quomodo concipiatur, & formet in aīa peccatū; quo modo idē foras prodeat in opus, & in exēplum. Qua de re S. Greg. *Lib. 4. mor. cap. 25.* [Quatuor modis,] inquit, [peccatū perpetratur in corde, quatuor conſummatur in opere. In corde namq; ſuggeſtione, delectatione, conſenſu, & defenſionis audacia perpetratur: fit enim ſuggeſtio per aduerſarium, delectatio per carnem, cōſenſus per ſpiritum, defenſionis audacia per elationem; culpa enim quæ terrere mentem debuit, extollit, & deijciendo eleuat, ſed grauius eleuādo ſupplātat. Vñ & illā primi hois rectitudinē antiquus hoſtis his quatuor ictib. fregit: nā ſerpēs ſuaſit, Eua delectata eſt, Adam

conſenſit;

Digitized by Google

conſenſit; qui etiam requiſitus confiteri culpam, per audaciam noluit: Hoc verò in humano genere quotidie agitur; ſerpens ſuadet, quia occultus hoſtis mala cordibus hominum latenter ſuggerit: Eua delectatur, quia carnalis ſenſus ad verba ſerpẽtis mox ſe delectationi ſubſternit: conſenſum verò Adam mulieri præpoſitus præbuit, quia dũ caro in delectationem rapitur, etiam à ſua rectitudine ſpiritus infirmatus inclinatur; & requiſitus Adam confiteri culpam noluit, quia videlicet ſpiritus, quò peccando à veritate diſiungitur, eò in ruinæ ſuæ audacia nequius obduratur. Eiſdem etiam quatuor modis peccatum cõſummatur in opere: prius namque latens culpa agitur, poſtmodum verò etiam ante oculos hominum ſine confuſione reatus aperitur: dehinc, & in conſuetudinem ducitur: ad extremum verò, vel falſæ ſpei ſeductionibus, vel obſtinatione miſeræ deſperationis enutritur.

2. Secundo loco oportet, intelligat idẽ, quandonam peccatum ſit mortiferum, quando venia dignum, & de hoc ipſo idem B. Gregorius ad Auguſtinum Anglorum Epiſcopum ita docet: [Neceſſaria eſt,] inquit, [magna diſcretio, vt inter ſuggeſtionem, delectationem atque conſenſum iudex ſui animus præſideat. Cùm enim malignus ſpiritus peccatum ſuggerit in mẽte, ſi nulla delectatio ſequatur, peccatum omnimodò perpetratum nõ eſt: cum verò caro delectari cœperit, tunc peccatum incipit naſci: ſi autem etiam ad conſenſionem ex delibera tione deſcendit, tunc peccatum cognoſcitur perfici: in ſuggeſtione igitur peccati ſemen eſt; in delectatione fit nutrimentum; in conſenſu perfectio. Et ſæpe cõtingit, vt hoc quod ſpiritus malignus ſeminat in cogitatione, caro in delectationem trahat, nec tamen animus eidem delectationi cõſentiat: & cùm caro ſine anima delectari nequeat, ipſe tamen animus carnis voluptatibus reluctãs in delectatione carnali aliquo modo ligatur inuitus, vt ei ex ratione contradicat, nec conſentiat, & tamen delectatione ligatus ſit, ſed ligatum ſe eſſe vehemẽter ingemiſcat.] Eandem rem adhuc planius explicat S. Bernardus. & quia res eſt magni momenti, ad ipſius etiam verba attendiſſe oportet. [In nobis,] inquit, [eſt, ſi vinci nolumus: & nemo noſtrum in hoc certamine deijcitur inuitus: ſub te eſt, ò homo, appetitus tuus, & tu dominaberis illius: poteſt inimicus excitare tentationis motum, ſed in te eſt, ſi volueris, dare, ſeu negare cõſenſum: in tua facultate eſt, ſi volueris, inimicum tuum facere ſeruum tuum, vt omnia tibi cooperentur in bonum. Ecce enim inflammat inimicus deſiderium cibi, vanitatis, aut impatientiæ, cogitationes ingerit, aut excitat libidinis motum, ſolummodo ne conſenſeris, & quoties reſtiteris, toties coronaberis.]

Lib. 12. Regiſtri c. 11. — *Serm. 5. in quadrageſima.* — *Geneſ. 4.*

3. Tertio, cognoſcat peccator peccati, di cõmne vim & naturam, an immaniſſimam atrocitatem. 1. Primùm enim iniuria eſt, vt attigimus capite tertio, quã Deo facit, qui peccat, qua indicit illi inimicitias ſempiternas: derelinquit enim (vt Scriptura loquitur) Deum ſuum, cõtemnit, ſpernit: à Deo recedit cor eius, aduerſus Deũ rebellis eſt homo, recalcitrat, apoſtatat, repugnat, & quaſi bellum gerit: & reipſa ita inſoleſcit ſuperbia atq; barbarie, vt Deum odio proſequatur: imò apud Apoſtolum peccatores accuſantur, tanquam Deum facto negantes: quo loco ſanctus Hieronymus: [Quotieſcũque,] inquit, [vincimur vitijs, atque peccatis, toties Deum negamus:] quam immanitatem meritò conſequitur odium Dei ipſius aduerſus peccatorem [odio enim eſt Deo impius, & impietas,] ait Salomon) & maxima abalienatio voluntatis eius ab homine, tanquã ab hoſte nominis, & gloriæ ſuæ.

Ierem. 2. 1. Reg. 2. Ierem. 33. Ierem. 17. Num. 15. Ezech. 2. Iſa. 45. Epheſ. 1. Sapien. 14.

2. Deinde, pondus grauiſſimum eſt peccati labes, quod hominem ad vilia quæque deiectum nõ ſinit dignas ſe, hoc eſt, cœleſtes cogitationes ſuſcipere: ob quã cauſam iniquitas apud Zachariam deſcribitur, ſedens in talentum plumbi: [Omne enim peccatum,] inquit S. Gregorius, [graue eſt, nec permittit animã ad ſublimia eleuari:] neq; enim deſertor Dei eſt peccator, niſi quia animo rebus creatis, ijsq; infrà ſe poſitis, adhæreſcit, & colligatur, & ob amorem bonorum commutabilium, quod ſæpe & [illegible] fuſè docet S. Auguſtinus, cõtemnit ſummum illud incommutabile, ac diuinum bonum.

Zachar. 5. Homil. 2. in Ezech.

Hinc

3. Hinc efficitur peccatorem, hac peccati quaſi eſca captum, non ſolùm proſternere ſeſe, & abijcere ad ea, quibus præeſſe iure debet, & dominari; ſed eodẽ ipſo peccati impetu in alia, eaq; plerunque grauiora ſcelera præcipitare; abiectaq; recta ratione, viuere potius pecudum ritu, quàm hominum: quem propterea monſtro ſimilem ex homine belluaque *Lib. 7. moral. c. 13.* conflato ſcripſit S. Gregorius: [Quod ſi quando, inquit, quaſi ab obtentu rationis incipit, ſemper tamen ad irrationabiles motus tendit: & quaſi homo in beſtiam deſinit, dũ culpa per rationis imaginem inchoans vſque ad irrationabilẽ effectum trahit.] Ex quo exiſtit abominanda illa peccati fœditas, qua homo ſceleſtus, & peccati lue inquinatus inuiſus redditur Deo, et Angelis eius: quam- *In Pſal. 37.* uis vt ſcribit S. Auguſtinus: [Illi peccata non puteant, qui non habet olfactum animæ ſanum.]

4. Sequitur ad prædicta atrox peccati ty- *Homil. 9. in 1. Corinth.* rannis, qua ſibi peccatorem omninò ſubijcit, eiusq; animam, vt ait S. Chryſoſtomus dirè vexat, lacerat, ſecat: neque hæc ſolùm, ſed ſimul etiam tyrannis Satanæ, cuius peccator per peccatum ex filio Dei filius efficitur, & vile manci- *In 1. Ioan. tract. 4.* pium, vt ex Scripturis ritè colligit S. Auguſtinus; & iam cap. tertio à nobis eſt *Homi. 2. de Lazaro.* explicatum: Addit denique S. Chryſoſtomus, peccatorem non ſubſtantia quidẽ, voluntate tamen conuerti in dæmonem; voluntatum nimirum indiuidua cõglutinatione, vt propterea à Domino dictum *Ioan. 8.* ſit: [Vos ex patre diabolo eſtis, & deſideria patris veſtri vultis facere] Quod igitur ſupplicium tanto ſceleri ſtatui à Deo potuit dignius, & accommodatius, quàm rebelles hoſce, ac deſertores æterno cœli exilio damnare, & ſempiternis apud inferos flammarum incendijs adiudicare?

5. Hæc omnia ad peccati grauitatem intelligendam ſatis ſunt quidem, præſertim iuncta ijs quæ dicta ſunt cap. tertio huius libri, & adhuc dicentur in cap. 15. ſed reſtat adhuc quiddã; quod, ni fallor, prædicta omnia ad fidem huic rei facien- *Serm. 3. in natali Domini.* dam longè ſuperat; idque à S. Bernardo his verbis exprimitur: [Ludebam ego foris in platea, & in ſecreto regalis cubiculi ſuper me ferebatur iudicium mortis: audiuit hoc vnigenitus eius, exijt poſito diademate, ſacco veſtitus, aſperſus cinere caput, nudus pedes, flens, & eiulans quod morte damnatus eſſet ſeruulus eius. Intueor illum ſubitò procedentem, ſtupeo nouitatem, cauſam percunctor, & audio: quid facturus ſum? adhuc ne ludam? & deludam lachrymas eius? planè ſi inſanus ſum, & mentis inops: nõ ſequar eum, nec ſimul cum lugente lugebo? Ecce vnde pudor; dolor & timor vnde? vtique quia ex conſideratione remedij, periculi mei æſtimo quantitatem: neſciebam, ſanus mihi videbar; & ecce mittitur virginis filius, filius Dei altiſſimi, & iubetur occidi, vt vulneribus meis pretioſo illius ſanguinis balſamo medeatur. Agnoſce, ò homo, quàm grauia ſunt vulnera, pro quibus neceſſe eſt, Dominum Chriſtum vulnerari: ſi nõ eſſent hæc ad mortem, & mortem ſempiternã, nunquam pro eorum remedio Dei filius moreretur.

Ad comparandam tam neceſſariam, & ſalutarem cognitionem, ex qua oriatur deinde dolor de peccatis, ad iuſtificationem neceſſarius, faciũt inprimis meditationes de peccatis, quæ à B. P. Ignatio initio primæ hebdomadæ Exercitiorum in hunc finem poſitæ ſunt.

Quis timor à peccatore concipi debeat in conuerſione à peccato.

CAPVT VII.

HÆC ipſa cõſideratio mortis Chriſti obitæ pro peccatorum noſtrorum expiatione reducit nobis in mẽtem diuinam iuſtitiam, & aperit nobis fontem timoris Domini: nã vt dixit ipſemet Chriſtus in medijs ſuæ paſſionis tormentis conſtitutus, [ſi in viridi ligno hoc faciũt, in arido quid fiet?] *Luc. 23.* ſi enim proprio filio, & tali filio, Deus *Roman. 8.* non pepercit, ſed in eo, in quo omnis ſanctitatis flos, & quaſi viriditas effloreſcebat, poſuit iniquitates noſtras, voluitq; vt per ignẽ tantorũ tormentorũ tantum germẽ, noſtri cauſa, trãſiret; quid faciet nobis? nobis, inquã, arboribus per peccata penitus areſactis, rore diuinæ gratiæ deſti-

Digitized by Google

deſtitutis, ſi nos ipſos nõ incitauerimus ad rectè viuendum, abiecerimusq; à nobis peccatorum onera? Quo loco illud in primis intelligendum eſt, neceſſariam eſſe nobis cognitionem & fidem diuinę iuſtitiæ; ac diuinorum iudiciorum momenta, quæ ex Scripturis habemus, diligentiſſimè examinanda: nam (vt ſentit S. Baſilius) ex fide hac exiſtit timor ſalutaris, & ad peccatorum execrationẽ neceſſarius. Explicat autem rem hanc alibi, poſitũq; quaſi ob oculos huius timoris ortum, & incrementa, his verbis: [Si quando te ſenſeris ad vnum aliquod cieri, ac proſilire peccatum, mihi ad mentẽ reuoca formidabile illud, nec vlli mortalium tolerabile Chriſti iudicium, in quo quidem præſidet iudex in alto & ſublimi throno; aſtabit porrò creatura omnis pàtrepida, & contremiſcens ad illius glorioſum, & illuſtrem aduentum. & ſinguli quiq; ſiſtentur, de his examinandi, quę quiſq; geſſit in viuis. Deinde eos, qui multa perperam in vità admiſerunt, horrendi quidem ac triſtes circumſtabũt Angeli, ignem paratũ contuentes, ignẽ expirantes, propter propoſiti amarulentiam, vultum præferentes nocti ſimilem, pro mœrore atque hominum odio. Subinde conſpicient barathrum inimum patens, tenebras impermeabiles quidem illas, ignem obſcurũ, cauſticas vires habentem, luce deſtitutum. Inde vermiũ innumerabilium genus venenoſum, ac carniuorum eſitãs ſemper, nec tamen ſe exatiãs, intolerabiles dolores morſibus infligens. Poſtremò omnium duriſſimã pœnam, probrum illud, & verecundiam ſempiternam. Hæc tu time, & huiuſmodi timore eruditus quaſi fræno quopiam arce animam, & inhibe, cùm propendet ad concupiſcentiam vitioſam.] Hic ille timor eſt, quem docet per fidem Deus. [Venite, inquit, filij, audite me, timorem Domini docebo vos: vox,] inquit ſanctus Baſilius, [eſt hæc magiſtri ſuos intimo complectentis affectu, & ad condiſcendam diſciplinam paterna commiſe ratione eos inuitantis.]

Reg. breu. Inter. 209. In Pſal. 33. Pſal. 33.

Cæterùm timor hic à Patribus, præſer tim verò à Caſſiano, & S. Bernardo, triplex eſſe dicitur. Primus timor eſt (inquit ſanctus Bernardus) ne cruciemur in gehenna. Secundus ne excluſi à viſione Dei priuemur tam inæſtimabili gloria. Tertius replet animam omni ſolicitudine timidam, ne fortè deſeratur à gratia. Prior ille metus bonus eſt, & ſalutaris, ſed ſimilis illi timori, quo angũtur famuli aduerſus heros, qui eos imperio coercent, & continent in officio adhibita ſæuitia: & ſanè hinc inchoandum eſſe in exordio conuerſionis tradũt omnes; illi præſertim, qui diu peccatorũ laqueis irretitus, longa conſuetudine deprauatę vitæ theſaurizauit ſibi iram, Dominumque contra ſe ad vindictam concitauit & armauit. Excitatur autem hic ſeruilis timor meditatione mortis, inferni, atque vltimi iudicij. Sed non in eo ſiſtendum eſt, ſed potius ex hoc timore faciendus gradus eſt ad ſuperiores alios, maximè verò ad tertium, qui longè ſublimior ac perfectior reliquis eſt. Nam (vt ait Caſſianus) primi duo proprij ſunt hominũ eorum, qui ad profectum tendentes, nõdum affectum concepere virtutum. Tertius ſpecialiter Dei eſt, & eorum, qui in ſeſe imaginem Dei, ac ſimilitudinem receperunt: ille namque ſolus ea quæ bona ſunt, nullo metu, nulla remunerationis gratia prouocante, ſed ſolo bonitatis operatur affectu: quæ doctrina aliorum etiam Patrum eſt, maximè S. Auguſtini.

Coll. 11. c. 6. & 13. Ser. 2. Dominic. 6. poſt octauã. Epiphan.

Quia tamen prior ille ſeruilis timor maximè locum habet in prima hac, de qua loquimur, inueterati peccatoris cõuerſione, libet hic adijcere praxim ſancti Bernardi, quæ ad prædictum timorẽ, aliosq; ſuſcitandos in corde, ni fallor, valebit plurimũ. Sic verò ſcribit: [Penſa cuius ſit formidinis, & horroris tuũ atq; omniũ contempſiſſe factorẽ, offendiſſe Dominũ Maieſtatis. Maieſtatis eſt timeri, Domini eſt timeri: & maximè huius Maieſtatis, huiuſq; Domini. Ille ille timendus eſt, qui poſtquã occiderit, habet poteſtatẽ mittere in gehennã: paueo gehennã, paueo iudicis vultũ, ipſis quoque tremendũ angelicis poteſtatibus. Cõtremiſco ab ira potẽtis, à facie frigoris eius, à fragore ruentis mũdi, à cõflagratione elementorũ, à tempeſtate valida, à voce Archangeli, & à verbo aſpero. Contremiſco à dentibus beſtiæ infernalis, à ventre inferni, à rugientibus præparatis ad eſcam: horreo vermem rodentẽ, & ignẽ torren-

Ser. 18. de verbis Apoſt. in Pſ. 118. concl. 16. & in Pſal. 127. Serm. 16. in Cant.

Digitized by Google

torrentem, fumum, & vaporem,& ſulphur,& ſpiritũ procellarum: horreo tenebras exteriores. Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lachrymarum: vt præueniam fletibus fletũ, & ſtridorem dentium, & manuũ pedũque dura vincula, & pondus catenarum prementium, ſtringentium, vrentiũ, nec conſumentium. Heu me, mater mea, vt quid me genuiſti filium doloris, filium amaritudinis, indignationis, & plorationis æternæ? Cur exceptus genibus, cur lactatus vberibus, natus in combuſtionẽ
Lib. 50. homil. homil. 50. & cibum ignis? S. Auguſtinus breuius, & ad rem: Aſcendat, inquit, homo aduerſum ſe tribunal mentis ſuæ, & conſtituto in corde iudicio adſit accuſatrix cogitatio, teſtis cõſcientia, carnifex timor.

De compunctionis dolore, amore item & ſpe, quæ concipi debent à peccatore, vt ritè conuertatur.

CAPVT VIII.

Lib. 5. in 1. Reg. c. 11. COmpunctionis gratia, inquit S. Gregorius, [menti non infunditur, niſi prius ipſa ei peccati magnitudo monſtretur.] Igitur vbi per cognitionem peccati diuinitùs illuſtrata mẽs peccatoris eſt, ſperandum eſt, facilè ſubſecuturũ donum compunctionis. Cognoſcitur verò donum hoc præſens eſſe, quando in peccatorum recordatione, mens & conſcientia conturbata in lachrymas, ſaltem cordis, erumpit. Sic Sanctus idem in verba
Lib. 4. mor. cap. 17. Iob 3. illa Iob: [Occupet eum caligo, inuoluatur amaritudine: quia, inquit, caligine oculus confunditur, ipſa per pœnitentiam mentis noſtræ confuſio, caligo nominatur: cum enim ad mentem malè geſta pœnitẽdo reducimus, graui mox mœrore confundimur: perſtrepit in animo turba cogitationum, mœror conterit, anxietas deuaſtat, in ærumnam mens vertitur, & quaſi quodam nubilo caliginis obſcuratur: quem enim fructum,
Rom. 6. ait Apoſtolus, habuiſtis tunc in illis, in quibus nũc erubeſcitis? diem verò amaritudine inuoluimus, cùm prauæ delectationis gaudium quæ ſupplicia ſequatur, aſpicimus, & aſperis hoc fletibus circundamus. Sed ſi ita eſt, quanta animaduerſione pœnitentiæ huius diei nox ferienda eſt, videlicet ipſe conſenſus ad culpam? vnde & aptè ſubiungitur, noctẽ illam tenebroſus turbo poſſideat: quaſi enim quidam turbo tẽpeſtatis, eſt concitatus ſpiritus mœroris.

Porrò compunctionis apud S. Gregorium duo ſunt genera, vt ſæpe ille docet, *Lib. 3. dialog. ca. 34. lib. 2. ſuper Ezech. homil. 22. & lib. 5. in 1. Reg. ca. 14.* cui addi debet tertium ex alijs ſanctoribus, & præſertim S. Bernardo. De primis duobus ita ſcribit ſanctus Pontifex: [Duo compunctionis genera ſunt, quia Deum ſitiens anima prius timore compungitur, poſt amore. Prius enim ſeſe in lachrymis afficit, quia dũ malorum ſuorum recordatur, pro his perpeti æterna ſupplicia pertimeſcit: at verò cùm lõga mœroris anxietate fuerit formido conſumpta, quædam iam de præſumptione veniæ ſecuritas naſcitur, & in amore cœleſtium gaudiorum animus inflãmatur; & qui prius flebat, ne duceretur ad ſupplicium, poſtmodũ amariſſimè flere incipit, quia differtur à regno. Hæc S. Greg.

Primum compunctionis genus illud eſt quod à Theologis appellatur attritio: nec alio nomine dignũ eſt, eò quod adhuc longè diſtat ab altiſſimo illo mœrore, & dolore cordis, qui contritio nominatur. Secundum etiam mœroris genus licet cum amore coniunctum ſit, eſt nihilominus & ipſum attritio, licet priore excellentius, vt quod ex amore proficiſcitur: non autẽ adhuc contritio, quia nititur non amori Dèi perfecto, qualem exigit contritio, ſed amori cœleſtiũ gaudiorum, qui, non ineptè, appellatus eſt amor concupiſcentiæ.

Neceſſe igitur eſt, vt altiorem gradũ de peccatis commiſſis dolor teneat, itaque afficiat peccatoris animum, vt non amore aliquo ſui peccata ſua defleat, ſed præcipuè ipſo amore ſolius Dei, in quẽ ſolum grauiſſimè iniurioſus fuit, ſanctiſſimam eius legem violando, eiuſq; voluntatis placita temerè reſcindẽdo. Hãc contritionem non poterat explicatius vno verbo nominare S. Bernardus quã nomine pudoris: & hic eſt tertius compunctionis altiſſimusq; gradus; ſic verò ſcribit: [Cogitantem quod Patrem offenderim, eſt certè quod pudeat, & ſi nõ *Ser. 16. in Cantic.* qđ terreat: voluntariè genuit me verbo

Digitized by Google

veritatis, non ſtimulo carnalis cupidita
Iacob. 1. tis excuſſit, quemadmodum genitor car
nis meæ. Deinde etiam non pepercit vni
genito pro ſic genito: ita ipſe quidem
patrē ſe exhibuit mihi, ſed non ego me
illi viciſſim filium. Quanam fronte
attollo iam oculos ad vultū patris tam
boni, tā malus filius? pudet indigna geſ-
Pſal. 118. ſiſſe genere meo, pudet tanto patri vi-
Pſalm. 68. xiſſe degenerem. Exitus aquarum de-
Pſalm. 30. ducite oculi mei: operiat confuſio faciē
meam, vultum meum pudor ſuffundat,
occupetq; caligo: deficiat in dolore vita
mea, & anni mei in gemitibus: proh pu-
dor, quē fructū habui, in ijs, de qbus nūc
Galat. 6. erubeſco? ſi in carne ſeminaui, de carne
non metam niſi corruptionem; ſi in mū-
1. Ioan. 2. do, & ipſe tranſit, & cōcupiſcentia eius.
Quid? caduca, vana, & planè nulla, &
quorū finis mors eſt, infęlix & inſanus
præferre non erubui æterni Patris amo-
ri, & honori: confundor audire: ſi ego
Malach. 1. Pater, vbi eſt honor meus? ſed & ſi pater
non eſſet, certè obrueret me beneficijs.
Inſtaurat aduerſū me teſtes, (vt alia in-
numera taceam) huius corporis victum,
& huius temporis vſum, & ſuper omnia
ſanguinem dilecti filij clamantē de ter-
ra: pudet ingratitudinis, quanquam ad
confuſionis cumulum arguat etiam red-
didiſſe mala pro bonis, & odium pro di-
lectione. Minimè quidē mihi à beneſa-
ctore, ſicut nec à patre timēdū: verus q p
pe beneficus eſt, dans affluenter, & non
improperās: Nō improperat dona, quia
dona ſunt: & beneficia ſua mihi dedit,
non vendidit; deniq; ſine pęnitentia ſūt
dona eius: at quantò de illo benignius,
tantò de me indignius ſentire cogor. E-
rubeſce nihilominus, & dole aīa mea,
quoniam etſi illum nō repetere, & non
improperare decet: nos tamen omninò
dedecet ingratos, immemoresq; extitiſ-
ſe. Heu, quid vel nūc tandem retribuam
Pſal. 115. Domino, pro omnibus quę retribuit mi
hi? hæc ille: ex quibus etiam colligi poſ
ſunt ea quæ in nobis amorem hunc pu-
doremq; facilè excitant.

Amorem ſpes comitatur, vel etiam
anteit, vt cauſa & fons amoris: iſta, in-
quam, ſpes, quæ tremefactam volunta-
tem & mētem peccatoris, confuſionis-
que tenebris obrutam erigit ad diuinæ,
& ſummæ miſericordiæ viſcera contem
planda, liberans à periculo peſſimæ de-
ſperationis; in quam ſanè præceps rue-
ret, ſi timore ſaucia timori habenas re-
mitteret: eamque in ſingulari ſupernæ
gratiæ conſolatione conſtituens. Sed
libet de re hac audire S. Bernardum: [In *Ser. 12. in*
pace in idipſum, inquit ex Pſalmo, dor- *Cantica.*
miam, & requieſcam: quoniam tu Do *Pſalm. 4.*
mine ſingulariter in ſpe conſtituiſti me:
quod equidem tale eſt; Donec quis pre-
mitur à ſpiritu ſeruitutis, parūq; habet
de ſpe, de timore plurimum, non eſt ei
pax, neque requies; fluctuante nimirum
conſcientia inter ſpem, & timorem; ma-
ximeq; quod ſupercedēte timore abun-
dantius cruciatur: nā timor pœnam ha-
bet, & ideò non eſt illi dicere, In pace in
idipſum dormiam, & requieſcam: quan-
do necdum ſe ſingulariter in ſpe conſti-
tutū dicere pōt. Cæterū, ſi paulatim per
incremētū gratię cęperit deficere timor,
& proficere ſpes, cùm demùm ad hoc
ventum fuerit, vt totis viribus exurgens
charitas in aduentum ſpei foras mittat
timorem, non eiuſmodi anima ſingula-
riter in ſpe conſtituta videbitur, ac pro-
inde in pace in idipſum dormire iam &
requieſcere? Si dormiatis inter medios *Pſalm. 67.*
cleros pennæ colūbę deargentatæ, quod
propterea dictum puto, quoniam eſt lo-
cus inter timorem & ſecuritatē tāquam
inter læuam, & dexterā media videlicet
ſpes, in qua mens & conſcientia, molli
nimirum ſuppoſito charitatis ſtrato, ſua
uiſſimè requieſcit; & de ferculo Salomo *Cantic. 3.*
nis dicitur, media charitate conſtrauit
pp filias Hieruſalem: nam qui ſe ſingula
riter in ſpe conſtitutū ſentit, non iam in
timore ſeruit, ſed in charitate reqeſcit.

De propoſito emendationis, confeſſionis Sacramēto, & ad Chriſtum Saluatorem conuerſione in eundem finem neceſſaria.

CAPVT IX.

PErfectè conuertitur,] ſcribit *Lib. 3. in 1.*
S. Gregorius, [qui cū ſemel *Reg. c. 7.*
quod praue egerat, plangit,
quod rurſum plangat, vltra
non repetit.] id quod ab alijs Patribus
conſtanti conſenſu prædicatur. [In lege
poſitum

Digitized by Google

Leuit. 13. poſitum eſt, inquit S. Hierony. in vibice *In Michaã* & cicatrice combuſturæ lepram ſolere *cap. 7.* generari, & mutare colorem pili, & ad priorem deformationem cicatricis nouellam accedere fœditatẽ. Hoc propterea, ne quis ſecurus de pœnitẽtia, peccet, & cauterio indigeat, & ſanatus vulneretur: & ſanè vera contritio, intimusq; de peccatis cõmiſſis dolor hoc firmũ propoſitum voluntatis, non eadem iterum, nec alia denuò ſcelera patrandi, gignat oportet: alioquin & dolor fictus habebitur, & contritio ſimulata: Talis fuit triſtitia Corinthiorum ab Apoſtolo commendata, tanquã parens perfectæ pęnitentiæ, ex qua ſequitur hæc conſtans deliberatio, in eadem non recidendi in po*2. Cor. 3.* ſterum. [Idipſum quod contriſtati eſtis ad pęnitentiam, quantam, inquit, in vobis operatur ſolicitudinem?] hoc eſt, ad *Ibi. lect. 3.* vitanda mala, & facienda bona, vt expo*Moral. reg.* nit S. Thomas; & ante illum ſignificauit *1. cap. 3.* S. Baſilius. In quam rem poſt peccatum *Pſal. 118.* adeò incubuit verus pænitens Dauid, vt non ſolùm ſtatuerit, & iurarit cuſtodire iudicia iuſtitiæ Dei, ſed auſus ſit ſibi in *Ibidem.* hac re Deũ (cui ſoli nota erat mẽs eius, atq; conſcientia) quaſi ſponſorẽ, & fideiuſſorem depoſcere. ſic Aquila & Theodotio, à quibus non diſſentit S. Chryſomus, legunt illud: [Suſcipe ſeruũ tuum in bonum, hoc eſt, inquiunt, ipſe ſponſorem te prębe promiſſi mei, quod ſcilicet leges tuas exequi ſtudebo.]

Ad imbuẽdum animum hominis vitæ prioris pertæſi, adeò ſanctis & neceſſarijs affectionibus, quales illæ ſunt omnes, quas proximè recenſuimus, mirificè iuuat hebdomada prima Exercitiorum B. P. N. Ignatij.

Cuius extrema clauſula poſt maturã conſcientiæ propriæ diſcuſſionem, eſt ſacramentalis confeſſio; altera tabula poſt naufragium à Chriſto Domino & *Ioan. 20.* Saluatore noſtro inſtituta; cũ dixit: [Accipite Spiritum ſanctum, quorũ remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retẽta ſũt:] de qua mihi hoc loco agendũ non eſt vberius, qđ ab alijs præclarè præſtitũ eſt hoc officium, neq; ad propoſitum noſtrũ pertinet. Duo tamen breuiter attingenda ſunt. Primum eſt, quod à S. Bernardo fusè explicatur. Confeſſionem vt rectè fiat, quædam omninò requirere. [Omne, inquit, quod remordet conſcientiam confitere humili- *Serm. 16.* ter, purè, fideliter: ſunt qui gloriantur, *in Cant.* cùm malè fecerint, & exultant in rebus peſſimis: hos tanquam ſæculares ab hac diſputatione amoueo: quanquam de his *Prouer. 2.* qui religiosè veſtiti ſunt, nonnunquam audimus aliquos reminiſci, & impudentiſſimè iactare mala præterita. Sæcularis adhuc animi indicium eſt hoc: nonnulli talia quaſi dolendo, & pœnitendo rememorant, ſed gloriam intentione captantes: hi cõmiſſa non diluunt, ſed ſeipſos illudunt. Oportet confeſſionẽ eſſe ſimplicem; non intentionem (fortè quia latet hoĩes) excuſare delectet, ſi ſit rea, nec leuigare culpam, quæ grauis eſt, nec alieno adumbrare ſuaſu, cùm inuitum nemo coẽgerit. Primum illud non confeſſio eſt, ſed defenſio; nec placat, ſed prouocat: ſequens monſtrat ingratitudinẽ; & quò minor reputatur culpa, eò minuitur, & gloria indultoris: iam à poſtremo primi hominis dehortetur exemplum, nec culpã ſiquidem diffitẽtis, nec tamen conſequentis veniam, non dubiũ quin ob reatus mulieris admixtionem. Genus excuſationis eſt, cùm argueris tu, alium incuſare: ſit autem & fidelis cõfeſſio, vt confitearis in ſpe, de indulgentia penitus non diffidens, ne tuo te ore, non tam iuſtifices, quàm condemnes. Iã verò ſic compunctus, & certus de vita, certus quoque nihilominus es, vacuo nequaquam nomine appellari Ieſum eum, qui in te talia valuit, & voluit operari.]

Atque hoc ipſum alterum illud eſt, quod à me hoc loco afferendũ eſt. Chriſtum Ieſum Dominum, & Saluatorem noſtrum huius operis totius auctorem, & tanti beneficij vendicare ſibi gloriam vniuerſam, & hiſce miſericordiæ tantæ viſceribus hominum corda ad ſui amorem mirabiliter excitare: [Mediator Dei & hominum homo Chriſtus Ieſus (ſcribit S. Leo Papa) hanc prępoſitis Eccleſię *Epiſt. 91.* tradidit poteſtatem, vt & confitentibus *ad Theodo-* pęnitentiæ ſatisfactionem darẽt, & eadẽ *rum.* ſalubri ſatisfactione purgatos, ad communionem Sacramẽtorum per ianuam reconciliationis admitterẽt. Cui vtique operi inceſſabiliter ipſe Saluator interuenit, nec vnquam ab his abeſt, quæ miniſtris ſuis exequẽda commiſit, dicens;

Digitized by Google

Matth. 28. Ecce ego vobiſcũ ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſæculi: vt ſi quid per ſeruitutem noſtram bono ordi ne, & grato impletur affectu, non ambigamus per ſpiritum Sanctum nobis fuiſſe donatum]Chriſtus igitur Redem ptor noſter, ipſe eſt, qui diuinã gratiam omnem, & eam præſertim, quæ facit ad peccatorum cõdonationem, per paſſionem, & mortem ſuam nobis meruit. Siquidem lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo: ipſe eſt, qui Sacramentum reconciliationis inſtituit: ipſe, qui præuenit gratiæ ſuæ ſplendore, diſiicitq; tenebras conſcientiæ: ipſe qui cor hominis excitat, commouet, & agitat: ipſe qui infigit timorem, ſuſcitat ſpem, ciet lachrymas compunctionis, ignẽ amoris incendit; ipſe qui Sacramentalem virtutẽ gratiæ iuſtificãtis productricem informat, & animat; qui in nouam creaturam hominẽ transfert depoſito veteri homine; qui nos in amicitiã recipit; qui patri ſuo reconciliat; vt planè nõ vacuo nomine (vt ait S. Bernardus) Ieſus nominetur, qui in nobis talia valuit, & voluit operari: & alibi idem ſic: [Peccatum quod mors animæ eſt, nec compunctionis mihi ſenſũ, nec confeſſionis reliquerat vocem, & eram mortuus. Venit is qui peccata dimittit, & vtrumq; reſtituit, & dicit animæ meæ, ſalus tua ego ſum. Quid mirum ſi cedit mors, vbi vita deſcendit? Iam corde creditur ad iuſtitiam, & ore confeſſio fit ad ſalutẽ; iam oſcitat puer, & oſcitat ſepties, & dicit, Septies in die laudem dixi tibi Domine.

Apocaly. 1.

Ibidem.

Ser. 15. in Cantic.

Pſal. 34. *Rom. 10.* *4. Reg. 4.* *Pſal. 118.*

Igitur ad eandem conuerſionem peccatoris concurrat neceſſe eſt, & fides in Chriſtum Dominum, & timor venturi iudicis, & ſpes in ſanguine ipſius, & dolor, quod in nobiſmetipſis crucifixerimus Filium Dei, & oſtẽtui habuerimus; & amor erga tantum Redemptorem, & ingens ardensque ſtudium illi eidem in omnibus obtemperandi, eius veſtigia imitandi; reiecta deniq; mundi carnisq; cura, Chriſto per eius Sacramenta inhærendi; Chriſtum eiusque crucem amplectendi; Chriſtum in omnibus, quoad fieri poſſit, induendi.

De ſatisfactione ac pœnitentiæ operum vſu.

CAPVT X.

Signum veræ confeſſionis, inquit S. Gregorius, non eſt in oris confeſſione, ſed in afflictione penitentiæ. Tunc namque bene conuerſum peccatorẽ cernimus, cùm digna afflictionis auſteritate delere nititur, qđ loquendo confitetur. Vnde Ioan. Baptiſta malè conuerſos Iudæos ad ſe cõfluentes increpans ait, Genimina viperarum, quis oſtendit vobis fugere à vẽtura ira? facite ergo fructus dignos pęnitentiæ: In fructu ergo nõ in folijs, aut ramis pęnitentia cognoſcenda eſt: quaſi arbor quippe bona voluntas eſt: confeſsionis ergo verba quid ſunt aliud, niſi folia? nõ ergo folia propter ſe ipſa, ſed propter fructum nobis expetenda ſunt: quia idcirco omnis confeſſio peccatorum recipitur, vt fructus pœnitentiæ ſubſequatur. Vnde & Dominus arborẽ folijs decoram, fructu ſterilem maledixit, quia confeſſionis ornatum non recipit ſine fructu afflictionis. Hæc S. Gregorius.

Lib. 6. in 1. Reg. c. 15.

Matth. 3.

At hic fortaſsè quæret quiſpiam, cur recipienti Sacramentũ confeſſionis neceſſaria ſit ſatisfactio, non item illi qui Sacramento Baptiſmi initiatus eſt. Reſpondeo: Quia pœna comitatur culpã, & quanquã culpa remittitur per Sacramentum Pœnitẽtiæ, pœna tamen non omninò relaxatur, ſed potius cum ęterna eſſe deberet in temporaneã commutatur. Iuſto ſanè Dei iudicio, vt qui aduerſus tam inſignem Dei liberalitatem, pœnam omnem omninò cõdonantis in Baptiſmo, nouis ſceleribus poſtea patratis ingratus fuit, indignus etiam fit, cui eadem in confeſſione penitus remittatur: quare oportet verè pęnitentem pænas luere, quibus diuinæ iuſtitiæ ſatisfactum facilè putet: ob quam cauſam à S. Ambroſio fortè ſcriptum illud eſt: [Si peccator futuras pœnas gehẽnæ in hoc paruo vitæ ſpatio compenſauerit, ſe ipſum ab æterno iudicio liberat.

Lib. ad virginem lapſam, c. 8.

Quod ſi adhuc quæras, vnde vim habeat noſtra ſatisfactio. Vnde, inquam, & noſtra confeſſio; nẽpe ex pretioſiſſimo ſanguine

Digitized by Google

ſanguine Chriſti. S. Bernardus cùm attuliſſet ex Apoſtolo, nō relinqui nunc nobis alium Baptiſmum ſiue hoſtiã pro peccato, vndamque nunc exigi lachrymarũ propriam, propriam baiulandam crucem, propria mortificanda membra, propriam hoſtiam immolandam; addit, [ſola nimirum ſecundi Adæ tribulatio purgat, quos contaminauit offenſio ſola prioris;] non quod propria ſufficere poſſit cuique ſatisfactio; quid enim eſt vniuerſa pęnitentia noſtra, niſi quòd ſi non cōpatimur, omninò nō poſſumus conregnare? quod enim in nobis minus eſt, ipſe ſupplet: modicũ tamen illud, quodcunq; noſtrum eſt, non patitur reſeruari. Quod ſi omnis pęnitentiæ hoc proprium eſt, multò magis illius, quam pęnitenti peccatori in confeſſione Sacerdos imponit: hæc enim ex iiſdem Chriſti meritis, & ſanguine adhuc vires maiores obtinet, quàm alia quæuis voluntaria piorum operum exercitatio. *Ser. de ſex tribulat.*

Tertiò etiam quæri poteſt, quomodo ritè fiat ſatisfactio. Et vt nihil dicamus de ea, quam nunc attigimus in confeſſione accepta pęnitentia; Duobus modis apud ſanctos Patres ſcriptum eſt ſatisfactionis opera exerceri. Primùm, cùm contraria opponimus medicamēta peccatis, vt loquitur S. Gregorius: ac propterea lubricis imponimus cōtinentiã, tenacibus largitatem, iracundis manſuetudinem, elatis humilitatem: quo prorſus modo S. Ambroſius inſtituit virginē lapſam ad pęnitentiam. [Mens, inquit, ac membra ſingula digna caſtigatione punienda: amputentur crines, qui per vanam gloriam occaſionē luxuriæ præſtiterunt; defluant oculi lachrymas, qui maſculum ſimpliciter non aſpexerunt; palleſcat facies, quæ quōdam rubuit impudicè; denique totum corpus incuria maceretur, cinere aſperſum, & opertum cilicio perhorreſcat, quia malè ſibi de pulchritudine placuit: cor verò ſit liqueſcens ſicut cera, ieiunijs inquietans ſeipſum, & cogitationibus ventilans, quare ſit ab inimico ſubuerſum: ſenſus etiam crucietur, quia in mēbra corporis cùm haberet dominationem malo ceſſit imperio. Hæc S. Ambroſius. *Homil. 22. in Euang.* *Cap. 8.*

Modus alter eſt, cùm indiſtinctè operibus bonis, & illis maximè quæ cũ carnis caſtigatione coniuncta ſunt, ſeriò opera datur. tribus illis præſertim, orationi, ieiunio, & eleemoſynæ, à S. Angelo Raphaële Tobiæ cōmendatis: in quibus Sanctus Auguſtinus ſcribit, poſitam eſſe in hac vita hominis iuſtitiam: & alij plerique ſancti Patres auctores ſunt, ijs ipſis ſtare fidem, conſtare deuotionem, manere virtutem. Quare doctrinam hanc tanquam firma fide tenendam omninò amplecti, & reuereri debemus; nec in re tam certa confirmanda eſt diutius immorandum. Legantur alij qui ex inſtituto in hoc argumento explicando bene ſe gerunt. *Tob. 12.* *Lib. de perfect. iuſt. c. 8. ad 17.* *Petr. Chryſ. ſer. 43.*

Nos quartò loco quæramus, an huiuſmodi pœnitentiæ opera, ſint ab omnibus eodem prorſus modo ſubeunda. Et huic quæſtioni hæc eſt reſponſio. Vbi quiſque Eccleſiæ, aut Sacerdotis confeſſarij, aut inſtituti proprij præceptis planè obtemperauerit, in ijs ſanctorũ operum actionibus exercendis, ſi quid amplius poſſit vel debeat addere, vel quaſi ſupererogare, agat cũ viris prudētibus, & ſpiritu Dei præditis: quos omninò in conſilium adhibendos initio docuimus. Alioquin viæ difficillimæ ducib. ſpretis, aut de recto itinere diſcedet, aut declinabit ſaltem: ij ergo iudicent, quid oneris amplius in re hac ſuſtineri poſſit, conſideratis primùm ijs omnibus, quorũ ratio in graui deliberatione habenda eſt. Caſſianus certè non ſolùm cogitationes internas ſeniorum examini reſeruari iubet, ſed vniuerſa etiam, quæ agenda ſũt. Et quidē, quod attinet ad ieiunia aliaſq; ſimiles corporis afflictiones, cũ non omnibus poſſit eadē forma præſcribi, idem fieri oportere demonſtrat exemplo Beniamin cuiuſdã monachi, qui quod obſtinatione, & peruicacia mentis ſuæ in abſtinentiæ ratione ſeruanda definitionibus potius proprijs, quàm traditionibus ſeniorum acquieuerit, relicta eremo rurſus ad vanitatē ſæculi ſit deuolutus, [ruina, inquit, ſua cunctos docens, neminem ſuis definitionibus, vel proprio iudicio confidentem perfectionis culmen aliquando poſſe cōſcendere.] Qua de re ſæpe S. Baſil. ſed pſertim in regulis breuioribus, in quarũ vna tanquã fulmē jacit aduerſus hmōi hoīes dictum illud Apoſtoli, [Facientes voluntates carnis, *Coll. 2. c. 10.* *Cap. 24.* *Inter. 128.* *Epheſ. 2.*

& cogitationum, & eramus natura filij
Inter. 138. iræ.] & poſtea adhuc copioſius plura
adiungit, quæ quiſque apud illum lege-
re facilè poterit: demumq́ue concludit;
[Si ſit qui neceſſariò acriore vel ieiu-
nio, vel vigilia, vel alia quauis re opus
eſſe arbitretur, rationem is, quare id ſic
exiſtimet, iis aperito, quibus credita eſt
cõmunis diſciplinæ procuratio:& quod
illi ſtatuerint, id obſeruato: ſiquidẽ fieri
poterit, vt neceſſitati illius alia ratione
melius conſultatur. Et S. Bernardus cùm
Ser. de obitu Humberti. laudat vt virum ſanctiſſimum Humber-
tum monachum, vita functum, minus
tamen laudandũ ex eo putat, quod præ-
ter voluntatem eius, nimiam aliquando
ſectatus eſt abſtinentiam. [Credo,] in-
quit, [quia ſi quid triſte ſenſit, propter
hoc ſenſit, quod minus nobis conſenſit
de neceſſitate corporis ſui.] quanquam
Capite duodecimo. hac etiam de re ſequenti libro dicturi ſu
mus plura; hæc ſufficiant pęnitenti.

De coniecturis perfectæ conuerſionis & pœnitentiæ.

CAPVT XI.

QVi ſtatum cõuerſionis, quam
hactenus deſcripſimus, atti-
gerit, ſe Deo amicũ & cha-
rum eſſe facilè ſibi perſua-
dere poteſt; non tamen certus omninò
eſſe, ſe cum Deo in gratiam rediſſe: hoc
enim à Deo ſtatutum eſt, vt ignoretur:
ad homines, etiam probos, in ſanctæ vi-
gilantiæ, & humilitatis officijs occupan-
dos aſſiduè, firmiterq́ue continendos:
quare culpa nõ vacat, id curioſius quàm
par eſt inueſtigare. Quemadmodũ olim
Epiſt. 186. reſponſum fuit à ſancto Gregorio nobi-
li fœminæ ex Imperatoris aula, quæ id
ex eo obnixè quæſierat. [Rem,] inquit,
[inutilem poſtulaſti, quia ſecura de pec-
catis tuis fieri non debes, niſi cùm iam
in vltimo vitæ tuæ die plangere eadem
peccata minimè valebis: quæ dies quo-
uſque veniat, ſemper ſuſpecta, ſemper
trepida metuere culpas debes, atque eas
2. Cor. 12. quotidianis fletibus lauare. Certè Pau-
lus Apoſtolus iam ad tertiũ cęlum aſcen
derat, in paradisũ quoq; ductus fuerat,
1. Cor. 9. arcana verba audierat, quæ homini lo-
qui non liceret, & tamen adhuc trepi-
dans dicebat: Caſtigo corpus meum, &
ſeruituti ſubijcio, ne fortè alijs prędicãs
ipſe reprobus efficiar: adhuc timet, qui
iam ad cęlum ducitur, & iam timere nõ
vult, qui adhuc in terra cõuerſatur? per-
pende filia, quia mater negligentię ſolet
eſſe ſecuritas: habere ergo in hac vita
non debes ſecuritatem, per quam ne-
gligens reddaris. Scriptũ eſt enim, bea- *Prouer. 28.*
tus vir, qui ſemper eſt pauidus. & ſeruite *Pſalm. 2.*
Domino in timore, & exultate ei cũ tre-
more.] Hæc Sanctus. Quod quanquam
ita eſt, ſolent tamen Patres ad ſolatium
pęnitentium, veræ conuerſionis, & re-
miſſionis peccatorũ ſigna quædam in-
dicare, vt ex ijs quiſq; coniiciat, in quo
ſtatu ſit, quaſiq; ſe, vt poteſt, deprehen-
dat: quæ emolumentum etiam illud ad-
ferunt, vt animum pęnitentis incendant
ad id optandum, & conſequendũ, quod
fortaſsè nondum adeptus eſt in hac cum
Deo reconciliatione: hæc ex ijs ipſis hic
adſcribimus, ſancto Baſilio, inquam, &
ſancto Bernardo.

S. Baſilius ſic hẽt: [Hac ratione per- *Reg. breu.*
ſuaderi poteſt animæ cuipiam, quod à *inter. 296.*
peccatis libera ſit, & expurgata: Si quis *Primum*
in ſe ipſo affectionẽ illam, ſimilem Da- *ſignum.*
uid ineſſe animaduerterit, apud quem *Pſal. 118.*
eſt, iniquitatem odio habui, & abomi- *Secundum*
natus ſum. Secundò, aut aſſecutum ſe *ſignum.*
præceptũ illud Apoſtoli, qui dixit; Mor- *Coloſſ. 3.*
tificate membra veſtra, quæ ſunt ſuper
terram, fornicationem, immunditiam,
libidinem, concupiſcentiam malam, &
auaritiam, vt verè dicere illud poſſit, nõ
adhæſit mihi cor prauum, declinantem *Pſal. 110.*
à me malignum non cognoſcebam. Ter *Tertium*
tiò porrò, intelligit aliquis, ſe in huiuſ- *ſignum.*
modi affectione poſitum, ſi etiam aduer
ſus peccatores admirabilem & horrore
plenam ſanctorum virorum miſericor-
diam illã imitatus ſit: velut Dauid, apud *Pſal. 118.*
quem eſt; Vidi præuaricantes, & tabe- *1. Cor. 11.*
ſcebam: Apoſtoli verò, qui ait, Quis
infirmatur & ego non infirmor? quis
ſcandalizatur, & ego non vror? Etenim
ſi (vt veritas credere ſuadet) animus no-
bilior eſt corpore, in corpore autem vi-
demus conſueuiſſe nos, fęditatem oẽm
odiſſe, reſpuereq́ue: animum item no-
ſtrum aſpectu cuiuſuis immanis carnifi-
cinæ, & inſidiarum quarumuis, natura-
liter

Digitized by Google

liter vehementer ſolere commoueri, triſtarique; quomodo non tandem credibilius ſit, ea quæ antè diximus, aduerſus peccantes in animis eorum euenire, in quibus Christiana, fraternaque charitas vigeat, quotieſcunque animum eorum, qui peccant, veluti à feris beſtijs ſauciari, abſumiq; animaduerterint, ac veluti cruore vndique ac tabo oppleri? cùm ſcriptũ ſit apud Dauid, Iniquitates meæ
Pſalm. 37. ſupergreſſæ ſunt caput meum, & ſicut onus graue grauatæ ſunt ſuper me: putruerunt & corruptę ſunt cicatrices meę à facie inſipientiæ meæ: & apud Apoſtolum, ſtimulus mortis peccatũ eſt. Quan-
1. Cor. 15. docunque igitur quis, vel in ſuis, vel in alienis peccatis eo modo quemadmodũ ſuprà initio diximus, animo affectum ſe animaduerterit, tum credat ſe liberum eſſe à peccato.]

Ser. de quatuor orandi modis. S. Bernardus ſic: [At fortaſsè quæras, vnde aut quomodo noſſe poteris, vtrũ hanc conſecutus ſis indulgentiam. Sic nimirum conſeruandæ humilitatis gratia diuina ſolet pietas ordinare: vt quanto quis plus proficit, eo minus ſe reputet profeciſſe. Et poſt pauca: Tunc ait
Matth. 9. Dominus paralytico, ſurge, tolle lectum tuum, & ambula. Et tu ergo I. Si iam ſurgis deſiderio ſupernorum. II. Si gra-
Primũ ſignum. batum tollis, corpus ſcilicet à terrenis eleuans voluptatibus, vt iam non fera-
Secundum ſignum. tur anima concupiſcentijs eius, ſed magis ipſa, vt dignum eſt, regat illud, & fe-
Tertiũ ſignum. rat quò non vult. III. Si demùm ambulas, quæ retrò ſunt obliuiſcens, & ad ea
Philip. 3. quæ antè ſunt extendẽs deſiderio, & propoſito proficiendi, curatum te eſſe non dubites: neq; enĩ ſurgere poteras, ſi non aliquatenus onus eſſet alleuiatũ, & nec grabatũ tollere, niſi exoneratus magis, quia nec ambulare in feruore conuerſationis cum peccatorum graui mole poſſibile eſt.]

In fine lib. 50. homil. Sed libet rem totam concludere ſancti Auguſtini præclaro ſenſu: [Fac incertum eſſe, vtrum ignoſcat Deus: quid perdit cum ſupplicat Deo, qui ſalutem perdere non dubitauit, cùm offenderet Deum? quis enim certus eſt, quod etiam Imperator ignoſcat? & tamen pecunia funditur, maria tranſmeantur, procellarum incerta ſubeuntur, & penè vt mors euitetur, mors ipſa ſuſcipitur: ſupplicatur deinde per homines homini: ſine dubitatione fiunt iſta, cùm ſit dubium quo fine proueniant; & tamen certiores ſunt claues Eccleſiæ, quàm corda Regum, quibus clauibus quodcunq; in terra ſoluitur, etiam in cœlo ſolutũ promittitur: & multò eſt honeſtior humilitas, qua ſe quiſque humiliat Eccleſiæ Dei: & labor minor imponitur, & nullo temporalis mortis periculo mors æterna vitatur.

Qui fuerit ſtatus pœnitentium in veteri Eccleſia & deinceps.

CAPVT XII.

QVanti olim fecerit Eccleſia Christiana ſtatum pœnitentium, quamq; floruerit eadem ſanctiſſima pęnitentiæ arctioris diſciplina, fusè multi diſputãt. Quantum verò nunc diſtemus à feliciſſimis temporibus, & vtinam non etiam ab ijs donis, quibus cumulat Deus verè pœnitentes; vident boni omnes, & ingemiſcunt. Cur enim cùm ſint eadẽ ſcelera, & fortaſsè etiam grauiora, nõ ſit eadem animaduerſionis ſeueritas? Non erit igitur alienum ab inſtituto attingere hic feruorem illum antiquiorum pœnitentium in pœnis pro flagitijs patratis ſubeũdis, & ſimul etiam obligationem pęnitentiæ, qua etiam nunc tenentur peccatores, vt perfectè conuertantur. Horum primum explicant luculenter ſcriptores Eccleſiaſtici duo: quorum vnus eſt Tertullianus, qui ſic ſcribit.

Lib. de pœnitentia. Is actus qui magis Græco vocabulo exprimitur, & frequentatur exhomologeſis eſt, qua delictum Domino noſtro confitemur, non quidem vt ignaro, ſed quatenus ſatisfactio confeſſione diſponitur, confeſſione pœnitentia naſcitur, pœnitentia Deus mitigatur. Itaque exhomologeſis proſternendi, & humilificandi hominis diſciplina eſt, conuerſationem iniungens miſericordię illicẽ. De ipſo quoque habitu, atq; victu mandat, ſacco & cineri incubare, corpus ſordibus obſcurare, animum mœroribus deijcere, illa quæ peccauit triſti tractatione mutare. Cæterùm paſtum, & potum pura noſſe, non ventris ſcilicet, ſed

Digitized by Google

animæ cauſa. plerunque verò ieiunijs preces alere, ingemiſcere, lachrymari, & mugire dies noctesq; ad Dominum Deum tuum. Presbyteris aduolui & aris Dei adgeniculari, omnibus fratribus legationes deprecationis ſuæ iniungere. Hæc omnia exhomologeſis vt pœnitentiam commendet, vt de periculi timore Dominum honoret, vt in peccatorem ipſa pronuncians pro Dei indignatione fungatur, & temporali afflictione æterna ſupplicia non dicã fruſtretur, ſed expungat. Cùm igitur prouoluit hominem, magis releuat: cùm ſqualidum facit, magis mundatũ reddit: cùm accuſat, excuſat: cùm condemnat, abſoluit. In quantum non peperceris tibi, in tantum tibi Deus, crede, parcet. Pleroſque tamen hoc opus, vt publicationem ſui aut ſuffugere, aut de die in diem differre præſumo, pudoris magis memores quàm ſalutis: velut illi qui in partibus verecundioribus corporis cõtracta vexatione, conſcientiam medentium vitant, & ita cum erubeſcentia ſua pereunt.] Hæc ille, & plura quæ ab eo in hanc ſententiam tractãtur. in quibus ob oculos ponit antiquum pœnitentium ritum, quem poſtea alii adhuc copioſius explicarunt: illos nimirum iuberi ſolitos, indui veſte pulla extra Eccleſiam, & pœnitentibus deſignatum locum, qui intra Eccleſiam vltimus erat, & pleriſq; etiam extra Eccleſiam in ipſis foribus: quo loco veſtitus ſaccus erat atque cilicium, & cinis capitibus aſperſus. Cuius diſciplinæ, quia initium, & reſtauratio fiebat in capite quadrageſimæ, quotannis, adhuc retinemus veſtigium in ſacrorum cinerum aſperſione: primo ipſo die ieiuniorum, caput viris detundebatur: arcebantur à conniuijs, à balneis, à nuptiis, à theatris & ſpectaculis, ab equitando in vrbibus, ab omni genere honeſtę voluptatis, & recreationis non neceſſariæ: nõ patebat illis aditus in clerum, immo nec ad militiam. & quod caput eſt, Sacramenta quamdiu pœnitentes erant, non percipiebant, niſi in paſchate, & in mortis articulo; in quo etiam ſacro infirmorũ oleo priuabãtur. Hancque viuendi modum, & ipſo aſpectu tam miſerabilem ritum ſequebãtur pro magnitudine, & multitudine ſcelerum multos annos: immo vnius ſolius peccati mortalis ſtatuta pęna erat trium, quinque, ſeptem, & adhuc plurium annorũ. in quibus Sancti illi pęnitentes carnem cilicijs, ieiunijs, & orationibus mirificè affligebant, & toti Eccleſiæ tremendum exhibebant ſpectaculum mortificationis, qua homines abſterrerentur à peccando, & Chriſtianæ diſciplinæ rigor quotidie magis effloreſceret.

Scriptor alter, qui eſt huius ſcriptionis princeps, eſt Ioan. Climacus; qui pęnitentium quendam carcerem refertiſſimum monachis, in hoc vitæ genere ſe exercentibus, ita deſcribit, vt nec audiri, nec legi poſſit ſine horrore, & lachrymis: attingo pauca, nam nimis longum facerem, ſi omnia: [Cùm perueniſſem, inquit, ad pęnitentium monaſterium, immò verò ad Religionem fugientium, vidi reuera res & verba, quæ Deo vim inferre poſſent, habitus & ſtudia quæ ipſius clementiam celerrimè flecterent. quoſdam ex reis illis vidi noctibus totis vſque ſub diuo ſtare peruigiles, pedesque immobiles tenere, contra ſomnum vim naturæ inferre, nullam ſibi ipſis requiem indulgere, ſed ſeipſos increpare: alios in oratione in reorum morem vinctis poſt terga manibus humi luridas facies ſuas inclinantes, indignos ſe, qui cęlum aſpicerent, vociferantes, nihil petentes, ſed tacitam mutamq; mentem Deo offerẽtes confuſione plenam: nonnullos in pauimento ſtrato cilicio & cinere ſedentes, & faciem genibus operientes, & frontem in terram collidentes: alios pectora iugiter tundentes, animamque ſuam ac vitam ſuſpirio ingenti reuocantes: alios lachrymantes, alios quod id non poſſent, lamentantes: vidi nonnullos veluti æneos ex mœrore effectos, & inſenſibiles ad omnia: alios fixis obtutibus in terrã caput aſſiduè mouere, & leonum rugitum edere.] Et paulò poſt cùm multa eorum verba, & facta verè admirabilia retuliſſet, ſubiungit, vidiſſe in illis [æſtuantes linguas inſtar canum ex ore procedentes: ex his alij ſub ardentiſſimo Solis æſtu ſeipſos cruciabant: alij acerrimo frigore ſe affligebant: quidam modicũ aquæ guſtantes, ne omninò ſiti areſcerent, ita quieſcebant: aliqui cùm panis exiguũ quid

Gradu quinto.

accepiſſent,

accepiſſent, reliquum tanquam illo indigni proijciebant. Quem locum apud illos riſus habuit? quem ſermo otioſus? quem iracundia? quem furor? vbi tenuis vini cogitatio? vbi pomorum deguſtatio? Iugiter ad Dominum clamabant, ſolaq́; orationis vox audiebatur.] qui plura deſiderat, apud eundem leget, & quidem ad ſtuporem vſque: concludit ibidem: [Vidi, & feliciores exiſtimaui, qui poſt lapſum ita lugent, quàm qui nũquã lapſi ſunt, & ſeipſos non ſic deflẽt.] Sic Climacus.

Verum ſęcularium hominum pœnitentiæ publicæ iam diu fieri deſierunt; ſicut & illæ quæ ſolennes appellabantur. cuius rei duas cauſas reperio. Prior eſt, quia charitas & virtutum Chriſtianarũ exercitatio in Chriſtiano populo maximè deferbuerat: ob quam cauſam nunc etiam publicæ pœnitentiæ vſus vix vllus eſt in Eccleſia. *In Pſ. 37.* Poſterior cauſa eſt, quod cùm ſacerdotum eſſet, vt ait Origenes, iudicare, quæ peccata pœnitentium publicanda eſſent, aut quę animaduerſione publica digna; aliqui per imprudentiam ſcelera, quæ tacita tenere, & ſecum ipſi habere debebant, manifeſtæ pœnæ impoſitione diuulgabant, cum multorum grauiſſima offenſione: non enim publicari oportebat, niſi quæ Eccleſiam offendiſſent vniuerſam. Qua de re S. Leo Papa acriter reprehẽdit Epiſcopos Cãpaniæ, iuſſitq́; ne id amplius à quoquam committeretur: & huc ſpectat etiam Nectarij factum in Eccleſia Conſtantinopolitana, de quo ſcriptores Eccleſiaſtici multa ſcribunt, & illud pariter quod aduerſus abuſum hunc aliquando dixit ſanctus Chryſoſtomus.

In Eccleſiæ igitur foro multum remiſſum eſt de publicæ pœnitentiæ ſeueritate, at non idcirco remiſſa culpa condonat Deus ſupplicia ab ipſo peccatis hominum iuſtiſſimè conſtituta, ſed ea omninò, aut hic, aut in purgatorio perſoluẽda ſunt: Quod ex his quæ nunc tractanda ſunt, magis intelligetur: dicendum enim ſupereſt, num pœnitentia ſua diuturnitate cum vita pœnitentis æquari debeat: Quod eſt alterum caput ex antè propoſitis duobus.

De pænitentia quæ poſt reconciliationem cum Deo, & ſatisfactionem Sacramentalem, perſoluenda eſt à pænitente reliquo vitæ tempore.

CAPVT XIII.

CVLPÆ deberi pœnam, vt diximus, eiq́; proportione reſpondere certius eſt, quã vt à nobis multis verbis explicari debeat: idq́; non ſolùm humanis legibus, ſed diuinis etiam. exploratiſſimum vt ſuprà tetigimus, ſimul eſt illud, & in Eccleſia definitum, remiſſa culpa per pœnitentiæ Sacramentum, temporaneam pœnam, quæ in Sacramento non ſemper, ſed raro admodũ tota expiatur, exolui omninò debere, eamq́; iuſtè à Deo repeti: notum enim eſt illud S. Gregorij: [Delinquenti Dominus non parcit, quia delictum ſine vltione non deſerit, aut enim ipſe homo in ſe pœnitens punit, aut hoc Deus cum homine vindicans punit. *Lib. 9. moral. c. 17.*

Ex his efficitur à peccatore pœnitentiam fieri debere: ſed perdifficilis explicatu eſt modus, quem ſequi debet in ea peragenda; tam in illis pœnis, quas ſacerdos miniſter tanti muneris, pro arbitratu ſuo, ex legibus tamẽ, imponit, quã in illis quas homo ſua ſponte ſuſcipit. Neq; enim minus verum, quàm celebre exiſtimandum eſt dictum illud S. Ambroſij: [Facilius inueni, qui innocentiam ſeruauerint, quàm qui congruè pœnitẽtiam egerint.] *Lib. de vnica pœnit. c. 10.* Et quidem ſi dum hic viuimus, diuinæ iuſtitiæ non ſatisfacimus, daturos nos in Purgatorio pœnas noſtris flagitijs debitas, nemo Catholicus dubitat; nec inſtituti noſtri eſt, id hoc loco copioſius confirmare. Itaque hoc explicemus, an toto vitæ tempore qui peccauimus, pergere debeamus in exercitatione pœnitentiæ, & quo modo in hac item vita in perſoluenda peccatis noſtris diuinitùs conſtituta pœna gerere nos debeamus; idq́; ex Patrum doctrina, & vt exigit dignitas perfectionis, quam nunc inquirimus.

Probamus igitur primo loco, quod docent ſancti Patres ijſdem finibus pœniten-

Digitized by Google

Lib. 50. homil. homil. vlt. c. 3.

nitentiam, quibus vitam, terminari. [Altera pœnitentia eſt,] inquit ſanctus Auguſtinus, [cuius actio per totam iſtã vitam, qua in carne mortali degimus, perpetua ſupplicationis humilitate ſubeunda eſt: primò, quia vitam æternam incorruptibilem immortalemq́; nullus deſiderat, niſi eum vitæ huius temporalis, corruptibilis, mortaliſque pœniteat. Deinde quamuis quiſque ſe glorietur ſic habere corpus edomitum, vt mundo cruci fixus ab omni opere malo in ſeruitutem redacta membra caſtiget: intelligat ſibi omnia hæc præſtita eſſe, non à ſe exiſtere: non ſolùm ergo propter ipſam mutabilitatem, & ignorantiam, &c. propter diei malitiam; ſed etiam propter ipſum puluerem mundi huius, quotidianã debemus agere pœnitentiam.] Vbi S. Auguſtinus neceſſariam eſſe quotidianam, & perpetuam pœnitentiam tradit, propter perpetuam peccatorum venialium, qua premimur, neceſſitatem.

Lib. 50. homil. homil. 50. c. 4.

Sed maiorem rationem adfert ipſe alibi, & alij multi, ex ipſis nempe peccatis mortalibus iam condonatis; quæ pœnitentia eſt maioris momenti, quam ea, quam Deo debemus pro quotidianis & venialibus culpis. Sed audiatur primùm

Serm. de quad. debito.

S. Bernardus: [Exigût à me,] ſcribit, [prę terita peccata mea futuram vitam meã, vt faciam fructus dignos pœnitentiæ, & recogitem omnes annos meos in amaritudine animæ meæ: circumdederunt me mala, quorum non eſt numerus: quod ergo ſine numero eſt, quomodo numerabo? quomodo ſatisfaciam cùm cogar reddere debitum, vſque ad vltimum quadrantem?]

Lib. de vera & falſa pœniten. c. 13.

Et S. Auguſtinus: [Si Apoſtolus, inquit,] etiam peccata per Baptiſmum dimiſſa continuè plorat, nobis etiã ſuper fundamentum Apoſtolorum poſitis, quid præter plorare reſtat? quid niſi ſemper dolere in vita? vbi enim dolor finitur, quid relinquitur de venia? tamdiu gaudeat, & ſperet de venia, quamdiu ſuſtentatur à pœnitentia.

Ioan. 8.

Dixit enim Dominus: [Vade & amplius noli peccare.] non dixit, ne pecces, ſed nec volũtas peccandi in te oriatur: quod quomodo ſeruabitur, niſi dolor continuus in pœnitẽtia cuſtodiatur? hinc ſemper doleat, &c. de dolore gaudeat. & de doloris pœnitentia, ſi contigerit, ſemper doleat; &c. nõ ſatis quod doleat, ſed ex fide doleat, & non ſemper doluiſſe doleat.] Eandem doloris huius perpetui cauſam, & quaſi neceſſitatem adſert S. Chryſoſtomus:

Lib. 2. de compunctione cordis circa finem.

Conſuetudine, inquit, [contemnendi dũ de præteritis nullus dolor eſt, facilius ſuperuenientibus malis locũ damus: quod ſi omnis ex anima ſtimulus auferatur, & cuncta ei ſecuritatis frœna laxẽtur, quis eam poſt hæc tenebit, aut quis eã de præcipitijs reuocabit?] & S. Gregorius cõdemnans quoſdam, qui tres annos agendæ pœnitentiæ conſtituebant, ait:

Lib. 9. Regiſtr. epiſt. 39

[Magna eſt contra peccatum virtus pœnitentiæ, ſed ſi quis in eadem pœnitentia perſeueret.]

Nec deſunt huius rei exempla quæ hoc idem maximè confirmãt: Dauidis,

Pſalm. 50.

Peccatum meum, inquit, contra me eſt ſemper:

Niceph. lib. 2. c. 37.

Apoſtoli Pauli, qui oblata occaſione in medium adducendi peccata vitæ anterioris, id libenter facit, tã vt culpam ſuam, quàm vt miſericordiã exaggeret Redemptoris.

Baro. anno Chriſti 69.

Deinde Apoſtoli Petri oculi iam ſeneſcentis nonne ſanguine reſperſi viſebantur, quod aſſiduè ploraſſe dicatur? S. Auguſtinus libris Confeſſionum ſuarum peccata vitæ ante Baptiſmum tranſactæ narrans, & confitens Domino:

Lib. 2. confeſſ. c. 1.

[Amore, inquit, amoris tui facio iſtud, recolens vias meas nequiſſimas in amaritudine recogitationis meæ, vt dulceſcat mihi dulcedo non fallax, dulcedo felix, & ſecura, & colligens me à diſperſione, in qua fruſtatim diſciſſus dum ab vno te auerſus in multa euanui.]

In vita Auguſtini cap. 31.

quem refert Poſſidius, dicere ſolitum, inter familiaria colloquia, poſt perceptum Baptiſmum etiã laudatos Chriſtianos & ſacerdotes abſque digna &c. competenti pœnitentia exire de corpore non debere: quod ipſe fecit vltima, qua defunctus eſt ægritudine. Carcer pœnitentium Climaci, de quo mentionem iam fecimus, locupletiſſimus teſtis eſt perpetuæ huius valdeque ſeriæ pœnitentiæ: immo monaſteria omnia tam virorum, quàm mulierum, ſi propriè loqui volumus, & inſtitutionis eorum repetamus memoriam, domicilia ſunt pœnitentium, vt propterea ſacri Canones pleroſque ſceleratos homines tam clericos quàm laicos ad agendam pœnitentiam in monaſteria conijciant, tanquam in

opportu-

opportuniſſima peccata ſua lugentium diuerſoria.

Secundo loco, vt certum nihilominus ponendum eſt, modum agendæ pœnitẽtiæ, quanquam non vnus eſt, nec vnicuique idem accommodatus, eum tamen potiſſimum eſſe, quem diximus c. 10. requiri ad pœnitentiam tempore conuerſionis, & ſancti Patres explicant, in ea S. Ioan. verba, [Facite fructus dignos pœnitentiæ.] Sic enim ſcribit S. Hieronymus: [Qui peccator eſt, & quem remordet propria conſcientia, cilicio accingatur, cubet vel dormiat in ſacco, vt præteritas delitias, per quas offenderat Deũ, vitæ auſteritate compenſet.] Idem ipſe S. Doctor vel Origenes potius, in illa verba Iudicum: [Quanto tempore ſeruierunt Baalim, tanto tempore ſeruiant Chuſarſaton,] monet vnumquemq; tantundem temporis pœnitentiæ vnicuiq; peccato expiando ſaltem dicare debere, quanto in eo perſeuerauit. vt temporis ſpatio etiam par culpæ ſit pœna. Addit S. Gregorius idq; frequenter, [cogitandum, inquit, ſummoperè eſt, vt qui ſe illicita meminit commiſiſſe, à quibuſdam etiam licitis ſtudeat abſtinere: quatenus per hoc conditori ſuo ſatisfaciat: vt qui commiſit prohibita, ſibimetipſi abſcindere debeat etiam conceſſa, & ſe reprehendat in minimis, qui ſe meminit in maximis deliquiſſe.] S. Baſilius, [vt Zachæus,] inquit, [commiſſa peccata contrarijs rectè factis multis compenſent.] Denique res hæc apud ſcriptores ſacros atque Theologos adeò certa eſt, vt ſuperuacaneum ſit, eam pluribus argumẽtis aut teſtimonijs confirmare.

Luc. 3. *Ioel. 1.* *Origen. homil. 3. in 3. c. Iudicum.* *Homil. 34. in Euang.* *Reg. breu. Inter. 5.*

Quæ cùm ita ſint, conſequens eſt omninò, peccatori, etiam conuerſo eam eſſe ineundam vitæ rationem eamq; vitam proſequendã, quæ maximè ſit coniuncta cum ſenſuum carniſq; mortificatione.

Videtur etiam antedictis conſentaneum, peccatorum præteritorum à pœnitente recentem memoriam aut retinendam aut renouandam; quod tamen dubitationem aliquam habet à nobis hoc loco explicandam.

An pœnitens poſt conuerſionem conſeruare debeat memoriam peccatorum.

CAPVT XIV.

SANCTVS Chryſoſtomus: [Tantũ boni,] inquit, [confert meminiſſe frequẽtius hominem peccati ſui, vt etiam Paulum Apoſtolum videamus ea, quæ iam abolita fuerant & deleta, adducere tamen in medium. & cùm culpam de præſentibus nõ haberet, tamen quoniam recordationes peccatorum & luctum, gemitumq; ſciebat animæ prodeſſe, etiam illa commemorat, quæ per ignorantiam commiſſa, gratia Baptiſmi & Confeſſio fidei aboleuerat. Oportet ergo recordari nos priora delicta, etiam ea, pro quibus veniã cõſecuti ſumus, vt intuentes quod ingentem modum debiti nobis remiſit Deus, & amplius eum diligere poſſimus, & verecundiam pudoremque concipere, atque ex his corde compungi: conſiderantes quod niſi miſeratio illius nobis ſubueniſſet, tantum illud peccatorum põdus ſine dubio in imas nos inferni pœnas & ſupplicia depreſſiſſet.] Hæc ille, q vt antè dixi, ex initijs illis, quæ tãquam fundamenta in ſuperiori capite ponebamus, apertè cõſequuntur. Qui enim poſſumus renouare dolorem de peccatis, niſi renouemus peccatorum memoriã? & hac de re idem ſentiunt ſanctus Auguſtinus & S. Bernardus, quos ſuperiori capite produximus.

Lib. 1. de cõpunctione cordis circa finem.

Caſſianus autem auctor grauis diſcrepare videtur ab hac ſententia: quanquã enim ad tempus aliquod, nempe, dum agitur pœnitentia, peccatorum recordationem vtilem eſſe, & neceſſariam affirmat: quia tunc vtiliter clamatur; [Iniquitatem meam ego cognoſco, & cogitabo pro peccato meo;] tamen exacto hoc tempore, & anima iam à criminum labe purgata, cõſcientiæ ſpina de medullis animæ gratia Dei miſerãtis euellitur, & peccatorũ recordatio cõſopitur: quo in ſtatu pernicioſa eſt memoria peccatorũ, & eius loco procurãda omninò eſt eorundẽ obliuio. Hæc eſt Caſſiani opinio,

Coll. 20. c. 7 & 9. *Pſalm. 50.* *Pſalm. 37.*

Ad

Ad hanc quæſtionem, vt facilius reſpondeamus, ponendæ prius ſunt diſtinctiones nonnullæ, quæ aditum aperiant ad controuerſiam ditimendam.

Prima diſtinctio. Prima diſtinctio eſt, memoria peccatorum poteſt eſſe cum vtilitate coniuncta, poteſt item cum damno, quare vtilitas & damnum duo indices ſunt viæ huius, vtilitas quidem aſciſcendæ memoriæ peccatorum, damnũ verò reijciẽdæ.

Secunda diſtinctio. Secunda diſtinctio, peccatum dupliciter commemorari poteſt ab homine, vno modo vt peccatum eſt, hoc eſt, iniuria Deo illata, propter quam inimicus Deo fuit, diaboli mancipium, & reus æterni ſupplicij: altero modo, vt coniunctum cum ſibi ſubiecta materia, qualis eſt obſcœna, aut alia quæpiam, quæ ſit ſeminarium verbi gratia vindictæ alicuius, aut odij.

Tertia diſtinctio. Tertia diſtinctio, peccatum aut ſponte ſeſe ingerit, & intrudit, aut quaſi abſens aduocatur.

Quarta diſtinctio. Quarta diſtinctio, incipientes in via Domini quales ſunt pœnitentes, & multi etiam quos ſacra Scriptura tepidos nominat, nõ ſunt planè liberi ad importuna peccati, vt eſt in certa aliqua materia, occurſatione, & blanditia. Perfecti & ex parte etiam proficientes ipſi, ad eũ virtutis gradum perueniunt, vt ſubtus ſe habeant appetitus ſuos, & perfectè dominentur illis abſque culpa, pro aliquo ſaltem tempore aut breui, aut longiori, pro vt conceditur illis à præſentia gratiæ diuinæ id in ipſis miſericorditer operantis.

His ita conſtitutis, explico controuerſiam per ſequentes regulas.

Prima regula. Prima regula. pœnitenti vtilis eſt recordatio peccati, vt peccatũ eſt: immò, ſi ſponte non occurrit, id adducendum eſt in memoriam de induſtria. Quæ doctrina eſt ſanctorum Patrum, præſertim Auguſtini & Chryſoſtomi, hæc ſiquidẽ ante mentis oculos ponit vim & põdus peccatis iniuriæ, inquam, qua Deum peccator offendit, & laceſſiuit, ex quo exiſtit ſaluberrimus timor, & dolor, hæc pudorem ruboremq; parit, ex eo, quod hominem arguit delicti in Deum parentẽ optimum; hæc excitat & fouet incendiũ amoris in eundem Creatorem & Dominum benigniſſimum, & in condonãdis criminibus clementiſſimum. Id verò vtile eſt homini non ſolùm proximè poſt conuerſionem, ſed deinceps etiam longo interuallo.

Secunda regula. Secunda regula. peccata adſtricta materiæ præſertim turpi, aut æqualis periculi, non ſunt poſt conuerſionem in memoriam reuocanda, niſi fortè confeſſionis cauſa, qui enim id facit repræſentat animo eas imagines, & hiſtorias, quarũ ſine periculo delectationis prauæ meminiſſe minimè ſolemus. [Non ſit,] inquit *In Pſ. 102.* S. Auguſtinus, [ante oculos tuos delectatio *In Pſal. 66.* præteriti peccati, ſed ſit ante oculos tuos damnatio peccati.] Et alibi: [Præterita nos non delectent,] quod adhuc periculoſius eſt, quãdo ſpectra ipſa turpia non acerſita recurrunt, & ſe ingerũt importunè; indicant enim in voluntate hominis adhuc reſidere reliquias vulneris, illi, dum in antiquo voluptatis cœno volutaretur, inflicti, propẽſionemq; animi ad inueteratam in malo conſuetudinem tacitè ſuſpirantis, atque hæc eſt ſentẽtia non ſolùm Caſſiani, ſed etiam S. Bernardi, *Lib. de conuerſ. ad Clericos. c. 23.* qui ſic ſcribit: [Cæterùm iam & voluntate mutata, & in ſeruitutem redacto corpore, velut ſiccato aliquatenus iam fonte, & oppilato foramine, tertium adhuc idq; grauiſſimum reſtat de purgãda ſcilicet memoria, & exhaurienda ſentina. Quomodo enim à memoria mea excidet vita mea? mẽbrana vilis & tenuis atramentum forte protſus ebibit, qua deinceps arte delebitur? ſolus itaque ſermo viuus & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, *Hebr. 4.* dimittuntur tibi peccata tua, mihi qui id loquitur Deus eſt, huius indulgentia delet peccatum, non quidem vt à memoria excidat, ſed quod prius ineſſe pariter & inficere conſueuiſſet, ſic de cætero inſit memoriæ, vt eã nullatenus decoloret.] Et paulò poſt monet, *Cap. 24.* ſi velimus, orando Deum pro hac eadem liberatione exaudire, lauandum lectum per ſingulas noctes, & lachrymis *Pſal. 37.* rigandum ſtratum in dolore & gemitu cordis contriti perſeuerando: cor enim ſic ad Deum verè conuerſum non poterit à peccato eiuſq; fœcibus non omninò auerti: atque hæ duæ regula in imperfectis locum habent.

Tertia regula. Tertia regula. quod attinet ad proficientes, & perfectos, mihi veriſimillimũ

eſt,

eſt, vtilem illis eſſe præteritorum peccatorum memoriam etiam ad mortem vſque, tum quia Apoſtoli Pauli, & aliorũ hominum perfectorum habemus exemplum, & teſtimonium, tum quia hæc eſt ſanctorum Patrum communior ſententia. Denique, quia res hæc vtilitatem habet non paruam etiam in perfectis, videlicet humilitatem: ſanctus Bernardus certè ſic loquitur. Cùm enim attuliſſet illud Apoſtoli: [Fidelis ſermo, & omni acceptione dignus, quoniam Dominus Ieſus venit peccatores ſaluos facere, quorũ primus ego ſum. Hoc ergo, ait, apud beatum Paulum fiduciæ, & conſolationis accipite fratres, vt ad Dominum iã conuerſos non nimis cruciet præteritorum conſcientia delictorum, ſed tãtùm humiliet vos, ſicut & ipſum. Ego ſum, inquit, minimus Apoſtolorum, & non ſum dignus vocari Apoſtolus, quia perſecutus ſum Eccleſiã Dei: ita & nos humiliemur ſub potenti manu Dei, & fiduciam habeamus, quia & nos miſericordiam cõſecuti ſumus, abluti ſumus, ſanctificati ſumus, & hoc quidem omnibus nobis, quia omnes peccauimus, & egemus gloria Dei.] Et S. Auguſtinus alias vtilitates huius commemorationis adfert, vultq; eſſe cogitationem quæ Domino diem feſtum agat, vt ſcribitur in Pſalmo.

Ser. 3. in ſolenit. Apoſtolor.
1. Timoth. 1.
1. Corinth. 15.
Rom. 3.
In Pſal. 75

Quarta regula. Quarta regula: dictum Caſſiani, ni fallor, contrarium non eſt antedictis regulis, ſed verũ eſt in eo tempore, in quo mens hominis perfecti, amore ita fertur in Deum, illiq; coniungitur, vt pro piaculo ſit, amoris ardorem recordatione peccati tũc refrigerari; & (vt ait Sapiẽs) muſcis morientibus perdi vnguenti ſuauitatem, quod apertè oſtenditur ex ipſius Caſſiani verbis. Sic enim habet: [Dum enim recolis ea, quæ ſecundùm Principem huius ſęculi per ignorantiã, ſiue laſciuiam commiſiſti, vt concedam tibi, quod in hac cogitatione poſito cogitatio nulla ſubrepat, certè antiquæ putredinis vel ſola contagio, neceſſe eſt, vt tetro mentem fœtore corrumpat, & ſpiritualem virtutum fragrãtiam, id eſt, ſuauitatem boni odoris, excludat. Cùm ergo præteritorum memoria vitiorũ pulſauerit ſenſum, ita ab ea reſiliẽdum eſt, ſicut refugit vir honeſtus, & grauis, ſi impudicæ ac procacis fœminæ in publico, aut colloquijs, aut amplexibus appeteretur.] Plura ibidem, & nos de perfectorum ſtatu poſtea.

Eccleſ. 10.
Cap. 9.

Qualis debeat eſſe oratio verè pœnitentis, & qui animi affectus in ea maximè excitandi.

CAPVT XV.

De pœnitentiæ operum neceſſitate nõ eſt quod plura dicã, nec vniuersè, nec ſigillatim, ſatis enim intelligimus ea, & quidem omnia ſigillatim ad perfectam conuerſionẽ requiri; idq; quãdiu viuimus, quoad eius fieri poſſit; niſi fortè charitatis feruor ea præueniens, omnem pœnã peccatis debitam abſorbuerit, & quaſi excoxerit: quod Dei ſingulari beneficẽtia, accidit latroni in cruce, & peccatrici Euangelicæ, de qua dicitur: [Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum,] ac niſi quoque peccator conuerſus, & ad maiora vocatus ſeſe Deo ac religioſę diſciplinæ in monaſterio perpetuò conſecrarit. Siquidem vt docent Sancti, ingreſſus in religionem, tanquam alter Baptiſmus pœnas etiam temporaneas omninò relaxat: & ipſamet religioſa diſciplina quaſi quoddã martyrij genus eſt, & ſchola pœnitentiæ, qua ſimiliter debitorum huiuſmodi ſolutio continetur: quod egregiè, vt reliqua, tractat & probat P. Hieronymus Plato in ſuo opere de bono ſtatus religioſi.

Luc. 23.
Luc. 7.
Lib. 1. c. 14

Quanquam in vtroque occurrit quiddam cõſideratione dignum, & quod ad confirmandam doctrinam traditam de perpetua pœnitentia plurimùm facit. Siquidem Magdalena, quæ charitatis ardore exoluerat omnem pœnam peccatis proprijs à Deo conſtitutam, triginta annorum vitam, qua poſtea vixit, mira ſeueriſſimæ pœnitentiæ exercitatione tranſegit. Et pleriq; homines qui Sancti in Religionibus diem vltimum obierũt, ob vitæ prioris crimina, vſque ad mortẽ ieiunijs, orationibus & omni mortificationum genere ſeſe acriter confecerũt. Hęc eſt igitur via trita Sanctorum, tam

corum

Digitized by Google

eorum qui in ſeculo, quam qui in reli-
gione vixerunt: qua in re quia nõ idem
eſt omnium humanorum corporum ro-
bur, nec eadem omnium animorũ vi-
rus, & vnicuique à Domino datur gra-
tia ad menſuram; ſtandum eſt inſtituti
legibus, quibus tenemur, ſiue in mona-
ſterio, ſiue in ſeculo: & in primis audien
dus ſpiritualis magiſter, quem in rebus
hiſce in conſilium adhibere, vt iam dixi
mus, oportet. Verùm vt nihil de alijs
operibus ſit amplius hoc loco dicendũ,
de oratione certè, cuius tanta vis & vti-
litas eſt in vita ſpirituali vniuerſa, ali-
quid hic attingendum eſt; quo ſaltẽ pę-
nitens intelligat, qualem inſtituere eam
debeat in ſtatu pœnitentiæ, & quibus
affectibus animi communire.

S. Ambroſius ad virginem lapſam, S.
Chryſoſtomus de compũctione cordis,
& ad Theodorum lapſum, S. Baſilius ad
Monachum itidem lapſum, S. Anſelmus
in libro deplorationis Virginitatis, &
S. Auguſtinus in libris confeſſionũ, mate
riam & ſegetem vberẽ ſuppedirant pœ-
nitenti ad orandum, atque ex his fonti-
bus qui haurire volet facilè poterit. Ego
in hac re proponam pœnitenti illũ vnũ
hominem, quem meritò pœnitentium
exemplar nomines, Dauidem, inquam;
ſeptem pœnitentiæ Pſalmis, quaſi lugu
bri cantu animæ ſuæ interitũ apud Deũ
deplorantis: quibus idem etiam expri-
mit, quibus animi motibus conformare
debeat orationem ſuam pœnitens: ij au-
tem totidẽ illi ſunt, quos ſigillatim pau-
lò antè videbamus ad conuerſionẽ pec-
catoris concurrere. Neque enim oratio
pœnitentis veſtiri debet alijs affectibus
quàm ijs, quibus conſtat conuerſio: ſiue
illa adhibeatur ad iuuandam naſcentem
conuerſionem, ſiue etiam ad eandẽ iam
habitu ipſo firmatam corroborandam.

Initium autem faciendum eſt à diui-
næ miſericordiæ imploratione, dicen-
Pſal. 50. dumq; cũ Dauide: [Miſerere mei Deus
ſecundùm magnam miſericordiã tuã]
In Pſal. pœnit. S. Gregorius, de cuius expoſitione Pſal
morum pœnitentiæ, quod ſit affectibus
plena, facilis & ad manum, accipientur
orationis pœnitentis exempla omnia:
[Deſperarem de vulnere, ſi non præſu-
merem de omnipotente: quærant paruã
miſericordiam, qui ignoranter contra-
hunt culpam: ego autem ſicut grauiter
cecidi, ita etiã nõ ignoráter peccaui: ſed
tu omnipotens medice & contempto-
res corrigis, & neſcientes inſtruis, & cõ-
fitentibus ignoſcis. Vtinam Domine Ie-
ſu ad me miſericordia motus digneris
accedere, qui deſcendẽs ab Hieruſalem
in Hiericho, proruens de ſummis ad in-
fima, de vitalibus ad infirma, in Angelos
tenebrarum incidi; qui non ſolùm gra-
tiæ ſpiritualis mihi veſtimẽtum abſtule-
runt, ſed etiam plagis impoſitis ſemi-
niuum reliquerũt. Vtinam peccatorum *Luc. 10.*
meorum vulnera data mihi, recuperan
dæ ſalutis fiducia alliges, ne deterius ſæ-
uiant, ſi ſanari deſperent. Vtinam oleum
mihi remiſſionis adhibeas, & vinũ com
punctionis infundas: quod ſi in iumentũ
tuum me impoſueris, de terra inopem,
& pauperem de ſtercore ſuſcitabis. Tu
es enim qui peccata noſtra pertuliſti, q;
pro nobis quæ non rapueras, exoluiſti.
Si in ſtabulum me Eccleſiæ tuæ duxeris,
corporis & ſanguinis tui me refectione
cibabis: ſi curam mei egeris, nec præce-
pta tua prætereo, nec frementium rabiẽ
beſtiarum incurro. Audi ergo me Sama
ritane, ſpoliatum & vulneratum, flentẽ
& gementem, inuocantem, & cum Da-
uide clamantem: Miſerere mei Deus ſe-
cundùm magnam miſericordiam tuam:
& ſecundùm multitudinem miſeratio-
num tuarum dele iniquitatem meam.
Peccata mea magna ſunt, & multa, &c.
ideò nõ ſolùm magnam miſericordiam
expeto, ſed etiam multitudinem miſera-
tionum tuarum requiro:] hinc ad affe-
ctus ipſos progrediendum eſt.

Cognitioni peccati debetur primus *Cognitio*
locus: [Quoniam, inquam, iniquitatem *peccati.*
meam ego cognoſco, & peccatum meũ *1.*
contra me eſt ſemper.] Adeſt miſer,] ait *In 1. Pſal.*
S. Gregorius, [adſit & miſericordia: mi- *pœnit.*
ſeriam meam ego cognoſco, vulnus nõ
diſſimulo, peccatum non celo: niſi enim
miſerum me agnoſcerem, in gemendo
non laborarem.]

Secundò cognoſco, me mea ſpontè, *2.*
& peſſima voluntate peccaſſe; ideò iniu
ſtitiam meam non abſcondo (S. Grego- *In 2. Pſal.*
rius) mihi quia deliqui imputo, me ſo *pœnit.*
lum in operum meorum prauitate, cul-
pabilẽ clamo, nec ſuperficie tenus pec-
catum meum annuncio, ſed & quando,
&

Digitized by Google

& vbi, & quomodo, & ſi vel ignorantia,
vel caſu, vel ſtudio deliquerim, ma-
nifeſto.
3. *In Pſal. 7. pœnit.* Tertiò cognoſco, vnde ceciderim, &
quid incurrerim. [Hæc mors peccati,
ait idem, eſt, quæ animam meam à Deo
ſeparauit, ſenſuum interiorum interclu-
ſit officia, diuinam deturpauit imaginē,
lucis ademit claritatē. Denique ſic Chri
ſto mortuus in ſepulchro conſcientiæ
tumulatus ſum, ligatus concupiſcentia-
rum inſtitis, à conſpectu Dei proiectus,
duritie opertus, lapide iniquitatis intus
clauſus; vt prodierit quaſi ex adipe ini-
quitas mea: vt iam nil reliquum ſit, niſi
vt reſuſciter à clamore tuo, ò bone Ieſu.
4. Quartò cognoſco, cui me mancipa-
ui peccando, nempe diabolo, omnis bo
ni inimico. [Similis factus ſum pellica-
In Pſal. 4. pœnit. no ſolitudinis. Auis enim hæc, [ait S.
Gregorius,] amans ſolitudinem in ea
venenatis animalibus veſcitur:] qualis
ego infelix peccator, qui in deſerto mū-
di, corde habitans & affectu, ærumnoſis
illius vitæ captus illecebris, delectatus
ſum veneno diabolicæ perſuaſionis: &
quia timore tuo poſthabito, qui Domi-
In Pſal. 2. pœnit. nus omnium es, diabolicæ me poteſtati
ſubieci, & animam quæ ſedes ſapientiæ
eſſe debuerat, fallacis Domini ditioni
mancipaui, ſine intellectu proculdubio
(quod peſſimum eſt) extiti ſicut equus,
& ſicut mulus.
5. Quintò cognoſco maculam, quā cō-
traxi peccādo, & ſordes, quibus me hor
rendè fœdaui, & idcirco dele, quæſo,
iniquitatem, & amplius laua me ab ini-
quitate mea, & à peccato meo munda
me: computrui enim iumentum in ſter-
core meo; ſus lotus in volutabro meo:
quia putruerunt & corruptæ ſunt ini-
quitates meæ: ita vt oculi tui à me om-
ninò auerſi ſint, & facies tua me, vti in-
gētem putredinis cloacam, prorſus abo
minetur.
6. Sed illud inprimis ante mentis ocu-
los obuerſatur, quod te Creatorem, Do-
minum, Patrem, & Deum meum, bo-
num omnis boni, & ſolum bonum ani-
mæ meæ tam ſæpe, tam multum, & tam
grauiter offenderim. Tibi enim ſoli pec-
caui, & malum coram te feci; tibi Crea-
1. tori; cui ego infelix creatura non ſerui-
ui, ſed creaturæ potius, quàm Creatori
miſerabiliter adhæſi. Tibi Domino, à 2.
quo perditiſſimus ſeruus rebellaui, vt
obſequerer inimicis tuis. Tibi Legiſla- 3.
tori, cuius voluntatem quam ſequi debe
bam, vt viuendi normam, turpiter ſpre-
ui, vt irem poſt meas concupiſcentias:
cuius leges ſanctiſſimas infinities, &
grauiſſimè ſum tranſgreſſus. Tibi Parēti 4.
optimo, cuius beneficijs innumerabili-
bus, & immortalibus ingratiſſimus iam
diu extiti: immò illis incraſſatus & im-
pinguatus, aduerſum Patrem recalcitra
ui, in grauiſſimis peccatis perſeuerans:
cuius amoris oblitus, creaturarum &
mei ipſius turpiſſimis amoribus obno-
xius vixi. Denique tibi Deo meo opti-
mo, potentiſſimo, iuſtiſſimo, à quo, quā- 5.
tus ſum, totus ſum, & totus pendeo, &
in quo tanquam in fine creaſti me, vt tā-
dem conquieſcerem; quia peruerſiſſimo
ordine à te diſcedens per fornicationes
animæ in me ipſo tanquam fine cōquie-
ui, ciuis Babylonicæ ciuitatis, & ſponta *S. Auguſt.*
neus exul cœleſtis Hieruſalem, quando *14. de ciui.*
per amorem mei aſcendi ad contemptū *c. 28.*
tui; quæ ſumma eſt à me tibi, & honori
tuo illata iniuria. Quod ſi hoc in Deum 6.
meum, quid in Redemptorem meum?
quid in Ieſum meum, qui me in ſangui-
ne ſuo pretioſiſſimo ſuum fecerat, eruēs
de ſeruitute antiqua & noua? cuius ego
vitam, immò & mortem, immò & ſan-
guinem nihili duxi, immò & conculca-
ui, & iterum eundem in memetipſo peſ-
ſima vita mea crucifixi, & oſtentui ha-
bui? quo nomine ſatis digno appellabi-
tur tam infamis, & nefaria contumelia?
Ecce Domine, quoniam iniquitatē meā
ego cognoſco, & peccatum meum con-
tra me eſt ſemper, & tibi ſoli peccaui.
Nec ſolū cognoſco nunc tantā iniqui
tatem meā, ſed peccatum meum contra
me eſt ſemper; vt ſemper hæreat in me-
moria, nec vnquā obliuiſcar illius: ſiqui-
dē audio te in Propheta loquentē: [Ego
ſum, ego ſum qui deleo iniquitates tuas *Iſa. 43.*
propter me, & peccatorū tuorū non re-
cordabor,] & addis, [reduc me in me-
moriā, & iudicemur ſimul: quaſi velis,]
ait S. Gregorius, [non recordari iniqui-
tatum mearum, ſi ego earum memor fue *In Pſal. 4.*
ro:] cauebo ergo ne vnquam quod deli- *pœnit.*
querim à memoria mihi excidat; aut ali-
qua obliuione peccata mea oblitterem.

Sequitur

Timor Domini. Pſal.6. In Pſal. 1. pœniten.

Sequitur timor Domini: qui Dauidē ſtimulabat acriter,ac pungebat,cùm dixit:[Domine ne in furore tuo arguas me,neq; in ira tua corripias me.] S.Gregorius, [ac ſi apertè dicat, hoc ſolū tota cordis intentione efflagito, hoc indeſinenter votis omnibus cōcupiſco, ne me in illo tremendo examine, vel cū reprobis ferias)hoc eſt enim in furore) vel cū purgandis in purgatorio igne, flammis vltricibus affligas,]& hoc eſt in ira.[Tota die namque cōtriſtatus ingrediebar, quia cum ſollicito ſe timore mea mens circumſpicit (ſic idem Sanctus) modò quæ egit mala enumerat:modò quæ agere neglexit ad memoriam reuocat: modò reprehenſibilia eſſe,in quibus verſatar conſpicit: modò ſibi recta opera adhuc deeſſe perpendit:quia malorum tantorum in ſe remedium non inuenit, triſtitiæ intolerabilis pondere prægrauata tabeſcit; & tantò ſe duriùs in cogitatione dilaniat,quantò terribiliùs eſſe quod imminet iudicium penſat.]

In Pſal 3. pœnit.

Dolor.

Sit tertius, dolor, propter quē Dauid; [afflictus ſum,& humiliatus ſum nimis, rugiebam à gemitu cordis mei; vt intelligas,]inquit S.Gregorius, [Dauid pęnitentem in animā grauiſſimo iniquitatis pondere obrutum, quem in carne vides tot miſerijs & paſſionibus afflictū: Rugitus autem gemitus eſt cordis cū dolore magno, quia quantò vehemētius pęnitentis animum concutit; tantò velocius ad aures diuinæ miſericordiæ conſcendit: dolorem carnis gignit amiſſio pecuniæ & pignorum, cordis dolorem confert exterminatio virtutum. Audiat igitur cordis tui gemitum medicus tuus, cui omne patet cogitationis arcanum: moueant illum lachrymæ tuæ, & quadā illum importunitate quærendi, ſemper ad eum alta de profundo cordis ſuſpiria educito: perueniat ad eū dolor tuus, vt dicatur etiam tibi, Tranſtulit Dominus peccatum tuum: ob id ſacrificium, inquit, offero tibi ſpiritum contribulatum,cor cōtritum, & humiliatum Deus non deſpicies.

In Pſal.3. pœnit. In Pſal. 4. pœnit.Gregorius. 2.Reg.12.

Spes.

Accedit ſpes quarto loco: [conuertere Domine, & eripe animam meam: Saluum me fac propter miſericordiam tuam:quoniam nō eſt in morte qui memor ſit tui,in inferno autem quis confitebitur tibi? dico,[inquit S.Gregorius,] ſi non eripueris me,ait ad te anima mea in morte futuram:& non ſolùm in morte futuram me præuideo, ſed etiam in inferno deſperationis me ſepeliendā cognoſco. Accedo autem ad thronum gratiæ & miſericordiæ tuæ, non in alio fiduciam habens, quàm in illa: præſertim autem in infinita illa miſericordia miſericordiarum, qua ad me liberandū de cęlis ad terram deſcendiſti, vt me à terra ad cœlum ſubleuares.

In Pſal. 1. pœniten.

Amor Dei.

Ex his quintò exiſtit amor in Deum liberatorem & parentem meum.[Conuerte Domine,& eripe animam meam, ſaluum me fac propter miſericordiā tuā. Sicut anima mea,] inquit S.Gregorius, [conuerſa eſt ad te per turbationem pęnitudinis, ita tu conuertere ad eam per ſerenitatem miſerationis, & conuerſus eripe animam meam.Impediunt eam vepres carnalium delectationum,detinent illam ſęcularium illecebræ cupiditatū; ſed tu qui potēs es omnia facere ſuperabundantius,quam petimus,aut intelligimus,eam eripe igne tui amoris terrenarum dumeta voluptatum,quibus irretitur,adure: extra omnem peccati appetitum illam tuæ manu fortitudinis trahe: vt tibi perfectè adhæreā bono meo, tibiq; ſeruiens laudem inter homines: ſiquidem Domine labia mea aperies,& os meum annunciabit laudem tuam.

In Pſal. 1. pœniten. Epheſ.3.

Propoſitum emendationis.

Succedit emendationis propoſitum ſexto loco. [Diſcedite à me omnes qui operamini iniquitatem,quoniam exaudiuit Dominus vocem fletus mei. Quæ ſocietas,]explicat S.Gregorius, [lucis ad tenebras? quæ conuentio Chriſti ad Belial? aut quæ pars fideli cum infideli? ſicut enim qui diabolum ſequitur, Sanctorum collegium affectu, & opere aſpernatur; ita qui Deo perfectè adhæſerit, impiorum conſortium nequaquā admittit: diſcedite, inquam, vt amplius non communicē operibus veſtris. Quoniam ego in flagella paratus ſum, & dolor meus in conſpectu meo ſemper: malo,inquam, occidi quàm vinci: flagella libenter patior, perſecutiones amplector,viſitationes deſidero, correptiones concupiſco.]

In Pſal. 1. pœniten. 2.Cor.6.

Cōfeſſio.

Deinde ad confitenda peccata ſeptimo quaſi gradu peruenitur:[Beati quorum

rum

Digitized by Google

rum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata. Si quis,] inquit
In Pſal. 2. pœniten. S. Gregorius, [peccata ſua tecta eſſe deſiderat, Deo ea per vocem confeſſionis oſtendat: præoccupemus igitur faciem iudicis in confeſſione, vt qui tentationi parentes manum effugere non poſſumus iudicis, per confeſſionem mundati, clementiam experiamur miſericordis.

Satisfactio. D. Poſtremũ ſit ardens ſatisfaciendi voluntas. [Quoniam iniquitatem meam annunciabo, & cogitabo pro peccato meo. Qui peccatum ſuum confitendo
In Pſal. 3. pœnitent. annunciat,] inquit S. Gregorius, [& pro eiuſdem peccati ſatisfactione cogitare non ceſſat, & quia nullam in mundo inuenit requiem, in conſpectu ſuo habet dolorem. Hæc enim ſunt veræ humilitatis teſtimonia & iniquitatem ſuam quẽque agnoſcere & cognitam voce confeſſionis enunciare, & enunciatam pœ-
In Pſal. 4. pœniten. nitentiæ ſatisfactione delere. Et ideo oculos Deus à peccatoris peccato auertit, quia ipſe illud ſine ceſſatione animaduertit. Ob id offero tibi Deus in ſacrificium cor contritum, & ſpiritum contribulatum, ſed etiam per pœnitentiæ perſeuerantiam, & ſatisfactionis opera humiliatum.

De perſeuerantia pœnitentis in oratione, & quis ex ea fructus percipiatur.

CAPVT XVI.

NON ſufficit pœnitẽti, Deo gemitus cõtriti cordis nõ abſcondiſſe, & apud illum inſtituiſſe ardentibus precibus ad peccatorum ſuorũ veniam impetrandam: oportet adhuc, vt perſeueret, orans, petens, pulſans, lachrymans, clamans, imiteturque in hac ſancta importunitate, ſicut in cæteris omnibus, Dauidis perſeuerantiam. [De profundis, inquit, clamaui ad te Domine, Domine exaudi vocem meam: in quo
In Pſal. 6. pœniten. notandum,] ait S Gregorius, [quia non ait clamo, ſed clamaui. Dans in hoc perſeuerantiæ documentum, vt ſi primò nõ exaudiris, ab oratione non deficias, immò precibus & clamore inſiſtas. Vult Deus rogari, vult cogi, vult quadã importunitate vinci: ideo tibi dicitur, regnũ Dei vim patitur, & violenti rapiunt *Matth. 11.* illud: eſto ergo ſedulus in orationibus, eſto in precibus importunus, caue ne ab oratione deficias: ſi diſſimulat audire, eſto raptor, eſto violentus, vt vim etiam ipſis inferas cœlis.

Adhibeat etiã hic pœnitens deprecatores, qui ſibi veniam à Deo depoſcant. In primis autem beatiſſimã Dei matrẽ: quam idcirco Eccleſia, & ſancti Patres appellant aduocatã peccatorũ. [Tu es,] *Serm. 18. de Sanctis.* inquit ad illam S. Auguſtinus, [ſpes vnica peccatorum: per te ſperamus veniam delictorum.] Et S. Bernardus. [Si crimi- *Homil. 2. ſuper miſſus eſt.* num immanitate turbatus, conſcientiæ fœditate confuſus, iudicij horrore perterritus, barathro incipias abſorberi triſtitiæ, deſperationis abyſſo, cogita Mariam, Mariam inuoca.

Deinde Angelos, & beatas Sanctorũ animas, quæ in cœleſti Hieruſalẽ ad diuinæ gratiæ thronũ aſſiſtunt. [Obſecrãdi,] inquit S. Ambroſius, [ſunt Angeli *Libro de viduis.* pro nobis, qui nobis ad præſidium dati ſunt. Martyres obſecrandi, quorum videmur nobis quoddam, corporis pignore, patrocinium vendicare: poſſunt pro peccatis rogare noſtris, qui proprio ſanguine, etiam ſi quæ habuerunt peccata, lauerunt.

Immò de numero virorũ illi homines adiutores nobis aſciſcantur in re tanti momẽti, quos nõ dubitamus apud Deũ, & probatę vitę meritis, & ſanctis orationibus plurimũ poſſe. Sãcta Monica S. Auguſtini bis mater dicitur, quod eũ primò peperit mũdo, deinde Deo, idq; vi ingẽ- *Lib. 3. confeſſ. S. Auguſt. ca. 12.* tiũ lachrymarũ, quas pro illo ante Dominũ quotidie profundebat: vt propterea dictũ illi aliquãdo fuerit à quodã ſancto Epiſcopo: Vade, neq; enim fieri poteſt, vt filius iſtarum lachrymarum pereat.

Sacrificium etiam Miſſæ, quod ad pęnitentiæ donum à Deo impetrandum, & ad veniam peccatorum plurimum valet, curandũ eſt, vt pro peccatis aliquando offeratur.

Sed de tota orationis incipientium ac pœnitentium ratione ſcribit S. Bernardus in hæc verba: [Sunt, inquit, quos *Ser. de quatuor modis orãdi, &c.* adhuc peccati conſcientia terret, & cruciat, nondum accepta reſiſtendi vir-

tute, tunc ſcilicet, cùm primum ipſos in peccatorum cœno iacentes ſpiritus veritatis irradiat, & excitans erubeſcere facit, & timere Deum, dum vident immanitatem criminum, meritorum exiguitatem, & velut ardentem coram ſe gehennam expaueſcentes; quoniam in ſeipſis boni nil inueniunt, aliundè apprehendunt, vnde tegantur: quia ergo timent, & meritò timent, per ſeipſos accedere, ſtudent quaſi per alios ſupplicare. Tale eſt illud orationis genus, quo ſolemus vti dicentes, Sancte Petre ora pro nobis, & ſimilia: maximè verò illud obſecratio eſt manifeſta; per paſſionem tuam libera nos Domine; hoc eſt genus obſecrationis. At verò iam continendi virtute accepta ſecurus accedit, qui ſibi conſcius fuerit, pro delictis preteritis veniam quærẽs, & oratione vtẽs, quæ oris noſtri eſt ratio, quando iã ore ſuo loquitur cum Deo ſuo. Hinc illud eſt, quod Maria Magdalena, quanquam non minus humilis Hæmorroiſſa illa, non ſic tamen veretur accedere, ſed rigat lachrymis pedes, capillis tergit, vngit vnguento, oſculatur ore deuoto: vnde ſatis liquet, quod iam propoſuerat in corde ſuo, à peccato deinceps abſtinere, & quaſi profluuium ſtabat. Quod ſi iam conſecutus es & tu, primum eſt, vt ipſi Domino in oratione loquens recogites annos tuos in amaritudine animæ tuæ: Deinde poſtquam in lamentis pœnitentiæ aliquandiu perſeuerans hilaritatem quandam, & fiduciam conceperis indulgentiæ, accede iam ad poſtulationes, vt ſecurus tanquam receptus in gratiam Domini, tibi & conſeruis tuis audeas petere, quod oportet.] Hæc Sãctus.

Luc. 7.
Luc. 8.

Perſeuerandum autem eſt pœnitẽti, vt in pœnitentiæ operibus, ſic in oratione contriti cordis: & venia criminum à Domino expectanda ſimul & conſcientiæ tranquillitas: qua probabili firmaq; coniectura aſſequatur ſe à Domino in gratiam eſſe receptum. Hac enim perſeuerantia dubitandũ non eſt, quin à Deo obtineatur quod petitur: quod aliquãdo quibuſdam in hoc ſtatu poſitis diuinitùs demonſtratum eſt, dimiſſa ſcilicet illis eſſe peccata; vt quando id non aperte explicatur: quod ideò fit, vt homines in timore & humilitate contineantur, credamus tamen, & ſperemus idem à benigniſſimo Domino nobis reuera concedi. Libet autem ad ſpem corroborandam diuinę huius benignitatis, exemplum ex ſancto Gregorio adferre, qui ita ſcribit: [Noſtris temporibus Victorinus quidam extitit, qui alio quoque nomine Aemilianus appellatus eſt, non inops ſubſtantiæ iuxta mediocritatem vitæ: ſed quia plerunque regnat in rerum opulentia carnis culpa, in quodã facinore lapſus eſt, quod debuiſſet valde pertimeſcere, ac de ſuæ mortis immanitate cogitare: reatus ergo ſui conſideratione erexit ſe contra ſe, mundi huius omnia dereliquit, & monaſteriũ petijt. In quo monaſterio tantæ humilitatis, tantæq; ſibi diſtrictionis extitit, vt cuncti fratres, qui illic ad amorem diuinitatis excreuerant, ſuam cogerentur vitam deſpicere, dum illius pœnitentiam viderent: ſtuduit namque toto mentis annisu cruciare carnem, voluntates proprias frangere, furtiuas orationes quærere, quotidianis ſe lachrymis lauare, deſpectum ſui appetere, oblatam à fratribus venerationem timere. Hic itaque nocturnas fratrũ vigilias præuenire conſueuerat, ſub montem ex vno latere ſecretiori monaſterij. Quadam nocte Abbas monaſterij vigilans hunc latenter egredientem intuitus, lento foras pede ſecutus eſt: quem cùm in ſecreto montis latere cerneret in oratione proſtratum, expectare voluit, quando ſurgeret; cùm ſubitò lux cœlitus emiſſa ſuper eum fuſa eſt, qui in oratione proſtratus iacebat, tanta claritate, vt tota pars regionis illius ex eadem luce candeſceret; quam Abbas, vt vidit, intremuit, & fugit. Cũque poſt longum horæ ſpatium idẽ frater ad monaſterium redijſſet, Abbas requirere ſtuduit, vbi fuiſſet, & compulit eum dicere quid vidiſſet. At ille cõpulſus dixit, quando ſuper me vidiſti lucem de cœlo deſcendentem, vox etiam pariter venit dicens, dimiſſum eſt tibi peccatum tuum. Et quidem omnipotens Deus potuit tacendo relaxare, ſed loquendo per vocem, radiando per lumen, exemplo ſuæ miſericordiæ, noſtra ad pœnitentiam voluit corda conuertere.

Homil. 34. in Euang.

Ad hunc ſtatum pœnitentiæ pertinent

Digitized by Google

nent tres modi orandi B. P. N. Ignatij: præſertim primus; & ſimul, vt ante dixi, omnia primæ hebdomadæ exercitia.

De tentationibus quæ poſt conuerſionem inſurgunt, & de incipientium nimio feruore temperando.

CAPVT XVII.

HACTENVS de conuerſione peccatoris ad pœnitentiam: nunc agendum nobis eſt, de ſtatu, in quo illicò poſt pœnitentiam collocatur homo: Qui non eſt peccatoris ſtatus, ſed hominis cum Deo reconciliati, & ab eo in amicitiam recepti: vt illi inſeruire incipiat in ſanctitate & iuſtitia, & iam Incipientis nomen pœnitenti rectè conueniat. Huic verò ante omnia Sapientis dictum proponendum
Eccleſiaſt. 2. eſt: [Fili accedens ad ſeruitutem Dei ſta in timore, & præpara animam tuam ad tentationem.

Porrò tentatio ad quam ſe præparare debet, qui nouę huius militiæ tyrociniū ingreditur, varia eſt, & multiplex; nec eadem primò quemcunque Incipiētem aggreditur, ſed hunc vna, illum alia, ex
2. Corinth. 10. occulta diſpoſitione & cōſilio Dei: qui vt non permittit nos tentari ſupra id, quod poſſumus; ſic quo ordine exercendi ſimus, ſapientiſſimè, & amantiſſimè permittēdo ſalūtē prouidet. Aliqui enim ſeipſos durè puniendi nimio quodā ardore flagrantes, terminos moderatæ pœnitentiæ plerunque tranſiliunt: alij conſcientię ſcrupulis mirificè angūtur: alios ad priores voluptates reuocat memoria anteactæ vitæ: alios denique maximè perturbat, & quaſi deijcit de perſeuerādi ſpe, virium corporis imbecillitas, & vitæ ac diſciplinæ Chriſtianæ labor & difficultas, atque adeò ipſa nouitas tentationum. Et vt de ſingulis hiſce tentationibus dicamus, exordiamur à prima, quam excitat immoderatus & impotēs pœnitentiæ feruor: ſiquidem pœnitentiæ ſpiritus vehemens eſt: quippe qui ille ſit, de quo myſticè ſcribitur in
Pſal. 47. Pſalmo: [In ſpiritu vehementi conteres naues Tharſis. Tharſis,] inquit ſanctus Gregorius, [exploratio gaudij dicitur: cùm enim vehemens pœnitentię ſpiritus mentem occupat, omnem in ea reprehenſibilis gaudij explorationem perturbat, vt nihil ei iam niſi flere libeat: ſpiritus ergo vehemens, Tharſis naues conterit, cùm vis compunctionis valida, mentes noſtras huic mundo, qua ſi mari, deditas, ſalubri terrore confundit: dicit ergo Iob noctem illam tenebroſus turbo poſſideat, id eſt, perpetrationem culpæ non blandimenta ſecuræ quietis foueant, ſed piè ſæuiens amaritudo pœnitentiæ irrumpat. His confectus curis animus, & carnem caſtigationibus macerat, & ſeipſum contra eam, (vt docet S. Bernardus) huiuſcemodi incitationibus inflammat: quid adhuc murmuras caro miſera, quid adhuc recalcitras? & aduerſum ſpiritum concupiſcis? ſi te humiliat, ſi caſtigat, ſi redigit in ſeruitutem, id profectò in tuo genere non minus tua intereſt, quàm ipſius: ex quo nonnunquam accidit id, quod idem in parabola de filio Regis, accidere confirmat imprudentibus & temerarijs pœnitentibus: vt ſcilicet timore periculi imminentis perculſi, & in ſpem veniæ erecti inſideant iam veluti equo ſancti deſiderij, ferantúrq; magno impetu in pœnitentiæ opera, ſed ſine fræno prudentiæ: & propterea contingit illis, quod dicitur à Salomone: Qui feſtinus eſt pedibus, offendit.

Lib. 4. moral. cap. 17.

Serm. 2. ſuſ. p. Vidi Dominum.

Prouer. 19.

Et quidem aliquid ſine dubio concedi debet pio feruori huius ſpiritus vehementioris: propterea enim peccatrix mulier, quæ ad pedes Domini in conuiuio recumbentis acceſſit, rigans eos lachrymis, capillis tergens, vnguento liniens & oſculans, à ſanctis Patribus vt piè impudens, & importuna, & frontoſior ad ſalutem, quàm fuerat ad peccatum, commendatur: & Saulus à Domino percuſſus, & conuerſus diuino ſanè inſtinctu tres integros dies ſine cibo potuque vigilat in oratione: & multi alij initia ſuæ conuerſionis, admirabili in ſeipſos ſeueritate laudabiliter conſecrarunt: ſed tamen pœnitentiæ modus etiam initio eſt adhibēdus. Quanquam enim præcipiunt diuinæ literæ, vt otiū vitemus, & corpus in ſeruitutem animæ redigamus; nullo tamen modo (ait ſanctus

Luc. 7.

S. Auguſt. lib. 50. homil. homil. 23. & in Pſal. 140.

Actor. 9.

1. Cor. 9.

 ctus

Digitized by Google

Conſt. monaſtici c.5 ctus Baſilius) id volunt, vt corpus immodicis macerationibus extabefactum reddamus, ac diſſolutum. Idcirco diaboli tentatio eſt magna ſeipſum cum ſui pernicie excruciare: [Quoties,] inquit S. Bernardus, [ſuggeſſit Satanas anticipare vigilias, quò ad ſolennia fratrum illuderet dormitanti? quoties produci ieiunia, & diuinis obſequijs eò inutilè reddidit, quò imbecillem? Quoties ad opus manuum pluſquam opus fuerat, incitauit, & fractum viribus cæteris regularibus exercitijs inualidum reddidit?

Ser. in Cāt. 33.

Quo loco facilè quiuis intelligit, Incipientibus quàm non ſolùm vtilis, ſed neceſſaria ſit ſub prudenti magiſtro aſſidua diſciplina, qua inſtituantur tempeſtiuè ad dignoſcandas Satanæ fraudes eaſque repellendas. Hoc enim ſpectat in hac re aduerſarius aſtutiſſimus, vt dum pœnitentiæ opera pluſquam par eſt, & ſupra vires exercemus, pœnitentia ipſa ſatietatem, & ſtomachum faciat, ab eaq; paulatim eò magis abalienemur, quò maiore eam ſtudio prius ſecuti ſumus: & ſi non id, illud certè aſſequatur, vt ſub onere illo grauiſſimo vires corporis ita debilitentur, vt quanquam animus perferendi non deſit, deficiat tamen ipſa valetudo corporis, in qua recuperanda dū ponitur opera, languere incipiat etiam animus, & in curanda carne totus occupetur. [Experti,] inquit S. Bernardus, [eſt is, quomodo quidam, qui ante inhiberi non poterant, (ita in ſpiritu vehementi ferebantur ad omnia) cum ſpiritu cœperint, nunc carne conſummētur: quàm turpe nunc inire fœdus cū ſuis corporibus, quibus crudele antè indixerant bellum?] His in primis neceſſariū eſt magiſtri præceptum, cui omninò pareant, eiuſq; iudicio ſtent in corporum ſuorum caſtigatione, ac omnibus alijs pœnitentiæ exercitationibus: ſubdit enim idem: [Scriptum eſt, melior eſt obedientia quàm victima, & auſcultare, magis quàm offerre adipem arietum, id eſt, abſtinentiam contumacium: vnde Dominus per Prophetam: Nunquid mãducabo, ait, carnes taurorum, aut ſanguinem hircorum potabo? ſignificans minimè ſibi accepta fore ieiunia ſuperborum, & immundorum.

Galat. 3.

1. Reg. 15.

Pſal. 49.

Illa igitur Satanæ aſtutia benè nota, & hic exitus hominum imprudenter ſe gerentium initio cōuerſionis, magnum momentum habebunt ad auertendum incipientem ab immoderata illa ſeueritate. Sed non eſt tamen adhuc eius curatio perfecta, aut animi eius ſanitas in tuto poſita, niſi præterea explorentur accuratè à magiſtro illi affectus, quibus ad eam ſtimulabatur pœnitens, & in fraudem deducebatur.

Hi autem potiſſimùm ſunt timor, deſiderium, ſpes; timor quidem ſupplicij, deſiderium veniæ, & ſpes eiuſdem obtinendæ; magis tamen timor ne deſit tēpus ad opportunam ſatisfactionem neceſſarium, deſiderium perfectè ſatisfaciendi per opera, quæ cum cruciatu animi, & corporis coniuncta ſint, & ſpes magna, poſſe ſe voti huiuſce ſui compotem fieri, ſi ſe, inconſultis etiam & repugnantibus viris prudentibus, voluntarijs ſupplicijs egregiè confecerit: exemplo multorum, quos tūc pœnitens falsò opinatur, in eodem ſtadio, eodem modo eſſe verſatos. Quare primùm deducendus eſt de falſa illa opinione, docendusque neminem omninò ſine aliorum conſilio, aut prudētia ſingulari diuinitùs, immiſſa, hoc iter pœnitentiæ vtiliter vnquam, & tutò, eſſe ingreſſum. Deinde euellenda ex animo eius eſt vana illa, & temeraria fiducia, qua ſibi & ſuis viribus nimium confidit: ſiquidem pœnitētia & ſatisfactio Dei dona ſunt, & ſi quid in ijs ipſis de noſtro eſt, ſine Deo nō eſt, ſine quo facere poſſumus nihil: poſtea *Ioan. 15.* iuuandus eſt ad timorem, & deſiderium illud moderandum; perſuadendumque illi Deum intueri cor, nec eum à nobis exigere, niſi quod dare poſſumus, ſaluis animi, & corporis viribus: velle in primis vt maiorum noſtrorum dictis obſequamur, noſq; in exercēda pœnitentia moderatè prudenterq; geramus: deniq; virtutem ſine prudentiæ norma aut nullam eſſe, aut vitium potius, quàm virtutem: & quia amor [illegible] prius horum affectuum [illegible] dux eſt & parens, [illegible] aduerſus illum [illegible] armatum [illegible] eſſe pœnitentem maximè o[illegible]portebit: ſed de hoc [illegible] poſtea.

De

De ſecunda tentatione quam Incipienti adferunt ſcrupuli.

CAPVT XVIII.

ALIA permoleſta tentatio accidit plerunque tyronibus vitæ ſpiritualis, dum confeſſuri ſunt Sacerdoti præteritæ vitæ peccata; & multò etiam magis poſtquam confeſſi ſunt:eaq; ſcrupulis,qui in eorum mentibus oriri ſolent, ex acuratiſſima illa diligentia,quam in cunctis,iiſq; tam multis, magniſq; criminibus,cordis etiam intimis ſubtilibuſq; cogitationibus,& motionibus aperiẽdis,adhiberi, neceſſe eſt. Cruciari enim ſolet pœnitentis animus formidine quadam, & ſuſpicione ſit ne actio,aut cogitatio,aut affectio illa peccatũ an non:dixeritne omnia,an aliquid omiſerit, quod confeſſarium latere non oportuit; explicaritnè benè, quid, quo animo,quo loco,quicum,quo tempore, quamdiu, cæteraq; omnia, quæ actionẽ ipsã circumſtant. Satanas enim,qui vt animorum tyrannus timorem omnẽ excutit à peccatorum animis,dum peccãt, vt in quælibet ſcelera liberè ſe dent præcipites, cum eos è cœno illo emerſiſſe iam videt,mirum eſt, quantoperè laboret, ne diu de vſurpata poſſeſſione deturbetur: atq; ideo pœnitentium mentem flagitiorum perículoſa recordatione, & ſpinoſa quadam meditatione,quaſi obſidione quadam obruit: timore inprimis adminiſtro & impulſore, vt finem nunquam faciant eadem iterum, & ſæpius peccata confitendi, viuantq; vitam acerbam,& hiſce angoribus plenam.

Huius tentationis exiguã ſit mentio apud antiquiores Patres: ideo fortaſſis quia pœnitentibus illius temporis antiquius nihil erat,quàm poſt confeſſionẽ ritè peractam, operibus pœnitentiæ ſeuerioris, ſibi Deum propitium reddere: poſterioribus verò temporibus quibus pœnitentiæ ſtudium adeò refrixit, exerit magis aculeos diabolus aduerſus confeſſionem ipſam,vt aut tantum bonum, quantum eſt hoc Sacramentum,nobis eripiat, aut confeſſionem odioſam, & moleſtam efficiat, vtpotè ſcrupulorum ſpinis refertam. Antiquos tamen Chriſtianos hac tentatione etiam pulſatos aliquando fuiſſe, ex nobis ipſis diſcimus, & rationi, ac naturæ confeſſionis ipſius conſentaneum eſt:certè præceptũ Caſſiani huc pertinere videtur,cùm ait:[Cæterùm quod dixiſti, te etiam de induſtria præteritorum peccatorum memoriã retractare, hoc fieri penitus non oportet: quinimmò etiam ſi violenter irrepſerit, protinus extrudatur.] Sãctus Bernardus etiam:[Ad Dominum iam conuerſos nõ nimis cruciet præteritorum conſcientia delictorum.]

Coll. 20. c. 9.

Ser. 3. de SS. Petro & Paulo.

Et verũ eſt,ſcrupulos illos, qui nobis gignuntur ex ignoratione tã cordis humani aut noſtri,aut alterius,quàm peccati ipſius,qui non pauci ſunt, nec exigui, antiquorum etiam conſcientias pupugiſſe:quod facilè intelliget,qui leget librũ decimum confeſſionum S. Auguſtini, cuius ſunt illæ voces:[Contendunt mærores mei mali cum gaudijs bonis, & ex qua parte ſtet victoria,neſcio: heu mihi Domine, miſerere mei; ecce vulnera mea non abſcondo. Medicus es, æger ſum.]Et illę:[Eripe me ab omni tentatione:non ego immunditiã obſonij timeo, ſed immunditiam cupiditatis.]Item illæ: [Multum timeo occulta mea,quæ norũt oculi tui, mei autem non. In his omnibus periculis & laboribus vides tremorem cordis mei, & vulnera mea magis ſubinde à te ſanari,quam mihi non inffligi,ſentio.] Quiddã his ſimile habet idẽ in epiſtola ſexageſima ſexta:de qua re in ſequenti libro. Hoc ipſum etiam confirmat celebre dictum S. Gregorij: [Bonarum mentium eſt etiam ibi aliquo modo culpas ſuas agnoſcere, vbi culpa non eſt:]qui etiam tentationem ſcrupulorũ in moralibus indicat, vt exponemus capite 21. libri ſecundi.

Cap. 28.

Cap. 37.

Cap. 28.

Lib. 12. Regiſt. reſponſ. 10. ad Auguſtinum.

Poſteriores igitur Theologi hac de re ſcribũt plura: in primis Cãcellarius Gerſon, S. Antonin. & B. Laur. Iuſtinian. aſſerũtq; hãc eſſe diaboli tentationẽ, vtilem quidẽ Incipiẽti in ipſo cõuerſionis principio, & propterea à Deo permitti, eò quod obtuſã alioquin hominis mentem acuat ad intelligẽdas res ſpirituales, & ſtimulis quaſi quibuſdã excitet volũtatem inexercitatã adhuc, ad certamina, contra peccati, & carnis inſidias, purget deniq;

Gerſõ tract. de prepar. ad Miſſã, & de remedijs cõt. puſillani. et de diuerſis tẽtationibus.

S. Antonin. 1. p. tit. 3. c. 10.

B. Laurent. lib. de diſciplina monaſt. c. 12. & 16.

animã tenebricoſis libidinib⁹ ante refer tã, &, in nouũ hoc lumẽ euocet ſpiritua liter iudicãdi omnia, & deinceps ex virtute, & cum circumſpectione viuẽdi. Cęterùm procedente tempore tentatio hęc perniocioſiſſima eſt, & niſi illi opportunè occurſum ſit, periculum homini creat & ruinam: quare quærenda, & adhibenda ſunt remedia, quibus à periculis præſentibus & imminentibus, qui hoc morbo laborat, facilè liberetur. Adferuntur autem à prædictis ſcriptoribus, & alijs, hęc quæ ſequuntur, ad radices ſcrupulorum euellendas inſtituta.

Primum remedium. Primum remedium aduerſus ſcrupulos eſt recta, & pia opinio de Deo Optimo Maximo, magnaq; ſpes de eius immenſa bonitate, & clementia. Siquidem cauſſa ſcrupulorum magna eſt diuini examinis ac iudicij metus: apprehendit enim, qui ſcrupulis angitur, Deum vt ſeueriſſimum vindicem ſcelerum, & cui difficillimum ſit, planè ſatisfacere: immò intuetur illum tanquam quæſitorem ſeuerum & acerbum, omnia ad viuum reſecantem: ex quo fit, vt nunquã ad eum accedat niſi inani hac timiditate, & quaſi deſperatione oppreſſus: & ſanè huc ſpectant, vt dicebamus, Satanę cõſilia, vt quem ſcrupulis vexat, ita perturbet, & cruciet, vt pertæſus ſpinoſi huius & laborioſi vitæ generis, ſpem omnem abijciat diutius perſeuerãdi, cõuertatq; animum ad priſtinas voluptates, & liberam à curis viuendi rationẽ.

1. Igitur aduerſus hoſce Satanæ conatus inſtituat magiſter ſpiritualis Incipientẽ, efficiatq; primùm vt is, quidem Deum tanquam iuſtum iudicem, & peccati omnis acerrimum aduerſarium, ſibi proponat, miſericordem tamen & benignum, & cui proprium magis eſt miſereri ſemper, & parcere, quàm pœnas de hominibus ſumere.

Sap. 1. [Sentite de Domino,] inquit Salomõ,
Pſalm. 72. [in bonitate.] Et Dauid: [Quam bonus
Thren. 3. Iſrael Deus his, qui recto ſunt corde?] Et Ieremias: [Bonus eſt Dominus ſperantibus in ſe, animæ quærenti eum.]

2. Præterea Dominus tantę benignitatis eſt, vt ſi nos pœniteat peccatorum, ipſe eorum velit obliuiſci. Sic enim ait apud
Ezech. 18. Prophetam: [Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis, quæ operatus eſt, iniquitatũ eius, quas operatus eſt, non recordabor.] Iniuriã ergo Deo quodammodo facit, qui peccata, quæ Deus obliuiſci vult, ſuperſtitioſè recolendo, ei quaſi recognoſcẽda proponit: quod facit qui ſcrupulis premitur: & cùm (vt ait Apoſtolus) Deum non pœniteat donorum, quibus nos cumulat, ipſe *Rom. 11.* quod iam poſſidet, à Deo repetere non ceſſat, ac ſi adhuc nihil obtinuiſſet.

3. Accedit ad ſolatium pœnitẽtis, quod ſcripſit Iob, cum Deo loquens: [Tu quidem greſſus meos dinumeraſti, ſed parces peccatis meis.] *Iob 15.* hoc quippe quod dicit, Deum peccata, aut greſſus dinumerare, non eſt ea ad calculos reuocare, vt nos puniat, ac ſi ea veluti in charta deſcriberet, ne excidant, ſed illud potius ea nobis recenſenda proponere, vt de ſingulis dolorem, quẽ debemus, cõcipiamus. [Culpas ergo dinumerat,] inquit ſanctus Gregorius, *Lib. 12. moral. c. 12.* [cùm noſipſos ad ſingula, quæ fecimus, deflenda conuertit: quas miſericorditer relaxat, quia dum eas nos punimus, ipſe nequaquam in extremo examine iudicat, Paulo atteſtante qui *1. Cor. 11.* ait, ſi noſmetipſos iudicaremus, nõ vtiq; iudicaremur:] Et in hanc ſententiam ſine dubio ſcribitur à Dauide, dum cum *Pſal. 129.* Deo in oratione agit: [Si iniquitates obſeruaueris Domine, Domine quis ſuſtinebit?] Vt igitur eximamus hunc ſcrupulum pœnitenti, eximendus eſt ex eius animo ſuperuacaneus timor de nimia Dei ſeueritate: vt iſte euellatur, inſerenda eſt recta opinio de paterno i nos Dei amore, & infinita eiuſdem miſericordia: ad quod maximè iuuabit explicatio parabolæ filij prodigi tam amanter à Patre *Luc. 15.* in gratiam recepti, poſtquam diſſiparat ſubſtantiam in flagitijs.

At dicet pœnitens, id quidem rectè, ſi per me pręſtitũ Deo iam eſſet id, quod ille à me iure ſuo exigit: at quis me certiorem faciet, me verè pœnituiſſe peccata omnia ex diuino præſcripto ritè eſſe confeſſum, nihilq; prætermiſiſſe eorum, quæ mihi Deo in re tanti momenti exoluenda fuerant?

Secundũ remedium. Sit igitur ſecundum remedium, à magiſtro ſpirituali petendum eſſe conſiliũ, quod vbi ille dederit, in eo omninò quieſcendum eſſe: ſic docent prædicti Doctores, & quicunque hac de re ſcribũt: ſcrupulus enim mentem atque conſcientiã

ita

ita perplexam reddit, vt nonniſi perplexè, qui eo laborat, iudicare poſſit, ideoq; non rectè, aut ſaltem non tutò: quare docti & prudentis Patris iudicio ſtandum eſt. [Ne innitaris prudentiæ tuæ,] ait Salomon, ſignificans minimè tutum eſſe ſequi propria conſilia in rebus proprijs, niſi primùm probentur alijs; quod accidit, cùm nobis non deſunt recta cōſilia: atqui ſcrupulorum moleſtijs implicati ſunt, non modò non habent recta conſilia, ſed ne conſilia quidem: quid enim conſilij in tantis tenebris & cogitationum continuo tumultu eſſe poteſt? quare audiendi alij ſunt: quam ad rem diuinitùs concurrit Deus & mirabiliter ſcrupulorum anguſtias tollit, ſtatim ac magiſtri dicto audientes ſumus.

Prouerb. 3.

Gradu 13. Narrat Climacus monachum cùm ad viginti annos carnem ſuam ieiunijs & vigilijs aſſiduè diſcruciaſſet, vt neſcio quam blaſphemiæ tentationem abigeret: nihil tamē obtinuiſſe donec ſcripto confeſſus moleſtiam, quam ſuſtinebat grauiſſimo cuidam ſeni, ab eo benigniſſimè habitus eſt, iuſſusq; vt manum collo ſuo imponeret: quod cùm feciſſet, dixit illi Pater: [Super collum meum ſit frater hoc peccatum, quotquot annis te oppugnauit, aut adhuc te oppugnabit, tu illud floccipende, nihilque formida.] quo reſponſo ita corroboratus eſt monachus, vt ante quàm inde diſcederet, morbus ille prorſus euaneſceret: referunt alij S. Bernardum idem feciſſe cum diſcipulo, quem à ſacroſancti ſacrificij Miſſæ celebratione retardabant ſcrupuli: [Vade,] dixit, [fili, & in fide mea celebres.] quod ille præſtitit, & conſcientiæ tranquillitatem ſtatim adeptus eſt.

Gerſon de præpar. Miſſa.

Tertium remedium. At, inquis, da mihi alterum Bernardū, & ego eius ſententiam libentiſſimè amplectar. Do, inquam, tibi, (& hoc ſit tertium remedium) nō alterum Bernardū, ſed eundem fideiuſſorem, qui in Bernardo ſecurum diſcipulum reddidit; nempe eundem Deum, qui ad huiuſmodi dubitationes tollendas loquitur, & conſiliū præbet nobis in Patribus ſpiritualibus, quos curæ conſcientiæ noſtræ præficit: quibus idem iubet, vt ex animo, & in omnibus pareamus, illisq; nos ipſos penitus ſubmittamus: quod inprimis neceſſarium eſt ad vincendam, proſternendamq; mentis humanæ ſuperbiam, quæ altera radix, & mater eſt harum conſciētiæ moleſtiarum: ſiquidem ſcrupuli, quos genuit timor ille, quem diximus, mentis tenebris quaſi coniugatum, fouentur, & creſcūt in animo à proprio hominis ſenſu, atq; ſententia, quæ huiuſmodi hominibus ita chara eſt, vt ab ea difficilè admodum aliorum ſuaſionibus deducantur: malunt enim ſibi, quàm alijs omnibus credere: hæc ſuperbia grauius peccatum plerumque eſſe poteſt, quàm culpæ omnes, quas refricat ſcrupulus, indigetq; remedio magis, quàm ipſi ſcrupuli. Quare nulla vnquā medicina ſcrupulis reperietur, niſi curetur prius hæc arrogātia, & proprij iudicij amor nimius: curatur autem ſubmiſſione animi, & humilitate, qua homo ſeipſum ſpirituali magiſtro in rebus omnibus ſubijcit, ſententiam propriam, ſeipſum fortiter abnegando, prorſus abijciens: quod adhuc magis faciendum eſt ab illis, quorum deprauata corporis, capitiſue conſtitutio, in animum aliquo modo redundat, & mentem à propria ſanitate abducit.

Curet igitur magiſter primum, vt 1.
huiuſmodi homines illi ſe totos tradāt, committantq; in rebus omnibus ſuam ipſorum conſcientiam. Deinde præſcri- 2.
bat examinandæ conſcientiæ, & confeſſionis inſtituendæ leges, à quibus nihil omninò diſcedant. Tertiò, poſtquam 3.
vnam aut alteram generalem totius vitæ criminum confeſſionem habuerint, ne tertiam aut plures amplius cogitent, vehemēter interdicat: cōfeſſiones enim huiuſmodi, quæ neceſſariæ iam nō ſunt, ſeges ſunt & materia ſcrupulorum.
Quartò tradat orandi modos accommo 4.
datos ægritudini, qua laborant, & præſertim ad timorem inanem deponendum, & ad optimè ſperandum de diuina benignitate: oportet autem huiuſmodi homines orationi eſſe deditos, ita tamē vt nō inde ſcrupuli nutriantur. Quintò caueat 5.
ne vel in libros, vel in homines incidāt, qui lectione & conſuetudine ſua huiuſmodi hominibus nouos ſcrupulos inijciant, vel impedimento ſint, quò minus veteres deponant: quales ſunt libri, quibus caſus conſcientiæ explicantur, & homines, qui vel natura timidiores ſunt, & minus prudentes, vel cum ipſi auſtero

more viuant, omnibus hominibus idem
6. vitæ genus ſuadendum, exiſtimant. Sex-
tò, cùm obſit hominibus, qui ſcrupulo-
rum angoribus implicantur, otium, & vi
ta laboris aut occupationis expers; magi
ſter omnem adhibeat operam, vt hone-
ſtis occupationibus, & quoad fieri pote-
rit, alienis ab inanibus curis aſſiduè diſti
neantur: neque enim deſueſiet vnquam
animus à cogitationibus ſcrupulorum,
niſi conſuetudine aſſidua aliarum rerũ,
quę aptę, natura ſua, ſint animum ab illis
abſtrahere.

Quartum remedium. Superſunt adhuc cauſſæ duæ ſcrupu-
lorum, aduerſus quas totidem remedia
1. proponimus: prior eſt ignorantia, poſte-
rior puſillanimitas: ignorat enim Inci-
piens multa: ac propterea ſi non habet,
qui eum doceat, ſeipſum decipit in mul
tis: vnde originem habet conſcientia,
quam appellant erroneam: de qua nobis
agendum non eſt, quia ſcrupulus nõ eſt,
& eius facilis eſt curatio, ſi deponatur ſo
lum, quod omninò eſt neceſſarium: ſed
2. hæc alij. Alia eſt ignoratio, ex qua exi-
ſtit interdum ſcrupulus admodum mo-
leſtus: ad ſitne vera & neceſſaria deteſta-
tio peccati, ſiue contritio: aliqui enim eò
quod vel lachrymarum vim non profun
dũt, vel ſenſum doloris, quem requiri ad
contritionem putant in ſeipſis non ani-
maduertũt, mirificè angũtur animo, exi-
ſtimantq́; ſe adhuc in Dei gratiam nõ re-
dijſſe. His vtiliſſima eſt Gerſonis admo-
nitio, [Exiſtimãt,] inquit, [aliqui Docto
res,] (quibus ille aſſentitur,) [aliquan-
do non tam meritorium eſſe credere, ſi-
cut velle credere, nec velle dolere ſenſua
liter de peccatis, ſicut velle dolere, &c
Pſal. 10. non poſſe:] & hoc probatur ex Pſalmo:
[Deſiderium pauperum exaudiuit Do-
minus, præparationem cordis eorum au
diuit auris tua:] & ita iudicat nos Deus
ſecũdùm rationis ſuperioris arbitrium,
voluntatem & iudicium, & non ſecun-
dùm ea, ad quæ nobis inuitis portio ſen-
ſualitatis inferior adhæſit, & perducit,
qualia ſunt volubilitates imaginationũ,
3. & Phantaſiarum. Fallitur etiam Inci-
piens ignoratione virium & naturæ con
tritionis, quæ, vt omnes Theologi ſcri-
bunt, tantarum virium aliquando eſt, ob
ingentem diuini amoris ardorem, quo
interdum pœnitens flagrat, vt nõ ſolùm
aboleat omnem culpæ maculam, ſed ex-
coquat etiã omnem illam temporaneã
pœnam, quæ reliqua eſt ad remiſſionem
culpæ. Quod ſanè Magdalenæ datum *Luc. 7.*
eſt à Domino, cùm audiuit, remittuntur
tibi peccata tua: & dari adhuc poteſt no-
bis, ſi per nos non ſtet, quia manus Do-
mini abbreuiata non eſt. Laborat deni- 4.
que Incipiens ignoratione multarũ alia-
rum rerum, quibus ſtatuendis Epijkia ne
ceſſaria eſt. Epijkia, inquam, non Inci-
pientis, cuius conſcientiæ &c mentis
anguſtiæ eam adhuc non capiunt, ſed
ſpiritualis magiſtri: qua de re ſanctus
Antoninus, qui tradit ſeptem veluti re-
gulas Epijkiæ huius, in gratiam pœni-
tentis, quas ſibi familiares faciat ſpiritua
lis magiſter: eæ legantur apud ipſum: nos
breuitati ſtudemus.

Aduerſus puſillanimitatem ea faciunt *Quintũ re-*
omnia, quæ ad propulſandam timidita- *medium.*
tem valent. Sunt enim hæ duæ affectio-
nes quaſi vna animi affectio in plures di
ſtincta gradus: puſillanimitas enim ti-
mor eſt animum mœrore deijciens: hac
qui laborat, ſcrupulis maximè obnoxius
eſt, & magis adhuc, quàm is qui ſolo ti-
more pungitur: quare puſillanimis cu-
ratio longe eſt difficilior, nec niſi magno
labore, charitate, & patientia medici ſpi
ritualis efficitur. Intelligat igitur pri- 1.
mùm Incipiens, quid ſit apud ſacras lit-
teras hæc affectio, & quo nomine, &
loco cenſeatur. [Longanimitati,] in- *In epiſt. ad*
quit S. Hieronymus, [contraria eſt puſil- *Galat. c. 5.*
lanimitas, de qua ſcribitur: puſillanimis *Prouer. 14.*
vehementer inſipiens, qui verò patiens *ſecũdũ 70.*
eſt & vniuerſa ſuſtentat, vir ſapiens &
cum ectaſi multum ſapiens appellatur,
vt in prouerbijs quoque ſcriptum eſt;
longanimus, vir multum in prudentia.]
res hæc non per hyperbolem dicta acci
pienda eſt, ſed verè & propriè: faciet au-
tem maximè, ſi à puſillanimi, vti debet,
animo comprehendatur, ad medicinæ
eius principium: quis enim ſe ſtultũ in-
telligens, nõ ſe alij, qui ſapiens ſit, regen-
dum libenter tradat? certè mens puſilla-
nimis hoc veluti lumine illuſtrata, erro-
re opinionis falſæ, quam de ſe ille habue
rat, purgabitur.

Deinde, manus admouenda eſt ad 2.
proſtratam voluntatem eius ſubleuan-
dam, ijſdem nimirũ auxilijs, quibus eri-

gitur

gitur ad ſpem: qua de re ſuprà dictum eſt: proderit autem ad eam educendam ex profunda illa deiectionis ſouea, ſi incutiatur timor certæ deſperationis, niſi ſe exuſcitet, & ex extremo periculo extrahat: hic ſiquidem finis eſt puſillanimitatis, & ſcopus diaboli ad eam occultè trahentis: quod S. Bernardus: [Non immeritò, inquit, his, quos in anxietate poſitos videmus, amicis noſtris compatimur, quibus vtique dum exitum ignoramus, defectũ metuimus: quoniam quidẽ ſicut ſanctis & electis tribulatio operatur patientiam, patientia probationẽ, probatio ſpem, ſpes autem non confunditur: ſic damnandis & reprobis tribulatio parit è cõtrario puſillanimitatem, puſillanimitas perturbationem, perturbatio deſperationem, & illa interimit.] Quare elaboret ſtrenuè Incipiẽs, vt ſcrupulos cùm ſeſe ingerunt, magno animo ſtatim tãquam peſtem abigat à ſe, ſciatque ſe rem non minus gratam Deo facere, ſi eorũ importunitati initio fortiter reſiſtat; quàm cùm viriliter dimicat aduerſus voluptatum illecebras, aut fidei tentationes: à quibus ita abhorreat ipſe, ſicut omnes veri pietatis cultores, qui ante eas extingui curant, q̃ exoriantur.

Epiſt. 32.

Iacob 1. & Rom. 5.

3\. Denique puſillanimitas cauſa eſt & effectus ſcrupulorũ: neſcio deteriorne parẽs, an filia: facilius certè expugnatur antequam producat ſcrupulos, quàm poſtquam ex ſcrupulis orta in habitum naturamq; conuertitur. Ad Satanam autem eludendum cogitet pœnitens eum in ſcrupulis immittendis abuti contra nos pœnitẽtia noſtra: nec (vt ait S. Chryſoſtomus) ſufficere illi inducere nos ad apertum peccatũ, niſi etiam perniciem nobis afferat ex immodico mœrore ex pœnitentia contracto. [Perquàm autem ridiculum, inquit, eſt, & pudendum, vt per medicamenta noſtra ipſe vulnera efficiat: ob id Paulus, non enim ignoramus cogitationes ipſius. De ſcrupulis & puſillanimitate adhuc plura ſecundo libro.

Hom. 4. in epiſt. 2. ad Corinth.

2. Corin. 2.

Enitendum pœnitenti ne in priſtina peccata recidat, quæ ſolet eſſe tentatio communis poſt conuerſionem.

CAPVT XIX.

TENTATIO Tertio loco explicanda eſt, quæ pœnitenti maximè infeſta eſt, & periculoſa. Concitatur autem à memoria vitę prætæritæ, quam in cupiditatibus carnis explendis liberè traduxit, quam ſtatim ſequitur grauis męſtitia in voluntate, quod ab ea ſuauitate vitæ per pęnitentiam ſe perpetuò excluſum intelligat. [Occurrit, inquit S. Gregorius, illa familiaris ſua delectatio carnalis, quæ inueterata dudum quantò eum diutius tenuit, tantò arctius adſtringit, atq; à ſe tardius abire permittit. Et quis ibi męror, quæ anxietas cordis, quando hinc ſpiritus vocat, hinc caro reuocat: hinc amor nouæ conuerſationis inuitat, hinc vſus vetuſtæ peruerſitatis impugnat: hinc deſiderio ad cęleſtem patriam flagrat: & hinc in ſemetipſo carnalem concupiſcentiam tolerat? propoſitum eſt autem diabolo in hac tentatione, illa recordatione, & hoc męrore, quaſi funibus duobus, Incipientem iam ingredi viam vitæ ad antiqua flagitia retrahere: qui recidiuus caſus in morbũ ſpiritualem animæ, eſt grauiſſimus: cui propterea ſalutaria remedia quærenda ſunt.

Lib. 24. moral. cap. 7.

Sit igitur primum cognitio maximæ indignitatis, quæ ineſt huic rei: quid ẽm indignius excogitari poteſt, quàm paulò antè ingemuiſſe, fleuiſſe, Dei miſericordiam infinitam, Sanctos omnes imploraſſe, obteſtatum eſſe, omnia deniq; miſcuiſſe, vt peccatorũ venia impetraretur: & repentè mutato conſilio ſui obliuiſci, Dei gratiã pro nihilo putare, virtuti nuncium remittere, quidlibet aliud cogitare, & eſſe, atq; fueras, & velle ſẽper eſſe volueras? ô præclaram hominũ erga Deum fidem, quam Deo impudentius frangis, quã ſi tibi res eſſet cũ viliſſimo quolibet homuncione. Cũ legimus, aut audimus Iudæos obuiam proceſſiſſe

Primum remedium.

Chriſto

Ioan. 12. Chriſto Hieroſolymam ingredienti, & honorificentiſſimè eum appellaſſe filiũ Dauidis, Regem Iſrael, benedictum qui veniret in nomine Domini; poſtea verò breui interuallo nullam prorſus ob nouam cauſam in contrariam partẽ verſos, impetu quaſi facto in prætorem, exclamaſſe, [crucifige eũ,] miramur meritò, & exardeſcimus aduerſus incõſtantiam gentis, inauditamque barbariem: quid ergo faciendum nobis eſt, cùm intelligimus ita vt res eſt, eundem pœnitentem ad Chriſti pedes abiectum in confeſſione miſericordiam poſtulare, quod peccarit, qui mox in eadem grauioraq; peccata relapſus, omnis immemor beneficij, bellum Chriſto indicit, iterumque eum in ſemetipſo crucifigit? reos proditionis deteſtantur homines, & cõmunis lucis vſura priuant; quo ſupplicio ac morte dignum exiſtimabimus eum, qui non ſolùm ſalutem propriam, ſed etiam Chriſtum ipſum cui nomẽ in baptiſmo dederat, & in confeſſione reddiderat, nefariè prodit diabolo? & quem conſcientiam expiando, hoſpitem in ea receperat, ex ea, iterum peccando, turpiter eijcit? [An (vt ait S. Chryſoſtomus) non ſunt hæc magni odij, & contemptus manifeſta ſigna?

Hom. 2. in epiſt. ad eph. c. 1.

Secundum remedium. Secundùm remedium eſt timor: ſi quidem cùm primũ peccamus, facilius nobis ignoſcitur. cùm ad eadem ſępius peccata reditus, difficilior ſine dubio eſt redimus in Dei gratiam: tum quia grauior eſt iniuria, iuſtiorque Dei à nobis auerſio; tum quia noſipſi in ſcelere callum obducimus: denique quia creſcit ſatanæ vis, & dominatus in animum. vt propterea difficilem prædicẽt patres reſipiſcentiam ab tam graui lapſu, nec ferè poſſibilem: in quam ſententiam ſcribit Apoſtolus: [Voluntariè peccantibus nobis poſt acceptam notitiam veritatis, iam nõ relinquitur pro peccatis hoſtia, terribilis autem quædam expectatio iudicij, & ignis æmulatio, quæ conſumptura eſt aduerſarios.] Quod etiam ex multorum euentu diſcimus: [Eorum, inquit S. Bernardus, qui peccant antequam Deum nouerint, antequàm miſerationes eius experti ſint, antequàm portauerint iugũ ſuaue, & ohus leue, priuſquàm deuotionis gratiam, & cõſolationes acceperint Spiritus ſancti, eorũ inquã copioſa redemptio eſt, & tales omnes nos fuimus. At eorum qui poſt conuerſionem ſuam peccatis & vitijs occupantur, ingrati acceptæ gratiæ, & poſt miſſam manum ad aratrum retrò reſpiciunt, tepidi & carnales facti, aut poſt agnitam viam veritatis retrò eunt, eorũ vtique perpaucos inuenias, qui poſt hęc redeãt in gradum priſtinum, ſed magis in ſordibus poſiti ſordeſcant adhuc: nec tamen ſi quis eiuſmodi eſt deſperamus de eo, tantum vt ſurgere velit citò: quantò enim diutius permanebit, tantò euadet difficilius.] Et hæc ſit prima cauſa difficultatis huius.

Hebr. 10.

Serm. 3. SS. Petri & Pauli.

Luc. 14.

Altera cauſa eſt quia noſipſi nobiſcũ portamus laqueum, quo illaqueamur à Satana, vel potius quo veluti altero quodam inferni rudente (vt S. Petrus loquitur) ab eodem præcipites ducimur in noua flagitia: hæc autem caro eſt, & concupiſcentiæ fomes nobis innatus: quam rationem exaggerat grauiſſimè idem S. Bernardus: [Quid vltra pauendum eſt? vnum vtique idque grauiſſimum peccatum Iudæ, peccatum apoſtaſiæ. Legimus de filijs Iſrael, quia corde redierunt in Aegyptum: nam corpore reuerti clauſum poſt eorum talos mare rubrũ prohibebat: hoc eſt quod ſingulis quibuſq; vehementer timendum, ne quando fortè eatenus Deum offendant, vt manifeſtè abijciantur, & euomantur ab eo: neque enim ſumus Apoſtolo ſanctiores, qui tamen verebatur, ne fortè cum alijs prædicaſſet, ipſe reprobus efficeretur: ſed id tamdiu timendum eſt, donec laqueus contritus eſt, donec corpus iſtud animam depoſuerit: nam & ipſum corpus laqueus quidam eſt, vnde & oculus legitur animam deprædari: minimè ergo decet eſſe ſecurum hominem, qui ſecum portat laqueũm ſuum.

1. 2. *2. Pet. 2.* *Ser. 3. ſuper Qui habitat.* *1. Cor. 9.* *Thren. 3.*

Tertia ratio timoris eſt ipſa vis & natura peccata repetiti: quod ſine dubio eſt longè deterius, maiuſque damnum affert animo, quàm febris recidiua corpori: paria ſunt, quia qui in eandem febrim ſæpius recidit, experitur eam grauiorem ſemper, magiſque frangi vires corporis, quò frequentius ea vrgetur ob efferueſcentem in dies magis vim æſtus illius interni, qui cauſa febris eſt: quare ſic ſe- 3.

Digitized by Google

ſic febricitans vt plurimùm deſperatur à medicis: quod idem planè accidit animæ, cùm ab æſtu concupiſcentiæ ad priſtina peccata frequenter reuocatur: at hic præterea aliquid grauius: nam nec febris, nec peſtis vlla eſt quæ ita corpori interitum adferat, vt à Deo reſuſcitandum non ſit ante extremum & generale iudicium: at peccata recidiua eam tyrannidem in animam exercent, vt eam plerumque penitus perdant, ac tunc extra ſpem ponant ſalutis æternæ vllo amplius tempore recuperandæ: ſiquidem dicitur, ſuper quatuor non conuertam. *Amos 1.*

Tertiũ remedium.

Tertium remedium eſt horror ab huiuſmodi peccatis: qui haud ſcio an poſſit in homine excitari maior, quàm quē commouent ſacræ litteræ, cum hac de re loquuntur: *2. Pet. 2.* [Si enim, inquit S. Petrus, refugientes coinquinationes mundi in cognitione Domini noſtri, & Saluatoris Ieſu Chriſti his rurſus implicati ſuperantur, facta ſunt eis poſteriora deteriora prioribus: melius enim erat illis non cognoſcere viã iuſtitiæ, quàm poſt agnitionem retrorſum conuerti ab eo, quod illis traditum eſt ſancto mandato: contingit enim illud verũ prouerbiũ, canis reuerſus ad ſuum vomitum, & ſus lota in volutabro luti: *In Pſ. 83.* ſi canis, inquit S. Auguſtinus, hoc faciens horret oculis tuis, tu quid eris oculis Dei? *Thren. 4.* Et alibi eadem ſcriptura, Qui nutriebantur in croceis amplexati ſunt ſtercora. *Ioelis 1.* Et, Computruerunt iumenta in ſtercore ſuo. Et, Putruerunt, & corruptæ ſunt cicatrices meæ à facie inſipientiæ meæ. *Pſalm. 37.* Sed legatur caſus huius deploratio apud S. Bernardum: *Ser. 35. in Cant.* Turpis mutatio ſtudiorum; vt cui ante fuerat ſtudij peregrinantem & exulem animam ſuam ſactis meditationibus tanquam cœleſtibus paſcere bonis, Dei beneplacitum, & myſteria voluntatis eius inquirere, penetrare deuotione cœlos, & mente ſupernas circuire manſiones, ſalutare patres, atq; Apoſtolos, & choros Prophetarum, Martyrumque admirari triumphos, ac ſtupere ordines Angelorum; nunc omnibus his omiſſis turpi ſe mancipet corporis ſeruituti, ad obediendũ carni, ad ſatisfaciendum ventri, & gulæ, ad mendicandum in vniuerſa terra, vnde ex ea, quæ præterit mundi figura, ſuam ſemper famelicam curioſitatem aliquatenus conſoletur: *1. Cor. 7.* exitus aquarũ deducant oculi mei, ſuper huiuſmodi animam, quæ cùm nutriretur in croceis, demum amplexatur ſtercora. Et paulò poſt: *Pſalm. 48.* Homo cùm in honore eſſet, nõ intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis: puto dicerent iumenta, ſi loqui fas eſſet: *Geneſ. 3.* Ecce Adam factus eſt ſicut vnus ex nobis.] Quomodo autem corã Deo ſtare debeat diabolus aduerſus huiuſmodi recidentes in iudicij die explicat S. Auguſtinus concione ad Catechumenos. *Tom. 6.*

Sed vt hæc remedia vtilitatẽ afferant Incipienti, iſque iuuetur ne denuò prolabatur in familiaria peccata; inſtituendus eſt, primùm ne negligens ſit in cura 1. cogitationum, quæ ſtimulant ad veterẽ vitam replicandam: immò quò illæ magis ſe inculcant menti, eò celerius & fortius reijciantur: quod præceptum omnium antiquorum patrum eſt, ſed præſertim S. Cypriani: [Diaboli, inquit, inſtillationibus obuiandum eſt, nec coluber foueri debet, donec in ſerpentem formetur. *Ser. de ieiunio.* S. Hieronymi quoque & aliorum: *Epiſt. ad Euſtach.* Nolo (inquit S. Hieronymus) ſinas cogitationem creſcere, nihil in te Babylonium, nihil cõfuſionis adoleſcat: dum paruus eſt hoſtis, interfice; & nequitia eliditur in ſemine.] Qua de re etiã alibi nobis agendum erit. Deinde aperienda eſt ſpirituali magiſtro mentis turbatio 2. cùm primùm excitatur: quod antè docuimus in primis duobus capitibus huius libri, & conſtans eſt ſanctorum patrum voluntas. Frequentanda etiam ſunt ſacramenta Confeſſionis & Euchariſtiæ, 3. vt ex vtroque tanquam ex pretioſiſſimo vaſe hauriantur medicamenta animæ neceſſitati accommodata, præſertim verò robur ad reſiſtendum diabolo, *Pſal. 103.* & conatibus eius. Siquidem cœleſtis panis confirmat cor hominis, & vinum 4. illud, vt Zacharias ait, germinat virgines. Poſtremò inſiſtendum orationi eſt, *Zachar. 9.* & crebrò illa vſurpanda, quæ S. Auguſtino familiaris eſt, [Da quod iubes, & iube quod vis: continentiam iubes, perſeuerantiam iubes, da quod iubes, & iube quod vis.] *Lib. 10. confeſſ. ca. 29. 31. & 6.* Docet autem idem S. Auguſtinus aduerſus recidiui peccati periculum memoriam crucifixi valere, eam-

que

Digitized by Google

que ex animo repetendam: legãtur quę
apud illum ſcripta ſunt libro quinqua-
ginta homiliarum, homilia vigeſima:
ad eandem rem pertinent alia quædam
quæ poſtea & in hoc & in ſequenti li-
bro tractanda ſunt.

Ex ardua & difficili vita ſpirituali tentatio quarta & quinta.

CAPVT XX.

Serm. 6. in Pſal. Qui habitat. SANCTVS Bernardus
hanc tẽtationem primam
dicit eſſe poſt conuerſio-
nẽ: intelligamus nos pri-
mam, & præcipuam: eſt
enim ex ſe grauiſſima, & ſanè parum re-
fert immorari in definiendo, quo ordi-
ne hæ tentationes inſurgunt, cùm S. Au-
In Pſ. 106. guſtinus hanc ipſam dicat, eſſe ſecundã.
Sic autem ſcribit S. Bernardus: [Scimus
quia aduerſus eos qui conuertuntur, pri
mum eſſe certamen de moleſtijs corpo-
ris conſueuit: caro enim hactenus indo-
mita caſtigari, & in ſeruitutem redigi,
nequaquã æquanimiter patitur, ſed ad-
huc memor recens perditæ libertatis a-
criùs concupiſcit aduerſus ſpiritum, ma
ximeq; in his pœnis, in quibus eſtis vos
quotidie morientes; immò verò morte
affecti tota die, quæ & ſuprà vires ſunt,
& vltra naturam, & contra conſuetudi-
nem veſtram. Quid igitur mirum? tur-
bant iſta maximè eos, qui necdum con-
ſueuerunt, nec dum ſatis in promptu ha
bent recurrere ad orationes, reſurgere
ad meditationes ſanctas, vt ſic releuetur
diei pondus & æſtus.] Hãc tentationem
ait, nominari in Pſalmo timorẽ noctur-
num, & non noctem, quia non tam af-
flictio, quæ nocte ſignificatur, quàm ti-
mor afflictionis tentatio eſt. [Nam &
omnes laboramus, inquit, cùm tamen
non omnes inde tentemur, & qui tentan
tur multò magis timore futuræ pœnæ,
quàm præſentis dolore læduntur.] Idem
S. Bernardus in progreſſu eiuſdem ſer-
monis adfert adiumenta ad hunc timo-
rem excutiendum.

1. Primum adiumentum continetur il-
lis verbis: [Caminus inquit, eſt timor
iſte: ſed vt examinet, non exurat, veri-
tas facit. Et ideò in Pſalmo: Scuto cir- *Iob 41.*
cundabit te veritas eius, non timebis à
timore nocturno. Legimus in Iob: ter-
riti purgabũtur.] Quia terror tentatio-
nis huius animum purgat, ſubitque lo-
cum pęnæ peccatis debitę. Ex quo fit, vt
pœnitenti timor & turbatio huiuſcemo
di ſalutaris pœnitentia ſit, ideoq; à Deo
pœnitenti inijci permittitur, vt eo tan-
quam auri ſordes igne planè exurantur
peccatorum reliquiæ, quæ tam multæ
poſt culpæ remiſſionem in pœnitentis
animo corporeq; ſuperſunt, vt hinc etiã
intelligamus, quàm verum ſit quod ait
Apoſtolus: [Diligentibus Deum omnia *Rom. 8.*
cooperantur in bonum.] Quãdo etiam
ex his tentationis ſpinis vua, & ex his
tribulis fic* debitæ ſatisfactionis exiſtit.

Secundum adiumentum eſt conſenta 2.
neum primo: petitur autem ex conſide-
ratione peccatorum, quæ commiſimus:
propter quæ æternis etiam pœnis addi-
cti eramus: ex illis igitur tanto Dei be-
neficio ereptos, quid erit in hac vita tam
moleſtũ, & difficile quod à rectè viuen-
do & à pœnitentiæ operibus deterreat?
[Nocturnus (inquit S. Bernardus) & te-
nebroſus timor, ſed facile hunc radius *Pſal. 37.*
veritatis diſſipat; ingerit enim oculis
cordis nunc quidem peccata, quæ egi-
mus, vt quemadmodum de ſe Propheta
ait, & nos in flagella parati ſimus annun
ciantes iniquitatem noſtram, & cogitan
tes pro peccato noſtro; nunc verò æter-
na ſupplicia, quæ meruimus, vt in com-
paratione eorum, quæ euaſimus, vniuer-
ſa, quæ patimur, delicias reputemus.

Tertium adiumentum eſt ex contem 3.
platione cęleſtis beatitudinis, & præmij
illius inexplicabilis quod victoribus, &
perſeuerantibus tanquam corona certa
minis à Deo donabitur. [Nunc, inquit,
quoque ingerit cœleſtia præmia, ad quę
tendimus: crebrò videlicet memoran-
tes, quoniam non ſunt condignæ paſſio-
nes huius temporis ad futurã gloriam, *Rom. 8.*
quæ reuelabitur in nobis.]

Sed ex meditatione paſſionis & mor 4.
tis Domini noſtri Ieſu Chriſti exiſtit
quartum, & quidem magnum adiumen
tum ad timorem hunc omnino abijcien
dum. [Nunc etiam, inquit, ea quæ pro
nobis pertulit Chriſtus: vt crebrò con-
ſiderantes quanta ſuſtinuit illa maieſtas
pro

Digitized by Google

pro inutilibus ſeruis, erubeſcamus non ſuſtinere vel parua pro nobis.]

Alia etiam multa auxilia ſuppetũt ad expugnandum prædictum timorẽ: cùm nimirum conſideramus, neceſſe eſſe, virtuti operam dare, virtutem autem in difficili re arduaq; verſari: virtutes innumeras, ac ſingulares non aliter comparari, quàm ferendo dura quæque & aſpera, dolorem etiam, & infamiam, ſi opus ſit: decipi falſæ opinionis errore, qui exiſtimant, vitam ſanctè traductam plenam eſſe anguſtijs, laboribus, tormentis, ita vt omnino expers ſit ſuauitatis & voluptatis, cùm virtus non ſit ſine voluptate, & iugum Chriſti ſuaue ſit, onuſq; leue: non poſſe ſufficere vires corpori delicato ad ieiunia, cilicia, vigilias; deniq; non perſeueraturum vſque in finem hominẽ hiſce caſtris, aut armis minimè aſſuefactum; cùm nihil ſit difficile volenti, & ipſi cum volumus, rebus alioquin moleſtis & alienis patientia, & conſuetudine aſſueſcamus, idque vt appetitus noſtros expleamus: ſed rem hanc copioſè alij. Pœnitenti hoc morbo laboranti ſubueniendum eſt exercitijs ſpiritualibus de gloria cœleſti, de pœnis inferni, de fructu etiam virtutis.

Matth. 11.

Platus lib. 3. c. 16.

Ego hic adiungam quintam tentationem, quæ incipienti in hoc ſtadium iam inuecto occurrere præterea ſolet, nõ ſine magni damni periculo, ſi non reijciatur viriliter: ea autẽ eſt cogitatio illa, ſe ſuo cùm adhuc viueret ex arbitrio, & appetitui fræna laxaret, nunquam tot, &c. tam multas, ſed ne vnam quidem exiguã ex his curis, & moleſtijs expertum eſſe; quibus in hoc ſtatu, hoc eſt in ipſo virtutis aditu, & gratiæ Dei limine acerbè cõcutitur. Cui reſponderi poteſt, maximũ eſſe tentationis fructum, quo non vult Deus, eum carere: nam [qui non eſt tentatus, quid ſcit?] inquit Sapiens: hãc viã tenuiſſe ſanctos omnes, tam antiquos, quàm recentiores. Chriſtum ipſum Dei filiũ dilectiſſimũ huius militiæ ducẽ eſſe & anteſignanũ: omnes adhortari ad crucem perferendam, eiuſq; ſequenda veſtigia: deniq; (inquit Apoſtolus) [eum tentatum fuiſſe per omnia:] rem hanc vtriuſq; teſtamenti libris ſignatã, expreſſam, teſtatamq; eſſe: vt conqueri poſſit nullus, ſe, cùm vocatus eſt ad nouam vitam, ad delicias aut voluptates vocatũ, & non potius ad laborem, ad tentationem, ad crucem, immò etiam ad mortem pro Chriſto ſubeundam, ſi opus fuerit: iure & candidè igitur ſecum agi, ſi quod prius denunciatum eſt euenire, & quod prædictũ eſt fore, iam fieri cernit, & ſentit.

Eccl. 34.

Matth. 16.

Hebr. 4.

Prima cauſa.

Sunt tamen rei huius certæ quædam, & peculiares cauſſæ: quarum prima eſt: tentatio exploratio quædam eſt, qua inueſtigat Satanas, quo modo pœnitens ſe habeat in amicitia, quam tum primum cum Deo iniuit: ſtabiliſne illa ſit, an vacillet: at quis non intelligit, hac exploratione nihil illi opus eſſe cum peccatoribus, quos planè videt Deo inimicitias indixiſſe, &c. ad ſuum ipſius arbitrium viuere.

Secũda cauſa.

Serm. de tẽpore, 85. & 93.

Altera cauſa eſt; inuadit Satanas in hominem, quem tentat, & ſumma vi aggreditur, vt eum loco dimoueat, & abducat à certa viuendi ratione. [Peccatorẽ,] vt ait S. Auguſtinus, [non eſt quod hãc ob cauſam adoriatur: nam poſſidet, vtiturq; eo, vt libet.] attentat tũc potius hominẽ Deus, ſtimulatq; cõſcientiã peccatoris, vt ſeſe colligat, & reſipiſcat: quẽ ſi audit, illuſtrat continuò gratiæ ſuæ ſplendore, conuertit & reuocat ad virtutẽ, & ſic attentatũ nõ deſerit, niſi prius ipſe deſeratur: quod poſtremũ vt fiat, ad extremam hominis perniciem ſumma vi eodẽ tempore nititur diabolus, menti tenebras obducens, conſcientiæ ſtimulos obtundens, eamque animo tranquillitatẽ adferens, qua voluptariæ vitæ dediti exiſtimant, maiorem eſſe nullã: quare diabolus tentationes arcet, nõ admouet, cùm peccas; contra verò ſi vitam ſanctam inſtituis, quidlibet mouet, vt te dimoueat. [Primordia ſemper boni pulſat,] inquit S. Chryſologus, [tentat rudimenta virtutum: ſancta in ipſo ortu feſtinat extinguere, ſciens quod ea ſubuertere fundata non poſſit.

Serm. 11.

Tertia cauſa.

Lib. 24. moral. c. 7.

Tertia cauſa eſt illa, quam adfert S. Gregorius, eamq; copioſè proſequitur in Moralibus: ſumma eſt: ſemina tentationis in nobis ſunt, ſed occulta quandiu viuimus, aut vitijs dediti, aut negotiorum ſecularium cura diſtracti: ea caput exerunt, ac ſe produnt, cùm primum ſecundùm Deum viuere incipimus:

Digitized by Google

mus, ſed præſtat ad illa, quæ ſcribit, attendere.] Plerunque conuerſus quiſque (inquit) talibus tẽtationum ſtimulis agitatur, qualibus ante conuerſionis gratiã nũquam pulſatum ſe eſſe reminiſcitur; non quia tunc hæc eadem radix tentationis deerat, ſed quia non appareat: humanus quippe animus multis cogitationibus occupatus ſæpe ſibimetipſi aliquo modo manet incognitus, vt omnino quod tolerat, neſciat; quia dum per multa ſpargitur, ab interna ſui cognitione remouetur: ſi autem Deo vacare appetat, & ramos multimodæ cogitationis abſcindat, tunc liberè cõſpicit, quod de interna carnis radice procedit. Carduus namque ſi naſcatur in via, itinerantium pedibus conteritur, atque ipſo vſu tranſeuntium eius ſuperficies, ne appareat, confringitur, ſed quamuis deſuper fruticantes ſpinæ non appareant, ſubtus tamen radix occulta perdurat: ſi autẽ eum tranſeuntiũ pedes terere, & calcare ceſſauerint, mox in ſuperficiem ſurgendo progreditur, & per ſpinam prodit in publicum, quidquid in radice viuebat occultum. Ita & in corde ſecularium ſæpe occulta quædam tentationum radix nõ facilè apparet exurgere; quia veluti in via actionum ſita, tranſeuntium teritur pede cogitationũ, & per innumeras curas quaſi multis itinerantibus premitur, ne videatur. Si autem per conuerſionis gratiam à via cordis curarum turba remoueatur, vt nulla actionum inſolentia conterat, nullus cogitationum tumultus premat, tũc quod occultũ latebat agnoſcitur, tunc de radice vitiorum pungit liberè ſpina tentationum.] Hæc S. Gregorius. Certum igitur eſt, in nobis eſſe mali noſtri principium, & domi noſtræ ſcatere fontes tentationum, & periculorum nobis imminentium. Cõtra nos ipſos igitur arma ſumenda ſunt, & graue bellum gerendum ſemper quidem, ſed principio magis, cùm ferueſcit magis concupiſcentia noſtra, & furit audacia Satanas.

Vniuerſales cauſæ, & remedia tentationum Incipientium.

CAPVT XXI.

TENTATIONVM antedictarum, & reliquarum omnium quatuor ſunt velut capita, & cauſæ; quas hîc vberius explicare neceſſe eſt, vt facilius, iis inſpectis, quæ ſint ad ſingulas conuellendas, & propulſandas, apta remedia, intelligamus.

Prima cauſa permittens tentationem Deus eſt. S. Gregorius in illa verba: [Spiritus Domini malus irruebat in Saul,] ait, diabolum dici ſpiritum Domini propter poteſtatem à Deo permittente acceptam, malum autem ex nocendi voluntate, tentationem autem nũquam Deus permittit, niſi ad maiorem ſui gloriã, & noſtram, qui tentamur, vtilitatem: interdum quidẽ, vt tentationibus quaſi quibuſdam ſtimulis excitemur ad appetendam quietem cœleſtis patriæ, & ab amore præſentis vitæ diſtrahamur: tractat id S. Gregorius: [Plerunque, inquit, in eo, quod ad requiem conſtruitur, maior dolor tẽtationis inuenitur: vnde rectè per Prophetam dicitur, vniuerſum ſtratum eius verſaſti in infirmitate eius: omne quod hic ſibi parauit ad requiem, hoc ei mutaſti occulto iudicio ad perturbationem: quod pio quidem Dei conſilio agitur, vt huius peregrinationis tẽpore electorum vita turbetur: via quippe eſt vita præſens qua ad paradiſum tendimus, & idcirco occulto iudicio frequẽti perturbatione conterimur, ne viam pro patria diligamus.] Nõnunquam verò, vt vnde vires nobis ad pugnandũ ſubminiſtrentur, intelligamus: à Deo ſcilicet, & non à nobis. [Tentatus,] inquit idem S. Gregorius, [non ſolum vires, à quo ſuſcipiat, diſcit, ſed quanta eas vigilantia ſeruet, intelligit: ſæpe enim quem tentationis certamẽ ſuperare nõ valuit, ſua deterius ſecuritas ſtrauit: nam dum lapſus quiſq; ſe in otio remittit, diſſolutã mentẽ corruptori proſtituit: at ſi eũ ex diſpẽſatione ſupernæ pietatis tentatio nõ repentè vehementer irruens, ſed temperato acceſſu

Prima cauſa. *1. Reg. 18.* 1. *Li. 23. mor. cap. 15.* *Pſal. 40.* 2. *2. Mor. c. 11. 26.*

ceſſu erudiens pulſet; nimirum ad inſi-
dias prouidendas euigilat, vt cōtra ho-
ſtem ſe in certamine cautius accingat.]
3. Aliquando verò tentatione nos affligi
permittit Deus in vindictā priſtinæ con
uerſationis. [Quem enim diligit Deus,
Hebr.12. caſtigat, corripit autem omnem filium,
quem recipit.] Documēto autem nobis
1. Paralip. eſt hac in re Dauid, qui à Deo percuti
21. maluit, quàm ab hominibus: melius in-
Lib.2.de cō quiens eſſe incidere in manus Dei, quā
sēſu Euāg. in manus hominum: hæc porro tentatio
in cap.30. ad probandum eſt, nō ad ſeducendum,
vt auctor eſt S. Auguſtinus.

In promptu autem ſunt præſidia ad-
uerſus tentationes huiuſmodi. Primum
autem eſt oratio ad Deum, quo ſuppli-
1. Paralip. ces cū Dauid dicamus: [Ceſſet iam ma-
21. nus tua, & Domine ne in furore tuo ar-
Pſal.6. guas me.

2. Secūdū, ſpes de diuina miſericordia:
1.Cor.10. ſiquidē qui nos punit pater eſt, qui nūc
ſe pro patre, ne poſtea pro iudice ſeue-
riſſimo gerat: porrò quantam ſpem facit
nobis dictum illud Apoſtoli: [Fidelis
Deus, qui non patietur nos tentari ſu-
pra id quod poteſtis, ſed faciet etiam cū
tētatione prouentū, vt poſſitis ſuſtinere?

3. Tertiū eſt, alacriter de manu Domini
pœniteotiam, quam imponit, ſuſcipere:
ſiquidem pro commiſſis ſceleribus luē-
da pœna eſt & quidem æterna, ni reſipi
ſcamus: quæ igitur ſuauior pœna nobis
vnquam accidet, quàm ea quam Deus
de nobis per ſemetipſum ſumit dum vi-
Serm.3. in uimus? [Durus eſt hic ſermo,] inquit S.
Pſal. Qui Bernardus, [ergo ne durum eſt momen
habitat. taneum hoc, & leue tribulationis, quod
2.Cor.4. ſupra modum in ſublimitate æternū glo
riæ pondus operatur in nobis? durū eſt
breuiſſimo ac leuiſſimo labore crucia-
tus illos, & tormenta redimere, quæ nul
lus terminus finiat, nullus animus va-
leat cogitare?]

4. Quartum eſt inuicta patientia in hu-
iuſmodi tentationibus tolerādis, qua de
Serm.7. in re idem: [Glorificate dilectiſſimi, & por
Pſal. Qui tate Chriſtū in corpore veſtro: onus de-
habitat. lectabile, ſuaue pondus, ſarcinā ſalutarē,
etiāſi premere aliquando videtur, etiāſi
interdū latera tundit, & flagellat recalci
trantē, etiamſi quando in chamo & fræ-
no maxillas conſtringit, & coërcet om-
Pſal.72. nino fœliciter; eſto vt iumentum: vt iu-
mentum factus ſum apud te, & ego ſem-
per tecum: ſcio aliquam ſimilitudinem
iumentorum homini commendari, non
eam, quæ non intelligendo, & inſipien-
tiæ, ſed patientiæ imitatione conſiſtit.

Secunda tentationum cauſa diabolus *Secūda cau*
eſt, qui propterea aduerſarius, & tenta *ſa.*
tor antonomaſticè nominatur: cuius *Matth.4.*
propoſitū peſſimum eſt: neq; enim ſpe-
ctat aliud, quàm ruinam, & interitū ho-
minis, animæ præſertim, cuius ſalute re-
ſtaurari ruinas, quas ille edidit in cœlis,
iniquiſſimè fert: quidlibet propterea mo
litur, & agit, vt ſaluti hominum aduer-
ſetur, & eam quibuſcūq; poteſt viribus
& artibus impediat: qui quanquam (vt
Scriptura loquitur) cū viginti millibus *Luca 14.*
venit ad nos, hoc eſt infinitis machinis,
& magno robore, poſſumus nos tamen
cum decem millibus, hoc eſt multo mi-
nore virtutum numero, immò cum vna
Dei gratia occurrere illi, certamq; no-
bis victoriam polliceri. At quibus id ar-
mis conſequi debeamus, diſcamus ex
his quæ propria Dęmonis ſunt, quibus
ipſe quaſi præſidijs nititur ad tentandū.

Primùm quidem aſtutiſſimus eſt Dę- *1.*
mō [Sed quid ſunt (inquit S. Bernardus) *Serm.3. in*
venatores iſti? venatores vtique peſſimi, *Pſal. Qui*
& nequiſſimi, callidiſſimi, & crudeliſſi- *habitat.*
mi: venatores qui cornu non ſonant, vt
audiantur, ſed ſagittant in occultis im-
maculatum: ipſi rectores ſunt tenebra-
rum, aſtutiſſimi verſutia, & malitia dia-
bolicæ fraudis: ita vt ſicut eſt ante vena-
torem beſtia, ſic ad eorum comparatio-
nem ſit quilibet aſtutiſſimus hominum:
præter eos duntaxat, qui cum Apoſtolo *2.Cor.2.*
non ignorant cogitationes eorum, qui-
bus in Dei ſapientia datum eſt, fraudes
deprehendere malignorum.

Aduerſus huiuſmodi dolos Dæmo- *Primum ſe*
nis, qui ſunt planè innumeri, vnico telo *qui maio-*
nos armat idem Sāctus, cùm ait, loquēs *rum conſi-*
cum Incipientibus, de quibus & nos agi *lia.*
mus. [Obſecro vos nouellæ plātationes
Dei, vos qui nondū exercitatos habetis
ſenſus ad diſcretionē boni & mali, noli-
te ſequi cordis veſtri iudiciū, nolite abū
dare in ſenſu veſtro, ne vos tāquā rudes
adhuc verſutus ille venator decipiat: ob
ſecro vos humiliamini ſub potēti manu
Dei paſtoris veſtri, & acquieſcite eorū
cōſilijs, qui melius norūt venatoris illi-
ver-

Digitized by Google

verſutias.] De his fraudib⁹ ſuo loco dicemus: nũc inſtituimus Incipiẽtẽ, qui tutus ab inſidijs diaboli erit, ſi ſteterit cõſilio.

Secundum, bona vita cum vigilantia.

Deinde eſt diabolus valde robuſtus, ac potens viribus: [Non eſt, inquit Iob, poteſtas ſuper terram, quæ comparetur ei,] & quantumſ in ipſo eſt, vires ſuas exerit omnes, vt propterea à S. Petro deſcribatur, [tanquã leo rugiens, qui circumeat quærens quem deuoret.] Præſertim verò aduerſus eos, quos ſibi eripi, & in Dei gratiam, & cliẽtelam traduci videt. Verùm poſt quàm Chriſti morte & ſanguine victus proſtratusq; eſt, nobis quidem etiam nunc pugna cum illo eſt, tanquam cum valentiore, ſed quem ligauerit Chriſtus, ita vt iam non vincat niſi volentes: quod tractat S. Auguſtinus: [Ante aduentum Chriſti, inquiens, ſolutus erat diabolus: venit Chriſtus, & alligauit diabolum: ſed dicet aliquis: quare adhuc tantum præualet? Verum eſt fratres, quia multum præualet, ſed tepidis & negligentibus, & Deum in veritate non diligentibus dominatur: alligatus eſt enim tanquam innexus canis catenis, & neminem poteſt mordere, niſi eum, qui ſe illi mortifera ſecuritate coniunxerit: quàm ſtultus eſt, quem canis in catena poſitus mordet: tu te illi per voluptates & cupiditates noli coniũgere, & ille ad te non præſumit accedere: latrare poteſt, ſolicitare poteſt, mordere omnino non poteſt niſi volentem: non enim cogẽdo, ſed ſuadendo nocet: nec extorquet à nobis conſenſum, ſed petit. Ergo optimum remedium aduerſus hanc tentationem eſt bona vita cum vigilantia coniuncta.

Iob 41. 1. Pet. 5. Serm. 127. de tẽpore.

Tertium remedium fiducia in Chriſtum.

Sed præſtatiſſimum etiam remedium contra diaboli quamcunq; poteſtatem eſt vera fides in Chriſtũ: [In omnibus, inquit Apoſtolus, ſumentes ſcutũ fidei, in quo poſſitis omnia tela nequiſſimi ignea extinguere. Et S. Petrus, cui reſiſtite fortes in fide,] ſcilicet in Chriſtum: mirum enim eſt quàm facilè diaboli vis concidat, ad eius fidei commemorationem, qua tyrannidem ſuam extinctam reminiſcitur.

Epheſ. 6. 1. Pet. 5.

Quartũ remediũ magnitudo animi.

Eſt denique diabolus vt immaniſſimus ex vna parte, ſic ex altera parte timidiſſimus, maximè poſt triumphum, quem de eo tulit Chriſtus Ieſus crucifixus: vt igitur ſi auditur, cum tentat, aſſentientem in animã ſæuiſſimus irrumpit, eamque miſerè labefactat, & exterminat; ſic ſi fortiter repellitur, nihil eſt eo vilius, nihil fractius: quare in acie aduerſus diabolum magno & alacri animo ſtandum eſt: [Reſiſtite, inquit S. Iacobus, diabolo, & fugiet à vobis. Quod à S. Gregorio explicatur illis verbis: Secundùm ſeptuagintã Myrmicaleon dicitur, leo & formica: formicis enim leo eſt, volatilibus formica: quia nimirum antiquus hoſtis ſicut contra conſentientes fortis eſt, ita contra reſiſtentes debilis: ſi enim eius ſuggeſtionibus aſſenſus præbetur, quaſi leo tolerari nequaquam poteſt: ſi autem reſiſtitur, quaſi formica atteritur; alijs ergo leo eſt, alijs formica, quia crudelitatẽ illius carnales mentes vix tolerant; ſpirituales verò infirmitatem illius pede virtutis calcant.

Iacob. 4. Lib. 5. mor. cap. 17.

Tertia cauſa.

Tertia tentationum cauſa nos ipſi ſumus, in primis concupiſcentia: [Vnuſquiſque enim tentatur à concupiſcentia ſua abſtractus, & illectus.] Aduerſus hũc domeſticum hoſtem ſuſcipiendum bellum initio, & continenter gerendum per continuã abnegationem paſſionum noſtrarum, omniumque prauarum propenſionum, quæ in nobis ſunt. Caſſianus: [Non enim eſt nobis aduerſarius extrinſecus formidandus, in nobiſmetipſis hoſtis incluſus eſt, inteſtinum nobis quotidie geritur bellũ: deuicto eo, omnia quæ forinſecus ſunt reddẽtur infirma, ac militi Chriſti vniuerſa pacata erunt, & ſubdita: non habebimus aduerſarium nobis extrinſecus metuendũ, ſi ea quæ intra nos ſunt, ſpiritui deuicta reddantur. Ad hoc autem eſt neceſſarium conſtans propoſitum otijque deteſtatio, & fuga: ſiquidem, vt ait S. Chryſoſtomus, [non lapſus & ruinæ cauſa tẽtatio eſt, ſed inſtabilitas animi & ignauia, qua plerunque ſine tẽtatione homo ſponte deijcitur. Inſtituendus eſt autem Incipiens quomodo primis noxiarum cogitationum, & delectationem ſtimulis, ſtatim ac excitantur, magno ſtudio repugnandum ſit. Siquidem ex huius rei ignoratione, & neglectu vel in antiqua peccata reciditur, vel maximè retardatur vitæ ſpiritualis progreſſus: & quia alibi hac de re diſſerendum eſt, id in præ-

Iacob. 1. Primũ remediũ abnegatio mortificatio. Lib. 5. c. 21. Secundum remedium cõſtans propoſitum & otij fuga. Hom. quod nemo læditur niſi à ſe ipſo. Tertiũ cogitationũ & motuũ ſubita repulſa.

in præſẽtia indicaſſe ſufficiat, quod nullo modo Incipientem latere debet, & plurimùm etiam valet ad fugandum aduerſarium. S. Bernardus: [Credo etiam, inquit, ſi cogitationes iſtas, quàm cito in nobis aduertimus, non patimur remorari, ſed in ſpiritu vehemẽti animus aduerſus illas excitatur, quoniam inimicus confuſus abſcedet à nobis, nec tam libenter illico reuertetur.

Ser. de modo orãdi 3.

Quarta cauſa.

Quarta cauſa tentationum eſt, quicquid extra nos eſt, qđ in ſeipſo quoquomodo contineat aliquid, quod hominis appetitũ flectere, allicere, & à recta ratione poſſit abducere: quæ tentationis cauſa latiſſimè patet, & nulla creatura ferè eſt, de qua dici nõ poſſit illud, quod à Salomone dicitur de ijs, ex quibus cõflabantur idola: [Creaturę Dei in odium factæ ſunt, & in muſcipulã pedibus inſipientium. Quod alij legunt: Et in tentationem animabus.] Hoc modo Euã tentauit pomũ illud pulchrum viſu, Ioſeph hera, Berſabee Dauidem, Iudam loculi, quos portabat: non quod creaturæ Dei bonæ non ſint, quando ex illis ijſdẽ viri ſancti occaſiones capiunt diuinę laudis, ſed qđ hoĩs natura deprauata ex ijs, velut aranea ex floribus, ſuccũ trahit, quẽ in venenum vertat: & ne longũ faciam, ad hoc genus tentationũ reducũtur occaſiones oẽs labendi in peccatum, quas offerunt creaturæ, hoĩes præſertim; de quibus non ſine cauſa Dñs: [Cauete, ait, ab hoĩbus] Et revera pęnitenti hæc maxima cauſa eſt non perſeuerandi aliquãdo in propoſito, & operibus pęnitentię, quod nimirum ad priſtinas occaſiones oculos animumque conuertat.

Sap. 14. Geneſ. 3. Infrà 39. 2. Reg. 11. Ioan. 13. Matth. 10. Conſt. monaſt. cap. 4.

Remedium fuga occaſionum.

Eſt igitur huius tentationis victoria polita in occaſionibus peccati omnino tollendis: quod fusè perſequitur S. Baſilius his verbis: [Nõ elaborandũ, inquit, in moderãdis animi motionibus, & corporis affectionibus tantum, ſed quoad fieri poſſit, ab earum etiam rerum congreſſu longiſſimè fugiendum eſt cũ primis, quæcunq; in conſpectũ nobis adductæ, refricata libidinũ memoria conſiliũ rationiſq; vim nobis perturbant, atque confundunt, bellaq; & ſollicitos in animo angoreſcient: etenim bellum, quod præter volũtatem incidat nobis, excipere fortaſſe, neceſſarium ſit: ipſum verò aliquem ſibi voluntarium creare, id verò ſummæ ſtultitiæ eſt. Siquidẽ ignoſci ei forſitã poſſit, qui in priore illo victus ſit, (nolim autem hoc omnino Chriſti athletis euenire) at qui in poſteriore hoc ſuperatus diſcedat, is præterquàm quod rem admodũ ridiculam facit, non meretur etiam, cur ſibi ignoſcatur: quocirca fugiendæ imprimis cũ mulieribus congreſſiones ſunt, collocutioneſq;, neque ad eas vnquàm accedẽdum.] Et cætera quæ ille in hanc ſententiam copioſè diſſerit. S. Bernardus etiam: [Sit, inquit, verę cõpunctionis indicium, opportunitatis fuga, ſubtractio occaſionis.]

De reſur. Domini, Ser. 1.

Vltimum remedium eſt perſeuerantia in pugnando.

Ad extremũ afferendũ eſt remedium, omnium, ni fallor, maximè neceſſarium & vtile, patientiſſima inquam tentationis tolerantia, quandiu adeſt, & contra eam pugnæ perſeuerantia: [Hoc enim, inquit S. Bernardus, præmonitos vos eſſe volo, neminẽ ſuper terram abſq; tentatione victurũ, vt cui fortè tollitur aliqua, alteram ſecurus expectet: qua in re conſideranda eſt nobis tã benigna erga nos diuinæ pietatis diſpenſatio, vt quibuſdam nos tentationibus patiatur diutius occupari, ne fortè perículoſiores occurrãt: ab aliquibus verò citius liberet, vt poſſimus in alijs, quas nobis vtiliores fore præuidet, exerceri.] De tẽtationibus proficientium agendũ eſt ſequẽti libro,

Ser. in Pſal. Qui habitat. 5.

Vſus Exempla.

CAPVT XXII.

QVoniam verò vſus optimus eſt magiſter; vſus autem rei qua de agimus, conſiſtit partim in meditatione rerũ hactenus explicatarum, & in ſui ipſius diligenti diſcuſſione; partim in bonarum actionum exercitatione, vt de bonis actionibus nihil hîc eſt à nobis dicendum, ſic videntur meditationis & examinis exempla aliqua ſubijcienda, tam hic, quàm in vnoquoque extremo libro ſequenti: Quorum ſimilitudinem ſequi poſſit ſpiritualis magiſter, ad commodiorem exercitationem eorum, quorum eſt in ſpiritu educator.

Exemplũ igitur ſit Meditatio de Peccato,

cato, ex antecedenti capite ſexto, in hęc puncta diſtributa.

1. Primum Punctum. Peccatum, à Deo auertit hominem, & ab homine Deum, hunc homini grauiſſimè infenſum, & eidem hominem ſummè inimicum conſtituens.

2. Secundum Punctum. Quam ob rem homo propter peccatũ, intelligitur dignus qui deſtituatur à Deo, & ſuo modo nihil efficitur, ad extremã ſimul inopiam ſpiritus redactus, gratia nimirum Dei priuatus & gloria.

3. Tertium Punctum. Peccatum hominem facit amicum Diaboli, immò ſeruum eius & mancipium, ac proinde gehennæ ignis hæredem.

4. Quartum Punctum. Peccatum res eſt fœdiſſima, & vt ſcriptura loquitur, volutabrũ luti, fæx, putredo, corruptio.

5. Quintum Punctum. Peccatum eſt animæ Tyrannis, eam duriſſima ſeruitute premens.

Exemplum aliud Meditationis eiuſdem de Peccato, ex antecedenti capite decimoquinto.

1. Primum Punctum. Peccatũ eſt iniuria Deo illata à peccatore, contemptio ſummæ maieſtatis eius, dum illius præceptum, voluntatemq; ſpernit, præ amore ſui & creaturarum: rebellio item, & quædam quaſi apoſtaſia à Deo.

2. Secundum Punctum. Peccatum eſt pondus grauiſſimum, hominem trahens ac deprimens ad quæque vilia, abiecta, nefaria.

3. Tertium Punctum. Peccatum eſt præcipitium, quo Peccator, ni ſtatim reſipiſcat, in alia grauiora ſcelera continuò præcipitatur.

Quartum Punctum. Peccatum eſt Satanæ regnum, & Tyrannis immaniſſima. 4.

Quintum Punctum. Peccatum noſtris viribus eſt omnino inexpiabile; 5. adeò vt (audet dicere S. Bernardus) neceſſe fuerit pro eo, filium Dei hominem factum vulnerari, hoc eſt, ſanguinẽ profundere, & morte crucis ignomioſiſſima conſummari, nec niſi diuinis eius meritis, & gratia, ex eo vlla ratione ſubleuari poſſumus.

Ad hanc normam confici poſſunt meditationes de Beneficio cõuerſionis, ex capite quarto & quinto; de Timore ex capite ſeptimo, de Cõpunctione ex capite octauo; de Oratione pœnitentis ex capite decimo quinto, & decimo ſexto libri huius.

Vſus autem diſcuſſionis ſui ipſius in hoc libro, maximè pendet ex cognitione ſtatus, in quo eſt homo conſtitutus. Si enim adhuc peccator eſt, ſeipſum recognoſcat peccatorem, eum videlicet, quem deſcribit ſuperior meditatio: ſi quærit, aut exiſtimat ſe iam conuerſum à peccato, examinet ſe ad ſigna perfectę conuerſionis, quæ in capite vndecimo habentur: Si tentationibus pulſatur, habet omnia, quæ ad eas pertinent in capite decimo ſeptimo & ſequentibus, vſque ad finem libri: Ex his facilè ſeliget magiſter capita examinis ad cuiuſq; ſtatum accommodati.

DE DISCIPLINA CHRISTIANAE PERFECTIONIS·

LIBER SECVNDVS.

IN QVO PONITVR DOCTRINA DE ABNEGATIONE, Quæ prima pars eſt ſtatus Proficientium.

Progreſſus ſpiritualis, donum Dei eſt; hominis tamen ſtudium, induſtriamq́; requirit.

CAPVT. I.

DIXIMVS Initio primi libri, hominum proficientium gradum in ſpirituali viuendi ratione adoleſcentiæ, aut ætati mediæ comparari. Nũc ad huius ætatis explicationem aggredi-
1.Corin 3. mur. Adſit qui incrementum dat Deus: ſi quidem Deus gratia ſua hominem, vt creaturam nouam, generat ad vniuerſam ſpiritualem vitam: ſic animatum iam ac formatum, deinceps alit, promouet, perficit, vt non ſit volentis, neque currentis, ſed miſerentis Dei, vt ait Apo-
Rom. 9. ſtolus: qui ob eandem quoque cauſſam ſpiritualem progreſſum augmentum Dei appellat.

Coloſſ.2. Intelligendũ igitur imprimis eſt progreſſum ſpiritualem non minùs, quàm conuerſionem à peccato donũ Dei eſſe: in qua multus eſt Dauid, & Apoſtolus. S. etiam Auguſtin. in concionibus ſuper Pſalmos. Ex quibus adfero duo Primũ
eſt in ea verba: [Legẽ pone mihi Domine, viã mandatorũ tuorũ: ad hoc, inquit, Pſal. 118.
poſcit ſibi legem poni, quæ vtiq; ſi nõ ei poſita fuiſſet, non in via mandatorũ Dei (vt ante dicit) in cordis latitudine cucurriſſet: ſed quia proficiẽs loquitur, & Dei donum nouit eſſe qđ proficit; quid aliud petit, cùm ſibi legẽ poni petit, niſi vt in ea magis, magisq; proficiat? quemadmodum ſi poculum plenum teneas, & ſitiẽti dare incipias, ille & haurit bibendo, & poſcit deſiderando. Secũdum S. Aug. dictum eſt in alia Pſalmi verba: [Adoleſcentior ſum ego, & contemptus. Senior, inquit, agnoſcatur vetus homo, & nouus, iunior: ſenior, qui portat imaginẽ terreni hominis; iunior qui cæleſtis; quia non prius quod ſpirituale eſt, ſed quod animale, poſtea ſpirituale: ſit ergo
licet quilibet, quantum ad ætatem per- 1. Cor.15.
tinet corporis, annoſa vetuſtate decrepitus, iunior erit apud Deũ pcepta gratiæ nouitate cõuerſus; & in hoc corrigit viã ſuã, in cuſtodiẽdo verba eius, hoc eſt verbũ fidei, quod prædicamus, & ipſa eſt fides, quæ p dilectionẽ operatur: ſed iſte iunior populus gratiæ filius, homo nouus, cãtator noui cãtici, hæres teſtamẽti

noui, iſte iunior non Cain, ſed Abel, nõ Iſmaël, ſed Iſaac, nõ Eſau, ſed Iſraël, non Manaſſes, ſed Ephraim, nõ Heli, ſed Samuel, non Saul, ſed Dauid, quid adiungat attendite, In toto corde exquiſiui te, ne repellas me à mandatis tuis. Quid eſt enim à Deo repelli, niſi non adiuuari? mãdatis quippe eius rectis, & arduis humana non cõtemperatur infirmitas, niſi præueniens eius adiuuet charitas: indebita Dei miſericordia ſanatur debita miſeria noſtra. Inde eſt, quod & corrigit viam ſuã in cuſtodiendo verba Dei, illo regente, illo fauente; neque enim per ſe *Hiere. 10.* ipſe poſſet, cùm Hieremias fateatur, & dicat: Scio Domine, quoniam non eſt hominis via eius, neque viri, vt corrigat viam ſuam. Et iſte ſuperius optauit, vtinam dirigantur viæ meæ, & hic, In corde meo abſcondi eloquia tua, vt nõ peccem tibi: cõtinuò diuinum quæſiuit auxiliũ, ne in corde eius Dei eloquia ſine fructu abſconderentur, niſi opera iuſtitiæ ſequerentur.

Ex his illud perſpicuum eſt, orationẽ ad profectum ſpiritus à Deo impetrandũ, neceſſariam eſſe. Si enim donũ Dei eſt, certè ab eo, in cuius eſt manu, flagitãdum eſt, ſimulq; petendum, vt tam difficilis itineris, quod eius inſtinctu ingredimur, ſit ipſe, ſi fas eſt dicere, comes, & dux; quod, vt explicat S. Auguſt. fecit *In Pſalmũ quintum.* Dauid, cùm dixit: [Deduc me, Domine, in tua iuſtitia propter inimicos meos.] & alibi ſæpe. Apoſtolus etiam frequens eſt in huiuſmodi ad Deũ precibus, præſertim in gratiam filiorũ, quos Chriſto per Euangelium genuerat. [Et hoc oro, *Philip. 2.* inquit, vt charitas veſtra magis, ac ma- *Epheſ. 3.* gis abundet: præcipuè verò cùm ſcribit Epheſijs: Huius rei gratia, flecto genua mea ad Patrẽ Domini noſtri Ieſu Chriſti, ex quo omnis paternitas in cœlis, & in terra nominatur, vt det vobis ſecundùm diuitias gloriæ ſuæ virtutem, corroborari per ſpiritum eius in interiori homine, Chriſtum habitare per fidem in cordibus veſtris, in charitate radicati, & *Matth. 6.* fundati.] Nec deſũt, qui, quod Saluator *S. Auguſt. Ser. 48. de diuerſis.* docuit nos dicere inter orandum, [Fiat voluntas tua, ſicut in cœlo, & in terra,] intelligi velint de operantibus perfectionem, quales ſunt viri ſpirituales ibi cœli nomine indicati; vt terræ, imperfecti.

Et quia orationis non poſtrema pars eſt gratiarũ actio, eam familiarem proficienti eſſe debere innuunt ſacræ litteræ, & Patres docent. Ob id enim Apoſtolus ibidem addit: [Ipſi gloria in Eccleſia, & in Chriſto Ieſu, in omnes generationes ſæculi ſæculorum. Amen.] Et S. *In Pſalmũ 69.* Auguſtinus: Semper magnificetur Dominus: peccator es, magnificetur, vt vocet: cõfiteris, magnificetur, vt ignoſcat: iam iuſtè viuis, magnificetur, vt regat: perſeueras vſq; in finem, magnificetur, vt glorificet.

Gratiarum actioni proficiẽtis coniuncta maxima humilitas eſſe debet, ad declinandũ ſuperbiæ periculũ, quæ etiam rectè factis inſidias ſtruit. [Quis ſapiens, & cuſtodit hæc? inquit Dauid. Nõ ſuper- *Pſal. 106.* bus, non inflatus, ait S. Aug. Quare? quia intelligit miſerationes Domini, & non merita ſua, non vires, nõ potentiam, ſed *In Pſ. 106.* miſerationes Domini: qui errantem, & egenum in viam deduxit, & pault: qui pugnantẽ aduerſus difficultatẽ peccatorum, & colligatum vinculis cõſuetudinis ſoluit, & liberauit: qui faſtidientem verbum Dei, & tædio quodam penè morientẽ, miſſa medicina verbi ſui, recreauit: qui periclitantem inter naufraga, & proceloſa maris huius diſcrimina, mari placato ad portũ perduxit: qui eum deniq; conſtituit in eo populo, vbi humilibus dat gratiam, nõ in illo, vbi ſuperbis reſiſtit. Quis ſapiens, & cuſtodiet hæc? Vnde cuſtodiet? per humilitatem, intelligendo miſerationes Domini, quia vtique dictum eſt: Confiteantur Domino *Pſal. 106.* miſerationes eius, & mirabilia eius filijs hominum.

Sed Dei munus eſſe profectum ſpiritus, & quidem præſtantiſſimũ, habemus etiam ex eo, quod vel eadem res eſt cum perſeuerantia in recta viuendi ratione, vel eius eſt aſſiduus comes. Perſeuerantia autẽ donum Dei eſt, quod nullis hominis meritis, ſed ſola, ſummaq; Dei benignitate poſſidetur. [Elegi enim vos, inquit Dominus, vt eatis, & fructum af- *Ioan. 15.* feratis, & fructus veſter maneat.]

Vt verò hoc veriſſimũ ſit, poſtulat tamen hic progreſſus ingens hominis ſtudiũ, & induſtriam: de qua re Apoſtolus cùm Timotheum inſtituit, ſic ſcribit: *1. Timot. 4.* [Exerce autem te ipſum ad pietatem, nam

nam corporalis exercitatio ad modicũ
vtilis eſt, pietas autem ad omnia.] Et
in hac antiquorum patrũ, & monacho-
rum optimus quiſque totum animum,
omnemque curam poſuit. Quam ob
cauſſam, monachi Aſcetæ à Græcis dicti
ſunt: & eorum profeſſionem, quam La-
tini mitiore vocabulo conuerſationem,
& diſciplinam appellant, iidem nomi-
nant exercitationem, rē ſine dubio pro-
pius attingentes. S. Baſilius quoque quę
in hanc ſententiam præclarè ſcripta reli
quit, propter eandem rationem Aſceti-
ca, ſiue exercitamenta nuncupauit.

Cap. 3. Partes huius exercitationis (eſt autem
hæc altera conuerſio ad Deum, ſub ini-
tium primi lib. commemorata) diuina
ſcriptura refert. In primis verò princi-
pes Apoſtolorum in epiſtolis, quas nos
toto hoc libro explicaturi ſumus. Nunc
tractationi huic ſatis erit locus S. Petri,
quo Chriſtianos recenti adhuc conuer-
ſione ferentes magis inflāmat ad viam
ſpiritus proſequendam, cùm ſcribit:
[Deponentes igitur omnem malitiam,
1. Pet. 2. & omnem dolum, & ſimulationes, &
inuidias, & omnes detractiones, ſicut
modò geniti infantes, rationabiles ſine
dolo lac concupiſcite, vt in eo creſca-
tis in ſalutem, ſi tamē guſtaſtis quoniam
dulcis eſt Dominus.] Vbi quamquam
Apoſtolus exercitationis huius pleraq;
omnia capita recenſet, vrget tamen in
primis ſtudium, & cupiditatem progreſ
ſionis ſpiritualis. [Concupiſcite, inquit,
vt creſcatis, ſi tamen guſtaſtis: quod ſa-
nè ad vniuerſum ſpiritus incrementum,
maximo adiumento eſſe, nemo non vi-
det. Cùm igitur huius nos hoc loco
generalia fundamenta ponamus, vt ha-
ctenus ipſum à Deo, tanquam à ca-
pite fluere, quod eius eſt prin-
cipium, primum conſti-
tuimus, ſic nunc al-
terum explice-
mus, quod
quidem
ab hominis ſtudio, non niſi
tamen, Deo iuuan-
te, naſcitur.

Proficientis animum profectus, &
perfectionis ſpiritualis maximè
ſitientem eſſe oportet, nihil
que ei de progrediendi de-
ſiderio remittendum.

CAPVT II.

Conſtantiſſima ſententia Pa-
trum, & Theologorum eſt,
proficienti neceſſariam eſſe
vehemētem voluntatem pro-
grediendi in ſpiritu perfectionis, cui re-
ſpondeat pars conatus, viriumq; animi,
& corporis exercitatio: in eoque ma-
ximum eſſe momentum ad omnem vir-
tutem. Igitur huius rei cauſſæ nunc ex-
plicandæ ſunt. *Prima cau-*
Harum prima eſt diuina volūtas, quæ *ſa.*
vult omnes perfectos: [Eſtote, inquit *Matth. 5.*
Dominus, perfecti, ſicut Pater veſter cę- *Iacob. 1.*
leſtis perfectus eſt. Et S. Iacobus: Vt ſi- *1. Pet. 1.*
tis perfecti, & integri in nullo deficien- *Leuit. 19.*
tes. Et Sanctus Petrus: Vt in omni con-
uerſatione ſancti ſitis, quoniā ſcriptum
eſt, Sancti eritis, quoniam ego ſanctus
ſum: ad ſanctitatis autem diuinæ imita-
tionem, altiſſimamq; perfectionem mi-
nimè peruenitur, niſi magna animi, cor-
poriſq; cōtentione, & labore: ideo idem *Luc. 13.*
Dominus hortatur, [Contendite intra-
re per anguſtam portam: Et: Tollite iu- *Matth. 11.*
gum meum ſuper vos. Quin accēdit ani
mus ad vim cœlis ipſis adferendam: A *Ibidem.*
diebus, inquit, Ioānnis Baptiſtæ regnum
cœlorũ vim patitur, & violenti rapiunt
illud.] Et S. Baſilius in Ethicis oſtendit, *Regula 19.*
Chriſtum Dominum in ſuis actionibus
exemplo nobis vt eſſet etiam in hac re,
nulla perſuaſione, aut euentu à ſuſcepto
laborum, patientiæque propoſito dimo
ueri voluiſſe vnquam, adeo vt Petrum
eum auocantē a cogitatione mortis pro
nobis obeundę, peſſimè acceperit, dixe- *Matth. 16.*
ritque illi: [Vade poſt me Satana, ſcan-
dalum es mihi:] & alibi idem S. Baſi-
lius ad Apoſtoli Pauli ſimile ſtudium *Epiſtola ad*
amplectendum Chilonē cōmouet. [Huc *Chilonem.*
te, inquit, ſuo exēplo inuitat Paulus in-
ter luctæ ſpiritualis athletas Agoniſtes
lōgè eximius: q cũ acqeſcere nollet, tot
alioq officijs vitę retroactę, ſed vlterio-

re, & quotidiana virtutũ acceſſione progredi, ad hunc loquitur modum: Eorũ, quæ retrò ſunt obliuiſcens, ad ea, quæ priora ſunt, me extendens, ad deſtinatum proſequor, ad brauium ſupernæ vocationis.

Secunda cauſa. Secunda cauſa eſt gratiæ diuinæ natura: eſt enim gratia talis animis hominũ, qualis orbi terrarum Solis huius, quem cernimus, lux: nempe dat illis calorẽ, fœcunditatem, & lumen, fugatis prius peccatorum tenebris, & ſterilitate vitę ſuperioris, in nouæ vitæ, & bonorũ operum vbertatem conuerſa. Hæc igitur diuina lux ſuas progreſſiones facit, vbi ſemel exorta eſt in animis hominum, & vt alter Sol, quaſi quodam aſcenſu, ad ſpirituales actiones ingreditur. Aurora, & prima lux eſt diluculo pęnitentiæ in Incipientibus: eiuſdem augmento in proficientibus illuſtratur animus maiore lumine, & virtutũ ſemina mirabiliter augeſcunt. Demùm complebitur in meridie perfectionis adhuc maiore luce perfectorum mentes; quod ipſum à Salomone ſignificatũ eſt, cũ ait: [Iuſtorũ ſemita, quaſi lux ſplendẽs, procedit, & creſcit vſq; ad perfectã diem:] & quia in Eccleſia nunquam deſunt qui ſe ipſos ad virtutem excolunt, de ea dicitur in Canticis: [Quæ eſt iſta, quæ progreditur quaſi aurora cõſurgens, in incipiẽtibus; pulchra vt Luna, in proficientibus; electa vt Sol, in perfectis. Ad gratiam accedit naturæ: quæ quanquam à gratia longè, multũq; ſuperatur, vt quæ ordine inferior, & humilior eſt, eam tamen à cõi vtriuſq; parente, & effectore Deo capacitatẽ accepit, ad virtutem, pietatẽ, & religionem, vt gratia Dei perfuſa auidiſſimè in res ſupernaturales feratur, ſequaturq; motionem, & ductum gratię in deſiderio boni indies maioris, vſque ad immenſum, & infinitum bonũ ſupernaturalis beatitudinis, quæ idcirco etiam à Theologis naturalis finis hominis eſſe dicitur. Et verè à S. Baſilio ſcriptum eſt: [Is genius eſt, ea humanæ vitæ conditio, nunquã contenta acceptis, ſpe alitur continenti, & ſecura præteritorum inhiat futuris.

Prouerb. 4.

Cantic. 6.

S. Thom. 1. p. q. 12. artic. 1.

Epiſtola ad Chilonem.

Tertia cauſa. Sed vt ad rẽ propius accedamus, tertia ratio, cur ſemper in deſiderio proficiendi debeat eſſe proficiẽs, eſt ipſamet natura profectus, & deſiderij. Siquidẽ vt adſit apta natura, & gratia Dei non parua, ſi velit homo languere, licet illi per naturam, pręſertim deprauatam, & à gratia quãtũlibet ſtimuletur ad res arduas, nunquã tamen cogitur contra voluntatem. Quare Apoſtolus monet, [ne deſimus gratiæ Dei;] & patrum in hoc deſudat induſtria, vt intelligat proficiẽs, ſibi ſumma voluntate, & ſtudio in ſpiritus profectum incumbendũ eſſe, & tam ardenti deſiderio progrediendi incenſum eſſe oportere, vt non ſolum de eo nihil remittat, ſed nunquam ſe adeò profeciſſe, quin ſibi adhuc magis proficiendum, putet: ſiquidem progreſſus ſpiritus, curſus quidam eſt, de quo Dauid: [Viam mandatorum tuorum cucurri.] Initium vię huius eſt vita noua in Chriſto, & deſiderium vſq; in finẽ perſeuerandi. Terminus, perfectio, & tandẽ beatitudo cęleſtis, progreſſiones, & quaſi paſſus quidam ſpirituales, inflãmata deſideria, ſtudiaq; virtutum, & in pietate exercitationes mentis, & corporis aſſiduę. Qui hoc curriculũ ingreſſus, hæret in primo gradu benè inſtitutæ vitæ, ſi eo cõtentus nil vltrà requirit, otioſus eſt; ſi exiſtimat virtutis perfectionem ſe eſſe adeptũ, ſuperbus: quare non proficit hic, ſed deficit. Itaq; patres hunc falſæ opinionis errorẽ conuellunt, dum aiunt, hæc eſſe pugnantia, currere, & reſiſtere in via, & fieri nõ poſſe, vt progrediatur, qui ſe perueniſſe iam putat, aut contrà, perueniat aliquando, cui vltra progrediẽdi nulla cura eſt. Sic S. Bernardus: [Non vis, inquit, proficere? vis ergo deficere: non, inquis, ſed ſic viuere volo, & manere in quo perueni, nec peior fieri patior, nec melior cupio. Hoc ergo vis, quod eſſe non poteſt. Et paulò poſt: Si proficere currere eſt, ibi proficere, vbi & currere deſinis: vbi verò nõ currere, ibi & deficere incipis. Hinc planè colligitur, quia nolle proficere non niſi deficere eſt. Vidit ſcalam Iacob, & in ſcala Angelos, vbi nullus reſidens, nullus ſubſiſtens apparuit, ſed vel aſcendere, vel deſcendere videbãtur vniuerſi: quatenus palàm daretur intelligi, inter profectum, & defectũ in hoc ſtatu mortalis vitæ nihil medium inueniri: ſed quomodo ipſum corpus noſtrũ continuè aut creſcere conſtat, aut decreſcere; ſic neceſſe ſit ſpiritum aut proficere ſemper,

Hebr. 12.

Pſal. 118.

Epiſt. 254.

Geneſ. 28.

re ſemper, aut deficere. S. etiam Auguſt.
In Pſalmũ 69. Quantumcunq; hîc vixerimus, inquit, quantumcunq; hîc profecerimus, nemo dicat, Sufficit mihi: iuſtus ſum qui dixerit, remanſit in via, non nouit perueni-
Philip. 3. re: vbi dixit, ſufficit, ibi hæſit. Attende Apoſtolum, cui non ſufficit, Fratres, inquit, ego me nõ arbitror apprehendiſ-
1. Cor. 8. ſe. Et rurſum dicit: Qui ſe putat aliquid ſcire, nondum ſcit, quemadmodũ oportea eum ſcire. Vnum autem, quæ retrò ſunt oblitus, in ea, quæ antè ſunt extentus, ſecundum intentionem ſequor ad palmam ſupernæ vocationis. Ille ergo currit, tu hæſiſti? ille dicit nondũ ſe perfectum, & tu iam de perfectione gloriaris? Confundantur qui dicũt tibi, euge, euge. Confundaris & tu inter illos, qui dicis tibi, euge, euge.] Et alibi huiuſmo-
Ser. 50. de tempore. di hominem apertè ſuperbum appellat; & addit, [Melior eſt peccator humilis, quàm iuſtus ſuperbus.]

Deſiderij verò humani, ſi deſiderium eſt, ea eſt natura, vt ardens, & actuoſum ſit, nec ante quieſcat cupiditas, q̃ obtineatur quod cupitur. Quare ſi perfectionem Incipiens deſiderat, vt deſiderare debet, quieta mente nõ erit, niſi cùm ea fruetur in æterna fęlicitate. Interim igitur ferueat deſiderium, vſuſq; virtutis, & quò in ipſo curſu, & contẽtione procedendi accedit propius, ſentitq; magis ſpiritus ſuauitatem, eò etiam magis diuini amoris facibus inflammetur. Ob hãc enim cauſſam ait S. Auguſtinus, ſanctorum hominum deſideria tam ſancta differri. [Deſiderium, inquit, eorum differ-
In Pſ. 83. tur, vt creſcat; creſcit, vt capiat; nõ enim parum aliquid daturus eſt Deus deſideranti, aut parum exercendus eſt ad capacitatem tanti boni: non aliquid Deus quod fecit, daturus eſt, ſed ſe ipſum, qui fecit omnia: ad capiendum Deũ exercere; qđ ſemper habiturus es, diu deſidera.

2. Porrò ad ſemper, dum viuitur in hoc ſæculo, proficiendũ, præter tres explicatas cauſſas, multa ſunt, quæ hoĩem excitant. Primum eſt ſanctarum animarum,
Bern. ſerm. 2. in vigilia Natalis Domini. & Angelorum gaudium. [O ſi cognoſceremus, ait S. Bernardus, & nos quodammodo expectant, & quãtum deſiderant aduentum noſtrum, quàm ſollicitè quærunt, quàm libẽter audiunt bona de nobis? quid tamẽ de his loquor, qui didicerunt ex his, quæ paſſi ſunt, cõpaſſionem, quando & ipſi Angeli ſancti nos deſiderant? nonne de vermiculis iſtis, & de puluere iſto reſtaurandi ſunt muri cœleſtis Hieruſalem? exultare Angelos fecimus, quando conuerſi ſumus ad pœnitẽtiam; proficiamus, & feſtinemus de nobis eorum implere lætitiam.

Sed vrget nos magis ad progrediẽdũ illud alterum, quod addit idem pater: 2. *Ibidem.*
[Currite, inquit, fratres, currite; non ſoli Angeli, ſed ipſe Angelorum vos Creator expectat: nuptiæ paratæ ſunt, ſed nõdum plena domus: adhuc expectantur de quibus nuptiæ impleantur.] Idem *In Cantica ſerm. 61.*
auctor eſt alibi, Deum parẽtem optimũ filiorum ſuorũ profectibus paſci: [Bonus, inquit, pater familias, qui ſuorum domeſticorum curam gerit, maximè in diebus malis, vt alat eos in fame, cibans illos pane vitæ, & intellectus, & ſic nutriens ad vitam æternam: at paſcens nihilominus paſcitur ipſe, & quidẽ eſcis, quibus libenter veſcitur, profectibus noſtris. Etenim gaudium Domini fortitudo noſtra: Ita ergo & dum paſcit, paſcitur, & paſcitur cùm paſcit: ſimul nos gaudio ſuo ſpirituali reficiens, & de noſtro æquè ſpirituali progreſſu gaudens: cibus eius, pœnitentia mea; cibus, ſalus mea; cibus eius, ego ipſe.

Exemplum autem Chriſti Domini quos ſtimulos ad currendam viam ſpiritus, tanto duce præeunte, addere debet 3.
hominibus? [Ipſe, ſcribit S. Bernardus alio loco, hominis, ſęculiq; auctor, quã- *Epiſt. 254.*
diu cũ hominibus conuerſatus eſt, nunquid ſtetit? & quidem, teſte ſcriptura, *Actor. 10.*
pertranſijt benefaciendo, & ſanãdo omnes: pertranſijt ergo ſicut non infructuoſè, ita non remiſsè, non pigrè, non lento gradu, ſed quemadmodum de eo ſcriptum eſt, Exultauit vt gigas ad currendam viam: porrò currentem non apprehendit, qui & ipſe pariter non currit: & *Pſalm. 18.*
quid prodeſt Chriſtum ſequi, ſi nõ contingat conſequi? Ideò Paulus aiebat, Sic currite, vt comprehendatis. Ibi, Chri- *1. Cor. 9.*
ſtiane, fige tui curſus, profectuſque metam, vbi Chriſtus poſuit ſuam. Factus eſt, inquit, obediens vſque ad mortem. Quantumlibet ergo cucurreris, ſi vſque ad mortem nõ perueneris, brauium non apprehendes: Brauium Chriſtus eſt. *Philip. 2.*

Digitized by Google

Huc pertinent exempla etiam ſanctorum hominum,& quidem omnium:oẽs enim inflammatis ſtudijs rapuit charitas ad Chriſti imitationem,& ſuum profectum: nec enim aliter fieri quodámo-
1. Cor. 9. do poteſt:nam,vt ait Apoſtolus,[charitas vrget.]& ſtatus proficientiũ libertas eſt quidem à peccato, ſed ſeruitus iuſti-
2.2.q.183. tiæ,vt docet S. Thom. hoc eſt ex iuſtitiæ
art.4. habitu inclinans ad bonũ maius. Quod multò adhuc magis verum eſt in religioſis hominibus, qui ſe perpetuis votis ad perfectionis ſtudium obligarunt.Ob id
S.Athanaſius in vita S. Antonij. ius præſertim præcipiebat S. Antonius: [Hoc ſit primum cunctis in commune mandatum, nullum in arrepti propoſiti vigore laſſeſcere.]Et moriens hoc idem quaſi teſtamento legauit:[Hodie, inquiens, vos religioſum ſtudiũ arripuiſſe arbitramini,& cœpię voluntatis fortitudo ſuccreſcat.

Primũ conſilium. Sed ad hoc ſtudiũ ſemper proficiẽdi, plurimum iuuabũt hæc duo ſanctorum
Lib.22.moral. ca.20. Patrum conſilia. Vnum eſt, ſi proficiens ſibi certò perſuadeat ſe quotidie incipere. Sic S.Gregorius:[Humana mens,inquit,dum igne amoris excoquitur,ſemper in ſe ſeruat claritatem pulchritudinis, quotidiana innouatione feruoris: neſcit enim mens per torporem veteraſcere,quæ ſtudet per deſiderium ſemper inchoare: hinc nempe per Paulum dici-
Epheſ.4. tur,Renouamini ſpiritu mentis veſtræ:
Pſalm.82. Hinc pſalmiſta, qui ad perfectionis culmen iam peruenerat,quaſi inchoans dicebat, Ego dixi, nunc cœpi: quia videlicet, ſi laſſeſcere ab inchoatis bonis nõ volumus, valde neceſſe eſt, vt inchoare nos quotidie, credamus.

Alterũ conſilium. Alterum cõſilium facit,ne proficiens animo cadat,ſi ſe quantum optat, non-
Ser. 50. de tempore. dum profeciſſe cognoſcit: nã ſcribit S. Auguſt.[Ipſa eſt perfectio hominis, in-
Epiſt.254. ueniſſe,ſe non eſſe perfectum.Et S.Ber-
Lib.2.de cõſideratione. nardus: Indefeſſum,inquit,proficiendi ſtudium, & iugis conatus ad perfectionem,perfectio reputatur:& ſtudere perfectioni,eſt eſſe perfectum: atque hæc, vt ait alibi,eſt ſcientia Sanctorum,ſcili-
Phil. 3. cet cũ Apoſtolo ſentire, Ego me nõ ar-
2.Cor.8. bitror apprehendiſſe.] Et quanquã hæc
Sermo 50. de verbis Apoſtoli. ſcientia dolorem aliquem adferat proficienti; melior tamen eſt, quàm illa,quæ inflat: [Ergo proficite,inquit S.Auguſt. fratres, diſcutite vos ſemper ſine dolo; ſine adulatione,ſine palpatione. Sẽper tibi diſpliceat quod es, ſi vis peruenire ad id,quod non es: nam vbi tibi placuiſti,ibi remanſiſti.]Et hactenus explicata ſint duo prima principia ſtatus proficientium.

Proficiens,intentionem in Deum,& eius gloriam inprimis dirigit, eamque ab omni alterius propoſiti admiſtione liberam ſeruat.

CAPVT III.

NVnc tertium fundamentũ ponamus. Tertium,inquam,explicationis ordine, primũ tamen natura,& vſu; & hoc eſt *Matth.6.*
Intentio; quæ mentis oculus à Chriſto domino dicitur. Quæritur ergo, quid in hac exercitatione propoſitũ eſſe debeat proficienti,& quò omnes cogitationes, affectiones,& actiones,tanquam ad Cynoſuram dirigere debeat:& breuiter reſpondendum eſt; Deus,& ad Deum. Eſt eñ profectus,vt antè attigimus, & vberius poſtea proſequemur, ædificij ſpiritualis incrementũ,curſus item,& aſcenſio quædam; Deus autem finis ædificij huius eſt,& curriculi terminus. Siquidẽ,
vt ait Apoſtolus, [Omnis ædificatio in *Epheſ. 2.*
Chriſto cõſtructa,creſcit in tẽplum ſanctũ,] hoc eſt in templũ Deo habitatore
dignum. Et Dauid currentes incitans, *Pſalm. 33.*
[Accedite,inquit,ad eũ.] Et certè in sũmo faſtigio ſcalarum, quibus cęlũ ver-
ſus conſcẽdentes Angelos vidit Iacob, *Geneſ. 28.*
qui apparuit. Deus eſt: Vt intelligat proficiens, ſe per omnes profectus ſui gradus aſcendere ad Deum ſolum, ac non niſi Deum in omni vita ſpectare debere. Hoc vt magis intelligatur, attentè quæ ſequuntur conſideranda ſunt.

Primum hoc ſit: Deus eſt finis homi- *Primum.*
nis,non ſolũm quia eſt finis omniũ earũ rerum,quæ ab ipſo conditæ ſunt; neque enim Deo quidquam melius eſt, à quo ad agendum moueatur Deus. Et ideo
dicitur à Salomone:[Oĩa propter ſemet *Prou. 16.*
ipſum operatus eſt Dominus;] Sed etiã quia creauit hominẽ; vnũ,qui ex omnibus animantibus Dei,capax eſſet; vt pote qui ad imaginem ipſius formatus eſt, &

eſt, & ad ipſius gratiam, & gloriam capeſſendam factus. Ideo S. Auguſtinus: [Feciſti nos, Domine, ad te.] Quod S. Eucherius copioſè declarans, [Primū, inquit, inſtituti, atque editi in lucem hominis officium eſt, propriū cognoſcere auctorem, cognitumq; ſuſcipere; vitamq;, id eſt, diuinum donum, in diuinū officium, cultumq; conferre: vt quod Dei munere ſumpſit, Dei deuotione cōſummetur: atque id, quod ab eodē indignus cœpit, eidem ſubiectus impendat. Sana quippe opinione agimur, vt eductos nos ſicut ab ipſo, ita ipſi arbitremur: vnde ille planè, magnificeq; perſpicit creatoris noſtri in effingendo homine ſententiā, quiſquis ita intelligit, quòd nos & ipſe, & ſibi fecit.

Lib. 1. confeſſionum cap. 1. *Epiſtola ad Valerianū.*

Secūdum. Deinde intelligendū etiam eſt illud, res omnes à Deo creatas ad hunc finem conſequendū homini inſeruire debere. Ideo enim inquit Dauid: Omnia ſubieciſti ſub pedib⁹ eius.] Et Apoſtolus: [Omnia veſtra ſunt.] Et Salomon: [Fidelis viri totus mundus diuitiarum eſt.]

Pſal. 8. *1. Cor. 3.* *Prouerb. 17.*

Tertium. Ex his duobus conficitur tertiū, Deū finem eſſe actionum humanarū. Si enim Deus hominis per ſe finis eſt, hoc eſt, hominis, quia homo eſt; actionū humanarum neceſſe eſt etiam finem eſſe, vt hinc ſapiētiſſimè ab Apoſtolo dictū ſit Areopagitis, [Homines à Deo in mundo hoc poſitos, vt quærāt Deū, ſi fortè attrectēt eum, quia non longè eſt ab vnoquoque noſtrûm. Res autem creatas non finem hominis vllo modo eſſe, ſed adminicula ſolum, ad quæ adnitamur, vt ſummū bonum, & finem noſtrū adipiſcamur. Quare perpetuò docet S. Auguſtinus Deo ſolo, quia finis eſt, frui nos, cæteris rebus vti. Ideò peruersè, & præpoſterè agit peccator cùm peccat; fruitur enim creato, & commutabili bono, in quo tanquā in vltimo fine conquieſcit; reiecto interim Deo incommutabili, & ſummo bono, in quo ſolo conditus eſt vt conquieſcat: [Nec eſt,] inquit S. Auguſtinus, [alia vita hominum vitioſa, atque culpabilis, quàm malè vtens, & malè fruens. [Et ante illum Origenes,] Peccator rebus Dei abutitur ad ea, quæ non vult Deus; non enim Deus dilectionem horum, ſed vſum hominibus dedit.

Actor. 17. *Lib. 1. de doctrina chriſtiana cap. 35.* *Et 10. de Trinit. cap. 10.* *10. de Trinit. cap. 10.* *Homil. 1. ī Cant. to. 8. S. Hieronymi.*

Porrò Deus finis hominis, & actionū eius intelligitur dupliciter. Primū quidē ad vtilitatē, deinde ad honorē, & gloriā ipſius Dei. Vtilitas ab homine nulla poteſt Deo afferri, ſed gloria ſolū. Finis ergo eſt Deus hominis, ea ſignificatione, vt homo in rebus omnibus Dei gloriam q̄rat: & quidquid molitur, cogitat, agit, ab eo fiat propter Dei laudē. Quod à Salomone luculēter explicatur in Eccleſiaſtico; in quo cū diſſeruiſſet de hoīs creatione, dignitate, ornamētiſq; cæteris tū naturæ, tum gratiæ, ad oſtēdendū in quē finē ea in vtrumq; noſtri generis parentē collata eſſent diuinitus beneficia, addit, [Vt nomē ſanctificationis collaudēt, & gloriā in mirabilius illius; vt magnalia enarrēt operū eius. Et Moyſes: Faciet te excelſiorē cunctis gentibus, quas creauit in laudē, & nomē, & gloriam ſuam.] Quod in oratione dominica precari nos docuit Chriſtus, cū dicimus, [Sanctificetur nomen tuum.] Et apertè Apoſtolus, [Omnia, inquit, in gloriam Dei facite. Et S. Bernardus, Deo quodāmodo inſulſa noſtra obedientia, ſeu patiētia eſt, niſi omniū, quæ agimus, vel patimur ipſe ſit cauſa.] Huc dirigere, & quaſi collineare propoſiti ſui intentionē omnē in rebus omnibus debet proficiens, diligenterq; cauere, ne quidquam aliud inter agendum mentem irrepat, quod oculi huius ſpiritualis animæ lumen obſcurare aliquo modo poſſit. Legatur S. Baſilius in regulis fuſius diſputatis.

Eccleſ. 17. *Deut. 26.* *Matth. 6.* *1. Cor. 10.* *Sermone de obedientia, & patientia.* *Inter. 5.*

Primò. Maculāt autē ſplendorē intētionis humanæ multa. Primū ſi ad quidlibet agendū moueatur homo, ne incurrat dāna tā vitæ huius, qualia ſunt paupertas, morbi, mors, & aliæ id genus calamitates; q̄ alteri⁹, vt æterni ſupplicij apud inferos, aut etiam purgatorij ignis. Qui hāc ob cauſſam bene viuit, timore ſeruili ducitur, vt latè docet S. Auguſtinus: quod & alienū eſt à proficiētis ſtatu, & actionē, alioquin illuſtrē, ſua nobilitate ſpoliat, vilemq; reddit, & vulgarē. Simili modo ſe habent, qui ad hæc terrena, & caduca bona, tanquam ad mercedem ſuorū rectè factorum, aliquid rectè faciendo intuentur. Legantur quæ ſcribit ſanctus Auguſtinus in illa verba, [Nunquid Iob gratis colit Deum? adhuc ad hoc, inquit, prouocamur ab aduerſario, vt gratis Deū colam⁹, quādo ille quærēs quòd

In Pſ. 127. *Ho. 38. lib. 50. homiliarum.* *Iob 1.*

obij-

obijciat, pro magno ſe putauit inueniſſe, quia dixit, Nunquid gratis colit? colis non gratis, vt aliquid ab ipſo accipias.]

Secundò. Secundò peſtis intentionis eſt inanis
Matth. 6. gloria, quam tantoperè deteſtatur Dominus in Euãgelio: [Attendite,] inquit, [ne iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis: alioquin mercedem non habebitis apud Patrem veſtrum, qui in cœlis eſt.] Et alibi ſæpe, præſertim cum præcipit de eleemoſynis, de orationibus, de ieiunijs. Hæc autem bonis actionibus hominis facilè, & ferè ſemper inſidiatur innumeris prope rationibus, quas S. Gregorius ad tria capi-
Lib. 1. moralium c. 20. ta reuocat [Bona,] inquit, [noſtra tribus modis antiquus hoſtis inſequitur, vt videlicet hoc, quod rectum coram hominibus agitur, in interni iudicis conſpectu vitietur: aliquando namque in bono opere intentionem polluit, vt omne quod in actione ſequitur, eò purum, mundumq; non exeat, quò hoc ab origine perturbat: cùm enim facilia ad decipiendũ corda hominum cõſpicit, eorum deſiderijs auram tranſitorij fauoris opponit, vt in his, quæ recta faciũt ad appetenda ima, tortitudine intentionis inclinentur. Vnde rectè ſub Iudææ ſpecie de vna quaq; anima miſeræ intentionis laqueo capta,
Thren. 2. per Prophetam dicitur, Facti ſunt hoſtes eius in capite. Cum verò hi hoſtes intentionem vitiare nõ præualent, in via poſitos laqueos tegunt, vt in eo, quod bene agitur, cor exaltans ſe ex latere, ad vitiũ deriuetur. Sæpe enim bono operi, dum laus humana obuiat, mentem operantis
Pſal. 141. immutat. Vnde Pſalmiſta, In via hac,
Hier. 41. qua ambulabam abſconderunt ſuperbi laqueum mihi. Et Hieremias, de quibuſdam, cùm veniſſent, inquit, ad mediũ ciuitatis, interfecit eos. Cùm verò antiquus hoſtis nec in exordio intentionis ferit, neq; in itinere actionis intercipit,
Pſalm. 55. duriores in fine laqueos tendit, quos Propheta conſpexerat, cùm dixit, Ipſi calcaneum meum obſeruabunt. Tota ergo virtute perſpiciẽdus fluuius operis, ſi purus emanat ex fonte cogitationis. Omni cura ſeruandus eſt à malitia puluere oculus cordis, ne hoc, quod in actione rectũ hominibus oſtentat, apud ſemetipſum per vitium prauæ intẽtionis intorqueat. Curandum itaque eſt, ne bona noſtra pauca ſint, ne inueniamur ſteriles; ne indiſcuſſa, ne inueniamur vecordes.] Vide etiam D. Bernardum in tractatu de paſſione domini. *Cap. 21.*

S. Auguſtinus hoc idem argumentum *Pſal. 118.* tractans, dicit, Dauid contra inanem gloriam orando pugnare, cùm ait: [Auerte oculos meos, ne videant vanitatem. Nõ quia,] inquit, [ipſa laus humana culpanda ſit (nam quid tam optandum eſt hominibus, quàm vt eis placeant, quæ debent imitari?) ſed propter ipſam laudem bene operari, eſt vanitatem in ſuis operibus intueri: quandoquidẽ & ipſa ab hominibus laus homini iuſto quantacunq; prouenerit, non ibi eſſe debet eius finis boni, ſed etiam ipſa referenda eſt ad laudem Dei, propter quam bona faciunt verè boni. Denique in eodem ſermone *Matth. 5.* Dominus dixerat, ſic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona, & glorificent Patrem veſtrũ, qui in cœlis eſt. Vbi finem poſuit in gloria Dei. Non ergo ſit finis boni noſtri operis in laudibus hominum, ſed ipſas laudes hominum corrigamus, & ad Dei laudes omnia referamus, à quo nobis datur, quidquid in nobis ſine laudantis errore laudatur.] Addit idem pater alibi: [Hoc *Sermone 27. de diuerſis.* ſi quæris, vt glorificetur Deus, noli timere, ne videaris ab hominibus. Etiam ſic intus eſt eleemoſyna tua in abſcondito, vbi ſolus ille cuius tu gloriam quæris, te videt hoc quærere.

Duo igitur nobis præſtãda ſunt, vt intentionem purã, integramq; ſeruemus. Vnum eſt diſcutere diligenter nos ipſos 1. initio actionis, & poſtea circumſpicere in progreſſu, & termino eiuſdem. Et eſt S. Gregorij monitum. Alterum eſt S. Au- 2. guſtini, ſubſternere diuinæ gloriæ quidquid laudis humanæ ex rectè factis nobis poſſit accedere.

Reſtat vltimum maximi momenti, 3. in quo ſumma intentionis rectæ perfectio poſita eſt, & quod eam non ſolùm à macula, ſed ab omni maculæ ſuſpicione liberat. Ita nimirum in omni vitæ inſtituto, & actione ferri intentione in Deum, vt nihil omnino nec ipſa cœleſtis beatitudo, aut quidpiam quæratur aliud, quàm Deus ipſe, eiuſque diuinæ voluntatis beneplacitum. S. Auguſtinus ſic habet: [Cauere debemus,

ne

Ser. 38. lib. 50. homil. ne ad prœmium diligamus Deũ. Quidquid tibi aliud dederit, minus eſt, quàm ipſe; colis non gratis, vt aliquid ab eo accipias: gratis cole, & ipſum accipies. *Ser. 32. de tẽpore, c. 4.* Et alibi: Nec illud, quod tibi pro magno præſtat Deus, præponas illi, qui præſtitit: quod enim dulcius à Deo præmium, quàm ipſe Deus?] *Lib. 2. de cõpunctione.* S. etiam Chryſoſtomus rem hanc grauiter, & frequenter prædicat: [Hoc inquit, parum quod agere videmur, nec ita honeſtè, & emẽdatè gerimus, vt decet liberos, ſed prius requirimus, ſi mercedem habeamus, an non. Inuerecunda ſatis, & non tàm libero digna vox, quàm mercenario. Quid agis, ô homo? quid ineptis? ad hoc creatus es, vt conditori tuo placeas, vt domino tuo ſeruias, & tu de mercedibus cogitas? Si omnino dignus fueris, agere aliquid, quod Deo placeat, aliam adhuc præter hoc ipſum, quod placere meruiſti, mercedem requiris? Verè ignoras quantum bonũ ſit placere Deo. Si enim ſcires, nunquam aliud aliquid extrinſecus mercedis, aut muneris expeteres. Neſcis quia maior augetur tibi merces, quando non ſpe mercedis operaris, ſed *Hom. 5. in ca. 2. Rom.* ſtudio placendi? Et alibi: Maior tibi merces, ſi modò citra mercedis ſpẽ feceris. *Et hom. 42. 1. Cor. 6.* Ob hoc Deus & gehennam comminatus eſt, & cœlorum regnum promiſit, vt à nobis ametur. Amemus igitur illũ, vt amare quidem par eſt; hoc enim magna certè merces eſt, hoc cœlorum regnum, & voluptas, & delitiæ, & gloria, & honor; hoc lumen, hoc beatitudo infinita.

Sed ad extremum huius dogmatis adeò præclari ratio explicanda eſt ad hũc modum. Vniuerſum malum, maliq; periculũ, quod intentioni humanæ in vſu virtutum occupatæ imminet, creatur homini ab amore ſui, qui quaſi Lucifer alter ſeipſum Deo in mente hominis opponit, exigitq; (id quod ſoli Deo debetur) actionum eius omnium finis eſſe, & haberi, & quod eſt maximo animorum ſenſu deplorandum, re ipſa id à peccatoribus obtinet: *Lib. 2. mor. cap. 27.* quod à S. Gregorio ſubtiliter ſcribitur in hæc verba: [Nonnunquam amor ſui ſe menti ingerit, eamque latenti motu à rectitudine iuſtitiæ diuertit. Et quo ſe totam auctori reddere negligit, eo in ſe iuſtitiæ viri contradicit. *Lib. 11. de Gen. ad literã ca. 15.* Et à S. Auguſtino breuius, ſed expreſſius, cùm amorem hũc proprium & priuatum appellat æmulum Deo. Hac igitur ratione recta tendentem hominis animum auertit à recto, & à Deo, efficitq; vt ſe deflectat homo ad ſeipſum, commodumq; ſuum in rebus omnibus conſectandum. Vnde originem habet atrocitas peccati, quod committitur aduerſus Deum, cui vt antè diximus, ob hanc cauſſam iniuriam maximam facit, qui peccat.

Amorem hunc, quod attinet ad intentionem, frangunt quidem duo antedicta præcepta S. Gregorii, & S. Auguſtini, ſed extinguunt penitus ea, quæ nunc attulimus ex S. Chryſoſtomo: nihil enim intentionem hominis ab omni contagione terrena magis liberat, quàm ſi nulla propriæ vtilitatis ratione habita in ſuſcepto propoſito cõſtanter perſeueret, frequentiq; conatu, & exercitatione animum aſſuefaciat actionibus, & cogitationibus, quæ illum abſtrahant ab omni re, quæ Deus non eſt. Aduerſus amorem hunc nobis eſt magni animi contentione certandum. Sed id quo modo, & quibus auxilijs fieri debeat, poſt dicemus.

Proficiens, intentionem etiam ad Chriſtum Dominum dirigit; & quid ad intentionis huius perfectionem pertineat.

CAPVT IIII.

NIHIL repugnat Deum finem eſſe hominis, & actionum eius, & eiuſdem etiam finem conſtitutum eſſe Chriſtum Saluatorem, & Dominum noſtrum à Patre. Siquidem omnia dedit ei Pater in *Ioan. 13.* manus, & eum conſtituit hæredem vni- *Hebr. 1.* uerſorum. Quare omnia per ipſum, & *Hebr. 2.* propter ipſum facta, ſacræ literæ tradũt, & ipſe ſe appellat A & Ω, principium, & finem. Eſt autem finis hominis Chri- *Apocal. 22.* ſtus, quoniam caput eſt Eccleſiæ, quæ ſub eius ſignis militat in terris, & in qua ipſe de inimicis triumphans, regnum ſibi ſempiternum ſtatuit, quod tamen, vt ait Apoſtolus, tradet tandem Deo, & Patri, tamquam fini omnium vltimo, & *1. Cor. 15.*

maximo dominatori. Finis igitur eſt ſub fine, finis tamen.

Sed ob aliam etiam cauſſam finis eſt Chriſtus, quia nimirum exemplar eſt virtutum omniũ, & idea perfectionis, ad quam ſolum, vel maximè intueri debet quicunque virtutis, & perfectionis ſtudioſus eſt, vt eius in ſe ipſo imaginẽ exprimat. [Donec occurramus omnes,] inquit ſanctus Paulus, [in vnitatem fidei, & agnitionis filij Dei in virum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti.] Et vt intelligamus, id in primis Apoſtolum dictum velle proficientibus, addit: [Veritatem facientes creſcamus in illo per omnia, qui eſt caput Chriſtus, ex quo totum corpus compactum, & connexum per omnem iuncturam ſubminiſtrationis, ſecũdùm operationem in menſuram vniuſcuiuſque membri augmentum corporis facit in ædificationem ſui in charitate.] Et ibidem, hoc ipſum dicit eſſe, Chriſtum didiciſſe, & in eo edoctum eſſe. Hanc finis in Chriſto rationem affert ſanctus Gregorius, cùm exponit titulum Pſalmi ſexti, [in finem. Id eſt, inquit, in Chriſtũ, qui eſt initium, & finis. Chriſtus finis dicitur vel quia eſt conſummatio Legis, & Prophetarum, vel quia bonorum omnium perfectio eſt, quia nullum bonum perficitur, niſi quod in ſummo bono ſolidatur. Sicut enim nobis non ſufficit alios bonos quærere, niſi ſtudeamus ad eius agnitionem peruenire; ita eo inuento, nullus iam melior quæritur: quia omnis creatura eo, ſub cuius pedibus omnia à Patre ſunt ſubiecta, inferior inuenitur.

Epheſ. 4.

In prologo 7. Pſalmorum pœnitẽtialium.

Sed Chriſtum ad exemplum perfectionis homini à Patre datum eſſe, præterquam quòd ex ſacris literis intelligitur, dicitur etiam à Patribus, S. Auguſtino præſertim, & S. Baſilio, & ita fieri, planè neceſſe erat: nam quanquam non deerant, qui de virtutibus differerent, & benè, beateq; viuendi præcepta traderent; ii tamen primùm non de omnibus diſputabant, non de humilitate, cuius nec nouerant nomen; non de vera caſtitate, cuius expertes fuerant etiam Philoſophi [Quare Saluator,] inquit ſanctus Auguſtinus, [docuit primus humilitatem, docuit primus caſtitatem.] Deinde quæ docuerunt, qua errorum labe ſunt aſperſa? legantur politica ipſorum, & Senecæ tractationes: quàm multa, eaq; præclara, de virtutum actionibus, & vſu per ignorantiam prætermiſerunt? ac, vt dicam breuiter, perfectionis rationem, & vim, ne ſomniarunt quidem. Denique quantamcunque ſanctitatem ſimularent Ethnici, vitam certè coram Deo, cui aperta ſunt animorum penetralia, minus ſanctam, ne dicam turpem, traduxerunt. Quando etiam ſanctiſſimorum alioquin virorum, qui veram religionem ante Chriſtum coluerunt, grauiſſimos fuiſſe lapſus, non ignoramus: & nullus adeo inſigni virtute claruerit, qui abſque mendacio diceret: [Mundus ſum à peccato.] Solus igitur Chriſtus liber à culpa, is fuit, à quo exemplum virtutis omnis petendum eſſet: ſolus ipſe perfectionis auctor, & magiſter. [Omnis virtus noſtra,] ait ſanctus Bernardus, [tàm longè eſt à vera virtute, quàm longè eſt ab ea forma, quam verbo, & exemplo commendauit Chriſtus præſens in carne.

Lib. de fide, & ſymbolo, cap. 4. li. 83. Quæſtionum q. 25. & q. 42. Conſt. monaſt. cap. 2

Ho. 33. 50. homiliarũ.

Prouerb. 20.

Serm. 4. de aduentu.

Sed quàm multa antè incognita docuerit Chriſtus de virtute, de moribus, teſtes ſint Euangeliſtæ, qui eius conciones accuratè deſcribunt; de timore gehennæ, de ieiunio, oratione, eleemoſyna, humilitate, vero Dei cultu, fide, ſpe, charitate in Deum, benignitate, & beneficentia erga proximos, etiam inimicos, maledicos, necem afferẽtes, iniuriarum obliuione, mundi contemptu, malorum tolerantia, mortis, crucis, tormentorum quorumcũque deſiderio, amore æternæ vitę, obedientia, caſtimonia, virginitate, paupertate, affectionum prauarũ mortificatione, abnegatione ſui, octo denique illis actionibus à communi hominum ſenſu remotiſſimis, in quibus vitæ præſentis beatitudinẽ collocauit: teſtes ſint Chriſti diſcipuli in ſcriptis ſuis de eadẽ Chriſti diſciplina ſubtiliſſimè ſupra humanam intelligentiam diſputantes. Teſtes denique omnes Patres tam Latini, quàm Græci, qui non in doctrina ſolũ, ſed etiam in vita Saluatoris & moribus, inaudita & admiranda virtutis exempla paſſim obſeruant, & deducunt. Atque ad dandum huius rei ſpecimẽ aliquod, affero ex vno S. Auguſtino locum: [Sa-

Digitized by Google

Libro de vera religione cap. 16. tellites, inquit, voluptatum diuitias perniitiosè populi appetebant; pauper eſſe voluit: honoribus, & imperijs inhiabãt; Rex fieri noluit: carnales filios magnum bonum putabant; tale coniugium, prolemq́; contempſit: contumelias ſuperbiſſimè horrebant; omne genus contumeliarum ſuſtinuit: iniurias intolerabiles eſſe arbitrabantur; quæ maior iniuria, quàm iuſtum, innocentemque damnari? dolores corporis execrabantur: flagellatus, atque cruciatus eſt: mori metuebant: morte mulctatus eſt: ignominioſiſſimum mortis genus crucem putabant: crucifixus eſt: omnia, quæ habere cupientes non rectè viuebamus, carendo vilia fecit: omnia, quæ vitare cupientes à ſtudio deuiabamus veritatis, perpetiendo deiecit. Non enim vllum peccatum committi poteſt, niſi dũ appetuntur ea, quæ ille contempſit: aut fugiuntur ea, quæ ille ſuſtinuit. Tota itaque vita eius in terris per hominẽ, quẽ ſuſcipere dignatus eſt, diſciplina morũ fuit.] Hæc ille.

Atque hæc cauſſa eſt, cur Chriſtus ſol iuſtitiæ, lux mundi, via, veritas, & vita nominetur in Scripturis ſacris. Ipſe eſt enim luminare illud magnum, vt ſan*Homil. 5. in Matth.* ctus Chryſoſtomus exponit, de quo apud Prophetam ſcriptum eſt: [Populus, *Eſaia 9.* qui ſedebat in tenebris, vidit lucem ma*Matth. 4.* gnam.] Ipſe, qui poſitus eſt in ſignum, ſi*Ioan. 3.* cut Moyſis ſerpens, ſanans omnem infir*Infrà 12.* mum, & omnia ad ſe trahens. Proficien*Hebr. 12.* tes autem in primis Apoſtolus iubet in eum, tanquam in exemplar, intueri, cùm ſcribit: [Per patientiam curramus ad propoſitum nobis certamen, reſpicientes in auctorem fidei, & conſummato*Homil. 12. in Ezechielem.* rem Ieſum.] Quo loco illud ex ſancto Gregorio commemorandum eſt: cùm enim dixiſſet, veteris teſtamenti Patres contemplatione myſteriorum redẽptionis exultaſſe, addit, [penſemus itaque ſi mentes ſpiritualium patrum in illo delectatæ ſunt, qui necdum venerat, ſed præuidebatur, cuius reatus ſit eius vias, eius exempla, eius monita, poſtquam venit, & redemptionem exhibuit, non amare?]

Serm. 20. in Cantic. Sed hic non eſt prætermittendum id, quod ex S. Bernardi ſermone quodam accepimus. Initio motio voluntatis eſt: non mouetur autem voluntas niſi ab amore boni, quod optat. Duplex autem amor voluntati erga Chriſtum ineſſe poteſt, & vtriuſque explicatio ad intentionis erga eandem perfectionem maximè pertinet. Primus amor eſt incipientiũ: ſecundus eſt proficientium. Quare quãuis initio liceat homini priore amore in Chriſtum ferri, deinceps tamen perfectionis ætate procedente, poſteriorem ſequi neceſſe eſt. Sic autem ſcribit ſanctus Bernardus: [Nota, inquit, amorem cordis quodammodo eſſe carnalẽ, quod magis erga carnem Chriſti, & quæ in carne Chriſtus geſſit, vel iuſſit, cor humanum afficiat. Hoc repletus amore, facile ad omnem de huiuſmodi amore ſermonem compungitur: nihil audit libentius, nihil legit ſtudioſius, nihil frequentius recolit, nihil ſuauius meditatur. Inde holocauſta orationum tanquam ex adipe vituli ſaginati impinguat: adſtat oranti hominis Dei ſacra imago aut naſcentis, aut lactẽtis, aut docentis, aut morientis, aut reſurgẽtis, aut aſcendentis, & quidquid tale occurrerit, vel ſtringat neceſſe eſt animum in amorem virtutum, vel carnis exturbet vitia, fuget illecebras, deſideria ſedet. Ego hãc arbitror, inuiſibili Deo fuiſſe cauſſam, quod voluit in carne videri, & cũ hominibus homo cõuerſari, vt carnaliũ, videlicet qui niſi carnaliter amare non poterant, cunctas primò ad ſuæ carnis ſalutarem amorẽ affectiones retraheret, atque ita gradarim ad amorem perduceret ſpiritualem: nonne in hoc gradu adhuc ſta- *Matth. 19.* bant qui dicebant, Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te? ſolo profectò corporalis præſentiæ amore reliquerant omnia, adeò vt ſalutaris futuræ paſſionis, & mortis ne audire quidẽ verbum, æquanimiter ſuſtinerẽt, ſed nec gloriam *Luca 18.* aſcendentis poſtmodum niſi cum graui mœrore ſuſpicere. Itaq; in ſola interim gratia præſentis ſuæ carnis eos ab amore omnis carnis ſuſpenderat. Monſtrabat autem eis poſtea altiorẽ amoris gra- *Ioan. 6.* dum, cùm diceret, ſpiritus eſt, qui viuificat, caro non prodeſt quicquam. Puto hũc aſcenderat iam, qui dicebat, Etſi co- *2. Corin. 5.* gnouimus Chriſtum ſecũdùm carnem, ſed nunc iam non nouimus: nam aliàs quidem nequaquam ſine Spiritu ſancto,

vel

Digitized by Google

vel in carne diligitur Chriſtus, etſi non in illa plenitudine: cuius tamen menſura deuotionis hæc eſt, vt totum cor illa ſuauitas occupet, totum ſibi ab amore vniuerſæ carnis, ac carnalis illecebræ vendicet: hoc quippe, toto corde diligere eſt. Alioquin ſi carnis meę quamlibet conſanguinitatem, vel voluptatem fortè præfero carni Domini mei, per quod me videlicet minus ea implere contingat, quæ in carne manens verbo, & exēplo me docuit, nonne liquidò conſtat, quod toto nequaquam diligo corde; cū id diuiſum habens, partem impendere videar eius carni, partem intorquere ad propriam? Denique qui amat patrem, aut matrem pluſquàm me, non eſt me dignus, & qui amat filium, aut filiam pluſquàm me, non eſt me dignus. Ergo, vt breuiter dicam, toto corde diligere, eſt omne quod blāditur de carne propria, vel aliena, ſacroſanctæ eius carnis amori poſtponere: in quo æquè mundi gloriam comprehendo, quia gloria mundi gloria carnis eſt, & qui in ea delectātur, carnales eſſe non dubium eſt. Licet verò donum, & magnum donum ſpiritus ſit, iſtiuſmodi erga carnem Chriſti deuotio, carnalem tamē dixerim hunc amorem, illius vtique amoris reſpectu, quo non tam verbum caro iam ſapit, quàm verbum ſapientia; verbum iuſtitia, verbum veritas, verbum ſanctitas, pietas, virtus, & ſi quid aliud, quod ſit huiuſmodi, dici poteſt: & hæc nempe omnia Chriſtus, qui factus eſt nobis ſapientia à Deo, & iuſtitia, & ſanctificatio, & redemptio. An tibi æquè & vno modo affecti videntur? is quidem, qui Chriſto paſſo piè compatitur, compungitur, & mouetur facilè ad memoriam horū, quæ pertulit, atque iſtius deuotionis ſuauitate paſcitur, & confortatur ad quæque ſalubria, honeſta, & pia: itē ille, qui iuſtitiæ zelo ſemper eſt accenſus, qui veritatem vbique zelat, qui ſapientiæ feruet ſtudijs, cui amica ſanctitas vitæ, & morum diſciplina, cuius mores erubeſcunt iactantiam, abhorrent detractionem, inuidiam neſciunt, ſuperbiam deteſtantur, omnem humanam gloriā non ſolum fugiunt, ſed & faſtidiunt, & contemnunt, omnem in ſe carnis, & cordis impuritatem vehemētiſſimè abominantur, & perſequūtur: omne denique, tanquam naturaliter, & malū reſpuunt, & quod bonum eſt amplectuntur? nonne, ſi compares vtriuſque affectiones, cōſtat quodammodo illum ſuperiorē, reſpectu quidem huius, amare quaſi carnaliter? bonus tamen iſte eſt amor carnalis, per quem vita carnalis excluditur, contemnitur, & vincitur mundus. Proficitur autem in eo, cùm fit rationalis, perficitur cùm efficitur etiam ſpiritualis. [Hæc S. Bernardus. Qui rationalem appellat poſteriorem amorem, cùm in omnibus fidei articulis ad Chriſtum pertinentibus quod tradit fidei regula mordicus tenemus, & in vſu virtutum vlla ſuperſtitione aut leuitate, aut ſpiritus quaſi feruentioris vehementia à diſcretionis norma minimè diſcedimus. Spiritualem autem nominat eūdem, cū tantus eſt in homine ſpiritus vigor, vt nulla vi laborum, vel tormentorum, nec etiam mortis metu iuſtitia deſeratur.

Matth. 10. *1. Corin. 1.*

Poſterior item amor ille eſt, quo qui incenſus eſt, nō tam Chriſti corpus, corporiſue actiones, aut paſſiones amat, quàm per eas ſpirituales virtutes eius, & dona, hoc eſt, ipſa virtutis omnis boniq; exemplaria, ex prioreq; illo ſibi gradū facit ad hunc poſteriorem: ad eum modum, quo S. Auguſtinus docet nos amare ſpiritum, & virtutes in ijs hominibus, qui corpore alioquin deformes, & fortaſſis monſtroſi, propter illas tamen nobis cariſſimi, & amiciſſimi ſunt. *Homil. 38. 50 homiliarum.*

Exempla amoris carnalis erga Chriſtum Dominum, quem S. Bernardus laudat, multa ſunt apud poſteriores, pioſque auctores contemplationum de vita, & paſſione Chriſti: inter quos libros principem locum aliqui aſſignant illi, quem S. Bonauentura inſcripſit Stimulum diuini amoris. Cæterùm proficiens ne primo amori inſiſtat, ſed eo quaſi fundamento iacto, aditum ſibi faciat ad ſecundum, dicatq; cum Apoſtolo: [Etſi cognouimus Chriſtum ſecundùm carnem, ſed nunc iam non nouimus.] Sunt autem huius amoris incitamenta magna apud eundem Apoſtolum in epiſtola ad Philippenſes, cùm ait: [Hoc ſentite in vobis, quod & in Chriſto Ieſu. [Et ad Hebræos cùm ſcribit:] Reſpicietes in auctorem fidei, & recogitate eū, *Ludouicus Granatēſis li. 3. Symb. cap. 21.* *2. Corin. 5.* *Philip. 2.* *Hebr. 12.*

qui

qui talem ſuſtinuit à peccatoribus contradictionem.] Et alibi paſſim.

Quis ſit ſcopus proficientis, & perfecti, & quæ ſumma perfectionis Chriſtianæ.

CAPVT V.

IN ſuperioribus capitibus quatuor, ſpiritualis profectus, perfectioniſq; fundamenta ſunt poſita; nunc totius ædificij forma ante oculos ſtatuenda eſt, vt partes deinde ſingulas facilius explicemus, id autẽ fiet, ſi vniuerſæ ædificationis huius (ſic enim *Epheſ.2.* appellatur etiam profectus ab Apoſtolo) ſcopus, qui idem eſt cum proximè propoſito fine proficientis, declaretur. Scopus enim non idem eſt, ac finis: qui enim ſagittam arcu iacit in ſignum, finẽ habet propoſitum laudem, aut cuiuſque modi præmium: ſcopum verò, ſignũ ipſum iaculo ferire: ſic finis proficientis in virtutibus Deus eſt, & eius gloria, quod docuimus cap. tertio, ſcopus autẽ nunc inquirendus eſt, & quidem Chriſti Domini imitationem ſcopũ proficiẽti præfigere maximè conſentaneum eſt, quando ad hanc ab eo omnia referenda ſunt, vt capite quarto oſtenſum eſt. Explicandum tamen adhuc eſt, quid nã ſit illud, in quo cogitationes omnes proficientis euigilare debeant, vt Chriſtum Dominũ perfectè imitetur: hic enim propriè ſcopus erit proficienti propoſitus.

Regula fuſius Reſp.5. & ſermone de inſtitutione monachorum. Collatione prima. Rem hanc tractant Patres, præſertim S. Baſilius, & Caſſianus: aliqua etiã huc ſpectantia tradunt alij; ſed in hac re maximè verſatur Caſſianus, qui poſt multa ſic habet. [Finis, inquit, regnum Dei, ſeu cœlorum regnum eſt: deſtinatio verò, id eſt ſcopus, puritas cordis, ſine qua ad illum finem impoſſibile eſt, quempiã peruenire. In hac igitur deſtinatione defigentes noſtræ intentionis obtutus, velut ad certam lineam curſum rectiſſi- *Cap.4.* mum dirigemus, ac ſi paululum ab hac cogitatio noſtra deflexerit, ad contemplationem eius illico recurrentes rurſus *Cap.5.* ea velut quadam norma rectiſſima corri- *Rom.6.* gemus. Et paulò poſt: Habentes quidem (ait Apoſtolus) fructum veſtrum, in ſanctificatione, finem verò vitam æternam. Scopus verò eſt puritas cordis, quã ſanctificationem non immeritò nuncupauit, ſine qua prædictus finis non poterit apprehendi; ac ſi alijs verbis dixiſſet: Habentes quidem ſcopum veſtrum in cordis puritate, finem verò vitam æternam. De qua deſtinatione alibi docẽs nos idẽ beatus Apoſtolus, ipſum nomen, id eſt ſcopum ſignificanter exprimens, ita intulit: Quæ poſteriora ſunt obliuiſcens, *Philip.3.* ad ea verò, quæ antè ſunt extẽdens me, ad deſtinatum perſequor brauium ſupernę vocationis Domini: tamquam ſi dixiſſet, hac deſtinatione, qua illa, quæ poſteriora ſunt obliuione tranſmitto, id eſt, anterioris hominis vitia, ad finẽ brauij cœleſtis peruenire contendo.]

Quamquam verò Caſſianus puritatẽ *Collatione prima, c.7.* nonnunquam à charitate non ſeparat, quia ſimul inſunt animo; opinatur tamẽ, eas inter ſe diſcrepare. quod nõ obſcurè ſignificat cũ profectus, atque adeò perfectionis diuinæ gradus enumerat. Sic enim ſcribit: [Principium noſtræ ſalutis, ſapientiæq; ſecundùm ſcripturas, timor Domini eſt: de timore Domini naſcitur compunctio ſalutaris: de compunctione cordis procedit abrenunciatio, id eſt, nuditas, & contemptus omnium facultatum: de nuditate humilitas procreatur: de humilitate mortificatio voluntatum generatur: mortificatione voluntatum extirpantur, atque marceſcunt vitia vniuerſa: expulſione vitiorum virtutes fructificant, atque ſuccreſcunt: pullulatione virtutum puritas cordis acquiritur: puritate cordis, Apoſtolicæ caritatis perfectio poſſidetur.

Hæc Caſſiani ſententia vera eſt, & ideò probanda: certum namque eſt perfectionem eſſe charitatem, charitas autem ſcopus quidem vltimus eſt proficientis, ſed non proximus: anteuertit enim charitatẽ cùm infunditur à Deo, animæ præparatio: præparatur enim depulſione vitiorum, & adeptione virtutum, quæ duo puritas cordis complectitur: hæc igitur, ſcopus eſt proficientis.

His porrò duabus partibus, hoc eſt, extractione vitiorum, & inſitione virtutum, conſtare progreſſum proficientis, & perfectionem acquiri certiſſimũ eſt:

Digitized by Google

eſt: namque idem Caſſianus alio loco perfectionis cognitionem explicans:

Collatione 14. cap. 3.

[Actualis perfectio, inquit, duplici ratione ſubſiſtit: nam primus eius eſt modus, vt omnium natura vitiorum, & curationis ratio cognoſcatur. Secundus vt ita diſcernatur ordo virtutum, earumque perfectione mens noſtra formetur, vt illis non iam velut coacta, & quaſi violento imperio ſubdita famuletur, ſed tanquam naturali bono delectetur, atque paſcatur.] Sed præter Caſſianum, idem etiam affirmant alij Patres

De institutione monachorum.

ſanctus Baſilius ſcribit in hac re caput eſſe illud, [Vt Chriſtianus, qui ingreditur genus vitæ, quod eſt ſecundum philoſophiam, id eſt, ſecundum virtutis perfectionem, vitioſas animi affectiones diuerſas, ac varias, quibus illius anima infici ſolet, à ſe ſegreget. Sanctus Augu-

Serm. 16. de verbis Apoſt.

ſtinus: Creſcat, inquit, quod habemus, & implebitur quod non habemus. Ecce enim baptizati ſunt homines, omnia illis peccata dimiſſa ſunt, iuſtificati ſunt à peccatis, negare non poſſumus. Reſtat tamen lucta cum carne, reſtat lucta cum diabolo, reſtat lucta cum mundo.] Quo loco addit etiam alteram partem profectus ſpiritualis poſitam eſſe in amore iuſtitiæ, hoc eſt, omnium virtutum, quod idem ſermone ſequenti copioſius:

Serm. 17.

[Amanda, inquit, iuſtitia eſt, & in iſta iuſtitia amanda gradus ſunt proficientium:] quos gradus vbi perſecutus eſt, ſubiungit: [O amare, ò ire, ò ſibi peri-

Matth. 16.

re, ô ad Deum peruenire. Qui animam ſuam amat, perdet illam, & qui perdiderit animam ſuam propter me, inueniet illam: ſic armandus eſt amator inuiſibilis pulchritudinis. Idem ad Paulinum

Epiſt. 250.

ſcribens, & preſſius agens, ſic ait: [De agenda iſta temporali vita eo modo, per quem veniendum eſt ad æternam, noui concupiſcentias carnales eſſe frænandas, tantumq; remittendum in delectatione ſenſuum corporalium, quantum ſuſtentandæ huiuſmodi, agendæque vitæ ſatis eſt, omneſq; moleſtias corporales pro veritate Dei, & ſalute æterna noſtra, & proximi patienter, fortiterque tolerandas: noui etiam proximo ad hoc conſulendum omni ſtudio charitatis, vt iſtam vitam rectè gerat propter æternam: præponenda etiam nobis ſpiritualia carnalibus, incommutabilia mutabilibus, & hæc omnia tantò magis, minuſue poſſe hominem, quantò magis, minuſue adiuuatur gratia Dei per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum: cur autem ille ſic, ille autem ſic adiuuetur, vel non adiuuetur, neſcio: id tamen dominum ſumma, ſibiq; nota æquitate facere ſcio. Et S. Gregorius: Exercitatus

Lib. 22. moraliū, c. 14.

ſum, & defecit, inquit, pauliſper ſpiritus meus. Quid eſt, quòd ait ſpiritus meus, niſi ſpiritus hominis, videlicet ſpiritus electionis? & quia per occultam gratiā ad amorem Dei temperata deſuper mēſura proficimus, quantò in nobis quotidie de Dei ſpiritu virtus creſcit, tantò noſter ſpiritus deficit: qui ſpiritus erroris, quia non à nobis ſubitò penitus amputatur, bono pauliſper defeciſſe perhibetur. Tunc verò in Deo plenè proficimus, cùm à nobiſipſis funditus defecerimus.

Hoc idem ex ſacris litteris ante etiā habebamus. Quidam huc referunt verba Domini Hieremiæ facta: [Ecce con-

Caſſianus collatione 14. cap. 3.
Hierem. 1.

ſtitui te hodie ſuper gentes, & ſuper regna, vt euellas, & deſtruas, & diſperdas, & diſſipes, & ædifices, & plantes; euelluntur enim vitia, & plātantur virtutes. Apoſtolus quoque rem hanc ſæpiſſimè repetit. Romanos ideo monet: [Vetus

Rom. 6. 8. 12.

homo noſter ſimul crucifixus eſt, vt deſtruatur corpus peccati,] hoc eſt, vitia, [vt vltra non ſeruiamus peccato. Et: Si ſpiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis. Nolite conformari huic ſæculo, ſed reformamini in nouitate ſenſus veſtri.] Corinthios etiam ſic alloquitur:

1. Cor. 5.
2. Cor. 7.

[Expurgate vetus fermentum, vt ſitis noua conſperſio, ſicut eſtis azymi. Et: Mundemus nos ab omni inquinamento carnis & ſpiritus, perficientes ſanctificationem in timore Dei.] In eandem ſententiam multa ſunt ab eo ſcripta in epiſtolis ad Galatas, ad Epheſios, & Coloſſenſes. Duo illa illuſtriora ſunt. Primum:

Galat. 5.
Epheſ. 4.
Coloſ. 3.

[Deponite vos ſecundū priſtinā conuerſationē veterē hominē, qui corrūpitur ſecundū deſideria erroris. Renouamini autē ſpiritu mētis veſtræ, & induite nouum hominē, qui ſecundū Deū creatus eſt, in iuſtitia, & ſanctitate veteris. Secūdum: Expoliantes vos veterem hominē cum actibus ſuis, & induentes nouum,

eum,

Digitized by Google

eum,qui renouatur in agnitionem ſecũdùm imaginem eius,qui creauit illum.] Quid plura?Chriſtus Dominus ipſe hoc ſanxit,& promulgauit,cùm dixit: [Qui vult venire poſt me,abneget ſemetipſũ, & tollat crucem ſuam(quotidie] additur apud S.Lucam)& ſequatur me.

Matth. 16. *Luc. 9.*

Eſt igitur puritas cordis ſcopus proficientis, prout ea ex his duabus partibus exiſtit, veteris hominis depoſitione, & ſpiritus renouatione; ſiue abnegatione ſui, crucisque complexu, & Chriſti domini in virtutum vſu, imitatione. Ob quam cauſſam vniuerſæ etiam huius tractationis de proficientibus ſcopus erit.

Primum. Antequam autem aggrediar ad primã ex his duabus partibus explicandã, operæpretium exiſtimo præmonere duo. Vnum eſt,& ex antedictis intelligitur, nemini ad perfectionem,etiamſi religioſæ vitæ votis non teneatur, intercludi aditum, ſi velit vitam veterem abijcere, & complecti nouam. Immo auctor eſt Caſſianus,ſecularibus hominibus id aliquando concedi,quod religioſis tepidis eorum culpa negatur:[Facilius,] inquit, [ad ſalutarem conuerſationem, ac perfectionis faſtigium carnalis quis,id eſt,ſecularis, vel gentilis accedit,quam is, qui profeſſus monachum, nec tamen viam perfectionis arripiens ſecundùm regulã diſciplinæ,ab illo ſemel ſpiritualis feruoris igne diſceſſit. Ille namque corporalibus ſaltem vitijs humiliatus, atque immundum ſe ſentiens contagione carnali, ad fontem veræ purificationis ac perfectionis culmen quandoq; compunctus accurrit,& horreſcens illum,in quo eſt, gelidiſſimum ſtatum, ſpiritus ardore ſuccenſus,ad perfectionem facilius conuolabit.]

Caſſianus collatione 4.cap.19.

Secundum. Alterum eſt, multò magis homini deſudandum in fugandis vitijs,& ſe ipſum perfectè domando, quàm in conſectãdis virtutibus. Ob quam cauſſam ſcribit Caſſianus à Domino dictum fuiſſe Hieremiæ de vitijs euellendis, deſtruendis, diſperdendis, diſſipandis, de virtutibus autem ſolùm platandis, & ædificandis, quia longè, inquit, [difficilius eſt euelli, ac deſtrui corporis, animæq; paſſiones, quàm ſpirituales extrui,plantariq; virtutes: ideo fortaſſe quia vitia plura ſunt, quàm virtutes,& naturæ corruptæ quaſi cognata, virtutes autem extraneæ : aut etiam quia idem labor,& induſtria, quæ in vitijs conuellendis ponitur,virtutibus inſerendis inſeruit.] Sed ad priorem partem accedamus, in qua peculiaris ſcopus proficientis eſt ſui ipſius abnegatio, aut ſi malimus ita loqui,mortificatio, vel ſuimet perfecta victoria.

Collatione 14.c.3.

De prima cura proficientis in abnegatione aduerſus peccata venialia.

CAPVT VI.

IN hac parte profectus,quã abnegationem cũ Euangelio nominamus, poſt primũ illud,& maximũ,quod eſt peccatis mortiferis bellum perpetuũ indixiſſe,prima cura proficientis verſetur in peccatis venialibus præcauendis,ne committãtur, & poſtea etiam declinandis. Inſunt enim homini iuſtificato etiam peccata venialia abſq; iuſtitiæ detrimento;quia [ſi dixerimus,] inquit S.Ioannes,[quia peccatum nõ habemus,ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt.] Et ita inſunt, vt,quæ magna eſt infelicitas humani generis,& originalis peccati pœna,nõ poſſint, quamdiu hic viuimus,ex aliqua parte nõ ineſſe. Quare enitendũ eſt,vt hæc ipſa admodũ pauca ſint,& ad perexiguũ tẽpus, ac etiã nõ vltra punctũ temporis durent.

Prima Io.1.

Quamuis enim impium ſit,& à catholica fide alienum , impeccantiam aſſerere,quod (vt auctor eſt S.Hieronymus) fecerunt poſt Origenem,Euagrius,Rufinus, & quidam alij monachi, immo ipſe Hæreſiarcha Pelagius ; eſt nihilominus animæ ſaluberrimum, & proficienti neceſſarium, quantum fieri poteſt, & quantum ad id Dei gratia adiuuatur, ab omnibus etiam leuiſſimis culpis vacuum ſe, integrumque ſeruare : [Ob hanc cauſſam,]inquit S.Auguſtinus, [multa peccata venialia occulta eſſe Deus voluit, & ita occulta, vt periculoſiſſimum ſit de ijs definire : & fortaſſis, ait, [propterea latent, ne ſtudium proficiendi,ad omnia peccata cauenda pigreſcat: quoniam ſi ſcirentur quæ, vel qualia ſint delicta, pro

Proœmio 4. cõmentarij in Hieremiã, & in epiſtola ad Cteſiphontem.

Lib. 21. de ciuit.Dei,c. 27.

quibus etiam permanentibus, nec pro-feſtu vitæ melioris abſumptis interceſſio ſit inquirenda, & ſperanda iuſtorū, eis ſecura ſe obuolueret humana ſegnities, nec euolui talibus implicamentis vllius virtutis expeditione curaret.] Et S. Bernardus blaſphemiā in Spiritum ſanctum ait eſſe, ſi dicas: [Non eſt magnum, ſi in his maneam venialibus, minimiſque peccatis. Hæc eſt,] inquit, [dilectiſſimi, impœnitentia, hæc blaſphemia in Spiritum ſanctum, blaſphemia irremiſſibilis,] nimirum propterea quod ad illius grauiſſimæ blaſphemiæ ſimilitudinem qui ita diceret, loqueretur. Et peccatum veniale non remittitur quamdiu in eo perſiſtendi propoſitum non mutatur. Denique S. Chryſoſtomus ob eandem cauſſam audet dicere, magis adhuc timenda parua peccata, quàm magna: [Magna enim,] ait, [vt auerſemur, ipſa peccati natura efficit; parua autem hac ipſa re, quia parua ſunt, deſides reddunt: & dum contemnuntur, nō poteſt ad eorum expulſionem animus generosè inſurgere.

Sermone 1. in conuerſione S. Pauli.

Hom. 87. in Matth.

Sed quanquam perfectionis amatori difficile non eſt, id perſuadere, afferre tamē rationes quibus adducti leuia peccata, quantum poſſumus, euitemus, perutile eſt.

Prima ratio.

Prima igitur ratio ſit, peccatum etiam veniale eſſe contra Dei mandatum, vt his verbis explicat S. Bernardus: [Omne peccatum contra Dei mandatum præſumitur.] Et paulò pòſt: [Stultiloquium, ſeu vaniloquia, & quæque otioſè dicta, vel facta, vel cogitata huiuſmodi nunquam niſi contra mandatum, & Dei mandatum vſurpantur: peccata quippe ſunt, & Deus prohibet omne peccatū, & tamen venialia, non criminalia reputantur:] quod intelligitur eo modo, quem Theologi aperiunt, cùm aiunt, peccatum veniale eſſe non tàm contra, quàm præter Dei voluntatem, prohibitum tamen, & malum. Denique, vt loquitur S. Paulus: [Contriſtat Spiritum ſanctum.] Et quia, vt ſignificat idem Apoſtolus: [Non ſunt facienda mala, vt veniant bona,] idcirco nullum peccatum veniale committi fas eſt, propter quodcunque, etiam excellentiſſimum bonum naniſcendum, aut quodcunq; aliud vel maximum malum depellendum.

Libro de præcepto, & diſpenſat.

Epheſ. 4. Rom. 3.

Secunda ratio.

Secunda ratio, animam viri iuſti peccata venialia ſua turpitudine fœdant: ideo inquit Apoſtolus, Chriſtum Eccleſiam purgaſſe ita, [vt maculam non haberet, neque rugam,] careret, inquam, vtriuſque peccati macula. Et S. Auguſtinus clariſſimè ait: [Noſtrum decus ita exterminant, vt ab illius ſponſi ſpecioſi forma præ filijs hominū caſtiſſimis amplexibus ſeparent.] Et ibidem affirmat, quamuis animam lethali vulnere non afficiant, efficere tamen maculoſam, ac velut ſcabie infectam. Et apertè comparantur in Euangelio, & in Canticis ſordibus pedum, quas nemo neſcit, quam putidæ, & moleſtæ ſint. Qui lotus eſt, inquit Dominus, non indiget niſi vt pedes lauet. Et Sapiens. Laui pedes meos, quomodo iterum coinquinabo illos?

Epheſ. 5.

Lib. 50. homil. homil. 50. c. 3.

Ioan 13. Cantic. 5.

Tertia ratio.

Tertia ratio. Etſi exigua, ac leuia peccata hæc ſint, non inulta tamen dimittit Deus, nec impunita: [Peccata enim,] inquit S. Proſper, ſiue S. Auguſtinus, [ſiue parua, ſiue magna, impunita eſſe non poſſunt, quia aut homine pœnitente, aut Deo iudicante plectuntur.] Et alio in loco elegantiſſimè explicat S. Auguſtinus quomodo purgatorij flammis expientur peccata venialia, pro quibus hic debitæ pœnæ exolutæ non fuerint: [Per fluuium igneum,] ſcribit, [& vada feruentibus globis horrenda tranſibunt: quanta fuerit peccati materia, tanta & pertranſeundi mora: quantum exegerit culpa, tantum ſibi ex homine vindicabit quædam flammæ rationabilis diſciplina, & quantum ſtulta iniquitas ſuggeſſerit, tantum ſapiens pœna deſæuiet.

In ſententijs c. 210.

Lib. 50. homil. homil. 16.

Quarta ratio.

Quarta ratio. Venialia peccata quāuis à ſalute minimè disiungant, deteriora tamen ſunt, quàm fortaſsè putant, qui in ea nullo negotio, vel etiam data opera prolabuntur: aiunt enim patres, ea tandem, ſi multa ſint, interitum adferre: Quid enim, inquit S. Auguſtinus, [intereſt ad naufragium, vtrum vno grandi fluctu nauis operiatur, & obruatur, an paulatim ſubrepens aqua in ſentinam, & per negligentiam derelicta, atq; contempta impleat nauem, atque ſubmergat?] Et

In Pſ. 108.

Tract. 12. in Ioannem. Et alibi; [Minutæ ſunt guttæ, quæ flumina implent, minuta ſunt grana arenæ, ſed ſi multa arena imponatur, premit, atque opprimit.] Idem aſſerit S. Iſidorus, & alij, ſi quidem, vt addit S. Auguſtinus: [In quotidianis peccatis timēda eſt ruina multitudinis, etſi non magnitudinis, quoniam non leuia ſunt, quia plura.] Quod intelligi dicunt Theologi ea ratione, quia hæc etiam ſimul iuncta, etſi nunquam vni peccato mortali exæquentur, ſternunt tamē viam ad illud, & prognoſtica ſunt, eū, qui huiuſmodi peccatis paſcitur, nō lōgè abeſſe à grauiore caſu, & mortis æternæ periculo: præſertim quia peccata aliqua, etſi venialia, eius ſunt naturæ, [Vt ex paruis,] vt inquit S. Chryſoſtomus, [maxima fiant negligentia noſtra: nemo enim,] ait, [repente ad extremam improbitatem inſilijt.] Habet inſitum quendam anima pudorem, atq; innatum, quem ſubitò calcare, atq; proijcere non poteſt, ſed ſenſim, atq; paulatim ex negligentia perit. Quid enim eſt riſus? orta tamen ex immoderato riſu paulisper ſcurrilitas, à ſcurrilitate turpiloquium, à turpiloquio operatio turpis profecta eſt.

Lib. 2. de ſūmo bono, c. 18.

De decem chordis, ca. 11.

Homil. 87. in Matth.

Quinta. Sed aliud, & magnū ſanè damnū adferunt animæ peccata venialia; obſcurant cōſcientiæ lumen, minuuntq; charitatis ardorem: quod quam graue malum ſit, intelligunt illi præſertim, qui ex animo amant Dominum Ieſum Chriſtū: è quorū numero S. Chryſo. ſic ſcripſit: [Non ſolum Chriſto adhæreamus, ſed etiam Chriſto agglutinemur per facta, & opera. Nam qui ſeruat, inquit, mādata mea, ipſe in me manet: etenim per multa exēpla nos vnit. Cōſidera autem. Ipſe eſt caput, nos autē corpus, inter caput, & corpus non poteſt eſſe vllum interſtitium; ipſe fundamentum, nos ædificium. Ipſe eſt vitis, nos palmites. Ipſe eſt ſponſus, nos ſponſa. Ipſe eſt paſtor, nos oues. Ille eſt via, nos qui ingredimur. Nos rurſus templum ſumus, ipſe qui inhabitat. Ipſe eſt primogenitus, nos fratres. Ipſe eſt hæres, nos cohæredes. Ipſe eſt vita, nos viuentes. Ipſe eſt reſurrectio, nos reſurgentes. Ipſe eſt lux, nos qui illuminamur. Hæc omnia indicant vnitatem, nec ſinūt aliquid vacuum eſſe intermedium, ne minimū quidē: nā qui parū abſceſſerit, multum etiam procedens abſcedet: corpus enim ſi ab enſe accipit diſiunctionem, interibit. Quamobrem hoc parum, non eſt parum, ſed eſt ferè totum.

1. Cor. 3.

Oratione 8.

Sexta. Sed ad alterius mali quod ex peccatis venialibus exiſtit, explicationem venio. Hoc autem eſt mora, & tarditas, quā adferunt proficienti, ne pergat, vt incœperat, & vt par eſt, in virtutum curriculo, quod eſt ingreſſus: ſunt enim peccata venialia veluti cōpedes quidā inducti in pedes proficientiū, vt vel in via reſiſtant, vel certè ingrediātur tardiſſimè: ſūt vincula, quibus cōſtringūtur, ne ruere poſſint in amplexum Chriſti: ſunt deniq; veluti amari quidā ſucci, quibus aſpergit ſatanas cibos menſæ Chriſti, vt ne guſtēt proficientes, quàm ſuauis eſt Dominus, & inde in ſalutem creſcant. Quod ex his, quæ nunc ſubijcientur, erit etiam magis perſpicuum.

Quibus auxilijs iuuetur proficiens aduerſus eadem peccata venialia, & quomodo in eis ſe gerat.

CAPVT VII.

QVIA quotidiana ſunt peccata venialia, exciduntq; proficientibus etiam non cogitātibus, & quaſi inuitis, poſtulant remedium facile, & quod ſemper habeatur in promptu. Idcirco clementiſſimus Deus ea multis, varijsq; rationibus expiari ſapientiſſimè prouidit: remittuntur enim perceptione ſacramentorum, & ſacramentalium, quæ vocāt; Epiſcopi benedictione, aſperſione aquæ ſacræ, oratione dominica, pœnitentia, pia pectoris percuſſione, eleemoſyna, & charitatis amore ferventi.

Verùm vt hæc ad leuium peccatorum veniam ſatis ſint, non ſufficit tamē proficienti, peccatis, quæ commiſſa ſunt, profligandis tantum incumbere, ſed multò magis antè laborandum eſt, ne ea committat. Hoc vt aſſequatur, ſimulq; antedicta pericula ſubterfugiat, ad hæc, quæ ſequuntur, multum ſtudij adhibeat, neceſſe eſt.

Primum. Primùm ſit, accuratè quotidie con-

ſcientiæ ſuę latebras diſcutere,& aſſiduè aduerſus peccata,quãtumlibet minima, ſeuera pœnitentia, nouaq; animi delibe ratione pugnare. Eſt hoc ad omnia vitia conuellenda ſingulare remedium: nec recens inuentum, ſed præceptũ antiquiſſimorum Patrum S.Chryſoſtomi, & S. Baſilij:quorũ ille ſic ſcribit:[Habeto codicem conſcientiam tuam,& ſcribe quotidiana peccata. Antequam veniat ſomnus, reminiſcere peccata tua, ſi quid in verbo, ſeu in facto, vel in cogitatione peccaſti. Hoc enim dicit Propheta: Quę dicitis in cordibus veſtris, & in cubilibus veſtris compungimini.] Et pòſt pauca:[Dicito in corde tuo,& in anima tua, Expendimus diem, ò anima, quid boni fecimus,aut quid mali operati ſumus?et ſi quid boni feciſti, gratias age; ſi quid mali,de cætero ne facias. Iudicium facito tibimet ipſi terribile; leuiorem præpara confeſſionem cogitatuum tuorũ.]Hic verò, nempe S.Baſilius, numerat etiam aliqua huiuſmodi peccatorum capita, quæ inquiramus,cogitationes nimirum, verba, mentis inter orandum euagationem,tœdium pſallendi,deſiderium vitæ liberioris, & communis; denique addit delictum, quod deprehenſum fuerit nullo modo occultandum eſſe, ſed confeſſione etiam publica,& fratrum oratione diluendum. Vide etiam quæ ſcribit S. Bernardus. Quod ſi moleſtum eſt id quotidie agere,non ideo tamen eſt minus neceſſarium,quotidie enim peccamus, ſiquidē[ſepties in die cadit iuſtus.] Quotidie igitur mederi malis noſtris debemus. Optandum ſanè fuerat,vitam per ſe miſeram ſine peccatis traducere, ſed quando noſtro malo, & primi parentis incuria in hanc calamitatem coniecti ſumus,vt ſine peccato non ſimus,neceſſitati ſeruiendum eſt. [Et quoniam,]vt ait S. Auguſtinus, [inſudat aqua per anguſtas rimulas nauiculæ noſtræ, ne impleatur ſentina, & cymba mergatur, non ceſſetur à nautis, ambulent manus, & quotidie, quod nautæ faciunt, exhauriatur ſentina.] Vti autē hic neceſſe eſt S.Chryſoſtomi præcepto,quo ait: [Suſpendito cogitationes tuas in equuleo:] hoc eſt, non ſolùm peccata tua recognoſcas,ſed etiam eorum radices inquiras,ex quo ſcilicet habitu,paſſione, propenſione,occaſioneve incurras in ea peccata,vt tãdem ſecuris ad radicem poni poſſit,& ea præciſa quod ex ea oritur peccatum aliquando exareſcat.

Homil. 2. in Pſal. 50. — *Pſal. 4.* — *Serm. de Inſtit. monachorum.* — *Sermone 55. in Cãti.* — *Prouer. 24.* — *Homil. 42. li. 50. homi.*

Secundum. Secundum eſt illud:ſubinde animo recolere, in homine diuinæ gratiæ donis cumulato,quales ſunt proficientes, & religioſam vitam profitentes,peccata alioquin minima,maiora cēſeri,& eſſe:quò enim illuſtrior eſt qui peccat, eò magis extat labes,qua aſpergitur,& maculatur peccando. S.Iſidorus ſic habet: [Peccata,quæ incipientibus leuia ſunt,perfectis viris grauia reputantur:tãtò enim maius cognoſcitur eſſe peccatũ,quantò maior, qui peccat, habetur. Creſcit enim delicti cumulus,iuxta ordinem meritorum, & ſæpe quod minoribus ignoſcitur, maioribus imputatur.] S.Bernardus Eugenio Summo Põtifici, quid ſentiat hac de re, explicat illo dicto iam ſatis celebri. [Inter ſæculares nugæ,nugæ ſunt:in ore ſacerdotis blaſphemiæ.] Et addit: [Conſecraſti os tuum Euangelio:talibus iam aperire,illicitum; aſſueſcere, ſacrilegum eſt.]

Lib. 2. de ſummo bono, c. 18. — *In fine li. 2. de Conſideratione.*

3\. Tertiũ eſt, ob hãc cauſam viri ſanctitatis ſtudioſi grauiſſimè vindicãt in ſe ipſis peccata,etiã venialia.[Quid peccatores] inquit S.Iſidorus,[de magnis ſceleribus agere debent,quando etiã perfecti leuia quoq; delicta quaſi grauiſſimá lugent?] Exempla multa ſanctorũ hominũ adferri poſſent, ſed legantur eorũ hiſtorię:admiranda enim ſunt, quæ hac in re ab ijs præclarè quidem ad documentum, in ſe ipſos tamen iniurioſè facta narrantur. Non pręteribo ſilentio quod de Euſebio monacho refert Theodoretus:Is,ait,[dũ alter quidam legeret Euangeliorum hiſtoriam, ad contemplationem quorundam agricolarum, qui in ſubiecto campo terram colerēt,tractus eſt:qui propterea ſuis deinceps oculis legem tulit, vt neque campum illum vnquam contemplarentur, neq; cœleſti pulchritudine, & chori aſtrorũ aſpectu fruerentur: ſed anguſtiſſima vtens ſemita, id eſt, vnius palmi ferente ad oratorium, extra eam deinceps egredi nõ eſt paſſus. Vt autem ad id eũ quoq; traheret aliqua neceſſitas, cùm lũbos zona ferrea alligaſſet, & grauiſſimũ collare collo impoſuiſſet,alio ferro coniunxit zonã collari, vt hoc modo incli-

Ibidem. — *Hiſtoria Sãctorum ſec. 4.*

inclinatus cogeretur aſſiduè in terram deſpicere. Has ipſe de ſe exegit pœnas, quòd illos eſſet cõtemplatus agricolas, cõtinuauitq; totos quadraginta annos, quibus poſteà vixit.

4. Quartum addo, magnum nimirũ virtutum vſum, & exercitationem, orationis præſertim, humilitatis, deſiderij æternæ vitæ, amoris deniq; in Deum, & Chriſtum Dominum, eò indies ardẽtioris, quò huiuſmodi neceſſitati, & culpæ ijdem ſe diutius obnoxios eſſe cognoſcunt: [Quoniam,] inquit S. Auguſtinus, [tentatio eſt vita hominis ſuper terram, etiam ſi à criminibus longè ſimus, non tamen deeſt vbi deſiderijs peccati, vel facto, vel dicto, vel cogitatu obediamus; quando aduerſus maiora vigilantibus quædam incautis minuta ſubrepunt. Et propter hoc qui ambulant in vijs Domini dicunt: Dimitte nobis debita noſtra.] Et S. Gregorius in illa verba: [Pro hac orabit ad te omnis Sanctus, Quantò,] inquit, [electus quiſque maiori ſanctitate præeminet, tantò magis de his, ſine quibus hæc vita non ducitur, venialibus peccatis dolet. Quis ſanctior Paulo, qui de ſe diffidẽs, de corpore mortis per Dei gratiam liberari expectat? Sancti enim viri licet magnis iam virtutibus polleãt, habent tamen adhuc de culpæ obſcuritate, quod ferant. Et licet iam magna vitæ claritate luceant, aliquas tamen peccati nebulas, veluti quaſdam noctis reliquias nolentes trahunt. Quod diuinæ profectò pietatis diſpenſatione agitur, vt qui aſcenſiones in corde ſuo diſpoſuit, ad humilitatis celſitudinem ſua melius infirmitate ſubleuetur, quatenus vnde parua reprehenſibilia humiliter patitur, inde melius in iuſtitiæ virtute roboretur: & eò ſe in virtutis culmine erectum minimè ſentiat, quò ſuis viribus etiam parua, quæ eum impediunt, non expugnat. Orat ergo pro remiſſione peccati omnis Sanctus, quia ſine peccati macula ſolus inuenitur homo Ieſus Chriſtus. Verum ne aliquid intelligas tranſitorium appeti in oratione Sanctorũ, adiungitur, Ad te: electi enim Dei orantes, vt ad Deũ perueniant, infirmitatis ſuæ inceſſanter exceſſus deplorant: quia & inde refectionis intimè dulcedinem ſentiunt, vnde vim ſuauiſſimi amoris p lachrymas emittũt.]

In Pſalmũ 118. cõcione 3.

In 2. Pſalmum pœnitentialem.

Rom. 7.

Vt autem ſciamus quàm leuia ſint peccata ſanctorum hominum, de quibus prędicti patres verba fecerunt, libet ea ex Caſſiano, qui idem ſentit, & ſcribit, memorare. [Aliud eſt admittere peccatum mortale, & aliud eſt cogitatione, quæ peccato non careat, præueniri, vel ignorantiæ, aut obliuionis errore, aut facilitate otioſi ſermonis offendere, aut ad punctum in fidei theoria aliquid hæſitare, aut ſubtili quadam cenodoxiæ titillatione pulſari, aut neceſſitate naturæ aliquantiſper à ſumma perfectione recedere; hæc enim ſunt ſeptem lapſuum genera, in quibus vir ſanctus licet nonnunquam cadat, tamen iuſtus eſſe non deſinit.] Ecce qualia ſint ex Caſſiani ſententia peccata venialia perfectorũ: hoc eſt quàm exigua, quàm exilia, quàm ferè nulla: vt nos tandem noſtrimet pudeat, qui religioſi ſumus, & perfectionis ſtudioſi, & tamen multa, tã magna, & tam ſæpe peccamus, nec tamen eas virtutes exercemus in tã vbere materia, quarum ſancti viri in tã ſterili ſegete leuiſſimorum peccatorum fructus vberrimos aſſiduè capiunt.

Collat. 22. cap. 13.

Quæ peccata venialia magis retardent progreſſum proficientis.

CAPVT VIII.

VIDIMVS quomodo ſancti viri ex ſpinis peccatorum ſuorum, videlicet minimorum, florem fructũq; virtutis accipiant: nunc agendum eſt de grauioribus illis peccatis venialibus quidem, ſed quæ ſi non reſecentur, ſuffocant tandem ſementem diuinæ gratiæ, aut certè ne fructum ferat, impediunt. Hæc autem non ſunt ſubreptitia illa, quæ nobis etiam inſcijs, & quodammodo nolentibus inſurgunt; ſed alia quædam, quæ venialia ex genere nominantur, & ab homine ſpontè committuntur. Ex his quædam hic exempli cauſſa ponemus, vt de ſimilibus alijs generis eiuſdem idem iudicium fiat.

Primũ omnium occurrit ingrati animi vitium: quo fit vt poſt conuerſionem

noſtram, quaſi diuinorum beneficiorum immemores, non ſolùm animo, verbiſq; Deo gratias non habeamus, ſed, quæ maxima eſt ingratitudo, ne rectè quidem factis, vt par eſſet, diuino beneficio reſpondeamus, ſed contenti præteritorum peccatorum venia, deinceps oſcitanter viuimus, tanquam de ſalute ſecuri. Egregiè hoc quoque S Bernardus: [Non ſine cauſſa, cùm ſint eadem nobis cũ patribus initia, diſpar valde conuerſationis profectus inuenitur: adeo vt, cùm eos profeciſſe de die in diem, & curſum conſummaſſe legamus, apud nos magnus æſtimaretur, ſi quis vel ipſa conuerſionis ſuæ primordia conſeruaret. Vt non minus humilis, aut timoratus, non minus ſolicitus, & circumſpectus, non minus feruens ſpiritu, non minus patiens, ac manſuetus in medio, quàm in initio videretur. Quantos enim videmus, quaſi oblitos ſui, & peccatorum ſuorũ, Dei quoque, & beneficiorum eius immemores, ſic non redimere, ſed amittere tempus, vt de moribus, & affectionibus ſuis vix vltima apud ipſos mentio fiat?] Et poſt pauca, [Iſtos quid aliud agere dixerim, quàm ſecuros iam de gratia Domini ſui, fiducialiter de ea, quam longo tempore promeruerunt, familiaritate præſumere? hoc nempe eſt, quod vulgari prouerbio dicitur, Familiaris Dominus fatuum nutrit ſeruum. Sed vbi eſt, dilectiſſimi, quod toties cantitis, Quoniã ego aduena ſum apud te, & peregrinus ſicut omnes patres mei? heu heu, non inuenitur qui redeat, & agat gratias Deo, niſi hic alienigena: nonne decem mundati ſunt, & nouem vbi ſunt? meminiſtis verba Saluatoris hæc eſſe, nouem illorũ ingratitudinem arguentis. Bene ſiquidem oraſſe, obſecraſſe, poſtulaſſe leguntur, qui leuauerunt vocem dicentes: Ieſu Fili Dauid miſerere mei. Sed defuit eis quarta, quam adiecit Apoſtolus, Gratiarum actio, quando non redierunt, nec egerunt gratias Deo.] Et hoc eſt peccatum tepidorum, de quo etiam poſtea.

Sermone cõtra ingratitudinem.

Pſal. 38. Luce 17.

2\. Secundum peccatum eſt eorum, qui propera feſtinatione ducti, cùm vix digni ſint minimis gratiæ Dei donis, aſpirant ad maxima, & cùm detineri adhuc debeant pœnitentiæ, aliarumque virtutum actionibus, ardenter appetunt deuotionis, & amoris Dei ſummum. Hi etiam audiant S. Bernardum, qui ſic eos alloquitur: [Nolo repentè fieri ſummus, paulatim proficere volo. Quantum diſplicet Deo impudentia peccatoris, tantum pœnitentis verecundia placet. Citius placas eum, ſi menſuram tuam ſeruaueris, & altiora te ne quæſieris. Longus ſaltus, & arduus eſt de pede ad os. Sed nec acceſſus conueniens. Quid enim? recenti adhuc conſperſus puluere, ora ſacra continges? heri de luto tractus, hodie vultui gloriæ præſentaris? per manũ tibi tranſitus ſit. Illa prius te tergat; illa te erigat. Quomodo eriget? dando vnde præſumas. Quid illud? decor continentiæ, & digni pœnitentiæ fructus, quæ ſunt opera pietatis. Hæc te de ſtercore erigent in ſpem audendi potiora.] His addendum, eos, qui huiuſmodi ſunt, vt in proprio abundent ſenſu, ſunt tamen conſilij ſanioris inopes, ideoque illis in primis neceſſaria eſt magiſtri ſpiritualis cura; qua de re idem S. Bernardus ſermone ſeptuageſimo ſeptimo ſuper Cantica.

Serm. 4. in Cantic.

3\. Tertium peccatum eſt mendaciũ, etiã officij, aut ioci cauſſa prolatum: ſi quidẽ lege diuina prohibetur omne mendacium [Os enim quod mentitur, occidit animam.] Et in Pſalmis laudatur: [Qui loquitur veritatem in corde ſuo, & non egit dolum in lingua ſua.] Qua in re grauius peccamus nos, quàm non dicã antiquiores Iudæi, ſed aliqui etiam Chriſtiani & antiqui Scriptores, qui exiſtimarunt, prudentem virum poſſe aliquando officioſo mendacio vti, non ſecus atque medicamento: quia res hæc ab Eccleſia temporibus illis non ita perſpicuè definita erat, vt noſtra hac tempeſtate, in qua ſacris canonibus interdicitur quodcunque mendacium, vitæ etiam ſeruandæ cauſſa pronunciatum. Inter illos ſcriptores numeratur Caſſianus pluribus locis ſententiam pro mendacio ferens, ſecutus ſanè antiquiores alios, quibus idem dogma placuerat. Contra quos tamen ſcribit doctiſſimè ſuo more S. Auguſtinus duobus libris de mendacio, & contra mendacium inſcriptis: cuius ſunt illa verba: [Aut ergo cauenda mendacia rectè agendo, aut confitenda ſunt

Prouer. 17. Pſal. 14.

Cap. ſuper eod. de vſuris, & 22. quæſt. 3.

Lib. 5. c. 37 & 39. & collat. 17. c. 15 & ſequenti.

Tomo 4. Lib contra mendaciũ, cap. 7.

pœni-

In Pſalmũ 4. pœnitendo: non autem cùm abundent infœliciter viuendo, augenda ſunt, & do cendo.] Et alibi ait, omne mendacium à viris ſpiritualibus omnino alienum eſſe. Quod vtinam proficientibus noſtri tem poris diuinitus cõcedatur. Vereor enim ne quia multi in hoc vitio fugando negligentiores ſunt, expertes quoque ſint magnorum Dei munerum, quibus ad progrediendum in ſpiritu maximè opus habent.

Prouerb. 26. Homilia 14. in c. 24. Leuit. Mendacio affinis eſt maledictio, & contumelia, quæ ſunt etiam plerisq; familiariſſimæ, & tamen ſcribit Salomon, [eas in proferentem ſuperuenire.] Et Origenes auctor eſt, rem eſſe fœdam, & oris inquinati, conſuetudinem maledicẽdi, etiam ſi voto, & animo maledico maledicta non proferantur. Quid dicam de detractionibus, & murmurationibus, quando à verbis etiam otioſis vt abſtineamus, monemur à Domino? & vt perfectionem aſſequamur, neceſſe ſit maximam cuſtodiam ori adhibere, quod adeò difficile, laborioſum, & diuturni temporis eſt, vt dicat S. Iacobus: [Si quis *Iacobi 3.* in verbo non offendit, hic perfectus eſt vir.] Longiſſimè igitur abeſt à perfectione Chriſtiana, non ſolum qui verbo offendit, ſed multò maximè qui maledicendi, & obtrectandi licentiam ſibi permiſſam putat, quod ipſe ijs vitijs careat, quæ in aliis perſtringit, & ſi ſalutis aliorum cauſſa id ſe facere arbitretur.

Et vt breuiter dicamus, quodlibet pec catum veniale, quantumlibet leue, morã infert, & impedimentum progredienti ad perfectionem, præſertim verò ſi iam in habitum euaſerit. Si enim ſemel, atq; iterum commiſſum retardat, quid factu rum putamus cùm eſt diuturna conſuetudine firmatum? [Omne malũ naſcẽs,] *Cicero Philippica 5.* inquit ille, [facile opprimitur, non item cùm inueteratum eſt.] Quare principiis obſtandum: quamquam enim peccata hæc ſpinæ ſint, quæ leuiter feriunt, cum parua ſunt; cùm tamen vſu robuſtiora fiunt, infixa magis animo, interiorem hominem, ſi non proſternunt, concidunt tamen, & quaſi delumbant, reddunt q; deformiter in via ſpiritus claudicantẽ. Meminerit igitur proficiens, peccatum, & ſi veniale, non condonari à Deo niſi eius peccatorem pœnituerit. Vix autem hominem pœnitet eorum, quæ diuturnitate callum obduxerunt, & ad quæ vſu cõtinuo repetita, voluntas quodammodo obdureſcit.

Concludam tractationem hãc de peccatis, ſi prius monuero quorundam peccatorum proficientium mentionem fieri a S. Auguſtino, cùm ſcribit in hũc mo dum: [Inter flagitia, & facinora, & tam *Lib. 3. Confeſſionum, cap. 9.* multas iniquitates ſunt peccata proficiẽtium, quę à bene iudicantibus, & vitupẽ rantur ex regula perfectionis, & laudantur ſpe frugis, ſicut herba ſegetis] Hęc autem non ſunt ea, de quibus hactenus locuti ſumus, quæ nemo nõ videt, quàm nullius ſpei ſint: ſed illa potius, de quibus Caſſianus ait: [Incipientem aliquan *Collat. 5 12.* do inanis gloriæ cogitationibus ſuſtentari, ne in grauiora peccata labatur:] vel illa de quibus idem S. Auguſtinus alibi ſic: [Animæ virtutis capaces, ac fertiles *Lib. 22. cõtra Fauſtum, c. 70* præmittunt ſæpe vitia, quibus hoc ipſum indicent, cui virtuti ſint potiſſimùm accommodatæ, ſi fuerint præceptis exculꝑtæ.] Confirmat id exemplis Moyſis, Petri, & Sauli: & concludit, reſecandũ hoc vitium, vel eradicandum, ſed tamen tam magnum cor, tanquam terra frugibus, ita ferendis virtutibus excolendũ. Huius generis ſunt zelus ſalutis animarum feruidus & intemperatus, correctionis fraternæ vſus intempeſtiuus, animi imbecillitas ac deiectio ex præteritorum peccatorum memoria, ſolicitudo ex cogitatiuncula, motu animi repentino, verbo, ſilentio & ſimilibus ad ſuperſtitionem vſque, denique ardentiora, quàm par eſt, pœnitentię ſtudia, quibus nonnunquam ſeſe dant incipientes, aut etiam proficientium aliqui, quæ laudanda ſunt ad eum modum, quo orationis luxuries quędam in nouis oratoribus commendatur. Sed ſicut hæc ſtylo poſtea depaſcenda eſt, ſic illa magiſtri ſpiritualis prudentia moderanda.

Digitized by Google

De habenda cura abnegationis prauorum habituum: quorum etiam ponitur generalis diuiſio, deinceps pertractanda.

CAPVT IX.

SECVNDA cura proficientis in abnegatione, poſt illam nimirum, quam in peccatis profligandis, ponit, verſari debet in reuellendis, abijciendisq; illis prauis affectionibus, aut habitibus, quibus homo dum peccat, imbuitur. Si quidem, vt ait S. Auguſtinus, [cum aliquibus cupiditatibus nati ſumus, aliquas conſuetudine fecimus: nam propter illas, cum quibus nati ſumus, baptizantur infantes, vt ſoluantur à reatu propaginis malæ, quam habuerunt. Conſuetudini ſemper repugnaudum eſt] Exemplum adfert ebrioſi ante baptiſmum: [Qui,] inquit, [baptizatus eſt, dimiſſa ſunt illi omnia, quibus inebriatus eſt. Reſtat aduerſaria conſuetudo.] Et cõcludit: [Quod dixi de ebrietate, de omnibus vitijs intelligas.] Ex quibus illud (quod etiam experientia magiſtra diſcimus) compertum eſt. Vitia, quæ ante remiſſionem peccatorũ, ſiue ea per baptiſmum, ſiue per pœnitentiam obtineatur, à peccatore contracta ſunt, quod quidem ad culpam attinet, aboleri; non autem quod ſpectat ad affectionem, ſiue habitum naturæ, ſi ad eum iam antè perducta fuerant. Manere igitur, deleta culpa, prauos cõſuetudinis habitus, tanquã peccati ſoboles, & hominis hoſtes, contra quos continenter à proficiente pugnandũ eſt, donec eorũ vis vniuerſa peruertatur. Atque hoc eſt, quod hoc loco tractandũ ſuſcipimus. Et quãuis non omnia vitia omnibus etiã peccatoribus cõmunia ſint, ſed vt varia ſunt hominum ſtudia, variæ item peccandi conſuetudines, & cauſſæ, alia alijs vitia inſint, & ſingulis propria; nobis tamen, qui diſciplinam vniuerſam explicamus, cõuenit agere de vniuerſis. Et tametſi nonnulli quoque proficientes reperiantur, qui vitiorum, de quibus loquimur, expertes ſunt; ijs nihilominus, vt ea præcaueant, perutile futurum eſt, cognoſcere quæ cuiuſque vis, & natura ſit, & quibus rationibus expugnetur.

Serm. 45. de tempore. Vide etiã S. Greg. lib. 4. moral. c. 31.

Nulla porrò partitio prauorum habituum propoſito noſtro magis conuenit, quàm illa, quæ eſt apud Caſſianũ. Cùm enim docuiſſet animæ vitia ſimiliter ad corporis morbos illud nomen accipere, quod habet ea pars, quam occupant, tres autem eſſe partes animæ rationalem, iraſcibilem, concupiſcibilem, conueniẽter huic diuiſioni vitia vniuerſa in tres partes diſtribuit, his verbis: [Si rationabilẽ animæ partem vitiorum peſtis infecerit, cenodoxiæ, elationis, inuidiæ, ſuperbiæ, præſumptionis, hæreſeos vitia procreabit. Si iraſcibilem vulnerauerit ſenſum, furorem, impatientiam, triſtitiam, acediam, puſillanimitatem, crudelitatemq; parturiet. Si concupiſcibilem corruperit portionem, gaſtrimargiam, fornicationem, philargyriam, & deſideria noxia, terrenaq; germinabit.] Alibi autem idẽ Caſſianus ſupraſcripta vitia omnia contrahit ad octo capita, de quorum connexione, & curatione ita ſcribit. [Sex priora, gaſtrimargia, fornicatio, philargyria, ira, triſtitia, acedia, quadam inter ſe cognatione, &, vt ita dixerim, concatenatione connexa ſunt, ita vt prioris exuperantia ſequentis efficiatur exordium: nã de abundantia gaſtrimargiæ fornicationem, de fornicatione philargyriam, de phylargyria iram, de ira triſtitiam, de triſtitia acediã neceſſe eſt pullulare. Ideoq; ſimili contra hæc modo, atq; eadẽ ratione pugnandũ eſt, & à præcedẽtibus ſemper aduerſus ſequentia nos oportet inire certamina. Facilius enim cuiuslibet arboris noxia latitudo, ac proceritas exareſcit, ſi antea radices eius, quibus innititur vel nudatæ fuerint, vel ſuccisæ. Quãobrem vt acedia vincatur, antè triſtitia ſuperanda eſt; vt triſtitia propellatur, ira prius extrudenda eſt; vt extinguatur ira, philargyria calcanda eſt; vt euellatur philargyria, fornicatio compeſcẽda eſt; vt fornicatio ſubruatur, gaſtrimargię vitium eſt caſtigandum. Reſidua verò duo, id eſt, cenodoxia, & ſuperbia, ſimiliter illa, qua de ſuperioribus vitijs diximus, ratione vincuntur, ita vt incrementum prioris ortus efficiatur alterius. Cenodoxiæ enim exuperantia ſuperbiæ

Collatione vltima, c. 15.

Collatione 5. c. 10.

mitem

mitem parit. Sed ab illis prioribus vitijs
penitus diſſident, nec ſimili cum eis ſo-
cietate fœderantur. Et contrario modo,
& ordine ſuſcitantur: nam illis euulſis,
hæc vehementius fructificant, & illarum
morte viuacius pullulant, atque ſuccre-
ſcunt.] Et paulò pòſt: [Vt ſuperbia poſſit
excludi, cenodoxia eſt præfocanda. Li-
cet autem octo vitia ſibi inuicem conne
xa ſint, ſpecialius tamen in quatuor con
iugationes, & copulas diuiduntur. Gaſtri
margiç namq; fornicatio peculiari con-
ſortio fœderatur, philargyriæ ira, triſti-
tiæ accidia, cenodoxiæ ſuperbia familia-
riter coniugatur.] Nobis igitur à gaſtri
margiæ vitio incipiendum eſt.

De gulæ abnegatione, & victoria.

CAPVT X.

ESSE nobis primum certa
men contra gulæ vitiũ (quod
alij nominant gaſtrimar-
margiam) ineundum, do-
cent Patres, in primis autẽ
Caſſianus: cuius rei hæ rationes sũt. Pri-
Lib. 4. c. 1. 3. ma: [Impoſſibile eſt,] inquit, [ſaturũ ven
11. 15. 20. trem pugnas interioris hominis experi-
&c. ri: qui enim gulæ ſuperfluos appetitus
Prima rõ. inhibere non potuit, quomodo æſtus car
Cap. 13. nalis concupiſcẽtiæ valebit extinguere?
Cap. 20. & qui non quiuit paſſiones in propatulo
ſitas, paruaſq; compeſcere, quem ad mo
dum occultas, nulloque hominum teſte
prurientes moderatrice diſcretione po-
Lib. 30. mo terit debellare?] Et S. Gregorius: [Neque
ralium. ca- ad conflictum ſpiritualis agonis aſſurgi
pit. 13. tur ſi non prius intra noſmetipſos hoſtis
poſitus, gulæ videlicet appetitus, edome
tur.] Hęc aũt ratio inde vim habet, quod
militia eſt vita hominis, nobiſq; contra
ſpiritus hoſtes innumeros, ſemp in acie
verſandum eſt: [Nõ enim coronabitur,]
ait Apoſtolus, niſi qui legitimè certauerit.]
2. Tim. 2. Ex quo etiam pendet altera eorũdem
Secũda rõ. ſcriptorum ratio: [Nunquam, inquit Caſ
ſianus, robuſtioribus æmulis colluctari
poſſe confidas eum, quem in leuiori con
Cap. 20. flictu conſpexeris ab infirmioribus, par-
Cap. 16. uiſque ſuperari: ſpirituales enim nequi-
tiæ non niſi victoribus huius vitij, & his,
qui merentur in ſpirituali agone conten
dere, concertare dignantur. Inſultant vi-
ctis potius tanquam peccati ſeruis. Imò
per Apoſtolum ironia vtentem, non op-
tantis, ſed exprobrantis affectu, iiſdem
obijcitur: Tentatio vos non apprehẽdit,
niſi humana. Ac ſi diceret, non mereri *1. Cor. 10.*
mentis robore conquiſito grauiores pu
gnas nequitiarum cœleſtium experiri,
qui carnem fragilem reſiſtentem ſpiri-
tui ſubiugare nequiuerunt. Quamobrem
cùm affirmat eſſe colluctandum aduer- *Ephes. 6.*
ſus principes, & poteſtates tenebrarum
harum, iam victoriam de corpore repor
tatam eſſe ſignificat, aſſerens antè ſibi
non eſſe colluctationem cum carne, &
ſanguine.]

Tertia ratio eſt S. Gregorii, qui ita ſcri
bit: [Ex vno gulæ vitio innumera vitio- *Tertia rõ.*
rum agmina ad conflictum animæ pro- *Lib. 5. in pri*
ducuntur, & cum idem gulæ vitium reci *mo Regum,*
ditur, alia multa nobis vitia ſubiugamus.] *cap. 11.*

Quarta ratio eſt S. Baſilij ex vtilitate
petita ſicut ſuperior: [Ventris, inquit, mo *Quarta rõ.*
deratio, animi perturbationum compreſ *Conſtitut.*
ſio eſt; perturbationum autem compreſ- *monaſt.*
ſio, animi pax eſt, atq; tranquillitas; ani- *cap. 5.*
mi verò tranquillitas nihil aliud, quàm
virtutum fœcundiſſimus fons.]

Hic autem erit de vitijs tractationis
ordo, vt primò naturam cuiuſq; vitij in-
ueſtigemus, deinde affectus, tertiò reme-
dia, poſtremò indicia victoriæ de eodẽ
vitio partæ, ſiue in eo abnegando profe-
ctum explicemus.

Natura, & vis gulæ ex tentationibus qui-
bus hominem aggreditur facilè cogno-
ſcitur. Hæ autem à Sanct. Gregorio re-
feruntur: [Quinque nos, inquit, modis
gulæ vitium tentat. Aliquando namque
indigentiæ tempora præuenit: aliquan-
do verò tempus non præuenit, ſed cibos
lautiores quærit: aliquando quælibet ſu-
menda ſint, præparari accuratius expetit:
aliquando autem & qualitati ciborum,
& tempori congruit, ſed in ipſa quantita
te ſumendi menſuram moderatæ refe-
ctionis excedit: nonnunquam verò &
abiectius eſt quod deſiderat: & tamen ip
ſo æſtu immenſi deſiderij deterius pec-
cat. Mortis quippe ſententiam patris ore *1. Reg. 14.*
Ionathas meruit: quia in guſtu mellis
conſtitutum edendi tempus anteceſ-
ſit. Et ex Aegypto populus eductus *Num. 11.*
in eremo occubuit, quia deſpecto mãna,
cibos

cibos carnium petit, quos lautiores puta uit. Et prima filiorum Heli culpa ſub-
1. Reg. 2. orta eſt, quod in eorum voto Sacerdotis puer, non antiquo more coctas vellet de ſacrificio carnes accipere, ſed crudas
Ezech. 16. quæreret, quas accuratius exhiberet. Et cùm ad Hieruſalem dicitur, hæc fuit ini quitas Sodomæ ſororis tuæ, ſuperbia, ſaturitas panis, & abundantia, apertè oſtẽditur, quod idcirco ſalutem perdidit, cũ ſuperbiæ vitio menſuram moderatæ refectionis exceſſit. Et primogenitorum
Geneſ. 25. gloriam Eſau amiſit, quia magno æſtu deſiderij vilem cibum, ſcilicet lenticulã concupiuit: quam dum vẽdendis etiam primogenitis prætulit, quo in illam appetitu anhelaret, indicauit. Neque enim cibus, ſed appetitus in vitio eſt. Vnde & lautiores cibos plerunque ſine culpa ſumimus, & abiectiores non ſine reatu cõſcientiæ deguſtamus. Hic quippe, quem, diximus Eſau, primatum per lenticulam perdidit; & Helias in eremo per virtutẽ ſpiritus carnes edendo ſeruauit. Vnde
Geneſ. 3. antiquus hoſtis quia non cibum, ſed cibi concupiſcentiam eſſe cauſſam damna
Matth. 4. tionis intelligit, & primum ſibi hominẽ non carne, ſed pomo ſubdidit; & ſecundum non carne, ſed pane tentauit. Huc
Libr 21. in primum Regum, ca. 3. pertinet quòd idem S. Gregorius alio loco, & Caſſianus in inſtitutionibus tradũt de tribus gulæ ſpeciebus.

Cap. 23. Effectus autem gulæ ex his, quæ capitis initio dicebamus, ex parte manifeſti ſunt, & apertè recenſentur ab eodem S.
Lib. 31. moralium, capit. 17. Gregorio nomine filiarum gulæ, his verbis: [De ventris ingluuie, inepta lætitia, ſcurrilitas, immunditia, multiloquium, hebetudo ſenſus circa intelligentiã propagantur.] Has autem ſic intelligi de-
2.2.q.147. artic. 6. bere auctor eſt S. Thomas: [Gula,] inquit, [propriè conſiſtit circa immoderatam delectationem, quæ eſt in cibis, & potibus, & ideò illa vitia inter filias gulæ computantur, quæ ex immoderata delectatione cibi, & potus conſequuntur. Quantum ad rationem, cùm animus hebetatur ex immoderatione cibi, & potus & hinc eſt hebetudo ſenſus circa intelligentiam, propter fumoſitates perturbã-
Eccleſ. 2. tes caput. Ob id Salomon, Cogitaui abſtrahere à vino carnem meam, vt animũ meum transferrem ad ſapientiam. Quantum ad appetitum verò, qui quaſi ſopito gubernaculo rationis deordinatur plurimũ, ponitur inepta lætitia, inordinatũ verbũ, hoc eſt, multiloquiũ, inordinatus actus, id eſt, ſcurrilitas, aliter iocularitas, quæ riſum mouet alijs: denique ex parte corporis ponitur immunditia, id eſt, incontinentia omnis ad libidinem pertinens.] An autem gulæ intemperantia ad Eccleſiaſticos, & religioſos viros vſque pertineat, intelliget, qui leget extremam apologiam S. Bernardi ad Gulielmum Abbatem. Nos ad remedia veniamus.

Primum remedium eſt abſtinentia, & *Primum remedium.* ieiunium, quo quiſque facilè intelligit, curari gulæ vitium tanquam contrario contrarium. Sed S. Chryſoſtomus ſcribit nõ ſolum ipſam delectationem, quæ gulæ vitij maxima pars eſt, abſtinentia frangi, ſed auferri etiam reliquam eius ſobolem, quam ex S. Gregorio recenſuimus: ſic enim habet: [Angelorum nem- *Serm. 1. de ieiunio.* pè ieiunium imitatio eſt, contẽptus præſentium, ſchola precũ, alimonia animæ, frænum oris, mitigat concupiſcentias: ſciunt qui ieiunant; & mitigat voluptates, mollit furorem, compeſcit iram, ſedat fluctus naturæ, excitat rationem, claram facit animam, alleuiat carnem, fugat fœdas intemperantias nocturnas. Bene compoſiti ſunt ieiuniis geſtus, facilis lingua, abeſt ritus ebriorum, recta eſt cogitatio, non enim effunduntur concupiſcentiæ, hilaris eſt continentia, ſerenitas inualeſcit.] Hoc autem remedium non tam de ieiunio, quàm de temperantia accipi debet: quæ ſine dubio idem nõ eſt, ac ieiunium, vt etiam docet S. Auguſti- *Epiſtol. 86.* nus. Si quidem ieiuniorum, quæ Eccleſiæ lege iubentur, ſunt ſtata tempora, ſũt proprij ritus, quos etiam ſeruamus, cum ieiunia ſponte ſuſcipimus: temperantia non eſt temporis legibus aſtricta: vſum eius quotieſcunque volumus, habemus: habere autem debemus ad ſingulas horas, & momenta, vt hac aſſiduitate abſtinentiæ, non ſolum os, ſed cupiditatem multò magis cohibeamus, rationique, ac Deo obedientiam reddamus.

Secundum remedium affertur ab om *Secundum remedium.* nibus, qui hoc argumentum tractant: vt videlicet non minus alijs vitijs omnibus, quàm nocentibus cibis abſtineat ille, q gulæ cupiditatẽ coercere deſiderat. Cuius rei hæc ratio eſt, quia ſicut immoderata

rata

Digitized by Google

rata ciborum cupiditas, & vſu fons eſt aliorum vitiorum; ſic viciſſim alia vitia mutuam illi gratiam, gulam fouendo, referunt. Neque enim ſine cauſa ij, [quorum Deus venter eſt,] dicuntur ab Apoſtolo [terrena ſapere:] hoc eſt, terreſtribus, & vitioſis cogitationibus delectari.

Phil. 3.

Tertium remedium. Tertium remedium eſt S. Gregorij, nobis ad carnis illecebras, & diaboli inſidias eludendas agendum eſſe, contra q̃ faciunt qui gulæ tentationi ſuccumbũt: [Hi enim,] inquit, [ſæpe ieiunare diſponunt, ſed cum conſueta gula vincuntur, eo die manducandum iudicant, in futuro ieiunandum. At ſancti viri, vt hoſti illudant, rigorem conuerſationis in præſenti habent: pro illuſione infirmitatis, carni commodum quoddam in futuro promittunt: nã ſæpe ingentia ſunt q̃ agunt, ſed pro infirmitate carnis ſemper agere dura, & aſpera promittere nõ præſumũt. Tantò quidem facilius eadem dura ſuſtinent, quantò eorum onera ſibi ineſſe in perpetua promiſſione non vident. Sed dum optimè viuunt, & quotidie proficere, & non deficere conantur, illud carnis licitum blandimentum, de quo deſperare non poſſunt, ſemper carni in futura æſtimatione promittunt: Sed ei cœptæ afflictionis dolorem infligere nequaquam deſinunt.] Quod monitum ſancti Patris eò ſpectat, vt dum corpus caſtigamus, auertamus nos ipſos ab ea perturbatione, quam immittit diabolus, non ſuffecturas corporis vires ad tolerandam inediã longi temporis: agamuſque quod agimus, vt eſt in prouerbio: [Sufficit enim diei malitia ſua, & craſtinus dies ſollicitus erit ſibi.] Et, [Maior eſt Deus corde noſtro.]

Lib. 5. in primum Regũ cap. 11.

Matth. 6.
1 Ioan. 3.

Quartum remedium. Quartum remedium eſt ſeriò operã dare rebus ſpiritualibus: huiuſmodi enim cogitationes, & ſtudia quàm maximè animum abſtrahunt à corporis cura. Ex quo ſequitur corporis imbecillitas, & macies: [Gula,] ait S. Gregorius, [per abſtinentiam frangitur: ſed abſtinentiã ciborum corporalium habere non põt, qui mentem ſpiritualibus cibis non replet: Potenter enim corpus extenuat, qui amore cœleſtium cor inflammat: quia dum ſpiritualia fortiter diligit, deſideria carnis valenter premit.

Lib. 5. in primum Regum c. 15.

Quintum remediũ. Quintum remedium eſt reſpicere ad exemplar Chriſti Domini, quem ſcimus eſuriiſſe ſæpe, & ſitiiſſe: ſiquidem de eo legimꝰ [Cùm exiret à Bethania eſuriijt.] Et, [Mane reuertens in ciuitatẽ eſuriijt.] Et [Mulier,] inquit, [da mihi bibere.] Et poſt ieiunium item eſuriens tentatur à diabolo, vt conuertat lapides in panẽ. Sitim tamen, & famem mira patientia, & animi tranquillitate tolerat, nec etiam allatis cibis depellit, ſi eum vrget animarum ſalus. Vt cùm ad conuertendam Samaritanam intentus, cibum ſe alium habere ad manducandum, diſcipulis hortãtibus, vt comedat, eſuriens licet, reſpondet. Sed maximè facit ad gulæ voluptatem omnem abnegandam, quod Chriſto Domino in medio ſuorum tantorum tormentorum poſito accidit. Scribunt enim Euangeliſtæ: [Et dederunt ei vinũ bibere cum felle miſtum.] Et, [Dabant ei myrrhatum vinum.] Denique cùm moribundus modeſtiſſimè ſuam ſitim inſinuat Chriſtus illa voce: [Sitio,] teſtatur S. Ioannes, ſatellites ſpongiam aceto plenam hyſopo circumponentes, obtuliſſe ori eius. Et cùm accepiſſet Ieſus acetum dixit: [Conſummatum eſt, & inclinato capite tradidit ſpiritum.

Marci 11.
Matth. 23.
Ioan. 4.
Ioan. 4.
Matth. 27.
Marci 15.
Ioan. 19.

Denique huc pertinent, quæ habet B. P. Ignatius in regulis de temperando victu libri ſuorum Exercitiorum, & illud in primis, vti proficiens ſe quotidie diligẽter examinet, inquiratque, quomodo ſe in hoc primo cum vitioſitate conflictu, gerat. Quod item fit, ſi proficiens prius intelligat, qua tentatione ex ſupradictis pulſetur: quodue ex allatis remedijs ſibi, & ſuo morbo ſalutare magis fore putet, eoque vtatur aſſiduè.

Quæ ſint indicia abnegationis gulæ, & profectus, in ea proficientis.

CAPVT XI.

CLAMOREM exactoris non audit.] Ita legitimus ſcriptũ apud Iob. Quo loco S. Gregorius ſic habet: [Nonnulli per exactorem intelligi ventrem volunt: ipſe namq; à nobis quoddam debitum exigit, quia quotidianum fructum ſibi humani laboris impẽdi, etiam per naturã, quærit.

Cap. 39.
Lib. 30. moralium capit. 13.

quærit]. Ineſt enim edendi, & bibendi naturæ neceſſitas, fame, ſitiq; quaſi quibuſdam vocibus à nobis exigens quotidianum tributum cibi, & potus, à quo liberi nunquam ſumus, quandiu in mortali corpore viuimus.] Quare gulæ vitium ab alijs hoc diſcrepat, quod naturę neceſſitatem poteſt ſemper prætexere, cùm inuadit hominem, quod non poſſunt alia: & propterea [ſic neceſſe eſt,] ait idem, [vt artem quiſque continentiæ teneat, quatenus non carnem, ſed vitia carnis occidat. Adiutorem quippe habemus intentionis internæ hunc hominem, quem exterius geſtamus, & ipſi inſunt motus laſciuiæ, & ipſi effectus ſuppetunt operationis bonæ. Sæpe verò dũ in illo hoſtem inſequimur, etiam ciuem, quem diligimus, trucidamus: & ſæpe dũ quaſi conciui parcimus, ad prælium hoſtem nutrimus.]

Cap. 14. Li. moralium 30.

Primum indicium.

Primum igitur indicium abnegationis vitij huius, & profectus proficientis in ea, ſit timor, ne rapiatur homo aliquã do occaſione neceſſitatis extra metas neceſſitatis. Qua de re S. Auguſtinus: [Nõ ego,] inquit, [immunditiam obſonij timeo, ſed immunditiam cupiditatis. Scio Noe omnis carnis genus quod cibo eſſet viui, manducare permiſſum, Eliam cibo carnis refectum, Ioannem mirabili abſtinentia præditum, animalibus, hoc eſt, locuſtis in eſcam cedentibus nõ fuiſſe pollutum. Et ſcio Eſau lenticulæ concupiſcentia deceptum, & Dauid propter aquæ deſiderium à ſe ipſo reprehenſũ, & Regem noſtrum non de carne, ſed de pane eſſe tentatum. Ideoque & populũ in eremo, non quia carnes deſiderauit, ſed quia eſcæ deſiderio aduerſus Dominum murmurauit, improbari. In his ergo tentationibus poſitus certo quotidie aduerſus concupiſcentiam manducandi, & bibendi: non enim eſt, quod ſemel præcidere, & vlterius non attingere decernam, ſicut de concubitu potui. Itaq; fræni gutturis temperata relaxatione, & conſtrictione tenendi ſunt. Et quis eſt, Domine, qui non rapiatur aliquantulum extra metas neceſſitatis? quiſquis eſt, magnus eſt, magnificet nomen tuum. Ego autem nõ ſum, quia peccator homo ſũ.]

Lib. 10. confeſſionum, cap. 31. *Geneſ. 9.* *3. Reg. 17.* *Matth. 3.* *Geneſ. 25.* *2. Reg. 23.* *Matth. 4.* *Num. 11.*

Secundum indicium.

Secundum indicium eſt pugna, quam ſuſcipit proficiens aduerſus ipſammet gulę delectationem, quam percipit eiuſdem neceſſitatis occaſione. Hæc autem duplex eſt ex ſententia eiuſdem S. Auguſtini. Prior eſt, ſi antequam cibum capias, ita te compares, ac ſi medicamentum ſumere deberes: De qua re ſic idẽ: [Nunc autem ſuauis eſt mihi neceſſitas, & aduerſus iſtam neceſſitatem pugno ne capiar, & quotidianum bellum gero in ieiunijs, ſępius in ſeruitutem redigens corpus meum, & dolores mei voluptate pelluntur. Nam fames, & ſitis quidam dolores ſunt. Vrunt, & ſicut febris, necant, niſi alimentorum medicina ſuccurrat: quæ quoniam præſto eſt ex conſolatione munerum tuorum, in quibus noſtræ infirmitati terra, & aqua, & cœlum ſeruiunt, calamitates deliciæ vocantur. Hoc me docuiſti, vt quemadmodum medicamenta, ſic alimenta ſumpturus accedam.]

1. *Ibidem.* *Ibidem.*

Poſterior eſt cum edacitate compreſſa, abnegationis prædictæ virtute, inſurgit inter edẽdum noua voluptas, in qua iudicãda acutiores nos eſſe oportet, quò quid in ea vitioſum ſit, occultius eſt. Nã, vt ait S. Gregorius: [Facilè eſt deprehendere cùm voluptas eius neceſſitatẽ præuenit: Sed valde eſt difficile diſcernere cũ in ipſo eſu neceſſario ſe occulta ſubiungit: nam quia præeuntem naturæ appetitum ſequitur, quaſi à tergo veniens tardius videtur. Eo enim tempore, quo neceſſitati debitum ſoluitur, quia per eſum voluptas neceſſitati miſcetur, quid neceſſitas petat, & quid, ſicut dictum eſt, voluptas ſuppetat, ignoratur.] Sed redeamus ad S. Auguſtinum, qui ſuo nos exẽplo inſtituit, quomodo pugna hæc nobis ineunda ſit: [Sed dum ad quietem ſatietatis,] inquit, [ex indigentiæ moleſtia trãſeo, in ipſo tranſitu mihi inſidiatur laqueus concupiſcentiæ: ipſe enim tranſitus voluptas eſt, & non eſt alius, qua trãſeatur, quàm quò tranſire cogit neceſſitas. Et, cùm ſalus ſit cauſſa edendi, & bibendi, adiungit ſe tanquam pediſſequa periculoſa iucunditas, & plerunq; præire conatur, vt eiꝰ cauſſa fiat, quod ſalutis cauſſa me facere vel dico, vel volo, nec idem modus vtriuſque eſt. Nam quod ſaluti ſatis eſt, delectationi parum eſt. Et ſępè incertum ſit, vtrum adhuc neceſſaria corporis cura ſubſidium petat, an volu-

2. *Lib. 30. moralium c. 14.*

ptaria

Digitized by Google

ptaria cupiditatis fallacia miniſterium ſuppetat. Ad hoc incertum hilareſcit infelix anima, & in eo præparat excuſationis patrocinium, gaudens non apparere quid ſatis ſit moderationi valetudinis, vt obtentu ſalutis obumbret negotium voluptatis.

Aduerſus hanc voluptatem adeò occultam, & implicatam neceſſitati noſtræ non aliter agendum videtur S. Auguſtino, quàm quod in huiuſmodi rebus faciendum eſſe ſcriptura nos docet: *2. Para. 20.* Cùm ignoremus, quid agere debeamus, ad te ſunt oculi noſtri ne pereamus. His, inquit S. Auguſtinus, tentationibus quotidie conor reſiſtere, & inuoco dexteram tuam ad ſalutem meam, & ad te refero æſtus meos, quia conſilium mihi de hac re nondum ſtat. Multa nobis orantibus tribuis, & quidquid boni, antequam oremus, accipimus, à te accipimus, & vt hoc poſtea cognoſceremus, à te accipimus. *Eccleſi. 18.* Audiui vocem tuam: Poſt concupiſcẽtias tuas non eas, & à voluptate tua auertere. *Philip. 4.* Omnia poſſum, inquit Apoſtolus, in eo, qui me confortat. Conforta me, *Eccleſi. 23.* vt omnia poſſim. Da quod iubes, & iube quod vis. Iſte ſe accepiſſe confitetur. Audiui alium rogantem vt accipiat. Aufer à me, inquit, concupiſcentias ventris. Vnde apparet, ſancte Deus meus, te dare, cùm fit, quod imperas fieri.]

Tertium indicium. Tertium indicium eſt virtus, præſertim verò caſtitas, tùm animi, tùm corporis: vt enim ex intemperantia gulæ vitia, ſic conſequens eſt, vt ex abnegatione gulæ, abſtinentiaque virtutes exiſtãt. Illæ, inquam, virtutes, quæ intemperantis vitijs ſunt contrariæ. *Lib. 5. in primum Regũ cap. 11.* S. Gregorius in illa ſcripturæ verba: [Reliqui verò diſperſi ſunt, ita vt nec relinquerentur duo pariter, ſic ſcribit, probatio veræ abſtinentiæ non eſt in attenuatione corporis, ſed in perfectione caſtitatis: nam benè ſerpens atteritur, ſi ſic gula reſtringitur, vt libidinoſi motus corporis omnis violentia minuatur. Benè ergo alij in fugam verſi perhibentur, quia cùm abſtinentes quoq; diuina gratia perfectè remunerat, à corporalibus eorum motib⁹ omnium obſcœnitatũ aculeos tollit: ſed eis ipſos motus naturales deſerit, vt tentari ſemper poſſint, vinci nunquam poſſint: dum id deſerit, quod eis valdè diſplicet: ſed ſic debilitat, quod deſerit, vt præualere victoribus non permittat.] Ibidẽ plura S. Pater, ſed ea pertinent ad alium locum, à nobis poſtea hoc eodem libro tractandum. Concludit tandem, [Benè ergo de electorum perfecta victoria dicitur, quia diſperſi ſunt, vt duo pariter ex eis non ſint relicti: quia per macerationem corporis in tantum proficiunt culmen perfectionis, vt ab eis quicquid à carne, quicquid à mente ingeritur, leuiter ſuperetur, dum conuenire in pugnam non ſinitur.

Quartum indicium. Quartum indicium ex Caſsiano habetur. Eſt autem cùm non ſolum non voluptati, ſed etiã magnę moleſtiæ eſt proficienti ad reficiendas corporis vires, & valetudinem ſuſtentandam, neceſsitas cuiuslibet moderationis adhibendæ cibi, potioniſque. *Lib. 5. c. 14.* [Ob quod, ait, ciborum non ſolùm ſuperfluus appetitus virtutũ contemplatione calcandus eſt, ſed etiam ipſi naturæ neceſſarius, tanquam caſtitati contrarius, non ſine cordis anxietate ſumendus eſt. Et ita demùm vitæ noſtræ inſtituendus eſt curſus, vt nullum magis ſit tempus, quo ſentimus nos à ſpiritualibus ſtudijs reuocari, quàm quo deſcendere ad neceſſariam corporis curã eius fragilitate compellimur. Cumq; ad hanc neceſsitatem ſubmittitur, vſui potius vitæ, quàm mentis deſiderio famulantes quantocyùs ab ea, velutà ſalutaribus nos ſtudijs retrahente, ſubtrahi feſtinemus: nequaquam enim poterimus eſcarum præſentium ſpernere voluptates, niſi mens contemplationi diuinæ defixa, amore virtutum potius, & pulchritudine rerum cœleſtium delectetur.

Summam totius perfectionis huius attigit Dominus illis verbis: *Matth. 4. Ioan. 4.*
Non in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo, quod procedit de ore Dei. Et illis: Meus cibus eſt, vt faciam voluntatem eius, qui miſit me.

Qua-

Digitized by Google

Quænam regula generalis ſeruanda ſit in corporis caſtigatione, & mortificatione ſubeunda.

CAPVT XII.

SED monet hic locus, vt diſſeramus de grauiſſima illa cogitatione, quæ aliquādo angit multos proficientes, vrgetque vt pergant ſequi vſque ad vitę finem, non ſolùm magnam frugalitatem victus, ſed etiam ſummam abſtinentiam, ieiunia, vigilias, aliaſq; afflictiones, quaſcunque ferre poteſt corpus, quòd hæc fuerit ſanctorum hominū vita, & id illis videatur ad perfectionem iter expeditum, & vnicum.

Neque verò hic agitur de pœnitentibus, aut de ijs, quibus ad declinanda peccati pericula huiuſmodi vitæ inſtitutum, quod cum magna corporis mortificatione coniunctum ſit, neceſſarium eſt (de his enim, quæ ſentētia patrum ſit, primo libro explicauimus) nec in controuerſiā vocatur, ſanctumne ſit ieiunium, ſalutares vigiliæ, vtilis, & neceſſaria caſtigatio carnis, id enim affirmare, & credere fide Catholica tenemur omnes. Sed illud eſt, quod quæritur, an quantacunque corporis vexatio ſuſtineri poſſit à nobis, ea ſēper amplectenda ſit, & tenenda mordicus; etiāſi alia charitatis opera Deo gratiſſima ab illa nos aliquando auocent: & quidem eius generis aliqua, in quibus, ex vocationis inſtituto collocare nos operam debeamus: idque quoniam ita requirit ipſa perfectionis vis, atque natura. De qua tota re mihi videtur reſponderi poſſe per capita, quæ ſequuntur.

Primum caput. Primum caput eſt: leges, quæ quibuſdam religioſis familijs de vitæ genere auſtero, ex earum inſtituto à Patribus datæ ſunt, obſeruandæ ſunt diligenter ab iis, qui in eas adſcripti ſunt: non ſunt tamen producendæ tanquam norma viuēdi omnibus perfectionis Euangelicæ ſectatoribus retinenda, neque enim id fieri poteſt. Et ne diſcedamus à religioſorum hominum exemplis, Caſſianus ſic *Lib. ca. 11.* ſcribit: [Apud Aegypti monachos ſummæ reputantur deliciæ, ſi herba quam la pſanum vocant, ſale condita, aqua diluta, ad refectionem fratribus apponatur. Et addit: Quæ in hac prouincia, nempe Gallicana, nec aeris temperies, nec qualitas noſtræ fragilitatis admittit.

S. Bernardus Ciſtercienſium familiæ maximus amplificator ſic ſancit de monachis ægrotis illius ordinis. [Minimè *Epiſt. 321.* competit religioni veſtræ medicinas q̄rere corporales, ſed nec expedit ſaluti: tiam de vilibus quidē herbis, & quę pauperes deceant, interdum aliquid ſumere tolerabile eſt, & hoc aliquando fieri ſolet: at verò ſpecies emere, quærere medicos, accipere potiones, religioni indecēs eſt, & contrarium puritati: maximeque ordinis noſtri nec honeſtati congruit, nec puritati: hæc enim omnia gentes inquirunt. Scimus autem, quia qui in carne viuunt, Deo placere nō poſſūt. Spiritualia proinde ſpiritualibus comparanda, & quærenda potio humilitatis, & *Pſalm. 40.* clamandum in toto corde, Sana animā meam Domine, quia peccaui tibi.

Et nihilominus S. Baſilius monachis *Reg. fuſius diſputat, cap. 55.* ſui temporis leges ſanctiſſimas præſcribens, quibuſdam non tam artis, quàm hominum vitijs indicatis, medicinæ ſciētiam valde commendat: appellatq; munus diuinitus hominibus datum: [Neque enim, inquit, fortuitò ortæ de terra herbæ ſunt ad ſingula morborum genera accommodatæ; ſed nimirum hæ ſupremi Opificis voluntate editæ ſunt, eo cōſilio, vt ijs nos ad vtilitatem noſtram vti poſſemus. Quocirca ea quidem, quæ in radicibus, floribuſue, aut folijs, aut fructibus, aut ſuccis naturalis vis ineſt, aut quodcunque etiam ex metallis, marinue aliq d ad corporis noſtri vſum appoſitum habere inuentum ſit, ea omnia earum rerum inuentioni ſimilia iudicari debent, quibus in cibo, potioneq; vti conſueuimus. Itque poſtquàm ſacrarum literarum teſtimonijs, & exemplis confirmaſſet, concludit: Mihi ad colendam continentiā hæc ars haud mediocre momentum videtur adferre. Si quidem animaduerto ab ea delicias imputari, & crapulam dānari, epularum præterea varietatem, & exquiſitam nimis condimentorum prauè excogitatam ſolertiam, tanquam inutilem improbari. In ſumma denique indigentiam ab ea ſanitatis matrem appellari.

S. Au-

Digitized by Google

Epiſtola 109. S. Auguſtinus etiam medicos conſulendos religioſis, cùm infirma ſunt valetudine, apertè ſcribit in regula Monachorum. Deinde aliquæ religiones ſanctiſſimè interdicunt vſu carnium ſuis alumnis. Aliæ etiam lactis, caſei, ouorum. Aliquæ plures ieiuniorum quadrageſimas celebrant ſingulis annis, aliæ pauciores. Religioſi multi interulas cilicinas induunt, laneas alii, lineas etiam nõnulli. Cędunt ſe multi verberibus crebrò, alij rariùs, idque ex regulæ præſcripto. Non poſſunt ſanè proficientes inſtituta hæc omnia ſimul complecti. Sed nec vocantur plerique omnes ad eorum aliquod vnum. Ergo non ſunt hæc omnibus, aut certè nõ omnibus ſingula, iter ad perfectionem neceſſarium: Sed ijs, quibus Dei magno dono contigit ad ea aggregari.

Lib. 4. ca. 5. Denique Caſſianus de ieiunijs (quæ eadem eſt ratio de cæteris quoque corporis afflictationibus) ſic habet: [Super ieiuniorum modo haud poteſt facilè vniformis regula cuſtodiri, quia nec robur vnum cunctis corporibus ineſt, nec ſicut cæteræ virtutes, animi ſolius rigore parãtur: & idcirco quia non in ſola fortitudine mentis, animæque conſiſtunt, cũ corporis enim poſſibilitate participant, talem his definitionem traditam accepimus. Diuerſum quidem eſſe refectionis tempus, ac modum, & qualitatem, ꝓ impari ſcilicet corporum ſtatu, vel ætate, vel ſexu, vnam tamen eſſe omnibus ꝓ mentis continentia, atque animi virtute, caſtigationis regulam.]

Secundum caput. Secundum caput. Ita religioſus quiſque ſecundùm ſuæ religionis huiuſmodi inſtituta viuere debet, vt ne latum quidẽ vnguem diſcedat ab eis. Hoc pertinet ad ſingularitatis vitium euitandum: quod in religioſo quoque conuentu ſolet exiſtimari grauiſſimum. [Quicquid enim, *Lib. 5. capi. 23. 23.* ait Caſſianus, extra conſuetudinem præſumitur, vſumque communem, vt vanæ gloriæ, atque oſtentationis morbo pollutum antiquiſſima Patrum traditio notat: nec quenquam ex his, quos merito ſcientiæ, & diſcretionis enituiſſe peruidimꝰ, vel quos ad imitandum gratia Chriſti, velut ſplendidiſſima luminaria, omnibus prælocauit, eſu panis, qui apud eos vilis habetur, ac facilis, abſtinuiſſe cognouimus: nec eorum quempiam, qui hanc regulam declinantes, prætermiſſo panis vſu, leguminum, vel olerum, ſeu pomorum refectionem ſecuti ſunt, inter probatiſſimos habitum aliquando conſpeximus, nec ne diſcretionis quidem, autſciẽtiæ gratiam conſecutum. Eandem ſentẽtiam ante Caſſianum habuerat S. Baſi- *Reg. breu. cap. 128.* lius: ſic enim reſpondet interrogationi, An in familia fratrum permitti alicui debeat, vt pluſquam cæteri ieiunet, vigilẽtue ex proprio ipſius voluntatis arbitrio: [Cùm Dominus, inquit, dixerit, Deſcendi de cœlo, non vt faciam voluntatem *Ioan. 6.* meam, ſed volũtatem eius, qui miſit me, Patris: quidquid quiſque ex propriæ voluntatis arbitrio facit, id cùm facientis proprium ſit, alienum eſt à cultu pietatis: metuendumque eſt, ne de eo, quod videtur facere, ipſi dicatur à Domino: Ad te conuerſio eius, & tu dominaberis illius: ĩ collatione enim cũ cæteris, hoc qđ *Geneſ. 4.* quis in rebus, etiam bonis, velit excellere, contentionis vitium eſt, quod ex appetitione naſcitur inanis gloriæ: quod vitium fugiẽdum eſſe, Apoſtolus docẽs, ait: Non enim audemus inſerere, aut cõparare nos quibuſdam, qui ſe ipſos commendant. *2. Corin. 10* Quocirca omiſſis proprijs voluntatibus, eoque, vt videri velimus aliquid excellentius facere, quàm cæteri, parere debemus Apoſtolo admonenti, Siue manducatis, ſiue bibitis, vel aliud q.d facitis, omnia in gloriam Dei facite. Sibi enim placere, & inani gloria, & contentionis ſtudio delectari, res ſunt prorſus alienæ ab ijs, qui bonum certamen *1. Corin. 10* legitimè certant.] Ad extremum S Baſilius ita concludit, quod etiam Incipientibus conuenire, primo libro diximus: [Si verò ſit, qui neceſſariò acriore ſibi vel ieiunio, vel vigilia, vel alia quauis re opus eſſe, arbitretur, rationem is quare id ſic exiſtimet, ijs aperito, quibus credita eſt cõmunis diſciplinæ procuratio, & quod illi ſtatuerint, id obſeruato. Siquidem fieri poteſt plerunque vt neceſſitati ipſiꝰ alia ratione melius conſulatur.

Tertium caput. Tertium caput. Nec caſtigationis corporis norma, quæ ad omnes pertineat, accipienda eſt ab eo inſtinctu etiam diuino, quo moti ſecuti eam ſunt aliqui ſancti viri in hoc vitæ genere excellentes. Is enim inſtinctꝰ varius eſt, & multiplex: [Siqui-

1.Corin.12 [Siquidem diuiſiones gratiarum ſunt: & vnuſquiſque proprium donum habet ex Deo.] Alioquin protrahatur ieiuniũ ſine vllo cibo, potuve vſque ad dies quadraginta, quia tale fuit ieiunium Moyſis primùm, deinde Eliæ, poſtremò Chriſti Domini. Expectemus à Domino dimidium panis fragmentum ad victum quotidianum, quia id S. Paulo heremitarũ parenti diuinitùs conceſſum, legimus apud S. Hieronymum. Contenti ſimus *In vita Pauli.* ſolo ſanctiſſimæ Euchariſtiæ pabulo, nec aliud præterea quicquam ad victum adhibeamus, quia hoc etiam aliquibus a Deo datum eſt. Toto vitæ tempore, qđ reliquum eſt, in columna pedibus innixi viuamus, quia hoc fecit Simeon ille Stilita. Concludamus nos ad multorum ſequẽda veſtigia in carceres, in ſepulchra, in obſcuriſſima, & anguſtiſſima ergaſtula: quæ ſanè facta quanquam dubitandũ non eſt, à ſanctis illis hominibus ex auctoritate diuina geſta eſſe, nullus eſt, qui non videat, ea admiranda quidem eſſe, non eſſe tamen ſcripta, vt imitationi exponerentur; ſed vt in ijs etiam prædicemus infinitam Dei poteſtatem, & ſapien*Pſalm. 67.* tiam, qui mirabilis eſt in Sanctis ſuis: & quædam aliquando præcipit, quæ fieri vult quidem ab aliquibus, ſed quo conſilio ea fieri velit, homines interim vult latere, donec intremus in ſanctuariũ eius, *Pſalm. 72.* & intelligamus in nouiſſimis illius. Quæ igitur, inquies, ſeruanda norma eſt, ad quam in hoc vitæ genere ſeueriores nos ipſos dirigamus?

Quartum caput. Quartum caput. Debet proficiens, animo maximè affectus eſſe erga genus vitæ ſeuerioris, ſuoque corpori, ac ſenſui, hoc eſt, veteri homini eam vexationem, & mortificationem optare, quam vix, ac ne vix quidem poſſit efficere. Id verò neceſſarium eſt, tum vt aſſequatur proficiens abſtinentiam, ſobrietatem, & alias huius generis virtutes; ſunt enim hæ propriæ virtutes animi, & quæ ne ad effectũ perueniant, impediuntur aliquando grauioribus occupationibus, vel corporis infirmitate: tum vt paratus ſit ad quaſcũque res aduerſas, & ea, quæ cum corporis pœna coniuncta ſunt, fortiter ferenda, quandocunque ſeſe occaſio obtulerit. Id enim proprium eſt hominis Chriſtiani, ne dum religioſi: & officium planè Apoſtolicum: cuius præclariſſimum exemplum nobis eſt vel vnius Apoſtoli Pauli vita. [Ego, inquit, didici, in quibus *Philip. 4.* ſum ſufficiens eſſe. Scio & humiliari, ſcio & abundare (vbique & in omnibus inſtitutus ſum) & ſatiari, & eſurire, & abundare, & penuriam pati. Omnia poſſum in eo, qui me confortat. Et alibi: In labo- *2.Cor.11.* re, & ærumna, in vigilijs multis, in fame, & ſiti, in ieiunijs multis, in frigore, & nuditate.] Has autem perpeſſiones, & calamitates ſibi cum alijs Apoſtolis communes eſſe teſtatur, cùm ait: [Vſque in *1.Cor.4.* hanc horam & eſurimus, & ſitimus, & *2.Cor.4.* nudi ſumus, & colaphis cædimur, & in omnibus tribulationem patimur; ſed nõ anguſtiamur, aporiamur, ſed non deſtituimur, perſecutionem patimur, ſed nõ derelinquimur, deijcimur, ſed non perimus, ſemper mortificationẽ Ieſu in corpore noſtro circumferentes, vt & vita Ieſu manifeſtetur in corporibus noſtris.] Et ſanè hanc eandem fuiſſe vitam, hoc eſt, viuendi rationem Ieſu intelligit, qui legit Euangelium, in quo quam famem, & ſitim, quam inediam Dominus tolerarit, quas vigilias ſuſceperit, quanto, vt ita dicam, odio, carnem ſuam innocentiſſimam, ſanctiſſimam habuerit propter ſalutem, & inſtitutionem noſtram, quàm ſemper animo paratiſſimus fuerit ad grauiſſima quæque mala noſtri cauſſa expectanda, & ſuſtinenda, luce clarius intuemur. Hic idem igitur ſit proficientis animus, hæc voluntas, vt etiam ſi deſint huiuſmodi mala, quæ ferat, non deſit tamẽ firma deliberatio tenendi occaſionem quamcunque, cùm dabitur, eadem omnia ſubeundi.

Quintum caput. Poſitis ſupradictis rebus omnibus, non mihi videtur certior *Quintum caput.* regula afflictationis corporis ſuſcipiendæ, vel reijciendæ, quàm illa, quã adfert ad hoc idem ſtatuendum, ſapientiſſimus vir Baſilius his verbis: [Ita amplectenda à nobis continentia eſt, vt eam cum viri- *Conſtituit* bus corporis commetiamur.] Per conti *monaſt.* nentiam autem intelligit omnem corpo *cap. 5.* ris, & animæ mortificationem, ſed corporis præſertim. Sic autẽ ſequitur: [Quæ ſolo animo cernuntur virtutes, ex omnes omnibus promiſcuè æqualiter ſeruãdæ proponentur: veluti manſuetudo, morum facilitas, ſummiſſio animi, bonitas,

tas,amor in fratres,innocentia, ſtudium veritatis,miſericordia, lenitas, humanitas:has enim peculiares animi eſſe virtutes dicimus: quando ad eas parandas, colendáſue,animo corp' nihil plus adfert, quã quòd ipſi quædam veluti curia eſt, in qua huiuſcemodi res deliberantur. Porrò modum vires corporis finient, ſi neque leuiores quis labores ſuſcipiet, q̃ quantis ferendis eſſe par poſſit: neque ii ea item perſequi voluerit, quæ ſuſtinere ſe non poſſe,intelligat. Si quidem huius rei haberi quoque rationem arbitror,ne propterea quod in continentiæ cultu ſeruatus modus non ſit, corpus eneruauerimus, inertes deinde, & ad res gerendas inutiles exiſtamus: neq; enim eo cõſilio Dominus hominem finxit, vt ſegnis, ac languens deſideret,ſed contrà potius,vt eſſet,qui ſe in laboribus honeſtis exerceret. Hanc ſententiam Baſilio dignam confirmat præcepto,quod Deus initio homini dedit etiam ante peccatum, vt operaretur,& multò magis poſt lapſum, cùm dixit: [In ſudore vultus tui veſceris pane tuo;] Deinde quia reliqua diuina oracula, præſertim S.Pauli, præcipiunt vt laboremus,& corpus actuoſum,motionique expoſitum habeamus. Et Deus nõ condidit nos,vt diſſoluto corpore,quaſi ſpirantes mortui iaceremus. Conſeruandum igitur illud eſt, quod Deus optimã rationem ſecutus fecit, cùm nos condidit: alioquin ſimiles erim' oleribus, quæ ſolis ardore langueſcunt, & [quaſi beta ſemielixa,]vt eſt apud Prophetam: cùm tamen fœcundas arbores imitari potius debeamus,quæ & ipſæ copioſæ ſunt, & alios fructuum, quos habent, vbertate delectant. Nec Deo ſeruiemus,niſi ex dimidia tantum parte, ſolo videlicet animo,non autem corpore, & tamen cõſtamus duplici hac natura,vt duplici etiam virtute tum animi, tum corporis exerceamur.

Geneſ.2. Infrà 3.

2. Theſſal. 3.& 4.

Iſaia 51.ſecundũ 70. q.vbi vulgata editio habet quaſi Oryx illaqueatus legunt,quaſi beta ſemicocta.

Adfert deinceps Chriſti Saluatoris exemplum, quod omnibus ipſemet ad imitandum proponit,cum ait: [Si quis mihi miniſtrat,me ſequatur.] Ac primũ quidem docet, quęnam virtutum animi documenta præbuerit,lenitatis,patiẽtię, facilitatis,manſuetudinis, humanitatis, comitatis,humilitatis,prudentiæ,& reliquarum omnium; deinde ſubiũgit:[Corporis verò cuiuſmodi,& quanta? prima ſua ætate parentum imperio ſubiectus, omnes labores corporis cum ipſis tolerauit:iiſque victum quæſiuit. Ætate iam progreſſus,non in angulo abiectus, & corpore viribus deſtituto,indiguit aliorum miniſterio, ſed itineribus, & quidẽ pedibus, continenter conficiendis,diſcipulis miniſtrando, immo & eorum pedes lauando,doctrina, & lõgioribus ſermonibus inſtruẽdo, ex locis alijs in alia ſe transferendo, ſaluti noſtræ conſulere non intermiſit.] Poſtea etiam recenſet, quæ de ſe ipſo narrat S.Paulus:& proponit omnium Apoſtolorum viuendi rationem minimè otioſam, ſed laboribus omnibus obnoxiam: Sicut etiam antiquorũ Patrum veteris Teſtamenti: tandemque concludit:[Perſpicuum igitur eſt ex legibus naturæ, doctrina diuinarum litterarum,ſanctorum omnium virorum exemplis,Saluatoris ipſius vitæ inſtituto,& illa perfecta viuendi norma,& honeſtius, & vtilius eſſe,confirmando corpori ſuggerere,quàm adimere vires:idq; ſtrenuũ reddere obeundæ bonæ actioni, quàm vltronea quapiam maceratione exoletum.] Ex quibus perſpicuum in primis eſt, S.Baſilium loqui non ſolum, vt quibuſdam viſum eſt, de conſeruandis corporis viribus, ad exercenda opera manuum, quæ ille monachis indixit,ſed etiam,& multò magis ad labores illos grauiores ſubeundos,quos Apoſtolica vita, & Saluatoris noſtri exemplum ab Euangelii miniſtris, & vineæ Domini cultoribus ſuſcipi oportere demonſtrant.

Ioan.12.

Eſt igitur ſententia ſancti Patris hæc: ſuſtentandum eſſe corpus, vt par ſit oneribus Chriſtianæ vocationis, quæcunque ea ſit, ferendis: eaque in voluntarius ieiunijs, vigilijs, & alijs corporis vexationibus regula ſeruanda, quæ nihil impediat munera rectæ, & ex Deo inſtitutæ cuiuſque vitæ. Ad quod vt magna prudentia opus eſt,[ne per cauſſam, vt inquit ille, neceſſitatis corporis, eo impingamus, vt voluptatibus ſeruiamus; [ſic qui prudentia vſus, & ad prædictum finem ſuæ vocationis conſequendum, corpori neceſſarium cibi ſubſidium tribuit, [nihil eſt,] ait ſanctus Pater, [quamobrem eo inferior habendus ſit, qui ab eo ſe temperarit.

Immo Gerſon exercitatiſſimus ſpiritus magiſter in tractatu de diſcretione exercitiorum auctor eſt pijs hominibus, potius vt corpus nutriant cum modico exceſſu, quàm ſubtrahant cibum cum nimio defectu: quòd corpori per nimiam abſtinentiam læſo vix remedium inuenitur, quod vno aut altero ieiunio facile paratur eidem poſt exceſſum. Dictum autem S. Baſilij adeò certum, verumque eſt, vt ſectatoribus etiam ſolitudinis, vt finem ſuum conſequantur, hoc idem faciendum eſſe, Caſſianus his verbis admoneat: [Omni cautione, atque ſolertia iugis circumſpecti cordis ſeruetur intentio, nequo modo iudicio noſtræ diſcretionis errante, aut inconſideratæ continentiæ cupiditate ſuccenſi, aut deſiderio nimiæ remiſſionis illecti, ſubſtantiam virium noſtrarum iniquæ trutinæ examinatione libremus: Sed in altera quidem lance animæ puritatem, in altera vires corporis collocantes, ita verò conſcientiæ iudicio vtraque pendamus, vt in neutram partem vnius rei affectu præponderante, peruerſi, vel ad immodicam diſtrictionem, vel ad nimiam remiſſionem, æqualitatis libram propenſius inclinemus, & illud dicatur nobis, Nonne ſi rectè offeras, rectè autem non diuidas, peccaſti?]

Collatione 21.c.22.

Geneſ.4.

Sextum caput.

Poſtremum illud eſt, doctrinæ huius, quam ex S. Baſilio attulimus, ratio præcipua hæc eſt: ieiunia, vigiliæ, & aliæ huiuſmodi corporis afflictiones, non tam perfectio ſunt, quàm inſtrumenta perfectionis, vt docet Caſſianus, & confirmat S. Thomas: non enim corpus deprimimus, quia eius demolitionem, ac interitum appetamus, ſed vt eius deiectione, ac mortificatione nobis gradum ad virtutes, perfectionemque faciamus. Eatenus igitur corpus affligendum, quatenus id ad perfectionem conſequendam confert. Qui modus non vnus eſt, ſed varius, vt variæ ſunt corporum humanorum conſtitutiones, varia valetudinis ratio, varia item ingenia, nec eadem in omnibus facilitas, quia alius alio eſt ad bonum aptior; non eædem etiam omnibus ad virtutes occaſiones, & incitamenta; plura oppoſita aliquibus impedimenta, pauciora alijs, vt omninò neceſſe ſit, etiam in corporum pœnis magnas exiſtere varietates: cuius tamen menſura euidens eſt, corporis robur & valetudo, relata ad progreſſum in virtutibus, & perfectione faciendum, ex propriæ cuiuſq; vocationis inſtituto. Legatur etiam quæ hac de re idem S. Baſilius ſcribit in regulis breuioribus.

Collatione 21.c.15.
2.2.q.188. artic.7.
Reg.123.

De abnegatione exercenda aduerſus linguæ incontinentiam, præſertim in verbis otioſis.

CAPVT XIII.

LINGVÆ vitia gulæ ſoboles eſſe, S. Gregorius affirmat; & ſũt ſine dubio cognata: palato quippe, & ore omnia gignuntur. Nobis hic de lingua, vt vniuerſitas iniquitatis eſt, & nominatur à S. Iacobo, nequaquam agẽdum eſt: Siquidẽ proficiens, ſi proficiẽs, eſt, abſtinet à grauibus illis, mortiferiſque peccatis, quæ blaſphemiis, detractionibus, huiuſcemodique alijs linguæ officiis committuntur. Quoniam tamen in hæc ipſa vel labi per incuriam, vel etiam recidere proficiens poteſt, inſtituẽdus eſt, qua ratione ſecurim ad radicem mittere, ipſumq; omnium linguæ malorum fontem ſiccare poſſit. Hoc enim ad perfectionis ſtudioſum maximè ptinet. Eſt autem id, vt à verbis etiam otioſis, quantum poteſt, caueat. Verbum enim otioſum, vt eius rationem, & vim explicemus, peccatum eſt: [Dico autẽ vobis, inquit Dominus, quoniam omne verbũ otioſum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die Iudicij. Ex verbis enim tuis iuſtificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis. Sic verò deſcribitur à S. Gregorio: Otioſum verbũ eſt, quod aut ratione iuſtæ neceſſitatis, aut intentione piæ vtilitatis caret. Et S. Hieronymus ſic ſcribit in Matthæum: Otioſũ verbum eſt quod ſine vtilitate & loquentis dicitur, & audientis. Si omiſſis ſeriis de rebus friuolis loquamur, & fabulas narremus antiquas. Cæterùm qui ſcurrilia replicat, & cachinnis ora diſſoluit, & aliquid profert turpitudinis, hic nõ otioſi verbi, ſed criminoſi tenebitur reus.

Iacob.3.
Natura verbi otioſi.
Matth.12.
Lib.7.moralium c.17.
Lib.2.c.12.

Quo loco illud reticendum non eſt, vt

otioſa

Digitized by Google

otioſa verba ex ore dicentis prodeunt, ſic prodire etiam poteſt & oratio otioſa. Hæc autem ea eſt, cùm quis dicendi genere inutili, & inani, aut etiam offenſionis aliquid habente, vtitur ad populũ, & pro concione. In qua ſententia eſt S. Auguſtinus, qui cùm produxiſſet illud Dauidis dictum: [In populo graui laudabo te; ait, nec illa ſuauitas delectabilis eſt qua non quidem iniqua diliguntur, ſed exigua, & fragilia bona ſpumeo verborum ambitu ornantur, quali nec magna, atq; ſtabilia decenter, & grauiter ornatẽtur. Eſt tale aliquid in epiſtola beati Cypriani, quod ideò puto vel accidiſſe, vel conſultò factum eſſe, vt ſciretur à poſteris, quam linguam doctrinæ chriſtianæ ſanitas ab illa redundantia reuocauerit, & ad eloquentiam grauiorem, modeſtioremq; reſtrinxerit: qualis in eius conſequentibus litteris ſecurè amatur, religioſè appetitur, ſed difficillimè impletur. Ait ergo quodam in loco, Petamus hanc ſedem: dant ſeceſſum vicina ſecreta: vbi dum erratici palmitum lapſus pendulis nexibus per arundines baiulas repunt, viteam porticum frondea tecta fecerunt. Non dicuntur iſta niſi mirabiliter affluẽtiſſima fœcunditate, ſed profuſione nimia grauitati diſplicent. Quapropter vir ſanctus & poſſe ſe oſtendit, ſic dicere, quoniã dixit alicubi; & nolle, quia poſtmodum nuſquam.] Effectus verbi otioſi vno verbo à Salomone indicantur cùm ait: [In multiloquio nõ deerit peccatũ.]

Lib. 4. de doctrina christiana, cap. 34.
Pſalm. 34.
Effectus verbi otioſi.
Prou. 10.

Duplex autem hoc peccatum eſt, vnũ leuius, & eſt culpa ipſa venialis, quæ ex verbo otioſè prolato contrahitur: alterũ eſt periculum grauioris peccati, quod ex multiloquio per imprudentiam ſæpenumerò incurritur: quæ ſunt omnia linguę flagitia à S. Bernardo in hunc modum breuiter commemorata: [Quis numeret quantas modicum linguæ membrũ contrahat ſordes? quàm multiplex in labijs incircumciſis immunditia coaguletur? quàm ſit grauis pernicies oris incircumſpecti? Eſt lingua diſſoluta in ſermonibus otioſis, eſt lingua impudica, eſt & magniloqua, quarum prima laſciuiæ, ſequens arrogantiæ famulatur. Eſt etiam lingua doloſa, & item lingua maledica, quarũ altera in falſiloquam, & adulatoriam ſub diuiditur: altera verò nunc in faciẽ cõtumelias irrogat, nunc detrahit in occulto: quàm vera ſententia, fratres, in multiloquio non effugiendum peccatum?] Quorum malorum ex otioſo verbo deriuationem declarat S. Gregorius: [Dum enim, ait, ab otioſis verbis nequaquam lingua compeſcitur, ad temeritatẽ quoque ſtultæ increpationis effrænatur. Quibuſdam enim ſuæ ruinæ gradibus, deſidioſa mens in foueæ lapſus impellitur; nam dum otioſa verba cauere negligimus, ad noxia peruenimus.] Quę ille ibidem copioſè perſequitur. Ad vniuerſitatem igitur iniquitatis, quam in lingua ſedem collocaſſe S. Apoſtolus dicit, aditum primum patefaciunt hominibus otioſa verba.

Sermone de triplici cuſtodia.
Lib. 7. moralium, c. 17.

Sed grauiſſimum illud damnum cenſeri debet, quod adferunt proficiẽti verba otioſa, præſertim cum multa ſunt: nẽpe mentis euagationem, & quaſi peregrinationem longius à cogitationibus vtilioribus, vix vt ad ſe redire deinde queat. [Humana mens, ait S. Gregorius, aquæ more, & circumcluſa ad ſuperiora colligitur, quia illud repetit, vnde deſcendit, & relaxata deperit, qua ſe per infima inutiliter ſpargit: quot enim ſuperuacuis verbis à ſilentij ſui cenſura diſſipatur, quaſi tot riuis extra ſe ducitur: vnde & redire interius ad ſui cognitionem non ſufficit, quia per multiloquium exterius ſparſa, vim intimæ conſiderationis amittit.

Ibidem.

Primum remedium eſt ex ſancto Baſilio: [Adeò magnum, inquit, eſt otioſi verbi periculum, vt licet genere ipſo de numero bonorum ſit, quod dicatur, tamen niſi ad ædificationem fidei dirigatur, nequaquam liber eſt à periculo, qui illud loquitur: quippe qui eo quod ad ædificationem illud non accommodauit, contriſtaſſe noſcitur Spiritum ſanctum Dei. Hoc enim apertè docuit Apoſtolus, cùm ait, Omnis ſermo malus ex ore veſtro nõ procedat, ſed ſi quis bonus ad ædificationem fidei, vt det gratiam audientibus. Et ſubiecit illud: Nolite contriſtare Spiritũ ſanctum Dei, in quo ſignati eſtis. Quàm verò pernicioſa res ſit contriſtare Spiritum ſanctum, quid opus eſt, vt dicatur?

Remedia cõtra verba otioſa.
Primum remedium.
Reg. breu. c. 24.
Ephes. 4.

Secundum remedium eſt diſcere vtiliter loqui, & huic rei aſſueſcere. Id autẽ fiet, ſi quæ in loquendo conſiderare de-

Secundum remedium.
Homil. 11. in Ezech.

beat, Doctor Euangelicus S.Gregorius docet, eas quaſi locutionis ſuæ leges ſibi ſeruandas, quiſque exiſtimet. Sunt autẽ hæc: [Penſare doctor debet, inquit, quid loquatur, cui loquatur, quãdo loquatur, qualiter loquatur, & quantum loquatur. Quid, vt iuxta Pauli vocem, ſermo noſter ſemper in gratia ſit ſale conditus. *Coloſ.3.* Cui, quia ſæpe verbum, quod hæc admittit perſona, altera non admittit; ſæpe eadem perſona ſecundum factum fit altera. Quando, quia ſæpe etiam differtur verbum, poſtmodum benignè recipitur, & nonnunquam langueſcit; ſi hoc, quod antè proferri debuit, tempus amiſerit. Qualiter, quia verba, quæ hunc ad ſalutem reuocant, alium vulnerant. *Tit. 2.* *2.Tim.4.* Paulus Titum monet, Arguat cum omni imperio. Timotheum verò, Argue, obſecra, increpa cum omni patientia. Quid eſt quod vni imperium, alteri patientiã præcipit, niſi quod vnum leuioris, alterum feruentioris ſpiritus eſſe conſpexit? Quantum, ne ſi eum, qui multa ferre non valet, per verba, vel increpationis, vel exhortationis longius trahimus, auditorem noſtrum ad faſtidium perducamus. *Hebr.4.* Vnde prædicator egregius, Obſecro vos, fratres, vt ſufferatis verbum ſolatij, etenim perpaucis ſcripſi vobis. Hoc infirmis præcipuè congruit.

Tertium remedium. Tertium remedium: conſiderare tempus illud, quod fruſtrà teritur inutiliter loquendo, pretioſum tempus eſſe, diuinitùs nobis conceſſum, vt eo vtamur ad ſalutem ſempiternam procurandam: *Ibidem.* [Nemo, inquit ſanctus Bernardus, parui æſtimet tempus, quod in verbis conſumitur otioſis. Siquidem tempus acceptabile eſt, & dies ſalutis. Volat verbum irreuocabile, volat tempus irremeabile, nec aduertit inſipiens, quid amittat. Libet, aiunt, confabulari, donec hora prætereat. Hora, quam tibi ad agendam pœnitentiam, ad obtinendam veniam, ad acquirendam gratiam, ad promerendam gloriam miſeratio conditoris indulget. Donec tranſeat, inquis, tempus, quo diuinam tibi repropitiare debueras pietatem, properare ad Angelicam ſocietatem, ſuſpirare ad amiſſam hæreditatem, excitare remiſſam voluntatem, flere commiſſam iniquitatem.

Quartum remedium. Quartum remedium pertinet ad eos, qui ex ſuperiori loco cum verba faciũt, vt dicebamus, otioſè multa dicunt. Et vt nihil dicamus de iniuria, quam faciũt Dei de verbo, quod tanti ponderis eſt, inani illud ſermone eleuando, audiant ſaltem eiuſdem diuini verbi præclariſſimum, & perfectiſſimum oratorem Auguſtinum: is enim hoc dat conſiliũ aduerſus futilem illum orandi modum: [Agat, inquit, noſter eloquẽs, vt intelligenter, vt libenter, vt obedienter audiatur, & hæc ſe poſſe pietate magis orationum, quàm oratorum facultate non dubitet, vt orando pro ſe, & pro illis, quos eſt allocuturus ſit orator, antequã dictor. *Lib.4.de doctrina chriſtiana, ca. 14.& 15.* Ipſa hora iam vt dicat, accedẽs, priuſquam exerat proferentem linguam ad Deum leuet animam ſitientem, ut eructet quod biberit, & quod impleuerit, fundat. Et poſt aliqua: Si loquitur in eis Spiritus ſanctus, qui perſequentibus traduntur pro Chriſto, cur non & in eis, qui tradunt diſcentibus Chriſtum? Et in eodem extremo libro: *Cap.28.* In ipſo ſermone malit rebus placere, quam verbis, nec exiſtimet dici melius, niſi quod dicitur verius: nec doctor verbis ſeruiat, ſed verba doctori. *1.Cor.1.* Hoc eſt quod Apoſtolus ait, Non in ſapientia verbi, vt non euacuetur crux Chriſti. Et ad hoc valet, quod ait ad Timotheum, Noli contendere verbis: *2.Tim.2.* non quod aduerſarijs oppugnantibus veritatem, nihil nos pro veritate dicamus: nam ſcribit, vt potens ſit in doctrina ſana; & contradicentes poſſit redarguere: *Tit.1.* Sed verbis contendere, eſt, non curare, quomodo error veritate vincatur, ſed quomodo tua dictio dictioni præferatur alterius.

Primum indicium vtilis locutionis. Indicium autem ſermonis vtilis, & alieni ab otioſitate verborum, eſt, cũ proficiens ita ſe comparat ad loquendum, vt vtilitatem ſemper ſpectet, cùm loquitur: [Verborum autem vtilitas, inquit S. Baſilius, ea opinor fuerit, ſi aut de virtute in loco diſſeratur, aut ſi ad rei, alicui, quæ facienda eſt, inſtet, vrgeatque vſum, ſermo accommodetur, aut etiam denique ad audientium ædificationem referatur. *Conſtit. monaſtic. cap. 12.* Qui autem in alio quouis genere ſermones verſantur, ij reijci tanq̃ ſuperuacanei, & inutiles debent. Certè non eſt hæc aduerſus inutilem locutionem abnegationis ratio in poſtremis

habenda

Iacob 3. habenda à proficiente: quia [ſi quis in verbo nō offendit, hic perfectus eſt vir.

Secundum indicium. Alterum indicium eſt imitatio modi loquendi, & tacendi; quo vſus eſt Dominus noſter Ieſus Chriſtus, dum inter homines verſaretur, qui licet non caruerit figuris vſitatioribus ad hyperbolem *Matth. 23.* vſque, vt eſt illa: [Excolantes culicem, Camelum autem glutientes;] fuit nihilominus ſimpliciſſimus, & inſtitutus ſolum ad captum, vtilitatemque auditorum. Quare fuit apertus ſemper Dominus, & veritatis amantiſſimus; [Si veritatem dico,] ait: Prudentiſſimus in di- *Ioan. 8.* cendo; [Et ſtupebant ſuper prudentia, *Luca 2.* & reſponſis eius.] Silentij in tempore cultor eximi*, præſertim in propria cauſa; [Et non reſpondit ei ad vllum ver- *Matth. 27.* bum, ita vt miraretur præſes vehementer:] Potens verbo, maximè inter concionandum; [Et ſtupebant in doctrina *Luca 4.* eius, quia in poteſtate erat ſermo ipſius:] Vehemens item, & feruens ſpiritu; quare crebrò etiam vocem tollebat, clamãs: In reprehenſionibus peccatorum acer, *Ioan. 7. & 12.* [Serpentes: Genimina viperarum: Generatio mala, & adultera,] inquit: ſuauis *Matth. 23. & 12.* nihilominus, & gratioſus; [Et mirabantur,] ait S. Lucas, [in verbis gratiæ, quæ *Luca 4.* procedebant de ore eius:] Semper intentus ad animarum conuerſionem, & & ſalutem; quare etiam dum non concionaretur, omnem occaſionem capiebat de rebus ſpiritualibus agendi, ex qua cunque præſenti materia: vt cùm agit de aqua cum Samaritana muliere: [Et dediſſet tibi, inquit, aquam viuam.] Et cū *Ioan. 4.* diceretur illi: [Domine ſemper da nobis *Ioan. 6.* panem hunc, ait: [Ego ſum panis vitæ; qui venit ad me non eſuriet.

De abnegatione luxuriæ.

CAPVT XIV.

Lib. 6 in primum Reg. cap. 15. SANCTVS Gregorius in illa verba primi libri Regum. [Recenſui quæcunq; fecit Amalech Iſraeli, quō reſtitit ei in via, cùm aſcenderet de Aegypto: per Amalech vitium luxuriæ, ſiue fornicationis intelligit; per aſcendentes de Aegypto, nouiter, vt ille ait, conuerſos ad Dominum; qui peccatorum tenebras, & ima deſerunt, & ad lumen veritatis accedunt, & montē boni operis aſcendunt. [In via autem, inquit, Amalech Iſrael reſtitit, quia libido ad perfectionis ſummam tendentibus arma voluptatis obijcit: & corda, quæ poteſt, gladio immundæ ſuggeſtionis ferit. Et quia valde fortis, & violenta eſt pugna fornicationis, reſtitiſſe perhibetur, non quomodolibet obuiaſſe: reſiſtere quidē forti repugnatione inſtare eſt. Iſrael de Aegypto aſcendit, quia electi omnes dum ſanctè viuendo proficiunt, ad ſupernam patriam pertingere conantur. Et quia quandiu in carne ſunt, carnis legem legi mentis contrariam habent, ſibi vtiq; per validos modos Amalech reſiſtentem vident. Quid eſt aūt, *Exod. 17.* quod contra alios ſolis armis pugnabat Moyſes, contra Amalech autem non ſolis armis, ſed etiam virtute orationis? ſed profectò magnum certamen fornicationis oſtenditur, quod tanta virtute, tanta difficultate ſuperatur. [Caſſianus etiam *Lib. 6. ca. 1.* affirmat aduerſus ſpiritum fornicationis certamen eſſe longum præ cæteris, ac diuturnum, & perpaucis ad purum deuictum. Immane bellum, & quod, cum à primo tempore pubertatis impugnare incipiat hominum genus, non, niſi priùs cætera vitia ſuperentur, extinguitur.

Porrò naturam vitij huius pulchrè de- *Natura vitij luxuriæ.* ſcribit idem Sanct. Gregorius explicans illud: [Non parcas ei, & non concupi- *1. Reg. 15.* ſcas illius aliquid, ſed interfice à viro vſque ad mulierem, & paruulum, & lactentem, & bouem, & aſinum, & ouem, & camelum. Quis eſt autem, inquit, qui parcit Amalech, niſi qui aut in cogitatione, aut in ore, aut in carne laſciuiæ aliquid retinet? nam plerique turpitudinis opera non exercent, ſed linguam a turpi locutione non cohibent: plerique per opus luxuriam vitant, per cogitationem non vitant: quidam nihil turpe agunt, ſed quod actu refugiunt, corde cō cupiſcunt. Parcit itaq; Amalech qui blā dimenta laſciuiæ, aut in locutione, aut p intentionem, aut per cogitationē tenet. Dicit non parcas ei, quia de tam nequiſſimo vitio nihil accendi debet in mente, nihil permitti ardere in opere. Non con-

cupiſces ipſius aliquid, vt penitus eradicetur a cogitatione. Qui ſunt viri interficiendi, niſi ſuadentes motus turpitudinis? viri etenim ſunt, quia violenter ſuggerunt, & corruptis mentibus ſemina prauitatis infundunt. Mulieres ſunt mentis concupiſcentiæ, quæ prædictis motibus ad fœtus impios ſubſternuntur. Paruuli, & lactentes qui ſunt, niſi qui de Amalechitarum virorum, & mulierum cõmiſtione generantur? nam ſi motus malæ ſuggeſtionis quaſi adulteri mente recipitur, concupiſcentia quaſi meretrix imprægnatur: quæ ſi effundere partum ſi nitur, libidinum motus non ſolum in mente, ſed etiam in carne generantur: qui dum naſcuntur, paruuli ſunt, quia adhuc carni violentiam mouendo non inferunt. Lactentes ſunt cum tenui, & negligenti cogitatione nutriuntur. Lac ergo paruulorum eſt cogitatio immunditiæ, quia ſi motus turpis per cogitationem non paſcitur, quaſi negato ſibi lacte paruuli necantur. Quod lac meretrix mater porrigit, quia dum ardor concupiſcentiæ mentem præuenit, quaſi ex peſſima cordis vbertate agitatur, vt peiores motuum ſoboles, in carne nutriãtur. Quid verò in boue niſi conſilium fraudulentum accipitur, quod exemplo veterum carnis voluptatem ſuggerit, qui inter carnis opera omnipotenti Deo placuere? ouis autem nomine innocentum vita ſignatur: hoc eſt ſimulatio innocentiæ: quidam enim dum formam humani corporis, proprietates vtriuſque ſexus, & inſitam libidinem membris conſiderant, quaſi naturali bono ſe hoc poſſe vti licenter putant. Quaſi ergo ouis eſt, quando continentibus illud quaſi bonũ ſuggeritur, quod verè bonum non eſſe liquidò comprobatur. Camelus ruminat, ſed non findit vngulam, & eſt quædam cogitatio luxuriæ, quæ quaſi a ratione incipit, ſed per diſcretionem non finitur: nonnulli etenim continentiam profeſſi, dum à carnis concupiſcentia ſuperantur, in coniugali vita ſaluari poſſe confidunt. Quid aſinus niſi aperta nequitia fornicationis accipitur? quoſdam enim diabolus in apertum chaos fornicationis inuehit, quibuſdam per fraudes illudit: Aſinus etiam aliena onera portare conſueuit: quo robur coniugalis copulæ deſignatur: quia electi cõiuges onera ſua fortiter portant, ne per carnis infirmitatem in fornicationis baratrum remiſſius corruant. Aſinus ergo interficiendus eſt, ſed Amalechita, quia copula coniugis in honeſtate thalami roboranda eſt, ſed à turpitudine, interficienda. Debent quidem coniuges debitum ſibi inuicem reddere, ſed turpiter conuenire non debent. Omnia ergo Amalech demoliri iubentur, quia qui caſtè viuere proponunt, de blandimento carnis in ſe aliquid retinere non debent. Et alibi: Beatus, inquit, Iob crimen luxuriæ definiens, ait, Ignis eſt vſque ad perditionem deuorans: quia nimirum reatus huius facinoris non ſolum vſque ad inquinamentum maculat, ſed vſque ad perditionem vorat. Et quia quamlibet alia fuerint bona opera, ſi luxurię ſcelus non obruitur, immenſitate huius criminis obruuntur, ſecutus adiũxit, & omnia eradicans genimina.

Lib. 21. moral. cap. 9.

Effectus luxuriæ commemorat breuiter Sum. Pontifex alio loco hiſce verbis: [De luxuria, cæcitas mentis, inconſideratio, inconſtantia, præcipitatio, amor ſui, odium Dei, affectus præſentis ſæculi, horror autem, vel deſperatio futuri generantur. Quos ſic explicat S. Thomas: [Per vitium luxuriæ maximè appetitus concupiſcibilis vehementer intendit ſuo obiecto delectabili, propter vehementiam paſſionis, & delectationis, & ideo conſequens eſt, quod per luxuriam maximè ſuperiores vires deordinentur, ſcilicet ratio, & voluntas. Sunt enim rationis quatuor actus in agendis: primò ſimplex intelligentia, quæ apprehendit aliquem finem, vt bonum, & quãtum ad hoc ponitur cæcitas mentis. Secundus actus eſt conſilium de his, quæ ſunt agenda propter finem: & quantũ ad hoc, ponitur præcipitatio, quæ importat ſubtractionem conſilij. Tertius actus eſt iudicium de agendis: & quantum ad hoc ponitur inconſideratio Quartus eſt præceptum rationis de agendo; & quantum ad hoc, ponitur inconſtantia. Ex parte autem voluntatis conſequitur duplex actus inordinatus: quorum vnus eſt appetitus finis: & quantum ad hoc, ponitur amor ſui, quantum ad delectationem, quam inordinatè appetit, & per oppoſitum

Effectus luxuriæ.

Lib. 31. moral. cap. 17.

22. q. 153. art. 5.

tum

Digitized by Google

tum odium Dei:alius autem eſt eorum, quæ ſunt ad finem;& quantum ad hoc, ponitur affectus præſentis ſæculi,in quo vult frui voluptate, & per oppoſitum de ſperatio futuri; quia dum nimis detinetur carnalibus delectationibus, non curat peruenire ad ſpirituales,ſed faſtidit.

De remedijs contra prædictum vitium, & indicijs victoriæ de eodem, ſimulque de ſenſuum abnegatione.

CAPVT XV.

Primum remedium.

PRIMVM remedium, quod ab omnibus inprimis commẽdatur,eſt humilitas, & oratio. [Ante omnia, inquit Caſſianus, *Lib.6.ca.1.* humilitas vera, ſine qua nullius penitus vitij poterit triumphus acquiri. Et S.Gregorius: Nam ſi mens Deo ſubdi humiliter deſpicit, carnis ſuæ deſideria dominando, ac præeminendo non premit.] *Lib.5.inprimum Regum, c.14.* Hac humilitatis virtute paratur cognitio in primis ſalutaris,qua intelligit homo inimicitias, quas in carne ſua circumfert, hoſtiũ aduerſantium robur, audaciam, inſidias, periculum denique æterni ſupplicij,quod imminet,niſi viriliter,perpetuoque contra ſe ipſum decertet,carnem domando, libidinemq; coercendo. Propterea cum Salomone ad Deum, qui ſolus in tanto diſcrimine opem ferre poteſt,& vult, magna humilitate mentis accurrit, continentiam, & fortitudinem poſtulans. *Sapient. 8.* [Et ſciui, inquit, quia aliter non poſſem eſſe continens,niſi Deus det,& hoc ipſum erat ſapiẽtia,ſcire cuius eſſet hoc donum, adij Dominum,& deprecatus ſum illum. Per continentiam quippe,ait S.Auguſtinus, *Lib.10.Cõfeſſionum, cap.29.* colligimur,& redigimur in vnũ, à quo in multa defluximus. Min⁹ enim te amat (Deum alloquitur) qui tecum aliquid amat,quod nõ propter te amat. O amor, qui ſemper ardes,& nunquam extingueris, charitas Deus meus accende me. Continentiam iubes, da quod iubes, & iube quod vis.

Secundum remedium. Secundum remedium eſt abſtinentia, & carnis afflictio. [Abſtinentia ciborũ, ait S.Gregorius,[contra hoc vitium fortiſſima eſt. *Lib.5.inprimum Regum, c.14.* Si enim ignis libido eſt,ſubtrahis igni materiam, cum cibos ſubtrahis,& vinum præſertim,in quo, vt eſt apud Apoſtolum,luxuria eſt.] Qua de re S.Hieronymus. *Ad Euſtochium de cuſtodia virginitatis.* [Hoc obteſtor, inquit, ſponſa Chriſti vinũ fugiat pro veneno. Hęc aduerſus adoleſcentiam prima arma ſunt dæmonum. Vinum,& adoleſcẽtia duplex incendium voluptatis. Quid oleum flammæ adijcimus? quid ardenti corpuſculo fomenta ignium miniſtramus?]

Tertium remedium. Tertium remedium eſt interioris hominis cuſtodia,& cura: [Principaliter, ait Caſſianus, *Lib.6.c.4.* vitij huius correctio de cordis perfectione deſcendit. Ex quo etiam huius morbi virus Domini voce prodire ſignatur. *Matth.15.* De corde,inquit,exeunt cogitationes malæ,homicidia,adulteria,fornicationes, furta, falſa teſtimonia. Illud ergo eſt primitus expiandũ, vnde fons vitæ,& mortis manare cognoſcitur:dicente Salomone: Omni cuſtodia ſerua cor tuum, quoniam ex ipſo vita procedit. *Prouerb.4.*

Porrò expiationis cordis duplex eſt ratio. Vna eſt abiectio, & expulſio prauarum cogitationum ſtatim ac in animo excitantur, quod præſcribitur ab omnibus Patribus. Altera eſt, vt loco vitioſarum,caſtæ,honeſtęq; cogitationes mẽtem occupent. Vitare, inquit S.Gregorius, *Ibidem.* turpes cogitationes non præualet, qui honeſtas in ſe non habet: quia enim ſemper cogitamus, exquirenda ſunt nobis bona,ne mala cogitemus. Et S.Baſilius: *Conſt. monaſt.c.5.* Illud diligenter pietatis cultor obſeruato,num qua ex incuria in ipſius animo domiciliũ ædificarit praua affectio, & delituerit: nuncubi peruigil illa,ac vehemens in Deum mentis intentio oblanguerit,ne fortè ſpiritus ſanctificatio, & quæ inde in animum promanat illuminatio, obſcurata ſit: vigentibus enim his, quæ diximus, bonis, nullam prorſus rebellionis occaſionem nanſciſcentur hæ corporis affectiones:quippe cùm animus in rerum altiorum cura ſit occupatus, neque corpori vſquam excitandi libidines locum concedat: Si enim cogitãtibus nobis ſæpenumero aliquid de rebus vitæ huius, mente acriter in aliquam cogitationem defixa, neque oculi neque aures muneribus funguntur ſuis,

animuſque relictis ſenſibus in ea commentatione totus inhæret, multò profectò facilius ſi in animis noſtris diuinus amor viguerit, omnis prorſus vel leuiſſima à nobis de libidinibus aberit cogitatio. Quod ſi ſeſe hæ interdum loco paululum commouerint, extemplò eas facillimè in ordinem rediget magnanimis prudentia. Huc pertinent ea quæ de obſeruatione diuinæ legis ad carnẽ animæ ſubijciendam, prædicant Patres; maximè verò S. Auguſtinus: Expedit, inquit, inferius ſubijci ſuperiori, vt & ille, qui ſibi ſubijci vult, quod eſt inferius, ſe ſubijciat ſuperiori ſuo. Agnoſce ordinem, quære pacem. Tu Deo, tibi caro. Quid iuſtius? quid pulchrius? Tu maiori, minor tibi, ſerui tu ei, qui fecit te, vt tibi ſeruiat quod factum eſt propter te: non enim hunc ordinem nouimus, tibi caro, tu Deo: Sed tu Deo, & tibi caro. Si autem contemnis tu Deo, nunquã ſubijcietur tibi caro.

In Pſa. 143.

Quartum remedium. Quartum remedium eſt cuſtodia ſenſuum. [Vt enim, inquit Caſſianus, certa ęgritudine laborantibus vtile eſt, vt cibi noxij ne oculorum quidem obtutibus offerantur, ne quod aſpectus occaſione deſiderium eis lethale gignatur; ita plurimum confert ad depellendum hunc ſpecialiter morbum quies, & ſolitudo.] Quod de omnibus quinq; ſenſibus intelligi, aſſerit Sanct. Auguſtinus his verbis: [Si virginitatem animæ integram ſeruare deſideras, quantum potes, obſerua blandimenta draconis; ne fortè ſi incautus fueris, quinque ſenſus, qui in te ſunt, quaſi quinque virgines, permittas à ſerpente corrumpi. Quicquid enim pulchreſcit viſu, quicquid dulceſcit guſtu, quicquid blanditur auditu, quicquid lenocinatur odoratu, quicquid molleſcit attactu, in his omnibus ſi incauti fuerimus, ſurrepentibus concupiſcentijs malis, animæ virginitatem corrumpi permittimus, & impletur illud, quod per Prophetam dictum eſt: Intrauit mors per feneſtras veſtras:] Eandem rem tractat ſanctus Baſilius cũ ſcribit de virginitate: iubetque ita nos moderari progreſſum ſenſuum ad exteriora, ne ſi ad quę velint, effundãtur, ſupernatantem ſibi interdum animam fluctibus agitent, & ad ſua vitia pertrahãt. Ea item quæ ab exterioribus in animam inuehuntur per ſenſus, anguſtis aditibus ita colare, vt ſordidum nihil in eam penetret: idque in primis agendum cenſet erga tactum, guſtum, & viſum. Porrò tota hæc cura in abnegatione ſenſuũ poſita eſt, quæ tantæ efficacitatis eſſe debet, vt Dominus de ea loquens dixerit ſemel, iterumque: [Si oculus tuus dexter ſcandalizat te, erue eum, & proijce ab ſe: expedit enim tibi, vt pereat vnum membrorum tuorum, quàm totum corpus tuum mittatur in gehennam.] Idẽ addit de manu dextera. Illo ſenſum oculorum, hoc tactum ſignificans: loquebatur autem Dominus tunc de non vidẽda muliere ad concupiſcendũ eã.

Lib. 5 o homiliarum hom. 35.

Hierem. 9.

Lib. 4. de vera virginitate.

Matth. 5. & 18.

Quintum remedium. Quintum remedium eſt conſideratio odij infiniti, quod inſitum Chriſto Domino fuit in luxuriæ vitium, quo iuſtiſſimè incitatus quidlibet, vt illud exterminaret, effecit: nam non ſolùm leges antiquas, quibus prohibetur, renouauit; ſed eas accuratè ſingulari opera, ſermoneque declarauit; illis grauiſſimas pœnas appoſuit: remedia ad huiuſcemodi peccata euitanda, & ſalutaria dedit, & mirifica; ipſo etiam loquendi modo quantum ab eis abhorreret ſignificans: vt cùm ait: [Erue oculum, abſcinde manum, proijce.] Suaſit deinde virginitatem, cęlibatum, quæ Chriſtianæ perfectionis magnam partem eſſe voluit, auxit vtriuſque laudem perpetuitatis vtriuſque commendatione, cuius ipſe primus auctor, & hortator extitit: nec auctor modò, ſed nouum, & ſingulare exemplum. Quippe qui a virgine conceptus, de virgine natus, virginitatis maternæ integritate ſeruata, virgo ita vixit toto vitæ ſuæ tempore, vt nec minimam quidem, licet tentatus per omnia fuerit in alijs abſque peccato, voluptatis huius titillationem experiri voluerit. Et aduerſarij Iudæi, qui, vt canes venatici peruestigarunt omnia dicta eius, & facta, in eius vitam curioſiſſimè inquirentes, ne tenuiſſimæ quidem ſuſpicionis maculæ huius odorem aſſecuti vnquam ſunt, quo eum huius culpæ reum facere ſe poſſe crediderint.

Primum indicium. Primum indicium neceſſarium perfectæ continentiæ, & caſtitatis eſt, cùm homo

homo Dei gratia,& abnegationis virtute eò peruenit, vt ſi experitur carnis ſtimulos,eos ſine ſua culpa patiatur. S.Gregorius hanc appellat perfectionem caſtitatis,& addit: [Non quidem tolli poteſt carni,quod lex carnis membra non moueat,ſed tamen tolli poteſt carni violentia motionis,vt relinquatur ei motus;ſed ei de motui omnis delectationis obſcœnitas auferatur, & ſimplex motus ille ſit,in quo aliqua libidinis turpitudo nõ ſit. Et poſtea, cùm abſtinentes quoſq; diuina gratia perfectè remunerat, à corporalibus eorum motibus omnium obſcœnitatum aculeos tollit; ſed eis ipſos motus naturales deſerit, vt tentari ſemper poſſint,vinci nunquam poſſint, dum id deſerit, quod eis valdè diſplicet, ſed ſic debilitat, quod deſerit, vt præualere victoribus,non permittat.] Confirmat denique id Apoſtoli verbis: [Video aliã legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ.]Item:[Quia debilitatos viderat,qui remanſerant motus, dicit, nulla creatura poterit nos ſeparare à charitate Chriſti. Quid eſt ergo quod deplorat, legem ineſſe membris legi mẽtis repugnantem? niſi quia perfecti viri hoc ipſum, quod ſimplices motus carnis contra voluntatem ſuſtinent, vehementer dolent. Vellent quippe ſic manere in carne, vt contra voluntatem de carne nulla ſuſtinerent: quod quidem quia impoſſibile eſt,præmiſit dicens; Velle adiacet mihi, poſſe autem non inuenio:non enim quod volo bonum, hoc ago,ſed quod odi malum, illud facio: quaſi dicat,vellem eſſe in carne, non ea perfectione, qua perfectus in carne perfectus eſt,ſed ſicut Angeli Dei in cœlo. Sed hoc poſſe non inuenio, quia quandiu mors peccati abſorpta in futura reſurrectione non fuerit,illud,quod in me peccatum inhabitat, mouet me contra me]S.Auguſtinus idem ſentit, aitque, [concupiſcentiam quis ambigat, poſſe minui,non poſſe conſumi?]

In primum Regum lib. 5.c. 11. Lib. 6. moral.c.17.

Rom. 7. Rom. 8.

Lib. contra Iulianum. c.5.& lib.2. circa finẽ.

Secundũ indicium. Ibidem.

Secundum indiciũ eſt præuentio prauæ cogitationis,aut ſubita & facilis victoria eiuſdem, cùm ſe ingerit animo. Hoc idem affirmat S. Gregorius: [Ad Sanctorum,]inquit,[conflictum aliquãdo immunda cogitatio preuenit:aliquãdo inſurgentem ſibi ſentiunt legem carnis contra legem mentis:ſed quia victores iam ſunt;hoſtes in fugam verſos non timent,ſi ad pugnam redeunt, quia cum eis pariter pugnare non poſſunt;nã cùm praua cogitatio obuiat, prius eam abijciunt, quàm de eius ſuggeſtione caro moueatur. Bene ergò de electorum perfecta victoria dicitur, quia diſperſi ſunt alij,& duo pariter ex eis nõ ſunt relicti; quia per macerationem corporis in tantum proficiunt culmen perfectionis, vt ab eis quicquid à carne, quicquid à mente ingeritur, leuiter ſuperetur,dum conuenire in pugnam non finitur. Et hanc quidem victoriam de omnibus ſenſibus corporis electi percipiunt.]

Tertium indicium. Li.1.de nuptijs,& concupiſcẽtia, c.27.

Tertium indicium eſt diminutio concupiſcentiæ, quamuis enim hæc nõ omnino tollitur,virtute tamen,& frequenti abnegationis vſu frangitur: [Deſideria carnis,]inquit S, Auguſtinus, [ſunt in alijs maiora,in alijs minora, prout quiſq; in hominis interioris nouitate profecerit.] Ex qua ſancti Auguſtini doctrina, accedente ſimul aliqua experientia,cum ſtudio perfectionis coniuncta, exiſtunt aliqua alia indicia, quæ dat Caſſianus, quæ nos etiam hic ponemus ad proficiẽtem excitandum ad amorem caſtitatis, & laborem abnegationis.

Quartũ indicium. Collation. 12. c.7.

Quartum indicium:ad hunc amorem accendunt maximè hominis animũ gradus caſtitatis, quos recenſet idem Auctor his verbis: [Primus eſt, ne vigilans impugnatione carnali monachus elidatur. Secundus, ne mens illius voluptarijs cogitationibus immoretur.Tertius ne fœmineo, vel tenuiter ad concupiſcentiam moueatur aſpectu. Quartus, ne vigilans vel ſimplicem carnis perferat motum. Quintus, ne cùm memoriam generationis humanæ, vel tractatus ratio, vel neceſſitas lectionis ingeſſerit, ſubtiliſſimus mentem voluptariæ actionis perſtringat aſſenſus, ſed velut opus quoddam ſimplex, ac miniſterium humano generi neceſſariò contributum, tranquillo, & puro cordis contempletur intuitu, nihilq; amplius de eius recordatione concipiat, quàm ſi operationem laterum mente pertractet. Sextus gradus eſt, ne illecebroſis phantaſmatibus fœminarum, vel dormiens illudatur.

Hæc

Cap. 10. 20 21. & 22. Hæc Caſſiani doctrina ſimilis eſt illi, quam tradidit in ſexto inſtitutionum libro: videturq; contraria ſententijs ſanctorum Patrum, Auguſtini præſertim, & Gregorij, qui aſſerũt motus carnis tolli nõ poſſe, & concupiſcentiã non poſſe conſumi: fauere etiam illis, qui cũ Stoicis apathian laudant, & vt finem proficientibus propoſitum volũt. Quare piè exponendus eſt Caſſianus: primùm quidem, vt id velit dicere, perfectum hominem, Dei gratia id faciente, ad eum caſtitatis gradũ poſſe conſcendere, in quo conſtitutus cõcupiſcentiæ ſtimulos vix, ac ne vix quidẽ ſentiat: perinde ac ſi eius incitamenta omnino iam eſſent extincta; quod ille ſignificat, cùm ita ſcribit: *Collatione 12. c. 12.* [Magna, ac mirifica ſunt, nec vlli hominum, niſi his tantum, qui experti ſunt nota, quæ Dominus fidelibus ſuis, adhuc in illo corruptionis vaſculo conſtitutis *Pſ. 138.* ineffabili liberalitate largitur. De quibus Propheta, Mira opera tua.] Et paulò pòſt: [Quis enim non obſtupeſcat opera Dei, cùm illum ignem libidinis, quẽ naturalem antea, & velut inextinguibilem eſſe credebat, ita refrixiſſe perſenſerit, vt ne ſimplici quidem corporis motu ſe ſentiat incitari?] Et quidem aliquibus donum hoc diuinitùs fuiſſe conceſſum dubitat nemo, qui vel leuiter ſanctorum virorum res geſtas attigerit.

Deinde quanquam Caſſianus videtur velle abrogare omnem motionẽ carnis etiã in dormientibus, nihilominus ipſemet alicubi ſignificat, in perfectis etiã viris remanere ſenſum aliquem huiuſmodi motionũ, quem nõ putat de caſtitatis *Cap. 11.* perfectione quicquã detrahere: ſic enim ait in ipſamet eadem collatione, in qua adeò ſeuerus eſt aduerſus carnis ſtimulos: [Quod autẽ per hoc ineuitabilẽ com motionẽ carnis aſſeritis, quod vrina cũ veſicã iugi ſtillatione repleuerit, quieta ſuſcitet membra, licet veris ſectatoribus puritatis ad obtinendã eã nihil præiudicet iſta cõmotio, quã hæc ſolet interdũ etiã per ſoporẽ neceſſitas excitare: ſciendũ tamen eſt, quod ita ſi cõmota fuerint membra ad quietem propriam reducantur caſtitatis imperio, vt nõ modo cum nullo pruritu, ſed nec cum minima quidẽ libidinis recordatione ſedentur.] Addit ita temperatè aquam bibendam, vt illũ ineuitabilem corporis motum non ſolũ rariſſimum, verum etiam lentum reddat, ac tepidum, frigidumque, vt ita dicã, ignem, & abſque vllius aduſtionis ardore rorãtem ſuſcitet flammam, inſtar Mo- *Exod. 3.* ſaicæ viſionis rubi ardentis, & nõ com- *Daniel. 3.* buſti: fornacis etiam Chaldaicæ: deniq; *Eſaia 43.* vt incipiamus in corpore poſſidere: [Cùm ambulaueris per ignem nõ combureris, flamma nõ ardebit in te.] Quod etiam in fine collationis expreſſit, cùm ſic ſcripſit: [Hæc eſt conſummatio caſti- *Cap. 16.* tatis, vt vigilantem monachũ oblectatio libidinis nulla perſtringat, & quieſcentẽ ſomniorum non fallat illuſio: ſed cum dormienti tantum per ſopitæ mentis incuriam commotio carnis obrepſerit, quemadmodum ſine vlla titillatione voluptatis excitata eſt, ita etiam ſine vllo pruritu corporis conquieſcat.] Permittit igitur motum carnis, & corporis, & in vigilantibus, & dormiẽtibus, ſed exutum in perfectis viris oblectatione, voluptate, pruritu.

Quintum indicium eſt feruens caſtita- *Quintũ indicium.* tis zelus, quo optemus, liberari de corpore mortis huius, hoc eſt, de ſtimulis illis etiã naturalibus carnis, & de ſomniorum quoq; ludibrijs, & corruptionibus, quantum diuino munere nobis concedi tur. Quæ fuerunt S. Auguſtini & aliorum *Lib. 10. confeſſionum, c. 30.* vota, & preces: [Numquid,]ait, [non potens eſt manus tua, Deus omnipotens, ſanare omnes languores animæ meæ, atq; abundantiore gratia tua laſciuos motus etiam mei corporis extinguere? Augebis, Domine, magis magiſq; munera tua in me, vt anima mea ſequatur me ad te concupiſcentiæ vitio expedita, vt nõ ſit rebellis ſibi.] Legantur quę ſcribit etiam *Li. 12. c. 15* ſuper Geneſim.

Sextum indicium eſt diligentiſſima *Sextũ indicium.* ſenſuum cuſtodia: qua de re multa Pattes: ſed admirandum eſt vt ingenij, ſic ſpiritus acumen in S. Auguſtino, quo culpas etiam leuiſſimas in vſu ocu'orũ, & aurium cernit: deijſque à Domino veniam precatur. Loquens enim de ſa- *Lib. 10 confeſſionum, c. 23.* cro pſalmorum cantu, ſic ait: [Cùm mihi accidit, vt me amplius cãtus, quàm res, quæ canitur, moueat, pœnaliter me *Cap. 24.* peccare confiteor: & tunc mallem non audire cantantem.] Commemorans itẽ non mulierum, aut adoleſcentulorũ pul

chri-

Digitized by Google

chritudinem,& aſpectum, ſed colorum,
& aliarum rerum creatarũ formas [Reſi
ſto,] inquit, [ſeductionibus oculorum,
ne implicentur pedes mei, quibus ingre-
dior viam tuam, & erigo ad te inuiſibi-
les oculos, vt tu euellas de laqueo pedes
Pſal. 120. meos. Tu ſubinde euellis eos, nam illa-
queantur. Tu non ceſſas euellere, ego au
tem crebrò hæreo, vbique ſparſis inſi-
dijs, quoniam non dormies, neq; dormi
tabis, qui cuſtodis Iſrael.]

De Auaritiæ abnegatione.

CAPVT XVI.

Natura auaritia. NON poterat Apoſtolus aua
Col. 3. ritiam deteſtabiliorem red
Lib. 11. de ciuit. Dei, c. 25. dere, quàm nominãdo ido-
lorum ſeruitutem, & hoc
ideò, quia, vt ait S. Auguſti
nus: [Peruerſi, & auari frui volunt num-
mo, vti autem Deo: quoniam non num-
mum propter Deum impendunt, ſed
Deum propter nummum colunt: quia ni
mirum, licet Deum agnoſcant, & reue-
reantur tanquam rerum omnium paren
tem, immoderato tamen affectu, quo in
ſordibus pecuniæ inhæreſcunt, eum vlti-
mum ſui finem, & ſummum bonũ eſſe,
re, & facto negare videntur. Itaque in pe
cunia conquieſcunt: ac ſi nulla Dei cura,
& prouidentia egere deberent vnquã]
Quod ſanè immane ſcelus eſt, & ab eo-
dem patre alibi cum hæreſeos crimine
Li. 4. de baptiſmo. 9. donat. c. 4. & 5. comparatum. Proprietas autem auari-
tiæ præcipua eſt auiditas inexhauſta plu
ra ſemper poſſidendi, quæ nulla copia,
diuitijs nullis ſatiari poſſit: quam ſequi-
tur etiam crudelitas inſatiabilis, quã aua-
ri in alios homines adhibent, vt eorum
bonis ſuas libidines expleant: vt eos pro
Homi. 9. 1. Cor. 3. homil. 11. 1. Cor. 4. homil. 23. 2. Cor. 11 homil. 15. c. 5 & 23. c. 10 & 19. 2. Cor. 9. pterea peiores vrſis, & lupis, & Dæmo-
nibus ipſis ſimillimos vocet S. Chryſo-
ſtomus: apud quem peſtis huius deteſta-
tionẽ quiſq; facile legere poterit in eius
libris, præſertim in Epiſtolam ad Corin-
thios.

Duobus autẽ modis auaritiæ tentatio
nibus homines pulſantur: vno videlicet
illi, qui in mundo ſunt, nec de nuncio re
bus terrenis remittendo cogitant: altero
autem qui perfectionem Euangelicam
propoſitam habent. Priores enim [tan-
quam deuictos,] inquit S. Gregorius, *Prior modus.*
[quaſi ex ratione ſolet exhortari cùm di *Lib. 31. moralium ca. 17.*
cit, Valde ſine culpa eſt, quod quædã ha-
benda concupiſcis: quia non multiplica
ri appetis, ſed egere pertimeſcis, & quod
malè alius retinet, ipſe melius expẽdis.]
Et alibi: [Sæpe etiam quod auaritia ex ap *Lib. 2. ſuper Ezechielẽ, homil. 20.*
petitu ſuggerit, neceſſitatem putat: &
cùm minora ſufficiant, docet maiora
deeſſe, atq; incautus animus quandam
quaſi neceſſitatem patitur, quam parit,
& cùm minima ſunt, quæ deſiderat, ſuã
ſibi auaritiam aliquo modo excuſat.] In
hoc numero ponendi ſunt homines illi
Eccleſiaſtici, quos occupat auaritia:
quos deplorat idem ſummus Pontifex:
[Tenet enim,] inquit, [captiuum cor ſæ-
ua cupiditas, & licitum ſuadet eſſe ma-
lum, quod imperat. Quis igitur poſt
hoc locus contra auaritiam tutus eſſe
præualeat, ſi Dei illi à prauis ſacerdoti-
bus aperiatur Eccleſia? quando ouium
ſepta inuiolata cuſtodiet, qui intrare lu-
pum inuitat.

Poſteriores verò nempe perfectionis *Alter modus.*
ſtudioſos homines aliter aggreditur: vel
ad modum, quem ſcribit S. Bernardus: *Sermone 4. de aduẽtu.*
[Videmus,] inquit, [pauperes aliquot,
qui ſi verã haberent paupertatem, non
adeò puſillanimes inuenirentur, & tri-
ſtes, vtpote reges, & reges cœli. Sed hi
ſunt, qui pauperes eſſe volunt, eo tamen
pacto, vt nihil eis deſit, & ſic diligũt pau-
pertatem, vt nullã inopiã patiantur:] vel
certè ad eum modũ, quem, particulatim
tentationes huius generis explicans Caſ
ſianus, ponit in hæc verba: [Hæc multos *Lib. 7. Inſtit. c. 7.*
quoſdã, & rationabiles colores, ob quos
reſeruare ſibi aliquid pecunię monachus
debeat, vel parare, deſcribit: nã & ea, quę
præbentur in monaſterio quæritur non
eſſe ſufficientia, & ſano, robuſtoq; corpo
re, vix poſſe tolerari: quid faciendum ſit,
ſi valetudo mala carnis emerſerit, mona
ſterij præſtationem eſſe pertenuem, &
negligentiam erga ægrotantes maximã:
ipſum etiam veſtimentum non ſufficere,
quod præbetur: & niſi parauerit ſibi via-
tici ſumptus, & euectionis tranſmarinæ
mercedem, non poſſe cùm voluerit trãſ
migrare. Itaque cum huiuſcemodi co-
gitationibus illaqueauerit mentem, qua
liter vnum ſaltem denarium acquirere
poſſit, excogitat. Tũ deinde diuturna vi-
ta pro-

ta promittitur, ſenectus incurua, infirmitates diuerſæ, & prolixæ, quæ niſi maior ſumma in iuuentute fuerit præparata, tolerari in ſenecta non poſſunt.] Ibidem plura, quæ vtinam omnia non etiam in homines noſtri temporis religioſos, & paupertatē ſolenni voti religione profeſſos, dici poſſint.

Effectus auaritiæ. *Lib. 31. moraliū c. 31.* *2.2.q.118. art. 8.* Effectus auaritiæ recenſentur à sācto Gregorio hoc modo: [De auaritia proditio, fraus, fallacia, periuria, inquietudo, violentiæ, & contra miſericordiam obdurationes cordis oriuntur.] S. Thomas: [Quia,] inquit, [auaritia eſt ſuperfluus amor habendi diuitias, in duobus excedit; primò enim ſuperabundat in retinendo: & ex hac parte oritur ex auaritia obduratio contra miſericordiam, quia ſcilicet cor auari non emollitur, vt de diuitijs ſuis ſubueniat miſeris. Secundò ad auaritiam pertinet ſuperabundare in accipiendo: & ſecundùm hoc auaritia poteſt conſiderari dupliciter: vno modo ſecundùm quod in affectu, & ſic oritur inquietudo, in quantum ingerit homini ſolicitudinem, & curas ſuperfluas: alio modo poteſt conſiderari in effectu, & ſic acquirendo aliena vtitur aliquando quidem vi, quod pertinet ad violentias, quandoque autē dolo, quod ſi fiat verbo; fallacia erit quātum ad ſimplex verbum; periurium autem, ſi addatur confirmatio iuramenti. Si autem dolus in opere committitur, ſic quantum ad res erit fraus, quantum ad perſonas proditio, vt patet de Iuda, qui ex auaritia prodidit Chriſtum.]

Primum remedium. Primum remedium eſt grauitas peccati auaritiæ, de qua initio capitis loquebamur: hæc enim ſi perpendatur, facilè auocat hominem à cupiditate rerum terrenarum: præſertim quia ſcelus hoc non ſolum per ſe immane eſt, ſed eſt etiam principium, & cauſa aliorum peccatorum: [Qui feſtinat ditari,] inquit Sapiens, [non erit innocens. Profectò enim,] ait ſanctus Gregorius, [qui augere opes ambit, vitare peccatū negligit, et more auium captus, cùm eſcam terrenarum rerum auidè conſpicit, quo ſtranguletur peccati laqueo, non agnoſcit.] Quā etiam ob rem ſcribit Apoſtolus: [Qui volūt diuites fieri, incidūt in tentationē, & laqueum diaboli, & in deſideria multa inutilia, & nociua, quæ mergunt homines in interitum.] Quare diuitiæ laquei ſunt, & tentationes: immò [radix omnium malorum,] vt idem ait, [cupiditas eſt.] Igitur poteſt etiam cauſſa eſſe impœnitentiæ: ac tunc, [quid prodeſt homini, ſi vniuerſum mundum lucretur, animæ verò ſuæ detrimentum patiatur?]

Prou. 28. *Lib. paſtoral. par. 3. c. 21.* *1. Tim. 6.* *Ibidem.* *Matth. 16.*

Secundū remedium. *Lib. 15. moralium, c. 13.* Secundum remedium contentum eſſe paucis, vt eſt natura, ſicq; magnis moleſtijs liberari. S. Gregorius in illa Iob verba. [Cùm ſatiatus fuerit, arctabitur, & omnis dolor irruet ſuper eum; ait, omnis dolor ſuper eum irruit, quem & hic prius pœnæ concupiſcentiæ, poſtmodū verò cura cuſtodiæ, & illic quandoq; pœna vltionis cremat. Mira autem eſt ſecuritas cordis aliena non quærere, ſed vniuſcuiſq; diei victu contentum manere.] Et huc pertinent quæ idem in paſtorali ſcribit: [Quæ eſt illa pietas cum ſuffi- *P. 3. c. 21.* cientia, ab Apoſtolo laudata, & prius à Salomone expetita.] Ad quam complectendam facilè adducitur homo, ſi, vt idem Sanctus docet, [verbis admonentis, quàm fugitiua ſit vita monſtretur, ſi eorum ad medium memoria deducatur, qui & ditari in hoc mundo diu conati ſunt, & tamen in adeptis diuitijs diu manere nequiuerunt: quibus feſtina mors repentè, & ſimul abſtulit, quicquid eorum nequitia nec ſimul, nec repentè cōgregauit: qui non ſolùm hic rapta reliquerunt, ſed ſecum ad iudicium cauſſas rapinæ detulerunt.

Tertium remedium. Tertium remedium eſt, ſi abundant diuitiæ, liberalitas: officijs enim virtutis vitium contrarium paulatim conuellitur. Ad quam rem faciunt omnia, quæ de eleemoſynis in ſcripturis, & apud ſanctos Patres ſcripta reperiuntur. Et hæc remedia ſufficiant mūdanis hominibus, vt declinent auaritiam. Nunc aliqua dicenda, quę religioſos homines iuuent ad hanc peſtem fugiendam.

Quartū remedium. *Lib. 30. moraliū, c. 16.* *Pſal. 30.* Quartum remediū. Tam ſanctus Gregorius, quàm Caſſianus referunt cauſſā auaritiæ religioſorum hominum in perniencioſiſſimā tepiditatem: [Auaritia,] inquit ſanctus Gregorius, [nō ſolet euenire illis, qui viriliter currūt in via Domini, quibus dicitur, Viriliter agite, & confortetur cor veſtrū, ſed his maximè, qui

effœmi-

effœminato greſſu gradientes per blan-
Lib.7.c.1. dimenta ſeculi reſoluuntur.] Et Caſſia-
nus ait, naſci hoc vitium ex torpidæ
mentis ignauia: quare fugandus eſt te-
por cordis, & ſanãdus languor animi, vt
pellatur auaritia. De tepore autẽ poſtea
agendũ nobis eſt vniuersè: nũc teporẽ,
qui auaritiam generat, perſequimur.

Quintũ remedium. Quintum remedium eſt cogitatio vti
liſſima peccatorum huius generis, quo-
rum mentio fit in ſacris litteris, & pęna-
rum, quas de illis dederunt Deo, & homi
nibus, auctores eorum: de quibus ſic Caſ
Lib.7.c.14. ſianus: [Giezi,] inquit, [ea, quæ ne antè
4.Reg.5. quidem poſſederat, volens acquirere,
non modò gratiam prophetiæ non me-
ruit poſſidere, quam per ſucceſſionem
velut hæreditariam à ſuo habuit magi-
ſtro ſuſcipere; verùm etiam è contrario
æterna lepra ſancti Eliſæi maledictione
perfunditur. Iudas autem volens reſume
re pecunias, quas antea Chriſtum ſecu-
tus abiecerat, non ſolum ad proditionẽ
Domini lapſus, Apoſtolatus perdidit
gradum, ſed etiam vitam ipſam finire nõ
meruit communi exitu, eamque violen-
Act.5. ta morte concluſit. Ananias verò, &
Saphira reſeruantes partem quandam
ex his, quæ poſſederant, apoſtolico ore
morte mulctantur.

Sextum remedium. Sextum remedium eſt amor pauper-
tatis Euangelicæ, quæ maximè nititur
ſpe in Dei optimi, & maximi prouiden-
Hebr.13. tia, qui dicit: [Non te deſeram, neque de-
Deut.31. relinquam:] & de qua Dominus, cùm
Luca 12. auarum deſcripſiſſet, concludens: [Sic
eſt qui theſaurizat, & non eſt in Deum
diues.] Addit: [Nolite ſoliciti eſſe a-
nimæ veſtræ quid manducetis, & corpo-
ri, quid induamini, Pater veſter ſcit,
quoniam his indigetis.] Et poſt multa
amantiſſimè dicta: [Nolite timere puſil
lus grex, quia complacuit Patri veſtro
dare vobis regnum.

Oportet autem, vt amori paupertatis
comes ſit obedientia religioſis legibus,
quæ de paupertate conſtitutæ ſunt, pro-
priæ in vnoquoque religioſorum ordi-
ne. Si enim ab eis vel tantillum diſceda-
tur, maximam neceſſe eſt aperiri ianuam
ad perniciem paupertatis, & totius diſci
plinæ, quæ ab ea pendet. Idcirco etiam
minima quęque paupertati nõ congruẽ-
tia abijcienda ſunt, & deteſtanda, tan-
quàm perfectioni inimiciſſima. [De aua *Lib. Inſt.7.*
ritia,] inquit Caſſianus, [erit ſumma vi- *21.*
ctoria, ſi nec minuto quidem nummo
conſcientia monachi polluatur: impoſſi
bile namque eſt, eum, qui victus exigua
ſtipe concupiſcentiæ ſemel in corde ſuo
radicem ſuſceperit, non maioris deſide-
rij protinus incendio conflagrari. Ideo-
que non ſolum pecuniarum eſt cauenda
poſſeſſio, verùm etiam voluntas ipſa ab
animo penitus extrudenda: non enim tã
effectus philargyriæ vitandus eſt, quàm
affectus ipſius radicitus amputandus.]
Et ſanè monſtro ſimilis eſt religioſus il-
le, hoc eſt, conflatus ex homine munda-
no, & religioſo, qui quæ reliquiſſe profi-
tetur, cùm Deo ſe conſecrat, reipſa poſ-
ſidet Deo iam conſecratus. Et eò de-
formius monſtrum eſt, quò fortaſſis quis
neglecto ampliori patrimonio, nullius
momenti rebus quaſi aranearum tel.s
muſca, irretitus tenetur. Scitum eſt cer-
tè dictum illud S. Baſilij aduerſus Sena- *Lib.7.c.19.*
torem quendam, quem dicit Caſſianus,
mundo ſpreto, quædam ſibi de ſuis facul
tatibus reſeruaſſe, [& Senatorẽ,] inquit,
[perdidiſti, & monachum non feciſti.]

Septimum remedium eſt exemplum *Septimũ remedium.*
Chriſti Domini, qui auaritiæ inimiciſſi-
mus fuit, & verbis, & factis. Paupertimã
vitã prætulit omnibus mundi huius com
modis. Pauper in ſtabulo natus; in do-
mo, in ſinu parentum pauperum educa-
tus; paupertimè vixit, immò mendicus
alienis opibus ſuſtentatus, & longè pau-
perior, atque adeo nudus in cruce mor-
tuus eſt, in alienum ſepulchrum inferen-
dus. Vt meritò dixerit: [Vulpes foueas
habent, & volucres cœli nidos, Filius au *Luca 9.*
tem hominis non habet vbi reclinet ca-
put ſuum.

Primũ indiciũ, quo cognoſcitur cura *Primum indicium.*
tioni vicinus auarus, nõ tam in ipſo aua-
ro eſt, quàm extra: aut ſi in ipſo eſt, ab ijs,
quæ extra ſunt, emanat. Eſt enim auari-
tia vitiũ, quod, vt ait Caſſianus: [Sine vlla *Lib.7.c.5.*
præcedẽte naturali occaſione cõcreſcit,
ſed ſolius corruptæ, ac malæ voluntatis
arbitrio, & cùm nulla habeat in no-
bis de naturali inſtinctu principia, ex-
trinſecus contrahitur.] Hoc eſt, non
habet in homine eos impetus appeti-
tus, quos habet fornicatio, gula, & ira.
Ob id maiorem vim ad illud in homi-
ne pro-

Digitized by Google

ne progignendum habent rerum exter-
narum ſpecies: vt propterea auaritia ap-
1.Ioan.2. pelletur à S Ioanne[concupiſcentia ocu
lorum]Inde igitur expectandum reme
dium, vnde malum exortum eſt: vt vide
licet auarus calamitatibus concutiatur,
aut in fortunæ, quæ vocant, aut etiam in
Pſal. 106. corporis bonis. [Clamauerunt enim ad
Iſaia 26. Dominum cum tribularentur]Et [Ve-
xatio dat intellectum]Tunc enim aua-
ri ſi id non alia ratione obtineri poteſt
ab huiuſmodi hominibus, vel inuiti fa-
tentur, ſpinas eſſe diuitias, & neceſſe
eſſe facere ſibi amicos de mamona ini-
quitatis, vt cùm deficiunt, recipiantur in
æterna tabernacula. Et dum in labore
hominum ſunt, ſi adhuc non didicerunt
bene, deſinunt certè male facere, abſti-
nentq; à pauperum hominum vexatio-
nibus. & ſenſus ipſe, metusq; malorum
illis ſalutis initium al quod eſt.

Secundum indicium. Secundum indicium recuperandæ va
letudinis, & auaritiam depellendi in ho-
mine religioſo nō occurrit maius, quàm
ſi magno animo obtemperet legibus ſui
ordinis, ac nulla mercede in vinea Domi
ni elaboret:& gratis det, quod accepit:
reliqua autem petat ex capite de renun-
ciatione:& quę ſint verę diuitię religioſi
Li.1.c.10. cognoſcat ex his, quæ ſcribit S. Auguſti-
nus De ciuitate Dei.

De Iræ abnegatione.

CAPVT XVII.

Natura iræ. Homil. de ira.

SANCTVS Baſilius:[In
dignatio,]inquit, [& ira
plurimum inuicem diffe-
runt: eſt enim indignatio
ſtimulus quidam breuis,
& ſubitus, acutuſque paſſionis vapor: ira
verò permanens, ac diuturna triſtitia,
aptaque ſeſe otioſè vlciſci, veluti libido
quædam ſe vindicandi. Animaduerte-
re verò opus eſt, quod vtroque modo, &
affectu homines delinquant, vel furore
ſubitò contra irritantes commoti, vel
per dolos, & inſidias eos, à quibus patiũ-
tur iniuriam circumuenientes, quæ am-
bo nobis omnino cauenda.

Ibidem. Iræ proprietates explicant S. Baſilius,
Lib. 5. mo- & S Auguſtinus, & alij, ſed S. Gregorius
ral. c. 31. commemorat, vt ſolet, accuratiſſimè:
[Exuit hominem ſimilitudine Dei, qui
tranquillitate iudicat, dilaniat enim mē-
tem, vt nec ſibimetipſi congruat. Per Prouer. 22.
iram,] inquit, [ſapientia perditur, vt
quid, quove ordine agendum ſit, omni
no neſciatur. Ira, ait Salomon, in ſinu
ſtulti requieſcit. Per iram vita amitti- Eccleſ 7.
tur, etiam ſi ſapientia teneri videatur,
ſicut ſcriptum eſt: Ira perdit etiam pru-
dentes. Per iram iuſtitia relinquitur,
ſicut ſcriptum eſt: Ira viri iuſtitiam Dei
non operatur. Per iram gratia vitæ ſo- Iacobi 1.
cialis amittitur. Noli, inquit Sapiens, Prouer. 22.
eſſe aſſiduus cum homine iracundo, ne
diſcas ſemitas eius, & ſumas ſcandalum
animæ tuæ. Et idem: Quis poterit ha-
bitare cum homine, cuius ſpiritus faci-
lis eſt ad iraſcendum? quia qui ſe ex hu-
mana ratione non temperat, neceſſe eſt,
vt beſtialiter ſolus viuat. Per iram con- Prouer. 16.
cordia rumpitur, ſicut ſcriptum eſt: Vir Epheſ. 4.
animoſus ſuſcitat rixas. Per iram lux ve-
ritatis amittitur, ſicut ſcriptum eſt: Sol
non occidat ſuper iracundiam veſtram:
quia cum menti iracundia confuſionis
tenebras incutit, huic Deus radium ſuæ
cognitionis abſcondit. Per iram ſancti
Spiritus ſplendor excutitur: cōtra quod
ſcriptum eſt: Super quem requieſcet Eſaia 66.
ſpiritus meus, niſi ſuper humilem, &
quietum? Si ergo ira quietem mentis
ſubtrahit, ſuam S. Spiritui habitationē
claudit: cuius receſſione animus vacuus
ad apertam mox inſaniam ducitur: nam
iræ ſuæ ſtimulis accenſum cor palpitat,
corpus tremit, lingua ſe præpedit, facies
igneſcit, exaſperantur oculi, & nequa-
quam recognoſcuntur noti. Lingua qui-
dem clamorem format, ſed ſenſu quid
loquatur, ignorat. In quo itaque iſte
furioſo diſſimilis eſt, qui actionis ſuæ
conſcius non eſt? vnde fit plerumque,
vt vſque ad manus ira proſiliat, & quò
ratio longius recedit, audacior exurgat.
Aliquando in maledictionis iaculum lin
guam vertit: Fratris namque interitum
precibus expoſcit: ſitque vt voce, & vo-
to homicidium peragat.] Et paulò pòſt
diuerſa iræ genera numerans ait:[Scien-
dum eſt quod nonnullos ira citius acce-
dit, facilius deſerit, nonnullos verò rardè
quidem commouet, ſed diutius tenet:
alij namque accenſis calamis ſimiles dũ
vocibus perſtrepunt, quaſi quoſdam ac-
cenſio-

Digitized by Google

cenſionis ſuę ſonitus reddunt, citius quidem flammam faciunt, ſed proximus in fauilla frigeſcunt: alij autem lignis grauioribus, durioribuſque non diſpares, accenſionem tardè ſuſcipiunt, ſed tamē accenſi ſemel, difficilius extinguuntur: alij autē, quod eſt nequius, & citius iracundiæ flammas accipiunt, & tardius deponunt: nonnulli verò has, & tardè ſuſcipiunt, & citius amittunt.] In quibus nimirum quatuor modis liquidò agnoſcimus, quia & ad tranquillitatis bonum vltimus pluſquam primus appropinquat, & in malo ſecundum tertius ſuperat.

Tentatio autem iræ, eſt ea ipſa cauſſa, quam iratus ſe iuſtam putat habere ſuæ iracundiæ, cùm iraſcitur: nemo enim ſine cauſſa iraſcitur, vt propterea ira ſemper ſit cum imagine ſaltem, rationis cōiuncta; quamuis eadem initium inſaniæ nominetur, quia errore ſuæ opinionis fallitur, qui vitioſè excandeſcit. Ira, inquit idem S. Gregorius alibi, [deuictum cor, quaſi ex ratione ſolet exhortari, cùm dicit: Quæ erga te aguntur, æquanimiter ferri non poſſunt: immò hæc patiēter tolerare peccatum eſt, quia ſi non eis cum magna exaſperatione reſiſtitur, contra te deinceps ſine menſura cumulantur.

Lib. 31. moral. c. 17.

Effect⁹ iræ. *Ibidem.*

Effectus iræ ſunt hi, auctore eodem S. Pontifice: [Rixæ, tumor mentis, contumeliæ, clamor, indignatio, blaſphemię.] S. Thomas ſic explicat: [Ira poteſt tripliciter conſiderari: vno modo, ſecundum quod eſt in corde, & ſic ex ira naſcuntur duo vitia: vnum ex parte eius, contra quem quis iraſcitur. quem reputat indignum, vt ſibi tale quid fecerit, & ſic ponitur indignatio; aliud autem vitium eſt ex parte ipſius, in quantum ſcilicet excogitat diuerſas vias vindictę, & talibus cogitationibus animum ſuum replet, & ſic ponitur tumor mentis. Alio modo conſideratur ira, ſecundum quod eſt in ore, & ſic ex ira duplex inordinatio procedit, vnaquidem, ſecūdum hoc, quod homo in modo loquendi iram ſuā demonſtrat, & ſic ponitur clamor, per quem intelligitur inordinata, & confuſa locutio, vt racha: alia etiam eſt inordinatio, ſecundum quod aliquis prorumpit in verba iniurioſa, quæ quidem ſi ſint contra Deum, erit blaſphemia; ſi autem contra proximum, contumelia. Tertio modo conſideratur ira, ſecundum quod procedit vſque ad factum, & ſic ex ira oriuntur rixę, per quas intelliguntur omnia nocumenta, quæ facto proximis inferuntur ex ira.] Lege etiam quæ Caſſianus habet initio octaui libri.

22. q. 158. artic. 7. *Primo.* *Secundo.* *Tertio.* *Cap. 1.*

Primum remedium.

Primum remedium proponitur à S. Gregorio his verbis: [Mens ſollicita antequam agere quodlibet incipiat, omnes, quas pati poteſt, ſibi contumelias proponat: quatenus Redemptoris ſui probra cogitans ad aduerſa ſe præparet: quæ, nimirum, venientia tantò fortius excipit, quantò ſe cautius ex præſcientia armauit: qui enim improuidus ab aduerſitate deprehenditur, quaſi ab hoſte dormiens inuenitur, eumque citius inimicus necat, quia non repugnantē perforat: nam qui mala imminentia per ſollicitudinem prænotat, hoſtiles incurſus quaſi in inſidijs vigilans expectat: & inde ad victoriam valenter accingitur, vnde neſciens deprehendi putabatur. Solerter ergo animus ante actionis ſuæ primordia cuncta debet aduerſa meditari; vt ſemper hæc cogitans, ſemper contra hæc thorace patientiæ munitus, & quidquid acciderit, prouidus ſuperet: & quidquid acceſſerit, lucrum putet.] Et quia hic S. Gregorius monet vt Redemptoris noſtri probra interim cogitētur, affero alterum remedium ex S. Baſilio. Sic enim.

Homil. de ira. *Secundū remedium.* *Ioan. 8.*

Si ſtultus, & indoctus appellaberis, reminiſcere eorum, quæ à Iudæis iactata ſunt in veram ſapientiam: Samaritanus es, & Dæmonium habes. Alapa, ſeu pugillo cæſus es? Expuit aliquis in faciem? eadem & Dominus eſt paſſus: nec enim ab expuentibus, aut cædentibus faciem auertit. Calumniā pateris? & paſſus Dominus. Tua laceratur veſtis: & à Domino quoque veſtis per vim extracta, & ſuper eam miſſæ ſortes. Nondum condemnatus es, nondum cruci affixus. Multa tibi toleranda, vt ad eius imitationem peruenias. Talia, & horum ſimilia tibi ſuccurrant, mentiſque tuæ impetum, ac iram compeſcant. Similes namque præparationes, & animi diſpoſitiones, morſus cordis, & impulſus facile delebunt, & animi cogitatio-

nes

nes in tranquillum ſtatum deducent.

Tertium remedium. Tertium remedium ex eodem S. Gregorio petatur: [Modus,] inquit, [ſeruandę manſuetudinis eſt, vt cùm alienos exceſſus inſpicimus, noſtra quibus in alijs exceſſimus delicta cogitemus. Conſiderata quippe infirmitas propria, mala nobis excuſat aliena: patienter namque illatam iniuriam tolerat, qui piè meminit, quod fortaſſe adhuc habeat, in quo debeat ipſe tolerari; & quaſi aqua ignis extinguitur, cùm ſurgente furore animi, ſua cuique ad mentem culpa reuocatur: quia erubeſcit ſibi peccata non parcere, qui vel Deo, vel proximo ſæpe ſe recolit parcenda peccaſſe.]

Primum indicium. Primum indicium victoriæ alicuius iræ eſt, cohibere ſaltem externos motus, ſi internos non ita facilè, aut citò poſſumus. [Si aliquid animo pateris,] ait S. Baſilius, [ſaltem in te conde triſtitiam: In me turbatum eſt cor meum, inquit Propheta: hoc eſt, non extra turbationem animi oſtendi, ſed veluti quandam intra littus abruptam vndam retinui. Turbatus ſum, & non ſum locutus, ait idem. *Ibidem. Pſal. 142. Pſal. 76.*

Secundũ indicium. Secundum indicium eſt cùm fœdum nobis videtur ira commoueri, erubeſcimuſque, ſi deprehendimur irati à viris prudentibus. Hic enim gradus eſt ad abnegandos, & extinguendos irarum internos ardores, cùm videlicet, iam incipimus nos ipſos erubeſcere, etiamſi animo ſolùm, non extra, iracundia concitamur. [Sedabis,] inquit S. Baſilius, [mẽtem latrantem, & exacerbatam, ſi tecum in tui cordis receſſu rationis tribunal verebere: quemadmodum pueri immodeſtum aliquid agentes viri venerabilis præſentiam vereri ſolent. Itaque animus ipſe ſibi ſpeculum erit, in quo quàm turpis ſit iræ facies, intuebitur, ſe ipſumque auerſabitur, & corriget.

Tertiũ indicium. Tertium indicium eſt, cùm rectè factis, & dictis, malè dicta, factave alterius in nos compenſamus: id enim maximo argumento eſt iracundiæ iam reſtinctæ. Et quia iracundia leuis eſſe animi, atque infirmi videtur, contrà, hoc officium magnam animi conſtantiam, fortitudinemque declarat. [Ille maledixit,] ait S. Baſilius, [tu benedicas. Verberauit, tu patere. Expuit, nihilique te exiſtimauit, tu cogita quemadmodum es terra, & in terram reuerteris: his namque modis, atque rationibus te confirmans, longè leuiora quàm reuera ſint inuenies tibi aduerſarij facta, iurgiaque, ſic etiam talionem illi reddes, oſtendesq́; quàm ſis contumelijs inuulnerabilis, ac præclaram tibi patientiæ coronam comparabis, dum alterius inſaniam, occaſionem philoſophiæ, ac tuorum feceris meritorum. Hæc porrò omnia, & quicquid in hanc ſententiam dicitur, requirunt in proficiente magnam animi ſubmiſſionem, & voluntatis propriæ abnegationem, quando quidẽ omnis noſtra iracundia ex eo ortum habet, quòd alij nos contemnant, aut certè nos ab alijs contemni exiſtimamus. Et ſi horum neutrum eſt, dolemus, & grauiter ferimus, impediri voluntatem noſtram, aut id fieri, quod non fieri vllo modo, vel certè aliter fieri volumus. Quare ſuperbiæ, & voluntatis propriæ abnegatio, iræ victoria eſt, eoque glorioſior, quo illa vehementior, & fortior.

Quartũ indicium. Quartum indicium eſt, vt cùm exurgit iracundia aliqua (non enim omnis iracundia ſemper eſt repudianda) nõ pręueniat rationem, ſed ſequatur: ſitq; non dux, ſed miniſtra conſilij, officijve. Ita, ait S. Baſilius, [iram retineamus vt equũ iugalem nobis ratione ac fræno quodam obtemperantem, ac ordinem proprium nequaquam excedentem, & via ingredientem, qua mentis recto conſilio dirigitur.] Addit autem idem; [vt miles duci, ſic iracundia rationi adiutrix eſt contra peccatum] Quò ex dicto fortaſſis Caſſianus accepit, quod ſcribit ſæpe, iræ miniſterium ad hoc nobis ſolum eſſe inſertum, vt laſciuientibus motibus, ac vitijs animæ noſtræ iraſcamur. Qua tamen in re ſequenda nobis eſt reliquorum patrum omnium communis ſententia, quæ ſic à S. Gregorio explicatur. [Sciẽdum eſt,] inquit, [quod alia eſt ira, quã impatientia excitat, alia quã zelus iuſtitiæ format. Illa ex vitio, hæc ex virtute generat. Si enim nulla ira ex virtute ſurgeret, diuinę animaduerſionis ĩpetũ Phinees per gladiũ nõ placaſſet. Hanc irã q̃a Heli nõ habuit, motũ cõtra ſe ĩplacabilis ſupernæ vltionis excitauit: nã quò cõtra *Lib. 8. c. 6. 7 & 8. Lib. 5. moral. c. 31. Num. 25.*

ſubdi-

ſubditorum vitia tepuit, eò cõtra illum diſtrictio æterni Rectoris exarſit. De *Pſal.4.* hac ira per Pſalmiſtam dicitur: Iraſcimini, & nolite peccare. Quod nimirum nõ rectè intelligunt (hoc videtur ſcriptum aduerſus Caſſianum) qui iraſci nos nobis tantummodo, non etiam proximis delinquentibus volunt. Si enim ſic proximos, vt nos amare præcipimur, reſtat, vt ſic eorum erratibus, ſicut noſtris vi- *Eccleſiaſt. 7.* tijs iraſcamur. De hac per Salomonem dicitur: Melior eſt ira riſu, quia per triſtitiam vultus, corrigitur animus delin- *Pſal.6.* quentis. De hac iterum Pſalmiſta ait: Turbatus eſt præ ira oculus meus. Ira quippe per vitium oculum mentis excæcat; ira autem per zelum turbat: quia cũ ſaltem zeli æmulatione concutitur, ea, quæ niſi tranquillo corde percipi nõ poteſt, contemplatio diſſipatur. Sed eadem æmulatio poſt paululum in tranquillitate largius aperit, quæ hic interim per commotionem claudit: & vnde mens turbatur, ne videat, inde proſicit, vt ad videndum verius clareſcat.] Declarat id exemplo oculi collyrio inuncti, & radij ſolis nube obducti, & addit id, in quo ſumma eſt huius indicij; [Sed cùm per zelum animus mouetur, curandum ſummoperè eſt, vt nec hæc eadem, quæ inſtrumento virtutis aſſumitur, menti ira dominetur: nec quaſi Domina præeat, ſed velut ancilla ad obſequium parata à rationis tergo nunquam recedat. Tunc enim robuſtius contra vitia erigitur, cũ ſubdita rationi famulatur: nam quantũlibet ira ex zelo rectitudinis ſurgat, ſi immoderata mentẽ vicerit, rationi protinus ſeruire contemnit, & tantò ſe impudentius dilatat, quantò impatientiæ vitium virtutem putat.] Concludit modum, tempusq; in vltione peccati conſiderandum, retractando reſtringendam animi perturbationem, animoſitatẽ reprimendam, motus feruidos ſub æquitate diſponendos, vt fiat iuſtior vltor alienus, quò prius extitit victor ſuus. Lege etiam S. Chryſoſtomum in extrema homilia ſexta de laudibus S. Pauli.

De Acediæ abnegatione.

CAPVT XVIII.

ACEDIA à S. Damaſceno dicitur [triſtitia aggrauans, & ita hominem deprimens,] vt ait S. Thomas, vt nihil ei agere libeat.] Ideo habet annexum, & inſeparabilem comitem tædium animi, & torporem benè agendi, deijcientem totũ hominem languore pigro, & inducentem mentis cõtinuã amaritudinem. Hinc ait Doctor quidã, naſcitur ex vehementiore triſtitia taciturnitas, & defectio vocis, quod adeò abſorbeatur animus, & occupetur languida deiectione, vt in vocem depromendam nõ exeat, ſed ſui ipſius confuſione, & obnubilatione impediatur, detineaturq; cõſtricta, ne ſermonem efformet. Caſſianus diſtinguit acediam à triſtitia; ſed S. Gregorius melius coniungit, vt ait S. Thomas, [quia triſtitia, inquit, non eſt vitium diſtinctum ab alijs] Omne etenim vitium refugit bonum virtutis oppoſitæ: & triſtitia, quæ eſt de priuatione quietis in corpore, cõtra id quod laborioſum eſt, ſecundum quod aliqui eam diſtinguunt ab acedia, eſt propria luxuriæ. Non datur igitur alia generalis triſtitia, quàm ea, quæ eſt de bono diuino, ad quod charitas ordinatur. Hæc autem acedia eſt: quæ idcirco eſt vitium capitale.

Natura acediæ. Lib.2.c.14. 2. 2. q. 35. art.1. Clitoueus in Damaſcenum. Lib. 9. & 10. Lib. 1. in primũ Regũ, cap.14. Ibidẽ ar.4. ad 3.

S. Auguſtinus de tẽtationibus loquẽs, *In Pſ.106.* aſſerit primùm tentari hominem cõuerſum ad Deum tentatione famis cognoſcendæ veritatis, quam ante ignorauit: quam cognitionem vbi Dei dono adeptus eſt, tentari deinde tentatione difficultatis, qua veluti compedibus retineri ſe dolet, ne currat viam mandatorum Domini: de quibus tentationibus ſcripſimus aliqua in primo libro: poſtremò tentatione tædij, his verbis ſcribens: Quiſquis talis eſt, & vicit illas difficultates, & probabiliter iam conuerſatur inter homines ſine vlla querela malorum morum, excipitur tertia tentatione tædij cuiuſdam, in mora huius vitæ, ita vt aliquando eum legere, nec orare delectet. Tertia tentatio priori contraria: prius enim periclitabatur fame, poſtea

faſtidio: vnde & hoc niſi de quodam lãguore animæ? iam non te illicit adulterium, nec tamen delectat Dei verbum. Iam poſt periculum imperitiæ, & concupiſcentiæ, de quibus duobus te euaſiſſe lætaris, vide ne tædium, faſtidiumq́; te necet. Non eſt & iſta leuis tentatio]

Tractatu de paſſione Domini, c. 19. S.Bernardus in eandem ſententiã ſcribens, addit quædam ad naturam acediæ explicandam pertinentia. Sunt autem hæc:[Sunt, inquit, nõnulli, qui bona quidem opera faciũt, vel coactione, vel neceſſitate, vel conſuetudine, ſed ad hæc agenda nulla alacritate mouẽtur. Quod vitium propriè acedia dicitur, & hoc quidem vitio religioſi homines maximè affliguntur: nã ſeculares admodũ pauci, an hoc ſit vitiũ in ſe, necne, animaduertunt: mundo enim alligati, ſpiritualis vitij vix poſſunt apprehendere nomen, cũ tamen hoc vitium inter ſeptem principalia nominetur. Eſt autem vitium acediæ quod quendam torporem incutit animæ, vt ipſi omnia exercitia ſpiritualia quaſi inſipida videantur, & in graue tædium conuertantur. De quo tædio dicit Pſalmus: Dormitauit anima mea præ tædio. Et alibi: Omnem eſcam abominata eſt anima eorum, & appropinquauerunt vſque ad portas mortis. Tãto quippe aliquando affligitur hoc vitio anima bonorum, vt omnem eſcam, id eſt, omne ſpirituale exercitium abominetur, vt nec orare, nec legere, nec meditari, nec opus manuum libeat exercere: immò etiam appropinquant vſque ad portas mortis, id eſt, vt etiam ipſius vitæ faſtidium habentes, morte finiri deſiderent, cum ſancto Iob dicẽtes: Tædet animam meam vitæ meæ.

Pſal. 118. *Pſal. 106.* *Iob 10.*

Effectus acediæ. Effectus acediæ ſic à S.Gregorio deſcribũtur:] De triſtitia,] (quam vt ſuprà diximus, eandem cenſet eſſe cũ acedia) [malitia, rancor, puſillanimitas, deſperatio, torpor circa præcepta, vagatio mentis erga illicita naſcitur.]S.Thomas ſic exponit:[Quia, inquit, nullus diu poteſt manere abſque delectatione cum triſtitia, neceſſe eſt vt ex triſtitia aliquid dupliciter oriatur, vno modo vt homo recedat à contriſtantibus; alio modo vt ad alia tranſeat, in quibus delectetur: vt qui non poſſunt gaudere in ſpiritualibus delectationibus, transferunt ſe ad corporales. In fuga autem triſtitiæ talis proceſſus attenditur, quia primò homo fugit contriſtantia, ſecundò etiam impugnat ea, quæ triſtitiam ingerunt. Spiritualia autem bona, de quibus triſtatur acedia, ſunt & finis, & ea, quæ ſunt ad finem. Fuga autem finis fit per deſperationem; Fuga autem bonorum, quę ſunt ad finem, quãtum ad ardua quæ ſubſunt conſilijs, fit per puſillanimitatem: quantum autem ad ea, quæ pertinent ad communem iuſtitiam, fit per torporem circa præcepta. Impugnatio autem contriſtantium bonorum ſpiritualium, quãdoque quidem eſt circa homines, qui ad bona ſpiritualia reducuntur, & hic eſt rancor: quandoq́; autem ſe extendit ad ipſa ſpiritualia bona, in quorum deteſtationem aliquis adducitur, & hoc propriè eſt malitia: in quantum autem propter triſtitiã à ſpiritualibus aliquis trãſfert ſe ad delectabilia exteriora, ponitur filia acediæ vagatio circa illicita.

2.2.q. 35. art. 4. ad 2.

Primũ remedium. *In Pſ. 106.* Primum remedium eſt oratio ad Dominum. Ita docet ſanctus Auguſtinus: [Agnoſce te in illa ſcilicet tentatione tædij, cùm adeſt, & exclama ad Dominum, vt de neceſſitatibus tuis etiam hic liberet te. Et de hac tentatione liberatus cùm fueris, confiteantur illi miſerationes eius.] Et paulò poſt idem repetit: [Quædam, inquit, corruptela mentis eſt faſtidire, quod dulce eſt, ergo & de hoc beneficio, ſicut & de cæteris ſuperioribus, confiteantur Domino miſerationes eius.] Formam orationis huius proponit ſanctus Bernardus: [Trahe, inquit, me poſt te, in odorem vnguentorũ tuorum curremus. Propterea opus habeo trahi, quia refriguit paulisper in nobis ignis amoris tui, nec valemus à facie frigoris huius currere modo, ſicut heri, & nudiuſtertius. Curremus autem poſtea, cùm reddideris lætitiam ſalutaris tui, cũ redierit melior temperies gratiæ, cũ ſol iuſtitiæ iterum incaluerit, & pertranſierit tentationis nubes, quæ hunc operire ad horam cernitur, atque ad leuem flatũ auræ blandioris ſolito cæperint vnguẽta liqueſcere, & aromata fluere, & dare odorem ſuum. Spirantibus vnguentis curremus, quia abſcedet torpor, qui nũc eſt, & reuertetur deuotio, & iam nõ erit opus nobis, vt trahamur, quippe odo-

Sermone 21. in Cantica.

re

re excitatis, vt ſponte curramus.

Secūdū remedium. *Lib. 10. ca. 25.* *Ibidem.*

Secundum remediū eſt. [Experimento, inquit Caſſianus, probatū eſt acediæ impugnationem non declinãdo fugiẽdam, ſed reſiſtendo ſuperãdam.] In quã ſententiam S. Bernardus: [Ergò cùm te, ait, torpore, acedia, vel tædio affici ſentis, noli propterea diffidere, aut deſiſtere à ſtudio ſpirituali.] Ratio huius eſt, quia plerunque origo languoris huius, ac tędij eſt negligentia in intermittendis officijs virtutum, iiſque exercitationibus, quibus nititur noſter ſpiritualis progreſſus, & Dei cultus: æquū enim eſt, vt qui Deum per otium, aut deſidiam delerit, à diuinis ipſe ſolatijs deſeratur. Atq; hic eſt languor acediæ. Repetantur igitur eadem ſpiritualia munera, & augeantur potius, ſi fieri poteſt, vt hac ratione extincto acediæ languore, prioris ſpiritus feruor denuò excitetur.

Tertium remedium.

Tertium remedium. Non eſt acediæ peccatum contemnendum: eſt enim in ſacris litteris [maledictus, qui facit opus Dei negligenter.] Et quanquam acedia negligentia propriè non eſt, quia triſtitia eſt, & dolor, animiq́ue remiſſio; hoc ipſum tamen ſine culpa negligentiæ plerunque non eſt, præſertim ſi non præcauetur cum poteſt, & ſtatim ac exoritur, non fugatur: eſtq; negligentiæ, otijq́ue patens, ac multorum grauiſſimorum criminum origo. De quibus in ſequentibus capitibus agendum eſt. Quare, quia culpa eſt, deteſtanda eſt: quia verò coniuncta eſt ſemper cum grauioris culpæ periculo, niſi celeriter conuellatur, extimeſcenda. Otium igitur omnino vitãdum, ne incidamus in acediam.

Quartū remedium.

Quartum remedium eſt Chriſti Domini exemplū, qui tædio vſque ad mortem, non tamen acedia, vel leuiter affici voluit: vt hinc quoque intelligamus, poſſe hominem cum Dei gratia tædiū etiã grauiſſimum tolerare ſine culpa: nec cadamus animo, ſi aliquando huius generis angoribus cruciamur, nec tamen quam cauſſam habeant à nobis, intelligimus. Quod etiam indicium alicuius progreſſionis in hac abnegatione acediæ, merito poteſt eſſe. Sed hæc omnia cognoſcentur magis ex his, quæ adhuc dicturi ſumus.

Indicium progreſſionis.

De tepiditate ſpirituali, & de prima eius ſpecie.

CAPVT XIX.

TEPIDITAS vel eſt effectus acediæ, [torpor] nominatus à S. Gregorio, vel eſt acedia ipſa progrediẽs, & ad habitum iam perducta. Quam ob cauſſam hoc loco tractanda eſt. Et quia hoc vitio nullum capitaliorem hoſtem habet proficiens, eſt etiã à nobis quantum Dei gratia poterimus, accuratius explicanda.

Prima ſpecies tepiditatis.

Vniuersè autem loquendo, duplex apud Patres reperitur tepiditas: vna eſt affectio quædam hominis ſine mortali peccato quidem, ſed iam defatigati, ſatietate rerum ſpiritualium, ita ac ſi nūquam eas deguſtaſſet: aut certè deterriti rei magnitudine, & itineris difficultate, qui quaſi de via languens reſiſtit, nil vltra progrediens: hæc in ſcripturis ſacris comparatur ſomno: [Dormitauit anima mea præ tędio;] Et apud Salomonem, & Apoſtolum non ſemel eodem nomine *Pſal. 118.* cenſetur. Eadem, penuria quædam ſpiritus eſt, contraria abundantiæ, de qua Dauid: [Ego dixi in abundantia mea, non *Pſal. 29.* mouebor in æternum.] Macies item, & ſterilitas animæ, quas deprecatur idem, cùm dicit: [Sicut adipe, & pinguedine *Pſal. 62.* repleatur anima mea. Et anima mea ſicut terra ſine aqua tibi.] *Pſal. 142.* Denique (vnde etiam nomen accepit) ſanctus Ioãnes in Apocalypſi de ea ſcribit celebratam ſententiam: [Vtinam calidus, aut frigidus eſſes, ſed quoniam tepidus es, incipiam te euomere ex ore meo. *Apoc. 3.*

Huius quæ ſint proprietates, vt ex iis ſe quiſq; exploret, & cognoſcat, explicãdum eſt ex Patrū obſeruationibus. S. Bernardus igitur hominẽ ſpiritu feruentem *Sermone 6. de Aſcenſione.* ſic deſcribit primū; [Aduertere potes in omnibus ferè religioſis cõgregationib⁹, viros repletos cõſolatione, ſuperabūdãtes gaudio, iucūdos ſemper, & hilares, feruẽtes ſpiritu, nocte, & die meditantes in lege Domini, crebrò ſuſpiciẽtes in cęlū, & puras manus in oratione leuantes, ſolicitos obſeruatores cõſcientiæ, & de-

uotos ſectatores bonorũ operũ: quibus amabilis diſciplina, dulce ieiuniũ, vigiliæ breues, labor manuũ delectabilis, & vniuerſa denique conuerſationis huius auſteritas refrigeriũ videatur.] Deinde vt ex hoc quaſi ſimulachro feruẽtis hominis, cognoſcatur tepidus, deſcriptionem tepidi ſubijcit in hunc modũ: [Cõtrà ſanè, [inquit, inuenire eſt homines:]

1. *Primò puſillanimes, & remiſſos.*
2. *Deficientes ſub onera.*
3. *Virga, & calcaribus indigentes.* (*tia eſt.*
4. *Quorũ remiſſa lætitia, puſillanimis triſti-*
5. *Quorum breuis, & rara compunctio.*
6. *Animalis cogitatio.*
7. *Tepida conuerſatio.*
8. *Obedientia ſine deuotione.*
9. *Sermo ſine circumſpectione.*
10. *Quorum oratio ſine cordis intentione.*
11. *Lectio ſine*(ſui nempe) *ædificatione.*
12. *Quos vix gehenna metus inhibet.*
13. *Vix pudor cohibet.*
14. *Vix frænat ratio.*
15. *Vix diſciplina coërcet.*

Lib. 14. c. 2. 3. & 4. Caſſianus autem acediæ ſpiritu occupatum hominem, dicit obnoxium eſſe innumeris malis, in eoq; acediam generare hæc, quæ ſequuntur omnia.

1. Horrorem loci, in quo habitat.
2. Faſtidium cellæ.
3. Fratrum conuiuentium aſpernationem, & contemptum.
4. Inertiam ad operandum.
5. Vagationem extra cellam.
6. Negligentiam ſacræ lectionis.
7. Suſpiria, gemituſque, quod ibi nihil proficiat.
8. Opinionem quod alibi ſibi, alijſque magis prodeſſet.
9. Deſideriũ in vinea Dñi laborandi ad aliorũ etiam vtilitatẽ, & animarũ lucrũ.
10. Amorem monaſteriorum longè poſitorum.
11. Odium diſciplinæ, cui eſt addictus.
12. Impatiẽtiã inediæ, ſolitudinis, orationis, & cuiuſlibet alterius mortificationis.
13. Somnum corporis diuturnum.
14. Viſitationes, & collocutiones ſuperuacaneas.
15. Peregrinationes lõginquas, & inutiles.
16. Familiaritates periculoſas.
17. Deſideriũ cõſanguineorũ. Atq; vt horũ malorũ omniũ cauſſas intelligamus.
18. Generat idem ſpiritus in corde perturbationem magnam.
19. In mente confuſionem, atque caliginem. Ex quibus duobus tanquã ex fontibus ſuperiores omnes tàm animi, quã corporis ægritudines emanant.

Verùm hæc eadem mentis caligo, & cordis perturbatio altiorẽ adhuc radicẽ habet, quæ Caſſianum non latuit. Hæc autẽ eſt occulta quædã ſuperbia, quæ in hominis animum latẽter irrepit, eumq; vbi occupauerit, deijcit: cuius ille ſigna, vt internoſcatur, enumerat his verbis: (Vide librũ 12. cap. 25. 26. & 27.)
[Cùm gloriatur de nobilitate natalium, aut alia ſæculi dignitate, aut pecunia, cũ iugum monaſterij non ſuſtinet, cùm ſenioris vllius diſciplinam non admittit, nullam denique obedientiam, aut ſubiectionem: cùm creſcit in corde eius faſtidium ſpiritualis verbi: quod cognoſcitur, cum quo tempore de rebus diuinis tractatur, eius obtutus vno loco ſtare neſcit, ſed ſtupidus huc, & illuc circumfertur intuitus: pro ſuſpirijs ſalutaribus ſputa de ſicco gutture corraduntur, excreationes etiam ſine vlla interpellatione phlegmatis prouocantur, digiti ludunt, & in modũ quiddam ſcribentis volutãt, atq; depingũt: ita totus cõmouetur, ac ſi acutis ſudibus inſideret: verbũ auditũ, & ſimpliciter ad ædificationem prolatũ æſtimat dictum ad ſuam ſugillationem, ſuis ſuſpicionibus occupatur, cauſſas cur quidq; dicatur inquirit, & quid poſſit ei quis obijcere, tacita volutatione conie ctat: vnde ex ſpirituali collatione non iuuatur, ſed vehementiore cordis obſtinatione duratur, iræ ſtimulis acrius incitatur. Poſt hæc, excelſa vox, ſermo rigidus, amara, & turbulenta reſponſio, inceſſus erectus, ac mobilis, lingua, facilis, procax loquela, nec vnquam taciturnitatis amica, niſi cùm contra fratrẽ rancorem quendã in ſuo corde conceperit, atq; ſilentium eius, non compunctionis, & humilitatis, ſed ſuperbiæ, & indignationis indicium. Et ad ſatisfactionẽ læſi fratris ſemetipſum ſubmittere dedignatur, & ab illo ſibimet oblatã deſpicit, atq; contemnit.] Cõcludit Caſſianus tãdem huiuſmodi hominem cùm nihil ipſe didicerit, magiſtrum etiam aliorum fieri, & cum huiuſcemodi elatione cordis in pernicioſiſſimũ teporem, noxiũq; corruerit, & nec verus monachus, nec (Cap. 27.) (Cap. 30.)

ſæcularis

Digitized by Google

ſæcularis effectus ſit, etiam perfectionē ſibi ex hoc ipſo miſerabili ſtatu, & conuerſatione promittere.

Quod ſi adhuc inueſtigemus, quænā ſit ſuperbiæ huius origo; idē Caſſianus quodam loco ait, eſſe tepidum, & male arreptum renunciationis principium, quod hominem de priſtino, ac ſæculari tumore ad Chriſti humilitatem deſcendere non permittit. Sed alio loco indicat aliquos tepefactos, quia de perfectæ renunciationis gradu, quem tenuerant initio conuerſionis, & deinceps aliquo temporis ſpatio, ad vituperabilem finē reciderunt: quia nimirum ad ſæculi mores, ſuperbiamq́; ſunt reuerſi.

Cap. 21. *Coll. 3. c. 5.*

Quanquam verò noſtrorum temporum cōſuetudini pleraq́; ex dictis ſupra non planè conueniunt; tamē difficile nō eſt ad nos ea transferre: ſuperbia enim eadem eſt etiam apud nos, quare eiuſdē erit eadem vis, & proprietas, effectus ijdem. Initium etiam nos facimus à mūdi contemptu, & renunciatione rerū ſæcularium. Hæc ſi tepida ſit, & imperfecta, vt vtinam non eſſet in multis, quid mirū ſi tepida ſequatur, aut nulla virtutū exercitatio? qualia enim initia poſita ſunt, talia cætera omnia ſequi neceſſe eſt.

Quoniam tamē tractatio hæc vtiliſſima eſt, afferam adhuc rei huius explicationem aliam, nobis, noſtriſq́; temporibus accōmodatam. Indicia igitur hominis tepidi vt plurimū hæc eſſe cēſentur.

1. Orare ſine attētione, & feruore ſpūs.

2. Meditari res diuinas ſine animi ſenſu, affectu, fructu.

3. Difficulter ſe expedire ab hominum frequenti, nec vtili congreſſione, & colloquio.

4. Ægrè redire ad ſe ipſum, & nunquā, aut rarò admodum in cor ſuum diſſipatum animum cogere.

5. Examinare conſcientiam, & ſe ipſum inſpicere quaſi per tranſennam, & ſtrictim, abſque compunctione, propoſito, & emendatione.

6. Latè, libenterq́; ſeſe diffundere in omnes res exteriores, non hominum ſalutis procurandæ, ſed tædij ſui mitigandi cauſſa.

7. Cōſolari ſe, quæſitis ſolatijs ex rebus creatis, aut ex cogitationibus inanibus.

8. Liberè de alijs loqui, & eadem libertate aliorum facta, dictaue obſeruare, & reprehendere.

9. Grauiter ferre diſciplinā religioſam, ſi religioſus ſis, & omnē admonitionē, aut correctionem, quæ olim iucundiſſima fuiſſet, inſuauem, intempeſtiuam, intolerabilem exiſtimare.

10. Ad otioſam vitam aſpirare, & ſubterfugere labores ad animarum auxilium fructuoſos, & neceſſarios, permittereq́ue, vt earundem zelus omnino langueſcat; quæ grauis eſt culpa ijs, quibus animarum cura aliqua commiſſa eſt.

11. Obedire maioribus, patribus ſpiritualibus, aut etiam legibus, quibus tenetur, ſine vlla animi contentione, immò cum faſtidio, lentè, frigidè, inuitè.

12. Optare ſibi ab hominibus honorem haberi, & ab illis ſe multum amari, hominum blanditijs, & fortè etiam aſſentationibus delectari.

13. Exiſtimare vacationem laborum ſuis meritis iam deberi, & immunitatē, qua careant alij, dandam ſibi. Et ſi hæc fortè alicui minima videantur, illa ſine dubio maiora ſunt, videlicet.

14. Frigere iam ſacramentorū vſum, nec ea amplius frequentare, vt inceperas.

15. Sacras conciones nō audire: ſpirituales, & vtiles libros non euoluere, vel certè rarò, & faſtidioſius.

16. Occaſiones peccatorum minimè vitare, vt antea, idcirco, quia tibi multum, tuiſq́; viribus fidis: quæ temeritas eſt maxima, atque occultior ſuperbia; ita enim tepidus imprudens prouehitur in altum mundanorum fluctuum, fitque quo minus ſecum reputat, eò magis periculo propior.

17. Indulgere tibi, tuoq́; corpori deſeruire, & paulatim quicquid ſalutari pœnitentia aſtrinxeras, relaxare molliore viuendi ratione.

18. Memoria replicare priſtinos mores, & mundanorum hominum felicitatem, eoq́; mentis cæcitate induci, vt mundi voluptates, & deliciæ, quæ prius ſomnia, ludibriaque, vti ſunt, videbantur, nō diſpliceāt, vt antea, ſed arridere incipiāt potius, ac præclara quædam bona videantur.

19. Diuinos inſtinctus, quibus ad ſeueritatem vitæ, & chriſtianam diſciplinam ſubinde excitaris, & ipelleris, vel nō ad-

uertere, vel diſſimulare, & in aliud tempus differre, vel quod deterrimum eſt tepiditatis genus, etiam negligere.

20. Spiritualibus patribus nō auſcultare, vti conſueueras, & quāquam eorū cōſilia præſens probas, abſentē facto ab eis diſcrepare, clam te ſubtrahere, & ab eorum magiſterio, curaq; refugere.

21. Deniq; hac cupiditate tenētur hi, qui cū perfectioni, ex inſtituti, & profeſſionis obligatione, operā dare debeant, in hoc ſtudio negligentiſſimè ſe gerunt, occupati nimirū vel literarum, etiam ſacrarum ſtudijs, vel alijs eccleſiaſticis, & religioſis muneribus obeūdis, quæ ſpecioſa ſunt, & gloriolæ ſeges. Hi quanquā aduertunt, ſe ad ſummum perfectionis gradum iam perueniſſe oportere, aut ab eo certè non longè diſtare, & in primo gradu adhuc hærere, hoc eſt, non vrgeri ſe mortiferi peccati conſcientia, optant quidem ſe ipſos corrigere, & excitare è ſomno deſidiæ ad laborē abnegationis, & virtutis; differunt tamen, & procraſtinant, nec adhibent quæ neceſſaria ſunt, ad tam præclarū finem conſequēdum: immò, quæ malitioſa tepiditas eſt, cùm ſe ipſos animosè vincendo, ac veterem hominem, cuius non exiguam partem retinent, exuendo, diuinæ voluntati ſubijcere omnino deberēt, toti ſunt in conquirendis rationibus, quibus diuinā voluntatem ad ſua ſtudia reuocare poſſint: & ij eſſe ſine conſcientiæ ſcrupulo, qui eſſe nequeunt ſine tepiditatis nota.

Sed iam proponamus remedia tanto malo opportuna.

Primum remedium. Primū, ſi diligens conſideratio periculi, in quo poſitus eſt neſciens homo tepidus: quod non vnum eſt, nec parui momenti, ſed multiplex, atque grauiſſimū.

Primum periculum. Primum eſt periculum recidendi in peccata, quibus olim ante conuerſionē detinebatur: nā ſi praui habitus, qui poſt conuerſionem, vt diximus, remanent in homine, per continuam abnegationem non extrahantur radicitus, intermortua vitia refundunt, & hominē in actiones, quæ ex ijs oriuntur, inducunt.

Secundū periculum. Secundum eſt periculum, ſi non redeundi ad priſtina flagitia, perdendi certè omnē fructum viæ benè inſtitutæ [Si enim, inquit S. Gregorius, quod videtur gerendū, ſolicita intentione non creſcit, etiā quod fuerat benè geſtū, decreſcit. In hoc quippe mūdo humana anima quaſi nauis eſt, contra vim fluminis conitens, quæ vno in loco nequaquam ſtare permittitur, quia ad ima relabitur, niſi ad ſumma conetur. Si ergo inchoata bona fortis operantis manus ad perfectionē non ſubleuat, ipſa operandi remiſſio contra hoc, quod operatū eſt, pugnat. Hinc eſt enim quod per Salomonē dicitur: Qui mollis, & diſſolutus in opere ſuo fuerit, frater eſt ſua opera diſſipātis: quia videlicet qui bona cępta diſtrictè nō exequitur, diſſolutione negligētiæ manum deſtruentis imitatur. Hinc Sardis Eccleſię ab Angelo dicitur: Eſto vigilans, & confirma cætera, quæ moritura erant, non inuenio opera tua plena coram Deo meo. Quia ergo plena corā Deo eius opera inuenta non fuerant, moritura reliqua etiam quæ erant geſta, prædicebat: Si enim quod mortuum in nobis eſt, ad vitam non accenditur, hoc etiam extinguitur, quod quaſi adhuc viuum tenetur.

Tertia partis Paſtoral. cap. 35.

Prouerb. 18

Apocal. 2.

Tertium periculum. Tertiū eſt periculū maioris alicuius ruinæ, quæ quanquam nō impendere fortè videtur, eſt tamen certa, ni tepor iſte excutiatur ex animo. [Lapſus, inquit Caſſianus, quiſpiam nequaquam ſubita ruina corruiſſe credēdus eſt, ſed aut prauæ inſtitutionis deceptus exordio, aut per longā mētis incuriā palatim virtute animi decidente, & per hoc ſenſim vitijs incrébreſcentibus, caſu miſerabili concidiſſe. Ante cōtritionē enim præcedit incuria, & ante ruinā mala cogitatio: quēadmodum domus nunquam ad ruinam ſubitaneo procūbit impulſu, niſi aut antiquo vitio fundamēti aut longa inhabitantiū deſidia ſtillicidijs primùm pauciſſimis penetrantibus corrupta ſenſim fuerint munimenta tectorū, quibus per vetuſtā negligentiā in maiorē modū patefactis, atq; collapſis riuatim poſthæc influit pluuiarū, imbriumq; tēpeſtas. In pigritijs enim humiliabitur cōtignatio, & in ſegnitie manuū ſtillabit domus. Et Salomon alijs verbis: Stillicidia eijciunt hominem in die hyemali de domo ſua.] Quo loco Caſſianus pergens ibidē pluribus verbis, ait ſtillicidia eſſe minuta paſſionū irritamenta, quæ initio neglecta, & nō mortificata corrumpunt paulatim

Collat. 6. cap. 17.

Prouerb. 16

Sec. 70.

Eccleſiaſt. 10.

Prouerb. 7. Sec. 70.

Digitized by Google

ſtatim tigna virtutum,& introducũt imbres vitiorum, vt tempore hyemis, hoc eſt, tentationis diabolicæ, mens de ſua poſſeſſione deturbetur.

Quartũ periculum.

Quartum eſt periculum maximũ omnium, nunquam emergendi ex gurgite tepiditatis: eius enim hæc vis eſt, & impotẽtia, vt quẽ ſemel abſorbuit, retineat ſemper. [Sicut ante teporem, ait S. Gregorius, frigus ſub ſpe eſt, ita poſt frigus tepor in deſperatione: qui enim adhuc in peccatis eſt, conuerſionis fiduciã non amiſit: qui verò poſt conuerſionem tepuit, & ſpem, quæ eſſe potuit, de peccatore, ſubtraxit.] Quod dictũ nemo non videt, quàm ſit planè formidandũ. Hoc idem Caſſianus ita exaggerat: [Rectiſſimè pronunciatur eſſe deterior (qui tepidus eſt) quia facilius ad ſalutarem cõuerſationem, ac perfectionis faſtigiũ carnalis quis accedit, quàm is, qui profeſſus monachum, nec tamen viã perfectionis arripiens ſecũdùm regulam diſciplinæ, ab illo ſemel ſpiritualis ignis feruore diſceſſit. Ille nanq; corporalibus ſaltem vitijs humiliatus, atq; immundũ ſe ſentiens contagione carnali ad fontem veræ purificationis, ac perfectionis culmẽ quandoq; compunctus accurrit. Nã qui ſemel tepido exorſus initio, non ea humilitate, ac feruore, quo debuit iter huius profeſſionis arripuit, infectus ſemel hac miſerabili lue, & in ea quodãmodo reſolutus, nec ex ſeſe vlterius perfecta ſapere, nec alterius poterit monitis erudiri. Dicit enim quia diues ſum, & neſcit, quia miſer eſt, & miſerabilis. In eo factus ſeculari deterior, quod nec miſerum ſe, nec cæcum, nec monitis indigere cognoſcit.

Tertia partis Paſtor. cap. 35.

Collat. 4. cap. 19.

Apocal. 3.

Secundũ remedium.

Secundum remedium eſt: quãuis non ſubeſſent tepori ſupraſcripta pericula, ſtatus ipſe hominis tepidi infeliciſſimus eſt, in quo tepidus quietus eſſe non poteſt longo tempore, quin agitetur cogitationibus, & ſcrupulis, & tædiũ ipſum, quo tenetur, etiamſi deſint alia, non poteſt non eum angere, atque conficere. Quæ ſingularis eſt Dei prouidentia, vt ſe cognoſcat infelix, & proprio coactus malo morbo ſuo remedium quærat. S. Bernardus ſic depingit huiuſmodi animæ quaſi ſectionem, & in contrarias partes diſtractionem. [Vtinam hæc, inquit, vt intellectum admonent, moueant & affectum, ne ſit intus amariſſima contradictio, & diuiſio moleſtiſſima, dum hinc quidem ſurſum trahimur, ſcilicet intellectu, & cognitione; ſed retrahimur inde deorſum, ſcilicet affectu, & tepiditate.] Subijcit deinde deſcriptiones feruẽtis, & tepidi initio capitis poſitas, & addit: [Non tibi horum tepidorum vita inferno penitus appropinquare videtur, dum intellectu affectui, & affectu intellectui repugnante, neceſſe habent mittere manum ad opera fortium, qui cibo fortium minimè ſuſtentantur, ſocij planè tribulationis, ſed non conſolationis. Exurgamus obſecro, quicunque huiuſmodi ſumus, reſarciamus animam, ſpiritum recolligamus, abijcientes pernicioſam tepiditatem, etſi non quia pericoloſa eſt, & Deo ſolet etiam vomitum prouocare, certè quia moleſtiſſima, plena miſeriæ, & doloris, & inferno planè proxima, vmbra mortis iure cẽſetur. Et ſi quærimus quæ ſurſum ſunt, etiam ſapere, & prælibare interim ſtudeamus. Quod ſi faſtidij huius ſenſus non percipitur à tepido, hoc ſignum eſt, eum planè ſomniculoſum eſſe, & in eas tenebras iam corruiſſe, quæ veterno propiores ſunt, iamq; carere ſtimulo ad eum excutiendũ, quod ſolum ex maioribus Dei donis illi reliquum erat, vt illi durum eſſet contra ſtimulum calcitrare, haberetq; vel inuitus, quo ſe ipſum excitaret.

Ibidem.

Tertium remedium.

Tertium remedium eſt, vt qui ſe eò præcipitem actum intelligit, ſi tamẽ intelligit, intelligat etiam Dei ſibi irã imminere; ac proinde præoccupet faciem eius in confeſſione. Adeat ſpiritualem medicum, & magiſtrum, eique ſe totum recognoſcendum, & regendum tradat: reputetq; ſecum non aliam ad ſe ipſum recuperandum, ſupereſſe rationẽ, quàm ſi cum maxima humilitate, & ſimplicitate patri, & magiſtro ſui ſpiritus ſe tanquam puerum erudiendũ, & gubernandum in omnibus præbeat: nã feruorem ſpiritus, quem languentem, & ſopitum reddidit tepiditas, & ſuperbia, non exuſcitabit, aut reſtituet, niſi ſui ipſius efficax abnegatio, atque humilitas. Et hæc de prima tepiditate.

De ſecunda ſpecie tepiditatis ſpiritus.

CAPVT XX.

ALTERA tepiditas ſpiritus, ſuperiore hactenus explicata multò tetrior, & deteſtabilior eſt, quippe quæ cum peccato mortifero vt plurimùm coniuncta ſit: quamobrem frigus potius, quàm tepor nominari debuerat; à Patribus tamen tepiditas dicitur, vel quia eſt effectus ſuperioris, vel quia illam refert, vt imago quædam ipſius. Neque enim qui hac ratione tepidus eſt, ita perfrictæ frontis eſt, vt ſanctimoniæ alicuius ſpeciem non præ ſe ferat: ſed decipitur potius errore opinionis ſuæ, aut cæca aliqua, & inani cupiditate rerum terrenarum.

Primũ genus horum tepidorum. Duo igitur ſunt genera tepidorũ hominum, hac videlicet poſteriore tepiditate laborantium. Aliqui enim ſunt, qui amant quidem, & eligunt meliorem, & fortè etiam perfectam viuendi rationē, non ſe tamen expediunt ab ijs negotijs, & occaſionibus, quæ eos, vel in peccatis detinent, vel ne progrediantur in virtutis ſtudio, remorantur. De his S. Gregorius in illa verba Iob: [Conſiderate ſemitas Theman, itinera Saba; Theman ait, auſter, Saba rete interpretatur. Quid hic per auſtrum, qui afflata teporibus mem bra diſſoluit, niſi fluxa viuendi remiſſio: quid per rete niſi actionis obligatio demonſtratur? Qui enim diſſoluta mente ea, quæ terrena ſunt, appetunt, nec greſſu libero ad Deum pergunt, ipſi ſe ſuis inordinatis conatibus ligant, cumq́; ſe fluxis conuerſationis ſuæ actibus implicant, quaſi remanſuros in retis vinculis pedes ponunt. Vt enim paulò ſuperius quoſdam ad deuictas iam culpas retrahi per aperta quædam, & nõ deuicta vitia, diximus; ita nonnulli ad ea, quæ relique rant, redeũt per quædã, quæ vel honeſtatis nomine, vel laudis honore palliãtur. *Lib. 7. moral. cap. 14.*

Ad hoc genus reducit S. Gregorius eos, qui vocati ad perfectionē, animo reſpondent, non facto: cũ non relinquant bona temporalia, quorũ peruerſo deſiderio tenentur. [Diſſolutis itaque, inquit, greſſibus in rete ambulant, qui dũ mundum perfectè non deſerunt, ſemetipſos gradiēdo obligant, ne gradiãtur. Itē illos, qui abnegato amore bonorũ terrenorũ, cùm pluſquã neceſſe eſt, carnis ꝓpinquos diligãt, retracti exterius à cordis parente diuidũtur. [Quò itaque, ait, iſti niſi in rete ambulant, quos à præſenti ſæculo inchoata iã vitæ perfectio ſoluerat, ſed inordinatus amor terrenæ cognationis ligat? [S. Bernardus etiam de hoc eodē tēpore ſcribens ſic ait:] Tepeſcimus proceſſu tēporis à feruore cōuerſationis noſtræ: paulatim refrigeſcit charitas, abundat iniquitas, vt conſumemur carne, qui ſpiritu cęperamus: inde enim eſt, vt minus ea ſciamus, quæ à Deo donata ſunt nobis, indeuoti pariter, & ingrati. Timorem Domini relinquimus, religioſam omittimus ſolitudinē: verboſi, curioſi, faceti etiã detractores, & murmuratores, vacantes nugis, fugitantes labores diſciplinæ, quoties ſine nota id licet, quaſi verò confeſtim ſit etiam ſine noxa.] *Serm. 3. de Annunciatione.* De ijſdē alibi dicit, eos eſſe, [qui ſcurrilitates, detractiones, iactantiæ, & impatientiæ verba non putãt: facilè contriſtant proximos, puſillorum ſcandala parui endunt, ad increpationē aliorũ aut dormitant, aut iraſcuntur, pſallũt cũ alijs, ſed ineptias meditando, & ne ipſo quidem tremendo Angelis participare verētur Dominici corporis Sacramēto. *Sermone cõtra ingratitudinem.*

Secundum genus tepidorum. Alij verò homines tepidi reperiũtur, qui tepore languefacti, in ea peccata labuntur, quæ nulla ratione poſſint excuſare. Hæc autem multa ſunt, & magna.

Primũ peccatum. Primum eſt cogitatio, & oblectatio libidinoſa, & turpis, quam in hominem otioſum nullo negotio immittit diabolus. [Sunt nõnulli,] inquit S. Gregorius, qui mundi quidem actiones fugiũt, ſed nullis virtutibus exercētur, hi nimirum torpore, non ſtudio dormiunt: quibus plerunque contingit, vt quantò ſecurius ab externis actionibus ceſſant, tantò latius immundæ in ſe cogitationis ſtrepitum per otium congerant. *Lib. 5. moral. cap. 22.* Vnde ſub Iudææ ſpecie per Prophetam torpēs otio anima defletur, cùm dicitur: Viderunt eam hoſtes, & deriſerunt Sabbata eius. *Thren. 1.* Hoſtes enim Sabbata videntes irrident, cùm maligni ſpiritus ipſa vacationis otia ad cogitationes illicitas pertra-

Digitized by Google

pertrahunt: vt vnaquęq; reproba anima quò magis remota ab externis actionib⁹ ſeruire Deo creditur, eò magis eorum tyrannidi, illicita cogitando, famuletur.

Secundum peccatum. Lib. 10. c. 3.

Secundum peccatū poſt illa, quæ ante retulimus ex S. Bernardo, detractiones nimirū, murmurationes, diſciplinæ fuga, & ſcandala, eſt apoſtaſia à religione. Scribit enim Caſſianus huiuſmodi animam, inimicorum machinis impetitam, acediæ ſpiritu fatigari, ita vt poſtquam non repugnando, ſed fugiendo, & varia ſolatia, quibus diſtrahatur quærendo, locum dederit tētationi, tandem eò hominem impellat, vt militiæ ſuæ fugitiu⁹, ac deſertor Chriſti, miles effect⁹, implicet ſe negotijs ſæcularibus, ei, cui ſe probauit, minimè placiturus: quam rem, turpiſſimum ſaltum appellat S. Bernardus: cuius locum poſtea proferemus in tractatione de tentationibus.

2. Tim. 2.

Tertium peccatum. In Pſalmū 106.

Tertium eſt peccatum deſperationis: de quo S. Auguſtinus: [Iam faſtidium patiuntur, faſtidio languēt, faſtidio periclitantur: niſi fortè putas, occidi eos fame potuiſſe, & non poſſe faſtidio. Vide quid ſequatur, cùm dixiſſet: Omnē eſcā abominata eſt anima eorū, ne quaſi eos putares de ſatietate ſecuros, non magis videres de faſtidio morituros, & appropinquauerūt, inquit, vſq; ad portas mortis.] Quod exprimit adhuc apertius Caſſianus allatis exemplis Cain, & Iudæ.

Lib. 9. c. 9.

Quanquam verò priores tepidi, non ita malè videntur habere ſicut poſteriores, omnes tamen remedijs indigent non vulgaribus.

Primum remedium. Pſalm. 76.

Primum remedium eſt, propoſitum, & deliberatio ſimilis illi, in qua Dauid erat, cùm dixit: [Ego dixi, nunc cœpi.] Qui enim hoc tempore languet, gratia Dei deſtitutus eſt, hoc eſt, peccator eſt, Dei deſertor, & inimicus, nō minus Dei auxilio ſupernaturali, & multo indigēs, quàm quilibet alius peccator, qui diuinæ gratiæ particeps non ſit: immo fortaſſe magis: grauior eñ caſus huius eſt, quo ex altiore sāctitatis gradu delapſus eſt. Quare intelligat, ſibi planè deliberandum eſſe, de nouo vitæ genere inſtituendo, & inchoandum ab anteactæ vitæ pœnitentia non aliter, ac faciunt meretrices, & publicani, cū ad Dominum cōuertuntur. Ideò ijſdem prorſus rationibus iuuari velit, quibus prædicti peccatores vtuntur, cùm emergunt ex peccatorum cœno: ijs nimirum, quæ generent, nutriantq́; ſpiritum verę contritionis: deinde hominē rapiant ad integrè, & ex animo confitenda, & per pœnitentiæ ſacramentum ſuperioris vitæ peccata eluenda magna cum humilitate, & lachrymis: oportere denique exerceri ſe ſtrenuè in corporis, & animæ mortificatione, & orationibus ad Deum, ſuperoſque omnes, & omni cautione prouidendum, vt ſeſe abſtrahat quàm maximè ab omnibus otij, & peccati occaſionibus, & incitamentis, dedatque ſe ex animo virtutum ſtudijs, & ſpiritualibus exercitationibus ſub prudētis, & pij magiſtri ſeuera diſciplina: ad quod præter prædicta, & omnia illa, quæ cùm inſtitueremus Incipientem, primo libro diximus, neceſſaria eſt aliqua ſaltem ad tempus ſeceſſio in locum aliquē ſecretiorē, & à ſæculi ſtrepitu remotiorē, in quo ſe mens planè colligat, & ad vitā deinceps melius traducendam comparet. Si enim hoc faciunt ſancti viri, vt ſe conſeruent, vt latè docet S. Gregorius, quid faciendum erit peccatoribus cùm reſipiſcunt, vt ſe recuperent, & ad priſtinum ſtatum reducant? ad hoc autem ſequentia monita non parum iuuare poſſe videntur.

Lib. 5 mor. cap. 22.

Secundum remedium. Sermone in ſex tribulationibus.

Secundum remedium eſt mortis, & aliorum nouiſſimorum meditatio: [Monet horror in exitu, inquit S. Bernardus, dolor in tranſitu, pudor in conſpectu gloriæ magni Dei. Vnde nobis iſta diſſimulatio eſt fratres mei? Vnde tàm pernicioſa tepiditas? Vnde hæc ſecuritas maledicta? Quid ſeducimus miſeri noſmetipſos? Forſitan iam diuites facti ſumus, forſitan iam regnamus? nonne oſtium domus noſtræ horribiles illi ſpiritus obſident? nonne exitus noſtros laruales illæ facies præſtolantur? quis ille pauor erit, ò anima mea, cū dimiſſis omnibus, quorum tibi eſt tam iucunda præſentia, tam gratus aſpectus, cohabitatio ipſa tam familiaris, ſola ingrediens incognitam penitus regionem, occurſantia tibi cateruatim ruere teterrima illa monſtra videbis? quid tibi in die tantæ neceſſitatis occurret? quis tuebitur à rugientibus præparatis ad eſcam? quis cōſolabitur? quis deducet?] Reuocāda etiā

in me-

Digitized by Google

in memoriam ſunt exempla diuinæ animaduerſionis in huiuſmodi homines, qui vel tepidè vixerũt, vel tepiditate acti ſunt in immania illa præcipitia peccatorum, quæ recenſuimus: ſunt enim multa, manifeſta, & planè horribilia: principem locum tenent exempla Cain, Iudæ, Ananiæ, & vxoris, ſed plenæ ſunt hiſtoriæ & antiquæ, & recentiores.

Tertium remedium. Tertium remedium eſt, conſiderare Deo maximè odioſam eſſe hypocriſin, & duplicitatem. Euangelia abundant cõcionibus, & minis Domini noſtri Ieſu Chriſti aduerſus hypocritas. Et S Bernardus ſic ſcribit: *Serm 2. de altitudine cordis.* [Simplex natura ſimplic tatem cordis exquirit. Denique, *Prou. 3.* Et cum ſimplicibus ſermocinatio eius: *Iacob. 1.* vir duplex animo inconſtans eſt. Non *Luc. 8.* poteſt quẽ quæritis inueniri ab his, qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt. Aeternitas eſt, quæ niſi perſeueranter quæſita nõ inuenitur. Væ peccatori terrã ingredienti duabus vijs: nemo enim duobus dominis ſeruire po- *Matth. 6.* teſt. Ne hãc quidem duplicitatem amat integritas illa, perfectio illa, illa plenitudo, indignum eſt enim ei, vt inueniendã ſe præbeat, niſi perfecto eam quæſieris *Prouer. 26.* corde. Cæterùm ſi odibilis eſt canis re- *2. Pet. 2.* uerſus ad ſuum vomitum, & ſus lota in volutabro luti, ſed & ipſum quoque, quem inuenerit tepidũ, ex ore ſuo euomere incipit Deus, ſimulator, & proditor vbi parebunt? ſi maledictus, qui facit opus Dei negligenter, qui fraudulen- *Hiere. 17.* ter fecerit, quid meretur? Fugiamus hãc duplicitatem, chariſſimi, & à fermento *Matth. 16.* Phariſæorum omnimodis caueamus. Si nolumus fruſtra quærere Dominũ, quæramus veraciter, quæramus frequenter, quæramus perſeueranter: vt nec pro illo quæramus aliud, nec cum illo aliud, nec ab illo ad aliud conuertamur.

Quartum remedium. Quartũ remedium eſt intueri vitam tepidorum: fieri enim non poteſt, vt ea cognita, nobis non maximè diſpliceat. Quod ergo diſplicet nobis in alijs, emẽ- *Ibidem.* demus in nobis. Idcirco inquit Sanctus Gregorius: [Scribitur in Iob, Conſiderate ſemitas Themã, auſtri inquam, ſiue temporis: quia, quæ, inquit, in nobis minus dijudicãda credimus, quàm ſint turpia in aliorũ actibus cognoſcimus. Sicque fit vt ad ſemetipſam mens redeat, & agere quod reprehẽdit, erubeſcat: quaſi enim à ſpeculo fœda facies diſplicet, cũ mens à vita ſimili, in ſe ipſa quod auerſetur, videt.

De puſillanimitatis abnegatione, ex eaque enaſcentibus ſcrupulis.

CAPVT XXI.

DE puſillanimitate hic agimus, quia à Sancto Gregorio tribuitur acediæ, tanquam eius partus. Et in *Matth. 25.* Euangelio ſeruus, qui Domini ſeueritatem reformidans fatetur ſe pecuniam eius abſcondiſſe, ne in ea negotiaretur, appellatur à Domino malus, & piger. Et eſt vtilis proficienti hæc tractatio, quia puſillanimitate non rarò impeditur multorũ ſpiritus progreſſus: nam multi, vt idem ſanctus Gregorius *In primum caput Iob. cap. 11.* explicat, in miſerijs per puſillanimitatem non ſubſiſtunt: animo enim cadũt tentationis tempore, minuſq́ue ſe poſſe putant, quàm reuera cum Dei gratia poſſunt: quæ puſillanimitas eſt, planè contraria animi magnitudini, qua nixi cum Apoſtolo dicere audemus: [Omnia poſ- *Phil. 4.* ſum in eo, qui me confortat.] Qua de re ſæpe ſcribit idem S. Pater in morali- *Lib. 23. moralium, ca. 17.* bus, quodam loco ſic: [Tunc nempe tempore tentationis, omne bonorum noſtrorũ gaudium vertitur in pauorem pœnarum. Tunc iniquos nos eſſe deprehendimus, qui ſanctos paulò antè credebamus. Tabeſcit mens, ſtupent oculi, omne, quod prius proſperũ arridebat, euaneſcit, lux ipſa faſtidio eſt: ſolæ ſe in animo tenebræ mœroris offundunt, nihil, quod delectet, aſpicitur, triſte eſt quidquid occurrit. Et alio loco: Dum *Lib. 27. moralium, ca. 28.* ſe, inquit, homo in perturbatione conſpicit, penè amiſiſſe quod fuerat, fluctus in ſe innumeros, tumultuſq́; coaceruat, modò tranquillitatem ſuam, quia perdidit, dolet, modò ne vſque ad praua opera corruat, pertimeſcit: modò in quo culmine ſteterat, meminit: modò in quo vitiorũ profundo per delectationẽ iaceat, attendit: modò ad reſumendas vires ſe reparat; modò ſe eas poſſe reſumere, quaſi victus iam, fractuſq́; deſperat.

Præter prædictas tenebras mentis, & animi

animi

Digitized by Google

animi perturbationes ex puſillanimitate, exiſtit mœror quidam euentuum futurorum minimè neceſſarius, & valdè noxius. De quo S Chryſoſtomus: [Puſillanimitatis, inquit, maximæ eſt, eorum gratia, quæ necdum contigerunt, incertumq; eſt, an euentura ſint, mœrore iam nos, ac dolore conficere.]

De Dei prouidentia, lib. 2.

Sed ex puſillanimitate maximè oriuntur in proficientibus anguſtiæ conſcientiæ, quibus in via ſpirituali nonnunquã, Deo permittente, probantur. De quibus idem S. Gregorius nonnulla ſcribit: [Conuerſi animum, inquit, ita ſpina tentationis conturbat, vt ſæpe percuſſione ſubita penè ſuperari ſe ſẽtiat, eiuſq; vulnus medullitus inflictum exitialiter pertimeſcat. Plerunque verò ipſi tentationum ſtimuli dum in ipſum veniunt, dilatantur, & non quidem acriores, ſed longiores exiſtũt: minus dolent, ſed magis inficiunt, quia dum menti diutius adhærent, tanto fiunt minus pauendi, quanto magis aſſueti. Inter ergo hæc, depreſſa mens huc, illucq; diſtenditur, & multiplicibus tentationum æſtibus diſſipatur, & ſæpe hinc inde diſſipata cui tentanti vitio obuiet, vel quod primũ impugnet, ignorat. Vnde plerunque euenit, vt dum nimis inſurgentia vitia cruciãt, dum repugnãtis animum iam iamq; in lapſum deſperationis inclinant, conuerſus quiſque hanc ipſam ſublimitatis viam, quam ſibi ad remedium elegit, expaueſcat, & quaſi in ſummo eductus titubat, qui in imo ſolidius ſtabat. Vnde abominabilis ei fit in vita ſua panis. In illa autem verba Iob: Nerui teſticulorum eius perplexi ſunt. Hoc ideò, inquit, quia ſuggeſtionum illius argumenta implicatis inuentionibus illigantur, vt pleroſq; ita peccare faciant, quatenus ſi fortaſſe peccatum fugere appetant, hoc ſine alio peccati laqueo non euadant, & culpam faciant, dum vitant, ac nequaquam ſe ab vna ſoluere valeant, niſi in alia conſentiant ligari.] Profert ſanctus Pontifex exempla tria, primum mundani hominis, qui iureiurando aſtrictus ſecretò habiturum ſe dicta, factaue amici, reſciens deinde illum velle mortem afferre marito adulteræ, neſcit quid agat. Secundum hominis religioſi, qui cum obtemperare ſpirituali magiſtro ſtudio perfectionis ſtatuerit, perplexus eſt, cũ videt eum aliquid contra Dei præcepta iubere. Tertium hominis Eccleſiaſtici, qui perſoluto pretio ſacerdotium obtinuit, & officium animarum regendarum; cuius culpæ cùm poſtea pœnitet, veretur ne grauius peccet, ſi ſe abdicet eo munere cum animarum ſibi commiſſarum detrimento.

Lib. 24. moraliũ, c. 7.

Lib. 32. moralium ca. 17.

Iob 40.

Primum exemplum.

Secundum.

Tertium.

Ad idem quoque propoſitum habet quædam Sanctus Auguſtinus in epiſtola ad ſanctum Paulinum ſic ſcribens: [Omnis quæſtio, quæ agentes, quærenteſq; cõturbat homines, qualis ego ſum, illa eſt, quonam modo viuendum ſit, vel inter eos, vel propter eos, qui nondum viuere moriendo nouerunt. Plerunque enim videtur nobis, quod niſi eis aliquãtulum cõgruamus ad ea ipſa, vnde illos extrahi cupimus, nihil cũ eis ſalubriter agere poterimus: quod cùm facimus, talium delectatio ſubrepit & nobis, vt ſæpe etiam loqui vana delectet, auremque præbere loquentibus, nec arridere tantum, ſed etiam riſu vinci, ac ſolui: ita puluereis quibuſdam, vel etiam luteis affectibus noſtras animas aggrauantibus, laborioſius, & pigrius leuamus ad Deũ, vt viuamus euangelicam vitam, moriendo euangelicam mortem. Quod ſi aliquãdo ſucceſſerit, ſtatim ſubijcietur, euge, euge; non ab hominibus, ſed in quodam intus ſilentio. Quid dicam de vindicando, vel non vindicando, cùm ſæpe accidat, vt ſi in quẽpiam vindicaueris, ipſe pereat, ſi inultum reliqueris, alter pereat? Et poſt multa: Qui, inquit, in his omnibus timor, mi Pauline ſancte homo Dei? quis tremor? quæ tenebræ? nonne putamus de his eſſe dictum, Timor, & tremor venerunt ſuper me, & contexerunt me tenebræ. Ecce elongaui fugiens, & manſi in deſerto. Veruntamen in deſerto ipſo fortaſſis expertus eſt, quod adiungit, Expectabam eum, qui ſaluum me fecit à puſillanimitate, & tempeſtate. Quid? ipſa diuina eloquia nonne palpantur potius, quàm tractantur à nobis? nonne in multis ſi non ſecundùm carnem homo ſapiat, quam mortẽ dicit eſſe Apoſtolus, magno ſcandalo erit ei, qui adhuc ſecũdùm carnem ſapit? vbi & dicere quid ſentias, periculoſiſſimum, & non dicere, laborioſiſſimum,

Epiſt. 250.

Pſal. 54.

Rom. 8.

mum, & aliud quàm ſentis dicere, perniciosiſſimum eſt. Et poſt alia concludit: Quis mihi dabit pennas ſicut columbæ, & volabo, & requieſcam? ſiue quia pericula, in quibus quiſque verſatur, grauiora ſunt, quàm inexperta, ſiue quia reuera ita eſt, quælibet puſillanimitas, tempeſtaſque deſerti mihi videtur minus eſſe moleſta, quàm ea, quæ vel patimur, vel timemus in turbis.]

Alij etiam ſunt ſuperioribus ſimiles affectionis huius effectus: & præſertim varia ſcrupulorum genera, quæ ſanè longum eſſet numerare, nec neceſſe eſt. Attingamus tamen pauca: hinc enim magna ex parte ortum habent tentationes contra fidem, quæ aliquando moleſtiſſimæ ſunt: curioſitates, & dubitationes de prædeſtinatione propria, de diuina præſcientia, diffidentia, & metus ſalutis conſequendæ, vel ob occulta peccata, vel ob magnas difficultates, quibus obſtructa cernitur via: impotentia paſſionum animi, & carnis, ob quas etiã Apoſtolus infelicem ſe nominat: turba, & importunitas prauarum cogitationum, motionũ animi, affectionũmue, quibus ſæpenumero an voluntate cõſentiamus, grauiter ambigimus: vanæ gloriæ ſtimuli, ſuſpiciones, odia, temeraria iudicia, formido dati ſcandali, aut verbo, aut facto, famæ ablatæ, & aliorum ſimilium. Spiritus denique blaſphemiæ, quo aliquando, Deo permittente, pulſantur etiam viri valde pij, ac religioſi.

Rom. 7.

Primum remedium.

Primum remedium eſt ſpes de diuina prouidentia, ad quã tempore, quo confligimus cũ puſillanimitatis angoribus, magnoperè nos erigere debem⁹. [Quos populos cogitationum, ait ſanctus Gregorius, non per ſe, ſed per diuinæ protectionis auxilium Propheta ſubigere ſe poſſe præſumpſerat, cùm dicebat, Protector meus, & in ipſo ſperabo, qui ſubijcit populos ſub me. Sanctis quippe mentibus populi ſubiguntur, cum ab eis per diſtrictæ ſeueritatis præſentiam, cogitationes ſtultæ diſſiliunt, vt non per abrupta phantaſmatũ rapiant.] Atq; hoc eſt

Lib. 27. moral. cap. 28. *Pſalm. 17.*

Secundum remedium.

Secundum remedium, Magno nimirum animo repugnare, & ſeſe obijcere turbæ illi phantaſmatum, diuino auxilio confidendo: [In tẽtatione, inquit idem S. Gregorius, deprehenſus tenebras mœroris incide, ne qui in tranquillitate de te alta ſenſeras, in perturbatione quoq; deterius cogitationum caligine te confundas.] Id autem maiori à nobis animi contentione præſtandum eſt, quo hæc perturbatio mœroris, pluribus nos incommodis afficit, quàm aliæ, vt monuit S. Chryſoſtomus:

Ibidem. *Lib. 2. de prouidentia Dei.*

Tertium remedium, non paruo ſolatio eſt puſillanimi humilitatis ſtudium, & cõſideratio vtilitatis, quæ percipi poteſt ex hac tentatione, ob quam à Deo viris etiam probis permittitur. Hæc autem duplex eſt: prior eſt humilitas, qua proſternitur occultior quædã ſuperbia, quæ ſãctis viris, & bonis actionibus inſidiatur: qua de re poſtea: poſterior eſt animæ purgatio quædam, qua abſumitur amoris proprij affectio illa, qua ſibi nonnunquam placẽt pluſquam par eſt, boni viri, ſeque ſeipſis, ſuiſque moribus oblectant: quod non abeſt etiam à ſuperbia: [Et quia ſæpe anima, inquit S. Gregorius, alicuius boni ſibi conſcia, cùm virtutes ſuas ſibi ad memoriã reuocat, quadam delectatione paſcitur, & quaſi gratulatione propriæ plenitudinis impinguatur: bene dicitur, quod tentatione pulſante marceſcunt oſſa, quia dum propria infirmitas tẽtatione interrogante cognoſcitur, omnis illa noſtrarum virium, velut pinguis, viridiſque gratulatio, ſubitò anxietatis mœrore, ſiccatur: & qui nos alicuius eſſe momenti, bona noſtra penſando, credidimus, pulſati paulò amplius, perituros nos iam iamq; formidamus.] Humilitati igitur operam det qui vexatur à ſcrupulis, & hi euaneſcent ſenſim.

Lib. 23. moral. c. 16.

Quartum remedium.

Quartum remedium eſt S. Chryſoſtomi: [Certum eſt, inquit, Chriſtianum, ſi quando triſtatur, duas tantum habere mœroris cauſſas, vel cùm ipſe, vel cùm proximus offendit Deum.] Dices, hoc ipſum eſt quod me excruciat, vereor enim, ne Deum offenderim, cogitatione, aut voluntate, cũ id minus volo, aut cogito. Ergo afferendæ ſunt aliquæ veluti regulę, ad quas ſe ipſum dirigat, qui ſpinoſis hiſce cogitationibus pungitur.

Lib. 2. de prouidẽtia Dei.

Prima regula.

Prima regula eſt omnium ſanctorum Patrum, ſed S. Auguſtini maximè: [Peccatum ſi voluntarium nõ eſt, peccatum non eſt.] Quandocunq; igitur certum

Lib. de vera relig. ca.

nobis

cap. 14. & nobis eſt, voluntate peccato non conſen
1. Retract. tiſſe nos, certum etiam eſt, peccatum à
cap. 13. nobis commiſſum non eſſe. Quæ regula præſentaneũ remedium eſt aduerſus ſcrupulos, qui inſurgũt in animo de culpa mortifera: neque enim mens de ſua ſalute ſolicita facile huiuſmodi peccatũ admittit: quippe cui planè deliberatum eſt quidlibet, mortẽ etiam ipſam potius ſubire, quam Deum grauiter offendere.

Secunda regula. Secunda regula eſt S. Gregorij & eò pertinet, vt quando ſcrupuli plerunque
Lib. 32. moral. c. 17. videntur potius, quàm ſint peccata, præponamus minora, maioribus repudiatis: [Dum mens, inquit, inter minora, & maxima peccata conſtringitur, ſi omnino nullus ſine peccato euadendi aditus patet, minora ſemper eligantur: quia qui murorum vndique aditu ne fugiat, clauditur, ibi ſe in fugam præcipitat,
1. Cor. 7. vbi breuior murus inuenitur.] Affert autem exemplum Apoſtoli, qui per indulgentiam permittit, vt ad euitandam fornicationem, vxor ducatur. Ex quibus intelligitur ſanctum Gregorium loqui de peccatis mortalibus, & venialibus, vt videlicet ad illa declinanda, ſi non aliter poſſumus, potius in hæc incidamus: quod explicat cùm addit: [Cùm in dubijs cõſtringimur, vtiliter minimis ſubdimus, ne in magnis ſine venia peccemus,] quæ omnia ſic accipienda ſunt, vt primò intelligas, Deum permiſſurum nunquã, vt ita perplexus ſis, vt in alterutrum peccatorum mortalium tibi ſit incurrendum omnino: hoc enim alienum eſt ab infinita bonitate Dei. Mors ſubeunda eſt, ſi ita neceſſe eſt, ne vel minimum mortale peccatum committatur: atque hæc eſt voluntas Dei in ſacris litteris, quàm maximè clara, atque teſtata. Permittit igitur S. Gregorius, vt ad declinandum mortale, ſi aliter nulla ratione fieri poteſt, eligatur veniale.

Atque addendum eſt ad hanc regulã, ſperandum eſſe de diuina prouidentia, affuturum ſemper Deum viris bonis, & ſingulari ope illis in huiuſmodi diſcrimine ſubuenturum, vt nec etiam in veniale peccatum inuiti trahantur: nam vt te perplexum eſſe non permittit Deus in mortalibus peccatis, ſic nec in venialibus. Et S. Gregorius intelligendus eſt, quando homo ſe ſpontè conijcit in anguſtias peccandi, ſi tamẽ de veris peccatis loquitur. Cæterùm tunc etiã non deſunt effugia, quale illud eſt, aliquid tacere quod ad rem facit, ſed nõ ad cauſſam:
vt cũ S. Paulus ſe de reſurrectione mortuorum iudicari, verè dixit, & ſapienter *Act. 25.*
interim tacuit, quod vrgebant aduerſarij, ſe de Chriſto loqui, & Reſurrectionis eius aſſertorẽ eſſe. Et cũ ne corrumperet pecunia iudicẽ, qui id expectabat, *Infra.*
vt eum dimitteret, & fortè licuiſſet Apoſtolo in cauſſa iam iuſta, Cæſarẽ potius appellauit. Sed hæc perfectorum ſunt. S. Gregorius de illis loquitur, quibus nil ſuppetit aliud ad vitandum mortale, quàm veniale peccatum vel ſua culpa, vel ob mẽtis tenebras & perplexitatem à Diabolo iniectam: & regula adhibenda eſt in illis ſcrupulis, qui licet videantur, non ſunt tamen peccata.

Tertia regula eſt conſulere ſapientes, *Tertia regula.*
& ſanctos viros, quod exemplo ſuo inprimis docet Sanctus Auguſtinus, ſcribit enim S. Paulino in hunc modũ: [Si *Epiſt. 250.*
& te ita, vt me mouent iſta, confer ea cũ aliquo manſueto cordis medico, ſiue illic inueneris, vbi degitis, ſiue cum Romã toto anniuerſario pergitis; & quod per illum tibi loquentem, ſeu vobis colloquentibus Dominus aperuerit, ſcribe mihi.] Oportet autẽ ſcrupulis anxium hominem ſtare huius ſpiritualis medici conſilio. Et quando, vt diximus primo libro, ſcrupuli aliquãdo originem ex ea ſuperbia ducunt, qua ſibi quis nimium credit, aliorum iudicijs repudiatis; neceſſaria eſt magna ſubmiſſio animi, qua illi ſe ſubijciat non minus tractabilem, quàm puerum magiſtro, eiuſque arbitrium ſequatur in omnibus.

Quarta regula eſt S. Bernardi, & ad *Quarta regula.*
ſanandum mœrore, & puſillanimitate animum, quæ radix altera eſt ſcrupulorum, plurimũ poteſt. [Omnino, inquit, *Sermone de*
quantum in ſe eſt, parum honorat eum, *ſeptem mi-*
à quo vocatus eſt, quiſquis ei ſeruit in *ſericord.*
triſtitia, & rancore.] Hoc autem facit qui omnẽ induſtriam ſuam, operamque non collocat in exuendo hoc mœrore, quo animo deiecto viuit, aſſiduè ſe ipsũ paſcens ſcrupulorũ agitationibus amariſſimis. Ad quam rem proderit legiſſe quæ ſcribunt quidam de conſolatione puſillanimum, & habere ad manum

paracleſim

Digitized by Google

Ludouicus Bloſius. paracleſim diuinam ex ſacris Scripturis depromptam, eiuſque dicta ruminatione frequenti ſic repetere, ac recondere, vt illis animus recreetur à mœrore. Vt
Iſaia 55. exempli cauſſa: [Conſolamini,conſolamini populi meus, confortamini puſillanimes, quia ego Deus veſter. Ego ſcio
Hiere.29. cogitationes, quas ego cogito ſup vos, cogitationes pacis, & non afflictionis, vt dem vobis finē, & patientiam. Quomodo ſi cui mater blandiatur, ita ego
Iſaia 58. conſolabor vos. Ego, ego ipſe conſola-
Iſaia 46. bor vos. Ego feram,ego portabo,& ſaluabo,quoniam ego ſum Deus. Obducam cicatricem tibi,& à vulneribus tuis
Hiere.30. ſanabo te. Ad punctum in modico de-
Iſaia 54. reliqui te, & in miſerationibus magnis
Matth.18. congregabo te. Quid timidi eſtis modicæ fidei?non eſt voluntas ante Patrem veſtrum, qui in cœlis eſt, vt pereat vnus
In Pſ.85. de puſillis iſtis.] Hoc affectu inflammatus S. Auguſtinus ſic ſcripſit contra vanas cogitationes, quæ oranti ſubrepūt. [Nobis,inquit, magna ſpes in miſericordia Dei,& ideo dicamus ei, Iucunda animam ſerui tui, quoniam ad te Domine animam meam leuaui. Et quomodo leuaui? quomodo potui, & quomodo tu vires dediſti. Suauis es Domine, ac mitis: mitis es tolerans me. Ex ægritudine diffluo,cura,& ſtabo;confirma,& firmus ero. Donec autem facies,tolerās me, quia tu ſuauis es, & mitis, & multum miſericors.

Quinta regula. Quinta regula eſt eiuſdem S. Auguſtini. [In libro tuo omnes ſcribentur, in-
In Pſ.138. quit, non ſolùm perfecti, ſed etiam imperfecti. Non timeant imperfecti, tantum proficiant.] Hæc regula eò ſpectat, vt cùm inſurgit ſcrupuloſa formido, ſtatim fortiter repellatur,applicetur q; animus ad cogitationem vnam, vnamque curam proficiendi in via ſpiritus: peſſimum enim eſt formidoloſis illis ſcrupulorum ſuſpicionibus immorari, vt pau-
Capite decimo octauo, libr. 1. lò ante dictum eſt. Et hæc quidem ex antiquioribus Patribus. Ex recentioribus præter eos, quos attulimus, vnus Dida-
Didacus Perez. cus Perez in quarta parte ſuarum obſeruationum ſpiritualium Hiſpanicè ſcriptarum excellit. Hic primùm diſtinguit inter dubitationem,& ſcrupulum. Dubitamus num Deo grata ſit actio, & hęc dubitatio tollitur, conſulto viro docto: & huiuſmodi ſunt pleræque ex illis, quæ angebant S. Auguſtinum, & de quibus etiam S. Gregorius aliqua ſcribit, vt diximus paulò antè. Scrupulus autem eſt timor ille, qui dubitationi adiungitur, nſi videlicet peccatum committatur, aut commiſſum ſit, idque non graui aliqua ratione, ſed inani coniectura. Finis, propter quem Deus permittit huiuſmodi ſcrupulos viris ſpiritualibus, vt plurimum, inquit, eſt, vt ſe demittant, aut vt peccata diligenter vitent, aut denique ſe ipſos verè cognoſcant. Et ideò indicium ſunt futuræ ſalutis, dummodo qui eis angitur, dirigi ſe ſinat à ſpirituali patre: nam quos diligit Dominus caſtigat: & nemò ſeriò timet offendere Deum, niſi amet Deum. Quare qui negligunt ſeruire Deo, non affliguntur ſcrupulis, ſicut illi, qui ſe Deo ex animo deuouent.

Cauſſæ efficientes ſcrupulorum ſunt *Prima cauſa.* variæ: prima eſt dubitatio, num quis peccauerit, aut peccet. Remedium omnium præſtantiſſimum eſt ſpiritualis patris conſilium, cui omninò ſtādū, quod eſt etiam maximè generale aduerſus omnes alios ſcrupulos. Secunda cauſſa eſt *Secunda.* atra bilis, quæ ſi eſt grauis nōn aliter curatur, quàm amentia; ſi non adeò vehemens, eius medicina eſt ſupradictū conſilium, & diſcuſſio, qua inueſtiget is, qui ea laborat, eius effectus, qui figmenta ſunt, & ſomnia, homine prorſus indigna. Tertia cauſſa eſt ſuperbia, qua ni- *Tertia.* mium nobis, noſtroque iudicio tribuimus. Ob quam cauſſam permittit Deus, vt in cogitationes plerunque pueriles, & ridiculas delabamur. Curatio eſt inſignis humilitas, & obtemperatio patri, etiam tunc, cùm nullam rationem reddit ſui conſilij. Quarta cauſſa eſt, vt oc- *Quarta.* cupemur in exercitatione virtutum humilitatis, patientiæ, manſuetudinis, amo tis Quinta cauſſa eſt pęna peccatorum, *Quinta.* quæ alioquin committimus, præſertim in obſeruandis aliorum factis, & dictis. Affligit igitur nos Deus ſcrupulis, vt ad nos redeamus, & notemus in nobis ea peccata, quæ curioſitate impediti prætetieramus. Sexta cauſſa eſt exigua, aut *Sexta.* nulla mortificatio paſſionum. Hæ enim cùm ſæpe inſurgant, affligunt animum, etiamſi ipſi minus cogitemus: quæ ſcrupulorum ratio vtiliſſima eſt: nec eos nobis

Digitized by Google

bis eximi optare debemus, niſi eã mortificationem conſecuti ſimus, ob quam diuino beneficio à Deo immittuntur: quandoquidẽ huiuſmodi ſcrupuli acerrimi ſtimuli ſunt, quibus excitamur ad ſtrenuè excolendam animæ vineã, eamque à vitioſis omnibus, morboſiſq; affectibus purgandã. Eſt contrà quaſi quoddam Dei flagellum, & vindicta non parua, viuere cũ magna tranquillitate conſcientiæ, in tanta incuria coërcendi noſtras affectiones, & noſipſos feriò abnegandi. Quare ſi ſcrupulis cruciamur, vt expergiſcamur, & nos ipſos incitemus ad virtutum vſum, Dei beneficium eſt ſingulare. Abnegatio igitur quærenda eſt, in eamq; ſummo ſtudio incumbendum: ſicque ſenſim dilabentur per ſeſe animorum angores, quibus nos ſubijcit Deus tanquam homines ignauos, & qui ad perfectionis exercitationẽ huiuſmodi ſtimulis concitandi ſimus.

Indicia. Indicia, quibus cognoſcamus ex qua nam prædictarum cauſſarum ſcrupuli oriantur in nobis, facilia ſunt, & peruia, ſi ſcrupulorùm cauſſa ſit, aut dubitatio, aut bilis. Si verò aliquam cauſſam ex alijs poſterioribus habeant noſtri ſcrupuli, difficillimũ eſt intelligere, vtra ſit ex illis, an ſuperbia, an exigua mortificatio, an quia probet ita nos Deus, eſtq; ad id inueſtigandum neceſſaria exquiſita diligentia, vixque ea ſufficit. Quare nitendum maximè eſt, non tàm vt ſcrupulos abigamus, quàm vt in mortificatione, & ſtudio virtutum egregiè quotidie magis proficiamus, ſubmiſſeq; nos geramus ſub ſpiritualis magiſtri diſcipli na tanquam modò geniti infantes: reſiſtentes interim ſcrupulorum ſuggeſtionibus cùm præſentes adſunt, tanquam tentationibus valdè periculoſis. Hæc auctor ille.

De Inuidiæ abnegatione.

CAPVT XXII.

Natura & vis inuidiæ. *Homil. de inuidia.* INuidia, inquit S. Baſilius, eſt dolor de proximi proſperitate, & rerum ſucceſſu conceptus: quapropter animo inuido nunquam triſtitia, nunquam mœſtitia deeſt. Huius vitij hæc ſunt proprietates. Inuidum feriunt omnia proximi ſui bona, tàm terrena, quàm corporis, & animi, ſpiritualia quoque & ſupernaturalia: immò bonum ſucceſſum eorum ſuam calamitatem ducit. Inuidia tàm fœdũ malum eſt, vt inuidus ipſe ſe prodere non audeat. Simulat propterea gaudium, & tacitè ſecum rumpitur. Ob quam cauſſam nec medium, nec medici nam ſui mali facile inuenit.] Hæc Sanctus Baſilius.

Eſt verò ita impotens vitium inuidia, vt quanquam inuidus quantum poteſt, diſſimulet, non poſſit tamen omnino ſe occultare: [Nam cùm deuictum cor, ait S. Gregorius, liuoris putredo corruperit, ipſa quoq; exteriora indicant, quàm grauiter animum veſania inſtigat. Color quippe pallore afficitur, oculi depri muntur, mens accenditur, & membra frigeſcunt: fit in cogitatione rabies, & in dentibus ſtridor, cumque in latebris cordis creſcens abſconditur odium, dolore cordis terebrat conſcientiam vulnus incluſum.] *Lib. 5. mor. cap. 32.*

Spirituales etiam viros conficit aliquando morbus hic. Exemplũ eſt apud Caſſianum inuidi cuiuſdam monachi, qui Paphnutij adoleſcentis ſanctitatem non ferens, inuidiæ ſtimulis actus furti notã illi inurere cogitauit: & codicem propterea quẽdam in eius plectas, quas de palmarum folijs ſolebat intexere, latenter abſcondit, eumque ſceleris accuſauit: quod cùm Paphnutius pro ſua excellenti humilitate, & patientia, quamuis non confiteretur, non negaret tamẽ, pœnas impoſitas magna cum ſubmiſſione ſubiuit, donec à Dæmone arreptus calumniæ artifex, peccatum inuidiæ, vel inuitus confeſſus eſt. Quod ſi non auſint tantum nefas hi, qui habentur potius, quàm ſint ſpirituales viri; illud certè faciunt. *Collat. 18. cap. 15.* [Sicut vultures, inquit S. Baſilius, per multa quidẽ prata, multa etiam amœna, & odorata loca circumuolantes ad tabida, & fœculenta loca feruntur: muſcæ quoque ſalubre ſi quod offendunt, prætereũt, ad vlcera verò properant: ſic hi vitæ ſplẽdorem, ac rerum benè geſtarum magnitudinem non reſpiciũt, inania verò, & fragilia, & ſi quid erratum, vt quandoque in rebus accidit humanis, tantum obſeruant, hæc huiuſmodi *Ibidem.*

Digitized by Google

modi diuulgant, & per hæc tantum homines cognoſci volunt.] Eſt & alia horum hominum proprietas, virtutem nimirum ex vicinitate vitij calumniari. Sic addit idem Pater: [Fortitudinem, audaciam potius appellant: modeſtum, ſine ſenſu hominem: iuſtum, immitem, & nimium ſeuerum: prudentem, aſtutum: magnificum, vaſtum: liberalem, vt prodigum taxant: domeſticè frugalem, auarum dicunt. Denique omnis virtutis ſpecies in vicina vitiorum nomina conuertunt, nuſquam calumnia rebus laudatis deficiente.] S. Chryſoſtomus ait, hoc vitium non ineſſe Dæmoni in Dæmonem, vt eſt in homine aduerſus alium hominem.

Homil.31. 1.Cor.12.

Effectus inuidiæ. Lib.31. moral.ca.17. 22. q. 36. ar.4. ad 3.

Effectus inuidiæ à S.Gregorio numerati ſunt: [Odium, ſuſurratio, detractio, exultatio in aduerſis proximi, afflictio autem in proſperis. S. Thomas ita ait: Numerus filiarum inuidiæ ſic poteſt ſumi: quia in conatu inuidiæ eſt aliquid tanquã principium, & aliquid tanquam terminus: principium quidem eſt, vt aliquis diminuat gloriam alterius, vel in occulto, & ſic eſt ſuſurratio, vel manifeſtè, & ſic eſt detractio: medium autem eſt, quia aliquis intendens minuere gloriam alterius, aut poteſt, & ſic eſt exultatio in aduerſis, aut non poteſt, & ſic eſt afflictio in proſperis. Terminus autem eſt in ipſo odio, quia ſicut bonum delectat, & cauſat amorem, ita triſtitia cauſat odium.

Primum remedium.

Primum remedium ex S. Baſilio eſt, ſi nihil rerum humanarum magnum, aut ſupra naturam exiſtimemus: non potentiam, non gloriam, non opes, non corporis habitudinem proſperam: nõ enim in rebus fluxis bonum conſtituimus, ſed ad ſempiternorum, ac verorum bonorum participationẽ vocati ſumus. Qui ſic fuerit animatus, vt nihil vſquam humanũ admiretur, huic proculdubio dominari inuidia nullo modo poterit. Tu autem, frater, omne deſiderium, honoremque tuum in actione, quæ ex virtute eſt, conſtitue.

Secundum remedium. Lib.5. mor. cap. 32.

Secundum remedium ſuperius conſequitur proximè: affertur autem à Sancto Gregorio: [Qui liuoris, inquit, peſte carere deſiderat, illam hæreditatem diligat, quam cohæredum numerus non anguſtat, quæ & omnibus vna eſt, & ſinguliſ tota, quæ tantò largior eſſe oſtenditur, quantò ab hac percipientium multitudo dilatatur.

Tertium remedium. Sap.2. Geneſ. 4. 1.Ioan.3. Geneſ. 37. 1.Reg.38. &c. Matth.27.

Tertium remedium eſt conſideratio malorum, quæ ex inuidia, tanquam ex fonte, emanarũt. [Inuidia diaboli mors introiuit in orbem terrarum.] Inuidia Cain primum in mundo homicidium perpetratum eſt. Inuidia inflammauit Patriarchas ad tradendum fratrem in miſeram ſeruitutem, & Saulem ad perſequendum Dauidem. [Sed ad magnam illam inuidiam, inquit S. Baſilius, trãſeamus, quam Iudæi per inſaniam aduerſus Saluatorem noſtrũ oſtenderunt. Quam obrem tantis eſt petitus inſidijs? ob magna eius prodigia. Quænam hæc erant? ſalus ſupplicum, ac miſerorum: paſcebantur eſurientes, & qui paſcebat, oppugnabatur. Reuiuiſcebant mortui, & auctor vitæ inuidiam ſuſtinebat. Dæmones fugabãtur, & qui eis imperabat, inſidijs petebatur. Leproſi curabantur, claudi ambulabant, ſurdi audiebant, cęci videbant, & is, qui hæc beneficia conferebat, fugabatur: & demũm vitæ munus tribuentem, ſupplicio affecerunt, liberatorem Dominum, flagellis ceciderunt; mũdi Iudicem, condemnauerunt.

Quartum remedium. Coll. 18. c. 17. Iſaia 14.

Quartum remedium eſt grauitas peccati inuidiæ, quæ ex antedictis cernitur: & præterea difficilis curationis eius conſideratio: nam Caſſianus affirmat difficilius ad medelam, quàm cætera vitia perduci: [Nam eum, inquit, quem ſemel veneni ſui peſte corruperit, penè dixerim carere remedio, ipſa namq; eſt lues, de qua figuraliter dicitur per Prophetã: Ecce ego mittam vobis ſerpentes regulos, quibus non eſt incantatio, & mordebunt vos.] Ratio verò cur id proprium ſit vitij huius, eadem eſt cum illa, quam S. Baſilius ſignificat: [Inuidi enim, inquit, erubeſcentes ipſam prodere veritatem, extrinſecus quaſdam ſuperfluas, & ineptas cauſſas offenſionis inquirũt: quarũ quia falſæ ſunt, vana eſt curatio, cùm mortiferum virus lateat in medullis. Et alia vitia virtutibus contrariis curantur, at inuidia creſcit virtutibus aliorum.] Videantur reliqua apud eundem.

Indicium. Ibidem.

Indicium curationis inuidiæ eſt quod à S.Gregorio ponitur his verbis: [Immi

nutio

nutio liuoris eſt affectus ſurgens internæ dulcedinis,& plena mors eius eſt per fectus amor æternitatis.] Detractiones autem, quæ ſoboles eſt inuidiæ, vt adhuc maiore odio proſequatur proficiēs, legat Sanctum Bernardum.

Ser. 24. in Cantic.

De abnegatione ſuperbiæ.

CAPVT XXIII.

Lib. 12. c. 1. MOrbus ſuperbiæ, inquit Caſſianus, licet vltimus ſit in cōflictu vitiorum, origine tamen, & tempore primus eſt. Sæuiſſima, & ſuperioribus cunctis immanior beſtia, perfectos maximè tentans) A Sancto Auguſtino definitur ſuperbia, [amor propriæ excellētiæ,] ſicut inuidia odium felicitatis alienæ. Hæc à Salomone dicitur [initium omnis peccati.] A Sancto Gregorio appellatur [Regina vitiorum.] Horribilia planè ſunt, quæ de ſuperbia à Patribus, & Scripturis dicuntur. Nos, prætermiſſis multis, inſtitutum ordinem ſequemur.

Natura, & vis ſuperbiæ.

Lib. 11. de Gen. ad literā, c. 14.

Eccleſ. 10.

Lib. 31. moral. c. 17.

Lib. 34. moral. c. 18. Superbia igitur omnibus virtutibus contraria eſt; [Quia cùm radix ſit omnium vitiorū, inquit ſanctus Gregorius, vnius virtutis extinctione non eſt contenta, contra cuncta animæ membra ſe erigit, & quaſi generalis, ac peſtifer morbus corpus omne corrumpit. Quaſi tyrannus obſeſſam ciuitatem intercipit. Quiſquis verò eius in ſe tyrannidem captiua mente ſuſceperit, hoc primum damnum patitur, quod clauſo cordis organo, iudicij æquitatem perdit: nam cuncta, quæ ab alijs benè geruntur, diſplicent, & ſola ei, quæ ipſe vel prauè egerit, placent. Semper aliena opera deſpicit, ſemper miratur, quæ ipſe facit, quia & quicquid egerit, egiſſe ſe ſingulariter credit, atque in eo, quod exhibet per gloriæ cupiditatē, ſibimetipſi fauet per cogitationem, & cùm ſe in cunctis tranſcendere cæteros æſtimat, per lata cogitationum ſpatia ſecum deambulans, laudes ſuas tacitus clamat. Nonnunquam verò ad tantā elationem mens ducitur, vt in eo, quod timet, etiā per oſtentationem locutionis effrænetur. Hæc aliter præpoſitos tentat, aliter ſubditos. Prælato ſuggerit quia vitæ merito ſuper cæteros excreuit: viles, qui ſubiecti ſunt, oſtendit; ita vt nullum reſpiciat, cui æquanimiter loquatur. Vnde & mentis tranquillitas in iram vertitur. Subiectorum cor ſuperbia inſtigat, vt ſua acta conſiderare funditus negligant, & ſemper tacitis cogitationibus ſui rectoris iudices fiant: & dum eius facta deſpiciunt, dum præcepta contemnunt, ad tantam vſque inſaniam deuoluuntur, vt Deum res humanas curare non exiſtimēt, quia ei, qui quaſi iure reprehenditur, eſſe ſe commiſſos dolent. Sicque dum contra rectorē ſuperbiunt, etiam contra iudicia conditoris intumeſcunt; & dum paſtoris ſui vitam diiudicant, ipſam quoque ſapientiam omnia diſponentis impugnant. Sæpe etiam rectoris ſui dictis proteruè obuiant, & eandem vocis ſuperbiam libertatē vocant: ſicut plerique reticent ex timore, & tamen tacere ſe æſtimant ex humilitate. Et paulò poſt: Quos bene ab intimis prodimus, ſi paucis in exterioribus oſtendamus, cunctis namque ſuperba apud ſe cogitatione tumentibus ineſt clamor in locutione, amaritudo in ſilentio, diſſolutio in hilaritate, furor in triſtitia, inhoneſtas in actione, honeſtas in imagine, erectio in inceſſu, rancor in reſponſione. Horum mens ſemper eſt ad irrogandas contumelias valida, ad tolerandas infirma, ad obediendum pigra, ad laceſſendos verò alios importuna, ad ea, quæ facere debet, & præualet, ignaua, ad ea autem, quæ facere non debet, nec præualet, parata. Hæc in eo quod ſpontè non appetit, nulla exhortatione flectitur, ad hoc autem, quod latenter deſiderat, quærit, vt cogatur: quia dum metuit ex deſiderio ſuo vileſcere, optat vim in ipſa ſua voluntate tolerare.

Alio loco quatuor ſpecies ſuperbiæ ſtatuit: cùm arrogantes bonum, aut à ſemetipſis habere ſe æſtimant, aut ſi ſibi datum deſuper credunt, pro ſuis ſe accepiſſe meritis putant: aut certè cùm iactant ſe habere quod non habent, aut, deſpectis cæteris, ſingulariter videri appetunt habere, quod nō habent. Sed hæ ſpecies ſunt ſuperbię cordis, pręter quas tres alias adfert S Bernardus, oris videlicet, operis, & habitus. *Lib. 25. moral. cap. 4.*

Ser. paruis ſerm. 3.

De ſuperbiæ effectibus vniuersè ſcribens

Effectus ſu- bens S. Gregorius ſic ait: [Vitiorũ regi-
perbiæ. na ſuperbia, cùm deuictum plenè cor
Lib.31.mo- cæperit, mox illud ſeptẽ principalibus
ral. c.17. vitijs, quaſi quibuſdam ſuis ducibus de-
uaſtandum tradit: quos videlicet duces
exercitus ſequitur, quia ex eis proculdu-
bio importunæ vitiorum multitudines
oriuntur. Deinde ſigillatim addit: Pri-
mæ ſuperbiæ ſoboles ſunt ſeptem prin-
cipalia vitia, quæ de hac virulenta radi-
ce proferuntur, ſcilicet inanis gloria, in-
uidia, ira, triſtitia, auaritia, ventris inglu-
2.2.q.162. uies, luxuria. S. Thom. ſic habet: Super-
art.8. bia dupliciter cõſiderari poteſt: vno mo-
do vt eſt ſpeciale peccatum: alio modo
vt habet quandam influẽtiam in omnia
peccata. Quidam conſiderantes ſuper-
biam, vt eſt ſpeciale peccatum, connu-
merauerunt eam cum vitijs capitalibus,
hæc enim ſunt ſpecialia peccata, ex qui-
bus multa genera peccatorum oriũtur.
S. Gregorius verò conſiderans vniuerſa-
lem eius influentiam, quam habet in om-
nia vitia, non connumerauit eam cum
alijs vitijs, ſed poſuit eam reginam om-
De Gen. ad nium vitiorum, & matrem.] S. Augu-
litterã lib. ſtinus idem ſentire videtur, & addit ex
11.cap.14. ſuperbia naſci hæreſes.

Primum re- Primum remedium eſt conſideratio
medium. peccati Luciferi, quæ ſuperbia fuit, &
Geneſ. 11. pœnæ, quã Deus de tãto peccatore ſum-
Num.16. pſit: deinde perpendendi ſuperborum
Daniel. 4. caſus varij in ſcripturis ſacris cõmemo-
2.Mach.9. rati: vt extruentiũ turrim Babel, vt Co-
Actor. 12. re, Dathan, & Abiron, vt Nabucdonoſo-
ris, Antiochi, Herodis.

Secundum Secundum remedium: [Tantum ma-
remedium. lum eſt ſuperbia, ait Caſſianus, vt ipſum
Lib.12.c.7. Deum aduerſarium habere mereatur: nã
Iacob 4. Deus ſuperbis reſiſtit, non, ait, fornica-
rijs, iracundis: illa namque vitia vel in
vnumquemque delinquẽtium tantum-
modo retorquentur, vel in ſuos partici-
pes, id eſt, in alios homines videntur ad-
mitti. Hæc verò propria pertingit ad
Deum, & idcirco eum ſpecialiter digna
eſt habere contrarium.]

Tertium re- Tertium remedium eſt vitæ, & mortis
medium. Chriſti meditatio: [Ad hoc, inquit San-
Lib.34.mo- ctus Gregorius, vnigenit[9] Dei filius for-
ralium, ca- mam infirmitatis noſtræ ſuſcepit: ad hoc
pit. 18. inuiſibilis, non ſolùm viſibilis, ſed etiam
deſpectus apparuit: ad hoc contumelia-
rum ludibria, irriſionum opprobria, paſ-
ſionumq; tormẽta tolerauit, vt ſuperbũ
non eſſe hominẽ doceret humilis Deus.
Quanta ergo humilitatis virtus eſt, pro-
pter quam ſolam veraciter edocendam,
is, qui ſine æſtimatione magnus eſt, vſq;
ad paſſionem factus eſt paruus? S. Baſi- *Hom. de hu-*
lius: Vniuerſam, inquit, Domini diſpen- *militate.*
ſationẽ ad humilitatẽ nos inſtruere de-
prehendimus. Cùm infans eſſet, mox in
ſpelunca, nec lecto, ſed præſepi imponi-
tur. Deinde in domicilio fabri, & Matris
pauperculæ enutritur ſubditus Matri, &
illius ſponſo. Docetur audiens quorum
non egebat, ſubditur Ioãni Baptiſtæ, ba-
ptiſmum ſuſcipit Dominus à ſeruo. Ne-
mini aduerſariorum reſiſtit, nec inenar-
rabilem ſuam poteſtatẽ in quenquã vi-
brat, ſed quaſi potentioribus cedit. Prin-
cipib. ſacerdotũ in forma rei ſiſtitur, ad
præſidem ducitur, iudiciũ illius ſuſtinet:
& cũ poſſet calũniatores arguere, ſilen-
tio tolerat illorum calumnias. Conſpui-
tur à ſeruis, ac viliſſimis famulis, morti
traditur, eique, hominum iudicio, tur-
piſſimæ.

Quartum remedium. Superbia ſignũ *Quartum*
eſt reprobationis, vt humilitas electio- *remedium.*
nis diuinæ. S. Grego. poſtquam pulcher- *Ibidem.*
rima, & longa contrapoſitione oſtendiſ-
ſet ex ſacris litteris infinitos quaſi gra-
dus ſuperbiæ Luciferi, & totidem humi-
litatis Chriſti Domini, cõcludit: [Quia
igitur Redemptor noſter corda regit hu-
milium, & Leuiathã iſte Rex dicitur ſu-
perborum, apertè cognoſcimus, quod
euidẽtiſſimum reproborum ſignum ſu-
perbia eſt, & contra humilitas electorũ.
Cùm ergo quam quiſque habeat, cogno-
ſcitur, ſub quo rege militet, inuenitur.
Vnuſquiſque enim quaſi quendam titu-
lum portat operis, quo facilè oſtendat
ſub cuius ſeruiat poteſtate rectoris.]

Quintum remedium eſt abnegatio a- *Quintum*
moris proprii, præſertim illius, qui vel *remedium.*
parens eſt ſuperbiæ, ob quam etiam
cauſſam ſuperbi in ſacris litteris [ſibi
placentes] appellantur, vel certè qui eſt
ipſamet ſuperbia, quæ ſine dubio amor
eſt, naturæ deprauatæ valde familiaris,
& intimus: de qua abnegatione poſtea
dicendum eſt.

Indicium alicuius curationis vitij hu- *Indicium*
ius eſt timor Domini ſanctus, & cautio *primum.*
diligens, qua ſe ipſum proficiens in re-

bus

bus omnibus prudenter circumſpicit: [Qui ſub rege humilitatis militant, ait S. Gregorius, ſemper prouidi, atque ex omni latere circumſpecti aduerſum iacula elationis pugnant, & quaſi contrauenientes ictus, ſolum magis in ſuo corpore oculum cuſtodiunt, dum in ſemetipſis principaliter humilitatem tuētur.]

Ibidem.

Indicium ſecundum. Alterum Indicium eſt ſui cōtemptus: ſi quidem amor ſui vſque ad Dei contemptum progrediens, parens eſt ſuperbiæ: contemptus igitur & abnegatio ſui ſuperbiæ interitum vt adfert, ſic nunciat: præſertim ſi de nobis ipſis rebuſque noſtris humiliter ſentiamus, loquamurque, & cum Paulo gloriemur [in infirmitatibus,] & cum Apoſtolis gaudeamus, ſi quando magno Dei munere digni ſumus [pro nomine Ieſu contumeliam pati.]

De inanis gloriæ abnegatione.

CAPVT XXIIII.

Natura, & vis inanis gloriæ.

Lib. 2. de Gen. contra Manicheum, cap. 5.

INanis gloria eſt illa ſuperbia, de qua ſcribit S. Auguſtinus: [Superbia non eſt aliud niſi deſerto ſecreto conſcientiæ, foris videri velle, quod non eſt.] Proprietates huius vitij copioſè deſcribuntur apud Caſſianum.

Lib. 11. c. 1. 2. 3. 4. &c.

Eſt hoc vitium multiplex, & varium, vndique bellatori, & ex omni parte victori occurrens: nam & in habitu, & in forma, in inceſſu, in voce, in opere, in vigilijs, in ieiunijs, in oratione, in remotione, in lectione, in ſcientia, in taciturnitate, in obedientia, in humilitate, in longanimitate militem Chriſti vulnerare conatur. Aliquando, cui ſub ſpecie nitidæ veſtis diabolus cenodoxiam, id eſt, inanem gloriam non potuit generare, pro ſqualida conatur inſerere. Quē non potuit per honorem deijcere, humilitate ſupplantat. Si ieiunet palàm, vanitatis gloria pulſatur; ſi illud contemnendæ gloriæ cauſſa contexerit, eodem vitio elationis obtunditur: vnde meritò cepæ, & bulbis comparatur à ſenioribus, quæ vno decorticata tegmine, alio ruſum inueniuntur induta. Cætera vitia ſuperata marceſcunt, hoc verò deiectum acrius reſurgit ad luctam; & cùm putatur extinctum, ſua morte viuacius conualeſcit. Cætera impugnāt eos, quos ſuperarint, hoc ſuos victores acrius inſectatur. Alia vitia vel locorum, vel temporis beneficio deſetueſcūt, hoc verò minimè: nam omni loco, & tempore virtutum eius, quem impetit, ſucceſſibus animatur. Deniq; reliqua vitia palàm aggrediuntur hominem, hoc verò quaſi nocte dimicat, non ſolum in parte carnali, ſed etiam in ſpirituali, ſtruēs inſidias: immo virtutibus ipſis inſertum, & quaſi aciei permixtum clāculum quidem, ſed ideò atrocius inopinatos decipit, & incautos, & quod eſt etiā deteſtabilius, in externis actionibus virtutes ipſas imitatur, & refert: [Ponite, inquit S. Auguſt. in corde, facit ſimilia, & quaſi paria charitati: paſcit eſurientem charitas, paſcit & ſuperbia: charitas vt Deus laudetur, ſuperbia vt ipſa laudetur: veſtit nudum charitas, veſtit & ſuperbia; ieiunat charitas, ieiunat & ſuperbia: ſepelit mortuos charitas, ſepelit & ſuperbia: omnia opera, quæ vult facere charitas, facit & ſuperbia.

Tract. 8. in primā epiſtolā Ioan.

S. Gregorius ſępe diuidit inanem gloriam ex actionis bonæ ſerie: ſiquidem vel ea tentamur initio actionis, vel in progreſſu, vel in exitu. Vide quæ ex eo attulimus hoc libro capite tertio.

Lib. 22. moraliū, c. 5.

Lib. 9. c. 13.

Effectus inanis gloriæ numerantur à S. Gregorio his verbis: [De inani gloria, inobedientia, iactantia, hypocriſis, contentiones, pertinaciæ, diſcordiæ, & nouitatum præſumptiones oriuntur. S. Thomas ſic explicat: Finis inanis gloriæ eſt manifeſtatio propriæ excellentiæ: ad quod homo poteſt tendere dupliciter: vno modo directè, ſiue per verba, & ſic eſt iactantia: ſiue per facta, & ſic, ſi ſint verba habentia aliquam admirationem, eſt præſumptio nouitatum, quas homines ſolent magis admirari: ſi autē per facta ſit, ſic eſt hypocriſis: alio autem modo nititur aliquis manifeſtare ſuam excellentiam indirectè, oſtendendo ſe non eſſe alio minorem: & hoc quadrupliciter: primò quantum ad intellectum, & ſic eſt pertinacia, per quam homo nimis innititur ſuæ ſententiæ, nolens cedere ſententiæ meliori: ſecundò,

Effect⁹ inanis gloriæ.

2. 2. q. 132. art. 5.

Digitized by Google

quantum ad voluntatem, & ſic eſt diſcordia, dum non vult à propria voluntate diſcedere, vt alijs cócordet: tertiò quantum ad locutionem, & ſic eſt contentio, cum aliquis verbis clamosè cótra alium litigat: quartò quantum ad factum, & ſic eſt inobedientia, dum ſcilicet aliquis non vult exequi ſuperioris præceptum.

Conſt. mon. cap. 10. S. Baſilius dicit inanem gloriam eſſe [dulcem ſpiritualium operum expoliatricem, iucúdum animarum noſtrarum hoſtem, bládiſſimam bonorum noſtrorum deprædatricem, eandemque mellis illitu, ſuaudis ſuæ coloratricem, & mortiferi hominum mentibus poculi porrectricem: quod ea de cauſſa facit, vt vitio ſe illo auidius ingurgitent homines, nec vlla illius expleantur ſatietate: dulce enim quid eſt imperitis humana gloria.

Primum remedium. Primum remedium: ex prædictis ſatis intelliguntur inanis gloriæ damna: priuat enim hominem fructu ſuorum laborum, & Deum ſua laude. Facit hominē reū eius ſceleris, vt qui huiuſmodi ſunt, *Reg. breu. cap. 282.* teſte S. Baſilio, à Domino appellentur operarij iniquitatis: [Qui enim, inquit, non ritè appellētur operarij iniquitatis, qui Dei donis ad mercaturam ſuarum voluptatum abutuntur?] Sed quod maximè à viris ſpiritualibus eſt ponderandum, inanis gloria eſt impedimentū magnum, ne Deus influat in animā, eamq; ſuis ſupernaturalibus donis cumulet: *Ioan. 5.* [Quomodo, ait Dominus, poteſtis credere, qui gloriam ab inuicem accipitis, & gloriam quæ à ſolo Deo eſt, non quęritis?] Igitur ſicut tunc ne Deus fidem infunderet Phariſæis, inanis gloria obſiſtebat; ſic eadē nunc etiam ne Deus gratiæ ſuæ munera nobis inſtillet, efficit.

Secundum remedium. Secundum remedium. Vna ex præcipuis, proprijſque cauſſis tepiditatis eſt inanis gloria, adeò vt dicat S. Gregor. *Lib. 29. moraliū c. 15.* [Quoſdam vſq; ad ſummam virtutum peruenire, qui ad antiquum torporem miſerando caſu redeunt, quia ſibi ab inanis gloriæ blandimentis cauere, aut neſciunt, aut negligunt.] *Lib. 5. de Sacerdotio.* Idem antè dixerat S. Chryſoſtomus.

Tertium remedium. Tertium remedium eſt. Opera noſtra, ſiue etiam dicta, & cogitata non talia ſunt plerunque in oculis Dei, qualia videntur hominibus: *Lib. 5. mor. cap. 8.* [Sæpe enim, inquit S. Gregorius, [ipſa iuſtitia noſtra ad examen diuinæ iuſtitiæ deducta iniuſtitia eſt, & ſordet in diſtrictione iudicis, quæ in æſtimatione fulget operantis.]

Quartum remedium. Quartū remedium eſt occaſionis declinatio. Quare & exercenda ſunt ex animo officia humilitatis, ſi ſunt ad manum, & verò etiam accerſenda cùm abſunt. In primis autem debet abſtinere proficiens à ſpecioſis muneribus, & conſectari vtilia, exēplo Apoſtoli, *1. Cor. 14.* [qui cùm poſſideret donum linguarum, eo tamen *Homil. 35. 1. Cor. 14.* non vſus eſt. Cur? inquit S. Chryſoſtomus, non quod non haberet, ſed quod quæreret quæ ſunt vtiliora: erat enim liber ab omni inani gloria, & vnum ſpectabat, vt meliores redderet auditores: & hoc ipſum poterat videre: nam qui in ſeruitutem inanis glorię redactus eſt, non poteſt videre nō ſolùm quod alijs, ſed etiam quod ſibi vtile eſt.]

Quintum remedium. Quintum remedium eſt exemplum Chriſti Domini, qui profeſſus eſt toto vitæ genere id, quod etiam dixit: *Ioan. 8.* [Ego non quæro gloriam meam.] Vixit vt fabri filius mundi fabricator. Ignominioſiſſimum mortis genus elegit ipſe glorię ſplendor, & Angelorum, & hominum glorificator. Et cùm ad eum reuerſi Diſcipuli cùm gaudio renunciarent, [Domine etiam Dæmonia ſubijciuntur nobis,] eorum alacritatē compeſcuit horribili dicto, & exemplo ſimul: *Luc. 10.* [Videbam, ait, Satanam ſicut fulgur de cœlo cadentem.] Et indignabundis propter ſpiritum ambitionis: *Matth. 20.* [Qui, inquit, voluerit inter vos primus eſſe, erit veſter ſeruus.]

Primū indicium. Primum indicium alicuius profectus in abnegatione vanæ gloriæ eſt animi dolor animo conceptus à proficiente, cùm laudatur: *Lib. 26. moral. c. 23.* [Laus ſua, inquit ſanctus Gregorius, iuſtos cruciat, iniquos exaltat: ſed iuſtos cùm cruciat, purgat; iniquos dum lætificat, reprobos monſtrat: illi enim ſua laude paſcuntur, quia auctoris ſui gloriam non requirunt, illi autem, qui auctoris gloriam quærunt, ſua laude cruciantur, ne non ſit intus, quod foris dicitur, ne ſi eſt etiam quod dicitur, ante Dei oculos ipſis fauoribus vacuetur: ne humana laus robur mentis emolliat, eamq; in ſui delectatione proſternat, & quæ adiumentum eſſe debet augendi operis, iam retributio ſit laboris. Cū verò ſua pręconia in Dei laudem

tendere

Digitized by Google

tendere ſentiunt, ea etiam deſiderabiliter amplectuntur.] Exemplũ clariſſimũ ſe nobis exhibet in hac re S Auguſtinus, qui de ſe ipſo ſcripta reliquit ad hoc propoſitum verba hæc.[Quotidiana fornax noſtra eſt humana lingua. Imperas nobis & in hoc genere continentiam. Da quod iubes, & iube quod vis. Tu noſti de hac re ad te gemitum cordis mei, & flumina oculorum meorum: neque enim facilè colligo, quàm ſim ab iſta peſte mundatior, & multum timeo occulta mea, quæ norunt oculi tui, mei autem nõ. Eſt enim qualiſcunq; in alijs generibus tentationũ mihi facultas explorandi me, in hoc penè nulla eſt.]

Lib. 10. confeſſionum, cap. 37.

Secundum indicium: Ibidem.

Secundum indicium eſt quod addit idem S. Augu. delectari quidem laudibus (quando bene viuere neceſſe eſt, & bonam vitam laus comitatur) ſed amplius ipſa veritate, quàm laudibus: [Cõtriſtor, inquit, aliquando laudibus meis, cùm vel ea laudantur in me, in quibus ipſe mihi diſpliceo, vel etiam bona minora, & leuia pluris æſtimantur, quàm æſtimanda ſunt.

Tertium indicium.

Indicium tertiũ ſit, gaudere, aut certè optare gaudere cũ Apoſtolis in contumelijs, in iniurijs pro Chriſto: quod altiſſimũ eſt genus imitandi Dominum noſtrum, qui propterea opprobrijs ſaturatus dicitur, vt non puderet, aut tęderet nos, ignominiam aliquam pro eius amore ſubire. Ad quod etiam proderit cogitare quod ait S. Chryſoſtomus, & quidem ſapienter: [Fieri non poteſt, vt qui virtutibus dediti ſunt, ab omnibus benè audiant ſemper: & illud præterea, ne virtutis curam agentibus viris multi vbique detractores inſurgãt: bona enim apud omnes fama, ſignum certè vel maximum eſt, haud multam ſanè virtutis haberi rationem. Vt igitur amatur ſine peccato gloria, quæ rectè facta comitatur, ſic feratur æquo animo, & ametur etiam ignominia, quæ eandem, hominum culpa, vitioue, aliquando conſequitur.

Homil. 23. in Geneſ.

De abnegandis paſſionibus animi.

CAPVT XXV.

HActenus docuimus habitus prauos abnegãdos eſſe: hi tamen non planè tolluntur, niſi radices eorum euellantur. Hæ ſunt perturbationes, & affectiones animi, dictæ paſſiones, quia cùm excitantur in animo, afficiunt aliquo modo etiam ſenſus corporis. Ex his exiſtunt boni, & mali habitus virtutes, & vitia: ſi eñ ratione moueantur, virtutes generant; vitia, ſi præter, vel cõtra rationem. Quare hę non natura ſua, ſed hominum vſu recto, prauoùe laudabiles ſunt, aut vituperatione dignæ. Numerantur autẽ à Philoſophis vndecim, amor, odium, deſiderium, fuga, gaudiũ, triſtitia, quæ ſunt in appetitu concupiſcibili. In iraſcibili verò ſpes, deſperatio, timor, audacia, & ira: quarũ omnium fontes, & principes ſunt illæ quatuor, amor, lætitia, timor, triſtitia. Oportere autem has abnegari, vt vitia perfectè abnegata ſint, facilè oſtenditur: ipſa enim vitia vix quidquam aliud ſunt, ꝙ paſſiones immoderatæ, & corroboratæ, eò grauiora, quo vſu, & conſuetudine magis diuturna ſunt. Quid enim eſt ſuperbia, niſi immoderatꝰ amor ſui? quid inanis gloria, niſi cupiditas effrænata popularis auræ? inuidia verò triſtitia eſt de bonis proximi vehemẽter aucta. Acedia triſtitia item nimia animũ deijciens. Ira deſiderium impotens obtinendi quod volumus. Luxuria amor, & appetitus libidinoſus. Amor argẽti philargyria, & eſculentorũ, poculentorumq; gula. Vt igitur mali habitus radicitus cõuellantur; ſecuris abnegationis ad paſſiones immodicas, quę eorũ radices sũt, admouenda eſt. Legatur S. Auguſt. qui pluribus locis id apertè teſtatur.

Lib. 12. de ciuit. Dei, c. 8. & lib. 22. cap. 22.

Non fit autem id, niſi longi temporis labore, & Dei miſericordia in primis adiuuante, vt ſæpe docet idem S. Auguſtinus, præſertim verò cùm agit de renouatione hominis interioris, de qua ſic ſcribit: [Renouatio iſta nõ momẽto vno fit ipſius cõuerſionis, ſicut momẽto vno fit illa in baptiſmo renouatio remiſſione

Lib. 14. de Trinitate, cap. 16.

omnium peccatorum; neque enim vel vnum quantulumcunq; remanet, quod non remittatur, ſed quemadmodū aliud eſt carere febribus, aliud ab infirmitate reualeſcere; ita prima curatio eſt causā remouere languoris, quod per omnium fit indulgentiam peccatorum: ſecunda, ipſum ſanari languorem, quod fit paulatim proficiendo in renouatione huius

Cap. 17. imaginis. Et paulò poſt: Qui de die in diem proficiendo renouatur, transfert amorem à temporalibus ad æterna, à viſibilibus ad intelligibilia, à carnalibus ad ſpiritualia, atque ab iſtis cupiditatem frænare, atque minuere, illiſque ſe charitate alligare, vehementer inſiſtit: tantum autem facit, quantum diuinitùs

Ioan. 15. adiuuatur. Dei ſententia eſt: Sine me nihil poteſtis facere.

Primò. Eſt nihilominus maximum ſtudium proficienti adhibendum, & maximè vigilandum, vt paſſiones coërceantur, primò quidem initio antequam ad habitus firmitatem perueniāt. [Beatus enim, ait

Pſal. 136. Dauid, qui tenuerit, & alliſerit paruulos

Serm. 11. ad petram.] Narrat S. Dorotheus, Senē quendam monachorum patrem, cùm in cupreſſorum ſylua cum diſcipulis conſideret, imperauiſſe vni ex illis, vt paruulam cupreſſum euelleret, quę ſtatim vna admota manu euulſa eſt. Maiuſculam deinde oſtendit, quam duabus manibus ille apprehenſam euulſit. Tertiò adhuc maiorem iuſſit educi, quæ nonniſi maiore labore conuulſa eſt. Ita deinceps quarta. Cùm ad quintam aliarum maximam ventum eſſet, ea reuelli ab vno minimè potuit. Ad hūc modum, dixit tunc ſenex, ſunt paſſiones, & affectus noſtri. Dum paruuli ſunt, & recentes, ſumma facilitate, & quiete, modo velimus, excindere eos, & extirpare poterimus: ſi verò eos vti paruulos, & exiguos neglexerimus, paulatim obdureſcent, conualeſcentque, & quò magis conualuerint, & obduruerint, eò maiore conatu opus erit, & labore. Quod ſi vires ſuas acquirere, & eas contra nos exercere ſiuerimus, actum eſt de nobis: neque enim eas amplius vel ſummo ſtudio à nobis expellere poterimus, niſi virū aliquem ſanctum, & minimè ignauum habuerimus, qui poſt Dei adiutorium, conſilijs, monitis, & orationibus ſuis opem nobis ferre non grauetur. Hæc S. Dorotheus.

Homil. 11. Legatur etiam S. Chryſoſtomus in epi-

1. Cor. 4. ſtolam primam ad Corinthios.

Et ſanè permirū eſt, quantas vires habeat ad præpedienda vitia efficax abnegatio paſſionis cuiuſcūq; in ipſo primo eius exortu, ſiue amor ſit Dei vel hominis alicuius, ſiue lætitia, cupiditas, ſpes, dolor, & mœror, ſiue alia quæcunque animi paſſionum.

Secundò. Sed nec cum initio huic abnegationi inſtiterimus, deinde otio languendū eſt, ſed aſſiduè amputādi rami cupiditatum

Sermo. 58. malarum in animo vitio hæreditario, vt

in Cantic. poſt videbimus, ſuccreſcentes. Nam, vt ſcribit S. Bernard in illa Salomonis verba: [Tempus putationis aduenit. Credi te mihi, inquit, & putata repullulant, & effugata redeunt, & reaccenduntur extincta, & ſopita denuò excitantur. Parùm eſt ergo ſemel putaſſe, ſæpe putandū eſt, immò ſi fieri poſſit, ſemper, quia ſemper quod putari oporteat, ſi non diſſimulas, inuenis. Quantumlibet in hoc corpore manens profeceris, erras, ſi vitia putas emortua, & non magis ſuppreſſa. Velis nolis, intra fines tuos habitat Iebuſæus, ſubiugari poteſt, ſed non exterminari. Vnum in tanto diſcrimine conſilium eſt, obſeruare diligenter, & mox, vt renaſcētium capita apparebūt, prompta ſeueritate ſuccidere. Non poteſt virtus cum vitijs pariter creſcere. Ergo vt illa vigeat, iſta creſcere non ſinantur. Tolle ſuperflua, & ſalubria ſurgunt: vtilitati accedit, quicquid cupiditati demis. Demus operam putationi. Putetur cupiditas, vt virtus roboretur. Concludit tandē S. Doctor; Scrutemur, iuxta Prophetam vias noſtras, & ſtudia noſtra. Et in eo ſe quiſq; iudicet profeciſſe, non cùm inuenerit, quod reprehēdat, ſed cùm quod inuenerit, reprehendet: tūc enim te non fruſtra ſcrutatus es, ſi rurſum opus eſſe ſcrutinio aduertiſti. Et toties non te fefellit inquiſitio tua, quoties iterandam putaueris.

Tertiò. Tertiò loco intelligat proficiens, non ſolùm ſibi dandam diligentiſſimè operā in amputandis malarum paſſionum ramulis, ſed contrà etiam in inſerendis bonarum affectionum ſurculis, illorumq; in locum ſubrogandis: vacat enim nunquam animus motibus, aut turbidis, &

malis.

Digitized by Google

malis, aut ſerenis, & bonis. Occupetur igitur bonis, ne malis obruatur: immò vt purgetur malis, bonis compleatur. [Non poſſunt, inquit Caſſianus, deſideria præſentium rerum reprimi, vel äuelli, niſi pro iſtis affectibus noxijs, quos cupimus amputari, alij ſalutares fuerint intromiſſi: nullatenus enim valet viuacitas mentis, abſque alicuius deſiderij, vel timoris, gaudij, vel mœroris affectione ſubſiſtere, niſi hæc eadem in bonam partem fuerint immutata. Et idcircò ſi carnales concupiſcentias de cordibus noſtris deſideramus extrudere, ſpirituales earum locis plãtemus protinus voluntates, vt his noſter animus ſemper innexus & habeat quibus iugiter immoretur, & illecebras præſentium, ac temporalium reſpuat gaudiorum.] *Collat. 12. cap. 5.*

S. Bernardus in eandem ſententiam ita ſcribit: [Totum cor in quatuor affectionibus eſt: & de bis accipiendum puto, quod dicitur, vt in toto corde tuo conuertatis ad Dominum. Conuertatur proinde amor tuus, vt nihil omninò diligas niſi ipsũ, aut certè propter ipſum. Cõuertatur etiam ad ipſum timor tuus, quia peruerſus eſt timor omnis, quo me tuis aliquid præter eum, aut nõ propter eum: ſic & gaudium tuum, & triſtitia æquè conuertatur ad ipſum. Hoc autem ita fiet, ſi nõ niſi ſecundum eum doleas, & læteris.] Et alia, quæ ibidem ſequuntur. Sed plura habet alio loco, in quo docet, quomodo affectiones hæ purgandæ primùm, deinde ordinandæ ſint. Purgantur autem, inquit, ſic: ſi amantur, quæ amanda ſunt, ſi magis amantur, quæ magis amanda ſunt, amor purgatus erit. Et ſic de cæteris. Ordinantur autem ſic: in initio timor, deinde lætitia, poſt triſtitia, in conſummatione amor. Compoſitio harum talis eſt. De timore, & lætitia naſcitur prudentia, & eſt timor cauſa prudẽtiæ, lætitia fructus. De lætitia, & triſtitia naſcitur temperantia, cuius eſt triſtitia cauſa, lætitia fructus. De triſtitia, & amore naſcitur fortitudo, & eſt triſtitia cauſſa fortitudinis, amor fructus. Clauditur circulus coronæ. De amore, & timore naſcitur iuſtitia, & eſt timor cauſſa iuſtitię, amor fructus. Conſidera ergo, quomodo iſtæ affectiones ordinatæ, virtutes ſint; inordinatæ, perturbationes. Si timorem ſequatur triſtitia, deſperationem generat, ſi amorem lætitia diſſolutionem. Sequatur ergo timorem lætitia, qua timor futura cauet, lætitia de præſenti gaudet, prudentis cautelæ finem lętitia poſſidet. Probet ergo lætitia timorem: probatus timor nihil aliud, quàm prudentia eſt. Comitetur lætitiam triſtitia, quia moderatè læta amplectitur, qui triſtia reminiſcitur. Temperet ergo lætitiam triſtitia; tẽperata lætitia nihil aliud quàm temperantia eſt. Iungatur amor triſtitiæ, quia fortiter ſuſtinet triſtia, qui per amorem, quæ ſunt amanda deſiderat. Confortet ergo amor triſtitiam. Confortata verò triſtitia nihil aliud, quàm fortitudo eſt. Iungatur amor timori, quia ordinatè amandis inhæret, qui timenda nõ negligit. Ordinet ergo amor timorem, ordinatus timor nihil aliud quàm iuſtitia eſt.] Hæc omittenda non erant, quia tanti Patris meditationes ſunt: non ideò tamen quia obſcuriora ſunt hæc poſteriora, priora paruipendenda ſunt, & minus diligenter in vſum reuocanda. *Serm. 2. in ca. Ieiunij.* *Sermo. paruis, Ser. 6.*

Sed audiamus S. Auguſtinum, qui nõ minus egregiè, quàm breuiter modum corrigendarum paſſionum, eaſq; bonas efficiendi tradit his verbis: [Apud nos, inquit, iuxta ſcripturas ſanctas, ſanamq; doctrinam, ciues ſanctæ ciuitatis Dei in huius vitæ peregrinatione ſecundũ Deum viuentes metuunt, cupiuntque; dolent, gaudentque. Et quia rectus eſt amor eorum, iſtas omnes affectiones rectas habent.] Quod hîc dicit de amore, antè dixerat de voluntate. Et alio loco docet de ſcripturæ ſententia, Deo mentem hominis ſubijci regendã, & iuuandam, menti verò paſſiones ita moderandas, atque frænandas, vt in vſum iuſtitię conuertantur. *Lib. 14. de ciuit. Dei, cap. 9.* *Cap. 8. eiuſdem libri.* *Lib. 9. de ciuit. Dei, capit. 1.*

Quartò. Quartò. Facit maximè ad moderandas paſſiones occupatio mentis in rebus ſpiritualibus, diuiniſue: tunc enim hominis interioris labor otium eſt hominis exterioris, & ſpiritus feruor, algor eſt carnis, & ſenſus. [Vera perturbatio, atque confuſio, inquit S. Chryſoſtomus, non in rerum eſt motu, ſed in animo ita affecto, qui quamuis cæterarum rerum aptam deſcriptionem habet, vſque dum *Oratione de prouidẽtia Dei.*

cõfuſionem, ac perturbationẽ in ſe ipſo coërcuerit, nullum illi ex aliarum rerum apta deſcriptione præſidium erit; ſed quemadmodum oculus ægrotus etiam clariſſimo meridie tenebras obtuetur, atque alia pro alijs, nullumq; radiorum Solis fructum habet: ſanus verò, & firmus etiam veſperè poterit corpus, quaſi manu, ducere ſine vlla offenſione: ſic & mẽtis noſtræ oculus quandiu firmus eſt, multa, quamuis confuſa, clarè tamen videbit, deprauatus autem, quamuis in ipſum cęlum attollas, multam ibi eſſe perturbationem, & confuſionem rerum iudicabit. Itaque ſi menti cultum diligentem adhiberemus, nulla confuſio, nulla moleſtia inueheretur, quamuis Euripo quouis turbulẽtius ſurſum, & deorſum vita noſtra iactaretur.]

Conſt. monaſt. cap. 3. Rem hanc copioſè tractat S. Baſilius: ſcribit autem inter cætera & hæc: [Animus, qui mentem ſuam peruigilem, & in actionibus rectis perpetuò occupatam detinuerit, is, & in his, quas dixi, contemplationibus verſabitur, & eiuſmodi exercitatione, conſuetudineque mores ſuos ad æquitatem, ad iuſtitiam, modeſtiamque, ac tranquillitatem componet, atque perpoliet. Idem verò vbi mentem agitare deſtiterit, & in res cognitione dignas extendere, extemplò velut importuni, & proterui canes, abſente moderatore, ex diuerſis partibus libidines corporis foras ſe dant, & vehementer in ipſum oblatrant, & varijs modis dilacerare conãtur: quippe cùm earum ſingulæ vitalem ad ſe vim quæque rapiant. Si quidem duplex eſt animi vis, quarum altera corpus attingit, vitalis ſcilicet; altera, quæ tota in perſpicienda veritate verſatur, quam rationalem appellamus. Vitalis in corpore agit naturaliter, rationalis voluntariè. Animus, qui vim rationalem inſtituerit, vt perpetuò peruigil ſit, dupliciter vitioſos corporis motus conſopit, atq; tranquillat: ſiquidem & ſe in rebus potioribus, ſibique affinibus occupat, & motus corporis ſui confuſos obſeruans cohibet, atque compeſcit. Si verò ignauiæ deditus otioſam vim contemplatricem reliquerit, tunc torpentem vitalem vim nactæ libidines corporis, partitæque nullo moderante, aut prohibente, animum ad ſuum appetitum, & functiones pertrahunt.] Hæc S. Baſilius, & alia, quæ hic ſcribere, minimè neceſſarium eſt.

Quintò, poſt mentis occupationem prędictam, eſt adhuc in curandis paſſionibus vlterior gradus: cũ videlicet animus ipſe, & voluntas hominis planè auertitur ab amore rerũ omnium creatarũ: nec ab amore ſolùm, ſed ab omni etiam honeſta voluptate, quæ ex eis percipi poteſt, & tota ſoli Deo applicata, coniungitur, & quaſi cõglutinatur. Hęc res à S. Gregorio ſic deſcribitur: [Nonnulli iuſtorũ ad comprehendendum culmen perfectionis accincti, dũ altiora interius appetunt, exterius cuncta derelinquunt: qui rebus ſe habitis nudant: gloria honoris expoliant: qui internorum deſiderio per aſſiduitatem ſe, amici męroris, afficiunt, habere de exterioribus conſolationẽ nolunt: qui internis gaudijs dum mente appropiant, vitam in ſe funditus corporeæ delectationis necãt. De his Paulus: Mortui enim eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cũ Chriſto in Deo. Et Pſalmiſta: Cõcupiſcit, & deficit anima mea in atria Domini. Et deficit in ſalutari tuo anima mea. Et Dominus: Si quis vult venire poſt me, abneget ſemetipſum. Et rurſum: Niſi quis renunciauerit omnibus, quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus. Horum numero ſanctus vir, diuiſa à terrenis deſiderijs mente ſe inſerit, qui ait: Deſperaui, nequaquam vltra iam viuam. Iuſti quippe deſperare, eſt præſentis vitæ bona æternitatis electione deſerere, manſura quęrere, & in rebus temporalibus fiduciam non habere. Qui hæc agens nequaquã vltra ſe viuere aſſerit, quia videlicet viuificatrice morte quotidie à vita ſe paſſionis occidit.] Sed hæc ex ſequẽtibus capitibus planius intelligentur.

Quintò. *Lib. 8. mor. cap. 15.* *Coloſſ. 3. Pſal. 38. Pſal. 118. Matth. 16. Luca 14.*

Et quidem de plerisq; ſingulis paſſionibus ſeparatim agere, eſſet operæ pretium, ſunt enim in multis actionibus, & fortaſſe in omnibus, animi adminiſtræ; ſed quæ dicta ſigillatim ſunt aduerſus prauos habitus, ea paſſiones ſimul iugulant, ſi rectè & ad hactenus deſcriptæ abnegationis normã in vſum à proficiẽte deducantur: & fortaſſis alio tempore de his diſſeremus etiam particulatim.

De concupiſcentiæ fomite, & alijs multis prauis inclinationibus hominis.

CAPVT XXVI.

SICVT prauos habitus vitioſæ paſſiones, ſic vitioſas paſſiones generat cõcupiſcentiæ fomes; qui etiam poſt baptiſmum in regeneratis manet, ſine culpa quidem, quando hæc ſacramento deletur, culpæ tamen pœna hæreditaria ex primorũ parentum peccato. Eſt autem fomes, appetitus, qui natura ſua, dicamne, an vitio, inclinat hominem ad peccatũ: in quod etiam nullo negotio deuoluitur ſi Dei gratia, & hominis induſtria, Dei itẽ gratia adiuta non impeditur. Atque hæc eſt *Iacob. 1.* prima eius motio à S. Iacobo nominata *Rom. 7.* tentatio, cùm ait: [Vnuſquiſq; tentatur à concupiſcentia ſua.] Quæ etiam eſt cauſſa vt [peccatum] dicatur ab Apoſtolo, & à quibuſdam Patribus: quãuis reuera peccatum non ſit amplius, ſed ſolùm peccati effectus, pœna itẽ, & fons.

Porrò concupiſcentia hæc nõ eſt eadem cum paſſione illa, quæ deſiderium dicitur: ſed eſt generalior quidam [appetitus conſperſus, & innatus carni,] vt ait *Lib. 14. de ciuit. Dei, cap. 23.* S. Auguſtinus, hoc eſt toti homini, qui in ſcripturis aliquando nomine carnis intelligitur, vt idem alibi docet. Quare non ſolùm hic appetitus eſt in facultate animæ ſentiente, & in corporis mẽbris, quibus illa vtitur, ſed redundat etiam in appetitum rationis: nam, vt idem S. Au*Libro eodẽ, cap. 3.* guſtinus eſt auctor: [Anima peccatrix fecit corruptibilem carnem (corruptione ſcilicet peccati, & fomitis) ex qua corruptione carnis licet exiſtant quædã incitamenta vitiorum, & ipſa deſideria vitioſa; non tamen omnia vitæ iniquæ vitia tribuenda ſunt carni. Et alibi ait: *Libro eodẽ, cap. 11.* Mala voluntas præceſſit omnia opera mala in homine, velut arbor mala fructuum malorum.] Quare ineſt etiã animæ rationali ſua concupiſcentia, & qua*Galat. 5.* ſi fomes: quod S. Paulus non obſcurè ſignificat cùm fomitem vniuerſè acceptum, carnis nomine appellans, numerat inter eius opera, non ſolùm quæ carnis opera ſunt, vt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria; ſed etiam quæ rationis ſunt, vt auaritia, veneficia, inimicitiæ, contentiones, & quæ ſequũtur alia, quæ communia ſunt vtrique, & totius hominis opera. Sicut igitur ex primo peccato omnia peccata ducunt originem; ſic ex peruerſa hac appetitus generali propenſione deriuantur omnes aliæ peruerſæ hominis inclinationes, & propterea ſicut antecedit illa in homine omnes prauos habitus, & omnes paſſiones; ſic eaſdem anteeunt illæ inclinationes. Hæ igitur cognoſcendæ ſunt à proficiente, & ſumma diligẽtia curãdæ.

Ponimus igitur primò in homine ge- *Prima inclinatio ad malum.* neralem inclinationem ad malum, quã experti fatemur omnes, accuſando noſmetipſos ad malum quàm ad bonũ propenſiores, tam ratione animæ, quam ratione corporis ex Adam progeniti. De hoc ſermo eſt, cùm aſſeritur in Geneſi *Geneſ. 7.* non ſolùm [ſenſus hominis, ſed etiã cogitatio cordis humani ab adoleſcentia ad malum prona.] Et cùm antè etiã ſcri *Geneſ. 6.* bitur: [Videns autem Deus, quod multa malitia hominis eſſet in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta eſſet ad malum omni tempore. Et apud Hieremiam: *Hierem. 17* Prauum eſt cor omnium. Hæc autẽ inclinatio ſicut oritur, ſic vehementer augetur ex coniunctione animæ cum corpore antiqua labe infecto: nam ſcriptũ eſt: [Corpus, quod corrumpitur, aggrauat animam.] Et S. Paulus aſſerit legem *Sapient. 9.* membrorum captiuare ſe, hoc eſt, ſuo *Rom. 7.* pondere deprimere ad legem peccati.

Inclinationis huius ſunt incitamenta omnia, quæ inſurgunt in homine ad vitia, quæ Caſſianus, & alij vitia ſpiritualia nominant: ad ſuperbiam videlicet, ad dominandi libidinem, ad difficultatem ſeruiendi iuſtis etiam dominis, obtemperandi maioribus, legibus, religioſæ diſciplinæ, & Eccleſiaſticæ, ad inanem gloriam, ad deteſtationem iniuriarum omnium etiam pro Chriſti nomine illatarum, omnis deiectionis, paupertatis: ad ſuſpiciones, iudicia temeraria, odia, auerſiones animorum, inuidiam: ad acediam mentis, cordis languorem, profuſam lætitiã, audaciam, obſtinationem, deſperationem, & alia his ſimilia cõplura: quales ſũt tẽtationes interiores

contra

Digitized by Google

contra Fidem, ſpiritus blaſphemiæ, immenſa humanę mentis curioſitas, cordis humani obſcuritas, aſtutia, fallacia, & malitia. Denique inconſtantia, mutabilitas mentis, & viciſſitudo tàm multarum cogitationum, quæ animum hominis continenter, & importunè ſubeunt, huius inclinationis effectus eſt, & non exigua pœna peccati, de qua ſic habet S. Gregorius: [Humana anima ſemel æternitatis ſtatum deſerens, ad fluxũ temporalitatis delapſa, hanc mutabilitatem alternantium motionum, quam dum cadere, volens appetiit, dum conatur ſurgere, cogitur inuita tolerare: inde quippe punita eſt, vnde delectata.] Quod de prædictis alijs pœnis ſimiliter dici ob eandem rationem, non eſt difficile intelligere.

Lib. 24. moral. cap. 7.

Secunda inclinatio.

Secundò ponenda eſt in homine inclinatio ad malũ propria ſentientis appetitus, quæ propriè concupiſcentia, & fomes dicitur: cuius proprietates numerat Apoſtolus ita accuratè, vt nos pigere minimè debeat, in ijs intelligẽdis nõnihil immorari. Primò ſedem habet in carne: ideò ait: [Nõ eſt in carne mea bonum:] accipitur autem carnis nomine, corpus ſubiectum viribus animę ſentiẽtis; & addit eſſe in membris, & appellãs eum peccati nomine ob cauſſam iã explicatam, ſimulq; ſignificans fomitis labe totum hominem affici, ait: [Quod habitat in me peccatum.] Secundò, fomes præuenit aliquando ſubitaneo ſuo motu rationem hominis, quod etiam vi eius faciunt paſſiones, & ideò Apoſtolus: [Quod enim, ait, operor non intelligo.] Tertiò fomes facit, vt non comprimatur aliquando motus compreſſione dignus; ideò Apoſtolus: [Nõ enim, inquit, quod volo bonum, hoc ago. Et alibi: Vt non quæcunque vultis, illa faciatis.] Quartò efficit, vt inſurgat ille motus, quem nos minimè vellemus: [Sed, ait, quod odi malum, illud facio.] Quintò lex eſt mẽbrorum, ſenſuſque, quia ſine rationis, & gratiæ Dei fræno ſi ſint hæc, non ad aliã normam dirigunt ſeſe, quàm ad fomitis propenſionem, quæ inclinatio eſt ad omne malum. Sextò opponit ſe rationi: [Repugnantem, ait, legi mentis meæ.] Septimò, propterea ſubijcit hominem ſeruituti: [Et captiuantem me, inquit, in lege peccati.] Octauò, ex quibus conſequitur infelicitas non parua: [Infelix, ait, ego homo:] immò corruptela quædam carnis, & ſenſus, quam mortis nomine ibidem nominat Apoſtolus. Hæc porrò omnia vera ſunt, & à Patribus, dũ explicant Apoſtolum, allata.

Rom. 7. *1.* *2.* *3.* *Galat. 5.* *4.* *5.* *6.* *7.* *8.*

Vt autem intelligatur infelicitatis illa ratio, cuius Apoſtolus meminit, legatur S. Thomas, qui ſic ſcribit: [Corruptio ſenſualitatis intelligenda eſt quantum ad fomitem, qui nunquam totaliter tollitur in hac vita, tranſit enim peccatum originale reatu, ſed manet actu, id eſt, effectu. Sed talis corruptio fomitis non impedit, quin homo rationabili voluntate poſſit reprimere ſingulos motus inordinatos ſenſualitatis, ſi præſentiat, puta diuertendo cogitationem ad alia. Sed dum homo cogitationem ad alia diuertit, poteſt etiam circa illud inordinatus motus exurgere; ſicut cùm; aliquis transfert cogitationem ſuam à delectationibus carnis, volens concupiſcentiæ motus vitare, ad ſpeculationem ſciẽtię, inſurgit quandoq; aliquis motus inanis gloriæ impræmeditatus. Et ideò non poteſt homo vitare omnes huiuſmodi motus propter corruptionem prædictã: ſed hoc ſufficit ad rationem peccati voluntarij, quod poteſt vitare ſingulos.] Quo loco S. Doctor habet quatuor egregia principia Theologiæ huius. Primũ eſt, fomitẽ nũquam tolli in hac vita. Secũdũ eſt, ſingulos motus ſenſualitatis poſſe nos præcauere ex liberi arbitrij facultate. Tertium eſt, idcirco motus ſenſualitatis imputari ad peccatum. Quartum eſt, omnes motus eiuſdem ſenſualitatis ſimul non poſſe nos coërcere. Et hic eſt ille infelicitatis humanæ cumulus, quẽ deplorat Apoſtolus, quandoquidem fomes iuſtos etiam viros, hiſce quaſi compedibus quamdiu viuunt, irretitos tenet. Sed quod eos maximè angit, eſt neceſſitas illa peccandi, quàm S. Thomas verè affirmat, ineſſe nobis ex fomitis corruptela: nam etſi ea non cogamur ad peccata mortifera; magna tamen calamitas eſt ea induci nos ad aliqua vel minima venialia. Vnde de ea loquens S. Auguſtinus ait: [Fides clamat, de neceſſitatibus meis educ me. Quia verò peccaui, voluntas ſecuta eſt peccantem, peccatum habendi

1. 2. q. 74. art. 3. ad 2.

Libro de perfectione iuſtitiæ, reſp. 9.

Pſal. 24.

habendi dura neceſſitas, donec tota ſanetur infirmitas, & accipiatur tanta libertas, in qua ſicut neceſſe eſt, permaneat bene viuendi voluntas, ita vt ſit etiam bene viuendi, & nunquam peccandi voluntaria, felixq́; neceſſitas.

Tertia inclinatio. Tertiò præter p̄dictas inclinationes, ſunt in homine aliæ multæ, quæ ſequuntur naturam indiuidui humani, & corporis conſtitutionem certam; quæ quoniam ita multiplex, & varia eſt, multas quoque, easq́; diſcrepantes inter ſe inclinationes hominum ſingulorum eſſe, neceſſe eſt. Sunt igitur in vnoquoque homine inclinationes prauæ, quæ temperamentum ſingulorum ſequuntur: vt exempli cauſſa, calidum quidem vehementes, acres, quas celerrimè expleri velimus, mirabiles, mutabiles, variæ: Frigidum autem pauciores, & ſegniores, ſed pertinaces, animum non in multa diſtrahentes, ſed coarctantes ad vnam, aut alteram rem, in qua totus ſit. Ob eandem cauſſam alia placent adoleſcentibus, viris alia, ſenibus ſaltem diſplicent, quæ alij probant. Aegro corpore cùm ſumus, expetimus aliqua, quæ ſani repudiamus, & contrà.

Et quia inclinationes hæ bonæ etiam poſſunt eſſe, ad ſupradicta addendũ eſt, præter eas in vnoquoque eſſe inclinationes ad peccatum proprias, & ſingulares, quas propterea ſanctus Thomas aſ- *1. 2. q. 78. art. 3.* ſerit ſequi naturæ corruptionem, & præterea duplicem habere originẽ: nã proficiſcuntur vel ex habitu aliquo acquiſito conſuetudine, qui in naturam ſit quodammodo conuerſus: vel ex deprauata corporis affectione, ſiue ægritudine. Prioris generis exempla ſunt omnes illæ cupiditates, quæ educatione quaſi ſeminantur, & deinceps conſuetudine adoleſcunt & corroborãtur, qualia ſunt in perditis hominibus nefaria flagitia, & in quibuſdam barbaris comeſtiones humanæ carnis, quæ ſcelera quanquam ſunt omnino naturæ contraria; vſu tamen familiaria fiunt. Poſterioris verò exempla cernuntur in febricitantibus, quibus ſapor dulcis ſentitur amarus, & in aliis multis, qui ob palati ægritudinẽ eſitant aliquando aliqua, quæ ne feræ quidem ipſæ auderent attingere.

3. Parte Pa- S. Gregorius huiuſmodi corporũ cõſtitutionem inclinantem ad familiaria, *ſtoral. cap. 4. & Lib. 29. moralium, c. 12.* & ſingularia vitia vocat cõſperſionem: ſecutus fortaſſis S. Auguſtinum, qui vt ſuprà retulimus, concupiſcentiam conſperſam carni affirmat, ex Apoſtoli loquendi forma, qua vſus eſt, cùm præcipit Corinthijs, vt abijciant vetus fer- *1. Cor. 5.* mentum, hoc eſt, veterem conſperſionem, vt eſſent noua conſperſio: [Nonnulli, inquit S. Gregorius, læti, vel triſtes non rebus fiunt, ſed quibuſdam conſperſionibus exiſtunt:] & hanc conſperſionem obſeruari attentè à Diabolo antequam laqueos tentationis apponat, affirmat: quod à nobis poſt etiam afferendum eſt. Sed res poſtulat, vt aduerſus turbam tantarum cupiditatum proficientẽ armemus, vt poſſumus.

De vitando errore ἀπαθείας, ſiue impaſſibilitatis, & de concupiſcentiæ, & propriarum inclinationum abnegatione.

CAPVT XXVII.

ANTIQVIORES quidã Eccleſiaſtici ſcriptores inani perfectionis ſtudio in eum errorem lapſi ſunt, vt dicerent, proficientem in victoria ſui, ſuarumq́; paſſionum, eouſque progredi poſſe, & debere, donec ad ſtatum quendam perueniret, in quo ἀπαθὴς, ſiue impaſſibilis eſſet In quo videlicet conſtitutus, vitijs omnibus ſuperatis, expers omnino humanæ cuiuſcũque perturbationis, & affectionis vitam deinceps in ſolo virtutum vſu, fructuuẽ iucundiſſimam viueret. Hunc errorẽ tribuit Origeni S. Hieronym⁹ illis verbis: [Doctrina, inquit, tua Origenis ramuſcu- *Epiſt. ad Cteſiphontem aduerſus Pelagianos.* lus eſt: In eo enim Pſalmo vbi ſcriptum eſt (vt de cæteris taceam) inſuper & vſq; ad noctem erudierunt me renes mei, aſſerit virum ſanctum, cùm ad virtutũ venerit ſummitatem, ne in nocte quidẽ ea *Pſal. 15.* pati, quæ hominum ſunt, nec cogitatione vitiorum aliqua titillari.] Sed erroris propagator inſignis fuit Euagrius Pon- *Ibidem.* ticus, & poſt eum diſcipulus eius Palladius, & Rufinus, vt idem aſſerit: quibus aggregat etiam alios Monachos illius

ætatis,

Digitized by Google

ætatis, Ammonium videlicet, Euſebiũ,
Euthymium, Orig. quoque, & Iſidorũ,
quos omnes vt Origeniſtas ab Epiſco-
pis eſſe damnatos, confirmat. Deteſtabi
liorem adhuc reddiderunt hanc impaſ-
ſibilitatem, qui eam non multò poſt cõ-
plexi ſunt hæreſiarchæ Pelagius, Iouinia
nus, & Priſcillianus.

Diſputant contra hunc errorẽ S. Hie-
Lib. 14. de ronymus, & S. Auguſtinus: & hic quidẽ
ciuitat. Dei adfert exemplum Saluatoris noſtri. Scri
cap. 9. bit autem ſic: [Cùm rectam rationem ſe-
quuntur iſtæ affectiones, quando, vbi
oportet, adhibentur, quis eas tunc mor-
bos, ſeu vitioſas paſſiones audeat dice-
re? Quamobrem etiam ipſe Dominus
in forma ſerui agere vitam dignatus hu
manam, ſed nullum habẽs omnino pec-
catum, adhibuit eas, vbi adhibendas eſ-
ſe iudicauit. Neque enim in quo verum
erat hominis corpus, & verus hominis
animus, falſus erat humanus affectus.
Marci 3. Cùm ergo eius in Euangelio iſta refe-
runtur, quod ſuper duritia cordis Iudęo
rum cum ira contriſtatus ſit: quod dixe-
rit, Gaudeo propter vos, vt credatis:
Ioan. 11. quod Lazarum ſuſcitaturus, etiã lachry
Luc. 21. mas fuderit: quod concupierit cum di-
ſcipulis ſuis manducare paſcha: quod
Matth. 26. propinquante paſſione triſtis fuerit ani
ma eius vſque ad mortem, non falsò vti-
que referũtur: verùm ille hos motus cer
tæ diſpenſationis gratia ita cùm voluit,
ſuſcepit animo humano, vt cùm voluit
factus eſt homo. [Commemorat etiam
eaſdem affectiones in Apoſtolo Paulo:
cùm enim eum laudaſſet infinitis nomi
Rom. 12. nibus, & præſertim vt à Chriſto edoctũ,
2. Cor. 7. producit illum [gaudentem cum gau-
Philip. 1. dentibus, flentem cum flentibus, foris
Rom. 1. habentem pugnas, intus timores, cupiẽ-
2. Cor. 11. tem diſſolui, & eſſe cum Chriſto, deſide
Rom. 9. rantem videre Romanos, Corinthios æ-
Rom. 10. mulantem, magnam triſtitiam, & conti-
2. Cor. 15. nuum dolorem cordis de Iſraelitis ha-
bentem, luctum ſuum denunciantem de
quibuſdam peccatoribus. Et concludit:
Hi motus, hi affectus de amore boni, &
de ſancta charitate venientes, ſi vitia vo
canda ſunt, ſinamus, vt ea, quæ vera vi-
tia ſunt, virtutes vocentur.] Idẽ copioſè
docet, quomodo ijdem affectus in viris
ſanctis ſint, dum metuunt pœnam æter-
nam, cupiũt vitam æternam, & alia, quæ
longum eſſet hîc adſcribere, & apud ip-
ſum legi poſſunt: [Ita autem fieri neceſ-
ſe eſt, inquit S. Doctor, ex humanæ con-
ditionis infirmitate: immò dũ viuimus,
ex vitæ huius infirmitate, non rectè viui
mus, ſi eas nullo modo habeamus. Itaq;
aliquando quamuis non culpabili cupi
ditate, ſed laudabili charitate mouea-
mur, etiam dum nolumus, flemus. Vitu- *Rom. 13.*
perabat etiam Apoſtolus quoſdã, quos
dixit eſſe ſine affectione. Et ſacer pſal-
mus, Suſtinui qui ſimul contriſtaretur, *Pſal. 68.*
& non fuit. Nam omnino non dolere
dum ſumus in hoc loco miſeriæ, ſicut
quidam etiam apud ſæculi huius littera-
tos ſenſit, & dixit, non ſine magna mer-
cede contingit, immanitatis in animo, *Crantor ex*
ſtuporis in corpore.] *Cicerone*

Idem confirmat S. Hieronymus ner- *lib. 3.*
uis ſuis, vt ſolet, ſapientiaq; præclarè: *Tuſculan.*
[Hoc eſt, inquit, hominem ex homine *quæſtionũ.*
tollere, & in corpore conſtitutum eſſe
ſine corpore, dicente Apoſtolo, Miſer *Rom. 7.*
ego homo, quis me liberabit de corpo-
re mortis huius? Vnde illud Virgilia-
num;

Hinc metuunt, cupiuntq́, dolent, gau-
dentq́:

Et grauiſſimus poëta Flaccus:

Nam vitijs nemo ſine naſcitur: Optimus
ille eſt,
Qui minimis vrgetur. *Tertull. lib.*

Et quia hæc de Stoicorum fonte ma- *Aduer. Her*
nauit, ἀπάθεια, pulchrè quidam noſtro- *mogenem.*
rum, ait, philoſophi patriarchæ hæreti-
corum Eccleſiæ puritatem peruerſa ma-
culauere doctrina.

Ioannes Climacus Euagrium Ponti-
cum hoc nomine etiam reprehendit: no
tãs eius ἀπάθειαν nomine alacritatis ſen
ſus: quia fortaſſis hoc eam ipſe nomine *Dionyſius*
appellabat, vt facilius ſimplicibus illu- *Carthuſia-*
deret; vnde effectum quoque eſt, vt qui- *nus.*
dam ſanctus vir, qui notationes in Cli-
macum edidit, ſententiam eius minimè
aſſecutus præferat ſenſum Euagrij dicto
Climaci: non ita doctiſſimus atque illu-
ſtriſſimus Cardinalis Cæſar Baronius; is *Tomo 4.*
enim hiſtoriam ἀπαθείας narrans planè *Annaliũ.*
ſenſum Climaci aſſecutus eum cõmen- *anno Chri-*
dat, & Euagrium, vt dignus eſt, damnat. *ſti 388.*
Apud ipſum qui velit, plura de re hac
legere poterit.

Ex hoc catholico dogmate,

quo

Digitized by Google

quo ἀπάθεια in hac vita aſſeritur impoſſibilis, ſequitur dogma aliud non minus verum, dum hîc viuimus, non vinci paſſiones vitioſas, inclinationes prauas, & ipſam fomitis cõcupiſcentiam, quia abnegationis vi planè extinguantur: id enim hic à nobis obtinere nõ poſſumus, niſi velimus recidere in errorem ἀπαθείας, nec vnquã in homine puro factũ eſt, niſi extraordinario miraculo in ſanctiſſima Dei Matre, cuius fomes, aut nullus fuit, aut ita Dei gratia copioſiſſima ſopitus eſt, ac ſi nullus eſſet. Afferendæ igitur ſunt aliæ rationes, quibus prædicta omnia, quantum fieri poteſt, expugnentur, aut certè retundantur à nobis, vt nec noceant, & ſi fieri poſſit, etiã proſint: quandoquidem, vt ait Apoſtolus, [diligentibus Deum omnia cooperãtur in bonum,] Sunt autẽ hæ, quæ ſequũtur.

Rom.8.

Prima ratio.

Prima ratio eſt perſeuerantia, ſiue progreſſus in virtutum vſu, & exercitatione: qua de re ſic S. Auguſtinus: [Non enim, inquit, talia ſunt vitia, quæ iã peccata dicenda ſint: nec tamẽ extra nos ſunt, quibus vincẽdis cùm in hoc certamine proficienter laboramus, inſtandum eſt: noſtra, ſunt paſſiones ſunt, vitia ſunt, frænanda, cohibenda, ſananda ſunt, ſed dũ curantur, infeſta ſunt: etſi nobis ad meliora proficientibus magis, magiſq; minuuntur, tamen dum hic viuitur, eſſe nõ deſinunt, diſcedente hac anima pia peribunt, inſurgente corpore non redibunt. Igitur profectu in virtutibus continuo, continuè etiam minuẽtur: cuius rei hæc eſt ratio, quia habitus virtutis quaſi clauus fortiſſimus trudit habitum concupiſcentiæ; aliarumq; vitioſarum affectionum, armatque, ac corroborat facultates animæ, quibus inſunt morboſæ affectiones aduerſus ipſaſmet affectiones, illiſq; impedimento eſt, ne inſurgant, ſed nec inſurgere niſi furtim poſſint, dum aſſiduo virtutum vſu in virtutum actionibus vires animæ occupantur.

Initio libri 2. cõtra Iulianum.

Quod ſi quęratur, quibus potiſſimũm virtutibus frangantur prædictæ cupiditates, idẽ S. Auguſtinus ſignificat id fieri virtutibus, quæ vitijs illis directò ſeſe opponunt: [Concupiſcẽtia, inquit, quotidie minuitur in proficientibus, & continentibus. Vt igitur cohibeas inclinationes prauas, ſiue cõmunes, ſiue proprias, ijs te virtutibus exerceas, quæ illis maximè cõtrariæ ſunt, vt autem compeſcas concupiſcentiam, contine.] Continẽtię porrò nomine intelligit S. Auguſtinus generalem abnegationis vim, qua omnibus vitijs, quæ à concupiſcentia excitantur, fortiter reſiſtatur. Alicubi tamẽ docet idẽ Sanctus, amorẽ Dei gratuitũ, cũ flammam digniſſimam, & ampliſſimam fecerit, conſumere cupiditates.

Lib. 1. de nuptijs, & cõcupiſcẽt. cap. 25.

Homil. de verbis Apoſtoli.

Secũda ratio.

Secunda ratio poſita eſt in ipſa contentione reſiſtendi concupiſcentiæ, & motionibus eius: nam vt tradũt Patres, concupiſcentia relicta eſt ad certamen, certandum eſt igitur: [Pugna, inquit S. Auguſtinus, reſiſte, noli conſentire,] & impletur hic, poſt concupiſcentias tuas non eas, quia etſi quando ſurrepunt, & vſurpant ſibi oculum, aurem, linguam, volaticam cogitationem, nec ſic deſperemus de ſalute noſtra: ideo quotidie dicimus: [Dimitte nobis debita noſtra.]

De verbis Apoſt. Ser. 6.

Eccleſ. 18.

Matth.6.

1\. Addunt autem animum ad hoc certamen multa: primum quidem vis, & dominatus, quem in carnem obtinet mens Dei gratia cõfirmata: [Plus, inquit idem S. Auguſtinus,] habet viriũ mẽs ad tenẽda mẽbra carnis, ne dẽtur ĩ arma iniquitatis, quàm ipſa cõcupiſcentia carnis ad mouenda membra carnis, ſi tamen Dei gratia adiuuetur. Ob id ſcriptũ eſt, Subtus te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius. Et Apoſtolus hortatur. Non regnet peccatum in veſtro mortali corpore, vt obediaris concupiſcentijs eius.

Ibidem.

Geneſ.4.

Rom.6.

2\. Deinde ad idem certamen fortiter ſuſtinendũ incitant Chriſti ſanguinis merita, eius præſens auxilium, & apud Patrem aſſidua deprecatio: [Nulla enim condemnatio,] ait Apoſtolus, [ijs, qui ſunt in Chriſto Ieſu,] cuius merito culpa relaxata eſt, & additæ vires ad inimicam carnem cohibendam. Ob id idem liberationem ſuam, atque victoriam gratiæ Dei tribuit per Ieſum Chriſtum.

Rom.8.

Rom.7.

3\. Tertium incitamentũ, & ſolatiũ certaminis, eſt ſpes in Deũ, de quo ſcribit Dauid: [Scapulis ſuis obũbrabit tibi:] in Spiritum ſanctum præſertim, cuius eſt hæc obũbratio, & refrigeratio, eſt enim, vt canit Eccleſia, [in æſtu temperies,] & à Domino eius chariſmata [fluminibus aquæ viuæ] comparata ſunt.

Pſal. 90.

Ioan.7.

4\. Quartum ſolatium eſt, ſacramentorũ

frequens

Lib. 4. in Ioan. c. 17. frequẽs vſus, maximè verò Euchariſtiæ: nã, vt ait S. Cyrillus Alexandrinus: [Sedat cùm in nobis maneat Chriſtus, ſæuientem membrorum noſtrorum legẽ, pietatem corroborat, perturbationes animi extinguit.

5. Quintum adiumentũ certaminis huius eſt humilis, & feruens oratio ad Deũ: *2. Cor. 12.* [Datus eſt mihi, inquit Apoſtolus, ſtimulus carnis meæ, angelus ſatanæ, qui me colaphizet: propter quod ter Dominũ rogaui vt diſcederet à me.] Et S. Auguſtinus ad idem propoſitum: [Da quod iubes, & iube quod vis.] Et cùm ait *In Pſ. 118.* Dauid [Adhæſit pauimento anima mea, viuifica me,] dicit idem, petere eũ, vt concupiſcentia carnis magis, magiſque minuatur;] nam quantum quiſque proficiat, habet mortalis carnis affectum circa terrena, pauimẽto corporis animam aggrauante. Quod ſi dicas, huiuſmodi preces non exaudiri, quandoquidẽ non extinguitur fomes, niſi morte, & Apoſtolus ipſe reſponſum accipit à Domino, [ſufficere illi gratiam:] hæc quidem ita ſe habent, ſi quidem radices concupiſcentiæ non conuelluntur omnino, dũ viuimus, nec datur ἀπάθεια: ſedatur tamen ſuprapoſitis rationibus vires fomitis, & minuuntur plurimùm; & quæ remanent eius reliquiæ, nõ ad perniciem relinquuntur, ſed ad meritum hominis, atque coronam, ſi ſe, vt debet, in hoc conflictu geſſerit. Et nonnunquam accidit, vt auctores ſunt viri graues & huius diſciplinæ, quam tractamus, peritiſſimi, magis aliquando proficere quempiam continuæ pugnæ laborem ſuſtinendo, quàm ſi, certaminis omnis occaſione ſublata, rebellionẽ carnis experiretur nullam. Hoc eſt enim: [Sufficit tibi gratia *2. Cor. 12.* mea. Et: virtus in infirmitate perficitur.

Tertia ratio. Tertia ratio dominandi appetitui cõcupiſcentiæ, eſt, dum homini inſurgunt motus eius, nihil animo moueri, ſed ita immobilem perſeuerare in ſuſcepta deliberatione Deo placendi, ac ſi extra ipſum perturbationes exiſterent, nec ipſe ageret in ea re quicquam, ſed pateretur potius. [Cæterùm, inquit S. Auguſtinus, *Epiſtola ad Galat. c. 5.* qui tanguntur huiuſmodi motibus, & immobiles, & in maiore charitate cõſiſtunt, nõ ſolùm nõ eis exhibentes membra corporis ad malè operandũ, ſed neque nutu cõſenſionis ad exhibendũ cõſentientes, nõ hæc agunt, & ideo regnũ Dei poſſidebũt. Et S. Bernardus: An forte, inquit, iam non ago illa, ſed patior? *Epiſt. 42.* aguntur quidem in me, ſed à me non aguntur, ſi non conſentio: mea dixerim, non quia facio, ſed quia ſuſtineo.

Quo loco à Theologis motus duplices hominis ex natura deprauata proficiſcentes obſeruantur: quidam primò primi, quidã verò non primò primi, ſed primi ſolùm. *Motus primoprimi.* Priores illi ſunt, qui rationem ita præueniunt, vt præueniri ipſi à ratione nõ poſſint, & hi ſunt qui ſuſtinentur potius à viris iuſtis, quàm excitẽtur, nec in eis culpa vlla eſt. Poſteriores illi ſunt, *Motus primi tãtùm.* qui à ratione præueniri potuerunt, ſed negligentia factum eſt, vt illis in tẽpore occurſum non ſit, ac proinde cùm excitantur, culpa non vacant, & multò magis ſi iam non primi, ſed ſecundi, & tertij ſint, quanquã nobis adhuc primi eſſe videantur. Quamobrẽ, quod ſæpe dicendum eſt, primis reſiſtendum eſt ſumma diligentia, & propterea vigilantiſſimè obſeruandũ eſt, ſi ſint primi ſecũdi: primò verò primi patienter ferendi ſunt, curandumq; ſummopere, ne qui primi ſunt, & culpa carent, perſeuerantia, & negligentia ſecundi primi euadant, & culpæ obnoxij. Atque quod hîc dicitur de motibus cõcupiſcentiæ, intelligi debet etiam de motibus omnium cupiditatum, & prauarum hominis propẽſionũ, de quibus verba fecimus capite ſuperiori: contra quas nihilominus ſunt etiam propria certamina, de quibus nunc eſt agendum paucis.

Quarta ratio. Quarta ratio prauas ĩclinationes coërcendi eſt earum exploratio, & deprehẽſio: neque enim ſi hoſtem non videmus, expugnamus: inueſtigantur autem his indicijs: 1. primum eſt corporis conſtitutio, cuius variam qualitatẽ, vt diximus, variæ ſequuntur inclinationes.

2. Secundum frequens, & non acerſita cogitatio de re quapiam, ſignũ eſt propenſionis animi ad eam. [Vis noſſe quid ames?] inquit S. Fulgentius, [attẽde quid cogites:] *Homil. 5. de Confeſſione.* neceſſe enim eſt, familiaria, & domeſtica eſſe, quæ vltrò, ac ſæpe nullo noſtro ſtudio, mentem, ac memoriam ſubeunt.

3. Tertiũ eſt replicare pueritiæ, & adoleſcentiæ

Digitized by Google

Prouerb. 20. leſcentiæ ſtudia: [Ex ſtudijs enim ſuis intelligitur puer. Ergo ex iiſdem vir.

4. Quartum indicium eſt facilè, nulloque negotio commoueri animo ac ſenſu ad aſpectum, vocem, aut famam rei alicuius etiam exiguæ, nam vt docet S. Thomas: Multùm paſſibilia patiuntur etiam à paruis actiuis. *1. 2. q. 22. art. 3. ad 2.*

5. Quintum indiciũ eſt experiẽtia propria eorum, quæ hactenus vel ad virtutẽ nobis profuerint, vel obfuerint ad vitium: quod accidit etiam dum perquirimus corporis valetudinem, ac ſtatũ: iis enim, quibus læſi ſumus olim in exercitatione virtutum, cur non lædemur in poſterum, niſi ea diligentius præcauerimus? & cur iiſdem rebus, quibus hactenus feliciter vſi ſumus ad animi ſanitatem acquirendam, ad eandem tuendam non vtamur? denique cui dubiũ ſit, quæ iuuerunt antè, nõ debere etiam poſthac prodeſſe, vt illa propterea nobis familiaria reddamus, ſicut quæ hactenus nocuerũt, adhuc eſſe nocitura, niſi repudiẽtur?

6. Accedat vltimo loco non tàm indicium, quàm auxilium ad nos ipſos cognoſcẽdos, noſtraſq; inclinationes corrigendas, amici alicuius, viri præſertim ſpiritualis, & prudentis iudiciũ, qui quid ipſe ſentiat de nobis, quidq; opinentur alii, liberè, & ſine fallacia pronunciet: difficillimum eſt enim, nos ipſos noſſe, difficillimum, inquam, nobis, non item alijs: amor namque prudens etiã quantũ caliginis nobis offundit, ne nos ipſos intueamur, tantum lucis affert aliis, vt ipſi nos penitus introſpiciant. [Quomodò, inquit Salomon, in aquis ſplendet vultus proſpicientium, ſic corda hominum manifeſta ſunt prudentibus. Et: Pauper prudens ſcrutatur diuitem, qui ſibi videtur ſapiens. *Prouerb. 27.* *Prouerb. 28.*

Quinta ratio. Quinta ratio qua vti debemus aduerſus prauas inclinationes, eſt ipſum abnegationis ſtudiũ, earũ præſertim, quę propriæ ſunt, & ſingulares: ſiquidem eæ nos aliquando ad turpiores certè, & ad frequẽtiores lapſus impellũt, & iis vt administris vtitur diabolus ad nos perdẽdos. [Prius, inquit S. Gregorius, cõſperſionẽ vniuſcuiuſq; antiquus aduerſarius perſpicit, & tũc tẽtationis laqueos apponit. Alius nãq; lætis, alius triſtibus, alius timidis, alius elatis moribus, exiſtit. Quo ergo occultus aduerſarius facilè capiat, vicinas conſperſionibus deceptiones parat: quia etenim lætitiæ voluptas iuxta eſt, lætis moribus luxuriam proponit: & quia triſtitia in iram facilè labitur, triſtibus poculum diſcordiæ porrigit: quia timidi ſupplicia formidant, pauentibus terrores intentat: & quia elatos extolli laudibus conſpicit, eos ad quæq; voluerit, blandis fauoribus trahit. Singulis igitur hominibus vitijs conuenientibus inſidiatur: neque enim facilè captiuaret, ſi aut luxurioſis præmia, aut auaris ſcorta proponeret. Et alibi: Vnde, inquit, neceſſe eſt, vt non ſolùm quiſque conſideret, quod ex conſperſione ſuſtinet, ſed etiã quod ex vicino deterius eſt, purget: ne dum nequaquam pugnat cõtra id quod tolerat, ei à quo ſe liberum exiſtimat, vitio ſuccumbat. *Lib. 29. moral. cap. 12.* *Tertia parte Paſtoral. cap. 4.*

De abnegatione intellectus, & memoriæ.

CAPVT XXVIII.

ANIMA rationalis reliqua eſt, quæ abnegationis armis aduerſus vitia inſtruatur: vt enim hæc facultates alias omnes regit, ſic eius abnegatio fundamentum, & robur eſt aliarũ abnegationũ omniũ. Eius ſunt tres illæ præſtantiſſimæ virtutes, memoria, intellectus, volũtas. Intellectus fons eſt perpetuus infinitarũ cogitationum, quas omnes quaſi apud ſe depoſitas memoria ſuſcipit, atque cõſeruat. Hæ videtur ad quatuor capita reuocari poſſe. Tria colligit S. Bernardus: [Sunt, inquit, nõnullæ cogitationes penitus otioſæ, & ad rem non pertinentes: quas tàm facilè abijcere, quàm recipere poſſit anima, dũ modo ſit ſecum habitans in corde ſuo. De his dicendum idem quod de otioſis verbis antè à nobis dictum eſt: ſi enim peccatum eſt otioſum verbũ, cur non & otioſa cogitatio? *Serm. de triplici genere cogitationum.* *Primũ genus.*

Ratio abnegationis harum eſt, vt ibidem innuit S. Bernardus, in mentem reducere aſſiſtere nos ſemper dominatori vniuerſæ terræ, qui cor intuens reprehendit tacitus eius otium, & inertiam.

Adfert

Sermone de triplici iudicio. Adfert alibi aliam rationem abnegationis harum, cùm enim recitaſſet ex Pſalmo:[Memor fui Dei & delectatus ſum, *Pſal.37.* ait, ne à memoria repellat Deum irruẽs turba plurimarum cogitationũ,quæ ſolent effluere tãquam vilis plebs in atriũ, ponatur ad eius portã ianitor, cuius nomẽ eſt recordatio propriæ profeſſionis, & cùm ſeſe illis cogitationibus ſenſerit animus prægrauari, increpet ſe,& dicat ſibi: Tunc hæc debes cogitare,qui ſacerdos es,qui clericus es,qui monachus es? cultor iuſtitiæ debetne quidquam in ſe iniquum admittere?

Secundũ genus. Sunt & aliæ,ait, cogitationes violentæ magis,& fortius adhærentes, quæ videlicet ad neceſſitates naturæ pertinent: & quaſi ex eodẽ aſſumptæ limo, de quo nos facti ſumus,ſi paululum inſederint, auelli nequeũt ſine læſione,& difficultate, vt cogitatio de cibo, de potu, de veſtimento.

Modus abnegationis harum cogitationum eſt admouere ſecurim ad radicẽ delectationis, quæ ex huiuſmodi cogitationibus voluntatem incipit afficere, & exclamare cum Iacob:[Ruben primo *Geneſ.49.* genitus meus non creſcas. Hic eſt appetitus ille carnalis, qui initio vitæ pullulat in nobis,ait Sanctus,oportet ergo reprimere, quem extinguere non poſſumus appetitum, & quàm citò cubile noſtrum ingreditur, creſcere eum nullatenus patiamur.

Tertium genus. Tertiò loco ſunt aliæ cogitationes, quas malignus hoſtis offerre, vel afferre præſumit. [Dico autem, inquit,cogitationes illas immundas penitus,ac fœtidas,quę ad luxuriam,ad inuidiam,&c. ad vanam gloriam pertinent,cæteraque vitia deteſtanda.

Ratio abnegationis harum adfertur ab eodem in hæc verba:[Oportet, ſi mundas cõſeruare volumus animas noſtras,adhuc longè agentibus cogitationibus huiuſcemodi multa cum indignatione occurrere, & exuflare à nobis, vt nullus eis detur acceſſus.]Et quia cogitationes hæ originem aliquando ex voluntate ducunt, quæ huiuſmodi cupiditatibus facilè titillatur, idem Doctor ali*Serm.de tripl.iudicio.* bi:[Ad portam, inquit, volũtatis in qua ſolent manere carnalia deſideria,tanquã in domo domeſtica familia,ſtatuatur oſtiarius, qui vocatur recordatio cœleſtis patriæ. Hic enim poteſt prauum deſiderium quaſi cuneus cuneum expellere,& ipſum,qui ait: Ego ſto ad oſtium, *Apocal.3.* & pulſo,ſine cunctatione recipere. Denique ad thalamum rationis talis, & tã ferox adhibendus eſt cuſtos, qui nemini parcat,ſed quicunque hoſtis ſiue clã, ſiue palàm ingredi præſumpſerit, procul eum arceat, & hic ſit recordatio gehennæ.]Hæc ex S.Bernardo.

Quartũ genus. Reſtat quartum cogitationum genus, quas curioſas nominare poſſumus. Has mirificè inſectantur S.Chryſoſtomus, *Homil.19. Epheſ.c.5.* S.Auguſtinus,& idem S.Bernardus. Et quidem S.Auguſtinus ait:[Hanc eſſe tẽ *Lib.10.Cõfeſſ.cap.35.* tationis formam multiplicius periculoſam:& eſt,ait,cupiditas non ſe oblectan *Tract. de gradib⁹ humilitatis.* di in carne, ſed experiendi per carnem, hoc eſt, per ſenſus corporis vana, & curioſa nomine cognitionis, & ſcientiæ palliata.] Hæc quàm ſit deteſtãda,oſtẽdit idem his rationibus:[Nam non ſolùm inſtigat curioſitas ad cognoſcenda ſuauia,pulchra, & ſimilia, ſed his etiam contraria, non ad ſubeundam moleſtiã, ſed ad experiendi, noſcendiq; libidinẽ: quid enim voluptatis habet videre in laniato cadauere, quod exhorreſcas, & tamen ſicubi iaceat, concurrunt, vt contriſtentur, & palleant. Ex quo morbo in ſpectaculis exhibentur quæque miracula. Hinc ad perſcrutanda naturæ ſecreta, quæ præter nos eſt operata, perducitur, quæ ſcire nihil prodeſt, & nihil aliud quàm ſcire homines cupiunt. Hinc etiam, ſi quid eodem peruerſæ ſcientiæ fine per artes magicas quæritur. Hinc in ipſa religione Deus tentatur, cùm ſigna,& miracula flagitantur, non ad aliquam ſalutem, ſed ad ſolam experientiam deſiderata. Et paulò poſt: Verum tamen in quàm multis minutiſſimis, & contemptibilibus rebus curioſitas noſtra quotidie tentatur, & quam ſæpe labamur,quis enumeret? & tandem cùm in huiuſmodi rebus conceptaculum ſit cor noſtrum,& portat copioſæ vanitatis cateruas,hinc & orationes noſtræ ſæpe inter rumpuntur,atque turbantur.

Ad hoc caput reducuntur curioſæ rerum abſconditarum, tàm Dei, quàm hominum inquiſitiones: arcanorum per-

percontationes, occultorum, & latentiũ
ſcelerum inueſtigationes, aliaq; permul
ta: quæ omnia aliorum multorum crimi
num ſunt ſeminaria. Vt id ſolùm ſuffi-
ciat ad perſuadendum hominibus, vt cu
rioſitatem omnem coerceant, & reſe-
cent.

1. Rationes tamen aliquas proprias ab-
negationis, & curationis morbi huius
proponit S. Bernardus. Prima eſt, ſi vite-
Cantic. 1. tur incuria ſe ipſum indagandi [Anima
enim,] ait, [dum à ſui circumſpectione
torpeſcit incuria ſui, curioſa fit in alios,
quia enim ſeipſam ignorat, foras mitti-
tur, vt paſcat hædos: id eſt, oculos, &
2. aures.] Quo loco multa de oculorum cu
ſtodia, vt cuſtodiatur cor, quæ altera eſt
abnegationis curioſitatis ratio. [Dua-
bus,] inquit, [cauſis inculpabiliter ocu-
los leuas, vel vt petas auxilium, vel im-
pendas: alioquin non Prophetæ, non Do
mini, ſed Dinæ, & Euæ, & ipſius Satanæ
3. imitatorem te dixerim.] Quę omnia ibi
dem latè proſequitur. Huc pertinet
abnegatio non ſolùm ſenſuum omnium
externorum, ſed etiam internorum,
phantaſiæ præſertim, quæ tantam ima-
ginum turbam menti offert, atque adeò
tàm multa monſtra, vt ſi non compeſca-
tur, & purgetur forti abnegatione, ani-
mum vniuerſum ſola per ſe obrutura vi-
deatur.

Sed caſtigat egregiè S. Chryſoſtomus
curioſitatem, cùm enim oſtendiſſet mul
ta in rerum natura à Deo facta, quorum
ratio ab homine nulla reddi poteſt, ad-
dit, multò minus debere hominem cu-
1. rioſum eſſe de rebus humanis. [Quo-
niam,] inquit, [homo eſt his omnibus
præſtantior, & honorabilior, & hęc pro
pter illũ facta ſunt, nõ ille propter hęc.]
2. Indicat etiam voluntatem Dei eſſe, vt
intellectum hac in parte abnegemus,
quando ipſe Deus apes, formicas, &
alia animalcula admirabilia, ea quæ vidẽ
tur naturam eorum ſuperare, operari vo
luit, quæ tamen ab homine intelligi no-
luit, vt vel ſic diſceret, non eſſe curioſus.
3. Denique non ſemper ſapientiæ aſcribi
ſcientię profeſſionẽ, ſed aliquãdo potius
ignorantiam confiteri. Sapientior enim
reputabitur, qui negauerit ſe ſcire, quan
tum diſtet cœlum à terra, quotque aquæ
cyathos mare cõtineat, quàm qui horũ,
ſimiliumque rerum ſcientiam iactitet.
Denique ad retundendam curioſitatis li 4.
bidinem plurimum valet meminiſſe re-
ſponſionum, quas Chriſtus Dominus
aliquando dedit Apoſtolis hoc vitio la-
borantibus: [Quid ad te? tu me ſequere. *Ioan. 21.*
Non eſt veſtrum noſſe tempora, vel mo- *Actor. 1.*
menta, quę Pater poſuit in ſua poteſtate.

Hic autem quęri poteſt ad quam regu
lam cogitationes noſtræ dirigendæ ſint,
vt ſint laudabiles: & S. Baſilius his verbis *Reg. breu.*
reſpondet: [Si quis formidauerit iudiciũ *274.*
Domini dicentis, Væ qui ſapientes eſtis *Iſaiæ c. 5.*
in oculis veſtris, & coram vobiſmetipſis
prudentes; & illum fuerit imitatus, qui
dixit: Vt iumentum factus ſum apud te: *Pſal. 72.*
atq; abiecta] ecce abnegationem [& om
ni caſſa opinione prudentiæ ſuæ, de ijs,
quæ cogitauerit, nihil antea tanquam re
ctum approbarit, immò ne initio quidẽ
prorſus quidquam cogitauerit, priuſquã
ab ipſo Domini mandato ſcire didicerit,
quid placeat Deo, ſiue in opere, ſiue in
verbo, ſiue in cogitatione.] Legatur etiã *Cap. 18.*
collatio Caſſiani prima.

De abnegatione propriæ voluntatis.

CAPVT XXIX.

VOLVNTAS eſt animæ facultas, quæ in alias omnes ſuo modo exercet imperium: eas enim mouet, & agit, vt libet. Quare à voluntate vis, bonitas, & malitia actionum humanarum exiſtit. Vt igitur boni eius principiũ eſt, ſeſe Deo ſubijcere, ac cõmittere regendã; ſic eius pernicies originẽ habet ex eo, quod ſuo illa ſe nutu, atq; cõſilio dirigat. Et quia tũc voluntas ſeipſam quærit, ſe ipſa delectatur, & neglectis alijs omnibus, amore ſui quaſi capta, tota eſt intenta in propriũ cõmodũ, nomine iã trito volũtas propria appellata eſt: cui morbo nullũ remediũ opportunius diuinitùs paratũ eſt, quàm abnegatio. Deſcribit ſic volũtas hæc à S. Ber- *Serm. 3. de*
nardo: [Volũtatẽ dico propriã, quæ non *reſur.*
eſt cõmunis cũ Deo, & hominibus, ſed
noſtra tãtùm: quãdo quod volum⁹ nõ ad
honorẽ Dei, nõ ad vtilitatẽ fratrum, ſed
propter noſmetipſos facimus, nõ intẽdẽ
tes placere Deo, & pdeſſe fratrib⁹, ſed ſa

tisfacere proprijs motibus animorum.] *Reg. breu. c. 123.* Eandem deteſtans S. Baſilius affirmat: [Vti propria voluntate, uel arbitrio non ſolùm eſſe alienum à recta ratione, ſed eſſe etiam contumaciæ, ac peruicaciæ periculum.]

Verùm in voluntatis abnegatione res mira accidit: abnegatio enim actio eſt voluntatis, qua contra ſe ipſam inſurgit, & quaſi capit arma: quis enim abneget voluntatem malũ amplectentem iã, aut ad illud accedentẽ propius, niſi voluntas reijciens malum, & bonum eligens? Igitur voluntas contra ſe ipſam conuertitur, cùm ſe ipſam abnegat: quod quidem opus eſt diuinæ gratiæ maximum, cùm abnegatio propter virtutis bonũ, Deũq; exercetur: attingit enim tunc Dei gratia à fine actionis prauæ ad finem bonę fortiter, conuertens cor à voluptatibus proprijs ad virtutis ſeueram ſoliditatem: non quidem cogens, ſed alliciens voluntatem, omniaque diſponens ſuauiter. Maxima autem ſuauitatis eius pars poſita eſt in intellectus illuſtratione: is enim certior factus de pernicie propriæ voluntatis, eam excitat, efficitq; vt quã primùm peſtem illam à ſe radicitùs excutiat, viriterque ſeſe abneget. Nobis igitur ad iuuandam abnegationem hanc eadem via inſiſtendũ eſt: vt videlicet proponamus intellectui ſtatũ propriæ volũtatis, & quæ ex ea proficiſcuntur mala, vt hac cognitione inſtructa mens voluntatem erigat, atque confirmet ad ſe ipſam abnegandam.

Ser. 3. de reſur. Statum hunc nullus eſt qui deſcribat, & quaſi ponat ob oculos melius quàm *Primò.* S. Bernardus: [Primò.] ait, [propriam voluntatem Dominum maieſtatis proprio furore impugnare: nam ſeipſam primò ſubtrahit, & ſubducit eius dominatui, cui tanquam auctori ſeruire debuerat, dum efficitur ſua. Sed nunquid contenta erit hac iniuria? omnia deinde quæ Dei ſunt, quod in ſe eſt, tollit, & diripit. Quẽ enim modũ ſibi ponit humana cupiditas? Mundus vniuerſus propriæ volũtati non ſufficit. Sed vtinã (horribile dictu) ne in ipſum deſæuiret auctorẽ: nunc autem (quantũ in ipſa eſt) Deum perimit voluntas propria: omnino enim vellet Deum peccata ſua aut vindicare non poſſe, aut nolle, aut ea neſcire: vult enim eum non eſſe Deum, quæ quantũ in ipſa eſt, vult eum aut impotentem, aut iniuſtum eſſe:] propter hanc cauſam directè contraria eſt Deo propria voluntas. Vt idcirco eam Deus acriter perſequatur: [Quid enim,] inquit, [odit, aut punit Deus præter propriam voluntatem? ceſſet propria voluntas, & infernus nõ erit. In quem enim ignis ille deſæuiet niſi in propriam voluntatem.]

Secundò dicit alio loco, Nos qui pec- *Secundò.* catores naſcimur peccato aliena volun- *Ser. de duplici baptiſmo & relinquenda propria voluntate.* tate, id eſt, Adami contracto, eo expiari per baptiſmum, & liberari ea ratione à ſeruitute diaboli, in quã poſt baptiſmũ iterum nos reducit nil aliud, quàm propria voluntas, qua peccatum actuale cõplectimur: idq; quàm multis accidat, nemo eſt qui neſciat: & (quod peius eſt) redit ad nos diabolus, duce peccato, nõ ſolus, ſed cum alijs ſeptem ſpiritibus ſe nequioribus: [At quis,] inquit S. Bernardus, [illum admiſit, niſi propria voluntas? ipſa eſt, quæ in poteſtatem tenebrarum denuò redijt, quæ nos iterum ſubdidit mortis imperio. Quod ſi prioris ſceleris dira cupiditas paucorum eſt, certè multorum, & pœnè omnium eſt poſteriori ratione diaboli mancipium aliquãdo propria voluntate fieri.]

Tertiò eſt etiam voluntatis propriæ il- *Tertiò.* lud, vt non ſe ſubijciat diuinæ voluntati, Sed diuinam voluntatem flectere potius, & ſuę coniungere maximè conetur. S. Auguſtinus ſcribit, hanc voluntatẽ eſ- *In Pſ. 100.* ſe illud cor prauum, de quo Dauid: [Nõ *Pſal. 100.* adhæſit mihi cor prauum.] Et alio loco: *In Pſ. 123.* [Qui ſunt,] inquit, [recti corde? qui non reprehendunt Deum, qui voluntatẽ ſuã ad voluntatem Dei dirigunt, non voluntatem Dei ad ſuam curuare conantur.] Legantur quę habet B. Pater Ignatius de tribus hominum claſſibus, in libro ſuorum exercitiorum.

Quartò S. Baſilius, vt ſuprà retuli, [per- *Quartò.* uicaciã, & cõtumaciã propriæ volũtatis *Li. 4. in primũ Regũ, cap. 2.* ſobolẽ eſſe,] ait. Hoc autẽ quantũ malũ ſit, docet S. Grego. quodã loco ſic ſcribẽs de Iſraelitis, qui ius regis audierũt, & id propter quod exponebatur, deteſtabantur: Vt, inquit, reproborũ cordiũ profectus exprimatur, in quibus mali propoſiti conſummatio eſt, & inconuertibilitas voluntatis.]

Hoc

Initio lib. 1. de conſiderat. Hoc porrò malum adeò graue non ita mundanorum hominum eſt, vt ad ſpirituales viros nunquã pertineat: nam ſanctus Bernardus docet Eugenium Papã, quam viam teneat hoc peccatum, vt in hominem ingrediatur: cùm videlicet vir religioſus, & alioquin proficiens, occaſione accepta vel ab officio, vel aliunde, ita ſeſe in occupationes externas immergit, vt vix & raro ad ſe ipſum colligendum redeat: quod initio quidẽ inuitus, & gemens ſuſtinet, conſuetudine tamen paulatim ita obdureſcit, vt priora planè oblitus huic poſteriori vitæ generi ſit totus addictus: [Vereor inquam,] ait S. Pater, [ne in medijs occupationibus, quoniam multæ ſunt, dum diffidis finem, frõtẽ dures, & ita ſenſim teipſum quodammodo ſenſu priues iuſti, vtiliſq; doloris: multò prudentius te illis ſubtrahas vel ad tempus, quàm patiare trahi ab ipſis, et duci certè paulatim, quò tu nõ vis. Quæris quò? ad cor durum? ne pergas quærere quid illud ſit: ſi non expauiſti, tuũ hoc eſt. Quid ergo cor durũ? ipſum eſt, quod nec compunctione ſcinditur, nec pietate mollitur, nec mouetur precibus, minis non cedit, flagellis duratur. Ingratum ad beneficia eſt, ad conſilia infidum, ad iudicia ſæuum, inuerecundum ad turpia, impauidum ad pericula, inhumanum ad humana, temerarium ad diuina, præteritorum obliuiſcens, præſentiũ negligẽs, futura non præuidens. Ipſum eſt, cui præteritorum, præter ſolas iniurias, nihil omnino præterit, præſentium, nihil perit, futurorum nulla, niſi fortè ad vlciſcendum proſpectio, ſeu præparatio eſt. Et vt in breui cuncta horribilis mali mala complectar, ipſum eſt, quod nec Deum timet, nec hominem reueretur. En quo trahere te habent hæ occupationes male dictæ, ſi tamen pergis, vt cœpiſti, ita te dare totum illis, nil tui tibi relinquens.] Poſtremò, qui plura de hac fœdiſſima propriæ voluntatis imagine cognoſcere deſiderat, euoluat librum eiuſdem Patris de conuerſione ad clericos.

Cap. 7. & 8. Ex his certè omnibus intelligitur, propriam voluntatem maxima abnegatione indigere, quippe quæ non ſolùm ante dictorum, ſed etiam aliorum omniũ peccatorum, & ſcelerum mater eſt, & ſentina. Huic accepta referenda ſunt omnia, quæ à mundanis hominibus crimina cõmittuntur: huius partus ſunt omnia proficientiũ delicta: ex ea profluit tarditas progrediendi; fouet illa tepiditatem, gignit deſperationem, creat apoſtaſiam, interitum parat animę ſempiternum.

Eſt & aliud incitamentum abnegandæ proprię voluntatis, nempe ſubmiſſio, & humilitas: ſi quidem eius obſtinatio ex ſuperbia proficiſcitur. Abnegatio etiã intellectus viam ſternit abnegationi voluntatis: quandoquidem nihil voluntas appetit, quod ei ab intellectu non fuerit ante propoſitum. Ergo vt ſe voluntas abneget, intellectum impellat ipſa ad ſe ipſum abnegandum. Intellectus enim abnegatus, viciſſim voluntatis abnegationi ſubſidio eſt.

Sed quantũ momẽti in hoc poſitũ ſit liquet in Chriſti Domini exemplo, vt nos ad imitationem eius noſtras voluntates abnegemus: voluntates, inquam, non ſolùm malas, ſed bonas etiam: neq; enim in Chriſto fuerunt niſi bonæ, & nihilominus eum illas abnegaſſe legimus: [Quia non quæro,] inquit, [voluntatem meam, ſed voluntatem eius, qui miſit me.] Et cum, poſitis genibus orabat dicens: [Pater, ſi vis, transfer calicẽ illum à me; veruntamen non mea voluntas, ſed tua fiat.] Immò & intellectum abnegauit, vt ſe matri & Ioſeph ſubijceret: ſi credimus S. Bernardo. Quæ omnia obſeruat ſanctus Baſilius in moralibus. *Ioan. 5.* *Luc. 22.* *Ser. 3. de Reſur.* *Cap. 4.*

Ad extremum alibi explicans idem, quid ſibi velit Apoſtolus, cùm nominat voluntates carnis, & cogitationum: dicit voluntates carnis eſſe carnis opera, quæ numerat in epiſtola ad Galatas: [Voluntates autem cogitationum,] inquit, [opinor, ea conſilia appellari quę ſcripturæ teſtimonium non habent: veluti ſunt illa, de quibus dictũ eſt, conſilia deſtruẽtes, & omnem altitudinem extollentem ſe aduerſus ſcientiam Dei, & intellectus, quæ non rediguntur in captiuitatem in obſequium Chriſti.] Præſcribit deinde regulam generalem cogitationum, & voluntatum noſtrarum: qua ſimul intelligimus illas omnes abnegandas eſſe, de quibus dici non poſſit illud: [Conſilium meum, iuſtificationes tuæ. *Reg. breu. Cap. 269.* *Epheſ. 2.* *Galat. 5.* *2. Cor. 10.* *Pſal. 118.*

Digitized by Google

De abnegatione amoris proprij.

CAPVT XXX.

ABNEGATIONIS ſumma, & faſtigium eſt amoris proprij abnegatio: abnegationes enim quas hactenus explicauimus, imperfectæ, & inanes ſunt, niſi amoris proprij abnegatione compleantur. Hęc per omnes alias permeans, illis quaſi ſpiritũ, vitamq; largitur, & ideo continet hæc alias omnes, eminetq; inter omnes. Vt propterea qui amorem proprium impugnat, ſingula vitia inſequatur: ſicut qui amorem proprium, ſingula ſimul vitia infringit. Multũm autẽ intereſt ad amorem hunc profligandũ, vtrũ cõtra ſingulas cupiditates ſigillatim pugnes, vtrum ipſum per ſe amorem propriũ adoriare: nã priore conflictu quaſi membrãtim cõciditur, poſteriore vniuerſus extinguitur. Atq; hoc eſt quod nobis faciendum reſtat, vt videlicet poſtquam contra partes vitij deſudatum eſt, aut certè eodem ipſo tempore, amorem proprium per ſe, quantum nobis diuinitùs datur, iugulemus. Quod tractandum ſupereſt extremo hoc capite de abnegatione.

Duplex eſt amor ſui: naturalis vnus, alter non naturalis, niſi fortè naturę corruptæ. Prior vitioſus non eſt, & eſt regula amoris proximi: nam iubemur ſicut nos ipſos proximos diligere: & de hoc amore in præſentia agendum nobis non eſt, niſi ea ratione, qua, vt pòſt dicemus, ſit illi neceſſaria ad perfectionem aliqua abnegatio: poſterior autem deſcribitur à ſancto Baſilio in homine ſui ipſius amãte: [Amans,] inquit, [ſui ipſius eſt, qui ſe ipſum amat priuato, & immodico amore,] cuius amoris ſignum ſubiungit: [Talem ſe eſſe quis cognoſcit, ſi quæ facit, ea commodi ſui cauſa facit, licet quod fiat, ex mandato fit: nã illud, quietis ſuę cauſa aliquid omittere eorum, quæ ad vtilitatem fratris pertineant, ſiue animi illa quies ſit, ſiue corporis, iam hoc quibuſuis etiam alijs perſpicuum eſt, vitiũ eſſe amoris ſui ipſius, cuius finis perditio.] Et alibi: [Nam ſui ipſius cauſſa ſolicitum eſſe, hoc crimen eſt hominis ſe ipſum amantis: contraque propter man- datum ſolicitudinem ſuſcipere, ac laborem, hæc laus eſt hominis Chriſtum amantis, & affectionis animi, fraternã charitatem diligentis.] his ſimilia habet S. Gregorius Papa. De vtroque amore ſanctus Bernardus ſic: [Eſt amor carnalis, quo ante omnia homo diligit ſeipsũ propter ſeipſum: nondum quippe ſapit niſi ſeipſum, ſicut ſcriptum eſt, prius quod animale, deinde quod ſpirituale: nec præcepto indicitur, ſed naturæ inſeritur. Quis nempe carnem ſuam odio habuit? At verò ſi cœperit amor idem (vt aſſolet) procliuior eſſe, ſiue profuſior, & neceſſitatis alueo minimè cõtentus campos etiam voluptatis exundans latius viſus fuerit occupare, ſtatim ſuperfluitas obuiante mandato cohibetur, cùm dicitur, diliges proximum tuũ ſicut teipſum.]

Reg.breu.c. 54.

Reg.breu.c. 272.

Homi.4.in Ezech.

1.Cor. 15.

Ephes. 5.

Matth.22.

Potiſſima, & peſſima amoris huius vitioſi proprietas eſt eſſe contrarium charitati: qua de re ſanctus Auguſtinus, qui eius reliquas proprietates ex illa tãquam ex fonte manantes elegantiſſimè commemorat, ſic autem habet: [Meritò initium omnis peccati ſuperbiam ſcriptura definiuit dicens, Initium omnis peccati ſuperbia: cui teſtimonio non inconuenienter aptatur etiam illud, quod Apoſtolus ait, Radix omnium malorum eſt auaritia: ſi auaritiam generalem intelligamus, qua quiſque appetit aliquid amplius, quàm oportet, propter excellentiam ſuam, & quendam propriæ rei amorem: cui ſapienter nomen latina lingua indidit, cùm appellauit priuatum, quod potius à detrimento, quàm ab incremento dictum elucet: omnis enim priuatio minuit. Vnde ergo vult eminere ſuperbia, inde inter anguſtias, egeſtatemq; concluditur, cùm ex communi ad propriũ damnoſo ſui amore redigitur. Specialis autẽ auaritia eſt, quæ vſitatius appellatur amor pecuniæ: cuius nomine Apoſtolus per ſpeciem genus ſignificans vniuerſalem auaritiam volebat intelligi, dicendo, Radix omnium malorum eſt auaritia. Hinc enim & Diabolus cecidit, qui vtique non amauit pecuniam, ſed propriam poteſtatem. Proinde peruerſus ſui amor priuat ſancta ſocietate turgidum ſpiritum, eumque coarctat miſeria iam

Lib. 11. de Gen.ad literam, c. 15.

Eccleſ. 10.

1.Tim.6.

per

per iniquitatem ſatiari cupientem: hinc alio loco cùm dixiſſet, Erunt enim homines ſeipſos amantes: continuò ſubiecit amatores pecuniæ; ab illa generali auaritia,cuius ſuperbia caput eſt,ad hanc ſpecialem deſcendens quæ propria hominũ eſt:nec enim eſſent homines amatores pecuniæ,niſi eò ſe putarent excellentiores,quò ditiores. Cui morbo contraria charitas, non quærit quæ ſua ſunt, id eſt, non priuata excellentia lætatur: meritò ergo & nõ inflatur. Hi duo amores,quorum alter ſanctus eſt,nempe charitas;alter immundus,nempe amor ſui; alter ſocialis,alter priuatus:alter cõmuni vtilitati conſulens propter ſupernam ſocietatem,alter etiam rem communem in poteſtatem propriam redigens,propter arrogantem dominationem; alter ſubditus,alter æmulus Deo:alter trãquillus,alter turbulentus:alter pacificus, alter ſeditioſus: alter veritatem laudibus errantium præferens, alter quoquomodo laudis auidus;alter amicabilis, alter inuidus:alter hoc volens proximo quod ſibi,alter ſubijcere proximum ſibi, alter propter proximi vtilitatem regens proximum,alter propter ſuam, præceſſerũt in Angelis,alter in bonis,alter in malis, & diſtinxerunt conditas in genere humano ciuitates duas,ſub admirabili, & ineffabili prouidentia Dei cuncta, quæ creata ſunt,adminiſtrantis,& ordinãtis, alteram iuſtorum, alteram iniquorum, quarum etiam quadam temporali commiſtione peragitur ſæculum,donec vltimo iudicio ſeparentur: & altera coniuncta bonis Angelis in rege ſuo vitã conſequatur æternam,altera coniuncta Angelis malis, in ignem cum rege ſuo mittatur æternum. De quibus duabus ciuitatibus latius fortaſſe alio loco, ſi Dominus voluerit, differemus.] Hæc ſanctus Auguſtinus. Porrò duas ciuitates quas pollicetur hic, explicat in diuino illo opere de ciuitate Dei, in quo ad idem propoſitum ſcribit egregium illud dictum: [Fecerunt ciuitates duas amores duo:terrenam ſcilicet amor ſui vſque ad contemptum Dei: cœleſtem verò amor Dei vſque ad contemptum ſui.] Et alia, quæ ibidem adiungit ſuperioribus ſimilia. Quo loco indicat ſapientiſſimus Pater amore proprio peſtem nullam deteſtabiliorem eſſe,quandoquidem hominem pertrahit vſque ad contemptũ Dei: quod in Luciferi caſu perſpicuum eſt & in pleriſque ſui perditè amantiſſimis hominibus, quos ſcriptura diuina in eandẽ voraginem per ſuperbiam præcipitaſſe commemorat.

1. Cor. 13.

Lib. 14. de ciuitat. Dei cap. 28.

Hic eſt ille amor,qui vt diximus in extremo capite tertio huius libri,inquinat intentionem proficientis,nec ſolùm inquinat, ſed, quantum eſt in ſe,omnino peruertit, & deflectit ad ſe ipſum, efficitque nonnunquam, vt quanquam nobis quod faciamus, propter Deum facere videmur, re tamen ipſa non ad Deũ, ſed ad nos ipſos intueamur, nihil aliud in eo propoſito, actioneve quærentes, quàm nos ipſos ſolum: etſi quidem etiã Deum vt finem, eiuſque gloriã propoſitam habeamus, non tàm eius honoris, quàm vel vtilitatis, vel gloriæ noſtræ cauſſa id fiat à nobis: quare amor proprius de honore ſummo, & vt ita dicam de primatu finis cum Deo maximo contendit: etſi non aſſequitur, vt intentionis,& actionum hominis finis ſit,eas certè vt poteſt, quod plerunque viris etiam ſpiritualibus accidit,ſubtiliſſima ſui contagione contaminat.

Eſt etiam huius mali alia proprietas, quæ illud reddit ſimiliter execrandum. Si enim ſemel obtinet ab homine vel apertè,vel quaſi ex inſidijs,vt finis ſit ſtudiorum,& actionum eius, infinitus eſt, immenſus, inſatiabilis: legatur S. Thomas cùm loquitur de concupiſcentia. Sicut enim ſi quis valetudinẽ corporis vt finem expeteret, quantamcunque poſſet maximã expeteret,ſin autẽ vt ea ad Deo ſeruiendũ vteretur,finẽ faceret expetendi,& ea cõtentus eſſet,quæ propoſito fini eſſet accõmodata; ſic qui nihil aliud, quàm ſeipſum,hoc eſt, commodum, & gloriã ſuã per amorem propriũ quærit, eius ſemper eſt appetentior, illiuſque cupiditati inexplebili nihil ſufficit: vt tunc nominari poſſit homo planè par igni, & inferno,de quo ſcriptum eſt,[nunquam dicit, ſufficit.]

1. 2. q. 30. art. 4.

Prouer. 30.

Quamuis autem, quæ ex vitioſo amore ſui tanquam ex primo fonte mala deriuantur,ex iam dictis intelligamus;operæ pretiũ tamẽ eſt,ea vt recenſentur à S. Augu. animaduertere: [Quid amor ipſe,

Lib. 22. de ciuita. Dei, cap. 22.

inquit,[tot rerum vanarum, atque noxiarum? & ex hoc mordaces curæ, perturbationes,mœrores,formidines,inſana gaudia,diſcordiæ,lites, bella,inſidiæ, iracundiæ,inimicitiæ,fallacia,adulatio, fraus,furtum,rapina,perfidia,ſuperbia, ambitio,inuidentia, homicidia, particidia,crudelitas,ſæuitia,nequitia,luxuria, petulantia,impudentia,impudicitia,fornicationes, adulteria, inceſta, & contra naturam vtriuſque ſexus tot ſtupra,atq; immunditiæ, quas turpe eſt etiam dicere,ſacrilegia,hæreſes,blaſphemiæ,periuria, oppreſſiones, innocentium calumniæ,circumuentiones, præuaricationes, falſa teſtimonia,iniqua iudicia, violentia,latrocinia,& quidquid talium malorum in mentem non venit, & tamen de vita iſta hominum non recedit? verum hæc hominum ſunt malorum,ab illa tamen erroris,& peruerſi amoris radice veniẽtia,cum qua omnis filius Adam naſcitur.]

Antidotus cõtra venenum amoris proprij ardens abnegatio eſt. Fõti enim illi omnium malorum exiccando, minor æſtus par non eſt: hanc igitur ſapientiſſimè parauit nobis Chriſtus Dominus,vt ſcelerum omnium capiti, virtutũ omnium matrem opponeremus: & qui perieramus amãdo nos, reuiuiſceremus abnegando nos:[Si enim,]inquit S. Auguſtinus,[perit homo amando ſe, profecto inuenitur negando ſe] Et addit id explicans copioſius: [Prima hominis perditio fuit amor ſui. Si enim ſe non amaret, & Deum ſibi præponeret, Deo eſſe ſemper ſubditus vellet: non autem conuerteretur ad negligendam voluntatem illius, & faciendam voluntatẽ ſuã: præpone his voluntatem Dei,diſce amare te,non amando te:] oſtendit deinde, quomodo amore ſui ſeducatur homo ad ea etiam diligenda, quæ extra ipſum ſunt:& ſimiliter filio ꝓdigo,qui egreſſus è paterna domo; ſubſtantiam quæ illi integra apud patrem ſeruabatur, habere voluerit in arbitrio ſuo,effuderitq́; eam, & inops factus ſit. Quid, ait,[de illo dicitur?& reuerſus eſt ad ſeipſum:ſi ergo reuerſus eſt ad ſe,exierat à ſe:quia ciciderat à ſe,& exierat a ſe, redit prius ad ſe, vt redeat in illo, vnde ceciderat à ſe: ſic ut enim cadendo à ſe remanſit in ſe, ſic redeundo ad ſe, non debet remanere in ſe,ne iterum exeat à ſe:ſurgam,& ibo ad patrem meum, ecce vnde ceciderat à ſe, ceciderat à patre ſuo:redit ad ſe, & pergit ad patrem, vbi tutiſſimè ſeruet ſe: ſi ergo exierat à ſe, redeundo ad ſe, vt eat ad patrem,neget ſe:ſubducat ſe ſibi, vt hæreat Deo. Deus quod in illo malum eſt,non fecit,perdat quod fecit, qui inde defecit,abneget inquit ſe,& tollat crucẽ ſuam,& ſequatur me.]

Serm. 47. de diuerſis in cap. 17. Matth.

Luca 15.

Matth. 16.

Sed vim abnegationis vniuerſæ, eius inquam quę radicitus conuellit amorem proprium, S.Baſilius explicatè tradens, omnia,quæ ad eam pertinent, ad capita quinque reuocat,& abnegationis,& renunciationis nomine, vt eſt in Euangelio,appellantur. Primùm nuncium remittere facultatibus, poſſeſſionibus, & bonis externis omnibus. Secundò parentibus, conſanguineis, omnibuſq; ſæcularibus amicis. Tertiò affectionibus omnibus erga prædicta, & quibuſcunq; alijs affectionibus, quæ humanæ ſint, & terrenæ. Quartò honori,& gloriæ propriæ. Quintò amori etiam vitæ.[Perfecta igitur renũciatio,]inquit,[in eo cõſiſtit,ſi quis id aſſecutus fuerit, vt ne de vita quidem ſua quidquam affectus ſit omninò, etſi habeat mortis reſponſum:]his quinque gradibus cœlum verſus paratur aſcenſus proficienti, quaſi per alteram ſcalam Iacob: vt appoſitè explicat eruditiſſimus Magiſter meus P.Benedictus Pererius in myſtica ſua eiuſdem ſcalæ expoſitione. Plura de his renunciationibus dicenda etiam ſunt à nobis libro quinto.

Reg. fuſius diſput. c. 8.

Indicia porrò abnegationis amoris proprij ſunt hæc. Primum: Quò quis accedit propius ad prædictas renunciationes, eò abeſt longius ab amore ſui. Secundum: Abnegatio vitiorum & ſenſuum omnium, præſertim verò gaſtrimargiæ, philargyriæ,acediæ,& maximè omnium inanis glorię,ſatis magno argumento eſt, de amore proprio non exiguam victoriam partam eſſe. Vide S. Auguſtinum 10 lib. Confeſſionum. Tertium eſt, peccata propria grauiſſimè ferre & accuſare, aliorum autem leuiſſimè agnoſcere,vel etiam excuſare. Siquidẽ vt ſcribit S. Gregorius: [Valde claudit oculum cordis amor priuatus.] Ex quo fit,

Primum indicium. *2.* *Cap. 39.* *3.* *Homil. 4. in Ezech.*

fit, vt hoc quod nos agimus, & graue nõ eſſe exiſtimamus, plerunque agatur à proximo, & nimis nobis deteſtabile eſſe videatur. 4. Quartum eſt odium & contemptus ſui. Siquidem Dominus: [Qui non odit animam ſuam, nõ poteſt meus eſſe diſcipulus:] & ſui amantes dicũtur in Scripturis [ſibi placentes;] ſibi igitur ipſi diſplicere, ſeipſum demittere, occultare, contemnere, minorem ſe exiſtimare cunctis Dei miſerationibus, & ſeruũ omninò inutilem, potiora deferre alijs, ſibi vnam confuſionem faciei reſeruare, indicant, quaſi vultũ in ſpeculo, animũ amore ſui penitus exutũ, aut proximè exuendum: ſed legatur indicium omnium maximum libro quinto, capi-
5. te ſexto.

Lucæ 14.

De Diaboli ſuperbia, & duabus generalibus tentandi rationibus, quibus ille vtitur.

CAPVT XXXI.

IN ſpirituali militia, qua contra vitia decertamus, ſoli non ſumus, nam fœdere cum carne, & mundo primùm inito, contra nos acerrimè dimicat diabolus: nec parcit proficientibus: immò vt exponit S. Hieronymus, [Eſcæ eius electæ:] & quod omnes Patres affirmant, cõtra eos præcipuè furore, ac rabie totus exardeſcit, quos in primis conſilijs ſuis aduerſari intelligit, vitæ probitate, & Euangelicæ perfectionis ſtudio. Oppugnatores noſtri igitur ſunt noſter homo vetus, mundus, & diabolus. Contrà verò propugnatores ſunt Deus optimus maximus, qui nos in acie conſtitutos mirificè recreat, Angeli eius, & omnes Sancti, qui partes noſtras ſtudioſiſſimè tuentur, & iuuant.

In 19. Ezech. *Abacut 1.*

Quare antequam finem imponamus tractationi de veteri homine exuendo, de diaboli, & mundi tentationibus aliqua dicenda primùm ſunt: deinde nonnulla etiam de Dei præſenti ope, & miſericordia, auxilioque Sanctorum, quibus milites ſuos Dominus aduerſus tam immanes, & callidos hoſtes communit, & roborat: vt enim Deus melius iudicauit (teſte Auguſtino) de malis bona facere, quàm nulla mala permittere, ſic vtilius nobis fore putauit, ſi tentationes nobis afferri permitteret ab aduerſarijs, quam ſi nos ab illis omninò immunes ſeruaret. Quamobrem inquit idem Sanctus: [Vita noſtra in hac peregrinatione non poteſt eſſe ſine tentatione: quia profectus noſter per tentationem noſtram fit, nec ſibi quiſque innoteſcit niſi tentatus, nec poteſt coronari niſi vicerit, nec poteſt vincere, niſi certauerit, nec poteſt certare, niſi inimicum, & tentationes habuerit:] quã ob cauſam addit idem, fuiſſe tanti æſtimatam à Chriſto, vt voluerit tentationes admittere ob hoc ipſum, vt nos ad eas ſuperandas inſtrueret. [Poterat,] inquit, [à ſe diabolum prohibere: Sed ſi non tentaretur, tibi tentando vincendi magiſterium non præberet.

In Enchiri. c. 17. *In Pſalmũ 60.*

De Diabolo autem poſſent hic multa adferri, ſed ea magna ex parte aliena ſũt ab inſtituto, & ſatis nota ſunt: mentis tamen eius, Luciferi præſertim, & aliorum illi ſimilium ſuperbiam, & arrogantiam cognouiſſe operæpretium eſt, quam ſcitè depingit S. Gregorius in moralibus: [Qui factus eſt] inquit Scriptura [vt nullum timeret. Factus eſt] ait ſanctus Pater [per naturam, vt conditorem ſuũ caſtè timere debuiſſet: ſed ſua peruerſitate factus eſt, vt nullum timeret: ei quippe à quo conditus eſt, ſubeſſe deſpexit: ita enim Deus ſuper omnia eſt, vt ipſe ſub nullo ſit. Leuiathan verò iſte eius celſitudinis culmen aſpiciens, ius peruerſę libertatis appetiit, vt & præeſſet cæteris, & nulli ſubeſſet, dicens: Aſcendam ſuper altitudinem nubium, & ſimilis ero altiſſimo: cuius eo ipſo ſimilitudinẽ perdidit, quo eſſe ei ſuperbè ſimilis in celſitudine concupiuit.] Et paulò pòſt: [Factus eſt, vt nullũ timeret, quia nec Deũ. Sed neque hoc quod paſſurus eſt, metuit: cui multò felicius fuerat, timendo vitare ſupplicia, quàm non timendo tolerare: appetitum itaque celſitudinis vertit in rigorem mentis, vt damnatus iam per duritiam ſe malè egiſſe non ſentiat, qui præeſſe per gloriam quærebat: nam quia ius quæſitæ poteſtatis nõ obtinuit, quaſi quoddam ſuperbiæ ſuæ remedium inſaniam inſenſibilitatis inuenit, & quia pro uectu tranſgredi cuncta non potuit, de-

Lib. 34. c. 7. *Iob 41.* *Iſaia 14.*

ſpectu ſe cōtra cuncta præparauit, cuius adhoc ſuperbia ſtudioſè deſcribitur, cùm protinus ſubinfertur, omne ſublime videt: id eſt, cunctos velut infra ſe poſitos quaſi de ſublimi reſpicit: qui dū per intentionem contra auctorem nititur, æſtimare ſibi quemlibet ſimilem dedignatur.] A mente adeò auerſa à vero, à voluntate tāta ſuperbia capta quid mali timendum non ſit, ſi accedat par poteſtas? Diaboli autem poteſtas magna cer-
Iob 41. tè eſt, quia ſcriptum eſt: [Non eſt poteſtas ſuper terram, quæ comparetur ei:] eſt tamen voluntate eius peruerſa longè inferior, & hæc ipſa Chriſti Domini ſanguine diminuta, & vincta.

Ex illa adeò magna, & intoleranda ſuperbia, ac malitia voluntatis obſtinatæ exiſtit in diabolo odium par ſuperbiæ aduerſus Deum, & homines, & ſtudium adimendi Deo gloriam, et hominibus ſalutem: vnde officium tentatoris ſibi ſu-
Lib. 3. moral. c. 6. mens: [Pro magno habet] ait S. Gregorius [quod ſub iure ſuæ tyrannidis terre-
Habacuc 1. na quærentes tenet. In primis tamē ardet cupiditate poſſidendi viros bonos,
Vulgata, cibus eius electus. Propheta,] inquit idem [atteſtante qui ait, eſca eius electa: neque enim mirum deputat, ſi eos abſorbeat, quos ſuperbia erigit, auaritia tabefacit, voluptas dilatat, malitia anguſtat, ira inflammat, diſcordia ſeparat, inuidia exulcerat, luxuria inquinans ſiccat: abſorbebit ergo fluuium, & non mirabitur, quia nō pro magno æſtimat, cùm eos deuorat, qui per ipſa ſuæ vitæ ſtudia deorſum currūt: ſed eos magnoperè curat, quos deſpectis terrenis curis iungi iam cœleſtibus contemplatur.]

Modus porrò quo inſurgit Diabolus aduerſus bonos duplex eſt, vnus manifeſtus, alter occultus: manifeſtum ſequitur cùm palàm ſæuit per apertas perſecutiones, quibus exerit vniuerſas ſuas, ſuorumque vires, vt bonos, vel fidei confeſſione, vel vita priuet: quod præſtitit hactenus per tyrannos, idem adhuc facturus in Antichriſto. Occultum verò modum aggrediendi bonos vt plurimum exequitur pacis tempore per dolos, & fraudes, vt propterea de eo ſcripſerit S.
Sermone de zelo. Cyprianus: [In pace ſubdolus, in perſecutione violentus.]

De apertis perſecutionibus Satanę & miniſtrorum eius nihil eſt quod agamus in præſentia: monendus ſolùm proficiēs eſt, vt intelligat, perſecutionis tempore non ſolùm vocari ſe à Domino ad profitendam Fidem, cùm ait: [Qui confitebi- *Matth. 10.*
tur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo,] ſed etiam animari ad ferendas alacriter iniurias, contumelias, flagella, mortem denique ipſam ex Dei amore, & ad Chriſti Domini imitationem. [Maiorem enim charita- *Ioan. 15.*
tem nemo habet, quàm vt animam ſuam ponat quis pro amicis:] quod ſanè egregiè præſtiterūt ferè in oculis noſtris martyres huius ſæculi apud Hæreticos in diuerſis Europæ locis, & apud Ethnicos in Indijs, Braſilia, & Nouo orbe quamplurimi. De altero igitur modo qui aſtutijs nititur, plura dicamus: hunc enim ferè tenet diabolus aduerſus proficientes.

De Diaboli artibus, & modis quibus tentando vtitur, præſertim contra tyrones.

CAPVT XXXII.

SCOPVS Diabolo propoſitus in tentandis proficientibus eſt, eos de ſuo ipſorum ſtatu deturbare, ac omnino peruertere. [Et *1. Reg. c. 13*
aſcenderunt ſatrapæ Philiſtinorum ad Iſrael:] quo loco S. Gregorius: [Cùm,] inquit, [altiori vita proficimus, maligni ſpiritus, qui ſemper benè agentibus inuident, nobis infeſtiores ſunt: & quia de innocentis vitæ ſublimitate nos deponere appetunt, aſcendere dicuntur: aſcēdere quippe malignis ſpiritibus, eſt ſe ad expugnanda alta per cœleſte deſiderium corda, ſubleuare. Quia etiam cōtra perfectiores Chriſti milites nō quorumlibet malorum ſpirituum, ſed fortiorum Dæmonum prælia excitantur, non Philiſtim contra Iſrael aſcendere, ſed Philiſtinorum ſatrapæ perhibētur, quia ad probandam electorum patientiam, nec vnus ſpiritus malus electorum ſingulis, ſed innumeri deputantur: vt de conſecuta eorum victoria tantò fit copioſior fidelium gloria, quantò eis irrogata fuerint prælia grauiora.] Quo

loco illud obiter obſeruandum, Sanctũ Gregorium aduerſus Caſſianum & alios qui putant, Angelum vnum malum vnicuique hominum datum ad pugnam, ſicut datur vnus bonus ad cuſtodiam, aſſerere falſum eſſe, electis ſingulis eſſe deputatum Angelum malum. Et quanquã diabolus perturbatè omnia facit,& ſine ordine,in perniciem tamen noſtrã quidlibet molitur,& tentat, & ad ea etiam ſe accommodat, ad quæ minus propenſus eſt: ideoque ordinatè agit nonnunquã, ſi ea nos ratione facilius decipere ſe poſſe, arbitratur.

Sermone de zelo. S.Cyprianus comparat Diabolum hoſti qui vt ciuitatem expugnet, luſtrat eius mœnia accuratè, antequam admoueat tormẽta bellica,vel cuniculos inſtruat. *1. Petr.5.* Et ſanè S.Petrus ait:[Diabolum tamquã rugientem leonem circuire quærendo, quem deuoret.] Et apud Iob deſcribitur *Iob.1.* tanquam[qui terram circumeat.]Eſt igitur hic ordo certus tentationis diaboli, vt primò exploret, deinde aggrediatur quem tentat.

Primò. Explorat igitur primò diabolus ſtatũ hominis internum vniuerſum:neque enim ſcrutatur corda,aut videt quæ intus in homine ſunt,cũ ſit id Dei munus proprium. Sed ex externis indicijs obſeruã- *Collat.7.c.15.* do colligit id, quod naturaliter non poteſt per ſe cognoſcere. Qua de re Caſſianus multa,de quibus adfero pauca:quid igitur intus lateat malignos ſpiritus aſſequi dicit,ex noſtris diſpoſitionibus, aut verbis,aut ſtudijs:quod etiam viri prudẽtes faciunt: ipſas quoque cogitationes, quas ingerunt, vtrum ſuſceptæ,vel quẽadmodum ſuſceptæ ſint, ex motibus atque indicijs exterioris hominis reprehẽdunt, vt gaſtrimargiam, cùm viderint monachum ad feneſtram oculos, aut ad ſolem curioſius erexiſſe,vel de hora ſolis citius inquiſiſſe, cognoſcunt deſideriũ gulæ fuiſſe ſuſceptum: ſi fornicationem ingerentes ſenſerint,eum patienter telũ libidinis ſuſcepiſſe, ſeu viderint carne commotum, aut certè non vt oportuit, aduerſus ſuggeſtionis immundæ ſuſpiraſſe laſciuiam,ſi incitamenta triſtitiæ, ſi iræ,ſi furoris admouerint, vtrum cordi inſederint,geſtu corporis,& ſenſibili cõmotione dignoſcunt,ſcilicet cùm vel in fremuiſſe tacitum,vel cum aliqua indignatione ſuſpiraſſe, vel vultum conſiderauerint quodam pallore,aut robore mutaſſe.

Secundò. Ibidem. Deinde vt Sanctus Cyprianus affirmat: [Similiter hoſti muros vrbis cuiuſpiam obſidentis explorat Diabolus, & tentat an ſit pars aliqua murorum minus ſtabilis, & minus firma,cuius aditu ad interiora penetretur, eam enim partem animæ quam infirmiorem conſpicit,fraudulentus magis,quàm generoſus inimicus aggreditur:] huiuſmodi ſolent eſſe praui habitus,& conſuetudines longi temporis vſu confirmatæ: paſſiones item animi vehementes, cupiditates & deſideria inflammata rerum terrenarum,opiniones denique aliquæ propriç, & inueteratæ.

Tertiò. Lib.14. moral. cap.7. Tertiò explorat Diabolus propriaſcuiuſque,& ſingulares propenſiones.[Exiſtunt etiam, inquit Sanctus Gregorius, qualitates morum,quæ certis vitijs ſunt vicinæ,vt mores aſperi crudelitati, & ſuperbiæ;blandi,& pluſquam decet lætiores,luxuriæ,& diſſolutioni ſunt coniuncti. Intuetur ergo inimicus generis humani vniuſcuiuſque mores, cui vitio ſint propinqui, & illa opponit ante faciem, ad quæ facilius cognoſcit inclinari mentem, vt blandis, ac lætis moribus ſæpe luxuriam, nonnunquam vanam gloriam:aſperis verò mentibus iram,ſuperbiam, vel crudelitatem proponat.] Vide etiam quæ ſuprà poſita ſunt extremo capite 27.

Quartò. Nec omittit in hac inquiſitione Diabolus occaſiones externas, quas ſe ad id quod ſpectat,iuuare poſſe,putet: ſi quidem per Euam tentauit Adamum,& per vxorem Iob, & alios innumeros per domeſticos, & amicos, vt propterea etiam à Domino [inimici hominis] dicti ſint [domeſtici eius:] obſeruat igitur qui illi ſint,qui ſibi contra nos adiutores *Matth.10.* eſſe poſſint.

Quintò. Poſtremò conſiderat diabolus, quis nam ille ſit,quem vult tentare,ſit ne peccator,an qui iam peccato nuncium remiſerit: ſit ne proficiẽs in primo adhuc profectus limine conſtitutus, an qui longo iam vſu,& exercitatione virtutum in ijs magnos progreſſus habeat.[Eos enim,] *Lib.23.moral.c.7.* ait S.Gregorius, pulſare negligit, quos quieto iure poſſidere ſe ſẽtit, contra nos

verò

Digitized by Google

verò eò vehementius incitatur, quo ex corde noſtro quaſi ex iure propriæ habitationis expellitur.

Vbi prædicta omnia diabolo perſpecta,& explorata ſunt, venit quaſi ad arma,ad clandeſtina cõſilia:illiſq; hominẽ aggreditur eo demum ordine,quem ſuo propoſito magis accommodatum intelligit: hic autem ille eſt, qui ad quemque illaqueandum eſt opportunior,prout ex moribus,& propenſionibus vniuſcuiuſque deprehenſum eſt à diabolo: qui ideo incomprehenſibilis eſt,quia multiplices, immò infiniti ſunt animorum humanorum motus,quos ille obſeruat,& ſimiliter variæ,ac multæ rationes,quas excogitat ad homines decipiendos: connumeranda nihilominus hic ſunt, quæ à Patribus de diaboli verſutijs obſeruata ſunt & continentur his capitibus.

Primum caput. Primum caput eſt: proficientes qui adhuc primum gradum non multum, aut nihil exceſſerunt, non pulſat acriter diabolus, Deo ita volente: Non enim, vt ait Apoſtolus, permittit nos tẽtari ſupra id quod poſſumus, vt poſſimus ſuſtinere: *1. Cori. 10.* nullo enim modo, ait Caſſianus, quilibet Sanctorum ſufficeret talium, tantorumque hoſtium ſufferre nequitiam, vel inſidijs eorum poſſet occurrere, ſed nec crudelitatem quidem, ac ſæuitiam ſuſtinere ſi non certamini noſtro clementiſſimus arbiter, atq; Agonotheta præſidẽs Chriſtus, & exæquaret colluctãtium vires, & immoderatos eorum refrænaret incurſus. *Collat. 7. cap. 20.*

In hunc numerum ſine dubio referendi ſunt illi, qui multis iam annis viã ſpiritus ingreſſi eam quidem ſequuntur, ſed cum exiguo, aut nullo fructu. [Sũt enim nonnulli, inquit Caſſianus, quorum etiã quod eſt lugubrius, maior eſt multitudo qui in tepore ſuo quem ab adoleſcentia conceperunt, atque ignauia ſeneſcẽtes, auctoritatem ſibi non maturitate morũ, ſed annorum numeroſitate conquirunt: de quibus exprobratio illa Domini propriè ſatis dicitur per Prophetam, & comederunt alieni robur eius, & ipſe neſciuit. Sed & cani effuſi ſunt in eo, & ipſe ignorauit: ex horum grege ille erat, qui quod ipſe nunquam in ſeipſo graues carnis tentationes animaduerterat, eum qui eas patiebatur, non ſolùm humaniter conſolatus non eſt, ſed etiam ſeueritate ſua à ſe abegit, vt ad ſeculum ille potius redire deliberaret, quàm in propoſito monachi perſeuerare: quod vbi reſciuit Abbas Apollo, à Deo obtinuit, vt is ad tempus experiretur tentatoris iacula, quæ alteri exprobrarat: qđ cùm euenisset, & ille accepto vulnere tentationis, huc illucq; diſcurreret, nec quo ſe verteret, inueniret, dixit illi ſanctus Abbas, reuertere ad cellam, tandẽque intellige te, vel ignoratum hactenus à diabolo, vel deſpectum, nec in eorum numero reputatum, quibus ille quotidie confligere, & colluctari, profectibus eorum, ac ſtudijs inſtigatur, qui vnum eius in te directum iaculum, ne vno quidem die poſt tantam annorum numeroſitatem ſufferre quiuiſti, quo te idcirco dominus paſſus eſt ſauciari, vt ſaltem in ſenecta diſceres compati infirmitatibus alienis:] qui huiuſmodi ſunt, non eſt quod inani gloria inflentur, quia fortaſſe non tentantur: nam hoc non eſt virtutis indicium ſemper, ſed plerunque teporis, & ignauiæ. *Collat. 2. cap. 13.* *Oſea cap. 7.*

Secundum caput. Secundum caput eſt. Tyrones militiæ proficientium multis modis diabolus aggreditur, vt tentet. *Primus modus.* Primus modus eſt, ipſo deliberationis tempore, quo tyro ſtatuit nõ ſolùm vitam ſine peccato traducere, quod iam inchoauit, ſed ſeſe ſtrenuè in virtutibus exercere: tunc enim contendit omnes ingenij ſui neruos diabolus, vt quando non poteſt hominem ad peccatum apertè reuocare, efficiat ſaltem, vt in inſtituenda vita a peccati occaſionibus non longè recedat: quã rem fusè tractat S. Gregorius: ego contrahã in pauca: [Ecce, inquit, quidam rebus cõtentus proprijs, decreuit nullis mũdi huius occupationibus implicari, valde formidans quietis ſuæ commoda perdere, & valde deſpiciens cum peccatis lucra cumulare: hunc callidus hoſtis aggreditur, ſubminiſtrans vtile conſilium, his, inquit, deficientibus quid acturus es? parãda ſunt, quæ ſeruentur filijs: an non poteſt actio terrena peragi, & declinari culpa? hæc interim blandiens inſinuat, & iam ſeorſum in negocio terreno quod prouidet, laqueos occultat. Alius decreuit terrenis omnibus renũciare, vt Chriſtum ſequatur expeditior. Hunc aggreditur *Lib. 32. moral. cap. 17.*

greditur hoſtis, vnde hæc audacia, vt credas, quod omnia relinquendo ſubſiſtas? valentiorem viribus te Deus creaſſet, ſi te ſequi ſua veſtigia in inopiæ neceſſitate voluiſſet: quàm multi mercantur cœlum per bona, non deſerentes ſua patrimonia? hæc blandiens: ſeorſum verò in ijſdem rebus peſtiferas delectationes abſcondit. Alius non ſolùm renunciat bonis terrenis, ſed ſtatuit etiam ſibi renunciare, & voluntates ſuas frangere ſub alterius arbitrio ad perfectionis cumulũ: ad hunc hoſtis mollius adhuc blandiẽs, ò quanta inquit, per temetipſum miranda agere poteris, ſi nequaquam te iudicio alterius ſubdis? cur profectum tuum ſub ſtudio meliorationis imminuis? cur intentionis tuę bonum, dum vltra quàm neceſſe eſt, extendere niteris, frangis? quæ enim dum voluntate propria vſus es, peruerſa perpetraſti? Seorſum autem in voluntatibus eius proprijs exercendę ſuperbiæ cauſas parat. Alius fractis iã voluntatibus proprijs, multa veteris hominis vitia correxit: hic zelo accenditur animas lucrandi: hũc callidus hoſtis aggreditur dicens: quid te ad aliena curanda dilatas? vtinam tua conſiderare valeas: dum ad aliena extenderis, ad tua minor inueniris: ſic zelum charitatis adimit, & omne bonum, quod ex charitate prodire poterat, gladio ſubintroducti torporis extinguit:] hæc ex S. Gregorio.

Alter modus. · Alter modus eſt, quo deliberatione iam facta proficiẽdi in via perfectionis, diabolus ipſi profectui impedimenta conatur adferre varijs tentationibus, & ad hoc tempus pertinet quartum exemplũ S. Gregorij nunc allatum, quod ab alijs ſeparandum non erat: & ea ſit vna ex tentationibus proficientis in ſtatu iam conſtituti.

Altera eſt illa tentatio, quam infert tyronibus ex memoria ſæculi, qua eos reuocet ad amorem Aegypti, aut ſaltẽ ad pernicioſam voluptatẽ ex carniũ Aegyptiarum commemoratione capiendam: de qua alio loco S. Gregorius ſic ſcribit: *Lib. 7. Regiſtri, c. 53.* [Antiquus hoſtis mox vt otioſam mentẽ inuenerit, ad eam ſub quibuſdam occaſionibus locuturus venit, & quædam ei de geſtis præteritis ad memoriam reducit, audita quondam verba indecenter cogitationi reſonat, & ſi qua dudum turpiter acta ſunt, eorum ſpecies oculis cordis apponit: vt quem de præſentibus nõ valet inquinare, de malis tranſactis violet, & decepta mens ſæpe inde delectationem reparet, vnde iam diu ſe per pœnitentiam afflixit: ita vt verè cum Pſalmiſta dicat, *Pſal. 37.* computruerunt, & deterioratæ ſunt cicatrices meæ à facie inſipientiæ meæ: cicatrix quippe figura eſt vulneris, ſed ſanati: cicatrix ergo ad putredinem redit, quando peccati vulnus, quod iam per pœnitentiam ſanatum eſt, in delectatione ſui animum concutit. Sæpe quod nunquã fecimus, per hoſtis callidi inſidias cordis oculis videmus, cùm in hoc inſenſibiliter delectatio ſurrepit, & quamuis iam plangat, quæ fecerat, tædet tamen infœlicem animum, quæ iam non feciſſe, quæ plangat: hæ ſunt cordis noſtri tenebræ, quas in hac vita volentes, nolenteſq; ſuſtinemus.]

Eſt & alia tentatio grauiſſima, qua ſolet Diabolus, ſi non omnes, aliquos ſaltẽ Chriſti milites initio profectus, & tyrocinij acerrimè diuexare, ac verò etiã nõnunquam peruertere. Cum enim eos minus repugnantes cogitationibus ſæculi, quas immittit in eorum mentes, animaduertit, aditum apertum ad ingerendam de vocatione dubitationem inueniens hominem inermem, & inertẽ adoritur ita vehementer aliquando, vt eum de tã ſublimi gradu nullo negotio deijciat. De qua re audiamus S. Bernardum diuinè ſcribentem: [Aquilo,] inquit, [mihi ſuſpectus eſt, & frigora matutina, quę *Ser 63. in Cant.* intempeſtiuos flores ſolent perdere, fructus præripere, ab Aquilone panditur ve *Hierem. 1.* ſtrum malum: à facie frigoris eius quis *Pſal. 147.* ſuſtinebit? hoc frigus ſi ſemel animam, animæ quidem (vt aſſolet) incuria ſpiritu dormitante, peruaſerit, ac nemine inhibente ad interiora eius peruenerit, deſcenderit in viſcera cordis, & ſinum mẽtis, concuſſerit affectiones, occupauerit conſilij ſemitas, perturbauerit iudicij lumen, libertatem addixerit ſpiritus, mox (vt in corpore euenire ſolet febricitantibus, ſubit quidam animi rigor, & vigor lenteſcit, languor fingitur virium, horror auſteritatis intenditur, timor ſollicitat paupertatis, contrahitur animus, ſubtrahitur gratia, protrahitur longitudo

vitæ,

Digitized by Google

vitæ, ſopitur ratio, ſpiritus extinguitur, deferueſcit nouitius feruor, ingraueſcit tepor faſtidioſus, refrigeſcit fraterna charitas, blanditur voluptas, fallit ſecuritas, reuocat conſuetudo: quid plura? diſſimulatur lex, abdicatur ius, fas proſcribitur, derelinquitur timor Domini, dantur poſtremò impudentiæ manus: præſumitur ille temerarius, ille pudendus, ille turpiſſimus, plenus ille ignominia & confuſione ſaltus de excelſo in abyſſum, de pauimento in ſterquiliniū de ſolio in cloacā, de cęlo in cœnū, de clauſtro in ſæculum, de paradiſo in infernum.] Aduertant igitur Incipientes initio conuerſionis, ne per negligentiam cogitationes hę peſſimæ, quæ teporem olent, & frigus ſpirant, immorentur in animo: aperiant ſtatim: quærant inhibentem Dominum, & Patrem.

De eiuſdem Diaboli aſtutis tentationibus, præſertim aduerſus proficientes prouectos.

CAPVT XXXIII.

Tertium caput. Libr. 7. Regiſt. c. 126.

TERTIVM caput ex S. Gregorio depromptū: [Antiquus inquit, hoſtis, quanto maiora in hominibus dona conſpicit, tanto hæc auferre ſubtilioribus inſidijs exquirit: neq; enim latrones in via capere viatores vacuos expetunt, ſed eos, qui auri vaſcula, vel argēti ferunt: via quippe eſt vita præſens: & tantò quiſque neceſſe eſt, vt inſidiantes ſpiritus caueat, quantò maiora ſunt dona, quæ portat.] Exempla non deſunt in Adam primùm, deinde in multis alijs vtriuſque teſtamenti ſanctiſſimis hominibus Abraham, Iacob, Ioſeph, Dauid, Tobia, Apoſtolis, primis illi heremi ciuibus, Paulo, Antonio, Hilarione, Macario, & alijs innumeris, quos totis collectis viribus ſuis Lucifer dux cum vniuerſo exercitu immundorum ſpirituum tā ſæpe vexauit, afflixit, vicit tamen nunquam, etſi Deo ita permittente acerbiſſimum prælium aliquando committeretur etiam apertè inter ſanctos illos viros, & dęmones ipſos, vt eò glorioſior eſſet Sanctorum victoria, maiuſque meritum, quò virtute, & oratione tàm multi, tàm immanes, terribileſque ſpiritus fugabantur, & ſternebantur ab homuncionibus inermibus, & debiliſſimis.

Cæterùm pauci nunc ſunt, qui grauiſſimis hiſce tentationibus vrgeantur: cuius rei duæ poſſunt eſſe cauſſæ, quas in ſimili propoſito adfert Caſſianus: [Aut enim, inquit, virtute crucis etiam deſerta penetrante, & vbique eius gratia coruſcante retuſa eſt nequitia dæmonum, aut negligentia noſtra illos ab impugnatione priſtina reddidit lentiores, dum dedignantur aduerſum nos illa intentione confligere, qua tunc contra illos probatiſſimos Chriſti milites ſæuiebant, hac ſcilicet fraudulentia, viſibilium tentationum ceſſatione dirius elidentes. In tantum enim teporem videmus corruiſſe nonnullos, vt neceſſe ſit, eos etiam remiſſioribus monitis appalpari. *Coll. 7. cap. 23.* Et alia quæ ibidem addit vitijs noſtrorum temporum ſatis accommodata. In quibus ſine dubio nos crudelius accipit, & tractat diabolus, quò internis tentationibus deiicit in crimina maiore deteſtatione, & horrore digna, quàm ſit quilibet vel teterrimus dæmonum aſpectus, aut etiam cruciatus corporis ab ipſis allatus.

Producamus igitur alias fraudulenti hoſtis inſidias, & tētationes, quibus eos, qui voluntate ſaltem proficientium iter arripuerunt, aggreditur. *Primi.* Quoſdam ita addicit externæ diſciplinæ orandi, pſallendi, alioſque cęremoniarum ritus accuratè ſeruandi, ſiue eas ipſi ſibi impoſuerint, ſiue eæ ex illis ſint, quæ aut Eccleſiæ vſu, aut religioſi alicuius inſtituti regula approbantur; [Vt quidam, inquit S. Bonauentura, pro vna inclinatione in choro neglecta plus accendantur, quàm pro longa detractione de alio religioſo excitata; *Lib. de 6. alio Seraph. cap. 3.* grauius indignentur pro verſiculo, & rubricula neglecta, quā pro magna perturbatione cum ſcandalo procurata.] Ex his aliqui ſunt, qui totos dies ita precantur, aut externum aliquod pietatis opus exercent, etiam cum valetudinis detrimento, vt nihil interim cogitēt de animi interiore cultu, deque pietatis illius exercitatione, quam S. Paulus [ad omnia vtilem adfirmat, cùm corporalis ad modicum, vt idem ait, vtilis ſit.] *1. Tim. 4.*

Secundi. His coniungendi ſunt alij, quos ſæpe repre-

repre-

Digitized by Google

Serm. 7. in Pſal. Qui habitat. & homil. 4. ſuper miſſus eſt.

reprehendit Sanctus Bernardus, qui licet mundo renunciauerint, ex ſapientia tamen huius ſæculi adhuc tenentur ſolicitudine maiore temporalium rerum, quã vel oportet, vel decet: [Videas eos, inquit, tam auidè lucra captare præſentia, tam ſęculariter tranſitorijs vtilitatibus adgaudere, ad terrenarum damna, vel minima, tam puſillanimiter turbari, tam carnaliter ſuper his decertare, diſcurrere tàm impudenter, tàm irreligioſè ſæcularibus ſe implicare negocijs, ac ſi hæc eſſet tota eorum portio, hæc vniuerſa ſubſtantia.

Prioribus dicit S. Bonauentura: [Intelligant ſe dolere debere principaliter de tranſgreſſione diuinorum mandatorum, deinde Eccleſiæ præceptorum, poſtea illorum, quæ ſub voto volũtario ſibimet quiſq; fecit neceſſaria, vt ſunt regulares obſeruantiæ, maximè quæ ſub præcepto ſunt ſtatutæ: dẽre ſimul dare operã, ne ſcandalum vllum detur proximis, in his quæ poſſunt habere ſpeciem auaritiæ, ſuperbiæ, inuidiæ & aliorum vitiorum. Deinde, ait, cauenda eſt perturbatio ſtudij deuotionis, qua fulcitur omnis vera religio: poſtremò cauenda eſt negligentia exterioris diſciplinæ: hæc illę.

Vtriſque autem, prioribus inquam illis, & poſterioribus hiſce dicit S. Bernardus, vt intelligant primam ſibi curam animi, eiuſque cultus habendam eſſe. [Tu, inquit, quid ita extremæ huic paupertati, & quidem proprij malè prodigus laboris, incumbis? eſt & alia tibi poſſeſſio, etſi fortè remota: erras, nihil tam propè nos, quàm quod intra nos eſt: ibi quã maximè quæ ſeminauerit homo, hæc & metet. Sed & qui parcè ſeminat, parcè & metet: qui verò in benedictionibus ſeminauerit, de benedictionibus & metet. Habes theſaurum iſtum in vaſis fictilibus, ſi tamen adhuc habes; puto enim iam amiſiſti, puto ſublatus eſt, puto iam comederunt alieni robur eius, & ignoraſti, nec potes theſauro tuo cor apponere, quippe qui theſaurũ ipſum non habeas. Alioquin quæſo te, ſi tàm ſollicitus es, ſi nec minima ſpernis, ſi tàm prudenter ſeruas paleas tuas, etiam horreum tuum ſeruare memento: imò verò non exponas theſaurum tuum, qui ſic incubas ſterquilinio tuo. Fortè enim tibi illum inuident mille, ſed iſtum obſident decem millia, nec minus ſuperabundantes aſtutia, quã numero: cadent à latere tuo mille, & decem millia à dextris tuis: verte illuc oculos fidei: fortè enim iam irruperunt aditus, forte iam liberè diripiunt omnia, fortè iam ſpolia ipſa diſtribuunt.

Galat. 6.

Tertij.

Contrà verò tentat alios diabolus, vt non curent, vel etiam negligant exteriorẽ diſciplinam: diligentiam adhibẽdam in excolenda vinea animæ: quę extra nos ſunt, aut fiunt, facilia eſſe, nec magnimomenti: quædam etiam fortè à religioſo viro aliena eſſe debere, vt sũt ſilentij cultus, modeſtia exquiſita, & aliquæ ſui demiſſiones, quædam indigna, vt ſunt, culinæ miniſteria. His reſpondet S. Baſilius: [Vitæ, inquit, genus deligere Euangelio cõueniens, hoc quidem cuiuis facile eſt: quod autẽ quis vel minutiſſima quæq;, quæ in eo deſcripta ſunt, conſilia cõſeruet, neq; eorũ quiduis neglectim tranſmittat, hoc verò rari, quos quidem ego nouerim, opere ipſo præſtiterunt: vt videlicet lingua vſi continenti ſilentio obuincta, oculis etiam eam moderationem adhiberent, quam requirit euangelicæ perfectionis tenor, manibus inſuper inducerent intentũ laborem ex ſuſcepto ineundæ Dei gratiæ conſilio, motum itidẽ præſcriberent pedibus, deniq; & reliquis totius corporis mẽbris eo modo vterẽtur, quem & eorum ſuſceptæ vitæ propoſitũ & ipſa initio opificis noſtri fabricæ ratio requireret, qui in veſtitu pro decoro modeſtiam; in cõgreſſione cũ cæteris, circumſpectionem, in cibis illud modò qđ natura deſideraret, teneret, in rebus ad vitæ vſum parandis vni tantum neceſſitati conſulerent: hæc quidem dum ſimpliciter hoc modo dicuntur, leuia vidẽtur, ac nullius pœnè difficultatis; eiuſmodi ſunt tamen, in quibus ſeruandis magna opus eſſe contentione, ipſe nos vſus docuerit. Idem nõ ſolùm omnia humilitatis ſigna in tempore exhiberi vult à proficiẽte, ſed præcipit etiã, vt viliora munera magno cum ſtudio, & alacritate ſuſcipiat, etiam ſi ſarcinaria iumenta mulionum more ſequi oporteat: Hoc fecerũt, inquit, Apoſtoli, qui iuſſi à domino pullũ ad ſe alacriter adduxerunt: demumq; concludit; ſi de muneribus ijs, quæ abiectiora ſunt, aliquid

Epiſt. ad Canonicã.

Conſt. monaſt. c. 34.

guid

quid exercendum ſit, ſcire conuenit, Saluatorem quoque ipſum diſcipulis miniſtraſſe, & abiectiora opera facere non recuſaſſe: magnumque homini eſſe, ſi Dei imitator, exiſtat, cùm per hæc quæ humilia ſunt, ad altitudinem illam, quòd illũ eſt imitatus, aſcendat: quanquã quis iam humile auſit quippiam appellare, quod Deus ipſe attingere non recuſauit?

Et quidem quod attinet ad ipſa etiam culinæ humilia officia, antiquorum religioſorum morem fuiſſe ea diligenter obire, non dubitat, qui legit veterum heremitarum inſtituta, ſed & occidentis monaſteriorũ hæc fuit conſuetudo: ad quod confirmandum ſufficit, quod ſcribit S. Bernardus de S Malachia Epiſcopo Hiberniæ: quem collocatum iam in Epiſcopalis dignitatis gradu, ait aliquando cõſueuiſſe ad temp⁹ ſecedere ad cœnobia monachorum, ſeſe colligendi gratia: [Vbi, inquit, velut de nouo inchoans legem, & diſciplinam quam alijs imponebat, magis ipſe portabat Epiſcopus, & magiſter: ipſe in ordine vicis ſuæ coquinæ miniſterio inſeruiebat, ipſe fratribus cum recumberent, miniſtrabat. *Ca. 6. vitæ ſancti Malachiæ.*

Denique præter morem iam receptũ in omnibus religioſis inſtitutis, in quib⁹ diſciplinæ ſtudia florent, demiſſionis ſui exercitationes externæ in oculis etiam ſæcularium ſi ita videatur maioribus, tãti æſtimantur à proficientibus, quanti fieri debet opprobrium Chriſti, quod Moyſes ipſe, vt ait Apoſtolus [prætulit Ægyptiorũ theſauris.] Qua etiam de re multa Sanctus Bernardus in epiſtola ad Ogerium Canonicum regularem: cuius tandem ea clauſula eſt: [Ludam & vilior fiat; vt dixit Dauid. Ludam, ſcilicet, vt illudar: bonus ludus, quo Michol iraſcitur, & Deus delectatur: bonus ludus, qui hominibus quidem ridiculum, ſed angelis pulcherrimum ſpectaculum præbet: bonus, inquam, ludus, quo efficimur opprobrium abundantibus, & deſpectio ſuperbis: nam reuera quid aliud ſæcularibus quàm ludere videmur, cùm quod ipſi appetunt in hoc ſæculo nos per cõtrarium fugimus, & quod ipſi fugiunt, nos appetimus? more ſcilicet ioculatorum, & ſaltatorum, qui capite miſſo deorſum, pedibuſque ſurſum erectis, præter humanum vſum ſtant manibus, vel incedunt, & ſic in ſe omnium oculos defigunt; non eſt hic ludus puerilis: non eſt de theatro, qui fœmineis, fœdiſque geſtibus prouocet libidinem, actus ſordidos repræſentet: Sed eſt ludus, iucundus, honeſtus, grauis, ſpectabilis: qui cœleſtium ſpectatorum delectare poſſit aſpectus: hoc caſto, & religioſo ludo ludebat, qui dicebat, ſpectaculum facti ſumus Angelis, & hominibus hoc ludo & nos interim ludamus, vt illudamur, confundamur, humiliemur, donec veniat qui potentes deponit, & exaltat humiles: qui nos lætificet, glorificet, in æternum exaltet. *Hebr. 11.* *Epiſt. 87.* *2. Reg 6.* *1. Cor. 4.*

Regulas autẽ religioſæ diſciplinæ diligenter ſeruandas eſſe, & ex eis magnas vtilitates percipi, idem S. Bernardus breui ſententia demonſtrat, cùm ait quibuſdam: [Soliciti circa cuſtodiam ordinis, vt ordo ipſe cuſtodiat vos. *Epiſt. 321.*

Alios præterea Diabolus inſtigat, vt in cultu vtriuſque diſciplinæ, interioris nimirum, & exterioris mediocritate cõtenti non ſint, ſed feruore ſpiritus rapi ſe ſinant ad ea agenda, vel ferenda, quæ vires eorum excedant: hi ſimiles ſunt quibuſdam incipientibus, de quibus primo libro nonnulla diximus, & caſtigandi ſunt ſcripturæ ſacræ verbis: ſic enim legimus: [Quia plus fecit, quàm potuit, idcirco perierunt. Et: Interrogate de ſemitis antiquis, quæ ſit via bona, & ambulate in ea, & inuenietis refrigerium animabus veſtris. legantur quæ ſcribit S. Gregorius contra præcipites. *Quartũ.* *Hiere. 48.* *Hierem. 6.* *Tertia parte.* *Paſtoral. cap. 13.*

Ex his illi erant, in quos inuehitur S. Bernardus: [Quid illud, inquit, quod nos quoque toties in domo iſta tam grauiter inquietat, notabilem loquor quorundam, qui inter nos ſunt, ſuperſtitioſamque abſtinentiam, ex qua ſe omnibus, ſibique omnes moleſtos reddunt? quomodo non & ipſa diſcordia tam generalis, & ſuæ illis conſcientiæ diſſipatio eſt, & quantum in ipſis eſt, grandis vineæ huius, quam plantauit dextera Domini, veſtræ ſcilicet omnium vnanimitatis demolitio. *Sermo. 64. in Cantic.*

De

De decem Diaboli cogitationibus, & aſtutijs quibus ad decipiendum vtitur, cùm tentat.

CAPVT XXXIV.

Ed iam res poſtulat, vt ip-
ſas diaboli verſutias, & do
los, quibus multis illudit,
omnes autem tentat, pro-
pius inueſtigemus. Sic igi-
Quartum caput. tur quartum caput. Diabolum decem
ijs, maximè aſtutijs nixum proficientes
adoriri, vt capiat, ſi poteſt, ſi non poteſt,
vexet ſaltem, & perturbet.

Prima. Prima eſt, diabolum à tentandis ho-
minibus etiam pijs, de induſtria aliquan
do deſiſtere: exiſtimans hac ſe ratione
maius lucrum facere, quàm ſi eos tenta-
tionibus excitet à tepore, quo tenētur.
Collat. 2. cap. 13. Quod ſæpe docet Caſſianus, inprimis au
tem cùm narrat (id quod nos iam antè
retulimus, ſed nunc etiam prætermitti
non poteſt ſine culpa) imprudens ſcili-
cet factum ſenis illius, qui durus extite-
rat, & aſper aduerſus adoleſcentem mo-
Collat. 7. cap. 23. nachum grauiter carnis tentatione vexa
tum: & vt dicebamus capite ſuperiore,
cùm de poteſtate dæmonum imminuta
diſſerit, eius diminutionis duas cauſſas
adfert, quarum hæc vna eſt, vt non tentā
do dirius elidat.

2 Secunda eſt à Sancto Gregorio patefa
Li. 5. in primum Reg. cap. 13. cta. [Maligni, inquit, ſpiritus eiſdem vi-
tijs electos Chriſti athletas impugnant,
quibus negligentes ſuperant:] hæc eò
ſpectat, vt diligenter caueamus illa vitia
quibus aliquando dediti fuimus; nam vt
in eadem recidamus, nobis facilius eſſe
putat diabolus, nec fallitur: ſpectat, & il-
lud, vt intelligamus, diabolum quantum
cunque occultet ſe ipſum, dum tentat,
ſemper tamen vitioſum aliquid moliri,
atque proponere.

3 Tertia eſt: præparat diabolus animos,
ad ſua, vt ita dicam, ſemina accipienda,
immittendo in eos ſi poteſt, amorem re
rum terrenarum, aut eos ad illum prouo
cando: eſt hoc idem ex Sancto Grego-
Iſaia 51. Ibidem. rio acceptum: [Dicunt, ait Propheta, ani
mæ tuæ, incuruare vt tranſeamus, quia ſi
hanc ad agenda vel cogitanda terrena
non humiliant, nec malignis perſuaſio-
nibus penetrant, nec vitiorum bello per
turbant: hinc ergo colligere poſſumus,
quantum à ſeculo actu, verbo, & cogita
tione longè fieri debeamus: verba quip-
pe noſtra, cogitationes & opera plana
ſunt, & humilia, quando ſunt ſecularia.

Quarta eſt: impugnat proficientes 4
diabolus omnibus quidem vitijs pro oc
caſione, & tempore, in primis tamen ijs,
quibus humilitati, patientiæ, & charitati
detrimentum maius affertur, maximè
verò poſt actionis finem. Idem S. Gre-
gorius exponens illa verba S. Pauli: [Vt *Homil. 7. in Ezech.*
non circumueniamur à Satana, nō enim
ignoramus cogitationes eius,] huiuſmo *2. Corin. 2.*
di dicit eſſe cogitationes Satanæ, ſcilicet
charitatem, humilitatem, patientiam, a-
liaſque ſimiles virtutes contrarijs cogita
tionibus oppugnare: ſigillatim autem
quomodo Satanas proficientem hoc ge
nere tentationis vrgeat, explicat in hūc
modum: [Callidus, inquit, hoſtis bellum *Homil. 35. in Euang.*
contra duos mouet, vnum videlicet in-
flammans, vt contumelias prior inferat,
alterum prouocans, vt contumelias læſus
reddat. Sed quia eius iam victor extitit,
quem ad proferendas contumelias com
mouit, contra illum acrius dolet, quem
ad reddendas iniurias commouere non
potuit: vnde fit, vt tota ſe virtute cōtra
eum erigat, quem contumelias fortiter
pertuliſſe conſiderat: quem quia cōmo-
uere in ipſa iaculatione non potuit, ab
aperto certamine interim recedens in ſe
creta cogitatione deceptionis tempus in
quirit, & qui in publico bello perdidit,
ad ſtruendas occultè inſidias exarde-
ſcit: quietis namq; iam tempore ad victo
ris animum redit, & vel damna rerum,
vel iniuriarum iacula ad memoriam re-
ducit: cunctaque quæ ſibi illata ſunt, ve-
hementer exaggerans, fuiſſe intolerabi-
lia oſtendit, & quieſcētis animum tanto
furore conturbat, vt plerumque vir pa-
tiens illa ſe æquanimiter toleraſſe, etiam
poſt victoriam captiuus erubeſcat, ſeque
non reddidiſſe contumelias doleat, &
deteriora rependere, ſi occaſio detur,
quærat: quibus iſti ſunt ſimiles, niſi his
qui per fortitudinem in campo victores
ſed per negligentiam poſtmodum intra
vrbis clauſtra capiuntur? quibus ſunt ſi-
miles, niſi quos irruens grauis languor à
vita non ſubtrahit, ſed leuiter veniens
recidiua

Digitized by Google

recidiua febris occidit? Ille ergo veraciter patientiam ſeruat, qui & ad tempus aliena mala ſine dolore tolerat, & hæc eadem retractâs pertuliſſe ſe talia, exultat: ne bonum patientiæ quietis tempore pereat, qđ in perturbationibus cuſtoditur.

Lib.7. Regiſtri.c.126. Alias diaboli inſidias quas inſtruit cõtra humilitatẽ, ſic deſcribit idem S. Gregorius: [Sæpe, inquit, malignus ſpiritus, vt bona deſtruat, quibus ante aduerſari non valuit, ad operantis mentem poſt peractam operationem venit, eamque tacitis cogitationibus in quibuſdam ſui laudibus excutit, ita vt decepta mens admiretur ipſa, quàm ſint magna, quæ fecit: quæ dum per occultum tumorem apud ſemetipſam extollitur, eius qui donum tribuit, gratia priuatur. Vnde per Prophetam dicitur: Habens fiduciam in pulchritudine tua, fornicata es in nomine tuo. Et alibi: Quo pulchriores, deſcende: anima enim vnde eſt pulchrior, inde deſcendit, quando ex virtutis decore, quo exaltari apud Deum debuit, ab eius gratia per elationem cadit. Quid ergo in his agendum eſt? niſi vt malignꝰ ſpiritus, cùm nobis ad eleuandam mentem, reducit bona, quæ egimus, nos ſemper ad memoriam mala noſtra reuocemus: quatenus & noſtra cognoſcamus eſſe, quæ peccãdo fecimus, & ſolius omnipotentis Dei munera, cùm peccata declinamus.] *Ezech.cap.16. Ezech.cap.32.*

Ex quibus dictis, & exemplis illud etiam intelligimus, maius periculũ ẽ Diabolo perficientibus imminere poſt opera bona, quæ faciunt, quàm vel antè, vel in ipſo operis progreſſu: vt propterea cùm ea animo retractant, omnem aditũ diaboli ſuggeſtionibus curent intercludere. Eſt autem de alijs virtutibus eadẽ ratio, vt neceſſe non ſit, alia de illis exempla proferre.

5. Quinta aſtutia diaboli eſt ex S. Hieronymo & eodem S. Gregorio accepta: [Diabolus, ait S. Gregorius, à minimis incipiens, atque vſque ad maiora perueniens, quaſi omne corpus mentis illatis tentationibus lacerando transfigit: quod intulit corpori ſancti Iob, idem contra animas ad earum perniciẽ machinatur, & eodem prorſus ordine: quare curandũ eſt diligenter, ne vel minima rimula ad animæ receſſus diabolo pateat:] patet autem per venialia peccata, per quæ irrumpens in animas hoſtis, mirum eſt, quas ſtrages bonarum cogitationum, & affectionum faciat. *In Pſ.140. Lib.3. moral.cap.16*

6\. Sexta aſtutia detegitur à multis, ſed in primis à S. Gregorio, & S. Bernardo, & eſt illa eadem, de qua Apoſtolus: [Ipſe enim Satanas transfigurat ſe in Angelũ lucis: hoſtis noſtri malitia, inq̃t S. Gregorius, tãta ſe arte palliat, vt plerũq; antè deceptę mentis culpas virtutes fingat: cartilago eius quaſi laminæ ferreæ: cartilago enim oſſis ſimilitudinem habet: ex quo ſequitur in proficientis anima illa deceptio, quæ illuſio nominatur: inde enim, ait Sanctus, quiſq; expectat pręmia, vnde dignus eſt æterna inuenire tormenta: plerunque enim in vlciſcendis vitijs crudelitas agitur, & iuſtitia putatur: atq; immoderata ira iuſti zeli meritum creditur: plerunq; diſſoluta remiſſio quaſi mãſuetudo, ac pietas habetur, effuſio miſericordia, tenacia parcitas, pertinacia conſtantia, inconſtantia tractabilitas, timor incompetens humilitas, vocis ſuperbia libertas veri, loquendi procacitas veritatis defenſio, pigritia continentia, inquietudo ſpiritus vigilans ſolicitudo, incauta præcipitatio laudandi ſtudij feruor, accelerandi boni tarditas conſilium,] quorũ omnium vberiorem explicationem, qui volet, apud ipſum S. Gregorium leget. *Lib.32 moral.cap.17 Serm.in Cãtic.64. 2.Cor.11. Iob cap.40*

Ex hac deceptione quot mala in proficientis animam deriuentur, idem Sanctus latè docet: primũ malum eſt, nullum ſenſum, ac ruborem habere tantarũ culparum, quales ſunt prædictæ. 1.

Secundum malum eſt difficultas emẽdationis, [Facilè enim, ait, culpa corrigitur, quæ & erubeſcitur, quia eſſe culpa ſẽtitur: quia itaq; error cùm virtus creditur, difficilius emendatur, rectè dicitur cartilago eius quaſi laminæ ferreæ. 2.

Tertium malum eſt obſtinatio. Behemoth enim iſte, quò ſub prætextu boni calliditatem ſuam fraudulẽtius exhibet, eò in culpa mentem durius tenet. 3.

Quartum malum eſt emẽdationis tarditas, ſi tamen emendantur aliquando: [Nonnunquam enim, ait, hi, qui viã ſanctitatis appetunt, in errorem lapſi tardius emendantur: rectum quippe æſtimant eſſe quod agunt, & ſicut excolendæ virtuti, ſic vitio perſeuerantiam iungunt. 4.

Digitized by Google

Thren. 4. gunt. Vnde benè Hieremias cùm diceret, candidiores Nazaræi eius niue, nitidiores lacte, rubicundiores ebore antiquo, Sapphiro pulchriores, denigrata eſt ſuper carbones facies eorum, & non ſunt cogniti in plateis, illico adiunxit, adhæſit cutis eorum oſſibus, aruit, & facta eſt quaſi lignum:] quorum verborũ diuinam planè explicationem ibidem ad hoc propoſitum ſanctus Papa perſequitur.

S. Bernardus: [Proficientium, inquit, ſanctioribus ſtudijs minimè quidem ſeſe opponere contrariæ, virtutes apertè audent, ſed ſolent ex occulto inſidiari quaſi quædam fraudulentæ vulpeculæ: ſpecie quidem virtutes, re autem vitia:] ponit autem ibidem varios multorũ caſus: primus eſt eorũ, qui cùm benè proficerent in vocatione, in qua extra ſæculum à Domino poſiti fuerant, ſtudio lucrandi amicorum, & cognatorum animas ad patriam ſunt reuerſi, [It, inquit, is, & perit miſer, nõ tàm exul ad patriã, quàm canis reuerſus ad vomitum: & ſe perdidit infelix, & ſuorum acquiſiuit neminem: en vna vulpecula. *Primus caſus.*

Secundus caſus. Secundus caſus cuiuſpiam proficientis item, qui minimè vocatus ad concionandi munus, inceditur tamen deſiderio illud obeũdi, vt multorum aliorum ſaluti, non ſuæ tantùm cõſular. [Hæc eſt altera vulpes: quia, inquit, monachi officium eſt non docere, ſed lugere; & publicè prædicare nec monacho cõuenit, nec nouitio expedit, nec, nõ miſſo licet.]

Tertius caſus. Tertius caſus eſt eius, qui ad cœnobiticam vitam in monaſterium ingreſſus, inde ſe educi amore ſolitudinis permittit, cum magno vitæ, & conſcientiæ hominis detrimento. S. Gregorius indicat ibidem, huiuſmodi hominibus ſaluberrimum remedium afferri poſſe, ſi à maioribus, ſi quos habent, eorum voluntates frangantur. S. Bernardus, cui etiam conſentit S. Gregorius, affirmat remedium opportunius inueniri nullum tanto malo, quàm ſi fraus diaboli ſemel pateſiat: hoc eſt enim, quod ait Salomon: [Capite vulpes paruulas, quæ demoliuntur vineas: iubet, inquit, deprehendi, cõuinci, prodi: alia vitia quæ apertè ſe ingerunt, coërcenda ſunt, hæ verò ſubtiles hoſtis aſtutiæ, vt declinẽtur, ſatis eſt *Cantic. 2.* ſi cognoſcantur: quis enim niſi demens comperta decipula ſciens, & prudẽs pedem mittit in illam?] modus autem cognoſcendi eſt conſilium Scripturarum, ſanctorum Patrum, & ſpiritualium magiſtrorum: ad conſilium porrò impellit animi demiſſio ſancto timori coniũcta; humilis oratio adiuuat, maximè verò nulla de ſe exiſtimatio.

7. Septima aſtutia eſt ex eodem S. Gregorio petita: ait enim (& nos retulimus extremo cap. 27. huius libri) diabolum maximè ad illaqueandum proficientem abuti vitijs naturę ipſius conueniẽtibus: ſunt enim hi veluti ſtipendiarij eius ſatellites, eò magis idonei ad quaſlibet hoſtis ſuggeſtiones, & quaſi mandata ad animum hominis perferenda, quò ſunt illis magis familiares, & intimi: quare Prophetæ dictum memoria repetendũ, *Mich. 7.* & re ipſa perficiendum eſt: [Solicitè cuſtodi te ab ea, quæ dormit in ſinu tuo.] *Ser. 3. de 7. panibus.* Lege D. Bernardum.

8. Octaua aſtutia eſt. [Diabolus, ait S. Gregorius, ſi vſque ad opus prauum per*Lib. 2. mor. cap. 25.* trahere non valet, tentando tamen, bonorum cogitationibus ſubrepẽs nocet: vt cùm turbare bona mẽtis agnoſcitur, ea quaſi funditus abſtuliſſe videatur.] Scopus igitur diaboli eſt, ſi poteſt ad peccandum hominem deducere: ſi id non poteſt, cogitationes, & motus animi agitando tenere, & ſuſpicionem peccati, quæ ſcrupulus dicitur, in proficiente generare.

Quatuor autem ſunt affectiones, quas potiſſimùm ſuſcitat diabolus in mente hominis proficientis, & ab eodẽ S. Gregorio alibi numerantur. *Lib. 10. Regiſt. c. 38.* Primò: Rerum deſideria, vt affectiones ad eas res, à quibus nos iam abdicauimus, vel quibus quia occaſiones ſint aut peccati, aut temporis, nos carere, neceſſe eſt. *Primò.* Secundò: Terrores: ſpectris enim obiectis animũ cõcutit, aut certè difficultatẽ lõgi itineris, & arctæ viæ, q̃ ducit ad ſaluẽ, propo nit, vt terreat. *Secundò.* Tertiò: Blandimẽta: nã vel nobis in mẽte reuocat antiquas, & contẽptas voluptates, vel nouarũ delectationum etiã ſpiritualiũ ſpecie, animũ detiner. *Tertiò.* Quartò: Seductiones: ſeducere autẽ conatur diabolus ſuadẽdo, vt à bono propoſito, tãquam intempeſtiuè aut temerè inito declinemus, vel in maius bonum, *Quartò.*

illud conuertamus: his quædam ſimilia habet ſanctus Bernardus in Pſalmum, Qui habitat, &c.

Serm 14. in fine.

9. Nona diaboli aſtutia eſt, vt ſi ſuas cogitationes, & affectiones in animo proficientis ingerere non poſſit, nec efficere, vt bonas, quas iam conceperamus, abijciamus, ipſas ſaltem, quæ bonę ſunt, deprauet, excitando in animo, vel amorem noſtri nimium, quippe qui ij ſimus, qui ſeriò, & conſtanter ſuſceptas ſemel cogitationes, retineamus, vel inanem gloriam, quod eadem noſtra cogitata præclara ſint, nec omnibus communia: hoc idem obſeruandum monuit ſanctus Gregorius. [Hoſtis, inquit, callidus cùm graues cogitationes in corde conſpicit, ſubintroducta eas voluptatis delectatione corrumpit (hæc complacentia vulgo dicitur) & dum motus cordis ſimplices videt, ſubtilia inuentionum acumina oſtendit, vt dum laus de ſubtilitate quæritur puritatis ſimplicitas amittatur. Si verò horum neutrum à proficiente obtineat, quod celeriter vtrique ſuggeſtioni reſiſtit, turbat certè nonnihil eiuſdem animum: qui ſcopus erat aſtutiæ ſuperioris.

Lib. 2. mor. cap. 25.

10. Decima diaboli aſtutia eſt, in animũ hominis per ſenſum, & ſenſus appetitum irrepere. Quod magnopere quærit diabolus: nam animo dominari ipſe non poteſt, præſertim voluntati, ſine cuius conſenſu nullum peccatum ab homine committitur: quare adminiſtros fraudis ſuæ deſignat primùm, deinde etiam capit, & conciliat ſibi, vt poteſt: hi autem præcipuè ſunt phantaſia, & appetitus ſentiens: phantaſiam agitat imaginibus, & ſpeciebus, quæ cum ſanguine, ſpirituq; mouentur, quibus intellectui tenebras obducit; idq; vel dormientibus, vel vigilantibus nobis: quare reperiuntur etiam ſomnia fraudulenta, vtpotè diabolica, quod ſæpè tradunt Patres, & cogitationes vigilantium ſomnijs perſimiles, quas ſæpenumerò opera diaboli commoueri, & formari nullus ſanctorum Doctorum dubitat, & affirmat ſanctus Auguſtinus, & ſanctus Gregorius.

Epiſt. 115. & lib. 22. de ciuitate Dei, cap. 22

Quare caueant ſibi qui calore ſanguinis ferueſcentem conſtitutionem corporis nacti ſunt, ijs enim facilius illudit Diabolus, quàm tardioribus, & frigidioribus. Et mirum eſt quàm multa ipſi etiam vigiles ſomnia fingant ſibi, & quàm multa ſibi perſuadeant vera eſſe, quæ plerunque veriſimilia, aut etiam falſa ſunt. Appetitum autem ſenſus concitat diabolus motione cordis, & ſpirituum agitatione, qua eum ijs perturbationibus complet, quæ motionibus illis affines ſunt. Proficiens igitur acutè diſcernat oportet idola phantaſiæ, & cordis ſui motiones: Dei enim gratia adiutus id poteſt: nec id ſolum, ſed & imagines illas inanes abigere, & has motiones comprimere, atque ſedare.

Quare ſi à concupiſcentia propter eandem cauſſam, cùm tamen ea nobis innata ſit. [Nihil damnationis eſt ijs, qui ſunt in Chriſto Ieſu,] vt ait Apoſtolus, *Rom. 8.* propterea quod eius titillationibus obuiam eunt, eamq; coërcent, cur damnationem timeamus ab ijs, quæ nobis contradicentibus, & inuitis ſuſcitat Diabolus in ſenſibus noſtris? timeant illi, qui non ſolùm ad hunc primũ congreſſum diabolum admittunt, ſed eius ſuggeſtiones, & affectiones omnes imbibunt auidè, & arripiunt: de quibus ſcriptum eſt apud ſanctum Auguſtinum: [Falſus mediator, id eſt, diabolus non traijcit ad ſuperiora, ſed potius obſidens intercludit viam per affectus, quos tantò maligniores, quantò ſuperbiores ſuæ ſocietati inſpirat: qui nempe affectus non poſſunt ad euolandum pennas nutrire virtutum, ſed potius ad demergendum põdera exaggerare vitiorum, tãtò grauius animæ ruituræ, quantò ſibi videtur euecta ſublimius.

Lib. 4. de Trinit. cap. 12.

Quibus autem indicijs hæ diaboli præſtigiæ inueſtigẽtur, poſt docebimus: nunc illud tantùm monitum lectorem volo, egregium doctorem Theologum præcipere, vt hæc aſtutia diaboli diligenter obſeruetur in eorum gratiam, qui viſis abundant, ſiue viri, ſiue fœminæ ſint.

Caiet. 1. 2. q. 80. ar. 2.

Qua

Qua demùm calliditate ſe Diabolus in intimum proficientis animum inſinuare conetur.

CAPVT XXXV.

FRAVDES diabolicæ, de quibus hactenus ex Patrũ ſententia diſſeruimus, aduerſarij ſcopum magna ex parte aperiunt:nũc explicandus eſt ex iiſdem patribus modus, ſeu ratio, quam ſequitur Diabolus, cùm ad virum iuſtum cominus accedit: ſitque hoc poſtremum caput ad eius dolos pertinens.

Quintum caput. Afferunt igitur ſancti Patres, initio Diabolum præſtolari tempus, quo otio aliquo etiam modico diſtẽtam animam videt: [Si ſemel animam, ait S. Bernardus, ſpiritu dormitante perſuaſerit, deſcẽderit in viſcera cordis, &c. Et S. Gregorius: Quietis tempore ad victoris animum redit.] Ob id ſancti viri non minus bellum otio, quàm Satanę indicunt: legantur quæ habet S. Bernardus ad fratres de monte Dei, quos non ſolùm monet, vt otium vitent, ſed docet etiã quibus in rebus ad illud fugandum occupari vtiliter debeant: [Quæris, inquit, quid agas, vel in quo te occupes? primũ extra quotidianum orationum ſacrificiũ, vel lectionis ſtudium, quotidianæ diſcuſſioni conſcientiæ, emendationi, morũ cõpoſitioni pars ſua diei neganda non eſt: deinde operandum eſt aliquid manibus, quod iniungitur, non tàm quod animũ delectando ad horam detineat, quàm quod ſpirituatibus ſtudijs delectationẽ conſeruet, & nutriat, in quo remittatur ad horam animus, non reſoluatur.]

Ser. 63. in Cant.

Homil. 35. in Euang.

Quanquam verò diabolus otij tempus expectat, vt tentet, non ideò tamen vigilantibus, & diligentibus parcit: cùm enim ſibi per otium non aperiri aditum in hominis mentem aduertit, obſeruat ſi quæ ſit pars, quæ vel in internis, vel in externis ſenſibus minus diligenter cuſtodiatur, & in eam repentè inuolat: [Quãtum ſe, inquit S. Gregorius, aduerſarius noſter ex omni parte præcaueri cognoſcit, tantùm per occulta quęrit irrũpere, & repugnantem ſibi callida arte noſcitur decipere: quoties quod non per oculos, per aures, per phantaſiam, per commemorationem rerum alieniſſimarum obtinet; quoties quod nec à dormientibus, nec à vigilantibus extorquet, conſtitutis nobis inter vigiliam, & ſomnum ſenſim obtrudit, & impetrat.]

Lib. 9. Regiſtri, cap. 8.

Porrò modus proximè ſe in animum hominis inſinuandi, & eum paulatim ſibi conciliandi, ſi credimus S. Gregorio, diabolo familiaris eſt per voluptates potius, quàm per terrores: voluptates autẽ hîc nomino quaſcunque animi delectationes, eius opera in hominis anima excitatas: ſic autem ſcribit S. Pater in illa Iobi verba: [Oſſa eius, ſicut fiſtulæ ęris, quippe fiſtulæ, ait, ſonoris aptari cantibus ſolent, quæ admotæ auribus dũ blãdum carmen ſubtiliter concinunt, interiora mentis in exteriora delectationis trahunt: & dum dulce eſt, quod in auribus ſonant, virilitatem cordis in voluptatis fluxu debilitant: cumque auditus ad delectationem trahitur, ſenſus à ſtatu ſuæ fortitudinis eneruatur. Ita quoq; aſtuta eius conſilia dũ quaſi blanda pro uiſione conſulunt, cor à forti intentione inuertunt, & dum dulcia reſonant, ad noxia inclinant. *Lib. 32. moral. cap. 17.*

Has autem voluptates dupliciter diabolus elicit ex anima, primùm quidem contrectando affectus quoſdam animæ, eoſq; varijs ſuggeſtionibus verſando, vt exploret, quo eorum quiſque ſit ad vitium procliuior, ad ſimilitudinẽ eius, qui cytharæ chordas prætentans manu, admota aure quis cuiuſque ſonus ſit, diligenter obſeruat Sic enim ait S. Gregorius: [Dum laudat cor de inteſtina rectitudine, inueſtigat callidè, vbi ſubruat in prauitate.] Et quia eiuſmodi affect⁹ propterea quod facilè deprauantur, ſunt velut eſca apta ad arripiendum ignem tẽtationis diabolicæ, propter ſimilitudinẽ corruptionis, quæ illis eſt cum ipſa tentatione, S. Auguſtinus, de diabolo diſſerens ait: [Non ſeducit ille, aut trahit aliquem, niſi quem inuenerit ex aliqua parte iam ſimilem ſibi. Inuenit enim eum aliquid cupientem, & cupiditas aperit ianuam intranti ſuggeſtioni diaboli: inuenit illum aliquid timentem, monet, vt fugiat, quod illũ inuenit timere: monet,

Lib. 32. moral. cap. 17.

De diuerſis ſer. 20. cap. 11.

vt adipiſcatur, quod illum inuenit cupere, & per has duas ianuas timoris, & *Epheſ. 4.* cupiditatis intrat: claude illas, & imples illud Apoſtoli, non detis locum diabolo.] Huiuſmodi affectus illi ſunt vt plurimùm, qui prædominium aliquod ſuper alios obtinent, qualis eſt ira in iracundis, mœror in triſtibus, in calidioribus libido: illi etiam habitus in quibus diuturna cõſuetudine obdurуimus: denique perturbationes quæcunque immoderatæ, quas pro tẽpore nobis ineſſe, diabolo compertum eſt.

Deinde eaſdẽ voluptates ſuſcitat diabolus per ſe, eas animo repræſentando, prout vitiũ ipſum comitantur, vna quæque ſuum: neque enim vitium perſequeretur homo, ſi iucundum non videretur, & commodum: quod copioſè oſtẽdit quomodo fiat ſanctus Gregorius *Lib. 15. moral. cap. 37.* in illa verba Iob: [Dulcis fuit glareis *Cap. 21.* Cocyti: alijs, inquit, guſtum ſuæ dulcedinis per ſuperbiam, alijs per auaritiã, alijs per inuidiam, alijs per fallaciam, alijs per luxuriam, porrigit: & ad quanta vitiorum genera pertrahit, quaſi tot ſuæ dulcedinis potus propinat: nã cùm aliquid ſuperbum in mentem perſuadet, fit dulce quod dicit, quia videri prælatus cæteris hominibus peruerſus appetit, & cætera.]

Prou. 1. Sed quia [fruſtra iacitur rete ante oculos pennatorum,] vt ſcriptura teſtatur, & proficientibus hæc ſatietatẽ potius, & faſtidium adferũt quam deſiderium, iis ſuggerere conſueuit diabolus, vitia quidem, ſed ſpecie virtutis, & vtilitatis conueſtita, eaque vtilitate eos allicere, & demulcere: ſic habet idem ſanctus *Lib. 32. moral. cap. 17.* Gregorius alibi: [Behemoth iſte magnopere ad exequendam deceptionem ſatagit, vt dum peruerſitatis ſuæ cõſilium, quaſi vtile oſtendit, ſuauiter valeat ſonare, quod dicit: quatenus & oſtenſa vtilitate mentem mulceat, & abſconſa iniquitate corrumpat.] Superiori porrò loco Sanctus idem habet hoc dictum memoria dignum: [Dulcis, inquit, fuit glareis Cocyti, quia amarus electis, & ſuauis eſt reprobis: illos enim ſolummodo ſuis delectationibus paſcit, quos quotidianis lapſibus ad gemitum (videlicet inferni, in quo eſt gemitus, & ſtridor) impellit.] Quibus verbis hæc, ni fallor, ſententia ſubeſt: electos tentationibus hiſce voluptarijs non capi, ſed obſiſtere illis potius, & eas auerſari, non aliter quàm ſi iniucundæ eſſent, & amaræ: nec ſolùm illas, quæ primo aſpectu vitioſitatem ſuam præſeferunt, & oſtentant, ſed etiam illas, quæ cùm vitia ſint, virtutis tamen, & vtilitatis ſpiritualis imaginem referunt: id autem euenit non ingenij ſubtilitate, aut alia qualibet hominis induſtria, ſed Dei gratia, & munere ſingulari, quo ſolet Deus optimus, & liberaliſſimus hominum benè viuentium, ſibique amore charitatis deuinctorum animos cumulare: de quo dono idem Sanctus Pater alio loco ſic *Lib. 4. dialog. cap. 48.* ſcribit: [Sancti viri inter illuſiones, atque reuelationes ipſas viſionum voces, aut imagines quodam intimo ſapore diſcernunt, vt ſciant vel quid à bono ſpiritu percipiant, vel quid ab illuſore patiantur.] De quo etiam ſanctus Auguſtinus *Lib. 6. Confeſſ. cap. 13.* in libris confeſſionum.

Repulſus à proficiente Diabolus, vel aduocat alium quaſi auxiliarium militem, qui ſibi in tentando Vicarius ſuccedat: quòd adfirmat Caſſianus, aliquando *Coll. 7. c. 19* fieri; vel vt ſanctus Gregorius eſt auctor, abſcedit quidem, ſed rediturus: [Sæpe antiquus hoſtis, inquit, poſtquàm menti noſtræ tentationum certamen inflixerit, ab ipſo ſuo certamine ad tempus recedit, non vt illatæ malitiæ finem præbeat, ſed vt corda quæ per quietem ſecura reddiderit, repentè rediens, facilius inopinatus irrumpat.] Idcirco ſit ſemper in ſpeculis proficiens, obſeruetque ſe diligenter, & ſimul quid diabolus meditetur, cùm nihil gerit: nec vnquam diſciplinæ internæ, virtutum perfectarum vſum dimittat, vt illi nullo tempore improuiſus, ac repentinus accidat aduentus diaboli.

Quo-

Quomodo gerere ſe debeat proficiens in Diaboli tentationibus.

CAPVT XXXVI.

DIXIMVS ſanè iam multa de ratione ineundi certaminis cum diabolo ſuperioribus capitibus, ſunt tamen ea mixta ijs, quę de tentationibus traduntur: vt non inutile propterea futurum ſit, ſi ſeparatim quæ dicunt de eadem ipſa dimicandi ratione Patres, in medium adducamus.

Sunt autem arma proficientis exercitationes virtutum. Fidei quidem ante *1.Pet.5.* omnia: [Cui, inquit S Petrus, reſiſtite fortes in fide.] Præcipuè verò quia hoc in primis diabolo propoſitum eſt, vt fidei vires in proficiente debilitet: neque enim ſibi ipſe diſſimilis eſt: primos quippe parentes hoc exordio deduxit in fraudem: perſuaſit enim falſum eſſe id, quod interminabatur, qui non mẽtitur Deus, morituros eos, ſi pomum vetitum degu*Geneſ.3.*ſtaſſent: [Nequaquam, inquit, morte moriemini, ſed etitis ſicut dij, ſcientes bonum, & malum. Denique ait ſanctus Gre*Lib.24. moral.cap.5.*gorius: Quod in paradiſo egit, hoc quotidie antiquus hoſtis agere non deſiſtit: verba quippe Dei de cordibus hominum molitur euellere, atque in eis ficta promiſſionis ſuæ blandimenta radicare: quotidie quod Deus minatur, leuigat, & ad hoc credendum quod falſum promittit, inuitat.] Quare & fortes ſimus oportet, & diuinæ ſcripturæ ſententijs, quibus ille aliquando abutitur ad noſtram perniciem, nos ipſi vtamur ad eum à nobis fugandum: quemadmodum fecit Dominus, cùm ad eum tentandum acceſſit Satanas.

Sũt enim ſcripturę ſacræ verba (quod de pſalmis præſertim dicunt pleriq; omnes Patres) incantamenta quędam diuina, quibus non ſolùm abigitur dæmon, ſed quaſi in ſtuporem vertitur: hoc armorum genere vtiliter ſemper vtimur, maximè verò aduerſus illas tẽtationes: Quid ſi non ſim prædeſtinatus? [At ſine pœnitentia ſunt dona Dei, & vocatio. *Rom.11.* Et: Fidelis Deus, per quem vocati eſtis.] *1.Cor.5.* Quot ante me hoc iter ingreſſi, vel de*Apoc.7.*clinarunt, vel ceciderunt? at quot contrà vſque ad viæ terminum peruenerunt? [Vidi, inquit, turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat.] Qui fieri poteſt vt continentiam vſque ad vitæ finẽ retineam? crux etiam grauis eſt, arcta via ſalutis, anguſta vitæ porta, ego verò infelix homo malæ conſuetudinis, & *Matth.11.* peccatorum magnorũ pondere oppreſſus. Et [Venite ad me omnes qui labo*Hebr.13.*ratis, & onerati eſtis, & ego reficiã vos, tollite iugum meum ſuper vos.] Deniq; quis fideiubet me perſeueraturum? *Apoc.2.* [Ego, inquit Dominus, [non te deſerã, neque derelinquam. Et: Eſto fidelis vſque ad mortem.]

Proxima fidei ſpes eſt, quam in proficiente magnam eſſe oportet: hanc autẽ alunt, & augent multa: diabolus enim nihil aduerſus hominẽ molitur, aut agit, *Luc.8.* niſi fiat ei à Deo poteſtas: quod latè probant multa, ſed inprimis illud, quod in Euangelio narratur, ne in porcos quidẽ eũ ingredi potuiſſe, niſi permiſſum: legatur S.Gregorius, & alij: & Deus Pater *Lib.2. mor. cap.6.* eſt, nec plus mali quàm ferre poſſimus, nobis permittit à Diabolo adferri: quæ cauſſa fuit, vt multi ſancti viri non ſolũ diaboli cõgreſſum nõ pertimuerint, ſed eum iam propinquum, & horribilia atrociter minitantem etiam prouocauerint ad certamen; aggredientem verò glorioſè vicerint, & fugarint turpiter.

Quare cogitet proficiẽs, pro ſe quidẽ certare ſe, magis autẽ Deum, ſuperosq; omnes, qui ſpectatores pugnæ non modò, ſed adiutores etiã ſunt: hoc eſt enim quod ait Apoſtolus: [Spectaculum facti *1.Cor.4.* ſumus Angelis.] Et quòd ſcribit Dauid, *Pſal.90.* [Cũ ipſo ſum in tribulatione:] qui etiã diuino planè artificio inſidias diaboli in hoĩs emolumẽta contra omnẽ illius voluntatẽ conuertit: [Apoſtatæ Angeli, ait *Lib.16. moral.cap.18.* S.Gregorius, peruerſa volũtas eſt, ſed tamen à Deo mirabiliter ordinatur, vt ipſę quoque eius inſidiæ vtilitati bonorũ ſeruiant; quos purgant, dum tentant.

Accedit ad ſpem hanc corroborandã illa conſideratio: hominem iuſtũ diabolo quantumcunq; ſuperbo, & violento dignitate, & viribus ſupernaturalibus ſuperiorẽ eſſe, fide nimirũ, gratia, aliiſque virtutibus omnibus, quarũ in diabolo ne ſcintillula quidẽ reperitur, quamuis ſit in Dæmone natura præſtantior:

Lib. 34. moral. cap. 7. [Naturæ, inquit S. Gregorius, viribus ſuperat diabolus humana omnia, licet ſanctis hominibus meritorum ſuorū deiectione ſubiaceat: vnde & eiſdem ſanctis contra eum decertantibus eo retributionis ſuæ meritum creſcit, quo ille ab eis vincitur, qui per naturæ potētiam, quaſi iure, ſe hominib⁹ ſupereſſe gloriatur.] Cuius tamē naturæ vi, & ſubtilitate nūquam tentando eò vſque pertingit, vt ſi nolit homo, ad cor ptingat, extorqueatque ab inuito conſenſum: vt propterea quaſi foris vagari ab eodem ſancto Gregorio deſcribatur, quia videlicet, etſi virtutem mentis plerunque turbat, eo ipſo foris eſt, quia reſiſtente domino, vſq; ad interitum bonorum corda non vulnerat: pręterquam quod extra etiam vagari eum, neceſſe eſt, quandiu cordis noſtri cogitationes quas minimè cernit, aliūde non didicerit: nec verò hominē deijcit, ac ſternit, niſi prius bonis cogitationib⁹ exuat: quæ ſentētia fuit magni illius Antonij apud Caſſianū:] Nullatenus enim, aiebat, poſſe dæmonem mētē cuiuſquā, vel corpus inuadere, nec habere facultatē in cuiuſlibet animam penitus irruēdi, niſi eā primò deueſtiuerit omnibus cogitationibus ſanctis, ac ſpirituali contēplatione vacuam, nudamq; reddiderit.] Id autem qua ratione conſequi vnquam poterit, ſi nos ipſi noſtri proditores pri⁹ facti, quæ intus ſunt non aperuerimus, ſimulq; aditum dederimus, quo ad cor ipſum penetrare queat? quanquā tunc etiā [intrare quidem mētes iuſtorum poteſt, inquit S. Gregorius, ſed in eis morari nō poteſt:] quia licèt illicita ſuggerere poſſit, & tentationibus mentem fatigare, reſiſtente diuino adiutorio præualere non poteſt: Et S. Chryſoſtom⁹ eſt auctor, nos ne ad luctā quidē cū diabolo cogi, niſi p ſocordiā, nam virtute gratiæ poſſumus [calcare ſuper ſerpentes, & ſcorpiones.]

Lib. 2. moral. cap. 25.

Coll. 8. cap. 19.

Lib. 27. moral. cap. 17.

Homil. 22. in epiſt. ad Epheſ.

Lib. de prouidentia Dei. Sed fidem, ſpemq; ſequatur oratio: [Fortiores, inquit ſanctus Chryſoſtomus, nos tentamenta faciunt, perſuadētque familiariſſimos Deo fieri, qui enim imminere ſibi cernit inimicum, maiori ad illū currit deſiderio, qui ſe tueri poſſit: ita ferè infantes pueri cum quid horrendum viderint, ad matrum ſinus, protinus fugiunt, illarumq; prendentes veſtes, eis ſe tuentur, & pro tegunt, atq; ita vt ſæpius retrahentibus plurimis inde auelli non poſſint: & tu idem cum Deo facito. Videntes ſe filij Iſrael in arcto poſitos abſconderunt ſe. Quo loco ſanctus Gregorius: Blanda & læta nobis appetēda aduerſarius ſuggerit, qui nunquā melius vincitur, quàm ſi tentati ad deuotæ orationis lamenta curramus.] Legatur Caſſianus, qui commendans orationis vim, perſuadet, vt ea ad omnia adhibeatur; illoq; verſiculo vtamur in primis: [Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me feſtina.] Hunc enim aduerſus tētationes mirum quiddam valere ſignificans ait: [Hic verſiculus omnibus infeſtatione dęmonum laborātibus inexpugnabilis murus eſt, lorica impenetrabilis, ac munitiſſimus clypeus.

1. Reg. 13.

Coll. 10. c. 3

Pſal. 69.

Prædictis omnibus virtutibus adiungat proficiens conſtantiam, atque patiētiam, perſeueretq; viriliter reſiſtēdo, ita vt ne latum quidem vnguē diabolo vnquam cōcedat. Siquidem ſcribit S. Gregorius, [cum diabolicis anima ſubeſſe ſuaſionibus cœperit, quantò ſe hoſti callido crebrius ſubijcit, tantò eum ſibi intolerabiliorem facit, vt ei iam in nullo reſiſtere valeat, cui in vno ſui oblita aſſenſum præſtat.] S. autem Baſilius monet, non ſolùm nos conſtātes eſſe debere, & fortes in ijs, quæ ſola voluntate, & animi deliberatione efficiuntur, ſed etiā in illis, quæ indigēt præterea opera corporis, & externis adiumentis, quæ Satanas impedire aliquando poteſt, vt ait Apoſtolus, accidiſſe ſibi cùm ſcribit Theſſalonicenſibus, & imitandus tunc maximè eſt idem S. Paulus, qui cùm Romam ſæpe petere decreuiſſet, & prohibitus eſſet, vt ipſe faſſus eſt, tamen eatenus in ea voluntate permanere non deſtitit, quoad etiā effecit, quod ſtatuerat, quòd etiam confirmat exemplo inuictæ tolerantiæ ſancti Iob.

In Pſal. 3. Pœnitent.

Reg. breu. cap. 275.

1 Theſſal. 2.

Rom. 1.

Deniq; in hoc tā graui, periculoſoq; conflictu, eſt valde neceſſaria proficiēti ſpiritualis prudentia: nam diabolus, vt auctor eſt S. Auguſtinus, [magis timendus eſt, cùm fallit, quàm cum ſæuit:] infinitæ enim ſunt eius aſtutię, nec mortaliū quiſpiam inuentus eſt vnquā, qui eas explicare, aut recēſere potuerit. Ob id cōtra Serpētis tortuoſos anfractus propo-

In Pſal. 39

nit

Matth. 10. nit dominus ſerpētis item prudentiam, ſed cum Chriſtiana ſimplicitate coniun ctam: quamquam prudentia hæc non tā quid diabolus cogitet, aut machinetur, inquirit, quàm quid nos ipſi cogitare, & agere debeamus, ne diaboli fraudulentis periculis illaqueemur.

Prior pars ſpirit. prud. Huius igitur prudentiæ duæ ſunt præcipuè partes: prior eſt diſpicere ſeipſum diligentiſſimè, quatenus ſe proficiēs cognoſcat, & penitus introſpiciat: cognoſcet autem nō ſolùm ſi intellexerit, qualis ſtatus eius ſit, quoad illa quę diximus omnibus communia, amorem propriū, pronitatem ad malum, fomitem, paſſiones, habitus vitioſos, ſed multò magis quod pertinet ad proprias, & ſingulares propenſiones, eas inueſtigando accuratè, ſiue ex naturæ, ſiue ex prauo conſuetudinis habitu promanent: quod in primis à Deo flagitandum eſt aſſidua precum contentione: donū enim ipſius eſt.

1. Deinde ad eandem rem vnicuique conferet, quæ ſequuntur aduertere: primùm, quibus in rebus olim vel imprudentia, vel vitio frequentius lapſus ſit: quæ illi occaſiones, quæ conſuetudines, & familiaritates profuerint ad virtutē magis, quæ obfuerint, ad perniciem.

2. Deinde quibus in culpis, prolapſionibus, debilitatibus hactenus ſæpius notatus, & accuſatus fuerit ab amicis: in quibusnam rebus, actionibuſuè apud alios magis offenderit: quid ſentiant homines de ſe, quid taciti loquantur qui illum amant, quid in eo deſiderare ſe dicant, eo præſertim abſente (quanquam & ab inimicis vtilitas etiam in hoc genere non parua percipitur) vix enim fieri poteſt, vt verum nō ſit aliqua ſaltem ex parte, quod tam multi opinantur, & dictitant: in ſumma prudenter dixit S. Gregorius:

Prima par. Paſtoral. cap. 9. [Ex anteacta vita ſe quiſque inueniat:] quid ipſe præterea in ſui ſimilibus homi nibus optet: quæ enim nos minus proba mus in alijs, eadem ſi ſint in nobis, alijs diſplicere, conſentaneum eſt.

3. Poſtremò, quis ipſe ſibi videatur, cū defixa in vnum Deum mente ſe ipſum coram Deo recognoſcit, & contemplatur: cùm Chriſti Domini res geſtas, mores, vitam, & mortem meditatur, cùm ſe ipſum viris ſanctis comparat, aut etiam mortalibus prudentibus, & vitæ ſanctitate claris, cùm ſcripturas, libroſq; ſacros, & pios lectitans, ſe quaſi in ſpeculo quis ſit, intuetur, ſine vlla erroris, aut amoris proprij nebula: omnem enim ob ſcuritatem, & dubitationem tollit tam magna, certaq; lux, quæ ex tam multis locis, & rebus nobis effulget: nec fieri poteſt, vt veriſſimum non ſit, nos tales eſſe, quales tā multis cōſentiētibus teſtibus, immò etiam noſtræmet conſcien tiæ tacita confeſſione, eſſe cōuincimur.

Poſterior prudentiæ pars pertinet ad præcipuum illud eius officium, quo illa in omnes animi, corporiſq; vires imperium gerens, ea efficacitate voluntati im perat eligere, quæ ad finem proficienti propoſitum neceſſaria ſunt, vt voluntas non poſſit non arripere, mordicuſq; tenere remedia, quę opportuna iudicantur ad affectiones omnes animi coërcēdas, quas vitioſitatis alicuius labe aſper ſas eadem prudentia docente, proficiēs in ſe ipſo antè deprehenderit. *Poſterior pars.*

Quod autem vitium in primis impugnandum ſit, ſapienter docet Caſſianus: cuius ſunt hæc verba: [Ita nobis, in quit, aduerſus vitia corripiēda ſunt prælia, vt vnuſquiſque vitium, quo maximè infeſtatur explorans, aduerſus illud arri piat principale certamen, omnem curā mentis, ac ſolicitudinem erga illius impugnationem, obſeruationemque defigens, aduerſus illud quotidiana dirigēs ſpicula, contra illud cunctis momentis cordis ſuſpiria, crebraq; gemituum tela contorquens, aduerſus illud vigiliatum labores ac meditationes ſui cordis impendens, indeſinentes quoque orationū fontes ad Dominum fundens. Et paulò poſt: Cumq; ſe ab ea paſſione ſenſerit abſolutum, rurſum latebras ſui cordis ſimili intentione perluſtret, & excipiat ſibi, quam inter reliquas perſpexerit diriorem, atque aduerſus eam ſpecialius ſpiritus arma commoueat, & ita ſemper validioribus ſuperatis celerem de reſiduis habebit, facilemque victoriam, vt fieri ſolet ab his, qui corā regibus mundi huius omnigenis congredi beſtijs, præmiorum contēplatione, cōſuerunt, quod ſpectaculi genus vulgò pancarpū nuncupatur: hi inquam feras quaſcunque fortiores robore, vel feritatis rabie conſpexerint ditiores, aduerſus eas pri- *Collat. 5. cap. 16.*

Digitized by Google

mæ congreſſionis certamen arripiunt, quibus extinctis reliquas, quæ minus terribiles, minusq; vehementes ſunt, exitu faciliori proſternunt.

Collat. 19. cap. 16. Aſſerit autem idē Caſſianus (id quod ad prouidentiam pertinet quæ prudentiæ pars eſt, & qua prouidentes imminentia mala, aduerſus ea nos armamus) vt cùm irritationum fomes, atque materia ab hominibus non poſſit exurgere, earundem incitamenta de induſtria retractemus, vt aduerſus ea iugi cogitationum colluctatione pugnantibus nobis medela promptior conferatur: hoc autē ait contra omnia vitia opportunum eſſe præludium: animi enim prouiſio, & præparatio multum poteſt ad retardandum omnem impetum tētationum, quæ à vitijs, & affectionibus prauis ſubinde concitantur: periculoſum tamen eſſe ægrotis adhuc, & infirmis pectoribus id agere contra ſpiritum fornicationis, cuius nefas eſt, vel tenuiſſimam cogitationem admittere, niſi viris conſummatiſſimis, qui ſuper hac paſſione ſe ſimiliter probare poſſunt.

1. Hoc monitum Caſſiani dupliciter accipi poteſt: vno modo vt comparemus nos ipſos ad reſiſtendum vitijs, & occaſionibus, etiamſi præſentes non ſint, renouando nimirum propoſitum iam firmatum Deo fideliter ſeruiendi, & ob id eas cogitationes ſuſcipiendo, & in memoriam adducendo, quæ ad id neceſſariæ ſunt, & hoc quidem vtiliſſimum eſt: eſt enim Spiritus ſancti præceptū; [Præpara animam tuam ad tentationem, & in die bonorū ne immemor ſis malorū. *Eccleſiaſt. 2. Eccleſiaſt. 11.*

2. Altero modo vt de induſtria fingamus animo, nos in acie ac pugna verſari, habereq; qui nos, verbi gratia, contumelia afficiant, cædant, aliaq; faciāt, quibus viriliter nobis repugnandum ſit, reque ipſa cogitatione repugnemus exardeſcentes etiam animo, vt beneuolētia aduerſus virtutes, ſic odio, & ira aduerſus vitia: quod prælium eſt phantaſiæ: Et in hoc certamē nonniſi valdè cautè deſcendendum eſt: ſi quidem cogitatio vehemens, qualis ea tunc eſſet, ſenſim titillat, & mouet affectum, concitatque animum, vt ad libidinem, ſi libidinoſa eſt, ſic ad iram, odium, mœrorē, & alias huiuſmodi affectiones, quibus illa cognata eſt, & affinis: quare monent Theologi, delectationem moroſam non ſolùm cauendam in libidinis, ſed in omniū aliorum vitiorum materia, vt in eſculentis, poculentis, in iniurijs, offenſionibus, in adulationibus, blanditijs, laudationibus etiam iuſtis, in curioſis adinuentis, & ingenioſè tractatis, & innumeris alijs in rebus, in quibus ſi non ita turpiter, vt in obſcœnis labimur, labimur tamē animo grauiter, ſi cogitationem vel non abigamus ſubitò, vel quod eſt difficilius, non ita ſuſtineamus, vt appetitum non attingat.

Deum in tentationibus adeſſe dimicantibus, & multis, magniſq; præſidijs, ac præſertim diuinis conſolationibus illis ſuppetias ferre.

CAPVT XXXVII.

IN tentationibus patienter ferēdis & fortiter propulſandis nemo dubitat, pro ficiēti præſentē eſſe opem Dei, ſine quo nihil boni facere, nec cogitare poſſumus: viris autē ſanctis id etiam eſt exploratius, quò de ſe demiſſius ſentiunt, & quotidie experiuntur diuino præſidio tentationis tempore ſe non ſolùm munitos, ſed tutos eſſe. [Foris, inquit Apoſtolus, pugnæ, intus timores, ſed qui conſolatur humiles, conſolatus eſt nos Deus:] propter quod gratias agens ait: [Benedictus Deus, & Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, Pater miſericordiarum, & Deus totius conſolationis, qui conſolatur nos in omni tribulatione noſtra:] immò Deum eſſe, qui hominem gratiæ, & virium propriarum ponderibus examinans, ſtatuit quatenus progredi in tentatione poſſit, indicat idem Apoſtolus cùm ait: [Non patietur vos tentari ſupra id, quod poteſtis. *2. Corinth. 7. 2. Corinth. 1. 1. Cor. 10.*

Adeſt autem Deus ijs, qui tentantur, auxilio gratiæ ſuæ, qua mentem eorum illuſtrat, vt videant tentationes Satanę, eiuſque inſidias detegant, vt non circumueniantur ab eo: adeſt, ad ſpem excitan-

2.Corin.4. citando, quia momentaneum, & leue eſt tribulationis noſtræ pondus:] adeſt, proponendo præmium ſempiternum, & immarceſcibilem gloriç coronam legitimè certantibus: adeſt denique animum recreando, vires corroborando, admirabilique conſolatione mulcendo, vt poſſint illi, qui in hac acie verſantur, [ſuſtinere,& facere etiam cum tentatione prouentum.

Pſal. 90. Nec adeſt ipſe ſolus, ſed iubet etiam Angelos,cuſtodes præſertim,præſto eſſe dimicantibus. [Angelis enim ſuis,] ait Dauid, [mandauit de te, vt cuſtodiant te in omnibus vijs tuis: in manibus portabunt te, ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum, ſuper aſpidem, & baſiliſcum ambulabis,& conculcabis leonem, & draconem.]

Angelis adiungit ſocios Sanctos, qui eius præſentia fruuntur in cœlis, & pios homines qui in terris, & corpore adhuc poſiti orationibus, & votis diuinum eius numen pro afflictis omnibus placant: ſociat denique ad hominis qui tentatur auxilium, triumphantis & militantis Eccleſiæ ſuffragia, quibus ſubſidijs non ſolùm animat pugnantes, ſed certantibus viriliter victoriam ipſam præparat, & adornat.

Sed præcipua ratio, qua Deus ſuccurrit ſaluti militum ſuorum, eſt internum animi ſolatium, ac robur, quo illos aſſiduè reficit, recreat, confirmat: ob

2.Corin.7. id Apoſtolus: [Conſolatur nos, ait, in omni tribulatione noſtra. Et alibi: Gaudeo in paſſionibus. Et alio loco: Om-

Philip.4. nia poſſum in eo, qui me confortat. Et Dauid: Qui perfecit pedes meos, tan-

Pſalm. 17. quam ceruorum, ſuper excelſa ſtatuens me: qui docet manus meas ad prælium: & poſuiſti vt arcum æreum brachia mea. Et paulò poſt: Dilataſti greſſus meos ſubtus me, & non ſunt infirmata veſtigia mea: præcinxiſti me virtute ad bellum, & ſupplantaſti inſurgentes in me ſubtus me. Et antè præmiſerat: In te eripiar à tentatione, & in Deo meo tranſgrediar murum.]

Hom. 1. in 2. epiſt. ad Corinth. Hanc conſolationem virtute, & viribus ſuperiorem eſſe quolibet alio armorum genere, teſtatur Sanctus Chryſoſtomus his verbis: [Quibuſuis armis firmior, ac valentior eſt voluptas ea, quæ ſecundum Deum percipitur: nec quicquam eſt quod huiuſmodi virum in triſtitiam, ac mœrorem poſſit conijcere, omnia enim forti, ac generoſo animo perfert: quid enim igne grauius? nam vt etiam opes, & liberos, & denique quiduis amittat, hoc tamen ad ciendum dolorem eſt omnibus violentius: at ſi à ligno, vel à ſartagine nonnihil adhuc ſpirantem martyrem eduxeris, tantum gaudium in eo ſitum comperies, quantum ne verbis quidem vllis exprimi poſſit.] Confirmat dictum ſuum exemplis adductis Abrahæ, Pauli Apoſtoli, & Iob.

Et idem ſine dubio accidit omnibus ijs, qui ex animo ſe Deo dedicant, & rebus omnibus poſthabitis vnam eius voluntatem, ac nutum ſequuntur. [Ha- *Pſal. 90.* bitant enim in adiutorio Altiſſimi, vt ait Dauid, & in protectione Dei cœli commorantur, dicuntque Domino, ſuſceptor meus es tu, & refugium meũ Deus meus: & alia multa, quæ paſſim in Pſalmis legentibus occurrunt: hæc enim conſolatio eſt merces laborũ, qua Deus in hac vita prægustandam proponit cçleſtem illam voluptatem, de cuius torrentis hauſtu Sanctorum ſitis planè extinguetur: vt propterea Sanctus Bernar- *In declamatinib.* dus contendat probare, gaudium hoc eſſe centuplum illud, quod etiam in tem- *Ecce nos reliq. in fine.* pore hoc percipiendum Dominus in Euangelio pollicetur, immò hoc ipſum *Matth. 19.* illud centuplum longè antecellere.

[Longè pluſquam centuplum eſt, inquit, viſitatio Paracleti ſpiritus, & præ- *Pſal. 30.* ſentia Chriſti: quàm magna, inquit, multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abſcondiſti timentibus te, perfeciſti eis, qui ſperant in te: vides, quomodo abundantiam ſuauitatis huius eructet, quomodo exprimere geſtiens verba multiplicet? quàm magna inquit multitudo. Hoc ergo centuplum adoptio filiorum eſt, libertas, & primitiæ ſpiritus, deliciæ *Luca 13.* charitatis, gloria conſcientię, regnũ Dei quod intra nos eſt, non vtiq; eſca, vel potus, ſed iuſtitia, & pax, & gaudium in *Rom. 14.* Spiritu ſancto: gaudium ſanè nõ modò in ſpe gloriæ, ſed etiam in tribulationibus: hic eſt ignis quem voluit Chriſtus

vehe-

vehementer accendi: hæc virtus ex alto, quæ Andream fecit amplecti crucem, Laurentium ridere carnificem, Stephanum pro lapidantibus flectere genua ad orationem.

Quoniam verò in hoc auxilio diuini ſolatij poſitum eſt maximũ momentum ad victoriam tentationum, ideò hoc tanti putare debet proficiens (dico proficiens, nam quid perfecto magis conueniat, libro quinto capite ſexto declaratur) quanti audeo dicere victoriam ipſam: ac ptopterea longè abeſſe debet ab opinione eorum, qui affirmant conſolationes huiuſmodi non deſiderandas eſſe, cùm abſunt, ſed admittendas cum gratiarum actione cùm adſunt: ſi quidẽ, vt verum ſit, virtutis vim in conſolationibus hiſce minimè conſiſtere, quippe quæ conſtans per ſe eſſe debeat, & fortis aduerſus quaſcunque res terribiles, cum ſumma etiam afflictione animi, qualis in Chriſto Saluatore fuit, cùm dixit: [Triſtis eſt anima mea vſque ad
Matth. 26. mortem. Et: Deus, Deus meus, vt quid
Matth. 27. dereliquiſti me.] nihilominus virtus ipſa ſine delectatione nõ eſt, cuius proprium eſt cum delectatione agere, & tanta eſt hominis naturæ imbecillitas, vt ei ſuccumbendum denique ſit, ſi præter virtutis auxilium non recreetur, ac roboretur interdum diuinæ conſolationis ſuſtentatione: natura enim fragilis, & deprauata pugnando laborat, & fatigatur, & quò ſæpius reſiſtit tentationi,
Iud 16. proprius eo nihil eſt, quàm vt exanimetur, & concidat, prorſus, ad Samſonis illius ſimilitudinẽ, qui cùm ſæpius pernegaſſet vxori, quod illa pertinaciter poſtulabat, virorum fortiſſimus importunitate victus ceſſit fœminæ: ſcribitur autem de eo ſic: [Cumque moleſta eſſet ei, & per multos dies iugiter adhæreret, nullum ad quietem ſpatium tribuens, defecit anima eius, & ad mortem vſque laſſata eſt.]

Qua in re expreſſam videmus naturæ imbecillitatẽ, & intelligimus, quantum neceſſe ſit, vt diuinitùs ſubleuetur, non ſolùm vt non deficiat in certamine; ſed vt ita ſe ipſam aduerſarioſque vincat, vt eos in admirationem traducat: quæ cauſa eſt, vt à ſanctis Patribus diuina conſolatio tanti æſtimetur, vt à Deo, tanquam pretioſiſſimum donum requiratur. [Defecerunt, inquit Da- *Pſal. 118.*
uid, oculi mei in eloquium tuum, dicen- *Cõc. 20. in*
tes (in oratione, ſcilicet, vt ait Sanctus *Pſal. 118.*
Auguſtinus) quando conſolaberis me? Et quo eiuſdem Pſalmi verſiculo nos legimus: Bonitatem, & diſciplinam, & ſcientiam doce me, idem Sanctus Auguſtinus legit: Suauitatem, & diſciplinam,] vbi, poſtquam dixiſſet ſuauitatem hanc ſpiritus magnum bonum ex Deo eſſe, & hanc orationem, cantionem eſſe propriam proficientium, addit: [Cum quo ergo facit Deus ſuauitatem, id eſt, cui propitius inſpirat boni delectationem, atque vt apertius id explicem; Cui donatur à Deo charitas Dei, & propter Deum charitas proximi: profectò inſtanter orare debet, quo tantum ſibi augeatur hoc donum, vt non ſolùm pro illo contemnat delectationes cæteras, ſed etiam pro illo quaſlibet perferat paſſiones. Ita ſuauitati ſalubriter additur diſciplinæ: non enim quantulæcunque ſuauitati, vel bonitati, hoc eſt, charitati ſanctæ poſcenda, & optanda eſt, ſed tam magnæ, vt ſub eius preſſura non poſſit extingui. Sed ſicut ingens flamma ſub impetu venti, quantò magis reprimitur, tantò ardentius excitari ſolet; Ideò parum fuit dicere, ſuauitatem feciſti cum ſeruo tuo, niſi verſus repeteret, vt eum doceat ſuauitatem, tantam vtique, vt diſciplinam poſſit patientiſſimè ſuſtinere.

Quanquam verò imbecillitas tanta, quantam dicebamus ſuprà, & corpus, & animum, ipſam, videlicet, naturam hominis vniuerſam peruadat, occupat tamen imprimis voluntatem: hæc enim adeò infirma viribus eſt, vt aliquando præcurrentem intellectum, vel minimè, vel tardiſſimè ſequatur: quod præclarè,
vt omnia, Sanctus Auguſtinus expli- *Cõcione 8.*
cans verba Pſalmi. [Concupiuit anima *in Pſ. 118.*
mea deſiderare iuſtificationes tuas. Sæpe enim, ait, quid agendum ſit, videmus, nec agimus, quia non delectat, vt agamus, & concupiſcimus, vt delectet: præuolat intellectus, & tandem ſequitur, & aliquando non ſequitur humanus, & infirmus affectus. Ideo ergo

deſiderare

deſiderare concupiſcebat, quæ bona eſſe cernebat, cupiens eorum habere delectationem, quorum potuit videre rationem.] Et paulò poſt ſcribit, Prophetam docere, quibus gradibus ad iuſtificationes Domini perueniatur, cùm dicit, [ſe cupiuiſſe deſiderare. Prius eſt enim, inquit, vt videatur, quàm ſint vtiles & honeſtæ: deinde, vt earum deſiderium concupiſcatur: poſtremò vt proficiente lumine, atque ſanitate delectet earum & operatio, quarum ſola ratio delectabat.] Operæ pretium igitur erit de tota hac re breuiter hoc loco Patrum ſententiam explicare.

Quot ſint genera diuinæ conſolationis, qui eius effectus, & cauſæ.

CAPVT XXXVIII.

DVplex eſt diuina conſolatio: prior eſt incipientium, ſimilis puerorum alimentis, quale lac eſt, & eſculenta faciliora, dulcioraue. Solidior altera eſt proficientium, & perfectorum, quæ vt plurimùm gratiæ, virtutiſque iam adultæ, & confirmatæ comes eſt. Primam illam non magni fieri ab his, qui, iter virtutis iamdiu ingreſſi, feliciter pergũt in via mandatorum Domini, nec nouum, nec mirum eſt: & indicium eſt virilis ſpiritus ac robuſti: alteram verò proficientes optant, ſi careant, & elaborant gnauiter, vt cùm adeſt, eam apud ſe omnino retineant.

Serm. de Cant. Ezechiæ. De vtraq; Sanctus Bernardus ſic ſcribit: [Eſt bona conſolatio de ſpe ſalutis æternæ, in quam, ſublatis peccatis, quæ ſeparabant inter hominem, & Deum, per Dei gratiam reuiuiſcit, & hilareſcit. In quo, cùm cœperit proficere, hoc eſt, piè viuere in Chriſto, neceſſe *2.Tim.3.* eſt, teſte Scriptura, perſecutionem patiatur, vt recens gaudium vertatur in mœrorem, & dulcedo boni vix ſummis labijs attacta in amaritudinem com- *Iob 30.* mutetur: ita vt libeat dicere: Verſa eſt cythara mea in luctum, & cantatio mea in plorationem: plorat ergo amarius amiſſam dulcedinem quàm prius fleuerat admiſſam peccatorum amaritudinem. Et hoc tam diu facit, donec, Deo miſerante, conſolatio redit.] Hæc pertinent ad primum conſolationis genus.

Paulò poſt idem Sanctus Pater ſecundum adfert in hæc verba: [Crebris itaque huiuſmodi viciſſitudinibus inter gratiæ viſitationem, & tentationis probationem in virtutum ſchola proficiẽs, faciente vtique viſitatione ne deficiat, tentatione ne ſuperbiat, & tali tandem exercitio mundato oculo interiori ſtatim adeſt lux, cui fideliter inhærere cupiens, ſed corpore preſſus non præualens, ad ſe ipſum nolens dolenſque reſilit. Guſtato tamen aliquatenus quàm dulcis eſt Dominus, eius etiam cùm ad ſua redierit, in cordis palato retinet ſaporem, quo fit, vt iam ipſum, non ipſius quæcunque bona deſideret; & hæc eſt caritas non quærens, quæ ſua ſunt: hæc facit filium non quærentem ſua, ſed Patrem diligentem.]

De hac loquebatur Dauid, quando *Pſal. 118.* dixit: [Quam dulcia faucibus meis eloquia tua? Quo loco Sanctus Auguſtinus: Hæc eſt illa ſuauitas, quam Deus dat, vt terra noſtra det fructum ſuum: vt bonum verè bene, non mali carnalis formidine, ſed boni ſpiritualis delectatione faciamus.] Prima igitur con- *Prima proprietas.* ſolationis huius proprietas eſt, eam eſſe veræ charitatis comitem.

2. Secunda verò eſt, eadem augeri charitatem. Sic enim habet idem Sanctus *Conc. 22. in Pſ. 118. in fine.* Auguſtinus: [Neceſſe eſt, inquit, vt oderit omnem iniquitatem amor iuſtitiæ: qui tantò maior eſt, quantò eum inflammat amplius dulcedo ſapientiæ, quæ præbetur ei, qui obtemperat Deo, & à mandatis eius intelligit.

3. Tertia eſt hoc differre delectationem hanc à terrenis alijs oblectamẽtis, quod animæ ſitim ita explet, vt licet extinguat nunquam, non tamen faſtidium vllum adferat homini, ſed ſolatium potius, ſuique deſiderium: quod Sanctus *Homil. 36. in Euang.* Gregorius explicat: Spirituales deliciæ, cùm non habentur, in faſtidio ſunt, cum verò habentur, in deſiderio, tan-

toque à comedente amplius eſuriuntur, quanto & ab eſuriente amplius comeduntur: in corporalibus delicijs appetitus placet, experientia diſplicet: in iſtis appetitus vilis eſt, & experientia magis placet: in illis appetitus ſaturitatem, ſaturitas faſtidium generat: in iſtis autem appetitus ſaturitatem, ſaturitas appetitum parit: augent enim ſpirituales deliciæ appetitum in mente, dum ſatiant; quia quantò magis earum ſapor percipitur, eò amplius cognoſcitur, quod auidius ametur.

4. Quarta proprietas eſt conſolationem ſpiritualem in hac vita eſſe principium quoddam & pignus felicitatis æternæ, ac voluptatis: qua de re Sanctus Augu- *Lib. 10. confeſſ. c. 40.* ſtinus: [Neque in his omnibus, inquit, quæ percurro, conſulens te, inuenio totum locum animæ meæ niſi in te, quo colligantur ſparſa mea, nec à te quicquam recedat ex me; & aliquando intromittis me in affectum multum inuſitatum introrſus, ad neſcio quam dulcedinem, quæ ſi perficiatur in me, neſcio quid erit, ſcio quod vita iſta non erit.

5. Quinta proprietas eſt, vt hæc delectatio non ſolùm nos à terrenis affectionibus abſtrahat, & excitet ad amorem virtutis omnis, & perfectionis: ſed aliquando etiã nos ipſos extra nos ipſos rapiat, mentemque à ſenſibus ab alienatam in Deum totam conuertat. Sic enim *Coll. 4. c. 5.* habet Caſſianus: [Quæ gratia, inquit, nunquam negligentes ac reſolutos inſpiratione hac ſancta, & exuberantia ſpiritualium cogitationum viſitare non deſpicit, ſed inſpirat indignos, exſuſcitat dormientes, & illuminat ignorantiæ cæcitate poſſeſſos, clementerque nos arguit, atque caſtigat, infundens ſe cordibus noſtris, vt vel ſic de inertiæ ſomno, compunctione ipſius caſtigati, ſurgere prouocemur: denique frequenter etiam odoribus vltra omnem compoſitionem ſuauitatis humanæ, in ipſis ſubitò viſitationibus adimplemur; ita vt mens hac viſitatione reſoluta, in quendam ſpiritus rapiatur exceſſum: ſeque commorari obliuiſcatur in carne.

Ad priorem partem proprietatis huius pertinet illud quod ait Sanctus Bernardus: [Delicatam eſſe diuinam conſolationem, nec dari admittentibus alienam. Et alibi: Quomodo ignis, & aqua ſimul eſſe non poſſunt; ſic carnales, & *Epiſt. 2.* ſpirituales deliciæ in eodem eſſe non patiuntur.]

Quoniam autem hæc conſolatio, etſi ſuauitatem habent adiunctam, plus tamen neruorũ ac roboris ſpiritualis habet quàm voluptatis, inquiramus oportet, quæ indicia ſint præſentiæ eius in anima: qua de re Sanctus Bernardus poſt multa ſic ſcribit: [Quæris igitur, inquit, *Ser. 74. in Cant.* cùm ſint inueſtigabiles viæ verbi in anima, vnde adeſſe norim? viuum, & efficax eſt, moxque vt intus venit, expergefecit dormitantem animam, mouit, & molliuit, & vulnerauit cor meum, quoniam durum, lapideumque erat, & maleſanum: cœpit quoque euellere, & deſtruere, ædificare, & plantare, rigare arida, tenebroſa illuminare, clauſa reſerare, frigida inflammare: nec non & mittere praua in directa, & aſpera in vias planas: ita vt benediceret anima mea Domino, & omnia quæ intra me ſunt nomini ſancto eius. Et paulò poſt: Tantum ex motu cordis intellexi præſentiam eius, & ex fuga vitiorum, carnalium compreſſione affectuũ aduerti potentiam virtutis eius, & ex diſcuſſione, ſiue ex redargutione occultorum meorum admiratus ſum eius profunditatem ſapientiæ, & ex quantulacunque emendatione morum meorum, expertus ſum bonitatem manſuetudinis eius, & ex renouatione, ac reformatione ſpiritus mentis meæ, id eſt, interioris hominis mei percepi vtramque ſpeciem decoris eius: & ex contuitu horum omnium ſimul ex paui multitudinem magnitudinis eius.] Sed hæc fuſius explicata ponentur ſequenti libro cũ agetur de præſentia diuini ſpiritus.

Cæterùm hæc Verbi præſentia, & gratię ſingularis, vt adſit viris ſanctis ſemper, conſolatio tamen, quæ ex ea deriuatur, non ſemper percipitur, quæ propterea appellatur verbi aut gratię abſentia, & re vera deſolatio quædam animæ eſt, & afflictio non parua. Et conſentaneum eſt ad ea, quæ iam dicta ſunt, quærere, ex quibus cauſis oriatur in anima. In qua re conueniunt Sancti omnes in duobus;

1. in duobus: quorum vnum eſt, id accidere aliquando ex inconſtantia humanæ mentis, quæ diuino ſolatio poſthabito, recidit ad terrenas delectationes conquirendas. Et quia peccando Deum deſerit, à diuinis conſolationibus meritò deſtituitur.

2. Alterum eſt, ſi deſint alia peccata, plerunque non deeſſe ſuperbiam, quæ diuinis donis omnibus inimiciſſima eſt: & ferè ſemper, vel ob præteritam ſuperbiā, vel ob imminentem, priuari animam diuinæ præſentiæ ſuauitate.

Sed legendus eſt imprimis idem San- *Ser. 54. in Cant.* ctus Bernardus, qui copioſiſſimè hoc argumentum tractat: [Superbia, inquit, inuenta eſt in me, & Dominus declinauit in ira à ſeruo ſuo: hinc iſta ſterilitas animæ meæ, & deuotionis inopia, quam patior, non compungi ad lachrymas queo, non ſapit pſalmus, non legere libet, non orare delectat, meditationes ſolitas non inuenio: vbi eſt illa inebriatio ſpiritus? vbi mentis ſerenitas, & gaudium, & pax in Spiritu ſancto? Poſt hæc ſic rurſum ſcribit: In veritate didici nihil æque efficax eſſe ad gratiam promerendam, retinendam, recuperandam, quam ſi omni tempore coram Deo inueniatis non altum ſapere, ſed timere: beatus homo, qui ſemper eſt pauidus. *Prouer. 28.* Time ergo, cùm amiſeris gratiam; time, cùm abierit; time, cùm denuo reuertetur: & hoc eſt ſemper pauidum eſſe. Succedant viciſſim ſibi in animo tres iſti timores, ſecundum quod gratia vel adeſſe dignatur, vel offenſa recedere: ſeu iterum placata redire ſentietur. Cùm adeſt time, ne non dignè opereris *2. Cor. 6.* ex ea. Videte, inquit Apoſtolus, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis: quid ſi receſſerit? num multò magis tunc timendum? planè multò magis: quia vbi defecit tibi gratia, deficis tu: time ergo ſubtracta gratia, tanquam mox caſurus: time, & contremiſce, Deo tibi, vt ſentis, irato: time, quia reliquit te cuſtodia tua: nec dubites cauſam eſſe ſuperbiam, etiamſi non appareat, etiamſi nihil tibi conſcius ſis, quod enim tu neſcis, ſcit Deus, & qui te iudicat, ipſe eſt. Nunquid, qui humilibus dat gratiam, humili auferet datam? Ergo argumentum ſuperbiæ, priuatio eſt gratiæ: quanquam interdum ſubtrahitur gratia, ſiue retrahitur, non pro ſuperbia, quæ iam eſt, ſed quæ futura eſt, niſi ſubtrahatur. Habes huius rei euidens documentum in Apoſtolo, qui ſtimulos carnis ſuæ ſu- *2. Cor. 12.* ſtinebat inuitus; non quia extolleretur, ſed ne extolleretur. Sed ſiue iam exiſtens, ſiue nondum, ſuperbia tamen ſemper cauſa eſt ſubtractæ gratiæ. Iam ſi gratia repropitiata redierit, multò magis tunc timendum, ne fortè contingat recidiuam pati, iuxta illud in Euangelio: *Ioan. 5.* Ecce ſanus factus es, vade, & iam amplius noli peccare, ne aliquid deterius tibi contingat. Audis recidere, quàm incidere eſſe deterius: proinde inualeſcente periculo, inualeſcat & metus. Beatus es, ſi cor tuum triplici iſto timore repleueris, vt timeas quidem pro accepta gratia, amplius pro amiſſa, longè plus pro recuperata.]

De cauſis deſolationis.

CAPVT XXXIX.

QVamuis attigerimus ſuperiore capite cauſas deſolationis, quæ aliquando inuadit, & occupat proficientes, ſuperſunt nihilominus multa, & apud Patres ſcripta reperiuntur, quæ operę pretium ſit, hîc, ex parte ſaltem, referre.

Scribit igitur ſic Caſſianus: [Tripar- *Coll. 4. c. 3.* tita à maioribus ratio nobis ſuper hac, quam dicitis ſterilitate animæ eſt tradita: aut enim de negligentia noſtra, aut de impugnatione diaboli, aut de diſpenſatione Domini, ac probatione 1. deſcendit; & de negligentia quidem, cum vitio noſtro, tepore præcedente, indifferēter noſmetipſos, & remiſſius exhibētes, & per ignauā deſidiā noxijs cogitationibus paſti, terrā cordis noſtri ſpinas, & tribulos facimus germinare; quibus in ea pullulantibus cōſequenter efficimur ſteriles, atque ab omni reddimur ſpiritali fructu, & contemplatione deſerti.

Digitized by Google

2. deſerti. De impugnatione verò diaboli, cùm etiam bonis nonnunquam ſtudijs dediti, callida ſubtilitate mentem noſtram aduerſario penetrante, vel ignorantes ab optimis intẽtionibus ab-
3. ſtrahimur, vel inuiti. Diſpenſationis autem ac probationis duplex eſt cauſa.

Cap. 4. *Prima cauſa.* Prima, vt paulisper à Domino derelicti, & mentis noſtræ infirmitatem humiliter intuentes, ſuper præcedente puritate cordis, quæ nobis eſt illius viſitatione donata, nullatenus extollamur, probanteſq; nos ab eo derelictos, gemitibus noſtris, & induſtria illum lætitiæ, ac puritatis ſtatum recuperari non poſſe intelligamus, & præteritam cordis alacritatem non noſtro ſtudio, ſed illius dignatione nobis fuiſſe collatam, & præſentem de ipſius rurſum gratia, & illuminatione poſcendam.

Secunda cauſa. Secunda verò probationis eſt cauſa, vt perſeuerantia noſtra, vel mentis conſtantia, & deſiderium comprobetur, & qua intentione cordis, vel orationum inſtantia deſerentem nos viſitationem ſancti Spiritus requiramus, manifeſtetur in nobis, ac pariter agnoſcentes quanto labore amiſſum iſtud ſpirituale gaudium, & puritatis lætitia conquiratur, ſolicitiùs inuentum cuſtodire, ac tenere intentius ſtudeamus.

Et quidem ſi à tẽpore noſtro deſolatio naſcitur, adhibitis remedijs, quæ iam ſcripſimus contra tepiditatem, facile excutietur. Si verò ex diaboli impugnatione proficiſcitur, aut interuenit culpa aliqua noſtra, aut nulla. Si culpa interuenit, ea examinanda eſt diligenter, & contra eam arma ſumantur ex iis, quæ de tentationibus propulſandis dicta iam ſunt: ſi verò nulla apertè ſe prodit culpa, verendum adhuc eſt, ne lateat aliquod occultum delictum, in quo explorando maior adhuc diligentia ponenda ſit: ideoq; rurſum examini conſcientiæ, & orationi ſumma cura incumbendum eſt. Quod ſi demum manifeſtò, aut probabiliter comperiatur deſolationem à ſolo Deo infligi; tũc docent ſãcti Patres, & poſt illos diſertè B. P. N.

Reg. 8. primarum regularum. Ignatius, magna opus eſſe patientia, qua fortiter toleretur diuina animaduerſio: retinendamque tunc propoſitorum bonorum conſtantiam, nihil in eis immutando, certa cum ſpe affore propediem diuinum ſolatium, quo diſcuſſa caligine præſentis mœroris illuceſcat nouus lætitiæ ſpiritualis ſplendor in animo.

Eſt autem deſolatione laboranti non exiguum alleuamentum illa conſideratio, à Deo immitti deſolationes ad eam ipſam vtilitatem procreãdam, ob quam expetit homo conſolationem: ad mentis, videlicet, illuſtrationem, ſcientiam ſpiritualem ampliorem, humilitatem, conſtantiam factorum, fortitudinem, perſeuerantiam; omnes denique virtutes, quas vix aut ne vix quidem ſine deſolatione vnquã conſequeremur: quod explicat ſanctus Gregorius, cùm ſic ſcribit: [Fit, vt aliquando, ſe hæc eadem gratia vtiliter ſubtrahat, & præſumenti menti quantum in ſe infirmetur, oſtendat. *Lib. 2. mor. cap. 27.* Tunc enim verè cognoſcimus bona noſtra vnde ſint, quando hæc, quaſi amittendo, ſentimus; quia à nobis ſeruari non poſſunt. Ad hoc itaque intimandæ humilitatis magiſterium, fit plerunque, vt irruente tentationis articulo, tanta ſtultitia ſapientiam noſtram feriat, vt turbata mens, qualiter malis imminentibus obuiet, vel contra tentationem quomodo ſe præparet, ignoret. Sed hac ipſa ſtultitia cor prudẽter eruditur: quia vnde ad momentũ deſipit, eò poſt verius, quò & humilius ſapit, & ſapientia vnde quaſi amittitur, inde certius poſſidetur. Aliquando dum ſublimia intelligendo in elatione ſe animus erigit, in rebus imis, & vilibus grani hebetudine pigreſcit; vt ſibi etiam repentè ima clauſa videat, qui pernix ſumma penetrabat. Sed hęc ipſa hebetudo intellectum nobis dum ſubtrahit, ſeruat: quia dum ad momentum cor humiliat, verius ad ſublimia intelligenda confirmat. Aliquando dum cuncta nos agere conſilij grauitate gaudemus, pulſante cauſæ emergentis articulo, præcipitatione ſubita rapimur, & qui nos ſemper diſpoſitè vixiſſe credidimus, repentè intima confuſione vaſtamur: ſed tamen eiuſdem cõfuſionis eruditione diſcimus, ne viribus noſtris noſtra conſilia tribuamus, & tantò maturius ad grauitatem reſtringimur; quantò ad hanc

quaſi

quaſi amiſſam redimus. Aliquando dum mens fortiter aduerſa contemnit, ſubortis aduerſitatis euentibus, hanc metus vehemens percutit: ſed per hunc concuſſa diſcit, cui tribuat, quod in quibuſdam fortiter ſtetit; & tantò poſt validius retinet fortitudinem, quantò hanc repentè irruẽte formidine ſibi iam quaſi elapſam videt. Aliquando, dum magna nos ſcire gaudemus, repentinæ ignorantiæ cæcitate torpeſcimus: ſed quò ignorantiæ mentis oculus ad momentum clauditur, eò poſt ad ſcientiam verius aperitur, vt nimirum flagello ſuæ cœcitatis eruditus, ſcire ipſum, à quo habeat, ſciat. Aliquando, dum religioſè cuncta diſponimus, dum pietatis viſcera plenè nos habere gratulamur, quadam mentis duritia irruente, percutimur: ſed quaſi obdurati cognoſcimus, cui pietatis habitæ bona tribuamus, & pietas velut extincta recipitur, dum quaſi amiſſa plenius amatur. Aliquando dum ſubiectum ſe diuinæ formidini animus gaudet, repentè ſuperbia tentante rigeſcit: ſed tamen valde mox timens, quia non timet, ad humilitatem ſe iterum feſtinus inflectit, & tantò hanc ſolidius recipit, quantò eius virtutis pondus quaſi amittendo penſauit.]

Et adeò verum eſt deſolationem huiuſmodi prædictas nobis vtilitates & virtutes adferre, vt afferat Caſſianus, Dauidem oraſſe, amoueri à ſe Dei hanc quaſi deſertionem, non tamen amoueri omnino: [Non me derelinquas, inquit, vſquequaque;] ac ſi diceret: ſcio quod derelinquere ſoleas vtiliter Sanctos tuos, vt probes eos: aliter enim ab aduerſario tentari non poſſunt, niſi à te pauliſper fuerint derelicti: & ideo non rogo, vt nunquam me derelinquas, quia non expedit mihi, vt non vel infirmitatem meam ſentiens, dicam, [bonum mihi, quia humiliaſti me;] vel exercitium non habeam præliandi, quod ſine dubio habere non potero, ſi mihi ſemper & indirupiè cohæſerit diuina protectio: ſed magis peto, ne me vſquequaque deſeras: quod Græcè dicitur vſque ad nimietatem: quantũ enim mihi vtile eſt, ſi me paululũ ſubderelinquas, vt deſiderij mei conſtantia comprobetur, tantum noxium eſt, ſi pro meritis, ac delictis meis nimium me deſeri patiaris. Sed de vniuerſo hoc genere rerum copioſius diſſeremus in ſequẽti libro, cùm de prudentia & ſpirituum diſcretione tractabitur.

Coll. 4. c. 6.

Pſal. 118.

Vſus Exempla.

CAPVT XL.

MEd tatio de peccato veniali, ex capite ſexto libri huius petenda eſt.

Primum Punctum. Peccatum veniale diſplicet Deo, adeò vt dicant aliqui Patres, eſſe contra Dei mandatum, quia eſt præter eius voluntatem.

Secundum Punctum. Continet in ſe talem turpitudinem, vt animam fœdam reddat, atque deformem, perfectum ſpiritualem eius decorem exterminãdo, & Deum ab eius amplexu, & ſingularibus quibuſdam fauoribus auertendo.

Tertium Punctum. Hæc macula talis eſt, vt ſi in præſenti vita non expiatur, non niſi purgatorij flammis deleri, ac abſtergi poſſit.

Quartum Punctum. Sternit viam ad peccatum mortale.

Examen de venialibus peccatis haberi debet exquiſitum, tam de ſurreptitijs, quàm de iis, quæ ſunt ex ſuo genere talia, de quibus capite octauo, idque circa cogitationes, deſideria, verba, actiones, & omiſſiones, non ſiſtendo in ijs inueniendis & numerandis ſolùm, ſed vlterius etiam indagando paſſiones, inclinationes proprias, habitus prauos, ex quibus peccata venialia, tanquam ex ſtirpe & trunco rami, procreantur: occurrent facilè de ijs propria capita in hoc eodem libro.

Meditatio de prauis habitibus, ex capitibus ſingulis quæ de ijs ſunt, excerpi poteſt, de vnoquoque vna, quæ tria puncta complectatur. Primum ſit natura vitij eiuſque proprietates. Secundum ſit

effectus

effectus eiuſdem vitij. Tertium remedia contra vitium. Conſimilis de abnegatione ſenſuum & linguæ, ex capite decimoquinto eruitur.

Examen verò verſabitur circa indicia profectus, in abnegatione vitij, quæ cuique tractationi cuiuſque vitij ſubijciuntur.

Materia etiam examinis copioſa ſunt paſſiones, propenſiones, & tentationes, de quibus diſſeritur à capite vigeſimo quinto vſq; ad trigeſimum ſextum. In primis autem indicia vtriuſque tepiditatis, quæ numerantur capite decimo nono, & vigeſimo. Indicia denique profectus in ſpiritu, & bonæ intentionis in Deum, & in Chriſtum Dominum, accipiantur, ex primis capitibus huius libri.

DE

Digitized by Google

DE DISCIPLINA CHRISTIANAE PERFECTIONIS

LIBER TERTIVS.

QVO EXPLICANTVR VIRTVTES Theologicæ, & Prudentia:

MAXIME' VERO' EA QVAE PERTINENT ad diſcretionem Spirituum,

Quod initium eſt Secundæ partis ſtatus Proficientium.

De virtutibus vniuersè, & de ijs quæ requiruntur ad earum exercitationem.

CAPVT I.

EX duabus partibus profectum ſpiritualem cõſtare, ſuprà docuimus; prior, quæ eſt de vetere homine exuendo, ſecũdo libro explicata eſt; poſterior quæ poſita eſt in induendo nouum, hoc tertio, quem ſcribere incipimus, & quarto quem huic ſubijcimus, tractanda eſt. Aſſerunt autem Patres, præſertim Sanctus Chryſoſtomus, nihil aliud eſſe nouum hominem, quàm virtutem, iuſtitiam, optimamque vitæ inſtitutionẽ; quare nũc de virtutibus eſt agẽdũ.

Homil 13. ad Ephef. & hom. ad Coloſſ.

Eſt verò virtus, vt Theologi ex Sancto Auguſtino colligunt, qualitas ſiue habitus bonus mentis, qua rectè viuitur, qua nullus malè vtitur, & quam Deus operatur in nobis, ſine nobis: cuius effectus proprius, vt idem alibi docet eſt optimam facere animam, vel, vt ait S. Chryſoſtomus, pulchram, & reflorescentem.

Ex li. 2. de lib. arb. ca. 18. & 19. Lib. 2. de moribus Ecclesia, c. 6. Ibidem.

Duo ſunt genera virtutum, aliæ enim dicũtur Theologicæ, aliæ morales. Theologicæ ſunt tres, Fides, Spes, Charitas. Morales ſunt quamplurimæ, quæ tamen omnes reuocantur ad quatuor illas celeberrimas, quæ quia ſunt capita, & quaſi cardines reliquarum, cardinales dictæ ſunt: & ſunt Prudentia, Iuſtitia, Fortitudo, Temperantia.

Morales quãquam aliqua ex parte vſu, & induſtria acquiri poſſent ab homine; tanta tamẽ eſt Dei benignitas, & libe-

ralitas, vt hominis Chriſtiani animo cũ
eum ſibi adoptat filium, non ſolũ Theo-
logicas virtutes infundat, ſed etiam mo-
rales omnes.
2.Pet.1. Et quidem theologicas largiri Deum
Philip.1. homini nemo dubitat, cùm enim ſint om
nino ſupernaturales virtutes, cœleſtem
Rom.5. originem habeant neceſſe eſt; & apertè
Tit.3. in ſacris literis Dei dona nominantur.
Morales verò ſimiliter diuinitùs immit-
Ioan.5. ti, plerique omnes nobiliores Theologi
Ioan.15. affirmant, & valde eſt conſonum ijs, quæ
de hoc virtutum genere paſſim prædi-
Sapient.8. cant ſacræ literæ: [Continentiam quippe
Rom.8. Deus dat,] ait Salomon: religionem itẽ,
& orationem, teſte Apoſtolo, hoc eſt e-
nim [ſpiritum poſtulare pro nobis gemi
tibus inenarrabilibus.] Deniq; quatuor
ipſas cardinales virtutes ex inſtitutione
diuinæ ſapientiæ in nos deriuari, idem
Salomon auctor eſt, cùm ait: [Sobrieta-
Sap.8. tem [(hoc eſt temperantiam) [& pruden
tiam docet, & iuſtitiam & virtutem,] id-
eſt, fortitudinem: docet autem inſpiran-
do, & infundendo. Infunduntur verò nõ
vna ſine altera, ſed ſimul omnes coniun-
ctim: hac enim coniunctione gaudẽt; vel
quia vt aiunt S. Gregorius & S. Auguſti
Lib.22. mo nus: [Prudentia vera non eſt, quæ iuſta,
ral.cap.1. temperans, & fortis non eſt:] Et idem di
Libr.6. de citur de reliquis; vel quia vt docet S. Tho
Trinit.c.4. mas [Virtus, ſi eſt perfecta, incitat, & iu-
1.2.q.65. uat hominem non ſolùm ad agendum
art.1. bonum, ſed etiam ad bene agendum.] Id
autem fieri nequit ſine Prudentia, & ani
mo compoſito vi reliquarum omnium
virtutum. Quare animus ita conſtitutus,
quamuis oculis cerni non poſſit, pulcher
rimus tamen eſt, & admirabili luce cir-
cumfuſus, ita vt ſcripſerit S. Chryſoſto-
mus: [Eum ita clarum refulgere, ac ſi ip-
Homil.15. ſo ſole circundatus eſſet, nec in terrã ſo-
in Matth. lummodo radios propriæ virtutis emitte
re, ſed ſupra ipſum Cœlum proprio ſplẽ
dore radiare.
Libr.19. de Hinc illud eſt, quod S. Auguſtinus per
ciuit. Dei petuò docet, veram virtutem non eſſe,
c.25. vbi non eſt vera religio, quia, vt ait ſcri-
Et lib.4. cõ ptura: [Iuſtus ex fide viuit. Quamlibet e-
tra Iulian. nim, inquit, videatur animus corpori, &
c.3. & libr. ratio vitijs laudabiliter imperare, ſi tamẽ
19. de Ciu. Deo animus, & ratio ipſa nõ ſeruit, ſicut
ca.4. Rom. ſibi ſeruiendũ eſſe, ipſe Deus præcepit,
10. nullo modo corpori vitijſq; rectè impe-
rat: nam qualis corporis atq; vitiorum po
teſt eſſe mens domina veri Dei neſcia,
nec eius imperio ſubiugata, ſed vitioſiſſi
mis dæmonibus corrumpentibus proſti
tuta? proinde virtutes, quas ſibi habere
videtur, per quas imperat corpori, & vi-
tijs, ad quodlibet adipiſcendum, vel te-
nendum, niſi ad Deum retulerit, etiam ip
ſæ vitia ſunt potius, quàm virtutes: nam
licet à quibuſdam tunc veræ, & honeſtæ
putentur eſſe virtutes, cum ad ſe ipſas re
feruntur, nec propter aliud expetuntur,
etiam tunc inflatæ ac ſuperbæ ſunt, & i-
deò non virtutes, ſed vitia iudicanda ſũt.
Sicut enim non eſt à carne, ſed ſuper car
nem, quod carnem facit viuere, ſic nõ eſt
ab homine, ſed ſuper hominem, quod ho
minem facit beatè viuere, nec ſolum ho
minem, ſed etiam quamlibet poteſtatem
virtutemq; cœleſtem:] quæ omnia ferè
quadrant in hominem, etiam fidelem, &
& Chriſtianum, ſed peccatorem, & im-
probum. In eo enim, quamuis fides ſit, &
ſpes, quas minimè tollit peccatum mor-
tale, niſi id ſit infidelitas, & deſperatio,
ſint etiam virtutes morales aliquæ: non
enim qui incontinens eſt, illico illibera-
lis eſt, aut qui continens, liberalis; nihi-
lominus virtutes huiuſmodi imperfectæ
ſunt, & virtutis nomine, cuius eſt homi-
nem optimum facere, penè indignæ.
Ex his etiam efficitur primùm, virtutẽ *1.*
quæ tantum homini bonũ eſt, per ſe ma *2.*
ximè expetendam eſſe: deinde eandem, *3.*
quia Dei donum eſt precioſiſſimum, ab
eo ſummis votis, & precibus poſtulãdã;
poſtremò gratias maximas Deo agẽdas,
ſi quando coniectura cõſequimur, ab eo
nos tanto bono cumulatos eſſe. Quę om
nia obſeruant Patres in ſacris literis cre-
berrimè inculcata, præſertim verò ĩ Pſal
mis, non quidem ſub virtutis nomine, id
enim parui refert, ſed appellatione legis,
& mandatorum, diuinorum; propterea
quòd legi ſubiecta materia virtutes ſũt,
quas imperet; & vitia, quæ prohibeat:
[Quàm dulcia, inquit Dauid, faucibus *Pſal. 118.*
meis eloquia tua? deſiderabilia ſuper au-
rum, & lapidem pretioſum multum, &
dulciora ſuper mel, & fauum, quæ optan
tis vota ſunt: illa verò poſtulantis: Vti- *Pſalm. 18.*
nam dirigantur viæ meæ ad cuſtodien- *Pſal. 118.*
das iuſtificationes tuas. In toto corde
meo exquiſiui te, ne repellas me à man-
datis

Digitized by Google

datis tuis: doce me iuſtificationes tuas.] & his ſimilia ſexcenta., illa verò gratiarum actionis incitamenta [Benedic anima mea Domino, & noli obliuiſci omnes retributiones eius,] & alia, in quibus omnibus officijs verſari ſtrenuè proficiens debet: præſertim verò in petendis virtutum donis à Deo: [Qui dat omnib⁹ affluenter, & non improperat,] vt S. Iacobus teſtatur. Atque hoc ſit veluti principium virtutis capeſſendæ; & prima induſtria, quam in hac exercitatione ponere debet proficiens.

Pſal. 102.

Iacobi 1.

Prima induſtria.

Secunda verò induſtria eſt adhibēda à proficiente ad virtutem conſeruādam, & hoc ipſum magna virtus eſt, uidelicet parta tueri: quod quidem his rationibus conſequetur: Prima ratio eſt, frequens orationis vſus, vt dictum eſt: Deus enim dat, & auget ſpiritum bonū, hoc eſt, virtutes & dona, ſed [petentibus ſe,] ut S. Lucas ſcripſit.

Secunda induſtria.

Prima rō.

Lucæ 11.

Secūda ratio eſt magnus animus, quē ad hanc exercitationem afferre maximè neceſſe eſt: virtus enim per ſe laborioſa eſt: natura uerò hominis niſi ſuſtineatur, continenter ad malum procliuis: quare animoſè, & fortiter ad uirtutem accedendum eſt, & eadem fortitudine in eius exercitatione, ac palæſtra perſeuerandum [Aſpera, inquit S. Chryſoſtom⁹, uirtus eſt, ſi ad imbecillitatem noſtram comparetur: nam quod facilis, & leuis ſit, audi Chriſtum teſtantem, iugū meum ſuaue eſt, & onus meum leue: quod ſi nō intelligis, nulla te admiratio teneat: non enim forti animo es: ut enim cùm animi uis adeſt, grauia, leuia fiunt; ſic cùm abeſt, leuia grauia. Quid quæſo, manna ſua uius? quid magis in promptu? ægrè tamē Iudæi tulerunt, cum eo in delitijs ueſcerentur: quid fame, & cæteris, quos Paulus eſt perpeſſus, laboribus grauius? Gaudebat tamen ille, & exultabat dicens, nunc glorior in infirmitatibus meis: quæ igitur horū cauſa? animi diuerſitas, quē ſi qualem eſſe oportet inſtitueres, facilitatem uirtutis dignoſceres.

Secūda rō.

Homil. 14. 1. Cor.

2. Cor. 11.

Tertia ratio eſt ardens uirtutis Amor: uincit enim amor omnia, & [fortis, inquit Sapiens, [eſt ut mors, dilectio:] quę frangitur nunquam, quieſcit nunquam, donec mortalium uitas ſibi ſubegerit. Talis uirtutis amor eſſe debet in proficiente, hoc eſt, ut ſcribit Sanctus Chryſoſtomus: [Adeò uiolentus, atque, ut ita loquar, tyrannicus, ut nulli cedat occaſioni, ſed continenter inhæreat amantis animo, neque committat, ut ulla afflictio aut ullus dolor ſuperet animum.] Quare non tam ad uirtutis laborioſa certamina conuertat oculos proficiens, quàm ad diuinum præmium, quod illi proponitur: eſt autem ut ſcribit Sanctus Gregorius Nazianzenus: [Non aliud, quàm Deus ipſe, & puriſſimæ lucis illuſtratio, quæ in trina illa unitate conſpicitur.] Denique hæc eſt illa æmulatio boni, quam ſuadet Sanctus Petrus, cùm ait: [Et quid eſt, quod uobis noceat, ſi boni æmulatores fueritis?] hoc eſt, uirtutis uehemētes amatores: & ſanctus Paulus: [Æmulamini, inquit, chariſmata meliora, charitatem nimirum, & uirtutes alias, quæ charitatem comitantur: quamobrem [uirtus eſt precioſa poſſeſſio,] vt S. Baſilius ſcribit,] ad quam obtinendam, nulli ſumptui, labori nulli parcendum eſt.

Tertia rō.

Cantic. 8.

Homil. 1. ad Philip.

Epiſt. Baſilij 117. ad Eudoxiā.

1. Pet. 3.

1. Cor. 12.

Epiſt. 42. ad Maxi.

Quarta ratio conſeruandæ virtutis, eſt eius perpetuus vſus, & exercitatio: eſt enim virtus talentum illud Euangelicū, quòd nullo modo otioſum relinqui permittit Deus. Quare vt obeantur uirtutum officia, ſummoperè uigilandum eſt, omniſque, quæ offertur occaſio, auidè arripienda: ſiquidem in virtutis curriculo, qui non pergit, regreditur, adeò vt vel minimo per negligentiam peccato mortali commiſſo, vniuerſa hæc virtutum ſtructura diſſoluatur, amittanturque, ſi fidem, & ſpem excipias, ad vnam virtutes omnes, quas Deus infuderat: ob quam etiam cauſam, quàm maximè deteſtandum ſit peccatum mortale, planè cernitur.

Quarta rō.

Addo & aliud, quod proficienti ſemper infixum ſit animo neceſſe eſt, uirtutes acquiſitas humano ſtudio facillimè euaneſcere, hoc ſolo nomine, quod earum officia non exerceantur; quæ ceſſatio ab actu dicitur à Theologis: ſic enim habet ſanctus Thomas: [Manifeſtū eſt, quod habitus uirtutis moralis facit hominem promptum ad eligendum medium in operationibus, & paſſionibus; cùm autem aliquis non utitur habitu virtutis ad moderandas paſſiones uel operationes proprias, neceſſe eſt, quod

1. 2. q. 53. art. 3.

prouenian multæ paſſiones,& operationes præter modum virtutis, ex inclinatione appetitus ſenſitiui,& aliorum,quæ exterius mouent,vnde corrumpitur virtus per ceſſationem ab actu.

Nec deſunt, qui aſſerant virtutes illas acquiſitas, quibus contrarij actus, non ſunt peccata mortalia, ſed ſolùm venialia,per ea ipſa venialia aſſiduè frequentata extingui; vt,verbi gratia,tollatur abſtinentiæ ſeu ſobrietatis habitus,etiam ſi in crapula,& ebrietate non pecces, ſat eſt tamen,ſi frequenter, vel leuiter intemperans ſis: idem de inani gloria, & iracundia,aduerſus modeſtiam, & manſuetudinem dicendum eſt.

Adhibenda igitur in re hac eſt diligẽtia ab omnibus quidem,magis tamen à proficientibus, qui remiſſiores aliquãdo ipſa longitudine laborioſæ viæ reddi poſſunt: propterea vt ait S. Chryſoſtomus: [Vbi maior viæ pars nobis peracta eſt, iamq; alacritatis vigor emarcuit,vireſq; noſtræ defecerunt, nec aliud ſupereſt, quam vt decidamus, tunc nobis in tempore adeſt Propheta,veluti pro baculo alloquium ſuum nobis porrigens, ac dicens,in fine ne corrumpas;tũc enim Diabolus ſpirat vehemẽtius. Et quemadmodum Piratæ, qui mare nauigijs infeſtãt, non tum vbi conſpexerint naues è portu exeuntes inuadunt, (quid enim hinc fructus caperent,ſi ſcapham inanem demergerent?) ſed vbi redierint onuſtæ, plenæq; mercibus, tum demùm omnes expediũt artes; ita ſceleratus ille Dæmõ ſimul atq; videt aliquos multa collegiſſe, videlicet Ieiunia,preces,eleemoſynã, caſtitatẽ,reliquaſq; virtutes omnes, vbi videt nauigium noſtrum eſſe plenũ pietatis gemmis, tunc irrumpit vndiq; theſaurum perfodiens, vt in ipſis portus oſtijs ſcaphã demergat, iamq; nudos nos ad eum portum eijciat.Ob id Propheta cunctos admonet in fine ne corrumpas: quod ab eiuſmodi ruina non facile ſe q̃s reflexerit;propterea quòd,qui in profundum malorum venerit, contemnit: tum in principio venia datur lapſis ab omnibus ob imperitiam,ſed eũ, qui poſt multos curſus cõciderit, nemo venia dignũ iudicauerit,eò ꝙ tunc cadere nõ tribuitur imperitiæ,ſed negligentiæ. Sed nec id ſolum hic eſt mali,verùm etiam,quod complures talium ruinis offenduntur,& ad lapſum ſollicitantur, vt rurſus hoc quoq;nomine,peccatum reddatur irremiſſibile.Hæc cum ſciamus, auſcultemꝰ Prophetæ,& in fine ne corrumpamus.

Homi.3.de verbis Iſaia.

Pſalm.74. in titulo.

Prouerb.18

Tertia induſtria,magna cura ponẽda eſt ſimiliter in exercendis officijs virtutum infuſarum ſiue Theologicæ ſint, ſiue morales. Quamuis enim hi actus incrementum virtutibus illis non adferſit ad modum cauſæ efficientis eas augendo; afferunt tamen eas amplificando ad modum meriti; qui namque huiuſmodi virtutibus præditus eſt, dum actiones edit, quæ ab illis proficiſcuntur, dignus redditur virtute diuinæ gratiæ, cum qua ſemper iunctæ ſunt, vt Deus earum auctor, fiat etiam amplificator. Quo circa elaborandum eſt proficienti, vt eæ actiones tales ſint,quales exigit merẽdi ratio, hoc eſt, dirigantur in primis ad vnã Dei gloriã,& caſtæ ſint,ac puræ,ab omni peccati venialis,quantũ fieri poſſit,admiſtione liberæ:præſertim cũ verũ ſit, quod ꝓ certo traditur à pleriſq; Theologis actionẽ moralẽ cũ peccato veniali, verbi gratia,inanis gloriæ.aut indiligentiæ cõiunctã,etiã ſi adſint reliqua,quæ eã alioquin bonã efficiunt, meritoriã nõ eſſe diuinæ gratiæ,nec æternæ vitæ; cauendumque, vt dictum eſt de aliarum virtutum actionibus,ne per negligentiam, & inexercitationem accidat tãdem nobis id, quod ſeruo pigro contigit ſummo ſuo malo, qui quòd ex accepta Domini pecunia lucrum facere neglexit,lucro ſimul & nũmis exutus eſt.

Tertia induſtria.

Luc.19.

Quarta induſtria eſt, vt curet proficiens in vſu virtutum,quàm proximè poterit ad Chriſti Domini virtutes imitandas accedere. Quare in perfectiſſimum illud vitæ & mortis eius exemplar, vt ſecundo libro docuimus aſſiduè intueatur, eiuſque imaginem in ſemetipſo exprimat: ad quam,vt ait Apoſtolus: [Conditus eſt conformis fieri:] æquum enim eſt, vt quando(auctore Sanct. Gregorio) [in carne Chriſtus apparuit, vt non ſolùm nos per paſſionem redimeret, ſed etiam conuerſatione doceret, habeat nos vt redemptione ſeruos,ſic conuerſatione diſcipulos.]Quod quomodo facilè aſſequamur,cum de virtutibus ſigillatim agemus,indicabimus.

Quarta induſtria.

Rom.8.

Prima parte paſt.capit.3.

Quinta

Quinta in duſtria. Quinta induſtria eſt, vt eas virtutes potiſſimum exerceamus, ad quas vel natura, vel gratia promptiores ſumus: eam enim promptitudinem, vel naturæ inſeruit Deus, vel gratuitò donauit ad hunc finem, vt iis ipſis virtutibus excellamus: & ideo veriſimillimum eſt, ad earũ perfectionem in primis vocare nos Deum, vt iis bene confirmati, quidquid difficultatis, & laboris aliarum virtutum vſus habiturus eſt, facilius deinde ſuperemus. Quod etiam de virtutibus cuiuſq; ſtatus & vocationis proprijs intelligendũ eſt, eas enim virtutes colere nos Deus vult quibus nititur, quibuſq; perficitur munus vocationis, in qua ab eo cõſtituti ſumus. Qua ex re facilè cognoſcitur, quo in errore verſentur illi, qui ad vitã actuoſam vocati cùm ſint à Deo, ſe totos contemplationi addicere conantur, ad contemplandum, vt ferè accidit, minimè idonei: & contrà, qui ad ſolitudinem diuinitus inuitãtur, negotijs implicãt ſeſe; & qui ad concionandũ minimè apti sũt, ſemper ſunt in ſuggeſtis, & ſine fructu, quem tamen copioſiſſimum colligerent ex alijs pietatis exercitationibus, ad quas non ſunt inepti, ſi ſe ad eas accommodarent. Denique ſpiritus diuidit non pro vt volumus, ſed prout vult, & qui eius voluntatem, & inſtinctum non ſequitur, in vſu doni, quod ab eo accepit, caſurus tentat,] vt S. Gregorius loquitur, [donũ, quod non accepit.

1. Cor. 12.
Lib. 1. Dia. cap. 4.

Quibus gradibus conſtet progreſſus in virtutibus.

CAPVT II.

Pſalm. 83. DE progreſſu in virtutibus, vt teſtantur Pſalmorũ omnes interpretes, loquitur Dauid, cùm ait: [Beatus vir cuius eſt auxilium abs te, aſcenſiones in corde ſuo diſpoſuit in valle lacrymarum in loco quem poſuit. Etenim benedictionem dabit legislator, ibunt de virtute in virtutem; videbitur Deus Deorum in Syon.] Si enim conſideretur progreſſus is, vt refertur ad ea vitia, à quibus hominẽ abducit, tot habet gradus, quot per eũ à nobis vitia ſuperãtur: [Aſcenſus in corde, inquit Caſſiodorus, vtiq; illi beato cui eſt auxiliũ à Domino, aſcenſus eſt in corde, quia ſemper proficit, ſemper aſcendit, & quantũ Dominus præſtat auxilium, tantò altius eleuatur ad Cœlum: tale eſt enim verbi cauſa, quod dicimus, cum vicerit quis auxilio Domini libidinem, aſcendit primum gradũ, cùm dominatus fuerit ſuperbiæ, ſalit alterum, dum ſuperauerit auaritiam ſubit tertium, & tot gradibus euehitur, quot vitijs fuerit abſolutus. *In Pſal. 83.*

Si verò cõſideretur idem progreſſus, vt intuetur virtutes, ex quibus quaſi conflatur, tot eius ſunt gradus, quot ſunt illæ virtutes. Sunt verò præcipuæ tres, Fides, Spes, Charitas: aliæ enim, quas morales nominamus, harũ ſunt comites & adminiſtræ. S. Auguſtinus explicãs verba Prophetæ huc ſpectantia, [Quærite faciem eius ſemper, ſic ſcribit: An ſemper dixit in tota vita iſta, qua hic viuitur, ex quo nos id facere debere cognouimus, quando & inuentus quærendus eſt? Iã quippe illum inuenit fides, ſed adhuc eũ quærit ſpes: Charitas autẽ, & inuenit eum per fidem, & eum quærit habere per ſpeciem; vbi tunc inuenietur, vt ſufficiat nobis, & vlterius non quæratur.] Et in eum ipſum Pſalmum, qui hac de re ſcriptus eſt ait: [Ambulabunt de virtutibus in virtutẽ: hic enim per gratiam multæ virtutes dãtur.] Et enumeratis quibuſdam gratuitis donis Dei, addit: Virtutes agendæ vitæ noſtræ quatuor deſcribuntur à multis, Prudentia videlicet, iuſtitia, fortitudo, tẽperantia. Ab his virtutibus ibimus in illam virtutem: & quæ erit illa virtus, niſi ſolius contemplationis Dei? *In Pſalm. 104.*

Denique ſi progreſſum hunc accipiamus, vt à charitate, ex qua tota vis eius eſt, pendet, totidem ſunt progreſſus gradus, quot amoris Dei: [Vbi illi facit gradus Deus? inquit Sanctus Auguſtinus, in corde reſpõdet, quantò ergo plus amaueris, tantò plus aſcendes. Aſcenſus in corde diſpoſuit, vbi ergo diſpoſuit? in conualle plorationis. Ecce habetis torcular conuallem plorationis, ipſæ lacrymæ piæ contribulatorum, muſtum ſunt amantium. *Ibidem in Pſal. 83.*

Sed ut intelligat proficiẽs modũ exercẽdæ uirtutis, & actionũ eius, res hæc eſt

Quatuor virtutum gradus. vberius explicanda: ſunt igitur obſeruādi hi quatuor gradus, qui oriuntur ex ipſa virtutum natura, & varietate.

Primum gradum. Virtutes morales acquiſitę informant hominem ad bene viuēdum ex rationis humanæ præſcripto, & hic eſt prim⁹ gradus ſtudioſæ actionis, ſequi videlicet rationem, & prudētiam, & bene agere virtutis amore. Virtutes verò morales infuſæ diuinitus dirigunt hominem ad rectè agendum ex rationis quidem imperio, *Secundus gradus.* ſed vt ea eſt ſupernaturali lumine fidei illuſtrata, & hic eſt ſecundus gradus ſuperiore longè præſtantior; quo modo bene agit non ſolùm amore virtutis, ſed multò magis propter Deum.

Primo gradu efficitur homo bonus, ſed intra terminos humanæ prudentiæ ſolū; quales fuerunt boni viri, quos inſtituit etiam gentilium Philoſophia; in qua tam multa præclarè de virtutibus diſſeruntur, & cuius diſciplina informati extitere non pauci, qui ſuæ virtutis illuſtria exempla poſteris reliquerunt: vt Socrates, Platones, Fabij, Fabritij, Scipiones, & alij. Has tamen virtutes ſæpe monet S. Auguſtinus tàm abfuiſſe à germana ratione virtutis, quàm aberant à vera religione, quod ſuperiore capite retulimus. Idcirco magno Dei beneficio addit⁹ eſt primo ſecūdus gradus, quo ad actiones virtuti congruentes homo ducitur non à prudentia ſolùm, ſed ſimul à Deo, qui ſingulari auxilio, & fidei ſplēdore hominem ſubleuat ad agēdum ex virtute morali, ſed ob finē nobiliſſimum, qui eſt vi- *Pſalm. 83.* ta æterna. Quam ob cauſam de huiuſmodi virtutibus loquens, Dauid aſcēſiones in corde quæ ex his etiam virtutibus cōficiuntur, vt ſuprà dictum eſt, auxilio diuino adſcribit. Imò & ipſam omniū virtutum Imperatricem Prudentiam, cū ait: *Pſalm. 93.* [Qui docet hominem ſcientiam. Et: Beatus homo, quem tu erudieris Domine.

Quare actiones virtutū moralium infuſarum imperantur quidem à prudētia, ſed multò magis a fide, ſpe, & charitate, prout actionis cuiuſq; ratio poſtulat, & per virtutes Thologicas à Deo ipſo: qui propterea quòd virtutes acquiſitæ hominem in ſtatu admodum humili & imperfecto ponerent, adiecit illis has virtutes infuſas multò nobiliores, & perfectiores, quibus quaſi mutuò ſibi reſpondentibus vteretur ad permouendum hominem ad actiones conſentaneas virtutibus hiſce præſtantiſſimis: quod vt fieret, poſtulat Dauid, cùm ſic precabatur: [Manus tuæ fecerūt me, & plaſmauerūt me, *Pſal. 118.* da mihi intellectum, vt diſcam mandata tua. Et: Deduc me Domine in ſemitam mādatorum tuorum, quia ipſam volui.] Atque hi duo gradus ad actiones hominis, quia homo eſt, pertinent, perficiuntque actiones humanas, quia humanæ ſunt.

Cæterùm homo ad imaginem Dei factus ad finem homine multò ſuperiorē *Tertius gradus.* inſtitutus eſt, & quem proprijs viribus conſequi nullo modo poſſet, ac propterea ad eum eſſet ſubleuandus nō modò ope virtutum moralium, ſed etiam virtutibus ſupra humanis, quales ſunt Theologicæ tres: quarum actiones ſupernaturales ſunt, nec a prudentia naturali imperantur, quamuis ſine prudentia exerceri non debeant: & hic eſt tertius gradus exercendæ virtutis non propter Deum ſolum, ſed etiam circa Deum: vt cum fide credimus Deo, & ijs quæ alioquin incognita, nec naturæ vi cognoſci poſſunt, ipſe per ſe in ſacris monumentis explicauit: cùm ſperamus laborum noſtrorū præmia nos ab eo in æterna vita accepturos: cùm denique eum ſuper omnia, hoc eſt, etiam pluſquam nos ipſos diligim⁹. *Quartus gradus.*

Supereſt quartus virtutis gradus omnium perfectiſſimus, ac planè diuinus, quo non ſolū propter Deū officia virtutis obimus, ſed id diuinè quodāmodo facim⁹: quod infinitæ Dei liberalitatis maximum munus eſt: mouet enim tūc De⁹ ſolus per ſe ipſum animum hominis, nō ſolum per virtutes Theologicas & morales infuſas, ſed etiam per Spiritus ſancti dona, quæ in Iſaiæ libro numerantur: [Sapientia, Intellectus, Conſilium, Fortitudo, Scientia, Pietas, Timor Domini,] qui *Iſaiæ 11.* ſunt ſupernaturales habitus excellentiſſimi, ſemperq; charitatē comitā tur. Quāuis enim apertum aditum Deus habeat in hominis animum per virtutes infuſas, ſiue Theologicas, ſiue morales, ad quędā tamen altiſſima virtutis officia exercēda, immittit in hominē altiſſima illa dona, quibus quaſi vinculis ſibi maximè colligatū verſet in omnem partem animum. Vt igitur ad miracula & ſimilia munera

explicanda

explicāda vtitur Deus gratuitis illis chariſmatibus, quæ dona gratis data nominantur, ſic actiones humanas præſtantiſſimas dirigit per dona Spiritus ſancti.

Appellarunt forſan huiuſmodi actiones Philoſophi heroicas & purgati animi. Sancti Patres Spirituales, Deificas, & diuinas dixerunt. Qui enim hoc diuino ſpiritu afflantur, non tam homines, quā quaſi Dij ſunt, quales fuerunt Patriarchæ, Prophetæ, Apoſtoli, & viri Apoſtolici tam multi, qui præſtantiſſimorū horum munerum beneficio, à mortalibus, & pluſquā homines, & tanquā cęleſtes viri ſuſpiciūtur. Itaq; ad virtutes proprio conſilio, & deliberatione, adiutus tamē à Deo vt ſuprà dictū eſt, ſeſe incitat homo: ad actiones autē has ſupernaturales impellitur à Deo; quod expreſſit Apoſtolus cùm dixit: [Quicunq; ſpiritu Dei agūtur, hi ſunt filij Dei.] Mouentur verò nō lege, aut ordine communi, ſed inſtinctu diuino ſingulari, & extraordinario.

Rom. 8.

Primus gradus. Sunt igitur quatuor modi exercendæ virtutis, quos gradus nominamus. Prim⁹ cùm exercetur virtus propter virtutem.
2. Secundus cum exercetur virtus propter
3. Deum ſupernaturaliter cognitū. Tertius cū exercetur per ſe virtus Theologica ꝓpter Deum, hoc eſt, verſamur circa Deū propter Deū per illius virtutis actiones.
4. Quartus eſt cum diuinis illis donis imbuti à Deo ad actiones ſuper humanas inducimur, quales ſunt rerum humanarū contēptus, perpetua caſtitas, iniuriarū obliuio, inimicorū amor, mortis deniq; appetitio propter Deum, quod eſt diuinè agere.

Lib. 1. Dia. cap. 4. *Prima regula.* Ad praxim, & vſum triū primorū graduum pertinet dictū S. Gregorij, quod tanquam regulā proficienti proponim⁹: [Ex ſubſequēti, inquit, opere etiam dona ſuccreſcunt: vt intelligamus quantūcunq; dona Dei ſint virtutes infuſæ, vſu tamen & exercitatione continua poſtea indigere; non vt infundantur, quādoquidem id à Deo fit liberaliter, quo tēpore recipit nos in gratiam ſuā; ſed ne amittātur per otiū, & deſidiam; & augeantur etiam ſimul cū ipſa Dei gratia merito actionis, per quā exercentur: ad quod etiā pertinet quicquid iuuat ad incremētū acquiſitarum virtutū, vt verbi gratia, oratio ſimilis illi, quæ eſt in Euangelio: [Domine adauge nobis fidē.] Et multis verſiculis

Luc. 17. *Pſalm. 17.*

Pſalmo rū, vt illis: [Confirma hoc Deus, quod operatus es in nobis. Exaudi Domine iuſtitiam meam. Adhæſi teſtimonijs tuis Dn̄e, noli me confundere,] & alijs. *Pſal. 118.*

Secunda regula. Ad exercitationem verò actionum diuinarum quarti gradus regula proficienti ſit Iſaiæ dictum: [Dominus adaperuit mihi aurem, ego autem nō contradico.] Cui ſubeſt hæc ſentētia, vt Deum loquētem in nobis audiamus, eius voluntati vt pareamus, voluntatem noſtram parenti optimo promptiſſimam reſeruemus: quod ſi quid ille velit à nobis, minus intelligamus, dabit ipſe intellectum, dūmodo rogetur vt par eſt: mittet etiam fortè ad amicos ſuos viros bonos, quibuscū cōſilia ſua cōmunicat, à quibus, quæ ſit volūtas eius, accipiemus: augebit denique in nobis amorem ſuum, quo illi cōiunctiores effecti, cōſilium eius per nos ipſos cognoſcamus. Siquidem vt idem S. Gregorius ait: [Sancti inquantum cum Deo vnum ſunt, ſenſum Domini non ignorāt. Quod verò idem alibi docet, [lege nō cōſtringi Spiritus ſancti donum,] ita accipere debemus, ſicut illud quod dixit S. Ioannes: [Potens eſt Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahę.] Et illud Domini: [Spiritus, vbi vult ſpirat:] aliquos enim etiam rudes euehit Deus ad altiſſimum rerum ſpiritualium gradum, & cognitionem, & quędā in aliquibus aliquādo agit, quorū ipſe ſolus, qui auctor eſt, rationem intelligit: nobis certè admiranda, non imitanda proponuntur: in quorū numerum refert S. Auguſtinus imperaſſe Deum Abrahæ, vt filium mactaret, & Samſoni inſpiraſſe, vt ſe cum Philiſteis occideret: de quibus inſpirationibus aliqua poſt dicenda ſunt.

Iſaiæ 30. *Lib. 2. Dia. cap. 16.* *Lib. 1. Dia. cap. 1.* *Matth. 4.* *Ioan. 4.* *Li. 1 cōtra Gaudētiū, cap. 31. Et lib. 1. de ciuitate Dei c. 21.*

De gradibus progreſſus in eadem virtute, & de quibuſdam generalibus virtutis proprietatibus.

CAPVT III.

ANTEQVAM de virtutibus ſingulis, dicendum eſt adhuc de gradibus aſcenſionis in eadem virtute, id enim pertinet ad omnes, & quædam præterea exponenda, quæ

ſpectant ad virtutis proprietates.

De gradibus igitur eiuſdem virtutis, ſic ſcribit S. Gregorius: [Virtutis gradus non magni laboris eſt prehendere, cùm ab vna in alteram tranſitur, ſed ſubtiliſſima diſputatione res indiget, cùm mens penſare nititur in vna, eadem virtute, quibus profectus ſui gradibus eleuetur: vt enim prima elementa virtutum fidẽ ſcilicet, & ſapientiam loquar, obtineri ſingula perfectè nequeunt, niſi ad hæc diſtinctis ordinatiſq; modis, quaſi quibuſdam gradibus aſcendamus: ipſa enim fides, quæ ad bona alia capeſſenda nos imbuit, plerunque in exordijs ſuis, & nutat, & ſolida eſt, & iam certiſſimè habetur, & tamen de eius fiducia adhuc ſub dubitatione trepidatur. Pars namque eius prius accipitur, vt in nobis poſtmodum perfectè compleatur: ſi enim certo gradu in credentis mente proficeret, requiſitus in Euangelio pater ſanandi pueri non dixiſſet, credo Domine, adiuua incredulitatem meam: adhuc ergo aſcendebat ad fidem, quam iam perceperat, qui vno eodemque tempore clamabat, ſe etiam credere, & adhuc ex incredulitate dubitare. Hinc eſt etiam, quod redemptori noſtro à diſcipulis dicitur, auge nobis fidẽ, vt quæ iam accepta per initium fuerat, quaſi per augmenta graduum ad perfectionem veniret. Ipſa quoque ſapientia, quæ bonorum operum ſolet eſſe magiſtra, anhelanti menti per incrementa tribuitur, vt ad eam proculdubio magni moderaminis gradibus aſcẽdatur.] Deinde S. Gregorius adfert illud ex Ezechiele de viro, quem ille viderat, qui menſus eſt cubitos mille, & duxit illum per aquam vſque ad talos, deinde menſus eſt adhuc mille, & traduxit per aquam vſque ad genua, & poſt menſurã aliorum mille vſque ad renes, & deniq; poſt alios mille, per torrentem, quẽ non potuit pertranſire. [Aquam, inquit, vſq; ad talos venire, eſt iam nos per acceptã ſapientiam deſideratæ rectitudinis veſtigia tenere: vſq; ad genua per aquam duci tur, quia cùm boni operis plenitudo tribuitur, ad hoc vſq; noſtra ſapientia augetur, vt in prauis iam actibus minimè flectatur: hinc namq; per Paulum dicitur: Remiſſas manus, & diſſoluta genua erigite, & greſſus rectos facite pedib⁹ veſtris.

Lib. 22. moral. cap. 21. & 22.

Marc. 9.

Ezech. 47.

Hebr. 12.

Aqua ergo ad genua peruenit, cùm nos percepta ſapientia perfectè ad boni operis rectitudinem ſtringit: qui iterum metitur mille, & Propheta per aquas vſque ad renes ducitur, quia videlicet tunc in nobis plenitudo operis excreſcit, quãdo in nobis percepta ſapientia omnem quoque, in quantum eſt poſſibile, delectationem carnis extinxerit; aqua ergo ad renes venit, cùm dulcedo ſapientiæ etiam incentiua carnis interimit. Percepta perfectione operis ad contemplationem venitur ad torrentem, qui pertranſiri non potuit, quia dum mẽs in altiora ducitur, ſubleuata videt in Deo, quia non poteſt penetrare, quod videt, & quaſi tangit aquam torrentis, quam pertranſire nõ valet, quia & intuetur ſpeculando, quod libeat, & tamen hoc ipſum perfectè non valet intueri quod libet.

Ex præclara hac ſanctiſſimi Patris doctrina intelligimus generatim tres ſtatui debere in ſingulis virtutibus gradus. Primus eſt cùm veſtigium in primo limine virtutis cuiuslibet figitur, firmo nimirum voluntatis propoſito virtutis amplectendæ, & ad omnem occaſionem vſu ipſo exercendæ; appelletur primum propoſitum, primaque virtutis exercitatio.

Primus gradus.

Secundus gradus eſt, cùm ita firmiter in illo propoſito, ac vſu virtutis perſeueramus, vt nullis tentationibus nos ab eo vllo modo deduci ſinam⁹, & nominetur hic gradus robur, aut fortitudo exercitationis virtutis.

Secundus gradus.

Tertius gradus eſt, cùm virtutis ſpecies alioquin ſeuera, & fortè etiã deprauatæ naturæ noſtræ aſpera, & amara, ita iã incipit dulceſcere, vt non ſolùm nihil nos ab ea poſſit auellere, ſed omnia etiã eius officia magna cũ alacritate, ac deſiderio à nobis expleantur: & ſit hæc virtutis exercitationis alacritas. Primo igitur gradu iacto in firmo propoſito & primo vſu virtutis, roboratur virtus aduerſus tentationes, ſicq; conſcenditur eius fortitudo, ex qua deinde vſu perſeuerãte peruenitur ad tertium, quæ eſt alacritas in eodem vſu.

Tertius gradus.

Huic ſententiæ S. Gregorij affinis eſt eſt doctrina illa quorundam Theologorũ, qui vt oſtendant, quid ſit diſcriminis inter actionẽ virtutis, doni ſancti Spũs, et beatitudinis illius, cuius octo partes Dominus

minus in Euangelio recenſet, dicunt virtutem, verbi gratia, fortitudinis efficere, vt patienter res aduerſæ tolerentur; donum verò fortitudinis, vt alacriter; beatitudinem verò, quæ de perſecutionibus eſt, vt etiam appetantur propter Deum: hos gradus in ſingulis virtutibus, quoad poterimus, inueſtigabimus.

Ex prædictis colligitur, Chriſtianam virtutem magnum Dei munus eſſe, inſignemque hominis perfectionem: pendere autem virtutes infuſas ex gratia Dei gratum faciente omnes (ſi fidem, & ſpẽ, quæ in peccatore remanent demas) ad eum modum, quo animi facultates ex ipſa anima deriuãtur: quare abeunte gratia per peccatum mortale, vniuerſæ virtutes ſimul ruunt: quam igitur ianuã in hominis anima habet apertam Dei gratia, eadem virtutibus, quæ eius comites ſunt, patet: qua ratione conſeruatur, & augetur gratia, eadem virtutes; exitus denique gratiæ, finis virtutum eſt: quare vt peccatum gratiæ eſt inimiciſſimum, ſic virtuti: & hæc eſt prima proprietas virtutum Chriſtianarum. *Prima proprietas.*

Secũda proprietas. Secunda proprietas earundem eſt, inter virtutes, & gratiã hoc intereſſe maximè, quod gratia actuoſa per ſe non eſt, ſed per virtutes. Itaq; virtutes adiutrices ſunt gratiæ ad rectè agendũ, ex quo fit, vt gratia nõ creſcat in anima, nec augeatur à Deo, cuius eſt hoc incrementũ dare, niſi ad virtutũ exercitationem: quare virtutũ exercitatio duplici nomine neceſſaria eſt, & proficienti propterea familiariſſima eſſe debet, tum vt ſibi virtutes per eã, tum vt gratiæ ipſi incrementũ afferãt, eaque ratione radici, à qua vires habent, fructum actionis retribuant.

Tertia proprietas. Tertia proprietas eſt, virtus vitam cęleſtem homini tribuit: & vt vitium hominem Dæmoni, ſic virtus Angelo ſimilem efficit: vtq; natura corrupta hominẽ ad humilia quæq; terrenaq; appetenda deprimit, ſic virtus excitat, & cõfirmat hominis animã ad res ſuperas amãdas: quo inditio deprehenditur, quæ vera virtus ſit, quæ verò fucata ſpecie externa; qualis eſt, quã ſæpe ſuadet Satanas, cùm ſe trãſfigurat in Angelũ lucis, & verum vitium, virtutem autem mentitã obtrudit: quæ enim hominis animũ ad amorẽ, vel ſui, vel mundi, quantumlibet remotè, alliciunt, virtutes non ſunt: nam vt ait S. Chryſoſtomus: [Virtus eſt omnia humana deſpicere, & per omnes horas futura cogitare, nulli inhiare præſentium, ſed ſcire, quod omnia humana vmbra ſunt, & ſomnium, & ſi quid his vilius. Virtus hominem quaſi mortuum ad huius vitæ res efficit, & ad nocentia quidẽ animę ſaluti tãquã mortuũ operatione carere, ad ſpiritualia verò ſola viuere, & operari.] *Homi. 3. ad populũ Antioch.*

Quarta proprietas eſt. Virtus Chriſtiana ſolida eſt, quo vno verbo multa dicuntur. *Quarta proprietas.* Primò virtutem non eſſe rẽ aliquam extrinſecus ſplendidam ſolùm, 1. ſed multò magis inſita, & innata ſoliditate robuſtam, vt quæ hominem roboret aduerſus tentationes & occaſiones omnes vitioſas: eſt enim habitus animi, hoc eſt animi fortitudo, & munimentum: quare in ſcripturis, ſcuto comparatur, & thoraci. Secundò, qui ex virtute agit, 2. ita mentem in Deum vnum fixam habere debet, vt ab eo, quod æterna lege, & voluntate Dei iuberi intelligit, nullo vnquam tempore, aut loco, nullius, aut periculi, aut emolumẽti occaſione oblata, ne latum vnguem diſcedendum putet. Tertiò ob id non in hominem intueri, 3. non allici præmio ad virtutis officia, non terreri difficultatibus, nec vlla vi dimoueri à propoſito colendæ virtutis; ſed etiam ſi immineat rei familiaris inopia, corporis infirmitas, mors ipſa, infamia quoq;, & ignominia, acri tamẽ animo tendere ad id, ad quod virtus vocat. Facit ad huius rei explicationem, id, quod poſtea affertur cap. quarto lib. 19. cùm declarãtur verba Domini. Attendite ne iuſtitiã veſtrã faciatis corã hominibus. Quartò, nõ exercere virtutem voluptate conſolationis, 4. qua in pijs actionibus plerunque mens perfunditur, ſed & ſi ardua, laborioſa, moleſta ſit virtutis via, ſpinis inquã potius, quàm floribꝰ ſtrata, in ea cõſtãter ad mortẽ uſq; pergere.

Hæc omnia, & pleraque alia ſimilia continet hæc vna vox ſoliditas, quam Chriſtianæ virtuti, quæ uirtus eſt ſolida, ineſſe dicimus. Legatur S. Auguſt. de uerbis Apoſtoli: multa enim habet, quæ ad rẽ hanc pertinent: inter alia hæc: [Interroga te, quiſquis uis iudicare, & uide ſi tũc non facis malẽ, quando potes facere, & ab homine non puniri.] Et paulò pòſt: *Serm. 19.*

[Probat

[Probat te Deus, quaſi tibi dicat, ecce fac quod vis, imple cupiditates tuas, extende nequitiam, dilata luxuriam, quicquid libuerit, licitum puta, non hinc te punio, non in gehennam mitto, faciem meam tantùm tibi negabo. Si expauiſti, amaſti; ſi ad hoc, quod dictum eſt, faciem ſuam tibi negabit Deus tuus, contremuit cor tuum, &c. in non videndo Deum tuum, magnam pœnam putaſti, gratis amaſti.] Adfert etiam exemplum duorum hominum obſeruatione digniſſimum: [Homo,] inquit, [pauperrimus nobis apud Mediolanum conſtitutus, ſed planè Chriſtianus, proſcholos cuiuſdam Grammatici, inuenit ſacculum cũ ſolidis fermè ducentis: memor legis propoſuit pitacium publicè: reddendũ enim ſciebat, ſed cui redderet ignorabat: propoſuit pitaciũ publicè, qui ſolidos perdidit, veniat ad locum illum. Ille, qui plangens circumquaque vagabatur, inuento, & lecto pitacio venit ad hominem: hic, ne fortè quæreret alienum, quæſiuit ſigna, interrogauit ſacculi qualitatem, ſigillum, ſolidorum etiam numerum, & cùm omnia fideliter reſpondiſſet, reddidit, quod inuenerat. Ille autem repletus gaudio, & volens vicem rependere, tanquam decimas, obtulit ſolidos viginti, qui noluit accipere; obtulit vel decem, noluit accipere; ſaltem rogauit vel quinq; acciperet, noluit ille. Stomachabundus homo proiecit ſacculum: nihil perdidi, ait, ſi non vis aliquid à me accipere, nec ego aliquid perdidi. Quale certamen, fratres mei, quale certamen, qualis pugna, qualis conflictus? Theatrũ mundus, ſpectator Deus. Victus tandem ille, quod offerebatur, accepit; continuò totum pauperibus erogauit, vnum ſolidum in domum ſuam non immiſit.

Quinta proprietas. Quinta proprietas eſt. Virtus eſt moderatrix affectionum hominis: hæc ad omnes virtutes pertinet, ſed præcipuè ad eas, quæ in coercendis paſſionibus animi verſantur, qualis eſt fortitudo, & temperantia: quare cùm dicitur virtus hominis perfectio, ideò dicitur, non quia radicitus paſſiones euellat, aut prorſus extinguat, ſed quia earum vim, & impotentiã frangit, & corrigit quidquid eſt in illis exuperantiæ. Quæ cauſa eſt, vt aſſerunt Theologi, virtutem non ineſſe homini, niſi cum paſſione moderata. Legatur S. Thomas & S. Auguſtinus.

Ex qua re intelligimus illos, qui affectiones animi vitioſas non domuerunt, & ex occaſione qualibet perturbationibus facilè concitantur, ita vt impetum earum non facilè ſedent, aut non habere virtutes, aut non longè abeſſe à periculo eas amittendi, ſimul ac earundem paſſionum impulſu, quod facilè fit, ſe à Dei gratia deturbari permiſerint. Quod ſi quãdoque perturbatio excitetur in animo ita vehemens, vt à virtutis mediocritate abeſſe videatur, ſiquidem ratione comprimitur, quamprimùm id fieri poteſt, virtuti nullum inde creatur damnũ. Sin autem adhibita etiam rationis moderatione, idem animi motus, & angor manet, vel id accidit diuinitùs, ad exercitationem virtutis diuturniorem, ſi quidẽ vt ait Apoſtolus loquens de ſtimulo carnis ſibi relicto; [Virtus in infirmitate perficitur;] tunc certè dummodo voluntas non conſentiat, ſed reſiſtat quantum ei à Deo conceditur, peccatum nõ committitur: vel accidit, quia Deus eius paſſionis ſenſum expetit tanquam virtuti alteri conſentaneum, quamuis ſpecie ipſa repugnare videatur illi, cuius eſt eũ cohibere: qualis eſt magnus doloris, & mœroris ſenſus in peccatore ad pœnitẽtiam, & contritionem adaugendam, ſine vllo fortitudinis detrimento, quale item eſt tædium ipſum vitæ huius, quo maximè affecti ſunt ſanctiſſimi etiam viri, vt Dauid, & Paulus ad accendendum in eorum animis ignem deſiderij cœleſtis patriæ: qualis in Beatiſſima virgine Dei Matre fuit ingens ille animi corporiſq; dolor, quo proximè acceſſit ad eũ, quem in cruce omnium omnino acerbiſſimũ tolerabat Chriſtus eius amantiſſimus filius; qualis denique ille idem mœror pauorq;, quem vltrò Chriſtus accerſiuit in horto & cruce, quo nullus grauior in hac vita excogitari potuit vnquam: tunc has affectiones, vt imperauit charitas, ſic eadẽ excitauit, & fouit ſine detrimẽto vllo virtutum earum, quarum eſt, mediocritatem in huiuſmodi affectionibus conſtituere.

1. 2. q. 59. art. 2. & 3.

Lib. 2. de ciuitate Dei. cap. 8.

Lib. 22. ca. 22. & lib. 19. c. 4.

2. Cor. 12.

Idem dicẽdum eſt de ijs, & alijs eiuſdem generis paſſionibus, ſi quando in proficientibus, & ſanctis viris, diutius exupe-

exuperare videantur magis, quàm requirat ratio virtutis, quę eas moderatur: neque enim tunc virtus illa, aut amittitur, aut minuitur, ſed potius extrinſecus diuino auxilio ſupernaturali corroboratur, vt poſſit ſuſtinere.

Sexta proprietas. Sexta proprietas eſt. Virtus non ita perficit animum, vt ſentiẽdi doloris vim corpori adimat; quamuis eum ita temperet, vt non permittat hominem doloris ſenſu abripi vltra patientiæ, modeſtiæue terminos. Qua de re ſic ſcribit S. Gregorius: *Lib. 2. moral. c. 11.* [Nonnulli,] inquit, [magnę cõſtantiæ Philoſophiam putant, ſi diſciplinæ aſperitate correpti ictus verberum, dolo remque non ſentiant: nonnulli verò tam nimis percuſſionum flagella ſentiunt, vt immoderato dolore commoti etiam in exceſſu linguæ dilabantur: Sed quiſquis veram Philoſophiam nititur tenere, neceſſe eſt, vt inter vtraq; gradiatur: non eſt enim põdus veræ virtutis inſenſibilitas cordis, quia & valde inſana per ſtuporem membra ſunt, quę et inciſa ſentire dolorem nequaquam poſſunt. Rurſus virtutis cuſtodiam deſerit, qui dolorem verberum vltra quàm neceſſe eſt, ſentit; quia dum nimia afflictione cor tangitur, vſque ad impatientiæ contumelias excitatur: & qui per flagella corrigere malè facta debuerat, agit, vt nequitia *Hierem. 5.* per flagellum creſcat. Contra inſenſibilitatem quidem percuſſorum per Prophetam dicitur: Percuſſiſti eos, nec doluerunt; attriuiſti eos, & renuerunt accipere diſciplinam. Contra puſillanimitatem percuſſorum per Pſalmiſtam dicitur: In miſerijs non ſubſiſtent.]

Pſal. 139. His quaſi fundamentis iactis, de ſingulis virtutibus, quibus ſpiritualis ædificij ſtructura conflatur, & cõſtat, agendũ eſt.

De Fide.

CAPVT IV.

FIDES eſt virtus Theologica, quæ de Deo eſt, rebuſque à Deo reuelatione traditis, eidemque vni Deo nititur tanquam vera dicenti, & qui mentiri nequeat, quia eſt lux infinita, & prima, princepſque veritas. Magnum Dei donum, & primum, quod infundit Deus animæ, fides eſt: Definitur autem ab Apoſtolo: *Epheſ. 2. Hebr. 11.* [Sperandarum ſubſtantia rerum, argumentum non apparentium,] hoc eſt, fundamentũ omnium earum rerum, quæ à Deo reuelatæ, & promiſſæ ſunt, adeoque ipſius æternæ vitæ quaſi principium, pignus, & via. [Argumentum,] hoc eſt, vt ait S. Bernardus, *Epiſt. 190.* [certitudo eorum, quæ non videntur.] Actus igitur fidei eſt credere, quia Deus dicit: ideo eſt habitus intellectus fides certior, quam quælibet alia cognitio; obſcura tamen, ac propterea dicitur argumentum non apparentium, ſed ita efficax, & potens, vt, teſte Apoſtolo, *2. Corin. 10.* [in captiuitatem redigat omnem intellectum in obſequiũ Chriſti.] Ad hãc autem captiuitatem ſtabiliendam vtitur quidem Deus miraculis, alijſq; argumẽtis, & rationibus, quæ à Theologis motiua fidei dicuntur, præcipuè tamen volũtate ipſiuſmet hominis, qua intellectum mouet, & flectit ad aſſentiendum ijs rebus, quæ fide proponuntur: ad quã rem adfert Deus voluntati ſingulare auxiliũ ſupernaturale, quo eam ad id ſuauiter impellit, ſiue id faciat virtute charitatis, & religionis, vt quidam putant, ſiue peculiari habitu, & adhuc innominato, quem in ipſam voluntatem diuinitùs immittit, vt ad id præſtandum, eam iuuet; quod exiſtimant alij.

Hinc extiterunt fidei laudes innumeræ, quæ & in ſcripturis, & apud ſanctos *Suarez 3. par. q. 7. artic. 3.* Patres leguntur: nam à S. Auguſtino dicitur *Serm. 38. de tempore.* [bonorum omnium fundamentũ, & humanæ ſalutis initiũ, ſine qua nemo ad filiorum Dei conſortium poteſt peruenire,] quia ſine ipſa, nec in hoc ſæculo quiſquam iuſtificationis cõſequitur gratiam, nec in futuro vitam poſſidebit æternam: & à S. Cyrillo Hieroſolymitano appellatur *Catech. 5.* [oculus illuminans conſcientiã, & intelligentiam efficiens.] Et ab altero Cyrillo: *Lib. 4. in Ioan. c. 9.* [ianua & via in vitam, & recurſus quidam, ac reductio à corruptione ad immortalitatem.]

Vt autẽ intelligamus quantum in hac re, ſicut in reliquis omnibus, Chriſto Domino & Saluatori optimo debeamus, non infundit nobis fidem Deus niſi per ipſum, & ex ipſius precioſi ſanguinis merito: eſt enim ipſe fundamentum, quod poſitũ eſt, & cui fidei noſtræ fundamẽtũ nititur.

Digitized by Google

Lib. 2. de ciuitat. Dei, cap. 2. nititur. Qua de re S. Auguſtinus de fide diſſerens ſic ait: [Loquitur Deus ipſa veritate, ſi quis ſit idoneus ad audiendum mente non corpore. Ad illud enim hominis ita loquitur, quod in homine cæteris, quibus homo conſtat, eſt melius, & quo ipſe Deus ſolus eſt melior. Cùm enim homo rectiſſimè intelligatur, & ſi hoc non poteſt, credatur factus ad imaginem Dei, profectò ea ſui parte eſt propinquior ſuperiori Deo, quo ſuperat inferiores partes ſuas, quas etiam cum pecoribus communes habet. Sed quia ipſa mens, cui ratio naturaliter ineſt, vitijs quibuſdam tenebroſis & veteribus inualida eſt; non ſolùm ad inhærendũ fruendo, verùm etiam ad perferendũ incommutabile lumen, donec de die in diem renouata, atq; ſanata fiat tantæ felicitatis capax, fide primum fuerat imbuẽda, atq; purganda, in qua vt fidentius ambularet ad veritatẽ, ipſa veritas Deus, Dei filius, homine aſſumpto, non tamẽ Deo conſumpto, eandem conſtituit, atq; fundauit fidem, vt ad Deum iter eſſe homini per hominem Deum: hic eſt enim mediator Dei, & hominum, homo Chriſtus Ieſus: per hoc enim mediator per quod & homo, per hoc & via: quia ſi inter eum qui tendit, & illud quò tendit, via media eſt, ſpes eſt perueniendi: ſi autem deſit, aut ignoretur, quà eundũ ſit, quid prodeſt noſſe, quò eundum ſit? ſola eſt autem aduerſus omnes errores via munitiſſima, vt idem ipſe ſit Deus & homo, quò itur Deus, quà itur homo.]

Eſt igitur cauſa efficiens fidei Chriſtus: eſt item cauſa meritoria, cauſa etiã finalis, exemplar deniq; & regula: quod hic libentius ſcribimus, initio videlicet tractationis de virtutibus, quod omniũ aliarum virtutum ſimiliter parẽs, & fons eſt Chriſtus: quanquam intereſt inter exemplum, quod à Chriſto accipimus in alijs virtutibus, & id, quod in fide, & ſpe ipſe nobis reliquit: alias enim virtutes ferè habuit omnes (excipias oportet eas, quæ ſummæ perfectioni eius repugnant, vt pœnitentiam) ideò non ſolùm dictis quid vnaquæq; requireret, ſed multò magis exemplo demõſtrauit: at fidẽ nõ exẽplo docuit, quia cùm beatiſſimus perſpicua Dei viſione eſſet, ea caruit, ſed prædicauit, & vt ad eam prædicationem, reſque ab ipſo geſtas fidem noſtram dirigeremus, inſtituit, præſertim verò ad ea, quæ ſponſæ ſuæ Eccleſiæ Catholicæ tradidit, quam voluit, vt audiremus, ac ſequeremur ſicut ipſum.

Fides eſt duplex, vna dicitur informis, vt eſt illa, quæ ſine Dei gratia, & charitate reperitur in peccatoribus. Altera formata nominatur. Informatur autem Dei gratia, & charitate: & ab Apoſtolo propterea per charitatem operari dicitur, & hæc eſt fides proficientis: de qua multa Patres, quæ breuitatis cauſa omittuntur. *Galat. 5.*

Prim⁹ gradus. Fidei progreſſus ex tribus illis gradibus conflatur, quos ſuprà dictum eſt auctore S. Gregorio in ſingulis virtutibus inueniri: propoſito videlicet, fortitudine & alacritate; in quibus proprij ſunt ſingulorum actus, & officia fidei exercẽda. Et quidem quod ad propoſitum attinet, intelligendum eſt initio, quamuis infundatur à Deo virtus, eſſe tamen neceſſariam deliberationem animi ad eam in vſum deducendam.

Primus actus fidei. In fidei ergò exercendæ propoſito prima actio fidei eſt credere, quia Deus dicit; quam exercere debet proficiens, vt corroboretur fides: accidit enim plerunque, vt rebus fidei aſſenſum præbeat homo, non quia Deus dicit, ſed alijs multis de cauſis, tuncq; vt actio bona ſit, fidei tamen diuinæ actio non eſt. Obidque non tam confirmatur, & roboratur habitus fidei diuinæ tunc in animo, quàm gignitur creſcitque alius habitus fidei cuiuſdam acquiſitæ; qualis illa eſt, quę cernitur in hæreticis: qui cùm fidem non habent vni articulo, diuina fide priuantur; retinent tamen fidem aliam humanam, qua reliquis articulis acquieſcunt.

Secundus actus. Secunda actio eſt, mente ita adhærere rebus à fide propoſitis, vt nihil homo dubitet, nihil omnino hæſitet: [Huic vnitati,] inquit S. Leo, [inconcuſſis mentibus inhærete.] Et S. Baſilius: [Fides eſt eorum, quæ dicta ſunt aſſentiens approbatio ſine vlla hæſitatione, cum animi perſuaſione de eorum veritate, quæ Dei munere ſunt prædicata.] Et S. Bernardus: [Audis ſubſtantiam ſpernandarum rerum? ſubſtantiæ nomine aliquid tibi certum, fixumque præfigitur, certis clauderis finibus, certis limitibus coarctaris. *Ser. 4. Nat. Chriſti. Serm. de fidei confeſſ. Epiſt. 190.*

ctaris.Non eſt fides æſtimatio,ſed certitudo.]Quod ſi tentatio contra fidem inſurgat, nullum eſt magis præſentaneum remedium,quàm huius, & ſuperioris actionis frequentatio:proderit tamen tentationem quamlibet, quaſi proprio iaculo ferire,& frangere dictis quibuſdã celebrioribus,tum ſcripturarum, tum ſanctorum Patrum, quæ paulò pòſt ſubijcientur.

Tertius actus. Tertia eſt actio,ſumma animi ſimplicitate,& humilitate ſe fidei,& per fidem Deo & Eccleſiæ tanquam idiotam,puerumq́; inſtituendũ ſubijcere,omni prorſus curioſitate abiecta: ſic enim habet S. *Homil. 10. 1.Cor.3.* Chryſoſtomus: Vt,inquit, [ille, qui aliquid mali dedocetur, niſi totũ abijciat, & præparet animum, & purum reddat, vt in poſterum inſcribi poſſit, nihil profectò ſanum didicerit;ſic in hac exteriori ſapientia,niſi omnia abijcias,niſi mentem tuam purges,& æquo iure cum idiota te ipſum fidei præbeas, nihil ſanè generoſum intelliges.]Tentationes contra fidem Incipientibus initio ſolent eſſe moleſtæ. Sed ſi detegantur Patri ſpirituali,illico euaneſcũt. Aduerſus verò ſuperfluam curioſitatem habeat Proficiẽs in promptu hæc quaſi tela,quibus etiam inſtrui debent pro captu Incipientes.

Primũ telũ Primum ſit Salomonis præceptum: *Eccleſ. 3.* [Altiora te ne quæſieris, & fortiora te ne ſcrutatus fueris;ſed quæ præcepit tibi Deus, illa cogita ſemper, & in pluribus *Secundum.* operibus eius ne fueris curioſus.]Secundum ſit illud, quod ſeptuaginta interpre- *Iſaiæ 7.* tes legunt apud Iſaiam: [Niſi credideri- *Tertium.* tis, non intelligetis.] Tertium ex S.Gre- *Hom.26.in Euang.* gorio:[Fides non habet meritum,cui humana ratio præbet experimentum.] *Quartum.* Quartum S.Bernardi: Quid magis con- *Epiſt.190.* tra rationem, quàm ratione rationem conari tranſcendere? & quid magis contra fidem,quam credere nolle quidquid non poſſit ratione attingere?] *Quintum.* Quintum ex S.Baſilio: [In quocunque *In Pſ.110.* humanarũ artium exercitio, impoſſibile eſt primarũ propoſitionũ inquirere de- *Sextum.* monſtrationes.] Sextũ ex S.Auguſtino: *Lib. 21. de ciuit. Dei, cap. 7.* [In rebus miris, ſumma credendi ratio eſt omnipotẽtia Creatoris.]Itẽ:[Demus Deum aliquid poſſe,quod nos fateamur *Epiſt. 3.* inueſtigare nõ poſſe.]Et illud:[Tota ratio facti eſt potentia facientis.] Oſtendit etiã idem copioſè, quàm plurima in rebus naturalibus fieri, cernitq́; quotidie, quorum nulla ratio reddi poſſit,quæ tamen non,niſi temerè,negantur, quæ adeò ſint certa atque teſtata:quid igitur mirũ, ſi rerum diuinarum pleræque cauſæ incognitæ mortalibus ſint? legatur vigeſimus primus eius liber de Ciuitate Dei. *Initio per aliquot capita.*

Exempla etiam non exiguam vim habent aduerſus fidei tentationes curioſas; quale illud quod habent ſacræ litteræ de fide Abraham Patriarchæ,cùm iuſſus eſt mactare filium,per quem propagandam ſobolem,ad ſimilitudinem ſtellarum innumerabilium pollicitus erat Deus. *Geneſ. 22.*

Referũt etiã aliqui,cùm ad moribundũ S.Ludouicũ Francorũ regẽ, delatum eſſet ſanctiſſimũ Sacramẽtũ, quæreretq́; ex eo ſacerdos, de more, num crederet ibi eſſe filium Dei? reſpondiſſe, id apud ſe minus habere dubij, quàm ſi videret Chriſtũ in ea forma, qua aſcẽdit ĩ cælos.

Fidei ſecundus gradus continet fortitudinem eius,de qua S.Petrus:[Cui reſiſtite fortes in fide:]ſicut contrà, qui imbecillæ ſunt fidei, modicæ fidei arguuntur.Hęc duplici ratione acquiritur:prior eſt ſupra dicta exercitationis ratio, præſertim qua infringuntur tentationes.Poſterior eſt humilis oratio ad Deum, qua incrementum fidei ab eo poſtulatur, cũ illis,qui, in Euangelio idem precantur, cùm aiunt: [Adauge nobis fidem.] *Secundus gradus. 1.Pet.5. Luc.17.*

Porrò Deus duplici item modo fidẽ auget, & roborat, vel augendo ad vſum noſtrum, habitum infuſum fidei: vel eũ nouo dono locupletando:hoc autem eſt donum gratis datum, quod inter alia eiuſdem generis recẽſet Apoſtolus, cùm ait:[Alteri fides in eodem ſpiritu. Hæc enim fides,]ait Thomas, [eſt conſtantia quædam, & robur in credendo.] *1. Cor. 12. 2.2.q.5.articu.4.ad 5.*

Ad hunc gradum potiſſimùm ſpectat confeſſio fidei etiam cum vitæ diſcrimine,qua hominem teneri vult Dominus, cũ ait: [Qui cõfitebitur me corã hominibus,cõfitebor & ego eũ corã Patre meo.] *Matth.10. Rom.10.* Et Apoſtolus:[Ore confeſſio fit ad ſalutẽ.]Ad quæ omnia benigniſſimus Saluator noſter Chriſtus prouidẽtiſſimè inſtituit Sacramẽtũ Cõfirmationis; quo homini, per merita ipſius cõfert animi robur ingẽs ad eas tẽpeſtates, quæ cõtra fidẽ cõmoueri poſſunt

Digitized by Google

poſſunt ſuſtinendas & propulſandas, & ad ea omnia officia præſtanda, quæ fide percipiuntur: atque ad hunc gradũ pertinent illuſtriſſima,& propè infinita Martyrum exempla.

Tertius gradus. *Hebr. 10.* *Philip. 1.* Tertius gradus fidei eſt alacritas,vt dictum eſt,quam fortaſſis Apoſtolus appellat plenitudinem fidei. Certè Philippẽſibus ita ſcribit:[Manebo,& permanebo, ad profectum veſtrum,& gaudiũ fidei.] Alacritatis huius effectus ille eſt, quem *Hebr. 10.* idem Apoſtolus commemorat Hebræis, cùm ſic ait:[Vinctus compaſſi eſtis,& rapinam bonorum veſtrorũ cum gaudio ſuſcepiſtis,cognoſcentes] per fidẽ nempe[vos habere meliorem, & manentem *Ibidem.* ſubſtantiam.] Ad eandem igitur, ſuo modo,pertinent actiones omnes heroicæ,quæ ob bona inuiſibilia ab hominibus exercentur:præſertim autem,mundi contemptus,& humanarum diuitiarum, ac rerum omnium perfecta abdicatio: ſi quidem ita ſcribit de Moyſe Apoſtolus: *Ibidem.* [Fide reliquit Aegyptum, non veritus animoſitatem regis, inuiſibilem enim tanquam videns ſuſtinuit.]Et paulò ante:[Moyſes grandis factus negauit ſe eſſe filium filiæ Pharaonis, magis eligens affligi cum populo Dei,quàm temporalis peccati habere iucunditatem: maiores diuitias æſtimans theſauro Aegyptiorum, improperium Chriſti: aſpiciebat enim in remunerationem.]

Ad hunc gradum peruenitur eadem via,qua ad ſuperiorem, exercitatione nimirum & oratione,maximè verò oratione: quia hæc alacritas plerunque eſt fructus Spiritus ſancti, numeratus ab eodẽ Apoſtolo inter duodecim illos,quos ponit in epiſtola ad Galatas,& appellat [fi- *Galat. 5.* *2.2.q.5.ar. 4. ad 3.* dem,delectationem,] inquit S. Thomas, [quam ex fidei certitudine percipit fidelis,]oppoſitam illi carnis operi, quæ ſectæ nominantur:quæ mirum in modum ſecant & lacerant animos hominũ ſchiſmaticorum & hæreticorum.

Signum fidei perfectæ ponitur à S. Hieronymo in dialogo aduerſus Luciferianos,feruor operis,& puritas intentionis:[Ad orationem aſſiſto; non orarem, ſi non crederem: ſed ſi verè crederem, illud cor,quo Deus videtur,mundarem, manibus tunderem pectus,genas lachrymis rigarem,corpore inhorreſcerem, ore pallerem, iacerem ad Domini mei pedes, eoſque fletu perfunderem, crine tergerem.] Et paulò pòſt: [Conueniat vnuſquiſque cor ſuum, & in omni vita inueniet, quàm rarum ſit, fidelem animam inueniri,vt nihil ob gloriæ cupiditatem, nihil ob rumuſculos hominum faciat. Difficile eſt Deo tantum iudice eſſe contentum.

De Spe.

CAPVT V.

ALTERA Theologica virtus Spes eſt, quæ ꝓpterea de Deo eſt,& æternæ vitæ bonis, quæ Deus pollicetur ſperantibus in ſe: conuenit cum fide, quia de iis eſt, quæ non videntur: [Spes autem,] ait Apoſtolus, *Rom. 8.* [quæ videtur,non eſt ſpes:nam quod videt quis,quid ſperat? Si autem,quod nõ videmus,ſperamus,per patientiam expectamus.] Differt verò, quia vt ſcribit S. Auguſtinus:[Fides eſt malarum rerum, *In Enchir.* & bonarum,quia bona creduntur,& *c. 8.* mala. Eſt etiam fides & præteritarum rerum,& præſentium,& futurarum.Itẽ fides & ſuarum rerum eſt, & alienarum. Spes autem non niſi bonarum rerum eſt, nec niſi futurarum, & ad eum pertinentium,qui earum ſpem gerere perhibetur.]

Præcipua ſpei laus, qua virtutibus etiã alijs antecellit, eſt, eſſe beatitudinẽ vitæ mortalis, ſi qua hic beatitudo eſſe poteſt: quã ſi cognouiſſent Philoſophi, nõ tàm diu fruſtrà laboraſſent in inueſtigando ſummo hominis bono. Legatur *Lib. 19. de* S. Auguſtinus,qui poſt quàm non minus *ciuita. Dei,* acutè quàm copioſè, errores eorũ coar- *cap. 4.* guiſſet,cõcludit his verbis: [Vita igitur quæ illorũ tam magnorũ, tamq; grauiũ malorũ aut premitur oneribus,aut ſubiacet caſibus,nullo modo beata diceretur, ſi homines, qui hoc dicunt, ſicut victi malis ingraueſcentibus, dum ſibi ingerunt mortem, cedunt infelicitati, ita victi certis rationibus,cùm quærunt beatã vitã,dignarẽtur cedere veritati,& nõ ſibi putarent in iſta mortalitate, fine ſummi eſſe boni gaudendum; vbi virtutes ipſę,quibus hic certè nihil melius atque

vtilius

Digitized by Google

vtilius in homine reperitur, quátò maiora ſunt adiutoria contra vim periculorum, laborum, dolorum, tantò ſunt fideliora teſtimonia miſeriarum. Si enim veræ virtutes ſunt, quæ niſi in eis, quibus vera ineſt pietas, eſſe non poſſunt, nõ ſe profitentur hoc poſſe, vt nullas miſerias patiantur homines, in quibus ſunt, neq; enim mendaces ſunt veræ virtutes, vt hoc profiteantur, ſed vt vita humana, quæ tot, & tantis huius ſæculi malis eſſe cogitur miſera, ſpe futuri ſæculi ſit beata, ſicut & ſalua: quomodo enim beata eſt, quæ nondum ſalua eſt? vnde & Apoſtolus Paulus, non de hominibus imprudentibus, impatientibus, intemperantibus, & iniquis; ſed de ijs, qui ſecundùm veram pietatem viuerent, & ideò virtutes, quas haberent, veras haberent, ait, ſpe ſalui facti ſumus. Spes autem, quę videtur, non eſt ſpes: ſicut ergo ſpe ſalui, ita ſpe beati facti ſumus; et ſicut ſalutem, ita beatitudinem non iam tenemus præſentem, ſed expectamus futurã; & hoc per patientiam, quia in malis ſumus, quæ patienter tolerare debemus, donec ad illa veniamus bona, vbi omnia erũt, quibus ineffabiliter delectemur, nihil erit autẽ, quod iam tolerare debeamus: talis ſalus, quæ in futuro erit ſęculo, ipſa erit etiam finalis beatitudo.]

Spes duplex eſt, & ipſa ſicut fides; informis, ſine Dei gratia & charitate, qualẽ habet peccator: & eadẽ Dei gratia & charitate formata, qualis eſt in viris probis, & præſertim in proficientibus.

Primus gradus. Primus gradus ſpei eſt propoſitum firmum ſperandi ea, quæ ſub ſpem cadunt, quæ paulò pòſt numerabuntur: quo autẽ modo ad primum hunc gradum aſcendatur, docet S. Bernardus his verbis: [Septem ego in me video miſericordias Domini. Prima eſt, quod à multis peccatis adhuc in ſęculo poſitum cuſtodiuit: quis enim non videat, quod ſicut in multis cecidiſſe, ſic & in alia poteram cecidiſſe peccata, niſi omnipotentis pietas conſeruaſſet; & hæc quãta dignatio pietatis, quod ingratum, & paruipendentem ſic gratia conſeruabat, quod in multis contrariũ, & contemnentẽ nihilominus ab alijs benigniſſimè protegebat? At ſecunda miſeratio tua ſuper me, Domine, quonã poterit explicari ſermone? quàm benigna, quàm liberalis, quàm gratuita fuerit? ego peccabam, & tu diſſimulabas, non continebam à ſceleribus, & tu à verberibus abſtinebas, prolongabam ego multo tempore iniquitatem meam, & tu Domine pietatem tuam. Sed quid prodeſſet expectatio, niſi ſequeretur pœnitudo? cumulus eſſet damnationis, dicente Domino; hæc feciſti & tacui. Tertia proinde miſeratio fuit, quod viſitauit cor meum & immutauit, vt amara fierent, quæ malè dulcia prius erant: qui lætabar cùm malè facerem, & exultabam in rebus peſſimis, inciperem demùm recogitare ei annos meos, in amaritudine animæ meæ, & nunc Domine commouiſti terram cordis mei, & conturbaſti eam; ſana contritiones eius, quia commota eſt: multi enim pœnitentia ducti ſunt, ſed infructuoſa; quoniam pœnitentia eorum reprobata eſt, ſicut & prior culpa. Itaq; & hæc miſeratio quarta fuit; quod pœnitentem miſericorditer ſuſcepiſti, vt in eorum numero inuenirer, de quibus Pſalmiſta: Beati, inquit, quorum remiſſæ ſunt iniquitates. Sequitur miſericordia quinta, per quam mihi continendi deinceps, & emendatius uiuendi præſtitiſti uirtutem, ne recidiuam paterer, & eſſet nouiſſimus error peior priore: omnino enim manifeſtè tuæ eſt, Domine Deus, & non humanæ virtutis, ſuſceptum ſemel peccati iugum à ceruicibus excutere; quoniam omnis, qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati, nec eſt liberari niſi in manu forti. Iam verò poſt quam in his quinq; miſerationibus, à malo liberaueris, vt fiat quod ſcriptum eſt, declina à malo, & fac bonum, in duabus alijs bona largiris; hæ duæ ſunt, gratia promerendi, qua uidelicet munus bonæ conuerſationis indulges; & ſpes obtinẽdi qua donas homini indigno, & peccatori de tua toties experta bonitate vſq; ad cæleſtia ſperanda præſumere.] Hæc ſanctus Bernardus, ex quibus intelligimus, quàm multa ſint, quæ verę ſpei actũ primũ antecedũt, & quibus adminiculis ad eum in nobis excitandum, opus ſit.

Ad primum hoc propoſitum omnes iſtæ ſpes, ſiue ſpei actiones ſpectant. Prima actio eſt ſpes beatitudinis æternæ. Secunda actio eſt ſpes eorum omniũ, quæ nobis neceſſaria, & vtilia ſunt ad beatiſſimam

De Euang. 7. panum, Ser. 2.

Prima misericordia Domini.

Secundo.

Pſal. 49.

Tertia.

Quarta.

Pſal. 31.

Quinta.

Pſalm. 36.

Sexta et Septima.

Prima actio.

tiſſimam illam felicitatem obtinendam, qualia ſunt Dei gratia, ſupernaturalia auxilia, & merita. *Tertia.* Tertia actio eſt firma opinio prædeſtinationis, & electionis diuinæ, qua dominus miſericordia ſua infinita elegit nos in Chriſto, vt eſſemus ſancti, & immaculati, ac demùm æternæ ſalutis in conſpectu eius partici-pes. *Quarta.* Quarta actio firma item animi conceptio, hæc omnia per Chriſtum Saluatorem noſtrum à Deo in nobis fieri: ſi quidem vt ait Apoſtolus: *Epheſ. 1.* [Prædeſtinauit *2. Timot. 1.* nos in adoptionem filiorum per Ieſum Chriſtum in ipſum, ſecundùm propoſitum voluntatis ſuæ] Et alibi: [Qui liberauit, & vocauit vocatione ſua ſancta, nō ſecundùm opera noſtra; ſed ſecundùm propoſitum ſuum, & gratiam, quæ data eſt nobis in Chriſto Ieſu ante tempora ſecularia; manifeſtata eſt autem nūc per illuminationem Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti:] *Coloſſ. 1.* qui propterea ab eodē dicitur: *1. Timot. 1.* [Chriſtus in nobis ſpes gloriæ,] & abſolutè [ſpes noſtra,] &, [in quo habemus fiduciam, & acceſſum in confidentia per fidem eius.]

Aduerſus deſperationis ſpiritum, ſic pugnandum eſt. *Primò.* Primò replicandæ ſunt diligenter ſeptem miſericordiæ Dei, quas retulimus paulò antè ex S. Bernardo: nam qui tam multa, tam magna beneficia contulit in homines inimicos & rebelles, quē ſperare debemus fore, erga *Secundò.* ſeruos, amicos, filios? Deinde abijcienda eſt, ſtatim ac incurrit in animum omnis ſuſpicio, aut inanis metus, quod non ſimus prædeſtinati, aut electi: eſt enim huiuſmodi cogitatio, vt plurimum, pernicioſa, & à Diabolo inijci ſolita: res enim hæc hominibus occultiſſima eſt, & ſoli Deo cognita, ideò, vt nobis interim nulla alia incumbat cura, quàm rectè viuendi, & agendi. Certum eſt, Deū non irridere nos, ac ideò non vocaſſe nos vocatione ſua ſancta ad perniciem; ſed ad ſalutem hortatur ipſe, præcipit vt præceptis eius obtemperemus, pollicetur bonis actionibus præmium ſempiternum, hoc eſt, ſe ipſum: quis auſit ſuſpicari Deum aliter velle, aut decernere, *Tertiò.* quàm prædicet, aut iubeat? Quæramus, petamus gratiam, & vitam æternam: nā quę iam à Deo accepimus, ad ea, quæ ad huc expectamus poſtulāda, donata ſunt: [Quamuis enim,] inquit S. Ambroſius, *Lib. 2. de vocatione gentiū, c. 2.* [omnia bona dona ſint Dei, à Deo tamē quædam etiam non petita tribuuntur, vt per ipſa, quæ accepta ſunt, ea, quæ non-*Eccleſ. 2.* dum ſunt donata quærantur. Denique *Pſal. 30.* nemo ſperauit in Deo, & confuſus eſt. In te Domine ſperaui, non confundar in æternum.]

Secundus ſpei gradus eſt fortitudo *1. Theſſa. 5.* ſpei, quæ idcirco ab Apoſtolo compara-*2. Corint. 1.* tur galeæ, & alibi nominatur [anchora *Hebr. 6.* tuta, & firma:] de quo robore, ſi nulque *Sermone 3. de 7. panibus.* de rationibus, quibus homo id poſſit adipiſci, ſic ſcribit S. Bernardus: [Tria ſunt, quæ ſic roborant, & cōfirmant cor meū, vt nulla me penuria meritorum, nulla confideratio propriæ vilitatis, nulla æſtimatio cœleſtis beatitudinis ab altitudine ſpei deijcere poſſit in ea firmiter radicatum. Tria igitur conſidero, in quibus tota ſpes mea conſiſtit, charitatem adoptionis, veritatem promiſſionis, poteſtatem redditionis: murmuret iam, quātum voluerit inſipiens cogitatio mea dicēs: quis enim es? aut quanta eſt gloria illa, quibuſve meritis obtinere ſperas hanc? & ego fiducialiter reſpondebo, ſcio cui credidi, & certus ſum, quia in charitate nimia adoptauit me; quia verax in promiſſione, quia potens in exhibitione; licet enim ei facere quod voluerit: hic eſt funiculus triplex, qui difficile rumpitur; quem nobis à patria noſtra in hunc carcerem vſque demiſſum, firmiter obſecro teneamus, vt ipſe nos ſubleuet, ipſe nos trahat, & pertrahat vſq; ad conſpectum magni Dei.] Denique occurrendū deſperationi, vti ſupra dicebamus adiunctis ijs quæ 2. lib. dicta ſunt contra puſillanimitatem.

Tertius gradus eſt alacritas, de qua S. *Tertius gradus.* Paulus: [Deus autē ſpei repleat vos omni gaudio in credendo, vt abundetis in ſpe, *Rom. 15.* & virtute Spiritus ſancti:] hac perfuſus dicebat Dauid: [Quoniam tu es Domi-*Pſal. 90.* ne ſpes mea:] in quæ verba idem S. Ber-*Serm. 9. in Pſal. Qui habitat.* nardus, qui poſt multa ſic: Saluabit eos: quare? quibus meritis? audi, quid ſequitur, quia ſperauerunt in eo: dulcis cauſa, *Pſal. 36.* attamen efficax, attamen irrefragabilis. De quacunq; tribulatione clamauerint ad me, exaudiam eos. Ecce numera tribulationes, ſecundùm multitudinē earū conſolationes eius lætificabūt animā

tuam,

Digitized by Google

tuam, dummodo ad alium non conuertaris, dummodo clames ad eum, dummodo ſperes in eũ, nec humile aliquod vel terrenum, ſed altiſſimum ponas refugium tuum.]

Ego verò opinor, quemadmodum fides, vt diximus, efficit actiones illas heroicas, quibus propter Dei gloriam homo ſe ipſum, reſq; humanas omnes animosè, fortiterque contemnit, ſic ſpem maximè iuuare proficientem ad perſeuerandum conſtantiſſimè in eodem ſuſcepto propoſito vſque ad finem.

De Charitate erga Deum.

CAPVT VI.

CHaritas, tertia Theologica virtus eſt, maior reliquarũ, vt ait Apoſtolus: nam Deus, quem fides cognoſcendum nobis proponit in ænigmate; & ſpes deſiderandum, vt ſummum noſtrum bonum, charitas affert, & dat amandum, vt ſummum bonum per ſe & in ſe ipſo: quare mandatum de ea dicitur à Domino [primum

Matth. 22. & maximum:] & ipſa à S. Auguſtino *Ser. 53. de tempore.* appellatur [arx virtutum;] ab Apoſtolo verò [plenitudo legis, & vinculum perfectionis. *Rom. 13. Coloſſ. 3.* Sed egregiè S. Proſper eius vim, proprietates, & effectus deſcribit *Lib. 3. de vita contemplatiua, capitu. 13.* in hunc modum: [Charitas, inquit, eſt recta, vt mihi videtur, voluntas ab omnibus terrenis, ac præſentibus prorſus auerſa, iuncta Deo inſeparabiliter & vnita; igne quodã ſancti Spiritus, à quo eſt, & ad quem refertur, incenſa; inquinamenti omnis extranea, corrumpi neſcia, nulli vitio mutabilitatis obnoxia, ſupra omnia quæ carnaliter diliguntur excelſa, affectionum omnium potentiſſima, diuinæ contemplationis auida, in omnibus ſemper inuicta, ſumma actionum bonarum, ſalus morum, finis cœleſtium præceptorum, mors criminum, vita virtutum, virtus pugnantium, palma victorum, anima ſanctarum mentium, cauſa meritorum bonorum, præmium perfectorum; in peccatis ſuis mortuos ſuſcitat, languentes ſanat, perditos inſtaurat, ſpem deſperatis inſpirat, pacificas mentes inhabitat, fructuoſa in pœnitentibus, læta in proficientibus, glorioſa in perſeuerantibus, victorioſa in martyribus, operoſa in omnibus fidelibus; quam fides concipit, ad quam ſpes currit, cui profectus omnium ſeruit, ex qua quicquid eſt boni operis viuit, ſub qua obedientia creſcit, per quam patientia vincit, propter quam carnalia blandimenta deuotio religioſa contemnit, ſine qua nullus Deo placuit, cum qua nec potuit aliquis peccare, nec poterit.] Hæc Proſper.

Adde his fide Chriſtianos eſſe nos, bonos autem, hoc eſt, Dei amicos, gratia & charitate: [Cùm enim quæritur, inquit S. Auguſtinus, vtrum quiſque ſit homo bonus, non quæritur quid credat, aut ſperet, ſed quid amet. *Enchir. ad Laurẽt. cap. 117.* Et alibi idem docet: Nihil eſſe iſto Dei dono excellentius. *Lib. 15. de Trin. c. 18.*

Duplex eſt charitatis ratio, prior qua *1.* Deus diligitur, ſuper omnia amabilia, *Deut. 6.* etiam plus quàm nos ipſi; de qua præcipitur, *Matth. 22.* [Diliges Dominum Deum tuum *2.* ex toto corde tuo, ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua:] poſterior, qua diligitur proximus ſicut nos ipſi: ſic enim iubetur: [Diliges proximum ſicut te ipſum: vtramque complexus eſt Sanctus Auguſtinus vna definitione. *Lib. 3. de doctrina Chriſt. cap. 10.* Charitatem, inquit, voco, motum animi ad fruendum Deo propter ipſum, & ſe atque proximo propter Deum:] nunc de priore tantum loquimur.

Primus gradus. Primus gradus amandi Deum, eſt propoſitum amandi; cui coniunctus eſt ipſemet amor: *Prima actio.* prima actio huius gradus eſt, amare Deum quidem, ſed propter beneficia accepta, vel ſperata. *Pſalm. 17.* [Diligam te Domine, inquit Dauid, fortitudo mea, Dominus firmamentum meum, & refugium meum, & liberator meus.] Ad hanc actionem quomodo perueniat homo, docuit Sanctus Bernardus: *De diligendo Deum.* [Qui carnales ſumus, & de carnis concupiſcentia naſcimur, neceſſe eſt vt cupiditas noſtra vel amor noſter à carne incipiat: quæ ſi recto ordine dirigitur, quibuſdam ſuis gradibus duce gratia proficiens, ſpiritu tandem cõſummabitur; quia non prius quod ſpirituale, ſed quod animale; deinde quod ſpirituale; & pri⁹ neceſſe eſt portemus imaginẽ

 terreſtris,

terreſtris, deinde cœleſtis. Imprimis ergo diligit ſeipſum homo propter ſe; caro quippe eſt, & nihil ſapere valet præter ſe, cumq; ſe videt per ſe non poſſe ſubſiſtere, Deum, quaſi neceſſarium, incipit per fidem inquirere, atque diligere; diligit itaq; in ſecundo gradu Deum, ſed propter ſe, non propter Deum.]

Secunda actio. Secunda actio eſt amare Deum propter ſeipſum, & hæc ſuperiore eſt longè perfectior: ſic habet ſanctus Auguſtinus: *Homil. 38. lib. 50. homil.* [Amicitiæ amor, inquit, debet eſſe gratuitus: non enim propterea debes habere amicũ, vel amare, vt aliquid tibi præſtet: ſi propterea illum amas, vt præſtet tibi vel pecuniam, vel aliquod commodum temporale, non illum amas, ſed illud, quod præſtat: amicus gratis amandus eſt propter ſeſe, non propter aliud. Si hominem te hortatur amicitiæ regula, vt gratis diligas; quàm gratis amandus eſt Deus, qui iubet, vt hominem diligas? nihil delectabilius Deo: nam in homine ſunt, quæ offendant, per amicitiam tamen cogis te, vt etiam illa, quæ offendunt, in homine toleres propter amicitiam. Si ergo non debes propter quędam tolerãda diſſoluere amicitiam; Dei amicitia quibus rebus debet cogi vt diſſoluatur à te? *Ibidem.* S. autem Bernardus tradit modum, quo ad poſteriorem hãc actionem peruenitur:] Cùm Deum cęperit homo occaſione propriæ neceſſitatis colere, & frequentare cogitando, legendo, orando, obediendo, quadam huiuſcemodi familiaritate, paulatim ſenſimque Deus innoteſcit, conſequenter, & dulceſcit, & ſic guſtato, quàm ſuauis eſt Dominus, tranſit ad illum gradũ, vt diligat Deum, non iam propter ſe, ſed propter ipſum: ſanè in hoc gradu diu ſtatur. *Ibidem.* Addit verò S. Auguſt. Sed dicturus es mihi, non Deũ video, quomodo ſum amaturus, quem non video. Modo oſtendo, ecce amas amicum gratis. Sed fortè homo ſenex eſt amicus iſte tuus. Quid amas in ſene; incuruum corpus, album caput, rugas in fronte, contractam maxillam? Corpus, quod vides, non amas, quia deforme eſt, vnde vides, quod amas? reſponſurus es te amare, quia homo eſt fidelis; ergo fidem amas: quibus oculis videtur fides, ipſis oculis videtur Deus.] Ex quibus intelligimus cognitionem Dei viam ſternere ad amorem Dei; cognoſci autem Deum cogitando, orando, legendo, obediendo.

Tertia actio. Tertia actio charitatis in Deum eſt, imperare officia & actus omnium aliarum virtutum, efficereq; vt exerceantur propter Deũ ſolum: eſt enim charitas, arx & regina virtutum. Hęc autem actio ſi rectè obeatur, gratiſſima Deo eſt, & homini vtiliſſima, quippe quæ totũ hominem Deo dedicat, & cõplet innumeris magniſque meritis bonorũ operum.

Secundus gradus. Secundus charitatis gradus eſt fortitudo, quę ſanè par eſt dignitati eius, hoc eſt, maxima. *In Pſ. 47.* Audiatur S. Auguſtinus, & Scriptura ſacra: [Intellige, inquit, vim charitatis: ipſa eſt virtus, quam nemo vincit: *Cantic. 8.* huius ignem nulli fluctus ſæculi, nulla flumina tentationis extinguũt: de hac dictum eſt, Valida eſt vt mors, dilectio. Quomodo enim mors quando venit, reſiſti ei non poteſt, quibuslibet artibus, quibuslibet medicamentis occurras, violentiam mortis vitare non potes, quia mortalis natus es; ſic contra violentiam charitatis mundus nihil poteſt; à contrario enim ſimilitudo data eſt de morte, quomodo enim mors ad auferendũ violentiſſima eſt, ſic charitas violentiſſima eſt ad ſaluandum.]

Ad hunc gradum maximè ſpectat nobiliſſima omnium actionũ, quæ propter Deum obiri poſſunt ab homine mortali, nempe martyrium, de quo Dominus dixit: *Ioan. 15.* [Maiorem dilectionem nemo habet, quàm vt animam ſuã ponat quis pro amicis ſuis:] & qua proximè Chriſtum imitamur, qui poſtquam de ſua morte, & paſſione locutus eſſet, addidit: *Ioan. 12.* [Qui mihi miniſtrat, me ſequatur. Et: Qui perdiderit animam ſuam, inueniet eã.] nec martyrium ſolum, ſed etiam ſpiritualis mors, qua homo moritur mũdo, vt Chriſto viuat in perfectionis ſtatu. Ob id pergit S. Auguſtinus: *Ibidem.* [Per charitatem multi mortui ſunt ſæculo, vt viuerent Deo: hac charitate accenſi martyres, non ſimulati, non vana gloria ventilati, ſed tales, quos verè Chriſti charitas pduceret ad paſſionẽ.] Legãtur quæ ſequũtur.

Tertius gradus. Tertius gradus eſt alacritas: copulatur enim ab Apoſtolo charitas gaudio, & prædicatur ab eodem gaudens, immo ipſemet de ſe teſtatur: *Galat. 5.* [Gaudeo in paſſionibus,]

1. Cor. 13. nibus,] ſine dubio Dei amore toleratis: propter quę etiam [ibant Apoſtoli gaudentes à conſpectu concilij, quoniam digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati:] & martyres in tormentis lætitia ſũma, & inexplicabili perfuſi, ſe nunquam lautius affirmabant epulatos eſſe: quod etiam accidit illis, qui genus vitæ humile, & abiectum propter Chriſtum deligentes, poſt habuerũt omnia mundi gaudia deliciaſque, [omnia vt ſtercora arbitrantes, vt Chriſtum lucri facerent.]

Coloſſ. 1.

Actor. 5.

Philip. 3.

De charitate erga proximum.

CAPVT VII.

Eadem eſt Theologica virtus, qua Deus, & qua proximus diligitur propter Deum: vtriuſque enim amoris Deus vnus ratio eſt & cauſa. Hæc proprijs laudibus laudatur ab Apoſtolo, cùm ait: [Si linguis hominum loquar, & Angelorum; charitatem autem non habeam, factus ſum velut æs ſonãs, aut cymbalum tinniens, & ſi habuero Prophetiam, & nouerim myſteria omnia, & omnem ſciẽtiam, & ſi habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatẽ autẽ non habeam, nihil ſum: & ſi diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & ſi tradidero corpus meũ, ita vt ardeã, charitatẽ aũt non habuero, nihil mihi põt. Charitas patiẽs eſt, benigna eſt. Charitas nõ æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non eſt ambitioſa, nõ quærit quæ ſua ſunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet ſuper iniquitate, congaudet autem veritati: omnia ſuffert, omnia credit, omnia ſperat, omnia ſuſtinet. Non æmulatur, idem eſt ac non inuidet, non agit perperam, ac non eſt procax, nõ eſt ambitioſa,] vertunt alij, non agit inhoneſtè, vel non eſt faſtidioſa, id eſt, nihil ſibi in decorum putat, quantumlibet vile officium, modò proſit.

1. Cor. 13.

De charitatis ordine ſcriptũ eſt: [Ordinauit in me charitatem. Qua de re ſic S. Proſper: Iſte, inquit, nobis dilectionis ordo ſeruandus eſt, vt ſicut ordinata charitas poſcit, Deum principaliter diligamus, & propter ipſũ in ipſo ea, quæ diligenda ſunt, tantum, quãtum ipſe præcepit, diligamus: ipſe enim præcipit, vt corpora noſtra propter nos, proximũ, ſicut nos, & ipſũ plus diligere quàm nos debeamus: Ita ſanè vt eis, quos nobis coniunctiores familiaritas facit, ſi eos fama non reprobat, & vita commendat, nos amplius impendamus, omnium profectus noſtros eſſe credamus, & de aliorum peccatis, tanquam de noſtris miſericorditer lugeamus.]

Cantic. 2.

Lib. 3. de vita contemplat. ca. 15.

Primus gradus charitatis erga proximum eſt, propoſitum firmum diligendi gratis & propter Deum proximos omnes: gratis, inquam, quia vt ait S. Bern. [Licet vera charitas vacua eſſe non poſſit, nõ eſt tamen mercenaria:] & indigna res eſt charitati alium finem, quàm Deũ conſtituere: hæc autem dilectio, qualis ſit, indicat S. Proſper: [Secundùm nos, inquit, proximos omnes diligimus, quã do ad mores bonos, & ad æternã vitam conſequendam, ſicut nobis, ſaluti eorum conſulimus, quando nos in eorum peccatis, ac periculis cogitamus, & ſicut nobis ſubueniri optamus, ita eis pro viribus ſubuenimus, aut ſi facultas defuerit, voluntatem ſubueniendi tenemus.

Prim⁹ gradus charitatis.

Lib. de diligendo Deo.

Ibidem.

Prima charitatis actio eſt, amando nõ aliud, quàm proximi bonum propter Deum quærere: [Nam charitas, inquit Apoſtolus, non quærit, quæ ſua ſunt. Et alibi præcipit: Nemo quod ſuũ eſt quærat, ſed quod alterius.] Quæ pertinẽt ad auertendum amorem proprium, qui ſe ſe facillimè ingerit in huiuſmodi actiones, & efficit charitatis amicitiam non gratuitam, ſed mercenariam.]

Prima actio.

1. Cor. 13.

1. Cor. 10.

Secunda actio eſt amare proximi ſpirituale bonum, ad quam ſpectant omnia miſericordiæ ſpiritualia opera, de quibus Apoſtolus: [Eſtote inuicẽ benigni, miſericordes, donantes inuicem ſicut Deus in Chriſto donauit vobis, & corripite inquietos, cõſolamini puſillanimes, ſuſcipite infirmos, patiẽtes eſtote ad oẽs.]

Secunda actio.

Epheſ. 4.

1. Theſſ. 5.

Tertia actio eſt, opitulari proximo in ijs omnibus, quæ ad eius reliqua bona pertinent, ſiue corporis, ſiue externa bona ſint: & huc referenda ſunt omnia miſericordiæ opera, quæ corporalia nominamus. [Filioli mei, inquit S. Ioannes, non diligamus verbo, neque lingua; ſed opere, & veritate.]

Tertia actio.

1. Ioan. 3.

M 2 Quarta

Quarta actio. Rom. 15. Quarta actio eſt ędificatio ſpiritualis. [Vnuſquiſq;, inquit S. Paulus, proximo ſuo placeat in bonum, ad ædificationẽ.]

Secundus gradus. Secundus gradus eſt fortiter conſtanterq; proximum diligere: ad quem gradum pertinẽt Apoſtoli verba [Charitas omnia ſuffert, animo videlicet, & omnia ſuſtinet, etiã corpore, ſi opus ſit: & quãuis ad primum etiam gradũ ſpectet dilectio inimicorũ; maximè propria tamen eſt huius ſecundi, qui facit vt homo vim ſibi afferat aduerſus tentationes odij & vindictæ, ſi quæ inſurgunt nobis in eos, qui nos perſequũtur, aut iniurias nobis damnaque afferunt, hinc eſt, quod S. Auguſtino auctore: *Ser. 25. de verbis Domini.* Charitas ol: o comparatur in Euangelio decem virginum: eſt enim illa via ſupereminentior, quam nominat Apoſtolus, *1. Cor. 12.* omnibus enim, inquit, humoribus oleum ſupereminet. Mitte aquã, & ſuperinfunde oleum, ſupereminet oleum. Mitte oleum, ſuperinfunde aquam, oleum ſupereminet. Si ordinẽ ſeruaueris, vincit, ſi ordinem mutaueris, vincit. Charitas nunquam cadit. Ratio autem diligẽdi inimicum explicatur ab eodem S. Auguſtino: *Ser. 50. de tempore.* Sic, inquit, diligendus eſt inimicus, non in quantum inimicus, ſed in quantum homo eſt; vt ei hoc velis prouenire, quod tibi, id eſt, vt ad regnũ correctus reuocatuſq; perueniat.

Huius actus eſt tolerantia imbecillitatum erratorumque proximi noſtri [*Rom. 15.* Debemus enim, inquit S. Paulus, nos firmiores imbecillitatem infirmorum ſuſtinere, & non nobis placere. Et: *Galat. 6.* Alter alterius onera portate, & ſic adimplebitis legem Chriſti.]

Tertius gradus. Tertius gradus eſt, charitas erga proximum iuncta gaudio, prout etiam coniungitur ab Apoſtolo, *Galat. 5.* cùm numerat fructus ſpiritus dicẽs: [Charitas, gaudium, pax,] ac ſi charitatem perfectam conſequatur illico gaudium. Certè idem valde vult, vt charitatem exerceamus alacriter: *Rom. 12.* [Qui miſeretur, inquit, in hilaritate. Et alibi: *2. Cor. 9.* Non ex triſtitia, hilarem enim datorem diligit Deus.]

Indicium vtriuſque charitatis, eſt in primis zelus animarum.

De zelo animarum.

CAPVT VIII.

Zelus, effectus amoris eſt,] vt ſcribit Sanctus Auguſtinus. *In Pſ. 118. Conc. 18.* Quare cùm charitas ſit amor, & amicitia quædam excellens, ex ea etiam exiſtet zelus: & quia duplex eſt charitas, erga proximum vna, altera erga Deum, duplex etiã zelus eſt: alter, quo bonum proximi procuratur, & eiuſdem malum auertitur: alter, quo Dei gloria quæritur, & repellitur id, quod contra dignitatem eius eſt. Qua de re ſic Sanctus Thomas: [Amor, inquit, amicitiæ quærit bonum amici, *1. 2. q. 28. art. 4.* vnde quando eſt intenſus, facit hominem moueri contra omne illud, quod repugnat bono amici, & ſecũdùm hoc, aliquis dicitur zelare pro amico, quando ſi qua dicuntur, vel fiunt contra bonum amici, homo repellere ſtudet: & per hũc etiam modum aliquis dicitur zelare pro Deo, quando ea, quæ ſunt contra honorem, vel voluntatem Dei, repellere ſecundum poſſe conatur, ſecundùm illud: Zelatus ſum pro Domino exercituum. *3. Reg. 19.*]

Proficiens vtroq; zelo munitum pectus gerere debet: eo tàmen maximè, quo incẽdi ſolent veri Dei amatores ad omni ſtudio procurãdam ſalutẽ animarum, tanquam Deo ſummè gratã, præſertim ſi id vitæ ab eo inſtitutæ conſentaneum ſit: ad quam rem proderit legiſſe, quæ ſcribit S. Chryſoſtom. *Hom 3. in Geneſ.* Nihil, inquit, ita gratum eſt Deo, & ita curę, vt animarum ſalus, ſicut clamat Paulus dicẽs, qui vult oẽs homines ſaluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire: *1. Tim. 2.* & iterum Deus ipſe ait, *Ezech. 18.* nolo mortem peccatoris, ſed vt cõuertatur, & viuat: & propter hoc etiã creaturam hãc omnem producit, & nos formauit, non vt pereamus, neq; vt ſupplicijs nos torqueat, ſed vt ſaluet, & ab errore liberatis regno frui nobis concedat: talem igitur habentes Dominum, tàm miſericordem, tàm benignum, tàm manſuetum, tum noſtræ, tum fratrum noſtrorum curam geramus: nam & hoc noſtræ ſalutis argumentum erit, & occaſio, ſi non ſolùm pro nobis ipſis ſolliciti; ſed & proximo vtiles fuerimus, ipsũ ad

viam

viam veritatis manu ducentes: & vt ſciatis, quantum bonum ſit, cum ſalute noſtra, & alios lucrari, audi Prophetam ex perſona Dei dicẽtem, qui educit precioſum à vili, quaſi os meũ erit. *Hiere. 15.* Quid hoc? Qui ab errore ad veritatẽ, ait, manu duxerit, vel à peccato ad virtutẽ proximũ induxerit, pro virili humano, me imitatur: etenim ipſe cùm Deus ſit, propter nihil aliud noſtram induit carnem, & omnia alia humana ſuſtinuit, & crucem quoq; ſuſcepit, niſi vt nos peccato obnoxios à maledicto liberaret, & hoc quoque Paulus clamat dicens; *Galat. 3.* Chriſtus nos redemit à maledicto legis, factus pro nobis maledictum. Si igitur ipſe, qui Deus eſt ineffabilis eſſentiæ, ob miſericordiã ineffabilem hæc omnia propter nos, & ſalutem noſtram ſuſcepit; cur nõ & nos erga fratres iuſti ſumus, agnoſcenteſque eos, vt membra noſtra, & eripientes ex Diaboli faucibus in viam virtutis inducimus?] Concludit autem præ omnibus alijs huius vitæ curis de ſalute animarũ agendum cum proximis. Et alibi: *Hom. 9. in 1. Cor.* [Nihil, inquit, eſt, quod animæ poſſit ęquiparari, ne vniuerſus quidem mundus. Itaq; ſi immẽſas pecunias pauperibus eroges; plus tamen effeceris, ſi vnam conuerteris animam.]

In Pſ. pœnitent. In Pſal. miſerere. S. Gregor. verò ſic ſcribit: [O quàm vtilis eſt peccatorum remiſſio, quæ conuerſos non ſolum à peccatis liberos efficit, ſed etiam alios à via impietatis, & iniuſtitiæ retrahit, flammam charitatis accendit? hæc eſt enim charitatis euidẽs probatio, & cui per gratiam Dei contigerit à peccatorũ vinculis eripi, ipſe ex zelo, ſtudeat ad ſpem veniæ delinquentes hortari: nullum quippe tam gratum Deo eſt ſacrificium, quàm zelus animarum: exerceat ergo ſe in via Dei, cui Deus peccata dimiſit, & exemplo ſuo peccatores quoſque ad pęnitentiæ confugere remedium admoneat.]

Repetendum eſt etiam memoria ſæpe, Chriſtum, pro ſalute animarũ vitam ſanguinemque profudiſſe; idq; in cruce: & reſpondiſſe Carpo Epiſcopo (vt auctor eſt S. Dionyſius) [Se iam in Cœlis triumphantem ſi opus eſſet, iterum pro ſalute hominum, mortem obiturum.] *Epiſt. ad Demophil.*

Primus gradus. Primus igitur zeli animarum gradus ſit, propoſitum hoc tam inſigne Charitatis officium obeundi, quacunq; occaſione oblata: quis enim eſt qui tantum beneficium, cùm poſſit proximo conferre, aut grauetũr, aut nolit? *Prima actio.* Prima igitur actio zeli huius timor eſt, hac de re reddendæ rationis Deo, ſi id, quod tam facile, tantoque proximi emolumento, præſtare potuerimus, negligamus: [Nemo dicat, inquit S. Gregorius, admonere nõ ſufficio, adhortari idoneus non ſum: *Hom. 6. in Matth.* quantum potes, exhibe, ne malè ſeruatum talentũ quod acceperas, in tormentis pendere exigaris.]

Secunda actio. Secunda actio eſt tantum induſtriæ in re hac collocare, quantum ſuggerunt gratiæ diuinæ vires, quibus nos à Deo præuẽtos, corroboratoſq; eſſe intelligimus: neq; enim eadem ab omnibus expectanda ſunt, ſatiſq; eſt, ſi ſe quiſq; pro acceptæ gratię viribus exerceat: [In quãtum, ait S. Gregorius, vos profeciſſe pen *Ibidem.* ſatis, etiam vobiſcum alios trahite, in via Domini ſocios habere deſiderate, ſi ad Deum tẽditis, curate ne ad eum ſoli veniatis: hinc in Apocalypſi ſcriptum eſt, *Apoc. 22.* Qui audit, dicat veni: vt qui iã in corde vocem ſuperni amoris acceperit, foras etiam proximis, vocem exhortationis reddat: & fortaſſe panem, vt indigenti porrigat, non habet, ſed maius eſt, quod tribuere valeat, qui linguam habet: plus enim eſt verbi pabulo victuram in perpetuum mentem reficere, quàm ventrem morituræ carnis terreno pane ſatiare.]

Tertia actio. Tertia actio eſt oratio pro ijs, quos ope noſtra ſpirituali indigere cognoſcimus: [Orate, inquit S. Iacobus, pro inuicem, vt ſaluemini. *Iacob 5.* Et paulò poſt: Si quis ex vobis errauerit à veritate, & conuerterit quis eũ, ſcire debet, quoniam, qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ ſuæ, ſaluabit animam eius à morte, & operiet multitudinem peccatorum.

Quarta actio. Quarta actio eſt, ædificatio ſanctæ cõuerſationis: hac enim plerunque magis quàm verbo peccatores incitãtur ad pęnitentiam: [Sanctificatur, ait Apoſtolus, vir infidelis per mulierem fidelem. *1. Cor. 7.* *1. Pet. 2.* Et S. Petrus: Conuerſationem veſtram inter gentes habentes bonam.]

Quinta actio. Quinta actio eſt Correctio: de qua Dominus in Euangelio præcipit, & poſt pręceptũ ait: [Si te audierit, lucratus eris *Matth. 18.*

fratrem tuum.] Quo loco monendus eſt proficiens, vt operam det huic Domini mandato, eo ordine, & modo, quẽ charitas requirit, ne fortè remiſſior ſit in corrigendo, quàm res exigit, aut ẽt ita præceps, vt offendat potius fratrẽ, perdatue, *Ser. 49. in Cant.* quàm lucretur: [Zelus, inquit S. Bernar. abſq; ſcientia, minus efficax minuſq; vtilis inuenitur: plerunq; autem & pernicioſus valde ſentitur: quò igitur zelus feruidior ac vehementior ſpiritus, profuſiorque charitas, eò vigilantiore opus ſcientia eſt, quæ zelum ſupprimat, ſpiritum temperet, ordinet charitatem.]

Secundus gradus. Secũdus gradus eſt fortitudo, & conſtantia zeli, qualis fuit in Apoſtolo cùm *Galat. 2.* ait: [Reſtiti ei in faciem, quia reprehen- *Marci 6.* bilis erat.] Qualis in S. Ioanne Baptiſta, cùm dicebat Herodi: [Non licet tibi habere vxorem fratris tui.] Quod ſi accidat, vt labori noſtro fructus, quẽ optamus, non reſpondeat, hincque in animo exoriatur mœror, & gemitus; id non tàm detrimentum zeli eſt, q̃ indicium fortitudinis, & cõſtantis charitatis, cuius eſt, *Pſalm. 78.* vt diximus, omnia ſufferre: hoc eñ eſt, *Pſal. 118.* quod ait Dauid: [Zelus domus tuæ comedit me, id eſt, exedit me. Et alibi: Tabeſcere me fecit zelus meus, quia obliti ſunt verba tua inimici mei. Et: Vidi præ- *Ioã. 2. trac. in Io. c. 10.* cantes, & tabeſcebã.] Quẽ diſcipuli etiam in Domino Ieſu Chriſto in Euangelio agnouerunt: quo loco S. Aug. Quis comeditur zelo domus Dei? qui oĩa quæ fortè ibi videt peruerſa, ſatagit emẽdare, cupit corrigere, non quieſcit: ſi emendare non poteſt, tolerat, gemit. Ibidem multa hac de re S. Pater, & ad extremũ ſic habet: Quomodo dat Deus aditum, quo modo aperit ianuam verbo ſuo, nolite quieſcere lucrari Chriſto, quia lucrati eſtis à Chriſto.]

Tertius gradus. Tertius zeli gradus eſt alacritas, quæ in Apoſtolo Paulo excellentiſſima fuit: *Rom. 9.* [Optabã, inquit, anathema eſſe à Chri- *2. Cor. 12.* ſto pro fratribus meis. Et: Ego libentiſſimè impendam, & ſuperimpendar ipſe, pro animabus veſtris, licet plus vos diligens, minùs diligar. Ad hũc gradũ per- *Exod. 32.* tinet oratio Moyſis ad Dominũ: Aut dimitte illis hãc noxã, aut ſi non facis, dele me de libro tuo, quem ſcripſiſti; Et faci- *Lib. 3. dial. cap. 1.* nus admirandum S. Paulini, qui ſe vendi voluit, pro filio viduæ redimendo, vt narrat Sanctus Gregorius: & hæc ſunt zeli apertiora indicia.

De Prudentia.

CAPVT IX.

De virtutibus Theologicis dicta hactenus ſunt, quæ proficienti ſufficiũt ad earũ exercitationem amplectẽdã: qui plura de his adhuc q̃rit, intelliget ex his quæ tractabũtur ſequẽtib. libris, quinto præſertim. Deinceps de virtutibus Cardinalibus, & alijs, quæ ex eis deriuantur, agendum eſt. Harũ princeps eſt Prudentia, quam hic tractamus, nõ alia ratione, quàm ea, qua ſpiritualis eſt, & proficientem iuuat ad progrediendum in via ſpiritus, prout poſtulat ratio diuino ſpiritu informata. Hæc autem ſic deſcribitur à S. Auguſt. [Prudẽtia eſt amor, ea, quibus *Lib. de morib. Eccl. c. 15.* adiuuatur in Deum, ab his, quibus impeditur, ſagaciter eligens. Et hunc amorẽ, non cuiuslibet, ſed Dei eſſe diximus, id eſt, ſummi boni, ſummæ ſapientiæ, ſummæq; concordiæ.] Non deſcribit autem S. Auguſt. prudentiam per amorẽ, quod exiſtimet, eam non eſſe intellectus habitum: nam eodẽ libro ſic habet: [Ad pru- *Cap. 24.* dentiam, pertinet dignoſcentia appetendorum, & vitandorum,] ſed potius vt ſignificet eã ab amore, quẽ ſummi Dei appellat, hoc eſt, à charitate, proficiſci, vel ad prudentiam ſpiritus pertinere, ex amore agere, charitateq; ferri ad ea eligenda, quibus adiuuatur in Deum.

Prudẽtia non ſolùm virtus eſt, ad proprias actiones ritè obeundas inſtituta, ſed maxima ideo virtus eſt, quia aliarum etiam virtutum officijs ita præeſt, vt eorum norma ſit, ad quã ipſa omnia diriguntur. Ideo S. Greg. ſic ſcribit: [Cęteræ *Lib. 2. mor. cap. 25.* virtutes, niſi ea, quæ appetunt prudenter agant, virtutes eſſe nequaquam poſſunt. Et S. Bernardus: Diſcretio, inquit, omni virtuti ordinem ponit, ordo modum tri- *Ser. 49. in Cant.* buit, & decorem etiam & perpetuitatẽ. Deniq; ait: ordinatione tua perſeuerat *Pſal. 118.* dies, diem virtutem appellans. Eſt ergo diſcretio non tam virtus, quàm quædam moderatrix, & auriga virtutum, ordinatrixque affectuum, & morum doctrix; tolle hanc, & virtus vitium erit, ipſaque affectio naturalis in perturbationẽ ma-

Digitized by Google

gis conuertetur, exterminiumq; naturę.

Coll. 2. c. 1. Ad prudentiā ſpectant pleraque, quæ à Patribus diſſeruntur de diſcretione, à Caſſiano præſertim, qui ita ſcribit inter multa: [Eſt diſcretio nō mediocris quædam virtus, nec quæ humana paſſim valeat induſtria comprehendi, niſi diuina fuerit largitatę collata.]

Homil. 12. variorū argumentorū in principium Prouerbiorū. Prudentiæ partitio varia eſt: nam alia prudentia carnis: alia ſpiritus: de vtraque S. Baſilius: [Vna, inquit, eſt prudentia proprij cōmodi cuſtos, & alieni doli obſeruatrix, qualem ſerpens habet: ille ſi quid periculi imminere viderit, caput ſuper omnia cuſtodit: ea videtur eſſe verſutia illa, quę prona eſt ad proprium cōmodum, & ſimpliciores defraudandos, quali prudentia fuit ille ſæculi prudens, & iniuſtitiæ œconomus apud Euangelium: vera autem prudentia eorum, quæ agenda ſunt, & nō agenda, cognitio eſt, quam ſi quis rectè ſectatus fuerit, nunquam ab officio, virtuteq; diſcedet, nunquam vitiorū peſtem incurret. Hæc eadem diuiſio prudentię eſt apud Apoſtolum, qui ait: *Rom. 8.* [Prudentia carnis mors eſt, prudentia autē ſpiritus vita & pax: quoniam Sapientia carnis inimica eſt Deo, legi enim Dei nō eſt ſubiecta.] Et ad deprauatam quidem prudentiam illā pertinent omnia pręcepta tyrannidis illius, quæ nūc Ratio Status à quibuſdam dicitur, *In indice librorū prohibitorum c. de correctione librorum.* melius ab Eccleſia tyrānica politia nominatur, cuius ſine dubio finis mors eſt, quia nihil ſapit niſi terrenum atque mortale, [cōmodum, inquā, proprium,] vt ait S. Baſilius: quanquam etiam mors, hoc eſt peccatum mortale finis eius eſt, vt plurimùm: dūmodo enim bene rebus ſuis conſultum ſit, proximi damnum, & Dei præpotentis offenſionē nihil curat, prorſus [quæ ſua ſunt, quærens, nō quæ Ieſu Chriſti: [quare prudentia non eſt, ſed fraus, verſutia, & tyrannis.

2. 2. q. 47. art. 11. Vera porro prudentia triplex eſt, vt auctor eſt S. Tho. [Vna, inquit, ſimpliciter dicta, quæ ordinatur ad bonum proprium; alia œconomica, quæ ordinatur ad bonum commune domus, vel familiæ: & tertio politica, quæ ordinatur ad bonum commune ciuitatis, vel Regni. Et hæc poſtrema adhuc duplex eſt, vt *q. 5. a. 1 & 4.* idem docet: Alia Regia in Principe, qui cuſtos eſt iuſtitiæ, & boni publici procurator: alia Militaris, præſertim in exercitus duce, cuius cōſilio inſultantes hoſtes cōprimuntur.] Cæterùm gradus in prudentia aliter accipiendi ſunt, atq; in virtutibus alijs, quæ vel in appetitu ſūt tam rationis, quam ſenſus, vel ab eo magis pendent, quàm prudentia, quæ habitus intellectus eſt: ideò penes actiones mentis, quæ propriè prudentiæ ſunt, conſiderantur: hæ autem ſunt tres, conſilium iudicium, præceptio ſiue imperium.

Primus gradus. Primus igitur prudētiæ gradus eſt cōſilium de re agenda, vel nō agenda, cùm videlicet nos per nos ipſos id cogitamus, vel adhibitis cōſiliarijs inquirimus idē: huic prudentiæ parti adiungit Deus pro infinita ſua miſericordia, Spiritus ſancti donum, quod idcirco conſilium etiā dicitur, quod nobis à Deo tanquam Cōſiliario datur in iis rebus, quas humana ratione conſequi non poſſumus: quę ſanè innumeræ eſſe poſſunt, vt potè ſingulares, & vt aiunt cōtingentes: vt propterea dictum ſit à Sapiente: *Sap. 9.* [Timidas eſſe cogitationes mortalium, & incertas prouidentias noſtras.]

Prima regula Conſilij. Prima Conſilij huius regula eſt diuina lex, ad quam cogitatio & deliberatio omnis proficientis dirigenda eſt: [Et cōſilium meum, ait Dauid, iuſtificationes tuæ *Pſal. 118.* Et Apoſtolus: Contendimus placere illi.] *2. Cor. 5.* Quicquid igitur peccatū eſt, aut ſpeciem peccati præſefert, nec Dei gloriam ſpectat, alienum omnino ſit à conſultatione proficientis.

Secunda regula. Secunda regula eſt oratio ad Deum, qua impetretur auxilium eius ad ea cogitanda, & cōſtituenda, quæ eius voluntati, legiue conſona ſint: Dirige me, ait idem, *Ibidem.* in ſemitam mādatorum tuorum, quia ipſam volui. Et: Doce me facere *Pſal. 142.* voluntatē tuam, quia Deus meus es tu.]

Tertia regula. Tertia regula eſt diligens inquiſitio, & meditatio eorum, de quibus cōſilium capitur: hanc enim induſtriam exigit à nobis ille, de quo ſcriptū eſt: [Poſui adiutoriū *Pſal. 88.* ſuper potente.] Et Salomon, quanquam non niſi Deo placita cogitare iuſtum virum aſſerit, ea tamen ipſa, ab eo conſiderari pronunciat, cùm ait: [Labia *Prou. 9.* iuſti conſiderant placita.] Et Dauid beatum cùm dixiſſet hominē, qui non abijt *Pſalm. 1.* in conſilio impiorum, ſubiungit: [Sed in lege Domini meditatur die ac nocte. *Pſal. 118.*

Et alibi: Et meditabar in mandatis tuis. Et: Lex tua meditatio mea eſt.]

Quarta regula. *Prouerb. 3.*

Quarta regula eſt ſibi, ſuiſq; cogitatis non multùm tribuere: [Ne innitatis, inquit Sapiens, prudentiæ tuæ.] Quod maximè faciendum eſt, cùm de rebus proprijs agitur: in huiuſmodi enim deliberationibus, & facilius, & periculoſius erratur, præſertim, cùm obſtinatè in ſententia perſiſtitur: quod vitiū inſectatur acerrimè S. Bernardus his verbis: [Lepra, inquit, proprij conſilij eò pernicioſior eſt, quò magis occulta, & quantò plus abūdat, tantò ſibi quiſque ſanior eſſe videtur: hæc illorum eſt, qui zelum habent Dei, ſed non ſecundū ſcientiam, ſequentes errorem ſuum, & obſtinati in eo, ita vt nullis velint conſilijs acquieſcere: hi ſunt vnitatis diuiſores, inimici pacis, charitatis expertes, vanitate tumentes, placentes ſibi, & magni in oculis ſuis, ignorantes Dei iuſtitiam, & ſuam volentes cōſtituere. Et quæ maior ſuperbia, quàm vt vnus homo toti congregationi iudicium ſuum præfetat, tanquam ipſe ſolus Spiritum Dei habeat? Idololatriæ ſcelus eſt, non acquieſcere, & quaſi peccatum ariolandi repugnare. Sunt nūc, qui ſe faciunt religioſiores alijs: qui non ſunt ſicut cæteri hominum, ecce arioli, & idololatræ facti ſunt.]

De reſurrectione, Ser. 3. *1. Reg. 15.*

Quinta regula. *Prouer. 8.*

Quinta regula in rebus grauibus adhibendi ſunt in conſilium alij: ſiquidem ſapientia de ſe ait apud Salomonē: [Ego ſapientia habito in conſilio, & eruditis interſum cogitationibus.] Magna autē cura ponenda eſt in conſiliariis deligendis: [Multi, inquit Sapiens, ſint tibi amici, vnus autem ſit tibi cōſiliarius de mille. Qua de re S. Bernardus ſic præcipit: Ad conſilium ſoli eligantur, qui & prudentes eſſe videantur, & beneuoli: abſq; prudentia, & beneuolentia nō ſunt perfecta cōſilia: propterea Dominus, & imprudens diſcipuli, & fratrū infidele conſilium refutabat; reſpondēs improuido, nō ſapis, quæ Dei ſunt; & maleuolis, vos aſcēdite ad diem feſtum hunc.] Quo loco etiam illud obiter aduertendū. S. Bernardo eundem eſſe beneuolū, qui fidelis ſit, & contrà. Quàm alia multa, ex hiſce conſilij regulis conſequantur facilè intelliget per ſe proficiens: nobis ad reliqua pergendum eſt, c. 22. plura dicturis,

Eccleſ. 6. *Epiſt. 42.* *Marc. 6.* *Ioan. 7.*

Secundus gradus.

Secundus gradus prudentiæ ſpiritualis eſt, rectè de ijs omnibus, quæ in cōſilium allata fuerint diiudicare: quæ propriè diſcretio eſt, qua diſcernuntur vera à falſis, certa à dubijs, inutilia ab vtilibus, intēpeſtiua ab opportunis, honeſta ab inhoneſtis, iucunda à triſtibus, bona deniq; à malis, & inter hæc, quæ magis, minuſue bona, & quæ loco, tēpori, perſonæ, rei agendæ magis minuſue conueniant: nec quid ſolùm, ſed quātū, & quatenus in vnaquaq; re ſtatuendū, & progrediendum ſit. Quam rē amplè Albertus Magnus proſecutus eſt. [Diſcretio, inquit, vera eſt, prudenter iudicare inter creatorem & creaturā, quid ſit creator, & quid creatura. Itē quid ſit bonū, quid melius, quid optimum, quid malū, quid peius, quid peſſimum: quantum bonum ſit appetendum, quantum malum deteſtandum. Item quantam reuerentiā debeat homo ſuperiori, quantam clementiam inferiori & compaſſionem, qualē ſocietatem æquali: qualiter debeat ſe habere ad mortuos, qualiter ad viuos, qualiter ad prædeceſſores, qualiter ad ſucceſſores, qualiter ad amicos, vt diligantur in Deo, qualiter ad inimicos, vt diligantur propter Deum, qualiter corā Deo occultè, qualiter corā homine manifeſtè: quæ refectio carni, quæ ſpiritui impendenda ſit: quibus veſtibus induendum: quando comedēdum, quando bibendum, quando abſtinendum, & quantum, & à quibus cibis: quando vigilandum, quando dormiendum, & quantū, & quandiu: quando orandum, quando flendum, quando aliquod opus faciendū: quomodo ſe habendum ad laudem, quomodo ad reprehēſionem, quomodo loquendum, quomodo tacendum, & quando, quātum, & de quibus cauſis, cū quibus, quo loco, quo tempore: quando accipiendum, quando retinendū, quando largiendum, & quantum, & quibus, & quo tempore. De omnibus his ordinatè & prudenter diiudicare eſt vera diſcretio. Hæc virtus eſt magiſtra omnium virtutum, ſtatuens omnibus modum & ordinem: vbi autem diſcretio non eſt, ibi charitas non ſeruat ordinem, nec modum.]

In paradiſo animæ cap. 34.

Diſcretionis autem neceſſitatem, & vtilitatem maximam eſſe, Patres docēt: [Tam

Coll. 2. c. 4.

Digitized by Google

[Tam B. Antonij, quàm vniuerſorũ, ait Caſſianus, ſententia definitum eſt, diſcretionem eſſe, quæ fixo gradu intrepidum hominem perducat ad Deũ, prædictasq; virtutes iugiter conſeruet illæſas, cum qua ad conſummationis excelſa faſtigia minore poſſit fatigatione conſcendi; & ſine qua multi etiam propenſius laborantes perfectionis nequiuerint culmen attingere: omnium namque virtutũ generatrix, cuſtos, moderatrixq; diſcretio eſt:] antè verò dixerat monachum ſi nõ poſſederit diſcretionem, neceſſe eſſe velut in nocte cœca oberrantem, non ſolùm in pernicioſis foueis, præruptisque concidere; ſed etiam in planis, ac directis frequenter offendere. Quare rectè concludunt omnes, diſcretionẽ magnũ Dei donum eſſe, quod non niſi Dei gratia, & magna humilitate acquiritur: proinde difficillimam eſſe eius adeptionem: præcepta autem, quæ de ea traduntur, ſunt huiuſmodi, & quidem communia omnibus qualia ſunt hæc.

Cap. 1.

Primũ præceptum. Collat. 24. cap. 8. Primum eſt Caſſiani: Menſuram virium ſuarum conuenit vnumquemque noſtrum diligentius antè penſare, atque ad eius modulum arripere quam libuerit, diſciplinam: quia quamuis omnes vtiles ſint, tamen aptæ cunctis cunctæ eſſe non poſſunt.

Secundum præceptum. Serm. 19 in Cantic. Rom. 12. Secundum præceptum eſt S. Bernardi: [Sapientia eſt Deus, & vult ſe amari non ſolum dulciter, ſed & ſapienter: vnde Apoſtolus, rationabile, inquit, obſequium veſtrum: alioquin facillimè zelo tuo ſpiritus illudet erroris, ſi ſcientiam negligas, nec habet callidus hoſtis machinamentum efficacius ad tollendam de corde dilectionem, quam ſi efficere poſſit, vt in ea incautè, & non cum ratione ambuletur. Et alibi: Virtus diſcretionis, abſque charitatis feruore iacet:] vt poſtea capite vltimo huius libri.

Serm. 23. in Cant.

Tertiũ præceptum. Lib. 30. moral. cap. 14. Tertium præceptum ſancti Gregorij: [Neceſſe eſt, vt artem quiſquis continentiæ teneat, quatenus nõ carnem, ſed vitia carnis occidat: nam plerunque dũ plus iuſto caro reſtringitur, etiã ab exercitatione boni operis eneruatur: vnde neceſſe eſt, vt interior homo noſter, velut æquus quidã arbiter, præſideat inter ſe & eum, quẽ exterius geſtat: quatenus ei homo ſuus exterior, & ſemper ad debitum miniſterium ſeruire ſufficiat, & nunquam ſuperbè libera ceruice contradicat: nec moueat, ſi quid ſuggerendo ſubmurmurat, dummodo eum ſemper ſuperpoſito calce dominationis premat ſicque fit, vt dum repreſſa vitia reniti quidem nobis patimur, & tamen hęc nobiſcum congredi ex æquo prohibemus, nec vitia contra virtutem præualeant, nec rurſum virtus, cum vitiorum omnimoda extinctione ſuccumbat.

Quartum præceptum. Collat. 2. c. 17. Quartum eſt Caſſiani: [Sicut feſtinandum nobis eſt, ne appetitu corporeæ voluptatis in diſſolutionem noxiam delabamur; ita eſt eſcæ ſomniique refectio hora legitima, etiam ſi horreat, ingerenda: vtrinque enim bellum aduerſarij factione conſurgit, & pernicioſius continentia immoderata, quàm ſaturitas remiſſa ſupplantat, ab hac nanque ad menſuram diſtrictionis, intercedente ſalutari compunctione, conſcendi poteſt, ab illa non poteſt.

Quintum præceptum. Lib. 38. moral. cap. 6. Quintum præceptum eſt ſancti Gregorij: [Plerunque virtus cum indiſcretè tenetur, amittitur, cumque diſcretè intermittitur, plus tenetur: nec mirum ſi in incorporeis intelligimus, quod agi & in corporeis rebus videmus. Ex ſtudio nanque arcus diſtenditur, vt in ſuo tempore cum vtilitate tendatur. Quod ſi otium relaxationis non accipit feriendi virtutem, ipſo vſu tenſionis perdit: ſic aliquando in exercitatione virtus cùm per diſcretionem prætermittitur, reſeruatur, vt tantò pòſt vitia valenter feriat, quantò à percuſſione interim prudenter ceſſat:] & his ſimilia plura: hæc exempli cauſa adferuntur.

Sextũ præceptum. Sextum præceptum eſt Sancti Bernardi, & pertinet maximè ad incipientes, & religioſos. [Ne incurrat, qui currit, illuminari neceſſe eſt lumine diſcretionis, quæ mater virtutum eſt, & conſummatio perfectionis; hæc nimirum docet, ne quid nimis: at verò quia omnino rara eſt auis in terris, huius diſcretionis locum in vobis, fratres ſuppleat virtus obedientiæ, vt nihil plus, nihil minus, nihil aliter quàm imperatum ſit faciatis:] & hoc quidem eorum eſt, qui aliorum imperio parent,

id,

Digitized by Google

id, quod ſequitur ad illos, qui imperant, ſpectat.

Sextū præceptum. *Lib. 2. de ſacerdotio.* Septimum præceptū eſt Sancti Chryſoſtomi: [Nō temere ad delictorum modum & mulctam, ipſam adhibere oportet, ſed tanquam coniecturis quibuſdā explorandus eſt delinquētium animus, cauendumque, ne dum conſuere vis, quod interruptum eſt, ſciſſuram deteriorem facias: ac dum eum, qui lapſus eſt, erigere, atque emendare ſtudes, caſus ipſe maior per te reddatur:] hic lector repetat illa, quæ ſcripſimus ſuperiore libro ad extremum caput trigeſimum quintum: & recurrat ad ea quæ poſt dicuntur de diſcretione ſpirituum, & de iudicij vſu, cap. 13.

Tertius gradus. Tertius gradus prudentiæ eſt præceptio, ſiue imperium, quo magna vi, & efficacitate imperat animus ſibi, & intellectus voluntati ad ea complectenda, & perficienda, quæ poſt conſilium, ad rē agendam neceſſaria, & opportuna cenſentur. [Accidere enim ſolet, vt ait ſanctus Thomas, *22. q. 51. art. 3. ad 3.* vt quod rectè iudicatum eſt, differatur, vel negligenter agatur, vel inordinatè: & ideò poſt virtutem, quæ eſt bene iudicatiua, neceſſaria eſt finalis virtus principalis, quæ eſt bene præceptiua, ſcilicet, prudentia.] Ex quibus intelligitur præcipere vi & poteſtate efficaci, eſſe primam prudentis hominis actionem, munusq; præcipuum. Ad quā rem neceſſarium eſt magnum animi robur, quo ſuperentur omnia, quæ quò minus exequamur, quod prudentia præcipit, quodq; intelligimus eſſe faciēdum, impediunt.

Prouerb. 24. [Vir ſapiens, fortis eſt, & vir doctus, robuſtus, & validus,] ait Salomon. Hac videlicet fortitudine, quia mens prudēti conſilio, rectoq; iudicio inſtructa, voluntatem prorſus adigit ad parendum: neque enim præceptio hæc tam ſuaſio eſt, quàm vis, & actio, qua intellectus voluntatem mouet, vt accipiat, exequaturq; mandatum, quod ipſe proponit: ad quam formandam, quia maximi momenti, & difficillima eſt, comparatum & inſtitutum diuinitùs videtur vniuerſum illud donorum Spiritus ſancti præſidiū, quo proficientis mens adiuta, & roborata concipiat primùm proprium hominis bonum, deinde re ipſa perfici magna efficacitate iubeat: ita ſentire videtur ſanctus Gregorius, cùm ſic ſcribit: *Homil. 19. ī Ezechiel.* [Eſt timor Domini in mente: ſed qualis eſt iſte timor, ſi cum eo pietas non eſt? qui enim miſereri proximo ignorat, qui cōpati eius tribulationibus diſſimulat, huius timor ante omnipotentis Dei oculos, nullus eſt: quia non ſubleuatur ad pietatem: ſed ſæpe pietas per inordinatam miſericordiam errare ſolet, ſi fortaſſe pepercerit, quæ parcenda nō ſunt: peccata enim, quæ feriri gehennæ ignibus poſſunt, diſciplinæ verbere ſunt corrigenda: ſed inordinata pietas, cùm temporaliter parcit, ad æternum ſupplicium pertrahit: vt ergo vera, & ordinata ſit pietas, ad gradum eſt alium ſubleuanda, id eſt, ad ſcientiam, vt ſciat, vel quid ex miſericordia puniat, vel quid ex pietate dimittat: ſed quid ſi ſciat quid agere quis debeat, virtutē verò agendi non habeat? Scientia ergo noſtra creſcat ad fortitudinem, vt cùm videt, quid agendum ſit, hoc agere per mentis fortitudinem poſſit, ne timore trepidet, & pauore collapſa, non valeat bona defendere, quæ ſentit: ſed ſæpe fortitudo ſi improuida fuerit, & minus circa vitia circumſpecta, ipſa ſui præſumptione in caſum ruit: aſcendat ergo ad conſilium, vt prouidendo præmuniat omne, quod agere fortiter poteſt: ſed eſſe conſilium non poteſt, ſi intellectus deeſt, quia qui non intelligit malum, quod agentem grauat, quomodo poteſt bonum ſolidare, quod adiuuat; itaque à conſilio aſcendamus ad intellectum: ſed quid? ſi intellectus magno acumine vigilet, & moderari ſe neſciat per maturitatem? Ab intellectu ergo aſcendamus ad ſapientiam; vt hoc, quod acutè intellectus inuenit, ſapientia maturè diſponat.

De

Digitized by Google

De electione.

CAPVT X.

ELECTIO, actio quidē voluntatis eſt, ſed Prudentiæ proles, eiusq; actionibus ita complicata, vt ſine bona electione nulla ſit Prudentia, & ſine prudenti conſilio rectoq; iudicio, nulla ſit electio. Quare in ſyllogiſmo, quem appellant prudentiæ, principia ſunt conſilium, & iudiciū: quorum priore inuenimus, quæ nobis ad præſtitutum finem adipiſcendū conferunt, poſteriore verò iudicamus, quæ ex multis propoſitis eligi debeant. Clauſula verò, & concluſio eſt voluntatis electio, qua volumus, & appetimus ea, quæ certa ratione didicimus vſui noſtro inſeruitura: quibus accedens rationis, & prudentiæ præceptum, vltimā quaſi manum imponit actioni humanæ: vt nihil ſuperſit aliud, quàm executio: quare actionis humanæ anima electio eſt: hæc autem libera eſt: propterea vt rectè ſanctéq; exerceatur, magnoperè proficienti laborandum eſt, idq; in omnibus, quæ ſub electionem cadere poſſunt: quæ in primis ſunt illa, quæ dubia ſunt, & incerta, & in quibus videlicet ambigimus, quid à nobis fieri velit Deus.

De hac re B. Pater Ignatius, ante quē, nullus, quod ſciam, ex inſtituto argumentum hoc tractauit. Eius ego veſtigijs inſiſtens colligam, quæ apud Patres ſparſa, diſiectaue reperero.

Ponatur autem tanquam fundamentum, nihil aliud proficienti propoſitum eſſe debere, dum deliberat, quàm vnam Dei voluntatem, & gloriam: ad quā cognoſcendam ſe omni ſtudio, præſertim verò bonis actionibus, inter quæ ſint etiam aliqua ſeuerioris pœnitentiæ opera, comparare debet. [Obſecro vos, inquit Apoſtolus, fratres, per miſericordiā Dei, vt exhibeatis corpora veſtra hoſtiā viuentem, ſanctam, Deo placentem, rationale obſequium veſtrum: & nolite conformari huic ſæculo, ſed reformamini in nouitate ſenſus veſtri, vt probetis, quæ ſit voluntas Dei bona, & beneplacens, & perfecta.] *Rom. 12.* Ex quibus ſimul intelligitur illud, proficienti voluntatem quidem Dei quæren iam eſſe, ſed perfe fectam, ſemperq; illi in optatis eſſe debere Dei gloriam maiorem, ad quam, tanquam ad vnum ſcopum dirigat omnem conſultationem & deliberationem ſuam.

Ad hunc præclariſſimum, & omnium optabiliſſimum finem cōſequendū præparandus inprimis eſt animus expiatione peccatorum, & conſcientiæ munditia; nam non ſolùm nō illuſtrat Deus ſupernaturali lumine mentē peccatis obnoxiam, ſed auerſatur; nec ſe illi docēdo coniungit, ſed eam potius proſequitur odio, & vt indignam gratiæ ſuæ donis, craſſis illis peccatorum tenebris obuolutam relinquit. Et ſi quod aliquando ex infinita miſericordia Dei accidit, hominis peccatoris anima, ita diuinæ voluntatis cognitione cōpletur, vt perſpicuè videat, quid ſibi ſit agendum, eadē peccatorum laqueis irretita tenetur, ne poſſit, quod intelligit re ipſa p̄ſtare. Quod copioſè tractans ſanctus Gregorius ſic ait: [Vocat, ſed non erigit, quando per eius gratiam illuminamur, ſed exigentibus noſtris meritis adiuuari non poſſumus: plerunque enim videmus quæ agēda ſunt, ſed opere, non implemus: nitimur, & infirmamur: mentis iudicium rectitudinem conſpicit, ſed ad hanc operis fortitudo ſuccumbit: quia nimirum iam de pœna peccati eſt, vt ex dono quidem poſſit bonum conſpici; ſed tamen ab eo, quod aſpicitur, contingat per meritum repelli. *Homil. 31. in Euãgel.* Quod damnum ex quocunque peccato quidem, ſed ex eo maximè proficiſcitur, quod aliqua conſuetudine inueterauit. Ob id ſubiungit idem ſanctus Gregorius: Vſitata etenim culpa obligat mentem, vt nequaquam ſurgere poſſit ad rectitudinem: conatur, & labitur, quia vbi ſpontè diu perſtitit, ibi, & cum voluerit, coacta cadit: bene de hac noſtra incuruatione, ex typo humani generis per Pſalmiſtam dicitur, *Pſal. 118.* incuruatus ſum, & humiliatus ſum vſquequaque: contemplatus namq; quod ad ſupernam lucem intuendam homo conditus fuerat, ſed peccatis exigentibus foras miſſus, mētis ſuæ tenebras ſecum portat, ſuperna nō appetit; infimis intendit, cęleſtia nequaquam deſiderat;

terrena

terrena ſemper in animo verſat, hoc quod de ſuo genere doluit, in ſe ipſo exclamauit, dicens, incuruatus ſum, & humiliatus ſum vſquequaque: contemplationem namque cœleſtium perdens, ſi ſola carnis homo neceſſaria cogitaret, incuruatus, & humiliatus eſſet, ſed tamẽ vſquequaque non eſſet: quem ergo à ſupernis cogitationibus non ſolùm neceſſitas deijcit, ſed etiam voluptas illicita ſternit, nõ ſolum incuruatus, ſed vſquequaque incuruatus eſt.]

Hanc ob cauſam ante omnem de re graui conſultationem, conſultiſſimũ homini eſt, confeſſionem peccatorum magna animi contritione, & firmo emendationis ſuæ propoſito inſtituere, purſique ſe ac integrum, quoad fieri poterit, ſiſtere præſentiæ Dei, quem conſulturus eſt. Ad hæc porrò omnia nulla expeditior via eſt, quàm in ſecretiorem aliquẽ, priuatumq; locum ſecedere ſub diſciplina ſpiritualis alicuius Patris, multoque magis in eũdem ſeceſſum afferre animũ vacuum ab omni cura, terrenaq; ſolicitudine. quod etiam ſcriptum reliquit ex parte aliqua ſanctus Gregorius, cùm ait: [Dum ad ea, quæ foris ſunt per ſolicitudinem vigilamus, interna & ſpiritualia non ſentimus. Repulſio itaque terrenæ curæ, præparatio eſt noſtra ad perceptionem ſupernæ gratiæ: quia in electus, eo fit vberior infuſio diuini muneris, quo mens fuerit purior per cuſtodiam internæ meditationis. Et alio loco: Intentioni, inquit, animæ ſi exterior euagatio clauditur, interior ſeceſſus aperitur: nã quò extra ſe ſpargi propter diſciplinam mens non poteſt, eò ſupra ſe tẽdere per proſpectum poteſt: quia & in altum creſcere arbor cogitur, quæ per ramos diffundi prohibetur, & cũ riuos fontis obſtruimus, fluenta ſurgere ad ſuperiora prouocamus. Qua de re legenda quæ ſequuntur hoc eodem libro capite vigeſimo primo deinceps.

Lib. 2. in 1. lib. Regum, cap. 3.

Lib. 10. moral. cap. 9.

Nihil eſt autem magis neceſſariũ ad deliberationẽ ſanctè inſtituendã, quàm ſi præſertim eo tempore, quo deliberatio habetur, deliberantis animus ab omni perturbatione ſit liber, & quantũ fieri poteſt ſolutus & quietus. [Quare, inquit idem ſanctus Gregorius, reſtringẽda ſub ratione poteſtas, ſiue mẽs eſt, nec quicquam agendum priuſquam concitata ad tranquillitatem mẽs redeat: nam commotionis tẽpore, iuſtum omne putat, quod fecerit:] ob quam rem, ſcribit Mediolanẽſibus Clericis, vt in deſignãdo Antiſtite, [nullus neglecta vtilitate cõmuni ſuo lucro proſpiciat; ne ſi quiſquam propria commoda appetit, friuola æſtimatione fallatur, quia nec libero iudicio præferendam ſibi perſonã examinat mẽs, quam cupiditas ligat. Super cecidit, ait Propheta, ignis, ſcilicet paſſionis animum incendentis, & non viderunt ſolem: cæcata enim cupiditatibus mens, præſentem lucem veritatis minimè intuetur.

Lib. 8. regiſtri, epiſt. 12.

Lib. 2. regiſtri epiſt. 68.

Pſal. 57.

Electioni proficientis ſubiecta materia, vel eſt ipſe totius vitæ ſtatus, vel alia aliqua res, quæ digna ſit, vt in conſultationem eius veniat: qualis fuit, quam aliquando apud ſe habebat ſanctus Hieronymus, an monachum profeſſus Romę, vel in Patria, vel Bethlehem potius vitã traduceret, & plerique ſancti viri creati Epiſcopi, an Epiſcopatum ſuſcipere & inire deberent, relicta priuata viuendi ratione: denique vitæ certo ſtatu ſtabilito, quaſnam debeat proficiens ſibi leges ponere, vt ex Dei voluntate, & perfectionis norma eundem perpetuò teneat.

Prior electio.

Vniuersè autem loquendo, duplex eſt electionis ratio: prior eſt, quando voluntatem hominis diuina virtus ſic impellit, vt tollatur omnis dubitatio, quò minus ſequatur impulſum illum, ſiue id repentè fiat, ſiue antecedente ſpirituali aliqua, internaq; motione ſpirituum diuerſorum, de quibus poſt loquemur: quod accidiſſe, certum eſt, ſanctis Matthæo, & Paulo Apoſtolis, cùm ad Chriſti Apoſtolatum vocati diuinitùs ſunt, & alijs quotidie contingit, qui à mundi periculis, in tranquillum alicuius religioſæ familiæ portum, à Deo hoc modo perducuntur.

Poſterior electio.

Poſterior electionis ratio eſt, cùm vacuo ab omni perturbatione animo homo vires mentis liberè exercet, & ſolius Dei gloriæ, propriæq; ſalutis ratione habita, rem, de qua deliberat ſuis ponderibus, in vtramque partem diligenter examinat: tandemq; rebus omnibus accuratè diſcuſſis, & oratione ad Deum religioſè

religioſè

Digitized by Google

gioſè facta, ſtatuit quid ſibi in ea re faciendum ſit: vel etiam omiſſa longiore diſputatione, via compẽdiaria ad idem peruenit, attentè primùm cogitans, quid in ea re, mortis in articulo poſitus, aut ante Dei tribunal conſtitutus feciſſe ſe vellet, deinde mox decernens, ſe illud ipſum omnino facturum: quæ omnia exemplis quibuſdam ab antiquitate petitis explicanda nunc breuiter ſunt.

De quibuſdam electionis prioris exemplis.

CAPVT XI.

ELECTIONIS illius, quę repentè fit, præter Apoſtolicas vocationes exempla perſpicua ſunt vocatio S. Antonij, & S. Hilarionis apud S. Hieronymum, & fortaſſis etiam S. Franciſci apud S. Bonauenturam, & aliæ multæ, quæ in hiſtorijs ſacris paſſim legentibus occurrũt: ad quod genus ſpectant etiam electiones aliç repẽtinæ non ad vitæ ſtatũ pertinentes, ſed ad graues alias aliquas actiones obeũdas, ad quas ſuo inſtinctu Deus hominem aliquando mouet, vt Danielẽ ad innocẽtis Suſannę defenſionem: Paulum ad Hieroſolymã adeundã, etiam cum vitæ diſcrimine, ad Cæſarem appellandum, & aliæ multæ.

In vita S. Antonij. In vita S. Hil. In vita S. Franc. Daniel. 13. Actor. 20. & 25.

Electioni autem, quã antecedunt, & pariunt experimenta ſpirituũ diuerſorũ cum magna animi cõmotione, & feruore, nullũ haud ſcio, an inueniatur exẽplũ magis cõgruens, quàm quod de ſua cõuerſione, ad Deum, & vitę ſtatum perfectiorem narrat S. Auguſtinus per multa capita ſuarum confeſſionum: ex quibus, quæ ad id pertinent verba, ſic deſumpſimus: [Sed vbi, inquit, homo tuus Simplicianus de Victorino iſta narrauit, exarſi ad imitandum. Et pòſt: Cui rei (hoc eſt, vacandi tibi) ſuſpirabam ligatus nõ ferro, ſed mea ferrea voluntate: velle enim meum tenebat inimicus, & inde mihi catenam fecerat, & conſtrinxerat me: voluntas autem noua, quæ mihi eſſe cęperat, vt te gratis colerem, fruiq; te vellem, Deus ſola certè iucunditas, nõdum erat idonea ad ſuperandam priorẽ vetuſtate roboratam. Ita duę voluntates, vna vetus, alia noua, illa carnalis, alia ſpiritualis, confligebant interſe, atque diſcordando diſſipabãt animam meam: ſic intelligebam, meo ipſo experimento, id, quod legebam: quomodo caro concupiſceret aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem: ego quidem in vtroque, ſed magis in eo, quod in me approbabã, quàm in eo, quod in me improbabã: ibi enim magis iam non ego, quia ex magna parte id patiebar inuitus, quòd faciebã volens: ſed tamen conſuetudo aduerſus me pugnacior ex me facta erat, quoniã volens, quò nollem peruenerã, & quis iure contradiceret, cũ peccãtem iuſta pœna ſequeretur? & non erat iã vlla excuſatio, qua videri mihi ſolebã, pro pterea nondum me contempto ſæculo ſeruire tibi, quia incerta mihi eſſet perceptio veritatis: iam enim & ipſa certa erat, ego autẽ adhuc terra obligatus, militare tibi recuſabam, & impedimentis omnibus ſic timebã expediri, quemadmodũ impediri timendũ eſt. Ita ſarcina ſæculi, veluti ſomno aſſolet, dulciter premebar, & cogitationes, quibus meditabar in te, ſimiles erãt conatibus expergiſci volentiũ, qui tamen ſuperati ſoporis altitudine remerguntur: & ſicut nemo eſt, qui dormire ſemper velit, omniumque ſano iudicio vigilare præſtat, differt tamen plerunq; homo ſomnũ excutere, cùm grauis torpor in mẽbris eſt, eumq; iam diſplicentẽ carpit libentius, quãuis ſurgendi tẽpus aduenerit: ita certũ habebã eſſe melius tuæ charitati me dedere, quàm meæ cupiditati cedere, ſed illud placebat, & vincebat, hoc libebat, & vinciebat: nõ enim erat, quod tibi reſpõderem, dicenti mihi, ſurge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Chriſtus: & vndique oſtendenti vera te dicere, nõ erat quod reſponderẽ veritate conuictus, niſi tantùm verba lenta, & ſomnolẽta: modò, ecce modò, ſine paululũ. Sed modò & modò non habebant modũ, & ſine paululũ in longũ ibat. Fruſtrà cõdelectabar legi tuæ, ſecundũ interiorẽ hominẽ, cùm lex alia in membris meis repugnaret legi mentis meæ, & captiuũ me duceret in lege peccati, quę in membris meis erat: lex enim peccati eſt violẽtia cõſuetudinis, qua trahitur & te-

Lib. 8. confeſſionum, cap. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11 & 12. Galat. 5. Epheſ. 5.

netur

Digitized by Google

netur etiam inuitus animus, eo merito, quo in eam volens illabitur.]

Hęc ſanctus Auguſtinus ſcribit de pugna interiori, quam in ſe ipſo experiebatur: cùm nondum ſolutus eſſet cura carnis,& vxoris ducẽdæ: cui ſe maximè deuinctum propter inueteratam conſuetudinem peccati,ingemiſcebat: nec tamen ea ſe expedire,aut volebat,aut poterat: narrat deinceps, qua occaſione illa etiam vincula reuulſerit Deus, eamq; fuiſſe rerum à ſancto Antonio præclarè, & ſanctè geſtarum narrationem à Potitiano in ſermonem adductam: Deinde commemorationem Monaſteriorum,& multorum Dei ſeruorum in illis caſtiſſimè degentium,quorum adhuc notitiã habebat nullam ea tempeſtate Auguſtinus:poſtremò conuerſionem quorundã Imperatoris familiarium, qui antedictis exemplis, ad continẽtiam, & perfectionem vehementer incitati, nuncium illico mundo ſpõſis etiam, quibuſcum iam fecerant ſponſalia,remiſerũt. Pergit tũc

Lib.8.c.7. ille ſic:[Narrabat hæc Potitianus:tu autem Domine inter verba eius retorquebas me ad meipſum, auferens me à dorſo meo, vbi me poſueram, dum nollem me attendere, & conſtituebas me ante faciem meam, vt viderem quàm turpis eſſem,quàm diſtortus, & ſordidus,maculoſus, & vlceroſus: & videbam & horrebam, & quò à me fugerem, non erat:& venerat dies in quo nudarer mihi,& increparet me cõſcientia mea: vbi es lingua? nempe tu dicebas,propter incertum verum nolle te abijcere ſarcinã vanitatis. Ecce iam certum eſt,& illa te adhuc premit, humeriſque liberioribus pennas accipiunt,qui neque ita inquirẽdo attriti ſunt,nec decennio, & amplius iſta meditati: ita rodebar intus, & confundebar pudore horribili vehemẽter, cùm Potitianus talia loqueretur: terminato autem ſermone & cauſa, qua venerat,abijt ille, & ego ad me, quæ non in me dixi? quibus ſententiarum verberibus non flagellaui animam meam, vt ſequeretur me conantem poſt te ire? & renitebatur,recuſabat, & non ſe excuſabat: conſumpta erant, & conuicta argumenta omnia, remanſerat muta trepidatio, & quaſi mortem reformidabat reſtringi à fluxu conſuetudinis, quo tabeſcebat in mortem.

Tum in illa grandi rixa interioris domus meæ inuado Alipium, & exclamo, quid patimur? quid eſt hoc, quod audiſti? ſurgunt indocti, & Cœlum rapiunt, & nos cum noſtris doctrinis ſine corde, ecce vbi volutamur, in carne,& ſanguine: an quia præceſſerunt,pudet ſequi? & non pudet nec ſaltem ſequi? Dixi neſcio quæ talia, & abripuit me ab illo æſtus meus, cùm taceret attonitus intuẽs me: neque enim ſolita ſonabam: pluſque loquebantur animum meum frons, genæ, oculi,color,modus vocis, quam verba, quæ promebam. Hortus quidam erat hoſpitij noſtri,quo nos vtebamur, ſicut tota domo: illuc me abſtulerat tumultus pectoris, vbi nemo impediret ardentem litem, quam mecum aggreſſus erã, donec exiret, qua tu ſciebas. Ego autẽ non, ſed tantùm inſaniebam ſalubriter, & moriebar vitaliter, gnarus quid mali eſſem, & ignarus quid boni poſt paululũ futurus eſſem: abſceſſi ergo in hortum, & Alipius pedem poſt pedem. Sedimus quãdo potuimus remoti ab ædibus. Ego fremebam ſpiritu indignans turbulentiſſima indignatione, quod non irem in placitum & pactum tecum Deus meus, in quo eundum eſſe, omnia oſſa mea clamabant. *Cap.8.*

Sic ægrotabam, & excruciabar accuſans memetipſum ſolito acerbius nimis ac voluens, & verſans me in vinculo meo, donec abrumperetur totum, quo iam exiguo tenebar,ſed tenebar tamen: & inſtabas tu in occultis meis Domine ſeuera miſericordia, flagella ingeminãs timoris, & pudoris: dicebam apud me intus:ecce modò fiat,modò fiat,& cum verbo iam ibam in placitum, iam penè faciebam,& non faciebam: nec relabebar tamen in priſtina, ſed de proximo ſtabam, & reſpirabam, & item conabar, & paulò minus ibi eram, & paulominus iam attingebam, nec tenebam, hæſitans mori, morti & vitæ viuere: punctum ipſum temporis quo aliud futurus eram, quantò propius admouebatur, tantò ampliorem incutiebat horrorem, ſed non recutiebat retrò,nec auertebat, ſed ſuſpendebat: retinebant me nugæ nugarum, & vanitates vanitatum antiquæ amicæ, & ſuccutiebant veſtem *Cap.11.*

meam

meam carneam, & murmurabant, dimittis nos? & à momento iſto non erimus tecum vltra in æternum: quas ſordes ſuggerebant? quæ dedecora? & audiebam eas longè minus quàm dimidius à dorſo muſſitantes, & diſcedentes furtim, vellicantes vt reſpicerem, cum diceret mihi conſuetudo violenta, putaſne ſine iſtis poteris? ſed iam tepidiſſimè hoc dicebat. Aperiebatur enim ab ea parte, qua intenderam faciem, & quò tranſire trepidabam, caſta dignitas continentiæ honeſtè blandiens, vt venirem, neque dubitarem, & extendens ad me ſuſcipiendum, & amplectendum pias manus plenas gregibus bonorum exemplorum: ibi tot pueri & puellæ, ibi iuuentus multa, & omnis ætas, & graues viduæ, & virgines anus: irridebat me irriſione exhortatoria, quaſi diceret, tu non poteris, quod iſti, & iſtæ? an verò iſti, & iſtæ in ſemetipſis poſſunt, ac non in Domino Deo ſuo? quid in te ſtas, & non ſtas? proijce te ſecurus in eum, noli metuere, non ſe ſubtrahet, vt cadas, proijce te ſecurius, excipiet te, & ſanabit te. Ita controuerſia in corde meo, & Alipius affixus lateri meo.

Cap.12. Vbi verò à fundo arcano alta conſideratio contraxit, & congeſſit totam miſeriam meam in conſpectum cordis mei, oborta eſt procella ingens, ferens ingentem imbrem lachrymarum, & vt totum effunderem cum vocibus ſuis, ſurrexi ab Alipio, & ſucceſſi remotius, quàm vt poſſit mihi oneroſa eſſe etiam eius præſentia: manſit ille vbi ſedebamus nimiè ſtupens. Ego ſub quadam fici arbore ſtraui me neſcio quomodo, & dimiſi habenas lachrymis, & proruperunt flumina oculorum acceptabile ſacrificium tuum, & non quidem his verbis, ſed in hãc ſententiã multa dixi tibi, ſed tu Domine vſquequò? vſquequò Domine iraſceris in finem, ne memor fueris iniquitatum noſtrarum antiquarum; quandiu, quandiu, Cras cras: quare non modo? quare non hac hora finis turpitudinis meæ? dicebam hæc, & flebam amariſſima cõtritione cordis mei. Et ecce audio vocem de vicina domo cum cantu dicentis, tolle, lege: tolle, lege. Itaque concitus redij ad eum locum, vbi ſedebat Alipius: ibi enim poſueram codicem Apoſtoli, cùm inde ſurrexeram. Arripui, aperui, & legi in ſilentio capitulum, quò primum coniecti ſunt oculi mei: Non in comeſſationibus, & ebrietatibus, non in cubilibus, & impudicitijs, non in contentione & æmulatione, ſed induimini Dominum Ieſum Chriſtum, & carnis prouidentiam ne feceritis in deſiderijs: nec vltra volui legere, nec opus erat. Statim quippe cum ſine huius ſententiæ, quaſi luce ſecuritatis infuſa cordi meo, omnis dubitationis tenebræ diffugerunt.] Hanc deliberationem paulò pòſt Deo acceptam refert Auguſtinus, ſe ipſum Deo in holocauſtum offerens adhibitis verbis Pſalmi: [Dirupiſti Domine vincula mea, tibi ſacrificabo hoſtiam laudis, & nomen Domini inuocabo. *Rom.13.* *Lib. 9. Cõf. cap 1.* *Pſal.115.*

Huic conuerſioni ſancti Auguſtini ſimilis extitit Cõuerſio Beati Patris Ignatij Fundatoris ordinis noſtri, quod attinet præſertim ad diuerſorum ſpirituum antecedentem commotionem, vt latè proſequuntur eius vitæ ſcriptores. Alia poſſent non diſſimilia exempla proferri, & verò quotidie accidunt huiuſmodi conuerſiones: ſed ad alia producenda veniendum eſt, quibus illuſtretur poſterior electionis ratio. *Ribad. lib. 1. cap. 2. Maffeius lib. 1. ca. 2.*

Non eſt tamen prætermittendum illud, quod in hiſtoria conuerſionis Sancti Auguſtini obſeruatione etiam dignũ videtur: Alipium Auguſtino veluti magiſtrum ſpiritus aſſiſtentem, illum non deſerere, quod eſt beneuolentiæ, non tamen vrgere, quod eſt prudentiæ: ſinere Deum cum Auguſtino agere per ſe ipſum, quod ſcientiæ huius ſpiritualis primum principium eſt; obſeruare tamen perturbationem eius motus, vt in tempore conſilium dare poſſit, denique quod poſtea ſequitur, infirmum in fide ſuſcipere, quod eſt maximæ charitatis, & caput ad certam victoriam.

Exempla poſterioris rectè eligendi rationis.

CAPVT XII.

POSTERIOR eligendi ratio eſt ea, vt diximus, quæ vtriuſque partis argumentis examinatis adhæret illi, quam diuino lumine illuſtrata mens intelligit, diuinæ gloriæ, ac ſaluti propriæ magis conſentaneam eſſe. Huius generis illa fuit qua Theodorus Monachus lapſus Sancto Chryſoſtomo hortatore, ſanitati, & Monaſticæ exercitationi reſtitutus eſt: ita enim ſcribit Sozomenus: [Erat Theodorus ſcripturæ ſacræ, ac reliquæ tum Oratorum, tũ Philoſophorum diſciplinæ ſatis peritus: & ab initio quidem cùm in ſacras leges incidiſſet, & cum ſanctis viris conuerſaretur, hoc vitæ genus approbabat, ac ſeculare damnabat: ſed in eodem hoc propoſito non perſtitit: verùm pœnitentia ductus, ad aliam vitæ conſuetudinem perductus fuit. Et quod eſt conſentaneum, contrarijs argumentis propoſitum ſuũ ornans ex veterum exemplis (erat enim variæ lectionis) in vrbem reuerſus eſt, conducibilius id ſibi fore, ſua opinione ſtatuens, quo ipſe potiri concupiſcebat. Ioãnes Chryſoſtomus igitur, intellecto quod ille negocijs mundanis iam implicaretur, & in matrimonio contrahendo occupatus eſſet, epiſtolam tum verbis, tum ſententijs diuiniorem, quàm vt ea mens humana capiat, ad illum conſcriptam tranſmiſit. Ille verò, vbi in eam incidiſſet, pœnitentia ductus fuit: ac rurſus facultatibus relictis, & nuptijs abdicatis Ioannis conſilio ſaluatus, ad Philoſophicam vitam regreſſus eſt.

Lib. 8. Eccl. hiſt. c. 2.

Hæc ea Epiſtola eſt, quæ ſecunda inſcribitur ad Theodorum lapſum, cuius hoc eſt argumentum.

Primum S. Pater flagitij grauitatem proponit, idq; tribus rationibus: quòd ſe ex fratrum numero ſpontè deleuerit, quòd negligendo calcauerit quidquid ante de pectore Chriſto ſpoponderat, quòd militiam ſpiritualem deſeruiſſet. Deinde quaſi leuiorem reddens hãc culpam lapſus præ obſtinata voluntate non reſipiſcendi, illum pulcherrimis ſimilitudinibus animat, vt reſurgat, athletæ, militis, nautæ: nam neque tam graue eſt athletæ cecidiſſe, quàm iacere deiectũ; nec tam reprehẽditur miles, qui de prælio reuertitur vulneratus, quàm qui turpiter arma depoſuit, ne amplius vulneretur: nec tam irriſione dignus eſt nauta, qui ſemel naufragio facto, naui & mercibus ſit ſpoliatus, quàm qui ob id deſperatione concepta, nauigare deſijſſet: addit exemplum etiam martyrũ quorundam, quibus non tam turpe fuit ſemel Chriſtum negaſſe, quàm poſtmodũ mutato conſilio, ſeſe tormentis obieciſſe glorioſum. Poſthæc quaſi cauſam reddens eius lapſus, ex ea, & vires addendi, & cohortandi argumentum ſumit: nam nihil ſanè mirum eſt, ipſum dum pugnaret, vulneratum fuiſſe; proprium enim eſt fortiſſimi cuiuſque militis, dum pertinacius hoſtes inſequitur, aut cadere, aut vincere: neque verò illi valde vitio verti debere, ſi dum ſubitò ſerpentem occiſurus aggreditur, minimè morſum tetri dentis euaſerit: nam ſi conſtantior redeat, & paululum corde confidat, non modò poſſe impreſſi vulneris veſtigia repentè delere, ſed etiam caput ſcelerati anguis conterere. Poſtea cogitationem quandam, quæ illum retardare poſſe videbatur, amouet: terreri enim poterat Theodorus, quominus pugnam repeteret, quòd in initijs, quando & animus videtur eſſe maior, & audacia promptior, cecidiſſet: ait enim id altiſſimi hoſtis conſilio factum, qui inuictum debellatorem ſibi increſcere ſentiens, occupare feſtinauit: quo loco ei reuocat in memoriam admirabilium ſigna virtutum, quæ ſuæ conuerſionis initio ediderat: verùm nihil profeciſſe Diabolum, immo etiam tanquam inexpertum magnoperè, malè negocium ſuum geſſiſſe: nam ſi redire ad pugnam velit, id tantum effectum priore caſu, vt fortior reſurgeret: etenim vt è portu ſoluenti mercatori ad merces emendans occurrens pirata, id tantum efficit vt è commercijs reuertens, tutus euadat: ac ſicut qui leonem ad pugnam prouocatum leuiter ferijt, effecit ſæuiorem in ſui perniciem, ſic Diabolus priore illo caſu Theodorum magis ad certamen

tamen animarit, quàm debilitarit.]

His addit egregium dictum è media Philoſophia, atque hominum natura penitus,lubricum eſſe natura genus mortalium; verùm, vt facilè cadit,ita & velociter ſurgere: ad quod confert Dauidis exemplum: qui tametſi duplex ab hoſte vulnus acceperat:nam & adulterij & homicidij crimen perpetrauit, non tamen ideò tertio ſe ipſe percuſſit, ſed mox, ad medicum conuolauit,oportuna medicamēta plagis īpoſuit, lachrymas, preces, peccatorum confeſſionem:quibus rebus effecit non ſolùm,vt ad priſtinam dignitatem rediret, verùm etiam Salomonis vitia obumbraret, quem ſpoliari omni dignum imperio,ſuorum contemplatione meritorum texit.

Hunc in modum, priore impedimento amoto, & aliud maius euertendum, aggreditur: nam cùm ſe ſe eloquentiæ ſtudijs Theodorus dediſſet, magnamq; in iis laudem conſecutus eſſet, durum videbatur omnes illos labores inanes reddere: & cùm fructus colligendus eſſet, alio animum vocare: præclaram eſſe ſpeciem tribunalium,illuſtrem fori gloriā, immenſi fructus & pretij coronas & palmas,quæ ex illa arena reportarentur: ſed quis ſe hac cogitatione decipi ſinat, cùm ſibi ponit ob oculos Chriſti iudiciū, atq; tribunal iſtē, qui nunc à nobis contemnitur, nos ſine dubio iudicabit: deinde coram hoc Iudice,atq; ante hoc tribunal excuſationes omnes illas, quibus ſe tueri poſſet Theodorus,examinās, quàm inanes ſint,& futiles,oſtendit. Tū nihil in hoc ſæculo beatum,nihil optabile demonſtrans, immò miſera potius omnia,& fugienda,nihil excelſius docet humilitate,in qua,quoniā requieſcit Deus, ideo omnibus rebus dominatur.

Hinc ad religioſæ vitæ laudes conuerſus, eā inſtar rupis excelſæ ait eſſe, è qua turbidos mundi fluctus, fœda naufragia, extinctorum cadauera ſecuri ipſi proſpiciamus.

Ad extremum, nullum eſſe poſt hanc vitam pœnitentiæ locum egregio athletarum exemplo declarans, quibus egreſſis è ſtadio, ac ſpectaculis ex more finitis,nullus datur luctam repetendi locus; quandiu verò in ſtadio ſunt, ſemper licet ſperare palmam; docet, quāto in protio vita hæc ſit habenda,non alia de cauſa, niſi, vt maligni Dæmonis gladium eiuſque violentos impetus retundamus, atque in hunc modum nobis victoriæ palmam glorioſè comparemus.

Nuptiarum igitur & religioſæ vitæ rationibus diligenter collatis, Theodorus mortificationem prætulit voluptati, & repudiato ſæculo,& thalamo, clauſtrum repetijt,in quo ita religioſè, & ſanctè vixit,vt Mopſueſtiæ poſtea in Cilicia Epiſcopus creatus ſit.

Eiuſdem electionis exemplum ſuppeditat nobis S.Hieronymus, cùm deliberationem ſeruandæ virginitatis nobiliſſimæ puellæ Demetriadis deſcribit: Refert primum vtriuſque teſtamenti exempla,quibus ad id inflammabatur Demetrias. Contrà deinde quomodo à tā ſancto propoſito eam remouerent, & quaſi retraherent(quod multis accidit)mundani quidam timores,ſuſpicioneſue. [Metuebat enim,] ait, [ne Auiam,matremq; offenderet,quarum cùm incitaretur exēplo, voluntate,& ſtudijs terrebatur: non quòd diſpliceret eis ſanctum propoſitū, ſed quòd pro rei magnitudine optare id, & appetere non auderent.] Sic tandem eā apud ſemetipſam cogitantem & ſtatuentē inducit:[Quid vltra differo?]cùm iam nuptiarū appropinquaret dies, & futuro matrimonio thalamus pararetur, ſecretò, & abſq; arbitris, noctem habens pro ſolatio,talibus ſe fertur armaſſe cōſilijs:[Quid agis Demetrias? cur pudicitiā tanto pudore defendis? libertate opus eſt, & audacia: quæ ſic in pace metuis, quid faceres in martyrio perpetiendo? quæ tuorū vultum ferre non potes, quomodo ſuſtineres tribunalia perſecutorum?] Et paulò pòſt:[Rumpe omnes moras,perfecta Dei dilectio foras mittit timorem, aſſume ſcutum fidei,loricam iuſtitiæ,galeā ſalutis:procede ad prælium: habet & pudicitia ſeruata martyriū ſuū. Quid metuis auiam? Quid formidas parentē? forſitan & ipſæ velint,quod te velle nō credunt.] His & alijs compluribus inflammata ſtimulis omnē corporis cultum & habitū ſæcularē, quaſi propoſiti ſui impedimenta proiecit. Alia his affinia multa poſſent afferri, quæ ſtudio breuitatis omittuntur: & hæc ſatis ſint ad electionis formulas explicandas.

Epiſt. ad Demetriadem de virgin. ſeruan.

N Cæte-

Cæterùm quod attigimus aliquos breuiore compendio eodem perueniſſe, adducto videlicet ante mentis oculos mortis articulo, & poſtremi iudicij die, exemplis etiam antiquitatis illuſtratur. Si quidem S. Gregorius Nyſſenus eſt auctor, Ephrem adoleſcentem, cùm de iudicio, cogitationibus ſemper occuparetur, mũdum, & quæcunque in eo ſunt, effugiſſe. *Orat. de S. Ephrem.*

Cap. 5. et 6. hiſt. Ioſaphat. Ioſaphat Regis Indorum filius (ſcribit S. Damaſcenus) cognita mortis neceſſitate, quæ omnibus ex æquo hominibus immineret, ita permotus eſt, vt accedente poſtea Barlaami ſanctiſſimi monachi perſuaſione non ſolùm ſit ad Chriſti fidem conuerſus, ſed etiam rege patre, regia, regnoque contempto in ſyluas ac antra ſe abdiderit, vbi ſanctiſſimè, ſeueriſſimeq; vixit. *Aymonius lib. 4. c. 60.* Nec aliter Carolus Mannus, Caroli Martelli Francorum Regis filius adductus eſt ad regnum fratri renunciandum, vitamque monachi tradu cendã. *Zonaras 3. par. annal. Sabellicus. Franciſ. Picus.* Michael item Paphlagonus Conſtantinopolitanus Imperator, & poſterioribus ſeculis Vitalis Candianus Venetorum Dux, & Ioannes Picus comes Mirandulanus, & alij.

De diſcretione ſpirituum.

CAPVT XIII.

MEMINIT ſpirituum diſcretionis Apoſtolus, cùm recenſet gratias gratis datas: ex quo intelligitur, reperiri etiã *1. Corin. 12.* poſſe in peccatoribus: nec mirum: nam conſolatio ipſa, quæ à diuino ſpiritu in mentem immittitur, peccatoribus etiam communicatur: qua de re ſic ſcriptũ eſt apud Richardum de ſancto Victore: *Pſal. 80.* [Impij, quibus erit in futuro væ, hic quandoque etiam intimis donis reficiuntur. Inimici Domini ait, mentiti ſunt ei, & cibauit illos ex adipe frumenti, & de petra melle ſaturauit eos: inimici ergo dicuntur, & tamen, non tàm ex frumento, quam ex adipe frumenti ſaturantur etiã myſtica, & interna percipientes.] Et quidem Deus, quod amoris eſt, illud amicitia etiam indignis facit, ſed qui gratiam ab eo percipit, & non ſe vice verſa amicum exhibet reſpondendo gratiæ, & dignè ex hoc operando, inimicum ſe facit, & ad cumulum damnationis hanc ſibi vertit: id, quod etiam S. Bernardus *Serm. 74. in Cantic.* ſentire videtur, eodem ad huius rei confirmationem adhibito ſcripturæ loco. Quod quanquam ita eſt, vt plurimum tamen donum hoc diſcretionis ſpirituũ in ſanctis viris inuenitur tantùm, quamuis, non in omnibus, quia [ſpiritus diuidit *1. Corin. 12.* ſingulis prout vult;] cùm enim ſcribit *1. Corint. 2.* Apoſtolus: [Spiritualis iudicat omnia, & ipſe à nemine iudicatur,] de viro iuſto loquitur, & mundis corde potiſſimùm promittitur lux ſpiritualis, & viſio Dei à Chriſto Domino. *Matth. 5.*

Prudentiam certè requirit diſcretionis ſpirituum donum; quippe prudentia quædam ſpiritualis eſt, & diuina, inſtitutum vt docet S. Thomas, ſicut aliæ gratiæ *Prim. 1. 2.* gratis datæ ad hoc, vt homo inſtituatur *q. 111. art. 4.* in rebus diuinis, quæ humanam rationẽ ſuperant: propriè autem ad explicanda cordiũ occulta: de quo ſic ſcribit S. Chryſoſtomus: [Diſcretio ſpirituum ſignificat cognitionem, quis nam ſpiritualis *Hom. 29. in 1. Corinth.* ſit, quis non: quis Propheta, & quis deceptor: *1. Theſſa. 5.* quod & Theſſalonicenſibus dicebat Apoſtolus: Prophetias nolite negligere; omnia autem probate, quod bonum eſt tenete: etenim tunc nulla falſorum Prophetarum differentia erat, cùm Diabolus cum veritate mendaciũ confundere niteretur.] Quare à S. Anſelmo Diſcretio hæc difficillima appellatur, cùm inquit: [Et ſpiritus malignus, *1. Corin. 12.* quaſi tranquillus agit, ac ſine vexatione aliqua corporis aſſumpto humano ſpiritu dicit, quod poteſt: quando etiam vera dicit, & vtilia prædicat ad hoc, vt cùm illi in manifeſtis bonis creditum fuerit, ſeducat ad ſua: iſte quippe di cerni non poteſt, niſi dono Spiritus ſancti, nõ enim magnum eſt, tunc eum dignoſcere, cùm ad aliqua deuenerit, vel perduxerit, quæ ſunt contra bonos mores, vel regulam fidei: tunc enim à multis diſcernitur: dono autem Spiritus ſancti in ipſo primordio, quo multis adhuc bonus apparet, continuò dijudicatur an malus ſit: ſed & ſpiritus hominum, id eſt, voluntates, hoc dono Dei diſcernuntur bonæ, à malis.]

Porro auctore S. Bernardo ſex ſunt ſpiritus quos diſcernere oportet. Primus eſt

diuinus,

Digitized by Google

Ser. de ſept. ſpir. qui de ſex ſpiritibus inſcribi debet, nō de ſeptem.
Pſalm 84.
Zachar. 1.
Pſal. 77.
1. Corin. 2.
Coloſſ. 2.
1. Corint. 2.

diuinus, de quo Dauid: [Audiam, quid loquatur in me Dominus meus.] Secundus eſt Angelicus, quem Zacharias Propheta commemorans, ait: [Angelus, qui loquebatur in me.] Tertius eſt Diabolicus, de quo in Pſalmis ſcribitur: [Immiſſiones per Angelos malos.] Quartus eſt humanus: [Quis enim hominum,] ait Apoſtolus, [ſcit quæ ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis, qui in ipſo eſt?] Quintus eſt ſpiritus carnis, cuius meminit idē Apoſtolus, cùm ſcribens Coloſſenſibus teſtatur quoſdam inflatos [ſpiritu carnis ſuæ.] Sextus eſt [ſpiritus mundi huius,] quem S. Paulus negat Apoſtolos accepiſſe, accepiſſe autem ſpiritum, [qui ex Deo eſt.] Ex his ſpiritibus tres perſpicuè falſi & mali ſunt. Diabolicus, carnalis, & mundanus: tres autem veraces & boni. Diuinus, Angelicus, humanus: quamuis humanus indifferens potius eſt dicēdus: vtriſque enim, bonis inquam, & malis adhæret, & ſeruit.

In vnoquoq; autem ſpiritu duo vt plurimum conſideranda ſunt: primū eſt lux aliqua menti illata, quæ propriè dicitur inſtinctus: ſecundum eſt motio voluntatis ad aliquid, & hæc affectio aliqua ſit oportet, ſiue ſit amor, & gaudium, ſiue odium, mœror, & ſimiles affectus, qui in animo gigni conſueuerūt, cùm præſens adeſt inſtinctus: à quibuſdam, vt à B. Patre Ignatio huiuſmodi omnes animi affectiones communi nomine cōſolationis, & deſolationis appellantur. De vnoquoque nunc eſt ſigillatim agendum.

De ſpiritu Diuino, & Angelico.

CAPVT XIV.

Diuinus ſpiritus, à ſanctis Patribus appellatur & [locutio Dei,] &, [inſpiratio aduentus ſponſi, verbi viſitatio,] & alijs nominibus, quibus in multis ſcripturarum ſanctarum locis idem ſpiritus ſignificatur. Eſt igitur hic ſpiritus locutio Dei interna, cum aliqua animi commotione, & affectione erga bonum ſuum coniuncta: de qua S. Bernardus: [Felix,] inquit, [& beata anima, quæ venas ſuſurri diuini percipit in ſilentio, frequenter iterans illud Samuelis, loquere Domine, quia audit ſeruus tuus.]

Serm. de 7. ſpirit.
1. Reg. 3.
Prima regula.

Secunda regula poſt Annot.

De hoc ſpiritu primā hanc regulā tradit B. Pater Ignatius his verbis: [Solius eſt Dei cōſolari animā, nulla præcedēte cōſolationis cauſa, cùm ſit hoc propriū Creatoris ſuā ingredi creaturā, & illam in amorem ſui totā cōuertere, trahere & mutare: cauſam verò præcedere nullam tūc dicimus, quādo nec ſenſibus, nec intellectui, neq; volūtati noſtræ quicquam obiectū eſt, quod eiuſmodi cōſolationē cauſare, ex ſe poſſit.] Qua de re ſic S. Bernardus: [Fateor & mihi aduentaſſe verbū, in inſipientia dico, & pluries: cumq; ſæpius intrauerit ad me, nō ſenſi: aliquoties cùm intrauit, adeſſe ſenſi: adfuiſſe recordor, interdū & præſentire potui introitū eius, ſentire nunquā, ſed nec exitū quidē: nā vnde in animā meam venerit, quoue abierit denuò eam dimittens; ſed & quā vel introierit vel exierit, etiā nūc ignorare me fateor; ſecundùm illud: neſcis vnde veniat, aut quò vadat: nec mirū tamen, quia ipſe eſt, cui dictum eſt; & veſtigia tua non cognoſcentur.] Et paulò pòſt: [Quæris igitur cùm ita ſint omninò inueſtigabiles viæ eius, vnde adeſſe norim? Viuus & efficax eſt, moxq; vt intus venit expergefecit dormitantem animam meam, mouit, et molliuit, & vulnerauit cor meum, quoniam durum lapideumq; erat, & malè ſanum:] & cętera, quæ ſuprà retulimus capite 38. libri. 2. poſt quę pergit: [Ita igitur intrans ad me aliquoties verbū ſponſus, nullis vnquam introitū ſuum indicijs innoteſcere fecit, nō voce, nō ſpecie, nō inceſſu, nullis denique ſuis motibus compertū eſt mihi, nullis meis ſenſibus illapſum penetralibus meis: tantū ex motu cordis, ſicut præfatus ſum, intellexi præſentiā eius, & ex fuga vitiorum.] Ex quibus etiam intelligimus, quæ ſint ſigna præſentiæ Domini animam commouentis, & qui effectus, quantiue huius diuinę inſpirationis, etiā cùm præterierit.

Serm. 74. in Cantic.
Ioan. 3.
Pſal 76.
Cantic. 4.
Iſaia 40.

Secunda regula eſt. Huiuſmodi diuinam inſpirationem diuturnam nō eſſe, ſic enim habet S. Gregorius in illa verba Iob: [Et cùm ſpiritus me pręſente tranſiret, inhorruerunt pili carnis meæ. Nobis,] inquit, [præſentibus ſpiritus tranſit, quando inuiſibilia cognoſcimus, & ta-

Secunda regula.
Lib. 5. moral. cap. 23.
Iob c. 4.

& tamen hæc non ſolidè, ſed raptim videmus: neq; enim in ſuauitate contemplationis intimæ diu mens figitur, quia ad ſemetipſum immenſitate luminis reuerberata reuocatur: cumq; internā dulcedinem deguſtat, amore æſtuat, ite ſupra ſeipſam nititur, ſed ad infirmitatis ſuæ tenebras fracta relabitur, & magna virtute proficiens videt, quia videre non poſſit, quod ardenter diligit, nec tam ardenter diligeret, niſi aliquatenus videret: nō ergo ſtat, ſed tranſit ſpiritus, quia ſupernam lucem noſtra nobis contemplatio, & inhiantibus aperit, & mox infirmantibus abſcondit.]

Tertia regula. *Ser. 74. in Cantic.* Tertia regula. Licet diuina ſpiritus viſitatio breuis ſit, frequens tamen eſſe poteſt. Sic enim ſanctus Bernardus: [Prę teriens teneri vult, abiens reuocari: neq; enim hoc irreuocabile verbum: it & redit pro beneplacito ſuo, quaſi viſitans diluculo, & ſubitò probans, & ire quidem illi quodammodo diſpenſatorium, redire verò, ſemper volūtarium eſt; vtrumq; autem plenum iudicij, & penes ipſum horum ratio: nunc verò conſtat in anima fieri huiuſmodi viciſſitudines euntis & redeuntis verbi, ſicut ait: vado, & venio ad vos: *Ioan. 14.* reuocatur autem, vt idem antè docuerat, deſiderio animæ, *Pſal. 10.* ſed eius animæ, cui ſemel indulſerit ſuauitatem ſui, numquid non deſiderium vox? & quidem valida: Denique deſiderium pauperum exaudiuit Dominus: verbo igitur abeunte vna interim & continua animæ vox, continuum deſiderium eius tanquam vnum continuumq; reuertere, donec veniat.]

Quarta regula. Quarta regula eſt. Diuinum ſpiritum non eodem modo omnes homines afficere, ſed prout quiſq; animo eſt minus, magiſue præparato, atque capaci: [Spiritus enim ſanctus,] ait Richardus de S. Victore, *part. 2. in Cātic. c. 33* [vnicus dicitur & multiplex, quia cùm vnus ſit, diuerſis tamen modis mentes viſitat, & afficit. Audire ergo debet anima quid, & quomodo loquatur in ea Dominus Deus.] Duplex igitur eſt diuini ſpiritus viſitatio, vniuerſe loquendo, quia duplex eſt animorum præparatio, & diſpoſitio, prout quiſque ſimilior illi, aut minus ſimilis eſt. Similibus enim, hoc eſt, verè ſpiritualibus illabitur diuinus ſpiritus, ſuauiter admodū, & placidè: diſſimilibus autem, id eſt, minus ſpiritualibus, perturbatè primum, & cum terrore, deinde etiam placidus, & cum magno ſimul conſolationis ſenſu. [Aliquando,] inquit S. Gregorius, *Lib. 5. moral. c. 20.* [nos amore, aliquando terrore compungit; aliquādo, præſentia quàm nulla ſint oſtēdit, & ad æterna diligenda deſideriū erigit: aliquādo prius æterna indicat, vt poſt temporalia viléſcant; aliquando noſtra nobis mala aperit, & ad hoc nos vſque, vt alienis etiam malis condoleamus, extendit.] Et S. Bernardus: [Vides,] ait, *Ser. 57. in Cantic.* [intuitum Domini, cùm in ſe ſemper maneat idem, non tamen eiuſdem ſemper efficaciæ eſſe, ſed conformari meritis ſingulorum, quos reſpicit, & alijs quidem incutere metum, alijs verò magis conſolationem, & ſecuritatem afferre. Deniq; *Pſal. 103.* reſpicit terram, & facit eā tremere, cùm *Luca 1.* è regione reſpexerit Mariam, & infuderit gratiam: reſpexit ait, humilitatem ancillæ ſuæ: quæ verba non plorantis, aut trepidantis ſunt, ſed gaudentis.]

Quinta regula. Quinta regula. Peccatores, tepidos, et minus ſpirituales viros Diuinus ſpiritus cùm viſitat, conturbat primum, pōſt etiā conſolatur: hæc ſequitur ex ante dictis: quia videlicet cum ſibi diſſimilibus occurrat, concutit, & frangit, vt ſimiles effectos poſtea conſoletur. [Primum quidem,] ait ſanctus Bernardus, *Sermo de multiplici vtilit. verbi Dei.* [ſonans in auribus animæ vox diuina conturbat, terret, dijudicatque: ſed continuò ſi bene aduerteris viuificat, liquefacit, calefacit, illuminat, mundat. Quid eſt illud,] ait S. Auguſtinus, *Lib. 11. Cōfeſſ. cap. 9.* [quod interlucet mihi, & percutit cor meum ſine læſione: inhorreſco, & inardeſco; inhorreſco in quantum diſſimilis ei ſum, inardeſco in quantum ſimilis ei ſum. Sapientia ipſa eſt, quæ interlucet mihi, diſcindens nubilum meum, quo me rurſus cooperit deficientem ab ea caligine et aggere pœnarum mearum.]

Sexta regula. Sexta regula eſt. Proprium eſt diuini ſpiritus conſolari, non autem conturbare, aut terrere, hoc enim nō facit niſi per accidens, prout quiſq; ab eo alienior eſt: quare terror, qui conſolationem antecedit, præparatio eſt, & ſignum ſpiritus aduentantis: cōſolatio autem, aduētus ipſe & pręſētia. Sic enim S. Bernardus: [Si nō ſolùm compūgeris ī ſermone illo, ſed & con-

Digitized by Google

conuerteris totus ad Dominum, iurans,
& ſtatuẽs cuſtodire iudicia iuſtitiæ eius,
etiam adeſſe ipſum iam noueris, præſer-
tim ſi te inardeſcere ſentias amore eius:
etenim vtrumque de illo legis, & ignem
videlicet ante ipſum præcedere, & ipſũ
Pſal. 33. nihilo minus ignem eſſe. Moyſes ſiqui-
Deut. 4. dem de illo dicit: quia Deus ignis conſu
mens eſt. Differunt autem, ꝙ is qui præ-
mittitur ignis ardorem habet, ſed non
amorem; coquens, ſed nõ excoquẽs; mo
uens, nec promouens; tantũ ad excitan-
dum præmittitur, & præparãdũ, ſimulq;
ad cõmouendum, quid ex te ſis, quò dul
cius ſapiat poſtmodũ, quod ex Deo mox
eris. At verò ignis, qui Deus eſt, & cõſu
mit quidem, ſed non affligit, ardet ſuaui-
ter, deſolatur feliciter: eſt enim verè car-
bo deſolatorius; ſed qui ſic in vitia exer
ceat vim ignis, vt in anima vicẽ exhibeat
Pſal. 117. vnctionis. Ergo in virtute, qua immuta-
ris, & in amore, quo inflammaris, Domi-
nũ præſentẽ intellige: nã dextera Domi
ni facit virtutẽ: nõ autẽ fit hæc mutatio
dexterę excelſi, niſi in feruore ſpiritus, et
in charitate nõ ficta, ita vt dicat q huiuſ-
modi eſt, concaluit cor meũ intra me, &
Pſal. 38. in meditatione mea exardeſcet ignis.]

Septima regula. Signa antecedẽtia di-
Septima re-gula. ulnã hãc inſpirationẽ multa ſunt, pleraq;
autem, ab eodem S. Bernardo recenſen-
Ser. 57. in Cantic. tur. Primò: [Si admonitus,] inquit, [fue-
ro vel foris ab homine, vel intus à ſpiri-
Primò. tu, de tuenda iuſtitia, & ſeruanda æqui-
tate, iſtiuſmodi ſalutaris ſuaſio erit mihi
profectò prænuncia imminentis aduen-
Pſal. 84. tus ſponſi, & præparatio quędã ad dignè
Pſal. 88. ſuſcipiendũ ſupernũ viſitatorem: iuſtitia
enim ante eum ambulabit. Iuſtitia, & iu-
Secundò. dicium præparatio ſedis, ſedis tuæ.] Se-
cundò: [Nihilominus ſpes eadem arride
bit, ſi ſermo inſonuerit de humilitate,
vel patientia, ſeu etiam de fraterna chari
tate, & obedientia deferenda Prælatis:
maximè autẽ de ſectanda ſanctimonia,
& pace, & cordis puritate quærenda.
Pſalm. 92. Quoniã quidem ſcriptura ait: Domũ Do
Pſalm. 75. mini decet ſanctitudo: & factus eſt in pa
Matth. 5. ce locus eius: & mundi corde Deum vi-
debunt. Idem de aliis virtutibus dicen-
Tertiò. dum eſt.] Tertiò: [Sed & ſi corripuerit
Pſal. 140. me iuſtus in miſericordia, & increpaue
rit, id ipſum ſentiam; ſciens, quia æmula-
tio iuſti, & beneuolentia iter faciunt ei,
qui aſcendit ſuper occaſum: bonus occa
ſus cùm ad correctionẽ iuſti ſtat homo,
& corruit vitium, & Dominus aſcendit
ſuper illud, conculcans hoc pedibus, &
conterens, ne reſurgat.] Quartò: [Quod *Quartò.*
ſi ſermo gratus venit, & placidus, quate-
nus pulſo faſtidio, cum deſiderio audia-
tur, iam non modò venire ſponſus, ſed
accelerare, id eſt, cum deſiderio venire
credendus eſt: illius namq; deſiderium,
tuum creat.] Quintò: [Iam etſi ignitum *Quintò.*
eloquium ſentis, atq; ex eo conſcientiã *Pſalm. 96.*
vri in recordatione peccati, recordare *Pſalm. 33.*
tunc, de quo ſcriptura dicit, quia ignis
ante ipſum præcedet, & ipſum prope eſ-
ſe non dubites: denique iuxta eſt Domi-
nus his, qui tribulato ſunt corde.]

Octaua regula. Signa præſentiæ diui- *Octaua re-gula.*
ni ſpiritus, ex eodem S. Bernardo locis
antè adductis ſunt [excitatio animæ, mo
tio, & emollitio, vulneratio cordis, euul
ſio, deſtructio ve vitiorum, ædificatio, &
plantatio virtutum, roris deuotionis infu
ſio ad ariditatem mentis tollendam, illu
minatio tenebrarum, reſeratio occulto-
rum cordis, frigoris exterminiũ, inflam-
matio charitatis, & perfecta animæ, &
facultatum eius omnium in Deum redu
ctio, atq; conuerſio.] Quod alijs verbis
idem Pater ſic explicat: [Fuga vitiorum,
compreſſio carnalium affectuũ, diſcuſ-
ſio, ſiue redargutio occultorum noſtro-
rum, emendatio morum, deniq; renoua
tio, & reformatio ſpiritus mentis, id eſt,
interioris hominis, præſertim verò amor
Dei.] Ad hæc addit idem hęc verba: [Por *Ser. 57. in*
rò hoc igne conſumpta omni labe pec- *Cant.*
cati, & rubigine vitiorum, ſi iam emun-
data ac ſerenata conſcientia, ſequatur ſu
bita quædam atq; inſolita latitudo men-
tis, & infuſio luminis illuminantis intel-
lectum vel ad ſcientiam ſcripturarum,
vel ad myſteriorum notitiam: quorũ alte
rum propter nos oblectandos, alterũ pro
pter ædificãdos proximos reor dari, ocu
lus reſpicientis proculdubio eſt iſte, edu
cens quaſi lumen iuſtitiam tuam, & iudi
cium tuum tanquam meridiem.

Nona regula. Diuina viſitatio non in- *Nona regu-la.*
telligitur perfecta, & plena, niſi ad inſtin
ctum, & lucem mentis accedat volũtatis
motio, & conuerſio in Deum: quod idẽ
S. Bernardus egregiè colligit ex proprie *Ser. 74. in*
tatibus ſpõſi cęleſtis duabus: Cõparatur *Cant.*

enim capreæ &, ceruorum hinnulo: [Quia,]inquit,[capreæ oculos habet veritas,& gratia hinnuli hilaritatẽ: vtraq; res neceſſaria mihi:& veritas quidẽ, cui abſcondi non poſſim; gratia autem, cui nolim: alioquin ſine alterutra, viſitatio plena non erit; cùm & illius ſeueritas abſque hac,oneroſa; & huius hilaritas abſque illa,diſſoluta videri poſſit:amara eſt veritas ſine cõdimẽto gratię,ſicut abſque veritatis fræno, leuis & neſciẽs modũ plerunq; & inſolens ipſa deuotio.]

Quæ hactenus diximus de ſpiritu diuino,ſuo modo,conueniunt ex parte ſpiritui,ſiue inſpirationi Angelicæ: ſic enim *Ser. de ſeptẽ ſpirit.* ſcribit idem S.Bernardus: [Horum duorum ſpirituum quis loquatur,nec diſcernere facilè eſt,nec ignorare periculoſũ: præſertim cùm certum ſit Angelum bonum nunquam loqui ex ſemetipſo, ſed Deum eſſe,qui loquitur in ipſo.]

Decima regula. Decima regula. Quanquam diuina inſpiratio gratis fit, eſt tamen ingentibus deſiderijs,& votis expetenda; rogãduſq; ſponſus eſt,[vt deſcendat in hortũ ſuũ.] Et inprimis diligentiſſimè eſt excolenda anima virtutum optimarum exercitatio- *Serm. 57. in Cant.* ne. [Arguit nos pro certo,] ait S. Bernardus, [negligentiæ & incuriæ ipſa inopia *Eccleſ. 39.* noſtra. Nam ſi quis noſtrum integrè & perfectè iuxta verbum Sapientis,cor ſuũ tradat ad vigilandum diluculo ad Dominum,qui fecit illum, & in conſpectu altiſſimi deprecetur, ſimulq; votis omni- *Iſaia 40.* bus ſtudeat,ſecundum Iſaiam Prophetã, parare vias Domini, rectas facere ſemi- *Pſalm. 24.* tas Dei ſui,cui cum Propheta ſit dicere: *Pſalm 15.* oculi mei ſemper ad Dominum,& quia *Pſalm. 23.* prouidebam Dominũ in conſpectu meo ſemper, nonne hic accipiet benedictionem à Domino, & miſericordiã à Deo ſalutari ſuo? viſitabitur profectò frequenter,nec vnquam ignorabit tempus viſitationis ſuæ, quantumlibet is, qui in ſpiritu viſitat,clãdeſtinus veniat,& furtiuus, vt poté verecundus amator.]

Sed non ſolùm antequam veniat, rogandus eſt Dominus,vt veniat;ſed poſtquam adeſt ſummo ſtudio retinendus iiſdem virtutibus,& precibus, vt qui inſtituere, & dirigere incepit, ipſe perficiat,edoceatq; quibus exercitationibus pergendum ſit proficienti, vt ei indies magis placeat,& obſequatur: [Et cũ loquitur ſpiritus,] ait Richardus de S.Victore,[inter audiendũ, rogandus eſt, vt *Part. 2. ca. 33. in Cãt.* audientẽ ducat,& qualiter meditationes dirigendæ ſint,doceat: offerunt enim ſe tunc meditationes ſpirituales, ita vt mẽs ſedeat, quaſi rex, circunſtante ſe harum exercitu. Regere itaq; has debet, & diſcernere, quam potiſſimum admittat, in qua ſe magis exerceat, & quandiu vnicuiq; inhæreat, quando de iſta ad iſtam tranſeat. Ferculũ enim eſt quælibet meditatio,quia paſcit mentem: ſed vt deuotio ipſa accendatur,cum ſapor ceſſare iã cęperit,vtiliter aliud aſſumitur:ad aliam ergo meditationem cõuertere,quæ vicinius ſe obtulerit,& quã præcedenti ſimilẽ,& nõ diuerſã noueris.] Et paulò pòſt: [Cordis cõſolatio, & ſpiritualis refectio Dei quidem donum eſt,ſed cooperari te oportet huic dono,& prudenter in eo exerceri.]

De ſpiritu Diabolico, Carnis & Mundi.

CAPVT XV.

DE tribus ſpiritibus Diabolico nimirum, Carnali,& Mundano,ſic ſcriptum apud S.Bernardum:[Hi duo ſpiritus car *Ser. de ſeptẽ ſpirit.* nis ſcilicet,et mũdi,ſunt ſatellites magni illius Principis tenebrarũ, vt dominetur ſpiritus nequitiæ,hoc eſt,Diabolicus ſpiritui Carnis,et ſpiritui huius Mũdi. Quiſquis ergo ex his tribus ſpiritibus ſpiritui noſtro loquatur,ne credamus ei, quoniã ſanguinẽ ſitiũt, nõ quidẽ corporum, ſed quod grauius eſt,animarũ. Sed quoniam ſpiritualis omniũ natura eſt, à ſermonibus eorũ cognoſcemus eos:& quis ſpiritus ſit,qui loquatur,ipſa ſuggeſtio declarabit: ſemper enim ſpiritus carnis mollia,ſpiritus Mundi vana, ſpiritus malitiæ ſemper amara loquitur. Quoties ergo importunè, vt aſſolet carnalis cogitatio mẽtem pulſat, vt verbi gratia,cùm de potu,de cibo,de ſomno, cæteriſque ſimilibus ad carnis curam pertinentibus cogitantes humano quodã inardeſcimus deſiderio, certum ſit nobis, ſpiritum carnis eſſe, qui loquitur,& tanquã aduerſariũ repel *Matth. 8.* lamus eum, dicentes,vade retrò ſatana, quoniam non ſapis, quæ ſunt Dei, ſed magis ſapiẽtia tua inimica eſt Deo. Cùm autem

autem nō de illecebris carnis, ſed de ambitione ſæculi, de iactantia, & arrogantia, cæteriſque ſimilibus cogitatio vana verſatur in cordibus noſtris, ſpiritus mūdi eſt, qui loquitur; longè pernicioſior hoſtis, & maiori ſolicitudine repellendus. Interdum verò ſatellitibus iſtis terga vertentibus, Princeps ipſe habens irā magnam tanquam leo rugiens, inſurgit aduerſus nos, cùm videlicet non ad voluptatem carnis, aut ſæculi vanitatem, ſed ad iram, ad impatientiam, ad inuidiam, ad amaritudinē animi prouocamur, importunè ingerendo, ſi quid minus amicabiliter, minuſue diſcretè factū videtur, aut dictum; ſi qua denique aut in ſigno, aut i ope quolibet data videtur indignationis occaſio, aut materia ſuſpitionis. Huic ergo cogitationi non aliter, quàm ipſi Diabolo reſiſtendum eſt, nec aliter ab ea, quàm ab ipſa perditione cauendum: ſcriptum eſt enim; in patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras.]

Luc. 21.

Quot modis verò, aut q bus malignus ſpiritus hominem aggrediatur, ſatis iam diximus duob⁹ ſuperioribus libris. Addi tamē adhuc poſſunt ad antedicta ea, quę affert Richardus de S. Victore de varijs tentationibus: De quibus ſic ſcribit: [Septē ſunt genera tentationum. Prima eſt importuna. Secūda dubia, Tertia ſubita, Quarta occulta, Quinta violenta, Sexta fraudulenta, Septima perplexa. Importuna eſt quæ procaciter inſiſtit; Dubia, quæ animū ambiguitatis nubilo inuoluit Subita, quæ iudiciū rationis præuenit. Occulta, quæ deliberationis conſiderationē præterfugit. Violenta, q̄ vires mentis tranſcēdit. Fraudulenta, quæ animū ſeducit. Perplexa, quæ varijs impetit vitijs. Et hi ſeptē tētationum modi poſſunt eſſe ſimplices, & impermixti, & cōpoſiti, atq; permixti. Ita autē ſe habent, vt ſecūda ſit grauior tentatio, quàm prima; tertia quàm ſ cūda, & ita deinceps, quæ ſequitur, quàm ea, quæ anteit. Importunę tentationis eſt, animum ſemper inquietare, & nūquam quietum permittere: dubia autem tentatio animum exagitare cōſueuit, & vagū ſemper, & profugum facit: quid enim aliud timorē nocturnum putamus efficere, quàm animū timidum, & trepidum reddere, & vbi nihil timeri oporteret, ſummo horrore concutere? fugit enim eiuſmodi anima nemine perſequente, & cùm pax ſit, ſemper ſuſpicatur bellum: ſubitæ tentationis eſt animum ſauciare, delectationiſq; iaculo affectum trāſfigere; & quid aliud expectari oportet à ſagitta volante? Occulta tentatio ex ea parte qua præualet, animum ſemper excæcare ſolet, in tenebris ſemper perambulans & omne negocium ſuum in tenebris explicans. Violentæ tentationis eſt, animum ſemper violenter opprimere, & funditus eneruare. Fraudulenta tentatio animum infatuare ſolet: Quid namque aliud Dæmonium meridianum faceret, quàm animum infatuare, vel in furorem vertere? Perplexæ tentationis eſt animum ſemper dilaniare, diſſipare, diſtrahere. Prima itaque tentatio inquietat, ſecunda exagitat, tertia vulnerat, quarta excæcat, quinta eneruat, ſexta infatuat, ſeptima dilaniat.

Prima par. in Pſal. 90.

Spiritus porrò diabolici eſt, his omnibus tentationum rationibus vti aduerſus proficientem, maximè vero fraudulenta, qua vt ſolet, transfigurat ſe in Angelum lucis, & virtutis ſpeciē obijciens, clàm vitij alicuius iaculo, cor transfigit. Et quia ſecundo libro aſtutias decē diabolici ſpiritus aperuimus, nunc vnam tantùm recenſendam putaui, quàm S. Chryſoſtomus explicat eleganter: ea autem eſt, qua vtitur aduerſus animos valde pios, & in virtutibus exercitatos: hos enim, ſi in calamitate ſint, non ſtatim initio adoritur, ſed cùm eos fractos iam vexationibus, & tormētis finem tantarum miſeriarum auidè expectare cognoſcit: accedit enim tunc, vt ſuo impulſu homines penè cadentes, omninò præcipitet: ſic itaq; ſcribit: [Diabolus aduerſus Iob non perditis bobus neq; aſinis, neque camelis, neque domo diruta, neq; filijs ruina obrutis, hac vſus eſt fallacia: ſed tacet adhuc, & ceſſat, conſiderata athletæ fortitudine: ſed cùm vermium fons ſcaturiebat, & putrida cutis decidebat, & conſumptæ carnes ſaniem grauiter fœtentē efflabant, & ſartagine & fornacibus, & omni flamma miſerius eum Diaboli manus conſumebat, fera omni crudelius vndique eius corpus deuorans; Cùm diutius is eſſet hac calamitate confectus, tunc vxorem ſubornat: nam ſi in calamitatis principio acceſſiſſet, non ſanè eum

Homil. 28. in 1. ad Co.

Digitized by Google

inueniſſe ita eneruatum, neq; ita poſſet exprobrare calamitatem, & tanta loqui audacia:nunc autem cùm videret,ob tẽporis longitudinem, & ſanitatis, quàm cupidiſſimum, & malorum finem maiorem in modum deſiderantem, tunc accedit, & ait; quouſque conſumeris? Grauis Rhetor ad decipiendum eos, qui inconſultiores ſunt. Quid igitur hic beatus? adamante fortior.]

De ſpiritu humano, ſiue naturali.

CAPVT XVI.

Prima par. in cant. ca. 33. DE humano ſiue noſtro ſpiritu, ſic ſcriptum eſt apud prædictum Richardum: [Habet etiam cibũ homo ab ipſa natura,quia hæc iucundior paſcit cibo dulcedinis:habet & à cauſis accidentibus,reficiũt enim proſpera,dum ſuccedunt:non eſt cibus iſte ſpiritualis,quo reficit Chriſtus, attamen plerunq; cibus eſt imperfectorũ, & olus infirmorum; & ſæpe vtiliter paſcit hoc
Rom. 14. olus infirmos, ſicut dicit Paulus:qui infirmus eſt,olus manducet,leuigat enim, & curat ex parte morbum accidiæ, quã patitur mens ex inopia gratiæ. O quàm frequenter imperfecti, & ignari gratiæ mouentur carnali gaudio, vel naturali alacritate, & moueri ſe putant ſpirituali conſolatione? quàm ſæpe ab inimico,vel à proprio corde aliquid ſentit homo, & à Spiritu ſancto hoc eſſe credit? Et quid mirum ſi in deuotione ſe miſceat inimicus, & falſa loquatur, qui in ipſis etiam Prophetis loquebatur? qui etiam à ſuo ſpiritu aliquando dixerunt,quod à Spiritu ſancto ſe dicere crediderunt? nõ ergo debet homo ſequi cordis ſui cogitationem,vel experimentum, cum huiuſmodi quoſdam Prophetas nouerit interdũ fuiſſe deceptos: nec ſolùm hæc pericula caueri oportet in ſtatu peccati,ſed etiam in ipſa gratia prudenter, quid gerẽdum
Eccleſ. 31. fuerit,eſt attendendum. Cùm Sapientia
Sap. 1. bibe vinum ait Salomon, vino gratiam ſignificans:& item legitur, quod Spiritus ſanctus aufert ſe à cogitationibus, quæ ſunt ſine intellectu.]

Ibidem. De eodẽ Spiritu loquẽs S. Bernardus; [Fit aliquãdo,]ait, [vt Spiritus noſter,à quolibet horum triũ crebrò ſuperatus & addictus illi in ſuã ipſius perniciẽ (heu) vices illius agat,vt iam ſine omni alterius Spiritus ſuggeſtione, ipſa ex ſe anima, aut voluptuoſas, aut vanas, aut amaras pariat cogitationes: iam verò non facilè arbitror poſſe diſcerni, quando noſter ipſe loquitur Spiritus,quandove loquentem alterum audiat quemlibet ex tribus illis. Sed quid refert, quicunque loquatur,dum vnum,& idem ſit,quod loquuntur?quid referr loquentis noſſe perſonã, dum conſtat perniciofum eſſe, quod loquitur?ſi inimicus eſt, reſiſte viriliter inimico:ſi tuus ipſe Spiritus eſt,argue eum, & miſerabiliter plange, quod in tantam miſeriam,& tam miſerabilem deuenerit ſeruitutem.] Obſeruetur igitur finis inſpirationis, quo nimirum modo terminetur, & quem quaſi ſonum referat cadendo:inde enim intelligitur, qualis ſit: ſi enim ſonat mollia,caro; ſi vana, mundus;ſi amara,diabolus eſt: qui quantumlibet caput ſuæ ſuggeſtionis abſcondat, exitu ipſo,quaſi cauda ſerpens,agnoſcit.

De eorundem ſpirituum,diuini,Angelici,& diabolici comparatione ex doctrina recentioris ſcriptoris, & ſanctorum Patrum.

CAPVT XVII.

INCIDI ego ante viginti annos in librum quendam manuſcriptum Bibliothecæ Genuenſis Collegij noſtri, quem nũquam poſtea etiam diu quæſitum videre licuit: huius erat inſcriptio Liber de Inſtinctibus Magiſtri VVilhelmi de Vrimaria. Eius ſummas rerum atq; ſententias iam tunc collectas, vt ad rem præſentem pertinentes viſum eſt hic adſcribere verbis eius expreſſas, & alicubi etiam & ſcripturarũ, & ſanctorum Patrum auctoritatibus à nobis adductis confirmatas; ſic igitur habent.

Quadruplex eſt inſtinctus, Diuinus, Angelicus, Diabolicus, Naturalis.

Diuinus inſtinctus quadruplici ſigno cognoſcitur, Si inuitet, Primò,ad exemplum Chriſti,& Sanctorũ. Secũdò ſi ad humi- Diuinus. 1. 2.

humilitatem. Tertiò ſi ab exterioribus vocet ad interiora,& colligat cor, vt ſic magis ſit diſpoſitum ad vnionem cum Deo. Quartò ſi id, ad quod inuitat, ſit eius virtutis & roboris, vt animam maiore virtutum opulentia reficiat, & compleat.

Angelicus. Angelicus inſtinct⁹ quadruplici quoque ſigno dignoſcitur. *1.* Primò quidē initio terrefacit, poſt in fine cōſolationem *Luc. 1.* adfert. Quod perſpicuè cernitur in congreſſu Angeli cum Beatiſſima Vergine Dei genitrice Maria, quæ primùm [conturbata eſt in ſermone Angeli,]ſed tandem ait:[Ecce Ancilla Domini,fiat mihi ſecundùm verbum tuum.] *2.* Secundò initio abſcondit ſe,in fine verò ſe oſtendit,& prodit:id quod ex hiſtoria Tobiæ *3.* apertè intelligitur. Tertiò inuitat ſem- *Geneſ.22.* per ad bonum: quod ſi aliquando Abraham inuitauit ad mortem Iſaac innocentis;& ea tūc nō fuiſſet mala, quia à Deo fuiſſet,qui auctor eſt, & Dominus vitæ; nec ad eam inuitauit, ita vt vellet eā patrari,vt poſtea patrata non eſt,ſed vt illuſtrior eſſet Abrahæ obediētia,quæ magnum bonū eſt. *4.* Quartò excitat bonā voluntatē;in incipientibus quidem ad dolorem peccatorū, efficitque vt illis cadant *Actor.12.* peccatorū catenæ, vt beato Petro,cùm tenebatur in vinculis: in proficientibus autem ad feruorem: perfectos verò reficit internæ dulcedinis prægustatione, *3.Reg.19.* quorum vtrumque accidit Eliæ Prophetæ,quem Angelus prius excitat, poſtea paſcit.

Diabolic⁹. Diabolicus inſtinctus diſcernitur à diuino quadruplici ſigno. *Primò.* Primò quia id ad quod Diabolus inſtigat, ſemper eſt cōtrarium exemplis Chriſti, & Sanctorum: ratio eſt,quia Diabolus eſt Chriſti hoſtis,& ex directo aduerſari⁹: eſt enim Chriſtus ſpeculum diuinæ veritatis,candor paternæ claritatis,& fons æternæ fælicitatis:Diabolus pater mendacij,princeps tenebrarum, & auctor mortis æternæ:qua de re S.Gregorius in moralibus.

Lib.34. moral.cap.18 Secūdò id,ad quod diabolus inſtigat, *Secundò.* eleuat hominē ad animi magnitudinē, *Ibidem.* ſiue tumorem mentis:[Ille,inquit S.Gregorius, nihil aliud mentes ſibi ſubditas docet, quàm celſitudinis culmen appetere, cuncta æqualia mentis tumore tranſcendere, ſocietatem omnium hominū alta elatione tranſire, ac ſeſe contra potentiam conditoris erigere: ſiquidem iniquitatem in excelſo loquuti ſunt,] ex quo inquit, VVilhelmus, tres defectus exiſtūt:Primò enim,qui huiuſmodi ſunt *Pſalm.72.* facilè rixantur. Secundò ægrè ferunt reprehenſiones. Tertiò defectus ita firmiter horum animis defiguntur, vix vt eueli poſſint.

Adhæc Tertiò id, ad quod Diabolus *Tertiò.* inſtigat hominem,à corde proprio magis abſtrahit,&.elongat. Quod idcirco ab eo fit, vt homo debilior fiat, facilius in tentationes ruat, denique minus ſentiat diuinā præſentiam:nam[cùm Deus, vt ait S. Auguſtinus, ſit magis vicinus animæ,quàm anima ſibi;qui magis elongatur à corde,minùs ſentit Deum. Ideò dicit ſcriptura. Redite præuaricatores *Iſaia 46.* ad cor,& hoc ipſum eſt, quod dixit Domin⁹ Petro: *Luca 22.* Ecce Satanas expetiuit vos, vt cribraret,ſicut triticū.] Ob hanc cauſam docet S. Chryſoſtomus, vt Deum *Hom. 4. in 1.cap.4.ad Rom.* ſemper præ oculis habeamus. [Si Deū, inquit,aſſiduè in oculis feremus,Diabolus nos non adorietur; ſcit enim ſe fruſtra laboraturum: ſed ſi aberrantes, ac ſine fręno palantes viderit, ſumpto à nobis exordio, poterit nos, tanquam oues ſcabioſas à grege ſummotas, depellere.

Quartò,id ad quod Diabolus inſtigat *Quartò.* hominem in virtutibus magis extenuat, & Dei donis quaſi exuit, abijcitque ad creaturas,& terram. Si quidem diuinus inſtinctus,vt dictum eſt,mentem humiliorem reddit,'accendit in ea diuini amoris ignem, & reficit diuinæ dulcedinis deuotione:contrà verò inſtinctus diabolicus mentem reddit ſuperbiorem,eamque ab amore Dei deprimit,& priuatam guſtu diuinæ dulcedinis abire facit poſt amorem,& conſolationem creaturarū. Quamobrem idem S. Chryſoſtomus al- *Geneſ.3.* ludens ad id, quod legitur in ſcripturis *Hom. 8. in c.4.Rom.* de ſerpente: [Terram comedes,& ſuper pectus tuum gradieris, ſic ſcribit de Diabolo: Ab inferiori loco nobiſcum depugnat Diabolus; & tamen, vel ſic victor euadit:cuius rei cauſa eſt,quod nullū ſtudium adhibemus, vt ipſi illius plagis nos altiores collocemus: neq; enim ille potis eſt admodum ſe ſurſum attollere, ſed deorſum trahitur ſerpentis formam gerēs. Quid eſt aūt ab inferiori loco depugnare?

Digitized by Google

pugnare? nempe à rebus, quæ infra nos ſunt, digladiari, à uoluptate, à diuitijs, de niqúe à ſecularibus quibuſuis rebus.

Diabolicus inſtinctus differt ab Angelico, & diuino quadruplici item ſigno, *Primò.* Primò enim conſolatur, & delectatione animum complet: poſt verò affligit, & cruciat: hoc eſt primo aſpectu, & ingreſſu lætificat animam, vt oculos roſa, ſed in progreſſu cùm iam tangitur, pungit: quod ſanè intelligendum eſt de inſtinctu *Reg. 7. poſteriorum de diſcernẽdis ſpiritibus.* Diabolico, cùm incidit in hominem ſegnem, & ſibi ſimilem, vt docet B. P. Ignatius: tunc enim ingreditur Dæmon in talem animum, tanquam in propriam, & apertam domum cum quiete: poſteà vero ita exagitat hominem quem poſſidet, vt etiam laqueum deſperationis illi injiciat; quod accidit Iudæ Proditori, quẽ ſine dubio primò blandè accepit Diabolus, & intrauit, deinde verò mirè vexauit, & ad vltimam vſque perniciem deduxit.

Secundò. Secundò, initio ſecuritatem affert, in fine diffidentiam diuini auxilij: quemadmodum viſum eſt in eodem Iuda. Ex qua re duo illi inſignes defectus exiſtũt; præſumptio, malum non cauendi; & torpor, & diffidentia in melius proficiendi: *Epiſtola priore.* legatur Epiſtola Sancti Chryſoſtomi, qua conatur reuocare Theodorum lapſum: docet enim multis verbis, Diabolũ nihil magis appetere, quàm poſt indulgentiam hominem in deſperationis præcipitium trahere, in eoque retinere. Solet autem diffidentiæ coniuncta eſſe puſillanimitas, triſtitia, & mœror, mentis obſcuritas, & tenebræ, quod idem Sanctus *Pſal. 135.* Chryſoſtomus elicit, ex illis Pſalmi verbis: [Collocauit me ĩ obſcuris ſicut mortuos ſæculi:] illa omnia dicens à Diabolo in animo creari. Et alibi ſcribit idem: *Lib. 3. de prouid. paulo ante finẽ.* [Omni actione diabolica potentiorem eſſe ad nocendum mœroris magnitudinem: nam & dæmonem, quoſcunq; ſuperat, per mœrorem ſuperare: quare ſi mœrorem auferamus, nihil à Dæmone quenquam lædi poſſe.

Tertiò. Tertiò, inſtinctus in ſpecie, & fortaſſis re ipſa bonus, nunquam ſecurus eſt, an bonum exitum ſortiri debeat, propter Diaboli dolos; quare diſpiciendum eſt diligenter initio, in progreſſu & in fine ipſius inſtinctus, an dolus aliquis diabolicus lateat. [Poteſt enim fieri,] vt S. Bernardus aiebat, [vt in fide humilitatis inſtinctus diabolic⁹ efficiatur Angelicus.] Quare ſicut apis dulcedinem à flore ſugit, vbi verò terreſtreitatem eius ſentit, diſcedit; ſic Dei ſeruus quidquid boni reperitur in Diaboli inſtinctu diſcernit, terreſtreitatem Diabolo relinquit.

Quartò, inſtinctus Diabolicus extinguit bonam voluntatem; quare refert S. Antoninus, S. Franciſcum, Ruffino qui conſenſerat diabolicæ illuſioni, dixiſſe: *Quartò. 2. p. hiſt. tit. 24. c. 2. pagr. 2.* [Ad hoc debes recognoſcere hoſtem, ſeu aduerſarium humani generis fuiſſe eum, qui tibi apparuit, quia cor tuum ad omne opus bonum indurauerat; quod eſt proprium eius officium.] Extinguit *1. Reg. 11.* autem Diabolus in primis charitatem, qui eſt oculus dexter, quem Naas volebat eruere ijs, qui erant in Iabes Galaad; ſicut enim venenum ſtatim ad cor dirigitur, ſic diabolicus inſtinctus ſtatim ad necandam charitatem, & voluntatem: & ſicut carens oculo dextro eſt inutilis ad bellum, quia ſiniſtrum clypeo tegit; ſic qui bona voluntate & charitate ſpoliatus eſt, bello ſpirituali nullo modo idoneus eſt: oculum autem hunc diabolus eruit incautis patenter, & ſine fraudis integumento; cautioribus verò latenter, vt verbi gratia, amorem carnalem veſtiens amore ſpirituali: nam vt ait Sanct⁹ Auguſtinus: [Amor ſpiritualis generat affectuoſum; affectuoſus obſequioſum; obſequioſus familiarem; & familiaris ſæpe generat carnalem:] quo caſu accidit illud Apoſtoli, [vt cum ſpiritu cœperit *Galat. 3.* quis, carne deinde conſummetur.

De comparatione eorundem ſpirituum cum inſtinctu naturali ſecundùm doctrinam eiuſdem Recentioris.

CAPVT XVIII.

PERGIT idem Vuilhelmus, confertque naturalem inſtinctum cũ reliquis in hæc verba: Homo, inquit, proficiens, vel proficit in augmento ſcientiæ, & cognitione veritatis, vel in augmento ſanctitatis, & gratiæ: vtrobique bene conſiderandus

derandus eſt inſtinctus: nam qui proficit in cognitione veritatis, aliquando à vero abducitur, ob lumen naturale; putans eſſe gratiæ, quod eſt naturæ: vtrumque enim lumen dictat, Deum ſuper omnia diligendum: quare cum elicitur actus dilectionis, non poteſt eſſe certus homo, hocne ſit inſtinctu gratiæ, an inſtinctu naturæ. *Eccleſia. 9.* Vnde eſt, vt nemo ſciat amore ne, an odio dignus ſit. Diſcernendus eſt igitur motus naturæ à motu gratiæ triplici ſigno.

Primum ſignum. Primum ſignum eſt, cum natura mouet ad cognitionem veritatis ea cognitio eſt talis, vt ſpargatur per multa phantaſmata, nec recolligatur ad mentis vnitatem: at conatus gratiæ tendit ad hoc, vt mens vniatur cum Deo; ex quo ſequitur, vt homo naturali ductus inſtinctu, ſtudeat loqui verba rara, grandia, ſubtilia, & quæ ſtuporem inducant: inſtinctus autem gratiæ ſpiritu, illud ſolum vult, & loquitur, quod illum iuuet ad hoc, vt mẽs magis cùm Deo coniugatur: ex quo etiã efficitur, vt verba, quæ dicuntur ex inſtinctu naturali, licet magna ſint in ſe ipſis, fructu tamen exigua ſint; contrà verò illa, quæ à diuino ſpiritu proficiſcuntur: & *1. Corint. 8* hoc illud eſt, quod ait Apoſtolus: [Scientia inflat, charitas autem ædificat: qua de re S. Chryſoſtomus ſic habet: Omnia verba diuina, quamuis ruſtica ſint, & incõpoſita, viua ſunt; quia intus in ſenſibus ſuis habent poſitam veritatẽ Dei, quaſi ſanguinem in venis incluſum; & ideò viuificant audientem; ſicut teſtatur B. Petrus, dicens: Quò ibimus? verba viua habes: omnia autem verba ſęcularia, quoniam non habent in ſe virtutem Dei, quamuis compoſita ſint, & ingenioſa, mortua ſunt. *Homil. 46. in Matth.* *Ioan. 6.*

Secundum ſignum. Secundum ſignum eſt proximè poſiti ratio. Inſtinctus naturæ diſtrahit & ſpargit mentem ad multa phantaſmata, quia quærit gloriam hominum, qua inflatur: amat enim ſciri, qui talis eſt, nec eius ſcire aliquid eſt, niſi eum ſcire hoc ſciat alter: at ſcientia, quæ eſt ab inſtinctu diuino, quærit gloriam ſolius Dei, & placere illi; ideò eſt quaſi lux [ſplendens, & creſcens vſque ad perfectam diem:] quę *Prouerb. 4.* prorſus eſt differentia ſcientiæ Sanctorum, & Philoſophorum.

Tertium ſignum. Tertium ſignum, inſtinctus naturalis facit hominem tepeſcere in voluntate proficiendi, & minuit diuinum ardorẽ: Inſtinctus autem diuinus auget omnes conatus diuinæ gratiæ. Quare qui naturali ducuntur inſtinctu, ſi aliquem ſenſum, ſiue conceptum à Deo recipiunt, ita illum per diuiſiones extenuant, vix vt eius ſaporem percipiant: Contrà verò qui inſtinctu diuino ſenſum bonum aliquem concipiunt, eo inflammantur toti ad vnionem cum Deo. Ex his intelligitur diuerſitas motuum, à quibus impulſi Philoſophi & Sancti libros ſuos ſcripſere: hi nempe ex pleno feruore deuotionis; illi ex proprio ſenſu: vnde verba ſanctorum ſunt ſapida, non item Philoſophorum: ex quo etiam efficitur, vt ſi quis ponderaret verba ſanctorum ſecundùm plenitudinem deuotionis, à qua emanarunt, ſi eſſet tentatus, refrigeraretur; ſi indeuotus accenderetur; ſi feruens, efferueſceret adhuc magis; quæ omnia longè abſunt à lectione ſcriptorum profanorum.

Homo autem proficiens in augmento gratiæ & ſanctitatis, impugnatur à natura: primum quantum ad dona gratuita interiora, in quibus ſanctitas conſiſtit: ſecundò quantum ad exercitia exteriora, in quibus actus virtutum effectu exercetur.

Circa primùm tria ſunt dona gratuita interiora. Primum, vt homo meditetur beneficia diuina ſibi iugiter conceſſa. Secundum, vt in virtuoſis exercitijs dulciter delectetur. Tertium vt in mentalibus delitijs diuinæ contemplationis, & vnionis voluptetur. *Primum donum.*

Porrò meditatio diuinorum beneficiorum conſiſtit in tribus. Primò quidẽ in meditatione acerbitatis paſſionis Dominicæ: Secundò in meditatione diuinæ prouidentiæ, & pietatis, qua toties à malis liberamur: Tertiò in meditatione vbertatis diuinorum chariſmatum, tam in præſenti, quam in futura vita.

Naturalis igitur inſtinctus impugnat in meditatione hóc ferè modo; contingit enim aliquando, vt diuinus inſtinctus illabatur homini, ſimulque ſubrepat ac ſubintret naturalis, vt hominem auertat ab ipſa meditatione, ſuggerens aliquam rem bonam cum propria complacentia: diuini enim inſtinctus proprium eſt ſuggerere

gerere

gerere mortificationem omnium affectuum, & abſtractionem ab amore terrenarum rerum, & ſui ipſius, & ad id magnoperè vrgere. Quare ſi homo ſequitur hunc inſtinctum, defatigantur, & debilitantur valde naturalia impura, imò & ipſa natura: quod egregiè docet Sanctus Gregorius in illa verba Iob: *Lib.4.mor. cap.30.* [Requieuerunt feſſi robore. Qui enim, ait, in auctoris ſui amore roborantur, quò magis in concupita Dei fortitudine conualeſcunt, eò à propria virtute deficiũt, & quò robuſtius æterna appetunt, eò à temporalibus ſalubri defectione laſſantur. Hinc Pſalmiſta amore ſui robore *Pſal. 118.* feſſus dicebat: Defecit in ſalutare tuum anima mea, & in verbum tuum ſuperſperaui. Et paulò pòſt: Qui ad appetenda æternitatis atria accenditur, dignum profectò eſt, vt ab hoc temporali amore laſſetur, vt tantò magis frigeſcat à ſtudio ſæculi, quantò ſurgit ardẽtior in amorẽ Dei; quem ſi perfectè arripit, mundum etiam planè derelinquit, & eò funditus temporalibus moritur, quò ad ſupernam vitam altius afflatu æternitatis animatur; & vt intelligamus defectum hunc diuino inſtinctui adſcribendum eſſe, addit idem: An non robore ſuo feſſam ſe inuenerat quæ dicebat, Anima mea liquefa- *Cantic.5.* cta eſt, vt dilectus locutus eſt? Quia nimirum mens dum occultæ locutionis aſpiratione tangitur, à ſtatu ſuæ fortitudinis infirmata, ipſo, quo abſorbetur deſiderio liquatur, inde ſe apud ſemetipſã feſſam inuenit.

Cum hæc ergo ita ſe habeant, naturalis inſtinctus ſua propenſione, & motu repugnat effectui diuini inſtinctus tanquam ſibi laborioſo, & noxio, & abducit mentem à cogitationibus illis mortificatiuis naturæ, ad alia meditanda, in quibꝰ natura refrigeretur: ex quo exiſtunt duo defectus: prior eſt diminutio feruoris, & deſiderij ꝓficiẽdi: poſterior eſt extinctio dulcedinis veræ deuotionis: q̃ cauſa eſt, vt perfecti viri pauci ſint; quia pauci ſũt qui nõ laborent hoc fluxu volubiliũ cogitationũ. Oporteret igitur, vt vbi eſt inſtinctus diuinus, aut quò inclinat, illuc *Ezechiel 1.* concurrerent cogitationes mentis, iuxta Ezechielis dictum: [Vbi erat impetus ſpiritus, illuc gradiebantur animalia,] hoc eſt vires inferiores, [& rotæ pariter ſequẽtes ea,] id eſt, cogitationes volubiles, & vires animæ omnes, præſertim omnium volubiliſſima voluntas. Attendendus eſt ergo maximè diuinus inſtinctus, & ſequendus quàm diligentiſſimè; & eo *Eccleſ.1.* abeunte humiliſſimè Deo agendæ gratiæ, [vt vnde exeũt flumina, reuertantur.

Secundum donum. Secũdum vero donum quod diximus poſitum eſſe in iugi delectatione actuũ virtuoſorum, perficitur ex tribus: 1. Primò, ex vigore deuotæ orationis, per quã mens in Deum eleuatur: eſt enim oratio mentis in Deum eleuatio; nec ſolum eleuatur, ſed quaſi ſuſpenditur per eleuationis cõtinuationem; propter quod à Dionyſio oratio [aureę catenæ] comparatur. 2. Secũdò ex feruore internæ deuotionis, in qua ſe mens exercet, quam homo aſſequitur feruido conatu: quia ſecundum Sanctum Auguſtinum [magnitudini doni reſpondere debet magnitudo deſiderij.] 3. Tertiò ex vigore gratificæ refuſionis, qua mens Deum laudat de acceptis. Inſtinctus naturalis impugnat tria prædicta, immittendo curioſa, circa quæ mens vagetur, & priuetur vigore orationis, & feruore deuotionis & conſequenter Dei laudatione.

Tertium donum. Tertium verò, quod eſt in diuinis delicijs delectari, aſſequitur homo ex tribꝰ, 1. primò abſtractione à ſenſibilibus, & exterioribus rebus, & erectione mentis in Deum, qua eum quaſi complectitur, & in eo quieſcit; ſicq; impletur illud, quod ſcriptum eſt: [Intrans in domum meam conquieſcam.] *Sapient.8.*

2. Secundò aſſequitur homo idem donum per ſui ipſius intimam recollectionem, & perfectam mentis ſimplificationem: nam ſecundum Sanctum Auguſtinum, [ſolo puriſſimo, & ſimpliciſſimo mentis oculo attingitur guſtus diuinæ pietatis:] ratio eſt, quia ſimplicitas animæ, eſt quaſi quædam imago exemplata, & educta ex ſimplicitate diuina; vnde habet conuenientiam cum ſuo exemplari: ſimilitudo autem eſt cauſa vnionis. Vnde idem Sanctus Auguſtinus: [Dimittam foris ſufflantes in puluerem, & exci- *Lib.12.Cõfeſſ.c.16.* tantes terram in oculos ſuos, & intrem in cubile meum, & cantem tibi amatoria, & nõ auertar donec in eius pacẽ colligas totũ, quod ſum, à diſperſione, & deformitate hac, & conformes in æternũ.]

Poſtremò

Digitized by Google

5. Poſtremò aſſequitur idem homo per
ignitæ charitatis transformationem: a-
mor enim Dei mentem eò ducit, vt Deo
omnimodo velit ſe conformari, nec ab
eo vllo modo deficere. Vnde Sanctus
Bernardus: [Oculus amoroſus ſine in-
termiſſione intuetur ſpeculum diuinæ
claritatis, & ſummoperè cauet, ne vel le-
uiter vnquam aliquid faciat, vel conci-
piat, quod oculos diuinæ Maieſtatis of-
fendat. Quare mirum non eſt, ſi diuina
præſentia talem mentem paſcat interno
guſtu.

Naturalis autem inſtinctus impedit
delectationem diuinæ præſentiæ, ingerē
do aliquid cogitandum vel appetendū,
quod quidem ſpirituale ſit, ſed non ita
Deiforme. Quare licet non abſtrahat
animam à Deo, ſeparat tamen ab imme
diata coniunctione cum diuina præſen-
tia; & ideo eſt eius motus diligenter ob-
ſeruandus: nam nō caret ſagacitate ſua,
& quidem multa; ſiquidem [prauum eſt
cor hominis, & quis cognoſcit illud? ego
Hiere. 17. Dominus:] quia videlicet ſolus Deus
ſcrutatur iſtas cordis humani prauitates
& ſolus eius inſtinctus diſcernit eas, cū
reſidet in mente ſancta, & pura à delecta
tionibus: ob id etiam dicitur in Apoca-
Apocal. 2. lypſi: [Qui vicerit, dabo ei calculum no-
uum,] hoc eſt, influxum diuini luminis,
[& in calculo nomen nouum, hoc eſt,
nouam cognitionem: [quod nemo no-
uit, niſi qui accipit.] Atque hæc eſt vera
cauſa, cur tam pauci ſint perfecti; quia
videlicet pauci ſunt, qui cum peruene-
rint ad aliquam coniunctionem imme-
diatam animæ cum Deo, non auertant
cor ad alia, etſi ſpiritualia, impulſu ſaga-
citatis, & prauitatis cordis, ſiue naturalis
inſtinctus: quod ideo eſt, quia pauci ſūt,
qui permittant ſe abſtrahi, & annihilari
in ſuis deſiderijs, & totum ſuum affectū
transformari in Deum; ab amore etenim
naturali recuruatur homo ad ſeipſum, &
naturalis inſtinctus quærit vias, quibus
hanc annihilationem refugiat.

1. Quod verò attinet ad exercitia exte-
riora. Notandum eſt, exercitationem vir
tutum poſitam eſſe in tribus, in feruenti
deſiderio omne virtutis bonum, quod
2. Deus dederit, pro eius gloria liberè exer
cendi: In ſui deiectione, qua putat, ſe ni-
hil adhuc eſſe adeptū, reſpectu eorū, quę
ſibi adipiſcenda ſuperſunt, & quæ ſperat
ſe adepturū: In feruenti deniq; deſiderio 3.
ferēdi omne malū, quod Deus immiſerit.

Inſtinctus naturalis aduerſus hæc om-
nia pugnat ſuo modo: aduerſus primum *Contra pri*
quidem, per bonorum operum modicā *mum.*
appretiationem: ſi quidem hæc appre-
tiatio naſcitur ex lumine ſupernaturali,
quod facilè repellit, aut negligit ſaltem
facto, natura.

Aduerſus ſecundum pugnat, faciendo *Contra ſe-*
hominem deſidioſum, & negligentem *cundum.*
in bono, ex quo exiſtunt tria magna ma-
la. Primum obtenebratio luminis ratio-
nis, quo fit, vt qui huiuſmodi ſunt, ſemp
quærant quæ ſua ſunt. Secundum eſt re-
luctatio diuinis inſpirationibus. Tertiū
denique impugnatio aduerſus animæ bo
num, præcipuum, quod eſt virtus. Eos q.
huiuſmodi in ſtatu ſunt, ſuperfluum eſt
diabolicis ſuggeſtionibus fatigari: ipſi
enim ſe ipſos impugnant, & contra ſe ip
ſos vice Diaboli funguntur. Eſt igitur
perpetuò fouendus feruor deſiderij exer
cendæ virtutis, & in via ſpiritus ſemper
proficiendi, quod etiam Dominus opta-
re ſe oſtendit, cum dixit: [Hęc locutus ſū *Ioan. 17.*
vobis, vt gaudium meum in vobis ſit,] id
eſt, vt cum tanto feruore poſſiti elicere
opera veſtra, vt de vobis gaudeam.

Poſtremum autem illud, quod eſt de *Contra ter-*
malorum perpeſſione, naturalis inſtinctus *tium.*
impugnat per allegationem innocentiæ
propriæ, aut iam peractæ ſufficientis ſa-
tisfactionis de præteritis peccatis: eſt e-
nim naturæ proprium nil velle pati, aut
certè, quàm minimū poteſt. Verus autē
proficiens contrarium fouet deſideriū,
quod eſt à diuino inſtinctu, nimirum pa
ti velle, etiam ſi eſſet innocens, & planè
iam ſatisfeciſſet pro antiquis culpis (quā-
uis quis eſt hic?) hoc ſaltem nomine, vt
ſe Chriſto cōformet, qui pro nobis paſ- *1. Petr. 2.*
ſus, [nobis reliquit exēplū, vt ſequamur
veſtigia eius.] In hoc enim ſumma digni
tas eſt hominis, & more Mardochæi, ſic *Eſther 6.*
honoratur, [quē cęleſtis rex voluerit ho
norare,] induitur nimirū veſtibus regijs,
hoc eſt, Chriſti aſſimilatione, deinde im
ponitur equo de ſella regis, hoc eſt, Chri
ſti manſuetudini, humilitati, & abiectio
ni: cui aſſimilatur per imitationem paſ-
ſionis, etiam iniuriarum, & probrorū, ſi
ſit opus ea, pro eius amore tolerare; deni-

que

Digitized by Google

que coronatur diademate æterni gaudii.

Ex quo intelligimus rem digniſſimã conſideratione; naturalem inſtinctũ ſemper deprauare meditationes noſtras tũ ſuadendo, vt eligamus materiam à vitæ, & mortis Chriſti Domini myſterijs remotam, vt ita nos abducat ab ijs, quæ ad patiendum alliciunt:tum efficiendo, vt ſi Chriſti myſteria meditamur, in illis quæramus quidlibet aliud, quàm hunc ſpiritum conformandi nos ipſos Chriſto in paſſionibus & ignominijs. Caueat ergo proficiens, ne ſe permittat ſeduci ab hoc terreno, & animali inſtinctu; ſed erigat ſe potius, quantum diuina gratia iuuatur ad intelligendum, & ſequendum inſtinctum diuinum in Chriſti Domini cruce cum Chriſto, & poſt Chriſtum ſemper ferenda.

De iiſdem ſpiritibus deſcernendis, quæ nam Italicè ſcripſerit Seraphinus Firmanus Canonicus Regularis.

CAPVT XIX.

SVPERIORIBVS temporibus floruit in ſcribendis rebus ſpiritualibus Seraphinus Firmanus egregius ſui temporis Concionator ex Canonicorum Regularium familia. Is multa præclara ſcripta reliquit de diſcernendis ſpiritibus, Italicè tamen, quæ Latinè verſa, quamuis non ad verbũ expreſſa, hic adſcribere, ad vberiorem totius rei huius explicationem, viſum eſt pertinere.

Primum hoc quaſi fundamentum totius diſputationis iacit. Spiritus ſanctus non ſolet eligere homines, vt in ijs magnas res edat, in quibus eſt exigua intelligendi, aut iudicandi vis, ſed plerunque ſolertes, & acutos; etiamſi interdum non ita videantur: deinde ad regulas venit, quas ita hic digeſſimus.

Regula prima.

Primò Deus paulatim, ab imò ad ſummum, & ab imperfecto, ad perfectũ perducit: ſolet etiam ætatis, & perſonarum habere rationem: aliam enim ſapientiã ſeni, aliam adoleſcenti, aliam tyroni, aliã in rebus ſpiritualibus exercitato, aliam ei, qui alijs præeſt, aliam ei, qui paret, & ab alterius imperio pendet, impertit. Dęmonis eſt contrà nullum eiuſmodi ordinem ſeruare, ſed ſuis feruores intempeſtiuos immittere, & vnius ferè mẽſis ſpatio, ad mentis exceſſus, prophetias, miracula, aliaque eiuſmodi admiranda perducere; in quibus tamen virus conſuetæ falſitatis abſcondit. Huius diſcriminis ratio illa eſt, quia quod Deus non tribuit ſuis, niſi poſt diuturnum rerum ſpiritualium vſum, & poſtquam multis, ac varijs exerciti fuerint tribulationibus, ac tentationibus, neque id temerè, ſed ad eccleſiæ duntaxat ædificationem; hoc dæmon & ſtatim in ipſo quidem initio ſine vlla cauſa dat, vel potius dare ſe ſimulat ſuis; partim vt illos rerum nouarum ſtudio capiat, partim vt alijs admirationi ſint, ad eum finẽ vt illos ita ineſcatos ad ſuperbiæ barathrum pertrahat.

Secundò ſpiritus diuini indicium eſt, nullam à Deo certam rem beneficij loco, niſi ad id peculiarem à Deo motum homo experiatur, petere, ſed ſe totum eius voluntati permittere; id ſolum, ab eo petendo, vt nos doceat ea petere, quæ ſint maximè nobis profutura: quod ſi aliquid nominatim petimus, eam adijcere conditionem, modò nobis expediat hoc tempore, argumentum eſt diuini ſpirit⁹. Nam in petendis à Deo beneficiis, ſæpe erramus; nec in hiſce rebus Deo quaſi vis precum eſt adferenda, ſed liberum illi permittendum, vt nos quò libuerit maximè impellat: fieri enim ſæpe ſolet, vt Deus ijs, qui hac animi diſpoſitione carent, quod petunt, impertiatur; quod tamen ipſis ruinæ poſtea ſit occaſio: quare Diaboli videtur eſſe, ad certarum eiuſmodi rerum intempeſtiuas efflagitationes excitare. 2.

Signum à Deo permotæ animæ eſt, ea maximè ſenſa, & intelligentias ſequi, quæ ſacris ſcripturis maximè conſentaneæ ſint: contra ab ijs abhorrentia, vel ijs non valde conſentanea amplecti, euidens eſt indicium mali ſpiritus: nam ſacra ſcriptura regula eſt diuinorum inſtinctuum, non contrà. 3.

Mentis, quæ Deum habet ſui motus auctorem, eſt deprimere ſe ſemper, & miro quodam modo, quo maiores efficit in 4.

virtute

virtute progreſſus, clariùs ſe peccatis oneratam agnoſcere, ſemperq; magis ad proprium bonum peruidendum cæcutire. Dæmonis cōtrà eſt, non vbi eſt opus, ſed in externis quibuſdam, & quæ hominibus patent, humilitatem quærere.

5. Spiritus diuini effectus eſt, cum ingenti quadam fiducia magnum timorem in animum inducere: illa quidem de Deo concipitur, hic vero ex propria infirmitate ortum habet. Diabolus contrà, ſemper hominem, ad magna de ſe ſentiendum, & multum in ſuis meritis fidendum, inducit.

6. Ad multa toleranda promptum, & cupidum eſſe, indiciũ eſt boni ſpiritus: immò hic eſt quaſi lapis lydius, ad quē probari poteſt, quis bonus ſit, quis malus, quis incipiēs, quis proficiens, quis perſectus: malus enim cum aduerſa incurrũt, deterior efficitur, Deumque incuſat. Incipiens primò quidem angitur animo, quod illa patiatur: poſt tamen & huius quoque in animum admiſſi angoris pœnitentia ducitur. Proficiens ægrè quidem tolerat, cum primùm ſe res aduerſa offert, ſed quot aduerſa ſecum adferant emolumenta conſiderans, acquieſcit animo, Deum collaudat. Perfectus ad res aduerſas, & calamitates, tanquam ad copulandas nuptias adſpirat, imò ſe tanto bono indignum putat.

7. Qui Spiritu Dei aguntur, experimentum quoddam habēt diuinæ erga ſe prouidentiæ: nam tātum ſibi imponi à Deo pondus intelligunt, quantum eſt virium ad perferendum. Itaque eum in modũ ſe hodie tentari vident ac ſuperiores euadere, quo ſi alio tempore tentati fuiſſent, victi ſine dubio dediſſent manus, ac rurſus ea ſe hodie ratione ad aliquod rectè factum permotos, quam rationem ſi alio tempore tenuiſſet Deus, nihil vtique fuiſſet effecturus, non ipſius, ſed noſtro vitio. Contrà qui in ſuis viribus poſitam ſpem habent, quod ſine dubio mali eſt ſpiritus, maiorem, quàm pro virib9 experiuntur pugnam, & acriorem conflictum: huius rei ratio eſt, quòd ſanctorũ vita etiam per ſingula rerum ac temporum momenta, à Deo temperatur, & regitur, vt omnia in eorum cedant bonũ: cōtrà ferè vſu venit in prauis hoībus, q hoc peculiari Dei auxilio deſtituuntur.

Spiritus diuini indicium eſt, miſericordia, & pietas erga proximum, etiam eo tempore, quo in eum iuſtitiæ vis eſt exercenda. Contrà malus ſpiritus ferociam ſemper in animo quandam ingenerat, quam etiam cum ſe homo quietum & tranquillum oſtendit, præſefert. 8.

Spiritus qui à Deo eſt, proprium videtur propenſum quoddam ſtudium, & animi deuotionem erga ſanctos habere, eorum rebus libenter adhærere, eorum quæ fecerunt veſtigiis inſiſtere, res geſtas non parui æſtimare, ſed tanquam magnas ſibi complectendas obijcere, interno quodam ſenſu erga eorum reliquias, & oſſa commoueri: nec ſolum hunc animi ſenſum experiri erga ſanctos vita functos; ſed etiam ſuperſtites omnes Dei ſeruos magno pietatis, & reuerētiæ affectu colere. Contrà is, qui ab Aquilone ſtat ſpiritus, proteruum efficit hominem, ſanctorumq; virorum contemptũ parit, vel neglectum. 9.

Spiritus diuini indicium eſt, ijs, qui ſe ad Deum conuertunt, non tam terrores, & difficultates intentare in initio, quàm Dei facilitatem, atque expeditum virtutis iter oſtendere. Benignus eſt enim Deus, & omnibus, qui ſe ad eum adducunt, non terrores inijcit, vt reſiliāt, ſed vires addit, vt confirmentur: itaque eos blandis pollicitationibus inuitat, cœleſtibus etiam conſolationibus reficit; ac nutricis quodammodo morem imitatur. quæ infantem ſuum lacte primùm infuſo, deinde pane ſicco, ad extremum & ſolidiori cibo alit: quem ordinem ſi perturbet illa, tantum abeſt, vt nutriat infantē, vt etiam ad manifeſtum interitũ vocet. Contrà Diabolus difficillima quæq; virtutis initio proponit, Dei iuſtitiam, ac vindicandi voluntatem, quantum poteſt exaggerat, magis quæ admiſit homo peccatorum memoriam, quàm Dei facilitatis inculcat: non enim alios poteſt ſens9 ſuggerere, quàm quos ſibi ipſe ſuggeſſit deſperationis. Itaque ſicut antequam admittatur peccatum, prolixam & effuſam Dei miſericordiam oſtentat, ita poſtea, exactam & abſolutam iuſtitiam proponit: hic eſt timor ille nocturnus, quem ſi contemnamus, re ipſa experiemur, nihil æquè in procliui, ac Dei familiaritatem, virtutiſq; derelictum iter arripere. 10.

Occulta

11. Occulta hominum intelligere, & quæ procul à nobis remota ſunt prouidere, non ſemper indicium eſt diuini ſpiritus, ſed tunc ſolùm cum de hominis charitate & humilitate nō dubitatur: fieri enim poteſt, vt à malo ſpiritu ſæpe illa pādantur, ſed tunc ex fine cognoſcitur, cū nimirum ea re curioſitatem & inanem gloriam foueri cognoſcimus. Secretas verò hominum cogitationes antequam fiant intelligere omnino certum eſt, à Dei Spiritu naſci, ſi tamen eæ liberæ in animum aſcenderint: non aliquod prius initium, vnde fluxerint, habuerint.

12. Vera miracula, quibus non tam doctrina, quàm vitæ ſanctitas conſecratur, atque in admirationem venit apud homines, indicio ſunt, eum à quo edūtur Deo charum, & amicum eſſe. Huc pertinet eorum miraculorum editio, quæ non oculis ſubijciuntur, ſed in animis, & occultis hominum mentibus patrantur: inter quæ principem locum obtinet vera, & conſtans ad Deum conuerſio: non enim ſolet Deus aliquem ad tantum op⁹, quale eſt conuerſio peccatoris, tanquam inſtrumētum arripere, qui ſibi non ſit charus. Quare vſu compertum eſt, eos, qui hypocritæ hominis ſuaſu ſe ad Deū adiunxerunt, nunquàm ad virtutis maturitatem perueniſſe: ac tametſi illuſtria quędam, & magna dent ſigna virtutum, ipſa tamen die marceſunt, & veluti fumus in auras dilabuntur.

13. Arcana Dei aut auocato à ſenſibus animo, aut alia aliqua ratione cognoſcere ſignū eſt Deo charæ mētis. Hæc eſt enim perfectæ amicitiæ lex, eorundem eſſe arcanorum, ſecretorumq́ue participes. Verùm hæc maximè lubrica res eſt, & iudicatu difficillima; diabolo Dei ſimilitudinem imitante, vt dictum eſt. Itaq; indicijs hic vel inprimis eſt opus; quæ omnia perſpecta habere nemo poteſt; niſi qui ſingulari ad id fuerit à Deo donatus munere: pauca tamen hic vſu ipſo comperta adferemus.

Primum indicium. Primum eſt à Deo huiuſmodi reuelationes & mentis exceſſus eſſe, ſi is cui accidunt non inſolitis motibus quatiatur, & quaſi exæſtuās iactetur. Spiritus enim Dei moderationis, ac tranquillitatis eſt artifex. Quod ſi aliquando ardenti animo omnino imperari non poſſit, ita ſe temperare, ac fingere, vt nihil admirabile, nihil nouum inijciat aſtantium oculis, magnum eſt argumentum diuini ſpiritus: cōtrà malus ſpiritus, magnos quoſdam, & inſolitos motus, eoſq́ue vel maximè oculis hominum patentes, & expoſitos efficit, vt in Flaminiæ quodam ſanctimonialium Cœnobio compertum eſt; quæ cum ſtridoribus, ac vocum ſtrepitu magnam hominum turbam conciuiſsēt, tametſi de diuinis rebus, magno quodā, vt videbatur, amotis ſenſu loquerentur, ad extremum tamen patuit, à deceptore ſpiritu fuiſſe agitatas, cui ſemper nouæ res, & inſolitæ cordi fuerunt.

Secūdum. Alterum indiciū, ſi de ſe omnino parcè loquatur, neque identidem verba illa vſurpet: [Hæc mihi Deus ſignificauit: hæc per me Deus loquitur: Dei iuſſu hoc, aut illud facias; ab hoc vel ab illo abſtineas; Spiritus ſancti nutu, aut impulſu id feci;] & alia eiuſmodi: huc etiam pertinet ſuas omnibus ingerere reuelationes, neque in illis enarrandis neceſſitatis aut animorum vtilitatis rationem habere, ſed palam venditare, atque iactare.

Tertium. Tertium eſt, ſi in omni verborum vſu, homo moderatus ſit, ſeu de diuinis ſeu de alijs, quas indifferentes vocamus, rebus, ſermo ſuboriatur.

Quartum. Quartum eſt, ſi cum de aliorum, aut in corpore accepto detrimento, aut, quod maius eſt, in animo, ſermo incidit, non id quaſi plenis buccis, ſed modeſtè omnino, & cum miſeratione quadam enarret.

Quintum. Quintum, ſi cum de Deo miſcentur colloquia, verba quædam, vt ita dicam ardentiora non conquirat, imò ab ijs abſtineat, qualia ſunt, [Bone Ieſu, mi Domine, mi amor.] Huc ſpectat ex imò corde identidem ductis ſuſpirijs non delectari; & in rebus externis nimio plus quęſita humilitate: ab omni denique re, quæ hominem notabilem faciat, & inſignem abhorrere.

Sextum. Sextum eſt, ſi ſibi parùm, aut nihil tribuat, immò vt multis abundet reuelationibus, nihil tamen, vt rectum probet, aut ſequatur, niſi quod alijs ita viſum fuerit, quibus ſe regendū permiſit. Dei enim Spūs, obedientiam in primis, & ad alterius nutum conformationem amat; quippe

Digitized by Google

quippe ordinis, & pacis auctor: contrà deceptor ſpiritus ante omnia contumaciam, & perturbationẽ quærit: huc omnia dirigit conſilia & conatus, princeps ſuper omnes filios ſuperbiæ: deniq; obedientia & ſpiritualis prudentia, regula eſt intelligendæ diuinæ voluntatis extra ſcripturas reuelatæ: non contrà reuelatio, niſi ſit manifeſta.

14. Spiritus diuini indiciũ eſt, cũ eas maximè ex rebus ſpiritualibus amplectimur, quæ illi ætati, in qua degimus, ſunt maximè accõmodatæ: nullũ verò ætatũ, ac rerum delectum habere magnum eſt indicium, & argumentum mali ſpiritus. Scire autẽ oportet, à Deo aliam in alijs ætatibus, obſeruatam eſſe rationẽ perducendi homines ad ſalutem: nam ipſis mũdi primordijs, in ipſo rationis inſtinctu, lumẽ quod appellant naturale, plurimùm momenti habebat. Itaque vt illius maximè ductũ, & normam ſequerentur hoĩes, Deus volebat. Secuta eſt circũciſionis & ceremoniarũ ætas, quibus religiosè inſiſtere, nec ad alienos ritus deflectere, maximè erat Deo charũ. Nouiſſimè à Chriſto Dño Euangelij lux affulſit, quo tẽpore charitatẽ, & eximias quaſque virtutes amplecti, non modò Deus optauit, ſed etiã iuſſit. In ipſa porrò tota Euangelij ætate, minorũ aliarũ quaſi ętatũ diſcrimina fuere: nam cum primum Eccleſia fundari cœpta eſt, palàm Spiritũ ſanctũ Deus in ſuos immittebat ẽ cęlo: Poſtea hoc ſubtracto munere, martyrum ſucceſſit, pro Chriſto patiẽdi ardor, & ad extremũ vſq; conſtantia incredibilis. Hoc imminuto beneficio, doctorum eluxit ingeniũ in exponẽdis ſacris ſcripturis, & pugnis aduerſus hæreticos ſuſcipiendis: quo etiã tẽpore Anachoretarum, & monachorũ examina omni ſe vitæ aſperitate afflictarunt: aliæ deinceps ætates, quaſi nexæ, & colligatæ inter ſe, hanc demum noſtram induxerunt; in qua etiam Deus rationem propriam hominis ad ſalutem perducendi tenet: ea autem videtur eſſe eiuſmodi.

Primò. Primùm, quoniã minùs quàm antea abſumus ab Antichriſto, qui mira multa & inſolita efficiet, quibus fidẽ noſtrã oppugnet, à miris omnibus, & inſolitis reb⁹ quàm maximè abhorrere: ita enim minorem in nobis anſam habebit decipiẽdi nos, verſutus ille. Deinde in tota *Secundò.* victus, & vitæ aſperitate modũ tenere; non extremã illã veterũ formam ad vnguẽ æmulari: non enim id eſt huius ætatis, quò fractis hominũ corporibus tantũ pondus intolerabile eſſet: permittitur tamen res hæc, & ſi de modo dubitetur, ad ſeueritatem magis, quàm ad remiſſionem inclinandum eſt. Denique ſacramẽ *Tertiò.* tis ſincerè & frequenter vti: ſincerè dixi vt id ſolum in eis quæratur, cum Deo coniungi, & illi quotidie arctius colligari. Ad hãc extremam ætatem pertinet *Quartò.* ſanctorum inuocatio, & magna de ipſorum meritis apud Deum concepta fiducia: cuius rei hæc ratio eſt, quoniam eò nunc maximè ſuos conatus per Hæreticorum hominũ veſaniam deſtinat Dæmon, vt hæc duo nobis præſidia labefactet, ac demoliatur, frequentẽ Sacramẽtorum vſum, & piam Sanctorum inuocationem; quod certum eſt argumentũ, vtraque nobis à Deo, tãquam certa noſtræ ſalutis inſtrumenta, comparata eſſe.

His itaque expoſitis patet diuini ſpiritus proprium eſſe, ad ea, quæ in ſingulis ætatibus conſtituta ſunt, inſtrumenta ſalutis hominum deſtinare: contrà maligni ſpiritus eſſe inuentum, hunc ordinẽ peruertere: atque non exigua pars prudentiæ ſpiritualis eſt hoc intelligere.

Argumentum eſt magnum diuini ſpiritus, tranquillitas quædam, & quaſi ſeruitus voluntatis; ex eo orta, quod ſe homo prorſus ad Dei arbitrium fingit, & 15.
accommodat: & quia ex corde, tanquã ex vaſe quodam, totum ſuum velle penitus extraxit, eiusq; loco diuinum nutum voluntatemque repoſuit. Itaque cum in rerum faciem mentis oculos figit, etiamſi videat multa turbari, nihil tamen inde ipſe turbatur, ſed in Dei nutu, ac voluntate, tanquam in altiſſimo otio, conquieſcit. Contrà Diabolus, tempeſtates inducit in animum, & quaſi nubes cogitationum offundit; quibus, qui agitatur, modò vnam rem, modò aliam, tanquam vitioſas, accuſat: omnia ſuopte arbitrio diſponere vellet, & in meliorem formam redigere; multa habet in quæ impingat, & offendat; facile in animum inducit de alijs obloqui; magnum indiciũ vigentis adhuc in animo propriæ volũtatis, nondũ in Chriſto

Digitized by Google

obſequio mactatæ: quæ cum ſeminariũ ſit,& fons omnium perturbationũ,quid mirum ſi eiuſmodi fructus ferat?

Diuini ſpiritus eſt, non ſolùm in eo, quod ſemel arreptum eſt & probatum
16. virtutis conſilio, conſtantem eſſe,& firmum,ſed etiam in ſingulis, atq; adeò minimis quibuſq; pietatis ſtudijs: exempli gratia, ſi cui Sanctorum nominatim adhæſeris, expertuſq; ipſius fueris opẽ, & apud Deum gratiam, non ita facile illo relicto,ad alium te cõferas: nam tametſi inter Sanctos zelotypiæ morſum certum eſt nullum eſſe, nihilominus tamen hæc ſubita vnius deſertio oſtẽdit, quàm exiguas in te radices eius egerit amor, & quàm pari temeritate alterum etiam,ad quem acceſſiſti, ſis poſtea derelicturus. Idem dico de animi propoſito certæ alicuius virtutis acquirendæ, aut vitij expugnandi. Spiritus enim diuinus conſtantiam in eiuſmodi rebus omnibus,& tenorem ſuggerit. Contrà inimici Dæmonis aſtutia eſt, hominem temerè per omnia circumferre, vt omnibus delibatis, nullo prorſus deguſtato, inanis & ieiunus recedat.

17. Dei ſpiritus indicium eſt, nullam ex mirabilibus rebus, quæ in nobis præſertim fiant, quibus ſubeſſe poſſet aliqua dubitatio, pro certa & explorata habere: aliàs enim in duplex vitium incidimus: nam & fidem temerè obligamus, & deceptionis periculo nos exponimus. Contrà verò, procliuem eſſe, & facilem ad eiuſmodi rebus fidem adhibendam, magnum eſt indicium maligni ſpiritus; qui ſemper deceptionis laqueos intendit,quibus,vt quiſque incautior eſt,hoc facilius capitur. Id præſertim intelligitur in ſpiritualibus rebus & ijs, quæ naturæ ordinem ſuperare vidẽtur, de quibus S. Petrus Chryſologus dixiſſe videtur; [Quò quis altius credit, hoc etiam altius dubitat:] huius rei cauſa eſt,quoniam dubitationem hãc vera humilitas in animum inducit, qua ſe homo indignum putat, eiuſcemodi rerum, quæ cõmunem ordinem ſuperant, participem fieri: ita contrarium, à ſuperbia ortum habere certius videtur.

18. Diuinus ſpiritus ita in vnius comparatione virtutis hominem excitat, vt non ſegnem efficiat in alijs, & incu-
rium: contrà diabolus. 19.

Item boni ſpiritus argumentum eſt, in virtutibus comparandis animi tranquillitatem, & pacem nihil impedire: contrà anxietates & moleſtias inijcere, diabolicum eſt.

Illud etiam non obſcurum indicium 20.
eſt diuini ſpiritus, cum intentio recta ſemper & nitida eſt,cui, vt mẽtis oculo, ſemper Diabolus prauitatis tenebras offundere nititur.

Denique effectus eſt boni & ſancti 21.
Spiritus, ſibi videri interna quadã aure excipere cœleſtes ſuſurros. Contrà vero ſtrepitum quendam & quaſi deforis venientem vocem videri ſibi audire,ſignũ eſt mali ſpiritus: nam Dei proprium eſt intimè in animum illabi; diaboli extrinſecus aduentare.

Has omnes ille regulas præterquam quòd rationibus & argumentis confirmat, vſu etiam ipſo, rerum magiſtro, ſe comperiſſe dicit.

De ratione diſcernendi viſa, & reuelationes veras à falſis, ex doctrina ſanctorum Patrum, & recentiorum.

CAPVT XX.

AD extremũ, vt nihil huic tractationi deſit, addenda exiſtimaui ea, quæ de diſcernendis viſis,& reuelationibus veris à falſis, ſcripta ſunt apud ſanctos Patres & recentiores Theologos.

Et primum quidem S.Chryſoſtomus *Homil. 28.*
tradit regulã cognoſcendi ſpiritus diui- *1. Corin. 12*
ni in ijs, quibus ſupernaturale aliquod & extraordinariũ lumen ineſſe videtur. [Dæmonis,inquit,eſt proprium, perturbationem, furorem & multam caliginẽ infundere:Dei autem illuminare,& prudenter edocere ea, quæ opus ſunt:] cui addit & alteram huic cõſentaneã: [eos, qui, dæmone ſuggerente, vaticinantur, non intelligere,quæ loquuntur:qui autẽ diuino ſpiritu afflati prædicunt futura, omnia,vt decet,nouerunt: illi ſerui diaboli ſunt, os tantum,non autem intelligentiam rebus, quas promunt, accommodantis:

Digitized by Google

modantis: hi autem domini ſunt dicendorum, & tacendorum: illi mente commouentur, & neceſſariò compelluntur, & trahũtur tanquã furijs perciti: [quod confirmat in primis Apoſtoli teſtimonio; qui obſcurè quidem, verè tamẽ hoc exprimit, cùm ait: [De ſpiritualibus autẽ nolo vos ignorare fratres; ſcitis enim cum gentes eſſetis ad ſimulachra muta prout ducebamini eũtes: arreptitij enim homines trahebantur ad Idola, quæ iam obmutuerant ob Chriſti Domini aduentum, & illis colligabantur; vt opera & dicta eorum Idolis aſcriberentur, ſicq; in honore apud eorum cultores haberentur Idola. Hi autem, veri videlicet Prophetæ, nõ eiuſmodi ſunt; ſed ſobria mente, modeſta, & firma; non neceſſitate detenti, ſed poteſtate in honore habiti: propterea Ionas fugit; propterea Ezechiel reiectus eſt; propterea Hieremias relictus. Deus autem non neceſſariò eos impellit, ſed conſilio, admonitione, minis; neque mentẽ obſcurat. Quibus omnibus tanquam certis indicijs diſcernitur ſpiritus diabolicus prophetarũ falſorũ à ſpiritu diuino, qui reſidet in Prophetis ſanctis, ipſo initio Prophetiæ, & ante omnem euentum: ad hoc enim datur donum diſcretionis ſpirituũ: non enim eſt neceſſarium huiuſmodi donũ ad dijudicandum ſpiritum, poſtquam res, quæ futura prænunciabatur, euenit, vel non euenit.

1. Corin. 12

Ioan. 1.
Exod. 3.
Ion. 1.

Hæc S. Chryſoſtomi doctrina videbitur fortaſſis alicui in ſuſpicionem diabolicæ fraudis vocare horrores quoſdam, & exanimationes aliquorum, qui quo tempore vel viſum aliquod ſupernaturale patiũtur, vel beneficium aliquod aut animæ, aut corpori ſalutari diuinitùs accipiunt, quaſi numine correpti in terrã corruunt ſemimortui, præſertim, cum id multis arreptitijs accidere ſolere, cõſtet ex Euangelio, & quotidiana experientia. Verùm non ita eſt, & ſanctus Chryſoſtomus loquitur de diſcrimine vatum, & Prophetarum: in Scripturis autem ſacris paſſim legimus ad aſpectum Angelorum turbari ſanctos viros, & trementes cadere ſuper terram, vt accidit Tobiæ: [Non remanere in homine fortitudinem, marceſcere, nec habere quicquã virium,] vt de ſe teſtatur Daniel; Sanctus etiam Ioannes ſcribit: [Cum vidiſſem Angelum, cecidi ad pedes eius tanquam mortuus.

Tob. 12.
Daniel. 10.
Apocal. 1.

Obſeruaui etiam in hiſtorijs Eccleſiaſticis ante vera miracula ſanitatis diuinitùs tributæ, tremores, & exanimationes aliquando contingere: Affero vnum duntaxat exemplum ex ſcriptis S. Auguſtini deprõptũ: ſcribit enim ſibi à quodam oblatum libellum recuperatæ ſanitatis per miraculũ, in quo ille ſic loquebatur: [Orabam ego quotidie cum magnis lachrymis in loco, vbi eſt memoria glorioſiſſimi martyris Stephani. Die autem Dominico Paſchæ, ſicut alij, qui præſentes erant, viderunt, dum orans cũ magno fletu cancellos teneo, ſubito cecidi; alienatus autem à ſenſu, vbi fuerim, neſcio: poſt paululum, aſſurrexi.] Si igitur accidit aliquãdo dubitatio; an ex Deo ſit aliquid, quod eiuſmodi ſit, non ex vno ſed ex multis indicijs, quod phyſionomi faciunt, de re vniuerſa, cognoſcendum eſt. Eandem hiſtoriam refert S. Auguſtinus alibi; & meminit prolapſionis in terram, & exanimationis tàm huius ipſius, quàm ſororis eius ante acceptum ſanitatis beneficium.

Sermone de diuerſis 31.

Lib. 22. de Ciuit. Dei, cap. 8.

Idem etiam S. Chryſoſtomus auctor eſt Deum nonnunquam magno ſtrepitu excitato homines eſſe alloquutum. [Nã ideò, inquit, in caligine cum terroribus Deus Hebræis legẽ tulit, quia illis vtpotè ferocioribus, & effrænioribus humano quodam terrore opus fuerat. Contrà verò Apoſtolis, vt virtute ſublimiorib⁹, & doceri facilibus ſeſe placidiſſimè infudit in die Pentecoſtes; in quo ſonum quidem exaudiri Deus voluit, ſed propter Iudæos; qui ſi poſt illa prodigia dicebant adhuc Apoſtolos muſto plenos, quid dicturi fuiſſent ſi nihil huiuſmodi accidiſſet?

Sanctus Gregorius præclarum, & ipſe in huiuſmodi rebus pronunciatum ſcriptum reliquit Sunt eius hæc verba: [Mens quæ diuino ſpiritu impletur, habet euidentiſſima ſigna ſua, virtutes ſcilicet, & humilitatem: quæ ſi vtraque perfectè in vna mente conueniunt, liquet, quod de præſentia ſancti Spiritus teſtimonium ferat.

Lib. 1. dialog. cap. 10.

Addatur humilitati charitas, de qua ſic ſcribit ſanctus Chryſoſtomus: [Omnem

Incertus in Matth.

Homil.4.in 4.Matth. nem ſpeciem boni, quam creauit Deus ad ſalutem hominum, ipſam ſpeciem & diabolus introducit ad ſeditionem: vt inter bonum verum, & bonum ſimulatum confuſio fiat: ſolam autem charitatem ſancti Spiritus non poteſt Diabolus imitari.]

Sermone de multiplici vtilitate verbi Dei. Iacob.3. Sanctus Bernardus præceptum vtiliſſimum tradit eadem hac de re: [Sapientia, quæ à Deo eſt, (ait S.Iacobus) primum quidem pudica eſt, deinde pacifica: omnem ergo cogitationem, in qua hæc duo non concurrunt, à Dei ſapiētia alienam eſſe, ne dubites: eam ergo quæ pudica videtur, nec ad vitia trahit apertè, ſed virtutis prætendit imaginem, tum demum à Deo eſſe noueris, ſi pacifica ſit, ſi Prælati tui atque ſpiritualium fratrum approbatur iudicio, quoniam non *Amos.3.* faciet Dominus verbum, quod non reuelauerit ſeruis ſuis.

Duo etiā ſcriptores inter Theologos nobiles hac de re ſcribunt, Ioānes Gerſon libro de probatione ſpirituū, & in altero de diſtinguendis veris à falſis viſionibus, & Ioannes de Turrecremata in prologo defenſionis reuelationum S. Brigittæ. Prior hæc habet: Multis rationibus vtuntur SS. Patres, ad probādum ſpiritus, ſi ex Deo ſint.

Prima ratio. Prima ratio eſt Scriptura ſacra, cui quæ conſona ſunt, ea demùm vera ſunt, & à Deo.

2. Secunda ratio eſt interna inſpiratio, *Lib.6.Confeſſ.cap.13.* qua certior fit anima, vtrum ex Deo ſit aliquid, an ex Diabolo: de qua S. Auguſtinus ſcribit, ſanctam matrem Monicā dixiſſe ſolitam: [Se, neſcio quo ſapore, quem verbis explicare non poterat, diſcernere, quid intereſſet inter Deum reuelantem, & animam ſuam ſomniantē.

3. Tertia ratio pertinet ad officium hierarchicum; eſt enim in Eccleſia donum diſcernendorum ſpirituum: & qui Eccleſiam eiuſq; paſtores legitimos adeunt, præſertim verò paſtorum Principē, Romanum Pontificem Chriſti Vicarium, ſine dubio, quinam ſpiritus ex Deo ſint, certiſſimè cognoſcent.

4. Quarta ratio eſt eruditio Theologica, & exercitatio aſſidua in ſpirituali pugna, & virtutum actionibus: qui enim vſu proprio cum doctrina cōiuncto, didicit ex his, quæ paſſus eſt, facilè & in ſemetipſo, & in alijs, quinam ſpiritus excitetur intelligit.

5. Quinta ratio eſt ipſa vitæ eius, qui ſpiritu aliquo impellitur: [à fructib⁹ enim, ait Dominus, cognoſcetis eōs:] ad quam vtilia præcepta præſcribit, quæ hoc carmine indicantur. *Matth.7.*

Quis, quid, cui, quare, tum qualiter, vnde, require.

Quis: conſiderandum eſt, an qui viſum aliquod patiatur ſit ſani, & integri ſenſus, atque iudicij: ob id minimè audiendi ſunt phrenetici, cardiaci, zelotypi, iracundi, inuidi, & his ſimiles, qui aut mente quaſi capti, aut animo ſunt perturbato: peruidendum ſimul, an qui loquitur, ſit nouitius in fidei zelo: nouitius enim feruor facilè errori obnoxius eſt, ſi rectore caret: quod maximè accidit adoleſcentibus, & fœminis, quarum eſt ardor nimius, varius, præceps: obſeruanda perſonæ conditio, eruditio, mores: quibus rebus aſſueta ſit, quorum vtatur familiaritate: diueſne ſit, an pauper; nā diues latentis ſuperbiæ, & voluptatis ſuſpecta eſt; ſimulationis, & fallaciæ pauper. In primis autem prouidēdum, ne lateat interna ſuperbia, quæ etiam ex humilitate, cilicijs, rebuſq; omnino cōtrarijs exiſtit: dominatur porrò hæc vel rationi vel voluntati: rationi quidem, quādo mordicus hæret quis ſuæ ſententiæ; voluntati verò, quando difficulter obtemperat: & hæc poſterior facilius curatur.

Quid: veranе ſint omnia, quæ dicuntur ſpiritus impulſu; nihil enim falſi ſubeſſe poteſt rebus, aut enunciationibus omni ex parte veris: & ſpiritus Diabolicus ita tectus eſt, & fallax, vt aliquando falſitatem vnam, qua hominem in fraudē impellat, ſexcentis & amplius veris rebus contegat: Ideò Chriſtus Dominus Dæmonibus, etiam cum teſtimoniū veritati dabant, & pythoniſſis Apoſtolus ſilentium indixit: num in viſo illo, quod oſtenditur, inſit ſapientia, [Quæ deſurſum eſt,] quę vt docebat ſanctus Iacobus, [eſt pudica, pacifica modeſta, ſuadibilis, bonis conſentiens, plena miſericordiæ, & fructibus bonis, iudicans ſine ſimulatione.] An item viſum illud atque doctrina ſuperet communem intelligendi modum in ſacra Scri- *Matth.28. Actor.16. Iacob.3.*

ptura

ptura traditum, aut ratione morali, vel naturali comprehenſum: ſi enim non ſuperat, ſuperuacaneū videtur: adſit denique rei, quæ reuelatione explicatur, teſtis [Moyſes & Helias, hoc eſt, Lex & Prophetæ.]

Cui: obſeruandum etiam eſt, cuinam aperiat viſa, & reuelationes ſuas is, qui illas accipit: & magnoperè cauendū eſt illi, qui cōſulitur, ne laudet; multò magis, ne exaltet cōſultorē; arguat potius, increpet, efficiatque, vt ingrediatur cōmunē viā, moneat, [ne altū ſapiat:] producat ſanctorū exempla, qui huiuſmodi viſa contēpſerunt, qualis fuit S. Auguſtinus, S. Bonauētura, & alij multi: quod ſi dicas cū Apoſtolo: [Spiritū nolite extinguere,] aio, hac ratione nō extingui ſpiritū, ſed probari, & Spiritū ſanctum, qui ſeſe humilibus hominibus libēter adiūgit, exercitatione humilitatis nō fugari.

Rom. 11. *1. Theſſal. 5*

Quare: obſeruandus eſt etiā viſionis finis proximus, remotus, apertus, occultus: nam initia aliquando bona infeliciſſimos exitus habent: cognoſcenda eſt mens aperientis viſum, quid nimirum ſpectet; num gloriolam aucupari, an accipere conſiliū in re dubia, alterius ſaluti conſulere, an quærere [quæ ſua ſunt:] & ſi quidē conſilij capiendi cauſa moueatur, an adeat virum peritū huiuſmodi rerū, an ſit facilis ad obtemperandū, & in ore, & conſcientia patris ſpiritualis acquieſcendū: nō enim eſt diuiſionis auctor Deus, vt conſulenti oſtendat, & conſultori contraria. Adhibeatur igitur duplex cautela; prior eſt vt moneatur conſultor, non ſolum ſuſpenſum tenere iudicium, exemplo Ambroſij & Luciani presbyteri, ſed etiam cum Petro dicere: [Exi à me Domine, quia homo peccator ſum:] poſterior eſt, quemadmodū de ſomnijs facimus, vt viſa nec reijciātur omnino, nec admittantur, ſed recognoſcantur, & examinentur.

Philip. 2. *Luca 4.*

Qualiter: hoc eſt, quæ ſit vitæ ratio eiuſmodi hominis, priuata an publica; ſecreta an aperta; actuoſa, an contemplationi dedita; ſit ne amās externæ cuiuſdam pietatis potius, quā ſolidæ religionis: ſi fœmina eſt, quomodo agat cū ſpirituali patre, an neſciat ab eius latere vnquā diſcedere; delectetur ne ſermocinationibus & nugis; denique ſit ne ex illis, quæ ſemper diſcunt, nec vnquam ad ſcientiam veritatis perueniunt.

Vnde: obſerua vndenā veniat ſpiritus, aut quò vadat: nā Bernardus adeò in rebus ſpiritualibus expertus, ſe id neſcire teſtatur, cū tamē ex motu cordis ſancti ſpiritus præſentiā ſæpe cognouerit: planè in diuerſis ſpiritibus multa inſpirationū ſimilitudo reperitur: ſpiritus eſt Deus, Angelus, Diabolus, ſpiritus humanus etiam ſpiritus eſt, tam rationis, quā ſenſus. Quare difficillimum eſt, tam multos diſcernere, præſertim cum tam difficile ſenſum à conſenſu diſtinguamus.

Idem Gerſon in altero libro adfert ſimilitudinē monetæ aureæ quā quinque indicijs dijudicandā cenſet: [Pondere, inquit, flexibilitate, durabilitate, cōfiguratione, colore] reuelationi aut viſioni humilitas dat pondus; diſcretio, flexibilitatem; patiētia, durabilitatem; veritas, configurationē; charitas, colorē: multa in hāc ſententiā habet Caſſianus collatione prima, vbi etiā adfert dictū Domini, quo nos iubet eſſe [ꝓbos trapezitas.] *Cap. 20.*

Ioannes autē de Turrecremata ſic breuiter ſcripſit de diuinis reuelationibus, eas firmas cēſeri, & veras, Primò quādo iudicio magnorū virorū approbantur. Secūdò ex parte effectus, quādo nimirū in animo eius, cui reuelatio fit, augetur deuotio, humilitas, charitas, & aliæ virtutes. Tertiò ex parte materiæ, eum in omnibus dictis eius veritas reperitur. Quartò ex parte formæ, cū adeſt cōformitas cū ſacra ſcriptura. Quintò ex parte perſonæ, cum cernitur approbata ſanctitas.

Hæc de vniuerſa prudentiæ, & diſcretionis ſpirituum materia dixiſſe ſatis ſit.

His adiungendum reſtat vnum, quod inter ſpiritualis prudentię pręcepta non poſtremum locum habet: viro proficiēti nimium occupato pernéceſſarium eſſe aliquem aliquando ſeceſſum, & à negocijs vacationem aliquo temporis ſpatio, quo ab omnibus curis vacuus, & abſolutus ſibi vni rebusque ſuis in otio recognoſcendis, corrigendis, & ad diuinæ voluntatis normam ordinandis diligenter incumbat: [Fieri enim non poteſt, vt ſcribit S. Leo, vt de mundano puluere non etiam religioſa corda ſordeſcant.] *Ser. 4. de Quadrag.*

Digitized by Google

De ſpirituali ſeceſſu, proficienti ad certum tempus aliquando neceſſario.

CAPVT XXI.

Marci 6. IN Euangelio S. Marci ſcriptum eſt, Dominũ dixiſſe diſcipulis: [Venite ſeorſum in deſertum locum, & requieſcite pauxillũ,] quo loco Euthymius ſic habet: [Docemur hinc, oportere Eccleſiæ magiſtros non ſemper exponere ſe ipſos multitudini, ſed cum datur opportunitas, retrahi, ac ſolitarios eſſe, mentemq́; ab exteriori diſtractione reuocare.]

Luc. 17. In Euangelio Sancti Lucæ Dominus inter cætera hęc parabolicè dixit: [Quis veſtrum habens ſeruum arantem, aut boues paſcentem, qui regreſſo de agro dicat illi; Statim tranſi huc, & recumbe: & non dicat, Para quod cœnem, & præcinge te, & miniſtra mihi, donec manducem, & bibam, & poſt hæc tu manducabis, & bibes?] Venerabilis Luc. 9. Beda in hęc verba ſic ſcribit:] Seruus arans, aut paſcens eſt doctor Eccleſiæ, de quo dicitur, Nemo mittens manum ad aratrum, & reſpiciens retrò aptus eſt Ioan. 21. regno Dei. Et Dominus Petro dicit: Paſce oues meas. Qui ſeruus de agro regreditur, cum intermiſſo opere prædicandi, quaſi ad curam conſcientiæ rediens ſua dicta, vel facta pertractat: cui Dominus non ſtatim iubet ab hac vita tranſire, & æterna quiete refoueri, ſed domi parare quod cœnet; id eſt, poſt laborem apertę locutionis, humilitatem propriæ conuerſationis exhibere: in taApoc. 3. li enim conſcientia Deus cœnat, vnde; & cœnabo cum illo, & ipſe mecum: & Præcinge te, id eſt, fluctuantium cogitationum ſinus, quibus greſſus operum impediri ſolet, conſtringe.] Huius Curiæ meminerunt etiam alij Patres, ſed in Baſil. conſtit. mona. cap. 5. primis ſanctus Baſilius. Seceſſionis, etiã profani ſcriptores, vt Seneca qui Lucilio ſcribens ait: [Opto tibi facultatem Epiſt. 32. tui.] Et Tacitus narrat, Agrippinam in-Lib. 3. ſumpſiſſe componendo animo dies plures Brunduſij. Et ſanè non ſolùm, qui mundanis, ſed etiam qui ſpiritualibus rebus, & vitæ, quæ poſita eſt in actionibus hierarchicis, quales ſunt prædicationes, & aliæ Eccleſiæ functiones, operam nauant, huiuſmoi ſeceſſione eò magis indigent, quò illa munera grauiora ſunt, & cum maiore animarum periculo, ſi nõ rectè fiant, coniuncta: [A Recto-2. Par. paſt. cap. 7. ribus ergo, ait ſanctus Gregorius, ſummè cogitandum, vt ſcilicet oculum, qui præuidendis greſſibus præeminet, cura pulueris non obſcuret.] Idem etiam huc refert id, quod à Moyſe factitatum legimus, cum tam ſæpe intrabat in tabernaculum: id quoque quod fiebat à Chriſto Domino, [Cùm in mõte ſolus orabat:] Luc. 6. denique quod de ſe ipſo ſcribit Apoſtolus, [Siue mente excedimus Deo.] Animus enim viri boni in huiuſmodi ſoli-2. Cor. 5. tudine, vt plurimùm ex diuinæ præſentiæ contemplatione ea ſolet conſolatione compleri, qua ſuperior rebus caducis omnibus factus, extra ſe quodammodo ponitur: [Hoc me delectat, ait ſanctus Auguſtinus, & ab omnibus actio-Lib. 10. confeſſ. cap. 40. nibus neceſſitatis quantum relaxari poſſum, ad iſtam voluptatem refugio, neq; in his omnibus, quæ præcurro conſulens te, inuenio totum locum animæ meæ niſi in te, quo colligantur ſparſa mea, nec à te quidquam recedat ex me.]

Quod ſi ad has ſpirituales delicias nõ omnibus pateat aditus, patet certè ad explorandam, & cognoſcendam diuinam voluntatem: id, quod in primis propoſitum ſemper eſſe debet proficienti in omnibus vitæ ſuæ actionibus. Sic enim ſanctus Gregorius ſcribit: [Sancti viri, Lib. 29. moral. cap. 12. qui exterioribus miniſterijs deſeruire officij neceſſitate cogũtur, ſtudioſè ſemper ad cordis ſecreta refugiunt, ibíque cogitationis intimæ cacumen aſcendũt; & legem quaſi in monte percipiunt; du poſtpoſitis tumultibus actionum temporalium in contemplationis ſuæ vertice ſupernæ voluntatis ſententiam perſcrutantur.]

Sed rem hanc vniuerſam latè ſanctus Lib. 1. de cõſid. Bernardus perſecutus eſt in libris de cõſideratione, ex quibus non omnia nobis hoc loco producenda ſunt; ſed ex tã multis, quæ in illis legi poſſunt, pauca, quæ magis ad inſtitutum noſtrum pertinent; in primis illud: [Quoniam, inquit, dies mali ſunt, ſufficit interim admonitũ Epheſ. 5. eſſe,

eſſe, non totũ te, nec ſemper dare actioni, ſed conſiderationi aliquid tui & cordis, & temporis ſequeſtrare. Et infrà: Tam pio otio, tamq; vtili nullam in vita operam dare, nonne vitam perdere eſt? Hanc conſiderationem tanti facit ſanctus Bernardus, vt appellet pietatem vacare conſiderationi, quia ſcriptum eſt: *Pſal. 45.* [Vacate & videte, quoniam ego ſum Deus.] Vtilitates etiam numerat ad hũc modum: [Et primùm quidem ipſum fontem ſuum, id eſt, mentem de qua oritur purificat conſideratio, deinde regit affectus, dirigit actus, corrigit exceſſus, componit mores, vitam honeſtat, & ordinat, poſtremò diuinarum pariter, & humanarum rerum ſcientiam cõfert. Hæc eſt, quæ confuſa diſterminat, hiantia cogit, ſparſa colligit, ſecreta rimatur, vera veſtigat, veriſimilia examinat, ficta & fucata explorat: hæc eſt, quæ agenda præordinat, acta recogitat, vt nihil in mente reſideat, aut incorrectum, aut correctione egens. Hæc eſt quæ in proſperis aduerſa præſentit, in aduerſis, quaſi non ſentit; quorum alterum fortitudinis, alterum prudentiæ eſt.]

Porrò potiſſima omnium conſideratio eſt, conſideratio ſuimet: quæ à S. Bernardo in tria diuiditur: [Si conſideres, ait, quid, quis, & qualis ſis: quid in natura, quis in perſona, qualis in moribus. *Lib. 2.* Seceſſioni autem, & otio de quo loquimur nulla opportuna magis, quàm qualis quiſque ſit in moribus: qua de re ſic idem Pater: [Sanè inter conſiderationem, qualis ſis, etiam qualis fueris ad memoriam reuocandum: cõferenda poſteriora prioribus; profeceris ne in virtute, in ſapientia, in intellectu, in ſuauitate morum; an ab his fortè, quod abſit, defeceris; patientior ſis, an impatientior ſolitò, iracundior, leniorne, inſolentior, an humilior, affabilior, an auſterior, exorabilior, an difficilior, puſillior animo, an magnanimior, ſerius magis, an pluſculum diſſolutus, timoratior, an forte fidentior, quàm oportet. Et paulò pòſt: Oportet innoteſcat tibi zelus tuus, clementia tua; diſcretio quoque moderatrix earundem virtutum: qualis videlicet in cõdonandis iniurijs, qualis ſis in vlciſcendis, quàm in vtroque prouidus modi, loci, temporis obſeruator.] Ibidẽ adfert diſcretionis oculi caliginis cauſas duas, iram & molliorem affectum: [Is, ait, iudicij cenſuram eneruat, illa præcipitat: quomodo enim ab altero nõ periclitetur aut pietas clementiæ, aut zeli rectitudo? turbatus præ ira oculus clementer nihil intuetur, ſuffuſus fluxa quadam, & muliebri mollitie animus rectũ non videt. In tribulationibus quoque qualem te inueneris nolo diſſimules; ſi conſtantem in tuis, cõdolentem in alienis, gaude: recti cordis, hoc eſt, è regione peruerſiſſimi, ſi cum in proprijs deprehendaris fortaſſe impatiens, minimè in alienis tamen compatiens ſentiaris. Quid in proſperis? præferendus ille, & magnus eſt, cui inter proſpera ſaltem riſus indecentior, aut ſermo inſolentior, aut immoderatior cura veſtis, vel corporis non irrepſit. Et ſi rectè ſapiens teſtatur, *Eccleſ. 38.* Sapientiam ſcribe in otio, cauendũ & in otio otium eſt; fugienda proinde otioſitas mater nugarum, nouerca virtutum. Inter ſæculares nugæ, nugæ ſunt; in ore ſacerdotis, blaſphemiæ: Interdum tamen ſi incidant, ferendæ; referẽdæ, nunquam.]

Huc ſpectant reliqua, quæ conſiderationi huic tanquam materiam ſubiectam, deinceps tractat ſanctus Bernardus, quæ videlicet ſubtus nos ſint, aut circa familiam nimirum, & ea omnia, quæ ad domeſticam rem faciunt: maximè verò quæ ſupra nos ſunt, quæ conſiderare, ad orationem pertinet, quam in huiuſmodi ſeceſſu in primis exercere debet proficiens ad ſe ipſum, & Dei voluntatem perfectè intelligendam. Sicut & conſcientiæ examen, & regulas diſcretionis ſpirituum ad ſeipſum recognoſcendum, & quatenus opus eſt, renouandum. Sed de oratione poſtulat inſtitutum, vt ſeparatim agamus: quod faciendum eſt libro ſequenti; in quo etiã tractationem reliquarum virtutum proſequemur; hoc quæ ſuperſunt de prudentia ſpirituali, breuiter abſoluenda ſunt.

Digitized by Google

Quomodo Conſilium capiendum ſit à Præſide Euangelico, & qui in conſilium adhibendi.

CAPVT XXII.

Lib.6. Eth. cap.11. QVONIAM, vt Ariſtoteles ſcripſit: [Prudẽtia eorum, qui præſunt, propria magis eſt, quàm eorũ, qui parent; operę pretium me facturum puto, ſi antequam huic de prudentia ſpiritus tractationi finem imponam, de perfectione prudentiæ, quã exigit à Chriſtianis Præſidibus, quicunque illi ſint, Chriſti doctrina, Patrum ſententiam paucis explicem: Atque vt ordine proprio res pertexatur, ordiamur à prima actione prudentiæ, quæ cõſilium eſt; deinde ad alias duas, iudicium nempe, atque præceptum progrediamur.

Et quidem neceſſarium eſſe cõſilium homini, cui adminiſtratio aliqua commiſſa eſt, perſpicuum eſt ex eo, quod nullus, quamuis doctiſſimus, & maximè expertus, inuentus aliquando eſt, qui ad omnia præſtanda, quæ prudentia præcipit, ſe parem adferre poſſe vim ingenij, atque induſtriam adfirmarit; immo quò quiſque ſapientior fortunatiorue, eorũ *Lib.6. de benef. cap.32.* magis indiguit. Auguſtum Cæſarem, cũ quidpiam feciſſet, cuius deinde pœniteret cum ſenſit damna, ſcribit Seneca ſæpe exclamaſſe: [Horum mihi nihil accidiſſet, ſi aut Agrippa, aut Mœcenas vixiſſet.] Horum quippe cõſilijs vtebatur, dum viuerent. Et ſapienter illud à S. *2.2.q.49. art.33.ad 3.* Thoma dictum eſt: [Nullus in his, quæ ſubſunt prudentię, ſibi quantum ad omnia ſufficit.] Sanè ſcriptura diuina vtrũque vult, & ne nobis nimiũ tribuamus, & vt aliorum conſilijs in rebus agendis locum demus: [Ne innitaris, inquit, prudentiæ tuæ. Ne ſis ſapiens apud temet- *Prouerb.3.* ipſum. Et alibi: Si dilexeris audire, ſa- *Eccleſ.6.* piens eris. Apoſtolus etiam: Nolite, ait, *Rom.12.* eſſe prudentes apud voſmetipſos.]

Sapientiſſimus fuit Moyſes, Deoque coniunctiſſimus, vtpotè qui ab eo, vt à magiſtro diſcipulus ad omnem diſciplinam inſtitueretur: hic tamen audire & ſequi conſilia Iethro ſoceri ſui ab eodẽ ipſo Deo iuſſus eſt. Sapientiſſimus Salomon diuinitus & ipſe omnem ſapientiã edoctus, prudentes tamen viros in cogitationum ſuarum conſiliũ ſemper adhibuit. Audeo dicere Chriſtum Dominũ magni conſilij Angelum, & omnium diuinorum arbitrum cõſiliorum, vt in hac etiam re virtutis prudentiæ exemplum relinqueret, conſilium quaſi cœpiſſe à ſuis: [Vnde, inquit, ememus panes vt manducent hi? Et iterum: Quid tibi videtur Simon? *Matth.17.* Reges terræ, à quibus accipiunt tributum, vel cẽſum? à filijs ſuis an ab alienis? Et ille dixit: Ab alienis.]

Sit hoc ad virtutis ſpecimen: illud certè ad neceſſitatem alios conſulendi nobis adferendum; quòd Apoſtoli [ſal terræ] à Chriſto deſtinati, [& lux mundi,] *Matth.5.* quamuis omnia à Spiritu ſancto docti, inter ſeſe conſilia ſæpius ineunt. S. Paulus conſilij gratia Petrum adit, & Iacobum Hieroſolymam vſque: quòd in Eccleſia concilia indici certis temporibus, & cauſis voluerit Deus, idq; ſanctis Patribus, vt ſancirent inſpirauerit: quòd Chriſti Vicarium ſummum Romanum Pontificem, de rebus quibuſq; grauibus conſuluerint ſemper, tam Græci, quàm Latini Epiſcopi, Doctores, Populi, orbis *Prouerb.8.* totus. Denique: [Ego Sapientia, inquit, habito in conſilio, & eruditis interſum cogitationibus.] Nec id ſolum prudẽtia poſtulat à nobis, ſed humilitas: planè ſuperbus eſt, qui ſe ſubmittere aut nequit, aut negligit ſapientiori, à quo conſilio iuuari ſe poſſe, non dubitat: nec ſuorum ſaluti bene conſultum vult ille, qui eius procurandæ ſocios quoſcunque habere poteſt, ſibi non adiungit.

Quales autem cõſiliarij eligi debeãt, docent omnes; in primis, fideles, & beneuoli: addunt ſancti Patres, etiam bonos viros, Deumq; timentes. Egregiè S. Am- *Lib.2. off.c.17.* broſius: [Talis debet eſſe, qui conſilium alteri det, vt ſe ipſum formam alijs prębeat ad exemplum bonorum operũ in doctrina, in integritate, in grauitate; vt ſit eius ſermo ſalubris, atq; irreprehenſibilis, conſilium vtile, vita honeſta, ſententia decora. Et paulò pòſt: Qui nihil nebuloſum habeat, nihil fallax, nihil fabuloſum, nihil ſimulatũ quod vitã eius ac mores refellat, nihil improbũ ac maleuolũ, quod auertat conſulentes. Alia enim

Digitized by Google

enim ſunt, quæ fugiuntur, alia, quæ contemnuntur; fugimus ea, quæ poſſunt nocere, quæ malitioſè poſſunt in noxam ſerpere: vt ſi is, qui conſulitur dubia ſit fide, & pecuniæ auidus, vt poſſit pretio mutari, ſi iniurioſus, hic fugitur, & declinatur. Qui verò voluptarius, intemperans, etſi alienus à fraude, tamen auarus, & cupidior lucri turpis, hic contemnitur. [Rationem reddiderat alibi Sanctus Ambroſius: Quis vtilem (dixerat) cauſæ alienæ iudicet, quem videt inutilem vitæ ſuæ? Quis è turbida aqua potum petat?] *Cap. 12.*

Illud verò maximè à conſiliario exigitur, vt non ſolùm bonus vir ipſe ſit, ſed conſultorem ſuum bonum ſimiliter reddere ſtudeat; non blandiatur, non aduletur, ſed arguat, & corrigat amicè, cum res exigit; vrgeat, pungat etiam, ſi opus eſt: [Nam meliora ſunt vulnera diligentis. Potius, vt cum ſancto Ambroſio loquar, periclitetur, ſicut Daniel, pro lege Domini, quàm pro gratia hominis inflectatur.] Talem conſiliarium ſe obtulit & præſtitit Venantio Italiæ Cancellario S. Gregorius; ad quem cùm ſcribit ne vtatur conſilijs eorum, qui nō ipſum, ſed res ſuas diligerent; nec loquerentur, niſi quæ ad tempus placerent, attuliſſetq; de ſæculari auctore: [Cum amicis omnia tractanda ſunt, ſed prius de ipſis; adiungit: Conſiliarium rogo me ſuſcipe, ſi in cauſa tua conſiliarium quæris: nullus tibi fidelior eſſe ad conſilium poteſt, quàm qui non tua, ſed te diligit: omnipotens Deus cordi tuo indicet cor meum quanto te amore, quantaque charitate amplectitur, in quantum tamen diuina gratia non offendatur. Nam ſic culpam tuam inſequor, vt te diligam: ſic perſonam diligo, vt culpæ vitium non amplectar.] *Prouer. 27. Cap. 11. Dan. 14. Lib. 1. epiſt. epiſt. 33.*

Nec omittendum eſt, conſultorem ſi bonus ipſe vir fuerit, facilè inuenturum conſiliarium bonum; nam hāc mercedē probitati tribuit in hac vita Deus: vt nō obſcurè indicat Salomon: [Amicus fidelis medicamētum vitæ, & immortalitatis; & qui metuunt Dominum, inuenient illum. Qui timet Deum, æquè habebit amicitiam bonam: quoniam ſecundum illum erit amicus illius.] *Eccleſ. 6.*

Porrò conſiliarios non ſolùm bonos, & integros viros eſſe oportet; ſed etiam prudētes, maximeq; peritos eius rei, quæ in deliberationē vocatur. Ad huiuſmodi enim conſiliarios mittit nos Scriptura diuina [In multitudine presbyterorū prudentium ſta, & prudentiæ illorum ex corde coniungere, vt omnem narrationem Dei poſſis audire, & prouerbia laudis non effugiant à te. Et ſi videris ſenſatum, euigila ad eum, & gradus oſtiorum illius exterat pes tuus:] horum autem dictis ſtandum eſſe, ac ſi demonſtrationes adferret, iubet Ariſtoteles his verbis: [Peritorum hominum, & ſeniorum ſeu prudentiū pronunciationibus & opinionibus abſq; demonſtratione, non minus quàm demonſtrationibus attendendum eſt. Quia namq; ex ipſa experientia vſum habent, principia intuentur.] *Eccleſ. 6. Lib. 6. Eth. cap. 11.*

A iuuenibus autem potiſſimùm ſeniores adeundos, & audiendos maximè eſſe, docet Caſſianus, & latè explicat Sanctus Ambroſius allatis exemplis Ioſue erga Moyſem, Loth erga Abraham, Helisæi erga Heliā, Marci erga Barnabam, Silæ, Timothei, Titi erga Paulum. *Collat. 2. Cap. 10. Lib. 2. off. cap. 20.*

Sed egregiè S. Bernardus colligit bonorum cōſiliatiorum, eorum videlicet, qui principibus, præſertim Eccleſiaſticis, aſſiſtunt, proprietates; ex quibus, quę reliquis eiuſdē generis hominibus conueniant, facilè intelligitur: [In talibus (ſcribit Eugenio Papę) vt opinor requieſcet ſpiritus tuus, qui non ſint attritæ frontis, ſed verecundi, ſed timorati: qui præter Dominum timeant nihil, nihil ſperent niſi à Deo. Qui aduentantium non manus attendant, ſed neceſſitates. Qui ſtent viriliter pro afflictis, & iudicent in æquitate pro manſuetis terræ; qui ſint compoſiti ad mores, probati ad ſanctimoniam; parati ad obedientiam, manſueti ad patientiam: ſubiecti ad diſciplinam, rigidi ad cenſuram. Catholici ad fidem, fideles ad diſpenſationem; concordes ad pacem, conformes ad vnitatem. Qui ſint in iudicio recti, in conſilio prouidi, in iubendo diſcreti, in diſponendo induſtrij, in agendo ſtrenui, in loquendo modeſti, in aduerſitate ſecuri, in proſperitate deuoti, in zelo ſobrij, in miſericordia non remiſſi, in otio non otioſi, in hoſpitio non diſſoluti, in conuiuio non effuſi, *Lib. 4. de cõſid. cap. 6.*

Digitized by Google

effuſi, in cura rei familiaris non anxij, alienæ non cupidi, ſuæ non prodigi, vbiq; & in omnibus circumſpecti]Hæc Bernardus.

Quod ſi deſint homines (vt accidit nonnunquã) qui nobis conſilium dent, non deeſt hiſtoria [teſtis temporum, vt inquit ille, nuncia vetuſtatis, magiſtra vitæ: non deſunt libri, quos euoluamus, & in quibus hærentes, à mortuis, qui eos ediderunt ad hominum vtilitatem, hauriamus, quæ non licet à viuis, propter eorum aut penuriam, aut abſentiam audire: nec contemnenda virtus eſt Docilitas, aſſidua prudentiæ comes; non ea quidem, quæ homini à natura ineſt; ſed illa, quæ exercitatione perficitur, & humano ſtudio: quando nimirum, vt ait Sanctus Thomas: [Homo ſolicitè, frequenter, & reuerenter applicat animum ſuum documentis maiorum, non negligens ea propter ignauiam, nec contemnens propter ſuperbiam.] Inter omnes autem libros ad ſana conſilia capienda in rebus omnibus tenent principem locum libri ſacri. Secundùm hos legendæ ſacræ hiſtoriæ, auctoreſq; ſacri, ij præſertim, qui de Chriſtianis officijs ſcripſere: quibus adiungendi libri Ethnicorum, à quibus, vt docent Sanctus Baſilius & Sanctus Hieronymus [magna ad omnes humanæ vitæ partes emanare poteſt vtilitas.]

22. q. 49. ar. 3. ad 2.

Serm. de legendis lib. gẽtil. Epiſt. ad Magnũ oratorem.

Partes autem conſultoris, quicunque ille eſt, ſunt viciſſim, beneuolentia & fide proſequi conſiliarium ſuum: maximè verò ſeſe illi docilem præbere, dum conſulit, nec quantumcunque ſibi ipſe ſapiens doctuſque videatur, ita ſententiæ ſuæ addictus eſſe debet, vt ſi perſpicuè vera non eſt, ex ea ſe deduci nunquam ſinat: nam vt ait Sanctus Iacobus: [Quæ deſurſum eſt ſapientia, ſuadibilis eſt:] & ſæpe monet Apoſtolus, vt acquieſcamus in aliorum conſilio, & voluntate; [Non alta ſapientes, ait, ſed humilibus conſentientes. Vnanimes id ipſum ſentientes. Veruntamen ad quod peruenimus, vt idem ſapiamus, in eadem permaneamus regula:] immo Sanctus Chryſoſtomus ſuos reprehẽſores etiam ipſe laudat, benigneq; illis gratias agendas exiſtimat.

Rom. 12. Philipp. 2. & 3. Tom. 3. homil. de ſerẽdis reprehẽſionibus. & conuerſione Pauli.

Quod verò initio dictum eſt, prudentiam virtutem eſſe eorum, qui imperãt, non ideò dicitur, quod ad eos, qui parent, non pertineat etiam prudentia; ſed quia præcipua prudentiæ actio, quæ eſt præceptio, dum erga alios exercetur, non ſit eorum, qui aliorum reguntur imperio. Cæterùm hi etiam prudentes ſint oportet, conſilio ſaltem atque iudicio. Conſilio quidem, quia quomodo ſe gerere debeant in humanæ vitæ officijs ſiue publicis, ſiue priuatis, ſiue externis & corporis, ſiue ad internam curam animi ſpectantibus, à maioribus diſcunt. Copioſè id Caſſianus explicat. [Humilitatis, inquit, hæc erit prima probatio, ſi vniuerſa, non ſolùm, quæ agenda, ſed etiam quæ cogitantur, ſeniorum reſeruentur examini; vt nihil quis ſuo iudicio credẽs illorum per omnia definitionibus acquieſcat, & quid malum vel bonum debeat iudicare, eorum traditione cognoſcat. Quæ inſtitutio non ſolùm per veram diſcretionis viam iuuenem recto tramite docebit incedere, verùm etiam à cũctis fraudibus, & inſidijs inimici ſeruabit illæſum.]

Collat. 2. cap. 10.

Huc pertinet quod Patres omnes docent, & ratio demonſtrat, ſi præceptum, quod à præſide imponitur cum peccato coniunctum ſit, nullo modo implẽdum eſſe: nec enim imprudens eſt obedientiæ virtus; quamuis ſi peccatum in præcepto nõ manifeſtè deprehenditur, reſque dubia ſit, dicto potius audiendum eſt, quàm repugnandum. Sed de obedientia ſequenti libro.

Qua iudicij prudentia præditum eſſe oporteat Præſidem Euangelicum.

CAPVT XXIII.

MAgna vis prudentiæ eſt poſita in iudicio, aut quod perinde eſt, in ea virtute, quæ à rectè iudicãdo ſyneſis dicitur; vel in ea, quæ ex diuinis principiis iudicans ſtatuit, quid agendum ſit in ijs rebus, quæ præter communem ordinem accidunt, & gnome appellatur. Igitur ſecundùm conſilium, iudicio excellat præſes neceſſe eſt, vt ſciat [reprobare malum, & eligere bonum,] diſtinguere ambi-

re ambi-

Iſaia 7. re ambiguum, vt dicebat Dominus *Deut. 17.* Moyſi: [inter ſanguinem & ſanguinem; cauſam & cauſam; lepram & lepram.] Hoc poſtulauit à Domino Dauid, cùm dixit: [Deus iudicium tuum Regi da.] Et Salomon, cùm iuſſus ab eodem, vt quicquid vellet, à Domino peteret, illud imprimis petijt: [Da mihi ſapientiam, & intelligentiam vt ingrediar, & egrediar coram populo tuo: quis enim poteſt hunc populum tuum dignè, qui *2. Paral. capitu. 1.* tam grandis eſt, iudicare?]

In iudicando autem poteſt homo grauiſſimè labi: quare maximè indiget illo Spiritus ſancti dono; quod quanquam à conſilio nomen habet, tribus tamen prudentiæ partibus commune eſt, eaſq; Deo informandas regendaſque ſubijcit: ne igitur iudicando erret, ſed dirigatur potius, ad diuini conſilij normam præſes, orationi deditus ſit oportet: quare *Pſal. 118.* crebrò à Deo petat, [vt illuminet faciem *Pſal. 16.* ſuam ſuper ſeruum ſuum; itaque dirigat greſſus eius in ſemitis ſuis, vt non moueantur veſtigia eius.] Quare quamuis debeat doctrinæ ſtudio addictus eſ-*Malach. 2.* ſe, & tanquam ſacerdos, cuſtodire ſcientiam, quando ab eo lex requirenda eſt; magis tamen incumbendum illi eſt in animæ ſuæ curam, eaque excolenda diligentiſſimè ab illo eſt exquiſito examine ad conſcientiæ puritatem, & aſſiduis ad Deum precibus, ad cognoſcendam in rebus omnibus diuinam volũtatem: qua de re ſic Sanctus Bernardus: [Quid *Serm. Ecce nos reliqui m' omnia.* enim periculi ſit, vbi non inuenit paſtor paſcua, ignorat dux itineris viam, Vicarius neſcit Domini voluntatem, Eccleſia quotidie multipliciter, & miſerabiliter experitur. Eſt enim vt ſanctiſſima, ſic & ſacratiſſima res voluntas Dei, & occultum omnino conſilium, de quo & Apoſtolus gloriatur, puto autem quod *1. Corin. 7.* & ego conſilium Dei habeam. Vnde & ipſa veritas; nemo ſcit, quæ ſunt in homine, niſi ſpiritus hominis, qui eſt in *1. Corin. 2.* ipſo. Vtilis proinde lectio, vtilis eruditio eſt; ſed multò magis vnctio neceſſaria, quippe quæ ſola docet de omnibus. Vnde autem ſcire videbitur, quæ ſit voluntas Dei bona, & beneplacens, & perfecta, qui nec pulſare, nec quærere, nec petere conſueuit, qui donec alienarum curam ſuſciperet animarum, nunquam ſuæ geſſiſſe curam, ſed in vano viſus eſt eam accepiſſe? Atque vtinam vel tunc curaret ſuam, vt meam quoque poſtea curaturum ſperare liceret: & de ſuo prius oculo feſtucam eijceret, vt de meo videret eijcere trabem.]

Et quidem de cordis puritate, ſine qua non obtinetur ſapientiæ lux, ſcribit Sanctus Gregorius in Paſtorali; qui ob *par. 2. c. 2.* aliam quoque cauſam animarum Rectori neceſſarium putat orationis ſtudium: [Vt inquit, eius vſu didicerit obtine- *Prima par. cap. 10.* re à Domino, quæ popoſcerit poſſe; cui prophetica voce quaſi ſpecialiter dicatur: Adhuc loquente te dicam, Ecce adſum.]

Sed Sanctus Bernardus alibi auctor eſt, orationẽ vim & robur adferre exemplo, quod de ſe præſes alijs præbere, & verbo prædicationis, quo ſibi ſubiectas animas paſcere debet. [Ergo, ait, in his *Epiſt. 201.* duobus mandatis, verbi ſcilicet, atque exempli, ſummam tui officij ad conſcientiæ ſecuritatem pendere intellige. Tu tamen ſi ſapis, iunges & tertium: ſtudium videlicet orationis: ad complementum vtique trinæ illius repetitionis in Euangelio de paſcendis ouibus: in hoc nouerit illius Trinitatis ſacramentum in nullo fruſtratum à te, ſi paſcas verbo, paſcas exemplo, paſcas, & ſanctarum fructu orationum. Manent itaque tria hæc: Verbum, Exemplum, Oratio: maior autem his eſt oratio. Nam etſi vt dictum eſt, vocis virtus ſit opus, & operi tamen, & voci gratiam, efficaciamq; promeretur oratio.]

Eſt autem proficienti, & præſertim illi qui præeſt alijs, maximè neceſſarius iudicij vſus, ſi quando accidat materia aliqua in qua requiratur exercitatio gnomes: tunc enim, quia præter communes regulas ſententia fertur, facile eſt turpiſſimè labi: quare tunc maximè adhibenda humilis oratio ad Deum. Quod dubitandum non eſt feciſſe Da- *1. Reg. 21.* uid, cum ſe inſtinctu gnomes, furentem finxit coram Achimelech, ſi quidem extat Pſalmus trigeſimus tertius ſub hoc titulo, quem tunc ipſe conſcripſit, & in quo inter alia, & illud habetur: [Exquiſiui Dominum, & exaudiuit me, & ex omnibus tribulationibus meis

Digitized by Google

meis eripuit me. Accedite ad eum, & illuminamini.] Eſt enim gnome acumen & perſpicacia iudicij ſingularis, ideoq; indiget diuina luce in omnibus actionibus, quæ ad eam pertinent; præſertim ſi ad finem ſupernaturalem referendæ ſint, vt referuntur pleræque omnes proficientis actiones.

Nec ſolùm ad antedicta oratione vtatur præſes, ſed ad alia omnia etiam, in quibus eius iudicij vis eluceat, neceſſe eſt: ſunt autem præcipua hæc quæ ſequuntur.

Primum in eligendis hominibus ad ea munera ad quæ præſtanda quiſque idoneus maximè fuerit: nam, vt ait Sanctus Bernardus, [in monaſteria admittuntur homines ſpe proficiendi: at officia bonos facilius recipiunt, quàm faciunt: quare ad ea viros probatos oportet deligi, non probandos:] pernoctat propterea in oratione Dei Dominus antequam deſignet Apoſtolos: & Sanctus Paulus ſeuerè præcipit Timothæo:[Manus citò nemini impoſueris, neq; communicaueris peccatis alienis.]

Lib. 4. de cõſid. cap. 5. — *Luca 6.* — *1. Tim. 5.*

His conſentaneum eſt illud, vt quemadmodum qui paret, ad præſidis arbitrium, nutumq; totum ſe fingere & accommodare debet, iudicium ſuum iudicio eius ſubijciẽdo cum præcipit, vbi perſpicuè peccatum non præcipit; ſic [qui iubet, ait Sanctus Baſilius, obſeruet ne imponendis grauioribus, quàm quibus pares fratrũ corporis vires ſint, imperatis, eos qui ea ferre non poſſunt ad abijciendam obedientiam per contradictionem inſtiget. Ideò perinde, vt verus ac legitimus Pater, æquè in cunctos beneuolus, vires corporis cuiuſque conſiderare, atque ita munera ſingulis imponere, ac diſtribuere ſortitò debet.]

Conſt. monaſt. c. 32.

Iudicio deinde vtatur diligenter, qui præeſt in iuuandis in ſpiritu ſibi ſubiectis hominibus, diiudicans primùm prudenter, quid ad conſequendum propoſitum finem vocationis ſuæ, cuiq; conueniat; deinde diſcretè & electè aptans ſingulis eas rationes bene viuendi, quæ magis naturis earum congruant, vt perfectionis propriæ compotes fiant: nam vt ſapienter ſcriptum eſt ab vtroq; Gregorio: [Non vna eademque cunctis exhortatio, aut remedium congruit: quia non cunctos par morum qualitas aſtringit: Vt enim varia ſunt corporũ temperamenta; ſic animarum diuerſæ ſunt & diſcrepantes propenſiones, & vires: pro qualitate igitur audientium formari debet ſermo doctorum, vt & ſua ſingulis congruant, & tamen à communis ædificationis arte nunquam recedat.] Ad quam rem non parum proderit triuiſſe manibus tertiam partem Paſtoralis ſancti Gregorij Papæ: in ea enim ille egregiè docet, quibus rationibus omnes omnino homines, cuiuſcunque ſtatus ſint, conditionis, ætatis, & ſexus, exerceri ad virtutem poſſint accommodatè ad cuiuſque captum & naturam, ab eo, qui regendarum animarum curam ſuſcepit.

Vide prologum 3. par. Paſt. S. Gregor. Papa.

Sed de tota hac re plura ſcripſimus capite ſecundo libri primi, cùm patrem ſpiritualem informaremus: nunc de præſide agimus, quem prudenti iudicio inſtructiſſimum adhuc oportet eſſe in conſuetudine agendi cum proximis: neque enim vulgaris prudentia cenſenda eſt illa, qua præſes, cum Sãcto Paulo, ſcit [omnia omnibus fieri, vt omnes Chriſto lucrifaciat;] captando occaſiones oblatas de hominibus bene merendi, etiamſi non ſatis idoneæ videantur, aut expectari meliores poſſe ad rem adoriendam: quod fecit idem Athenis, qui ne prgteriret occaſionem veritatem Dei Euangelizandi, eam, quam vtcunque dedit inſcriptio Aræ: Ignoto Deo: libentiſſimè, & fęliciſſimè arripuit: ſciebat idem etiam aliquibus [lac potum date, aliquibus eſcam, denique & ſapientiam loquebatur inter perfectos.]

1. Cor. 9. — *Actor. 17.* — *1. Corin. 3.* — *Hebr. 5.* — *1. Corin. 2.*

De Prudentia, & alijs virtutibus, quibus vti debet, dum præcipit, Præſes Euangelicus.

CAPVT XXIIII.

MAxima omnium prudētię vis, præceptio eſt: quandoquidē inanes ſunt reliquæ actiones eius, ſi præcepto efficaci non compleantur. Et accidit aliquando, vt excellat quis conſilio, aut iudicio, aut vtroque; quia tamen efficacitate præcipiendi vel ſibi vel alijs, deſtituitur, prudens non ſit, nec habeatur: quare ad bene præcipiendum, vt ſeſe comparet, & multis virtutibus inſtruat, præſes Euangelicus neceſſe eſt. Sunt autem hæ.

Prima humilitas. Primò loco ponatur humilitas, reliquarum virtutum fundamentum neceſſarium, maximeque à Chriſto commendata Apoſtolis, cùm dixit: [Qui maior *Matth. 23.* eſt veſtrum, erit miniſter veſter; qui autem ſe exaltauerit, humiliabitur; & qui ſe humiliauerit, exaltabitur. Et S. Petrus: *1. Petr. 5.* Neque, ait, vt dominantes in cleris.] Et ſanctus Paulus primū crimen, quo Epiſcopum carere vult, [ſuperbia] eſt. Sit *Tit. 1.* igitur humilis præſes dum præcipit, ita, vt neglectis proprijs inuentis, patrum decretis inhæreat, maiorumque inſtitutionibus fundatas velit ſanctiones, potius quàm nouis, & ad ſpeciem pulchris *Lib. 2. c. 3.* legibus ſuis. [Nullus, ait Caſſianus, congregationi fratrum præfuturus eligitur, priuſquam idem, qui præficiendus eſt, quid obtemperaturis oporteat imperari, obediendo didicerit, & quid iunioribus tradere debeat inſtitutis ſeniorum fuerit aſſecutus. Et paulò poſt: Ideò diuerſitates regularum per cęteras prouincias cernimus vſurpatas, quod plerūque ſeniorum inſtitutionis expertes monaſterijs præeſſe audemus, & abbates nos ante quàm diſcipulos profeſſi, quod libitum fuerit, ſtatuimus: promptiores *2. Theſſ. 2.* noſtrorum inuentorum cuſtodiam exigere, quàm examinatam Maiorum ſeruare doctrinam. Tenete traditiònes, ait *Hierem. 6.* Apoſtolus. Et Hieremias. Interrogate de ſemitis antiquis.]

Eſt autē hæc humilitas, præcipuè cordis, ſimilis illi, quæ fuit in Chriſto Domino: qua qui præeſt non ſolùm re ſe gerit, ac ſi eſſet de ſibi ſubiectorum numero vnus, ſed animo etiam ac ſenſu ſeipſum deprimit, alijſque ſe non tam imperare, quàm ſeruire reputat. Qui ſenſus fuit antiquiſſimus ſanctorū Patrū omnium, præſertim Sancti Auguſtini: [Hi, inquie *Lib. 10. Conf. c. 4.* bat, ſunt ſerui tui fratres mei, quos filios tuos eſſe, voluiſti, Dominos meos, quibus iuſſiſti, vt ſeruiam, ſi volo tecum de te viuere. Et hoc mihi verbum tuum parum erat, ſi loquendo præciperet, niſi & faciendo præiret. Et ego id ago factis, & dictis, id ago ſub alis tuis nimis cum ingenti periculo: niſi quia ſub alis tuis tibi ſubdita eſt anima mea, & infirmitas mea tibi nota eſt. Paruulus ſum, ſed viuit ſemper pater meus, & idoneus eſt mihi tutor meus. Idem ipſe eſt enim, qui genuit me, & tuetur me: & tu ipſe es omnia bona mea: tu omnipotens, qui mecum es, & priuſquam tecū ſim:] quo loco etiam illud intelligitur, hac animi ſubmiſſione ſubijci eos, qui præſunt, etiam Deo, à quo vt onus alios regendi ſibi imponi non ignorant, ſic etiam certò ſperant ſibi adfuturam opem, & auxilium ad illud vtiliter laudabiliterque ferendum: quandoquidem non tam ipſi regunt alios, quàm Deus per ipſos. Sed illuſtre eſt etiam huius humilitatis exemplum in Apoſtolo: [Nos autem, ait, ſeruos veſtros per *2. Cor. 4.* Ieſum.]

Hæc autem humilitatis affectio, qua *2. Cor. 11. & 12.* ſe animo ſubmittit omnibus præſes, non animi occultis finibus coërcetur, ſed ſi *1. Cor. 15.* efficax eſt, foras etiam prodit & oſtendit ſe dictis, & factis: [Sed & ſupportate me, ait Apoſtolus, in inſipientia dico: ſum minimus Apoſtolorum, & non ſum dignus vocari Apoſtolus. Chri *1. Tim. 1.* ſtus Ieſus venit peccatores ſaluos face- *2. Cor. 12.* re, quorum primus ego ſum: tametſi nihil ſum.]

Sanctus Auguſtinus etiam modeſtiſ- *Homil. 24.* ſimè, & humillimè à populo ſibi com- *Lib. 50. homil.* miſſo veniam è ſuperiore loco petens, ſic ait: [De debitis loquor, quæ mihi dimitti, non à me exigi cupio: neque enim ſic tumore vanæ mentis extollor, vt audeam dicere, ex quo huius muneris

ſarcinam

ſarcinam porto, nullum à me hominem perperam læſum: hoc cuilibet homini tam multis, & moleſtis actibus occupato, atque diſtento ne dicam impoſſibile, certè difficile eſt; quantò magis mihi, qui noui infirmitatem meam, quam cum meis, & pro me veſtris orationibus diebus ac noctibus offero ſanandam Domino Deo meo. Diuerſarum ergo curarum æſtibus, ac difficultatibus conturbatus, ſi quem forte non vt poſcebat, audiui; ſi quem triſtius, quàm opus erat aſpexi; ſi in quem verbum durius, quàm oportebat emiſi; ſi quem corde contribulatum, & opis indigum reſponſione incongrua conturbaui; ſi quem pauperem mihi in aliud intento importunius inſiſtentem, vel prætermiſi, vel diſtuli, vel etiam nutu aſpero contriſtaui; ſi cui de me falſi aliquid, tanquam homini de homine ſuſpicanti iuſtò acerbius indignatus ſum; ſi quis in ſua conſcientia nō agnouit, quod de illo humanitus ſuſpicatus ſum, vos quibus pro his atque huiuſmodi offenſis eſſe me fateor debitorem, ſimul me veſtrum credite debitorem. Nam pullos quos fouet ſæpe in anguſtijs, ſed non toto pedis pondere calcat & mater; nec ideò deſinit eſſe mater. Dimittite, vt dimittatur vobis. Dimittite amanti vos, debita difficultatis: qui nec contra inimicos debita crudelitatis tenere debetis. Ad ſummam, omnes vos obſecro, commendare Domino curam pro vobis meam.]

Sed quid verſamus exempla Sanctorum? Illuſtriſſimum, & notiſſimum habemus factum Chriſti Domini, qui pedes abluit diſcipulorum admiranda modeſtia, & humilitate: poſt quod idem ipſe ſic tantum facinus clauſit: [Exemplum dedi vobis, vt quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis.] *Ioan. 13.* Quo loco obſeruat Sanctus Baſilius *Reg. fuſius diſp. Int. 31.* maioribus huiuſmodi humilitatis officia obeſtibus ab inferioribus eſſe parēdum, cum diſcipuli Domini nequaquam contra hoc eius factū auſi ſint repugnare. Quin qui initio propter eximiam quandam ac pietatis plenam reuerentiam erga Dominum ſuum hoc recuſauerat Petrus, confeſtim vbi certior factus eſt de periculo, quod ijs immineret, qui obedientiam abieciſſent, mutata ſententia obedientiam auidiſſimè eſt amplexus.

Secūda Patientia. Accedat ad Humilitatem patientia, qua præſes forti animo toleret vitia ſibi ſubiectorum, ſiue illa grauia ſint, ſiue leuia: [Debemus autem nos firmiores, ait Apoſtolus, imbecillitates infirmorum ſuſtinere.] *Rom. 15.* Qua in re rationes officij ſui haud plenè percipiunt, qui animarum curam gerentes ægrè ferunt ſe in homines imperfectos, & peccatores incurriſſe: [Hoc onus, ait Sanctus Bernardus, *Epiſt. 73.* animarum eſt & infirmarum: nam quæ ſanæ ſunt, portari non indigent, ac per hoc nec onus ſunt. Quoſcunque igitur de tuis inueneris triſtes, puſillanimes, murmurioſos, ipſorum te Patrem, ipſorum te noueris eſſe Abbatem: conſolando, exhortando, increpando agis opus tuum, portas onus tuum, & portando ſanas, quos ſanando portas. Si quis verò ita ſanus eſt, vt magis iuuet te, quàm iuuetur à te; huius te non Patrem, ſed parem; comitem, non Abbatē agnoſcas. Quid igitur cauſaris, te aliquorum, qui tecum ſunt, magis grauari conſortio, quàm frui ſolatio; cum ſolus omnium omnibus datus ſis ſolatium, tanquam omnibus ſanior, omnibus fortior, qui omnibus ſufficias per Dei gratiam ſolatiari, & à nemine omnium indigeas confortari? Denique in quantum grauaris, in tantum lucraris: & in quantum iuuaris, in tantum tibi tua præmia minuis. Elige ergo, quos eligas, an qui grauando iuuant, an qui iuuando grauant: Hi tibi promeritores, illi fraudatores meritorum exiſtunt. Nam qui ſocij laboris, proculdubio & mercedis participes erunt. Sciens ergo te miſſum iuuare, & non iuuari, illius te agnoſce vicarium, qui venit miniſtrare, & non miniſtrari.] Hæc Sanctus Bernardus. *Homil. 32. in 1. ad Cor.* Certè S. Chryſoſtomus, cum explicat quæ ſint illæ opitulationes, quas in numerandis gratijs gratis datis, adiungit S. Paulus gubernationibus, adfirmat eas eſſe, [imbecillos amplecti.]

Tertia charitas. Patientiæ copulāda charitas, quæ propriè Patrem efficit Præſidem. Atque hæc coniunctio virtutum admirabiles effectus producit in beneficium hominum ſubiectorum, qui omnes ſoboles ſunt charitatis: ille primùm, vt qui ſuperiores ſunt dignitate & ordine, ad

infimis

Digitized by Google

infimis etiam opem ferendam ſe libentiſſimè demittant: explicat id elegantiſſima ſimilitudine, vt ſolet, Sanctus Chryſoſtomus: [Calcaneo ſpina infixa eſt, ſentit totum corpus cruciaturque, incuruatur dorſum, & venter, fœmora corripiuntur: manus ceu ſatellites miniſtriq; properantes retrahunt infixam: inflectitur caput, ſoliciti oculi tuentur. Ita fit, vt pes quantum relinquitur aſcendere non valens, tantò ſuperet, ad ſe caput, quod ſummum eſt, deducens: idque non amicitia, ſed debiti & officij iure. Ergo ſic quæ maiora ſunt, nihil amplius cæteris habent, quàm quod minoribus magis ſunt obſtricta, & ſolicitudinem debent.]

Hom. 31. in 1. ad Cor.

Ex eodem fonte manat & aliud bonum; nempe lenitas correctionis; quando præſes reprehendit, vt debet, eos, qui peccant, non iudiciali, aut accuſatorio more, ſed paterno, aut ſi mauis etiam materno; non ad timorem, ſed ad vtilitatem. Certè S. Bernardus ad illa verba: [Memores vberum tuorum,] valde probat affectum parentis in imperante: [Diſcite, ait, ſubditorum matres vos eſſe debere, non dominos; ſtudete magis amari, quàm metui. Etſi interdum ſeueritate opus eſt, paterna ſit, non tyrannica. Matres fouendo, patres vos corripiendo exhibeatis. Manſueſcite, ponite feritatem, ſuſpendite verbera, producite vbera, pectora lacte pingueſcant, non typho turgeant. Quid iugum veſtrum ſuper eos aggrauatis, quorum potius onera portare debetis? cur morſus à ſerpente paruulus, fugit conſcientiam ſacerdotis, ad quem eum magis oportuerat, tanquam ad ſinum matris recurrere? Si ſpirituales eſtis, inſtruite huiuſmodi in ſpiritu lenitatis, conſiderans vnuſquiſq; ſeipſum, ne & ipſe tentetur.]

Cantic. 1. Ser. 23. in Cant.

Eſt autem probi filij Patrem obiurgantem, nedum benignè accuſantem libenter audire; & grauiſſima pœna cenſenda eſt, cùm erras, non caſtigari: [Miſereamur impio, ait Dominus, & non diſcet facere iuſtitiam. Super omnem iram, ſcribit Sanctus Bernardus, miſeratio iſta: quo loco docet, ſi ſe qui reprehenditur, non corrigit, aut etiam fit deterior, iubere prudentem charitatem vt præſes taceat, immò & doleat, quod nolens, occaſionem grauioris ſceleris obtulerit peccanti: [Mallem, ait idem, pro huiuſmodi aliquando tacuiſſe atq; diſſimulaſſe, quod agi perperam deprehendi, quàm ad tantam reprehendiſſe perniciem. Dicas forſan, niſi quod bonum meum ad me reuertatur, & quia liberaui animam meam, & mundus ſum à ſanguine hominis, cui annunciaui, & locutus ſum, vt auerteretur à via ſua mala, & viueret. Sed etſi innumera talia addas, me tamen iſta minimè conſolabuntur mortem filij intuentem. Quaſi verò meam illa reprehēſione liberationem quæſiuerim, & non magis illius. Quę enim mater, etiamſi omnem quam potuit curam, & diligentiam ægrotanti filio adhibuiſſe ſe ſciat, ſi demum fruſtratam ſe viderit, & omnes labores ſuos eſſe penitus inefficaces, illo nihilominus moriente, propterea vnquam à fletibus temperauit? Et illa quidem pro morte temporali, quantò magis me pro morte æterna mei filij manet vtique ploratus, & vlulatus multus, etiamſi nihil mihi conſcius ſum, quò minus annunciauerim illi?]

Eſaia 26. Ser. 42. in Cant.

Ad extremum concludendum caput hoc de prudentia, eiuſdem Sancti Bernardi doctrina de coniungenda charitate cum diſcretione in rebus omnibus, præſertim autem dum aliquid nominatim mandamus: ex quo etiam illud obiter intelligimus, ad quem ſui contemptum ſeſe abijcit Euangelicus præſes, alijs vt proſit: ac non niſi Spiritu ſancto magiſtro edoceri eum artem regendi animas: [Pauci ſunt, qui vtiliter; pauciores, qui & humiliter præſint; facilè tamen vtrumque adimplet, qui matrem virtutum diſcretionē perfectè adeptus, vino nihilominus charitatis vſq; ad cōtemptum propriæ gloriæ, vſque ad ſui ipſius obliuionem, & non ad quærenda, quæ ſua ſunt, inebriatur: quod ſolo, ac miro Spiritus ſancti magiſterio intra cellam vinariam obtinetur. Virtus ſiquidem diſcretionis abſque charitatis feruore iacet; & feruor vehemens abſq; temperamento diſcretionis præcipitat: Ideoque laudabilis cui neutrum deeſt, quatenus & feruor diſcretionem erigat, & diſcretio feruorem regat.]

Quarta diſcretio. Ser. 23. in Cant.

His virtutum præſidijs armatus præ-

fes

Digitized by Google

ſes animosè præceptioni incumbat: & quanquam ſuauitati ſtudendum eſt, intelligat tamen ſimul perfringendam fortiter difficultatem, ſi incidat. Hoc eſt
Eccl. 7. enim quod ait Salomon: [Irrumpere iniquitatem.] Idq; multò magis faciendum eſt, cum ſibimetipſi arbitria prudẽtia præcipit.
Eccl. 14. [Qui enim ſibi nequam, cui bonus?] Et qui ſibi vel negligit, vel nequit imperare, qua ratione alios ſibi, vel legibus obtemperantes reddet?

Porrò ad imperandum ſibi, maximè iuuat ſeipſum ijs ſtimulis concitare, quibus alios impellimus ad officium, timore, ſpe, Chriſti imitatione, Dei amore, & voluntate; qua vult nos non ſemper in deſiderijs, ac veluti prægnantes aut tepidos, ſed actuoſos, feruentes, perfectos, ſibique, quoad fieri poteſt, omninò ſimillimos.

DE

Digitized by Google

DE DISCIPLINA CHRISTIANAE PERFECTIONIS

LIBER QVARTVS.

QVO RELIQVAE VIRTVTES morales declarantur, principio ab oratione facto:

ABSOLVITVRQVE SECVNDA PARS Status Proficientium.

PONVNTVR VIRTVTES, de quibus deinceps agendum eſt.

DE Iuſtitiæ, fortitudinis, & temperantiæ partibus ſubiectiſue virtutibus iam differẽdum nobis eſt, eo ordine, quem in ſua Theologia ſequitur Sanctus Thomas; non quidem ſcholaſticas ſubtilitates inquirendo; ſed deſcribendo potius, vt hactenus fecimus, eas virtutum actiones, & gradus, quæ ad vſum proximè iuuant: proindeque non omnes omnino virtutes, quas acutè, & more ſuo Theologus inueſtigat, explicandæ à nobis ſunt, ſed illæ duntaxat, quas proficientem nouiſſe oportet, vt in earum exercitatione accuratè verſetur: quaſque ſcriptura diuina, in primis verò Dominus in Euangelio, & Sancti Apoſtoli in ſuis epiſtolis memorant, & inculcant Chriſtianorum auribus. Sunt autem hæ:] Oratio, pietas, obſeruantia, obedientia, gratitudo, veritas & ſinceritas, amicitia & tractabilitas, liberalitas, [quæ iuſtitiæ ſunt ſoboles.] Fortitudo [deinde ſequitur,] magnanimitas, patientia, perſeuerantia. [Poſtremum locum ſubiit [Temperantia, [& ſpecies eius] continentia [nimirum,] abſtinentia, ſobrietas, caſtitas, virginitas, manſuetudo, modeſtia, humilitas.

De præparatione ad orationem.

CAPVT I.

Eccleſ. 18. *1 Præparatio remota.* *1. Pſal. 65.*

DE oratione dicturus incipio à præparatione, ſiquidem ſcriptum eſt: [Ante orationem præpara animam tuam, & noli eſſe quaſi homo, qui tentat Deum.] Præparatio hæc duplex eſt, remota vna, altera proxima. In remotarum numero prima ſit carere peccatis, nam: [Iniquitatem ſi aſpexi in corde meo, ait Dauid, non exaudiet Dominus.] Quanquam qui peccatis mortalibus irretitus eſt, non arcetur ab orandi ſtudio, modò, vt ait S. Thomas, *2.2.q.83. art.16.* [Oret peccator adhibitis quatuor conditionibus, vt ſcilicet pro ſe petat, neceſſaria ad ſalutem, piè, & perſeueranter.

2. Coll.9. c.3. Remota præparatio etiam eſt, cõpreſſio propriarum paſſionum, & mortificatio vitiorum: [Si volumus, inquit Caſſianus, orationes noſtras non ſolùm cœlos; ſed etiam quæ ſuper cœlos ſunt, penetrare, curemus mentem ab omnibus terrenis vitijs expurgatam, cunctiſq; mundatam fœcibus paſſionum ad ſubtilitatem perducere naturalem, vt ita ad Deũ oratio nullo vitiorum pondere prægrauata, conſcendat.

3. Lib.5.mor. cap.22. Tertia præparatio eſt, mentem euagationibus vacuam ad orationem adferre: [Mens, ait S. Gregorius, nullo modo ad vim intimæ contemplationis rapitur, niſi ſtudioſè prius à terrenorum deſideriorum tumultu ſopiatur. *Coll.9. c.3.* Quidquid, ait Caſſianus, ante orationis horam anima noſtra conceperit, neceſſe eſt, vt orantibus nobis per ingeſtionem recordationis occurrat. Quamobrem quales orantes volumus inueniri, tales nos ante orationis tempus præparare debemus.

Ex his præparationibus, quaſi conflatur illa ſolitudo cordis tantoperè neceſſaria ad orationem accedenti, & multò magis quàm corporis ſolitudo. Sic enim *Lib.30. moral.c.12.* habet S. Gregorius: [Quid enim prodeſt ſolitudo corporis, ſi ſolitudo defuerit cordis? Qui enim corpore remotꝰ viuit, ſed tumultibus conuerſationis humanæ terrenorum deſideriorum cogitationibus ſe inſerit, non eſt in ſolitudine. Si verò prematur aliquis corporaliter popularibus turbis, & tamen nullos curarum ſæcularium tumultus in corde patiatur, non eſt in Vrbe. Itaque bene conuerſantibus primùm ſolitudo mentis tribuitur, vt exurgentem intrinſecus ſtrepitum terrenorum deſideriorum premant; vt ebulliẽtes ab infimis curas cordis per ſuperni gratiam reſtringant amoris, omneſque motus importunè ſe offerentium leuium cogitationum, quaſi quaſdã circumuolantes muſcas ab oculis mẽtis abigant manu grauitatis, & quoddam ſibi cum domino, intra ſe, ſecretum quærãt, vbi cum illo exteriori ceſſante ſtrepitu, per interna deſideria ſilenter loquantur. Ex quibus intelligimus eos huiuſmodi mentis diſtractionibus obnoxios eſſe, qui leues moribus ſunt, & nugis puerilibus dediti: ait enim muſcas cogitationũ inanium manu grauitatis abigi. Vnà cũ his adnumerandi ſunt illi, quorum corda, vt ait Dominus, [grauantur curis ſæcularibus,] *Lucæ 21.* & quos Apoſtolus reprehendit, cùm dicit: *2.Tim.2.* [Nemo militans Deo implicat ſe negotijs ſæcularibus.] Horum enim mentes vt plurimùm in varias partes diſtrahuntur, vix vt ab euagationibus retineri poſſint; & propterea etiam inquietæ ſunt, & perturbationibus plenæ.

Sequitur proxima præparatio, quæ bipartita eſt: *Præparatio proxima. 1.* prior eſt lectio ſacra, eius præſertim rei, quam inter orandum nobiſcogitandam, & ponderãdam proponimus. [Cùm oramus, ait S. Bernardus, cũ Deo loquimur; cùm legimus Deus nobiſcum *Ser. 50. ad ſororem.* loquitur.] Valde nobis eſt neceſſaria lectio diuina; nam per lectionem diſcimus quid facere, quid cauere, quò tendere debeamus: lectio nos ad orationẽ inſtruit, & operationem: lectio nos informat ad actiuam, & cõtẽplatiuam vitam. Intereſt autẽ maximè ante orationis tempus rem quam meditari vis, præuidiſſe, legiſſeue diligẽter. [Præpara foris opus tuũ,] ait Salomon, *Prouer. 24.* [& diligenter exerce agrũ tuum, & poſtea ædifices domum tuam:] fieri enim non poteſt, vt qui colit agrũ, ſimul fabricetur aratrum, & vomerem cudat: ſimiliter vix bene meditatur, qui inter meditandum materiam quærit, quã diſcutiat. Ante orationem igitur memoria, animoque concipienda, & præmeditanda eſt.

Poſte-

2. Poſterior proxima præparatio eſt, vt ſe ſiſtat homo ante Deum, quem deprecaturus eſt,& in cuius conſpectu meditaturus: quæ res maximum momentum habet ad vniuerſam orandi rationem inchoandam ritè, & attentè ac religioſè ad finem vſque proſequendam.

De Modo, quo initio orationis, qui orat, ſe ſiſtere debet conſpectui Maieſtatis Dei.

CAPVT II.

INITIO igitur orationis excitet ſe proficiens aliquo Dauidicorum Pſalmo tum verſu, affectuůe; quo vel lumen ad ſe paradum, à Deo petat: quales illi ſunt:[Emitte lucem tuam,& veritatem tuam,ipſa me deduxerunt,& adduxerunt in montem ſanctum tuum,& in tabernacula tua. Et introibo ad altare Dei, ad Deum qui lætificat iuuentutem meam. Confitebor tibi in Cythara Deus Deus meus:] vel commoueat deſiderium aſtandi Deo,eiuſque dulciſſima luce fruendi tabernaculis illis æternis, ac cœleſtibus,quibus ſeipsũ Angelis,ac ſanctis animabus videndum exhibet; quales illi ſunt [Quàm dilecta tabernacula tua Domine virtutum?Concupiſcit, & deficit anima mea ĩ atria Domini. Cor meum,& caro mea exultauerunt in Deum viuum. Etenim paſſer inuenit ſibi domum, & turtur nidum vbi reponat pullos ſuos. Altaria tua Domine virtutum rex meus,& Deus meus. Beati qui habitant in domo tua Domine, in ſæcula ſæculorum laudabunt te. Beatus vir,cuius eſt auxilium abs te. Aſcenſiones in corde tuo diſpoſuit ĩ valle lachrymarum,in loco, quem poſuit:] ſimiles his illi ſunt: [Quemadmodum deſiderat ceruus ad fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ad te De⁹. Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum, quando veniam & apparebo ante faciem Dei. Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie, vbi eſt Deus tuus. Hæc recordatus ſum, & effudi in me animam meam, quoniam tranſibo in locum tabernaculi ad mirabilis vſque ad domum Dei: In voce exultationis & confeſſionis ſonus epulantis.

Pſal. 42.

Pſal. 83.

Pſal. 41.

Huius autem deſiderij orandi quanta ſit vtilitas, docet S. Auguſtinus his verbis:[Ipſa orationis intentio cor noſtrum ſerenat, & purgat,capaciusq; efficit ad excipienda diuina munera, quæ ſpiritualiter nobis infunduntur: non ambitione precum nos exaudit Deus, qui ſemper paratus eſt dare ſuam lucem nobis non viſibilem,ſed ſpiritualem,& intelligibilem;ſed nos non ſemper parati ſumus accipere,cùm inclinamus in alia, & rerum temporalium cupiditate obtenebramur.

Lib. 2. de ſerm. Domini, cap. 3.

Deinde erigenda mens eſt,& contemplatio ad cœlum ipſum, quæ Dei ſedes eſt & tabernaculum,animoque contuendus apparatus ille ornatuſque pulcherrimus,ac ſplendidiſſimus Empyrei cœli, in quo regnãs Deus,videtur à Sanctis,& beatis mentibus: cogitandumque me in illud,ob Dei ſingularem miſericordiã, ope cuſtodis Angeli, aut Diui alicuius tutelaris, aut etiam ipſius beatiſſimę Dei Matris induci,vt me ipſum ſiſtam diuinæ maieſtati,atque præſentiæ: quam ad finẽ propoſitum mihi repræſentabo ad eum modum,qui,vt opinor,familiaris fuit S. Bernardo;ſic enim ſcribit: [Quid aliud cogitare debet intrans ad orationem, quam Propheticum illud; Ingrediar in locum tabernaculi admirabilis vſque ad domum Dei? Omnino ſiquidem oportet nos orationis tempore curiam intrare cœleſtem;illam,inquã,curiam, in qua Rex Regum ſtellato ſedet ſolio,circumſtante innumerabili,& ineffabili beatorum ſpirituũ exercitu. Vnde & ipſe, qui viderat, quia maiorem numerum non inuenit,millia ait millium miniſtrabãt ei, & decies centena millia aſſiſtebant ei. Quanta ergo cum reuerentia,quanto timore, quanta illuc humilitate accedere debet à palude ſua procedens,& repens ranuncula vilis? quàm tremebundus, quàm ſupplex, quàm denique humilis, & ſolicitus, & toto intentus animo maieſtati gloriæ in præſentia Angelorum, in conſilio iuſtorum, & congregatione aſſiſtere poterit miſer homuncio? Et paulò poſt:Porrò quamuis vbique ſit Deus, in cœlo tamen orandus eſt, ibique ora-

Serm. de 4. modis orandi.

cionis tempore cogitandus: vt mens no-
ſtra non oratorij tecto, non aeris ſpatio,
non ipſa retardetur nubium denſitate, iu
xta eam formam, quæ nobis à Chriſto
Matth. 6. tradita eſt, vbi ait, ſic orabitis: Pater no-
ſter qui es in cœlis: ſic igitur oret, qui o-
rat tanquam aſſumptus, & præſentatus
ei, qui ſedet ſuper excelſum thronum in
Angelis, qui minimè ceciderunt, & ele-
uatum in hominibus, quos ſuſcitauit de
puluere inopes, & erexit de ſtercore pau
peres; ſic, inquam, ſemetipſum conſide-
ret, & ſic attendat, tãquam præſentatum
Geneſ. 18. Domino maieſtatis; vt dicat cum Abra-
ham, loquar ad Dominum meum, cùm
ſim puluis, & cinis; & quia tuo præcepto
commonitus tua inſtitutione formatus
id præſumo, Domine, fons pietatis.

Duas igitur rationes præſentiæ Dei
Prima rō. præſcribit S. Bernardus: Prima eſt illa,
qua in cœli curiam introductus homo,
oculos mentis figit in Dei ſupremam ma
ieſtatem ſolio in ſtellato ſedentem, cir-
cundatam innumerabili, & inexplicabi-
li Angelorum, & beatarum animarum
exercitu: Secunda verò ſublimior eſt, &
2. difficilior, qua in cœlis quidem cogita-
mus, adimuſque animo Deum, ſed non
tam ſedentem in ſtellato, aut etiam illu-
ſtriore ſolio, quàm in ſanctis Angelis ho
minibuſque, quos ſuo glorioſiſſimo con
ſpectu beat. Siquidem in Scripturis ſa-
cris dicitur ſedere [ſuper Cherubin, &,
Pſal. 79. ſuper Angelos:] & ex ſuperioribus hie-
rarchijs vna [thronorum nomine appel-
latur, [ratione propria] quidem, vt Sãct.
Hom. 34. in Euangel. Gregorius ſcribit, & nihilominus omni
bus beati Throni nomen commune eſt,
quia in omnibus Deus præſidet.

Quocunque autem modo Thronus
Dei animo fingatur, cauendus in primis
eſt phantaſiæ error, qui olim multos mo
nachos tenuit, ac vtinam non etiam nũc
ſimpliciores aliquos, alioquin pios viros
Collat. 20. cap. 4. detineat: [Qui, vt ait Caſſianus, incõpre-
henſibilem, & ineffabilem veri numinis
maieſtatem ſub circumſcriptione alicu-
ius æſtimant imaginis adorandam, nihil
ſe tenere credentes, ſi propoſitam non
habuerint imaginem quandam, quam in
ſupplicatione poſiti iugiter interpellẽt,
eamque circumferant mente, ac præ o-
culis teneant ſemper affixam, cùm ta-
Ioan. 4. men, vt ait Dominus, Deus ſpiritus ſit,
& adoratores, qui in ſpiritu adorent, quę
rat. Soli autem illi, ait Caſſianus, pu- *Cap. 5.*
riſſimis oculis diuinitatem ſpeculantur,
qui de humilibus, ac terrenis operi-
bus, ac cogitationibus aſcendentes cum
Ieſu ſecedunt in excelſo ſolitudinis mõ-
te, in quo liber ab omnium terrenarum
cogitationum, ac perturbationum tu-
multu, & a cunctorum vitiorum permi-
xtione ſecretus, fide puriſſima ac virtu-
tum eminentia ſublimatus, gloriam vul
tus eius, ac charitatis reuelat imaginem,
his, qui mundis eam merentur animæ
obtutibus intueri. Quare, inquit, puro
& intimo cordis affectu ab omni inquie
tudine; & confuſione turbarum ſimili-
ter ſecedamus: nam ſecundum menſu-
ram puritatis ſuæ, vnaquæque mens in
oratione vel eligitur, vel formatur.
Ex duabus illis rationibus poſterior eſt
longè remotior à periculo antedicto,
quod cognatũ eſt hæreſi Anthropomor
phitarum.

Quinque autem ſunt affectus, quos in
nobis ante Dei maieſtatis conſpectum
conſtitutis, excitari ſanctus Bernardus *Primus affectus.*
deſiderat. Primus eſt reuerentia & a-
doratio Dei, tanquam primi rerum om-
nium Principis, mundi creatoris, homi-
numque maximi parentis; qui eſt ille qui
eſt, ſummum bonum, ſumma perfectio,
fons vberrimus omnis bonitatis, & per-
fectionis. Secundus eſt, timor omnipo *2.*
tentis virtutis eius ſeueriſſimæ in vindi-
candis hominum ſceleribus, quæ in no-
bis tam multa, & magna extiterunt. Ter *3.*
tius, eſt humilitatis ad ſupremam illã ma
ieſtatem Dei, auctoritatem, excellẽtiam
infinitò præſtantem paruitati noſtræ, ad-
eoq; ipſi nihilo, quod nos ipſi ſumus, cũ
Deo cõparati. Quartus, eſt cõfidentia, & *4.*
ſpes de Deo, eiuſq; ſumma benignitate;
qui tantus cũ ſit, tamque potens dñs, di-
gnatur nos homũciones viliſſimos diui-
no ſuo conſpectu. Quintus, eſt amor er- *5.*
ga tam bonum Deum, qui pater noſter
& eſſe, & nominari vult; noſq; vt eum fi
denter cõueniamus, vt filij, præcipit, &
inſtituit. Addatur ſextus ex D. Baſilio, eſt *6.*
que gratiarũ actio. [Te ipſum, ait, relin- *Conſt. monaſt. c. 20.*
quito, à terra procul excedito, cęlũ ſupe
rato, ab ei⁹ glorificatione exorditor, qui
oĩa cõdidit, cũq; in eo ſatis fueris cõmo
ratus, dic: gratias ago tibi Dñe propter
incre-

Digitized by Google

incredibilem clementiam,& in ferendis
hominum culpis facilitatem tuam, qui
peccantem me quotidie patientia tua ſu
ſtines,& ad reſipiſcendum omnibus mo
dis poteſtatem facis.

Sed quoniam ſuprà mentionem feci-
mus cuſtodis Angeli,tanquam idonei ad
introducendum nos,orationis initio, in
cœlum, & ante Dei maieſtatem conſti-
tuendum;libet hic adſcribere, quæ ſcri-
pta reliquit S.Bernardus, ad hanc ipſam
Serm.31. in Cantic. rem aliquo modo pertinentia,& quibus
iuuetur proficiens ad agendum cum An
gelo, eiuſque præſenti ope in tanta re
fruendum:ſic enim habet: [Sed & An-
gelus eius,qui vnus eſt de ſodalibus ſpõ-
ſi in hoc ipſum deputatus miniſter pro-
fectò & arbiter ſecretæ,mutuæque ſalu-
tationis,is inquam Angelus, quomodò
tripudiat,quomodo collætatur & conde
lectatur, & conuerſus ad Dominum di-
cit: Gratias ago tibi Domine maieſta-
tis, quia deſiderium cordis eius tribuiſti
ei,& voluntate labiorum eius non frau-
daſti eam, ſcilicet ſponſam:ipſe eſt, qui
in oĩ loco,vt ſedulus quidã pediſſequus
animæ,non ceſſat ſolicitare eam, & aſſi-
duis ſuggeſtionibus monere dicens:De-
Pſal.36. lectare in Domino,& dabit tibi petitio-
nes cordis tui:& rurſum:Expecta Domi
Abac.2. num,& cuſtodi viam eius. Item: Si mo-
ram fecerit, expecta eum; quia veniens
veniet,& non tardabit. Ad Dominum
autem;Sicut ceruus, inquit, deſiderat ad
Pſal.41. fontes aquarum,ita deſiderat ad te Deꝰ:
Pſal.87. deſiderauit te in nocte; ſed & ſpiritus
Matth.18. tuus in præcordijs eius; de mane vigila-
uit ad te:& iterum,tota die expandit ad
te manus ſuas:dimitte illam,quia clamat
poſt te.Conuertere aliquantulum,& de-
Pſal.89. precabilis eſto ſuper eam. Reſpice de cę
lo,& vide,& viſita deſolatam: fidelis pa-
ranymphus,qui mutui amoris conſcius,
ſed non inuidus,nõ ſuam quærit, ſed Do
mini gratiam: diſcurrit medius inter di-
lectum,& dilectam; vota offerens, refe-
rens dona.Excitat iſtam,placat illum.In-
terdum quoq;(licet rarò) repræſẽtat eos
pariter ſibi;ſiue hanc rapiens, ſiue illum
adducens.Siquidem domeſticus eſt, &
notus in Palatio, nec veretur repulſam,
& quotidie videt faciem patris.

Obiectio. Quod ſi q̃s obijciat,nõ poſſe nos quã
diu ſumus ĩ corpore nõ corporea cogita
re,& phãtaſiã noſtrã ſenſibꝰ ita colligatã
eſſe,vt non niſi morte diſſoluenda ſit, ea
demq́ue tum demum liberandos nos, à
phantaſtica ac corporea cognoſcendi ra
tione,quam vitandam ſuprà diximus.

Reſpondendum huic eſt; è contrà, *Reſponſio.*
iudicandi vim ineſſe nobis in corpo-
re adhuc conſtitutis; quà ſpirituales res,
vti ſunt,intelligimus,hoc eſt,ſpirituales,
non vt corporeas, ſed vt ſpirituales iudi
camus: immò eiuſdem ope corrigimus
etiam phãtaſiam ipſam,ſenſusq́; omnes,
quandocunq; eaſdẽ res vti corporeas no
bis obijciunt:quomodo oculorum ſenſũ
caſtigamus,cùm proponit ſolem vt orbi
culum aliquem à nobis cogitandum, cõ
ficimuſq; ex alijs rebus,non ea exiguita
te,qua videtur,ſed infinitis partibus lon
gè maiorem eſſe: ſic igitur cum phãtaſia
Deum aut Angelum,qui ſpiritus ſũt, vti
corpora repræſentat animo, corrigatur
virtute animæ ſuperiore,quæ iudicatiua
dicitur à philoſophis,concipiaturq; tam
Deus, quàm Angelus non vti corporei,
quales ſeſe obijciunt phantaſiæ, ſed vti
verè ſunt,ab omni corporis, & materiæ
concretione remoti.

Id verò conſequi poſſumus altera ex
duabus rationibus: prior eſt poſita in re *Prior rõ.*
iectione phantaſmatum corporeorum, *Tract.111.*
quæ occurrunt inter meditãdum res ſpi *in Ioan.*
rituales: hanc ſuadet S.Auguſtinus his
verbis: [Sed quis idoneus loca iſta, vel
quæ ſunt in locis iſtis ſine ſpatioſis capa-
citatibus, & ſine corporeis molibus co-
gitare?non parum tamen proficitur,ſi ſal
tem quidquid tale oculo cordis occurrit
negatur, reſpuitur,improbatur; & lux q̃
dam,in qua iſta neganda,improbanda
cernuntur, ſicut potuerit,cogitatur, & q̃
ſit certa cognoſcitur, & amatur, vt inde
ſurgatur,atq; ad interiora tendatur. Quę
cum penetrare mens inualida, & minus
quàm illa ſunt pura,nequiuerit,non ſine
amoris gemitu,& deſiderij lachrymis in
de pellatur,& patienter ferat,quandiu ſi
de mundatur, atque vt illic habitare va-
leat,ſanctis moribus præparetur.] Ad
hanc S.Auguſtini rationem magnũ mo-
mentum habet noſtra induſtria,& intel-
lectus exercitatio.

Poſterior ratio adiuuat priorẽ,& poſi *Poſterior ratio.*
ta eſt potius in voluntatis affectu,ac cõ-
punctione quadam vehementi, quam

vulgato nomine deuotionem appellamus; qua præſentis vitæ, ac tantarum miſeriarum tædio cõfectus animus, amore Dei, cœleſtiumq; locorum inflammatus aſpirat ad Patriam; hac enim mentẽ hominis ſubleuatam res ſpirituales, quãtũ mortali homini fas eſt, vti ſunt, percipere, abſq; corporearum imaginum impedimento ſcribit S. Gregorius: [Perfectã
Lib. 33. moral. c. 13. ſcilicet animam iſta compunctio afficere familiarius ſolet, qua omnes imaginationes corporeas inſolenter ſibi obuiantes diſcutit, & cordis oculum figere in ipſo radio incircumſcriptæ lucis intendit. Has quippe corporalium figurarum ſpecies ad ſe intus ex infirmitate corporis traxit; ſed perfectè compuncta hic ſũmoperè inuigilat, ne cùm veritatem quęrit, eam imaginatio circumſcriptæ viſionis illudat: cunctaſq; ſibi obuiantes imagines reſpuit. Quia enim per illas infra ſe lapſa eſt, ſine illis ſupra ſe ire conatur, & poſtquam per multa indecenter ſparſa eſt, in vnum ſe colligere nititur; vt ſi magna vi amoris præualet, eſſe vnũ atq; incorporeum contempletur.

De peculiari quadam ratione præſentia Dei orationis tempore, ex S. Auguſtini ſententia.

CAPVT III.

NON eſt hoc loco prætermittendum, quod ad præſentiam Dei animo concipiendam, momentum aliquod, & peculiarem rationem habere poteſt ex doctrina S. Augu-
Libr. 2. de ſerm. Domini in mõte, cap. 5. ſtini depromptum in illa verba: [Pater noſter, qui es in cœlis. In ſanctis, inquit, & iuſtis: non enim ſpacio locorum continetur Deus: ſunt enim cœli excelſa mundi corpora, ſed tamen corpora, quæ non poſſunt eſſe niſi i loco: ſed ſi in cœliſtã quam in ſuperioribus mundi partibus locus Dei eſſe creditur, melioris meriti ſũt
Pſal. 33. aues, quarum vita eſt Deo vicinior: non autem ſcriptum eſt, propè eſt dominus excelſis hominibus, aut eis, qui in montibus habitant, ſed ſcriptum eſt, propè eſt Dominus obtritis corde; quod magis pertinet ad humilitatem. Sed quemadmodum terra appellatus eſt peccator,
Geneſ. 3. cùm ei dictum eſt terra es, & in terram ibis; ſic cœlum, iuſtus è contrario dici poteſt; iuſtis enim dicitur, templum Dei sãctum eſt, quod eſtis vos. Qua propter ſi in templo ſuo habitat Deus, & ſancti tẽplũ eius ſunt, rectè dicitur, qui es in cœ- *1. Corin. 3.*
lis, qui es in ſanctis: & accommodatiſſima iſta ſimilitudo eſt, vt ſpiritualiter tantũ intereſſe videatur inter iuſtos & peccatores, quantum corporaliter inter cœlum & terram. Cuius rei ſignificandæ gratia, cùm ad orationes ſtam⁹, ad Oriẽtem conuertimur, vnde cœlum ſurgit, non tanquàm ibi ſit Deus, & quaſi cæteras mundi partes deſeruerit, qui vbique præſens eſt, non locorum ſpatiis, ſed maieſtate potentiæ; ſed vt admoneatur animus ad naturam excellentiorẽ ſe cõuertere, id eſt, ad Dominum, cum ipſum corpus eius, quod eſt terrenum, ad corpus excellentius, id eſt, ad corpus cœleſte cõuertitur. Conuenit etiam gradibus religionis, & plurimum expedit, vt omnium ſenſibus, & paruulorum & magnorũ bene ſentiatur de Deo, & ideò, qui viſibilibus adhuc pulchritudinibus dediti ſunt, nec poſſunt aliquid incorporeum cogitare, quoniam neceſſe eſt, vt cœlum præferant terrę, tolerabilior eſt opinio eorum, ſi Deum, quem adhuc corporaliter cogitant, in cœlo potius credant eſſe, quã in terra; vt cùm aliquando cognouerint dignitatem animæ cœleſte etiã corpus excedere, magis eum quærant in anima, q̃ in corpore etiam cœleſti: & cum cognouerint quantum diſtant inter peccatorũ animas, & iuſtorum, ſicut non audebãt, cum adhuc carnaliter ſaperent, eũ in terra collocare, ſed in cœlo; ſic poſtea meliori fide vel intelligentia magis eum in animis iuſtorum q̃ in peccatorum requi- *Matth. 6.*
rant: Rectè ergo intelligitur, quod dictũ eſt: Pater noſter. qui es in cœlis, in cordibus iuſtorum eſſe dictum, tanquàm in tẽplo ſancto ſuo: ſimul etiam, vt qui orat in ſe quoq; ipſo velit habitare, quem inuocat, & cum hoc affectu teneat iuſtitiam, quo munere inuitatur ad inhabitandum animum Deus.

Videat igitur proficiens num illi aliq̃ſi futurum facilius ſit, in ſe ipſo præſentiã Dei ſibi ante oculos mentis conſtituere, q̃ in alio remotiori loco, quale eſt cœlũ;

eumq;

Digitized by Google

Lib. 1. de doctrina Chriſtiana, cap. 10. eumq; ſanctis deſiderijs compellare; nā vt ſcribit S. Auguſtinus, [ad eū qui vbique præſens eſt, non locis mouemur, ſed ſtudio & bonis moribus.] Certè quando vitæ Chriſti Domini myſteria tanquam hominis in terris poſiti, meditanda ſunt, commodius multò videtur non alibi, q̃ in terris Dei maieſtatem præſentem contemplari, & alloqui; & multò etiam magis, ſi eam in nobis ipſis (ſi quidem probabiliter nobis perſuaſum eſt, ab eo nos amari) intueamur, & veneremur: ſic enim minimum à nobis diſcedimus, & aberramus. Quod ſi cui id minus probetur, nec tantum audeat, ſunt apud nos alij viri iuſti non pauci, in quibus ſine dubio Deus inhabitat: & eſt in Eccleſijs in Euchariſtiæ ſacroſancto myſterio ipſe Sanctus Sanctorum, Saluator mundi, Chriſtus Dominus, [in quo inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter.] *Coloſ. 2.* Cæterùm Deus vbique eſt, & præcepit olim Abrahæ, [vt coram ipſo ambularet.] *Geneſ. 17.* Igitur qui orat, cogitet ſaltem adeſſe ſibi præſentem Deum, eumq; maxima reuerentia, & humilitate proſequatur, & colat, diuinoſq; oculos, omnia, ſe inprimis, ſuiq; cordis arcana intuentes, ſemper obſeruet, dum orat.

De ordine in meditatione ſeruando.

CAPVT IV.

EX his, quæ de præparatione dicta ſunt, nemo nō intelligit, nos hic nō de quacunq; oratione diſſerere, ſed de ea, quam optabat, & ſuadebat Apoſtolus, cū ſcripſit: [Pſallam ſpiritu, pſallam & mente:] *1. Cor. 14.* quam idcirco nominant nunc orationem mentalem. *Serm. 1. in die S. Andreæ.* Huius duæ ſunt partes, meditatio, & oratio propriè dicta. De quib⁹ S. Bernard. ſic habet: [Meditatio docet quid deſit: oratio, ne quid deſit obtinet; illa viam oſtendit, iſta deducit. Meditatione denique agnoſcimus imminentia nobis pericula, oratione euadimus. *Libr. 2. ſer. Domini, capit. 3.* De vtraque ſic S. Auguſt. Non verbis agere debemus apud Deum, vt impetremus, quòd volumus, ſed rebus, quas animo gerimus, & intentione cogitationis, cū dilectione pura, & ſimplici affectu: ſed res ipſas verbis nos docuit Dominus noſter, quibus memoriæ mandatis, eas ad tempus orandi, recordaremur.] Ex quorum Patrum ſententijs perſpicuum eſt, meditatione exerceri memoriam, intelligentiam, & voluntatem; & quidem circa res, quas animo gerimus, & docuit dominus noſter.

Intereſt autem ordinis, quem ad huiuſmodi orationis genus perutilem eſſe, & res ipſa docet, & ſcribit Sanctus Chryſoſtomus, qui ſic ait: *Homil. 19. in 6. Matt.* [Et tu igitur regalem ingreſſus aulam, non eam, quæ in terra eſt, ſed illam, quæ multò eſt terribilior videlicet in cœlo, plurimum reuerētiæ atque ordinationis oſtende: vnus enim es ex Angelorum Choro, atque Archangelorum ſocius effectus, cum Cherubin quoque atque Seraphin canis: omnes namque iſti cœlorum populi maximum ordinem percunctā conſeruant, cū timore, ac tremore multo regi omnium Deo cœleſte illud carmen, & ſacros ſemper hymnos canendo: iſtos igitur tempore orationis admiſce, & myſteriorum eorum imitator efficere.

Ordo prior. Ordo duplex eſt, vnus rerum, quæ meditationi ſubijciuntur: alter earū actionum, quas meditando exercemus: priorem Deo placere manifeſtum eſt ex ordine petitionum orationis Dominicæ, inter quas primum & nobiliorem locum obtinere voluit eas, quæ ſpectant diuinā gloriam; poſtremum eas, quæ noſtram vtilitatem. Et plerique omnes, qui de meditandi ratione ſcribunt, meditationis materiam ad certa capita, & quaſi pūcta reduci debere ſentiunt, quæ primùm memoria comprehendantur, deinde attentè conſiderata ad animæ vtilitatē referantur. Et quidem in hiſtoriarum ſacrarum contemplatione non alia ſeries quęrenda eſt, quàm ea, quam adfert ipſamet hiſtoria, quæ conſideranda ſuſcipitur, modò ea, in ſuas partes aptè diſtribuatur. Quod fecit B. P. Ignatius & alij. In alijs verò materijs, quæ vel doctrinam continent, quales ſunt Domini, & Apoſtolorum conciones, vel ſermocinationes cum Deo, quales Pſalmi ſunt, cum eas meditamur, non magnoperè laborandum nobis eſt in illis ordinandis, aut diſtribuendis in puncta: ſingulæ enim pe-

Digitized by Google

riori; verſiculiue, punctorum loco nobis eſſe poſſunt.

Poſterior. Poſterioris ordinis ratio à meditante pendet: is enim inter meditandum ordine procedere debet, & certa ratione, & via actiones quæ meditationi inſeruiūt, partiri. Ante omnia autem curandum eſt, cùm hiſtorias meditamur, vt loci imaginationem, vbi geſta res eſt, accuratè ac prudenter animo concipiamus, imprimatuſque eam menti, phantaſiæ opera; cuius eſt huiuſmodi ſimulacrum repræſentare; itaque nos ad illas res geſtas cōtemplandas comparare, ac ſi eas coram denuò geri oculis cerneremus, illiſq; dum geruntur præſentes eſſemus: ſic præcepit *Prologo meditat: vitæ Chriſti.* S. Bonauentura: [Tu, inquit, ſi ex his, quæ per Dominum Ieſum dicta, & facta narrantur, fructum ſumere cupis, ita te præſentem exhibeas, ac ſi tuis auribus audires, & oculis ea videres, toto mentis affectu diligenter, delectabiliter, & amoroſè, omnibus alijs curis, & ſolicitudinibus tunc omiſſis. *Cap. 18.* Et alio loco: Rem per Dominum Ieſum geſtam, vel dictam ante oculos mentis ponas, & quod cum eo conuerſeris, & familiaris fias: nā in hoc videtur haberi maior dulcedo, & deuotior efficacior, & quaſi totus fructus meditationis conſiſtere: & vbique & ſemper intueare eum deuotè in aliquo ſuo actu, vt quando ſtat cum diſcipulis ſuis, quando cum peccatoribus, quando ſedet, quando dormit, & quando vigilat, quando comedit, quādo alijs miniſtrat, quando ſanat ægrotos, & quando alia facit miracula. In his autem, & ſimilibus conſidera omnes geſtus ſuos, maximè contemplans faciem eius, ſi potes imaginari, quod ſupra omnia prædicta mihi videtur difficilius. Illud etiam attentè obſerua, ſi fortè ipſe te cum benignitate reſpiciat.] Ante Sanctum Bonauenturam idipſum ſcripſerat Beda initio meditationum ſuarum de Domini paſſione. *Hebr. 12.* Apoſtolus etiam monet:] Vt aſpiciamus in auctorem fidei, & conſūmatorē Ieſum.] *Homil. 28.* Et eo loco Sanctus Chryſoſtomus: [Aſpicientes, inquit, hoc eſt, vt diſcamus currere, ſicut enim filij parentes, diſcipuli in certaminibus magiſtros attendunt, informantes mentes ex parte doctorum, per viſum regulas quaſi dam ſumentes; ſic etiam hic ſi volumus currere, & diſcere vt bene curramus, ad Chriſtum attendamus.

Ob hanc cauſam imaginaria applicatio ſenſuum ad ea, quæ iam meditatione ſæpius recogitata ſunt, maximè commēdatur ab ijs, qui de ratione meditandi præcepta tradunt; cum nimirum, poſtquam iterùm tertiòque repetiuimus eandem meditationem, ita perſonæ, reſque geſtæ meditationis illius animo occurrunt ſponte, ac ſi viderentur, audirentur, aliiſque corporis ſenſibus perciperētur. Quæ res maximam vtilitatem habet ad meditandi habitum comparandum, maximoſque ex meditatione fructus capiēdos. Hoc inſtitutum inprimis placuit B. P. Ignatio, nec ab eo diſſentit S. Bonauētura, cum rationem præſcribit meditādi Chriſti Domini vitam. *Cap. 101.*

Dubium. Sed hac in re dubitatur à multis, quomodo cohæreat hæc loci terreſtris imaginaria compoſitio cum ijs, quæ ante dicta ſunt de Dei præſentia in cœlis contuēda; neceſſe enim eſſe videtur, vt poſtquā cœlum ad modum præſcriptum penetrauimus, fingamus animo nos de cœlis iterum ad terram delabi, immò & à Dei conſpectu diſtrahi, vt hiſtoriæ, quā meditamur, locum viſamus, eiq; meditationis tempore præſentes ſimus.

Reſpondetur. Hanc dubitationem tollendi non vna eſt ratio, ſed multiplex: *1.* prima eſt fingere animo, ſpectaculum, quod nos ipſi conformatione illa terreſtris loci nobis exhibemus in terra, præbere Deum nobis in cœlis: certum quippe eſt id eum facti tare cum ſanctis, quibus myſteria vitæ, & mortis Chriſti inter ipſa cœleſtia arcana demonſtrat: non quidem ad commouendum doloris affectum, vt in nobis; ad admirationem tamen excitandā, & ad recolendam memoriam tanti beneficij, quo cœlum ipſum adepti ſunt: niſi enim ita eſſet, non ſcripſiſſet S. Ioannes: [Et vidi in medio Throni, & quatuor animalium, & in medio ſeniorum agnum ſtantem tanquam occiſum. Et paulò pòſt: Dignus es Domine accipere librum, & aperire ſignacula eius, quoniam occiſus es, & redemiſti nos Deo in ſanguine tuo.] *Apoc. 5.* Et ſanè Seraphin ille, qui Sancto Franciſco paſſionis dominicæ ſtigmata impreſſit, & fixit, crucifixi effigiem inter alas continens, de cœlo deſcen-

deſcendere viſus eſt: & vulnerum cicatrices Chriſtus Dominus in cœlo retinuit, ſine dubio ad repreſentandam beatis mentibus paſſionem ſuam in omnem æternitatem.

2. *Actor. 7.* Secunda ratio eſt, orationis tempore concipere animo cœlum apertum, ad eum modum, quo ſemel patuit S. Stephano, qui dixit: [Ecce video cœlos apertos, & Ieſum ſtantem à dextris Dei.] Et iterum S. Petro, de quo in mentis exceſſu poſito ſcriptum eſt: [Vidit cœlum apertum, & deſcendés vas quoddam, velut linteum magnum ſubmitti de cœlo.] *Actor. 10.* Hac ſiquidem ratione facilè aſcendit animus ante Dei conſpectum, Angelo duce; & facile, eodem comite, deſcendit in terras ad Caluariæ locum, aut ad alium aliquem, in quo res geſta ſit, quam meditamur: interimque ſemper patet ante mentis oculos cœlum, inſpectante nos Deo, coram quo meditatio curſum ſuum tenet ad finem vſque.

3. *Apoc. 21.* Tertia ratio eſt id, quod ſemel datum diuinitus eſt, & quidem in oratione S. Ioanni, exiſtimare ſe videre [ſanctam ciuitatem Hieruſalem nouam deſcendentem de Cœlo à Deo paratam, ſicut ſponſam ornatam viro ſuo, & audire vocem magnam de Throno dicentem: ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit cum eis, & ipſi populus eius erũt, & ipſe Deus cum eis, erit eorum Deus.] Sed hic totus phãtaſiæ ludus eſt, quę etſi diſiunctiſſima iungat, in huiuſmodi rebus feliciter errat.

Et hæc dicta ſunt tyronibus: nam proficientes paruo negotio ſeſe conſtituunt ante Dei conſpectum, ad eam rationem, quam ſuprà tradidimus.

Sequitur poſt ſenſuum, & phantaſiæ actiones prædictas, exercitatio duarum præcipuarum animæ facultatum, intellectus, & voluntatis.

De Intellectus exercitatione orationis tempore, præſertim circa diuinas perſonas.

CAPVT V.

MEDITATIO intellectus exercitationem requirit: idcirco enim oratio dicitur à S. Auguſtino: [Inquiſitio ſupernorum.] *Ser. de tempore. 230.* Et cõmunis multorum ſanctorum Patrum definitio eidem conuenit: illa nempe, quæ eſt apud S. Damaſcenum: [Aſcenſio mentis in Deum.] Et à *Lib. 3 c. 24.* Richardo de S. Victore deſcribitur meditatio: [Occultæ veritatis ſtudioſa inueſtigatio.] Addit autem idem: [Quæ occulta ſunt ſolere prodire in manifeſtatio *Tract. 2. de Extrem. mali, c. 15.* nem, modò ex propria meditatione, modò ex diuina reuelatione. Et vbi reuelationis gratiam præſentem habemus, meditationis officio non egemus: vbi autẽ diuina reuelatio defuerit, mens humana ad meditationis ſtudium, ex neceſſitate, recurrit.]

Docet verò S. Auguſtinus in ſcripturis ſacris, quæ ſunt proficienti materia *Lib. 1. de do ctri. chriſt. cap. 2.* meditandi, duo cõſiderari: [Res & ſigna, ſiue res, & verba.] Rerum nomine accipit idem perſonas, & actiones, ſiue perſonas, & res, quæ geruntur; & vt aut geſtæ iam, aut adhuc gerendæ, conſiderantur. Perſonæ illæ, præſertim, quæ in hiſtoriã Euangelicam incidũt, atq; vt plurimùm in meditationem veniunt, ſunt Deus, Chriſtus Dominus, beatiſſima Virgo, Angeli, Ioannes Baptiſta, Ioſeph, Apoſtoli, & diſcipuli vtriuſq; ſexus: Iudæi, Turbæ populorum, & in his infirmi multi, mortui aliqui, dæmoniaci, peccatores, principes præterea ſeculi, poſtremò dæmones.

Deus in teſtamẽto nouo cõcipi vult à *Matth. 11.* nobis, vt eſt [Pater, Filius & Spiritus ſan *2. Cor. 1.* ctus.] Pater nominatur [Dominus cœli, & terræ; Pater miſericordiarũ, & Deus totius cõſolationis, & Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti.] Filius verbũ, quod erat *Ioan. 1.* in principio, & Deus erat verbũ, omnia per ipſũ facta ſunt, & ſine ipſo factũ eſt nihil: [Spiritus ſanctus,] qui à Patre procedit, quẽ mittit Pater in nomine Filij, *Ioan. 15.* *Ioan. 14.* virtus ex alto, qui docebit vos oĩa, & ſug *Luc. 24.* geret vobis oĩa quęcunq; dixero vobis,]

ait

Digitized by Google

ait ipſemet Dei Filius vnigenitus, qui eſt in ſinu Patris.

Cùm igitur Dei nomẽ ita nominatur in punctis meditandis, vt immorandum videatur aliquantulum in perſonæ tantæ
1. contemplatione Primò exerceatur actio
2. fidei, & adorationis ſanctiſſimæ Trinitatis, eius dono nobis reuelatæ. Deinde cõcipiatur Deus ipſe ſub ratione alicuius attributi diuini, vnius ex quatuor nobis notioribus, & ex quorum conſideratione vberiores fructus ſpiritus colliguntur. Sunt autem hæc.

Primum attributum. Primum eſt diuina poteſtas, propter quam Deus appellatur omnipotens, &
Matth. 11. creator: qua ratione à Chriſto Domino dicitur [Dominus cœli, & terræ:] tunc enim primum cœpit eſſe Dominus, quia tunc primum cœpit habere ſeruos. Attinguntur igitur hic duo beneficia, creationis, & conſeruationis. Obiter etiã hic recolenda eſt animæ noſtræ creatio, de
Ioan. 5. qua Dominus ait: [Pater meus vſque modò operatur, & ego operor:] vt ita recogitetur, vt creator, & Dominus meus peculiaris & proprius.

Secundum. Alterum attributum eſt diuina ſapien
Hebr. 4. tia, omnia enim nuda ſunt, & aperta ocu
Matth. 6. lis eius: ob id Dominus in Euãgelio ait, Patrem Deũ ſcire [quid nobis opus ſit;] nec ſcire ſolùm, ſed videre; [& pater
Ibidem. tuus, qui videt in abſcondito]

Tertium. Tertium attributum eſt diuina boni-
Iob 16. tas, eſt enim Deus infinitè Bonus, & miſericors, denique. [Ipſe enim Pater amat vos, quia vos me amaſtis.]

Quartum. Quartum eſt diuina prouidentia, quæ attingit res creatas omnes, humanas autem maximè; nam & capilli capitis veſtri omnes numerati ſunt. Propter quæ frequentiſſimè, præſertim apud S. Matthæum, Chriſtus Deum appellandũ do-
Matth. 10. cet [Patrem] cum quinque adiunctis. Pa
Matth. 5. 6 trem nimirum [cœleſtem, ſanctum, iu-
15. & 16. ſtum, noſtrum, meũ, & tuum. Cœleſtẽ,]
Ioan. 17. inquam, vt omnino egrediamur ex cognatione noſtra, nec Patrem velimus nominare nobis ſuper terram. [Sanctum,] vt ſancti filij ſimus, quoniã ſanctiſſimus eſt Pater. [Iuſtum,] vt intelligamus penes ipſum eſſe mercedem laboris & operis noſtri, & coronam, quam donaturus eſt legitimè certantibus: [noſtrum,] vt tanquam eiuſdem parentis filij, nos mutuò diligamus, [meũ] denique, & [tuũ,] ita enim eſt affectus erga vnumquemque noſtrum, ac ſi non alius illi, quàm is vnicus filius eſſet.

Sub his rationibus ſine dubio obuerſari debet Deus animo meditantis; Inprimis autẽ ſub illa, qua deſcribitur ab Apoſtolo, tanquam omnia videns, penetrãs cordis intima, noſtrarumq; cogitationũ, & affectionum etiam ſecretiſſimarũ momenta ponderãs: [Viuus eſt enim ſermo *Hebr. 4.*
Dei (aut verbum Dei) & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingens vſque ad diuiſionem animæ & ſpiritus, compagum quoque ac medullarum, & diſcretor cogitationum, & intentionum cordis: & non eſt vlla creatura inuiſibilis in conſpectu eius; omnia autem nuda ſunt, & aperta oculis eius, ad quem nobis ſermo,] hoc eſt, ad quem noſtra oratio dirigitur.

Dominus autem Ieſus Chriſtus Dei *Chriſt⁹ Do-*
filius, & verus homo filius Virginis Ma *minus.*
riæ occurrat meditanti, qualis depingi- *1.*
tur à S. Bernardo in illa Canticorũ ver- *Serm. 45. in*
ba: [Ecce tu pulcher es, & decorus. *Cant.*
Quàm pulcher es, & decorus Angelis *Cant. 1.*
tuis Domine Ieſu in forma Dei, in die æternitatis tuæ, in ſplendoribus Sanctorum ante luciferum genitus, ſplendor, & figura ſubſtantiæ Patris, & quidem perpetuus & minimè fucatus candor lucis æternæ. Quàm mihi decorus es Domine mi, in ipſa tui huius poſitione decoris? etenim vbi te exinaniſti, vbi naturalibus radijs lumen indeficiens exuiſti, ibi pietas magis emicuit, ibi charitas plus effulſit, ibi amplius gratia radiauit. Quàm clara mihi oriris ſtella ex Iacob, quàm lucidus flos de radice Ieſſe egrederis, quam iucundum lumen in tenebris viſitaſti me oriens ex alto: quàm ſpectabilis & ſtupendus, etiam virtutibus ſupernis, in conceptu de Spiritu ſancto, in ortu de Virgine, in vitæ innocentia, in doctrinæ fluentis, in coruſcationibus miraculorum, in reuelationibus ſacramentorum: quàm denique rutilans poſt occaſum ſol iuſtitiæ de corde terræ ſurgis, quàm formoſus in ſtola tua demũ Rex gloriæ in alta cœlorum te recipis? quomodo non pro omnibus his omnia oſſa mea dicent, Domine quis ſimilis tui? Hæc ergo ſimiliaque puto de dilecto in-

tuentem

Digitized by Google

tuentem ſponſam aduertiſſe, cùm diceret, Ecce tu pulcher es.& decorus:neque hæc ſola, ſed inſuper aliquid procul dubio de natura decoris ſuperioris, quod noſtrum omnino præteruolat intuitum, & effugit experimentum: ergo iteratò vtriuſque decorem ſubſtantiæ deſignauit.]

2. Sed ſi hæc alicui fortaſſis ſubtilia, ſublimiaq; videantur, cõcipiatur Chriſtus Dominus ad alium illum modum, quem *Serm. 15. in Cant.* idem S.Bernardus ad hiſtorias vitæ eius contemplandas accommodatiorem alio loco ſe adhibuiſſe commemorat: quem etiã paulò altius repeto, propter ea quæ in hoc eodem capite dicturus ſum de nomine Ieſus: [Ieſus,] inquit, [mel in ore, in aure melos, in corde iubilus, ſed eſt & medicina: triſtatur aliquis noſtrum? veniat in cor Ieſus, & inde ſaliat in os, & ecce ad exortum huius nominis lumen, nubilum omne diffugit, redit ſerenum. Labitur quis in crimen, currit inſuper ad laqueum mortis deſperando? nonne ſi inuocet nomen vitæ, confeſtim reſpirabit ad vitam? cui aliquando ſtetit ante faciem ſalutaris nominis duritia (vt aſſolet) cordis, ignauię torpor, rancor animi, languor accediæ, cui fons fortè ſiccatus lachrymarum, inuocato Ieſu non continuò erupit vberior, fluxit ſuauior? cui in periculis palpitanti, & trepidanti inuocatum virtutis nomen, non ſtatim fiduciam prę ſtitit, depulit metum? cui quęſo in dubijs æſtuanti, & fluctuanti non ſubitò ad inuocationẽ clari nominis, emicuit certitudo? cui in aduerſis diffidenti, iam iamq; deficienti, ſi nomen adiutorij ſonuit, defuit fortitudo? nimirum morbi, & languores animæ iſti ſunt, illud me- *Pſalm. 49.* dicina: denique & probare licet: inuoca me, inquit, in die tribulationis, eruam te, & honorificabis me: nihil ita iræ impetum cohibet, ſuperbiæ tumorem ſedat, ſanat liuoris vulnus, reſtringit luxuriæ fluxum, extinguit libidinis flammam, ſitim temperat auaritiæ, ac totius indecoris fugat pruriginem. Siquidem cùm nomino Ieſu, hominem mihi propono mitem, & humilem corde, benignum, ſobrium, caſtum miſericordẽ & omni denique honeſtate, ac ſanctitate conſpicuũ, eundemq; ipſum Deum omnipotẽtem, qui ſuo me & exemplo ſanet, & roboret adiutorio. Hæc omnia mihi ſonant cùm inſonuerit Ieſus. Sumo itaq; mihi exempla de homine, & auxilium à potente; illa tanquam pigmentarias ſpecies, hoc tanquam vnde acuam eas, & facio confectionem, cui ſimilem medicorum facere poteſt nemo: hoc tibi electuarium habes ò anima mea, reconditum in vaſculo vocabuli huius, quod eſt Ieſus, ſalutiferũ certè, & quod nulli vnquã peſti tuæ inueniatur inefficax. Semper tibi in ſinu ſit, *Cant. 8.* ſemper in manu, quo tui omnes in Ieſũ, & ſenſus dirigantur, & actus: pone me, inquit, ſignaculum in corde tuo, ſignaculum in brachio tuo. Sed hoc alias: nunc verò habes, vnde brachio medearis, & cordi: habes, inquam, in nomine Ieſu, vnde actus tuos vel prauos corrigas, vel minùs perfectos adimpleas; itemque vnde tuos ſenſus, aut ſerues, ne corrumpãtur; aut, ſi corrumpantur, ſanes.]

Quoniam verò Chriſti Domini paſſio, & mors maximè omnium à proficiẽte meditanda ſunt, cogitet is in ea meditatione, quidpiam ſimile contemplationi S. Auguſtini, quam ſcripſit illis ver- *Lib. 2. de doctr. Chriſt. cap. 41.* bis: [Nihil magis immolatio Chriſti nos docet, quàm illud, quod ipſe clamat, tanquam ad eos quos in Aegypto videt laborare ſub Pharaone: Venite ad me, qui *Matth. 11.* laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiã vos: Tollite iugum meum ſuper vos, & diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde, & inuenietis requiem animabus veſtris: iugum enim meum ſuaue eſt, & onus meum leue: ponatq; ſibi ob oculos mentis Chriſtum in tormentis, quaſi clamantem, & inuitantem nos ad ea virtutum exempla peruidenda, & imitanda, qualia viſa antè nunquam fuerant, nec exprimi potuere maiora. Quanquã enim Chriſtus Dominus virtutum omnium exempla perfectiſſima ſemper ediderit; in paſſione tamen, & morte ſua, actionum omnium maximè heroicarũ imaginem expreſſit.

Porro de Chriſti perſona quinq; cõſi- *Prima cõſideratio.* derationes inter meditandum, vt plurimum, occurrere poſſunt. Prima conſi- *Ioan. 1.* deratio comprehendatur hoc dicto S. Ioannis: [Verbum caro factũ eſt,] quod idem eſt ac filius Dei, Secunda perſona ſanctiſſimæ Trinitatis, homo factus in vnitate perſonæ diuinæ ſine humana ſubſi-

ſubſiſtentia:hæc autem perſona ſic con-
flata ex duabus naturis concipi poteſt à
1. meditante dupliciter. Primùm coniun-
ctim,& tunc adhuc dupliciter; vna qui-
dem ratione, vt[principium, altera vt[fi-
Apocal.22. nis:] nam idem [Alpha eſt & Omega.]
Eſt enim Deus homo, aut verbum caro
perſona tantæ dignitatis, vt nulla ſit, quę
poſſit iure cum ea cōferri: vt [principiū]
quidem (& ipſe hoc ſe nomine appellat
Ioan. 8. apud S.Ioannem, & à Scripturis eodem
Ioan.1. titulo inſcribitur) quia [omnia per ipſū
facta ſunt:] quare dicitur[principiū crea
Apocal.3. turæ Dei, in quo condita ſunt vniuerſa
in cœlis & in terra, viſibilia & inuiſibi-
lia, ſiue throni, ſiue dominationes, ſiue
Coloſſ.1. principatus, ſiue poteſtates; omnia per
ipſum,& in ipſo creata ſunt, & ipſe eſt
ante omnes,& omnia in ipſo conſtant;]
Apocal.19. vt propterea habeat in veſtimento,& in
femore ſuo ſcriptum [Rex Regum ; &
Dominus dominantium.] Sic igitur ap-
prehenſus filius Dei factus homo, debet
à meditante adorari adoratione latriæ ,
Hebr.2. quæ maximus eſt Dei cultus. Vt[finis]
Cap.1. autem, concipiendus eſt, tanquam ille
[propter quem facta ſunt omnia,] vt ait
Apoſtolus,&[quem Deus conſtituit hę-
redem vniuerſorum.] Quo nomine ad
eius gloriam noſtra intentio dirigenda
eſt, vt quidquid facimus aut volumus,
aut intelligimus, aut loquimur, totum ad
eius laudem referatur.

2. Deinde Deus homo comprehenden-
dus animo eſt, ratione diſquirente, cur
Deus factus ſit homo: eſtque reuocanda
in memoriam doctrina Apoſtoli hac de
re loquentis, & inſinuātis duas huius rei
Philip.2. cauſas, quæ Deum mouerunt ad carnem
induendam: prior eſt charitas in homi-
nes: poſterior eſt humilitatis exemplum:
nam cùm de vtraq; virtute diſſereret, &
diceret:[In humilitate ſuperiores ſibi in
uicem arbitrantes, non quæ ſua ſunt ſin
guli conſiderantes, ſed ea, quæ aliorum.]
Addit:[Hoc enim ſentite in vobis, quod
& in Chriſto Ieſu, qui cùm in forma Dei
eſſet, non rapinam arbitratus eſt, eſſe ſe
æqualem Deo, ſed ſemetipſum exinani-
uit, formam ſerui accipiens in ſimilitudi
nem hominum factus, & habitu inuen-
tus, vt homo. Humiliauit ſemetipſum,
factus obediens vſque ad mortem, mor-
tem autem crucis.]

Secunda conſideratio erit de nomi- *Secūda cōſideratio.*
ne,[Chriſtus,]quod eidem perſonæ con
uenit, & idē eſt, quod Latinè [Vnctus:]
fuit autem vnctus Dominus, vt dicitur in
Actis Apoſtolorum, [Spiritu ſancto, & *Actor. 10.*
virtute,]hoc eſt, ſcientia, & gratia: quo
loco meditans intelligere curabit, Chri-
ſtum repletum his cœleſtibus donis, nō
ſolùm ſui, ſed etiam noſtri cauſa: & gra-
tiam eius eſſe veluti fontem à quo om-
nes Angelorum,& hominum gratiæ, reli
quaque Dei dona deriuantur. [Vidimus
eum,]ait ſanctus Ioannes,[Plenum gra- *Ioan. 1.*
tia,& veritate:& de plenitudine eius
nos omnes accepimus:]ob hanc cauſam
dicitur,& eſt[caput hominum,& Ange *Epheſ.1.*
lorum,]vt ſæpe tradit Apoſtolus, quia vt *Coloſſ.1.& 2.*
à capite accipiunt membra ſenſum, &
motum, ſic à Chriſto emanat in nos, tan- *Epheſ.4.*
quam à capite in membra, ſenſus fidei, et
gratiæ, virtutumque motus: ob eandem
quoque cauſam ipſemet ſe[Oſtiū]nomi- *Ioan. 10.*
ne vocat, apud S.Ioannem. Oſtium enim
nobis aut ianua eſt, vt docet ſcriptura ,
præſertim ſanctus Paulus, ad præclara
quæque Dei beneficia accipienda: ad ele
ctionem;[elegit nos in ipſo:] ad fidem; *Epheſ.1.*
[per ipſum fideles eſtis in Deo:]ad remiſ *1.Petr. 1.*
ſionem peccatorum; [in quo habemus *Coloſſ.1.*
redemptionem, remiſſionem peccato-
rum:]ad gratiam & iuſtitiam;[iuſtificati
gratis per gratiam ipſius per redemptio-
nem, quæ eſt in Chriſto Ieſu:] ad bona
opera; [Creati in Chriſto Ieſu in operi- *Rom. 3.*
bus bonis:]ad ſpem; [Chriſtus in vobis *Epheſ.2.*
ſpes gloriæ:]ad fiduciam; [in quo habe- *Coloſſ.1.*
mus fiduciam,& acceſſum:]ad conſola- *Epheſ.3.*
tionem;[Per Chriſtum abundat conſola *2.Corint.1.*
tio noſtra:]ad cultum Dei;[Honorifice- *1.Petr. 4.*
tur Deus per Ieſum Chriſtum:]ad actio- *Coloſſ.3.*
nem gratiarum; [Gratias agentes Deo,
& Patri per ipſum:]ad meritum; [Offer-
re ſpirituales hoſtias, acceptabiles Deo *1.Petr.2.*
per Ieſum Chriſtum:]ad perſeuerantiā; *Rom. 5.*
[Per quem habemus acceſſum in gratiā
iſtam, in qua ſtamus:]ad ſalutem æternā;
[Non poſuit nos Deus in iram , ſed in *1.Theſſa.5.*
acquiſitionem ſalutis per Dominum no *1.Theſſa.4.*
ſtrum Ieſum Chriſtum:] ad reſurrectio-
nem carnis; [Eos, qui dormierunt per
Ieſum, adducet cum eo:] Denique in a-
gnitione omnis boni,[quod eſt nobis in
Chriſto Ieſu.] *Epiſto. ad*
Hoc loco tres affectus commouere in *Phil.*
ſe ipſo

Digitized by Google

1. ſe ipſo poterit, qui meditatur. Primum grati animi, & humilitatis maximæ erga Chriſtum Dominum parentem noſtrũ, & auctorem nobis tantorum bonorum:
2. Secundum reuerentiæ erga ſeipſum, tanquam erga Chriſti membrum, quæ eſt cogitatio, & affectus Apoſtoli, cùm ait:
1.Corint.6. [Neſcitis, quoniam corpora veſtra membra ſunt Chriſti?]
3. Tertium verò amoris erga Dominum, tanquam caput noſtrũ, zeli, inquam, ardẽtis, qualem experimur in membris, quæ ſe ſponte omni periculo obijciunt pro ſuo capite.

Tertia cõſideratio. Tertia conſideratio eſt de nomine, Ieſus, hoc eſt, Saluator: Ipſe enim, dixit Angelus, *Matth.1.* [ſaluum faciet populum ſuũ à peccatis eorum:] qua ratione dictus eſt; *1.Timot.2.* [Mediator Dei & hominum Chriſtus Ieſus:] *Hebr.2.* Sacerdos item, Pontifex, Epiſcopus, & *Hebr.7.* Paſtor noſter; Pontifex, inquam, fidelis, vt ait Apoſtolus, [qui ſempiternum habet ſacerdotium: Vnde & ſaluare in perpetuum poteſt:] nec id ſolùm, ſed eſt etiã ſacrificium, & hoſtia; ſi quidem: *Epheſ.5.* Dilexit nos (ſcribit idem) & tradidit ſemetipſum pro nobis oblationem & hoſtiam Deo in odorem ſuauitatis:] qua ratione idẽ *1.Timot.2.* Redemptor noſter, et Dominus eſt; *Apocal.5.* [Qui dedit redemptionem ſemetipſum pro *Sup.c.26.* nobis, & redemit nos in ſanguine ſuo.] Huc pertinent quæ de nomine Ieſu ex S.Bernardo attulimus. Ea autem ex hac contemplatione inter cæteras, vtilitas capitur, *1.Corint.6.* cuius nos monet Apoſtolus; [Empti eſtis pretio magno; glorificate, & portate Deum in corpore veſtro.]

Quarta cõſideratio. Quarta cõſideratio eſt nominis, Spõſi: quo nomine à S.Ioanne, Baptiſta vocatus eſt, *Ioan.3.* cùm dixit: [Qui habet ſponſam, ſponſus eſt, amicus autem ſpõſi qui ſtat, & audit eum, gaudet gaudio propter vocem ſponſi.] Immò Chriſtus ipſe idem *Matth.9.* ſibi nomen imponit: Nunquid, ait, [poſſunt filii ſponſi lugere, quandiu cum illis eſt ſponſus?] ob id Apoſtolus: [Viri diligite vxores veſtras, ſicut & Chriſtus dilexit Eccleſiam.] Pulchritudo ſponſi *Epheſ.5.* huius explicatur à S.Bernardo, vt retulimus ſuperius: hic autem affectus meditantis *2.Corinth. 11.* ſit ille, de quo Apoſtolus; [Deſpõdi vos vni viro virginem caſtam exhibere Chriſto:] à ſponſa enim in primis exigitur fides: cui accedat reuerentia, conciliata maximè ex ſplendore illo, & maieſtate, quam in Chriſti Domini facie refulſiſſe poſtea adducemus ex *Cap.9. ſequenti.* S.Hieronymo.

Quinta cõſideratio. Quinta conſideratio eſt nominis, Iudex: nam [conſtitutus eſt Chriſtus à Deo iudex viuorum, & mortuorum;] *Actor.10.* quem vt reformidant impij, ſic viri boni expectant auidè: vnde ait Apoſtolus; Et Saluatorem expectamus. *Philip.3.* Et S.Ioannes: [Etiã veni citò Domine Ieſu.] *Apoca.vlt.* Comparemus igitur nos ita, vt in eorũ numero ſimus, quibus optatus & gratus futurus ſit tanti Iudicis, & Saluatoris aduentus.

Prima & ſecunda contemplatio perſonæ Chriſti ſub nomine Verbum Caro, & Chriſtus, aptiſſima eſt meditationi hiſtoriæ totius vitæ eius: Tertia de nomine Ieſu, & redemptore, conuenit meditationi ſacræ paſſionis, & mortis eiuſdẽ: Quarta ſub nomine ſponſi, accommodata eſt reſurrectioni, aſcenſioni & gloriæ Domini: Poſtrema quæ eſt de Iudicis vocabulo, iudicio extremo p̃cogitãdo quadrat.

De reliquis Euangelicis perſonis.

CAPVT VI.

DE beatiſſima verò Dei Matre Maria quid cogitare debeamus orando, docet inprimis S. Ambroſius: *Li.2.de virginibus.* [Sit vobis, tanquã in imagine deſcripta virginitas, vitaque beatæ Mariæ; ex qua velut in ſpeculo refulget ſpecies caſtitatis, & forma virtutis: hinc ſumatis licet exempla viuendi, vbi tanquam in exemplari magiſteria expreſſa probitatis quid corrigere, quid effugere, quid tenere debeatis, oſtendunt.] Et paulò poſt: [Virgo erat non ſolum corpore, ſed etiam mente, quæ nullo doli ambitu ſincerum adulteraret affectum, corde humilis, verbis grauis, animo prudens, loquendi parcior, legendi ſtudioſior: non in incerto diuitiarum, ſed in prece pauperis ſpem reponens, intenta operi, verecunda ſermone; arbitrum mentis ſolita, non hominem, ſed Deum, quærere; nullum lædere, bene velle omnibus, aſſurgere maioribus natu, æqualibus non inuidere, fugere iactantiam, rationem ſequi, amare virtutem. Quando iſta vel vultu læſit parentes? quando

Digitized by Google

quando diſſenſit propinquis? quando faſtidiuit humilem? quando deriſit debilem? quando vitauit inopem? eos ſolos ſolita cœtus virorum inuiſere, quos miſericordia non erubeſceret, non præteriret verecundia: nihil toruum in oculis, nihil in verbis procax, nihil in actu inuerecundum: non geſtus fractior, non inceſſus ſolutior, non vox petulantior, vt ipſa corporis ſpecies ſimulachrum fuerit mentis, figura probitatis.]

Beatiſſima igitur Virgo inter orandũ occurrat meditanti, ita corpore conformata, vt ſpecies corporis, ſit ſimulachrũ mentis, & figura probitatis. Eius certè ſanctitas ita in facie relucebat, vt Origenes ſcripſerit ſanctũ Ioſephũ, ſponſum eius voluiſſe eã occultè dimittere: [Quia iuſtè ſe humilians in omnibus caueret, & ſibimet timeret tantæ ſanctitatis coniunctionem adhibere: ad eum modum, quo ſanctus Petrus dixit: Recede à me Domine, quia homo peccator ſũ. Et Cẽturio: Domine non ſum dignus, vt intres ſub tectum meum. Et ſancta Eliſabeth: Vnde hoc mihi, vt veniat mater Domini mei ad me?] Maximè verò ad id facit, quod à quibuſdam ſcriptum eſt, Virginis ſanctiſſimæ aſpectum ea maieſtate, & ſanctitate compoſitum ad omnem pietatem, & deuotionem, vt in animis eam intuentium virtutis amorem, & præſertim caſtitatis &c. virginitatis ingeneraret.

Homil. 1. in diuerſ. — *Luca 5.* — *Matth. 8.* — *Luca 1.* — *Vide Dionyſiũ Carthuſ. ſerm. 5. de Annũciatione.* — *Caniſ. li. 1. de B. Maria, ca. 13.*

Altera etiã ratio concipiendi & adeũdi inter orandum Virginem ſanctiſſimã, eſt ſub nomine matris Dei primùm; eſt enim vera Dei mater; deinde ſub nomine matris meę aut noſtrę; omnibus enim nobis in perſona Ioannis dictum ſine dubio eſt: [Ecce mater tua.]

In primis Suarez to. 2 3. par. diſp. 2. ſect. 2. § citat S. Tho. Bon. Amb. — *Ioan. 9.*

[Gabriel Archangelus,] inquit S. Gregorius, [ex his eſt, qui ſumma nunciant: hinc eſt enim, quod ad Mariam Virginẽ non quilibet Angelus, ſed Gabriel Archangelus mittitur. Ad hoc quippe myſterium ſummum Angelum venire dignum fuerat, qui ſummum omnium nunciabat: Gabriel autem fortitudo Dei dicitur.]

Hom. 34. in Euangel.

Angeli erga nos optimè affecti ſunt, de quibus Dominus [ait: Semper vident faciem Patris mei.] Et Apoſtolus; [Omnes ſunt adminiſtratorij ſpiritus, in miniſterium miſſi propter eos, qui hæreditatem capiunt ſalutis:] quibus, &c. cuſtodi noſtro præſertim, vt ait Sanctus Bernardus, [Debemus reuerentiam, pro præſentia; deuotionem, pro beneuolentia; fiduciam, pro cuſtodia: Cautè,] inquit, [ambula, vbi adſunt Angeli, ſicut eis mandatum eſt, in omnibus vijs tuis:] quantò igitur magis in oratione?

Matth. 18. — *Hebr. 1.* — *Serm. 12. in Pſal. Qui habitat.*

Sanctus Ioannes Baptiſta, magnus cõram Domino, Spiritu ſancto repletus adhuc ex vtero matris ſuæ, Propheta Altiſſimi, qui præceſſit ante Dominum in ſpiritu, & virtute Eliæ; quo inter natos mulierum non ſurrexit maior, pluſquã Propheta, amicus ſponſi, Chriſti Domini Baptiſta, habitans in deſertis, prædicans baptiſmum pœnitentiæ, non manducãs, neq; bibens, in carcere decollatus propter teſtimonium veritatis,] ſi inter meditandum occurrat, tantis ſanctitatis nominibus illuſtris, ſine dubio commouebit animum ad magna.

Luca 1. et 2 — *Matth. 11.* — *Ioan. 3.* — *Matth. 14.*

Sanctus Ioſeph, à S. Bernardo ita laudatur: [Conijce ex hac appellatione &c. qua, (licet diſpenſatoria) meruit honorari; adeò vt pater Dei, & dictus & creditus ſit: conijce, & ex proprio vocabulo, quod augmentum non dubitas interpretari, quis & qualis fuerit iſte homo Ioſeph. Simul & memento magni illius quondam Patriarchæ venditi in Aegypto, & ſcito ipſius iſtum non ſolum vocabulum fuiſſe ſortitum, ſed & caſtimoniã adeptum, innocentiam aſſecutum, & gratiam.] Et paulò pòſt. [Non eſt dubiũ, quin bonus & fidelis fuerit iſte Ioſeph, cui Mater deſponſata eſt Saluatoris; fidelis, inquam, ſeruus, & prudens, quem conſtituit Dominus ſuæ Matris ſolatiũ, ſuæ carnis nutritium, ſolum deniq; in terris magni conſilij coadiutorem fidiſſimum: huc accedit, quod dicitur fuiſſe de domo Dauid: nobilis genere, mente nobilior: prorſus, inquã, filius Dauid nõ tantùm carne, ſed fide, ſed ſanctitate, ſed deuotione: quẽ tanquã alterũ Dauid Dominus inuenit ſecundũ cor ſuũ; cui denique datum eſt, quod multi Reges & Prophetæ cũ vellent videre, non viderũt; & audire, & non audierunt; nõ ſolũ videre, & audire, ſed etiã portare, deducere, amplecti, deoſculari, & nutrire & cuſtodire.

Homil. 2. ſuper miſſus eſt.

dire.

dire.] Hunc virginem corpore, & mente fuiſſe Sanctus Hieronymus exiſtimat.

Lib. 1. aduerſus Iouinianum. Apoſtoli, cùm adhuc eſſent [infirma mundi,] vt ait ſanctus Paulus, hoc eſt incogniti, abiecti, rudes, illiterati, occupati, vt mundani omnes, terrenis cogitationibus, immò & peccatis, vt Matthæus, & poſtea Paulus, electi ſunt à Domino de hoc mundo, & vocati vt ipſum ſequerentur: [Relictis omnibus, ſecuti ſunt Dominum,] facti primum exemplum Euangelicæ perfectionis, & forma Prælatorum, & religioſorum omnium: vocati inquam, ſunt ad Chriſti diſciplinam, contubernium, conuictum, amicitiam, familiaritatem, eiuſque diuina ſecreta, ac intimam voluntatem cognoſcendam, vt euaderent poſtea [ſal terræ, lux mundi,] Chriſti Apoſtoli & teſtes vitæ & paſſionum eius [in omni Iudæa & Samaria vſque ad extremum terræ.] *1. Corin. 1.* *Matth 5.* *Actor. 1.*

Alij Chriſti diſcipuli diſcipulæue electi & ipſi à Domino fuerant, cùm [deſignauit alios ſeptuaginta duos, quos miſit binos ante faciem ſuam:] quos etiam ſingulari benignitate inſtituit, & fouit tanquam nutrix chariſſimos filios. In horum numero ſunt duæ illæ ſorores adeò in Euangelio celebres, [Martha] Chriſti Domini hoſpita, eiuſque menſæ adminiſtra, & [Magdalena] primùm peccatrix, conuerſa deinde tanto Chriſti amore ſuccenſa, vt, poſthabitis omnibus rebus, ipſo inprimis mundanæ nobilitatis ſplendore, illi audiendo, pedibus eius affixa, ſe totam dedicarit, eius vitæ, mortiſque teſtis, & æmula ſingularis. *Luca 10.*

Iudæi porrò, in Euangelica hiſtoria cogitanda, vix occurrere poſſunt animo alia ratione, quàm vt Chriſti hoſtes, veritatis inimici, [duræ ceruicis, incircumciſi cordibus & auribus,] auaritiæ dediti, hypocriſi, & inuidiæ: ob quæ vitia & Chriſto prædicanti aduerſati ſunt toto conatu, & eum de medio tollere, eiuſq; nomen extinguere inter ſe primò deliberauerunt, & apud prouinciæ prætorē Romanum obtinere contenderunt. *Actor. 7.*

Turbæ autem & populi Chriſtum, vi miraculorum & prædicationis allecti, ſequebantur; plerique quidem ad tempus credentes: omnes autem vtilitatis propriæ emolumento capti. Poſtea in contraria ſtudia conuerſi, per ſummam inconſtantiam & ſcelus, Chriſtum ad necem acerbiſſimam crucis poſtularunt.

In turba numerantur infirmi varijs afflicti morbis, qui ſymbolum ſunt peccatorum, diuerſis criminum quaſi febribus iactatorum: mortui etiam, qui in peccato obſirmatos, & vita gratiæ functos ſignificant. Denique Dæmoniaci, qui eos qui tentationibus vexantur, referunt.

Peccatores verò qui in Euãgelio commemorantur, repræſentant nobis eos, qui adhuc viuunt ſimiliter peccatores, aut obſtinatos & proteruos; vt fuere plerique Iudæi, & ciues earum Ciuitatum, *Matth. 11.* quibus dominus exprobrauit ſcelera immania, quibus detinebantur; aut qui ad Dominum per pœnitentiam conuerſi ſunt, vt Apoſtoli, Publicani quidam, & *Matth. 21.* Meretrices, de quibus dictum eſt, debere [præcedere Iudæos in regno Dei,] & alij.

Principes, qui Chriſti Domini temporibus imperarunt in Iudęa fuere Pilatus, Herodes, Annas, Cayphas, homines ſine Deo, & vitioſiſſimi, ſuperbi, imperij magis amantes quàm iuſtitiæ: Ideò (vt ſunt huiuſmodi) timidi, ſuſpicioſi, nihil curantes religionem cultumque Dei, ſed ſolùm quomodo ſibi ſuum imperium, auctoritatemq; ſtabiliant.

Dæmones concipiendi, vt Dei caſtrorum deſertores per ſummam impietatem & ſuperbiam, mendaciorum opifices, immundi, vaſa iniquitatis, & nequitiæ ſpiritus, aduerſarij noſtri, & tentatores audaciſſimi, tyranni, [principes mundi huius, & tenebrarum harum,] veteratores, hominum deceptores, indigniſſimi qui aut admittantur, aut vlla ratione audiantur. Quare & Dominus non ſinebat eos loqui. Hæc breuiter de perſonis, nunc ad actiones veniendum. *Epheſ. 6.*

Digitized by Google

De eadem intellectus exercitatione circa actiones Christi Domini.

CAPVT VII.

Conſt. monaſt. c. 2. OMNIS actio, chariſſime, ſcribit S. Baſilius, [omnis item ſermo Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti excolendæ pietatis, virtutisq́; obeundæ regula eſt. Propter hoc enim etiã humanam naturam ſuſcepit, vt ſe velut in tabula quadam, veram nobis pietatem ac virtutem depingeret, eamq́; omnibus nobis, maribus ſimul ac fœminis, ante oculos ſtatutam, vnicuique pro viribus imitandam, ceu archetypon proponeret. Quapropter quodcunque factum tu audieris memorari vel dictum, ea nolito negligenter, & tanquam aliud agẽs, audire: quin ſtude potius, vt mente tecum ipſe cogitãdo, ruminãdoq; ad eorũ profundum peruenias, eorumque, quæ ibi apertè traduntur, particeps fieri contende.] Idem habet S. Gregorius & alij. *Li. 1. Dial. cap. 9.* Quoniam vero potiſſima meditationis Chriſtianæ materia, hiſtoria Chriſti eſt, intereſt maximè, vt in eius actionibus cogitandis ordinatè accurateq́; ſe, qui meditatur, exerceat.

Et primùm quidem, vniuersè proponat ſibi ob oculos finem actionum, & paſſionum, vitæ, inquam, & mortis Domini: qui duplex extitit; Gloria nimirũ Patris, & humani generis vtilitas: ꝓpter ea enim dixit de ſe ipſo: *Ioan. 7.* [Qui quærit gloriam eius, qui miſit eum, hic verax eſt, & iniuſtitia in illo non eſt.] Et ſcriptura loquitur: *Iſaiæ 9. Epheſ. 5.* [Eum nobis natum, & datũ eſſe, & tradidiſſe ſemetipſum pro nobis oblationem, & hoſtiam Deo in odorem ſuauitatis.]

Et quidẽ idem propoſitũ diuinæ gloriæ habere nos cõuenit, & in hac re, ſeu ſcopo Chriſtũ imitari, vt docuimus libro ſecũdo, obſeruaretq́; nos in noſtris actionibus, quanam ratione in vna Dei gloria quærẽda, nos habeamus. Maximè verò iuuat orantem ad ea cõſequenda, quæ optat, immorari potiſſimũ in ea cogitatione; quod Chriſtus tãtoperè, tantoq; , vt ita dicã, ſuo damno; noſtris commodis, & vtilitatibus ſemper ſeruierit. Qua de re duplex cõſideratio haberi debet à proficiente: prior verſabitur circa præcipuas partes vitæ Chriſti; quas omnes retulit Chriſtus amore incredibili ad noſtrã vtilitatem: poſterior verò circa ipſaſmet actiones Chriſti ſingulares, quæ eodem etiam ſpectarunt omnes. 1. 2.

Sanctus Bernardus priorẽ contemplationẽ deſcribit ad hũc modũ: [Placebit ne tibi, Domine Ieſu, vt dones mihi vitam tuã, ſicut dediſti cõceptionem? quia non ſolũ conceptio mea immunda, ſed mors peruerſa, vita periculoſa, & poſt mortẽ reſtat mors grauior, mors ſecunda: Non ſolũ ait, conceptionẽ meã, ſed et vitam meã, & hoc per ſingulos ætatum gradus infantiæ, pueritiæ, adoleſcentiæ, iuuentutis tibi donabo: adijciens mortẽ, reſurrectionẽ, & aſcenſionem, & miſſionẽ Spiritus ſancti. Hoc autẽ ideo, vt cõceptio mea emundet tuã, vita mea inſtruat tuam; mors mea deſtruat tuã; reſurrectio mea præcedat tuã; aſcenſio mea præparet tuam; porrò ſpiritus adiuuet infirmitatẽ tuã: hic enim planè videbis, & viã, per quam ambules, & cautelam, qua ambules, & ad quam ambules manſionem. In vita mea cognoſces vitam tuam: vt ſicut ego paupertatis, & obedientiæ, humilitatis, & patientiæ, charitatis, & miſericordiæ indeclinabiles ſemitas tenui; ſic & tu eiſdem veſtigijs incedas, nõ declinans ad dexteram, neq; ad ſiniſtram. In morte autem mea dabo tibi iuſtitiam meam, dirumpens iugũ captiuitatis tuæ, expugnãs hoſtes, qui ſunt in via vel iuxta viam, vt non apponant amplius nocere tibi: his autem completis reuertar in domum meam, vnde exiui; & ouibus illis, quæ in montibus remanſerant, & quas propter te reliqueram, vt, non te ducerem, ſed reportarem, reddam faciem meam: & ne de abſentia mea vel murmures, vel contriſteris, mittam tibi Spiritũ paracletum, qui tibi donet pignus ſalutis, robur vitæ, ſcientiæ lumen.] Et paulò pòſt: [Quàm dulciter Domine Ieſu, cum hominibus conuerſatus es, quàm abundanter multa & magna bona hominibus largitus es, quàm fortiter tam indigna, quàm aſpera pro hominibus paſſus es? ita vt liceat ſugere mel de petra, oleumq́; de ſaxo duriſſimo; duro ad verba,

Ser. 2. in die Pẽte coſtes. Prior conſideratio.

Digitized by Google

ba, duriore ad verbera, duriſſimo ad crucis horrenda: quia in omnibus his, ſicut agnus coram tondente ſe obmutuit, & non aperuit os ſuum.]

Poſterior cõſideratio. Poſterioris conſiderationis exemplis plena ſunt ſancta quatuor Euangelia: in quibus paſſim occurrit Chriſtus legentibus, in rebus omnibus hominibus vtilis, & beneficentiſſimus; ſiue loquatur; *Luc. 5.* *Ioan. 8.* [Quorum fidem vt vidit, dixit; homo, remittũtur tibi peccata tua:] ſiue taceat; vt cum digito in terra ſcribens, ſilentio abigit ab infelici illa adultera muliere lapides, quibus iam iam obruenda erat à Iudæis: ſiue clamet; *Ioan. 7.* vt cum voce magna clamans, Lazarũ quatriduanum reuocat ab inferis: ſiue ſubmiſſa voce loquatur; *Marci 7.* vt cùm ait, [Ephetha, quod eſt ãdaperire; & ſtatim apertæ ſunt aures hominis ſurdi, & ſolutum eſt vinculum *Matth. 8.* linguæ eius: ſiue tangat; vt cùm tangit mulieris manum, & dimittit eam febris: *Luc. 6.* ſiue attrectatus; vt cũ omnis turba quærebat eũ tangere, quia virtus de illo exibat, & ſanabat omnes: ſiue dormiens; Dormiuit enim in nauicula tempeſtatis tempore, vt ait S. Chryſoſt. vt daret tempus formidini diſcipulorum, & vt eum *Matth. 8.* rogarent: ſiue vigilans; vt cùm quarta vigilia noctis venit ad eoſdem, ambulãs *Matth. 14.* ſupra mare; & cùm pernoctat in oratio- *Luc. 6.* ne Dei: ſiue ſedẽs; quotidie, inquit Chri- *Matth. 26.* ſtus, apud vos ſedebam, docens in tẽplo: *Luc. 8.* ſiue ſtans; vt cùm ſtans, viſum reſtituit cœco Hiericuntino: ſiue peregrinans; pertranſijt enim benefaciendo: ſiue in- *Actor. 4.* ter homines verſans; quare & turbæ de- *Luc. 4.* tinebant eum, ne diſcederet ab eis. Denique, omne bonum, vt ſcribit Apoſto- *1. Cor. 1.* lus Philemoni, eſt nobis in Chriſto Ieſu, qui factus eſt nobis ſapientia à Deo; iuſtitia, ſanctificatio, & redemptio.]

Conſt. mon. cap. 5. Sigillatim autem de vnoquoque genere actionum Chriſti Domini loquendo, duo earũ capita recenſet S. Baſilius: quamuis enim, vt ante dixerat, omnis Chriſti actio ſit virtutis regula, vno tamen actionis genere dedit Chriſtus documenta virtutum; altero verò etiam laboris, & tolerantiæ. Illæ appellantur actiones virtuoſæ, hæ laborioſæ: priores vocat Baſilius virtutes animi; poſteriores, corporis: [Peccatum, inquit, non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius: ſed contrà lenitatis, patientiæ, facilitatis, manſuetudinis, humanitatis, comitatis, animi demiſſionis, prudentiæ, virtutum denique cuiuſq; modi documenta præbuit complura: quæ quidem omnia in Euangeliis explicata cernuntur. Et paulò poſt: Corporis verò cuiuſmodi, & quanta?] Affert ibidem S. Baſilius vtriuſq; generis, ex Euangeliis exempla. Nobis res eſt latius explicanda.

Exempla virtutum, quæ obſeruanda ſunt inter meditandum, in actionibus primi generis, ſiue virtuoſis Ieſu Chriſti Domini.

CAPVT VIII.

NOn eſt conſilij mei, nec facultatis, omnia nunc virtutũ genera, quæ in Chriſti Domini actionibus elucent, commemorare, ſed ea ſolùm attingere, quæ ad id faciendum viam monſtrent proficienti. Prioris ergo generis actiones eius numeramus has: [Videre, audire, loqui, prędicare, orare, edere miracula, diſcumbere, ſedere, iter facere, Eccleſiam fundare, ſacramentaq; inſtituere:] denique actiones multas [internas] noſtris ſimiles, obire.

Videre. Vidit duos fratres, Simo- *Matth. 4.* nem & Andream. Vidit alios duos fra- *Matth. 9.* tres. Vidit hominem ſedentem in telonio. Hos homines vidẽs, vocat vt ſequãtur ipſũ, & relictis omnibus ſecuti ſunt eum.] Vidit igitur non curioſè, non fruſtra, & ſine certo cõſilio, vt nos facimus; ſed quę hîc diuina oculorum Saluatoris vis admirabiliter captans, & concilians animos ſibi? at quanta hic humanitas, benignitas, charitas, animarũ zelus? [Et *Luc. 22.* conuerſus Dominus, reſpexit Petrũ, & recordatus eſt Petrus verbi Domini, & egreſſus foras, fleuit amarè.] Vno oculorum coniectu quaſi acutiſſimo amoris telo cor Petri penetrat, & in lachrymas conuertit. [Vt vidit Mariam plorantem, *Ioan. 11.* lachrymatus eſt: Et vidẽs ciuitatẽ, fleuit ſuper eã.] Ecce Patris viſcera. Ecce cõ- *Luc. 19.* paſſionis, & miſericordiæ lachrymas.

Digitized by Google

Ecce ſingularis amoris indicium, vt meritò in ea verba proruperint circumſtan- *Ioan. 4.* tes Iudæi: [Ecce quomodo amabat eum. *Matth. 9. & 15.* Vidit etiam ſæpe homines opis ſuæ indigẽtes, vt cùm præteriens vidit hominem cæcum à natiuitate: cùm vidit turbas] fame laborantes, quibus promptiſſima liberalitate ſubuenit ſemper: ideò enim *Matth. 9. & 15.* narrant Euangeliſtæ eum vidiſſe huiuſmodi homines, vt, ſcilicet, eorum tam animi, quàm corporis infirmitates recognoſceret, eoſq; ſtatim, vt faciebat, opera ſua mirificè reſtitueret, & recrearet. *Luc 7.* [Vidit ſimiliter cogitationes hominum, *Prouer. 16.* quia ſpirituum ponderator Dominus,] eas examinare ſe ſignificare volebat. Et pro ſua immenſa in nos charitate nobis etiam dijudicandas obijcere.

Matth. 9. Luc. 2. Audire. Audit in templo, & interrogat, & miratur ſuper prudẽtia eius.] Prudentiſſimus ſanè, qui prius audit, quam interroget, & modeſtiſſimus, qui quamuis docendo potuit prudentiam ſuam oſtendere, maluit tamen id facere ſolùm reſpondendo: [Cùm audit, quòd Ioan- *Matth 4.* nes traditus eſſet, receſſit in Galilæam] *Homil. 8 in Matth.* Ecce iterũ prudentiam Domini, & modeſtiam: [Secedit enim, vt ait S. Chry- *Matth. 8.* ſoſtomus, vt Iudaicã mitiget inuidiam, *In Gen. contra Manic. lib. 1. c. 8.* vt det locum iræ. Audiens Ieſus verba Centurionis miratus eſt:] non miratur autem, quod ignoret: nam vt ait S. Auguſtinus, ipſe qui miratur, eam fidem quàm mirabatur, in eo fecerat,] ſed miratur, vt mirandum nobis eſſe ſignificet: mira enim opera Domini exigunt à nobis noſtram cognitionem, admirationem, gratitudinem, & auctoris cõmendationem. Cùm [audit accuſationes aliorum, ſe ſemper propenſum maximè ad lenitatem, & ad ignoſcendum demon- *Ioan. 8.* ſtrat. Quare de Iudæorum manibus mulierem adulteram eripit; & ab ijſdem delatos diſcipulos, tanquàm alicuius ſceleris reos, amantiſſimè defendit: vt cùm accuſantur, quòd ſpicas vellerẽt die ſab- *Matth. 12. & 15. Luc. 5.* bati, ad famem vtcunq; depellendã [An non legiſtis, inquit, quid fecerit Dauid, quando eſuriijt?] Cùm item deferuntur, quòd traditiones tranſgrediantur, quòd non ieiunent ſimiliter ac Ioannis diſcipuli. Immo cum ipſimet diſcipuli prohibuiſſe ſe dicerent, quendam eijcientem dæmonia in eius nomine, quia non ſequeretur cum eis, dicit: [Nolite prohibere eum: qui enim nõ eſt aduerſum vos, pro vobis eſt.] Denique cùm nunciaretur ei *Luc. 9.* miſcuiſſe Herodem ſanguinem quorundam cum ſacrificijs eorum, ait [Putatis, *Luc. 13.* quod hi præ omnibus peccatores fuerant, quia talia paſſi ſunt? Non, dico vobis, ſed niſi pœnitentiam habueritis, omnes ſimiliter peribitis.] Sed illud mirum, *Ioan. 5.* quod ait: Ego ſicut audio, iudico. Quam *Serm. cõtra Arrianos.* uis enim verum ſit, quòd ait S. Auguſtinus, In illa incommutabili natura idem eſſe audire, videre, & eſſe: indicat tamen etiã Dominus, ſe in exercendo iudicio diligenter examinaturum omnia: ita tamen vt reis ipſis, etiã pro ſe dicentibus, aures daturus ſit attentiſſimas, vt qui de alijs ſtatuunt, idem ipſi præſtare conentur.

Loqui. Verbum Chriſti & ſermo ſemper maximè verax extitit, vt de mendacio nunquàm iuſtè reprehẽdi potuerit. Ideò enim ait: [Si veritatẽ dico vobis.] Particula enim, ſi, indicat etiam aduer- *Ioan. 8.* ſarijs conſtitiſſe, veridicas eſſe habitas Chriſti voces. Manſuetudinẽ maximam præ ſe tulit ſemper Dominus, in verbis autem ſingularem: [Quis ex vobis, ait, arguet me de peccato? Vide, inquit S. *Ibidem.* Gregorius, manſuetudinem Dei: nõ de- *Homil. 18. in Euang.* dignatur ex ratione oſtendere ſe peccatorem non eſſe, qui poterat ex diuinitatis virtute peccatores iuſtificare.] In verbis etiam quàm ſæpe humilitatem? Certè cùm beneficium curationis Dæ- *Marci 5.* moniaco illi feciſſet, dixit illi: [Vade in domum tuam ad tuos, & annuncia illis, quanta tibi fecerit Dominus. Vide, ait Theophylactus, humilitatem, non enim *Tracta. in Ioan. 43.* dicit, quanta tibi feci.] Similiter Patientiam, vt obſeruat S. Auguſtinus in illa Chriſti Domini ſimplici reſpõſione, qua negat criminationem illam grauiſſimã: [Ego dæmonium nõ habeo.] Et ibidem *Ioan. 8.* cùm dixiſſent Iudæi Domino: [Teſtimonium tuum non eſt verum.] Simpliciter item reſpõdit: [Verum eſt teſtimonium meum. Clementiam etiam: vt cùm ait: *Ioan. 5.* Nolite putare, quia ego accuſaturus ſũ *Ibidem.* vos apud Patrem. Etſi enim (vt exponit Euthymius) id poſſum facere, non tamen faciã, quia clemens ſum.] Quantæ verò charitatis ſunt verba Chriſti in Euangelio vniuerſo? at quem Charitatus ardorem indicant illa apud Sanctum Ioannem:

Digitized by Google

Ioan. 17. Ioannem: [Pater ſancte, ſerua eos in no-
mine tuo, quos dediſti mihi, vt ſint vnũ,
ſicut & nos. Sanctifica eos in veritate:
non pro eis autem rogo tantum, ſed &
pro eis, qui credituri ſunt, per verbum
eorum in me.] Quàm verò prudenter
loqui ſolitus eſſet Dominus, quis ſatis
explicet? proferantur, ſi opus ſit, ex E-
uangelio eius peracutè dicta, & pruden
tiſſimæ reſponſiones datæ aduerſus Iu-
dæorũ fraudulentas cauillationes: [Red
Matth. 22. dite, quæ ſunt Cæſaris, Cæſari: quæ ſunt
Ioan. 8. Dei, Deo. Qui ſine peccato eſt veſtrum,
primus in eam lapidem mittat.]

Sed admirabilis fuit eius domeſtica
prudẽtia verbis ab ipſo ſubinde inſinua
ta, illa nempe, qua ſapientiſſimè rege-
bat, & gubernabat Apoſtolorum, diſci-
pulorumque vitam: humaniſſimis polli-
citationibus allexit: [Faciam vos fieri
piſcatores hominum. Verbis item hu-
Matth. 4. maniſſimis retinuit: Nunquid & vos vul
Ioan 6. tis abire? Quo loco Gloſſa S. Chryſo-
ſtomi ſic habet: Si eos laudaſſet, paſſi eſ-
ſent aliquid humanum, exiſtimantes ſe
gratiam Chriſto facere, eum non relin-
quendo. Nec dixit: abite, ne videretur
expellere, ſed rogat, an velint abire, vim
eis auferens & neceſſitatem] Ad inge-
nia verba accommodauit in hominum
vitijs curandis; aliquos, nouitios præſer
Luc. 9. tim, blandè monet: [Sine vt mortui ſe-
peliant mortuos ſuos:] Alios duriuſcu-
lè, præſertim eos, qui ſibi ſapere vide-
bantur, ad eorum videlicet ſuperbiam
frangendam. Ita cum Nicodemo ſe ge-
Ioan. 3. rit, cum ait: [Tu es magiſter in Iſraël, &
Tract. 12. in Ioan. hæc ignoras? Inſultat, ait Sanctus Au-
guſtinus, tanquam in docto: exagitat ſu-
perbiam hominis: tollitur homini cer-
uix, ſed aſpera, & dura, vt ſit lenis cer-
uix ad portãdum iugum Chriſti D. N.]
Matth. 20. Denique labuntur errore ambitionis fi-
Matth. 16. lij Zebedæi, & audiunt: [Neſcitis, quid
Homil. 87. in Ioan. petatis, &c.] Zelo ſalutis Chriſti per-
citus Petrus auocare conatur eũ à mor-
tis cogitatione. Et audit: [Vade poſt
me Satana: vt ita feruor eius intempe-
ſtiuus retundatur,] vt ait Sanctus Chry-
ſoſtomus. Quantæ verò diſcretionis il-
la ſunt verba, quibus ad corporis etiam
quietem diſcipulos vocat Dominus?
[Venite ſeorſum in deſertum locum, &
Marci 6. requieſcite puſillum.] Erant enim qui
veniebant, & redibant multi, nec ſpa-
tium manducandi habebant. Similia
ſunt illa, quibus etiam inuitat eoſdem
ad ſomnum: [Dormite iam, & requie- *Marci 14.*
ſcite:] Paternæ autem ſolicitudinis, *Lib. 3. de cõ*
& curæ plena vox illa eſt: [Sufficit: nam, *ſen. Euãg.*
vt ait Sanctus Auguſtinus, ſiluit aliquan
tulum, poſtquam dixit, dormite, & poſt,
quaſi excitans eos, vt ſe ad imminentem
tentationem pararent, dixit, ſufficit:
Sat quieti datum.]

Sed planè admirabile eſt prudentiæ,
& charitatis exemplum, quod dedit Do-
minus in Iudæ perfidia corrigenda, &
vt facilius reſipiſceret, obtegenda. Pri-
mum enim ipſo audiente in menſa dicit
omnibus: [Amen dico vobis, quia vnus *Serm. de*
veſtrum me traditurus eſt: quibus ver- *Paſſ. Dom.*
bis, ait S. Leo, notam ſibi eſſe prodito-
ris conſcientiam demonſtrat.] Non
aſperè & apertè confundens; ſed leni-
ter, & tacitè conueniens vt facilius cor-
rigeret pœnitendo. Deinde vt vehemen
tius, adhuc leniter tamen vrgeat, addit,
[qui intingit mecum manum in parop ſi
de, hic me tradet. Qui latenter nota-
tus, ait Gloſſa, non reſipiſcit, manife-
ſtius arguitur, non tamen ex nomine.
Poſtremò cum ille quæreret: Nunquid
ego ſum Rabbi? ait ille, tu dixiſti. Quo
loco S. Remigius: Tu dixiſti, ait, & non
ego: hoc eſt, tu te prodidiſti, & non
ego.] Datur pœnitentiæ locus, dum
non apertius manifeſtatur.

Sed qualis fuerit amor Chriſti Domi
ni in diſcipulos, oſtendunt multa, quæ
hoc loco prætermittenda nõ ſunt: quan-
quam non omnia ad ipſa Domini verba
pertinent, ſuos peculiari appellatione
nominari voluit: [Cùm dilexiſſet ſuos,
qui erant in mundo, in finem dilexit *Ioan. 13.*
eos:] ſuos, nimirum, quos de mundo
elegerat, quos dederat illi Pater, quos
non ſeruos, ſed amicos nuncupabat:
[Quia omnia, quæcunq; audiui, inquit, *Ioan. 15.*
à Patre meo nota feci vobis] Imò etiã
fratres: [Aſcendo ad Patrem meum, & *Ioan. 20.*
Patrem veſtrum.] Immò filios chariſ- *Ioan. 13.*
ſimos: idcirco enim [filiolos vocat: & *Ioan. 14.*
non relinquam, inquit, vos orphanos,]
paternum affectum demonſtrans, vt
propterea [ſponſi filios] etiam appellet, *Matth. 9.*
vt aduertit Sanctus Auguſtinus. Auſim
dicere quaſi dominos eos habuiſſe, vt

Q 2 cum

Tracta. in cum illis pedes abluit, tanta cum humi-
Ioan. 75. litate: & cùm dicit: [Ego autem in me-
Luca 22. dio veſtrûm ſum, ſicut qui miniſtrat.]
Denique quid addi poteſt ad illud ſingu
lare amoris ſignum, & ad illum loquen-
di modum, quo vſus eſt Dominus, cùm
extendens manum in diſcipulos ſuos,
Matth. 12. dixit: [Ecce mater mea, & fratres mei:
quicumq; enim fecerit voluntatem Pa-
tris mei, qui in cœlis eſt, ipſe meus fra-
ter, & ſoror, & mater eſt.]

Iam verò de inſtitutione, ac diſcipli-
na, qua tantus Magiſter diſcipulos ſuos
formauit, quis pro dignitate loquatur?
Inſtituit primùm in fide, & propterea
Ioan. 2. ipſis præſẽtibus, edidit miracula, [& cre
Matth. 16. diderunt in eum diſcipuli eius,] exegit-
que ſigillatim ab ipſis fidem diuinitatis
ſuæ, cùm dixit: [Vos autem quem me
eſſe dicitis? & quæ ſequuntur. Deinde
animauit, & vocauit ad perfectam mun
di, affectioniſque omnis carnis, & ſan-
guinis & ſui ipſius renunciationem. [Si
Luca 14. quis, inquit, venit ad me, & non odit pa-
trem ſuum, & matrem, & vxorem, &
filios, & fratres, & ſorores, adhuc autem,
& animam ſuam, non poteſt meus eſſe
diſcipulus. Et paulò poſt: Qui non re-
nunciat omnibus, quæ poſſidet, non po-
teſt meus eſſe diſcipulus.] Explicauit au
tem magis renunciationem per abnega
Matth. 16. tionem, cui addit imitationem ſui: [Si
quis vult venire poſt me, abneget ſemet
ipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequa-
tur me,] & quæ ibidem adiungit: ſicut
etiam illa, quæ ſunt apud S. Ioannem de
Ioan. 12. [perditione animæ ſuæ,] quæ perfecta
mortificatio eſt ad exẽplum Chriſti cru-
cifixi, qui ſeipſum eo loco nominat [fru-
mẽtum iactum in terram & mortuum.]
Et ita cęleſtem hanc diſciplinam funda-
uit in paupertate, contemptu ſui, & mor
tificatione. Adiecit caſtitatem: quia
Matth. 19. [ſunt Eunuchi, qui ſeipſos caſtrauerunt
Ioan. 6. propter regnum cœlorum: Obedien-
tiam: quia deſcendi de cœlo, non vt fa-
ciam volũtatem meam, ſed voluntatem
eius, qui miſit me:] Virtutes omnes qui-
dem, eaſque perfectas, cùm Decalogi
præcepta accuratè tradit, & explicat, &
cum in monte aperiens os ſuũ, ait: [Bea-
Matth. 5. ti pauperes ſpiritu:] imprimis tamen
diſcipulis ſuis inculcat, vultq; eſſe quam
commendatiſſimas, & chariſſimas duas
illas virtutes, quarum vna fundamẽtum
reliquarum eſt, altera princeps, humi-
litatem, ſcilicet & charitatem. De hu-
militate quidem: [Nolite gaudere, quia *Matth. 20.*
ſpiritus ſubijciuntur vobis. Et: Qui-
cunque voluerit inter vos maior fieri, *Luca 22.*
ſit veſter miniſter. Et: Reges gentium *Matth. 11.*
dominantur eorum: vos autem non ſic.
Et: Diſcite à me quia mitis ſum, & hu-
milis corde.] Charitatis autem exal-
tandæ nullum finem facit Dominus a-
pud Ioannem: [Mandatum nouum do *Ioan. 13.*
vobis, vt diligatis inuicem; manete in *Ioan. 15.*
me & ego in vobis, manete in dilectio-
ne mea:] & hoc à Patre obnixè poſtu- *Ioan. 17.*
lat; [Vt dilectio, qua dilexiſti me, in *Ioan. 13.*
ipſis ſit.] Cumulauit præcepta exem-
plis quamplurimis: ſed illo præſertim,
quo humi proſtratus, Dominus pedes
abluit Apoſtolorum.

Hæc ſunt maxima præcepta à Chriſto
Apoſtolis data, interna magna ex parte:
quibus addidit externa non pauca, ad
eorundem tyrocinium informãdum in-
ſtituta. Hæc autem ferè numerantur ab
Euangeliſtis communia Apoſtolis, &
72. diſcipulis: [Miſit illos binos ante *Matth. 10.*
faciem ſuam: melius eſt enim (vt ait *Marc. 6.*
Theophylactus) ſimul eſſe duos, quam *Luca 10.*
vnum. In viam gentium ne abieritis; &
in ciuitates Samaritanorum ne intraue-
ritis. Vt, videlicet, prius prædicarent
Iſraëlitis: Euntes, prædicate, dicentes,
quia appropinquauit regnũ cœlorum.]
Hæc erat prædicationis ſumma, qua cõ-
tinebatur [pœnitẽtia,] vt habet Sanctus
Marcus, & reliqua, quæ erant neceſſaria
ad regnum cœlorum recipiendum. [In-
firmos curate, mortuos ſuſcitate, lepro-
ſos mundate, Dæmones eijcite,] Quæ
actiones pietatis, & miſericordiæ ſunt,
vt teſtimonia etiam veritatis, quã præ-
dicabant. [Gratis accepiſtis, gratis da-
te: ſuperbiam comprimit, ait S. Chry-
ſoſtomus, cùm dicit, gratis accepiſtis:
reuocat ab auaritia, cùm addit (gratis
date.) Nolite poſſidere aurum, neque ar-
gẽtum, neq; pecuniam in zonis veſtris:
æs, habet Sanctus Marcus: vt omnẽ om-
nino pecuniæ ſpeciem ſibi interdictam
intelligerent Apoſtoli. Nolite portare
ſacculum, neq; peram in via, neq; duas
tunicas, neque calceamenta, neque vir-
gam. Dignus eſt operarius mercede ſua.

Quo

Digitized by Google

Quo loco S. Hieronymus; Qui diuitias detruncarat propemodum, & neceſſaria vitæ amputat, vt Apoſtoli doctores veræ religionis, qui inſtruebant omnia prouidẽtia Dei gubernari, ſeipſos oſtenderent, nihil cogitare de craſtino; non ſacculũ, ne pecuniam ad aliquid emendum reconderent; non peram, ne in ea coëmpta reponerent. Neque duas tunicas, hoc eſt, vt ait S. Hieronymus, ne alio veſtiti, aliud nobis futurorum timore ſeruemus. Neque calceamenta, ne aſſuefierẽt, vt loquitur idem Sanctus pedum mollitiei: neque virgam; Qui, ait idem, domini habemus auxilium, baculi præſidium cur quæramus? neminem per viam ſalutaueritis: rectà, ſcribit Sanctus Cyrillus, ad opus procedite, nec ſalutationibus impediamini. In quamcunque ciuitatem, aut caſtellũ intraueritis, interrogate, qui in ea dignus ſit: in quácunque domum intraueritis, ibi manete donec exeatis inde: hoc pertinet ad hoſpitium ritè eligendum, & retinendum. Intrantes domum ſalutate eam, dicentes: Pax huic domui: vt ipſi humilitate, & beneficentia priores eſſent, & prius ſpiritualia impenderent, quàm reciperent, quæ ad corpus pertinerent. Et quicunque non receperit vos, etiam puluerem pedum veſtrorum excutite, in teſtimonium ſupra illos; dicite tamẽ; Hoc ſcitote, quia appropinquauit in vos regnum Dei.]

Huc referri poteſt illud præceptum, quod dat Dominus diſcipulis apud Sanctũ Lucam, cùm ait: [Nolite in ſublime *Luca 12.* tolli:] quod Græcè eſt μὴ μετεωρίζεσθε: hoc eſt, nolite anxiè oculos in cœlum tollere, vt ſcrutemini cœlorum curſus, quaſi de diuina prouidentia dubitantes: quod aliquo modo pertinet ad oculorum moderationem.

Hæc fuerint ſine dubio initia diſciplinæ religioſæ, & præſertim tyrocinij. Quid eſt enim aliud: [in viam gentium, ne abieritis: quàm fugite hominũ mundanorum conſuetudinem? Neminem per viam ſalutaueritis; quàm date operam ſilentio? Nolite poſſidere aurum, neque æs; quàm renunciare etiam poſſeſſioni cuiuslibet rei vel minimæ? Nolite portare ſacculum; quàm mendicare, & ex diuina prouidentia pendere? neq; calceamenta, neque virgam,] quàm nũcium remittere omnibus illecebris, & quibuſdam etiam rebus, quas alioquin nobis neceſſarias iudicaſſemus [Curate infirmos; quàm date operam actionibus pietatis? quare & additur, diſcipulos in hunc finem oleo etiam vſos eſſe: Prædicate, appropinquabit regnũ cœlorum: & pœnitentiam agite;] quàm rudes homines inſtituere in ijs, quę pertinent ad rudimenta Chriſtianæ doctrinæ & Confeſſionis Sacramentum?

Hæc initio tradidit Dominus diſcipulis, adhuc tyronibus, vt eos omnino à mundo, carniſque cura retraheret. Iiſdem verò prouectioribus virtute, remiſit aliquid de ſumma ſeueritate ante dictarum legum. Quare vt exponit Eu- *In cap. 10.* thymius, & ſandalia poſtea conceſſit, & *Matth.* virgam ad imbecillitatem eorum ſubleuandam propter laborem, qui ex itinere prouenit. Poſtmodum verò etiam pleraque præcepta abrogauit, imperans vt [docerent gentes,] & alia facerent, quæ factitata eſſe ab Apoſtolis, præter prædictas Chriſti ſanctiones non ignoramus. Qua in re elucet etiam, vt in alijs omnibus, diuina lux prudentiæ Domini, eiuſque erga diſcipulos amor ſingularis, & prouidentia.

Ad extremum ſuperſunt duo monita, Apoſtolis à Chriſto data, quę ſuperioribus, internis, inquam, & externis poſſunt cenſeri communia. Vnum eſt ædificationis cura: [Vos, inquit, eſtis ſal ter- *Matth. 5.* ræ. Vos eſtis lux mundi. Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona, & glorificent Patrem veſtrum qui in cęlis eſt: quo etiam pertinet ſtudium profitendæ fidei vſque ad ſanguinem, ſi res, & proximi ſalus Deiq; gloria ita poſtulet: nam, qui me *Matth. 10.* confeſſus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo.]

Alterum eſt, oratio ad Deũ, & aduer- *2.* ſus tẽtationes, quod docebat Apoſtolos Dominus in horto Gethſemani, & ad alia oĩa officia ritè obeunda, obtinẽdaq; à Deo cuncta, quæ corpori, animoq; neceſſaria, vtiliaue ſunt. Quare & aſſiduè orandum præcipit, & verò etiam orandi formam, rationemque verbatim præſcribit.

Quàm verò comis Dominus fuerit, &

Digitized by Google

quàm dulcis eius oratio, indicant illa:
Matth. 11. Venite ad me omnes, qui laboratis, &
Matth. 19. onerati eſtis. Sinite paruulos ad me ve-
Ioan. 7. 13. nire. Si quis ſitit, veniat ad me, & bibat:
& 15. filioli, adhuc modicum vobiſcum ſum:
manete in dilectione mea,] & alia hu-
iuſmodi innumera.

Fuit etiam ſermo eius vulgaris quo ſe
omnibus pijſſimus Pater fieri omnia de-
monſtraret: itaque figuris cõmunibus,
& vſitatis abundans: metaphoris qui-
dem, & parabolis perſpicuè, ſicut &
interrogatione & exclamatione, & ſimi
libus, verùm etiam alijs, vt præoccupa-
Luca 4. tione. [Vtique dicetis mihi, medice cu-
ra te ipſum. Conuerſione, & apoſtro-
Matth. 23 phe: Hieruſalem, Hieruſalem, quæ oc-
cidis Prophetas. Similitudine: Quoties
volui congregare filios tuos, quemad-
modum gallina congregat pullos ſuos
ſub alas. Prouerbio, & quaſi hyperbo-
Ibidem. le: Duces cœci excolantes culicem, ca-
melum autem glutientes. Metonymia;
Comeditis domos viduarum.]

Denique vt etiam ante tetigimus, cum
libro ſecundo ageretur de moderanda
Ioan. 4. lingua, in communi conſuetudine ita
loquebatur Dominus, vt ex rebus qui-
buſcunq; etiam ſecularibus occaſionem
arriperet tractandi ſpiritualia. Vt cum
agit cũ muliere Samaritana de aqua cœ-
leſti, ex occaſione aquæ putei Iacob: &
cum locutus eſſet de panibus, addit:
Ioan. 6. [Operamini, non cibum qui perit, ſed
qui permanet in vitam æternam. Et illud
dictum piſcatori: Noli timere, ex hoc
enim homines eris capiens.]

Prædicare.] Magna humilitate, & cha
ritate ſibi populi audientiã faciebat Do-
minus, conuocans ſibi auditores ſuos.
Marc. 7. Aduocans, inquit Marcus, iterum tur-
& 8. bam, dicebat illis. Et conuocata turba
cum diſcipulis dicit Prædicabat magna
Matth. 7. virtute, erat enim docens eos, ſicut po-
teſtatem habens: hoc eſt, ait Euthymius,
cum increpandi fiducia, & non cũ me-
tu, & qui tanquam futuri Iudex ſæculi,
bonis promittebat ſalutem, malis verò
Luca 4. cõminabatur ſupplicium: vel vt ait Be-
da: Faciebat quæ docebat: tunc enim
ſermo Doctoris eſt in poteſtate, cum fa-
Ibidem. cit, quæ docet.]

Gratioſus erat, & mirabilis in mune-
re prædicationis ſuæ Dominus, [& om-
nes teſtimonium illi dabant; & mira-
batur in verbis gratiæ, quæ procedebant
de ore eius: quæ ſine dubio diuina erat
gratia,] vt ait Euthymius. Propterea ali- *Ioan. 7.*
bi, qui miſſi fuerant, vt eum ligarent,
capti ipſi eius ſermonis ſuauitate, & vi,
referunt:] nunquam ſic locutus eſt ho-
mo, ſicut hic loquitur.

Vehemens autem & feruens erat Do-
minus in prædicando, quippe animarum
ſalutis ſitientiſſimus: Clamabat ergo Ie- *Ibidem.*
ſus in templo docens. Et iterum: In
nouiſſimo die magno feſtiuitatis ſtabat
Ieſus, & clamabat, dicens: Si quis ſi-
tit; veniat ad me, & bibat.] Aſſiduus *Luca 8.*
etiam: nam iter faciebat per ciuitates,
& caſtella, prædicans, & Euangelizans
regnum Dei.] Ita tamen aſſiduus, vt
dies concioni dicaret, noctes orationi
& ſolitudini: Erat, inquit Sanctus Lu-
cas, diebus docens in templo, noctibus
verò exiens morabatur in mõte, qui vo-
catur Oliueti. Oſtendens (ſcribit Theo- *Marc. 12.*
phylactus) oportere nos noctu, & quie-
te alloqui Deum, & die prodeſſe homi-
nibus, nocteque collecta diſtribuere.]
Quare mirum non eſt, ſi libenter audie-
batur, etſi populus [manicabat,] id eſt,
mane accelerabat ad eum in templo au-
dire eum: denique, ſi [ſuſpenſus erat, *Luca 19.*
audiens illum,] vt loquuntur Euange- *& 21.*
liſtæ.

Orare.] Orabat Dominus ante con- *Marc. 1.*
cionem. Cùm enim dixiſſet S. Marcus
eum abijſſe in deſertum locum ibique
oraſſe, facit illum loquentem: [Ea-
mus in proximos vicos, & ciuitates, vt
& ibi prædicem: quo loco etiam obſer-
uandum eſt, Chriſtum vicos præpone-
re ciuitatibus, & in humilioribus pagis
humillimum Dominum initium feciſſe
concionandi. Vt oraret autem, ſece-
debat à turbis, intermiſſo prædicationis
officio. [Et cùm dimiſiſſet eos, abijt *Marc. 6.*
in montem orare.] Surgebat verò tem-
peſtiuè, vt oraret; Et diluculo valde ſur-
gens egreſſus, abijt in deſertum locum,
ibique orabat.] Longo temporis ſpa-
tio orabat, & ſolus, & in deſertis lo- *Marc. 1.*
cis. [Exijt in montem orare. Et erat
pernoctans in oratione Dei. Secedebat *Luca 6.*
in deſertum, & orabat. Et cùm ſolus
eſſet, orans. Aſcendit in montem, vt *Luca 5.*
oraret.] Orabat, antequam conſtitue- *Luca 9.*
ret

Luca 5. ret aliquid magni momenti: cum enim [pernoctaſſet in oratione Dei, vocauit diſcipulos ſuos, & elegit duodecim.] Orabat pro diſcipulis, & Eccleſia vni-
Ioan. 17. uerſa. [Non pro eis rogo tantùm, ſed & pro eis, qui credituri ſunt per verbum eorum in me.] Orabat ad Patris voluntatem, nihil aliud omninò ex iis, quæ po ſtulaſſet fieri cupiẽs, quàm quod illi per-
Luca 22. placeret [Veruntamen non mea voluntas, ſed tua fiat.] Ora bat cum lachry-
Hebr. 5. mis, & clamore: [Qui, ait Apoſtolus, in diebus carnis ſuæ preces, ſupplicationes que ad eum, qui poſſit illum ſaluum facere à morte, cum clamore valido & lachrymis offerens, exauditus eſt pro ſua
Ioan. 16. reuerentia. Orabat ſubleuatis in cœlum oculis; Et ſubleuatis in cœlum oculis, dixit: Pater venit hora, clarifica fi-
Marc. 14. lium tuum. Orabat denique proſtratus in terram: Et cùm proceſſiſſet paululum, procidit ſuper terram, & orabat]

Alia in alijs eiuſdem generis actionibus exempla virtutum Chriſti Domini noſtri.

CAPVT IX.

Ser. 44. de verbis Domini. EDere miracula.] Docent Patres, & Sanct. Auguſt. imprimis; [Quæ Dominus corporaliter faciebat, etiam ſpiritualiter volebat intelligi:] & ideò eum miracula feciſſe, vt excepto eo quod mira, magna, & diuina eſſent; aliquid inde etiam diſceremus. Nobis igitur, qui mores inquirimus, & exempla virtutum, intelligendum eſt Chriſti Saluatoris conſilium in miraculis patrandis. Id autem fuit miraculis diuinitatem ſuam hominibus probare: ideò tam multa miracula fecit, vt dicat S. Matthæus: [Eum ſanaſſe omnem languorem, & infirmitatem in populo. Et alio loco: Eijcie-
Matth. 4. & 8. bat, inquit, ſpiritus verbo, & omnes male habentes curauit. Quo loco San-
Homil. 28. in Matth. ctus Chryſoſtomus: **Intende, inquit, quantam multitudinem hominum curatam tranſcurrit Euangeliſta, non vnum quemque curatum enarrantes; ſed vno verbo pelagus ineffabile miraculorum** inducentes, quod & alibi faciunt ſæpe. Matth. 9. 10. 14. & 21.
Eodem pertinet magnitudo miraculorum. Stupebant, inquit Lucas, in magnitudine Dei, omnibus mirantibus in omnibus, quæ faciebat. Et ipſe Dominus ait: Si opera non feciſſem in eis, quę nemo alius fecit. Modus etiam, & ratio miracula faciendi planè mirabilis, idem confirmat. Eijciebat ſpiritus verbo. Et agebat ex imperio, & poteſtate,] vt S. Lucas, & alij commemorant. Luca 7. & 9. Io. 2. et 20. Luca 9. Ioan. 15. Matth. 8. Luc. 4. et 5.

Cùm incidunt igitur miracula inter meditandum, exercenda eſt actio fidei in Chriſtum, qua recognoſcatur homo ille Deus omnipotens. Deinde adhibenda eſt adoratio, vehemensq; voluntas, & libens qua omnino velimus, lætemurq; Chriſtum Deum eſſe, Regemque & Saluatorem noſtrum. Tertiò adiungenda maxima humilitas erga tantum Dominum, illi ſimilis, qua ob eandem cauſam compulſus Petrus, accidit ad eius pedes clamans:] Exi à me, quia homo peccator ſum] Luca 5.

Sed nec ſiſtendum hic eſt, ſed vlterius progrediendum, duoque imprimis in Domini perſona miracula patrãtis contemplanda ſunt. Primum (quod maximè ad meditandum intelligentiam, & affectum iuuat) eſt id, quod S. Hieronymus ſcribit: [Fulgor ipſe, & maieſtas diuinitatis occultæ, quæ etiam in facie relucebat humana, videntes ad ſe trahere poterat ex primo aſpectu Et alibi: Igneũ quiddam, atque ſydereum radiabat ex oculis eius, & diuinitatis maieſtas lucebat in facie eius.] Hæc maieſtas animo rirè concepta, magnam in nobis erga Chriſtum venerationem, & amorem cõciliat. Quare dum de eo meditamur, obuerſetur ante mẽtis oculos amabilis, & mirabilis ſplendor vultus eius, & decor, precemurque illum verbis ſponſæ: trahe me poſt te, & curremus in odorem.] Primum. In c. Matth. 9. In c. Matt. 21.

2. Secundum verò ſunt ſpirituales quidam effectus, quos in hominum animis, quorum cauſa fiebant miracula, efficiebat. **Nam exempli cauſa, quo tempore flagello tantam de templo multitudinem eiecit, [ſimul etiam tot millium hominum, vt ait Origenes, ingenia perdomuit.] Et quando eius hoſtes, eum mox capturi abierunt retrorſum, & ceciderũt** In Ioannẽ.

Ioan. 18. in terram, ait Auguſtinus: Vna voce tan
Tract. in tam turbam, odijs ferocem, armisq; ter-
Ioan. 112. ribilem ſine telo vllo percuſſit, repulit,
ſtrauit.] Afferunt etiam Patres, Domi-
num, cũ curaret corpora hominũ ægro-
rum, ſimul etiam animabus eorum ſalu-
tem attuliſſe. Quare cum incidunt in-
ter meditandum huiuſmodi miraculo-
rum narrationes, operæ pretium eſt ob-
nixè cum Domino agere, vt rebelles vo
luntates noſtras proſternat, vt obfirma-
ta corda molliat, animæ ſanitatẽ imper-
tiat, qua eadem liberetur á mentis cæci-
tate, & ſurditate, ſi ea laborat, à teporis
quaſi paralyſi, à tarditate progreſſionis
in via perfectionis, ab innumeris alijs
morbis, quibus ſubinde vexatur animus
magis, quàm vulgaribus infirmitatibus
corpus.

Sed imitanda à nobis eſt in contem-
platione miraculorũ, & aliarum rerum
à Chriſto mirabiliter geſtarum, Chriſti
modeſtia, & humilitas; ob quam grauiſ-
ſimè aliquãdo interdicebat hominibus,
ne miraculi auctorẽ proderent; [Et præ-
cepit eis, ait S. Matthęus, ne manifeſtum
Matth.12. eum facerent.] Imitanda beneficentia;
& charitas, qua impulſus eandem mira-
Matth.10. cula faciẽdi poteſtatem fecit diſcipulis.
Imitanda liberalitas, integritas, conti-
nentia, à qua in huiuſmodi officijs, nec
deduci poterat ipſe; & ſeuerè ſtatuit, ne
ſe vnquam deduci ſinerent Apoſtoli:
Matth.10. Gratis ait, accepiſtis, gratis date.

Ioan. 2. Diſcumbere.] In nuptijs diſcubuit:
Serm.41. Sed in nuptijs ſeruorum, cęli Dominus.
de ver. Do- Quare ait S. Auguſt. [erubeſcat homo
mini. eſſe ſuperbus, quoniam factus eſt humi-
lis Deus.] Ecce venit ad nuptias, qui cũ
apud Patrem eſſet, inſtituit nuptias; &
quidem ad pauperũ nuptias, in quibus
ipſe defuturum vinum non ignorabat:
hoc ſuaſit humilitas: amplius charitas,
quæ eum impulit ad Phariſæorum con-
uiuia, & peccatorũ: [Conueſcens enim,
In Matth. vt ait Sanctus Chryſoſtomus, emenda-
cap. 9. bat male diſpoſitos.] Quam ob cauſam
Luc. 19. ſe aliquãdo vltrò hoſpitem obtulit Zac-
chæo, ac ſi diceret, vt idem ait: [Iudex
non veni, ſed Medicus, ob hoc conui-
Luc. 7. ua ſio languentium, parior q; fœtorem,
Matth 26. vt præſtẽ remedia.] Quo loco illud ob-
ſeruandum videtur, quãquam Chriſtus
Dominus peccatricem mulierem ſuper
menſam ad pedum oſcula admiſerit, &
poſtea ad capillorũ vnctionem: & Mar-
tha etiam ſolicita fuerit in miniſtrando,
nunquàm tamen permiſiſſe eũ legimus,
vt præter matrem ſimul cum eo ſanctæ
etiam mulieres cibum ſumerent: niſi for
tè in nuptijs Canæ Galilææ. Exemplum
nimirũ decori retinendi vt prębeat per-
fectionis ſectatoribus. Inter cœnandum Luc. 14.
igitur peccatores cõuertebat Dominus,
vt Magdalenam, & Zachæum: loqueba-
turque ijs de rebus, quæ animos ad vir-
tutem amplectendam accenderẽt: quare
etiam ad inuitatos parabolam direxit,
& ſuis hoſpitibus rectè viuendi præce-
pta tradidit. Sed quæ illa humilitas,
paternaue ſolicitudo & cura, quã oſten-
dit, cùm iam à mortuis rediuiuus ipſe Ioan. 21.
diſcipulis in piſcatione occupatis pran-
dium parat? Si quidem ſcriptum eſt: [Vt
ergo deſcenderunt in terram, viderunt
prunas poſitas, & piſcem ſuperpoſitum,
& panem, & dicit eis Ieſus: Venite, &
prandete.]

Sedere. Sedet Chriſtus Dominus,
ſuadente charitate, vt ſedens facilius in-
ueniretur à turbis, illiſque præſtò eſſet;
Exiens enim de domo, dicit Euangeli- Matth.13.
ſta, [ſedebat ſecus mare, & congregatę Matth.26.
ſunt ad eum turbæ multæ.] Sedet igi-
tur, vt doceat, vel publicè: [Quotidie a-
pud vos ſedebam, docens in templo.]
Vel priuatim, vt cum diſcipulis familia-
riter agat, & ex humili loco humilitatẽ
doceat: [Et reſidens, ait Sanctus Mar- Marci 9.
cus, vocauit duodecim, & ait illis, ſi quis
vult primus eſſe, erit omniũ nouiſſimus,
& omnium miniſter.] Sic etiam cùm ſe-
diſſet in mõte, docebat diſcipulos ſuos,
dicens: [Beati pauperes ſpiritu.] Sedit Matth.5.
etiam aliquando bonas mortaliũ actio-
nes contemplans, & ex eis quaſi ædifi-
cationem, & lætitiam capiens: [Et ſe-
dens Ieſus contra gazophylacium, aſpi-
ciebat quomodo turba iactabat æs, &
multi diuites iactabant multa.] Deni-
que ſedit humiliter ſemper, qui venerat
debellaturus hoſtem, qui auſus erat ſe-
dere in Aquilone. Ideò de eo dicitur:
[Aſcendens in montem, ſedebat ibi:] Matth.15.
hoc eſt, ſuper nudam humum. Et quid Marc 11.
plura? [Sedit ſuper aſinum.]

Iter facere. Religionis exemplum vt Matth.20.
det, iter facit ad templum Dei in Hieru- & 21.
ſalem.

Digitized by Google

ſalem. Nec vnquã legitur aſcẽdiſſe Hieroſolymam, quin ſimul ad templũ aſcenderit, vt qui eum ſequuntur, non inuiſant, aut ingrediantur ciuitates, niſi ſola Dei gloriæ cauſa. Elegerat autem Dominus Hieruſalem tanquam ſuæ paſſionis & mortis theatrũ, quare de illa ſæpe cogitabat, & eam ſpectabat, vt ſui poſtremi, magniq; certaminis curriculũ. Conſtans tamen, & fortis, vt ex eo diſceremus, non ſolum patienter Crucẽ ſuſtinere, ſed fortiter etiam appetere. *Luc. 9.* [Factũ eſt, ait S. Lucas, cùm complerentur dies aſſumptionis eius, ipſe faciem ſuam firmauit, vt iret in Hieruſalem.] Quare aliquãdo ita in ea cogitatione defixus iter habebat Hieruſalem verſus, vt ſcripſerit S. Marcus: *Marci 10.* [Præcedebat illos Ieſus, & ſtupebant,] nempe, diſcipuli, & ſequẽtes timebant.] Inter eundum etiã de rebus cœleſtibus cum diſcipulis ſermonẽ habebat, vt de paſſione ſua, & alijs: *Matth. 20.* [Ecce aſcendimus Hieroſolymam, & filius hominis tradetur.

Tenebatur Dominus eo deſiderio diuinæ gloriæ, euangelij publicandi, & omni hominum generi benefaciendi, vt omnes regiones illas pedes peragrarit, ciuitates omnes, vicos, caſtella, omnem denique angulum perluſtrarit, vt æterni Patris nomen peruulgaret, & omni hominum generi vtilitatem corporis, & animæ adferret. Quare legimus illũ ſæpe conſcendiſſe montes, deſcendiſſe in campeſtria, per ſata & loca deſerta iter direxiſſe, flumina, lacus, maria trãſmiſiſſe, percurriſſe maris littora, prouincias, gentium oppida; domos priuatas penetraſſe, ipſas porticus Noſocomiorum, & templi: *Pſal. 18. Actor. 10.* [Nec erat prorſus, qui ſe abſconderet à calore eius, qui pertranſijt benefaciendo, & ſanando omnes oppreſſos à diabolo.

Huius autẽ peregrinationis circumſtantiæ conſiderentur diligẽter inter meditandum. Iter enim habebat Dominus pedibus. Ecce paupertatem, & humilitatẽ. Sedit ſemel myſterij cauſa ſuper aſellum, mundi contemptũ humilitati iungẽs: *Ioan. 4.* [Ex itinere feſſus ſedit ſic ſupra fontem Samariæ:] Quia nec alibi habebat [vbi caput reclinaret.] In itinere eſurijt: *Luc. 9. Matth. 13.* [Mane enim reuertens in ciuitatem eſurijt,] ait S. Matthæus. Sitim etiã patitur, ita vt cum nõ habeat, quo expleat, eleemoſynam petat, dicens: *Ioan. 4.* [Da mihi bibere.] Et ad ſolatium ſeruorum ſuorũ mẽdicantiũ aliquando ab ipſo publico hoſpitio excluſus eſt: quod tamen ipſe æquiſſimo tolerauit animo pro ſua inexplicabili patientia, & mãſuetudine: [Et non receperunt eum, ait S Lucas, *Luc. 9.* quia facies eius erat euntis Hieruſalem: cùm vidiſſent autem Iacobus, & Ioannes, dixerũt; Domine, vis dicimus, vt ignis deſcendat de cœlo, & conſummat illos? & conuerſus Ieſus increpauit illos, dicẽs: Neſcitis cuius ſpiritus eſtis: filius hominis non venit animas perdere, ſed ſaluare: & abierũt in aliud caſtellum] Comitabantur autem Chriſtum in itinere diſcipuli, *Luc. 8.* & turba aliquando plurima, in qua etiam mulieres nobiles viſebãtur: [Nullus enim ſexus, vt ait Theophylactus, *Ibidem.* à Chriſto excluditur, qui propter ſalutem omnium hominum carnem induerat, nec ab eo diſcedere ſibi tutum putabat turba, vt innuit Euthymius, à quo tam multa, tamq; magna beneficia ad ſe quotidie deriuare cernebat.

Exempla item virtutum & fructus ſpirituales, ex nobilioribus quibuſdam Chriſti D. N. actionibus colligendi.

CAPVT X.

SVPEREST Chriſti Domini actio nobiliſſima harum omniũ, quas cum S. Baſilio non laborioſas appellauimus: quæ vno nomine [Eccleſiam fundare] dicatur: hanc operæ pretium arbitror, hic breuiter attingere: Chriſtus igitur Rex & Dominus *Luc. 1.* [viſitauit] Eccleſiam ſuam, [oriẽs ex alto.] & viſitans cõgregauit, & quaſi genuit, genitam aluit, ornauit, perfecit, actionibus quibuſdam præclariſſimis.

Prima actio. Prima actio eſt, Eccleſiæ ipſius vocatio: vocauit autem ad fidem, & pœnitẽtiam. Quare præcipua capita prædicationis eius fuerũt duo hæc: [Credite, & Pœnitemini.] Nec ſolũ ſe natum eſſe, & veniſſe in mundum ad hoc aiebat Dñs,

Ioan. 18. [vt teſtimonium præberet veritati:] ſed id ſemper cōſtantiſſimè præſtitit: immò ad fidem gignendam in animis hominū miracula fecit innumera; quibus patratis illico ad aſſentiendum ijs, quæ ab ipſo proponerentur Auditores ſeſe promptiſſimos exhibebant: tantoque feruore animi ad fidem prædicādam ferebatur, vt aliquādo clamaret modeſtiſſimus Dominus: *Ioan. 7.* [Qui credit in me, flumina de vētre eius fluent aquæ viuæ.] De pœnitētia etiam ad quam profitebatur palàm ſe venisse peccatores vocare, ſententiam pronunciauit ſeueriſſimam: *Luc. 7.* [Niſi pœnitentiam egeritis, omnes ſimul peribitis.]

Luc. 13. Et quidem ad fidem vocauit Eccleſiā per [baptiſmum,] quo etiam pœnitentibus peccata remitteret; eoq; ſacramēto, ianuam aperiret orbi vniuerſo ad Eccleſiæ ſuæ ingreſſum. Porrò hæc vocatio diuinæ benignitatis indicium, vt primū, ſic inter maxima eſt. Ea enim vocamur non ad fidem tantum, aut penitentiam; ſed etiam ad gratiam filiorum Dei per peccatorum remiſſionem: quo vno beneficio cumulus multorum, magnorūque Dei donorum continetur: [Non *Homil. ad Neophytos.* enim, ait S. Chryſoſtomus, recens baptizati ſunt tantum liberi, ſed & ſancti; nec tantum ſancti, ſed & iuſti; nec ſolum iuſti, ſed & filij; nec ſolum filij, ſed & hæredes; nec ſolum hæredes, ſed & fratres Chriſti; nec tantum fratres Chriſti, ſed & cohæredes; nec ſolum cohæredes, ſed & membra; nec membra tantum, ſed & templum; nec tantum templum, ſed organa ſpiritus. Vides quot ſint baptiſmatis largitates? Multis quidem videtur cœleſtem gratiam in peccatorum tantū remiſſione conſiſtere: nos autem honores computauimus decem. Addidit Baptiſmo Dominus Confirmationis ſacramentum: nam quia in hoc mūdo, vt ſcri- *Epiſtola ad Epiſcopos Hiſpaniæ.* bit S. Papa Melchiades, tota ætate victuris inter inuiſibiles hoſtes, & pericula gradiendum eſt; in Baptiſmo regeneramur ad vitam, poſt Baptiſmum cōfirmamur ad pugnam: in Baptiſmo abluimur, poſt baptiſmum roboramur: & ſi continuò tranſituris ſufficiant regenerationis beneficia; victuris tamen neceſſaria ſunt confirmationis auxilia.]

Quanta hîc charitas Chriſti; quanta benignitas, liberalitas, largitas ſe obijcit meditanti recolenda? quæ animi gratitudo par eſſe poterit tantis beneficijs? quàm neceſſarium, quàm æquum eſt, vt filius Dei factus homo gerat ſe pro filio? vt tyro cœleſtis militiæ adſcriptusque numero Chriſti militū, Ducis veſtigijs inhærens aduerſus hoſtes eius ſtrenuè, conſtanterq; dimicet? Quo loco proficiens occaſionem habet magnam vim lachrymarum profundendi, cum animo repetet ſe tāto Patri degenerem filium, tanto Duci deſertorem, & transfugam extitiſſe peccando. Inter meditandū autem cùm incidit in locum aliquem Euāgelij, in quo fidei, vel baptiſmi, vel huius diuinæ adoptionis mentio ſit, immoretur meditans in recognitione diuini beneficij, ſeq; excitet ad reſpondendum in amore ei, qui tantoperè dilexit nos, vt filiorum nomine dignatus ſit eos etiam, quos ipſe tamen præuidit & ingratos, & rebelles aliquando futuros.

Secunda Chriſti actio eſt, Eccleſiam, *Secunda actio.* quàm adoptauit, & deſpōdit ſibi, pauiſſe verbo, & perditam reſtituiſſe, atque fouiſſe alijs ſacramentis, & donis. Atque huc ſpectant prædicationes omnes Chriſti tā multiplices, tam varię; in templis habitæ, in ſynagogis, in plateis, in compitis, in priuatis ædibus, in montibus, & deſertis locis, in mari etiam, & in nauibus: ſi quidem [docebat de nauicula tur- *Matth. 13.* bas.] Ad hunc locum pertinent, quæ de verbo Dei, & Euangelio habemus in ſa- *1. Pet. 2.* cris litteris, quod à S. Petro [lumen admirabile] nominatur: & ſanè diuina reuelatio per verbum Dei facta Eccleſiæ tanti eſt habita ab ipſomet Chriſto, vt eam aliquando animo voluens, exultarit, & præ gaudio proruperit in eam gratiarum actionem, quæ eſt apud S. Mat- *Matth. 11.* thæum, & S. Lucam: *Luc. 10.* [Confiteor tibi, Pater, Domine cœli, & terræ, quia abſcondiſti hæc à ſapientibus, & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis.] Quibus enim in tenebris iaceremus, ſi mundo non affulſiſſet lux Euangelij?

Sed ad eandem actionem pertinent alia tria Sacramenta [Euchariſtia,] qua ſe cibum nobis præbet, & potum, Saluator mundi: [Pœnitentia,] qua commiſſa poſt baptiſmum peccata remittit: [Extrema etiam vnctio,] quæ in mortis periculo conſtitutis reliquas, ſi quæ ſunt,

pecca-

peccatorum maculas abſtergit. Quæ omnia, quam gratitudinem, quem amorem incendere in meditantium animis debent?

Tertia actio. Tertia actio eſt eandem Eccleſiã ſanguine redemiſſe: antedicta enim beneficia, vt in eam cõferret Dominus, ſicut & alia omnia de tyranni, & inuaſoris eius imperio, ac poteſtate vt eriperet, oportuit. Eripuit autem ſui ſanguinis *Exod.4.* pretio: vt propterea ſicut alter Moyſes, non alieno ſanguine, ſed proprio abundantiſſimè profuſo, ſponſus ſanguinum Eccleſiæ ſuæ fuerit: ſed hæc actio poſterioris generis eſt, hoc eſt, laborioſa: hic tamen commemoranda breuiter fuit.

Quarta actio. Quarta actio eſt eandem Eccleſiã ſibi amore perpetuo copulaſſe: [Illo, in- *Luc.12.* quam, igne, quem miſit in terras, & voluit vehementer accẽdi. Dilexit enim *Apoc.1.* nos Dominus.] Eandem aluit ſpe futurorum bonorum, & quidem certiſſima. *Luc.12.* Siquidem [complacuit Patri veſtro dare vobis regnum:] & corroborauit prædictionibus quamplurimis euentuũ ſecuturorum: inter quos principem locum obtinet, futura carnis reſurrectio, & iudicium. Hæc fuit fabrica, qua Chriſtus Eccleſiam ædificauit, & in qua ſeipſum poſuit fundamentum, [præter quòd non poni poteſt aliud, quàm quòd poſitum *1.Cor.3.* eſt, quòd eſt Chriſtus Ieſus] Quare fundauit Eccleſiã merito ſanguinis ſui Religione, hoc eſt, cultu Dei, & Chriſti, fide, ſpe, & charitate in Deum, & proximum, & obedientia mandatorum. Et diſceſſurus ad Patrem, non reliquit orphanos Apoſtolos, & Eccleſiam, ſed ſpiritu ſancto miſſo de cœlo eam conſolatus, ſubſtituit ſibi Vicarium in terris Petrum Apoſtolorum Principem, & Petri ſucceſſorem Romanum Pontificẽ, cùm *Matth.16.* dixit: [Tu es Petrus, & ſuper hanc petrã *Ioan.21.* ædificabo Eccleſiam meam. Et iterum: Paſce oues meas,] præſertim cum priui *Luc.22.* legio fidei nunquam amittendæ. [Rogaui enim pro te, Petre, vt non deficiat fides tua,] dixit Chriſtus. Qua dignitate, poteſtate, & gratia quid excogitari poteſt excellentius? Si igitur inter meditãdum occurrat hoc beneficium, magna ſeges erit maximarum cogitationum, & optimarum animi affectionũ. Quis enim erga eum non afficiatur animo, qui & ſeipſum nobis tradidit, & ſuam etiã auctoritatem, & maieſtatem ad hominum vtilitatem tranſtulit in hominem? Quis ei ſe planè non dedicet, quem tantorum munerum largitorem tam liberalem intelligit? Sacerdotium ſummum ſummo roborauit, & ornauit ſacrificio Miſſæ, eodem ipſo, quanquam incruento, quo ſe in Cruce obtulit immaculatum Deo.

Ad ſacerdotium, & ſacrificium, Hierarchiam Eccleſiaſticam inſtituit cœleſti perſimilem, quæ beneficio ſacramẽti [Ordinis] Chriſto ſupremo Hierarc[hæ] conſecrata, in varios gradus & ordin[es] diſtributa, Eccleſiæ faciem pulcherrim[am] reddit: ſuum etiam bonum populis laicis impartiens ſacramẽti [Matrimonij] inſtitutione & dono, quo nuptias Chriſtianas quaſi ſacrari mãdauit, vt ita exhiberet ſibi vndiquaque glorioſam Eccleſiam, non habentem maculam, neque rugam. Eandem ſanctiſſimis legibus, & inſtitutis communiuit, quippe quibus cautum voluit hominibus, non ſolum à flagitijs, & peccatis, quæ ſub aſpectum hominum, cùm cadant, ab hominibus vindicantur, ſed ab ijs etiã criminibus, quæ voto, animoue commiſſa intra conſcientiæ latebras occultantur; & ſoli Deo nota cum ſint, eius ſolius iudicio, & ſeueritati reſeruantur: quæ ſanctitas propria eſt Euãgelicarum legũ, quæ vt ait Pro- *Pſal.18.* pheta, [animas conuertunt.]

Adornauit præterea eccleſiam ſuam Chriſtus perfectioribus illis ſanctionibus, atque conſilijs, ad quæ paucos illos, qui capere poſſunt, inuitat quidem, non tamen cogit: Paupertate, ſcilicet, Caſtitate, & Obedientia: quibus cœleſtibus ornamentis adeò ſpecioſam, illuſtremq; reddidit Eccleſiam, vt cũ Angelica Hierarchia de ordine, & pulchritudine penè certet. Denique amantiſſimus ſpõſus à terris diſcedens in cęlos, pollicitus eſt *Matth.28.* ſe cum Eccleſia futurum ſemper [vſque ad ſæculi conſummationem.] Quid hac prouidentia præclarius? quid ſanctius? quid diuinius? nempe omnipotens eſt, qui hæc potuit; ſummè ſapiens, qui diſpoſuit; infinitè bonus, qui voluit; & fecit abundantius, quam vel dicere vel intelligere poſſunt Angeli, nedum nos abiectiſſimi homunciones.

Actio-

Actionum internarum Chriſti Domini nonnulla virtutum exempla.

CAPVT XI.

IN hoc numero actionũ, quas non laborioſas nominat S. Baſilius, cẽſentur actiones internæ Domini: de quibus propterea etiam pauca dicẽda ſunt; nõ de omnibus quidem, ſed de gaudio, ira, zelo, pauore, & triſtitia: ſunt quippe hæ præcipuæ & ad propoſitam exemplorum conſiderationem maximè pertinent.

Gaudium, & exultatio.] Fructum Spiritus ſancti fuiſſe gaudium, quod fuit in Chriſto, ſcribunt Patres in Euangelium S. Lucæ. Obſeruãdum autem eſt, quibus locis deſcribitur Dominus gaudens, aut exultans, ibidem ſignificari eum hũc affectum ſuſcepiſſe non tã ſui, quàm Apoſtolorum, & noſtri cauſa: [Lazarus, inquit, mortuus eſt, & gaudeo ꝓpter vos, vt credatis, quoniam non eram ibi.] Et cùm reuerſi eſſent ſeptuaginta cum gaudio, quòd dæmonia ſubijcerentur illis, poſtquã paterna monitione eos ab inanis gloriæ periculo auertiſſet, in illa hora ait S. Lucas: [Exultauit in Spiritu ſancto, & dixit: Confiteor tibi Pater. Amator hominum, ſcripſit S. Cyrillus, gaudet de horum conuerſione, videns pluri mos per Apoſtolos conuertendos. Et Theophylactus: Exultat, inquit, quia tantis bonis Apoſtoli facti ſunt digni.] Auctor igitur, & parens Chriſti lætitiæ eſt amor, & charitas: abſit igitur inuidẽtia, quę propter aliorum bona noſtris paria, aut ſimilia tam facilè ſuſcipitur ab hominibus: ſed nec exultemus gaudio, niſi in Spiritu ſancto, & eo ſolo, quem gignit amor Dei, & proximi, qui cùm moderatiſſimus ſit, eſt etiam ab omni leuitate remotiſſimus: quare quem exultaſſe aliquando Dominum Ieſum legimus, riſiſſe nuſquam reperimus.

Luc. 10.
Ioan. 11.
Luc. 10.
S. Thomas in Catena.

Ira, & zelus. Appetitus vindictæ, ait S. Thomas, aliquando eſt cũ peccato: quãdo ſcilicet aliquis vindictã quærit abſq; rationis ordine: & ſic ira in Chriſto eſſe non potuit: huiuſmodi enim dicitur ira per vitium. Quandoq; talis appetitus eſt ſine peccato: immò eſt laudabilis, puta cùm aliquis appetit vindictam ſecundũ ordinem iuſtitiæ; & hæc vocatur ira per zelum:] hoc ſanctiſſimo exarſit zelo Dominus, cùm eiecit de templo ementes, & vẽdentes: quod S. Hieronymo viſum eſt [mirabilius ſignum, quàm transfiguratio cũ voce Patris, quàm curatio cœci nati, quàm denique ipſamet Lazari ſuſcitatio]vt intelligeremus, quàm oderit dominus iniquitates, & peccata, ea præſertim quæ in locis Deo dicatis, & à perſonis ſacris aduerſus Deum, & homines cõmittuntur, quando ad huiuſmodi ſcelera profliganda, quaſi vires diuinitatis exeruit, quæ, vt idem ait, [in hoc ipſo facinore, in eius facie relucebat.]

3. Parte q. 15. art. 9.
Matth. 21.
Ioan. 11.

Legitur iterum iratus Dominus apud S. Marcum, iræ autem cauſam dederunt homines Iudæi in peccato obdurati: ita vt diuinum lumen quod à Chriſto per prædicationem, & miracula in eorũ animis copioſiſſimè affulgebat, non admitterent. [Et circumſpiciens eos, cum ira, ait, contriſtatus eſt ſuper cœcitate cordis eorum.] Ex quo perſpicuũ eſt, quàm deteſtabilis Deo ſit in peccandi conſuetudine obſtinata perſeuerantia: præſertim coniuncta cum rebellione à lumine diuino, cum id peccator iniurioſè repellit: hæc enim eſt cœcitas cordis, quã ſolet, vt plurimùm ſequi certa ruina, quod rarò peccatores huiuſmodi reſipiſcere ſoleant. Hæc primùm fletum ciet Domino, qui propterea [videns ciuitatem fleuit ſuper illam:] poſtea verò etiam iram & vindictam.

Marc. 3.
Luca 19.

Indignè etiam tulit] Saluator diſcipulos amouere eos, qui paruulos Chriſto offerebant, vt eos tangeret: dixitq́ue propterea illis: [Sinite paruulos venire ad me.] S. Chryſoſtomus eſt auctor, id Apoſtolos feciſſe, quod exiſtimarent [tanto viro, quantus erat Dominus, ex huiuſmodi paruulorũ oblationibus iniuriam fieri :] quare dicebant dignitatis Chriſti cauſa: iraſcitur igitur Dominus, quod illi adimant Apoſtoli occaſionem humilitatis exercendæ: quare vt mundanum calcaret honorem, nõ ſolùm admiſit infantes in conſpectum, ſed accepit, & in vlnis tenuit. Obſeruent etiam illi, qui facile auertunt adoleſcentes ab obſequio congreſſuq; Chriſti, ne indignationem Domini aduerſum ſe concitẽt: etiamſi

Marc. 10.
Homil. in Matth. 32. Incerti.

Digitized by Google

etiamſi bono id zelo faciant, eodemque ipſo, quo Apoſtoli.

Matth. 26. *Marc. 14.* *Luca 22.* Pauor, metuſue, & triſtitia.] His affectionibus maximè tentari voluit Dominus in horto Gethſemani: quando (vt Euangeliſtæ tradunt) [cœpit pauere, tędere, & mœſtus eſſe, & fieri in agonia] vſque ad ſudorem ſanguinis. Cuius cauſa [condeſcenſio] nominata eſt, à S. Bonauentura præſertim: de qua ſic ſcribit idem Doctor: *In Apologia pauperum par. 1. art. 2.* [Condeſcenſio Chriſti, qua membris ſuis condeſcendebat infirmis & imperfectis, ex ſublimitate procedebat pfectiſſimæ charitatis: ſicut enim humanam aſſumendo naturam, in noſtris quidem factus eſt humilis, ſed in proprijs permanſit excelſus: ſic & ſummæ charitatis dignatione ad actus quoſdā noſtræ imbecillitati, & imperfectioni conformes deprimitur, & à ſummæ perfectionis rectitudine non curuatur.] Hanc oſtēdit in multis rebus Dominus; *Homil. 27. ſuper Matth.* ſic enim ſcribit S. Chryſoſtom⁹: [Vides, inquit, quanta eſt Chriſti in condeſcenſione diligentia? ſicut cùm comedat & bibat, cùm videatur ex aduerſo Ioanni faciens, & hæc Iudæorum ſalutis gratia facit, magis autem orbis terrarum vniuerſi.] Inſigniter verò condeſcenſionis exemplum in prædicta animi anguſtia dedit, vt ibidem fusè docet S. Bonauentura, Patrum proferens teſtimonia. *Super Pſal. 103.* Sanctus enim Auguſtinus ſic habet: [Cùm videret Chriſtus multos promptos, & gaudentes ituros eſſe ad paſſionis martyriū, exultaturos in ipſa paſſione fortes, centenarios maturos ad horreum, tamē infirmorum quorundam, quos videbat poſſe conturbari vētura paſſione, ne deficerent, ſed potius voluntatem humanā voluntati creatoris coniungerent, ipſorum perſonam voluit ſuſcipere in paſſione, dicens: Triſtis eſt anima mea vſq; ad mortem:] Condeſcenſionem autem hāc maximum fuiſſe argumentum eius infinitæ pietatis ſummæque charitatis, explicant in primis ſanctus Ambroſius, & *Commēt. in Lucam lib. 10. cap. 22.* ſanctus Bernardus, ille quidem ſic: [Errant in hoc loco, qui triſtitiam Saluatoris ad argumentū innatæ potius à principio, quàm ſuſceptæ ad tempus infirmitatis inclinant: & naturalis ſenſus cupiunt detorquere ſententiā: nuſquam magis pietatem eius, maieſtatemq; demiror, minus enim mihi contulerat, niſi meum ſuſcepiſſet affectū. Hic verò ſic: Si fieri poteſt tranſeat à me calix iſte: Agnoſco, inquit, in belli duce puſillanimorum trepidationem; agnoſco ægroti vocem in medico; agnoſco infirmantem gallinam cum pullis. *In Serm. de B. Andrea Apoſtolo.* Conſidero charitatem: ſtupeo dignationem, &c. expaueſco humilitatem Miſericors Dominus non Beati Andręæ robuſtum ſibi ſumpſit affectum: quia non eſt ſanis opus medico, ſed malè habentibus: & ſi quem dignatio tanta ſcandalizet, planè meretur audire; An oculus tuus nequam eſt, quia ego bonus ſum: *Matth. 20.* huic enim odor vitæ in mortem eſt. Quid enim magnum fuit, Domine Ieſu, ſi accedente iam mortis hora, propter quam veneras, intrepidus ſtares, tanquam qui poteſtatem habebas, ponendi animam tuam, & nemo tollebat eam à te? aut non longè glorioſius fuit, quandoquidem totum propter nos agebatur, vt non ſolum corporis paſſio, ſed etiam cordis affectio pro nobis faceret, &c. quos viuificabat mors tua, nihilominus & trepidatio robuſtos, & mœſtitia lætos, & tædium alacres, & turbatio quietos faceret, & deſolatio conſolatos.

Generalia quædam præcepta, ad eadem virtutum exempla ex actionibus Domini facilius eruenda.

CAPVT XII.

Primū præceptum. PRIMVM præceptum, quod iuuat meditantem ad inueniēda faciliore negocio virtutum exempla in ante iam dictis actionibus, & alijs, eſt conſideratio circumſtantiarum, quæ in quibuſque obſeruari ſolent actionibus, ab ijs, qui de Chriſtianis moribus, officijſque ſcribunt, &c. continentur vulgato illo verſiculo.

Quis, quid, vbi, quibus auxilijs, cur, quomodo, quando.

Vt

Digitized by Google

Vt exempli cauſa. Quis? [Si ergo ego laui pedes veſtros Dominus, & Magiſter, & vos debetis alter alterius lauare pedes.] Ecce humilitatis magnæ inſigne, & maximum exemplũ à perſona. Quid? [Si opera non feciſſem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent, nũc autem excuſationem nõ habent de peccato.] Ecce Chriſti charitatem, & benignitatem; qui nullum non mouit lapidẽ, nullũ non aggreſſus eſt opus, vt Iudæos ad veritatem alliceret. Iterumque, ecce qua ratione neglectus diuinorum munerum, & auget peccatum, & diuinam irã iuſtiſſimè concitat. Vbi? [Non capit Prophetam perire extra Hieruſalem. Bethleem, ait S. Leo, natiuitati prælegit, Hieroſolymam paſſioni, ad maximam ſimul ignominiam patientis, & ſimul maximã charitatem redemptorum. Quibus auxilijs? Pater in me manens ipſe facit opera.] Vide veritatis amantiſſimum filium, & gratitudinis. Cur? [Vt non ſcandalizemus eos, vade ad mare.] Ecce ſtudiũ ingens ædificationis in Chriſto. Quomodo? [Erat docens eos, ſicut poteſtatẽ habens, & non ſicut Scribæ eorum, & Phariſæi.] Ecce qua grauitate, & verborum, ſententiarumq; pondere tractãdum eſt verbum Dei. Quando? [Mane reuertens in ciuitatem, eſuriit;] more ſtudioſi operatoris, qui vt ait Gloſſa, [mane ſurgit.]

Ioan. 13. *Ioan. 15.* *Luca 13.* *Sermone primo de Epiphania.* *Ioan. 14.* *Matth. 17.* *Matth. 7.* *Matth. 21.*

Secundum præceptum. Secundum præceptum ſ in vnam et actione, circumſtantiæ prædictæ obſeruari ſimiliter debent, ac in multis: Adferatur aliquot exempla. Incarnatio. Quis? [Filius altiſſimi. Sanctum. Filius Dei. Vocabis nomen eius Ieſum. Quid? Concipies. Vbi? In vtero: in ciuitate Nazaret. Quibus auxilijs? Miſſus eſt Angelus Gabriel à Deo: diuino ſcilicet, & Angelico. Cur? Regnabit in domo Iacob in æternum, & regni eius non erit finis. Et alibi: Vt ſaluetur mundus per ipſum, &c. Quomodo fiet iſtud? Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus Altiſſimi obumbrabit tibi. Quando? & hic menſis eſt ſextus illi: hoc eſt, vt ait Apoſtolus, quãdo venit plenitudo temporis.] In his autem omnibus, quàm eximia ſunt virtutum exempla & quàm multa? In perſona filij Dei admirabilis, & ſtupenda dignatio: In conceptione eiuſdem exinanitio. In loco, hoc eſt, virginis vtero, ſanctitas, & innocentia ſingularis. In ciuitate Nazareth flos, odorq; eiuſdem innocentiæ per vitæ exempla latè flagrantis. In diuino auxilio ſumma Dei poteſtas, ſapientia, bonitas, miſericordia, liberalitas, charitas. In Angelico item auxilio beneuolentia, obedientia. In fine, filij Dei amor in genus humanum inexplicabilis. In modo, virginitatis votum in virgine Deo ita gratum, vt ne violaretur, aut vel minimum detrimentum pateretur, magna multaq; in virgine miracula ediderit Deus: Vt quod virgo conciperet, virgo pariat, virgo ſimul & mater. In tempore, Dei ipſius condeſcenſio ad probandum virgini articulum fidei, quẽ per Angelum edixerat, ex ipſa ſterilis Eliſabeth conceptione, ſemeſtris temporis ſpatio confirmata.

Luca 1.

Annunciatio etiam, quæ pars eſt huius myſterij ad eundem modum diſcuti poteſt inter meditandum. Quis nunciat? Angelus ex ſummis principibus vnus, quia vt ait S. Gregorius, [ſummũ omnium nunciaturus aduenerat.] Summa enim hîc ſunt omnia, quia maxima etiam erãt hominum peccata, in quibus numerantur & mea: ad quæ delenda iam tum deſignabantur caro & ſanguis filij Dei, & filij virginis. Quis item, aut quæ illa virgo eſt, ad quã tantus nuncius deſtinatur? [Ad virginem, ait, deſponſatam viro de domo Dauid, & nomẽ virginis Maria, gratia plena, & cui dicit Gabriel: Dominus tecum, hoc eſt, ait S. Auguſtini Gloſſa, tecum magis, quàm mecum:] vt videlicet, ex tanta gratiæ plenitudine, non ſolum ipſa ſanctiſſima, & Deo chariſſima redderetur; ſed in nos etiam aliquid redundaret. Mater Dei, [paries filium. Et: Quod naſceretur ex te Sanctum vocabitur, Filius Dei:] ancilla denique Domini: nam ait: [Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſecundum verbum tuum, &c. Vide, ait ſanctus Ambroſius, humilitatem; ancillam ſe dicit Domini, quæ mater eligitur, nec repentino exaltata promiſſo eſt. Quid? Aue, gratia plena, Dominus tecum. Vbi? in virginis cubiculo: Sola, inquit idem, in penetralibus, quam nemo virorum videret, ſolus Angelus reperiret.] Quibus auxilijs? ſalutatione Angeli; cuius cõgreſſus cum virgine modeſtiſſimus, Angelicoq; pudore,

Lib. 2. in Luc. initio.

Digitized by Google

dore, & reuerētia pleniſſimus fuit. Quare poſt ſalutationem, ſiluit Angelus, tacenteq; virgine, & pro prudentia ſumma, qua prædita erat, cogitante, [qualis eſſet iſta ſalutatio:] tum demùm ſermonem repetijt, timorem excuſſit, conceptionē filij Dei integra virginitate Matris futuram dixit, & confirmauit. Cur? vt obtineret à virgine conſenſum, quem virgo, audita Dei voluntate, præſtitit liberaliter, dicens: [Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſecundum verbum tuum.] Nec aliud à virgine adeò ad obſequendum parata, expectandum fuit. Quomodo? Verbis Angeli quidem, ſed diuino primùm ore pronunciatis: [Aue, gratia plena, Dominus tecum. Quando? ad virginem iam deſponſatam:] vt ea ratione omnis iuſtæ calumniæ occaſio præuerteretur.

Natiuitatis myſterium eodem modo diſtingui poteſt cogitatione intermeditandum. Quis? primogenitus virginis.
Lucæ 2. Quid? naſcitur de virgine; [Et peperit filium ſuum primogenitum. Vbi? in Bethlehem Iudæ. In ſtabulo: & reclinauit eum in præſepio, quia non erat ei locus in diuerſorio.] Quibus auxilijs? diuino auxilio: quo præſente, non alio opus fuit. Cur? ob Patris gloriam: ob id Angeli:
Iſaiæ 9. [Gloria in altiſſimis Deo;] Et ob hominis ſummum bonum: nam [paruulus datus eſt nobis.] Quomodo? ſalua matris virginitate, ac ſine eiuſdem vel minimo doloris ſenſu. Quando? Intempeſtæ noctis ſilentio, media hyeme, &, [cum exijt edictum à Cæſare Auguſto, vt deſcriberetur vniuerſus orbis.] Atque hæc eſt ratio ſatis facilis, & accommodata ad contemplanda myſteria omnia vitæ, paſſionis, reſurrectionis, & Aſcenſionis Domini noſtri Ieſu Chriſti, quod niſi breuitati ſtudendum eſſet, exemplis alijs adhuc oſtendi facile poſſet.

Tertiū præceptum. Tertium præceptum eſt. Actiones contrarias Chriſti, quamuis pugnare inter ſe videantur, eſſe nihilominus virtutis regulas, ſicut & alias: nullam enim actionem excepit ſanctus Baſilius; &
Lib. de vera religione, cap. 16. vniuersè ſanctus Auguſtinus affirmat, [totam Chriſti vitam diſciplinam morum fuiſſe. Ex omnibus igitur exempla virtutum à nobis colligenda ſunt: & quidem, vt ego arbitror, ex ſingulis omnia, ſi ij eſſemus, qui ea ſciremus eruere. Certè ex ſingulis aliqua Et hæc cura minimè negligenda eſt meditanti. [Ad ſanandum Reguli filium Dominus venire noluit, ſcribit S. Anſelmus, ne diuitias honoraſſe videretur: at ne conditio- *In Matth. cap. 8.* nem ſpreuiſſe ſeruilem, ad Centurionis famulum mox ire conſenſit.] Clamat in *Ioan 7.* templo ex charitatis feruore, & ſalutis animarum zelo: & tamen prædictum de eo fuerat, & refertur in Euangelio; [non *Matth. 12.* contendet, neque clamabit:] ad oſtendendam, videlicet, eius inſignem patientiam, & manſuetudinem. Arguit Petrū *Matth. 16.* acriter, cum magiſtrum reuocat à mortis cogitatione: vt reprehenſionem acrē adhibendam ſciant Patres, cum filij grauiter labuntur, & impediunt diuinā gloriam, aut bonum publicum; præſertim ſi eam ij ferre poſſint, vt Petrus. Nec ta- *Ioan. 11.* men quicquam loquitur aduerſus Thomam id ſimiliter optantem, verbiſque ſignificantē non obſcurè, vt doceat Rectores hominum diſſimulare in tempore errata ſibi ſubiectorum, vt alio tempore commodius corrigant. [Quæſitum *Homil. 22.* dignum eſt, ait S. Chryſoſt. qua gratia *in Ioan.* adeò Chriſtus indignatus eſt, aduerſus vendentes, & ementes in templo, & maximè cum aliàs iniurijs, contumelijsq; affectus, Samaritanus, & dæmonium habens appellatus, nihil tale fecerit. Aedificationi Domin⁹ ſemper ſtuduit, æquiſſimè tulit irrogatas ſibi iniurias, &, cùm inferrentur, vel tacuit, vel ſimpliciter negauit. Templi violationem, vt qua diuinæ cęremoniæ polluebantur, tanquam iniuriam Patri factam, ſeuerè vindica- *Marc. 11.* uit; ſimulq; oſtendit, ſe non vt eas ſperneret, quod illi calumniabantur, curaſſe Sabbato infirmos. Aliquando, ait Beda, fugit, ne facerent eum regem; Paſſurus autem, patitur ſe regem vocari: docens ſe non temporalis, ſed æterni regni regem, eoq; per contemptum mortis venire. Origenes quoque in ea verba: Ne *Matth. 17.* ſcandalizemus eos, ſcribit: prohibet Dominus ſcandalum fieri hominibus, ne amplius peccent, ſiue vt ſaluentur; aliquando verò contemnit Phariſæorum ſcandalum: eſt enim cùm contemnendum eſt.] In quam ſententiam ſanctus *Homi. 7. in* Gregorius ſic ait: [Quantum ſine pec- *Ezechiele.*

cato

cato poſſumus, ſcandalum proximorum
vitare debemus; ſi autẽ de veritate ſcan-
dalũ ſumitur, vtilius naſci permittitur,
quàm veritas relinquatur.

Quartum præceptum. Quartum præceptum eſt S. Bonauen
turæ, qui ait: [Actionum Chriſti ſex eſſe
Apol. pauperũ prima. reſpõſ. par. 2. art. 2. genera, nec omnia à nobis imitanda.
Primum actionis genus ſpectat in Chri-
ſto magnitudinem, & excellentiam po-
teſtatis eius; vt ſuper aquas ſiccis pedi-
Primum genus. bus ambulare, Elementa conuertere, pa-
nes multiplicare, ſeipſum transfigurare,
& cætera miracula facere. Secundum a-
2. ctionis genus refertur ad eius ſapientiæ
lucem, vt arcana cœleſtia explicare, ſe-
creta cordium ſcrutari, futura prædice-
3. re. Tertium genus arguit in Chriſto ſe-
ueritatem iudicij, vt vendentes eijcere
de templo, cathedras vendentium colũ-
bas euertere, & dura increpatione ferire
4. Pontifices. Quartum eſt dignitatis offi-
cij Chriſti, vt ſacramentum conficere ſa-
cratiſſimi corporis ſui, manus impone-
5. re, & relaxare peccata. Quintum verò
pertinet ad condeſcenſionẽ miſeriæ no-
ſtræ, vt latere in perſecutione, trepida-
re, & contriſtari in mortem, Patremque
6. rogare, vt tranſiret ab eo calix. Sextum
denique refertur ad inſtitutionem vitæ
perfectæ, vt paupertatem, virginitatem
ſequi; Deo & hominibus ſeipſum ſubij-
cere, noctes in oratione peruigiles duce
re, pro crucifigentibus exorare, & morti
ſe ſumma charitate etiam pro inimicis
offerre. Vera imitatio, qua Chriſto ſimi-
les euadimus, non eſt poſita in repræſen
tando in nobis Chriſtum in actionibus
poteſtatis, & excellẽtiæ ſingularis: nam
hoc eſſet planè diabolicum, niſi contin-
gat id ex ſingulari aliquo Dei dono. Se-
uerum eſſe, & actiones ſeueritatis ac di-
gnitatis obire eſt Prælatorum, & Prin-
cipum Eccleſiæ. Condeſcendere, quoad
actiones externas, infirmorum eſt. Actio
nes igitur, quæ vitam ad virtutem,
& perfectionem informãt, ſo
læ ſunt, quas propoſitas
habere debemus ad
imitandum.
Hæc ex
Sancto Bona-
uentura.

Eiuſdem generis exempla virtutũ, ex actionibus quibuſdam perſonarum nonnullarum Euangelicarum, erga Chriſtum Dominum.

CAPVT XIII.

EX actionibus etiam eorũ,
qui Chriſtum viderũt, &
cũ eo egerunt, debent pe-
ti exempla virtutum inter
orandum. In primis verò
ex amore, quem erga eum habuerũt ho-
mines, diſcimus, quàm tũc amabilis fue
rit Dominus; & multò magis nunc à no
bis amandus ſit.

De Apoſtolis ſcriptũ eſt, eos aliquan-
do tentatos à Domino, [num & ipſi vel-
lent abire,] hoc eſt eius, diſciplinam de-
ſerere: nomineque omnium reſpondiſſe
Simonem Petrum: [Domine, ad quem *Ioan. 6.*
ibimus? verba vitæ æternæ habes. Quan
ti amoris verbum? ait S. Chryſoſtomus,
quo & patribus, & matribus, & omni- *Homil. 46.*
bus rebus Chriſtus pretioſior oſtendi- *in eũd. loc.*
tur: quodque, qui ab eo diſcedunt, non *Ioan.*
habent amplius, quò confugiant.] Sed
ne propterea, [ad quem ibimus,] dixiſſe
viderentur, quod non haberent, qui ſe
acciperent: ſubdit, [Verba vitæ æternæ
habes:] quæ illi carnaliter, & ſecundum
humanam rationem, & ij ſecundũ ſpiri-
tum, & fidem intellexerunt. Nec immе-
ritò reſpõdet, & quaſi fideiubet pro om-
nibus diſcipulis vnus Petrus, cũ de Chri
ſti amore agitur: nam Chriſtum amabat
Petrus vehementiſſimè: [In omnibus lo-
cis, vt ſcribit ſanctus Hieronymus, ar- *In cap. Math. 24.*
dentiſſimæ fidei inuenitur Petrus. Inter-
rogatis diſcipulis quem hominem dice
rent Ieſum, Dei filium confitetur. Vo-
lentem ad paſſionem pergere, prohibet;
& licet erret in ſenſu, in affectu tamen
non errat, nolens eum mori, quem filiũ
Dei fuerat paulò antè confeſſus. In mõ-
tem cum Saluatore inter primos primus
aſcendit; & in paſſione ſolus ſequitur.
Peccatum negationis, quod ex repenti-
no deſcenderat timore, amoris ſtatim
abluit lachrymis. Poſt paſſionem verò,
cum eſſet in lacu Geneſareth, & piſca-
retur,

Digitized by Google

retur, & … Dominus in littore ſtaret, ille non patitur moras, ſed accinctus ependyte ſuo ſtatim præcipitatur in fluctus. Eodem igitur fidei ardore, quo ſemper, tunc quoque, cæteris tacentibus, credit ſe poſſe per voluntatem magiſtri, quod ille poterat per naturam: Iube me venire ad te ſuper aquas.] Idem poſtea, *Matth. 26.* explicans illa verba Petri: [Et ſi omnes ſcandalizati fuerint in te, ego nunquam ſcandalizabor. Non eſt temeritas,] inquit S. Hieronymus, *Homil. 69. in Ioan.* [neque mendaciũ, ſed fides eſt Apoſtoli Petri, & ardens affectus erga Dominum Saluatorem.] de quo ſupra diximus. S. Chryſoſtomus quoque commemorans Petri factum in recuſando primùm, deinde in admittendo, vt ei à Domino pedes ablueréntur: [In recuſando, inquit, vehemens Petrus, & in permittendo vehementior: vtrunque ex amore.]

Quanto verò amore Chriſti Domini arſerit Maria Magdalena, notius eſt, quàm vt opus ſit, id longa oratione proſequi. *Luc. 7.* Incepit enim ab amore: [Remittũtur ei peccata multa, quoniã dilexit multum:] quos deinde progreſſus in eodem amore fecerit, teſtes ſunt hiſtoriæ Euangelicæ omnes; illa autem inprimis, qua *Ioan. 20.* deſcribitur, [Stans ad monumentum foris plorans: vbi deſcribitur non ſolùm, vt aiunt Patres, ſauciata, ſed ebria Chriſti Domini amore ſanctiſſimo, atque caſtiſſimo.]

Verùm nõ modò adamarũt homines Chriſtũ, ſed eũ ſingulari etiã obſeruantia reuerebantur, & colebant. De turbis ſcriptum eſt apud S. Marcum: *Marci 9.* [Confeſtim omnis populus vidẽs Ieſum ſtupefactus eſt, & expauerunt, & accurrentes ſalutabant eum, ſiue quod reliquiæ ſplendoris in trãsfiguratione ſuſcepti adhuc in frõte eius apparerent,] vt innuũt Theophylactus, & Euthymius, ſiue quod venerationem haberet Chriſti aſpectus, quã decebat habere Dei filium carne indutum.

Sed quãtæ auctoritatis apud omnes eſſet Chriſtus, teſtantur, quæ fecit, & dixit in templo, quæ publicè, & priuatim cum ipſiſmet Synagogæ principibus: qui, vt ait S. Ioannes, [crediderũt in eum multi; quanquã eũ cõfiteri,] vtpote gloriæ hominũ amatores magis, quàm Dei, non auſi ſint. Id certè in eius diſcipulis clariſſimũ eſt: & vt alia omittã quàm plurima cùm dixiſſet Dominus Apoſtolis: [Amẽ, *Ioan. 13.* amen dico vobis, quia vnus ex vobis tradet me; aſpiciebãt,] inquit idẽ S. Ioãnes, [diſcipuli ad inuicẽ, hæſitantes, de quo diceret.] Vbi ſcribit S. Chryſoſtomus: *Hom. 71. in Ioan.* [Nullius ſibi criminis conſcij Apoſtoli quàm cõſcientiæ ſuæ, Chriſti ſentẽtiam veriorẽ duxerũt: ideò aſpiciebãt inuicẽ diſcipuli.] Idem etiã cùm apparuiſſet Do- *Ioan. 21.* minus in littore poſt reſurrectionẽ, & ac- *Hom. 86. in Ioan.* curriſſent ad eũ diſcipuli, [nec auderent eũ interrogare,] animaduertit, eos ſolitã habuiſſe fiduciã: nec tamen ad eũ loqui auſos; ſed, inquit, [ſilentio, metuq; , & reuerentia in eũ intenti diſcubuerunt.] Par amori, & reuerentiæ obſequium fuit *Ioan. 4.* Apoſtolorum in Chriſtum: quod ſæpe oſtendunt; ſed tunc maximè, cùm tam diligenter curant ei cibum, & tam amãter [rogant, vt manducet.] Et cum ingrediẽti cum humili illo triumpho Hieroſolymam, propria ſternunt veſtimenta.

Magna etiam vtilitas capi poteſt ex conſideratione actionum ciuium, & cõſanguineorum Chriſti erga ipſum: illa videlicet, vt ex ijs intelligamus, veriſſimè à Chriſto dictũ: [Inimici hominis, do- *Matth. 10.* meſtici eius.] Nã primò quidẽ illi admirati ſunt eius res geſtas, & dicta, vt docet S. Matthæus, poſtea admirationem ver- *Matth. 13.* terunt in probra, & contumelias, aliaq; facinora, quæ ne inimici quidẽ eius excogitarunt. Vocant fabrum:] Nonne hic *Marci 6.* eſt faber, filius Mariæ? [Scandalũ capiunt ex eius vitæ ratione:] Scandalizabantur in eo, [eſt apud S. Matthæum. Sed grauio- *Matth. 13.* ra multò ſcribunt S. Marcus, & S. Lucas; *Marci 3.* Ille quidem:] Et cùm audiſſent ſui, exie- *Luc. 4.* runt tenere eũ: dicebant enim, quia in furorẽ verſus eſt. [Hic autem: Duxerunt eum ſuper ſupercilium mõtis, ſuper quẽ ciuitas eorum erat ædificata, vt præcipitarent eum.] Denique, vt qui non niſi terrena ſaperent, illi non niſi terrenorũ conſiliorum auctores erant. Id quod ſolet caro, & ſanguis cum viris religioſis: [Si hæc facis, aiunt, manifeſta teipſum *Ioan. 7.* mundo:] hoc eſt, vt explicat ſanctus Au- *Tract. 28.* guſtinus, [appare hominibus, vt laudari *in Ioan.* poſſis ab hominibus:] qui etiam aſſerit, [idcirco conſanguineos eius in eum non crediſſe, quia humanam requirebant gloriam.]

Quo loco prætermitti nõ debet vſus, & conſuetudinis, quæ inter Chriſtum, & eius ſanctiſſimam Matrem interceſſit cõ memoratio. Nam, vt certum eſt, Chriſtum, cùm eſſet infans, et puer, adoleſcẽs etiam, & iuuenis, matris imperio omnino ſubiectum fuiſſe, immò & ipſi Ioſepho, quamdiu vixit, quia ſcriptum eſt:
Luc. 2. Et erat ſubditus illis: & tantum filiũ, vt erat Chriſtus, talem matrem, & matrem viciſſim filium ardentiſſimè ſemper, con ſtantiſſimeq; dilexiſſe. Aliquã tamẽ mouet admirationem aliquibus, quod Matrem nonnunquam minus hilarè accepiſſe videatur, & fortaſſe etiam durius. Hanc tollit admirationem S. Bernardus
Serm. 2. de mutat. aquæ in vinum. explicans illa verba: [Quid mihi & tibi eſt mulier? Quid tibi & illi, Domine? Nonne quod filio, & matri? quid ad illã pertinet, quæris, cùm ſis benedictus fructus ventris eius immaculati? nonne ipſa eſt, quæ ſaluo pudore cõcepit, & ſine cor ruptione te peperit? nonne ipſa eſt, in cuius vtero nouem menſibus moratus es, cuius virgineis vberibus lactatus es: cum qua iam duodecim annorũ factus de Hieruſalem deſcendiſti, & eras ſubditus illi? nunc ergo Domine, quid moleſtus es illi, dicens: quid mihi, & tibi? mul tum per omnem modum. Sed manifeſtè iam video, quod non velut indignans, aut confundere volens Virginis Matris teneram verecundiam, dixeris: quid mihi, & tibi? cum venientibus ad te (iuxta Matris præceptum) miniſtris, nihil cunctatus facias, quod illa ſuggeſſit. Vt quid ergo, fratres, vt quid ſic reſpõdeat prius? vtique propter nos; vt conuerſos ad Dominum iam non ſolicitet carnalium cura parentum, & neceſſitudines illæ nõ impediant ſpirituale exercitium. Quamdiu enim de mundo ſumus, debitores nos cõ ſtat eſſe parentibus: at poſtquam reliquimus noſmetipſos, multò magis ab eorũ liberi ſumus ſollicitudine.] Et paulò pòſt: [Optimè ergo nos docuit Dominus, ne ſoliciti ſimus ſuper propinquis carnis noſtræ, pluſquam religio poſtulet; quando ipſe Matri, & tali Matri reſpondit: Quid mihi, & tibi eſt mulier? ſed & in alio loco, cùm ſuggereret ei quidam,
Marc. 3. quoniam foris ſtaret cum fratribus Domini, quærens ei loqui, reſpondit: quæ eſt mater mea, & qui ſunt fratres mei? Vbi modò ſunt, qui tam carnaliter, & inaniter ſuper carnalibus propinquis ſuis ſolent eſſe ſoliciti, ac ſi adhuc viuerent ei ipſi cum eis?] Porrò hic conſideranda ſimul eſt ſolicitudo, qua Chriſtus moriturus afficiebatur ex ſolitudine Matris: id circo eam diſcipulo commit-
Ioan. 19. tit: quo loco ſic S. Chryſoſtomus: [Cur
Hom. 84. in Ioan. non alius cuiuſpiam mulieris meminit, cùm adeſſent? admonens quiddam amplius matribus tribuendum. Vt enim cum ſpiritualia impediunt parentes, ne cognoſcendi quidem ſunt; ita cùm nihil impediunt, meritò omnia his ſunt tribuẽda, & omnibus præferendi: quia genuerunt, quòd educarunt, quòd innumeras pro ipſis moleſtias ſubierunt.]

De reliquis actionibus diuerſarum perſonarum, quæ in Euangelio continentur.

CAPVT XIV.

ALIÆ adhuc ſuperſunt actiones in Euangelio, hoc loco breuiter commemorandæ, eodem ferè ordine, in eundem finem, quo ſuperiores. Videntur illæ ſic numerari poſſe: Diuinæ, Hierarchicæ Angelicæ, Hierarchicæ Eccleſiaſticæ, Politicæ, Ciuiles, OEconomicæ, Perſonales.

Diuinæ, Dei actiones propriæ ſunt: et ſunt aliæ internę, externę aliç: ad intra, et ad extra dicuntur à Theologis. Internæ ſunt generatio, qua Filius à Patre generatur; & ſpiratio, qua Spiritus ſanctus procedit à Patre & Filio. Ambæ in Euangelio continentur ſimul cum myſterio ſanctiſſimæ Trinitatis perſonarũ Patris, & Filij, & Spiritus ſancti in vnius diuinę naturæ vnitate: quod propterea à S. Hi-
Lib. 2. de Trin. lario [ſacramentum Euangelicum] appellatur: ſæpeque myſterij huius, aut to-
Ioan. 1. tius, aut partis in eo fit mentio. Vt, [In principio erat verbum, & verbum erat
Luc. 9. apud Deum, & Deus erat verbum. Vni-
Matth. 16. genitus, qui eſt in ſinu Patris. Tu es Fi-
Io. 10. et 15 lius meus dilectus. Vt Filius tuus clarifi-
Matth. 28. cet te. Tu es Chriſtus, Filius Dei viui. Spiritus, qui à Patre procedit: quem ego mittam vobis à Patre. Ego & Pater

vnum ſumus, Ad eum veniemus. Denique, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij,& Spiritus ſancti.]

Cùm hæc in meditationem incidunt, exercere debemus fidei actum,quo credamus tantum ſacramentum fide prompta & explicata, qualem Dominus exigebat,cùm diceret: [Non credis, quia ego in Patre,& Pater in me eſt?] Deinde intelligendum eſt hanc fidem eſſe fundamentum æternæ vitæ. Propterea enim ait Dominus: [Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te ſolum verum Deum, & quẽ miſiſti Ieſum Chriſtum. In qua idcirco, quantò magis proficimus, vt ait S. Auguſtinus, tantò magis viuere tendimus.]

Ioan.14. *Ioan. 17.*

Ad hæc conſiderandum diligenter, tãtum bonum in nos deriuatum eſſe per Chriſtum: [Ipſe enim erat lux vera.] Et ipſe de ſe ait. [Ego ſum lux mundi.] Perſpicuè autem ad hoc propoſitum ſcriptũ eſt. [Vnigenitus qui eſt in ſinu Patris, ipſe enarrauit.] Et clarius adhuc: [Manifeſtaui nomen tuum hominibus: non,] inquit Sãctus Hilarius, [quod Deus eſt, ſed quod Deus Pater eſt.] Et vt ſciamus, quãtum etiam hoc nomine Chriſto debeamus, huc retulit Dominus omnia miracula, quæ tam multa, & inaudita patrauit: [Factorum ſuorum,] ait S. Hilarius, [nobis exemplum poſuit, vt per inenarrabilem geſtorum ſuorum efficientiam, de virtute natiuitatis inenarrabilis doceremur: cùm aqua fit vinũ: cùm quinque panibus ſaturatis quinque millibus virorum, excepto ſexu, & ætate reliqua, replent fragmentis cophinos duodecim: cùm res cernitur, & neſcitur; fit, & non intelligitur; ratio non apprehenditur, effectus ingeritur.] Sed in hac re quàm debita Chriſto gratia referenda, vt etiã in omnibus alijs, docet Beda in ea verba: [Vnigenitus ipſe enarrauit. Homo factus, inquit, enarrauit quid de veritate Trinitatis ſentiendum, qualiter ad eius contemplationem properãdum, quibus actibus perueniendum ſit.] Enarrabit etiam, cùm electos ad claritatem ſuæ viſionis inducet: Eſt enim, vt tradit S. Hilarius, [hoc ſacramentum cœleſte, quia in cœlis aperiendum nobis eſt, & demonſtrandum facie ad faciem, nõ tantum in ænigmate, & per fidem, vt in hac mortali vita.]

Tract. 105 in Ioan. *Ioan.1.* *Ioan.8.* *Ioan. 17.* *Libro 3. de Trin.* *Hilar. ibid.* *Ioan. 1.* *Libro 5. de Trin.*

Occaſio porrò obeundi prædicta mẽtis munera, non rarò ſeſe offert Euangelia meditanti, quando nimirum mentio fit Patris, nec additur noſter, aut veſter, aut quid ſimile, vel adiungitur meus: [Pater diligit filium. Quicunque fecerit voluntatem Patris mei.] Quam ob cauſam myſterium Trinitatis à S. Hilario [ſacramentum Paternum] dicitur: cùm filius nominatur eodem modo vel, natus, vel, vnigenitus, & ob id ab eodem dicitur, [ſacramentum Natiuitatis,] idẽ myſterium; ſicut &, [ſacramentum exitionis,] quia ſcriptum eſt: [Exiui à Patre, & veni in mundum:] huc referendum eſt, quod dicitur de filio, quando deſcribitur [in ſinu Patris, videre Patrẽ, viuere propter Patrem, mitti à Patre, cognitum eſſe à Patre, & viciſſim ſe Patrẽ cognoſcere, ſe vnum eſſe cum Patre, Patrem in ipſo eſſe, & ipſum in Patre, Patrem, ante quàm mundus fieret, claritatem dediſſe filio,] & ſimilia complura: Cùm Verbum appellatur, aut [Dei ſapientia.] Similiter, cùm exprimitur Spiritus ſancti nomen, de eo quippe ſic ſcribit ſanctus Auguſtinus: [Spiritus ſanctus ineffabilis eſt quædam Patris, Filijque communio: & ideò fortaſſe ſic appellatur, quia Patri & Filio poteſt eadẽ appellatio conuenire: nam hoc ipſe propriè dicitur, quod illi communiter. Et hæc Trinitas vnus Deus, ſolus bonus, magnus, æternus, omnipotens, ipſe ſibi vnitas, deitas, magnitudo, bonitas, omnipotentia.]

Ioan. 3. *Libro 9. de Trin.* *Lib. 8. & 9. de Trinit.* *Ioan. 16.* *Ioan. 1.* *Ioan. 6.* *Ioan. 10.* *Ioan. 17.* *Ioan 1.* *Luc. 7. et 11.* *Libro 5. de Trin. c. 11.*

Iuuabit autem maximè ad prædicta, & ſimilia vtiliter meditanda obſeruare rationem, quam Chriſtus Dominus ſecutus eſt in myſterio ſanctiſſimæ Trinitatis commemorando: ab illo enim initium orationis facit: [Pater mi, ſi non poteſt hic calix tranſire, niſi bibam illum. Pater ſaluifica me ex hac hora. Cõfiteor tibi Pater.] Idque ſumma cum reuerentia, & pietate: [Pater ſancte, Pater iuſte, Pater Domine cœli, & terræ] Summa item cum fiducia, & amore: Pater mi. Pater ego ſciebam, quia ſemper me audis.] Pietati & amori adiungit humilitatem, cuius impulſu orat aliquando, non ſolum genibus flexis, ſed etiam proſtratus humi; nec ſolum preces offerens, ſed etiam ſupplicationes;

Matth. 26. *Ioan. 11.* *Matth. 11.* *Ioan. 12.* *Matth. 26.* *Marc. 14.*

Hebr. 5. hoc eſt, humillimas orationes, vt notat *Luc. 22.* Apoſtolus. In ipſo orationis curſu, exituque vniuerſam voluntatem ſuam paternæ committit, in ea prorſus conquieſcens: [Veruntamen non mea voluntas, ſed tua fiat.] Vt autem ſe quàm gratiſſimum erga Patrem oſtendat, omnia illi *Ioan. 14.* accepta fert: Opera; [Pater, ait, ī me manens, ipſe facit opera.] Doctrinam; [Do- *Ioan. 6.* ctrina mea non eſt mea. Vitam; Et ego viuo propter Patrem.] Iudicij auctorita- *Ioan. 5.* tem, & poteſtatem; [Dedit ei iudicium facere.] Et quod magis mirādum eſt, ob eandem cauſam in Patrem refert diuini *Ioan. 10.* tatem ſuam; [Pater, quod dedit mihi, maius omnibus eſt.] Proceſſionem quoque, & miſſionem Spiritus ſancti; de quo *Io. 14. & 15* propterea ait, [qui à Patre procedit, *Homil. 79. in Ioan.* quem mittet Pater in nomine meo.] Denique S. Chryſoſtomus, cùm exponeret *Ioan. 17.* illa verba: [Dediſti ei poteſtatem omnis carnis, vt omne quod dediſti ei, det ei vitam æternam: Si hoc loco, ait, ad humani ſermonis morem paulùm deſcendit, nō admireris: facit enim, & dictarum cauſarum gratia, & vt ſemper de ſe magnificè dicere caueat.] Et paulò antè; [Dixi, & ſemper dico, exceſſus humilitatis ſeruis multum perſuaſit.] Quibus verbis hæc ſubeſt ſententia. Chriſtum Dominū non ſolum humiliter de ſe locutum, vt patrē exaltaret, ſed longè etiam cōmunes humilitatis limites egreſſum: ob quam ani- *Luc. vlt.* mi moderationē Spiritui ſancto tribuit quoque [ſanctificationem, & confirmationem] diſcipulorum, & ideò eum appellat [virtutem ex alto,] poteſtatem dimittēdi peccata, quam dedit Apoſtolis *Io. 14. et 20* [Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis.] Eruditionem Apoſtolorum; [Ille vos docebit omnia.]

Viciſſim, Pater Chriſtū maximè honorat, habetq; eum vt filium, vt delicias; ac velle ſe, vt à nobis audiatur, tanquā vnicus orbis terrarum magiſter, ſignificat *Matth. 17.* ſæpe, ſed tunc inprimis, cùm ait; [Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi bene cōplacui, ipſum audite.] Et quanquā amoris diuini, hoc eſt, immenſi & infiniti vi, noſtriq; cauſa mandatū filio dat Pater, vt crucis mortē obeat, cū tamen, turbata anima, rogat eū Chriſtus, vt ſe clari- *Ioan. 12.* ficet, [venit vox de cœlo: Et clarificaui, & iterum clarificabo.] Per gloriam videlicet reſurrectionis; propter quam ſanctus Ioannes ait: [Vidimus gloriam eius, *Ioan. 1.* gloriam quaſi vnigeniti à Patre. Demq; *Ioan. 5.* Neq; enim, ait, Pater iudicat quenquā, ſed omne iudicium dedit filio, vt omnes honorificent filium, ſicut honorificant Patrem.]

Sequuntur externæ Dei actiones: hæ autem ſic ad propoſitam meditandi inſtitutionem numerari poſſunt, Creatio, Conſeruatio, Prouidentia, ſiue gubernatio, Reuelatio, Sanctificatio, Tractio, Reſuſcitatio mortuorum, Renouatio mundi, Iudicium vltimum, Glorificatio. De quibus breuiter aliqua ſunt ſigillatim attingenda.

De actionibus Dei externis, quæ in Euangelijs continentur.

CAPVT XV.

CREATIO: Creationis rerum omnium meminit S. *Ioan. 1.* Ioannes, & primò quidem omnia à Deo per verbum facta pronunciat: [Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil:] Deinde vt exponit Sanctus *Tract. 1. in Ioan.* Auguſtinus, [indicat rationem, qua Deus fabricatus eſt mundum. Quod factum eſt, in ipſo vita erat. Nempe quia Dei ſapientia, per quam facta ſunt omnia, ſecundum artem continet omnia: quidquid factum eſt, vita in illo eſt. Et alibi: Omnia, inquit, priuſquam *Lib. 5. ſuper Gen. c. 15.* fierent, erant in notitia facientis, & vtique ibi meliora, vbi veriora, vbi æterna & incommutabilia.] Addit autem tertio loco Euangeliſta; [Et vita erat lux hominum:] non omnium rerum, ſed hominum. [In mundo erat, & mundus per ipſum factus eſt; & mundus eum non cognouit:] quod ſanè maximum fuit ingratitudinis ſcelus. In hac meditatione intelligendum eſt, inprimis vnumquemque hominem, creaturam eſſe à Deo factam ad imaginem ſuī conditoris, in templum ſanctum ipſius: Ideoque debere nos adornare templum ſuum

Digitized by Google

ſuum Deo, in quod ingrediens libenter inhabitet, ne in illorum numero ſimus, quos reprehendit Euangeliſta, cùm addit: [In propria venit, & ſui eum non receperunt.]

Ioan.5. *Lib. 4. de Gen. ad literam, c. 12.* Conſeruatio: Pater meus, inquit Dominus, [vſque modo operatur, & ego operor. Continuationem quandam,] ait Sanctus Auguſtinus, [operis eius, qua vniuerſam creaturam continet, atq; adminiſtrat, oſtendit. Creatoris namque potentia & omnipotentis, atque omnitenentis virtus, cauſa ſubſiſtendi eſt omni creaturæ: quæ virtus ab eis, quæ creata ſunt regendis, ſi aliquando ceſſaret, ſimul & illorum ceſſaret ſpecies, omniſque natura concideret.] Quanta igitur humilitate viuendum eſt ſub potenti hac, nobiſque adeò neceſſaria ac per benigna manu Dei?

Matth.6. *Luca 12.* Prouidentia: hanc explicat, & pro dignitate exaggerat Dominus apud S. Matthæum, & S. Lucam, cùm prohibet ſolicitudinem ſuperuacaneam cibi, potus, indumentorum, & ſimilium: quæ ſi attentè legantur, maximam vim habent ad excitandam & nutriendam in animo fiduciam ingentem in diuina prouidentia, cui minima quęque in rebus alijs omnibus, vt in plantulis, floribus, volucribus ita curæ ſunt, vt nihil omnino illis accidat abſque peculiari Dei nutu. [Quantò vos magis pluris eſtis illis?] dicit Dominus de hominibus, & ijs præſertim, qui diſcipuli eius ſunt, aut diſcipulorum imitatores? Hos enim inprimis ſpectat oratio illa vniuerſa, vt quos Dominus ab omnium mundanarum rerum amore longè diſiunctos eſſe volebat.

Ioan. 15. *Ioan.1.* *Epheſ. 5.* Reuelatio: [Omnia quæ audiui à Patre meo, nota feci vobis. Hæc eſt lux illa, quæ venit in mundum,] cuius filij nominantur Chriſtiani ab Apoſtolo: antequam in tetris ignorantiæ tenebris latebant homines. Huic tantum debemus, quantum fidei, qua tam multa, eaque recondita præclaraq; myſteria nobis ſunt diuinitùs reuelata, & qua iactum eſt fundamentum, & primus quaſi factus, gradus hominibus ad cœleſtem beatitudinem. *Matth.16.* Quam ob cauſam Dominus Petrum appellauit beatum. [Beatus es Simon Bariona, quia caro, & ſanguis non reuelauit tibi, ſed Pater meus, qui in cœlis eſt:] quo nomine non ſolum Patri debitores ſumus eximiæ gratitudinis, & amoris, ſed etiam filio; nam ipſe *Ioan 1.* enarrauit, & Spiritui ſancto, qui Apo- *Ioan. 16.* ſtolis ſuggeſſit omnia, eoſque [docuit *Ioan.6.* omnem veritatem.] Denique, [hoc eſt opus Dei, vt credatis in eum, quem miſit ille.]

Miſſio: [Fuit homo miſſus à Deo, *Ioan. 1.* cui nomen erat Ioannes: hic venit in te- *Luca 1.* ſtimonium, vt teſtimonium perhiberet *Ioan. 10.* de lumine. Miſſus eſt Angelus Gabriel à Deo ad Virginem. Quem Pater ſanctificauit, & miſit in mundum.] Ecce ti- *Ioan. 3.* bi tres miſſiones, quarum ſecunda præ- *Marc.13.* ſtat primæ, ſed omnibus tertia; qua declarauit erga nos Deus immēſi amoris vim. [Sic enim Deus dilexit mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret.]

Electio: [Propter electos, quos elegit, breuiauit dies. Tui erant, & mihi *Ioan. 17.* eos dediſti. Dilexiſti eos, ſicut & me dilexiſti. Ego ſcio, quos elegerim.]

Vocatio: [Non vos me elegiſtis, *Ioan. 15.* ſed ego elegi vos. Ego elegi vos de mundo.] Quo loco & ſimilibus, in mētem reuocandæ ſunt parabolæ illæ grauiſſimæ, quibus Dominus ad perſuadendum vigilantiam, timorem, humilitatem, conſtantiam, & virtutis omnis exerci- *Matth.20.* tationem perpetuam, clauſulam illam *& 22.* adijcit: [Multi ſunt vocati, pauci verò electi.]

Sanctificatio: hæc multa inſignia, maximaque Dei beneficia complectitur: Remiſſionem peccatorum; [Venit enim fi- *Matth.18.* lius hominis quærere, & ſaluum facere quod perierat;] quare & ab Apoſtolo deſcribitur; [Purgationem peccatorum *Hebr. 1.* faciēs: [Gratiæ diuinæ donum;] De ple- *Ioan. 1.* nitudine eius nos omnes accepimus gratiam pro gratia:] Virtutes omnes, & dona ſpiritus; [Qui credit in me, flumina *Ioan. 7.* de ventre eius fluent aquæ viuæ; hoc autem dixit de ſpiritu, quem accepturi erāt credentes in eum:] præſertim verò Ignē diuini amoris, de quo Dominus ait; [Ignem veni mittere in terram.] *Luca 12.*

Adoptio: [Dedit eis poteſtatem fi- *Ioan. 1.* lios Dei fieri, his, qui credunt in nomine eius qui non ex ſanguinibus, nec ex voluntate carnis, neq; ex volūtate viri, ſed ex Deo nati ſunt:] ad quod inſtituit Dñs

ſacramentum Baptiſmi, quod eſt regenerationis ſacramentum, vt ipſemet explicauit Nicodemo. Hac Dei charitate, liberalitate, beneficentia, hac hominis dignitate, quid excellentius excogitari poterat?

Ioan. 6. Tract. 26. in Ioan. Tractio: [Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater, qui miſit me, traxerit eum;] quæ verba ſic exponit Sanctus Auguſtinus: [Si quæ inter delicias, & voluptates terrenas reuelantur amantibus, trahunt; quoniam verum eſt, trahit ſua quemque voluptas: non trahit reuelatus Chriſtus à Patre? quid enim fortius deſiderat anima, quàm veritatem? quo auidas fauces habere debet; vnde optare, vt ſanum ſit intus palatum vera iudicandi, niſi vt manducet, & bibat ſapientiam, iuſtitiam, veritatem, æternitatem?] Et paulò pòſt: [Videte, quomodo trahit Pater, docendo delectat, non neceſſitatem imponendo.] Quàm multa ab hominibus fiunt, Deo trahente & (vt ait Salomon)[Cor, quocunque vult, vertente,] quæ abſque felici hac neceſſitate nunquam fierent: *Prouer. 21.* Quales ſunt grauium tentationum inſignes victoriæ, frugi, caſtæque vitæ inſtitutio, religioſæ ac ſeuerioris electio diſciplinæ, perſeuerantia vſque in finem, fidei confeſſio cum mortis periculo.

Ioan 5. Reuocatio hominum mortuorum à morte; [Venit hora, in qua omnes, qui in monumentis ſunt, audient vocem filij Dei, & procedent, qui bona fecerunt, in reſurrectionem vitæ; qui verò mala egerunt, in reſurrectionem iudicij. Et: [Sicut Pater ſuſcitat mortuos, & viuificat, ſic filius, quos vult, viuificat.] *Ioan 5.*

Matth. 24. Renouatio mundi; [Et prædicabitur hoc Euangelium regni in vniuerſo orbe in teſtimonium omnibus gentibus, & tunc veniet conſummatio.] Et: [Cœlum & terra tranſibunt, verba autem mea non præteribunt.

De reliquis actionibus, quæ ſimiliter in Euangelio deſcribuntur.

CAPVT XVI.

ACTIONES Angelorũ hierarchicæ: purgat Zachariam S. Gabriel, cùm incredulitatis eius pœnã exigit dicens: [Eris tacẽs, & non poteris loqui vſque in diem, quo hæc fiant; eò quòd non credidiſti verbis meis, quę implebuntur in tempore ſuo:] quo loca Gloſſa S. Chryſoſtomi ſic habet, quaſi dicat: [Cùm oſtendero, quo dico, & noueris te iure punitum, tum de pœna eripiam] *Luca 1.*

Illuminat Angelus Ioſephum & Magos in ſomnis, cum eos edocet Dei voluntatem, & cùm beatiſſimam Virginem Mariam, filij Dei Incarnationem; vt S. Thomas opinatur: quanquam alij exiſtimant, Angelum Dei conſilium propoſuiſſe virgini, & Deum mentem virginis lumine diuino per ſeipſum illuſtraſſe. *3 par. q. 30 artic. 2.*

Perfeciſſe porrò videtur Angelus, id eſt, perficiendi munere functus, cũ perterritis cuſtodibus ſepulchri Domini, conſolans ſanctas fœminas dixit: [Nolite timere vos:] Sequitur enim; [Et exierunt citò de monumento cum timore, et gaudio magno:] vt nimirum intelligamus, initio quidem timuiſſe illas, pòſt verò, [Charitate foras mittente timorem,] gaudio maximo fuiſſe perfuſas. Quod etiam fecit Dominus, cum iiſdem occurrentibus in via dicit, nolite timere: quo loco S. Hieronymus: In veteri & nouo teſtamento cùm auguſtior apparuerit viſio, primùm timor pellitur, vt mente placida poſſint, quæ dicuntur audiri.] Denique S. Cyrillus verba illa Domini apud S. Ioannem: [Videbitis cœlum apertum, & Angelos Dei aſcendentes, & deſcendentes ſupra filium hominis,] ſic exponit, vt exiſtimet, [non tam ad Chriſti perſonam, quàm ad vniuerſam eius diſpenſationem pertinere.] Siquidem in Eccleſia adminiſtranda vtitur Deus Angelorum opera, adhibet eos cuſtodes hominibus, ipſi Deo preces hominum offerunt, eoſdem ſuperiore lumine complent, *Matth. 28. 1. Ioan. 4. Matth. 28. Li. 2. in Ioã cap. 21. Ioan 1.*

plent, & alia multa exercent, Dei iuſſu, officia pietatis, & charitatis, quibus ſe
Hebr. 1. oſtendunt eſſe [adminiſtratores ſpiritus, in miniſterium miſſos propter eos, qui hæreditatem capiunt ſalutis.]

Actiones Hierarchicæ Eccleſiaſticæ ſunt, prædicatio, ſacramentorum adminiſtratio, & alia huiuſmodi, quæ ad ordinum ſacrorum & poteſtatis Eccleſiaſticæ vniuerſæ functiones ſpectant, de quibus ſuperioribus capitibus nonnulla dicta ſunt.

Luca 2. Actiones Politicæ. [Exijt edictum à
Li. 2. in Lucam. Cæſare Auguſto, vt deſcriberetur vniuerſus orbis. Aduertamus,] inquit S. Ambroſius, [hoc diuinum eſſe myſterium: quia dum profeſſio ſæcularis oſtēditur, ſpiritualis impletur. Ortui ergo Chriſti Domini, Auguſti Imperatoris
Matth. 2. inſeruit edictum.] Actio huius generis alia eſt, cùm Herodes [congregans omnes Principes ſacerdotum, & Scribas populi, ſciſcitabatur ab eis, vbi Chriſtus naſceretur: at illi dixerunt ei, In Bethleem Iudæ:] quo loco apparet Auguſtum Chriſti Domini incunabula præparaſſe, Herodem, & Synagogam vniuerſam Magos ad ea deſtinando, exornaſſe.

Ioan. 1. Politica etiam actio eſt, quando [miſerunt Iudæi ab Hieroſolymis ſacerdotes, & Leuitas ad Ioannem, vt interrogarent eum: Tu quis es? malebant enim,] ait S. Chryſoſtomus, [Ioannem habere magiſtrum, quàm Chriſtum, cùm ille de genere ſacerdotali, & ſanctitate illuſtris haberetur: hic autem genere humilis, victu, & veſtimentis communibus vteretur.] Quare ſtatim intelligitur verum
Ioan. 1. eſſe illud: [In propria venit, & ſui eum
Ioan. 4. non receperunt. Cùm veniſſent ad illum Samaritani, rogauerunt eum, vt ibi maneret, & manſit ibi duos dies; & multò plures crediderunt in eum propter ſermonem eius.] Ex ante dictis actionibus animaduertimus gentiles, & Samaritanos fauiſſe magis Chriſto, quàm Iudęos: hoſque iam inde ab initio odio capitali Chriſtum perſecutos eſſe.

Sed inſignis eſt politica illa actio, qua cogitur conſilium principum Synagogę
Ioan. 11. in domo Caiphæ, diciturq; ibi: [Quid facimus, quia homo hic multa ſigna facit? & ab illo die cogitauerunt, vt interficerent eum.] Ab actione igitur politica deprauata, ortum habuit Chriſti mors. Eſt autem obſeruandum, hanc fuiſſe deprauatam; quia poſthabita omni religione, & pietate, Principes propriam ſecuti ſunt vtilitatem; Venient (inquiunt) [Romani, & tollent locum noſtrum, & gentem.] Hanc nunc appellant Status Rationem: nec tamen talis eſt omnis Status Ratio.

Actiones œconomicæ. Deſponſatio *Matth. 1.*
virginis, actio œconomica fuit: hæc ad *Luca 1.*
bonam virginis, & filij eius famam conſeruandam diuinitùs inſtituta eſt: & ideò virgini nulla cura fuit filij ſui conceptionem indicare ſponſo: vt intelligamus, in ijs, quæ vocationis noſtræ ſunt, ſolutos, & quieto animo debere in Dei patris amantiſſimi prouidentia penitus cōquieſcere: nec, ſi id fecerimus, falli nos vnquam.

Multæ aliæ œconomicæ actiones in Euangelijs tanguntur, ex quibus imitationis poſſunt exempla peti plurima. Pleræque certè Domini parabolæ œconomicæ ſunt. In parabola ſeminantis:
[Terræ bonæ nomine fidelem, & deuotā *Matth. 13.*
conſcientiam intelligi voluit, quæ fundamentum eſt virtutis œconomicæ: per fructum autem centeſimum, æternitatis intentionem, ad quam actiones omnes referri vult Deus, ſignificat:] ſic habet Gloſſa. In parabola zizaniorum docet Chriſtus prudentiam & tolerantiam domeſticorum erratorum; diſſimulationē inquam, ad tempus; ne ſi intempeſtiuè corrigātur domeſticorum vitia, deteriora fiant: paternam in filios, etiam rebelles, & perditos, charitatem admirabilem continet parabola filij prodigi. Similia poſſunt ex alijs multa colligi. Inſtituto noſtro ſatis eſt rem indicaſſe.

Sunt etiam actiones eiuſdem generis pleræq; Marthæ, & Magdalenæ, Zachæi, Simonis leproſi, Matthæi, & aliorū, qui Chriſtum Dominum, & diſcipulos hoſpitio inuitarunt, vel receperunt: in quibus hoſpitalitatis laude excelluit Martha, quæ domum ſuam Chriſto Domino patere ſemper voluit.

Ad Oeconomiam pertinet amor Cēturionis adeò ſoliciti, & diligentis in ſalute ſerui procuranda. Gratitudo ſocrus *Luca 4.*
Petri, quæ febribus liberata Chriſti verbo, [Surgens continuò miniſtrabat illi.]

Patientia mulieris Chananaeę pro filia dæmoniaca deprecantis. Fraterna S. Andiaeę charitas, qui fratrem Petrũ ad Chriſtum ab ſe cognitum, vt ab eodem agnoſcatur, adducit: Quale etiam fuit S. Ioannis ſtudium diſcipulos ad Chriſtum mittendi, & in eius tutelam, & diſciplinam transferendi.

Sed inaudita prorſus, & ſingularis extitit obediẽtia œconomica filij Dei Chriſti Domini erga Matrem ſuam ſanctiſſimam, per totos triginta annos, quibus *Luca 2.* ſubditus erat illi; hocq; inprimis tũc tẽporis profeſſus eſt: & nihilominus cum duodecim eſſet annorum remanſurus ipſe in templo, ad quod cum matre & Ioſeph aſcenderat, nihil omnino curauit exquirere conſilium eius: ſed Matre incõſulta, & neſciente, remanſit, rogatuſque *Luca 2.* cauſam, tandem dixit: [An neſciebatis, quia in his, quæ Patris mei ſunt, oportet me eſſe?] vt hoc præclariſſimo exemplo diſcant liberi, alioquin parentibus in reliquis rebus omnibus obſequentes, ſe in ijs, quæ Dei ſunt, minimè in eorum eſſe poteſtate: ijſque nec appellatis, poſſe e diuina conſilia, viamque perfectionis ſequi libetrimè.

Hiſtoria autem Epulonis, & Lazari maximè facit, ad emendandos diuitũ hominum corruptos mores; & permouendos animos ad commiſerationem pauperum & calamitoſorum, qui ad emendicandam ſtipem, terunt limina potentiorum.

Perſonales actiones, vel naturales ſunt, vel artificioſæ; bonæ item, vel malę. *Matth. 8.* Naturales ſunt illæ: [Occurterunt ei duo habentes dæmonia;] quo loco meditans rem ad animæ vtilitatem cõuertat, opor*Matth 12.*tet, vt hic; ò felicem occurſum. Eſuriunt diſcipuli: quid mirum, ſi eſuriunt Dei ſerui? hoc eſt proprium Chriſti diſcipulorũ. Flebant & plangebant puellam mor*Luca 8.*tuam domeſtici, qui Chriſtum deridebant: fleant, qui Chriſto non adhærent, aut ab eo vitioſè viuendo, diſſentiunt. Et idem in alijs.

Matth. 4. Artificioſæ ſunt actiones, [Retia reficere, & retia in mare mittere] piſcãdi gratia. Ecce tibi duo hominũ genera, qui vocantur à Chriſto: aliqui, qui retia parãt, hoc eſt, inſtrumenta, quibus ſibi comparent op[e]s, honores, delicias; quales ſunt Adoleſcentes, qui in ſcholis verſantur; vt adiumentis doctrinæ ſibi ad mundana lucra aditum aperiant: alij, qui iam occupantur mundanis negotijs, & in hoc mari magno ſæculi piſcationem exercent laborioſam, vel negotiando, vel cõſultoribus, ex legibus reſpondendo, & cauſas agendo.

Bonæ actiones ſunt, Chriſtum ſequi, *Matth. 8. 11. & 17.* adorare, ad genua eius procumbere, mittere homines ad Chriſtũ, vt eum ſequantur, vocare per internunciũ, quod fecerunt duæ ſorores, cùm miſerũt, qui diceret: [Ecce, quem amas, infirmatur.] Cla*Ioan. 11.*mare poſt Ieſum, rogare Ieſum, loqui cũ *Matth 15.* Ieſu, & ſimiles; ex quibus haud eſt difficile multa eruere documenta virtutum. Huc referuntur, quæ de ſanctis viris, aut mulieribus, ad eorũ ſanctitatem collaudandã in Euangelijs cõmemorantur. Vt de Beatiſſima Dei matre Maria, de S. Zacharia, & Eliſabeth, de S. Ioanne Baptiſta, de S. Ioſepho, S. Simeone, Anna vidua, Martha & Maria, Moyſe & Elia, Apoſtolis omnibus, Nicodemo, altero Ioſepho, & alijs: in vſum enim noſtrũ, quæ de virtutibus eorũ dicuntur, conuertuntur facilè. Deniq; hi homines erant ſimiles nobis paſſibiles; virtutẽ tamen coluerunt, perfectionemq; ſecuti ſunt, & illuſtribus Dei donis ſunt cumulati: nõ erit igitur erga nos abreuiata manus Domini, ſi nos erga Deum nos præſtiterimus, quales ſe ipſi.

Actiones malæ, quę in Euangelio narrantur, peccata vel hominũ reproborũ ſunt, vel ſanctorum. Reptoborum, vt Iudæ, Caiphæ, Pilati, Herodis vtriuſque & ſimilium; quæ idcirco referuntur, vt ſciamus ea vituperanda, & fugiẽda eſſe, quę Scriptura ſancta vituperat: Sanctorũ, vt Matthæi, Petri, Magdalenæ, Thomæ, de quibus S. Auguſt. [Cùm attendunt ma*In Pſal. 50.*gnum cecidiſſe, parui timeant.] Et alibi: [Quorundã ſanè exempla, quos peccaſ*De nat. & grat. c. 35.*ſe legimus, nõ ideò ſcripta dicit, qui ſanũ ſapit, vt ad deſperationẽ nõ peccandi valeãt. & ſecuritatẽ peccãdi nobis quodam modo præbere videãtur; ſed vt diſceremus, vel pœnitendi humilitatẽ, vel etiã in talibus lapſibus nõ deſperandã ſalutem.] Matthæus ſanè & Magdalena exẽplo ſunt peccatoribus ad magna etiam aſpirãdi, cum Dei gratia. Petrus verò, et

Thomas

Thomas iam conuerſis, vt nec feruori ſuo nimium credant,& de ſniæ obſtinatione ſe deduci facilè ſinant. Hæc de primi generis actionibus Christi, aliiſque aliorum; nunc ad alterum genus accedamus.

De laborioſis actionibus, aut paſſionibus Chriſti Domini.

CAPVT XVII.

Ser. de quadruplici deb. Ser. 43 in Cant. HÆ laborioſæ Chriſti actiones numerantur à S. Bernardo duobus locis, Infantiles neceſſitates, labores in prædicando, fatigationes in diſcurrendo, tentationes in ieiunādo, vigiliæ in orando, lachrymæ in compatiendo, inſidiæ in colloquendo, pericula in falſis fratribus, conuitia, ſputa, colaphi, flagella, ſpinæ, irriſiones, ſubſannationes, exprobationes, claui, & his ſimiles.

In ſpeculo, cap. 4. Infantiles neceſſitates, de his S. Anſelmus ſic ſcribit: [Et tu Domine vniuerſorum, qui nullam habens indigentiam, inter ipſa natiuitatis tuæ initia non horruiſti abiectiſſimæ paupertatis deguſtare incommoda. Vt enim ait ſcriptura, tibi, cū naſcereris, non erat locus in diuerſorio; neq; cunabula, quæ teneritudinem tuam exciperent, habuiſti: ſed tu in vili præſepio ſordentis ſtabuli, tu qui terrā palmo concludis, inuolutus panniculis reclinatus es: & hoc ipſum à brutis animalibus Mater tua mutuò accepit. Conſolamini, conſolamini, qui in ſordibus paupertatis nutrimini. Non ſolùm autem illam infantiæ tuæ vexationem in teipſo pertuliſti, ſed & mortem in puſillis tuis, quorum multa millia inter mammillas matrum prote. Herodis trucidauit immanitas.

Serm. 3. in nat. Domini. His doloribus mixtæ erant lachrymæ & vagitus. Si quidem canit Eccleſia: [Vagit infans inter arcta conditus præſepia. De quibus S. Bernardus: Age, inquit, pœnitentiam. Hoc tibi prædicat ſtabulum iſtud, hoc præſepe clamat: hoc lachrymę & vagitus euangelizant: plorat quippe Chriſtus, ſed non ſicut cæteri ſolent: in aliis ſenſus, in Chriſto præualebat affectus: patiuntur illi, non agunt; nec ipſius adhuc vſum voluntatis habentes: Illi ex paſſione lugent; Chriſtus ex compaſſione: illi iugū graue, quod eſt ſuper omnes filios Adæ; Chriſtus filiorum Adæ peccata deplorat: & certè pro quibus nunc lachrymas fundit, poſtea fundet & ſanguinem. Fratres, lachrymæ Chriſti mihi, & pudorem pariunt, & dolorem.] Et poſt illa quæ retulimus libro primo de luſu noſtro & ſeria morte Filij Dei: [Pro nobis, ait, compatitur Filius Dei, & plorat, homo patitur, & ridebit?

Ad hoc caput reducenda eſt Circumciſio Domini, in qua & lachrymas denuò fundit, & ſanguinem: eo cum dolore, videlicet, quem in ea corporis parte, ab infantulo tenertimo & delicato neceſſefuit ſentiri: iiſque ſe ſimul legis Moſaicę vinculis inſeruit, quibus hominem propria peccata deuinxerant. Qua de re *Ser. 3. in circumciſ. Domini.* eleganter idem S. Bernardus: [Totus mihi datus, totus in meos vſus expenſus eſt: ego enim audiens, quia tranſit ante carcerem filius magni Regis, cœpi altius gemere, & miſerabilius exclamare, dicens: Fili Dei, miſerere mei: at ille ſicut benigniſſimus: Quis nam eſt, inquit, iſte fletus & vlulatus, quem audio? & dicunt ei; ipſe eſt Adam, proditor ille, quem pater veſter trudi fecit in carcerem, donec cogitet, quibus eum ſuppliciis faciat interire. Quid ageret, cuius natura bonitas, cui proprium eſt miſereri ſemper & parcere? deſcendit in carcerem, venit, vt educat vinctum de domo carceris. Et pòſt: Ante paucos dies celebrauim⁹ Aduentum eius in carcerem huius mundi, id eſt, diem Natalis, hodie verò celebramus, quod catenas, & vincula noſtra ſuſcepit: hodie enim, qui peccatum non fecit, vt reos abſolueret, innoxias manus eorum catenis inſeruit: hodie ſub lege factus eſt, qui legem dedit.

Ad hunc eundem locum ſpectāt quæ laborioſè geſſit, paſſuſque Domin⁹ eſt, non ſolum cùm infans eſſet adhuc, ſed adultus iam, & ætatis prouectæ, quando ſubiectus Matri, & Ioſepho vixit priuat⁹, & incognitus hominibus, vt putabatur *Matth. 13.* [fabri filius] imò, & [faber] appellat⁹ eſt: qua

Digitized by Google

Marci 6. qua de re ſic ſanctus Baſilius: [Corporis
Conſt. mo- verò cuiuſmodi, ac quanta? qui prima
naſt. c. 5. ſua ætate parentum ſuorum imperio eſ-
ſet ſubiectus, & labores corporis omnes
æquo vnà cum ipſis animo illis obediẽs
toleraret. Veriſimile eſt enim, cùm homi
nes illi eſſent, & iuſtitiæ & pietatis culto
res, tenues tamen, neque neceſſarijs ad
viuendum copijs ſatis inſtructi, quod ex
præſepi poteſt intelligi, in quo venerabi
lis ille fœtus eſt fœtus, ſolitos eos in aſſi-
duis corporis laboribus verſari, & hac
ratione quotidianum ſibi victum quære
re. Porrò Ieſus, cùm iis, vt diuinæ litte-
Luc. 2. ræ prædicant, eſſet ſubiectus, ſine dubio
in perferendis etiam vnà cum ipſis labo
ribus, morigeram declarabat ſuam obe-
dientiam.

De alijs autem Chriſti laboribus, ſic
idem addit: [Cæterùm, vbi pòſt ætate
progreſſus dominica iam, diuinaq; bene
ficia aperiret: diſcipulos deniq; eligeret,
& de cœleſti regno promulgando cogi-
taret, non in angulo aliquo abiectus, &
corporis viribus deſtituto aliorum indi-
gebat miniſterio; ſed aſſiduè, nunc qui-
dem itineribus faciendis, eadem conti-
nenter pedibus conficiendo, ſimulq; di
ſcipulis miniſtrando, vt ipſe ait: Ego e
nim, in medio veſtrum ſum, ſicut qui mi
niſtrat: Et item, ſicut filius hominis non
Luc. 22. venit, vt ſibi miniſtraretur, ſed vt mini-
Matth. 20. ſtraret, nunc diſcipulorum ſuorum pe-
des lauando; poſt doctrina eos & lon-
gioribus ſermonibus inſtruendo, impi-
greq; ex locis alijs in alia ſe transferen-
do, ſaluti noſtræ conſulere non intermit
tebat. Semelq; tantummodo iumento,
eoque ipſo ad exiguum tempus vſus re-
peritur: neque id vt laſſitudinem corpo-
ris leuaret, ſed vt opere ipſo propheticũ
oraculum confirmaret. Et ſanctus Ber-
Ser. 12. in nardus: Sed dicit aliquis: Non valuit o-
Cant. pus ſuum reparare creator abſque iſta
difficultate? valuit; ſed maluit cum iniu-
ria ſua, ne peſſimum atque odioſiſſimum
vitium ingratitudinis occaſionem vltra
reperiret in homine. Sanè multum fati
gationis aſſumpſit, quo multæ dilectio-
nis hominem debitorem teneret, com-
moueretque gratiarum actiones diffici
tas redemptionis, quem minus eſſe deuo
tum fecerat conditionis facilitas. Et pau
lò pòſt: Luce clarius patet, quantum mo
dò pro te ò homo diſpendium fecit, de
Domino ſeruus, de diuite pauper, Caro
de verbo, de Dei filio hominis filius fieri
non deſpexit. Memento iam te, etſi de
nihilo factum, non tamen de nihilo re-
demptum. Sex diebus condidit omnia,
& te inter omnia: at verò per totos tri-
ginta annos operatus eſt ſalutem tuam
in medio terræ. O quantum laborauit,
ſuſtinens? Carnis neceſſitates, hoſtis ten
tationes, nonne ſibi Crucis aggrauauit
ignominia, mortis cumulauit horrore?
Hæc meditamini, in his verſamini, tali-
bus odoramentis refouete viſcera veſtra
quæ diu torſit odor moleſtior peccato-
rum.] Et alia quæ ſequuntur.

Inſidiæ in colloquendo, aliæque Chri
ſti Domini noſtri actiones vſq; ad paſſio
nem. De conſuetudine ſermonis Iudæo-
rum cum Chriſto, ſic ſcriptum eſt apud *Luc. 11.*
ſanctum Lucam: [Cùm autem hæc ad il-
los diceret, cœperunt Phariſæi, & Legiſ
periti grauiter inſiſtere & os eius oppri
mere de multis, inſidiantes ei, & quæren
tes aliquid capere de ore eius, vt accuſa-
rent eum.] Interrogabant enim eum, vt
colligit Theophylactus ex Euangelio,
nunc de lege, vt arguerent eum, quaſi
blaſphemum, nunc de Cæſare, vt accuſa
rent eum, quaſi hoſtem Cæſareæ maieſta
tis. Idque tanta importunitate, & barba
rie, vt os eius opprimerent. Quare, com
pulſus aliquando eſt modeſtiſſimus Do
minus, eos acriter corripere, dicens: [Vſ-
quequo apud vos ero, & patiar vos?] qđ, *Gloſſa.*
videlicet (vt notat ſanct⁹ Chryſoſtom⁹)
[grauior illi eſſet eorum conuerſatio ip-
ſo crucis patibulo.] Quid igitur doloris,
& tormẽti Chriſto attuliſſe putamus pra
uæ illius conſuetudinis matrem nequiſ-
ſimam, vitam nimirum, Phariſæorũ, qua
[nec ipſi introibant, vt dixit Dominus, *Luc. 11.*
& intrare volentes prohibebant.] Certè
admirandæ patientiæ fuiſſe Dominum,
luce ipſa meridiana clarius eſt, qui eos ni
hilominus tam humaniter accipiebat,
patienter audiebat, & docebat; nõnunq̃
etiam reprehenſionibus quaſi dormien-
tes, & ſtupidos excutiebat: deniq; flebat *Luc. 19.*
etiam præ nimio cordis mœrore ſuper il
los, quòd non cognouiſſent tempus viſi
tationis, & pacis.

Eiuſdem generis eſt tentatio, qua vſus
eſt Satanas aduerſus Dominum, cùm nõ

ſolum permiſſus eſt ab eo ſecum cōgre-
di, & omnes ſuperbiæ, & fraudis ſuæ acu
Hebr. 4. leos exerere, ſed etiam tulit manibus ei⁹
ſe ſublime ferri: vt intelligeremus habe-
re nos Pontificem. [qui poſſet compati
infirmitatibus noſtris, tentatum per om-
nia:] q̄ maxima Domini Charitas & cō-
deſcenſio fuit: quanquam ad vtilitatem
eorum, qui tentandi aliquando erant, ſe-
riem illam tentationum vniuerſam Do-
minus direxit. Inde enim voluit, vt edi-
Primò. ſceremus naturalem ordinem tentatio-
num diabolicarum. Primò enim Sata-
nas. I icit concupiſcentiam gulæ: deinde
Secundò. in monte (ſiquidem ſequamur S. Anſel-
In Matth. mi expoſitionem, qui ex Euang. S. Lu-
Tertiò. cæ colligit, hanc tentationem fuiſſe ſe-
cundam) concupiſcentiam rerum exter-
narum. Poſtremò bonæ vitæ ſuperbiam
in pinnaculo templi. Intelligeremus e-
tiam, ex prima quidem diaboli fraudes.
Chriſto enim non obtulit miraculū con
uerſionis lapidum in panes, eius vt famē
reprimeret, ſed irritaret: nam vt ait ſan-
ctus Anſelmus, [viſo cibo creſcit, non ſe
datur fames.] Quare inuenta diaboli,
etiamſi boni ſpeciem habeant, irritamē-
ta ſunt maiorum malorum. Ex ſecunda
verò, & tertia, diabolum in ipſamet ten-
tatione, dummodo proceſſus eius diligē
ter attendatur, ſeipſum prodere: Mitte,
inquit, te deorſum: nec enim diabolus
aliud ſuadere poteſt quàm præcipitium.
[Si cadens, adoraueris me.] Et quis caſus
grauior, quàm diabolo adhærere? deniq;
ille verè cadit, qui auctorem conſiliorū
ſuorum diabolum ſequitur.

Huc etiam refertur penuria rerum ter
renarum, & ſubſidiorum omnium huma
rum, quibus plerunque deſtitui voluit
Dominus ad extremæ voluntariæ paup-
Matth. 8. tatis exemplum; caruit tecto lectoq; pro
prio: [Vulpes enim, ait, foueas habent,
& volucres cœli nidos; filius autem ho-
minis nō habet, vbi reclinet caput ſuū:]
ab alieno autem excluſus eſt hoſpitio ali
Luc. 9. quando, non ſolum in Samaria, in qua
peregrinus haberi voluit: ſed etiam in
Iudæa, atque in ipſa Hieroſolymorum vr
be; eo videlicet tempore, quo in templo
quotidianis concionibus in erudiendo
populo deſudabat egregiè [Et introiuit
in Hieroſolymam in templum (ſcriptum
Marci 11. eſt apud ſanctum Marcum) & circūſpe-
ctis omnibus, cum iam veſpera eſſet ho-
ra, exijt in Bethaniam: quo loco Beda.
(circumſpexit) an quis, inquit, eum ho-
ſpitio ſuſciperet: tantæ enim fuit paup-
tatis, & ita nulli adulatus, vt in tanta vr-
be nullum inueniret hoſpitium] Neque
mirum, nam is eſt, cui dum naſceretur,
non fuit locus in diuerſorio; & dum mo
reretur, proprijs exutus veſtibus in alie-
no ſolo, & cruce ſanctiſſimum ſpiritum
cœleſti Patri commendans, corpus alie-
no ſepulchro inferendum reliquit exani
me: Et quanquam illi à pijs mulieribus
miniſtratum aliquando fuit de facultati-
bus ſuis, id rogatu eius factum non eſt:
& ſæpenumerò ita vixit, vt in diem ſe-
quentem reſeruaret nihil. Certè cum ab
eo tributum exigitur, tantæ fuit pauper-
tatis, vt [vnde tributa pro ſe & Apoſtolo
redderet, non haberet,] vt ait ſanct⁹ Hie *In Matth.*
ronymus. Quod ſi obijcias, Iudas in locu *cap. 17.*
lis portabat pecuniam? nos reſpondebi-
mus (ſubdit idem Hieronymus) rem pau
perum in vſus ſuos conuertere, nefas pu-
tauit; nobiſque idem tribuit exemplum.

*De reliquis Chriſti actionibus laborio-
ſis, ijs præſertim, in quibus Paſ-
ſionis tempore verſa-
tus eſt.*

CAPVT XVIII.

EX præſcripta enumeratio
ne Domini actionum, ſeu
paſſionum potius, quæ cū
acerbitate, & vexatione
coniunctæ fuerunt, ſuper-
ſunt conuitia, ſputa, colaphi, flagella, ſpi-
næ, irriſiones, ſubſannationes, exprobra-
tiones, claui & crux ipſa: his quippe no-
minibus à ſancto Bernardo eas recenſe-
ri perſpicuum eſt. In his tria maximè cō
ſideranda videntur. Corporis, ſcilicet,
detrimenta, animæ angores, honoris dā-
na: quanquam enim in horum pleriſque
honoris damna ſtatim ac nominantur,
apparent, quippe quæ vt Chriſtum affi-
cerent ignominia, ſunt ab eius hoſtibus
adinuenta, qualia ſunt conuitia, ſputa, ir
riſiones, ſubſannationes, exprobrationes:
corporis item detrimenta illico cernun-
tur in alijs, colaphis, nimirum, flagellis,
ſpinis,

Digitized by Google

ſpinis,clauis,cruce;ſunt tamen in ſingu-
lis omnia,eaque acerbiſſima, grauiſſima,
maxima:ideoq; ſunt hæc in ſingulis dili-
genter recognoſcenda, meditationiſque
tempore attentè cogitanda.Iuuabunt au
tem meditantem ad illa tria in verbis hi-
ſtoriæ Paſſionis Domini inueſtiganda ſe
quentes notæ pleriſque verbis eiuſdem
hiſtoriæ præfixæ. Ex quibus C. Corporis
detrimenta, A. animæ angores, H. Hono
ris damna ſignificant. Et quia eodem
verbo omnia ſimul tria aliquando conti
nentur,aut certè duo, Nota 3. alicui ver-
bo præfixa ibi haberi omnia indicat:duo
verò quæ ſint, bina eadem elementa va-
riè coniuncta demonſtrant. Exempli igi
tur cauſa,libet hic ex eadẽ hiſtoria, quæ
ad hanc rem faciunt,Euangelij verba de
ſcribere,notis ad prædictum modum ad
hibitis.

Matth.26. Cœpit [a] contriſtari, & [a] mœſtus eſſe.
Marc.14. Cœpit [a] pauere, & [a] tœdere. Tunc ait
illis. [a] Triſtis eſt anima mea [a] vſque ad
mortem,& ſuſtinete hic,& vigilate [a] me
cum. Et progreſſus puſillum [a] procidit
in [a] faciem ſuam,orans, & dicens: Pater
[a] mi,ſi [a] poſſibile eſt,tranſeat à me calix [a]
iſte: veruntamen non ſicut ego volo,ſed
Luc.22. ſicut tu. Apparuit autem illi Angelus de
Marc.14. cœlo [a] confortans eum,& factus in [c] [a] a-
gonia [a] prolixius orabat, & factus eſt [c.a.]
ſudor eius ſicut guttæ ſanguinis decur-
rentis in terram. Venit hora,Ecce filius
hominis tradetur in manus [h] peccatorũ.
Surgite eamus: Ecce,qui me [h] tradet, [a]
Matth.26. prope eſt. Adhuc,eo loquente.Ecce Iu
Marc.14. das [a.h.] vnus de duodecim, & cum eo [h]
turba [h] multa,cum [h] gladijs, & [h] fuſtib⁹,
[h] lignis [h] laternis,[h] facibus & [h] armis. 3
Ioan.18. Manus 3 iniecerunt in Ieſum,& 3 tenue
Matth.26. runt eum. Et in illa hora dixit Ieſus tur
bis: Tanquam ad [h] latronẽ exiſtis cum
[h] gladijs, & fuſtibus 3 comprehendere
me. Tunc diſcipuli [a.h.] omnes, [a.h.] reli-
Ioan.18. cto eo, [a.h.] fugerunt. [h] Cohors, [h] Tribu-
nus,& [h] miniſtri [h] Iudæorum 3 compre-
henderunt Ieſum, & 3 ligauerunt, & 3
adduxerunt eum ad [h] Annam [h] primũ.
Pontifex [h] interrogauit Ieſum de [h] diſci
pulis ſuis,& de [h] doctrina eius. Reſpon-
dit ei Ieſus; Ego palam locutus ſum mun
do,&c. Vnus [h] aſſiſtens [h] miniſtrorum de
dit 3 alapam Ieſu dicens: [h] ſic reſpondes
Pontifici? Et [h] miſit eum Annas 3 liga-
tum ad [h] Caipham [h] Pontificem. Erat Si- *Luc.22.*
mon Petrus ſtans,& calefaciens ſe. Di-
xerunt ergo ei: nunquid tu ex diſcipulis
[h] eius es? [a.h.] negauit ille, & dixit [a] non [h]
ſum. Et ſtatim gallus cantauit: & con-
uerſus Dominus, [a] reſpexit Petrum:& re
cordatus eſt Petrus verbi Domini, & e-
greſſus foras,fleuit amarè. [h] Principes au
tem ſacerdotum, & [h] omne Cōciliũ quę
rebant [h] falſum teſtimonium contra Ie-
ſum,vt eum [h] morti traderent. Princeps *Matth.26.*
Sacerdotũ dicebat; [h] Adiuro te per Deũ
viuum, vt dicas [h] mihi, ſi tu es Chriſtus
filius Dei. Dicit illi Ieſus: Tu dixiſti.
Tunc princeps ſacerdotum ſcidit veſti-
menta ſua dicens, [a.h.] blaſphemauit: quid
adhuc egemus [a] teſtibus? Ecce nunc
audiſtis [h.a.] blaſphemiam, quid vo *Matth.26.*
bis videtur? at illi: [h.a.] reus eſt mortis. *Marc.14.*
Tunc [h.a.] expuerunt in faciem eius,& [c.h.a]
colaphis eum ceciderunt: Et cœperunt
quidam [h.a.] conſpuere eum, & [h.a.] velare
faciem eius,& [c.h.] colaphis eum cedere,
& dicere ei: [h] Prophetiza [h] nobis, [h] Chri *Luc.22.*
ſte,quis eſt,qui te percuſſit? Et miniſtri
[c.h.] alapis eum cedebant, [h] [a] illudebant ei,
3 cedentes,& alia [h] multa [a.h.] blaſpheman
tes,dicebant in eum. Et vt factus es dies,
conuenerunt [h] ſeniores plebis,& [h] princi
pes ſacerdotum,& [h] ſcribæ,& [h] duxerũt
illum in Concilium ſuum dicentes, Si tu
es Chriſt⁹,dic nobis: & ait illis, Si vobis
dixero,non credetis mihi. Et [h.c.] vinctũ
[h] adduxerunt eum,& [h] tradiderunt [h] Pō-
tio Pilato præſidi. Exiuit Pilatus ad eos *Matth.27.*
foras,& dixit, Quam [h] accuſationem af-
fertis aduerſus [h] hominem hunc? & dixe
runt: ſi non eſſet hic [h] malefactor, non
tibi tradidiſſemus eum. Cœperunt il-
lum [h] accuſare,dicentes, hunc inuenim⁹
[h] ſubuertentem gentẽ noſtram, & [h] pro-
hibentem tributa dari Cæſari,& [h] dicen
tem ſe Chriſtum Regem eſſe. Introiuit
iterum in prætorium Pilatus, & [h] voca- *Luc.23.*
uit Ieſum,&c. Et illi [h] inualeſcebant,di
centes; [h] Commouit Populum,docens p
vniuerſam Iudæam, incipiens à Galilæa
vſque huc. Pilatus [h] remiſit eum ad He
rodem. [h] Spreuit autem illum Herodes
cum [h] exercitu ſuo, & [h] illuſit illum [h] in-
dutum veſte [h] alba & [h] remiſit ad Pilatũ.
Pilatus ergo [h] emendatum illum dimit- *Luc.23.*
tam. [h] Exclamauit autem [h] ſimul [h] vniuer
ſa turba: [h] Tolle [h] hunc,& dimitte nobis
[h] Bar-

[h] Barrabam,qui erat propter ſeditionem
quandam factam in Ciuitate,& homici-
dium,miſſus in carcerem. Erat autem
Barrabas [h] latro. Tunc 3 apprehendit
Ioan.18. Pilatus Ieſum,& 3 flagellauit. Tunc mi-
Ioan.19. lites præſidis 3 ſuſcipientes Ieſum in prę
torium,congregauerunt ad [h] eum [h] vni-
uerſam cohortem, & 3 exuentes eum, [h]
chlamidem coccineam circumdederunt
ei, & plectentes coronam de ſpinis, 3
poſuerunt ſuper 3 caput eius,& [a.h.] arun
dinem in dextera eius, & [h.a] genuflexo [h]
Matth.27. illudebant ei;dicentes; Aue Rex Iudæo-
rum:& [a.h.] expuentes in eum, acceperũt
arundinem,& 3 percutiebant caput ei⁹:
Ioan.19. & dabant illi 3 alapas. Exiuit iterum Pi
latus foras, & dicit eis: Ecce adduco [h]
vobis [a] eum foras. Exiuit ergo Ieſ⁹ por
tans 3 ſpineam coronam, & [h] purpureũ
veſtimentum,& dicit eis:Ecce 3 homo.
Cùm ergo vidiſſent eum Pontifices, &
miniſtri,[h] clamabant; [h.a.] Crucifige, cru-
cifige eum. Dicit eis Pilatus: [h] Accipite
eum vos,& [h] crucifigite: ego enim non
inuenio in eo cauſam. Reſponderunt ei
Iudæi:Nos legem habemus,& ſecũdum
[h] legem debet [h] mori: quia filium Dei ſe
fecit,&c. Dicit ei Pilatus, mihi non [h] lo-
queris? neſcis quia poteſtatem habeo [h]
crucifigere te, & poteſtatem habeo di-
mittere te?Reſpondit Ieſus,non haberes
poteſtatem aduerſum me vllam,niſi tibi
datum eſſet deſuper: propterea qui me [h]
tradidit tibi,maius peccatum habet. Ex-
inde quærebat Pilatus dimittere eum.
Iudæi autem [h] clamabant, dicentes: Si
[h] hunc dimittis,non es amicus Cæſaris;
omnis enim qui ſe Regem facit,contra-
dicit Cæſari. Pilatus autem cùm audiſ-
ſet hos ſermones,[h] adduxit [h] foras Ieſũ,
& ſedit pro tribunali in loco,qui dicitur
Lithoſtrotos,Hebraicè autem Gabbata.
Erat autem paraſceue Paſchæ hora qua-
ſi ſexta,& dicit Iudæis: Ecce [h.a.] Rex ve-
Matth.27. ſter,illi autem [h] clamabant: [h] tolle, [h] tol-
le,[h.a.] crucifige eum. Dicit eis:Pilatus, Re
gem veſtrum crucifigam?Reſponderunt
Pontifices,nõ habemus regem,niſi [h] Cæ
ſarem. Videns autem Pilatus, quia nihil
proficeret; ſed magis tumultus fieret,ac-
cepta aqua lauit manus corã populo di-
cens:Innocens ego ſum à [h] ſanguine iu-
ſti huius:[h] Vos [h] videritis? Et reſpondens
vniuerſus populus, dixit, [h] ſanguis eius
ſuper nos ſit,& ſuper filios noſtros. Tũc
[h] dimiſit illis [h] Barrabam, Ieſum autem *Lucæ 23.*
tradidit [h.a.] voluntati eorum,[h.a.] vt cruci-
figeretur,& poſtquam [h] illuſerunt ei, [c.h.]
exuerunt eum clamydem, & induerunt *Ioan 19.*
eum veſtimentis eius,& [h] duxerunt eũ, *Lucæ 23.*
vt [h] crucifigerent. Ducebantur autem *Lucæ 23.*
cum [h] eo,& [h] duo [h] nequam, vt inter-
ficerentur: & 3 baiulans ſibi [c] crucem,
exiuit in eum,qui dicitur Caluariæ loc⁹,
Hebraicè autem Golgotha. Sequebatur
autem illum multa [h] turba populi & mu *Ioan.19.*
lierum,quæ [a.h.] plangebant,& [a.h.] lamen- *Lucæ 23.*
tabantur eum:& venerunt in locum,qui
dicitur Golgotha, & dederunt ei vinum
bibere cum [c.h.] felle miſtum:& dabant ei *Matth.27.*
3 mirrhatum vinum.Ibi 3 crucifixerunt *Marc. 15.*
eum,& [a.h.] latrones,vnum à [h] dextris & al *Lucæ 23.*
terum à [h] ſiniſtris.Scripſit & titulum Pi- *Ioan.19.*
latus,& poſuit [h] ſuper crucem,erat autẽ
ſcriptum: Ieſus Nazarenus, Rex Iudæo-
rum. [h] Milites ergo cùm [h] crucifixiſſent
eum, [h] acceperunt veſtimenta eius (&
fecerunt [h] quatuor partes, [h] vnicuiq; mi
liti partem)& tunicam. Ieſus autem [a] di-
cebat: Pater dimitte eis,non enim ſciũt, *Lucæ 23.*
quid faciunt: prætereuntes [h] blaſphema-
bant eum,[h] mouentes capita ſua,& dicẽ
tes: [h.a.] Vah,qui deſtruis templum Dei,
& in triduo reædificas illud:ſalua temet-
ipſum:ſi filius Dei es,deſcende de cruce. *Matth.27.*
Et [h] ſtabat populus [h] ſpectans. Similiter
Principes ſacerdotum [h] illudentes eum
cum [h] ſcribis,& [h] ſenioribus [a.h.] dicebãt,
Alios ſaluos fecit, ſeipſum non poteſt
ſaluum facere.Si Rex Iſrael eſt, deſcen- *Marc. 15.*
dat nunc de cruce,& credimus ei.Id ip-
ſum, & latrones [h] [h.] improperabant ei,
[a.h.] conuitiabantur ei. Vnus de his, qui *Lucæ 23.*
pendebant, latronibus, blaſphe [a.h.] ma-
bat eum,dicens: Si tu es Chriſtus, [c] ſal-
uum fac temetipſum, & nos.Reſpondẽs
autem alter increpabat eum dicens:Ne-
que tu times Deum, qui in eadem dam-
natione es, & nos quidem iuſtè: nam di-
gna factis recipimus, hic verò [h] nihil
mali geſſit: & dicebat ad Ieſum: Domi-
ne memento mei, cùm veneris in re-
gnum tuum. Et dixit illi Ieſus: Amen
dico tibi, hodie mecum eris in paradi-
ſo. [a] Stabat autem [a] iuxta [a] crucem Ie-
ſu [a] mater eius,& [a] ſoror matris eius Ma
ria Cleophæ, & Maria Magdalene:
cùm vidiſſet ergo Ieſus [a] Matrem, &
diſci-

diſcipulum ſtantem, quem diligebat, dicit matri ſuæ: Mulier, Ecce filius *Ioan. 19.* tuus; deinde dicit diſcipulo: Ecce *Matth. 27.* mater tua. A ſexta autem hora, tenebræ factæ ſunt, ſuper vniuerſam terram, vſq; ad horam nonam. Et obſcuratus eſt *Luca 23.* Sol, & circa horam nonam; clamauit Ieſus voce magna dicens: Eli, eli, lamaſabatani, Deus, Deus meus, vt quid *Matth. 27.* dereliquiſti me? Poſtea ſciens Ieſus, quia iam omnia conſummata ſunt, vt conſummaretur Scriptura. ʒ Sitio. Vas *Ioan. 19.* ergo, poſitum erat, aceto plenum; illi autem ſpongiam aceto plenam hyſſopo circumponentes, [h] obtulerunt ori eius, cũ ergo accepiſſet Ieſus ʒ acetum, dixit; *Matth. 27.* Conſummatum eſt. Ieſus autem iterũ ʒ clamans voce magna, ait: Pater in manus tuas commendo ſpiritum meum; & *Luca 23.* hæc dicens, ʒ expirauit, inclinato capite ʒ tradidit ſpiritum. Stabant autem & [h] noti eius à longè. Ad Ieſum autẽ cùm veniſſent, non fregerunt eius crura, ſed vnus militum [h] lancea [h] latus eius [h] aperuit. Ex Chriſti autem paſſione virtutes eruuntur omnes, maximè verò Heroicę, vt antè ex S. Auguſtino adduximus, cap. 5 huius libri: hoc eſt, [inſignis & planè miranda patientia, humilitas, charitas, &c.

De intellectus exercitatione circa Scripturæ ſacræ verba, quæ meditationi ſubijciuntur.

CAPVT XIX.

Pſal. 118. VERBORVM diuinorũ meditationem nobis familiarem eſſe debere, docet exemplo ſuo Dauid, cùm ſcribit: [Lex tua, mandata tua, meditatio mea eſt. Et. Præuenerunt oculi mei ad diluculo, vt meditarer eloquia tua:] Ad quam rem imprimis eſſe neceſſarium Dei ſupernaturale lumen, & auxilium, ſacræ literæ Patreſque *Epiſtola ad Paulinum.* teſtantur. Adfero S. Hieronymi verba: [Totum, ait, quod legimus in diuinis libris nitet quidem, & fulget etiam in cortice, ſed dulcius eſt in medulla: qui edere vult nucleum, frangat nucem: reuela, inquit Dauid, oculos meos, & conſiderabo mirabilia de lege tua:] ſunt igitur hic aliqua ex Patribus depromẽda, quæ ad fructum ſpiritualem ex verborũ contemplatione colligendum, & vtilia ſunt, & neceſſaria.

Ante omnia autem illud intelligendũ eſt, quod à ſacris Scriptoribus paſſim traditur, perſpicuè magis à ſancto Eucherio ſic ferè explicatur. [Quatuor ſunt diuinarum expoſitionum genera, Hiſtoricum, Tropologicum, Allegoricum, & Anagogicum. *Eucher. lib. de ſpiritualibus formulis in præfatione.* Hiſtorica expoſitio eſt, quæ veritatem nobis factorum ac fidem relationis inculcat. Tropologica ſiue moralis expoſitio eſt, quæ ad vitæ emendationem myſticos intellectus refert. Allegorica expoſitio eſt, quæ geſtorum narrationem, futurorum vmbram prætuliſſe demonſtrat. Anagogica expoſitio eſt, quæ ad ſacratiora cœleſtium figurarum ſecreta perducit. Hæc ipſa ſubiectis explicantur exemplis. Aqua ſecundum hiſtoriam elementarem aquam ſignificat, quæ terram alluit, & interluit, ſicut in principio Geneſeos: congregentur aquæ in locum vnum, & appareat arida. *Geneſ. 1.* Tropologicè aqua tribulationes ſignificat; Pſalmus: Tranſiuimus per ignem & aquam, & eduxiſti nos in refrigeriũ. *Pſal. 65.* Et in Iſaia: Cùm tranſieris per aquam, *Iſai 43.* tecum ero. Item ſapientiam ſignificat, dicente Salomone: Aqua profunda verba ex ore viri, & torrens redundans fons ſapientiæ. *Prouer. 18.* Item hæreſes eodem Salomone ſcribente: Aquæ furtiuæ dulciores ſunt. *Prouerb. 9.* Item proſperitates apud Ioãnem dicentem: Omnis qui biberit ex hac aqua, ſitiet iterum. Allegoricè aqua baptiſmum ſignificat, de quo in Ezechielis volumine legitur: *Ioan. 4.* Effundam ſuper vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris. *Ezech. 36.* Anagogicè aqua exponitur de æterna beatitudine, ſicut in Hieremia: Me dereliquerunt fontem aquæ viuæ. *Hierem. 2.* Et in Apocalyſi: Deducet eos ad vitæ fontes aquarum. *Apocal. 7.* Item de Angelis in Pſalmo canitur: Aquæ, quæ ſuper cœlos ſunt, laudent nomen Domini. *Pſal. 148.*] Hæc ex ſancti Eucherij doctrina.

Quod verò docet ſanctus hic Doctor ſingulis in verbis contineri, poteſt etiam in coniunctis animaduerti, atq; adeò in membris periodi alicuius, & in vniuerſa

aliqua

Digitized by Google

aliqua verborum comprehenſione. Sufficiat ad id oſtendendum, quod ſcribitur à S. Auguſtino dum exponit illa verba Domini: [Fiat voluntas tua ſicut in cælo & in terra. Hiſtoricè enim indicat intelligi de Dei præceptorum obſeruãtia, vt nempe hæc ita vigeat in hominibus in terra, ſicut in angelis in cœlo.] Tropologicè verò, [vt quemadmodum ſpiritus non reſiſtit Deo, ita & corpus nõ reſiſtat ſpiritui vel animæ, q̃ nunc corporis infirmitate vexatur, & in carnalem conſuetudinem prona eſt. Allegoricè autem, fiat voluntas tua ſicut in cœlo & in terra, ſicut in ipſo Domino noſtro Ieſu Chriſto, ita & in Eccleſia: tanquam in viro, qui Patris voluntatem impleuit, ita & in fœmina, quæ illi deſponſata eſt. Anagogicè denique orandum, inquit, eſt, vt quẽadmodum corde condelectamur legi ſecundum interiorem hominem, ita etiam corporis immutatione facta per reſurrectionem, huic noſtræ delectationi nulla pars noſtra terrenis doloribus, ſeu voluptatibus aduerſetur..

Lib. 2. de Ser. Domini in mõte, cap. 6.

In his quatuor Scripturæ diuinæ interpretationibus verſatur vtiliter intellectus dum meditamur, quia ex vnaquaque erui poteſt, quod proſit animæ ad ædificationem. Allegoria quidem, & anagogia proficientium ſunt potius & perfectorũ hominum, quàm incipientium, & eorũ magis qui contemplatrici viuendi rationi addicti ſunt: [Quando videlicet, vt ſcribit S. Hieronymus, in ſpirituali theoria ad ſublimiora tranſimus, terrena dimittimus, de futurorum beatitudine, & cœleſtibus diſputamus: vt præſentis vitę meditatio vmbra futuræ beatitudinis ſit. Hiſtoria verò, & tropologia, vt quæ maximè ſpiritus vtilitati ſeruiũt, magis propriæ ſunt meditantis: nam hiſtoria dum res geſtas narrat, docet. Tropologia autem mores etiam ipſos informat, & vt idem ſanctus Hieronymus eſt auctor, [ea quæ dicuntur, ad animæ emolumenta conuertit.] De his duabus pauca hic dicenda ſunt, non quidem exquiſitè, qđ faciunt Theologi, ſed adumbratè potiꝰ, & quantum ad meditãdum cuilibet, vel leuiter ſacris literis imbuto, ſufficiat; & primum de hiſtoria.

Quaſt. 12. ad Heluidiam.

Ibidem.

Ad hiſtoriam pertinent verba: hæc apud S. Auguſtinum in Scripturis ſacris duplicia eſſe perhibentur: [propria, & translata] Propria dicuntur, cùm his rebus ſignificandis adhibentur, propter quas ſunt inſtituta, vt bos ad ſignificandum pecus. Translata ſunt, cùm & ipſæ res, quas proprijs verbis ſignificamus, ad aliud aliquid ſignificandum vſurpãtur; vt cùm per bouem intelligimus Euangeliſtam, quem ſignificauit ſcriptura, interpretante Apoſtolo, dicens: [Bouem triturantem non infrænabis.

Lib. 2. de doctri. Chriſtiana, ca. 10.

1. Corinth. 10.

Circa verba propria multa dicit idem S. Auguſtinus obſeruanda in interpretatione ſcripturæ, quæ ſuo tempore multiplex & varia circumferebatur: quibus nunc ſoluti ſumus, modò vulgatam editionem à S. Romana Eccleſia approbatã ſequamur: quanquam maximè intelligẽtiam iuuat cognitio Græcæ linguæ, qua ſcripta Euangelia primùm ſũt; excepto Euangelio S. Matthęi, quod tamen licet Hebraicè ſcriptum ſit ab ipſo, Græcè prius verſum eſt, quàm Latinè, & à Latinis ex Græcis acceptum: ſicut etiã Euangelium S. Marci, quod primùm ſcriptum Latinè putant nobiles Scriptores: nos tamen illud à Græcis accepimus: huc quoque pertinent multi loquendi modi Hebræorum proprij, qui Euangeliſtis, vtpote Hebræis, aut Hebraicè doctis, familiares etiam ſunt.

Matth. 6.

Exemplum ſit ex Græcis verbis, quod Dominus apud ſanctum Matthæum docet: [Attendite ne iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis: cum ergo facis eleemoſynam, noli tuba canere ante te, ſicut hypocritæ faciũt. Alludit enim ad tragœdiarum, & comœdiarum morem, quarum initio tubis canitur, vt populus admoneatur hiſtrionẽ exire, oculoſque & aures attendat: hoc enim loco quaſi tragœdiam, aut comœdiam Phariſæorum Chriſtus inducit: primùm enim nomen ipſum *ὑποκριτὴς* hypocrita quo vtitur, [hiſtrionem] propriè ſignificat, [qui perſona cùm ſit, aliã agit; vt etiam S. Auguſtinus adnotauit: deinde verbum θεαθῆναι vt ſpectemini, theatrale eſt, nam theatrum ipſum ab eodem ductum eſt verbo; & [tuba canere] proprium eſt etiam theatri: hæc omnia vt ſignificet, nihil in hypocritis eſſe veræ ſolidæque virtutis: quicquid agunt, ſimulationem, laruam, tragœdiam, &

comœ-

Digitized by Google

comœdiam eſſe, ideoque ſpectari velle; nos ſolidam debere ſequi virtutem, nec alios ſpectatores quàm Deum deſiderare: hæc noſter Ioannes Maldonatus in eũ locum.

Matth. 5. Quanquam coniuncta ſunt hæc cum aliqua metaphora: illud ſimplex eſt, [Eſto conſentiens aduerſario tuo.] Græcè *Lib. de patientia.* εὐνοῶν, id eſt, beneuolus: quod Tertullianus vertit [beneuolentiam habeto.] *Matth. 26.* Item illud: [Alij autem palmas in faciem eius dedere.] Græcè οἱ δὲ ἐῤῥάπισαν, fuſtibus aut bacillis cęciderunt, vel fortè crepidis, quibus Iudæi plurimùm vtebantur: ῥαπὶς enim, vnde verbum ῥαπίζειν ductum eſt, & virgam, aut fuſtem, & crepidam ſignificat; & eſt veriſimile, Iudæos, contumeliæ cauſa, crepidis faciem Chriſti cecidiſſe. Et apud S. Lucam vbi *Luca 23.* nos legimus: [Corripiam ergo illum:] Græcè legitur παιδεύσας οὖν αὐτὸν, hoc eſt, puerorum more flagris ſubijciam, tãquam hominem dignum ſcutica, aut pædagogi ferula, quod magis auget ludibrium, & deſpectum, quo Chriſtus Pilato, & Iudæis fuit. *Luca 22.* Sed & quantam vim ſanguinis Chriſtus profuderit in horto illo Gethſemani, cum in agonia poſitus ſanguinis guttas ſudauit, ex Græco verbo intelligimus, quod eſt θρόμβοι, hoc eſt, craſſiores guttæ.

Luca 2. Articulus etiam Græcus quibuſdam nominibus præpoſitus magnam habet emphaſim, vt cum beatiſſima Virgo de Deo loquens ait: [Quia fecit mihi magna, qui potens eſt, Græcè ὁ δυνατὸς, ille potens. *Luca 7.* Et: [Quia Propheta magnus ſurrexit in nobis,] Propheta ille magn⁹: & in parabola filij prodigi τὴν στολὴν τὴν πρώτην, illam ſtolam illam primam; & ibidem virtutum illum ſaginatum: & apud S. Ioannem: [Non erat ille lux,] τὸ φῶς lux illa. *Ioan. 7.* [Inuenimus] τὸν μεσσίαν, *Luca 23.* illum Meſſiã: & illud Pilati: [Tu es Rex:] ὁ βασιλεὺς ille rex [Iudæorum?] & idem alijs in locis. Sed quia hæc, non niſi Græcæ linguæ præſidio ex Euangelijs erui poſſunt, ſat eſt hæc pauca attigiſſe.

Pauca etiam adfero de modis loquendi Hebræorum proprijs, qui tamen in Euangelijs paſſim occurrunt. Primùm enim Caro in ſcripturis, Hebræorũ more, pro homine ponitur. Vt, [verbum caro factum eſt. Non ſunt duo, ſed vna caro. Et: Non fieret ſalua omnis caro:] ſimiliter anima pro vita: [Ne ſoliciti ſitis animæ veſtræ, quid manducetis. *Ioan. 1.* Et: Qui inuenit animam ſuam, perdet eam.] *Matth. 19.* *Matth. 6.* veritas pro iuſtitia; [Qui facit veritatẽ, venit ad lucem. *Matth. 10.* *Ioan. 3.*

Deinde in verbis etiam coniunctis aut pluribus, Hebraiſmi ſunt in Euangelijs quàm plurimi; [vt filius gehennæ,] pro eo qui eſt gehenna dignus: quomodo dicimus etiam [filium mortis: filius hominis,] id eſt, homo; quo nomine ſe Chriſtus Dominus appellat ſæpe, nec eo vnquam appellatur ab alijs: vt intelligamus, ſe non honoris, ſed abiectionis cauſa ita vocare. [Commendans nobis, *Lib. 2. de cõſenſu Euãgel. cap. 1.* air ſanctus Auguſtinus, quid miſericorditer dignatus ſit eſſe pro nobis: filius pacis,] hoc eſt, pacis amicus, & dignus pace: [filius ſapientiæ] pro ſapiente: [filius ſponſi,] pro ſponſi amico. In oratione ipſa & partibus ſiue membris periodi alicuius. [Si te audierit. Qui vos audit;] hoc eſt, obedientem ſe præbuerit aut præbet. [Inueniſti gratiam apud Dominum,] pro obtinuiſti: [Aue gratia plena,] pro valde gratioſa: [Magnificat anima mea Dominum, Et exultauit ſpiritus meus;] *Luca 1.* *Luca 21.* hoc eſt, anima, quanta quanta eſt.

Græciſmus autem, & Hebraiſmus ſimul eſt in illis verbis quibus quærit Dominus ex diſcipulis: [Quem dicunt homines eſſe illum filium hominis?] *Matth. 16.* hoc eſt, quem vulgarem, & plebeium, parũquenobilem reputant homines: [deceptio diuitiarum] apud ſanctum Marcũ, *Marc. 4.* *Marc. 9.* hoc eſt, diuitiæ deceptrices: [Omnis igne ſalietur, & omnis victima ſale ſalietur:] ac ſi diceret, ſicut ſine ſale nulla hoſtia Deo accepta erat, ſic ſine tribulatione nemo Deo gratus. [Deſiderio deſideraui (ait Dominus) hoc paſcha manducare vobiſcum,] hoc eſt, ex animo, & ſummo cum deſiderio deſideraui; & ſexcentæ aliæ ſententiæ, *Luca 22.* quibus accõmodatè ad formam loquendi Hebræorum propriã plena ſunt quatuor Euangelia; quæ vſu legendi, & ſtudio adhibito, præſertim ad eos commentarios, qui hiſtoricum ſenſũ cum linguarum obſeruatione tractant, facile cognoſcũtur. Inter hos excellunt ſcholia Vatabili, correcta tamẽ; cõmẽtaria Maldonati, & Emanuelis Sa. in eadẽ

Euan-

Euangelia,& aliorum recentiorum ſcriptorum.

Illud hoc loco prætermittendum nõ eſt, meditationi ſubinde magnam lucẽ adferre interpretationẽ nominum Hebraicorũ, quæ in noſtra editione Euãgelica retinentur. [Ieſu] Saluatoris, [Mariæ] Dominę, aut illuminatricis, & patronæ; [Simonis,] obedientis; [Bethleem] domus panis; [Hieruſalem] viſionis pacis, & aliorum innumerabilium: quorũ explicationẽ tanti fecit S. Hieronymus, vt librum hac de interpretatione ſcripſerit ſecutus Philonem, & Origenem. Et verò ſancti Patres ad morum informationem huiuſmodi interpretationẽ ſæpe adhibentes, docent nos, qua vtilitate eadẽ in meditando vtamur. Legatur expoſitio S. Anſelmi ad initium Euangelij ſecundùm Matthæum, in qua omnia illa nomina, quib⁹ texitur Saluatoris genealogia accommodatiſſimè ad morum inſtitutionem perſequitur, Latinè primũ vertens ſingula; vt intelligamus ex illo genealogiæ quaſi ſterili ſolo, vberẽ etiã frugem meditationis exiſtere: quod etiã facit auctor commentariorum in S. Mar- *Marc. 3.* cum, qui S. Hieronymo tribuuntur, cùm ad eum locum peruenit, in quo ab Euãgeliſta commemorantur omnium Apoſtolorum nomina.

Vtile etiã eſt non ignorare alia quædã Hebræorum Grammaticorũ præcepta, quorum vſus frequens eſt in Euãgelijs: vt quod careãt ſuperlatiuo, ideoq; eius loco vel poſitiuo vtantur, vt [mandatum magnum] pro maximum, vel repetitione aliqua eiuſdem poſitiui, vt [Amen, amen dico vobis,] hoc eſt, veriſſimè aſſero: quod vnum tempus alius loco adhi- *Luca 1.* bent, vt; [Depoſuit potentes de ſede;] *Ioan. 2.* pro deponet. [Soluite templũ hoc,] pro ſoluetis: quod cum careant agnomine, eius vice ponunt filium cum patris nomine, vt [Bar Iona] filius Ionæ: & quia carent cõparatiuo, vtũtur aliquo verbo, *Matth. 18.* quod eã vim ſortitũ ſit vt: [Expedit ei, vt *Matth. 18.* ſuſpẽdatur mola aſinaria collo eius,] pro melius illi eſt: vel certè poſitiuo ipſo: [Bonũ tibi eſt ad vitã ingredi debilem,] id eſt, melius eſt. Sed hæc ex multorum ſcriptorũ obſeruationibus notiora ſunt, quàm vt à me debeãt pluribus verbis explicari; & non admodũ meditationi neceſſaria ſunt, quippe quæ nõ his hęreat, ſed emolumenta animæ ſectetur ex his, quæ meditanti vtcunq; manifeſta ſunt.

Vtiliſſima etiã eſt conſideratio aduerbiorum quorundã, & ſimilium particularum, quæ orationẽ Euangelicã ex varijs occaſionibus ingrediũtur: quale eſt (ecce) quod rem nouã & mau :itã ſæpe ſignificat: [Ecce Magi ab oriente vene- *Matth. 2.* runt:] vel conſentientis, & optantis animũ: [Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſecundum verbum tuum:] animi itẽ prõptitudinem: [Ecce nos reliquimus omnia. Continuò & ſtatim,] aliquando & *Matth. 19.* ipſa vim habent orandi oportunam, vt: [Illi continuò relictis retibus ſecuti ſunt *Matth. 4.* eum. Et continuò ſurgens miniſtrabat eis. [Idem dicendum de alijs aduerbijs *Luc. 4.* temporis, vt: [Tollat crucem ſuã quotidie: Da nobis hodie; Oportet ſemper *Luc. 18.* orare: Tunc diſcipuli omnes, relicto eo, *Matth. 26.* fugerunt: Accipiet centies tantũ, nũc in *Marci 10.* tempore hoc.] Eadem vis eſt in particu- *Matth. 4.* la ſic: [Sic, inquit Dominus, decet nos *Ioan. 3.* implere omnẽ iuſtitiã: ſic Deus dilexit mundũ, vt filiũ ſuum vnigenitum daret. *Matth. 15.* In pronominibus etiam: Et ego dico ti- *Matth. 5.* bi. Ego autẽ dico vobis. Quemadmodũ *Ioan. 13.* ego feci vobis. Ego autem in medio ve- *Luc. 22.* ſtrûm ſum, ſicut qui miniſtrat. In Epithetis: Ignem æternum, panis viuus, paſtor bonus, iugum ſuaue, onus leue.] Longum eſſet, ſingula perſequi, ex his reliqua intelliguntur quæ in proprijs verbis, & nominibus poſita ſunt.

De tranſlatis autẽ tam verbis, quàm *Lib. 3. de doctr. Christ. cap. 37.* alijs loquendi modis, ſic ſcriptũ eſt à S. Auguſtino: [Sicut in verbis proprijs, vbi res, vt dicũtur intelligẽdæ ſunt, ſic in tranſlatis, quæ faciunt tropicas locutiones, vbi aliud ex alio intelligendum eſt, non ſolũ admonẽdi ſunt ſtudioſi venerabiliũ litterarũ, vt in ſcripturis ſanctis genera locutionum ſciant, & quo modo apud eas aliquid dici ſoleat, vigilanter aduertant, memoriterq; retineant; verũ etiam, quod eſt præcipuum, & maximè neceſſarium, orent vt intelligant. In eis *Iacob. 1.* quippe litteris quarum ſtudioſi ſunt, le- *Prouerb. 2.* gunt, quoniam Dominus dat ſapientiam, & à facie eius ſcientia, & intellectus: à quo & ipſum ſtudium, ſi pietate præditum eſt, acceperunt:] quod quãtò magis præſtandum ſit ab orãte & medi-

Digitized by Google

tanæ, nemo eſt, qui non intelligat.

Lib. 3. de doctr. Chriſt. cap. 4. Deinde ſeruanda ſunt alia præcepta, quæ in eandem rem idem ſanctiſſimus Pater tradidit. Quorum primum eſt:

Primũ præceptum. [Rariſſimè, inquit, & difficillimè inueniri poteſt ambiguitas in proprijs verbis, quantum ad libros diuinarum ſcripturarum ſpectat, quam non aut circumſtãtia ipſa ſermonis quo cognoſcitur ſcriptorum intentio, aut interpretum collatio, aut præcedentis linguæ ſoluat inſpectio. Sed verborum tranſlatorum ambiguitates, non mediocrem curam induſtriamque deſiderant: nam principio cauendũ eſt, ne figuratam locutionem ad litterã accipias. Ad hoc enim pertinet, quod ait Apoſtolus: *Littera occidit, ſpiritus autem viuificat.* *2. Cor. 3.*

Secũdũ præceptum. Cap. 10. Secundum præceptum eſt:] Huic, inquit, obſeruationi adiungenda etiã illa eſt, ne propriam, quaſi figuratã, velimus accipere. Demõſtrandus eſt igitur prius modus inueniendæ locutionis, propria ne an figurata ſit: Et iſte omnino modus eſt, vt quidquid in ſermone diuino, neq; ad morum honeſtatem, neque ad fidei veritatem propriè referri poteſt, figuratum eſſe cognoſcas. Morum honeſtas, ad diligendum Deum & proximum, fidei veritas ad cognoſcendum Deum, & proximum pertinet. Spes autem ſua cuique eſt in conſcientia propria; quemadmodum ſe ſentit ad dilectionem Dei, & proximi, cognitionemq; proficere. Et

Cap. 15. infrà: Seruabitur ergo in locutionibus figuratis regula huiuſmodi, vt tam diu verſetur diligenti conſideratione, quod legitur, donec ad regnum charitatis interpretatio perducatur. Si autem hoc iã propriè ſonat, nulla putetur figurata locutio: ſi præceptiua locutio eſt, aut flagitium, aut facinus vetans, aut vtilitatem, & beneficentiam iubens, non eſt figurata: ſi autem flagitium, aut facinus videtur iubere, aut vtilitatem, & beneficentiam vetare, figurata eſt; Ait ſcriptura; *Rom. 12.* Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum; ſi ſitit, potum da illi: hic nullo dubitante beneficentiam præcipit: ſed quod ſequitur, hoc enim faciens, carbones ignis cõgeres ſuper caput eius: maleuolentiæ facinus putes iuberi; ne igitur dubitaueris figuratè dictum: & cùm poſſit dupliciter interpretari, vno modo ad nocendũ, altero ad præſtandum; ad beneuolentiam te potius charitas reuocet, vt intelligas, carbones ignis eſſe, vrentes pœnitentiæ gemitus, quibus ſuperbia ſanatur eius, qui dolet ſe inimicum fuiſſe hominis, à quo eius miſeriæ ſubuenitur. Item cùm ait Dominus, qui amat animam ſuã perdet eam; non vtilitatem vetare putandus eſt, qua debet quiſq; cõſeruare animam ſuam; ſed figuratè dictũ, perdat animã, id eſt, perimat, atq; amittat vſum eius, quem nũc habet, peruerſum ſcilicet atque præpoſterum, quo inclinatur temporalibus, vt æterna non quærat. *Ioan. 12.*

Ex quibus regulis non ſolùm facilè dignoſcimus figuratas locutiones, aut verba eſſe manifeſta illa: [Agnus Dei, ſponſus, via, oſtium, paſtor bonus, lapis angularis,]& alia, quæ Chriſto tribuuntur, [ſal terræ, lux mundi, filij ſponſi, filij tonitrui,] quæ Apoſtolis; ſed etiam abſtruſiores illas; [Dimitte mortuos ſepelire mortuos ſuos. Fidelis, inquit S. Ambroſius, ab infideli communicatione ſecernitur. Qui non odit patrem ſuum, & matrem, non poteſt meus eſſe diſcipulus: [quatenus nimirum Chriſto contrarius eſt pater, & mater: [ſi oculus tuus ſcandalizat te, erue eum, & proijce abs te: quo loco inquit S. Hieronymus, oculo & manu, affectus propinquorum intelligitur:] exponendæ ſunt aliæ eodem modo. *Matth. 8. Luc. 9. Luc. 14. Matth. 5.*

Metaphora cẽſenda eſt, parabola, quã quam longior, & continuata; cuius frequens eſt in Euangelio vſus: erat enim loquendi modus [familiaris Syris & Palæſtinis,] vt auctor eſt S. Hieronymus. Has S. Auguſtinus diuidit in duo genera: [Parabolas, inquit, Dominus aut ſecundum ſimilitudinẽ aliquam ponit; ſicut de ſeruo illo, cui Dominus dimiſit, quod ratione reddita debere inuentus eſt, & ipſe conſeruo ſuo dilationem ſaltem dare noluit: & de fœneratore, qui cũ duobus debitoribus donaſſet, quod debebat, ab eo plus dilectus, cui plus donauit: & de homine, qui habebat duos filios, maiorẽ in agro ſibi propinquantẽ, minorem autem in longinquo luxuriantem: de his in quantum ſimilia ſunt, ducitur intellectus eius rei, cui adhibentur ad myſterium inſinuandæ, aut requirendæ veritatis. Aut ex ipſa diſſimilitudine aliquid *Lib. 2. qq. Euangeli. cap. 9. 45. Matth. 18. Luc. 7. Matth. 6.*

aliquid probat, veluti eſt illud; quod ſi fœnum agri quod hodie eſt, & cras in clibanum mittitur, Deus ſic veſtit, quantò magis vos modicæ fidei? ad hoc genus pertinet etiam illud, quod de ſeruo ait, cui Dominus denunciauerat, vt à villicatu remoueretur: fraudem quippe ille fecit Domino ſuo, vt falſatis chirographis, debitoribus eius, quātum commodum viſum eſt, relaxaret: neque vllo modo nos Dominus, vt ſibi fraudem faciamus, hortatur: ſed ſi eum qui fraudando ſibi prouidit in poſterum, laudatum dicit à Domino, quantò maiore alacritate ſibi prouidere debet in æternam vitam?

Luc.16.

Quamuis autem in parabolis nō omnia ſint neceſſaria, vt aiunt Patres, ſed pleraq; ad ornatum hiſtoricū pertineāt; nihil tamen myſterio vacat; & nonnunquam ex clauſula ipſa parabolæ, quæ ſit mens Chriſti Domini in vniuerſa illa metaphora facilè cognoſcitur: vt cùm legimus: [Multi vocati, pauci electi: &, qui ſe exaltat humiliabitur, & qui ſe humiliat, exaltabitur.]

Tertiū præceptum. *Lib. 2. de cōſ. Euang. cap.28.*

Deniq; vt quæ de verbis dicēda ſunt, breuiter concludantur, idem S. Auguſtinus ſic præcipit: [Nihil in ſcripturæ verbis debemus inſpicere, niſi loquentis voluntatem, cui debent verba ſeruire: nec mentitur quiſquam, ſi alijs verbis dixerit, quid ille voluerit, cuius verba nō dicit:] hæc ſi quidem vnica ratio eſt ſenſus hiſtorici in Euangelijs indagandi.

Quomodo inter meditandum exercetur intellectus, in coniungendo ſenſu morali cum hiſtorico.

CAPVT XX.

Lib. 12. in Ezech. cap. 41. *Prior ratio.*

IN hiſtoria, inquit S. Hieronymus, ſpiritualem habeas intelligentiam, & in tropologica hiſtoriæ veritatem: horum vtrunque altero indiget.] Intelligentiæ autem moralis inueſtigandæ duplex eſt ratio, vna ſimplex & aperta, qualis eſt in illis hiſtorijs, quæ per ſe ad mores ſpectant: De quibus loquens S. Gregorius: [Virtutum opera, ex magna parte iuxta ſolius hiſtoriæ textū tenemus; ne ſi hæc ad indaganda myſteria trahimus, veritatem fortaſſe operis vacuare videamur.] Quare quando hiſtoria apertam virtutis narrationem continet, ita in ea per ſe emicat virtus, & allicit, vt per myſticam expoſitionem non ſint, vi meditationis, quaſi ex ſilice excutiendæ nouæ virtutū latentium ſcintillæ. Quis enim in cōcione illa Domini, in qua tā multis verbis perſuadet, Chriſtianam iuſtitiam Phariſaica longè ſuperiorē eſſe debere, adhibeat myſticam interpretationem? Quis item ad recōditiorem intelligentiā trahat apertas eius reprehenſiones, præcepta virtutum, ieiuniorū obſeruationes, eleemoſynas, & alia multa miſericordię opera, quæ in Euangelio continentur?

Lib. 20. moral. cap. 31. *Matth. 5.*

Inter meditandum igitur ea, quæ virtutum, aut vitiorum hiſtorias exemplaue explicant, non ſunt myſticè exponēda, ſed diligenter animo infigenda, vt in vſus proprios virtutes, vitia in exempla conuertantur. Hanc rationem perpetuò ſequitur S. Baſilius in ſuis moralibus: [Pœnitentiam, inquit, agentes debent amarè, flere, & reliqua quæ ſunt peniten tiæ ſigna edere. Et recordatus eſt Petrus verbi Ieſu, quod dixerat: priuſquā gallus cantet, ter me negabis; & egreſſus foras fleuit amarè.] In regulis item breuioribus, vt exempli cauſa: [Quomodo, inquit, alij alijs inter nos obedientiā præſtabimus? tanquam ſerui, ait, aduerſum Dominos, conuenienter illi præcepto Domini, Qui vult in vobis eſſe magnus, ſit omnium vltimus & ſeruus omnium. Quibus verbis adiungit, quod nos efficacius etiam poſſit mouere: ſicut filius hominis non venit vt miniſtraretur ei, ſed vt miniſtraret: & conſentaneum in modum etiam dicto illi Apoſtoli; per charitatem ſpiritus ſeruire inuicem.

Cap. 3. *Matth. 26.* *Inter. 115.* *Matth. 20.* *Galat. 5.*

Illud porrò in hoc expoſitionis genere meditanti propoſitum eſſe debet, virtutum exempla ad ea, quæ conditionis ipſius propria ſunt accommodare. Exēplum ex S. Anſelmo petamus, ſic enim ſcribit in ea Domini verba: [Expedit ei, vt ſuſpendatur mola aſinaria in collo eius, & demergatur in profundū maris: ſæculares homines dicuntur eſſe dediti rotæ huius mundi: iuxta illud; in circuitu impij ambulant: per molam ergo

In Matth. cap. 18. *Pſal. 11.*

Digitized by Google

aſinariam,ſæcularis vitæ circuitus, & labor exprimitur:& per profundum maris,extrema damnatio deſignatur: dicit ergo,melius eſſet alicui contemplatiuo, vt volueret molam aſinorum,id eſt, ſæcularis eſſet, voluens ſolicitudinem mundanorum, & per hoc demergeretur in profundum inferni,quàm eſſet contemplatiuus ſcandalizãs fratres ſuos: lenior *Matth.20.* enim pœna eſſet ſibi in inferno.] Idem in explicatione petitionis filiorum Zebedæi,ſic ſcribit:[Patitur frequẽter Dominus diſcipulos ſuos aliquid nõ rectè aut dicere, aut agere, aut cogitare,vt ex illorum culpa inueniat occaſiones docendi,& exponẽdi regulam pietatis. Et paulò pòſt: Iſti ambitioſi, illi inuidioſi, vtrique tamen nobis profuerunt.] Sic meditetur vir religioſus, & ad hanc normam ſuam meditationem inſtituat etiã ſæcularis,ea inueſtigans,& cogitãs,quæ generi vitæ ab ſe inſtituto conueniant. Idemq; de alijs humanæ vitæ conditionibus intelligendum: aliter enim meditatur matrimonio copulatus, ſolutus aliter: aliter paterfamilias,aliter filius: aliter princeps, aliter priuatus ciuis.

Altera ratio. Altera ratio moralis expoſitionis eſt, cùm ex hiſtoria planè perſpecta, rebusque geſtis pietatem eruimus, documentaq; virtutis, perſonas perſonis accommodantes,res rebus, verbis verba. Qua ratione in Euangelio Herodes,diabolus eſt:infans Chriſtus, virtus enaſcens ſuis nondũ firmata radicibus: ſatellites Herodis, occaſiones oblatæ hominib⁹, nec dũ in virtute corroboratis, vt ab ea deficiant, qui prorſus eſt interitus paruulorum: à quo tamen angelorum monitu, & cuſtodia eripitur Chriſtus, hoc eſt, Virginis filius; is nimirum, qui virginem vt parentem habet, colit,imitatur.

In Nahum cap.1. Hanc ſequuntur plerique omnes Patres; inprimis autem apud Græcos Origenes,& ſanctus Cyrillus: apud Latinos verò ſanctus Gregorius Papa. De ea ſic ſanctus Hieronymus: [Hiſtoria ſtricta eſt, & euagandi non habet facultatem. Tropologia libera, & his tantum legibus circumſcripta,vt pietatem ſequatur intelligentiæ, ſermoniſque contextum, nec in rebus multum inter ſe contrarijs violenta ſit copulandis.] Atque hæc dicta ſint de intellectus exercitatione:nũc de affectu, quæ reſtant, expediamus.

De exercitatione Voluntatis, & Affectus, orationis tempore.

CAPVT XXI.

NON meditamur, vt intelligamus, aut diſcamus ſolũ, ſed multò magis vt animo ac volũtate moueamur & afficiamur: [Et in medi- *Pſal.38.* tatione mea, inquit Dauid, exardeſcet ignis.] Affici igitur erga bonũ, proprius eſt orationis meditationiſue ſcopus; ex quo oratio vim,naturam, definitionemque adepta eſt:idcirco enim dicitur à S. Auguſtino:[Aſcenſio animæ de terreſtri *Serm.de tempore,c.230.* bus ad cœleſtia:à S.Damaſceno: Aſcen *Lib.3.c.24.* ſio mentis in Deum: à S.Chryſoſtomo: *Homil. 30. in Gen.* Colloquium cum Deo: à S. Gregorio Nyſſeno: Conuerſatio vel ſermocinatio cum Deo. Quod quomodo fiat,vni- *Lib. 2. de Ser. Dom. in mon.c.3.* uersè à S.Auguſtino explicat̃ ſic: Quid opus eſt ipſa oratione, ſi Deus iam nouit, quid nobis neceſſarium ſit,niſi quia ipſa orationis intentio cor noſtrum ſerenat,& purgat,capaciusq; efficit, ad excipienda diuina munera, quę ſpiritualiter nobis infunduntur. Et poſt pauca: Fit ergo in oratione conuerſio cordis ad eũ, qui ſemper dare paratus eſt, ſi nos capiamus,quod dederit:& in ipſa conuerſione purgatio interioris oculi cum excluduntur ea, quæ temporaliter cupiebantur, vt acies cordis ſimplicis ferre poſſit ſimplicem lucem,diuinitus ſine vllo occaſu, aut immutatione fulgentem, nec ſolum ferre, ſed etiam manere in illa, non tantum ſine moleſtia, ſed etiam cũ ineffabili gaudio,quo verè, ac ſinceriter beata vita perficitur.

Oratione igitur purgatur cor, illuſtratur, perficitur; hoc eſt, inſtituitur & iuuatur, vt ingrediatur, & teneat tres illas vias, quæ trito iam nomine appellantur purgatiua, illuminatiua, perfectiua ſiue vnitiua; commouendo nimirum, regendo, & promouendo affectus animi vnicuique viæ proprios & accommodatos.

Porrò verba ſcripturæ diuinæ & ꝑſertim

tim Euangelicæ, per ſe apta ſunt ad mouendũ hominis cor; ſunt enim vt verba ſponſæ, de quibus S. Bernardus ſcribens *Ser. 67. in Cant.* ait: [Sunt delicioſa ad ſaporem; ſolida ad nutrimentum; efficacia ad medicinã. Ex eo enim, quod ſuauiter ſonant, affectum mulcent, & de ſenſuum vbertate mentem impinguant, & nutriunt, & de altitudine myſteriorum, dũ intellectũ, quò plus exercent, plus terrẽt, miro modo tumorem ſanant inflantis ſcientiæ.] Eſt tamen præterea neceſſaria hominis induſtria, & exercitatio; qua vna, ſe, quaſi verrere ſpiritum ſuum teſtatur Propheta. Vt enim Eliſæi ſpiritus, non niſi ad pſalterij concentum ſuſcitatus eſt; ſic humanum cor, non niſi induſtria meditationis afficitur, & concaleſcit.

Alij autem ſunt affectus incipiẽtium, & in via purgatiua conſtitutorum, alij proficientium, & viæ illuminatiuæ: alij denique perfectorũ, & viæ vnitiuæ. *Affectus primus.* Affectus incipientium ſtatui accommodati, & quos orãdo in ſeipſis excitare, vt plurimũ, debent qui purgãtur, hi ferè ſunt, dolor de peccatis, ſiue deteſtatio peccatorum, timor iudicij Dei & iuſtitiæ eius, horror inferni, odium & contẽptus ſui, vilitatis ſuæ cognitio, & erubeſcentia. 2. Proficientium verò hi, virtutum amor, & deſiderium eas acquirendi, humilitatis nimirum, patientiæ, caſtitatis, obediẽtiæ, manſuetudinis, & ſimilium. 3. Perfectorum poſtremò hi, amor Dei, ſpiritualis voluptas, & exultatio in contemplatione ac memoria immenſarum diuitiarum ac perfectionum Dei, eiusq; ſummæ, & inexplicabilis beatitudinis; deſiderium vehemens ſanctificationis nominis eius, aduentus regni eius, expletionis diuinæ voluntatis, ſicut in cœlo & in terra, gratiarũm actio pro tantis, &c. tam multis beneficijs à Deo acceptis, votum Deo placendi, & in rebus omnibus grati animi ſpecimen illi exhibendi, admiratio maieſtatis eius, adoratio, &c. cultus ſummæ ac præpotentis diuinitatis, ſpes & fiducia propenſæ liberalitatis Dei, & infinitæ eius miſericordiæ, laudatio & prædicatio ipſius: alij denique innumerabiles animi affectus, quos experientia potius, quàm doctrina cognoſci, optandum eſt.

Lib. 1. c. 15. Incipientium ſunt affectus illi, quos copioſè deſcripſimus libro primo: quod etiam allato exemplo Dauidis in Pſalmis pœnitentiæ, & præſertim quinquageſimo, confirmauimus, nõ repeto hic, quia inde peti poſſunt. Nec illuſtrius exemplar pœnitenti ad imitandum in oratione, proponi poſſe video, quàm Dauidem, ſeſe in pœnitentiæ Pſalmis meditandis tanta cum animi ſubmiſſione, & contritione cordis exercentem.

Huc pertinent multa, quæ S. Ambroſius inculcat virgini lapſæ, & S. Chryſoſtomus Theodoro ſimiliter lapſo, &c. ſanctus Anſelmus in deploratione amiſſæ virginitatis: & exemplum in prõptu eſt in Pſalmo centeſimo vigeſimo nono. [De profundis.] Ecce cognitionem miſeriarum quibus premitur: Ecce item ſubmiſſionem animi magnam [Clamaui:] Ecce magnitudinem doloris, & contritionis; eſt enim clamor hic hominis grauitate peccatorum oppreſſi, & ſupra modum afflicti. [Ad te Domine:] ecce timorem ſerui erga Dominum. [Domine exaudi vocem meam: &, Fiant aures tuæ intendẽtes in vocem deprecationis meę:] ecce conuerſionem cordis ad Dominum, & diuinæ gratiæ vehementem poſtulationem. [Si iniquitates obſeruaueris Domine, Domine, quis ſuſtinebit?] ecce peccati & grauitatis eius cognitionem, & ſimul deteſtationem eiuſdẽ. [Suſtinuit anima mea in verbo eius, ſperauit anima mea in Domino: Quia apud te propitiatio eſt:] Ecce ſpẽ venię, non ex operibus, quæ fecimus nos, ſed ex vi gratiæ, & miſericordię, quę in Deo eſt maxima: ecce etiam ſpem in Chriſti redemptoris meritis, ſi quidem [copioſa apud eum redemptio,] & alij multi affectus pœnitentiæ, quos habebat Dauid, cũ in eiuſmodi Pſalmis verſabatur.

Proficientiũ verò, & perfectorũ inſignes affectus exprimit S. Auguſtinus in ſuis confeſſionibus multis in locis: quales illi ſunt in quinto libro. *Cap. 1.* [Accipe ſacrificium confeſſionum mearũ de manu linguæ meæ, quam formaſti, & excitaſti, vt confiteatur nomini tuo, & ſana omnia oſſa mea, & dicent: Domine, quis ſimilis tibi? ſed te laudet anima mea, vt amet te, & confiteatur tibi miſerationes tuas, vt laudet te. Et libro primo: *Cap. 34.* Quis mihi dabit, acquieſcere in te?

quis mihi dabit, vt venias in cor meum, & inebries illud, vt obliuiſcar mala mea, vt vnum bonum meum amplectar te? Quid mihi es? Miſerere vt loquar. Quid tibi ſum ipſe, vt amari te iubeas à me, & niſi faciam, iraſcaris mihi, & mineris ingentes miſerias: parua ne ipſa eſt miſeria, ſi non amem te?] & alij ſimiles, quos nobis attigiſſe ſatis eſt exempli cauſa.

In Euangelio multa eſt materia affectuum omnium, ſicut in alijs pleriſque Scripturis diuinis, & præſertim in Prophetis, maximè verò omnium in Pſalmis. Et in Euangelio quidem ad cõmouendos animos incipientium accommodatiſſima eſt parabola de filio prodigo; hiſtoria publicani, & Phariſæi in templum aſcendentiũ, & tam diſſimili euentu vota ſua promẽtiũ: conciones omnes Dñi, in quibus aut minas intentat, aut ſupplicia peccatoribus interminatur.

Matth. 20. & 23. Luca 14. & 18. Proficiẽtes verò, & perfectos excitat Dominus in parabolis, quarum eſt illa clauſula: [Multi ſunt vocati, pauci verò electi. Et illa: Qui ſe humiliat exaltabitur:] & in concionibus tam multis, quibus turbas aut diſcipulos docet mundi contemptum, & diuitiarum, ſuijpſius abnegationem, carnis mortificationem, paupertatem ſpiritus, caſtitatem, cordis puritatem, Dei ſolius timorem, & amorem, zelum ſalutis animarum; Denique quibus inſtruit ad omnem vitæ Chriſtianæ, atque Euangelicæ perfectionẽ, præcipuè verò ad ſui ipſiuſmet vitæ, paſſionis, & mortis imitationem.

Vniuerſè autem præcipiunt magiſtri doctrinæ ſpiritualis, vt quanto tempore affectus excitatus, quicunque ſit ille, animum detinet afficiendo, tanto in eodem orantis animus perſeueret, minimè interim ſolicitus quidnam meditandum ſuperſit. Qua ex re obiter illud etiam intelligitur, quàm diuturna eſſe debeat meditatio cum affectu copulata, ſiue ille lenis *Epiſt. 121.* ſit, ſiue vehemens; & an laudabilis ſit magis breuis, an longa oratio. Sic enim ſcribit S. Auguſtinus ad Probam: [Aliud eſt ſermo multus, aliud diuturnus affectus. Dicuntur fratres in Aegypto crebras quidem habere orationes, ſed eas tamen breuiſſimas, & raptim quodãmodo iaculatas, ne illa vigilãter erecta, quę oranti plurimũ neceſſaria eſt, per productiores moras euaneſcat, atq; hebetetur intentio. Ac per hoc etiã ipſi ſatis oſtendunt, hanc intentionem ſicut non eſt obtundenda, ſi perdurare non poteſt, ita ſi perdurauerit, non eſſe rumpendam.

Ex vno, & ex multis etiam ſimul conglobatis affectibus exiſtit precatio ad Deum: de qua S. Auguſtinus, ſic ſcribit: *Ibidem.* [Abſit ab oratione multa locutio, ſed nõ deſit multa precatio, ſi feruens perſeuerat intentio: nam multum loqui, eſt in orando rem neceſſariã ſuperfluis agere verbis: multùm autẽ precari, eſt ad eũ, quem precamur, diuturna & pia cordis excitatione pulſare: nam plerũque hoc negotium plus gemitibus, quàm ſermonibus agitur, plus fletu, quam affatu.

Precatio autem, quanquam toto meditationis tempore permiſceri ſolet orationi, prout ab affectu ſuggeritur, propriè tamen clauſula eſt meditationis, & totius huius exercitationis extrema periodus; & à quibuſdam colloquiũ nominatur: in quo omnes neruos intẽdit mẽs, voluntas, affectus omnes tum orationibus, tum obſecrationibus, & poſtulationibus, vt vincant Deum, ad ſe trahant, eumq; ita teneãt, vt cum Iacob antiquo Patriarcha eum minimè dimittendum ſtatuant, donec benedixerit illis.

Verùm tota hæc voluntatis affectio orationis tempore, non tam in præceptionibus poſita eſt, quàm in magna erga Deum ſubmiſſione, & reuerentia. Siquidem Dei donũ eſt, potius quàm hominis induſtria. [Ipſe enim ſpiritus, vt ait Apoſtolus, poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus, quia nimirũ eos ipſos gemitus nobis ingenerans, poſtulationes noſtras quaſi dictat, & informat. Denique Dauid auxilio Dei tribuit *Pſal. 83.*
[aſcenſionis cordis; ſed in valle lachrymarum: quia vt ait ſanctus Gregorius, *Lib. 30. moral. cap. 28.* quos exterius in fletu continet conuallis humilitatis, eos interius ſubleuat aſcenſus contemplationis.]

Quoniam tamen in recta prudentiq; exercitatione affectus, tota meditationis noſtræ vis poſita eſt, quomodo in ea gerere ſe debeat proficiens, breuiter eſt explicandum.

Pono igitur id, quod antè tetigi, duplices eſſe affectus animi, vehe-

mentes,

mentes, & mites.

Affectus vehementes. Affectus vehementes, ſi à Deo immittuntur, vt accidit, cùm ipſe ſpiritus poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus, ij humiliter admittendi ſunt, & quandiu Deus dederit, diligenter conſeruandi, & continuandi.

Sed hi ſiue diuinitùs, ſiue noſtra etiã induſtria concurrente excitẽtur, diuturni eſſe non poſſunt: quia corpus quod corrumpitur, aggrauat animã, nec vim tantam, tantumq; pondus, quantum ſecum adferunt vehementes affectus, fragilis natura diu ſine nouo Dei munere ſuſtinẽt. Quam ob cauſam, ne videlicet capitis aut pectoris conſtitutio lædatur, cùm ſponte commoueuntur à nobis, ſunt quantocyus prudenti remiſſione eleuãdi, & poſt etiam omnino deponendi.

Sũt nihilominus huiuſmodi affectus vtiles & neceſſarij in pleriſque vitæ ſpiritualis grauibus caſibus, cùm videlicet agitur ad abolenda peccata præterita, de vehementiſſimo animi dolore concipiendo, qui contritio ſit; præſertim cùm inſtituitur in eum finem totius anteactę *Iſaia 38.* vitæ generalis confeſſio. Tunc enim ſunt cum Propheta recogitandi anni in amaritudine animi. Deinde magnus voluntatis ardor aſciſcendus eſt, cùm pulſamur graui aliqua, periculoſaque tentatione; qualis inſurgit interdum contra fidem, continentiam, charitatem, vocationem: cùm item, deferueſcente paulatim ſpiritu, in animi teporem miſerè delapſos nos deprehendimus, ac de vita renouanda, feruoreq; ſpiritus reſuſcitãdo ſeriò cogitamus: cùm denique ad diuinã gloriam illuſtrandã aliqua ineũda via eſt, quã ijs difficultatibus obſtructam cernimus, quæ nõ ſine magna animi cõtentione ſuperari poſſunt. Ad hæc omnia præſtãda neceſſarius eſt magnus animi conatus ac vigor, cui coniunctus ſit par, aut etiam maior animi affectus. Affectum hunc vehementem ſi Deus tunc commouet, vt is concitetur in nobis, magnoperè nobis elaborandum eſt; adhibita præſertim attenta conſideratione, contentaq; precatione: ex his nempe duobus, tanquam ex cõflictu duorum corporum, exardeſcit hic ignis. Sed hunc longiuſculæ meditationi, qualis eſt vnius horæ, aut etiam duarũ, conuenire haud permittit hominis valetudo, & carnis infirmitas.

Quare meditationis de qua hic agimus maximè proprius eſt lenis affectus; *Affectus lenis.* quippe qui protrahi diutius poteſt, nec, dum protrahitur, capiti pectoriue noxius eſt: hunc ſi non gignit in animo Deus, facile eius adiuti gratia excitamus ipſi ſuprà explicata commentatione verborum, & actionum Euangelicarum, maximè verò perſonarum, Dei, aut ſanctiſſimæ Trinitatis, Chriſti Domini, beatiſſimæ Virginis, & aliorum, quos ſuo loco numerauimus: id autem ferè ſit, expleta ratiocinationis cuiuſque periodo, non amplius ratiocinando, ſed ſimpliciter apprehendendo perſonam, cuius illa ſunt verba, actioneſue; in conſpectu eius nos ipſos ſiſtendo, eam humiliter intuendo mentis & phantaſiæ lumine, dulciterq; alloquendo, nõ ore aut verbis, ſed cordis affectibus.

Id porrò fieri duplici ratione poteſt: *Prior ratio.* prior eſt commotio affectus erga præſentem, verbi gratia, Dominum Chriſtum reuerentiæ, timoris, admirationis, amoris; ſed ſtatim tranſcurrẽdo ab vna ratiocinatione ad aliam, aut ad eandem etiam recurrendo; ex quo non magna capitur vtilitas: quod ea cõmotio ponticulus tantum ſit, quo iungitur vtraque ratiocinatio, nec magnoperè animum afficiat.

Poſterior. Poſterior eſt commotio alicuius affectus, aut eiuſdem etiam, ſed continuata, aut certè cum magna animi ſubmiſſione multò maximè repetita, idque non modico tempore, ſed quo longiore fieri poteſt. Hoc ſi bene fiat, vtiliſſimum eſt, & in eo poſitum eſt totum huius exercitationis momentum.

Hæc ipſa cœleſtium eſt ciuium apud *Iſaia 8.* Iſaiam oratio, quia diuinæ Maieſtatis admiratione ſuſpenſi, illi perpetuò canũt: [Sãctus, Sanctus, Sanctus:] propterea- *Apocal. 4.* que apud S. Ioannem dicuntur requiem non habere, dum id dicunt, hoc eſt, nunquam intermittere orationem huiuſmodi.

Verùm quoniam hic de noſtra, hoc eſt, mortalium hominum oratione agitur, fuit hæc Dauidi familiariſſima meditatio. Excitabat autem Dauid affectum in Deum, quem præſentem, dum

Digitized by Google

1. pſalleret, intuebatur, dupliciter: vel ſimplici cōceptione alicuius eius attributi, actionisue; cuius repetitione eandē cōtinuabat, aut refricabat animi motionē: vel ſi varias ac diſtinctas diuinas actiones meditaretur, tunc tamen nonniſi in vno eodemq́; animi affectu commouēdo, augendoue perſiſtebat.

Exēpla primi generis. Exempla primi generis ſunt illa: [O Domine ego ſeruus tuus, ego ſeruus tuus:] affectus eſt dedicationis, & deuotionis [Paratum cor meum Deus, paratum cor meum;] dedicationis & prompti ſimul animi ad omnem Dei voluntatem obeundam. Deſiderij diuinæ gratiæ fauoriſque illa, [Miſerere mei Deus, miſerere mei. Benedicat nos Deus, Deus noſter, Benedicat nos Deus.] Præclara illa diuinæ ſpei & amoris; [Miſericordia mea, & refugium meum, ſuſceptor meus, & liberator meus, protector me⁹, & in ipſo ſperaui. Diligam te Domine fortitudo mea. Dominus firmamentum meum, & refugium meum, & liberator meus. Deus adiutor meus, & ſperabo in eum. Protector meus, & cornu ſalutis meæ, & ſuſceptor meus. Denique diuinæ laudis; Pſallite Deo noſtro, pſallite, pſallite Regi noſtro, pſallite.]

Pſal. 115. Pſal. 56. & 117. Pſal. 56. Pſal. 66. Pſal. 143. Pſal. 17. Pſal. 46.

Exēpla ſecundi generis. Alterius generis exempla ſunt multa in Pſalmis: omnia nimirum illa, in quibus variatis ſententijs, quas Propheta contemplabatur, per quoſdam intercalares verſus, ad eundem redit affectum. Illuſtriora huius generis exempla ſunt Pſalmus centeſimus trigeſimus quintus; in quo ad illud: [Quoniam in æternum miſericordia eius,] vigeſies ſepties repetitū ſe mirabiliter excitat ad diuinæ miſericordiæ miraculum prædicandum; & Pſalmus vltimus, in cuius quinque ſolis verſiculis, vndecies ad Dei laudes decātandas, prouocat.

Pſal. 135. Pſal. 150.

Nec deſunt in Eccleſiaſtico officio documenta, quibus ad tam vtiles repetitiones affectuum nos inſtituit per verborum repetitiones ſancta mater Eccleſia. In ſacrificij quidem miſſæ initio, cùm excitat ad inſignem contritionem per illa; [Mea culpa, mea culpa, mea maxima culpa.] Cùm deinde ad expetendam Dei miſericordiam, nouem Kyrie eleiſon accumulat; & deinceps alia plura; adeò vt aliquo anni tempore ſolenni concentione diuini officij vndecies Alleluia, ad Dei laudes amplificandas, pronunciet vnius Antiphonæ ſpiritu.

Eandem rationem ſecuti ſunt Patres in ſuis meditationibus. [Serò te amaui, ait ſanctus Auguſtinus, pulchritudo tā antiqua, & noua, ſerò te amaui. Et cognoſcam te cognitor meus, cognoſcam te:] nimirum quod, vt arbitror, hæc recta certaq́; via eſt ad eam cum Deo coniunctionem, & conſuetudinem, quā ſcopum eſſe orationis & meditationis, Patres tradunt. [Cùm auida mente, ait ſanctus Bernardus, verſamus teſtimonia eius, & iudicia oris eius, ſciamus pro certo adeſſe ſponſum, & alloqui nos:] quare Caſſiodorus etiam obſeruauit, tunc Dominum adfuiſſe præſentem templo Salomonis, illudq́; ſua gloria cōpleuiſſe, quando repetitum illud carmē: [Quoniam in æternum miſericordia eius,] toties vti diximus, decantatum tunc etiam eſt iuſſu Regis. Quod ſi viciſſim loquimur nos cum Deo in ſecreto cordis per interna deſideria, vt ſanctus Gregorius ſcribit, quid hic ad diuinam familiaritatem amplius optari poteſt?

Lib. 10. confeſſ. cap. 17. Cap. 1. Ser. in Cāt. 32. In Pſ. 135. Lib. 10. moral. cap. 12.

Nec via ſolum, ſed compendium ſimul eſt ad veræ ſolidæque deuotionis habitum comparandum: hic enim nonniſi frequentatis actibus efficitur. Sic habet ſanctus Bonauentura: [Si quis per viam purgatiuam benè præparatus ſæpiſſimè hoc dictum corde frequentaret? O Domine, quando te diligam? quando te conſtringam? citiùs ſe ſciret experimentaliter inflammari, quàm ſi de ſecretiſſimis cœleſtibus, &c. æterna generatione, vel proceſſione millies cogitaret.

Lib. de myſtica Theol. q. vlt.

Hæc demum eſt ſtabilis animæ quies, & exultatio, de qua Dauid; [Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea, & labijs exultationis laudabit os meum.] Siquidem, vt ſcriptum eſt apud B. P. Ignatium: [Non abundantia ſcientiæ, ſed ſenſus & guſtus rerum interior, deſiderium animæ explere ſolet.]

Pſal. 62. Anno. 2. ex prioribus.

2. Veruntamen ſunt in hac exercitatione hæc diligentiſſimè procuranda. Primum quidem, ne eam ingrediamur ſine magna animi puritate, conſcientiæque candore: nam vt ait Caſſianus: [Vnaquæq;

Collat. 10. cap. 6.

quæq;

Digitized by Google

quæque mens in oratione ſua erigitur, aut formatur, ſecundum puritatis ſuæ meritum ac menſuram.] Et Vgo Victorinus auctor eſt, Deum, affectum ſuę dulcedinis non exhibere, niſi hominibus Ioanni Euangeliſtæ ſimilibus, hoc eſt, mundis corde. Accedat deinde ad puritatem humilitas, & reuerentia maxima. [Loquar ad Dominum meum, cùm ſim puluis, & cinis,] dicebat Abraham. Et S. Bernardus iubet, prius ad oſcula pedum abijcere nos, quàm audeamus ad manus & os aſpirare. Poſtremò non ſiſtatur in guſtu, ſed guſtus dirigatur ad opus: & pro occaſione, deuotionis habitus oportunè ac promptè virtutum vſui ſeruiat: denique, vt eiuſdem Sancti Patris verbis loquar: [Perſiſtentibus nobis in oratione, pingueſcat pectus, repleat viſcera inundatio pietatis, & ſi ſit qui premat, lac conceptæ dulcedinis vbertim fundere illa non tardabunt.]

Vgo declau ſtro anima, cap. 10.
2.
Geneſ. 18.
Ser. 3. & 4. in Cantic.
3.
Serm. 9. in Cantic.

De Impedimentis Contemplationis.

CAPVT XXII.

DE contemplationis gradibus nihil hic dico: locꝰ eſt in poſtremo libro: quod reliquum eſt ad hoc, vt ea, quæ de oratione inchoauimus, abſoluantur, eſt explicatio impedimentorum, quibus orãtis animus detineri ſolet, ne oret ſicut oportet. Qua de re S. Bernardus: [In hoc arcanum, & in hoc ſanctuarium Dei, ſi quem fortè veſtrum aliqua hora ſic rapi, & ſic abſcondi contigerit, vt minimè auocet, aut perturbet, vel ſenſus egens, vel cura pungens, vel culpa mordens, vel ea certè, quæ difficilius amouentur, irruẽtia imaginum corporearum phantaſmata; poterit quidem hic, cùm ad nos redierit, gloriari, & dicere; Introduxit me Rex in cubiculum ſuum.] Quo loco Sanctus Bernardus quatuor impedimenta numerat, quæ S. Bonauentura quodam quaſi commentario explanauit: refero breuiter, quæ ille copioſius, adiectis quibuſdam.

Serm. 23. in Cantic. in fine.
Cantic. 1.
In meditationibus vita Chriſti, cap. 56.

Primũ impedimentũ.

Primum impedimentum eſt [ſenſus egens:] eſt quippe anima ita corpori copulata, itaque viribus, & ſenſibus corporis vtitur adminiſtris, vt cùm laborãt hi, minimè apta ſit ad contemplandũ. Quare cum ægro corpore ſumus, contemplationi non ſumus idonei; niſi Deus, peculiari ope iuuet: nec cũ fame, ſiti, aut alio corporis incõmodo cruciamur, & premimur. [In excelſis,] inquit S. Ambroſ. [infirmi eſſe non poſſunt.]

Lib. 5. ĩ Lucam, c. 6.

Secundum.

Secundum impedimentum eſt S. Bernardo: [Cura pungens,] hoc eſt, ſolicitudo rerum terrenarum: Cor enim, quod ijs tenetur, diſtrahitur ab illis, vt ſeſe minimè colligat ad orandum.

Tertium.
Ser. 5. de Aſſump. Virg.

Tertium impedimẽtũ, nominat idem [culpam mordentem.] Et quidem tam de curis, quàm de culpis vberius ſcribẽs alibi ſic ait: [Sunt tria, quæ oculum impediunt, tenebræ, humor concretus, puluis iniectus. Hæc ipſa ſunt etiam quibus interior oculus impeditur, ſed alia nomina ſortiuntur; tenebræ ſcilicet peccatorum, recordatio eorundem peccatorum, cura terrenorum actuum. Primo illo morbo turbatum ſe plangebat propheta, cùm diceret: Dereliquit me virtus mea, & lumen oculorũ meorum, & ipſum non eſt mecum: cum enim luce iuſtitiæ deſtituimur, nil aliud quàm peccatorum tenebras inuenimus. Item ſecũdo ſe grauari ſentiebat, cùm dicebat: Conuerſus ſum in ærumna mea, dũ configitur ſpina. Tertio occupari ſe conqueritur, cùm dicit: Quia cinerem tanquam panem manducabam: Cinerem ſcilicet actionis, pro pane cõtemplationis. Quicunque ergo mentis oculum diuinæ contemplationi vult intẽdere, profectò neceſſe eſt, vt eum prius ab hoc triplici impedimẽto ſtudeat purgare. Quod ſi quis facere contendat, nouerit contra triplicem morbum, triplex quoque fore remedium: nam primus quidem per confeſſionem, ſecundus per orationem, tertius curatur per quietem.] His non valde diſſimilia leguntur apud ſanctum Gregorium in moralibus; præſertim [non refricandam eſſe memoriam peccatorum, tempore orationis illius, qua imprimis quæritur animæ cum Deo, per ſuauiſſimum ipſius amorem, coniunctio.] Et primo libro huius operis quædam huc pertinentia explicata ſunt.

Primꝰ morbus.
Pſalm. 37.
Secundus.
Pſalm. 31.
Tertius.
Lib. 10. cap. 17. & 18.
Cap. 14.

Quartum

Digitized by Google

Quartum impedimẽtum. Quartum Impedimentum eſt multitudo phantaſmatum irruentium: aduerſus hoc multa ſcribunt Patres. Et primùm quidem Caſſianus crebrò inculcat: *Collat. 10. cap. 13.* [Quales orantes volumus inueniri, tales nos eſſe oportet ante tempus orandi; neceſſe eſt enim mentem in tempore ſupplicationis ſuæ de ſtatu præcedenti formari. Et ſanctus Gregorius: *Lib. 10. moral. c. 17.* Cùm ſe mens ad ſtudium orationis erexerit, earum rerũ imagines reuerberata patitur, quibus libenter priùs otioſa premebatur.] *Collat. 10. cap. 9.* Deinde monet idem Caſſianus oratione ad Deum agendum pro oratione cõtra eadem importuna phantaſmata: [Euagationibus animæ innumeris,ac diuerſis,&c. inſtabilitate cordis exæſtuo, nec cogitationũ diſperſiones valeo coërcere,ipſámque orationem meam fundere abſque interpellatione, atque phantaſmate inanium figurarum, neceſſariò proclamabo: Deus in adiutoriũ meum intende, Domine ad adiuuandum me feſtina.] *In Pſ. 25.* Sanctus Auguſtinus,cogitationem ſuſcipere iubet præſentiæ Dei,corã quo ſtamus;præſertim autem benignitatis,& patientiæ,qua nos tolerat, dum in conſpectum eius venimus, aut ſtamus, animo pleno occupatoque cogitationibus alienis,& ludicris: *2. Reg. 7.* [Quoniam inueni Domine cor meum,vt orarem te:inuenire ſe dixit cor ſuum, quaſi ſoleret ab eo fugere, & ille ſequi quaſi fugitiuum, & non poſſe comprehendere,& clamare ad Dominum; *In Pſ. 39.* quoniam Domine cor meum dereliquit me. Itaque fratres mei attendens quod hic ait: lætifica animam meam leuaui, quoniam ſuauis, & mitis es;videor mihi videre ad hoc dixiſſe mitem Deum, quia patitur iſta noſtra, & expectat tamen à nobis orationem, vt perficiat nos,& quando illi eam dederimus,accipit gratè,& exaudit, nec meminit tantas,quantas inconditè fundimus; & accipit vnam, quam vix inuenimus. Et paulò poſt: Et tolerat Deus tot corda precantium, & diuerſas res cogitantium; omitto dicere, & noxias, & peruerſas, & inimicas Deo. Quoniam tu ſuauis es Dñe, ac mitis es: toleras me, quia tu ſuauis es Domine,ac mitis.]

Nec parui pendendum eſt peccatum, quod in hoc per negligentiam committitur à nobis, quod accuratè ad ſcholaſticam normam ex Patribus etiam explicat P. Gregorius Valentia in ſuo Theologico tomo tertio; *Diſp. 6. q. 2. pũcto 9.* in quo ſimiliter multa de virtutibus ſapienter tractata inueniet proficiens:[Nam quę, vt ait Sanctus Cyprianus, *De orat. Domini.* ſegnitia eſt,alienari, & rapi ineptis cogitationibus,& profanis,cùm Dominum deprecaris, quaſi ſit aliud, quod magis debeas cogitare, quã quod cum Deo loqueris? quomodo te audiri à Deo poſtulas,cùm te ipſe non audias? Vis eſſe Deũ memorem tui cùm rogas, quando tu ipſe, memor tui non ſis? Hoc eſt ab hoſte in totum non cauere: hoc eſt,quando oras Deum,maieſtatem Dei negligẽtia orationis offendere: hoc eſt, vigilare oculis,& corde dormire.] *Conſt. mon. cap. 2.* S. Baſilius eundem hunc locum tractat. Quanquam locus S. Bernardi accipi etiam poteſt de ſummo contemplationis genere; in quo aſſerunt viri ſancti, mentem ita liberam eſſe à corpore, vt quaſi extra corpus poſita,ſpiritualiter,& ſine corporis phantaſmate intelligat. Sed de re hac in quinto libro.

De Pietate, & Obſeruantia.

CAPVT XXIII.

EXplicatis ijs,quæ pertinere viſa ſunt ad orationẽ, quæ magna pars eſt virtutis, quæ religio nominatur, ad reliquas præcipuas virtutes tractandas aggrediamur.

Sequitur religionem Pietas, quæ ſic deſcribitur à Cicerone: *Lib. 2. de inuent.* [Pietas eſt, per quam ſanguine iunctis,patriæque beneuolis officium,& diligens tribuitur cultos. Explicat S. Thomas: *2.2.q.101. art. 1.* Ad religionem pertinet,cultum Deo exhibere;ad pietatem autem,parentibus,& patrię;quibus iunguntur conſanguinei,& amici: ac ſicut cultus nomine intelligitur honor, ſic obſequium ſignificat; vtrunque iubet pietas præſtari ijs, quibus debetur à nobis.]

Pietati affinis eſt obſeruãtia; per eam enim quaſi per alteram pietatem, vt ait Tullius, [reueremur, & colimus ætate, aut ſapientia, aut honore, aut dignitate *Ibidem.* aliqua antecedentes.]

Primus gradus. Primus gradus eſt, pietatis & obſeruantiæ propoſitum; mouentia autem voluntatem

Digitized by Google

Primum in-citamentũ. voluntatem ad hoc propoſitũ hæc ſunt. Primum eſt pietas innata nobis, nec nobis ſolùm, ſed penè belluis ipſis. [Beſtiæ, ait S. Chryſoſtomus, & mutæ pecudes pietatis iura conſeruant, & quibus natura denegat rationem, nõ tamen denegat pietatem.] Egregium exemplum pietatis huiuſcemodi exaggerat S. Ambroſius in ciconijs, quæ artus patris plumis nudatos præ ſenectute fouent alarum ſuarum tegmine, & collatitio cibo paſcunt fameſcentem, immo & fulcro alarum ſuarum ſubleuant debilem, & quaſi reparãdo, ad volandum exercent: hanc ob cauſam impij in parentes Iudæi, dicti ſunt [genimina viperarum;] quoniam ſolæ viperæ naſcendo matres occidunt.

Tom. 1. Ser. de Abſalon patrem per ſequente.

Lib. 5. Hexameron cap. 16.

Matth. 23.

Secundum incitamentum.

Secundum mouens eſt vtilitas: nam magnũ præmium proponitur pijs filijs in lege Moyſis, nempe longitudo vitæ, & terrena felicitas: contrà, diræ, & maledicta in impios paſſim conijciuntur, & apud Moyſem, & apud Salomonem. Hoc ipſum de virtute obſeruantiæ præceptum intelligitur ex ſacris libris, & præſertim ex Apoſtolo, cuius ad Romanos hæc ſunt verba: [Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit; non enim eſt poteſtas niſi à Deo. Quæ autem ſunt à Deo, ordinata ſunt. Itaque qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit. Qui autem reſiſtunt, ipſi ſibi damnationem acquirũt. Nam principes non ſunt timori boni operis, ſed mali.] Maximè verò exhibenda eſt obſeruãtia Principibus, & Dominis Eccleſiaſticis: nam [qui bene præſunt presbyteri, ait Apoſtolus, duplici honore digni habeantur: maximè qui laborant in verbo, & doctrina.] Nec ab hoc numero ſenes, & maiores natu eximendi ſunt, ſiquidem ſcriptum eſt: [Cotam cano capite conſurge, & honora perſonam ſenis; & time Dominum Deum tuum.]

Exod. 22.
Deut. 5.
Leu. 20.
Deut. 21.
Prouer. 20. 28. & 30.
Rom. 13.

1. Tim. 5.

Leuit. 19.

Secundus gradus.
Prior modus.

Secũdus gradus pietatis, & obſeruantiæ eſt, fortitudo. Dupliciter autem in hoc gradu ſe proficiens exercet, vno modo, cum tolerat æquo animo parentum, & maiorum ſiue incommoda, ſiue vitia, ſiue iniurias. Hoc enim quam difficile ſit, indicant illa S. Ambroſij verba: Quis noſtrum leuare ægrum non faſtidiat patrem? quis feſſum ſenem humeris imponat? Quis vt pius ſit, non hoc ſeruulis mandat obſequium?] Ob eandem cauſam Salomon hac de re præſcriptum ſingulare dat: [Fili ſuſcipe ſenectam patris tui, & non contriſtes eum in vita illius, & ſi defecerit ſenſu, veniã da, & ne ſpernas eum in virtute tua. Eleemoſyna enim patris non erit in obliuione.] Clariſſimum exemplum, & pijs filijs ad imitandum proponitur in libro Geneſis, cùm duo filij Noë auerſa facie, ne patrem nudum videant, deiecto de humeris pallio modeſtiſſimè cõtegunt.

Lib. 5. Hexameron. cap. 16.

Eccleſ. 3.

Geneſ. 9.

Alter modus.

Alter modus eſt priore ſuperior, tantò ſcilicet, quantò in Deum pietas, ſuperat pietatem in parentes. Cùm nimirum fortiter reſiſtimus omnibus, etiam parentibus, qui nobis auctores ſunt facinoris alicuius aduerſus ſanctam Dei legem, & voluntatem: quam actionem, vt egregiæ fortitudini adſcribit ſcriptura diuina, ſic magno præmio dignam cenſet apud Moyſem illis verbis: [Qui dixit Patri ſuo & Matri ſuę (ſermo eſt de Leui contra carnem & ſanguinem pro lege Dei dimicante) Neſcio vos, & fratribus ſuis, ignoro vos: & neſcierunt filios ſuos: Hi cuſtodierunt eloquium tuum, & pactum tuum ſeruauerunt. Benedic Domine fortitudini eius.] Maior quippe fortitudo fuit ſeipſos affectionéque naturæ viciſſe, quàm enſem aduerſus conſanguineos & affines diſtrinxiſſe. Quæ res ſi laude digna habita eſt in veteri teſtamento, cũ ſpiritus perfectionis anguſtiſſimus erat, quid dicendum de tẽpore noui teſtamenti, in quo idem ſpiritus tam latè patet? certè à Domino in hanc ſententiam multa dicta ſunt, & inculcata: & S. Gregorius exponens illa verba: [Si quis venit ad me, & non odit Patrem & Matrem, ait; Parentes, quos aduerſarios in via Dei patimur, odiendo, & fugiendo neſcire debemus. Et S. Ambroſius: Neceſſitudini generis, diuinæ religionis pietas ante fertur.] Deni que & S. Hieronymus, & S. Bernardus, & omnes Chriſtianæ perfectionis ſectatores, multi ſunt in prædicando, dictis, & exemplis confirmando hoc parẽtum contemptu, quando ita neceſſe eſt ad ingrediendam, aut proſequendam viam ſalutis ac perfectionis: & quod quoque allatum eſt, ſcitum eſt illud S. Chryſoſtomi: [Vt cùm ſpiritualia impediunt parentes,

Deut. 33.

Luc. 14.
Homil. 37. in Euang.

In Luc. 9. & 12.

Tom. 3.

Digitized by Google

Hom.84.in 19.Ioan. rentes, ne cognoſcendi quidem ſunt, ita cùm nihil impediunt, meritò omnia his ſunt tribuenda, & omnibus ipſi antefe-rendi.]

Ad hoc facit obſeruantia & obedientia, quæ præſtanda à nobis eſt [Dominis non tātùm bonis & modeſtis, ſed etiam diſcolis:] vt S.Petrus præcipit; & cùm *1.Pet.2.* Deus vtitur Aſſur furoris ſui virga,] ad-*Iſaia 10.* uerſus ſcelera noſtra.

Tertius gradus. Tertius gradus eſt voluptas, quæ percipitur ex pietatis & obſeruantiæ actionibus repetitis. Hanc certè optaſſe in filiorum obedientia S.Paulum, oſtenditur ex præcepto, quod imponit parenti-*Coloſſ.3.* bus, cùm ait: [Patres nolite ad indigna-*Hebr.13.* tionem prouocare filios veſtros, vt non puſillo animo fiant. Et cùm affirmat, liberis non expedire,] ſi patres imperent cum gemitu, apertè ſignificat, cupere ſe, vt filij [cum gaudio] pareant, vt prompto, & alacri obſequio lætitiam adferant imperantibus.

Porrò in animo magno, qualem nunc pingimus, magnas vires habet, & exercet pietas, efficitque vt intelligant homines, & velint, non ſolùm mortalis vitæ parētibus obſequi, ſed multò etiam magis auctoribus, ſecundùm Deū, vitæ noſtræ ſpiritualis: quos propterea Patres ſpirituales nominamus: & vſq; eò progreditur hæc affectio, dum ad vitam ipſam profundendam pro ſpiritus parentibus, ſpirituales filios paratiſſimos reddit: hanc enim vicem hi debent illis: *Tom.5.ho.15. De recipiendo Seueriano.* [Pater ſum, inquit S. Chryſoſtomus, & pater nimis ſuper filios tremens, ita vt ſanguinem meū pro vobis fundere paratus ſim. Sed & vos eadem facite pro nobis: ſimili namque erga nos deuincti eſtis affectu. Nam & Paulum audite, qui dicit; ſalutate Priſcillam, & Aqui-*Rom.16.* lam adiutores meos in Chriſto, qui pro anima mea ſuas ceruices poſuerunt: ſicut enim pulchrum eſt, paſtorē pro ouibus immolari; ita rurſum pulchrum eſt, & oues à paſtore nec morte ſeiungi.] *Lib. vno cōtra gent. tom.5.* Probat idem alibi (quæ cauſa eſt cur nos tantoperè eos diligere debeamus) Patres ſpirituales maiore nos amore proſequi, quàm naturales: Paulo ita atteſtan-*2.Cor.11.* te: Quis infirmatur, & ego nō infirmor? quis ſcandalizatur, & ego non vror? Sed demus patres hucuſque affectu accedere poſſe, nos ſpirituales patres maiore appetere, oſtendemus: at hoc ipſum vnde? ab iiſdem viſceribus, & Moyſis verbis: ille verò quid dicit? ſi remittis eis peccatum, remitte: ſin minus, & me ipſum ex libro quem ſcripſiſti, dele. *Exod.32.* Nullus ſanè eſt pater, cui alioqui bonis infinitis perfrui liberum ſit, qui tamen malit vnà cum liberis ſuis pœnis affligi: at Apoſtolus, vt qui in gratię ſtatu verſatus fuerat, paterni huius affectus intentionem addidit, propter Chriſtum: non enim Moyſis exemplo cum illis pœnas dare malebat, ſed vt alijs bene eſſet, ſibi ipſe excidium imprecabatur. Optarem ipſe anathema eſſe à Chriſto pro cognatis *Rom.9.* meis patribus ſecundum carnē. Tanta certè miſericordia, & affectu, olim ſanctorum animi abundabant. Quid mirum igitur ſi pro tanto patrum ſpiritualium amore par rependatur amor à filijs? & vitam tam liberaliter profundentibus vita reddatur alacriter?] Quod eſt maximum veræ pietatis indicium.

De obedientia.

CAPVT XXIIII.

SAnctus Thomas ſic obedientiam deſcribit, vt ſit *2.2.q.104. art.2.ad 3.* [Virtus, quæ propriam hominis voluntatem promptam reddit ad implēdam voluntatem alterius, ſcilicet præcipientis:] quæ deſcriptio latiſſimè patet: Complectitur enim obediētiam, quam Deo, & quam hominibus præſtamus. Et hominibus quidem, ſiue parentibus, ſiue principibus, immo & legibus debemus, & quam propter Deum, & tanquā Deo, ſpiritualibus patribus, & Maioribus exhibemus. Nobis hic tractandum eſt de ea præſertim obedientia, quam propter Deum hominibus præſtat proficiens, & quam inter conſilia Chriſti, tanquam perfectionis cumulum ſemper adnumerauit Eccleſia.

Prim⁹ gradus. Huius primus gradus ſit, propoſitum obediendi. Ad quod mouent hominem multa. *Primum incitamentū.* Primum, quod obedientia hæc magni ſit apud Deum meriti: docent id Patres; imprimis ſanctus Gregorius illis verbis: [Longè altioris eſt apud Deū

meriti,

Digitized by Google

Lib. 6. in 1. Reg. c. 2. meriti, propriam volũtatem alienæ ſemper voluntati ſubijcere, quàm magnis ieiunijs corpus atterere, aut per cõpunctionem ſe in ſecretiori ſacrificio mactare: quia qui perfectè præceptoris ſui voluntatem implere didicit, in cœleſti regno, & abſtinentibus, & flentibus excel-*2. 2. q. 186. art. 5. ad 5.* lit. Et ſancti Baſilij illa ſunt verba: Præmium obedientiæ magis debetur, quàm rectè facto cum continentia.] Et tradunt Theologi, præſertim Sanctus Thomas, actiones etiam parui momenti, ſi ex voto obedientiæ fiant, magni eſſe apud Deum meriti, & ſuperare etiam aliquas alias per ſe ipſas excellentiores, ſed ſine obedientiæ voto editas: quia, ait: [Nihil maius poteſt homo Deo dare, quàm quod propriam volũtatem, propter ipſum, voluntati alterius ſubijciat.] Qua-*Caſſ. coll. 18. c. 17.* re in collationibus Patrum dicitur deterrimum genus monachorum eſſe [Sarabaitas, qui ſuas neceſſitates curãtes, abſoluti à ſeniorũ iugo, habent libertatem agendi, quidquid libitũ fuerit, & tamen magis q̃ hi, qui in cęnobijs degũt, in operibus diebus ac noctibus cõſumuntur.]

Secundum incitamentum. Secundum mouens eſt, obedientiam præſtantiſſimam eſſe virtutem: ea enim maximum bonũ, quod nobis eſt noſtra voluntas, non ſolùm poſthabemus, ſed etiam propter Deum contẽnimus, Deo-*1. Reg. 15. Lib. vlt. moral. c. 12.* que litamus: quare [melior in ſcripturis cenſetur, quàm victimæ; quia, vt exponit S. Gregorius, Per victimas aliena caro, per obedientiam propria voluntas mactatur.]

Tertium incitamentũ. Tertium mouens, obedientia tuta eſt, & recta ad virtutem via; vel quia præceptorum materia eſt virtus, & virtutis actio; vel quia eæ, quæ per ſe ipſæ actiones virtutis non eſſent, quales ſunt, quas appellant indifferẽtes, vt ambulare, dormire, ſi imperentur à maioribus, & ad Dei gloriam ſuſcipiantur à nobis, obedientiæ vi rationem virtutis induũt. Partas virtutes tuetur eadem obedientia, vt *Lib. 35. moral. ca. 12.* propterea à ſancto Gregorio ſcriptum ſit; [Obedientia ſola virtus eſt, quæ virtutes cæteras menti inſerit, inſertaſque *Lib. 14. de ciuit. Dei, cap. 12.* cuſtodit. Et à ſancto Auguſtino appellatur virtus, quæ in creatura rationali mater quodammodo eſt omnium, cuſtosq; virtutum.]

Quartũ incitamentũ. Quartum mouens eſt, obedientia victoriam parat aduerſus dæmones & vitia: ſiquidem legimus: [Vir obediẽs lo-*Prouer. 21.* quetur victorias. Et ſanctus Gregorius: *Lib. 4. Reg. cap. 4.* Victimæ ſunt obſequia prudentiũ; quia cum hominibus pro Deo ſubijcimur, ſuperbos ſpiritus ſuperamus: cæteris quidem virtutibus dæmones impugnamus, per obedientiam vincimus. Victores ergo ſunt, qui obediunt: quia dum voluntatem ſuam alijs perfectè ſubijciunt, ipſi lapſis per obedientiam Angelis dominantur.] S. Auguſtinus etiam, & *S. Augu. in Pſal. 143. S. Bernard. Ser. 1. in feſto omniũ Sanctorũ.* S. Bernardus auctores ſunt, libidinis vitium facilè ſuperari ab eo, [qui ſuis maioribus bene didicit obtemperare.]

Quintũ incitamentũ. Quintum mouens ſit, Chriſti Domini exemplum, qui vt ait Apoſtolus: [Factus eſt obediens vſque ad mortẽ, mortem autẽ crucis.] Et qui non ſolùm ho-*Philip. 3.* mo, ſed Deus erat, ait Sanctus Bernar-*De gradibus humil. capitu. 2.* dus, [pro obedientia nõ dubitauit mori. Et alibi: Ne obedientiam perderet, perdidit vitam.]

Secundus gradus. Secundus obedientiæ gradus eſt for-*C. 13. lib. ad milites templi.* titudo, de qua ſic S. Baſilius: [Sit tanta animi firmitate, vt ad mortem vſq;, martyrum conſtantiam præ ſe ferat, cum diuinis pręceptis retinendis, tum obedientia aduerſus magiſtros ſuos conſeruan-*Conſt. monaſt. c. 20.* da:] in vſu quippe obedientiæ, maximè oportet vt ſe animosè ac fortiter gerat proficiẽs aduerſus multas & magnas difficultates, quæ ſe plerunque offerunt viam alioquin regiam & facilem ingredienti. Sunt autem potiſſimùm hæ.

Prima difficultas. Prima difficultas eſt penes rem, quæ imperatur: accidit enim aliquando, vt illa per ſe difficillima ſit, & ita ſuperet hominis vires, vt ſit etiam impoſſibilis; & tamen adniti debet proficiens, vt, ſi quando huiuſmodi res illi cõmittatur, eo ſit animo, vt eam aggrediatur implere, quatenus poteſt; ſic ſanè ſcribit Caſ-*Lib. 4. c. 10.* ſianus de monachis Aegyptijs: [Vt, inquit, nonnunquam etiam impoſſibilia ſibimet imperata, ea fide ac deuotione ſuſcipiant, vt virtute ac ſine vlla cordis hæſitatione perficere ea, aut conſummare nitantur, & nec impoſſibilitatem præcepti quidem, pro ſenioris ſui reuerentia, metiantur.] Adfert deinde plura exempla, pręſertim Ioãnis, dono prophetiæ poſtea inſignis Abbatis, cui ado-*Cap. 26.* leſcẽti adhuc cũ Prępoſitus impoſuiſſet,

vt imma-

vt immane ſaxum aduolueret, confeſtim applicita nunc ceruice, nunc toto pectore, tanto niſu,atq; conatu prouoluere contendebat, vt ſudore omnium membrorum, non ſolum totum infunderet veſtimentum, ſed etiam ſaxum ipſum ſuis ceruicibus humectaret, in hoc quoque parum metiens impoſſibilitatem præcepti.

Conſimilis difficultas incidit,cùm iubet Præpoſitus aduerſus valetudinem corporis aliquid,quod ita reuera ſit,aut ita certè videatur: parēdum enim etiam tunc eſt, & prorſus abijcienda ſanitatis ſuperflua cura. [Securè, inquit Climachus, maioribus credamus in domino, qui curam noſtri ſuſceperunt, etiamſi quædam imperent,quæ contraria,ac ſaluti noſtræ videntur aduerſantia: tunc enim,tunc fides ad illos noſtra,veluti in fornace humilitatis comprobatur]

Grad. 4.

Quid,inquies,ſi aliquid iubeat,quod legi Dei, conſcientiæq; repugnet? conſentiunt Patres, præſertim S. Baſilius,& S. Bernard. tunc minimè obtemperandum eſſe, cùm in mandato contineri peccatum perſpicuè cernitur. [Quidquid, ait S.Bernardus,vice Dei præcipit homo, quod non ſit tamen certum diſplicere Deo, haud ſecus omnino accipiendum eſt, quàm ſi præcipiat Deus:] quod ſi res dubia ſit, nec vlla culpa manifeſta ſit in præcepto, tunc ſtandum eſſe iudicio præcipientis, humilitas ratioque ſuadent. Et ſi quandoq; aliquid imperet Rector, quod præcipuè legi Dei contrarium videatur, illud quidem nos exequi minimè debemus propter antedictam rationem, ſed nec tamen repentè Rectoris mentem apud nos redarguere. [Optimus,inquit Climachus, atque præclarus ad promptè obtemperādum modus eſt, ſi ſemper ita tecum reputes: Tentat te pater.] Qua ex re illud etiam intelligitur, exēpla quæ occurrunt nonnunquam in hiſtorijs ſanctorū Patrum, eorum, qui in huiuſmodi rebus prōptè paruerunt, quale illud eſt apud Caſſianum de Mutio monacho, puerum, de Abbatis mandato proijciēte in fluuium, ſuſpicienda eſſe, nullo modo imitanda; niſi quatenus referunt obediendi maximè prompta atque parata ſtudia.

In cōſt. monaſt. c. 25.
Tracta. de præcepto & diſpenſatione.
Grad. 4.
Lib. 4. cap. 27.

Secūda difficultas.

Secunda difficultas poſita eſt in victoria affectuum, qui quaſi arma capiunt contra mandatum, ſi, vt ferè fit, id ipſis aliquo modo repugnet. Hæc autem pugna, quia acerrima eſt,& in nobis ipſis, maximam etiam requirit animi vim, ac fortitudinē,qua omninò ſedetur in executione præcepti. Quam ad rem maximè appoſitum eſt exemplum Abrahæ, de quo Sanctus Chryſoſtomus ſic ſcribit: [Qui cùm iuberetur interficere filium, cogita, quàm multæ cogitationes tunc inſurrexerunt in illum, & tamen ſubegit omnes, omnes illum metuebant,magis quàm reges metuunt ſatellites,omneſque ſolo oculorum intuitu compeſcuit, nec vlla illarum auſa eſt erumpere, ſed ſubmittebant vultus, ac veluti Imperatori cedebant vniuerſæ, quamuis erant acerrimæ omnes, vehementerque perfractæ: neq; enim haſtarū cuſpides æquè metuendæ ſunt à multis ſubtectæ, atque naturæ cognati affectus. Vnde & magis poterant illius animum penetrare, quàm vlla cuſpis acuta. Et paulò poſt: Nihil natura violentius: Etiamſi decem millia tyrannicidarum produxeris: contemplator rem ipſam. Natura proſtrata erat humi cum armis ſuis,cum vniuerſo exercitu,atque ille ſtabat porrecta manu,non coronam tenente,ſed enſem,quauis corona ſplendidiorem, & Angelorum populus applaudebat, & è cœlis Deus victorē pronunciabat.] Idem dicendum de alijs animi affectionibus, cum obedientiæ vi rationi fortiter ſubijciuntur. Siquidem idem S. Chryſoſtomus de eodē ſcribit: [Etiamſi maximum doloris ſenſum haberet in expellendo Iſmaele & matre eius, & in occidendo Iſaac, tamen propter obedientiam omnia tolerabat,ſicut & ipſe Iſaac.]

Hom. 3. in 2. ad Cor.
Ho. 42. in Geneſ.

Tertia difficultas.

Tertia difficultas eſt,quæ oritur ex hominis obedientis voluntate, cuius vim ſuperare & frangere,cupiditates coërcere,libertatem alteri obligare, obedientiæ proprium eſt:quod quàm difficile ſit inchoare,quàm difficilius abſoluere,nemo non videt. Violentiæ certè adſcribitur à S. Baſilio,cùm ſic ait:[Violentorum eſt regnum cœlorum, & violenti rapiunt illud. Verba hæc Euangelij ſunt. Violentiam appellauit aſſiduā, & acrem &c. corporis in laboribus fatigationē,quod

In ſerm. de abdicatione rerum.
Matth. 11.

nullius

Digitized by Google

nullius impulſu, ſuapte ſpôte Chriſti diſcipuli faciunt, cùm & voluntatem propriam, & corporis laxamentũ abnegant omne, & magiſtri ſui præcepta omnia cõſeruant. Quocirca ſi tibi in animo eſt rapere regnum Dei, violentiæ te dato, ceruices tuas Chriſti ſeruitutis iugo ſubmittito, & eius loris collum tuum arctè circumquaque cohibeto. Et S. Gregorius, vt diximus, aſſerit: Ieiunijs & abſtinentiæ præſtare, voluntatẽ propriam alienæ ſemper ſubijcere.] Et alibi ait: Propriam voluntatem mactari per obedientiam.] Et natura ita comparatum eſt, vt nihil feramus ægrius, quàm quod fit, aut eſt contra voluntatem; ita nobis bene volumus, nobiſque blandimur.

In lib. 4. Reg. c. 2.

In lib. 35. mor. c. 12.

Denique S. Thomas latè probat [votum obedientiæ eſſe præcipuum inter tria religionis vota:] quia propria voluntas, quæ Deo, obedientiæ voto, offertur, maius bonũ eſt, quàm quodlibet aliud, quod illi per alia religionis vota exhibeamus. Eſt autem aliquando, vt quantumcunque initio nos Deo voluntariè ſacrificauerimus per obedientię votum, in eoq; perſoluendo poſtea toti ſimus, nimirum vt omnino obedire velimus; minus tamen arrideat, immò etiam diſpliceat, quod mandatur: quod etiam S. Thomas notauit. Et ideò quamquam verum eſt, vt idem ait, Vt quia neceſſitati aliqua faciendi, quæ ſecundum ſe non placent, per votum obedientiæ homo ſe ſubijcit propter Deum, ex hoc ipſo, ea quæ facit, ſint magis Deo accepta, etiãſi ſint minora; quia nihil maius poteſt homo Deo dare, quàm quod propriam voluntatem, propter ipſum, voluntati alterius ſubijcit;] non ideò tamen eo ipſo tempore, quo, quæ non placent, imperantur, non debet homo ſibi magnam vim afferre, ſeque peruincere viriliter, & obedientiæ virtute ſuam voluntatẽ adigere ad id ſequendum, quod, auctoritate iubentis nõ interpoſita, libenter aſpernaretur: quæ excellens eſt animi fortitudo: nam [melior eſt, ait Salomon, qui dominatur animo ſuo, expugnatore vrbium: & Climachus hanc etiam ob cauſam appellat obedientiam perfectã, animæ abnegationem, mortẽ ſpontaneam, ſepulchrum voluntatis.]

22. q. 186. artic. 8.

Ibid. ar. 5. ad 5.

Prouer. 16.

Grad. 4.

Quarta difficultas eſt penes rationẽ, & mentem: fieri enim poteſt, vt quamuis voluntate propenſior quis ſit ad obtemperandum, argumẽtis & rationibus inde retrahatur: quæ longe maxima eſt difficultas: Nam flectere voluntatẽ cum Dei gratia, in noſtra eſt poteſtate; mentem etiã, cùm mouetur rationibus, quæ ex coniectura pendent: at cùm mens ita certa eſt, ac ſi oculis cerneret rem aliter ſe habere, quàm exiſtimat ille, qui iubet, vel putat rem proceſſuram melius, ſi diuerſa aut etiam contraria ratione iubeatur, tunc difficillimum eſt, eam in iubentis ſententiam traducere, & voluntatem ita fingere, & accommodare ad arbitriũ nutumque alterius, vt in eo penitus acquieſcat: quare fortem oportet eſſe, admodumque virilem voluntatẽ, vt, ſi hoc accidat, mentem tunc ad ſe pertrahat, cogatq; ſecum vel inuitam ſentire. Similiter ac in rebus fidei facere conſueuimus; [In eius obſequium, vt ait Apoſtolus, intellectum captiuantes:] qui ſenſus eſt omnium ſanctorum Patrum, qui de obediendi virtute præcepta tradiderũt.

2. Cor. 10.

Cõſt. mon. cap. 20. & c. 23.

Sanctus Baſilius: [Monachi, ait, libentiſſimè obtemperent ſuo præpoſito, nec ab eo eorum, quæ ſibi imponſitur, rationem repoſcant. Et alibi: Nihil omnino ipſorum iuſſa curioſius perſcrutãdo, quando libera ſunt à peccato. S Hieronymus: Credas ſalutare quidquid Præpoſitus præceperit, nec de maiorum ſententia iudices. Caſſianus ſic: Aegyptij monachi vniuerſa complere, quæcunq; fuerint à Præpoſito ſuo præcepta, tanquam ſi à Deo ſint cœlitùs edita ſine vlla diſcuſſione feſtinant, vt nonnunquam etiam impoſſibilia. Et poſtea: Nihil diſcernens, nihil dijudicans ex ijs, quæ tibi fuerint imperata, ſed cũ omni ſimplicitate ac fide obediẽtiam ſemper exhibeas. S. Gregorius: Vera obedientia nec Præpoſitorum intẽtionem diſcutit, nec præcepta diſcernit: neſcit iudicare, quiſquis perfectè didicit obedire. S. Bernardus: Imperfecti cordis, & infirmæ prorſus voluntatis indicium eſt, ſtatuta ſeniorum ſtudioſius diſcutere, hærere ad ſingula quæ iniungũtur, exigere de quibuſque rationem, & malè ſuſpicari de omni præcepto, cuius cauſa latuerit; nec vnquam libenter obedire, niſi cùm audire contigerit, quod fortè libuerit, aut

Epiſt. ad Ruſticum.

Lib. 4 c. 10.

Cap. 41.

Lib. 2. in 1. Reg cap. 2.

De præcepto & diſpen. c. 13.

Digitized by Google

quod nõ aliter licete, ſeu expedire mon
ſtrauerit vel aperta ratio, vel indubitata
authoritas.] idem ſcripſerunt alij viri
docti,& ſancti,qui poſtea ſecuti ſunt, vt
In ſpeculo S. Bonauentura & Vmbertus magiſter
diſciplinæ, Generalis Quintus Ordinis Prædicato-
p.2.c.3. rum. Hanc eandem obedientiam & do-
cuerunt,& in vſum deduxerunt ſanctiſ-
In epiſt. de ſimi quique Patriarchæ, religionum fun
obedient. datores, vt S. Benedictus, S. Franciſcus,
nec de S. Dominico & alijs dubitandum
eſt. Hanc appellant multi obedientiam
Grad.4. cęcam. Et Climachus imprimis:[Domi-
nus, inquit, illuminat cœcos obedien-
tium oculos ad contuendas magiſtri vir
tutes, idemque eos excęcat, ne defectus
In ſerm. de videant.] S. Bernardus deplorat eos, qui
cõuerſione nolunt quaſi cœci ad manum trahi cum
S. Pauli. Saulo, quod ſe exiſtiment illuminatos,
cùm non ſit illis credita diſpenſatio, vt
videant & prouideant his, qui apertos
oculos habentes, nihil vident. Contrà,
prædicat fœlicem cęcitatem eorũ, quo-
rum oculi in conuerſione ſalubriter ex-
cęcantur, qui malè fuerant in præuarica
Ad fratres tione illuminati. Immò idem S. Bernar-
de monte dus nominat hanc obedientiã [indiſcre
Dei. tã;] quia neſcit diſcernere quid, vel qua-
Epheſ. 6. re præcipiatur. Hęc eſt illa [ſimplicitas,]
Coloſſ. 3. quã S. Paulus laudat in obedientiæ exer
Geneſ. 3. citatione, ſcribẽs Epheſijs, & Coloſſen-
ſibus. Hac ſine dubio caruit Eua, cùm
audiuit Satanam dicentem: [Cur præce-
Serm. de pit vobis Dominus?] vt notant S. Bernar
S. Andrea. dus, & S. Chryſoſt. Deniq; hac excelluit
Homil. 16. Abraham, cùm iuſſus eſt exire de domo
in Geneſ. patris, nec tamen intellexit, ad quã mun
di partem migraturus eſſet. [Nihil, ait
S. Chryſoſtomus, in mentem ſuſcipien-
Homil. 31. dum cenſuit; ſed ſicut voluntarius ſer-
in Geneſ. uus ad ſolum imperium obediuit, nihil
curioſè quærens.]

Tres igitur ſunt, quaſi partes obedien
tiæ; executio externæ actionis; voluntas
parata ad obediendum, vſuque interno
libens præcepto conſentiens; & animi,
mentiſq; iudicium idem prorſus cũ eo,
quod facit de te, quæ materia præcepti
eſt, ille qui præcipit. Qui hanc nõ tenet,
vix, aut ne vix quidem, conſiſtet in prio-
rioribus duabus. Siquidem voluntati fa-
cem præfert mens, vtraq; executionem
imperat: ſed quod maximè roborat obe
dientiam, eamq; quaſi trabali clauo figit
in animo proficientis, eſt votum de ea
Deo factum, ſi cui hoc facere diuino be-
neficio detur, vt multis datur. Siqui-
dẽ vt doctus quidã Theologus ſcribit: *Caietan. q.*
[Vouere nihil aliud, eſt, quàm immobi- *186. art. 6.*
litare animum, ne poſſit retrogredi.] *Sec. ſecũda.*

Tertius obedientię gradus eſt delecta *Terti⁹ gra-*
tio. Sanctus Bernardus ſeptem gradus *dus.*
ſtatuit obedientiæ hiſce nominibus di- *In ſerm. de*
ſtinctos: [Libenter, ſimpliciter, hilari- *obedientia*
ter, velociter, viriliter, humiliter, & in- *virtute.*
deſinenter. Quorum quatuor: Simpli-
citer, viriliter, humiliter, & indeſinẽter,
ad fortitudinem obedientiæ pertinent:
libenter, hilariter, velociter, ad delecta-
tionem. S. Baſilius: Apoſtoli ſubmiſſa *Cõſt. mon.*
mentis ceruice obedientiæ iugum ſubie *cap. 23.*
runt, alacrique animo in pericula, in
fora, in contumelias, in lapidationes, in
ignominias, in cruces, in varias neces
proceſſere. Hanc obedientiam is, qui ſe-
cundum Deum verè eſt monachus, Anti
ſtiti ſuo præſtet, oportet. Hunc gradum
cùm tenet proficiens, ſuauiſſime non in
ſua, ſed in præpoſiti ſui voluntate con-
quieſcit: eſtque, vt ait Climachus, ade-
ptus [ſecurum portum, tutã nauigatio-
nem, confectum dormiendo iter:] hæc
delectatio propria eſt obedientiæ perfe-
ctiſſimæ, eius, inquam, de qua Sanctus
Bernardus: [Perfecta obedientia legem *Lib. de di-*
neſcit, terminis non arctatur, neq; con- *ſpu. & præ-*
tenta anguſtijs profeſſionis, largiori fer- *cept.*
tur voluntate in latitudinem charitatis,
& ad omne quod iniungitur ſpontaneo
vigore liberalis alacriſque, animi mo-
dum non conſiderans in infinitatem ex-
tenditur.]

Indicia obedientiæ perfectæ, quam- *Primum*
uis ex his quæ ſcripſimus, intelligi poſ- *indicium.*
ſunt, nihil tamen oberit, ſi hic breuiter
attingantur. Primum ſit exterior prom-
ptitudo. [Verus obediens, ait S. Bernar- *Ser. de vir-*
dus, mandatum non procraſtinat, ſed *tute obed.*
parat aures auditui, linguam voci, ma-
nus operi, pedes itineri: & ſic ſe totum
intra ſe colligit, vt mandatum peragat
imperantis.] Secundum indicium eſt, ex *2.*
S. Gregorio, magna videlicet ſimplicitas *Lib. 2. in 1.*
animi. [Neſcit enim, ait, iudicare, quiſ- *Reg. cap.*
quis perfectè didicerit obedire.] Tertiũ *3.*
indicium eſt, præceptũ Moyſis allatum
à S. Hieronymo ad hoc ipſum propoſi-
tum; cùm nimirum interiorem obedien
tiam

Digitized by Google

Epiſtola ad Ruſticum. *Deut. 6. 4.* *In vita ei' cap. 6.*

tiam externo ſilentio declaramus. [Audi Iſraël, & tace.] Quartum indiciũ eſt, in rebus omnibus eadẽ imago, & ſimilitudo ſui ad exemplum corporis exanimis: vt aiebat S. Franciſcus. [Tolle (ſcribit S. Bonauẽtura) corpus exanime, & vbi placuerit, pone: videbis non repugnare motum, nõ murmurare ſitum, non reclamare dimiſſum. Quod ſi ſtatuatur in cathedra, non alta, ſed ima reſpiciet; ſi collocetur in purpura, palleſcet. Hic, ait, verus obediens eſt, qui, cur moueatur, non diiudicat; vbi locetur, non curat; vbi tranſmutetur, nõ inſtat: Euectus ad officium, ſolitam tenet humilitatem; plus honoratus, plus reputat ſe indignũ.] S. Baſilius

Conſt. monaſt. c. 23.

vtitur exemplo ſingulorum artis inſtrumentorum, quibus faber, & ædificator pro arbitrio vtitur ſuo: alijs alij, quibus ſignificant perfectæ obedientiæ ſignum eſſe, nihil omnino quod ſuum ſit, ad obediendum adferre: ſed prorſus [vt iumentum fieri cum Propheta apud Deum, vt ſit ſemper ſecum.]

Accedat tanquam cumulus, affectus ille, qui in ſanctis viris obedientiæ cultoribus excellens fuit, vt non ſolùm omni animi ſubmiſſione, & alacritate mandata maiorum acciperent, & exequerentur; Sed etiam, ſi ita ferret vel natura ſeniorum, vel monaſterij conſuetudo, & regulæ inſtitutum, quotidianas contumelias, & conuitia, quibus eos inter imperandum conſectabantur, æquo animo ſuſtinerent, & quaſi haberent in delicijs: quod S. Damaſceno, vt in eius vita teſtatur Ioannes Patriarcha, & Achatio monacho apud Climachum, & alijs familiariſſimum fuit.

Grad. 4.

De Gratitudine.

CAPVT XXV.

Libro 2. de Inuent.

APpellant Latini gratitudinem gratiam: de qua ſic Tullius. [Gratia eſt in qua amicitiarum, & officiorũ alterius memoria, & alterius remunerandi voluntas continetur.] Gratitudo alia eſt erga Deum, erga homines alia. Prior ſic deſcribitur ab Alberto Magno: [Extollentia donorũ Dei in anima cum annihilatione ſui, & debita cordis reuerẽtia.] ſic magnificauit Dauid dona mandatorum Dei, dicens: [Dilexi mandata tua ſuper aurum & topazion.] poſterior illa eſt, quam definitione ſua nobis explicat Cicero.

1. Paradiſo Animæ, c. 2. *Pſal. 118. 2.*

Prim' gradus. *Primũ incitamentum.* *Lib. 1. de beneficijs, c. 3.*

Primus gratitudinis gradus ſit, propoſitum præbẽdi ſe gratũ tam Deo, quàm hominibus. Inducunt autem ad gratitudinem iſta: primum quod ſemen virtutis huius nobis eſt à natura inditum: quare inquit Seneca: [Officia etiam feræ ſentiunt: nec vllum tam immanſuetum animal eſt, quod nõ cura mitiget, & in amorem ſui vertat. Leonum ora à magiſtris impunè tractantur: Elephantorum feritatem vſque in ſeruile obſequium demeretur cibus.] Et S. Chryſoſtomus gratitudinem erga Deum colligit innatam hominibus eſſe, ex ſacrificijs Abel & Noë, qui ea Deo ſponte ſua obtulerunt in actionem gratiarum, non ab aliquo alio homine edocti, ſed ſolum à ſe ipſis commoniti. Conqueritur idem alibi de hominibus in hæc verba: [Cùm cœli ipſi Dei gloriam prædicent: ipſe verò, cuius ob gratiam ſunt illi effecti, ita te geris, vt tui & fictor, & creator Deus propter te malè plerunque audiat?

Homil. 27. in Geneſ. *Ser. de gratijs reddendis, tom. 5.*

Secundum incitamentum. *Ibidem.*

Deinde ad gratitudinem inducit, ait Albertus, [conſideratio dantis beneficium, qui eſt Deus omnipotentiſſimus, nobiliſſimus, amantiſſimus, fideliſſimus, optimus, beatiſſimus, perfectiſſimus.] Item donorum magnitudo: non enim eſt tam paruum donum ſpirituale cum corporali à Deo fluens, in quo non ſit incluſus immẽſus Deus cum omni diuina virtute. Numerat Seneca beneficia corporis, luculenterque diſtinguit: [Vnde iſta, quæ poſſides? quæ das? quæ negas? quæ ſeruas? quæ rapis? vnde hæc innumerabilia oculos, aures, & animum mulcentia? vnde illa luxuriam quoque inſtruens copia? neque enim neceſſitatibus noſtris tantummodo prouiſum eſt; vſque in delicias amamur: tot arbuſta, non vno modo frugifera, tot herbæ ſalutares, tot varietates ciborum per totum annum digeſtæ, vt inerti quoque fortuita terræ alimenta præberent. Iam animalia omnis generis, alia in ſicco ſolidoque, alia in humido innaſcentia, alia per ſublime dimiſſa, vt omnis rerum naturæ pars tributum aliquod nobis conferret;

Lib. 4. de beneficijs, cap. 5. & 6.

T flumina

flumina hæc amœniſſimis flexibus campos cingentia; illa præbitura commercijs viam vaſto & nauigabili curſu vadentia; ex quibus quædam ſtatis diebus mirabile incrementum trahunt, vt anhela & feruenti loca ſubiecta cœlo ſubita vis æſtiui torrentis irriget. Quid medicatorum torrentium venæ? Quid in ipſis littoribus aquarum calentium exundatio? Te maxime Lari, teq; fluctibus, & fremitu aſſurgens Benace marino. Si pauca quis tibi donaſſet iugera, accepiſſe te diceres beneficium; immenſa terrarum latè patentium ſpatia negas eſſe beneficium? Si pecuniam tibi aliquis donauerit, & arcã tuam (quoniam id tibi magnum videtur) impleuerit, beneficiũ vocabis; tot metalla defodit, tot flumina emiſit in aera, ſuper quæ decurrunt ſola aurum vehentia; argenti, æris, ferri immane pondus omnibus locis obrutum, cuius inueſtigandi tibi facultatem dedit, ac latentium diuitiarum in ſumma terra ſigna diſpoſuit, negas te accepiſſe beneficiũ? Si domus tibi donetur, in qua marmoris aliquid reſplendeat, & tectum nitidius auro, aut coloribus ſparſum, nũ mediocre munus vocabis? Ingens tibi domicilium, ſine vllo incendij, aut ruinæ periculo ſtruxit, in quo vides, non tenues cruſtas, & ipſa qua ſecantur lamina gracilio res; ſed integras lapidis pretioſiſſimi moles, ſed totas variæ diſtinctæq; materiæ, cuius tu paruula fruſta miraris: tectum verò aliter nocte, aliter interdiu fulgẽs, negas te vllum munus accepiſſe? Et cùm iſta quæ habes, magno æſtimes; quod eſt ingrati animi, nulli debere te iudicas? Vnde tibi iſtum, quem trahis ſpiritum? Vnde iſtam per actus vitæ tuæ diſponis, atq; ordinas lucem? Vnde ſanguinem, cuius curſu vitalis continetur calor? Vnde iſta palatum tuum ſaporibus exquiſitis vltra ſatietatem laceſſentia? Vnde hæc irritamenta iam laſſæ voluptatis? Vnde iſta quies, in qua putreſcis, ac marces? Nonne ſi gratus es, dices, Deus nobis hæc otia fecit? Et paulò pòſt: Ille tot artes, tot vocum varietates, tot ſonos, alios ſpiritu noſtro, alios externo cantus edituros commentus eſt: neq; enim noſtra iſta, quæ inuenimus, dixeris non magis, q̃ quod creſcimus, q̃ quod ad cõſtitutum tempus ſua corpori officia reſpõdent: nũc puerilium dentium lapſus, nũc ad ſurgentem iam ætatem, & in robuſtiorem gradum tranſeuntem pubertas, & vltimus ille dies fugienti vitæ terminum ponens. Inſita ſunt nobis omnium ætatum, omniumq; artium ſemina, magiſter que ex occulto Deus producit ingenia.] Hæc ille.

Corporis humani fabricam ſuſpicit Galen⁹, & meritò; eſt enim admirabilis. Quod ſi ipſum receptaculum tale eſt, qualis erit animus corpori diuinitus infuſus, vt in illo vigeat, ſentiat, meminerit, intelligat, præuideat, velit, illud denique, tanquam præp[illegible]s moderetur, & moueat? at hoc quale Dei donum cenſendum eſt?

Sũt autem prædicta omnia veluti corporea beneficia homini ad vſum tributa. Quid dicemus de ſpiritualibus beneficijs? de Dei gratia, qua diuinę conſortes naturæ efficimur, de virtutibus, de donis, & fructibus Spiritus ſancti, de beatitudinibus, de diuinis inſtinctibus, de motionibus internis virtutum animæ de auxilio Dei ad omnes actiones, præſertim ſupernaturales, præſentaneo ſemper, sẽper recenti ac nouo, de diuina prædeſtinatione, vocatione, iuſtificatione, de ſacramentis, de adminiſtratione Eccleſiæ, & pricipib⁹ Eccleſiaſticis, de adminiſtratorijs ſpiritibus Angelorum, de Filij Dei incarnatione, vita, morte pro nobis obita, de eius regno ac diuitijs; de gloria cęli, de ſpe, & pignore æternæ vitæ, de ſacrificio miſſę, de ſacroſãcta Euchariſtia, qua Chriſtus ipſe continetur, an nõ hæc eſt infinita materia diuinæ laudis, & perpetuæ, nec vnquam, ſi fieri poſſet, intermittendæ gratiarum actionis?

Tertio loco, inquit idem Albertus, [conſiderandus eſt affectus dantis Dei; nec enim hæc dimidiatò dat Deus, vel cum indignatione aliqua, vel vt abſoluatur à nobis, ſed ex omni deſiderio diuino, ex tota delectatione, & bonitate ſua. *Tertium incitamẽtũ.*

Quarto loco conſideranda eſt vtilitas donorum Dei: [Dat enim ſingula, ait idẽ, ad ipſum cognoſcendum, amandũ, fruendum, & ad nos beatificandum. *Quartum incitamentum.*

Quintò conſideretur, quidnam præcipuè Deum moueat ad beneficia homini conferenda; nõ timor mali, non ſpes boni, *Quintum incitamentum.*

ni, nõ virtus hominis aliqua, ſed ſola immenſa ipſius & infinita bonitas.

Sextum incitamētū. Sextò cogitemus, quàm indigni ſim⁹, & immerentes, non ſolùm tantotam bonorum, ſed etiam tantillæ lucis, cuius vſura fruimur.

Septimum incitamentum. Accedat poſtremò, & illa cogitario, gratitudinem nobis eſſe vtiliſſimam, vt idem auctor ſcribit: [Quantò maior eſt in anima erga Deū grati animi affectio, tantò redditur idonea magis, & capax ad vberiorem Dei gratiam recipiēdam, & tantò amplius liberaliſſimus Deus, quaſi cogitur ad largiendum. Eſt igitur vt ait ſanctus Chryſoſtomus, gratitudo maxima vtilitas hominis, qua cognoſcimus benefactorem, à quo propter hocipſum cumulatius bona recipiamus.] *Homil. 72. ad Pop. Ant.* Præterquam quòd eſt [maxima cuſtos beneficiorum;] quorum recordatione vehementer inardeſcimus in amorem Dei, & obſeruantiam diuinæ legis.

1\. Ad oſtendendum autem gratum ani-
2\. mum homini de nobis bene merenti, inducunt multa; inprimis iuſtitiæ lex, qua redditur vnicuique ſuum: deinde amicitiæ vis, qua beneficium beneficio compenſandum eſt, vel certè grata voluntate, & memoria; ſiquidem, vt ſcribit Seneca: [Ingratus eſt, qui beneficium accepiſſe ſe negat, quod accepit: Ingratus eſt, qui diſſimulat: Ingratus, qui non reddit: Ingratiſſimus omnium, qui oblītus eſt: Illi enim ſi non ſoluunt, tamen debent; & extat apud illos veſtigium certè meritorum intra malam conſcientiam concluſorum: hic nunquam fieri gratus poteſt, cui totum beneficium elapſum eſt:] *Lib. 3. de benef. cap. 1.* quare peccatum ingratitudinis magnū peccatum eſt: Vnde [Iudeos, ait S. Chryſoſtomus, nihil æquè perdidit, atque ingratitudo. *Homil. 27. in 8. Matt.*

Secundus gradus. Secundus gradus eſt fortitudo: neque enim deeſt gratitudini ſuum robur, quo vti debeat aduerſus pericula, & tentationes. Siquidem laborioſum non eſt homini agere Deo gratias, cùm illi cuncta proſperè, & ex ſententia eueniunt: hoc faciunt libenter omnes; ethnici ipſi; at verò ſi contrà accidat, à rebus aduerſis, & à calamitatibus ipſis occaſionem accipere gratiarum actionis, hoc paucorum eſt; nec ſine gratiæ ſupernaturalis ope fieri poteſt: at hoc ipſum efficit Chriſtianæ gratitudiois virtus: [Gratias agere conuenit non diuites modò, ſed & paupertate oppreſſos, (ſic ſcribit ſanctus Chryſoſtomus) non ſanos, ſed & ægrotantes; non eos, quibus proſpera omnia, ſed & eos, quibus aduerſa contingunt: *In epiſt. ad Roman. homil. 2.* Deo enim tum gratias agere, cùm ſecundo curſu res feruntur, nihil mirum fuerint: at verò cùm ingenti ſuborta tempeſtate, iactataque vndique nauis periculum incurrerit, tum demum magna exiſtit patientiæ æquanimitatiſque probatio. Et alibi: Pro omnibus, quæ accidunt, oportet gratias agere, etiam ſi ſit morbus, etiam ſi ſit paupertas, etiam ſi rationem neſcias, age gratias, hoc enim eſt reuera gratiarum actio. *Homil. 19. in epiſt. ad Eph.* Sin autem, cùm ſis beneficijs affectus, opulentuſque & locuples, reſq; tuas bene geras, & omnia tibi proſperè ſuccedant, agas gratias, nõ eſt magnum, nec admirandum: quod quæritur autem eſt, vt gratias agat, qui eſt in afflictionibus: pro ipſa gehenna oportet Deo gratias agere, pro pœnis, & ſupplicijs, quæ ſunt illic: ea enim res valde iuuat eos, qui animaduertunt, qđ ꝑ fræno, metus gehennæ imponaſ cordibus noſtris. Addit paulò pòſt. Cùm paupertate vel morbis premimur, cùm nobis inſultabitur maledictis, & calumnijs, tunc intendamus gratiarum actionem, non verbis, neque linguis, ſed rebus & factis, & cogitationē, & corde.

Ad hunc gradum pertinent beneficia collata in homines abſentes, & à quibus remunerationem minimè expectemus vnquam: immò & in vita functos, cum pro illis oramus, eleemoſynas largimur, legata ſoluimus, miſſas celebramus, & alia pietatis officia exercemus; [quibus, quaſi beneficijs, vt S. Damaſcenus loquitur, multum iuuantur animæ fidelium defunctorū: *Ser. de defunctis.* & in quibus elucefcit gratitudo eorūm, qui mortuis ſuperſtites ſunt.

Tertius gradus. Tertius gradus gratitudinis eſt, delectatio; qualem fuiſſe in Dño noſtro Ieſu Chriſto auctor eſt S. Lucas: [In ipſa hora exultauit ſpiritu, & dixit, Confiteor tibi Pater cœli & terræ. *Luc. 10.* Talis ēt fuit in S. Paulo: Gratias, inquit, Deo ſuper inenarrabili dono eius, *2. Cor. 9.* & gratias ago Deo meo in omni memoria veſtri, ſemper in cunctis orationibus pro omnibus vobiſcum gaudio deprecationem faciens.] *Philip. 1.* Illuſtris

Digitized by Google

eſt Dauid in huiuſmodi affectionibus gaudij mixti cum actione gratiarum; præſertim in Pſalmis illis: [Confitebor tibi Domine in toto corde meo, lætabor & exultabo in te. Benedicam Dominum in omni tempore, ſemper laus eius in ore meo. Bonum eſt confiteri Domino. Benedic anima mea Domino. Confitemini Domino. Benedictus Dominus Deus meus. Exaltabo te Deus meus Rex. Lauda anima mea Dominum.] Et reliquis vſque ad vltimum.

Pſal. 9. & 110. 137. Pſalm. 33. Pſalm. 91. Pſal. 102. & 103. 104. 105. 106. 117. 135. 143. 144. 145.

Prima lex. Lib. 2. de beneſ. c. 22. Quod verò attinet ad gratitudinem, quam ijs debemus, qui in nos benefici ſunt, prima lex Senecæ eſt: [Hilares accipiamus, profitentes gaudium: nam qui gratè beneficium accepit, primam eius penſionem ſoluit. *2. Cap. 25.* Secunda lex eſt: Qui gratus futurus eſt, ſtatim dum accepit, de reddendo cogitat. *3. Cap. 31.* Denique poteſt, vt idem ait, gratus etiam eſſe homo voluntate.

Indiciũ primum. Cap. 25. Paradiſi. Indicium gratitudinis erga Deum eſt, quod Albertus Magnus adfert: Cùm quis, inquit, penſatis ſingulis ſupra dictis, quæ valent ad gratitudinem, pro ſingulis donis paruis, & magnis, ex toto corde gratias agit, cùm eas reuerenter ſuſceperit, & toto niſu, gratias ab amantiſſimo Domino reuerẽter ſuſceptas, impollutas conſeruare contendit. Sicut ingratitudinis magnæ argumentum eſt, vel non cognoſcere beneficia, nedum non conſeruare; vel ſi cognoſcas, nõ iis vti ad eius gloriam, qui ea adeò amãter liberaliterq; largitus eſt.

2. Sed maximè arguit gratum animum annihilatio illa, quam idem Albertus in deſcriptione gratitudinis allata commemorat, [Qua ſe cognoſcit, & profitetur homo indignum, non ſolùm magnis beneficijs Dei; Sed etiam, vt ait Iacob, *Geneſ. 32.* ſeriò reputat minorem ſe cunctis eius miſerationibus.

3. Indicium etiam eſt gratitudinis erga Deum, videre nos Deum in rebus paruis, & in beneficijs, quæ exigui momenti æſtimantur, magnum & admirabilem: nec vnquam conqueri, quod non acceperimus alia, aut plura; ſed ijs contentos eſſe, quibus à Deo donati ſumus, ea augere cõſideratione, & verbis: nec finem vllum facere diuinam bonitatem commendãdi. Legatur Seneca in capite vigeſimo octauo, libri ſecundi de beneficijs; vbi oſtendit, quãto in errore verſentur ij, qui queruntur, quod non magnitudine corporis elephantos æquemus, velocitate ceruos, leuitate aues, impetu tauros: cùm potius gratias agere debeamus, quod quidquid nobis negatum eſt, dari non potuit: & quod nos chariſſimos habuerit Deus, & nos illi in delicijs fuiſſe (quæ verba ſunt diuinæ ſapientiæ apud Salomonem. *Prouerb. 8.* [Et deliciæ meæ, eſſe cum filijs hominum) & qui maximus tribui honos potuit, ab ipſo proximos nos collocauiſſe. *Pſalm. 8.* Qui ſenſus eſt Dauid in Pſalmis: [Minuiſti eum paulò minus ab An[illegible]is; gloria & honore coronaſti eum.

De Veritate ſeu Veracitate, ac Simplicitate.

CAPVT XXVI.

2. 2. q. 109. art. 3. ad 3. Lib. 4. Eth. cap. 7. VERITAS ſeu veracitas, ſic à S. Thoma deſcribitur Ariſtotelis verbis, vt ſit [virtus qua aliquis, & vita & ſermone talem ſe demõſtrat, qualis eſt; & non alia, quàm circa ipſum ſint, nec maiora, nec minora.] *2. 2. q. 109. art. 2. ad 4 & 111. art. 3. ad 3.* Docet ſanctus Doctor ſimplicitatem, & veritatem idem eſſe: quia eiuſdem virtutis ope oſtendimus, & quales ſimus vita & ſermone, quod eſt veritatis; & abiecta omni ſimulatione, id nos animo req; intendere, quod ipſa ſpecie oſtentamus; quod eſt ſimplicitatis.

Virtuti veritatis contraria ſunt vitia mendacium, ſimulatio, hypocriſis, & ironia; ſimplicitati, aſtutia, dolus, fraus: veritati affinis eſt humana fides; quæ eſt dictorum conuentorumq́ue conſtantia.

Lib. 8. mor. cap. 38. Porrò veritatem hanc ſiue ſimplicitatem ſanctus Gregorius appellat [puritatem cordis; alij, vt Apoſtolus, ſynceritatem;] Latini veracem hominem, [ſimplicem, & candidum] etiam nominarũt. Sed præclarè, vt omnia, Dominus candidum, & ſimplicem circumſcribens, ait, [Ecce verè Iſraelita in quo dolus nõ eſt: *Ioan. 1. Tract. 7. in Ioan.* quo loco S. Auguſtinus: [Dolus, fraus eſt ſimulatio eſt; quãdo aliquis aliud in corde tegit, & aliud loquitur, dolus eſt, & tanquam duo corda habet: vnum quaſi

ſinum

Digitized by Google

ſinum cordis habet, vbi videt veritatem: & alterum ſinum vbi concipit mẽdaciũ: & vt noueritis hunc eſſe dolum, dictum eſt in pſalmis labia doloſa: quid eſt labia doloſa? ſequitur; In corde, & corde locuti ſunt mala. Quid eſt in corde, & corde, niſi duplici corde? & hoc nomine etiam vocatur in ſcripturis, ſcilicet duplici corde, & duplex animo. Nec vacat myſterio quod vir minimè doloſus dicatur verè Iſraelita; ab Iſraele, qui & Iacob; nam de Iacob ſcriptum eſt, Iacob autem vir ſimplex.

Geneſ. 25.

Primus gradus. *Primũ incitamẽtum.* Primus gradus veritatis, eſt propoſitum huius virtutis habendæ, & retinendæ. Ad quod mouent iſta. Primum, Deo ita placet veritas, vt [Deus veritatis] appelletur: & Chriſtus Dominus ſeipſum [veritatem] appellat: & Spiritus ſanctus, [Spũs eſt veritatis:] & vt intelligamus, Chriſtum amare veritatem, non ſolum verborum, ſed factorum etiam, dicitur apud ſanctum Ioannem: [Veritatem per Chriſtum factam eſſe:] & propter vllum incommodum, aut periculum, etiam vitæ, veritatem nunquam non annunciauit, hypocriſin deteſtans, & exterminãs omnem; ſemper palam præſeferens, qđ occultè gerebat in animo: denique [nec inuentus eſt dolus in ore eius:] & eos diſcipulos inſtituit, qui vbique veritatem prædicarẽt, & ſe exhiberent præcones illius vocis; [Eſt veritas Chriſti in me, & eſt veritas in Ieſu;] ac demum ad magiſtri exemplum vitam ipſam pro veritate profunderent. Contrà, Diabolus [in veritate non ſtetit; & mendax eſt, & pater mendacij, & cùm loquitur mendacium ex proprijs loquitur.

Pſal. 30. *Ioan. 14.* *Ioan. 1.* *1. Pet. 2.* *2. Cor. 11.* *Epheſ. 4.* *Ioan. 8.*

Secundũ incitamẽtũ. *Prou. 12.* Secundum: ſicut [mendacium oris, abominatio eſt Domino,] vt ait Salomõ ſic mendacium vitæ aut actionum: qualia ſunt peccata omnia, quæ prædiximus aduerſari veritati, & ſimplicitati; indiciũ etiam ea ſunt, & argumentum æternæ reprobationis: [Non intrabit in eam, ait ſanctus Ioannes, aliquod coinquinatũ, aut abominationem faciens, & mendacium, niſi qui ſcripti ſunt in libro vitæ. Et poſtea: Foris canes, & venefici, & impudici, & homicidæ, & idolis ſeruiẽtes, & omnis, qui amat, & facit mendacium.

Apoc. 21. *Apoc. 22.*

Quo loco apertè deſcribit illud genus hominum, qui toti poſiti ſunt in fallacijs fraudibuſque ſtruendis & in quidlibet aliud agendo potius, quàm vt veritatem dicant, aut candidè, & ſimpliciter ſe cum hominibus gerant; nihil aliena curantes incommoda, modò ſuis commodis conſulant, votiſque potiantur ſuis; quos aliqui [politicos] vocãt: quis enim neget hos eſſe, [qui amant, & faciunt mendacium?

Tertium incitamẽtũ. *Lib. 2. c. 6.* Tertium; ſimulatio hominibus eſt exe cranda, & deteſtabilis, nec ante Deũ culpa caret. Exemplum ſcriptum legimus in hiſtoria Machabæorum, Eleazari optimi Iſraelitæ, hominiſque nonagenarij: qui cùm duceretur ad mortem, quod nollet contra legem Dei comedere carnes ſuillas, quas illa vetabat, ſecretò rogatus ab amicis, vt comedẽs carnes, quibꝰ veſci licebat, ſimularet tantiſper ſe ſuillas eſitare: [Cœpit, inquit ſcriptura, cogitare ætatis ac ſenectutis ſuæ eminentiam dignam, & ingenitæ nobilitatis canitiẽ, atque à puero optimè conuerſationis actus, & ſecundum ſanctæ, & à Deo conditæ legis conſtituta, reſpondit citò dicens: præmitti ſe velle in infernum: non enim ætati noſtræ, inquit, dignum eſt fingere, vt multi adoleſcentes arbitrantes Eleazarum nonaginta annorum tranſiiſſe ad vitam alienigenarum, & ipſi ꝓpter meam ſimulationem, & propter modicũ corruptibilis vitæ tempus decipiantur; & propter hoc maculam, atque execrationem ſenectuti meæ conquiram: nam, etſi in præſenti tempore ſupplicijs hominum eripiar, ſed manum omnipotentis, nec viuus, nec defunctus effugiam.

Galat. 2. Apoſtolus etiam acerrimè inuehitur in Cepham, quod ſimularet Legem Moyſis, & alios exemplo induceret in eandem ſimulationem, ita vt affirmet, [ſe ei in faciem reſtitiſſe, quòd reprehenſibilis eſſet:] quod peccatum tamen non maius erat, quàm veniale: vt intelligas, ſimulationem, etiam venialem, ſicut & omne aliud mendacij genus, Chriſtiano viro indignum eſſe, maximè verò proficiente.

Omitto ſexcenta exempla fraudis ac vitiorum aliorum, quæ veritati, de qua loquimur, repugnant, acriter in ſcripturis, ſeuereque vindicatorum: Ne lõgum faciam, certum illud eſt; Virum doloſum

Pſalm. 5. abominabitur dominus, & doloſi non di-*Pſalm. 54.*midiabunt dies ſuos. Et illud ſancti Am-*Lib. 3. offic. cap. 9.*broſij: Turpis eſt omnis fraus; etiam in rebus vilibus: turpis eſt ſtateræ fallacia, & fraudulenta menſura: & ſi in foro exe crabilis eſt, & in vſu commerciorum, po teſtne irreprenſibilis videri inter officia virtutum?

Secundus gradus. Secundus gradus eſt, fortitudo: ſiqui-dem pro veritate ferenda multa ſunt; & pro eius defenſione certandum, etiam vſ que ad mortem, ait enim Domin'. [Qui *Luca 9.* me erubuerit, & meos ſermones, hunc fi lius hominis erubeſcet, cùm venerit in maieſtate ſua, & Patris & ſanctorum An *Rom. 1.* gelorum. Et Apoſtolus: Non erubeſco Euangelium. Denique idem ſcribit: *Rom. 8.* Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem: quod nimirum tunc neceſſe eſt fieri, cùm, vt ait S. Tho-*22. q. 3. artic. 2.*mas, ſubtrahitur Deo debitus honor, & vtilitas proximis impendenda: videlicet ſi aliquis interrogatus de fide taceret, & ex hoc crederetur, vel quod non habe-ret fidem, vel quod fides non eſſet vera, vel alii per eius taciturnitatem auerteren tur à fide.

Deinde nobis inferamus vim opor-tet, cùm datur occaſio opitulandi alijs noſtro mendacio officioſo, aut etiam io-coſo: non enim fas eſt noſtro malo cui-quam benefacere: nec audiendi illi ſunt, qui aliquando mentiri ad aliorum vtili-tatem licere nobis, affirmarunt: cùm [nō ſint facienda mala vt eueniant bona.] Quare communis eſt Theologorum ſū-muſque conſenſus, etiamſi cœlū rueret, etiamſi præceps humanum genus vni-uerſum in interitum raperetur, & tanto malo vel mendaciunculo occurri poſſet, illo ipſo mendaciunculo tanquam fulci-mento tantam molem ſuſtinere, ruinam que fulcire, minimè licere. Aliqua hac de re diximus capite octauo libri ſe-cundi.

Sed imminet proficienti difficultas maior cum mundo, hominumque mun-danorum viuendi ratione. [Mundus e-*1. Ioan. 5.*nim totus, ait S. Ioannes, in maligno po-ſitus eſt; & non eſt, qui faciat bonum, Ait Dauid, ſed omnis homo mendax:] *Pſal. 13.* mirum enim eſt, quàm ſit mundus addi-*Pſal. 115.*ctus ad quærenda, quæ ſua ſunt, & q̄ ni-*Philip. 2.*hil aut parùm curet [quæ ſunt Ieſu Chri-ſti, & aliorum hominū;] modò ſibi ſuiſ-que rebus benè conſultum videat: quare totus factus, & coagmentatus eſt ex fal-lacijs, & fraudibus: & manu ferè tangi-tur, tutum neminem eſſe, nec etiam in-ter domeſticos, & purum nihil iam eſſe, ſyncerum nihil; immò, quod ſine lachry mis vix cogitari poteſt, hæc eſt hoc tem pore, in clariore etiam, & honoratiore hominum parte, mundi ſapientia, profeſ ſio, diſciplina: vt, ſi non poſſis aliter vo-ti compos fieri, rem tuam aggrediaris, ac peragas eruditus ac munit' artificio om nis ſimulationis, ad omnem aſtutiam, fal laciam, malitiam, calliditatem; ac quidli-bet aliud, quàm quod es, præ te feras: nā ſi ingenuus ac ſimplex ſis, hebes ſtultuſ-que nominaberis. [Apud hypocrita-*Lib. 8. moral. c. 38.* rum, ait ſanctus Gregorius, ſenſum, ſim-plicitas omnis in crimine eſt: apertas q p pe mentes dijudicant, & puritatem cor-dis, hebetudinem appellant. Sed rem vniuerſam planius idem perſequitur ali bi in illa verba Iob: Deridetur iuſti ſim *Lib. 10. moral. c. 27.* plicitas; huius mundi ſapientia, inquit, *Iob. 12.* eſt, cor machinationibus tegere, ſenſum verbis velare; quæ falſa ſunt, vera oſten-dere, quæ vera ſunt, falſa demonſtrare; hæc nimirum prudentia vſu à iuuenibus ſcitur, hæc à pueris pretio diſcitur, hanc qui ſciunt, cæteros deſpiciendo ſuper-biunt: hanc qui neſciunt, ſubiecti, & ti-midi in alijs mirantur; quia ab eis, hæc eadem duplicitas, æquitatis nomine pal-liata diligitur, dum mentis peruerſitas, vrbanitas vocatur. Hæc ſibi obſequenti-bus præcipit honorum culmina quærere, adepta temporalis gloriæ vanitate gau-dere; irrogata ab alijs mala multiplicius reddere; cùm vires ſuppetunt, nullis reſi ſtentibus cedere; cùm virtutis poſſibili-tas deeſt, quidquid explere per malitiam non valent, hoc in pacifica bonitate ſimu lare. At contrà ſapientia iuſtorum eſt, nil per oſtenſionem fingere; ſenſum verbis aperire; vera vti ſunt, diligere; falſa deui-tare; bona gratis exhibere; mala libētius tolerare, q̄ facere; nullam iniuriæ vltio-nem quærere; pro veritate contumeliam lucrum putare: ſed hæc iuſtorū ſimplici-tas deridetur, quia ab huius mūdi ſapiē-tibus, puritatis virtus fatuitas creditur.

Armet igitur ſe proficiens contra hāc mundi perniciem, & quantus quantus eſt,

Digitized by Google

eſt, totus ſit ſimplex, ac candidus: illudq́;
& ſecũ reputet aſſiduè, & multò magis
ingenua viuendi ratione profiteatur ip-
ſe, & aliis inculcet; [Regulam iuſtitiæ (vt
Lib.3.offic. cap.11. ſcribit ſanctus Ambroſius) eſſe manife-
ſtam, quod à vero declinare virum nõ de
ceat bonum, nec damno iniuſto afficere
quemquam, nec doli aliquid adnectere,
Cap.12. fraudiſue componere? purum propterea
ac ſyncerum oportere eſſe affectum, vt
vnuſquiſque ſimplicem ſermonem pro-
ferat, vas ſuum in ſanctificatione poſſi-
deat, nec fratrem ſuum circumſcriptio-
ne verborum inducat.

Tertius gradus. Tertius gradus eſt, delectatio, quæ ſpõ
tè naſcitur ex veritatis, & ſynceritatis
exercitatione. Sanè voluptatem ſpiri-
tualem conſentaneam eſſe veritati, ſynce
1.Corint.5 ritatiſque ſociam, indicat Apoſtolus, cũ
ſcribit: [Itaque epulemur non in fer-
mento malitiæ, & nequitiæ, ſed in azy-
mis ſynceritatis, & veritatis:] ac ſicut tor
mentum nullum maius eſt, quàm ſtimu-
lis conſcientiæ mendacis agitari; ſic nul-
la maior voluptas, quàm quæ percipitur
ex amica veritatis conſcientia, & ex in-
genuo ac candido vitæ inſtituto.

Indicium primum. Indicium virtutis huius eſt illud ma-
ximum, quod adfertur à ſancto Ambro-
Lib.3.offic. cap.10. ſio, cùm loquitur de Ioſue, qui facilè fi-
dem præſtitit Gabaonitis: [Adeò, in-
quit, ſancta erat illis temporibus fides,
vt fallere aliquos poſſe non crederetur.
Quis hoc reprehendat in Sanctis, qui cæ
teros de ſuo affectu æſtimant? & quia ip-
ſis amica eſt veritas, mentiri neminẽ pu-
tant, fallere quid ſit, ignorant, libenter
credunt, quod ipſi ſunt, nec poſſunt ſu-
ſpectum habere, quod non ſunt: hinc Sa
Prou.14. lomon ait: Innocens credit omni ver-
bo: non vituperanda facilitas, ſed laudan
da bonitas: hoc eſt innocentẽ eſſe: igno-
rare quod noceat, & ſi circumſcribitur
ab aliquo, de omnibus tamen bene iudi-
cat, qui fidem eſſe in omnib⁹ arbitratur.

Secundum indicium. Aliud indicium veræ ſimplicitatis eſt,
rem vti eſt, ſimpliciter enũciare, nec am-
plificando, aut exaggerando, aut figura-
tè loquendo aliter, aut amplius, quã res
Matth.5. ſit, explicare. Et [ſit ſermo veſter, eſt &
non,] vt ait Dominus. Imò nec rem iure
iurando vnquam affirmare, niſi vrgeat
neceſſitas: dixi [amplius:] quia minus,
quàm res eſt, de nobis ipſis noſtriſq; lau
dibus dicere, etiam Ariſtoteles intelle-
xit, virtuti veritatis conſentaneum eſſe, *Lib.4.Eth. cap.7.*
nam de ſe amplè loqui, alijs moleſtũ eſt:
minus autem quàm res eſt, dicere, con-
ſentaneum eſt decoro, & ab omni inui-
dia remotum.

De amicitia & affabilitate ſiue comitate.

CAPVT XXVII.

AMOR cum beneuolẽtia
erga alium aliquem con-
iunctus, amicitia eſt; quã
ſequitur eius, quem ama-
mus mutuus amor in nos.
Affabilitas autem, amicitia quædam eſt
in verbis, corporis actione, & geſtu po-
ſita, qua homo decenter ſe habet cum il
lis, quibuscum viuit, & conſueſcit: illa
interior eſt, & in affectu ſedem habens;
hæc exterior eſt, & in conſpectu; pro-
priaque conſuetudinis, quæ nobis cum
alijs intercedit: prior non eſt virtus, ſed
vel virtutem conſequitur, vel propter vir
tutem initur: poſterior virtus eſt, homi-
nem dirigens, vt in communi conſuetu-
dine, tam verbis, quàm factis hominum
naturæ conuenienter ſe gerat: maximè
verò intereſt proficientis vtranq; cogno
ſcere, & quomodo ſe in vtraque gerat,
intelligere.

Et quidem de amicitia S. Chryſoſto-
mus, & poſtea diſcipulus eius Caſſianus *Homil.1. epiſt.ad Coloſſ. Coll.16.*
differentias eaſdem, & ſpecies tradide-
runt. [Aliæ enim, ait S. Chryſoſtomus,
(vt omittamus turpes) ſunt amicitiæ tẽ-
porales, aliæ naturales, aliæ ſpirituales.
Temporales oriuntur ex beneficio, ex cõ
municatione menſæ, aut peregrinatio-
nis, aut artificij eiuſdem, aut ex vicinia
eadem, aut ex huiuſmodi rebus alijs. Na-
turales ſunt, patris erga filium, filij erga
patrem, fratris erga fratrem, nepotis er-
ga auum, matris erga liberos, vxoris er-
ga maritum: hæ illis vehementiores eſſe
videntur: videntur, inquam, quia ſæpenu
mero illis inferiores ſunt: etenim alicu-
bi viſi ſunt amici germaniùs affecti, quã
fratres. Spiritualis verò amicitia om-
nes reliquas excellit, tanquam regina
dominium ſuum habens, ſplendido

habitu conſpicua: nihil enim hic terrenum eſt, vnde iſta naſcatur, quemadmodum in alijs: non enim ex conſuetudine naſcitur, non ex beneficentia, non ex natura, non ex tempore, ſed è ſupernis deſcendit, ex ipſo cœlo. De eadem Caſſianus: Hæc eſt amicitia fida indiſſolubilis quę coniunctio, quæ ſola virtutum paritate fundatur. Dominus enim inhabitare facit vnius moris in domo: & icirco in his tantùm indirupta poteſt dilectio permanere, in quibus vnum propoſitum ac voluntas, vnum velle ac nolle conſiſtit.

Cap.3. *Pſal 67.*

Affabilitas verò, vt ait S. Thomas, [nō eſt amicitia propriè loquendo, ſed quædam eius ſimilitudo; in quantum, inquit, aliquis decenter ſe habet ad illos, cū quibus conuerſatur:] tam in amicitia igitur, quàm in affabilitate conſiderari poſſunt proprij gradus.

22.q.113. art.1.ad 1.

Primus gradus. Primus gradus, amicitiæ & affabilitatis ſit propoſitum. Ad amicitiam porrò ſpiritus inducunt iſta. Primum charitatis lex, qua nos inuicem diligere debemus: hæc enim amicitia, charitas eſt, aut comes eius, & miniſtra: diligere autem iubemur maximè [domeſticos fidei,] & eos qui nobis arctiore ſpiritus vinculo coniuncti ſunt, quæ eſt amicitia ſpiritualis: Sic Chriſtus Dominus dilexit Apoſtolos, & [amicos] nominauit: ſic Apoſtoli diſcipulos, & auditores ſuos; [Salutate Epænetum dilectum mihi,] ſcribit Romanis Apoſtolus; & poſtea, [Salutate Ampliatum dilectiſſimum mihi in Domino:] quoties verò appellat eoſdem chariſſimos? Illæ deinde voces, [viſcera mea, deſideratiſſimi, gaudium meum, corona mea,] nonne ſingularem amicitiam Pauli erga alumnos ſuos oſtendunt? idē de alijs Apoſtolis dicimus.

Primum incitamentū. *Ioan.15.* *Rom.16.*

Secundū incitamētū. Secundum eſt vtilitas: omnem enim vtilitatem, quæ percipitur ex amicitijs tēporalibus, & naturalibus, & multò adhuc maiorem parit nobis, amicitia ſpiritus: communicat quippe nobiſcum, amici terrenas facultates, opes, operam, conſilium, voluntatem, animum; at quod lōgè amplius eſt, bona etiam ſpiritualia, orationes, pœnitentias, bonarum actionū merita: nam [particeps, ait Dauid, sū omniū timentiū te:] Et quod adhuc excellētius eſt, adfert ſecū ſpiritualis amicitia in amore perſeuerantiā; [Nihil enim, ait S. Chryſoſt. nihil eſt, inquā, adeò firmū ac validū, atq; ſpiritus vinculum] quod ab alijs amicitijs optare potius poſſum⁹, q̄ ſperare: cuius rei cauſa eſt, quia aliæ amicitiæ nituntur rebus caducis, & fluxis, & vt ait S. Greg. Nazianzenus; [Reb⁹ quæ euaneſcunt, vt veris flores:] amicitiæ verò Deo gratæ, quia rei certæ innituntur, firmæ ſunt, & diuturnæ; quātoq; maior pulchritudo ipſis obuerſatur, nempe ſpiritus; tantò arctiùs, & ſecum, & inter ſe, cōiungunt earūdē rerū amatores.

Pſal.118. *Homil.4.in Epiſt. ad Coloſſ.* *Oratione in laudem S.Baſilij.*

Tertium eſt dignitas amicitiæ ſpiritualis: eſt enim [ex ipſo cœlo, teſte S. Chryſoſtomo, non terrena:] vt amicitia mercenaria, & quæſtuoſa; & ea ipſa quoq; quæ à natura inter conſanguineos affineſq; conciliatur: ideoq; tanti fit à Deo, vt amore amicorū ſit etiam beneficus inimicis. [Dominus, ait, conuerſus eſt ad pęnitentiam Iob, cùm oraret ille pro amicis. Et Chriſtus: Facite vobis amicos de māmona iniquitatis; vt cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula: & S. Auguſt. in illa verba ſine me, & conterā eos; quid, ait, aliud dicitur, niſi contererē eos, niſi diligerentur abs te?

Tertium incitamētū. *Ibidem.* *Iob.42.* *Luca 16.*

Affabilitatem verò multa cōmendāt; 1. Scriptura ſacra inprimis: [Congregatio ni pauperum affabilem te facito] Et alibi precatur Salomon, non committi aliquando ſe animo irreuerenti, & infrunito.] Moyſes quoque, ſi myſticam intelligentiam ſequamur, hoc indicauit, cū dixit: [Primogenitum aſini mutabis oue.] 2. Deinde quia affabilitas magna pars eſt manſuetudinis, cuius proprium eſt [poſſidere terram:] amicitiæ quoque; vt propterea dixerit Ariſtoteles, [Vitio contrario ſæpe diſſolui amicitias, quas vinxerat affabilitas:] 3. imò eſt non exigui momenti ad ſalutem animarū procurandā; docet enim hæc, [omnia omnibus fieri, vt omnes Chriſto lucrifiant:] quod fecit Dominus, & Apoſtoli. 4. Denique vt ſcribit San. Hieronymus: [Sancta ruſticitas ſolùm ſibi prodeſt.

Eccleſia.5. *Eccleſi.23.* *Exod.13.* *Lib.8.Eth. cap.5.* *Epiſt.103. ad Paulinum.*

Secundus gradus eſt fortitudo, qua maximè indiget amicitia ſpiritualis. Quia vt dicit S. Chryſoſtomus: [Quiſnam eſt labor, abſolutè diligere? nullus labor; germanè autem, & ſyncerè diligere, multus eſt labor:] oportet enim primò

Secundus gradus.

Digitized by Google

mò nuncium remittere amoribus omnibus, qui ſpirituales non ſunt, ſi vis ſpiritualiter, & ſyncerè diligere: quod quàm ſit difficile, experimento quotidie diſcimus. Certè dominus, vt indicaret quantam vim adferre nobis ipſi deberemus, non ſolum in abijciendis terrenis rebus, ſed etiam in poſthabendis parentibus, & conſanguineis, quorum nobis amorē inſeruit natura, odij mentionem inijcit, & ait: [Si quis venit ad me, & non odit patrem ſuum, & matrem ſuam, & vxorem, & filios, & fratres, & ſorores, adhuc autem, & animam ſuam, non poteſt meus eſſe diſcipulus.] Et poſtea: [Qui non renunciat omnibus, quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus.]

Luce 14.

Deinde in ipſa cū ſpiritualibus hominibus conſuetudine, maximè oportet proficientem præcauere, vt ſyncerè diligat: ne, dum ſe putat ſpiritualiter amicū amare, impingat in amorem carnis; qui ſe aliquando, nobis non animaduertentibus, velat nomine ſpiritualis amoris. Certè S. Baſilius ſeuerè monet iuuenes monachos, vt in hac re ſint quàm vigilātiſſimi. [Iuuenis, ſiue ætate, ſiue animo fueris, æqualium tuorum conſuetudinē defugito, ab illiſq; non ſecus, atq; ab ardētiſſima flamma procul abducito: quādo illorum opera vſus aduerſarius, pleroſq; olim incendio dedit, & ſempiterno igni cremandos addixit: ac ſpiritualis primò charitatis vana quadā ſpecie illectos, in teterrimam poſtea voraginē præcipites deturbauit: & qui ex medio pelago, ſæuientibus vndiq; procellis tēpeſtateq; incolumes euaſerant, eos iam intra portum ſecuros, vnà cum ipſa naui vectoribuſq; ſubmerſit.] Quæ cauſa S. Baſilio fuit, vt poſtea in conſtitutionibus monaſticis ſanciuerit; [Ne in conuentu monachorum priuatæ coitiones, & ſodalitates permittātur, nec ſingularis amor, ſed æqualis in omnes ab omnibus oſtendatur: Et multò magis ne cū mulieribus monachus temerè congrediatur, aut colloquia texat:] quod latiſſimè & elegantiſſimè probat. In quo etiam argumento feliciter verſatus poſtea eſt S. Bonauentura, qui inter alia ſic ſcripſit: [Nouerint ſpirituales, quod licet carnalis affectio ſit omnibus periculoſa, & damnoſa, ipſis tamē magis eſt pernicioſa maximè quādo cōuerſantur cū perſona, quæ ſpiritualis videtur: nā quamuis horū principiū videatur eſſe purū, frequens tamē familiaritas, domeſticū eſt periculū, delectabile detrimentū, & malū occultū bono colore depictū.] Ad hoc idem pertinet, quod S. Hieronymus Nepotiano ſcribit: [Crebra munuſcula, & ſudariola, & faſciolas, & veſtes ori applicitas, & oblatos, ac deguſtatos cibos, blandaſq; & dulces litterulas, ſanctus amor non habet.] Principio igitur ne in hæc retia incurramus, præuideamus diligenter: dein de in ipſis congreſſionibus, citò ſagaciterq; odoremur, ſi quid ſubſit periculi; noſque ab huiuſmodi amicis, ſi periculum deprehenditur, quantocyus viriliterque abſtrahamus; quantumcunq; in ea re vtiliter collocari opera, nobis alioquin videri poſſet.

Serm. de abdicatione rerum.

Lib. de inſtitut. monachorum.

In cōſt. monaſt. c. 4.

Opuſculo de puritate conſcientia. c. 14.

Epiſt. 2.

Sed eandem fortitudinem exigit à nobis ſpiritualis amicitia in alijs rebus: Si neceſſe eſt (ait S. Ambroſius) toleremus propter amicum etiam aſpera, & vt in amici aduerſis patientia & tolerantia neceſſaria, ſic in proſperis authoritas congrua eſt; vt inſolentiam extollentis ſe amici reprimat, & redarguat.] Sunt enim, vt idē paulò antè ſcripſerat, [Bonæ correptiones, & meliores, quàm tacita amicitia: etſi lædi ſe putat amicus, tu tamen corripe: etſi amaritudo correptionis animum eius vulnerat, tu tamen corripere ne verearis: tolerabiliora enim ſunt amici vulnera, quàm adulantium oſcula: errantem igitur amicum corripe, innocentem ne deſeras. Conſtans enim debet eſſe amicitia.]

Lib. 3. offic. c. 16.

Sed altius adhuc ſpectat fortitudo ſpiritus in amicitia Chriſtiana. Optabā, ait S. Paulus, [anathema eſſe à Chriſto pro fratribus meis. Quis nā] dicit S. Chryſoſtomus [pater optauerit filij gratia in malis eſſe? Et iterum: deſiderium habēs diſſolui, & eſſe cum Chriſto, multò magis melius: permanere autem in carne, neceſſarium propter vos: quæ mater mallet iſta dicere, vt quæ ſua ipſius ſunt, negligeret? & rurſum audi ipſum dicentem: nos autem fratres deſolati à vobis, ad tēpus horæ, aſpectu non corde. Et hic quidē pater ſi cōtumelia fuerit affectus, amicitiā dirimit; illic verò nō itē, ſed vſque, ad

Rom. 9.
Hom. 1. ad Coloſſ.
Philip. 1.
1. Theſſa. 2.

Digitized by Google

ad lapidantes illos pertingit, beneficiis illos afficiens.] Et paulò poſt:[Neq; tempus,neque illata iniuria, neque infamia, neque rumor,neque aliud quidpiam audebit amicitiam ſpiritualem, neq; etiam poterit diſſoluere:& vt rem iſtam cognoſcas, lapidabatur Moyſes, & tamen pro *Exod.17.* eis orabat. Quiſnam pater hoc pro lapidante ſe filio feciſſet? perſequamur igitur iſtam amicitiam, quæ eſt ex ſpiritu; eſt enim valida & inſolubilis.] Certè in his amicis,in quibus eſt tantum animi ſpiritusque robur, non defuturam fortitudinem ingentem dubitabit nemo; ſi quãdo opus ſit,ſe Apoſtolũ gerere pro amicis, hoc eſt, vitam ipſam profundere in amici vtilitatem,quod feciſſet Apoſtolus, ſi *2.Cor.12.* res poſtulaſſet:Impendam,inquit, [& ſuperimpẽdar ipſe pro animabus veſtris,] *Ioan.15.* et ſignificauit Domin⁹ cùm dixit:[Maiorem dilectionem nemo habet, quàm vt animã ſuam ponat quis pro amicis ſuis.] Vel etiam ſeipſum hoſtibus tradere ad perpetuam ſeruitutem, vt amicos captiuos redimeret, aut liberaret; quod fecit Sanctus Paulinus Nolanus Epiſcopus.

Hæc eadem quæ de amicitiæ fortitudine dicta ſunt,iuuabunt proficientem, vt affabilitatem etiam cum hominibus agreſtibus, barbaris, contumelioſis, ſi quando in hos incurrat, tueatur, & ſeruet. Neque enim benignè comiterq; ſe gerere erga faciles ac ſuaues homines, magna virtus eſt. Virtus nec naufragio obruitur,nec incendio abſumitur;tantũ abeſt,vt verborum inclementium aura, de ſuo ſtatu dimoueri poſſit.

Tertius gradus. Tertius gradus eſt delectatio:ſũt quippe amicitiæ ſpirituales, fructus ſuauiſſimi: *Philem.* Ego,inquit Apoſtolus,te fruar in Domino. *1.Theſſa.2.* Et alibi: [Abundantius feſtinauimus faciem veſtram videre cum multo deſiderio,quoniam voluimus venire ad vos, Ego quidem Paulus ſemel & iterũ, ſed impediuit nos Satanas: quæ eſt enim noſtra ſpes,aut gaudium,aut corona gloriæ?nonne vos ante Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum eſtis, in aduentu eius? vos enim eſtis gloria noſtra, & gaudiũ. *Lib.3. off.c.16.* Amicitia,]inquit S. Ambroſius,[eſt ſolatium vitæ huius,vt habeas cui pectus aperias tuum,cum quo arcana participes, cui committas ſecretum pectoris,vt colloces tibi fidelem virum, qui in proſperis gratuletur tibi,in triſtibus compatiatur, in perſecutionibus adhortetur.] Quod S.Patris dictum exiſtimo intelligi oportere ſecundum ſententiam Caſſiani,qui diſtinguit [charitatem ſiue] Διάθεσιν,[& affectionem ſiue] ἀγάπην; *Col.16.c.14.* vt illa [omnibus exhibeatur, etiã inimicis;hæc autem paucis admodum, & his, qui vel paritate morum,vel virtutum ſocietate connexi ſunt.] Licet etiam ipſa diatheſis multa in ſe differentia habere videatur:de his,inquam,loquitur Sanctus Ambroſius,nã addit poſtea: [Quid eſt enim amicus,niſi conſors amoris; ad quem animum tuum adiungas,atque applices,vt vnum velis fieri ex duobus, cui te,tanquam alteri tibi, committas; à quo nihil timeas.]

Magna etiam voluptas percipitur ex affabilitate ſermonis:quod Domino fatentur diſcipuli,cùm dicunt: [Ad quem *Ioan.6.* ibimus? verba vitæ æternæ habes.] Et Sa *Prouer.15.* lomon ait: [Lingua placabilis, lignum vitæ.]

Primum indicium. Primum indicium amicitiæ ſpiritualis eſt, amare amicum in Domino, hoc eſt, propter Chriſtum, nihilq; propter amicum velle,niſi quod Domino probatum eſſe intelligimus:Obſecrans, ait Apoſtolus, *Rom.1.* [ſi quomodo tandem aliquando proſperum iter habeam,in voluntate *Homi.2. in epiſt. Rom.* Dei,veniendi ad vos. Vides,] ait S Chryſoſtomus [& ſummo affectu deſiderantem eos videre,nec ſuſtinentem tamẽ id facere præter Dei placitum; ſed habentẽ deſiderium ſuum cum Dei timore coniunctum? amabat quidem illos, ad quos & ſolicitè feſtinabat; ſed tamen etiamſi amaret, præter Dei voluntatem videre eos nolebat; quæ ipſa demum germana eſt charitas.]

Secundũ indicium. Secundum indicium eſt, illam veram eſſe amicitiam,quæ cum virtute & obſequio in Deum eſt:nam vt ait S. Ambroſius, *Ibidem.* [Virtus eſt amicitia: ea autem eſt cũ virtute,quæ coniuncta eſt cum obſeruatione diuinorum mandatorum.] Nã ait idem:[Qui facit mãdatum Dei, amicus eſt;ille autem mandatum Dei curat, qui in amicitia purus eſt à peccato,nec in amicitia ſolùm, ſed in vniuerſa viuendi ratione. Eſt itaque,]ait S.Chryſoſtomus, *Hom.21.in Matth.* [mendax omnis amicitia,quæ diuino nõ ligatur timore.]

Tertium indicium. Tertium indicium eſt, imperfecta, & aliqua reprehenſione digna illa amicitia eſt, quæ commodo ſtudet ſuo; nihil interim cogitans, aut rogans de Dei voluntate, aut aliorum hominum bono: idcirco enim ait S. Chryſoſtomus: *Ioan. vlt.* [Acriter Dominus reprehendit Petrum, quod curioſè inquireret de ſtatu Ioannis, cum quo vt amicus, diu viuere deſiderabat, intempeſtiuum eius corrigens affectum: cùm enim eſſent orbis terrarum curam ſuſcepturi, ſortiri etiam eos oportebat diuerſas mundi partes ac regiones, in quibus diſſeminarent verbum Dei ad ſalutem animarum, non autem tanto bono mundum priuare, propter diuturnũ indiuiduumq; conuictum.]

Quartũ indicium. De inſtitu. monach. Quartum indicium traditur à S. Baſilio: Aequalis, inquit, [ſimiliſq; ab omnibus tenenda aduerſus cunctos charitas eſt: vnicuiq; autẽ ſeparatim pro cuiuſq; decoro honos habendus: in his autem, quos hoc modo charitas coniunxerit ac copularit, ad maioris amoris cumulum conciliandum, nihilo plus momenti adfert naturalis ſanguinis neceſſitudo: neque ſi aliquis quidem frater alicuius germanus ſit, filiuſue, aut filia, huic maiorẽ charitatem, quàm cæteris conſanguinitatis vinculum conciliabit. Qui enim in rebus huiuſmodi naturam ſequitur, is planè declarat, ſe ipſum nondum ex toto à naturali defeciſſe affectu, ſed adhuc regi carnis imperio.]

Signa autem deprauati ſpiritualis amoris, explicantur copioſè à S. Bonauentura in opere de proceſſu religionis tractatu ſexto, capite decimoquinto.

De Miſericordia, Beneficentia, Liberalitate & Eleemoſyna.

CAPVT XXVIII.

MISERICORDIA, beneficentia, liberalitas & eleemoſyna virtutes & actiones ſunt, inter ſe maximè coniungatæ, ideoque non ſunt tractatione ſeparandæ. Miſericordia eſt, & paſſio ſenſus humani, & actio voluntatis: hæc virtus eſt, illam regens: *Lib. 9 de ciuit. Dei, c. 5* [Seruit enim rationi,] vt ſanctus Auguſtinus ait, [quando ita præbetur miſericordia, vt conſeruetur iuſtitia; ſiue cum indigenti tribuitur, ſiue cum ignoſcitur pœnitenti.] Definitur à S. Gregorio Nyſſeno: [Voluntaria triſtitia, quæ conflatur ob incommoda aliena.] *Lib. de beatitudinib⁹.*

Beneficentia verò, eſt actio quædam externa charitatis & beneuolentiæ internæ, qua, ſecundum Apoſtolum, [Operari debemus bonum ad omnes, maximè autem ad domeſticos fidei,] *Galat. vlt.* & ad alios quoſcunque nobis aliquo vinculo colligatos: non eſt igitur virtus à charitate diuiſa.

Liberalitas verò, vt ſcribit S. Thomas: [ſpectat bonum dupliciter; vno modo primò & per ſe; alio modo ex conſequẽti: *2. 2. q. 117. art. 6.* primò quidem & per ſe, tendit ad ordinandam propriam affectionem circa paſſionem pecuniarum, & vſum: quare (vt idem antea) propinqua materia liberalitatis, ſunt interiores paſſiones, *Ar. 3. ad 3.* ſecundũ quas homo afficitur circa pecunias: & ideò ad liberalitatem pertinet præcipuè, vt homo, propter inordinatam affectionem ad pecuniam, non prohibeatur à quocunque debito vſu eius. Alio modo ex conſequenti ordinatur liberalitas ad aliquod bonum, & ſecundum hoc ordinatur ad multa. Ex hoc enim quod homo non eſt amatiuus pecuniæ, ſequitur, quod de facili vtatur ea, & ad ſeipſum, & ad vtilitatem aliorum, & ad honorem Dei.]

Ad has virtutes pertinet Eleemoſyna, vt actio earum celeberrima: Eſt enim, vt ait S. Chryſoſtomus, *Homil. 13. in 2. Cor.* [eleemoſyna, nõ dare opes, ſed cum miſericordia illas dare. Quid eſt,] ait Sanctus Auguſtinus, *Ser. 30. de verbis Domini.* [facite eleemoſynam? facite miſericordiam.]

Primus gradus Primũ incitamentum. Primus gradus eius eſt, propoſitum miſerendi, benefaciendi, & liberalitatẽ exercendi; ad quod innumera ſunt, quæ mouent hominis animum. Primum miſericordia (ait S. Ambroſius) *Lib. 1. off. c. 11.* [perfectos facit; quia imitatur perfectum patrem:] nihil tam commendat Chriſtianam animam, quàm miſericordia: & Dominus; [Eſtote ergo miſericordes, ſicut & pater veſter miſericors eſt; vt ſitis filij patris veſtri, qui in cœlis eſt; qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos, & iniuſtos.] Et Eccleſia prædicat,

dicat,

Digitized by Google

dicat, nihil magis Dei omnipotentiam demonſtrare, quàm miſericordiam, qua hominibus benefacit; præſertim peccata condonando.

Secundum incitamentum. Secundum eſt Chriſti Domini exemplum, qui plenus miſeratione pertrãſiit benefaciendo: qui & aliquando dixit, *Actor. 10. Matth. 12.* [Si autem ſciretis, quid eſt, miſericordiã volo, & non ſacrificium, nunquam condemnaſſetis innocentes.] Quare meritò *Oratione de pauperũ amore.* S. Gregorius Nazianzenus: [Nihil tam diuinum homo habet, quàm de alijs bene mereri.] Et S. Chryſoſtomus auctor eſt: [Melius eſt artem dandi eleemoſynã ſcire, quàm eſſe Regem, & diademate coronari.]

Tertiũ incitamentum. Tertium eſt, miſericordiam coniunctam cum beneficentia, plurimum vale- *Homil. 33. ad populũ.* re ad peccatorum relaxationem. [Peccata tua eleemoſynis redime,] dicit Da- *Daniel. 4.* niel: & Angelus apud Tobiam [Eleemo- *Tob. 12.* ſyna à morte liberat, & ipſa eſt, quæ pur- *Eccleſ. 3.* gat peccata.] Quam rem patres vno ore, *Ser. 76. de tempore.* conſenſuque mirificè exaggerant. S. Auguſtinus appellat illam, [ſecundum ba- *Hom. 19. li. 50. homil.* ptiſmum:] quia ſcriptum eſt; [ſicut aqua extinguit ignem, ſic eleemoſyna extin- *Hebr. 13.* guit peccatum:] & idem ait, eam eſſe [ſacrificium Chriſtiani;] quod ſanè ex Apoſtolo acceptum eſt, cùm ſcribit; [Beneficentiæ, & communionis nolite obliuiſci; talibus enim hoſtijs promeretur Deus:] quæ omnia ſic intelligi oportere, *1. 2. q. 113. art. 4. ad 1.* docet S. Thomas: Actus, inquit, [miſericordiæ operatur circa peccatũ per modum ſatisfactionis, & ſic ſequitur iuſtificationem: vel operatur per modum præparationis, in quantum miſericordes miſericordiam conſequuntur, & ſic etiã poteſt præcedere iuſtificationem; vel etiam concurrere ad iuſtificationem, ſimul cũ virtutibus quibuſdam, vt v. g. charitatis, ſecundùm quod miſericordia includitur *1. Tim. 4.* in dilectione proximi.] Et quoniam S. Ambroſius laudans miſericordiã dicit: [Omnem ſummam diſciplinæ Chriſtianæ in miſericordia, & pietate eſſe; quam aliquis ſequens, ſi lubricum carnis patitur, ſine dubio vapulabit, ſed non peri- *2. 2. q. 154. art. 2. ad 5.* bit:] Idẽ S. Doctor alibi exponit, vt qui huiuſmodi eſt, [liberetur à perditione æterna, in quãtum diſponitur per huiuſmodi opera ad hoc, quod gratiam conſequatur, per quam pœniteat; & in quantùm per huiuſmodi opera ſatisfacit de lubrico carnis commiſſo: non autem ita, quod ſi in eo perſeueret vſque ad mortem, per pietatis opera liberetur.]

Solent etiam eleemoſynæ, pijs & ſanctis viris diſtributæ, conciliare nobis animos eorum, & prouocare ad exorãdum Deum, vt propitius ſit peccatis noſtris; itaque impetrare aliquando peccatoribus donum pœnitentiæ, per quam etiã culpa remittatur: quem vnicum modũ quibuſdam eſſe ad ſalutem reliquum, colligit S. Auguſtinus ex illis Domini verbis: [Facite vobis amicos de mammona iniquitatis; vt cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. Eſt itaque,] *Lib. 21. de ciuita. Dei, cap. 27.* inquit, [quidam vitæ modus, nec tã malæ, vt his, qui eam viuunt nihil proſit ad capeſſendum regnum cœlorum largitas eleemoſynarum, quibus etiam iuſtorum ſuſtentatur inopia, & fiant amici, qui in tabernacula æterna ſuſcipiant; nec tam bonæ, vt ad tantam beatitudinem adipiſcendam eis ipſa ſufficiat, niſi eorum meritis, quos amicos fecerint, miſericordiã conſequantur.]

Quartum eſt, vtilem eſſe miſericordiã *Luc. 16.* multis alijs nominibus: certè à S. Chryſo- *Quartũ incitamentũ.* ſtomo vocatur [ars omniũ artium quæſtuoſiſſima:] prodeſt ad æternam vitam, *Homil. 33. ad populũ.* nam; [Diſperſit, dedit pauperibus: iuſti- *Pſal. 111.* tia eius manet in ſæculum ſæculi:] pro- *Homil. 36. ad populũ.* deſt in hac vita ad virtutem comparandam. Idem S. Chryſoſtomus: [Magnum eſt & pulchrum, & pretioſum, eleemoſyna; donum eſt magnum, immò verò magnum bonum: ſi pecunias contemnere diſcamus, alia quoque diſcemus. Dans eleemoſynas ſicut oportet dare, diſcit aſpernari diuitias; qui pecunias didicit aſpernari, malorum radicem excidit: itaque non minus accipit, quàm præſtat beneficium; non eo ſolùm quod retributio ſit eleemoſynæ repoſita, verùm & quod anima fiat ſapiens, alta &, diues: diſcit enim non admirari pecunias, neque aurum: hoc autem inſtructa mente, maximum in cœlum aſcendendi principium accepit, & innumeras contentionis, litis, inuidiæ, ac triſtitiæ ſuſtulit occaſiones.] Quid verò cõmodi adferat eleemoſyna aut miſericordia ijs, in quorũ beneficiũ exercetur, clarius eſt, quàm vt oporteat id à nobis pluribus verbis explicari.

Mouet

Digitized by Google

Quintũ in- Mouet quintò ad miſericordiã & be-
citamentũ. neficentiã natura: Habemus, ait S. Chry-
Homil. 33. ſoſtomus, [aliquid ad miſericordiam in-
ad populũ. clinatum à natura: & propterea pro pa-
tientibus iniuriam indignamur; & iugu-
latos cernentes flectimur; & lugentes ali
quos cum videmus, lachrymas impendi
mus: & ſuper omnia diſcat homo, quo-
niam & hoc eſt homo: magnum enim,
homo; & pretioſum, vir miſericors: itaq;
niſi hoc habeat, deſiit eſſe homo. Diſca
mus itaque miſericordes eſſe, maximè
quod nos multa indigemus miſericor-
dia.]

Sextum in- Accedit ſextò, diuites, diſpenſatores
citamentũ. eſſe bonorum à Deo conſtitutos potius
Homil. 34. quàm Dominos; quod idem S. Pater la-
ad populũ. tè probat, & alij.

Septimũ in Denique, præceptũ diuinũ eſt; &, vt
citamentũ. ait S. Cyprianus, [Ita frequẽs inter Chri-
Ser. de elee- ſti præcepta, vt nihil crebrius mander,
moſyna. quàm vt inſiſtamus eleemoſynis dandis;
Luc. 12. nec terrenis poſſeſſionibus incubemus,
Matth. 6. ſed cœleſtes theſauros potius reconda-
Matth. 19. mus. Vendite, inquit, quæ poſſidetis, &
Matth. 19. date eleemoſynã. Et iterũ: nolite theſau-
Matth. 13. rizare vobis theſauros in terra. Si vis per
Luc. 19. fectus eſſe, vade, & vende vniuerſa, quæ
habes, & da pauperibus. Et vendidit vni
uerſa quæ habuit, & emit eam. Denique
Abrahæ filios dicit, quos iuuandis alen-
diſque pauperibus operarios cernit.]
Dandum autem eſt de eo, quod ſupereſt:
quod quomodo intelligendum ſit, ad
Theologum ſpectat exponere.

Secundus Secundus gradus eſt, fortitudo; quam
gradus. ineſſe animæ liberalirati deditæ teſtatur
Hom. 25. in S. Chryſoſtomus: [Anima quæ ſic paſci-
Acta. tur, omni ſuperior eſt morbo, omni fa-
me, omni intemperie, & ægritudine: nul
lus illam poterit rapere; ſed ſicut adamã
tinum corpus nec ferrum cædere valet,
nec aliud quidpiam, ita & animam ob
eleemoſynam confirmatam nihil tollere
poteſt:] hoc autẽ duabus ex cauſis acci-
Prima cau dit: Prior eſt Dei optimi maximi cura
ſa. & protectio, qua eã à paupertate, à præ-
datoribus & direptoribus, ab odio, ab in
uidia, & ab alia quauis iniuria tutam illæ
Secunda ſamq; ſeruat. Poſterior eſt, ipſa liberali
cauſa. tatis vis atq; natura, quę corrigit affectio
nẽ erga diuitias immoderatã, redditque
animũ hominis lõgè ſuperiorẽ rebus fa
cultatibusq; terrenis. Qua in re ſeipſum
egregiè vincat homo neceſſe eſt: nec id
cõſequitur liberalis, niſi abnegatione la
borioſa atq; diuturna: [In hac eleemoſy
næ cõſuetudine nos ipſos cõſtituamus,]
ait S. Chryſoſtomus, [quot opus erat no *Homil. 36.*
bis laboribus, vt hoc remedium inueni- *ad populũ.*
retur?] ac ſi diceret magnis; quibus tamẽ
perfungi deberemus, vt rem tantam aſſe
queremur.

Quid? quod beneficium dare, vt ait *Lib. 4. de be*
Seneca, [virtutis eſt: & turpiſſimum eſt, *nef. c. 3.*
id cauſa vllius alterius rei, dare.] Ad hoc
autem quis neget requiri abnegationem
ſpei, & retributionis? loquimur autem
de humana retributione: præterea per-
manere in dandis beneficijs, etiam ingra
tis, & id etiam quando malè ceſſit, & eſ-
ſe aduerſus experimenta pertinaces, vt *Lib. 1. de be*
idem ait, liberalitatis eſt, & magnæ for- *nef. c. 1.*
titudinis.]

At verò quàm magni animi & de ſei-
pſo triumphantis eſt, verſari aſſiduè in-
ter pauperes, pannoſos, ægrotos, ĩcarce
ribus, in xenodochijs, morientibus adſi-
ſtere, ſepulturæ mandare corpora mor-
tuorũ? Quantæ patientiæ, & charitatis, à
tyrannide infideliũ Turcarũ, & hæreti-
corũ redimere captiuos, peccãtes corri-
gere, ignorãtes docere, dubitantibus re-
ctè cõſulere, pro incolumitate & ſalute
aliorũ Deũ orare, afflictos cõſolari, iniu
rias illatas fortiter tolerare, ac condona-
re? Certè Apoſtolus ſic loquitur: [Debe- *Rom. 15.*
mus nos firmiores imbecillitatem infir- *Coloſ. 3.*
morũ ſuſtinere. Et: Induite vos ſicut ele-
cti Dei ſancti, & dilecti viſcera miſeri-
cordiæ, benignitatem, humilitatem, mo-
deſtiam, patientiã, ſupportantes inuicẽ,
& donantes vobiſmetipſis, ſi quis aduer
ſus aliquẽ habet querelam. Et: Corripite *1. Theſſa. 5.*
inquietos, cõſolamini puſillanimes, ſuſci
pite infirmos, patiẽtes eſtote ad omnes.]

Tertius gradus eſt, delectatio: In omni *Tertius gra*
dato, ait Salomon, [hilarem fac vultum *dus.*
tuum.] Et Dauid: [Iucundus homo, qui *Eccl. 35.*
miſeretur, & commodat.] Apoſtolus de *Pſal. 111.*
nique: [Hilarem datorem diligit Deus. *2. Cor. 9.*
Et: Qui miſeretur in hilaritate.] *Rom. 12.*

Hoc gaudiũ pariunt hæc; primum di- *Primũ inci*
citur à S. Ambroſio: [Nonne te oporte- *tamentum.*
bat gratias agere Deo, exultare & lętari, *Serm. 81.*
quod nõ ipſe mendicans alienas circuis
fores, ſed alij ante tuas ianuas ſedẽrẽ à te
miſericordiã poſtulãtes?] Deinde illud
S. Gre-

Digitized by Google

2. S. Gregorij Nazianzeni: [Beneficij gratia
In oratione promptitudine, & celeritate congemi-
de pauperũ natur.] Sanè Seneca ſic definit benefi-
amore. cium: [Beneuola actio tribuens gaudiũ,
Lib. 1. de be capienſque tribuendo; in id quod facit,
nef. c. 6. prona & ſpontè parata.] Et poſtea do-
Lib. 2. c. 1. cens quemadmodum dandum ſit benefi
Homil. 34. cium: Ante omnia, inquit, [libenter, ci-
ad Pop. tò, & ſine vlla hæſitatione.] Et S. Chryſo
Luc. 12. ſtomus: [Eleemoſynæ magnitudo, non
in pecuniarum multitudine iudicatur,
ſed in dantium promptitudine: & pro-
pterea qui calicem aquæ frigidæ dede-
rit, factus eſt acceptabilis; & quę duo mi
nuta erogauit: vt diſcamus, quod Deus
2. Cor 8. vbique mentem requirit. Et Apoſtolus:
3. ſi voluntas prompta eſt, accepta eſt ſe-
Ser. 1. de col cundum id quod habet.] Poſtremò illud
lectis. S. Leonis Papæ: [Prompta ergo & faci-
lis, dilectiſſimi, apud nos largitas eſſe de
bet: ſi credimus, ſibi vnumquemque id
præſtare, quod indigentibus tribuit. The
ſaurum enim ſuum condit in cœlo, qui
Chriſtum paſcit in paupere.] Et verò
quem non inflammet ad promptè alacri
Matth. 25. terque benefaciendum illud: [Quod
vni ex minimis meis feciſtis, mihi fe-
ciſtis?]

Primũ indicium. Indicia liberalitatis perfectæ ſunt mul
ta: duo adfero: Vnum eſt, dati beneficij
Lib. 2. de be obliuiſci, ſi fieri poteſt, aut ſaltem illud
nef. c. 11. non commemorare: [Qui dedit benefi-
cium,] ait Seneca, [taceat: narret, qui
accepit.]

Secundum indicium. Alterum: Eſt magnæ chriſtianæque li
beralitatis, non ſolùm ſeipſum ſpoliare
facultatum ſuarum fructibus, ſed etiam
facultatibus ipſis propter Chriſtum: nam
in animi præparatione & promptitudi-
ne, aiunt Theologi, virtus hæc ſana ſal-
uaque eſt tota, ſi deſit tribuendi facul-
tas, & nihil ſibi, ad Chriſti imitationem,
retinuiſſe, maxima liberalitas eſt: deni-
que Hedibiæ ſcribit ſanctus Hierony-
Epiſt. 150. mus: [Vis eſſe perfecta, & in primo ſtare
q. 1. faſtigio dignitatis? fac quod fecerunt
Apoſtoli. Vende omnia quæ habes,
& da pauperibus, & ſequere
Saluatorem, & nudam ſo
lamq; crucem nuda
ſequaris, &
ſola.

De Fortitudine.

CAPVT XXIX.

SANCTVS Auguſtinus *Li. 1. de lib.*
ſic definit fortitudinem, *arb. c. 3.*
[qua omnia incommoda,
& damna rerum, nõ in no-
ſtra poteſtate conſtitutarũ
contemnimus.] Accuratius Theologi,
[eſt virtus animi, qua labores, mortiſq;
pericula conſtanter ſuſcipiuntur, & per-
feruntur.] Fortitudinis proprium eſt ti-
morem ex animo pellere, fiduciam ani-
mo largiri, hominem conſtantem in cõ-
ſilijs ritè ſuſceptis, ad pericula etiã mor
tis promptum, ad mala quæque etiam
grauiſſima toleranda paratum efficere.
Eius duo ſunt potiſſima officia. Primum
& potius, ſuſtinere aut pati: ſecundũ adi-
re, aut aggredi.

Primus gradus eſt, propoſitum. Ad *Primus gradus.*
hoc inducunt multa: primũ quia virtus
eſt ex Cardinalibꝰ vna, & cui meritò ter *Primum incitamentũ.*
tius debetur locus: ſiquidem cùm ratio-
nem prudentia moderetur, iuſtitia verò
rationis ordinem ac regulam in res hu-
manas inducat, & diſtribuat, ad fortitu-
dinem & temperantiam pertinet tãtum
bonum vbi ſemel introductum eſt, ſer-
uare & cuſtodire: id pręſtat temperantia,
reprimens ſenſuum voluptates: fortitu-
do verò compeſcens timorem mortis,
& roborans animum aduerſus corporis
dolores, quod ſanè ſuperat temperantię
munus: nam timor mortis acrius multò
pugnat contra rationẽ, quàm voluptas:
& vt ſcribit S. Auguſtinus: [Nemo eſt *Lib. 83. qq.*
qui non magis fugiat dolorem, quàm *q. 36.*
affectet voluptatem:] namq; videmus,
& immaniſſimas beſtias à maximis volu
ptatibus exterreri dolorum metu.

Secundum, quia ſacræ litterę ad forti- *Secundũ incitamentũ.*
tudinem nos inuitant. S. Petrus: [Timo-
rem eorum ne timueritis, neq; conturbe *1. Petr. 3.*
mini.] S. Paulus: [Fratres mei dilecti, ſta- *1. Corin. 4.*
biles eſtote, & immobiles; abundantes
in omni opere Domini ſemper. Dauid: *Pſal. 30.*
[Viriliter agite, & confortetur cor ve-
ſtrum.] Immò eſt Domini præceptum;
[Nolite timere eos, qui occidunt cor- *Matth. 10.*
pus, animam autem non poſſunt occi-
dere.]

Ter-

Digitized by Google

Tertium incitamentum. Tertium, quia fortitudinis vſus eſt magni apud Deum meriti. S. Petrus: [Hæc eſt enim gratia, ſi propter Dei conſcientiam ſuſtinet quis, triſtitias patiens iniuſtè; *1. Petr. 2.* Quæ eſt enim gloria ſi peccantes, & colaphizati ſuffertis? ſed ſi bene facientes patienter ſuſtinetis, hæc eſt gratia apud Deum.

Quartum incitamentum. Quartum eſt, exẽplum Chriſti; propterea enim addit princeps Apoſtolorum; [In hoc vocati eſtis: quia & Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt ſequamini veſtigia eius:] exempla autem fortitudinis edidit multa Dominus. Plurima autem paſſionis ſuæ tempore, vt cùm procedit obuiam inimicis eum ad necem quærentibus, cùm tacet dum vinculis conſtringitur, dum illuditur, dum cæditur, dum crucifigitur, immò & dũ clamans voce magna emittit ſpiritum.

Secundus gradus. Secundus gradus eſt, ipſa actionis fortitudinis vis, & firmitas: ſi quidem, vt ait *Lib. 2. Eth. cap. 4.* Ariſtoteles: [Ad virtutem requiritur firmiter, & immobiliter operari:] quare fortitudo virtus eſt communis virtutibus omnibus; vt propterea à ſingulis ſuprà exegerimus ſecundo loco, in vnaquaque fortitudinis propriæ gradum: is etiã & multò magis in ipſa fortitudine reperitur; efficitque vt actio, cui alioquin per ſe id conuenit, accedente hac communi proprietate, virtutum omnium fortiſſima, robuſtiſſimaque reddatur, & penè *Lib. 1. offic. cap. 35.* dixerim, inſuperabilis: S. Ambroſius: [Præclara, inquit, fortitudo illorum, qui per fidem magnitudine animi obſtruxerunt leonum ora, extinxerunt virtutem ignis, effugauerunt aciem gladij, conualuerunt de infirmitate, fortes, qui non cominatu, & legionibus ſuccincti communem cum multis victoriam, ſed nuda virtute animi ſingularem de perfidis retulerunt triumphum. Quàm inſuperabilis Daniel, qui circa latera ſua rugientes nõ expauit leones? fremebant beſtiæ, & ille epulabatur.]

Huius autem præclariſſimæ actionis partes exponunt Patres; præſertim verò *Lib. 1. offic. cap. 39.* S. Ambroſius, & S. Proſper: illius hæc ſunt verba: [Non eſt mediocris, nec diſcreta à cæteris, animi fortitudo, quæ *Lib. 3. de vita cõtempl. cap. 20.* bellum cum vitiis gerat, ſed quæ ſola defendat ornamẽta virtutum omniũ, & indicia cuſtodiat, & quæ inexpiabili prælio aduerſus omnia vitia decernat, inuicta ad labores, fortis ad pericula, rigidior aduerſus voluptates, dura aduerſus illecebras, quibus aurem deferre neſciat, nec, vt dicitur, Aue dicat, pecuniã negligat, auaritiam fugiat, tanquam labem quandam, quæ virtutem effeminat.

Quia verò actio hæc vires humanas maximè ſuperat, S. Proſper declarat, cui nam nitatur fortitudinis Chriſtianæ vis, nempe, vni Deo: [Sed hæc, inquit, animi fortitudo, ab illo eſt nobis, cui cum Propheta cantamus: Fortitudo mea, & laus *Iſaia 12.* mea Dominus, & factus eſt mihi in ſalutem. Fortitudo noſtra eſt, quia ita nos cõtra omnia vitia inuicta protectione corroborat, vt animum noſtrum, nec blanda diſſoluant, nec aduerſa deijciant: & tunc laus noſtra Dominus fit, ſi non nos de muneribus Dei, ſed diuina in nobis cupiamus munera prædicare. Is ergo cui Dominus eſt animi fortitudo, nullis carnalibus deſiderijs cedat, nullis voluptatibus acquieſcat, ambitionem ac popularem gloriam vincat; non eum pecuniæ amor addicat, non acerbitas paſſionum, damnorumq́; ſubijciat: ſit illi Deus laus tota, perfecta gloria, delectatio pura, ſpes certa, ſecuritas firma, poſſibilitas ſana, ſanitas incorrupta, vt ei, quidquid carnalibus placet, in hoc mundo diſpliceat; quidquid pretioſum videtur eſſe, vileſcat: quidquid nitidum, futurorum cõtemplatione ſordeſcat; nec ab his, quæ iam per gratiam eliſit, ſe patiatur elidi; quia & turpius videtur animũ ab his vitijs vinci, quæ vicerat, & nihil eis profit aliqua ſuperaſſe, ſi alicui quod neglexerit ſuperare, ſubiaceat: quando non ille fortis haberi ſolet, qui in adeundis laboribus periculiſque claruerit, aut frænandis voluptatibus ac domandis inſtiterit; ſed ille magnus, ille ſublimis, ille potens atque dignus fortitudinis appellatione cenſendus eſt, qui nihil ſibi vitij rebellare, aut dominari permiſerit; modò abſit ignauia, ne nos id deſperemus poſſe, quod poſſumus: abſit præſumptio vitioſa, ne nobis hoc, quod per Dei gratiam poſſumus, adſcribamus: animi fortitudo tam deſperandi ignauiam debet excutere, quàm iactantiæ contraire.

Porrò ex duabus partibus fortitudinis,

nis, ſuſtinere, inquam & aggredi, præcipuum eſt ſuſtinere, vt ait Ariſtoteles. *Lib. 3. Eth. c. 9. 22. q. 123. art. 6.* Cuius rei tres cauſſas reddit S. Thomas; *Prima cauſa.* Prima eſt, quia toleramus valentiorem nobis; inuadimus, quem ſaltē putamus fore debiliorem. Secunda eſt, quia ferendo, incumbentia iam mala ſentimus;
2. inuadendo, adhuc futura præuidemus.
3. Tertia eſt, quia in puncto temporis inuadimus; non niſi aliquo temporis interuallo ſuſtinemus. Certè non ſine cauſa vna ex beatitudinibus Chriſti Domini doctrina celebratis, eſt [pati perſecutionem propter iuſtitiam:] & certum eſt, voluntatis & amoris proprij in patiēdo minimam aut nullam ſuſpicionem ſubeſſe; maximam, in inuadendo: & quanquā contra omnia pericula armat fortem virum animi fortitudo, maximè tamē aduerſus mortis pericula, & timores: quia enim timore mortis nullus vehementior, ad huius victoriam hominis animum in primis oportebat roborari virtute præſtanti, qualis eſt fortitudo.

Tertius gradus. Tertius gradus eſt, delectatio. S. Auguſtinus accommodans quatuor fluuijs paradiſi quatuor cardinales virtutes; *Lib. 2. de Gen. cōtra Manich. c. 10.* [Flumen quod alluit Aethiopiam calidam ac feruentem regionē, dicit ſignificare [fortitudinem; calore actionis alacrem atq; impigram.] Certè ſi de fortitudine viri Chriſtiani loquamur, vt loquimur, alacritatē illi etiā ſuā ineſſe negandū non eſt: quandoquidē ea ab eodē patre ſic alibi deſcribitur, vt ſit [amor omnia propter Deū facilè perferens.] *Li. 2. de moribus Eccl. cathol. c. 15* Quod ſi Ariſtoteles id negare videtur, loquitur de delectatione corporis, cuius expers ſit vir fortis in medijs doloribus tormentorū, aut *Lib. 3. Eth. cap. 9.* mortis poſitus, nō autem de delectatione animi, quæ magna percipitur ex ipſamet actione fortitudinis; cuius vi cognoſcit vir fortis ſe dolores vitamq; cōtemnere propter virtutem: quod multò maximè proprium eſt Chriſtianæ fortitudinis, qualis fuit illius viri fortiſſimi Eleazari, *2. Mach. 6.* qui cum Deo agens: Diros, aiebat, [corporis ſuſtineo dolores, ſecundū animam verò, propter timorem tuum, libenter hæc patior.] Immò auctor eſt S. Thomas, *22. q. 124. art. 8.* & teſtata res eſt apud hiſtoricos ſacros, eo ipſo tempore Dei gratiam aliquando adeò copioſam mentes martyrum perfundere, vt ne percipiatur quidem ab illis ſenſus doloris: quia dū corpore torquentur, animo ſic abſtrahūtur in Deum, vt omnem corporis vexationem, & afflictionem penè abſorbeat diuina illa voluptas.

Magnam ſanè lætitiam adſert proficientis animo iniuriæ propter Chriſtum tolerantia. Siquidem [ibant gaudentes *Actor. 5.* Apoſtoli à conſpectu concilij, quoniam digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati:] nec non labores omnes ac cruciatus eiuſdem nomine ſuſcepti: Gaudeo, ait Apoſtolus, [in paſſionibus *Coloſ. 3.* pro vobis, & adimpleo ea, quæ deſunt paſſionum Chriſti in carne mea.]

Oritur autem hoc ſpirituale gaudiū, in martyribus præſertim, vel ex magna ſpe maximi præmij, quod expectant. Siquidem [operatur probatio ſpem, ſpes autem non confundit:] vel ex contemplatione eorum, *Rom. 5.*
2. quæ Chriſtus Dominus pro nobis acerbiſſima tulit, vt propterea *Serm. 61. in Cantic.* S. Bernardus dixerit: [Martyrem tripudiare, & triumphare toto licet lacero corpore & rimante latera ferro, nec modò fortiter, ſed & alacriter ſacrum è carne ſua circumſpicere ebullire cruorem, quod ſic ſit in tuto anima martyris, nempe in viſceribus, & vulneribus Ieſu:] vel
3. deniq; quòd, vt dicebamus paulò antè, Deus ſupernaturali voluptate animum martyris ita replet, aut Angelum aliquē ad martyris ſolatium ſubmittendo, aut etiam interdum ſeipſum coram martyre benigniſſimè ſiſtendo, vt nedum dolorem ſentiat martyr, ſed præ Chriſti amore, & virtutis lætitia, vix apud ſe ſit.

Indicium primum. Indicia fortitudinis ſunt hæc: primū ita ſe habere ad paſſiones quæ illi ſunt veluti miniſtræ, vt eas prorſus habeat in poteſtate, nec tam ab illis incitetur, aut moueatur, quàm illas ipſa regat, & moderetur ad nutū: vtitur enim ira fortis in adeundis periculis, ſed vt inſtrumento, & quaſi mācipio, nō autē domino; nec ea turbatur eius ratio, ſed inflammatur affectus. Atq; hic eſt ille ſapiens, celebratus à Salomone, tanquā [melior viro forti, & qui animo ſuo dominetur:] adhibet etiam timorem vir fortis in ſuſtinendo, & quaſi præſtolando, non ſibi ab alio iniectum, ſed quem ſibi ipſe prudenter incutit; vt eo ad cun-

ctatio-

ſtationem, qua ſeipſum ad patientiam inſtruit, vtiliter vtatur.

Lib. 1. c. 16. de ira. Nec audiendus Seneca, qui quod putaret, vtpotè Stoicus, omnes animi affectiones, etiam moderatas, morbos eſſe, ſcripſit [rationem hominis per ſe ipſam ad res gerendas ſatis eſſe; & ſtultum eſſe, hanc ab iracundia petere præſidium:] vt quid enim naturæ paſſiones inſeruiſſet optimus artifex naturæ Deus, ſi nunquam non abuti illis oporteret? aut quę demum vis rationis humanæ foret, ſi earum motibus præeſſe poſſet nunquam? aut non eas, iniecto quaſi frœno, ad arbitrium ſuum moderari, vtilitatemque conuertere? ſapientius Dauid; [Iraſcimini & nolite peccare. *Pſalm. 4.* Et: Non proponebam ante oculos meos rem iniuſtam, *Pſal. 100.* & in matutino tamen interficiebam omnes peccatores terræ.] *Iacobi 1.* Et S. Iacobus, cũ præcipit, vt vir Chriſtianus ſit [tardus ad iram; hoc eſt, non præceps & ardens, ac ſine ratione, ſed tarditate conſiderationis irã ſenſim rationi ſubijciens, ſicq; eam ad actiones virtutis adhibens.

Secundum indicium. Secundum indicium Chriſtianæ fortitudinis eſt, martyrij pro Chriſto obeũdi deſideriũ, ſi ſeſe offerret occaſio; aut verò eius ipſius occaſionis incenſa cupiditas; qualis fuit in beatis illis viris Franciſco, & Antonio eius alumno; & multò antè in S. Andrea Apoſtolo; qui cùm veniſſet in conſpectum crucis, quæ ſibi ad vltimũ ſupplicium parata erat: [O crux, inquit, diu deſiderata & iam cõcupiſcẽti animo præparata.] Et in S. Ignatio, qui feras immanes, quibus ad deuorandum datus erat intuens; [Scio, inquit, quid mihi proſit, iam incipio Chriſti diſcipulus eſſe.] Et in S. Laurentio, qui magiſtrum ad mortem rapi videns; [Quò, ait, ſacerdos ſine miniſtro properas?] eſt enim martyrium princeps actionum omnium, quæ à fortitudine promanant: quare ardens eius deſiderium nõ poteſt in hominis animo procreari, niſi virtute incenſæ fortitudinis ac feruidæ charitatis: ſanè [hoc ipſum votũ, martyrium eſt] S. Chryſoſtomo. *Hom. in Pſ. 96.*

Tertium indicium. Tertium indiciũ eſt, propenſa voluntas ad imminentia pericula præmeditanda; & ea præcipuè, ad quæ propulſanda magna animi fortitudine opus eſt. Nam vt periculoſum eſt cogitatione verſare alia quæpiam vitia, quæ cum turpitudine aliqua aut voluptate noxia coniũcta ſunt, propterea quòd illa ipſa cogitatio vix culpa caret, certè periculo proxima eſt: ſic laudandi ſunt illi, qui aſſidua vehementique pręmeditatione futurorum malorum, ſeſe comparãt ad ea ferenda, cùm adueniunt: Siquidem fortitudo virtus eſt, quæ ſponte ſi tempus ferat, hanc ipſam curam ſuſcipit: nempe, vt ſcribit Sanctus Gregorius, [iacula quæ præuidentur, minus feriunt.] *Homil. 35. in Euang.*

Quartum indicium. Quartum fortitudinis indicium eſt, viriliter ferre, quæ repentè, & ex improuiſo accidunt mala: nam vt ait Ariſtoteles; *Lib. 3. Eth. cap. 8.* [In repentinis periculis maximè apparet fortitudinis habitus:] perſpicuum enim eſt, maximè roboratam in animo fortitudinem eſſe, cùm ſubitis calamitatibus minimè mouetur: præſertim cùm (vt ait ille:) [Omnia ſublata videantur maiora; quia quanta ſunt, quæ accidunt, conſiderandi ſpatium non datur.] *Cic. Tuſcu. q. lib. 3.*

De Magnanimitate Chriſtiana.

CAPVT XXX.

Magnanimitas eſt Ariſtoteli *Lib. 4. Eth. cap. 3.* [virtus, quę verſatur circa res magnas, quas comitatur honor magnus:] quare de ſententia Ariſtotelis, magnanimus vir vtrunque ſpectat, & virtutis actionem inſignem, & honorem, qui huiuſmodi actioni debetur. S. Bonauentura ſic ſcribit quodam loco: *Lib. ſuper Gen. de luminar. Eccleſ. Ser. 5.* [Notandum, quod Philoſophus dicit, quod magnanimus eſt in appetitu honoris: ſed quidquid dicat ipſe, hoc non docet veritas, niſi cùm honor eſt æternorum. Rem hanc acutiſſimè, vt omnia, definiuit Sanctus Thomas, qui ſic habet: *22. q. 129. art. 1. ad 3.* Qui contemnunt honores, vt pro eis adipiſcendis nihil incõueniens faciãt, nec eos nimis appretientur, laudabiles ſunt: ſi quis autẽ hoc modo contẽneret honores, quod non curaret facere ea, quæ ſũt digna honore, hoc vituperabile eſſet: & hoc modo magnanimitas eſt circa honores; vt videlicet ſtudeat facere ea, quæ ſunt honore digna, nõ tamẽ ſic, vt pro magno æſtimet humanũ honorẽ.] Ex quib⁹ verbis illud efficitur apertè, magnanimum occupari

in ijs rebus, quæ honore dignæ ſunt, honorem autem per ſeipſum non quærere, immò nec humanum honorem magni facere: qua in re propriè magno animo eſt, hoc eſt, longè ſuperiore humani honoris aura.

Alia etiam ratione à calumnia liberare ſententiam Ariſtotelis nititur S. Thomas: *Artic. 2. ad 3.* [Magnanimus, inquit, intendit magnos honores, ſicut quibus eſt dignus, vel etiã minores his, quibus eſt dignus: quia ſcilicet virtus non poteſt ſufficienter honorari ab homine, cui debetur honor à Deo; & ideò non extollitur ex magnis honoribus, quia non reputat eos ſupra ſe, ſed magis eos contemnit, & multò magis moderatos & paruos. Et ſimiliter de honorationibus non frangitur, ſed eas contemnit, vt potè quas reputat ſibi indignè adferri.] Quo loco videtur eandem doctrinam tradere, quam S. Bonauentura, eum nimirum honorem expeti à magnanimo, quem virtuti tribuit Deus, etiamſi vulgaris, & vilis ſit, qualis eſt humanus, quẽ magnanimus ad Chriſti normam inſtitutus, non vult haberi ſibi, niſi referatur ad eum, quem virtuti decernit Deus; hunc ille appellabat [honorem æternorum,] hoc eſt, ad futuram æternitatem ſuo iam modo pertinentẽ. Quare aliqui Theologi rectè dicunt, magnanimitatem per ſe non ſpectare niſi magna virtutũ omnia officia, actionesue, quamuis harum comes ſit etiam magnus honor.

Et ſanè ſancti Patres hanc magnanimitatem agnoſcunt; non aliam, S. Gregorius: *Lib. 5. mor. cap. 34.* [Magnus eſt, qui æterna concupiſcit; S. Hieronymus: *Lib. 1. in lament. Hier. cap. 3.* Is verè & non ex parte perfectus eſt, qui & in eremo ſqualorem ſolitudinis, & in cœnobio infirmitates fratrum, æquali magnanimitate ſuſtentat. S. Chryſoſtomus *Homil. 48. in Acta Apoſt.* magnanimitatem, liberalitatẽ vocat: poſtea hoc idem nomen aliarum virtutũ officijs tribuens ait; qui ab innumeris capitur affectionibus, quomodo magnæ eſſet animæ? qui inſumit vbi opus eſt, pecuniam, hic magnanimus eſt: magna enim reuera anima eſt, ſi affectioni non ſeruit, quæque nihil putet eſſe pecunias: diſpenſans igitur, vt oportet, magni animi frater eſt: ne magnanimum vocemus eum, qui ſimpliciter erogat, ſed qui erogat, vt oportet: quanta diues ille inſumpſit, qui induebatur byſſum & purpuram; ſed non erat magnanimus; anima enim eius crudelitate vexabatur, & à varijs voluptatibus: magnanimus erat Abraham, in *Gen. 18.* pauperibus ſuſcipiẽdis multa inſumẽs; & vbi oportebat, non ſolum in opibus, ſed ne animæ quidem ſuæ parcebat:] & alia ſimilia, quæ in eandem ſententiam ibidem addit. S. Baſilius: *Oratione ad Iuuenes.* [Nos, inquit, neque diuitias, neque honores, neque regnum ipſum, neque quidquid mundanorum magnũ quiſpiam dixerit, magni æſtimamus, ſed vires omnes animi ad futuræ vitæ præparationem intendimus.]

Primus gradus. Sit igitur primus gradus Chriſtianæ magnanimitatis, honore humano contẽpto, velle, & audere magna ad Dei gloriam, & propter æternam felicitatem in omnium virtutum exercitatione: & quidem de poſthabẽdo honore terreno ſic habet S. Auguſtinus: *Lib. 5. de ciuit. Dei, cap. 17.* [Quod ſi peruerſitas ſæculi admitteret, vt honoratiores eſſẽt quiq; meliores, nec ſic pro magno haberi debuit honor humanus, quia nullius eſt ponderis fumus. Sed vtamur etiã in his rebus beneficio Domini Dei noſtri: conſideremus quanta contẽpſerint, quæ pertulerint, quas cupiditates ſubegerint pro humana gloria, qui eam tanquam mercedem talium virtutum accipere meruerint, & valeat nobis etiam hoc ad opprimẽdam ſuperbiam: vt cùm illa ciuitas, in qua nobis regnare permiſſum eſt, tantùm ab hac diſtet, quantũ diſtat cœlum à terra, à temporali lætitia vita æterna, ab inanibus laudibus ſolida gloria, à ſocietate mortalium ſocietas Angelorum, à lumine Solis & Lunæ, lumẽs eius qui fecit Solem & Lunam; nihil ſibi magnum feciſſe videantur tantę patriæ ciues, ſi pro illa adipiſcenda fecerint boni operis aliquid, vel mala aliqua ſuſtinuerint; cũ illi pro hac terrena iam adepta tanta fecerint, tãta perpeſſi ſint.]

Primũ incitamentũ. Primum igitur, quod proficientem mouere debet ad audendum aggrediendũmque magna ad finem antedictum, eſt maximum præmium paratũ magnis actionibus: hoc autem non ſolum eſt æterna fælicitas, qua nihil ſecundùm Deum, maius excogitari poteſt; immò præ magnitudine, nec cogitari poteſt, quia [nec in cor hominis aſcendit,] ſed etiam

Digitized by Google

etiam ipſa ratio conſequendæ beatitudinis, nempe celeriter, & expeditè abſque graui dæmonum pugna in ipſo mortis articulo: viris enim magnis appropinquante morte vix negotium faceſſit diabolus, quod eos lōgè ſuperiores viribus eſſe animaduertit: ſed nec eos diu ignis purgatorius detinet; quia magnis & aſſiduis magnarum virtutum officijs, magniſque pro Chriſto paſſionibus, quaſi per ignem illis omnes peccatorum ſuorū ſordes ac vitia excocta iam ſūt: quod tradit S. Greg. [Magna promiſit, qui magna præcipiendo docuit: vt magnitudo muneris, ad fortitudinem incitaret laboris. Magnū quippe eſt ſoli Domino ſeruire, videlicet inſtanter bona agere, bonis actibus reproba non miſcere: ſed ó quàm maximum, in huius vitæ tranſitu poteſtatem cruentorum ſpirituum non incurrere, nullas in via horribilitates cernere, contrarietates obiectionū nullas inuenire, æternas pœnas euadere, liberatoris noſtri præſidia ſentire, momētaneam ſæculi lucem perdere, ſed repentè ineffabilem claritatem ęternitatis inuenire. Audiant ergo, audiāt, qui de manu Philiſtijm liberari deſiderant, Pręparate corda veſtra Dño, ſeruite illi ſoli.]

Lib. 3. in 1. Reg. c. 7.

Secundum incitamentum.

Secundum autē quod mouet ad magnas res ob Dei gloriam obeundas, eſt ipſemet Deus cui famulamur. Siquidem [magnus es tu, vt ait Propheta Ieremias; & Dauid: Magnus Dominus & laudabilis nimis Quis Deus magnus, ſicut Deus noſter?] Magnos igitur virtute, & ſanctitate eos oportet eſſe, qui adeò magno Domino ſeruiunt. Nec ſolùm magnus Dominus; ſed [magna virtus eius.] Nec eſt, qui iure dicere non poſſit; [Fecit mihi magna qui potens eſt.] Et vt omittamus alia; magna in remiſſione peccatorum, qua [redimit de interitu vitam noſtram:] magna in promiſſione præmij: nam [complacuit patri veſtro dare vobis regnum:] magna, in aſſiduis magnifique gratiæ ſuæ ſubſidijs, quæ nobis ſubmittit in rebus aduerſis; [Magna enim eſt, ait Dauid, miſericordia tua ſup me:] magna in ſolatijs, quibus nos mulcet in rebus proſperis; ſcribit enī idē; [Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ Dñe, quam abſcondiſti timentibus te, perfeciſti eis, qui ſperant in te?]

Hier. 10. Pſalm. 47. Pſalm. 76. Pſal. 146. Pſal. 102. Luc. 12. Pſal. 85. Pſal. 30.

Tertium incitamentū.

Tertium eſt, admirabilis benignitas Dei erga nos, non ſolùm parcendo, miſerando, & ſubueniēdo demōſtrata, ſed etiam dum tolerat nos, cùm in illū peccando arrogantes ſumus, dum ita ſe gerit diſſimulādo, & patienter ferēdo, quæ in illum quotidie ſcelera committimus, ac ſi nihil ad ipſum illa pertineret iniuria, quæ tamē aduerſus ipſum imprimis infertur: quippe [illi ſoli peccamus, & malum coram illo facimus:] dum denique expectans ad pœnitentiā, ita nos humanè & liberaliter tractat, ac ſi filij illi chariſſimi permanſiſſemus ſemper: adde etiam ſi vis, honorificè ſic agit nobiſcū Deus, vt ſcripſerit Salomon: [Tu aūt dominator virtutis cū tranqllitate iudicas, & cum magna reuerētia diſponis nos.]

Pſalm. 50. Sap. 12.

Quartū incitamentū.

Quartum eſt, quia homo creatus eſt propter Deum, tanquam propter finem: & hoc quid præclarius? quid excellentius? factuſq; propterea eſt [ad imaginē & ſimilitudinem Dei,] hoc eſt, vt ait S. Auguſt. [Dei capax:] non aſcēdit autem tam altè animus hominis, niſi Dei gratia, & virtutum magnarum auxilio ſubleuatus. His igitur informetur, has ſibi cōparet neceſſe eſt; quod conſequitur nunquam, niſi in vſu virtutū ſpectet vniuſcuiuſq; ſummū. Et ſanè ſi in alijs rebus non contenti ſecūdis, optamus, & quærimus prima, cur non id faciamus etiam in ijs, quæ ſola veraq; bona ſunt, quales ſunt animi virtutes?

S. Aug. lib. 14 de Trin. cap. 8.

Quintū incitamentū.

Quintum eſt, conſideratio diuinæ liberalitatis in homines; maximè autem Chriſti Domini: nam & pater [pro nobis omnibus tradidit illum, & ipſe exinaniuit ſemetipſū, pro nobis factus obediens vſque ad mortē crucis:] Eccleſiam locupletauit theſauris inexhauſtis meritorum ſuorum: & abiturus in cęlum ſeipſum reliquit in hominis cibū & potū in ſacroſancto diuinoq; illo inuēto, Euchariſtiæ inquā myſterio: hanc liberalitatem imitari quomodo poſſumus, niſi noſmetipſos totos illi conſecrando, & conferendo quantum in nobis eſt roboris animi neruorumque ad eum, quàm proximè poſſumus, imitandum? certè inuitat ille nos, cùm ait; [Eſtote perfecti, & diſcite à me.]

Matth. 5. & 11.

Huc pertinet commemoratio dignitatis, quæ ex incarnatione Domini in ho-

Digitized by Google

Serm. de natiuit. mines deriuatur: [Agnoſce, ait S. Leo, ô Chriſtiane dignitatem tuam, & diuinæ conſors factus naturæ, noli in veterem vilitatẽ degeneri cõuerſatione redire.]

Secundus gradus. Sit ſecundus gradus huiuſce magnanimitatis Chriſtianæ quoddã quaſi robur, & ardor animi optantis, & obeuntis indies maiora ad Dei gloriam, & hominum ſaluẽ. Cuius rei illuſtriſſimum exemplũ eſt Apoſtoli Pauli hiſtoria, vitaque vniuerſa notior eſt, quàm vt à me debeat explicari: legantur quæ ipſe ſcribit, ad Corinthios præſertim; his cùm *2. Cor. 11. &c.* dixiſſet: [In carceribus abundantius, in plagis ſupra modũ, in mortibus frequenter, ac ſi nihil vel feciſſet, vel dixiſſet, addit: Ego autem impendam, & ſuperim- *Ibid. c. 12.* pendar ipſe pro animabus veſtris.] Verè *Homil. 48. in Acta.* ait S. Chryſoſt. [Magnæ animæ eſt ſuam deſpicere quietem, & curare alienam, qui nõ ſibi ipſis ſufficiunt ſolis; ſed etiã alijs merito maiores ſunt.]

Verùm hoc robur animi magnanimus habet etiam erga Deum, cum quo cõſcientiæ puritate, & gratia eius nixus aliquando ita familiariter agit, audetq́; vt plus ſatis videri poſſit his, qui in hac virtute adhuc ſunt inexercitati: tractat *Ser. 32. in Cant.* hunc locum S. Bernardus: [Iam verò magni patrisfamilias, ſeu regiæ maieſtatis ſchema apparere exiſtimo his, qui accedentes ad cor altum, de maiori ſpiritus libertate, & puritate conſcientiæ magnanimiores facti, conſueuerunt audere maiora, inquieti prorſus & curioſi ſecretiora penetrare, & apprehendere ſublimiora, & tentare perfectiora non modò ſenſuum, ſed & virtutum. Hi enim pro fidei magnitudine digni inueniuntur, qui inducantur in omnem plenitudinem: nec eſt quidquã in omnibus apothecis ſapiẽtiæ, à quo Deus ſciẽtiarum Dominus arcendos cenſeat cupidos veritatis, vanita- *Exod. 37.* tis non conſcios: Talis erat Moyſes, qui audebat dicere Deo: ſi inueni gratiam in oculis tuis, oſtende mihi teipſum. Ta- *Ioan. 14.* lis Philippus, qui ſibi & ſuis condiſcipu- *Ioan. 20.* lis patrem poſtulabat oſtendi. Talis & Thomas, qui niſi ſua manu tangeret vulnus, & foſſum latus, credere recuſabat: puſilla fides, ſed de magnitudine animi, *Pſalm. 26.* miro modo deſcẽdens. Talis quoq; Dauid, qui & ipſe dicebat Deo: Tibi dixit cor meũ, exquiſiuit te facies mea, faciẽ tuam Domine requiram. Tales itaque *Deu. 11.* magna audent, quoniam magni ſunt; & quæ audent, obtinent; iuxta verbum promiſſionis ad ipſos, quod eſt iſtiuſmodi: Quemcunque locum calcauerit pes veſter, veſter erit. Magna ſiquidem fides, magna meretur: & quatenus in bonis Domini fiduciæ pedem porrexeris, *Pſal. 125.* eatenus poſſidebis. Et paulò poſt: Iſtiuſmodi magnis ſpiritib. magnus occurrit ſponſus, & magnificabit facere cũ eis.]

Sed non ſolùm erga Deum magnanimitas exercenda, nec ſolùm erga homines, eos liberaliter tractando; ſed etiam inuictum ſe præbendo aduerſus eas iniurias calamitateſque, quæ nobis ab hominibus impendent: ad quam rem plurimum iuuat proficiẽtem magnanimitas, magnanimitatem autem expectatio antequam accidant, & animi immutabilitas ac æquabilitas eo ipſo tempore, quo iam adſunt: explicat id Seneca elegãter: [Omnia, ait, leuiora accidunt expectan- *Lib. non cadere iniuriã in c. 19.* tibus, quò quiſque honeſtior genere, fama, patrimonio eſt, hoc ſe fortius gerat: memor in prima acie altos ordines ſtare: contumelias, & verba probroſa, & ignominias, & cætera dehoneſtamenta, velut clamorem hoſtium ferat; & longinqua tela, & ſaxa ſine vulnere circa galeas crepitantia: iniurias verò, vt vulnera alia armis, alia pectori infixa, non deiectus, ne motus quidem gradu ſuſtineat: Etiamſi premeris, & infeſta vi vrgeris, cedere turpe ẽ: aſſignatũ à natura locũ tuere. Quæris, quis hic ſit loc°? Viri.]

Tertius gradus eſt, gaudium magnanimi, etiã in ijs magnanimitatis officijs, *Terti° gradus.* quæ alioquin per ſe mœrorem parere ſolent; quale fuit in Apoſtolo Paulo, cum ſcriberet: [Quaſi triſtes, ſemper autem gaudentes; ſicut egentes, multos autem locupletantes; tanquam nihil habentes, *2 Cor. 6.* & omnia poſſidentes. Os noſtrum patet ad vos, ô Corinthij, cor noſtrum dilatatum eſt. Multa (infrà) fiducia apud vos, multa mihi gloriatio pro vobis: repletus ſum conſolatione, ſuperabundo gau- *Cap. 7.* dio in omni tribulatione noſtra.]

Indicia magnanimitatis Chriſtianæ *Indicium primum.* multa ſunt. Primum fuga omnis arrogãtiæ, præſumptionis, ambitionis, inanis gloriæ: hæc enim vitia ſunt, quæ nullo modo poſſunt cum virtute congruere.

Secundum

Indiciũ ſecundum. Secundum eſt, fuga honoris humani cuiuſcunque, quãtum in nobis eſt; quod antiquiſſimum fuit viris ſanctis, & perfectis in Euangelica perfectione. Exempla ſuppetunt innumera S. Syluestri, S. Gregorii, & aliorũ omnis generis, & ſtatus bonorum virorum. Immò docet S. Auguſtinus diſertè: *Lib. 29. de ciu. Dei, c. 19.* [Locus ſuperior etſi ita teneatur & adminiſtretur, vt decet, tamen indecenter appetitur:] quid hic dicet magnanimus Ariſtotelicus?

Indiciũ tertium. Tertium eſt, ſola neceſſitate cogente adduci ad admittendos honores, etiam illos, quibus homo alioquin dignus eſt: ſic habet idem S. Auguſt. [Quamobrem otium ſãctum quęrit charitas veritatis, negotium iuſtum ſuſcipit neceſſitas charitatis: quam ſarcinam ſi nullus imponit, percipiendæ atque intuendæ vacandum eſt veritati: ſi autem imponitur, ſuſcipiẽda eſt propter neceſſitatẽ charitatis.]

Indicium quartum. Quartum ſignũ eſt, ſub honoris, quaſi ſub oneris pondere gemere, ſi ad eũ aliquando homo vel inuitus aſcendat. S. *Lib. 5. mor. cap. 1.* Gregorius: [Quare data eſt miſero lux? lux enim miſeris datur, quando hi qui ſublimia contẽplantes, eſſe ſe in hac peregrinatione miſeros agnoſcunt, claritatem trãſitoriæ proſperitatis accipiunt: & cùm valde defleant, quod tardè ad patriam redeunt, tolerare inſuper honoris onera compelluntur. *Cap. 2.* Et paulò poſt: Qui expectant mortem, & non venit; deſiderant quippe mortificare ſe funditus, atque ab omni vita gloriæ temporalis extinguere, ſed occultis ſæpe Dei iudicijs vel præeſſe in regimine, vel occupari iniunctis honoribus compelluntur, atque inter hæc mortificationẽ pleniſſimam indeſinenter expectant. Sed expectata mors non venit, quia eorum vſus temporali gloriæ etiam nolẽs viuit: quam tamen pro diuino amore tolerãt, & intus quidem ſeruant deſiderium pietatis; foris tamen explent miniſterium ordinis, quatenus nec à perfectione per intentionem recedant, nec diſpoſitioni conditoris per ſuperbiam contradicant. Idem ſenſus eſt S. Auguſtini & aliorum. Deniq; S. Chryſoſtomus: Honor verus, virtus animi eſt: hic neque à Cæſaribus præſtatur, nec adulatione conquiritur: neque pecunia præparatur: nihil fucati in ſe habet, nihil ſimulati, nihil occulti: huius honoris ſucceſſor nullus eſt, accuſator nullus, nullus ingratus; hic honor temporibus non mutatur, nec tyrannos patitur, nec picturam tabulæ metuit aliquando delendam.]

De Patientia.

CAPVT XXXI.

SAnctus Auguſtinus ſcribit: *Lib. de patiẽtia, c. 2.* [Patiẽtia hominis eſt, qua mala æquo animo toleramus, *Lib. 2. de Inuent.* ne animo iniquo bona deſeramus, per quæ ad meliora perueniamus. Tullius autem: Patientia, eſt honeſtatis, & vtilitatis cauſa, voluntaria ac diuturna perpeſſio rerũ arduarum ac difficilium. S. Thomas ſic *2.2.q.136. art.5.ad 2.* exponit: Quod dicit (arduarũ) pertinet ad conſtantiam in bono: quod dicit (difficilium) pertinet ad grauitatem mali, quam propriè reſpicit patientia: quod verò additur (diuturna ſiue diutina) pertinet ad longanimitatem, ſecundum quod conuenit cum patientia.]

Materia patientiæ, vt docent Theologi, ſunt mœrores, & triſtitiæ; ſicuti fortitudinis, timores; quibus ita repugnat patientia, vt efficiat, ne illis homo ſuccumbat: triſtitiæ autem materia virtutis huius cenſentur, quatenus à rebus aduerſis quæ nobis accidunt, excitantur; quare etiam aduerſus externa mala hominem patientia firmat.

Primus gradus. Primus patientiæ gradus eſt, propoſitum acquirendi patientiam. Primum autem quod ad patientiam appetẽdam *Primũ incitamẽtum.* inducit, eſt peccati periculum, quod triſtitiæ plerunque ineſt: ſiquidem [triſtitia ſæculi mortem operatur, ait Apoſtolus: *2. Cor. 7.* & Salomon, triſtitiã longè expelle à te, *Eccleſ. 30.* multos enim occidit triſtitia, & non eſt vtilitas in illa:] multa dicta ſunt de mœroris malitia libro ſecundo.

Secundum incitamentum. Secundum eſt, patientia virtus diuina eſt, nam vt copioſè declarant S. Cyprianus & S. Auguſtiuus: [Eſt, inquit ille, nobis cum Deo virtus iſta communis. *Oratione de patientia.* Inde patientia incipit, inde claritas eius, & dignitas caput ſumit. Diligenda res hominis, quæ Deo chara eſt: bonum quod *Lib. de patientia.* amat, maieſtas diuina cõmendat: probat autem id, quod Deus ſuſtinet hominum

ſcelera in contumeliã ſui cõmiſſa, pluẽs ſuper iuſtos & iniuſtos; & ſolem ſuũ oriri faciẽs ſuper bonos & malos; quod cũ habeat in poteſtate vindictã, mauult diu tenere patientiam, vt vel ſerò, ad Dominum homines conuertantur: quod commemorans Apoſtolus ait; An diuitias bonitatis eius, & patientiæ, & longanimitatis contemnis? ignorans quod benignitas Dei ad pęnitentiam te adducit?]

Rom. 2.

Tertium incitamentũ.

Tertium eſt, Chriſti Domini exemplum, quod ille ibidem exaggerat meritiſſimò. [Mortalem ſe fieri patitur, Dominus baptizatur à ſeruo, diebus quadraginta ieiunat, eſurit, cũ diabolo tentante congreditur, diſcipulis, non vt ſeruis præfuit, Iudam potuit longa patiẽtia ſuſtinere.] Numerat deinde tolerantiã Iudaicæ incredulitatis, & rebellionis, probra, ludibria, ſputamina, flagella, ſpinas, palmas, nuditatẽ, fel, inter facinoroſos deputationem, falſa teſtimonia, impium iudicium, ſilentium iudicati, qui nec loqueretur nec moueretur, nec maieſtatẽ ſuam, ſub ipſa ſaltem paſſione profiteretur, vt conſummaretur in Chriſto plena, & perfecta patientia, & poſt iſta interfectores etiã ſuos ſuſcipit [Quid poteſt, ait, patientius, quid benignius dici? viuificatur Chriſti ſanguine, etiam qui fudit ſanguinẽ Chriſti: talis eſt Chriſti ac tanta patientia; quæ niſi talis ac tanta exiſteret, Paulum quoque Apoſtolum Eccleſia non haberet.]

Quartũ incitamentũ. *Ho. 40. in c. 17. Gen.*

Quartum eſt, quia patientia via eſt ad perfectionẽ, & magna pręmia. S. Chryſ. adfert exemplũ Abrahæ: [Cõſidera, inquit, quomodo paulatim multam præ ſe ferens patientiam (vtpotè viginti quatuor annis probatus) in faſtigiũ virtutis progreſſus, ita illuſtris & ſpectabilis factus eſt, vt ex eo nati aſtris cęli adæquentur: fortaſſe ſi quis bene velit intueri, non ſolùm centuplũ accepit hic iuſtus, ſed decies millies millecupla: qñ enim audis, quod omnes iuſti ab illo tempore vſq; nunc, & vſq; ad conſummationem mundi, opus orationis faciunt, vt in ſinum patriarchæ occurrant, quem alium hoc maiorem honorẽ commẽdare quis poterit?] Alibi idem oſtendit exẽplo Ioſeph ex carcere ad regnum euecti, [patientiam, hominem ab imo ad ſummum locum attollere.]

Homil. 64. in Gen.

Quintũ incitamentũ.

Quintum eſt, quia [patientia opus perfectum habet,] vt ait Sanctus Iacobus; facitq; hominem ſui ipſius dominum, ac regem: [Ipſa eſt, ſcribit S. Cyprianus, quæ irã temperat, quæ linguam refrænat, quæ mentem gubernat, pacem cuſtodit, diſciplinam regit, libidinis impetum frangit, tumoris violentiam comprimit, incendium ſimultatis extinguit: facit humiles in proſperis, in aduerſis fortes, contra iniurias & contumelias mites: docet delinquentibus citò ignoſcere, ſi ipſe delinquas, diu & multũ rogare, tentationes expugnat, perſecutiones tolerat, paſſiones & martyria conſummat.]

Sextum incitamentũ.

Accedant exempla martyrum innumerabilium antiquorum, & recentiorũ: Dei & Domini noſtri in ſcripturis præcepta patientiæ: [Patientes eſtote ad omnes; Patientia vobis neceſſaria eſt. Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam.]

1. Theſſ. 5. *Hebr. 12.* *Matth. 5.*

Secundus gradus. *Hom. 35. in 1. ad Cor.*

Secundus patientiæ gradus eſt, fortitudo, maximè propria virtutis huius. Ideo S. Chryſ. [Eſt patientia ſcutum inexpugnabile, turris firma, magna omnia repellens: & quemadmodũ in abyſſum maris ſcintilla delata huic quidem nihil obeſt, ipſa extinguitur; ſic in animum tolerantem quidquid incidere, maxima tum etiam rerum poteſt, facile quidem abſumitur ipsũ, ille conturbabitur prorſus nihil: quando rebus omnibus ſolidior patientia eſt: exercitus, theſauros, equos, muros, arma & quodcunque tandem memores licet, æquè firmũ patientia nihil adduces: inijce mulctam, nihil hanc petram mouebis: contumelia pete, nondum turrim concuſſiſti: plagas incute, nihildum adamantem illum perterruiſti: longanimus idcirco etiam patiens vocatur, quia longum & ingẽtem animum habet.]

22. q. 136. art. 5. ad 2.

Hæc porro patiẽtiæ firmitas & immutabilitas in eo poſita eſt, vt S. Thomas tradit, [vt propter triſtitias, quæ extrinſecus ab alijs inferuntur, quantæcunque ſint, homo non recedat à bono virtutis: quare hominem munit patientia aduerſus paupertatis incommoda, aduerſus morbos, & valetudinis damna, aduerſus vulnera, tormenta, doloresq; corporis, aduerſus contumelias, conuitia, probra,

& cuius-

Digitized by Google

& cuiuſcunque generis iniurias, aduerſus infamiam, aduerſus calamitates omnes, quæ domi, foris, pace, bello, liberis, parentibus, cōſanguineis, affinibus, amicis accidere poſſunt: idque illa vna ratione potiſſimùm, inſtituendo hominē, efficiendoque vt animosè repugnet triſtitiæ cuicunque, ex quacunque cauſa exorta ſit in animo, eum ita roborando, vt illam expellat omninò, quod eſt Salo-
Eccleſ. 30. monis præceptū: [Triſtitiam longè expelle à te:] vel certè ita temperet primò, vt poſt paulatim eadem adiutrice, & procedente patientia, eam tollat, ac perimat. Denique ait Sanctus Grego-
Homil. 35. in Euang. rius; [Patientia, martyrium eſt in occulta cogitatione.]

Tertius gradus. Tertius gradus eſt, delectatio; ſimilis illi, quam in fortitudine reperiri antè diximus: eſt enim patientia æmula fortitudinis: quāquam maior adhuc patientiæ voluptas ineſſe poteſt, quod ſedem habeat, non vt illa in iraſcibili appetitu, ſed in concupiſcibili, qui parens eſt delectationis: adferunt hanc lætitiam multa.
Oritur primo. Primū eſt; pati, præſertim pro Chriſto, aut virtutis cuiuſcunq; cauſa, donū Dei
Philip. 1. eſt. [Vobis donatum eſt pro Chriſto nō ſolùm vt in eum credatis, ſed etiam vt pro illo patiamini,] ait Apoſtolus.

2. Secundum eſt, ſpes futuræ retributio-
2. Timot. 2. nis; nam [ſi ſuſtinemus, & conregnabi-
Matth. 5. mus.] Quam ob cauſam Chriſtus Dominus inter beatitudines collocat [patientiam] eſt autem beatitudinis huius, & alacriter pati, & optare etiam pro Chriſto, & veritate grauiora pati.

3. Tertium eſt; cui iucundum non ſit habere Dominum, ſi non laboris & doloris, certaminis certè ſocium? ſiquidem
Pſal. 90. ſcriptum eſt; [Cum ipſo ſum in tribulatione.] Dominum, inquā, propter ipſas afflictiones homini peccata condonantem: neque enim ſine cauſa precatur Da-
Pſalm. 24. uid: [Vide humilitatem meam, & labo-
Pſal. 119. rem meum, & dimittite omnia peccata mea] Dominum vota preceſque hominis afflicti gratiosè ſuſcipientem. [Ad Dominum, inquit, cùm tribularer clamaui, & exaudiuit me.]

4. Quartum eſt, ipſamet conſideratio v-
Epiſt. 86. tilitatis, quæ magna & multiplex ex calamitatibus deriuatur in homines. [Demetrius, inquit Seneca, vitam ſecurā, & ſine vllis fortunæ incurſionibus mare mortuum vocat: nihil habere ad quod exciteris, ad quod te concites, cuius denunciatione atq; incurſu fortem animi tui tentes, ſed in otio inconcuſſo iacere, non eſt tranquillitas, ſed malacia. Attalus item Stoicus; malo, inquit, fortuna me in caſtris ſuis, quàm in delicijs habeat. Torqueor, ſed fortiter, bene eſt: occidor, ſed fortiter, bene eſt. Idem alio
Lib. de Prouidentia. loco: Miſerum te iudico, quod non fuiſti miſer: tranſiſti ſine aduerſario vitam.
Pſal. 118. Certè Dauid huc ſpectat, cùm pſallit:
Rom. 5. Bonū mihi, quia humiliaſti me. Et Apoſtolus: Gloriamur in tribulationibus, ſcientes, quod tribulatio patiētiam operatur, patientia autem probationem.]

Indicia patientiæ multa ſunt. Primum
Primū indicium. à S. Gregorio ponitur. [Ille verè per-
Lib. 5. mor. cap. 15. fectus eſt, qui erga imperfectionē proximi impatiens non eſt: nam qui alienam imperfectionem ferre nō valens patientiam deſerit, ipſe ſibi teſtis eſt, quod perfectè necdum proficit.]

Secundum indicium. Secundum indicium eſt apud eūdem S. Gregorium: [Per patientiam perfectè
Homil. 35. in Euang. aduerſarius vincitur, quando mens noſtra & inter tentamenta eius ad delectationem, atque conſenſum non trahitur, & inter cōtumelias proximi cuſtoditur ab odio, & inter flagella Dei compeſcitur à murmuratione.]

Tertium indicium. Tertium habetur apud eundem: [Patientia vera eſt, quæ & ipſum amat, quē
Sup Ezech. Homil. 7. portat: nam tolerare, ſed odiſſe, non eſt virtus manſuetudinis, ſed velamentum furoris.]

Quartū indicium. Quartum adfertur ab alijs: patientia perfecta eſt, cùm quis ſuſtinet patienter iniurias, etiam cùm innocēs eſt: [Si benefaciētes, ait S. Petrus, patienter ſuffertis, hæc eſt gratia apud Deum.]
1. Pet. 2.

Quintū indicium. Quintum ſignum. Verus patiens pro illata iniuria nunquam ſe excuſat, rem
1. Corin. 4. totam Deo committens, qui ſuo tempore [reuelabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium.] Exemplo Domini; qui, etiam prouocatus vt ſe excuſaret, tacere maluit.

Digitized by Google

De Perſeuerantia.

CAPVT XXXII.

22.q.137. art.4. DVplex eſt perſeuerantia. Vna eſt; vt ait S. Thomas, [Ipſe actus perſeuerantiæ duraus vſque ad mortem; & ſecundũ hoc homo nõ ſolùm indiget gratia habituali, ſed etiã gratuito Dei auxilio, cõſeruantis hominem in bono vſque ad finem vitæ: quia cùm liberum arbitrium de ſe ſit vertibile, & hoc non tollatur ei per habitualem gratiam præſentis vitæ, non ſubeſt poteſtati liberi arbitrij, etiam per gratiã reparati, vt ſe immobiliter in bono ſtatuat, licet ſit in poteſtate eius, quod hoc eligat: plerunque enim cadit in noſtra poteſtate electio, ſed non executio:] & de hac perſeuerantia nobis hic agendum non eſt, non enim propriè virtus eſt.

Lib. 2. de Inuent. lib. 83. qq. q. 31. Altera perſeuerantia eſt habitus virtutis cuiuſdã, quæ deſcribitur à Tullio & à S. Auguſtino. [In ratione bene conſiderata ſtabilis & perpetua permãſio:] hæc eſt pars fortitudinis, in appetitu iraſcibili ſedem habens; propterea quod fortitudinem imitatur in ſuperanda difficultate diuturnitatis; quæ reperiri poteſt in quacunque virtutis actione, moderans timorem defatigationis, aut defectionis virium, quibus obnoxia poteſt eſſe actio virtutis longinquitate producta.

Prim⁹ gradus. *Primum incitamentũ.* *Iſaia 35.* Primus perſeuerantiæ gradus eſt, voluntas perſeuerandi in actione virtutis inchoata, donec abſoluatur tota. Primũ ad id mouens eſt Scriptura diuina. [Cõfortate, inquit Iſaias, manus diſſolutas, & genua debilia roborate. Dicite puſillanimis, confortamini, & nolite timere.]

Secundum incitamentum. *Iſaia 41.* Secundum eſt, Dei auxilium, quod nobis præſto eſt in difficultatibus vitæ, quæ cum virtute traducitur: ſic enim ait idẽ: [Ego Dominus Deus tuus, apprehendẽs manum tuam, dicenſq; tibi, Ne timeas. Ego adiuui te. Noli timere verbis Iacob; qui mortui eſtis ex Iſrael, Ego auxiliatus ſum tibi, dicit Dominus, & Redemptor tuus ſanctus Iſrael. Hoc idem ſpectat ſæpe Dauid, cùm Deum vocat auxiliatorem, fortitudinem, refugium & ſuſceptorem ſuum: cùm ait diſertè; *Pſalm. 22.* Quoniam tu mecum es: & Apoſtolus cùm Chriſti exemplum, & præſens auxilium præfatus eſſet, adiungit: [Propter quod remiſſas manus, & ſoluta genua erigite, & greſſus rectos facite pedibus veſtris: vt non claudicans quis erret; magis autem ſanetur.] *Heb. 12.*

Tertium incitamentũ. *Matth. 11.* *Galat. 3.* *Eccleſ. 27.* Tertium, quia inconſtantia in bene cœptis, eſt magnum & graue vitium. Dominus eos qui hoc vitio tenẽtur, appellat [arundines vento agitatas; Apoſtolus ſtultos: Sic ſtulti eſtis, vt cum ſpiritu cœperitis, nunc carne conſummemini? Idem Sapiens: Stultus, ſicut Luna mutatur.]

Quartũ incitamentũ. *Epiſt. 129.* Quartum eſt, laudatio perſeuerantiæ habita à S. Bernardo: quæ quanquam pertineat ad perſeuerantiam totius vitę, attingit tamẽ etiam hanc virtutẽ quam tractamus: [Et nunc quid reſtat chariſſimi, niſi vt admoneamini de perſeuerãtia? quæ ſola meretur viris gloriam, coronam virtutibus: prorſus abſque perſeuerantia, neque qui pugnat victoriam, neque palmam victor cõſequitur. Vigor virium, virtutum conſummatio eſt; nutrix ad meritũ, mediatrix ad præmium: ſoror eſt patientiæ, conſtantiæ filia, amica pacis, amicitiarum nodus, vnanimitatis vinculum, propugnaculum ſanitatis. Tolle perſeuerantiam, nec obſequium mercedẽ habet, nec beneficium gratiam, nec laudem fortitudo.]

Secundus gradus. *Primus aduerſarius.* *1. Petr. 5.* *Eccleſ. 10.* Secundus gradus eſt, firmitas voluntatis in perſiſtendo in actione virtutis, reſiſtendoque ijs quæ aduerſantur: ſunt autem hæc. Primùm, Diabolus, qui [circuit quærens quem deuoret: Cui, ait S. Petrus, reſiſtite fortes in fide. Et Salomon: Si ſpiritus poteſtatem habentis aſcenderit ſuper te, locum tuum ne dimiſeris:] cùm enim Diabolus impedire nõ potuit, ne inchoaremus bonum, adnititur pro viribus, ne in eo perſeueremus.

2. Secundum eſt, ipſamet temporis diuturnitas, quæ inanẽ timorem inijcit menti, de viriũ corporis & animi firmitate, deque ipſa perſeuerantia, propter virtutis aſperitatem quandam, quam ipſe ſibi aliquando obijcit, qui in ea exercetur. Quæ tentatio eſt Incipientium; vt à nobis primo libro eſt explicatum; ita tamen, vt etiã proficientes percellat interdũ. Hęc fugatur curatione cogitationis,

& falſæ

& falſæ opinionis, quam tunc proficiēs concipit aliter, quàm res ſit. [Homines enim, dicebat Epictetus, perturbantur non rebus, ſed ijs, quas de rebus habent opinionibus.] Excogitentur igitur rationes, quibus deponatur, aut minuatur mali futuri opinio; ea enim ſublata, ruit timor: ſunt autem hæ rationes.

In Enchirid. cap. 10.

Prima ratio. Philip. 4. Pſal. 17.

In Deo poſſumus omnia,] vt ait Apoſtolus; etiam tranſgredi muros difficultatum, alioquin inſuperabilium; quod adfirmat Dauid, cùm ait: [In Deo meo tranſgrediar murum.]

Secunda ratio. Lib. 8. confeſſ. cap. 11. Matth. 6. Epiſt. 13. Epiſt. 75.

Veniant in mentem exempla tā multa, multorumq; hominum, qui virtutem coluerunt, & colunt cum perſeuerantia; dicamusq; nobis ipſis, quod ſibi S. Auguſtinus olim; Tu nō poteris, quod iſti, & iſtæ? ſufficiat diei malitia ſua: vt quid enim eſt opus formidare ante tempus? Tibi pręcipio (ait Seneca) ne ſis miſer ante tempus: cùm illa, quæ velut imminētia expauiſti, fortaſſe nunquam ventura ſint; certè nondum venerunt: quædam enim nos magis torquēt, quàm debeāt: quædam antè torquent, quàm debeant. Infirmi, & imbecillis animi eſt timere id, quod nondum accidit, vel longinquum eſt. Seneca alibi ſic: Quemadmodum in corporibus futuri languoris ſigna præcurrunt, ſic infirmus animus multùm antequàm opprimatur malis, quatitur.]

Tertia ratio. Hebr. 12. 2. Timoth. 1.

Denique donum Dei eſt, conſtātia in bonis actionibus vſque ad finem earum. Ad hanc me inuitat, qui eam mihi largiturus eſt: [In diſciplina, inquit. perſeuerate; tanquam filijs, vobis ſe offert Deus: miles Chriſti ſum, in acie ſto pro Chriſto, pergam igitur, vt ei placeam, cui me probaui.

Tertius aduerſarius.

Tertius, aduerſus quē nobis viriliter certandū eſt propter actionis bonæ perfectionem, eſt mundus; qui nos plerunq; territat ſuis laruis, exemplis auertit: recipiamus tunc nos intra nos ipſos, & exuamus mundum ſua pompa, qua homines allicit, ſuo ſatellitio, quod cùm videmus, expaueſcimus: iubeamus, vt perſonam deponat, intuebimur puerilia eſſe, quæ objicit; ludicra, incerta, falſa quæ pollicetur; cùm eum ſequimur, aberrare nos poſt alios, quærere aliena; cum virtuti operam damus, cùm duramus, nec cedimus difficultati, tunc noſipſos excolere, curare quæ noſtra ſunt; mercaturam magnam copioſamq; facere optimarum rerum, veræ felicitatis, regni cœlorum: denique quiſque ita ſibi à Deo cōmiſſus eſt, vt ipſe de ſe Deo rationem redditurus ſit; quidquid fecerint, dixerintue alij.

Tertius gradus. Rom. 5. Sap. 8. Hebr. 12.

Tertius gradus eſt, perſeuerantia cum gaudio: laborem quidem ſequitur merces, defatigationem quies: laborantibus igitur, & defatigatis vnicum ſolatium ſpes eſt: & hoc ait Apoſtolus: [Probatio verò operatur ſpem.] Certè de virtutis conſuetudine dicere meritò poſſumus, quod Salomon de ſapientia; [Non habet amaritudinem conuerſatio illius, nec tædium conuictus illius, ſed lætitiā, & gaudium. Et quod Apoſtolus de diſciplina: In præſenti quidem videtur non eſſe gaudij, ſed mœroris; poſtea autem fructum pacatiſſimum exercitatis per eam reddet iuſtitiæ.]

Lucæ 12.

Indiciū animi perſeueraturi in actione virtutis, eſt vehemens deſideriū perficiendi; ſimile illi quod erat in Chriſto Domino. [Ignem, dicebat, veni mittere in terram, & quid volo niſi vt accendatur? baptiſmo autem habeo baptizari, & quomodo coarctor, vſquedum perficiatur?

De Temperantia.

CAPVT XXXIII.

Lib. de moribus Eccleſ. c. 19. Lib. 1. de lib. arb. c. 13.

MVNVS temperantiæ, ait S. Auguſtinus, eſt in coërcēdis ſedandiſq; cupiditatibus, quibus inhiamus in ea, quæ nos auertunt à legibus Dei, & à fructu bonitatis eius.] Hæ autem cupiditates ſunt paſſiones appetitus concupiſcibilis, quæ verſantur circa ea quæ corpus delectāt, ſecundum ſenſum tactus in vſu cibi, potus, & rerum venerearum: quapropter alibi idem ſanctus Auguſtinus ſic ſcribit: [Temperantia, eſt affectio coërcens & cohibens appetitum ab ijs rebus, quæ turpiter appetuntur.] Hæc vna eſt ex virtutibus cardinalibus, propterea quòd valde optabile & laudabile ſit, magnique ab omnibus fiat, moderari

derari eas delectationes, à quibus, quòd nobis ſint naturales, difficilius nos abſtrahimus.

Primus gradus. Primus temperantiæ gradus eſt, voluntas regendi appetitum, rationeq́; moderandi antedictas voluptates. Ad quod multa ſunt, quæ meritò hominem moueant. *Primũ incitamentum.* Primum eſt quod voluptas, quæ mala eſt, vtpotè quæ ſequitur actionem malam (de hac enim loquimur) eſt impedimentum, ne ſe Deus per verbũ ſuum, tam internum, quàm externum, immittat in animum hominis, eúmque vt par eſſet, ad ſe trahat, atque conuertat. *Luca 8.* [Semen, inquit Dominus, eſt verbum Dei: quod autẽ in ſpinas cecidit, hi ſunt qui audierunt, & à ſolicitudinibus, & diuitiis, & voluptatibus vitæ euntes ſuffocãtur, & non referunt fructum:] propterea apud Prophetam, anima voluptatibus diffluens, filia vaga nominatur [Vſquequò delicijs diſſolueris filia vaga?] *Hierem. 31* longè enim aberrat, vagaturque à Deo animus, qui delectationes ſenſuum immoderatè ſequitur.

Lib. de ſenectute. Immò gentiles ipſi, vt refert Cicero de Archita, auctores ſunt; [Nihil Deum homini dediſſe mente præſtabilius: huic autem diuino muneri ac dono, nihil eſſe tam inimicum quàm voluptatem: neque enim libidine dominante, temperantiæ locum eſſe omnino; nec in voluptatis regno, virtutem poſſe conſiſtere: quod quò magis intelligi poſſet, fingere animo aliquem iubebat, incitatum voluptate corporis, quanta poſſet percipi maxima, nemini cenſebat fore dubiũ, quin tamdiu dum ita gauderet, nihil agitare mente, nihil ratione, nihil cogitatione conſequi poſſet: quocirca nihil eſſe tam deteſtabile, tamq́; peſtiferum, quàm voluptatem: Siquidem ea, cùm maior eſt, atque longior, omne animi lumen extinguit:] atque hoc ipſum eſt, recipere non poſſe lumen diuinum, nunque ſatus eius: hoc enim aures, ab affectionibus inanibus liberas, ac præparatas requirit.

Secũdũ incitamentũ. Secundum eſt, natura voluptatis; quę *Homil. 2. Eccleſ.* inanis, flexa, momentanea eſt. S. Gregorius Nyſſenus oſtendit Salomonem de *Eccleſiaſt. 1.* voluptate, quam impensè ex varijs rebus captauerat, pronunciaſſe illud: [Vanitas vanitatum.] *Eccleſiaſt. 11.* Certè ipſe idem alibi, [voluptatem vanam] appellat: & Apoſtolus huc ſpectat, cùm ponit nobis ob oculos figuram mundi fugacem. *1. Corin. 7.* Et laudatur propterea dictũ Ariſtotelis illud; *Valerius Max. lib. 7. cap. 7.* [Voluptates abeuntes cõſideremus: feſſas, inquit ille, pœnitentiæq́; plenas animis noſtris natura ſubiecit, quo minus cupidè repetãtur:] adde, ſed nec vnquã, vel leuiter appetantur.

Tertiũ incitamentũ. Tertium eſt, quod ipſo momento tẽporis, quo ſuis illecebris hominem voluptas irretiuerit, tanto cũ, veneno dicãne, an vi ſuauitatis ſuæ animum capit, vt illi planè dominetur: quare blandiſſima Domina appellatur a quodam, & à S. Iacobo dicitur [concupiſcentia hominem illicere & abſtrahere,] & prohibet Apoſtolus; *Iacob. 1.* [Ne concupiſcentia dominetur in nobis:] aut quod perinde eſt, [ne regnet peccatum in noſtro mortali corpore.]

Quartũ incitamentũ. Quartum. Valde indigna res eſt Chriſtiano homine vita intemperãs: & quãdoquidem de cœlo ea lux deſcẽdit, quę *Rom. 13.* tenebras ignorantiæ præteritæ iam pridem diſpulit, [ſicut in die. Præcipit Apoſtolus, vt honeſtè ambulemus, nõ in cõmeſſationibus & impudicitijs, ſed induamus Dominum Ieſum Chriſtũ, & carnis curam ne fecerimus in deſiderijs.] [Deliciæ nobis in cœlis paratæ ſunt, hic tanquam aduenæ & peregrini, iubemur à S. Petro abſtinere à carnalib⁹ deſiderijs, *1. Petr. 2.* quæ militant aduerſus animam;] hic igitur militamus, vt in cœlo coronemur: vt propterea moneat idẽ S. Paulus: *1. Corin. 9.* [Omnis, qui in agone cõtendit, ab omnibus ſe abſtinet; & illi quidem, vt corruptibilem coronam accipiãt, nos autem incorruptam.]

Quintũ incitamentũ. Quintum, admirabiles ſunt tẽperãtię fructus, quos in eius laudibus numerant Philoſophi, & S. Patres: ſatis erit hoc loco vnus S. Proſper. *Lib. 3. de vita cõtemp. cap. 19.* [Temperantia, inquit, temperantem facit, abſtinentẽ, parcum, ſobrium, moderatum, pudicũ, tacitum, ſerium, verecundum. Hæc virtus ſi in animo habitat, cupiditates frænat, affectus tẽperat, deſideria ſancta multiplicat, vitioſa caſtigat, omnia intra nos cõfuſa ordinat, ordinata corroborat, cogitationes prauas remouet, inſerit ſanctas, ignem libidinoſæ voluptatis extinguit, animi teporem deſiderio futurę remunerationis accendit, mentem tacita tran-

Digitized by Google

tranquillitate componit, & totam ſemper ab omni vitiorũ tẽpeſtate defendit.

Sextũ incitamentum. Sextum, ſit exemplum Chriſti Domini, & Sanctorum, tam veteris quàm noui teſtamenti; in quorum vita ad Chriſti imitationem conformata, tanquã in præclariſſimo ſpeculo, cernitur omnis temperantia, & honeſtas.

Secundus gradus. Secundus gradus eſt, pugna aduerſus tyrannidem voluptatum; quæ ſanè velut immanes quædam belluæ, animũ hominis rationemq; ſuffocant, ſi in tempore non occurratur illis: hoc eſt initio: ſcribit Seneca: *Epiſt. 86.* [Facilius eſt initia affectuum prohibere, quàm impetũ regere.] Ideóque cupiditates appellantur, vt ſunt plerunque effrænatæ, indomitæ, furioſæ, præcipites. S. Hieronymus comparat tẽperantiam circũciſioni: vt intelligamus ea [quaſi gladio, debere nos iugulum voluptatis petere.] *In Ezech. cap. 44.* S. Paulus poſtquã Theſſalonicenſes hortatus eſſet, vt temperãtiæ operam darent, addidit: [Nos autẽ, *1. Theſſ. 5.* qui diei ſumus, ſobrij ſimus, induti loricam fidei, & charitatis; & galeam, ſpem ſalutis.] Vt videlicet nos inſtrueret armis illis, quibus ſuſtinendi ſunt voluptatum impetus atque frangendi: nempe fide, charitate, ſpe cæteriſq; virtutibus; in primis autem cardinalibus quatuor, quę trium theologicarum comites ſunt, & donis ſeptem Spiritus ſancti, quæ ſunt earum ſoboles. Sic S. Gregorius cùm di-*Lib. 2. mor. cap. 36.* xiſſet; [Ventus vehemens quatuor angulos domus concutit, dum fortis tẽtatio, occultis motibus quatuor virtutes quatit; addit, Donum ſpiritus, quod in ſubiecta mente ante alia prudentiam, temperantiam, fortitudinem, iuſtitiam format, eandem mentem, vt contra ſingula quæque tentamenta erudiat, in ſeptem mox virtutibus temperat.]

Eſt autem tẽperantiæ Chriſtianæ charitati innixæ propria, altitudo quædam animi, qua ſimiliter S. Paulo, voluptates terrenaſq; delicias [arbitratur vt ſterco- *Philip. 3.* ra. Temperantia, inquit S. Ambroſius, *Lib. 3. de Virginib.* [ſacratæ vinculo charitatis, myſteriorũque contemplatione celeſtium negligit corporis voluptates.] Exẽpla huius magnanimitatis non deſunt in ſacris hiſtorijs; præſertim ſanctorum martyrum & virginum. Hæc autem ex viua fide pen- *Sap. 3.* det; ſiquidem [fidei donum electum] promittitur temperantibus.

Tertius gradus. Tertius gradus eſt, voluptas ſpiritualis, quæ carnalem contemnentibus, etiã *Apoc. 2.* in hac vita à Deo conceditur. [Vincenti enim datur manna abſconditum] & Dei amor; qui amori carnis in animo tẽperantis ſuccedit; & vt voluptatem malam trudit, ſic pro ea ſubijcit ſpiritus ſuauitatem quãdam, quæ ſui victoriam, quaſi quædam palma ſubſequitur: ſed nõ exiguam lætitiam affert tẽperanti ipſa temperantiæ pulchritudo, qua inprimis pulcher efficitur virtutis amator: temperãtiæ enim eſt, proportione quadã partes animi affectuſq; inter ſe temperare, & hominem, voluptate reiecta, turpitudinis nota liberare: quæ propriè pulchritudo animi eſt, admirabilem ſui amorem excitans, cùm animo cernitur; vt re vera cernitur ab his, qui temperatè viuũt: vt propterea dixerit Sapiẽs: [Quàm pul- *Sap. 4.* chra eſt caſta generatio, cum claritate?] Et Cicero, temperantiam,]ornatum vitæ] cenſuerit eſſe; & in qua poſitum eſt maximè illud [decorum, & honeſtum,] quod tantoperè hominem decet.

Indicia temperantiæ, externa quidẽ, ſunt modeſtia, morum grauitas, conſideratus ſermo, ſilentium, vigiliæ, opera denique pœnitentiæ. Internum verò ſignũ inprimis eſt dominium cogitationum, & tentationum carnis: quod deprehenditur, cùm illæ inſurgunt quidem, fortaſſe; ſed non afficiunt mentem. [Non liberè contradicentes, vt dicit S. Augu- *Lib. 8. Confeſſ. cap. 11.* ſtinus, eundo obuiam, ſed veluti à dorſo muſſitantes, & diſcedentem quaſi furtim vellicantes.

De Abſtinentia, Sobrietate, & Ieiunio.

CAPVT XXXIIII.

SANCTVS Ambroſius *Lib. 1. de Iacob. & c. c. 2* de Tẽperantia ſcribens ait: [Eam paſſionum reſtinguere ardorem, & primùm ſobrietate, & moderatione animum temperare, mentem informare, deinde etiã delitiarum abſtinentia, reſtinguere habenas corporalis fœlicitatis.] quare abſtinentia & ſobrietas partes ſunt temperantiæ.

Eſt

Digitized by Google

2.2.q.146. art.1. Eſt autem Abſtinentia à S. Thoma deſcripta, [Virtus, qua homo à cibis abſtinet, prout oportet, pro congruentia hominum, cũ quibus viuit, & perſonæ ſuæ, & pro valetudinis ſuæ neceſſitate: [& hæc eſt illa abſtinentia, quam quia ratio moderatur, S. Petrus iubet, vt [in ſciētia *2.Pet.1.* miniſtretur.] Sobrietas autem apud eũ*2.2.q.149. art.1.*dem S. Thomam: [Virtus eſt, quæ moderatur potum, non quemcunque, ſed eius rei, quæ ſua fumoſitate nata eſt caput conturbare; ſicut vinum, & omne quod *2.2.q.147. art.1.& 2.* inebriare poteſt. Ieiunium verò eſt inſignis abſtinentiæ actus, vt idē eſt auctor, ordinatus ad bonum honeſtum, nimirũ ad concupiſcentias carnis reprimendas, mentem, ad contemplãdas res cœleſtes ſubleuandam, & ſatisfaciendũ pro peccatis.] Et hoc eſt duplex, naturale, & Eccleſiaſticum. Naturale eſt, quod quiſque naturæ legis inſtinctu ſponte ſuſcipit, quatenus ſibi opus eſſe, intelligit ad ante dictum finem conſequendũ. Eccleſiaſticum eſt cùm abſtinemus à cibis certis temporibus, & certa ratione, iuxta Eccleſiæ morem, atque præſcriptũ. Quare Eccleſiaſticum Ieiunium eſt ſimul abſtinentiæ, & obedientiæ officium. Sunt autē tria hæc ita inter ſe coniuncta, vt à nobis non debeant tractatione ſeparari.

Primus gradus. Primus igitur gradus eſt, propoſitum abſtinentiæ, ſobrietatis & ieiunij. Non hic loquimur de ijs, pro vt imperantur ab Eccleſia, aut inſtituti proprij diſciplina; qua ratione ad obedientiam pertinent; ſed prout actiones ſunt virtutis laudabiles.

Primũ incitamentum. Ad id inducunt primùm ſcripturæ antiquæ, & nouæ; in quibus aſtinentia, ſobrietas, ieiunium magnoperè commen*Eccleſ.31.*dantur. Salomon: [Vtere quaſi frugi his, quæ tibi apponuntur, vt non cum man*Eccleſ.10.*ducas multum, odio habearis. Et alibi: Beata terra, cuius principes comedunt in tempore ſuo, ad reficiendum & non ad luxuriam. Qui autem abſtinens eſt, *Eccleſ.31.* adijciet vitam. Item: Exultatio animæ, & cordis, vinum moderatè potatum. Sanitas eſt animæ & corpori, ſobrius potus. Et Apoſtolus: Nolite inebriari vino, *Ephes.5.* in quo eſt luxuria. S. Petrus: Sobrij eſtote, & vigilate. Denique: Sanctificate ieiu*1.Pet.5. Ioel.2.*nium. Et apud Apoſtolum: Exhibeamus noſmetipſos ſicut Dei miniſtros, in multa patientia, in ieiunijs, in vigilijs, in *2.Cor.6.* caſtitate.

Secundum incitamentum. Secundum, ſint mala, quę ex vitijs his virtutibus contrarijs oriuntur. Dominus ait: [Ne grauentur corda veſtra in crapula, & ebrietate, & curis huius vitæ. Et il*Luc.21.*le qui epulabatur quotidie ſplendidè, *Luc.16.* dicitur ab eodem mortuus, in inferno ſepultus: Et Salomon, vinum multum potatum, ait facere irritationem, irã, vulnera, apoſtatare ſapientes, & ruinas mul*Eccleſ.31.*tas: & propter crapulam, ex qua morbi *Eccleſ.19.* exiſtunt multi, obijſſe multos.] Sanè cũ *Luc.21.* Chriſtus Dominus aſſerit [grauari corda crapula, & ebrietate,] ſimul indicat his vitijs mentem & animum obrui, ita que ventri obedientem reddi, vt de ſuperis ac cœleſtibus rebus, de virtutum officijs, cogitare parùm, aut nihil poſſit.

Tertiũ incitamentum. Tertium, ſint effectus præſtantes ieiunij. Breuiter de his ſanctus Ambroſius: *Lib. de Helia & ieiunio, cap.3.* [Quid eſt ieiunium niſi ſubſtantia, & imago cœleſtis? ieiunium refectio animæ, cibus mentis eſt. Ieiunium, vita eſt Angelorum; ieiunium, culpæ mors; excidium delictorum, remedium ſalutis, radix gratiæ, fundamentum eſt caſtitatis: hoc ad Deum gradu citius peruenitur.]

Quartum incitamentum. Quartum, ſit exemplum Chriſti Domini, qui abſtinentiam, & ſobrietatem perpetuò coluit: ſed & [ieiunauit quadraginta diebus, & quadraginta noctibus] *Matth.4.* non manducans, neque bibens. Exēplũ item S. Ioannis Baptiſtæ, Apoſtolorum & omnium omnino ſanctorum virorũ, quicunque ante Chriſtum, & multò maximè poſt Chriſti aduētum, in Chriſtiana philoſophia excelluerunt.

Secundus gradus. Secundus gradus, eſt fortitudo, quæ non exigua ad harum virtutum actiones neceſſaria eſt. Primùm enim nobis cer- 1. tamen eſt cum nobiſipſis; corpore, inquam, & appetitu noſtro, quē vincere, vt difficile, ſic glorioſum eſt: deinde cũ 2. diabolo; qui carnis noſtræ cauſam, interna tentatione, quaſi iuſtum patrocinium, arripit [Quid facis, quia ieiunas? *Tract. de vtilitate ieiunij.* (ex S. Auguſtino) defraudas animã tuã, non ei das, quod delectat, tibi ipſi ingeris pœnam? tuus ipſe tortor & cruciator exiſtis. Deo ergo placet, quod te crucias? ergo crudelis eſt, qui delectatur pœnis tuis.

Duplex

Prima reſponſio. Duplex eſt reſponſio: prior eſt ex eodem S. Auguſtino:] Reſponde, ait, huic tentationi, Excrutio me planè, vt ille par cat; do de me pœnas, vt ille ſubueniat, vt placeam oculis eius, vt delectem ſuauitatem eius: nam & victima excruciatur, vt in arã imponatur: minùs premet mentem meam caro mea: & tali diſſuaſori, malo ſeruo, ventri, reſponde per hanc ſimilitudinem, & dic: ſi iumento fortè inſideres, ſi equo vtereris, qui te geſtando poſſet præcipitare, nonne vt ſecurus iter ageres, cibaria ferocienti ſubtraheres, & fame domares, quem fræno non poſſes? caro mea, iumentum meum eſt: iter ago in Hieruſalem, plerunq; me rapit, & de via conatur excludere. Via mea Chriſtus eſt: ita exultantem nõ cohibebo ieiunio? Si quis hoc ſapit, etiam ipſo experimento probat, quàm vtiliter *Secũda reſponſio.* ieiunetur. Poſterior reſpõſio eſt S. Chry- *Homil. de Iona Prophet.* ſoſtomi: Si diligenter, ait, ſcrutari volueries; inuenies ieiunio corpora roborari validius. Et ſi meum reſpuis ſermonem, medicorum te doceat diſciplina: qui par citatem, ſalutis nominant matrem: nam pedum dolores, capitis vertiginem, ſubitaneas mortes, & cætera quibus febris atque languores corporis comparãtur, ex luxurijs atque voluptatibus aiunt generari; & tanquã de fonte noxios riuos, ad corporum læſionem, & ad animarũ perturbationem commeare teſtantur.

Lib. 3. Eth. cap. 12. Quare præclara eſt Ariſtotelis ſententia: [Quod turpia appetit, incrementũque magnum accipit, caſtigandum eſt, ac temperandum. Huiuſmodi maximè eſt cupiditas, & puer.]

Hęc autẽ pugna ieiunij cõtra corpus, propriè pertinet ad fomitem, qui nobis eſt à natura inſitus: corp⁹ igitur ita coërcendum, vt negotium rationi vel nullũ, vel paruum faceſſat: quod ſimilitudine *Homil. 1. de laudibus Ieiunij.* apta declarat S. Baſilius: [Quemadmodum, inquit, vermes, qui in puerorũ inteſtinis germinant, pharmacis quibuſdam vehementer acribus, & amaris excutiuntur; ita peccatum in intimis receſſibus habitans, extinguit enecatque, ſimulatque in animam ſuperuenerit ieiunium; & hoc ipſum, ſuo dignũ nomine, quod media purget animæ viſcera, enecat, inquit, cohibendo, & comprimendo: quia *Serm. 1. de* nimirum, vt ait S. Athanaſius, efficit, ne inſurgant in nós concupiſcentiæ. Idem *Ieiunio.* S. Baſilius: Sicut, ait, athleta oleo robora *Homil. 2.* tur, ſic ieiunio animus ieiunantis,] præ *Homil. 25.* ſertim ſi continuetur: ideò enim ſanctus Maximus Taurinenſis ieiunia continuata comparat caſtris: & addit; [Murus igitur quidam eſt Chriſtiano ieiunium, inexpugnabilis diabolo, intranſgreſſibilis inimico. Quis enim vnquam Chriſtianorum ieiunauit, & captus eſt?]

Sed hæc oſtendunt ieiunia arma eſſe, quibus tegimur ad reſiſtendum diabolo, & repellendum à nobis hoſtem: at ſanctus Leo auctor eſt, eadem prodeſſe *Ser. 4. de ieiunio decimi menſis.* nobis [ad eundem proſternendum, & elidendum: & Dominus: Hoc genus dæmoniorum non eijcitur niſi in oratio *Matth. 17.* ne, & ieiunio.

Tertius gradus eſt, delectatio, quæ p- *Tertius gradus.* cipitur ex ieiunio: vt enim oneratur animus obruiturq; crapula, ſic alleuatur abſtinentia, & ieiunio: magnus etiã voluptatis fructus capitur ex ſanitate, aut ſanitatis diuturnitate: vtraq; autem ex ieiunio naſcitur. [Interroga medicos, ait *Homil. 2. de ieiun.* S. Baſilius, ac dicent tibi, nihil eſſe periculoſius habitudine corporis extremè bona. Eoque, qui peritiſſimi ſunt artis ꝑ ieiuniũ detrahunt redundantiam, ne vis naturæ pondere corpulentiæ fracta ſuccumbat.] Augent hanc lætitiã virtutes eximię, & multæ, quas ieiuniũ corporis, ingenerat animo: ſic ſcribit S. Ambro- *Epiſt. 82.* ſius: [Vt Eſaias ſpiritu diuino locut⁹ eſt; *Iſaia 58.* oſſa tua pingueſcẽt, & eris ſicut hortus ebrius: pingueſcit igitur anima tua, virtuteſq; ei⁹ ſpirituali adipe ieiunij, & fructus tui multiplicantur vbertate mentis tuæ: vt ſit in te ſobria ebrietas, ſicut eſt illud poculũ, de quo ait propheta; & po *Pſal. 22.* culũ tuũ inebriãs, quàm præclarum eſt.

Indicia virtutũ harum ſunt, primùm, *Indiciũ primum.* firma, ſtabilis, conſtans viuendi regula, quæ violetur nunquam, niſi charitas vrgeat: ad quod plurimùm iuuant regulæ B. P. Ignatij, de victu temperando. Secũ- *2.* dum, nunquam ad mẽſam ſine fame accedere, nec fame planè depulſa ab ea recedere. Vide Caſſianum libro quinto. Tertiũ, non alia condimenta curare magis, quàm famem ipſam. *3.* Quartum eſt, *4.* nihil ſolicitari cogitationibus cibi potuſue, ac multò minus de ijs miſcere ſermonem.

De

Digitized by Google

De Continentia, Caſtitate, & Virginitate.

CAPVT XXXV.

Lib.7.Eth. QVAMVIS Ariſtoteles opinetur, continentiã, nõ tam eſſe virtutem, quàm viam ad virtutem; propterea quòd exiſtimet eius officium eſſe, reſiſtere concupiſcentijs prauis, cùm vehementes ſunt; quas abeſſe à virtute prædito oporteret; nihilominus aliqui Theologi eam inter virtutes collocant, quòd hoc nomen tribuendũ cenſent cuicunque principio actionis lauda-
Galat.5. bilis: qualis eſt continentia: cuius eſt officium, cohibere hominem nõ ſolùm ab impetu, ſed, quantum poteſt, ab omni motu turpis delectationis: quare ab Apoſtolo iungit caſtitati, & ab alijs exiſtimatur æquè latè patere, ac temperantia, eandemq; materiam habere. Nos hic de ea loquimur, vt eſt quædam caſtitatis, & Virginitatis communis ratio.

2.2.q.151. Eſt autem caſtitas S. Thomæ, [virtus,
art.1.ad 1. qua homo ſecundum iudiciũ rationis, & electionem voluntatis moderatè vtitur corporis membris:] cui adiuncta eſt pudicitia, quæ, re ipſa, eadem eſt ac caſtitas; quamuis propriè externas actiones hominis ad honeſti normã dirigat. Vir-
Lib.de Virg. ginitas verò à S. Auguſtino deſcribitur
cap.13. [in carne corruptibili, incorruptionis perpetua meditatio:] per meditationem intelligitur propoſitum, in quo perpetuò Virgo perſeuerat: huic adiungitur proxima viduarum continentia.

Caſtitatis lege tenentur omnes; ſuo etiam modo ij, qui matrimonio iuncti ſunt; ita nimirum, vt mutuam fidem ne fallant, & in coniugij officijs modeſtiæ fines non tranſiliant.

Primus gradus. Primus gradus ſit, propoſitum caſtitatis: ad quod mouent multa. Primum,
Primũ incitamentum. Ad Caſtitatem. non eſt impuris hominibus aditus in cœlum. [Hoc ſcitote, inquit Apoſtolus, intelligentes, quod omnis fornicator, aut immundus, aut auarus, quod eſt Ido-
Ephes.5. lorum ſeruitus, non habet hæreditatem in regno Chriſti, & Dei:] quod intelligitur de ijs etiam, qui animo ſolum impudici ſunt, ſiue cupiditate, ſiue deliberato conſenſu ad carnis delectationes. Sanctiſſima enim Chriſti ſententia eſt;
[Qui viderit mulierem ad concupiſcendãm eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo.] Matth.5.

Secundum eſt, multò maximè Chriſtianis hominibus fugienda eſt omnis impuritas: quia per baptiſmum corpora noſtra, membra Chriſti myſtica effecta cùm ſint, redundat culpæ huius iniuria in Chriſtum ipſum; quod Apoſtolus conſiderandum proponit, cùm dicit; [Neſcitis, quoniam corpora veſtra, membra ſunt Chriſti?] quare alibi ad ſanctitatem gratiæ habitantis in viris bonis prouocans, idem Apoſtolus, ait; [Fornicatio autem & omnis immunditia, aut auaritia, nec nominetur in vobis, ſicut decet Sanctos, aut turpitudo. Secũdũ incitamentũ. 1. Cor.6. Ephes.5.

Tertium, caſtitas non eſt obſcurum indicium prædeſtinationis. Siquidem prædeſtinati in ſcripturis] vaſa honoris appellantur. Ait autem Apoſtolus: [Hæc eſt enim voluntas Dei, ſanctificatio veſtra, vt abſtineatis vos à fornicatione, vt ſciat vnuſquiſque veſtrũm vas ſuum poſſidere in ſanctificatione, & honore.] Huc pertinent quæ diximus aduerſus luxuriam in ſecundo libro. Tertiũ incitamentũ. 1 Theſſ.4.

Ad propoſitum porrò Virginitatis aut caſtitatis perpetuæ, innumera ſunt quæ mouent. Primum, eius præſtantia tanta, vt vitæ propriæ à multis antepoſita ſit: quot enim ne perderent caſtitatem, vitam profuderunt, vel ablatam vi ab alijs, vel (nec ſine diuino inſtinctu) ſpontè abiectam? plenæ ſunt hiſtoriæ noſtræ: legatur ſancti Ambroſij liber tertius de Virginibus; & octauus liber hiſtoriæ Euſebij Cæſarienſis. Quanti etiam fiat ab hominibus generis propagatio, nemo eſt, qui ignoret: huic autem tanto bono prætulerunt, non vulgares ſolùm, & pauperes homines caſtitatem, ſed diuites multi ac præpotentes, Duces, Reges, Imperatores ipſi: glorioſiorem reputantes mortem poſt cœlibem vitam, immortalitate; quã ex liberis regnorum hæredibus, ex honeſto matrimonio ſuſceptis, facilè conſequi potuiſſent. Ad Virginitatẽ, Incitamentum primum. Cap.4.

Secundum eſt, caſtitatis pulchritudo: Secundũ in

eſt

citamentū, eſt enim vt ſcripſit S. Sulpitius: [Beata *Dialog.2.* ſpecies eius, & Deo digna.] Et apud Sa- *Sap.4.* lomonem legimus: [O quàm pulchra *Lib. de virginit.* eſt caſta generatio cum claritate.] Hac, ait S. Gregorius Nyſſenus, [reſtaurari, ac reſtitui deprauatam imaginem Dei in nobis:] ob hāc vnam maximè ſancti Patres, Chryſoſtomus, Nazianzenus, Baſilius, Ambroſius, & alij vitam caſtorum hominum prædicant [vitam eſſe Angelorum:] nec obſcurè id à Domino ſigni- *Matth.22.* ficatur, cùm ait; [Neque nubent neque nubentur, ſed erunt ſicut Angeli Dei in cœlo.]

Tertium incitamētū. Tertium eſt, vtilitas. Siquidem ab infinitis propemodum malis nos liberat
1. caſtitas. Attingit aliqua S. Paulus, vt il- *1.Corin.7.* la: [Volo, vos ſine ſolicitudine eſſe. Tribulationem tamen carnis habebunt huiuſmodi. Et diuiſus eſt. Cogitat quæ ſunt mundi.] Plura, hæc explicans, recenſet *Lib. de virgin.* S. Chryſoſtomus: auget nos innumeris bonis: eſt enim caſtitas radix ſapientiæ
2. Salomoni: quare ſapientiſſimi quique, *Sap.3.* caſtiſſimi; Hieremias, Daniel, qui etiam virgines perſeuerarunt: Apoſtoli, Sancti quique noui teſtamenti, quò doctrina præſtantiores, eò & caſtitate. Confert
3. robur corporis, & animi. [Confirmatum eſt cor tuum, eò quod caſtitatem *Iudith.15.* amaueris,] dictum eſt Iudith: ſed cumu-
4. lat animum cœleſti gratia præclariſque donis Dei.

Eccleſ.29. Quare pretioſa res eſt caſtitas. [Omnis ponderatio, ait Salomon, non eſt digna continentis animæ:] eoq; pretioſior Virginitas, quòd ſi ſemel amittatur, recuperari nunquam poteſt: certè à ſanctis *Homil.23. in Num.* Patribus [ſacrificium appellatur, quo nihil Deo gratius, nihilq; magis ad eū no- *Lib. 2. de virginibus.* bis conciliandum aptius: ſic ab Origine, ſic à S. Ambroſio propterea ſcriptū *Prouer.22.* eſt; Qui diligit cordis munditiem, habebit amicum regem.]

Quartū incitamentū. Quartū eſt, exemplum Chriſti Domini, qui virgo ex virgine procreatus, primus virginibus, & caſtis hominibus virginitatis perpetuæ ſignum erexit: quare qui caſtitatē ſectātur, nomē Chriſto matriq; eius ſanctiſſimæ dant: hos duces ad ampliſſimam gloriā, hos anteſignanos habent: cōmilitones autem, Sanctos omnes; illos autem inprimis, qui, ne caſtitatem desererent, vitam deſeruerunt.

Quintum eſt, præmium; quod caſtis *Quintū incitamētū.* quidem omnibus paratum in cœlo eſt maximum, Virginibus autem multò ma *Apocal.14.* ximum: hi enim [quod virgines ſint, ſequuntur agnum quocunque ierit: & canunt canticum agni. Denique dicebat Dominus; Qui poteſt capere capiat: pro *Matth.19.* ponens, vt ait S. Hieronymus, Agono- *Lib. 1. aduer. Iouiniam.* thetis præmium, inuitans ad curſum, tenensq; in manu virginitatis brauium, oſtendit puriſſimum fontem, & clamitat; Qui ſitit, veniat, & bibat.]

Secundus gradus caſtitatis & virgini *Secundus gradus.* tatis, eſt fortitudo, quæ huic ſtatui magna à Deo conceditur; vt Iudith indica- *Epiſt. ad Demetr.* tum eſſe, ſuprà diximus; & perſpicuum eſt ex martyrum, & virginum paſſioni- *Lib. 1. de virginib.* bus: propter quā cauſam virginitas [martyrio comparatur] à S. Hieronymo, & à *Serm.30. in Cantic.* S. Ambroſio, S. Bernardo & alijs, nō tàm quod in martyribus reperiatur, quàm, vt opinatur S. Ambroſi⁹, [quod ipſa martyres faciat:] Facit verò fortitudinem, quæ martyrij parens eſt, augendo maximè, & roborando: eò adhuc martyrio laudabilior, quòd non breue, ſed longū, diuturnumq; martyrium cùm ſit, continuam quaſi mortem carni adfert: quod quàm magnam grauemq; moleſtiā exhibeat homini, nemo non intelligit ex naturali appetitu, & propenſione omnium hominum ad illas voluptates, quæ etiam nonnunquam malæ non ſunt; ſed neceſſariæ coniugibus ad filios procreādos. Sed de fortitudine caſtitatis præclarè S. *Lib. 1. in Iouin.* Hieronymus: [Grandis fidei eſt, grādiſque virtutis, Dei templum eſſe puriſſimum, totum ſe holocauſtum offerre Domino; & iuxta eundem Apoſtolum, ſan- *1. Corin.7.* ctum eſſe corpore & ſpiritu. Hi ſunt Eunuchi, qui ſe lignum aridum ob ſterilitatem putantes, audiunt per Eſaiā, quod *Iſaia 56.* pro filijs, & filiabus locum habeant in cœlis paratum. Horū typus eſt Abimelech Eunuchus in Hieremia, & Spado il *Hierem.38* le reginæ Cādaces in Actis Apoſtolorū, *Actor.8.* qui ob robur fidei, viri nomē obtinuit.]

Tertius gradus eſt, ſpiritualis delecta *Tertius gradus.* tio: ob hanc ait S. Thomas, [caſtitatem, & continentiam] numerari ab Apoſtolo [in fructibus Spiritus ſancti:] fructus enim diuinus adnaſcitur in virtute ſibi cognata, & animum proficientis in virtutis vſu mira ſuauitate complet: quod

experi-

experimento quotidiano probant homines puri ac caſti: nã, vt ait S. Cyprianus; *Lib. de bono pudic.* [Voluptatem viciſſe, voluptas eſt maxima; & nulla maior victoria, quàm quæ de cupiditatibus refertur.]

Collat. 12. cap. 7. Caſtitatis indicia peti poſſunt, ex illis ſex gradibus caſtitatis, quos numerat Caſſianus; de quibus ſententiam meam ſecundo libro explicaui: ſunt autem hi:
1. Primus, non impugnari carnaliter in vi-
2. gilia: Secundus, non immorari cogita-
3. tionibus voluptarijs: Tertius, non moue-
ri, etiã tenuiter, aſpectu fœmineo: Quar-
4. tus, non perferre in vigilia vel ſimplicẽ
5. motũ carnis: Quintus, cùm neceſſaria
cogitatio ſuſcipitur humanæ generatio-
nis, nihil magis moueri, quàm ſi de lapi-
6. dibus cogitares: Sextus, nõ illudi etiam
per ſomniũ, obſcœnis phantaſmatibus.

De Manſuetudine.

CAPVT XXXVI.

SANCTVS Thomas, [Mãſuetudo, inquit, eſt, quæ ſecundum rationem rectã moderatur iras,] vt dicitur in libro quarto Ethicorum. *Lib. 4. c. 5.*

Primus gradus. Primũ incitamentum. Epiſt. 95. Primus gradus manſuetudinis eſt, voluntas eam habendi: ad quam inducunt; primùm, ipſa hominum natura communis [Magna (inquit Seneca) laus eſt, ſi homo manſuetus homini eſt: omne quod vides, quo humana diuinaque concluſa ſunt, vnum eſt: membra ſumus corporis magni. Natura nos cognatos edidit, cùm ex eiſdem, & in eadem gigneret: hæc nobis amorem indidit mutuũ, & ſociabiles fecit: illa æquum iuſtumque compoſuit: ex illius conſtitutione miſerius eſt nocere, quàm lædi: ex illius imperio paratę ſunt iuuantis manus. Iſte verſus & in pectore & in ore ſit, Homo ſum, humani nihil à me alienum puto. Habeamus in commune, quod nati ſumus: ſocietas noſtra lapidum fornicationi ſimillima eſt; quæ caſura, niſi inuicem obſtarent, hoc ipſo ſuſtinetur.

Secundũ incitamentũ. Homil. 34. Geneſ. 13. Secundum, manſuetudo pacem animo conciliat. Sanctus Chryſoſtomus: [Nihil animum ita in tranquillitate, & quiete eſſe facit, vt manſuetudo & modeſtia: hæc omni diademate & gloria cõducibilior. Quid enim beatius, quàm inteſtino liberari bello? nam quamuis plurima pace ex cura externa fruamur, ſi intra nos cogitationum naſcatur tempeſtas, tumultus, ſeditio, nihil externa pax nobis proderit: ſicut & nihil miſerabilius eſt ciuitate, quæ licet præſidijs & muris bene ſit munita, intus tamen ciues foueat proditores. Hoc igitur obſecro, vt ante omnia nobis ſit curæ, quomodo animam à turbulentia vindicemus, & in tranquillo ſtatu educamus, & ab omni liberemus amaritudine; quò & ipſi multa fruamur quiete, & ijs, qui familiaritatem nobiſcum habent, ſimus blandi: hoc enim certiſſimum ſignum, quo internoſcitur vir ratione præditus, ſi manſuetus fuerit, ſi lenis, ſi mitis, ſi modeſtus, & quietus, ſi non quaſi ſeruus ducatur & trahatur aut ab ira, aut ab alijs affectionibus; ſed ratione vincat internos illos incompoſitos motus, nobilemq; ſuam generoſitatem ſeruet, ne in brutorum ferociam negligentia degeneret.

Tertiũ incitamentum. Homil. de manſuetudine. Tertium eſt; amor aliorum hominum erga manſuetum. Idem alibi: [Mitis, orphanorum pater eſt, viduarum præſes, paupertatis procurator, iniuria affectorum adiutor, ſemper ſtrenuè agit, quod iuſtum eſt. Mitis, pater reuerendus pueris, & obſeruandus Dominus eſt ſeruis: nihil enim ita conciliat Domino familiares, vt quod illum vident tranquillum ſe offerre, & manſuetudine iucundum: nam & talem maioris faciunt, habentque pro patre, non pro Domino: gratus, & amabilis eſt videntibus; gratus item & his, quibus tantum nomine notus eſt; neque facilè vllum inuenies, qui audiẽs laudari hominem manſuetum, illum videre, & exoſculari non deſideret; & non habeat in aliquanta lucri parte, eius amicitia poſſe diu frui.

Quartũ incitamentũ. Pſal. 146. Iudith. 9. Iſaia 61. Quartum; non ſolùm ab hominibus manſuetus amatur, ſed Deo etiam gratiſſimus eſt; [Suſcipiens,] ait Dauid, [manſuetos Dominus:] horum audit orationes; [humilium,] ait Iudith, [& manſuetorum ſemper tibi placuit deprecatio: [ad hos filium certa ratione deſtinauit;] Ad annunciandum, ait, manſuetis miſit me; [his gratiam

ſuam

Prouerb. 3. ſuam largitur; Manſuetis, ait Salomon, dabit gratiam: hos dirigit in actionibus, *Pſal. 24.* & negotijs quaſi conſiliarius; [Diriget manſuetos in iudicio; docebit mites vias ſuas:] adeò vt ſcripſerit S. Chryſoſtomus; [Deus non ita diligit homines propter virginitatem, ieiunium, contemptũ diuitiarum, hilarem eleemoſynarum largitionem, vt propter mites beneq; compoſitos mores.]

Quintũ incitamentũ. Quintum; magna vis eſt manſuetudinis; nam non ſolùm hominem amabilẽ facit, ſed inimicum multò felicius ſuperat, quàm iracundia; nempe ad pœnitentiam fletumq; conuertens. *Prouer. 12.* Sic Apoſtolus commemorans illud Salomonis dictũ; [Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum; ſi ſitit, potum da illi: hoc enim faciens, carbones ignis congeres ſuper caput eius:] *Li. 3. de doctr. Chriſt. c. 16.* per carbones ignis, vt exponit S. Auguſtinus ſignificat [vrentes pœnitentiæ gemitus, quibus ſuperbia ſanatur eius, qui dolet ſe inimicum fuiſſe hominis, à quo eius miſeriæ ſubuenitur.]

Sextum incitamentũ. Sextum eſt exemplum, nam vt ait S. *Homi. 3. de Dauid & Saul.* Chryſoſtomus: [Vt hi qui laborant oculis, colorem aliquem ſuauem frequenter intuendo, nonnullum morbi capiunt leuamen; ſic is, qui hominum manſuetorũ imaginem præ oculis habet, ſi in ea aſſiduè defigat oculos, etiamſi millies obtũdat ira, mentis oculum perturbans, perfectam ſanitatem, puramque philoſophiã, ac tranquillitatem animi conſequetur.]

Poſt mediũ c. 12. Porrò exempla manſuetorum Ethnicorum multa ſcribit Plutarchus libro de ira cohibenda, & Seneca libro tertio *Exo. 15. & 19.* de ira. Noſtrorum autem exemplis abundat ſcriptura diuina, Moyſis erga populum illum duræ ceruicis; Iacob erga Eſau; Ioſeph erga fratres; Dauidis in primis, erga Saulem, & alios. Sed nullum eſt illuſtrius exemplo Domini noſtri Ieſu Chriſti in omni vita; maximè verò *1. Petr. 2.* paſſionis tempore. [Cùm enim malediceretur, non maledicebat, cùm pateretur nõ comminabatur: tradebat autem iudicanti ſe iniuſtè. *Iſaia 53.* Et apud Iſaiam: Tanquam agnus coram tondente ſe, obmutuit, & non aperuit os ſuum.] Denique virtutes omnes in Chriſto illuſtriſſimæ fuerunt, & imitatione digniſſimæ: aliquid tamen eximium habuit inter illas admirabilis eius manſuetudo: nam propterea dixit Apoſtolus; [Obſecro vos per manſuetudinem, & modeſtiam Chriſti. *2. Cor. 10.* Et ipſe Dominus: Diſcite à me, quia mitis ſum *Matth. 11.* & humilis corde, & inuenietis requiem animabus veſtris.] Huc etiam pertinet deſcriptio Iſaiæ, repetita apud S. Matthæum; [Non contendet, neq; clamabit, neq; audiet aliquis in plateis vocẽ eius, arundinem quaſſatam non confringet, linum fumigans non extinguet.]

Facit etiam ad iram deteſtandam, & excolendam manſuetudinem, ipſius iræ turpitudinis conſideratio; quam attigimus libro ſecundo, & Scriptores tã profani quàm ſacri latè perſequuntur; Cicero, Seneca, Plutarchus, S. Baſilius, S. Gregorius Magnus, S. Ambroſius. *Iſaia 42. Matth. 12. Tuſcul. 4. Lib. de ira. Homil. de ira. Homil. 29. ad populũ et 30. et 31. Lib. 5. mor. c. 30. 31. & 33. Lib. 8. epiſt. 31. Lib. 1. offic. c. 21.*

** Secundus gradus.* * Secundus gradus manſuetudinis eſt, fortitudo: nam ira, ferox eſt bellua, tua, quàm alterius qui in te debacchatur. [Nihil iracũdo homine,] ait * Sanctus Chryſoſtomus, [infeſtius. ** Hom. 29. ad populũ.* Feræ potius, quàm iracundo homini cohabitandum eſt; nam illa cùm ſemel manſuefacta fuerit, ſuam ſeruat legem: hunc autem quotieſcunque mitigaueris, rurſus efferatur: ſicut enim dies clara & ſerena, & hyems multæ plena triſtitiæ, itidem & iraſcentis animus, & manſueti. Quis tortor ita laniare latera poterit? quæ ignita tela corpus ita perforare? quis furor ex naturalibus ſenſibus ita excedere facit, ſicut furor, & iræ conſternatio? ebrietas quædam eſt ira: immò verò difficilior ebrietate, & dæmone miſerabilior.] Quæ omnia his, quæ in ſacris litteris de ira ſcripta ſunt, valde conſentanea ſunt. *Prouer. 21.* Melius eſt (inquit Salomon) [habitare in terra deſerta, quàm cum muliere rixoſa, & iracunda.] Et *Prouer. 22.* propterea alibi: Noli, ait, [eſſe amicus homini iracundo, neque ambules cum viro furioſo; ne fortè diſcas ſemitas eius, & ſumas ſcandalum animæ tuæ.]

Quomodo autem fortitudo manſuetudinis aduerſus iram exerceri debeat, docet Sanctus Gregorius. *Li. 5. mora. cap. 31.* [Duobus modis fracta poſſidere animum ira deſueſcit: *Primus modus.* Primus quippe eſt, vt mens ſollicita antequam agere quodlibet incipiat, omnes ſibi quas pati poteſt, contumelias proponat; quatenus redemptoris ſui probra cogitãs ad aduerſa ſe pparet:

quæ nimirum venientia tantò fortius excipit, quantò ſe cautius ex præſcientia armauit. Et poſt pauca: Secundus autem ſeruandæ manſuetudinis modus eſt, vt cùm alienos exceſſus adſpicimus, noſtra, quibus in alijs exceſſimus, delicta cogitemus: conſiderata quippe infirmitas propria, mala nobis excuſat aliena.

Secundus modus.

Serm. 13 in Pſal. Qui habitat.

S. Bernardus etiam auctor eſt; Ex conſideratione iniquitatis propriæ, & ex dolore qui ob culpam in Deum commiſſam concipitur, oriri non ſolum manſuetudinem, cui draconis flatus non noceat, ſed etiam magnanimitatem, quam rugitus leonis non terreat.]

Tertius gradus.

Lib. 1. off. c. 21.

Tertius manſuetudinis gradus eſt, delectatio; hæc percipitur in vſu manſuetudinis inueteratæ; quæ habitus virtutis huius eſt: quem requirit inprimis S. Ambroſius cùm diſputat contra iram. Primum, inquit, [eſt, ſi fieri poteſt, vt morũ tranquillitas, vſu quodam affectionis propoſito, in naturam vertatur:] habitus autem delectationem habet: præſertim verò manſuetudo: quæ inimica omnis perturbationis, pacis autem conciliatrix cùm ſit, mirabilem voluptatem animo adfert. Magnæ etiam lætitiæ eſt amari ab hominibus amore gratuito, & liberali: hunc autem propria ratione captat manſuetudo: quare dicebat Dominus: [Beati mites, quoniam ipſi poſſidebunt terram:] gaudium hoc, ab Apoſtolo inter fructus ſpiritus adnumeratũ, manſuetudo nominatur; hoc eſt, delectatio, quam vſu manſuetudinis conſequitur proficiens.

Matth. 5.

Galat. 5.

Primũ indicium.

Indicia manſuetudinis ſunt, actiones virtutis manſuetudini affinis; qualis eſt humilitas: quas propter affinitatem ſæpe ſcriptura diuina ſimul iungit: ſicut etiam patientiam: quare amans patientiæ, & humilitatis cultor, ferè ſemper lenis, & mitis eſt. Indicium etiam manſuetudinis eſt, interna quies: ſiquidem Dominus ait; [Inuenietis requiem animabus veſtris.]

2.

Matth. 11.

De Modeſtia.

CAPVT XXXVII.

MODESTIA, quæ latè accepta, moderatio eſt cupiditatum rationi obediẽs, propriè virtus eſt, vt S. Thomas docet, [quæ in rebus mediocribus ac minimis modum ponit:] iungitur autem temperantiæ, quæ per ſe paſſionum vehemẽtium moderatrix eſt; ſicut modeſtia aliarum motionum animi, actionumq; corporis externarum.

22. q. 160 artic. 1.

Andronicus quidam tres partes modeſtiæ ſtatuebat, vt refert S. Thomas, ordinationem, ad quam pertinet ordinem conſtituere in agendis rebus; quid ſcilicet ſit obeundum, quid omittendum, & qua ratione: ornatum, quo homo agit, quod agit, vt decet: & auſteritatem, qua in alloquijs & congreſſibus requiſita maturitas retinetur.

22. q. 143. artic. 1.

Primus modeſtiæ gradus eſt, voluntas eam habendi: ad quam mouent; Primũ, quòd in diuinis libris incõpoſitæ actiones, ac mores vituperantur, & peccati damnantur. Pro eo quod (ſcribit Eſaias) [eleuatæ ſunt filiæ Sion, & ambulauerũt collo extento, & nutibus oculorũ ibant, & plaudebant, & ambulabant, & pedibus ſuis compoſito gradu incedebant, decaluabit Deus verticem filiarũ Sion.] Salomon etiam, Apoſtatam hominem, hoc eſt, perduellem, & perditum, dicit [annuere oculis, terere pede, digito loqui:] quo etiam loco [oculos ſublimes ſe deteſtari] confirmat. Idem ſæpe prudenter carpit tanquam ſtultos, homines nimio riſui deditos, eoſque, quorum oculos ait, non præcedere greſſus, ſed auolare in fines terræ. Idem quàmplurima præcepta tradit humanæ conſuetudinis, & amicitiæ ad modeſtiam pertinentia in congreſſibus, in colloquiis, in conuiuijs, in itinere, in commercio, domi & foris, coram Regibus, cum ciuibus, cum magiſtratum gerentibus, cum priuatis hominibus, in communi & priuata lætitia, luctuue, cum parentibus, cum liberis, cum vxore, cum ſeruis, quæ longum planè eſſet enumerare.

Primus gradus.

Primũ incitamentum.

Iſaia 3.

Prouerb. 6.

Eccl. 7.

Eccl. 19. & 21.

Prouerb. 4. & 27.

Contrà verò, Scriptura ſacra modeſtiam mirificè commendat; coniungit vide-

Digitized by Google

Prouer. 32. videlicet,timori diuino. Finis, inquit,
2.Petr. 3. [modeſtiæ, timor Domini. Cum mode-
Coloſſ.3. ſtia, & timore, ait Sanctus Petrus, con-
ſcientiam habentes bonam.] Et Sanctus
Paulus æquè vult nos modeſtia ornatos,
Philip. 4. &,vt ille ait,[indutos, ac patientia & hu
militate:] & vehementer quidem vult
gaudere nos,ſed addit [modeſtia veſtra
Lib. 1. off.c. nota ſit omnibus hominibus.] S.Ambro
18. ſius cum dixiſſet,etiam dum Deo preces
fundimus, modeſtos nos eſſe debere,
1.Petr. 3. qualis erat ille publicanus,qui [non au-
debat oculos in cœlum attollere;addit,
ideoque oremus in incorruptione quie-
ti,& modeſti ſpiritus,qui eſt ante Deum
locuples, vt ait Petrus.] Magna igitur
modeſtia, quæ cùm ſit etiam ſui iuris re-
miſſior,nihil ſibi vſurpans, nihil vendi-
cans, & quodammodo intra vires ſuas
contractior,diues eſt apud Deum, apud
quem nemo diues. Diues eſt modeſtia,
quia portio Dei eſt.

Secundum incitamentum. Secundum eſt,exemplum [modeſtiæ
Chriſti Domini; [quam prædicat Apo-
ſtolus;per eam Corinthios obteſtans: &
2. Cor. 10. eadem teſtata eſt,ac manifeſta in vniuer
ſo;Euangelio.Exemplum item modeſtię
ſanctiſſimæ Dei matris: de qua ſic idem
Ibidem. S.Ambroſius;]Bonus regendæ caſtitatis
comes eſt,pudor;qui ſi ſe pͬtendat ad ea,
quæ prima pericula ſunt, pudicitiam te-
merari non ſinat Hic primus in ipſo co-
gnitionis ingreſſu, Domini matrem cō-
mendat legentibus;& tanquam teſtis lo
cuples,dignam,quæ ad tale munus elige
retur aſtruit;quod in cubiculo,quod ſo-
la,quod ſalutata ab Angelo, tacet & mo
ta eſt in introitu eius;quod ad virilis ſe-
xus ſpeciem peregrinam, turbatur aſpe-
ctus Virginis. Itaque quamuis eſſet hu-
milis,præ verecundia tamen non reſalu-
Lib.4. Dialog.c.17. tauit.[Narrat S.Gregorius, Virginē ado
leſcentulam,maturam,vt ita dicam,cœ-
lo, non antè ad cœleſtes nuptias admiſ-
ſam à diuino ſponſo, quàm leuitatem va
nitatemq; morum per modeſtiam exuiſ-
ſet:Tantùm Deo diſplicet vanitas,& im
modeſtia.

Tertium incitamentū. Tertium eſt:quoniam ſicut [corrum-
1.Cor.15. punt bonos mores colloquia praua;] ſic
deprauatæ,ac incompoſitæ actiones ho-
minis externę pernicies ſunt & peſtis vir
tutum animi: ſeruit enim corpori nullo
negotio animus, & ſeſe ad illius mores
facillimè conformat, ac fingit. Studea-
mus modeſtiæ,ait Sanctus Baſilius; [nā *Ser. de Humil.*
ſtudijs, & exercitijs aſſimilatur anima;
& qualia facit, talis formatur, & figu-
ratur.]

Secundus gradus eſt,fortitudo mode- *Secundus gradus.*
ſtiæ:nam vt ait S.Gregorius:[Intus eſt cu
ſtodia, quæ compoſita ſeruat exterius *3.p. paſt.c. 24.*
membra: qui ergo ſtatum mentis perdi-
dit, foris in inconſtantia motionis fluit;
atq; exteriori mobilitate indicat, quod
nulla interius radice ſubſiſtat.] Et S.Baſi
lius:[In immanes cachinnos prorumpe-
re,& corpore contra animi voluntatem *Reg.fuſ.diſpu. Inter. 17.*
ſubſultare,nequaquam eſt eius,qui ani-
mo compoſito ſit, aut planè probo, &
compote ſuiipſius.] Quare tantam for-
titudinem à nobis exigit modeſtiæ vir-
tus, quanta neceſſaria eſt ad motus inter
nos componendos,animumq; in officio
rationis continendum: tantoque maior
vis initio afferenda eſt animo nondum
domito,quantò maiora mala ex paſſioni
bus in naturæ corruptæ gremio educa-
tis, tempore procedente, deriuantur in
vniuerſam hominum vitam. Sanè hanc
vnam ob cauſam, vt arbitror, ſanctiſſi-
mi, & ſapientiſſimi viri Ambroſius, & *Li.1.off.c.18*
Gregorius Nazianzenus diuinarunt exi *Oratione 1. cont.Iul.*
tiales & notabiles exitus; ille, duorum
clericorum; quorum vnius geſtus pluri-
mùm dedeceret;alterius inſolentis inceſ
ſus,quodam verbere oculos eius feriret:
hic Iuliani impijſſimi Imperatoris Apo-
ſtatæ;ex ceruice, nimirum, eius non ſta-
ta,ex humeris ſubſultātibus,& ad ęqui-
librium ſubinde agitatis, ex oculo inſo-
lenti & vago,furioſeq; intuente,ex pedi
bus inſtabilibus,& titubantibus,ex naſo
contumeliam,& contemptum ſpirante,
ex riſu petulanti, & effrænato, ex nuti-
bus,& renutibus temerarijs, ex ſermone
hærente,ſpirituq; conciſo,ex interroga-
tionibus ſtultis,& præcipitatis,ex reſpō-
ſionibus nihilò melioribus, alijs in alias
inſultantibus,nec grauibus,nec conſtan
tibus, nec diſciplinæ ordine progredien
tibus. Hæc,inquit, [vt conſpexi, ſtatim
ſum prolocutus amicis; Quale malum
Romanorum terra nutrit?]

Talē animū, qui natura aut educatio-
ne ſortitus eſt,ſi eū domat,& ad rectæ ra
tionis normam dirigit, vt ſe deinceps ad
modeſtiā effingere facilè poſſe ſperare

debet; ſic dũ in id incũbit, fortiſſim⁹ eſt.
Quanquam aliam etiã ob cauſam robore animi prædítum eſſe oportet modeſtiæ ſtudioſum: ſiquidẽ Chriſtiana modeſtia ſeuerior eſt, quàm gentilis: quod quanquam ex antedictis cernitur, explicatè etiã dicitur à S. Ambroſio: Multa, *Lib. 1. off. c. 23.*
inquit, [præterea de ratione dicendi dãt præcepta ſæculares viri, quæ nobis prætereunda arbitror, vt de iocandi diſciplina. Nam licet interdum honeſta ioca ac ſuauia ſint, tamen ab Eccleſiaſtica abhorrent regula: quoniam quæ in ſcripturis ſanctis non reperimus, ea quemadmodum vſurpare poſſumus? Cauendum eſt etiam in fabulis, ne inflectant grauitatẽ ſeuerioris propoſiti. Veh vobis qui rideris, quia flebitis, ait Dominus: & nos ridendi materiam hic requirimus, vt hic ridentes, illic fleamus? *Luc. 6.* Non ſolum profuſos, ſed omnes etiam iocos declinandos arbitror; plenum tamen ſuauitatis ſermonem eſſe, non indecorum. Nam de voce quid loquar, quam ſimplicem, & puram eſſe ſatis arbitror? canorã autem eſſe naturæ eſt, non induſtriæ: ſit ſanè diſtincta pronunciationis modo, & plena ſucci virilis, vt agreſtem, & ſubruſticum fugiat ſonum, non vt rithmum affectet ſcenicum, ſed myſticum ſeruet.] Quo loco non prohibet S. Ambroſius omnem vrbanitatem, aut etiam in verbis, & factis gratiam, quam appellant Eutrapeliam; ſed eam ſolùm, quam cùm S. Paulus appellaſſet Eutrapeliam (*Cap. 5.*) (quandoq; enim & vitij & virtutis idem eſt nomẽ) noſter interpres in epiſtola eius ad Epheſios vertit ſcurrilitatem: alioquin certè Eutrapelia Ariſtoteli, & S. Thomæ [virtus eſt, à bona conuerſione dicta; quia ſcilicet, qui ea prædítus eſt, bene conuertit aliqua dicta vel facta in ſolatium honeſtum eorum, qui adſunt:] *Lib. 4. c. 8. 2. 2 q. 168. art. 2.* vel vt idẽ S. Thomas exponit, S. Ambroſius, non ab hominum conſuetudine iocos remouet; ſed, à ſacra doctrina; cuius propriũ eſt, vt dicitur in prouerbijs, de magnis rebus loqui. *Prouerb. 8.* Vtut ſit, Chriſtiana modeſtia grauis eſt, matura, ac ſeueritatis potius amica, quàm leuitatis aut vanitatis cuiuſcunq;. Quare poſtulat animũ nõ ſolùm cõpotẽ ſui, ſed planè ſibi dominãtẽ.

Tertius gradus. Tertius gradus modeſtiæ eſt, delectatio in vſu eius: nec eſt difficile cogitare lætitiæ ac voluptatis plenam eſſe modeſtiã: alioquin magno illi & repetito gaudio nõ adiũxiſſet Apoſtolus, [modeſtia veſtra nota ſit omnibus hominibus.] *Philip. 4.* S. Proſper cùm multa dixiſſet de laude tẽperantiæ, & modeſtiæ, cõcludit: *Li. 3. de vita Contempl. c. 19.* [Ac per hoc ipſius temperãtiæ eſt, quod non ſolùm tẽperãtes in oĩum mẽbrorũ officijs ſumus; ſed & qđ oĩa libenter, q̃ nos moderatos, ac ſobrios faciũt, obſeruamus.]

Non haberi ſuſpicionẽ de nobis, etiã in ipſa occaſione turpitudinis, indicium eſt modeſtię. *Epiſt. ad Saluinam.* Illuſtre eſt Nebridij exemplum apud S. Hieronymum.

De Humilitate.

CAPVT XXXVIII.

A QVIBVSDAM Theologis ſic deſcribitur humilitas; ex S. Auguſtini ſententia: *Peraldus tomo 1. p. 4. c. 1.* [Humilitas eſt, ex intuitu proprię conditionis, & ſui conditoris, voluntaria mentis inclinatio in ſuo imo ordinabili ad ſuũ conditorem. [S. Thomas Humilitatis eſſentiam ſic declarat: [Humilitas eſſentialiter in appetitu cõſiſtit; *2. 2. q. 161. art. 6.* ſecundum quod aliquis refrænat impetum animi ſui, ne inordinatè tendat in magna; ſed regulã habet in cognitione; vt ſcilicet aliquis nõ ſe exiſtimet ſupra id eſſe, quod eſt: & vtriuſq; principiũ, & radix, eſt reuerẽtia, quã quis habet ad Deũ: ex interiori autẽ diſpoſitione humilitatis, procedũt quædã exteriora ſigna in verbis & factis, & geſtibus; quibus id quod interius latet, manifeſtatur; ſicut & in cæteris virtutibus accidit.]

Ex quibus illud eſt inprimis intelligẽdũ, propriã humilitatis actionẽ eſſe ſubiectionẽ, & reuerentiã erga Deũ omnipotentẽ: quod etiã in ſcripturis ſacris explicatur. Humiliamini, ait S. Petrus, *1. Pet. 5.* [ſub potenti manu Dei.] Et Dauid: *Pſal. 61.* [Veruntamen Deo ſubiecta erit anima mea, quoniã ab ipſo patiẽtia mea. Quia ipſe Deus meus, & Saluator meus.] Quo loco aperitur ſimul ratio, ob quã Deo hominẽ humilitas ſubijcit: q a, nimirũ, De⁹ eſt; hoc eſt, omnipotẽs, & Dñs & Saluator. S. Iacobus etiã cùm dixiſſet: *Iacob. 4.* [Deus ſuperbis reſiſtit, humilib⁹ aũt dat gratiã;] adiũgit,

[ſubditi

Google

ſubditi ergo eſtote Deo;[ac ſi diceret, hoc nempe eſt, humilem eſſe.

Quod ſi hominibus nos ſubijcimus per humilitatem, ideo vt, quia vt S. Thomas docet:[Cùm in homine duo poſſint conſiderari; id quod eſt Dei, id eſt, dona Dei; & id quod hominis eſt, hoc eſt, defectus; quilibet homo ſecundũ id, quod ſuum eſt, debet ſe cuilibet proximo ſubijcere; quantum ad id, quod eſt Dei in ipſo:] qua in re Deum in homine agnoſcit, & quaſi reueretur ſeſe illi ſubmittẽdo: quod expreſſit S. Petrus, cùm dixit; [Subiecti eſtote omni humanæ creaturæ, propter Deum.]

2.2.q.161. art.3.

1.Pet.2.

Primus gradus.

Primus gradus Humilitatis (ſi ſequamur ordinem inſtitutum in explicatione aliarum virtutum) eſt, velle omnino humilẽ eſſe, hoc eſt, ex animo ſeſe Deo prorſus ſubmittere, tanquam Deo & Domino, & hominibus omnibus eadem ratione propter Deum.

Primũ incitamentum.

Ad hoc propoſitum multa mouẽt hominem Chriſtianum, & præſertim proficientem: Primum; Virtus Humilitatis: Virtus eſt Chriſti, & Chriſtianorũ propria, à philoſophis nec recepta, nec agnita: nam etſi Ariſtoteles [eum, qui tendit in parua ſecundum modum ſuum, temperatum, non magnanimum]eſſe nominandum; dicat; quem aliqui Theologi aiunt, à nobis poſſe vocari humilem; vim tamen, & amplitudinem Humilitatis Chriſtianæ, nec ipſe intellexit, nec alius Gentilis quiſquam diuinauit: Deus Deus ipſe de humilitate doctrinam tradidit in ſcripturis antiquis: & antiquorũ patrum confirmauit exemplis; Abrahæ, Dauidis, Danielis, & aliorum: Magiſter autem & propagator eius Chriſtus eſt: qui propterea dicitur à ſanctis Patribus præſertim à S. Auguſtino; [Primus docuiſſe Humilitatem, & Doctor Humilitatis Chriſtus:] docuit autem non magis verbo, quàm exemplo: & verbo quidem ita eam, & tam ſæpe commendat; exemplis explicat, & parabolis; ita rebus omnibus & actionibus à nobis adhibendã cenſet, vt dixerit idem S. Auguſtinus: [Humilitas, penè tota diſciplina Chriſtiana eſt. Et alibi: Sicut Demoſthenes interrogatus, quid primùm obſeruari deberet in præceptis eloquentiæ, quid ſecundò, quid tertiò, ſemper reſpondit pronunciationem; ſic inquit, ſi interrogares, & quoties interrogares de præceptis Chriſtianæ religionis, nihil me aliud reſpondere, niſi Humilitatem, liberet.] Exempla autem Humilitatis Chriſti tam multa ſunt, & tam illuſtria, vt ſuperfluum ſit, ea nunc commemorare. Certum eſt, Chriſtum humiliaſſe ſe, vt ait idem, vt nos humilitatem doceret. Nec obſcurè id ſignificat, cùm ait: [Diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde.] Et iterum: [Exemplum enim dedi vobis, vt quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis.] Monſtro igitur ſimile eſt caput humile, & membrum ſuperbum; & nolle humilem eſſe hominem, ſi dignatus eſt fieri humilis Deus. His ſimilia ſcribunt Patres; præſertim idem Sanctus Auguſtinus alibi.

Lib.4. Eth. cap.5.

S.Tho.2.2. q.161.ar.4

Lib. de S. Virg.c.31.

Ibid.c.3.

Epiſt.56. ad Dioſco.

Matth.11.

Ioan.13.

Ser.49. de verbis Domini, & tract.in Io. 25.

Secundum: Res Deo gratiſſima Humilitas eſt; adeò, vt cùm ipſe in natura diuina humilis eſſe non poſſet (cui enim ſe Deus ſubijceret?) humiliauerit ſe, vt ait Apoſtolus, [formam ſerui accipiens, & exinaniuerit ſe,]factus videlicet homo: quare chariſſimi Deo ſunt, humiles; quippe ſuper humiles requieſcit, vt ait Propheta; [& humilium orationes exaudit, & humilia reſpicit in cœlo & in terra:] & nihil cùm oderit magis quàm peccatum, & peccatores; non alijs hoſtijs placatur, quàm corde contrito, & humiliato: Sacrificium Deo, ait Dauid, [ſpiritus cõtribulatus: cor contritum & humiliatum Deus non deſpicies.] Immò ait S. Chryſoſtomus: [Sacrificium maximum Humilitas eſt; qui enim peccando ſe Deo ſubducit, eidem ſe per Humilitatem ſubijcit, cùm conuertitur ad pœnitentiam.]

Secundũ incitamentũ.

Philip. 3.

Iſaiæ 57.

Pſal. 101.

Pſal. 112.

Pſal. 50.

Tom.1. homil. 2.

In Pſal.5

Tertium. Humilitas, bona adfert ſecum multa, & magna: declarant id Patres multis locis copioſè; maximè omnium ſanctus Chryſoſtomus: is primò aſſerit humilitate fugari inanem gloriam, pugnas, lites, odia, contentiones, tepiditatem, inuidentiam, zelum & reliquam vitiorum turbam. Deinde ſępe docet, Humilitatem fundamentum eſſe omnium bonorum: probat autem, quia ſuperbia contrà cauſa eſt omnium malorum: & quia quidquid in ſpirituali ædificio ſuperextruitur ſine

Tertium incitamentũ.

Tom.4. Hom.5. ad Phil. & tom.1. Homil. de verbis Dauid. Quis ſum ego.

Hom.15.in Matth.

Tom.2.

humilitate, nec ſolidum eſt, & citò ruit: nam ſiue orationem, inquit, [ſiue ieiunium, ſiue miſericordiam, ſiue pudicitiã, ſiue aliud quid bonorum abſq; humilitate congreges, ſtatim cuncta diffluũt:] quod Phariſæo legimus accidiſſe: & ob hanc ob cauſam ſcribit idem, inter beatitudines Euangelicas, tanquam fundamentum reliquarum, primã à Domino poſitam paupertatem ſpiritus, quæ humilitas eſt: cuius rei hæc ratio eſt, quod cùm à Deo ſit omne datũ optimũ, & omne donũ perfectũ, quales ſunt virtutes & dona ſancti Spiritus; nec is gratiam ſuã libenter collocet, niſi in animo humili, ac demiſſo, nec niſi humiles homines ad progreſſus in virtute faciendos adiuuet; neceſſe eſt fateri, ſecundùm Dei gratiã, initia & incrementa virtutum, Humilitatis eſſe ſobolem. Quare idem S. Chryſoſtomus alibi ſic: [Nihil conferendum Humilitatis virtuti: ipſa enim mater eſt, ac radix, & altrix, & fulcimentum, & vinculum bonorum.]

Luc. 18.

Hom. 30. in Acta. Tom. 3.

Huc pertinet quod S. Auguſtinus fuſè explicat: [Si velimus peruenire ad faſtigium charitatis, prius cogitandum de fundamento humilitatis:] Et quod S. Baſilius dixit: [Humilitas eſt tutiſſimus Virtutum omnium theſaurus.]

Ser. 10. de verbis Domini. Cõſt. mona. c. 17.

Quartũ incitamentũ. Quartum: pretioſa dona Dei multa Deo grata non ſunt ſine Humilitatis ornamento. Exemplum vnum inſtar omniũ, ſit Virginitas: de qua S. Auguſtinus ſic ſcripſit; [Quia perpetua continentia, maximeq; Virginitas magnum bonũ eſt in ſanctis Dei, vigilantiſſimè cauendum eſt, ne ſuperbia corrumpatur:] quo loco præclarè pergit in adhortandis cõtinentibus, & Virginibus, vt ſummo ſtudio humilitatem perfectam colant. Audet aliquid amplius S. Bernardus: [Laudabilis Virginitas, ſed magis neceſſaria Humilitas: illa conſulitur, iſta præcipitur: ſine humilitate, audeo dicere, nec Virginitas Mariæ placuiſſet. Et poſtea: Etſi placuit ex Virginitate, tamen ex humilitate concepit.]

Lib. de Virgin. c. 33.

Hom. 1. ſuper miſſus eſt.

Secundus gradus. Secundus gradus Humilitatis eſt, fortitudo; roborat enim animum Humilitas aduerſus incommoda, & calamitates præſentis vitę; quarũ impatiẽtiſſimi ſunt ſuperbi, & arrogantes; vtpotè ſui amantes, & delicatè viuentes: exemplũ imbecillitatis huiuſmodi ſit vnus Antiochus; quem legimus animo prorſus perturbato, & abiecto, concidere ſolitũ cùm res bellicæ non ſuccederent ex ſententia. Contrà animo magno ſtabiliq; perſtitiſſe Iob, acceptis acerbiſſimis illis nuncijs prædationis bonorum omnium, incendiorum, mortis etiam chariſſimorum liberorum: nempe ſuperbiſſimus ille, hic humillimus; hanc ob cauſam ſcripſit S. Chryſoſtomus: [Nihil Humilitate potẽtius: fortior eſt petra, ſolidior adamante, et in maiorem ſecuritatem nos collocat, quàm queant vel turres, vel vrbes, vel muri, omnibuſq; diaboli machinamentis ſublimior facta, contingere volentibus inſuperabiles facit. Nil magis odit dæmon quam humilem, & Deiamantem,] vt dicebat S. Antonius: quod adeò verum eſt, vt cùm ad tẽtandum accedit, ſi in hominem verè humilem incidat, ſtatim fractus procul abeat; non niſi longo temporis interuallo rediturus. De Iob certè ſcribit S. Gregorius: [Superbum hoſtem humilitate percuſſit, crudelem patientia ſtrauit.]

Lib. 1. Machab. c. 6.

Tom. 4. Homil. 20. in Act. Apoſt.

Lib. 2. moral. c. 19.

Hæc porrò fortitudo Humilitatis nititur, vt opinor, magnæ cuidam fiduciæ, quam de diuina virtute ſibi pollicetur humilis, cùm ſe totũ Deo ſubmittit, ac tradit. Agit hoc, ait S. Bernardus, [in cordibus electorum gratiæ prærogatiua diuinæ, vt eos nec Humilitas puſillanimes faciat, nec magnanimitas arrogãtes, magis autem cooperentur ſibi, vt nõ ſolùm nulla ex magnanimitate ſubintret elatio, ſed hinc maximè prouehatur humilitas, vt inueniantur eò amplius timorati, & largitori munerum non inueniãtur ingrati; ac viciſſim, ex occaſione Humilitatis, puſillanimitas nulla ſurrepat: Sed quo minus de ſua quiſq; vel in minimis præſumere conſueuit, eò amplius etiam in magnis quibuſque de diuina virtute confidat.]

De Maria Virgine de verbis Apoc.

Eſt autem fortitudo maximè neceſſaria in vſu humilitatis; quia quamuis humilis oculos mentis defixos habeat in culpas, & errata ſua potiſſimum; non eſt tamen ignarus bonorum ſuorum, etſi ea dona Dei eſſe ſciat: quare, vt ſubtiliori ſuperbię, quę inde ſuboriri ſolet, repugnet, & ſe in humilitate contineat, quæ non parua ſui ipſius eſt victoria, illi

magnoperè laborandum eſt: rectè enim ſcriptum eſt apud S. Gregorium: [Qui magna agit, quamuis de ſe humilia ſentiat, ſcit tamen magna eſſe, quæ agit: nam ſi magna eſſe neſcit, ea proculdubio minimè cuſtodit. Dum ergo bona noſtra opera ſcire neceſſe eſt, vt cuſtodiamus; ex ipſa eorum ſcientia, elationis aditus panditur.]

Lib. 26. moral. c. 37.

Deinde requiritur ad humilitatē fortitudo animi: quia Chriſtiana Humilitas non eſt contenta quacunq; demiſſione ſui, ſed ſummā exigit ab homine, eamq; voluntariam abiectionem; non ſolùm coram Deo, ſed etiam coram hominibus: qua in re gradus multi numerantur à Patribus. Et quia latiùs patent gradus duodecim Humilitatis à S. Benedicto ſapientiſſimè traditi, nec omnes ad vnam hanc deiectionem, qua ſe ſponte cōtemnit Humilis, pertinent; ſat eſt ſi recenſeamus hoc loco gradus ſeptem, quos ad hoc propoſitum excogitauit S. Anſelmus: quorum [primus eſt, contemptibilem ſe eſſe cognoſcere: Secūdus, de hoc dolere: Tertius, hoc confiteri: Quartus, hoc aliis perſuadere tempore, & loco: Quintus, patienter ſuſtinere dum id ab alijs dicitur: Sextus, æquo animo ferre ſe contemptibiliter tractari: Septimus, hoc ipſum gratum habere, appetere & amare:] annon magna virtus magnumque robur animo inſit, oportet, vt hos gradus aſcendat? cum enim Humilitatis demiſſio, ſit voluntatis actio, qua ſponte ſe ſubmittit homo Deo, & voluntati eius; ſit verò voluntas Dei, ſanctificatio & perfectio noſtra, perſpicuū eſt, ſubiectionem hanc noſtri met ſub Dei voluntatem, tam multa, tam grauia à nobis exigentem, vt perfectionem Chriſtianam aſſequamur, non tam facilem deſceſum eſſe, vt opinari poſſet inexercitatus huius diſciplinæ tyro; quam vim magnam potius quæ voluntati adfertur, vt contra naturalem propenſionem ſeſe iniurijs, opprobrijs, contemptui, totam deuoueat propter Deum, ſi quando diuinæ gloriæ cauſa id poſtulet, & propriæ ſalutis occaſio.

In Regula cap. 7.

Lib. de ſimil. c. 10. et deinceps.

Conſiderandum verò hic eſt, ſupremum, aut ſupremo proximum Humilitatis Euangelicæ gradum eſſe, tolerantiam iniuriarum ad Chriſti Domini imitationem; quem certum eſt præclarum admodum & admirandū rei huius exemplum reliquiſſe nobis, vt eum ſequeremur: quas enim contumelias Dominus noſtri cauſa non pertulit? quod ſi [prædeſtinati ſumus conformes fieri imagini filij Dei, & ipſe paſſus eſt pro nobis, vt ſequamur veſtigia eius,] quis non intelligit, nos illi ſimiles eſſe oportere ſicuti in reliquis virtutibus omnibus, ſic etiam in humilitate illa, qua patienter ſuſtineamus, ſicut ipſe, iniuſtè nos & iniurioſè tractari? Certè hoc ſpectabat ipſe, cùm dicebat Apoſtolis: [Beati qui perſecutionem patiuntur, propter iuſtitiā;] cùm Apoſtolos ſe mittere fatebatur [tanquā agnos inter lupos;] cùm Beatos repetebat eſſe, [cùm maledicerent illis homines;] cum animabat ad eiuſmodi glorioſam infamiam exemplo ſuo: [Si patremfamilias Beelzebub vocauerunt, quantò magis domeſticos eius?] ergo ſi verum eſt, vt ait S. Auguſtinus; [Quia caput eſt humile, membrum ſuperbum eſſe non debere, quia caput opprobrijs onuſtum, & ſaturatum eſt,] vt Scriptura loquitur, nequaquam fas eſt, vt membra alio nutriantur cibo, aut indumento contegantur alio, quàm iniurijs, quibus opertum caput intuentur.

Rom. 8. *1. Petr. 2.* *Matth. 5.* *Luca 10.* *Matth. 5.* *Matth. 10.* *Ibidem.* *Threnor. 3.*

Altiſſimus ſanè Humilitatis gradus, quem exemplis ſuis olim Ioſeph, Dauid, & alij antiqui Patres commendarunt; illuſtrauit autem maximè Dominus; & poſt eū Apoſtoli, & omnes alii qui deinceps ſecuti ſunt Chriſtianæ philoſophię Sectatores. Si enim, vt ait S. Chryſoſtomus, [nihil ſic eſt amicum Deo, quàm ſi quis minimis ſe annumerer, eſtque id caput totius philoſophiæ, atq; faſtigium,] quid dicendum eſt de eo, qui non ſolùm ſe in minimis ponit, ſed nihili etiam facit & æſtimat; & præterea animo forti, & magno tolerat rem omnium ad patiendum difficillimam, immeritò ſe male verbis accipi, ſibi imponi iniurias, ignominias, probra, dedecora? quod quanquam veriſſimum eſt, nobilior tamen adhuc Humilitatis gradus ſupereſt, nunc explicandus.

Tom. 2. Homi. 3. in Matth.

Tertius igitur gradus Humilitatis, omniumque maximus eſt ille, quem poſtremo loco poſuit ſanctus Anſelmus, appetere iniurias, & reliquam ſeriem malorū

Tertius gradus.

deteſtabilium, bonumque nomen hominis dedecorantium, gaudereque propter Chriſtum, cùm inferuntur. In hoc erat Dux noſter Chriſtus, cùm ſtabulum naſciturus elegit; cùm vitam humilem, & abiectam ſponte traduxit; cum faber nominari maluit, quàm creator & Dominus; cùm ſe filium hominis, hoc eſt, terræ filium nuncupauit; cùm aiebat coarctari ſe, hoc eſt, præ deſiderio non poſſe ſe diutius ferre tam longam moram temporis paſſioni ac morti ignominioſiſſimæ dedicati; cùm obuiàm procedit hominibus, manus ſibi tãquam latroni mox iniecturis; cùm adeò æquabiliter, ac ſedato animo tolerat funes, vincula, alapas, colaphos, ſputa, blaſphemias, conuitia, flagella, ſpinas, vexationes innumeras, toto corpore lacerationes, raptationes per plateas, vias, & compita ad Pontifices, ad Præſidem, ad Regem, ad mortem, crucem denique, ipſam videlicet ignominiam, infamiam, & probrum, & ſi quid eſſe poteſt ignominia ignominioſius, probro probroſius: talis erat crux ea tempeſtate, qua Chriſtus eam pro hominibus ſubiit adeò libenter, vt
Hebr. 12. dicat Apoſtolus: [Propoſito ſibi gaudio ſuſtinuit crucem, confuſione contempta.]

In hoc eodem gradu, pro mẽſura gratiæ Dei fuerunt Apoſtoli, cùm [ibant
Actor. 5. gaudentes à conſpectu concilij, quoniã digni habiti erant pro nomine eius contumeliam pati.] Hunc attigerat Apoſto-
Galat. 6. lus, cùm [gloriabatur in cruce; cùm ſe mundo crucifixum] gaudebat. Ad hunc eundem hortabatur idem, cùm dixit;
2.Corint.6. [Exhibeamus nos vt Dei miniſtros in multa patientia; & poſt, in ſuauitate; poſt, per gloriam, & ignobilitatem, per infamiam, & bonam famam:] quibus locis ſimul aperitur ratio, cur ignominia ſit appetenda, nempe Chriſti amor, & ſtudium imitationis eius: ſed ponit etiam aliam cauſam S. Paulus, nempe æternæ felicitatis & gloriæ præmium. Exeamus,
Hebr. 13. inquit, [ad eum extra caſtra, impropeHebr. 11. rium Chriſti portantes: non enim habemus hic manentem ciuitatem, ſed futuram inquirimus: & myſtico exemplo allato ſcribit; Moyſes grandis factus, negauit ſe eſſe filium filiæ Pharaonis, magis eligẽs affligi cum populo Dei, quàm temporalis peccati habere iucunditatẽ, maiores diuitias æſtimans theſauro Aegyptiorum, improperium Chriſti: aſpiciebat enim in remunerationem. Improperium Chriſti,] ait ſanctus Chryſoſtomus, [petra enim erat Chriſtus; & quia Tom. 4. ſuſtinuit talia, quale Chriſtus ſuſtinuit Homil. 26. improperium, nimirum à ſuis, & propter in Epiſt. ad ſimilem cauſam: pro Chriſto enim improperium ſuſtinere, maius bonum pu- Hebr. 1.Cor.10. tauit, quàm in delicijs eſſe: magnum ergo bonum eſt afflictio, ad quam ex faſtigio regali ſeipſum proiecit. Hæc enim faciebat, magna quædam proſpiciens.]

Cæterùm hæc noſtrimet abiectio, & culpa noſtra carere debet, & aliorum, quantum in nobis eſt: nec enim appetere nobis licet alieno malo bonum noſtrum: nulla autem noſtra culpa accidit, cùm nos iuſtam occaſionem præbemus nullam, cur in nos incurrant ignominię, & probra, quidquid, ipſis ita volẽtibus, in hac re peccent alij: hac lege ſi expetatur ignominia propter Chriſtum, & ęternam gloriam, virtus eſt Humilitatis multò maxima.

Humilitatis indicia recenſentur à Pa- Li.4.Inſtit. tribus: Caſſianus ſic habet; [Humilitas cap. 39. his indicijs comprobatur. Primo, ſi ho- Indicium mo mortificatas in ſe habeat omnes vo- primum. luntates. Secundò, ſi non ſolùm actuum 2. ſuorum, verùm etiam cogitationum nihil ſuum cælauerit ſeniorem. Tertiò, ſi 3. nihil ſuæ diſcretioni, ſed iudicio eius vniuerſa committat, ac monita eius ſitiens libenter auſcultet. Quartò, ſi in omni- 4. bus ſeruet obedientiam, manſuetudinẽ, & patientiæ conſtantiam.] Sanctus Ber- Serm. de B. nardus quoq; auctor eſt, manſuetudinẽ, Maria: ſi- & humilitatem, eſſe veluti ſorores colla- gnum Magneas. [Quintò, ſi non ſolum iniuriam gnum. inferat nulli, ſed ne ab alio quidem ſibi- 5. met irrogatam doleat, atque triſtetur. Sextò, ſi nihil agat, nihil præſumat, quod 6. non vel communis regula, vel maiorum cohortentur exempla. Septimò, ſi om- 7. ni vilitate contentus ſit, & ad omnia ſe quæ ſibi præbentur, velut operarium malum, iudicarit indignum. Octauò, 8. ſi ſemetipſum cunctis inferiorem, non ſuperficie pronunciet labiorum, ſed intimo cordis credat affectu. Nonò, ſi lin- 9. guam cohibeat, vel non ſit clamoſus in voce,

11. voce. Decimò, ſi non ſit facilis ac promptus in riſu.

Aliud indicium primum. In Pſal. 33

Quod ſi hæc cuipiam fortaſſe recondita videantur, nec communia omnib⁹, obſeruet is ſeipſum, examinetq; ad alia indicia. Primum eſt S. Auguſtini. [Quid eſt eſſe humilem? nolle laudari.

Indicium ſecundum. Homil. 20. lib. 50. homil.

Secundum, eſt eiuſdem; [Humilitas in Scripturis ſancta probatur infantia. hæc eſt ſancta ſimplicitas, verbis, & moribus exhibita, neque enim tecta, aut obſcura poteſt eſſe humilitas ſolida.

Indicium tertium. Lib. 22. moral. cap. 5.

Tertium, S. Gregorij. [Si cor veraciter humile eſt, bona, quæ de ſe audit, aut minimè recognoſcit, & quia falſa dicuntur, metuit; aut certè ſi adeſſe ea ſibi veraciter ſcit, eo ipſo formidat, ne ab æterna Dei retributione ſint perdita, quo hęc conſiderat hominibus diuulgata: pauetque vehemẽter, ne ſpes futuri muneris, in mercedem permutetur tranſitorij fauoris.

Indicium quartum. Lib. 34. moral. c. 17. Pſal. 130. Prouerb. 9.

Quartum, eſt eiuſdem; [Hoc autem eſſe proprium ſpecimen electorum ſolet, quòd de ſe ſemper ſentiunt infra quàm ſunt: hinc namque à Dauid dicitur; ſi nõ humiliter ſentiebam, ſed exaltaui animã meam: hinc Salomon ad ſapientiã paruulos vocat:] & plura, quæ adiungit ſanctus Pater.

Indicium quintum. Homil. 10. ſup Ezech.

Quintum, apud eũdem; [Neceſſe eſt, inquit, patres chariſſimi, vt in vobis hoc ſemper debeatis aſpicere, quod minus habetis: in proximis verò, hoc quod vobis amplius acceperunt.

Indicium ſextum. Lib. 22. moral. c. 14.

Sextum, ſimiliter ex S. Gregorio habetur, nimirum; [Humilitatis indicium eſt, peccatum ſuum accuſare, & accuſantibus non negare.

Indicium ſeptimum. Lib. 2. in 1. Reg. cap. 3. & 4.

Septimum, apud eundem; [Vera humilitas, obedientiæ bonũ in maioris imperia conſequenda comitatur: & verè humilis ſeſe ad emendationem culpæ, pro qua arguitur, offert:] cui conſentaneum eſt, quod alibi tradit; [Humilem patienter, ſe corrigentem audire, & humiliter correctionem admittere.

Indicium octauum. Serm. 13. in Cant.

Octauum, ex S. Bernardo adfertur; [Magna, & rara profectò virtus eſt, vt magna licet operantem magnum te neſcias; & manifeſtam omnibus tuam, te ſolum latere ſanctitatem: mirabilem te apparere, & contemptibilem reputare: hoc ego ipſis virtutibus mirabilius iudico.

Indicium nonum. Tom. 4. Homil. 1. in 1. ad Cor. To. 1. Hom. 12 in Gen. Tom. 1. homil. verbis Dauid.

Nonum, S. Chryſoſtomus (ne hoc etiam omittatur) [humilis euadit, ait, qui humana contemnit, qui ſuæ conſtitutionis initia conſiderat;] adde tu, & progreſſiones & peccata. Item [qui ſe cognoſcit:] cognitionis autem ſui gradus duodecim numerat alibi idem Pater: [qui Deum agnoſcit.] Denique humilibus exercitationibus acquiritur, cõſeruatur, & cognoſcitur humilitas.

Qui ſum ego. Tom. 1. in Pſ. 115. Tom. 5. homil. 58. de vita mona.

Et vt colophonem huic tractationi addamus; ſi me mea non fallit opinio, perfectiſſimæ Humilitatis ſignum eſt, non ſolùm benefacere ijs, qui oderunt nos, & orare pro perſequentibus nos, ſed etiam occaſiones captare bene merendi de ijs, quos certò ſcim⁹ vitæ ac nomini noſtro, per ſummam iniuriam, inſidiari. Exemplum dedit nobis Chriſtus in ea ratione, quam ſecutus eſt, agendi cum diſcipulo proditore ſuæ ſalutis & famæ, eo ipſo tẽpore, quo ille dolos ſtruebat, & tanto flagitio totus incumbebat; vt hoc quoque, ait S. Auguſtinus, [Ad maximum cumulum Humilitatis accederet, quod etiam illi non dedignatus eſt pedes lauare, cuius manus iam præuidebat in ſcelere, immò & oſculari, & ex animo eum reuocãdi à facinore, amicum vocare, humaniſſimeque commonefacere.

Tract. 55. in Ioan.

Vſus Exempla, ad ea quæ tertio & quarto libro continentur accommodata.

CAPVT XXXIX.

MEDITATIONES de ſingulis virtutibus, tam in libro quarto, quàm in tertio formentur è ſingulis capitibus, quæ de ſingulis virtutibus ſunt; ſingulæ in quatuor puncta diſtinctæ.

Primum Punctum, eſt virtutis illius natura, proprietates & vires, quæ initio cuiuſque capitis explicantur.

Secundum Punctum, eſt propoſitum acquirendæ eius virtutis; attentè recogitando illa, quæ ad eam hominem mouere debent.

Tertium

Digitized by Google

Tertium Punctum, eſt Fortitudo aduerſus tentationes, quæ progreſſum, & exercitationem illius virtutis impediſit.

Quartum Punctum, eſt Delectatio in vſu illius virtutis.

Sequatur deinde Examen; quoad indicia illa, quæ poſt vnamquamque virtutis cuiuſque explicationem afferuntur: ſeipſum quiſque diligenter exploret, quo ſcilicet modo ſe habeat in illa virtute; progrediaturne in ea an non; quem denique gradum illius attigerit.

Materia etiam Examinis, & quidem locuples eſt tractatio vniuerſa de ſpirituũ diſcretione, à capite decimo, vſque ad vigeſimum tertij libri: nec minus locuples eſt explicatio de oratione, quæ eſt initio quarti libri; præſertim quæ de ea traduntur capite ſecundo, tertio, quarto, quinto, & poſtea vigeſimo, vigeſimo primo, & vigeſimo ſecundo; Quæ autem inter hæc capita ſunt interiecta, materia ſunt meditationis totius pænè Euangelicæ hiſtoriæ, cui nullus hic ordo præſcribitur; quòd id ab alijs diligenter præſtitum ſit.

DE

DE DISCIPLINA CHRISTIANAE PERFECTIONIS

LIBER QVINTVS.

QVO EA TRADVNTVR, quæ ſtatui Perfectorum conueniunt.

Quis ſit Perfectus Vir, & quo ordine, quæ ad id pertinent, explicanda ſint.

CAPVT I.

PERFECTIO hominis eſt, Deo coniungi: coniunctio autem charitate conciliatur. Quare perfectio in charita-
Col. 3. te poſita eſt [ſuper omnia autem hæc charitatem habete, quod eſt vinculum perfectionis,] ait Apoſtolus. Cùm enim res quælibet tunc perfecta cenſeatur, cum ſuo copulatur fini; finis autem hominis Deus ſit, perfici tum demum hominem neceſſe eſt, cùm perfectè Deo adhæret. Deus verò, vt ſcribit
1. Ioan. 4. Sanctus Ioannes, [charitas eſt; & qui
Libr. 1. de manet in charitate, in Deo manet, &
doct. Chriſ. Deus in eo.
cap. 22. His conſentanea ſunt, quæ Parres tradunt. S. Auguſtinus: [Tunc quippe, ait, optimus eſt homo, cum tota vita ſua pergit in incommutabilem vitam, & toto
Cap. 20. affectu inhæret illi. Et libro primo confeſſionum: Bonus eſt qui fecit me, & ipſe eſt bonum meum. Et alibi: Viuit ani *Lib. 10. con*
ma mea de te.] S Gregorius etiam cùm *feſſ. c. 20.*
dixiſſet, [omne mandatum de ſola dile- *Homil. 27.*
ctione eſſe; concludit, omnia præcepta *in Euange.*
eſſe vnum in radice dilectionis:] quod *Homil. 7.*
eſt idem vt ſentit S. Chryſoſtomus, ac il *ad Coloſſ.*
lud, quod S. Paulus aſſerit, [charitatem eſſe vinculum perfectionis: non dixit, inquit, vertex, ſed quod magis eſt, quæ vinculum eſt: neceſſariũ magis eſt hoc, quàm illud: nam vertex quidem perfectionis eſt auctio, & intenrio: Vinculum verò conſeruatio eorum eſt, quæ perfectionem efficiunt tanquam radix.

Chariratis autem perfectæ nomine, intelligitur amor Dei, & amor proximi tantùm perfectus, quantùm, in hac vita
dum ſumus, eſſe poteſt. Qua de re ſic *2 2. q. 184.*
S. Thomas: [In hac vita haberi poteſt *art. 2.*
perfectio charitatis dupliciter: vno mo- *Primo mo-*
do, in quantum ab affectu hominis ex- *do.*
cluditur omne illud, quod contrariatur charitati, ſicut eſt peccatum mortale; & ſine rali perfectione charitas eſſe nô poteſt: vnde eſt de neceſſitate ſaluris. Alio
modo, in quanrum ab affectu hominis *Secũdo mo*
excluditur, non ſolùm illud, quod eſt *do.*
charitati contrarium; ſed etiam omne illud, quod impedit, ne affectus mentis

totali-

Digitized by Google

totaliter dirigatur ad Deum: ſine qua p-
fectione charitas eſſe poteſt;] putà in
Ad tertiũ. Incipientibus & Proficientibus. Et pau-
Prima perfectio. lò pòſt: [Poteſt & circa dilectionem pro
ximi duplex perfectio attendi, ſicut, &
circa dilectionem Dei: Vna quidem ſi-
ne qua charitas eſſe non poteſt, vt ſcili-
Secunda perfectio. cet homo nihil habeat in affectu, quod
ſit contrarium dilectioni proximi: Alia
1. autem ſine qua charitas inueniri poteſt;
quæ quidem attẽditur tripliciter, primò
quidem ſecũdum extenſionem dilectio-
nis; vt ſcilicet aliquis non ſolùm diligat
amicos, & notos; ſed etiam extraneos, &
vlteriùs, inimicos. Hoc enim vt dicit S.
Cap. 73. Auguſtinus in Enchiridio, eſt perfecto-
2. rum filiorum Dei. Secundò ſecundùm
intentionem, quæ oſtenditur ex his, quæ
homo propter proximum contemnit; vt
ſcilicet homo contemnat non ſolum ex-
teriora bona ptopter proximum, ſed e-
tiam afflictiones corporales, & vlteriùs,
mortem: ſecundùm illud Ioannis deci-
mo quinto; Maiorem dilectionem ne-
mo habet, quàm vt animam ſuam ponat
3. quis pro amicis ſuis. Tertiò quantum
ad effectum dilectionis; vt ſcilicet homo
pro proximis impendat, non ſolum tem
poralia beneficia, ſed etiam ſpiritualia,
& vlteriùs, ſeipſum: ſecundum illud Apo
ſtoli ſecunda ad Corinthios ſecundo
Ego autem libentiſſimè impendam, &
ſuperimpendar ipſe pro animabus ve-
ſtris.

Ex quibus intelligitur, perfectum Vi-
rum, qualem hic requirimus, non eſſe eũ
qui in charitate eſt ſolùm, & qui extra
peccati mortalis culpam eſt; ſed eum qui
ſimul in charitate cùm ſit, & ideò nulli⁹
peccati mortalis reus, procul etiam eſt
ab omni impedimento, quo retardari po
teſt eius affectus, ne omnino dirigatur in
Deum: in Deum autem dirigitur etiam
tunc, cùm diligitur proximus propter
Deum, etſi ſit inimicus. Ille enim, ait S.
Homil. 27. in Euang. Gregorius, veraciter, hoc eſt, perfectè,
charitatem habet, qui, & amicum dili-
git in Deo, & inimicum diligit propter
Deum.

Coll. 11. capit. 8. Ratio amoris huius ea videlicet, quæ
hominem ad amandum Deum mouere
debet, [Deus eſt,] inquit S. Bernardus:
quod copioſius explicat Caſſianus: [Nõ
aliter, ait, ad illam veram perfectionem
aſcendere poterimus, niſi quemadmodũ
nullius alterius rei, niſi noſtræ ſalutis gra
tia prior nos ille dilexit; ita eum nos
quoque nullius alterius rei, niſi ſui tan-
tum amoris dilexerimus obtentu. Quã-
obrem ſtudendum nobis eſt, vt de timo
re ad ſpem, de ſpe ad charitatem Dei, vel
ipſarum virtutum amorem perfecto mẽ
tis conſcendamus ardore.

Neque verò perfectio ita in vna cha-
ritate conſiſtit, vt ad eam aliæ etiam vir
tutes non pertineant; quandoquidẽ ſcri-
ptum eſt; [Charitas patiens eſt, benigna
eſt.] Et S. Chryſoſtom⁹ diſertè affirmat, *1. Cor. 13.*
[Virtutes in radice charitatis, perfectio *Homil. 7.*
nem efficere.] Sed aliud eſt, aliquid maxi *ad Coloſſ.*
mè perfectionẽ efficere, ſiue quod aiunt,
eſſentialiter; aliud proximè, ſiue quod a-
iunt, accidentaliter: ipſa enim charitatis
affectio qua Deo coniungimur, propriè
perfectio eſt; hoc eſt, vis ipſa, & ratio per
fectionis: aliæ autem virtutes, charitatis,
& perfectionis adminiſtræ: propterea
idem S. Chryſoſtomus alibi; [Virtutis *Homil. 23.*
principium & finis eſt, dilectio. Hanc ha *ad Rom.*
bet radicem, hanc materiam, hunc verti
cem: ſi itaque illa principium eſt ac ple-
nitudo, quid illi poterit adæquari?] Et S. *Lib. de vita*
etiam Gregorius Nyſſenus, cùm ad vitã *Moyſis.*
perfectam indagandam de cæteris Moy
ſis virtutibus diſſeruiſſet, tanquam ad eã
propria ratione ſpectantibus, concludit
tãdem, [perfectionem humanæ vitæ po-
ſitam eſſe in eo, vt à Deo cognoſcamur,
& amici Dei efficiamur.] Sunt autem a-
liæ virtutes perfectionis adminiſtræ, tũ
actionum internarum exercitatione, tũ
externarum; præſertim earũ, quæ in edo
mandis paſſionibus, corporeq; rationi
ſubijciendo occupantur.

Igitur ſumma perfectionis euangeli- 1.
cæ conſiſtit in duobus; initiò quidem in
optimo, maximoque omnium virtutum
vſu, remouendiſque impedimentis om-
nibus non ſolùm oppoſitis perfectioni,
ſed etiam eam aliquo modo remoranti-
bus: Deinde, in ipſo diuini amoris, & 2.
charitatis affectu, cum Deoque ſumma,
quantum poſſibile eſt, coniunctione.
Quare ordo tractationis de pfectione, *Propoſitio,*
poſtquam de abnegatione & virtutibus *& ordo tra*
ſuprà diſſeruimus, poſtulat, vt de ratione *ctandorum*
quam remouendis eius impedimentis *in hoc lib.*
aptam Dominus tradidit, agatur, deinde

quomodo

quomodo aliæ virtutes ſint inſtrumenta, & adminicula ad perfectionem adipiſcendam: poſtea verò de ipſo charitatis affectu.

Quibus rationibus, & virtutibus, ex Domini & Euangelij Doctrina, tollantur impedimenta proxima perfectionis.

CAPVT II.

IMPEDIMENTA perfectionis non obſcura ſunt, & explicantur à S. Patribus, & à Theologis: & quidem, vt nihil amplius dicamus de remotioribus, ad quæ ſuperanda inſtituitur totus ſecũdus liber operis huius, impedimẽta proxima perfectionis, ſunt affectiones hominis ad res temporales, vt S. Auguſtinus docet: [Venenum, inquit, charitatis eſt, ſpes adipiſcendarum aut retinendarũ rerum temporalium: Augmentum eius eſt, cupiditatis diminutio: perfectio verò, nulla cupiditas.

Lib. 83. qq. q. 36.

Cupiditas hæc triplex eſt: Prima boni cuiuslibet externi: Secunda boni corporis proprij: Tertia boni propriæ libertatis, & voluntatis. Has cupiditates, qui planè vicerit, nullum habet impedimentum, quo detineri poſſit, ne toto affectu rapiatur in Deum. Has autẽ oportere domuiſſe eum, qui ad perfectionem aſpirat, ex his, quæ dicta ſunt, perſpicuũ eſt; & breuiter etiam nunc eſt oſtendendum; multa in pauca, & quaſi in vnũ colligendo, & ad id quod proximè ad perfectionem iuuat accommodando.

Primum genus cupiditatum. Quod ad primam attinet, certum eſt res temporales re ipſa abijciendas eſſe ei, qui in ſtatu legis Euangelicę perfect⁹ eſſe cupit. Etenim dicitur à Domino; [Si vis perfectus eſſe, vade, & vende omnia quæ habes & da paupibus & hẽbis Theſaurũ in cœlis; & veni, ſequere me.] Quo loco dicunt Patres ad vnum oẽs, [poni fundamentum primum, primumq; gradum,] vt ait ſanctus Thomas, [ad acquirendam perfectionem charitatis; quæ eſt voluntaria paupertas; hæc enim inchoat perfectionem, & accingit hominẽ, vt loquitur S. Greg. ad culmen perfectionis.

Matth. 19. *Primus gradus.* *Lib. 2. mor. cap. 27.*

Secundus gradus. Proximus gradus perfectionis huius eſt, exuere, ſecundùm abiectionem, facultatum terrenarum, affectionem animi omnem ad eaſdem: contemnuntur enim opes, vt affectus deponatur: quippe [diuitiæ,] vt idem teſtatur, [veluti ſpinæ animum hominis timoribus, ſolicitudinibus, angoribus mirificè pungunt, vexant, cruentant;] cùm enim totum amorem hominis diuitis in ſeipſas conuertant, dum poſſidentur; dum dimittũtur ab eo, [quaſi eius membra præcidũtur,] ait ſanctus Auguſtinus: quæ præciſio ſine dubio [gladius ille eſt, quem venit Dominus mittere in terram:] quo non ſolum facultates noſtræ diuellantur à nobis; ſed magis etiam frangantur & concidantur affectus, quibus illis arctiſſimè colligabamur: hic autem eſt, vt dicebamus, alter & quidem altior paupertatis & perfectionis gradus: [Non enim, vt ait Caſſianus, perfectio ſtatim nuditate, aut priuatione omnium facultatum, ſeu dignitatum abiectione cõtingit; ſed cordis puritate, hoc eſt, corde intacto à cunctis perturbationibus.

Epiſt. 34. *Col. 1. c. 6.*

Tertius gradus. Magna porrò fit acceſſio perfectionis ad duas ſuperiores, ſi paupertati voluntariæ addatur perpetuitas: hæc enim non modò diuitiarum amorem compeſcit, ſed omnem ſpem earundem repetendarum prorſus extinguit.

Quartus gradus. Accedit tanquam cumulus, quartus gradus; ſi voueris Deo, te perpetuò ad eius gloriam pauperem futurum: quod feciſſe Apoſtolos ſanctus Auguſtinus colligit ex illis ſancti Petri verbis: [Ecce nos reliquimus omnia;] & pleroſque ex primis illis Chriſtianis Apoſtolorum Diſcipulis factitaſſe, teſtantur Patres multi; inprimis ſanctus Hieronymus, ſanctus Auguſtinus, ſanct⁹ Gregorius, ſanctus Chryſoſtomus: ex quib⁹ fontibus deinde religioſa paupertas emanauit vniuerſa.

Lib. 17. de ciuita. Dei, c. 4. Epiſto. ad Demet. Ser. 27. de ver. Apoſt. Lib. 1. epiſt. 33. S. Chryſoſt. Actor. 5.

Quod ſi obijcias Patres teſtamenti veteris ſanctos perfectoſque fuiſſe multos, & nihilominus diuites: reſpondere expeditius poſſumus, nos hic tractare perfectionem Euangelicam, non veterem: quia tamen perfectio eadem eſt re ipſa, dicamus patres illos, pauperes affectu, ſpirituque fuiſſe; ſicut, & habitu continentes: &, vt ait S. Auguſtinus, propter

Lib. de bono cõiugal. c. 22.

Digitized by Google

[propter temporis differentiam non fe-
ciſſe eos, quod nos Euangelij tempore fa
cere profitemur;] qui etiam & illud ad-
dit; [Quod ego nunc ago, melius illi egiſ
ſent, ſi tunc agendum eſſet: Quod autem
illi egerunt, ſic ego non agerem, etſi nũc
agendum eſſet.

Etſi Epiſcopi, quorum ſtatus perfectio
1. nis eſt, opulenti pleríque ſunt, vel ideò
Opuſc. 18. eſt, quia perfectio conſiſtit propriè in
cap. 7. charitate, [paupertas] autem, vt S. Tho-
mas loquitur, [non tam perfectio cẽſen-
da eſt, quàm via ad perfectionem:] Qua
re qui iam ſtatum perfectionis conſcen-
derunt, non eſt quod de via adeò ſint ſo
liciti, ſicut qui adhuc in via ſunt; quales
2. ſunt Religioſi: vel ideò eſt, quia Epiſco-
Lib. 2. de vi- pi diſpenſatores eccleſiaſticorum bono
ta contem- rum à Deo conſtituti ſunt. [Quiſquis, in
pla. c. 9. quit S. Proſper, omnibus quæ habuit di-
miſſis aut venditis, fit rei ſuæ contẽptor,
cùm præpoſitus fuerit factus Eccleſiæ,
omnium, quæ habet Eccleſia, efficitur di
ſpenſator:] adfertque exemplum ſancti
Paulini, & S. Hilarij Epiſcoporum.

Secundum Altera cupiditas eſt, boni proprij cor
genus. poris; hanc ad duo capita reuocat S. Tho
Primũ ca- mas: primum continet affectiones erga
put Opuſc. ſanguine iunctos, quicunque illi ſint;
18. cap. 8. Dominus enim dicit: [Si quis venit ad
Luc. 14. me, & non odit patrem ſuum, & matrẽ,
& vxorem, & filios, & fratres, & ſorores;
adhuc autem, & animam ſuam, non po-
teſt meus eſſe diſcipulus:] Rem hanc fu-
sè perſequitur S. Gregorius, qui poſtquã
Lib. 7. mor. dixiſſet, aliquos contemptis terrenis fa-
cap. 17. & cultatibus, adhuc tamen in ſuorum affe-
18. ctionibus, tanquam in viſco inhæreſce-
re, addit: [Extra cognatos quiſq; ac pro-
ximos debet fieri, ſi vult parenti omniũ
verius iungi: quatenus eoſdem, quos ꝑ-
pter Deum viriliter negligit, tantò ſoli-
dius diligat, quantò in eis affectum ſolu
bilem copulæ carnalis ignorat. Debe-
mus quidem & temporaliter his, quibus
vicinius iungimur, plus cæteris prodeſ-
ſe, quia & flamma admotis rebus incen-
dium porrigit, ſed hoc ipſum prius vbi
naſcitur, incendit. Debemus copulam
terrenæ cognationis agnoſcere, ſed ta-
men hanc, cum curſum mentis præpedit,
ignorare; quatenus fidelis animus diui-
no ſtudio accenſus, nec ea quæ ſibi ſunt
in infimis coniuncta deſpiciat, & hæc a-
pud ſemetipſum rectè ordinans ſummo
rum amore tranſcendat. Et paulò pòſt:
Neque enim ſancti viri ad impendenda
neceſſaria propinquos carnis non dili-
gunt, ſed amore ſpiritualium ipſam in ſe
dilectionem vincunt: quatenus ſic eam
diſcretionis moderamine temperent, vt
per hanc in pauco ſaltem, ac minimo à
recto itinere non declinent.] Eadem eſt
ſententia aliorum ſanctorum Patrum,
Hieronymi, Auguſtini, Bernardi, & reli
quorum, quos operæpretium non eſt hic
recenſere, vt breuitati neceſſariæ con-
ſulatur.

Huc ſpectat affectio terrena erga ami
cos: de hac enim idem dicendum eſt, qđ
de amore carnis erga conſanguineos, af
fineſque. De quo vniuerſo genere ſan- *Ser. 50. in*
ctus Bernardus egregiè ſcripſit: [Eſt, in- *Cant.*
quit, affectio, quam caro gignit; eſt, quã *Prima affe*
ratio regit; & eſt quam condit ſapiẽtia: *ctio.*
prima eſt, quam Apoſtolus legi Dei di- *Rom. 1.*
cit non eſſe ſubiectam, nec eſſe poſſe: Se *2.*
cunda quam perhibet è regione conſen-
tientem legi Dei, quoniam bona eſt: Nec
dubium diſtare inter ſe contentioſam,
& conſentaneam. Longè verò tertia ab
vtroq; diſtat, quæ & guſtat, & ſapit quo-
niam ſuauis eſt Dominus, primam elimi *3.*
nans, ſecundam remunerans: nam prima
quidem dulcis, ſed turpis: ſecunda ſic-
ca, ſed fortis: vltima pinguis, & ſua-
uis eſt.

Aliæ autem cupiditates, quæ ſecundo
capite continentur, ſunt voluptatum cor *Secundum*
poris & ſenſus, etiam ſi hæ legitimæ nu- *caput.*
ptiales ue ſint: [Innupta enim & Virgo,
cogitat quæ Domini ſunt, vt ſit ſancta *1. Cor. 7.*
corpore, & ſpiritu. De arce mentis nihil
eſt, ait S. Auguſtinus, quod hominem ma
gis deijciat.] Quare Dominus laudat *Sol. ca. 10.*
Eunuchos voluntarios, [Qui ſeipſos ca-
ſtrauerunt propter Regnum cœlorum.] *Matth. 19.*
Ad quem locum S. Hieronymus: [Gran- *Lib. 1. con-*
dis fidei eſt, grandiſque virtutis Dei tem *tra Iouin.*
plum eſſe puriſſimum: totum ſe holo- *Iſaia 56.*
cauſtum offerre Domino, & iuxta Apo-
ſtolum, eſſe ſanctum corpore, & ſpiritu:
Hi ſunt Eunuchi, qui ſe lignum aridum
ob ſterilitatem putantes, audiunt per Eſa
iam, quod pro filijs & filiabus, locum ha
beant in cœlis paratum. Ad hos Clemẽs
ſucceſſor Apoſtoli Petri ſcribit epiſto-
las, & deinceps multi Apoſtolici & Mar
tyres,

tyres, & illuſtres tam ſanctitate, quàm eloquentia viri; quos ex proprijs ſcriptis noſſe perfacilè eſt.

Primus gradus. *Geneſ. 12. 1.* Primus igitur gradus in victoria cupiditatum harum eſt, nuncium remittere conſanguineis; [Exire, inquam, de domo & de cognatione ſua:] nec non vxori, ſaltem ducendæ.

Secundus gradus eſt exuere affectiones animi, quibus parentibus, fratribus, amicíſque colligamur: maximè verò ijs, quæ voluptariæ ſunt, & ad libidinem p̄næ; colereque perfectam corporis, & animi caſtitatem.

3. Tertius gradus eſt perpetuitas vitæ integrè, & caſtè traductæ.

4. Quartus eſt, votum de hac ipſa re: quale votum primam emiſiſſe beatiſſimam Virginem, teſtantur Patres. S. Auguſtinus, S. Gregorius Nyſſenus Beda, S. Anſelmus, & S. Bernardus: Idem feciſſe Apoſtolos auctor eſt S. Epiphani⁹, alijſque qui poſteà vitam monaſticam, & religioſam ſectati ſunt.

Lib. de Virgi. cap. 4. *Oratione de Natiui. Dom.* *In capit. 1. Luc. lib. de excel Virg.* *Serm. 4. de Annunc.* *Hereſi 58.*

Tertium genus Ser. 71 in Cant. *Lib. 4. de inſtit. c. 6.* Tertium cupiditatis genus eſt vt diximus, propriæ libertatis & voluntatis: nam, vt inquit S. Bernardus, [nihil omnino quod propria inquinatum ſit voluntate guſtabit is, qui paſcitur inter lilia.] Et Caſſianus ſcribit: [Poſſe aſcendere ad ſumma perfectionis culmina eũ, qui primitus edoctus fuerit ſuas vincere voluntates: & ſeniores tradidiſſe, Monachum nec poſſe voluptatem concupiſcentiæ ſuæ refrænare, nec extinguere vllatenus vel iram, vel triſtitiam, vel ſpiritum fornicationis, ſed nec humilitatem cordis veram, nec cum fratribus vnitatẽ perpetuam, nec firmam diuturnamq́ue poſſe retinere concordiam, ſed nec in cœnobio quidem diutius perdurare eum, qui prius voluntates ſuas non didicerit ſuperare.

Propria voluntas coercetur obedientia Deo præſtita, & homini p̄pter Deũ: de qua Dominus ait; [Qui vos audit me audit,] & de ſe ipſo dicit ipſe; [Non vt faciam voluntatem meam. Et Apoſtolus: Factus obediens vſque ad mortem.

Luc. 10. *Ioan. 6.* *Philip. 2.*

Primus obedientiæ gradus eſt, ſubijcere ſe homini propter Deum: Secundus eſt, eidem voluntatem ſententiamq; animi omnem regendam committere. Tertius eſt, id vſque ad mortem præſtare.

Quartus, ad obedientiam voto ſe obligare: quod faciunt Religioſi; & fecerunt olim religioſę vitæ Inſtitutores omnes, & propagatores: qui, vt Sanctus Auguſtinus ſcribit, [vitam ſuam Deo deuouerunt: aut vt ſanctus Baſilius loquitur, ſe ipſos Deo deuouerunt & conſecrauerunt. *In Pſal. 75* *Reg. fuſius diſput. cap. 14.*

Honor quid impedimenti adferat Perfectioni.

CAPVT III.

IN bonis externis numerãtur Honores, præſertim mundani, qui tamen paupertate nõ abijciuntur, ſicut reliqua eiuſdem generis bona: & aliqui honores ſunt, qui perfectis viris aliquando deferuntur, immò etiam ab ipſis accipiuntur ad Dei gloriam, & ſalutem animarum. Quare dubitari meritò poteſt, num honor, & quis honor, ſi quis eſt, perfectioni ſit impedimento.

S. Thomas ſic habet: [Honori qui Deo & Sanctis omnibus exhibetur propter virtutem, vt dicitur in Pſalmo; Mihi autem honorificati ſunt amici tui Deus, abrenunciare non competit religioſis, qui ad perfectionem virtutis tendunt. Honori autem qui exhibetur exteriori excellentiæ, abrenunciant ex hoc ipſo, quòd ſecularem vitam derelinquunt. *22. q. 186. art. 7. ad 4.* *Pſal. 138.*

Duo igitur ſunt honoris genera; primum eſt, quod virtuti debetur: ſecundũ, quod habetur hominibus, non ratione virtutis, ſed alia quacunque ex cauſa, nobilitate, nimirum, gentis, aut Patriæ, opibus, poteſtate & huiuſmodi rebus alijs: primus honor eſt virtutis; ſecundus honor eſt mundi, ſiue ſæculi.

Honorem mundanum repugnare perfectioni Euangelicæ, perſpicuum eſt: id ſiquidem & verbo, & exemplo ſuo nobis confirmat Dominus, cùm facta contentione inter diſcipulos, quis eorum videretur eſſe maior, dixit: [Reges gẽtium dominantur eorum, & qui poteſtatẽ habent ſuper eos, benefici vocãtur.] (Euergetes Græcè, qui erat titulus, ea tempeſtate principes delectans, ſicut noſtra hac, Celſitudo) vos autem, autem non ſic, *Primus honor.* *Lucæ 22.*

ſed

ſed qui maior eſt in vobis, fiat ſicut minor, & qui præceſſor eſt, ſicut miniſtrator. Nam quis maior eſt, qui recumbit, an qui miniſtrat? nonne qui recumbit? Ego autem in medio veſtrum ſum, ſicut qui miniſtrat:] & protrita ſunt in Euangelio monita, quibus Chriſtus Dominus diſcipulos ſuos, eorumque ſectatores, paſſim admodũ grauiter inſtruit ad omnem abiectionem & humilitatem. Certè Chriſti imitator Paulus ſe pergere ꝓfitetur ad perfectiſſimam charitatem [ꝑ

1.Corint.6 infamiam & bonam famam.] Se nihil vile exiſtimare, quod cum ſalute animarũ Chriſtique gloria cõiunctum ſit, etiamſi propterea neceſſe ſit, eſſe ſe ſpectaculo atque ludibrio hominibus, omniumq;,

1.Corint.4 *Galat. 6.* vt ait, [peripſema,] hoc eſt, ſordes, & fœcem populi. Quare prædicabat: [Mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo.] Quamobrem qui poſtea mundo renunciarunt, vt Chriſtum ſequerentur, ſimul etiam honoribus ſe abdicarunt; vitamque inſtituerunt remotiſſimam ab omni mundana pompa, atque ſplendore: quod

Reg. fuſius diſput. inter 8. *Inter. 10.* non obſcurè docet ſanctus Baſilius, cùm de renunciatione ſcribit, & poſteà cum nouitio probando leges dat; [Num, inquit, paratus ſit libenter ad omne humilitatis genus deſcendere, miſſa omni verecundia; ita videlicet, vt ſordidiſſima quæque artificia ſuſcipere non recuſet. Et paulò pòſt: Maximè autem ei, qui à ſplendido aliquo vitæ genere, ad imitandum modeſtiſſimæ humilitatis Domini noſtri Ieſu Chriſti exemplum feſtinat, munera quædam præſcribi debent, de numero eorum, quæ illi ſordida exiſtimant, qui in ciuili vita verſantur: obſeruandumque, num in ijs cum omni animi alacritate non erubeſcentem & inconfuſibilem ſe Deo operarium exhibeat.

Lib. 4. cap. 29. Ad quam doctrinam illuſtrandam affert Caſſianus exemplum nobiliſſimi cuiuſdam viri, [& ſummæ,] vt ait, familiæ,] res viles iuſſu Abbatis vt venderet, circumferentis: ad cuius narrationis calcẽ, hæc habet: [Nequaquam perterritus tã vilis, & tam inſueti officij nouitate; nec conſiderans indignitatem rei, nataliumque ſplendorem, ac venditionis iniuriã, dum illam Chriſti humilitatem, quæ eſt

Lib. 12. ca. 32. vera nobilitas, per obedientiæ gratiam deſiderat obtinere:] hanc porrò humilitatem ipſe tradit fundari in expoliatione omnium facultatum, & nuditate, in perfectaque abrenunciatione, qua deinde ſe ſubijciat homo obedientiæ, ita vt nulla in eo viuat voluntas, præter Abbatis mandatum. [Quod, inquit, non aliter obſeruari poteſt, niſi quis non ſolùm ſe mortuum huic mundo, verumetiam inſipientem iudicarit, ac ſtultum; vniuerſa quæ ſibi fuerint imperata, ſine vlla diſcuſſione perficiens, ſacroſancta ea credens, ac diuinitùs promulgata.

Hoc idem renunciationis genus, nempe honoris mundani, explicauit quoque *Homil. 10. in Ezech.* ſanctus Gregorius, attexens etiam tentationem, qua huiuſmodi homines poſt renunciationem vexari aliquando ſolent, remediumque curationis: [Alius, inquit contempta mundi ſuperbia, honores, atque dignitates huius ſæculi decreuit vitare, vltimum appetit intèr homines locum tenere, vt tantò excelſior inueniatur in permanenti gloria, quantò humilior aſpicitur in tranſeunte vita: is fortaſſe cùm ſubitò ſe à proximo deſpici agnoſcit, dedignatur cur deſpicitur: vult quidem in loco humili, ſed tamen attẽdi cõtemptibilis non vult; hunc iam deuotio eleuat, ſed adhuc infirmitas grauat: iam ergo pro deuotione holocauſtum eſt, ſed adhuc ex infirmitate inquinatũ. Hi itaque qui in eis, quæ optimè deuouerunt, aliqua infirmitate, ſui culpa, tangũtur, cùm per verba doctorum dicta Patrum intelligunt, & in quanta culpa iaceant agnoſcunt, ſeque ipſos pœnitentiæ lamentis afficiunt, holocauſtum in oſtio portarum lauant.] Hæc ſanctus Gregorius.

Sed quid eſt quod rem, ex ſe certiſſimam, hiſce rationibus vltra confirmemus? Quid enim certius quàm Chriſtũ Dominum, in cuius imitatione & ſimilitudine omnis Chriſtiana perfectio conſiſtit, proceſſiſſe obuiam, non inimicis modò, ſed ſimul etiam iniurijs, ludibrijs, blaſphemijs, execrationibus, diris, quib⁹ eum aduerſarij atrociſſimè, quantum in ipſis fuit, contaminarunt? An non, vt diximus in capite de humilitate, [dedit ꝑcutienti ſe, maxillam? an non ſaturatus eſt opprobrijs? annon cùm pateretur, nõ comminabatur? tradebat autem iudicanti ſe iniuſtè? annon coarctabatur, donec

bapti-

baptizaretur ſanguine,] quem non minus ignominioſè exorbuerunt Iudæi, quàm ille copioſè pro bonis glorioſeq; profudit: Morrem crucis opperẽs ſimul acerbiſſimam, ſimul pleniſſimam contumelijs?

Eodem in loco reponimus beatiſſimã Dei matrem: quam quis dubitat, quin, cùm cruci aſſiſterer, [Chriſtum] amantiſſimum filium non[induerit;] hoc eſt, eius crucis, & mortis ignominiam nõ ita libenter adamauerit, amplexataque ſit, ac ſi[Chriſto confixa eſſer cruci?] Certè iam inde ab initio, Chriſti ſpiritu imbuta, & educata[prætulit virginitatem,] vt S. Bernardus ſcribit, opprobrio ſterilitatis; quia vnctio docebat eam de omnibus, ac ſermo Dei viuus, & efficax antè illi factus eſt magiſter, quàm filius: prius inſtruxit mẽtem, quàm induit carnem:] ob quam cauſam cùm ſuſpicionem criminis facilè dimouere poſſet, cùm occultè dimitteretur à Ioſeph, ne ſuſpiriũ quidem ad ſui defenſionem emiſit.

Homil. 3. ſuper Miſſus eſt.

Denique vox illa Apoſtolica, perfectorum Chriſti militum vox eſt:] Placeo mihi in contumelijs, in anguſtijs pro Chriſto] Ergo procul eſt à Chriſti ignominioſæ gloriæ amatoribus, mundani honoris apperentia: & luce clarius eſt, nihil Chriſtianæ perfectioni repugnare magis, q̃ ſuperbiam; ſine qua honor huiuſmodi nec deſiderari, nec quæri poteſt.

2. Corinth. 12.

Ad extremum, qui renunciat vitæ mũdanæ, ac dignitati quæ eam ſequi ſolet, vel propter magnitudinem opum, vel ob aliam quamcunq; ſimilem cauſam, abijcit ſine dubio omnem ſpem mundani honoris; ad eumq; ſibi omnem aditũ, & interdudit, & interdicit.

Secundus honor.

Honor virtutis ab alijs ſanctus appellatur: complectitur autem quoslibet honores, & titulos, qui virtuti dantur ab hominibus: inter quos principem locum obtinet Eccleſiaſtica dignitas, ſiue ſit ſæcularis, ſiue regularis. In hoc autem quærendo ambitioſum eſſe, apertum flagitium eſt; non ſolùm perfectis viris, ſed Chriſtianis omnibus interdictum. Sicut autem perfectioni non repugnat ita viuere, itaque ſe in rebus omnibus gerere, vt vitam ex virtute traductam laus poſſit comitari, honorque virtuti debitus tribui; ſic, qui perfectionem ſectatur, ita in virtutum omnium exercitatione verſari debet, vt ne minimam quidem cogitationem fluxi atque caduci honoris, q̃ quis iuſtè virtuti debiti, ſuſcipiat: neque enim alium honorem amare, aut appetere poteſt perfectus, quàm æternum; vt ex his, quæ diximus libro quarto, capite trigeſimo perſpicuum eſt. Nec qui renunciat mundanis rebus, ſancto huic honori etiam renunciat: tum quia non eſt in eius poteſtate, ſed in honorante; tum quia ſimul nuncium remitteret virtutũ actionibus, quæ per ſeſe maximè laudabiles ſunt, etiamſi à nemine honorẽtur, aut celebrentur: modò ſe attentè circũſpiciat proficiens, nec vlla vnquam ſpecie honoris obiecta, ſibi non ſolùm aciẽ mentis præſtringi ſinat; ſed nec ad rem vel minimam, honoris cauſa inchoandam, moueri.

Cæterùm ſpiritus perfectionis Euangelicæ hominem ad Chriſti humilitatẽ totis viribus amplectendam incitat, & impellit. Quare vt Chriſtus ſe occultauit, & remouit ab oculis eorum, qui eũ Regem creare deliberauerant, ſic qui Chriſtum, ex animo ſequuntur, non ſolùm honores non appetunt nondum ſibi conſtitutos, ſed delatos recuſant & reſpuunt, & ne ad eos contra voluntatem aſcendere cogantur, fugam arripiunt, latebras quærunt, ſibi etiam aliqui membrum aliquod corporis amputant: quod de S. Marco Euangeliſta dicitur, & certũ eſt de Ammonio Monacho, qui ſibi cum præſcidiſſet auriculam, interminatus eſt ſe etiam linguam inciſurum ſi vrgere p̃gerent illi, qui hominem ad Epiſcopatũ importunè vocabant. Admiranda ſanè facinora, & [ſolo diuino inſtinctu,] vt S. Thomas aſſerit, [excuſanda.] Imitãda exẽpla ptiora, quæ multa, & illuſtria ſũt, in hiſtorijs Sãctorũ, Syluestri, Gregorij, Ambroſij, Auguſtini, Felicis Martyris, Bernardi Abbatis, Thomæ Aquinatis, Bernardini Senenſis, & aliorum multorum; quæ operæpretium non eſt enumerare, quia notiſſima ſunt.

Pallad. Sect. 11. Niceph. lib. 11 cap. 37.

22. q. 185. art. 2. ad 3.

Eodem impulſi ſpiritu aliqui honores iam adeptos magno animo, & nouo exẽplo abiecerunt perfectionis amore: vt Epiſcopatum Conſtantinopolitanum Nazianzenus, & ſummum Pontificatum S. Cæleſtinus.

Quare vt benè faciunt illi, qui à Deo per Maiores vocati tanquam Aaron, honores qui ſibi mandantur, accipiunt ad Dei gloriam. & animarum vtilitatẽ; ſic laudandi illi ſunt maximè, qui humilitatis Chriſti amore ſuccẽſi, ſe totos demittunt, abijciunt, honores non quærunt, & verò etiam contemnunt; idq; toto vitæ ſuæ tẽpore profitentur, & niſi ad honorarios titulos adigantur præcipientis authoritate, ad idem ſe voti perpetui nexu obligatos volunt: qua in re præclarã habemus S. Thomæ doctrinam, qui ſic ſcribit; [Accipere Epiſcopatum non eſt de neceſſitate ſalutis, ſed fit neceſſarium ex ſuperioris præcepto. His autem quæ ſic ſunt neceſſaria ad ſalutem, poreſt aliquis impedimentum licitè apponere, antequam fiat præceptum. Et paulò pòſt: Qui votum emittit de non ſuſcipiendo Epiſcopatum, ſi per hoc intendat ſe obligare ad hoc, quod nec per obedientiam Prælati ſupioris accipiat, illicitè vouet: ſi autem intendit, ad hoc ſe obligare, vt quantum eſt de ſe, Epiſcopatum nõ quærat, nec ſuſcipiat, niſi imminente neceſſitate, licitum eſt votum; quia vouet ſe facturum id, quod hominem facere decet. Quod S. Doctor affirmat de Epiſcopatu, ſine dubio dici poteſt de quocunq; alio honoris gradu, etiam regulari.

22.q.185. art.2.ad 3.

Quod ſi quæratur, an præcipienti in re hac repugnandum ſit, nemo dubitat, quin liceat anhelãti ad humilitatis Chriſti perfectionem ſe ipſum planè explicare præcipienti, non tam repugnantis ſpecie, quàm aperientis quid ſit in homine; idque quantum, & quatenus neceſſe eſſe corã Domino iudicetur: deniq; quidlibet faciendum eſſe, vt procul ab honoris nomine in humilitate nos contineamus, dummodo peccatum pertinaciæ (quod ſine magna obediẽtiæ iniuria nõ incurritur) omninò vitetur: quæ regula à S. Greg. olim præſcripta eſt in hæc verba; [Tunc ante Dei oculos vera eſt humilitas, cum ad reſpuendum hoc, quod vtiliter ſubire præcipitur, pertinax non eſt.

Paſtor. P.P. cap. 6.

Quæ externæ virtutum actiones conducant ad perfectionem acquirendam, & quomodo.

CAPVT IV.

ACTIONES virtutum ad charitatem, tanquam finẽ referuntur: & ſunt in vnaquaque virtute duplices, internæ, & externæ, quæ omnes charitati inſeruiunt: externæ quidem, quia quamuis perfectio in animo ſit, externa tamen actio excitat plerunq; animum ad agendum; & honeſtiſſima voluptate, quæ ex ipſa actione à proficiẽte percipitur, vegetat vim facultatis internæ, actum virtutis producentis: [Ex ſubſequenti enim opere,] ait S. Gregorius, [etiam dona ſuccreſcunt.] Qua ratione roboratur & creſcit charitas.

Lib. 1. dial. cap. 4.

Quænam verò ſint externæ actiones, quæ ad perfectionem potiſſimùm iuuandam diuinitùs ſint inſtitutæ, nõ eſt quod aliunde quàm ex ſacris Scripturis, ac Patribus exquiramus. Eſt autem ſcriptum apud Tobiam, Angelum de cœlo demiſſum ſic docuiſſe: [Bona eſt oratio cum ieiunio, & eleemoſyna:] quo loco non ſolum eleemoſynæ corporalis mentio fit, ſed etiam ſpiritualis: ſiquidem ibi commendatur ab Angelo illa miſericordia, quam vtiliter erga ſuos tribules exercuerat Tobias: quem certum eſt monita ſalutis ſolitum dare illis; non ſolum corporibus conſulere.

Tob. 12. *Tob. 1.*

Perfectum virum fuiſſe Tobiam nemo dubitat; ſed nec dubitandum eſt, eũ non niſi adminiculis harum actionum, ad perfectionem aſcendiſſe. Etenim de his loquens S. Leo ſic ſcribit: [Hæc triplex obſeruantia, dilectiſſimi, omnium virtutum comprehendit effectus: Hæc ad imaginem, & ſimilitudinem Dei per uenit, vt à ſpiritu ſancto inſeparabiles faciat. Et S. Chryſologus; Hæc, inquit, vitia extinguunt, virtutes iſta ſuccendũt hæc reddunt caſta corpora, corda pura, hæc pacem membris, mentibus dãt quietem, humanos iſta ſenſus ſcholam faciũt diſciplinæ: per hæc in templum Dei pectora humana conſurgunt, hęc hominẽ præſtant Angelum, homini Deitatis deferunt

Serm. 1. de ieiunio 7. menſis. *Serm. 43.*

Digitized by Google

ferunt hæc honorem. Hinc eſt quod fit horum ſuffragio Moyſes Deus, per hæc Helias neſcit mortem, relinquit terras, cœlos intrat, commoratur Angelis, conuiuit Deo, & terrenus hoſpes ſupernas obtinet manſiones: per iſta, Ioannes fit Angelus in carne, cœleſtis in terra, & auditu, viſu, tactu, totam ſolus capit, tenet, complectitur Trinitatem:] ſimilia ſcribunt alij.

Ex his porrò intelligimus, quas ob cauſſas hæ actiones tres ad perfectionē conſequendam præſtent alijs; tum quia omnium virtutum effectus comprehendant, nec ſine virtutum omnium præſidio exerceantur: tum verò quia animum hominis optimè præparent ad diuinam perfectionem accipiendam: mortificant enim paſſiones, & vitioſos habitus euellunt. Quod ſignificat ſanctus Vir illis verbis; [Vitia extinguunt, adferunt corpori & animo puritatem: Reddunt, inquit, caſta corpora, & corda pura.

De ieiunio autem vniuerſaque corporis caſtigatione, multa ad rem præſentē pertinentia ſcripta ſunt libro ſecundo, capite duodecimo: & libro quarto, capite trigeſimo quarto: ad quæ lectorem remitto: quem etiam hortor, vt animum ſeriò aduertat ad eam ſententiam Seraphini Firmani, quam retulimus libro tertio, capite decimo nono; & continetur regula eius decima quarta.

Quantoperè conducat ad veram abnegationem animi morborumque eius, pietatis tàm ſpiritualis, quàm corporalis exercitatio, explicatum etiam à nobis libro quarto, capite vigeſimo octauo.

Libr. de cura pro mor. cap. 1. Quare ſupereſt vt de externa orantis Deū actione ponamus S. Auguſtini verba, quibus quantum proſit internis orantis motibus, ſic oſtendit: [Orantes de mēbris ſui corporis faciunt, quod ſupplicantibus congruit, cùm genua figunt, cū extendunt manus, vel etiam proſternūtur ſolo, & ſi quid aliud viſibiliter faciunt; quamuis eorum inuiſibilis voluntas, & cordis intentio Deo nota ſit, nec ille indigeat his indicijs, vt ei humanus pandatur animus: ſed his magis ſeipſum excitat homo ad orandum, gemendumq; humilius atq; feruentius: & neſcio quomodo cùm hi motus corporis fieri, niſi motu animi præcedente non poſſint, eiſdē que rurſus exterius viſibiliter factis, ille interior inuiſibilis, qui eos fecit, augetur: ac per hoc cordis affectus, qui, vt fierēt iſta, præceſſit; quia facta ſunt, creſcit.

Ad has tres externas actiones aliæ reuocantur omnes, quæ innumeræ planè ſunt, vtiliſſimæque motionibus animi, quas virtus excitat: immò ad hoc ipſum inſtituti ſimul ſunt ſacrarum cæremoniarum ritus: qui propterea diligentiſſimè ſeruandi, & obeundi ſunt à proficiē te: maximè verò ij qui ad ſacroſanctum Miſſæ ſacrificium ſpectant, & ad canonicas horas; aliaſque religioſas cæremonias; quibus tenentur, qui ad inſtituta religionum vocati ſunt: ſed maius momētum ad perfectionem, eſt in actionibus internis virtutum, de quibus deinceps agendum breuiter eſt.

Quomodo internis virtutum actibus præparetur animus ad Charitatem.

CAPVT V.

IN charitate, in qua conſiſtit Chriſtiana perfectio, conſiderandi ſunt habitus ipſe infuſus, & actus vi eius ab animo productus: actus perfectior eſt, quā habitus: ſiquidem vt ait S. Thomas, [Melius eſt bene agere, quàm poſſe bene agere;] & habitus finis eſt actus: quare æterna beatitudo, quæ maxima eſt hominis perfectio, actus eſt: eò igitur maior eſt perfectio hominis, quò vehementior in eo eſt charitatis actus. *1.2. q. 71. art. 3.*

Augetur autem charitatis actus, non ſolùm habitu charitatis, ſed etiam virtutibus acquiſitis, tum quia hæ comprimūt hominis prauas inclinationes & paſſiones, eneruantque, ac tollunt vitioſos habitus, quibus animus in plura diſtractus ſtudia retardatur, ne totus toto conatu per actum Charitatis feratur in Deum: [Vno,] vt ait S Hieronymus, [ædificante in nobis, & alio deſtruente.] Tū quia virtutes eædem animum incitant ad ea conſectanda bona, quæ conſonant Charitati; & quibuſdam quaſi igniculis appoſitis charitatem incendunt, cum Deoque animum coniungunt: ob id Apoſtolus;

[Spiritu ambulate,] ait, hoc eſt, vt exponit ſanctus Hieronymus, [ſpiritualibus actibus,] quos deſcribit infrà, cùm eos numerat, & [fructus ſpiritus] vocat: *In Gala. 5.* vbi etiam addit; [Cùm enim anima carnalia cogitat, caro dicitur; quando verò ſpiritualia, vnus cum Deo fit ſpiritus,] per charitatem, nimirum, hiſce ſpiritualibus actibus auctam.

Et quanquam virtutum omnium interni actus ad hunc modum charitatem augent, creſcit nihilominus eadem charitas actibus earum virtutum; quæ acquiſitæ cùm ſint, ſimiles ſunt Theologicis; vtpotè procreatæ ex earum actibus, iiſque omnino ſimiles: quamuis nō pares; cùm ſint hæ naturales, illæ ſupernaturales: fieri enim non poteſt, vt qui exercet fidem, ſpem, & charitatem erga Deum, iis ipſis actionibus, qua ratione ſunt ab homine productæ, non acquirat habilitatem, & facilitatem animi maiorem ad eaſdem promptiſſimè repetendas. Hæc habilitas habitus eſt, & Virtus, vt ita dicam, Theologica, ſed acquiſita, non tamen ſine auxilio ſupernaturali Dei. Vſus certè eius, tanquam charitati propinquæ, ad charitatis incrementum maximè facit: propterea quòd Theologicæ virtutes, cum ſupernaturales ſint, hoc eſt, diuini cuiuſdam generis & ordinis, non frangunt directò vires habituum vitioſorum, qui etiam homini Dei amico ineſſe plerumque ſolent; ſicut nec reliquarum naturalium propenſionum deprauatos motus, ſed ſubleuant hominis animum, vireſq; naturæ ad actiones illas nobiliſſimas, longeq; naturam hominis ſuperantes edendas; relicta in homine difficultate naturali, ad eas reuocandas cum velit.

Hæc difficultas mollitur primùm paulatim, deinde verò extinguitur præſidio & ope aliarum virtutum, quæ exercitatione Theologicarum in homine progignuntur. Quare ſapienter S. Thomas: *1. 2. q. 65 art. 3. ad 2* [Habitus, inquit, moralium virtutum infuſarum (quod idem de Theologicis infuſis intelligitur) patiuntur interdū difficultatem in operando, propter aliquas diſpoſitiones contrarias ex præcedentibus actibus relictas; quæ quidem difficultas non ita accidit in virtutibus moralibus acquiſitis, (ſicut nec in Theologicis acquiſitis) quia per exercitium actuū quo acquiruntur, tolluntur etiam cōtrariæ diſpoſitiones.

Ecce igitur tibi, quàm neceſſaria ſit ad perfectionem acquirendam noſtrimet abnegatio continua, qua frangantur prauæ inclinationes naturæ, paſſiones ſedentur, vitioſi habitus abradantur, peruincaturque difficultas, quam tantæ rei nos ipſi ex naturæ corruptione adferimus: quantum item momentum ad perfectionem poſitum ſit, in frequenti diuturnoque vſu virtutum omnium, in obſtinata, vt ita dicam, voluntate perfectionis culmen, Deo iuuante, conſcendendi. Abnegatio enim vitia impugnat; eadem iterata, & continuata etiam expugnat: dumque id præſtat, ſimul interiorem hominem virtutum actibus excolit, eorum habitibus complet, & ornat contemptu mundi ſuique ipſius, paupertate, caſtitate, humilitate, obedientia, à rebus creatis omnibus ita animum abalienans, vt eum in Dei amorem, & charitatem protinus rapiat: quod, quanquam alijs verbis, non obſcurè docuerat Caſſianus: [Accipe paucis ordinem ad ſummā perfectionem. Principium noſtræ ſalutis ſapientiæque ſecundum ſcripturas, timor Domini eſt: De timore Domini naſcitur compunctio ſalutaris: De compunctione cordis procedit abrenunciatio, id eſt, nuditas, & contemptus omnium facultatum: De nuditate Humilitas procreatur: De Humilitate mortificatio voluntatum generatur: Mortificatione voluntatum extirpantur, atq; marceſcunt vitia vniuerſa: Expulſione vitiorum virtutes fructificāt, atq; ſuccreſcūt: pullulatione virtutum Puritas cordis acquiritur: Puritate cordis, Apoſtolicæ charitatis perfectio poſſidetur.] *Lib. 4. Inſt. cap. 43.* Frequēs igitur, & aſſiduus abnegationis, virtutūque vsº, certa via eſt ad augēdā charitatē

Eſt autem hoc loco diligentiſſimè obſeruandum, id quod etiam ſecūdo libro monuimus: [Duplici, vt Caſſianus ſcribit, nobis labore ſudandum in expellendis vitijs, quàm in virtutibus acquirēdis. *Col. 14. c. 3.* Et hoc, inquit, non noſtra capimus coniectura, ſed illius ſententia perdocemur, qui ſolus opificij ſui vires, rationemque cognouit. Ecce, inquit, conſtitui te hodie ſuper regna, vt euellas, & deſtruas, & diſperdas, *Hierem. 1.*

ſperdas, & diſſipes, & ædifices, & plãtes. In expulſione enim noxiarum rerũ quatuor eſſe neceſſaria deſignauit: id eſt, euellere, deſtruere, diſperdere, diſſipare: in perficiẽdis verò virtutibus, & his, quæ ad iuſtitiam pertinent acquirendis, ædificare tantummodo atque plantare: Vnde liquidò patet, difficilius euelli ac deſtrui corporis animæq; paſſiones, quàm ſpirituales extrui, ædificariq; virtutes.

Vberior quædam & ſubtilior explicatio Abnegationis, præparantis ad perfectionem.

CAPVT VI.

SED præter mortificationem paſſionum, maximè ad perfectionem neceſſaria occultior quædam difficiliorq; propriæ voluntatis & amoris abnegatio, eaq; cõtinua: non ſolùm initio exercitationis huius, ſed etiam & multò maximè in progreſſu ipſo, & complemento: quæ quidem abnegatio ex Dei omnipotentis Maieſtatis, poteſtatis, charitatis, voluntatiſq; cognitione profecta, ita hominẽ Deo ſubmittat, ac propriæ ſui ipſius deſpiciẽtiæ amantem faciat, vt nihil magis optet, nihil curet magis, quàm aſſiduè frangi voluntates ſuas, itaque concuti amorẽ proprium, vt ſi fieri poſſit, conuellatur omnino. Qui actus eſt multò maximæ in Deum charitatis. Idego ſic explico ex doctorum piorumq; hominum, qui currunt virtutis & perfectionis ſtadium, diſciplina & experimentis.

Certum eſt, nos noſtri iuris nec eſſe, ſed Dei; & voluntatem noſtram, quantũcunque ſit in hominis poteſtate, diuini & ipſam iuris eſſe; & à nobis in vnius Dei voluntatis deditionem omninò redigendam: vt Deus ea, totiſque nobis vtatur, noſque verſet, quomodo ei placuerit.

Quæſtio. Quæri igitur poteſt, vtrum expediat, vt Deus regendæ voluntatis Dux conſolationibus an afflictionibus adhibitis eam dirigat ad perfectionem amoris ſui. *Reſpondetur.* Et reſpondetur de ſententia Patrum, quos adduximus ſecundo libro, cùm ageremus de Abnegatione, ſatius eſſe, vt voluntatem Deus ad ſe trahat per ea, quæ contra voluntatem ſunt, quàm per ea, quæ voluntatem alliciunt, mulcentque, & ſi ſanctiſſima illa ſint, nec à nobis expetita propter nos, ſed propter Deum ſolum; ſiue externa bona malauè ſint, qualis eſt infamia, ignominia, paupertas, contemptus, & alia huiuſmodi: ſiue interna; multoque id magis ſi interna ſint: quales ſunt deſolationes, derelictiones, tentationes grauiores, anguſtiæ cordis, tenebræ mentis, anxietates, perturbationes animi, & id genus alia, quæ vitam acerbam faciunt: in his verſari nos, & his exagitari quietem voluntatis noſtræ, melius multò eſt, quàm frui contrarijs bonis: Quamobrem proficiens non ſe comparat ad quietem, aut tranquillitatem, ſed ad omnia potius genera afflictionum internarum: in vnaque Dei voluntate, pacem, quietemque collocat ſuam; quantumuis magnis perturbationum fluctibus interius ſe iactandũ prævideat.

Huius autem aſſertionis hæc eſt cauſa; quòd meriti apud Deum ratio, poſita eſt maximè in abnegatione, tum exiſtimationis, tum amoris proprij: ad quorum vtrunque abnegandum, faciunt magis res aduerſæ, quam ſecundæ; ſiue extrinſecus accedant, ſiue exoriantur in animo.

Ad exiſtimationem propriam comprimendam, eſt neceſſaria propriæ vilitatis cognitio: quæ, quamuis per mentis illuſtrationem obtineatur à Deo, & ab eo beatis mentibus concedatur, Viatorum tamen naturæ accommodatius eſt, eam experimento nanciſci. Deus itaque, qui naturam non deſtruit, ſed perficit, vult à nobis cognoſci vilitatem noſtram ipſo vſu, & experientia: dum experimur, ſcilicet, in nobis voluntatem repugnacem, & minimè quietam; vt perſpicuè cernamus, quid ex nobis ſit in nobis, & quid in nos ex Deo promanet: ex nobis quippe eſt, ſentire motus illos turbidos, contrarios rationi: ex Deo autem, ijs non conſentire: ex nobis eſt, caligo mentis, ſiccitas cordis, afflictio: ex Deo, contraria dona, quibus illa, tanquam à ventis nubes, diſpelluntur. Neque id iniuſtè vult Deus;

 ij enim

ij enim ſumus, qui ob commiſſa facinora digni ſumus, in quos calicis, qui in manu Domini eſt, vniuerſa amaritudo, & ira delapſa, nos obruat; cuius tamen vix minimā guttam nobis aſpergit De9, cum nos affligi permittit: vt qui eam refugit, iniuſtè admodum à Dei iuſtitia ſe ſubtrahat, præ amore ſui immoderato: ij ſumus, quos, quanquam ſibi Deus reconciliauit per ſanguinem filij ſui, & condonato adulterio, ſecum iterum copulauit vt ſponſas; velit tamē patrati ſceleris extare animis corporibuſq; noſtris inuſtas perpetuò notas vexationum, & calamitatum: vt intelligamus, aliter nobiſcum agi, quàm ſi incorrupti integriq; vixiſſemus ſemper: ijſque malis à Deo nos affici, vt ſuper nos recognoſcamus manum Domini, qua veluti de cœlo percutimur, cruciamurque, (quamuis infinitè minus q̃ par eſt) indeq; exurgam9 ad maiorem reuerentiam erga Dei maieſtatem, timoremque maiorem; ac in bonam partē accipiamus eius etiam verbera atque flagella; quando ab eius infinita miſericordia proficiſcuntur omnia Deniq; ſicut temporanea, ac terrena proſperitas ſic ſpiritualis, hominis mētem occæcat; multoq; magis hæc, q̃ illa; quia irrepit, nocetq; occultius; &, cùm ſit nobilioris generis, animum magis turgeſcentē reddit, & immemorem ſui nihili, veterūq; delictorum; ideoque lucifero propiorē: Hæc ad configendam exiſtimationem propriam.

Ad ſuffringendos autem amoris proprij neruos, eundemq; ex animo conuellendum, valent illæ eędem deſolationes, & miſeriæ: cùm enim ipſo experimento compertum nobis eſt, ex nobis exiſtere adeò prauas propenſiones, & corruptelas, concitamur in noſtrimet odium, cōtemptum, nauſeam, indignationem, perſecutionem, in noſq. conuitia iactamus, & exprobramus nobis noſtra dedecora. Deinde illa voluptas, quæ ex ſpiritus dulcedine fluit, qua nobis ipſis maximè placere ſolemus, magis nutrit amorē noſtri quàm illecebræ rerum mundanarū: eſt quippe idem in diuerſa materia vitium: idq; accidit, cum Dei dona magis, quàm Deum ipſum quærimus; eiuſque propterea mercenarij ſerui ſumus. Idcirco in cor hominis amariſſima quæque congerit Deus, vt ita hominem probet; aſſuefaciatque diligere Deum, propter Deū, non ſemet propter ſe ipſum: id enim adeò præpoſterum eſt, adeoque Deo diſplicet, vt interdum permittat nos incidere in graues tentationes, ac turpiter labi: tum, vt ex illa manifeſta turpitudine cognoſcamus occultam offenſam, in qua ſumus apud ipſum; tum vt vel ſic ablactemur à lacte noſtræ cupiditatis, & voluntatis.

Quare quamuis debemus peccata, in quæ incurrimus, quatenus Deo aduerſantur, & quia peccata ſunt, immortali odio proſequi, quatenus tamen apta ſunt nos demittere, nobis alijſq; viles efficere, noſtram denique erga nos ipſos affectionē retundere, patienter ferenda ſunt; cū ex illis hoc tantum bonum, tanquam è tenebris lucem, Deus educat. Imò actum ipſum bonum, ſi, quia nobis placet, blanditurq; naturæ & exiſtimationi proprię, à nobis expetitur, non dicam à Deo abalienare, dicam tamen, nō copulare nos cum illo.

Accedit, ꝙ quandiu vas humani cordis nō planè purgatur à fæce amoris huius, Dei donis pluſquam par eſt inhærētis, & Deum ad æmulationem prouocātis; non expedit nobis, Dei dona quædā, qualia ſunt interna ſolatia, immunitas à tentatione, illuſtrationes mentis & ſimilia, augeri in nobis: eo enim illa veluti ſordidata Deo malè olent, & homo ijs locupletatus, tanquam nobilioribus phaleris conueſtitus equus, aduerſus dominū calcitrat: dometur ergo prius, & vexationibus ſubactus intelligat, non alia ratione, vlla Dei dona à viro perfecto expetēda eſſe; niſi quia, & quatenus Deus vult; illaque ſic nos Deo coniungere, promptoſque efficere ad Deo ſeruiendum, illique per amorem inhærendum.

Summa igitur ope nitatur proficiens ad eam indifferentiam peruenire, qua non magis velit huiuſmodi dona, quæ cū honeſta etiam voluptate, q̃ ea, quę cum afflictione animi diuinitus immiſſa, ſunt coniuncta: optet potius hæc, quàm illa: tum quod ſint à ſuſpicione amoris priuati remotiora, tum quia opera, quæ Deo per iſta præſtatur, gratuita omninò eſt, nulloque planè modo mercenaria; tum quia voluptaria, & mollis via diaboli

eſt;

eſt; vt docuimus libro ſecundo, capite ti i geſimoquinto: contrà, via Dei, grauis, & ſeuera; tum denique, quia cum illa, quaſi mercede ſeruire Deo facile quidẽ eſt, ſed inordinatum quid, obliquum, im purum; addo imperfectum, & quaſi mõſtruoſum: quoniam qui huiuſmodi eſt,
Matth. 6. partem dat ſui Deo, reliquam ſibi reti-
3. Reg. 18. net; nondumque holocauſtum eſt, nec
4. Reg. 17. aurum obcyſum, perfectè excoctũ: duo-
Geneſ. 31. bus ſeruit Dominis; in vtramq; partem claudicat; Samaritanus potius, q̃ Iſraelita; qui Deo litat, & idolo: ſimilis ex parte Racheli, quæ in terram promiſſionis commigrans, ſecum ſimul idola paterna tranſportat: atque vt Rachelem, propter idola, ſecutæ ſunt vexationes; ſic proficiens, donec ſe penitus exuat his amoris proprij delicijs, perpetua tempeſtate diuerſarum perturbationum ſe quatiendũ intelligat.

Quamuis autem illuſtrationibus, & conſolationibus internis promptior eua dat homo, ad Deo ſeruiendum, illumque amãdum, qua ratione illæ, vt diximus in ſecundo libro, expeti poſſunt, & verò etiam magni faciendæ ſunt; perfecto tamen viro ſatius eſt poſſe, & velle ſeruire Deo ſine promptitudine, quæ inde prouenat; potiùs cum interna contraria repugnantia, & difficultate.

Prior error. Deponendus propterea falſæ opinionis error duplex: vnus eſt meritũ apud Deum conſiſtere in illa facilitate voluntatis, cum ſub ea plerumque lateat pernicies meriti, vis amoris proprij multa, cuius expers eſt contraria difficultas; quæ idcirco magna ſeges eſt magnorum meritorum. Quare Deus amantiſſimus, & qui tam benè nobis vult, excitat nos, deducit, trahitq; ad ſeſe per mille ſalebras afflictionum, & difficultatum, nec patitur amicos ſuos diu eſſe ſedatos: & qui in cœlis apud ſe filios, & adminiſtros habet ſibi ſumma voluptate coniunctiſſimos, quos perpetuò beata illa, & inexhauſta lætitia perfundit, exigit à nobis in terris obſequia, perfecta quidem, illique perquàm gratiſſima, plena tamen perturbationis, & doloris: perinde quaſi fortunatiſſimus Rex quiſpiam, qui quãquam innumeros habet corporis ſtipatores, miniſtroſq; ſuorum ſtudiorum ad nutũ paratiſſimos, illiq; ad omnem voluntatẽ promptiſſimos, gratiſſimoſque; oblectat tamen ſeſe puſionis alicuius, aut diſtorti hominis lentis frigidiſq; obſequijs: ob hanc ſcilicet cauſſam tantoperè laudatur à Domino vidua Euangelica, quæ duo minuta æris ſolùm miſit in Gazophylacium.

Alter error. Alter error corrigendus eſt proficienti, quo plerumq; fingimus animo, quærimuſque nobis quietem quandam internam externamq;, qua abiectis curis, reſtinctiſque perturbationum motibus, Deo tranquillè placideq; ſeruiamus illumq; perfectè diligamus: contrà quàm res habeat, & vt ex antedictis intelligitur, contrà quàm velit Deus; qui vix, dũ hic viuunt, tranquillat plenè animos amicorum ſuorum: ita poteſtatis ſuæ vim nobis manifeſtam faciens, qua nauiculã noſtram inter tot procellas calamitatũ tutò in portum valet deducere: ſimul, q̃a magnus potenſq; eſt, nos itidem ad magna arduaque obeunda præparans: præſertim cum iteratis conflictationibus internis virtutis habitus confirmetur: [Vir- *1. Cor. 12.*
tus enim in infirmitate perficitur:] iiſdẽque merces æterna, quæ non habitibus, ſed actibus eſt debita, plurimum augeatur, & amplificetur: & hæc de ſubtiliore, occultioreque abnegatione dicta ſunt breuiter.

De duobus proximis, & maximis adminiculis perfectionis, Oratione & Contemplatione.

CAPVT VII.

DVO ſuper ſunt adminicula Perfectionis, & quidem omnium maxima & proxima: vnũ eſt oratio ad Deũ; alterum eſt Contemplatio rerum earum, quibus Perfectio ipſa perficitur. Et vt à primo ordiamur, illud certum eſt, Charitatem donum Dei eſſe.
[Charitas Dei, ait Apoſtolus, diffuſa eſt *Rom. 5.*
in cordibus noſtris per Spiritum ſanctũ, qui datus eſt nobis. Et S. Ioannes: Chari-
tas ex Deo eſt. Et S. Auguſtinus: In gratia *1. Ioan. 4.*
eſt Spiritus viuificans: vnde eſt in homi- *De gratia*
nibus charitas Dei, & Proximi, niſi ex *& lib. arbi*
ipſo Deo?] Quod de charitate aſſeri- *tri. cap. 18.*
tur,

tur, dicendum ſimiliter eſt de omnibus alijs donis, ad perfectionem pertinentibus; deque ipſo eorum incremento: quia vt ait S. Iacob[a]; [Omne datum optimũ, & omne donum perfectum, deſurſũ eſt; deſcendens à Patre luminum.

Iacob. 1. Quod cum ita ſit, facilè intelligitur, quàm ſit proficienti neceſſaria oratio, vt perfectionẽ charitatis obtineat à Deo. [Cui, inquit S. Auguſtinus, donatur à Deo charitas Dei, & propter Deum charitas proximi, profectò inſtanter orare debet, quò tantum ſibi augeatur hoc donum, vt non ſolùm præ illo contemnat delectationes cæteras, ſed etiam quaslibet perferat paſſiones:] quod quàm ſtudioſè ac frequenter faceret, idem met teſtatur in ſuis Confeſſionibus crebrò; [Quis mihi, ait, det, acquieſcere in te? Quis mihi dabit vt venias in cor meum, & inebries illud, & obliuiſcar mala mea, & vnum bonum meum amplectar te? Et alio loco: Hei mihi quàm excelſus es in profundis; nuſquam recedis, & vix redimus ad te. Age Domine, & fac; excita, & reuoca nos; accende, & rape; flagra, & dulceſce: iam amemus & curramus. Denique alibi: Da mihi te Deus meus, redde mihi te. En amo, & ſi parum eſt, amen validius. Non poſſum metiri, vt ſciam quantum deſit mihi amoris ad id, quod ſatis eſt; vt currat vita mea in amplexus tuos; nec auertatur, donec abſcondatur in abſcondito vultus tui. Hoc tantum ſcio, quod mihi malè eſt præter te, non ſolùm extra me, ſed & in me ipſo: & omnis mihi copia, quæ Deus meus non eſt, egeſtas eſt.

In Pſalmorum 118. Concione 17.

Lib. 1. Confeſſ. cap. 5.

Lib. 8. Confeſſ. cap. 3. & 4.

Lib. 3. c. 8.

Nec ſolum ad incrementum charitatis nobis eſt oratio neceſſaria, ſed etiam ad impetrandum tam multa Dei auxilia, quæ ad exercendas virtutes tam multas, tam magnas, ad vincendas tentationes, ad mortificandos prauos affectus & habitus; ad progrediendum in via perfectionis, ad perſeuerandum in ſancto propoſito, nobis maximè opus ſunt. Nam, vt ait S. Auguſtinus: [Sicut oculus corporis, etiam pleniſſimè ſanus, niſi candore lucis adiutus non poteſt cernere; ſic homo etiam perfectiſſimè iuſtificatus, niſi æternæ luce iuſtitiæ diuinitùs adiuuetur, rectè nõ poteſt viuere. Niſi Dominus, ait Dauid, cuſtodierit ciuitatem, fruſtra vigilat, qui cuſtodit eam.] Ad quam rem faciunt adeò varij & opportuni Pſalmorũ affectus; quibus, vt in rebus, actionibus, occaſionibusq́; omnibus adſit nobis Dominus, poſtulamus.

Lib. de Natura & Gratia, cap. 26.

Pſal. 126.

Adminiculum alterum, cõtemplatio eſt, vt dicebamus. Nomine autem contẽplationis hoc loco intelligitur attenta conſideratio rerum ſpiritualium, tam diuinarum, quàm humanarum: huic enim qui vacat, vt debet, mirum eſt quàm magnos in virtutibus, charitate præſertim, progreſſus faciat. Qua de re ſic S. Baſilius; cùm enim de perfecta renunciatione facienda diſſeruiſſet; [Hæc, ait, vbi prætiterimus, omni cuſtodia cuſtodiendum fuerit cor noſtrum: neque patiendum, vt aſſidua de Deo cogitatio ex animis noſtris elabatur, neue eorum, quæ mirabiliter ab eo facta ſunt, memoria cõtaminetur per futiles & euanidas cogitationes: contraque illud agẽdum aſſiduè, vt ex puriſſima ac perpetua recordatione impreſſam in animis noſtris piam de Deo cogitationem, veluti indelebile aliquod ſignum circumferamus. Siquidem hæc eſt ratio, per quam erga Deum acquiri charitas conſueuit: quæ ſimul cùm ad conficienda Dei mandata nos excitet: tum viciſſim quoq; ab iiſdem ipſa ad perpetuitatem ſtabilis conſeruetur.

Baſil. in Reg. fuſ. diſput. c. 5.

Contemplatio porrò, quamquam induſtriam noſtram requirit, donum tamẽ eſt gratuitum diuinæ miſericordiæ. De[a] enim eſt, [qui illuminat tenebras noſtras vt ait Dauid; qui illucet in cordibus noſtris,] vt Apoſtolus ſcribit: quare & [lux, & illuminatio noſtra] dicitur.

Pſal. 17. 2. Corin. 4.

Contemplatio igitur, & oratio ſimul miſceantur, & temperentur, oportet; ita, vix vt diſcerni poſſit vtra ſit, ad eum modum, quem aliquando legimus apud Patres: [Coruſcaſti, (inquit S. Auguſtinus) ſplenduiſti, & fugaſti cæcitatem meam: Flagraſti, & duxi ſpiritum, & anhelo tibi: Guſtaui, & eſurio, & ſitio: Tetigiſti me, & exarſi in pacẽ tuam.] Et poſt pauca: [Hei mihi Domine, miſerere mei.] Colligatio igitur ſumma eſt inter hæc tria, Orationem, Contemplationẽ, Amorem; vt niſi ſimul de Contemplatione, vix quicquam poſſit de Amore dici.

Auguſ. lib. 10. Cõfeſſ. cap. 1.

Qua

Qua via Diuinus Amor deinceps indagandus eſt; ex Cantico Canticorum Salomonis.

CAPVT VIII.

DIVINI Amoris naturã, vires, & gradus in Cantico Canticorum à Salomone Spiritus ſancti inſtinctu deſcribi, & celebrari, certum eſt apud omnes; cui conſentaneum eſt illud, quod à Caſſiano ſcribitur, cùm de triplici Abrenunciationum genere loquitur. Tribus, ait, [abrenunciationibus propriè tres libri Salomonis aptantur. Nam Prouerbia primæ abrenunciationi conueniunt, quibus concupiſcentiæ carnalium rerum, ac terrena vitia reſecantur. Secundæ abrenunciationi Eccleſiaſtes, vbi vniuerſa quæ aguntur ſub ſole, Vanitas pronuntiantur. Tertiæ Canticum Canticorum, in quo mens viſibilia cuncta tranſcendens, verbo iam Dei, cœleſtium rerum contemplatione, coniungitur.]

Caſſian. coll. 3. c. 6.

Pro certo etiam habetur à pleriſque omnibus, Sponſi, & Sponſæ nominibus intelligi à Salomone Deum aut Chriſtum, & animam hominis, Dei amici: Hanc autem imperfectam initio in amore, deinceps proficientem, & perfectam. Sic S. Ambroſius; [Debuimus, inquit, in nuptijs ſponſæ, crines calamiſtris quibuſdam, ſaltem orationis, ornare; ne ſe priùs Dominico iugo timefacta ſubduceret, quàm vocata inclinaret. Sic equorũ vis, plauſæ ſonitum diſcit amare ceruicis, ne recuſet iugum. Hoc nos magiſterium non inuenimus, ſed accepimus. Sic inſtituit myſtici carminis doctrina cœleſtis: Oſculetur me oſculo oris ſui. Totus iſte deliciarum locus ludum ſonat, plauſum excitat, amorem prouocat. Ideò, inquit, adoleſcentulæ dilexerunt te, & attraxerunt te retrò. In odorem vnguentorũm tuorum curremus. Induxit me rex in tabernaculum ſuum. Ab oſculis cœpit, vt ad tabernaculum perueniret. Atque illa tam patiens duri laboris exercitatæque virtutis, vt aperiat manu clauſtra, in agrum exeat, in caſtellis maneat; in principio tamen poſt odorem currit vnguenti: mox cùm in tabernaculum venerit, vnguentum mutatura caſtellis] Origenes idem antè dixerat de ſponſæ curſu loquens: [Currit modò, quia adhuc curſu indiget, & profectu.] Et alio loco: [Hæc ipſa quæ nunc nigra, in fine Cantici huius dealbata memoratur aſcendere.]

Amb. li. 2. de virginibus.

Cantic. 1.

Origenes Hom. 1. in Cantica. Hom. 2.

Dubitationem denique non habet, hunc profectum Sponſæ conſiſtere in renunciatione rerum terrenarum, contemptu ſui, abnegatione paſſionum, vitiorum expulſione, virtutum denique exercitatione continua, quibus gradum ſibi faciat anima ad contemplationem, & amorem Dei. Sed poteſt (ſcribit Sanctus Ambroſius) hoc (nimirum, [Oſculetur me oſculis oris ſui) ad animam deputari, quæ paſſiones corporis ſubigit, & ad virtutum officia conuertit, repugnanteſque motus ſibi obedientes efficit. Hęc igitur anima eleuans ſe à corpore, abdicatis luxuria atque delitijs, voluptatibuſque carnalibus, exuta quoque ſolicitudine ſæcularium vanitatum, iamdudum infuſionem ſibi diuinæ præſentiæ, & gratiam verbi ſalutaris exoptat, cùm moras eius ferre non poſſit, quaſi vulnerata charitate, conuerſa ad Patrem vrget vt mittat ſibi Deum Verbum dicens: Oſculetur me oſculis oris ſui.] Sanctus Bernardus idem docet, initio Canticorum, deſcribi Sponſam, etſi perfectam & ardentem amore; etſi oſculis Sponſi inhiantem, ſolicitam tamen adhuc, & anxia cura diſtentam [ſuper cuſtodia gregum ſuorum,] hoc eſt, mortificatione ſuarum paſſionum, dum ſibi illas ſtudet ſubijcere.

Amb. li. de Iſaac c. 4.

S. Bernardus Ser. 28. in Cantic.

Sed nec in contemplatione, & amore perpetuò ſiſtit ſponſa: vocatur enim à contemplando ſponſo ad quærendas animas, earumque procurandam ſalutem; amore videlicet impellente, ac propè cogente: [Surge amica mea, ſponſa mea, & veni. Commendat, inquit Sanctus Bernardus, [ſponſus multam dilectionem ſuam, iterando amoris voces: nam iteratio, affectionis expreſſio eſt: & quod rurſum ad laborem vinearum ſolicitat dilectam, oſtendit, quàm ſit de animarum ſalute ſolicitus: nam vineas animas eſſe, iam audiſtis.

Cantic. 2.

S. Bernard. Ser. 61. in Cantic.

Pro-

Digitized by Google

Idē Ser. 52. in Cant. Propterea idē de ſe alibi: [Patiēter auellor ab infœcundę Rachelis amplexibus, vt de Lia mihi exuberent fructus profectuum veſtrorum. Minimè pigebit me intermiſſæ quietis pro cura ſermonis, cùm videro in vobis germinaſſe ſemen meum, atq; ex eo augeri incrementa frugum iuſtitiæ veſtræ. Charitas enim, quæ non quærit quæ ſua ſunt, id mihi iamdudum facilè perſuaſit, nil ſcilicet deſiderabilium meorum veſtris præferre vtilitatibus.]

Status quatuor Animæ Deum diligentis, ex Cantico Canticorum, & ſanctis Patribus.

CAPVT IX.

HIS quaſi fundamentis poſitis, accedendum tandē eſt ad ipſius charitatis indagationem, videndumque quo modo vis, & partes eius poſſint à nobis expeditè percipi ex his, quæ in Cantico Canticorum à Salomone traduntur, & à ſanctis Patribus explicantur.

Igitur, quatuor omnino ſunt perfectiſſimi amoris & excellentiſſimæ charitatis ſtatus animæ Deum ſingulariter diligentis, qui in eo libro deſcribuntur verbis ab humano amore artificioſiſſimè tranſlatis. Hi autem tanquam dies quidā noctibus, quietibus, vigilijſque diſtinguūtur. Quiete quippe contemplationem, actionē vigilia ſignificare mos Scripturarum ſanctarum eſt: vt ſcribunt Patres in illa Geneſis verba: [Immiſit ergo Dominus Deus ſoporem in Adam,] S. Ambroſius nimirum, S. Gregorius, & Sanctus Chryſoſtomus Immò S. Hieronymus auctor eſt, verſionem aliam habere: [Immiſit Deus ecſtaſin ſuper Adā.] Et hoc ipſum dormire, & ſomnum capere, quod aliquando ponitur in Canticis, contemplationem Dei eſſe, qua anima in amore Dei ſuauiſſimè conquieſcit, teſtantur S. Gregorius Nyſſenus, S. Bernardus, Rupertus Abbas, & alij: ſicut & dormientem excitare ſponſum, eſſe, eam ad animas lucrandas inuitare.

Geneſ. 2. Ambr. li. 2. de Iacob. Li. 1. Reg 3 Lib. 4. moral. c. 30. Lib. 23. moral. c. 20. Chryſoſt. in c. 38. Gen. Apud Theodo. lib. 3. in Cant. S. Bernardus in ſer. 52. & 57. Rupert. lib. 5. 6 & 7.

Primus ſtatus amoris, eſt actuoſę vitæ; in quo anima affectibus nondū edomitis Deum quidem odoratur, & quaſi degultat, currens in odorem vnguentorum eius, non eo tamen ad arbitrium & voluptatem ſuam fruitur. Et mirabar, inquit S. Auguſtinus, [quod iam te amabam, & inſiſtebam frui Deo meo, ſed rapiebar à te decore tuo, moxq; diripiebar abs te pondere meo, & ruebam in iſta cum gemitu, & pondus hoc, conſuetudo carnalis.] Et infrà:] Aciem figere non valui, & repercuſſa infirmitate redditus ſolitis, non mecum ferebam niſi amantem memoriam, & quaſi olfacta deſiderantem, quæ comedere nondum poſſem.]

S. Bernardus Ser. 52. in Cāt. Primus ſtatus. Aug. lib. 7. Confeſſ. c. 17.

Secūdus ſtatus. Secundus ſtatus, eſt vitæ contemplatricis: In hoc collocatur anima, facto ſibi ad eum gradu vitioſorum habituū demolitione, paſſionum propriarum compreſſione, & perfecta rerum omniū ſuiq; abnegatione: & in eo conſtituta, non ſolùm ſicut in priore ſtatu Deum aliquando complectitur contemplationis & amoris actu, ſed eodem continuato aliquandiu ipſum contemplans amanſque pœnè poſſidet magna mentis tranquillitate: ſitq; ſuauiſſimus lectus pacifici Salomonis, & quaſi nuptiale ferculū, in quo ſponſus requieſcit, ac vehitur, animam in ſe quieſcentem fouens. Hunc quoque ſtatum optaſſe S. Auguſtinum, intelligimus vel ex eo loco Confeſſionum, qui ſic habet: [Noli eſſe vana anima mea, & obſurdeſcere in aure cordis tumultu vanitatis tuæ: audi & tu, Verbum ipſum clamat, vt redeas; & ibi eſt locus quietis imperturbabilis, vbi non deſeritur amor, ſi ipſe non deſerat. Ecce illa diſcedunt, vt alia ſuccedant, & omnibus ſuis partibus cōſtet infima vniuerſitas. Nunquid ego aliquò diſcedo, ait Verbum Dei? ibi fige manſionem tuam, ibi commenda quidquid inde habes anima mea, ſaltem fatigata fallacijs: veritati commenda quidquid tibi eſt à veritate, & non perdes aliquid, & refloreſcent putrida tua, & ſanabuntur omnes languores tui, & fluxa tua reformabūtur, & renouabuntur, & conſtringentur ad te, & nō te deponent quò deſcendūt; ſed ſtabunt tecū, & permanebunt ad ſemper ſtantē ac permanentem Deum: vt quid peruerſa ſequeris carnem tuam? ipſa te ſequatur conuerſa.]

Aug. lib. 4. Conf. c. 11.

Tertius

Tertius ſtatus.

Tertius ſtatus, conflatur ex actione & contemplatione. In eo anima, ſic iubente ſponſo, à contemplatione diuulſa, ſe conijcit in turbam & gregem Paſtoris illius, qui propter nimiam charitatẽ, qua dilexit nos, è ſinu Patris in terras deſcendit, quæſiturus magnis laboribus, & proprio ſanguine redempturus ouiculas, quæ perierant: procellam nullam acerbiſſimorum temporum, periculum nullum, pœnamue ſubterfugiens, aut dedecus, dum illas recuperaret. Hunc affectũ ſponſę exprimit ex Canticis S. Ambroſius in hunc modum: [Veni frater meus, exeamus in agrum, requieſcamus in caſtellis. Supra ad hortum inuitabat; hic ad agrum habentem, non ſolùm florum gratiam, ſed etiam triticum & hordeum, hoc eſt, ſolidiorum firmamenta virtutũ, vt fructus eius aſpiciat. Requieſcamus, inquit, in caſtellis. Ad quæ Adam, cùm de Paradiſo eiectus eſſet, fuerat relegatus, in his requieſcebat, ſed terram operabatur. Qua autem ratione exire in agrũ vellet, intellectus manifeſtus eſt, vt quaſi bonus Paſtor paſcat gregem ſuum, laſſos alleuet, reuocet errantes. Nam etſi iſta anima noua & vetera ſeruauit, tamẽ ſunt adhuc velut agni, qui lactis ſucco nutriendi ſunt. Ergo quaſi perfecta nõ pro ſe, ſed pro alijs interuenit, vt de ſinu Patris exeat, vt procedat foras tanquam ſponſus procedens de thalamo ſuo: egrediens currat viam, vt infirmos lucretur] Hunc ſtatũ tenebat S. Auguſtinus, cùm in oratione cum Deo agebat ſic: [Domine Deus meus intende orationi meæ, & miſericordia tua exaudiat deſiderium meum: quoniam non mihi ſoli æſtuat, ſed vſui vult eſſe fraternæ charitati: & vides in corde meo, quia ſic eſt, vt ſacrificem tibi famulatum cogitationis, & linguæ meæ, & da quod offeram tibi.] Et paulò pòſt: [Da quod amo: Amo enim, & hoc tu dediſti.]

Ambr. lib. de Iſaac & Anima, c. 8
Cantic. 7.
Geneſ. 3.
Pſal. 18.
Aug. li. 11. Confeſſ. c. 2

Quartus ſtatus.

Quartus ſtatus eſt, cùm anima vitã ſuprahumanam ac pœnè diuinam ſupradictis longè ſuperiorem inexplebili deſiderio appetens, tanto flagrat diuini amoris incendio, tantaque velut zelotypia æſtuat, vt manere in carne, mors illi ſit, & peregrinari à Domino alter quaſi infernus illi videatur, ſoleturq; propterea exilium ſuum, ac perferat vno ſtudio laboreq; animarum lucrandarum dilectiſſimo ſponſo. De qua re ſic S. Gregorius: [Qui ſunt in ſancta Eccleſia thalami, niſi eorum corda, in quibus animæ per amorem ſponſo inuiſibili iunguntur, vt eius deſiderio mens ardeat, nulla iam quæ in mundo ſunt concupiſcat, præſentis vitæ longitudinem, pœnam deputet, exire feſtinet, & amoris amplexu in cœleſtis ſponſi viſione requieſcere? Mens itaque, quæ iam talis eſt, nullam præſentis ſæculi conſolationem recipit, ſed ad illã quã diligit, medullitus ſuſpirat, feruet, anhelat, anxiatur. Vilis fit ipſa ſalus ſui corporis, quia transfixa eſt vulnere amoris. Vnde & in Canticis dicitur: Vulnerata charitate ego ſum: mala autem ſalus eſt cordis, quæ dolorem huius vulneris neſcit: cùm verò anhelare iam cœleſti deſiderio, & ſentire vulnus amoris cœperit, fit anima ſalubrior ex vulnere, quę prius ægrotabat ex ſalute. Menti autem ſponſum ſuum fortiter amanti, de amore vitæ præſentis vna ſolet eſſe conſolatio ſi per hoc, quod ipſa ab eius viſione differtur, aliorum animę eius verbo proficiãt, & ad cœleſtem ſponſum amoris facibus inardeſcant. Mœret, quia differri ſe conſpicit. Triſte eſt ei omne quod aſpicit, quia illum adhuc non videt, quem videre concupiſcit. Sed eſt, vt dixi, non parua cõſolatio; ſi feruens anima differtur, & per eam multæ colliguntur, vt tardè eum cum multis videat, quem ſola videre citiùs volebat.] Hæc S. Gregorius, qui & plura ibidem in eandem ſententiam præclarè ſcribit. 1.

S. Greg lib. 2. ſuper Ezech. Homil. 15.
Cantic. 2.

Hæc, quanquam obſcurè, ſignificãtur in Canticis. Primum ſtatum obtinet ſpõſa, quando poſt ſomnum inter læuam & dexteram ſponſi in ſecundo capite ſuſcitatur illis verbis: [Surge amica mea, ſpecioſa mea, & veni.] 2.

In ſecundum ſtatum intelligitur perueniſſe, quando ſomno repetito, ad nouum charitatis gradum iterum excitata, in tertio capite cum ſumma adoleſcentularum animarum admiratione audit ſponſa: [Quæ eſt iſta, quæ aſcendit per deſertum, ſicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris, & vniuerſi pulueris pigmentarij.]

In

3. In tertio ſtatu eſt eadem, quando tertiò dormiens, denuò experrecta, in quinto capite de ſeipſa dicit: [Surrexi, vt aperirem dilecto meo.]

4. In quarto denique ſtatu, collocatur ſponſa, quando ei poſt quartam quietẽ, ad quartum perfectiſſimæ charitatis gradum ſuſcitatæ, in octauo capite dicitur: [Quæ eſt iſta quæ aſcendit de deſerto delicijs affluens, innixa ſuper dilectum ſuum?]

Primus ſtatus, ni fallor, in toto primo & ſecundo: Secundus in tertio & quarto: Tertius, in quinto, ſexto, & ſeptimo; Quartus, in octauo capite Canticorum deſcribuntur, & ca- nuntur.

Sed iam res appetit, vt breuem paraphraſim proponamus vniuerſi Cantici Canticorum, qua perſpicuè appareat tota illa narrationis ſeries; & hi amoris diuini gradus quatuor diſtinctiùs explicentur.

Aperitur primus amoris diuini gradus, ſiue Primus Spõſæ Status, qui in primo & ſecundo Canticorum capite continetur.

CAPVT X.

C. primũ Canticorũ. ¶ *Oſculetur me oſculo oris ſui: quia meliora ſunt vbera tua vino, fragrantia vnguentis optimis.*

ANIMA, Sponſa Chriſti Domini fieri percupida, à Chriſto flagitat oſculum ſpirituale; perfectum, nimirum ſenſum, & guſtum dulcedinis, amoriſque illius, qui ex contemplatione, arctiſſimaque cum illo coniunctione percipitur. Amores enim, dulcedineſque eius, quodlibet terreni amoris humaniſque ſolatij vinum longè ſuperare, certiſſimum eſt.

¶ *Oleum effuſum nomen tuum: Ideò adoleſcentulæ dilexerunt te.*

Odorem bonitatis ſponſi, nomen, exiſtimationemque eius fama celebratum, inſtar alicuius ſuauiſſimi vnguenti, aut olei aromatici effuſi fragrantiæ, ſe, ac cęteras animas dulcedinis eius adhuc expertes, inuitare, & ad ſponſum maximè allicere.

¶ *Trahe me poſt te; curremus in odorem vnguentorum tuorum. Introduxit me rex in cellaria ſua: exultabimus, & lætabimur in te, memores vberum tuorum ſuper vinum: recti diligunt te.*

Proinde ſponſum rogat, vt ſe ſimul cum cæteris hac odoris illecebra trahat, & capiat: vt ſic poſt illum currendo, in cellaria eius abdita penetrare, ibiq; cum cæteris exultare, lætari, dulcedines eius ſuper cuiuſcunque humanæ conſolationis vinum commemorare, & celebrare poſſit, ad bonos omnes diuini amoris facibus inflammandos.

¶ *Nigra ſum, ſed formoſa, filiæ Ieruſalem, ſicut tabernacula Cedar ſicut pelles Salomonis. Nolite me conſiderare quod fuſca ſim, quia decolorauit me ſol. Filij matris meæ pugnauerunt contra me, poſuerunt me cuſtodem in vineis; vineam meam non cuſtodiui.*

Verùm quoniam alicui fortaſſe anima, adhuc mortali, & craſſo cõcluſa corpore, videri poſſet minus idonea ac digna ad tantam cum cœleſti ſponſo familiaritatem ineundam, ait eadem, ſe quidem, corpore, quod corrumpitur, aggrauante nigram eſſe & deformatam: ſed nigrorem hunc ſibi eſſe extrinſecus allapſum ab æſtu paſſionum ſenſus quaſi à ſole; vt ſub eo deſudantibus accidit; intus tamen ſe formoſam eſſe, vtpotè inſignitam Dei ſimilitudine, capacemq; diuinæ contemplationis & luminis. Non diffiteri ſe tamen, filios matris, hoc eſt, ſenſus, quos ſecum eduxit ex vtero carnalis parentis, aduerſum ſe quaſi arma ſumpſiſſe, adeoq; inualuiſſe, vt eam addixerint cuſtodiæ ac curæ rerum terrenarum, quaſi vinearum extranearũ; itaque diſtraxiſſe, vt vineam animæ propriam penè videretur neglexiſſe.

Indica

,, ❡ *Indica mihi, quem diligit anima* ,, *mea, vbi paſcas, vbi cubes in meridie,* ,, *ne vagari incipiam poſt greges ſoda-* ,, *lium tuorum.*

Idcirco obnixè rogat ſponſa à ſponſo edoceri, quomodo ipſum poſſit per contemplationem inuenire, eoque inuento, ſub vmbra eius requieſcere, ac cubare tuta à meridiano calore paſſionum ſenſus, viciſſimque ab ipſo paſci ſuaui contemplationis & amoris paſtu: ne fortè deficiente intimæ ac ſpiritualis dulcedinis guſtu, extra ſe per ſenſus externos poſita vagari incipiens per imitationem, poſt exempla brutorum & ſibi ſimilium animalium, Mundo, Diabolo, & Carni ſeruiat, extraneumque cibum ſeducta foris quærat.

,, ❡ *Si ignoras te, ò pulcherrima in-* ,, *ter mulieres, egredere, & abi poſt ve-* ,, *ſtigia gregum tuorum, & paſce hæ-* ,, *dos tuos iuxta tabernacula paſtorum.* ,, *Equitatui meo in curribus Pharaonis* ,, *aſſimilaui te amica mea. Pulchræ ſunt* ,, *genæ tuæ ſicut turturis: collum tuum* ,, *ſicut monilia. Murenulas aureas fa-* ,, *ciemus tibi, vermiculatas argento.* ,, *Dum eſſet Rex in accubitu ſuo, nardus* ,, *mea dedit odorem ſuum.*

Annuit ſponſus optatis ſponſæ, eique viam oſtendit inueniendi ſponſum contemplatione: iubet enim vt ſi ſe pulchritudinemque ſuam planè velit intueri, mente quaſi è corpore excedat, aſcendensque ex his quæ videntur, ad ea, quæ non videntur, corporearum imaginum veſtigia perſequatur. Quam ob cauſam hunc animæ ad contemplandum egreſſum collaudans, ſponſam ait, eſſe per ſimilem populo Iſraelitico ex Aegypto per rubrum mare in oppoſitum continentem penetranti, nullo ſuo aut damno, aut incommodo, extincto interim in eodem gurgite Pharaonis milite vniuerſo cum curribus & equitatu, reliquoq; apparatu bellico: triumphantibus Hebræis, & locupletatis infinita ſupellectili, veſte, argento, aliaque multa Aegyptiaca præda, ex qua ad filias magnificè ornandas ſubſidia ſibi comparauerāt. [Exod. 14.] Sponſam quippe genas & faciem mentis, quam inter contemplandum ad ſponſum conuertit, quamplurimis ſpeciebus ab his, quæ ſub ſenſum cadunt, acceptis, quaſi quibuſdam ſpolijs, aut mundo muliebri Aegyptijs erepto ornatam cultamque habere. Aſcenſionem item ipſam mentis, qua veluti collum cum capite ſponſa cum ſponſo coniungitur, ex rerum creatarum formis, quibus ſibi ad creatorem ſponſum gradum facit, quaſi torquibus aureis veſtiri ac cingi. Decumbens igitur acquieſcens ſponſus rex in lecto æternæ ſuæ beatitudinis ſponſam ad ſe iamiam meditando & contemplando aſcendentem commendans, affirmat ſimilem eſſe Nardo, quippe quę humilis quidē ſit, vt adhuc in terra conſtituta, ſuauitatem tamen odoris ex ſe ipſa afflet talem, vt ad odoratum ſponſi recreandum ſufficiat.

❡ *Faſciculus myrrhæ dilectus meus* ,, *mihi, inter vbera mea commorabitur.* ,, *Botrus cypri dilectus meus mihi, in vi-* ,, *neis Engaddi. Ecce tu pulchra es ami-* ,, *ca mea, ecce tu pulchra es, oculi tui* ,, *columbarum. Ecce tu pulcher es di-* ,, *lecte mi, & decorus. Lectulus noſter* ,, *floridus; tigna domorum noſtrarum* ,, *cedrina, laquearia noſtra cypreſ-* ,, *ſina.* ,,

Coniuncta ſponſa ſponſo, contemplationiſque & amoris actibus quaſi quibuſdam brachijs ſponſum complexa, dulciſſimis verbis ipſum alloquitur. Comparatq; primo fragrantiſſimæ myrrhę faſciculo inter vbera ſua commoranti: qua ſimilitudine conſtituit ſibi ante mentis oculos humanitatem ſponſi paſſionis ſuæ amaritudine multa confectā, in eiuſque meditationem toto pectore incumbit. Deinde ſimilem illum dicit botro Cypri, quæ arbor eſt ſuauiſſimi odoris in Engaddi prope mare mortuum, vt indicet teneri ſe ſimul contemplatione & amore beatiſſimæ Diuinitatis ſponſi; tantaque ſe ſuauitate cōpleri

pleri conſideratione ſuauiſſimi amoris diuini, quanto vulneratur dolore cogitatione Humanitatis, doloribus mortiq́ue obnoxiæ. In qua contemplatione occupatam ſponſam ſponſus viciſſim complectens, laudat eius pulchritudinem repetita laudatione, eamq́; ſibi ab eadem liberaliſſimè reddi intelligit, tandemq́ue inuitari ſe ad ſeſe demittendū, collocandumq́ue in lectulo ſiue refertum floribus, ſiue vmbroſum, poſitum in domo cedrina atque cypreſſina, hoc eſt, in interiore parte animæ ſolidis virtutibus firmatæ, quod non audeat ad eum in ſua maieſtate regnantem accedere.

cap. 2. Cāt. ¶ *Ego flos campi, & lilium con-*
» *uallium. Sicut lilium inter ſpinas, ſic*
» *amica mea inter filias. Sicut malus*
» *inter ligna ſyluarum, ſic dilectus meus*
» *inter filios. Sub vmbra illius, quem deſi*
» *deraueram, ſedi; & fructus eius dul-*
» *cis gutturi meo. Introduxit me rex in*
» *cellam vinariam, ordinauit in me cha-*
» *ritatem. Fulcite me floribus, ſtipate*
» *me malis, quia amore langueo. Læua*
» *eius ſub capite meo, & dextera illius*
» *amplexabitur me.*

Reſpondet ſponſæ votis humaniſſimus ſponſus, ſeque tanquam lilium vallium, & florem campeſtrem in humili cordis ſponſæ cubili collocat, vbi ſe mutuis iterum colloquijs oblectant. Sponſus enim ſponſam ſimilem ſibi videri dicit roſæ inter ſpinas emicanti: ſponſa verò ſponſum malo arbori inter ſteriles ſyluas fructus multos afferenti. Inter quæ verba ſenſim ſponſus illapſus ad ſponſæ animum, ſenſus eius planè occupat, & eſtaſi quadam ligat, ac ſuſpendit, eiuſque terrenos affectus refrigerans cor eius & ſpiritum, ſibi in amore copulat, atque quieſcenti ſub vmbra ſua veluti ſub arbore obumbrante, amoris ſui ſuauiſſima oſcula tanquam dulciſſima poma deguſtanda prębet. Vnde ſponſa dulcedine & amore ſponſi ebria facta, & in cellam eius vinariam ad diuini amoris vinum hauriendum, quodammodo intro ducta, vehementiſſimo illius feruore omnem ordinem ſeriemq́; amādi ſuperante capitur, eoque quaſi charitatis vexillo ſuper cordis arcem poſito, occupatur tanto caſtiſſimæ voluptatis ſenſu, vt ne præ magnitudine eius deficiat verita, poſtulet ſe diuinarum conſolationum oſculis, quaſi florum, pomorũmue odore foueri, ſuſtentariq́ue: quibus recreata in vita quadam, inter præſentem atque futuram media, quaſi inter læuam & dexteram ſponſi, ex mentis exceſſu conſtituta, inter eius charitatis amplexus ſuauiſſimo contemplationis ſomno conſopitur.

¶ *Adiuro vos filiæ Ieruſalem per* »
capreas ceruoſq́ camporum, ne ſuſcite »
tis, neque euigilare faciatis dilectam, »
quoadusque ipſa velit. »

Venatorum iuramento venator animarum ſponſus adiurat res omnes creatas, maximè verò homines & Angelos, ciues videlicet vtriuſque Hieruſalem, ne excitent à tam ſuaui ſomno ſponſam. Cuſtos quippe eius factus, contemplatione, amoreque illius oblectatus, quietem tantam incurſu rerum alienarū perturbari nullo pacto vult, [quoadusque ipſa velit:] hoc eſt, ipſa ſua voluntate ſe ipſam ab ſponſi amplexu diuellat.

¶ *Vox dilecti mei, ecce iſte venit ſa* »
liens in montibus, tranſiliens colles: »
ſimilis eſt dilectus meus capreæ, hin- »
nuloque ceruorum: En ipſe ſtat poſt »
parietem noſtrum, reſpiciens per fene- »
ſtras, proſpiciens per cancellos. »

Hoc diuino ſopita ſomno ſponſa, mūdo quidem dormit, ſed peruigilat Dilecto, eius ſecreta, & intima voce commonita: ac mirabili viſo oſtendi ſibi indicat vniuerſæ contemplationis progreſſus & gradus. Cernit enim ad ſe accedentem ſponſum inſtar capreæ hinnuliq́ue ceruorum mira velocitate, & incitatiſſimo curſu cœlorum montes colleſq́; tranſilire: nec ſe ſummam eius excellentiam clara mentis comprehenſione poſſe percipere, quòd, vt opinor, corporis ergaſtulo impediatur: poſſe tantùm eum, quaſi poſt corporis parietem deli-

teſcen-

Digitized by Google

teſcentem, per rimas, feneſtras, cancelloſq; , vt per ſpeculum in ænigmate, ſubauſcultare & attendere potius, quàm videre perſpicuè.

,, ¶ *En dilectus meus loquitur mihi:*
,, *ſurge, propera amica mea, columba*
,, *mea, formoſa mea, & veni. Iam enim*
,, *hyems tranſit, imber abijt, & receſ-*
,, *ſit. Flores apparuerunt in terra no-*
,, *ſtra, tempus putationis aduenit: vox*
,, *turturis audita eſt in terra noſtra: fi-*
,, *cus protulit groſſos ſuos: vineæ flo-*
,, *rentes dederunt odorem ſuum. Surge*
,, *amica mea, ſpecioſa mea, & veni:*
,, *columba mea in foraminibus petræ, in*
,, *cauerna maceriæ, oſtende mihi faciem*
,, *tuam, ſonet vox tua in auribus meis;*
,, *vox enim tua dulcis, & facies tua de-*
,, *cora.*

Eodem arcano viſo ſponſa intuetur ſponſum inuitantem, & allicientem ſe ad primum contemplationis, & ſanctæ charitatis gradum. Allectat primum leniſſimis, amantiſſimiſque, mirabilemque amorem excitantibus verbis. Deinde ait, ſublatam eſſe temporis inclementiam omnem, hoc eſt, omnia contemplationis impedimenta remota. Verni temporis adeſſe ſuauitatem hoc eſt, omnia præſidia contemplationis. Quinque internis Animæ ſenſibus paſtum paratum eſſe proprium ſingulis: oculis flores, cantum auribus, guſtui epulas, ſuaueolentes vineas olfactui: quæ ſunt ſpirituales deliciæ, ac dona, quibus præparatur animus ad amoris tactum, & coniunctionem, quæ cum Deo fit; aditum ad eam aperiente Chriſti Domini Humanitate, vulnerum eius intima meditatione, doloriſque & amoris plena commiſeratione. Quo loco anima, optata ſua omnia, vniuerſamque conſcientiæ ſuæ faciem ſummo cum gaudio ob oculos ſponſi proponit.

,, ¶ *Capite nobis vulpes paruulas,*
,, *quæ demoliuntur vineas: nam vinea*
,, *noſtra floruit. Dilectus meus mihi,*
& ego illi, qui paſcitur inter lilia, do- ,,
nec aſpiret dies, & inclinentur vmbræ. ,,

Pergit per idem viſum ſponſa videre ſponſum Angelis imperantem, vt ſuis cuſtodijs defendant ſponſam ab aſtutijs Dæmonum; qui inſtar vulpecularum, virtutes veluti floreſcentes, vineas demoliri conantur: vt tutò, diuque poſſit ſponſi conuictu frui. Quandoquidem ille adeò libenter vnà cum ea moratur, ac ſi inter lilia ambularet: idque quandiu eam obumbrat ſponſus, illique dies contemplationis luceſcit.

¶ *Reuertere, ſimilis eſto dilecte mi,* ,,
capreæ, hinnuloq; ceruorum ſuper mon ,,
tes Bether. ,,

Quo tempore, quandoquidem illa propter corporis imbecillitatem, præſentiam tanti ſolis diutius ferre non poteſt, rogat ſponſum vt more capreæ hinnulique ceruorum velociſſimè reuertatur [ſuper montes diuiſionis,] hoc eſt, cœlos, qui diuidunt mortales ab immortalibus.

Secundi Diuini Amoris gradus, ſiue ſecundi Sponſæ Status, qui in tertio et quarto capite Canticorum deſcribitur, breuis explicatio.

CAPVT XI.

¶ *In lectulo meo per noctes quæſi-* Cāt.c.3.
ui quem diligit anima mea: quæſiui ,,
illum, & non inueni: ſurgam, & cir ,,
cuibo ciuitatem, per vicos & plateas ,,
quæram quem diligit anima mea: quæſi ,,
ui illum, & non inueni. Inuenerunt ,,
me vigiles, qui cuſtodiunt ciuitatem: ,,
num quem diligit anima mea, vidiſtis? ,,

IN primo amoris ſtatu ſponſa contemplationis actu ſponſum aſſecuta, ad ſeipſam æſtu paſſionum ſuarum, naturæque fragilis conditione reuocata, dum in

in actione vtiliter exercetur, memoria prioris contemplationis illecta, ſubinde ad ſponſi præſentiam aſpirat, quærítque illum in lectulo humanæ rationis naturalibus tenebris obuolutæ: nec inuenit, quia tenebræ eum non comprehenderunt: & multò minus, dum vitæ neceſſitatibus ſeruiens in eius commodis quęrendis, quaſi in lectulo conquieſcit. Quærit in exercitatione vitæ actuoſæ, ciuilis, œconomicæ, ethicæ, quæ paſſiones ipſas in primis rationi ſubijcit: nec etiam inuenit. Quærit tertiò rem Chriſtianam gerendo, animarum nimirum curam, qua cuſtodibus vigilantibus ſociatur: nec tamen inuenit: quòd nulla prædictarum actionum, contemplatio ſit.

„ ¶ *Paululum cùm pertranſiſſem*
„ *eos, inueni quem diligit anima mea:*
„ *tenui eum, nec dimittam, donec intro*
„ *ducam illum in domum matris meæ,*
„ *& in cubiculum genitricis meæ.*

Actionis & mortificationis præſidijs adiutæ ſponſæ minimum laborandum eſt, præſertim ſponſi deſiderio iam æſtuanti, vt exurgat, erigatque ſe ad contemplandum ſponſum, comparandumque ex multis contemplationibus contemplationis habitum, quo non iā tranſitione ſponſum cernat, ſed diuturna crebráque contemplatione ac charitate ſic poſſideat, vt quamuis mole corporis impedita, ab eo abeſſe aliquando cogatur, integrum tamen illi ſit, ad eum redire, cùm velit, eumque apud ſe retinere, donec introducat illum in lectum & cubiculum matris, hoc eſt, ad quieſcendum in cordibus etiam mundanorum hominum, à quibus progenita eſt.

„ ¶ *Adiuro vos filiæ Ieruſalem per*
„ *capreas, ceruoſq; camporum, ne ſuſci-*
„ *tetis, neque euigilare faciatis dilectam,*
„ *donec ipſa velit.*

Ergo dormit ſecundò ſponſa; arctiore ſanè ſomno conſopita in hoc ſecundo amoris gradu, quàm fuerat in primo. Quippe habitu contemplationis donata à ſponſo, qui propterea noua adiuratione ab ea euagationes omne, quaſi muſcas abigit, & occaſiones earum præcidit.

¶ *Quæ eſt iſta quæ aſcendit per de-* „
ſertum, ſicut virgula fumi ex aroma- „
tibus myrrhæ & thuris, & vniuerſi „
pulueris pigmentarij? „

Indicant hæc verba, quàm recta via pergat ad ſponſum anima, quæ ſecundum amoris gradum tenet, quantumque, cùm hoc iter ingreditur, deſeratur à rebus humanis, alijſque contemplationis impedimentis: ſed & hunc ingreſſum anteuertiſſe mortificationis myrrham, thus orationis, omnium denique virtutum ſuauitates.

¶ *En lectulum Salomonis ſexagin-* „
ta fortes ambiunt ex fortiſſimis Iſrael: „
omnes tenentes gladios, & ad bella „
doctiſſimi: vniuſcuiuſque enſis ſuper „
femur ſuum, propter timores noctur- „
nos. Ferculum fecit ſibi rex Salomon „
de lignis Libani: & columnas eius fe- „
cit argenteas, reclinatorium aureum, „
aſcenſum purpureum: media charita- „
te conſtrauit propter filias Ieruſalem. „
Egredimini, & videte filiæ Sion Regē „
Salomonem in diademate, quo coro- „
nauit illum mater ſua in die deſponſa- „
tionis illius, & in die lætitiæ cordis „
eius. „

Mutuus ſponſi amor in ſponſam: ſicut enim dulci amoris ſomno conſopitur in eo ſponſa, ſic viciſſim ipſe in ea quaſi in lectulo conquieſcit. Dicitur autem lectulus ſeptus cuſtodijs Heroum ſexaginta, promptiſſimorum ad pugnam; propterea quòd diuinum hunc ſomnum vt conciliat Deus per verbum diuinum, ſupernaturaleſque illuſtrationes, ſic nutrit, fouet, tuetur eiuſdē diuini verbi vi, prædicatorumque eius præſidio aduerſus Diaboli fraudes, mundique tenebricoſas acies. Sponſo ſimul, inſtar vmbraculi, ſiue tentorij eſt

ſomnus

ſomnus ſponſæ, quo ſeipſum mirificè recreat: quòd id ſit de lignis Libani, virtutibus nempe ſolidioribus compactũ; quod habeat columnas argenteas, diuinæ doctrinæ firmitatem & perſpicuitatem; quòd operiatur purpura, ſanguine nimirum Chriſti Saluatoris; quòd auro ſternatur; ſiquidem partem mediam charitate conſtrauit amore animarum pacificarum. Hoc ipſum vmbraculum, ferculum pompæ ſponſo eſt, quo vehitur quaſi triumphans, conſpicique in eo vult ab animabus ſanctis; quas idcirco inuitat ad egrediendum à terrenis occupationibus, ad videndnm eum in ſuo ferculo deportatum, coronatum ſponſæ amore corona humanitatis, qua circumdatus eſt in die deſponſationis ſeu incarnationis: eodem enim in ſomno anima per Chriſti humanitatis oſtium contemplatione ingreditur, & egreditur, & paſcua amoris inuenit.

Cāt.cap.4. ¶ *Quàm pulchra es amica mea, quàm pulchra es? Oculi tui columbarum, abſque eo quod intrinſecus latet. Capilli tui ſicut greges caprarum, quæ aſcenderunt de monte Galaad. Dentes tui ſicut greges tonſarum, quæ aſcenderunt de lauacro, omnes gemellis fœtibus, & ſterilis non eſt inter eas. Sicut vitta coccinea, labia tua; & eloquium tuum, dulce. Sicut fragmẽ mali punici, ita genæ tuæ, abſque eo quod intrinſecus latet. Sicut turris Dauid collum tuum, quæ ædificata eſt cum propugnaculis: mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium. Duo vbera tua ſicut duo hinnuli capreæ gemelli, qui paſcuntur in lilijs.*

Secundi ſponſæ ſtatus proprietates ac vires numerans ſponſus, animæ contemplantis pulchritudinem formamq́ue deſcribit, adhibitis varijs elegantibusq́ue comparationibus. Comparat vim animæ ac ſpiritus, quia ſponſa à Deo vocata in puncto temporis rapitur in ipſum, & nulla re interpoſita, ſcintillantes mentis oculos defigit in ſponſum, amabiliſſimis columbarum oculis, miri, intuſq́ue latentis candoris indicibus. Cogitatus verò ſpirituales, & ſubtiliſſima conſilia, quibus anima vtitur, vt ſe ad eundem ſponſum contemplandum erigat, crinibus pulcherrimis ex capite ſuper frontem dependentibus, & pilo caprarum candidarum, quæ ſe quaſi ſpectandas proponunt in monte Galaad, eum ornantes ſua præſentia atque albore. Meditationem ſponſæ, quæ res diuinas deguſtans, eas deinde accuratius remandit, dentibus ouium concinnè detonſarum, & è lauacro hilariter exeuntium, quæ tamen gemellis fœtibus ſint fœcundæ: Propterea quod meditatur res diuinas ſponſa, non vt meditationi inſiſtat ſolùm, ſed vt ex ea vberes ſanctarum actionum fructus capiat, exerceatq́ue fidem, quæ per dilectionem operatur. Ardentem ſponſæ orationem, qua in Dei laudem prædictis tribus rationibus incitata prorumpit, labris ad fili coccinei ſimilitudinem rubris, quibus locutio eius redditur gratioſa. Conuerſionem faciei ſponſæ ad ſponſum, magna erga eum reuerentia rubore quodam miſta, qua indicatur amabiliſſimus, ac inprimis ingenuus animæ ſanctæ pudor, malorum punicorum acinis fragmine quopiam diffracto apparentibus. Mentis ſponſæ in Deum erectionem, recto cuipiam collo, & turri Dauid admirabili arte conſtructæ, ac munitiſſimæ. Spiritualem denique guſtum, vbertatem diuini Spiritus, ſaturitatem animæ ex ſponſi, quantumcunque ænigmatico conſpectu, quæ inter contemplandum tum affectu, tum mente à ſponſa percipitur, vberibus duobus, inſtar duorum hinnulorum capreæ rotundorum, amoris, intelligentiæq́ue lacte pleniſſimis.

¶ *Donec aſpiret dies, & inclinentur vmbræ, vadam ad montem myrrhæ, & ad collem thuris.*

Quamuis anima cõtẽplationis habitũ ſit adepta, corpore tamen incluſa, corpori vt ſeruiat, à contemplationis actu aliquãdo ceſſet, neceſſe eſt; tumq; ea ratione à ſponſo deſeritur. Idcirco enim dicit: Dum flagrantiſſimus eſt æſtus, &

Digitized by Google

fugiunt vmbræ, hoc eſt, eo ipſo tēpore, quo adhuc vis diuinæ charitatis ſponſā inflāmat, & fugatis tenebris illuſtrat mētem eius, vel dum illa tantiſper redit ad humanum diem, ſiue vmbrā noctis, ſecedam, inquit ſponſus, ad tempus, in cęlos omni odorum ſuauitate abundantes.

¶ Tota pulchra es amica mea, & macula non eſt in te Veni de Libano ſponſa mea, veni de Libano, veni: coronaberis de capite Amana, de vertice Sanir & Hermon, de cubilibus leonū, de montibus pardorū. Vulneraſti cor meū ſoror mea ſponſa, vulneraſti cor meum in vno oculorum tuorum, & in vno crine colli tui. Quàm pulchræ ſunt mammæ tuæ, ſoror mea ſponſa? pulchriora ſunt vbera tua vino, & odor vnguentorum tuorum ſuper omnia aromata. Fauus diſtillans labia tua ſponſa; mel & lac ſub lingua tua; & odor veſtimentorum tuorum, ſicut odor thuris. Hortus cōcluſus ſoror mea ſponſa: hortus concluſus, fons ſignatus. Emiſſiones tuæ paradiſus malorum punicorum cū pomorum fructibus. Cypri cum nardo, nardus, & crocus, fiſtula & cinnamomum cum vniuerſis lignis Libani; myrrha & aloe cum omnibus primis vnguentis. Fons hortorum: puteus aquarum viuentium, quæ fluunt impetu de Libano.

Spōſus, ac ſi ſponſę abſentiā diu ferre nō poſſet, paruo interuallo ad eā reuertitur: eiuſq; puritate ac forma collaudata, poſtulat vt eodē mentis candore ac robore ad ipſum redeat, alliciens eā amantiſſima inuitatione, eaq; repetita, præſenti ac præſtanti amoris præmio, adducto ante eius oculos horrore mūdi, ad quē eſt regreſſa, vtpotè difficultatibus pleni, & qui receptaculū etiā ſit leonum atque pardorū, hominū, nimirum, vi, & arte à ſolitudinis quiete animā reuocantium: Inprimis autē quòd corde ab ea vulneratus ſit, quaſi ſagitta, vno contēplationis eius oculo, ligatuſq; ab eadem vno recti amoris eius vinculo, quaſi vno crine colli: quòd caſtiſſimi eius amores, ſuauitateſque, quas expertus eſt, eam ſpiritualiter amando, ſuperent omnia terrena ſolatia, illa quoque, quæ vel odorum fragrantia homines mulcent ac tenent, vel ſuæ dulcedinis vi etiam inebriant. Oſculum eius, ſiue coniunctionē ipſam charitatis, fauū eſſe, ex quo diſtillat mel & lac in ore ſpōſæ, hoc eſt, in ipſo eius amoris ſpiritualis actu, exitū de corpore, veluti de indumento ad contemplationem ſponſi, odorē eſſe ſuauiſſimū: ſtatum denique ſponſæ contemplantis ſolutum omnino & vacuum rerum creatarū cura & cogitatione, vt ſoli ſpōſo vacet, hortum eſſe cōcluſum omni pretioſorū fructuū vbertate conſpicuum; fontem obſignatū, qui quò magis impeditur, ne effluat ad iuuandos alios, eò maiore impetu ad internarum animæ facultatum hortos irrigandos, relabitur.

Tertius amoris gradus, ſiue tertius Spōſæ Status, qui in quinto, ſexto, & ſeptimo Canticorum capite deſcribitur.

CAPVT XII.

Cantic. c. 5.

¶ Surge Aquilo, & veni Auſter, & perfla hortum meum, & fluent aromata illius.

TRANSITIO eſt ad tertium amoris ſtatum, ad quē ſponſam præparat ſponſus, oratione conuerſa ad Aquilonem & Auſtrum. Aquiloni imperat, vt maturet fugam, volens ſponſam ab eo ſomno excitare, quo tota in vnius ſponſi contemplatione defixa, & in eius ſolius amore conquieſcēs, frigefacta & penè mortua externis actionibus cernitur: contrà, Auſtrum inuitat, vt calore ſuo virtutum ſponſæ, charitatis præſertim, aromata liquefaciat, vt dilapſus eorum odor latè diffundatur in ſalutem animarum.

¶ Veniat dilectus meus in hortum ſuū, & comedat fructū pomorū ſuorū.

Flare

Digitized by Google

Flare Auſtrum ferventioris charitatis ad ſalutem animarum quęrendam, idem eſſe ac fluere ad conſolationem propriā augendam opinata ſponſa, rogat ſponſum, vt hortum ſui cordis inuiſat, hoc eſt, nouo amoris additamento cumulet, quo viciſſim ipſe ſuauitate eius, quaſi recentibus pomis paſcatur.

„ ¶ *Veni in hortum meum ſoror mea „ ſponſa: meſſui myrrham meam cũ aro „ matibus meis: comedi fauum cum mel- „ le meo: bibi vinum meum cum lacte „ meo. Comedite amici, & bibite, & ine- „ briamini chariſſimi.*

Se iam hoc functum munere reſpondet ſponſus: ac hortũ cordis ingreſſum charitatis eius dulcedine ſaturatum ſæpius eſſe: nunc velle ſe, vt fructus amoris ſui proponat etiam alijs, & eos conſuetudine ac prædicatione ſua in amicos homines chariſſimosq; deriuet.

„ ¶ *Ego dormio, & cor meum vigi- „ lat: vox dilecti mei pulsātis: Aperi mi „ hi ſoror mea, amica mea, colūba mea, „ immaculata mea: quia caput meũ ple- „ num eſt rore, & cincinni mei guttis „ noctium.*

Sponſa adhuc ſecundo contẽplationis ſomno detenta corporis ſenſibus, Deo tamen animo vigilante, ſponſus queritur, ſe quaſi in viam eiectum extra domum, hoc eſt, extra multorum corda manere, & in cæcitatis eorum tenebricoſis noctibus rore quodam frigoreque nocturno madentem comam, & rorātes cincinnorum fimbrias gerere: quòd cęleſtis ſapientia, quæ à Deo tanquā à capite fluit, eiusq; admirabilis pulchritudo quaſi frigeat, & obſcurata deliteſcat, penuria eorũ hominũ, quorum eſt eam exemplo verboq; illuſtrare: Obnixè igitur & amātiſſimè obſecrat ſpōſam, vt ſibi aditum aperiat in hominum animos.

„ ¶ *Expoliaui me tunica mea, quo- „ modo induar illa? laui pedes meos, quo „ modo inquinabo illos? Dilectus meus „ miſit manum ſuam per foramen, & „ venter meus intremuit ad tactum eius. „ Surrexi, vt aperirem dilecto meo: manus mea ſtillauerunt myrrham, & di- „ giti mei pleni myrrha probatiſſima.* „

Recuſat ſpōſa, quę corpus, mẽte ex eo excedẽdo, quodāmodo exuerat, illud iterũ induere, dũ reſtituitur corporis actionibus, & q̃ liberādo affectus oĩ ab administione terrena, quaſi pedes animi abluerat, illos iterũ inquinare ſordibus humanæ cõſuetudinis, cũ hominibus agẽdo. Ab hac ſentētia deducitur à ſpōſo inſtinctu quodā occultiore, quo is viſcera miſericordiæ eius ad cõmiſerandos humanos caſus flectit. Quare vehementi miſerationis affectu experrecta ſponſa, tertium ſtatum amoris ingreditur, ſurgitq; à contemplatione, vt in hominum corda ſponſo aditum patefaciat actionibus & prædicationibus pœnitētiæ, quæ myrrha eſt, eaq; probatiſſima.

¶ *Peſſulum oſtij mei aperui dilecto „ meo; at ille declinauerat, atque tranſie „ rat. Anima mea liquefacta eſt, vt lo- „ cutus eſt. Quæſiui & non inueni illũ: „ vocaui, & non reſpondit mihi. Inuene „ runt me cuſtodes, qui circumeunt ciui- „ tatem: percuſſerunt me, & vulnera- „ uerunt me: tulerunt pallium meum „ mihi cuſtodes murorum.* „

Statuit ſpōſa intermittere cõtēplationis actũ, & impedimentũ hoc ſalutis hominũ, quaſi peſſulũ tollere. Vacat ergo aperiẽdo oſtio ſalutis animarũ. Sed interim abiiſſe ſpōſum animaduertẽs eius abſentiā deplorat. Cõmemorat vim ſuauitatis eius, eā videlicet, qua intus cõmota ſunt viſcera eius ad cõmiſeratione alio- rũ, quærit illũ, & vocat, nec ille ſe reſtituit. Quin inuentā ſe dicit, in animabus ſcilicet, quas ſpōſo acquiſiuerat, à cuſtodibus luſtrātibus ciuitatē, hoc eſt, à Rectoribus mundi, & tenebrarum, qui circumeunt [quærentes quem deuorent;] qui percuſſerūt eā, colaphizantes eā ſtimulis carnis, & grauibus tētationibus; & vulnerauerunt, allicientes ad peccati cõſenſum: Denique expoliauerunt eam pallio ſuo, hoc eſt, Chriſto, quo animas illas laborioſis ſuis actionibus induerat.

¶ *Adiuro vos filiæ Ieruſalem, ſi inue- „ neritis dilectum meum, vt nũcietis ei, „*

quia amore langueo. Qualis eſt Dilectus tuus ex dilecto, ò pulcherrima mulierum; qualis eſt Dilectus tuus ex Dilecto, quia ſic adiuraſti nos?

Adiurat ſponſa adoleſcentulas perfectionis ſtudioſas, vt quādo ab ſe diſceſſit ſpōſus, ſignificent illi, ſi fortè occurrant, ſe præ nimio eius amore deficere. Supplicibus hiſce verbis excitatæ Adoleſcētulæ, pulchritudinē ſponſæ, quam antè nō agnouerant, prædicantes rogant eā obnixè, vt quoniam tā grauiter ipſas adiurauit, ediſſerat, qualis tādē ſit ille ſpōſus, quē præ alijs & amat, & amabilē ꝓdicat.

¶ *Dilectus meus candidus & rubicundus, electus ex millibus. Caput eius aurum optimum: Comæ eius ſicut Elatæ palmarum, nigræ quaſi coruus. Oculi eius ſicut colūba ſuper riuulos aquarum, quæ lacte ſunt lotæ, & reſident iuxta fluenta pleniſſima. Genæ illius ſicut areolæ aromatū conſitæ à pigmentarijs. Labia eius lilia diſtillantia myrrham primā. Manus illius tornatiles aureæ, plenæ hyacinthis. Venter eius eburneus, diſtinctus ſapphiris. Crura illius, columnæ marmoreæ, quæ fundatæ ſunt ſuper baſes aureas. Species eius vt Libani, electus vt cedri. Guttur illius ſuauiſſimū, & totus deſiderabilis. Talis eſt Dilectus meus, & ipſe eſt amicus meus, filiæ Ieruſalem.*

Satisfacit Adoleſcentularum poſtulationi ſponſa, pingitq́; diuinis coloribus ſponſum. Ex albo & rubro mixtus color diuinæ humanæque naturæ ſocietas & complexus eſt, quo anteſignanus eſt omnium prædeſtinatorum Chriſtus: Aureū caput, gratia & charitas fons reliquarū virtutum eius. Capillus pulcher & bene pexus ad ſimilitudinem multiplicis fili, quod ex palmæ theca primum erūpens nigricanti colore ſplendeſcit, cogitationes eius ſunt atque conſilia euigilatiſſima, ſaluberrima, & quæ ſua ſpecie alliciant intuentes, nigroreq́; diſſipatas oculorū vires & intentionē cogāt in vnum ſpōſum. Manſuetudo ſpōſi eſt columbæ oculus, & qui eum ambit quaſi purpureus orbis, ignea amoris eius vis: ſiue dona ipſa Spiritus ſancti, quæ Chriſto inſunt tanquā fonti, & ex eo vt flumina in homines influunt. Genæ eius areolæ diuerſorum florum, cōſpiratione pulcherrimæ virtutes ſūt in Chriſti externa ſpecie, quaſi in vno cōſpectu poſitæ ad cōciliandū amorem, modeſtia, verecūdia, ingenuitas, probitas. Labia diſtillantia myrrhā, diuina Chriſti eſt eloquētia, & dicēdi vis maxima: lilia autē, nēpe purpurea, propter amantiſſima, amabiliſſimaq́; eius verba. Manus teretes, & ornatæ hyacinthis actiones perfectiſſimæ, & infinito pretio pretioſiſſimæ. Vēter eburneus, ſiue ebur intelligens, ſapphiris diſtinctus, cor affectionū Chriſti ſedes, eas ita tēperās, vt omnino rationi ſubijciat, efficiatq́; omni ꝓdicatione digniſſimas. Fortitudo autē, qua nos quoque fortes Chriſtus reddit eius maximo amore nixa, ſine dubio crura & columnæ marmoreæ ſunt, fundatæ ſuper aureas baſes. Vt autem explicet admirabilem Chriſti excellentiā, qua Angelos ipſos longè ſuperat, cedro altiſſimæ ſuper altiſſimū Libanum ſitæ ſimilem dicit. Denique guttur eius ſuauiſſimum, vox Chriſti eſt, qua animā intus alloquens ſenſim in cor eius illabitur tanta ſuauitatis affluentia, vt ea eius amore incēſa clamet: [Totus eſt deſiderabilis. Vel, Tot⁹ deſideria. Talis eſt Dilectus meus, & ipſe eſt amicus meus. Vel, Talis eſt Amor me⁹, filiæ Hieruſalē.

¶ *Quo abijt Dilectus tuus ò pulcherrima mulierum? quo declinauit Dilectus, & quæremus eum tecum?*

Verbis ſpōſæ de ſponſo adeò eleganter ſuauiterque colloquentis, ita captæ atque incenſæ ſunt ſponſi amore fideles animæ, vt ſolicitè quærant ex ea, vt ediſſerat, quonam ille diuerterit: ſe enim ſolicitudinis eū quærendi ſocias eſſe velle.

¶ *Dilectus meus deſcendit in hortū ſuum ad areolam aromatum, vt paſcatur in lilijs, & lilia colligat. Ego dilecto meo, & dilectus meus mihi, qui paſcitur inter lilia.* Ca. 6. Cāt.

Quibus illicò reſpondet ſpōſa, ſe adhuc inter homines ad eorū ſalutē commorante,

morante,

morante, ad cordis ſui hortulũ ſpõſum eſſe reuerſum; ac ſe rationem adinueniſſe, qua etiam inter hominum turbas ipſa ſponſo, & ſibi viciſſim ſpõſus mutuo poſſet amore cõiungi. In hoc enim amoris ſtatu, quamuis initio, cum à contemplatione diſceditur, internum illud diuinæ præſentiæ ſolatium, æſtusq; amoris deferueſcat; progreſſu tamen temporis ac laboris propter ſponſum ſuſcepti, inuenit facilè anima, etiã inter homines, tempus vacandi Deo, eoque ſumma cũ animi ſuauitate perfruendi.

,, ¶ *Pulchra es amica mea, ſuauis & ,, decora ſicut Ieruſalem; terribilis, vt ,, caſtrorum acies ordinata.*

In hoc ſtatu ſpõſus laudat fidelẽ animã, dicitq; ipſam adeò pulchrã nobilẽque eſſe ac Therſa & Hieruſalẽ Regum Iſraël & Iuda regias principesq; ciuitates: eiusq; oculorũ coniectũ adeò vehementẽ eſſe atq; violentũ, vt eorũ acies ei ita formidoloſa ſit, ac acies militũ ad dimicandũ inſtructa. Proinde ſequitur:

,, ¶ *Auerte oculos tuos à me, quia ,, ipſi me auolare fecerunt.*

Hoc eſt, deiice paululũ oculos tuos à me: eorũ enim acerrimam vim ferre nõ valens, ab ea, in cuius, ait, vultu alioquin oculi mei habitant, oculos abſtinere cõpellor, tantiſper dum reſpiro.

,, ¶ *Capilli tui, ſicut grex caprarum, ,, quæ apparuerunt de Galaad. Dentes ,, tui, ſicut grex ouium, quæ aſcenderunt ,, de lauacro; omnes gemellis fetibus, & ,, ſterilis non eſt in eis. Sicut cortex ma- ,, li punici, ſic genæ tuæ, abſque occultis ,, tuis.*

Laudat ſpõſam ſimiliter ad laudationẽ primi ſtatus pulchritudine, vt oculorum, ſic capillorũ, dentium, genarũ: quæ quid ſignificent, capite ſecũdo expoſuimus, & in calce huius adhuc dicemus.

,, ¶ *Sexaginta ſunt reginæ, & octo- ,, ginta concubinæ, & adoleſcentularum ,, non eſt numerus. Vna eſt colũba mea, ,, perfecta mea: vna eſt matris ſuæ, ele- ,, cta genetrici ſuæ.*

,, Sermonem paucis concludens, affirmat, animas in ſecundo cõtẽplationis ſtatu eſſe veluti reginas, vxoresq; multas: in primo verò ſtatu qui actuoſus eſt, tanquã concubinas plures: Incipientes, quæ quaſi adoleſcentulæ, ad nullum adhuc perfectionis ſtatum peruenerunt, ad perfectionem tamen aſpirare cœperunt, innumerabiles eſſe. Animã autem, quæ tertium hunc ſtatum ex actione & contemplatione cõflatum, tenet, vnam eſſe veluti columbam, pulcherrimam, perfectiſſimam, vnicéq; à ſe dilectam.

¶ *Viderunt eam filiæ, & beatiſſi- ,, mam prædicauerunt: reginæ, & con- ,, cubinæ, & laudauerunt eam.* ,,

Prærogatiuam & excellentiam ſponſæ agnitam eſſe ait atque laudatam ab alijs animabus, quæ multis rebus ea inferiores ſunt.

¶ *Quæ eſt iſta, quæ progreditur qua ,, ſi aurora conſurgens, pulchra vt luna, ,, electa vt ſol, terribilis vt caſtrorum ,, acies ordinata? Deſcendi in hortum nu ,, cum, vt viderem poma conuallium, & ,, inſpicerem ſi floruiſſet vinea, & ger- ,, minaſſent mala punica. Neſciui: ani- ,, ma mea conturbauit me propter qua- ,, drigas Aminadab. Reuertere, reuerte- ,, re Sulamitis; reuertere, reuertere, vt ,, intueamur te.* ,,

Propter dignitatẽ autẽ, qua ſpõſa emi net inter alias animas, affirmat ſpõſus, illã, ſicut Auroræ ſtellã inter alias ſtellas emicare. Et quidẽ ob actionis pfectionẽ qua pdita eſt, extare inter eas, ſicut lunã: At propter cõtẽplationis lucẽ, inſtar ſolis, maximo fulgore cõpleri. Propter vitã denique, quæ ex vtroq; gradu cõſtat, ſimilẽ eſſe dicit militiæ caſtrorũ, nimirũ cœleſtis exercitus, q̃ innumeris radijs, quaſi tot amoris iaculis ſponſo traiecto terrorẽ iniecerit. Idq; ex eo confirmat, quod cùm aliquando ad ſpõſam, tãquã ad hortũ nucũ pomorumq;, animi gratia, diuertiſſet ſpõſus, ſtatim ac in eã oculos intendit, ita eius aſpectu ardentem amorẽ ſpirante perculſus, & conſternatus animo eſt, ac ſi in expeditiſſimas nobiliſſimi exercitus ĩ ipsũ irruẽtis quadrigas & acies ex inopinato incidiſſet. Id

porrò intelligens ſponſa declinat ad tẽpus ſponſi præſentiam: quod ille minimè ferens, terq́; quaterq́; eam ad ſe ſuauiſſimè reuocat.

Ca. 7. Cãt. ¶ *Quid videbis in Sulamite, niſi choros caſtrorum? Quàm pulchri ſunt greſſus tui in calceamentis, filia Principis? Iuncturæ fœmorum tuorũ, ſicut monilia, quæ fabricata ſunt manu artificis. Vmbilicus tuus, crater tornatilis, nunquã indigens poculis. Venter tuus, ſicut aceruus tritici, vallatus lilijs. Duo vbera tua, ſicut duo hinnuli gemelli capreæ. Collum tuum, ſicut turris eburnea. Oculi tui ſicut piſcinæ in Heſebõ, quæ ſunt in porta filiæ multitudinis. Naſus tuus, ſicut turris Libani, quæ reſpicit contra Damaſcum. Caput tuum, vt Carmelus; & comæ capitis tui ſicut purpura Regis vincta canalibus. Quàm pulchra es, & quam decora chariſſima in delicijs. Statura tua aſſimilata eſt palmæ, & vbera tua botris. Dixi, aſcẽdam in palmam, & apprehendam fructus eius, & erunt vbera tua, ſicut botri vineæ, & odor oris tui ſicut malorum: Guttur tuũ ſicut vinum optimũ, dignũ dilecto meo ad potandũ, labijsq́ꝫ & dentibus illius ad ruminandum.*

Spõſa reuertẽte, mirificè illius aſpectu delectatus ſpõſus, pulchritudinẽ perfectionis, quã in hoc gradu tertio obtinet à pedibus ad caput vſq; (nõ ſine magno myſtici cuiuſdã ordinis Sacramẽto) miris quibuſdã laudibus præconijsq́; extollit, ſuas in ea delicias omnes poſitas affirmãs; ſeq́; eius virtutibus admirabilibus, clariſſimisq́; inter ſe cõcinẽtibus captũ. Pedes, greſſusq́; officia ſunt virtutũ externa, quibus virtutes internæ nituntur, præcipuè verò humilitas, lenitas, mãſuetudo, quæ perfectã animã amabilẽ reddũt, & principis filiæ nomine, hoc eſt, animo excelſo ac generoſo dignã. Iuncturæ fęmorum ſicut monilia, fortitudo Chriſtiana eſt, inſtar artificiati monilis teres atq; perfecta. Vmbilicus & vẽter, tẽperãtia: Vbera, Iuſtitia, liberalitas. Collũ & oculi, oratio, & cõtẽplatio amoris pleniſſima: Naſus, grauitas, & prudẽtia: Caput, gratia, & charitas. Capilli purpurei, cogitationes sũt, amoris, a quo deriuãtur, colore ſuffuſæ. Admiratus propterea ſpõſus tantã pulchritudinẽ, ſponſam ſibi in ſancto amore ac in delicijs eſſe cõmemorat: ſimulq́; ſtructurã virtutum antedictarũ adeò excelſam eſſe, & altã, vt ſibi etiã cũ labore multo tanquam in procerã palmã aſcendendũ in eam omnino ſit, ad colligẽdos guſtãdosq́; ſuauiſſimos earum fructus. Deniq; ſermones ſpõſæ de rebus ſpiritualibus ac diuinis vberrimos eſſe, dulciſſimos, efficaciſſimos, nec dignos ſolùm qui ſumma gratia à ſpõſo excipiãtur, ſed etiã quos ille aſſiduè animo repetat, ac ruminetur.

¶ *Ego Dilecto meo, & ad me conuerſio eius: veni Dilecte mi, egrediamur in agrum, commoremur in villis. Mane ſurgamus ad vineas: Videamus ſi floruit vinea, ſi flores fructus parturiunt: ſi floruerunt mala punica: ibi dabo tibi vbera mea. Mandragoræ dederunt odorem. In portis noſtris omnia poma: noua, & vetera, Dilecte mi, ſeruaui tibi.*

Sponſa ſtatim Dilecto in amore reſpõdens, ſe totã, & quæ ſua ſunt omnia, cũ ſumma animi ſubmiſſione, ſpõſo cõmittit; inuitans eum ad ſolitudinẽ cordis ſui, vt in ea tempeſtiuè, hoc eſt, opportunè, & magna cũ vigilantia, ſimul cum ſponſa colluſtret vineam animæ, nũ flores bonorũ deſideriorum fructus edant actionum ſanctarum; nũ magna ſit ſpes, vt eſſe debet, maioris in dies progreſſionis in via perfectionis: quomodo creſcant amor Dei, & proximi, duo vbera ſponſæ, quibus ſuauiſſimè paſcitur ſponſus: an latè fundatur euangelicæ caſtitatis odor. Hæc omnia, ait ſponſa, domi noſtræ tibi cõdita ſeruo, ò ſponſe; [Noua,] inquam, [& vetera,] hoc eſt, Quidquid mihi nouis gratiæ muneribus abs te donatum eſt, & deinceps quotidie datur; & quidquid itẽ, antiquo tuo beneficio, abs te mihi inſitum fuerat à natura.

Quarti

Quarti Amoris gradus, ſiue quarti ſponſæ ſtatus; qui in octauo Canticorum capite deſcribitur, explicatio.

CAPVT XIII.

Cãt. 8. Cãt. ¶ *Quis mihi det te fratrem meum, ſugentem vbera matris meæ, vt inueniam te foris, & deoſculer te, & meiã nemo deſpiciat? Apprehendam te, & ducam in domum matris meæ: ibi me docebis, & dabo tibi poculum ex vino condito, & muſtum malorum granatorum meorum. Laua eius ſub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. Adiuro vos filiæ Ieruſalem, ne ſuſcitetis, neque euigilare faciatis dilectam, donec ipſa velit.*

SPONSA à tertio amoris & perfectionis ſtatu, ad quartũ ſtatũ, ſummumq́; charitatis gradũ contendit; vt ſicut ante in tertio à Dei contẽplatione, miſeratione cõpulſa, ad ſubleuandos homines deſcenderat: ſic nunc ab hominũ ſalute procurata, ad Deũ iterum contẽplandũ, amoreq́; poſſidendũ reuertatur. Siquidẽ in Canticis vterq; progreſſus cõtinetur: ille nimirũ, quo anima rectà ad Deũ proficiſcitur, Deoq́; ſe iungit, & is, quo cũ eadẽ à Deo ad homines deflexiſſet, rurſus ab hominibus redit ad Deũ. *Primus progreſſus.* Primus eſt veluti motus rectus, quo anima Deũ diligens ad Deũ aſcendit vi contemplationis: *Secundus progreſſus.* Secũdus eſt quaſi circulus, cuius exordium Deus eſt: Dei enim amore excurrit ab eo anima ad homines: terminus Deus idem, ad quem eiuſdem amoris vi recurrit ab hominibus. Primus perficitur duobus prioribus amoris, & perfectionis gradibus; Secundus, poſterioribus duobus: Initium prioris progreſſionis, primus gradus eſt; finis ſecundus: poſterioris initium, tertius eſt; quartus, finis.

Sponſa igitur in tertio gradu poſita, poſt multos exantlatos labores in ope hominibus ferenda, poſtq́; vberes fructus ex ea exercitatione collectos, ad quartũ amoris gradum, æternam in quã remunerationem & requiem expetendam, accenditur. Libertatẽ nãq; filiorũ Dei ardentiſſimè appetens, ſimulq́; vinculis carnis exolui, & eſſe cum Chriſto, non amplius inuitat ad amplexus, vt ſub vmbris occultatum, aut quaſi præ pudore velatum ſponſum, ſed omni ſuſpicionis timore ſublato, palàm, & corã Angelis Dei, caſtiſſimè vt fratrem amplecti, oſcularique percupit, aſſerens tunc ſibi beati cõplexus & amoris vinculis tenẽdum eum ac fruendũ, introducẽdumq́; in ſanctam domum cœleſtis Hieruſalẽ matris noſtræ: ibiq́; hauſturam ſe ex eo rectam rationem illum perfectè amãdi, amoribusq́; illius inſeruiendi, viciſſimque illi amorem ſuum, quaſi præſtãtiſſimi vini, & iucundiſſimæ potionis poculũ propinaturã: quæ ſunt ipſa vbera matris à ſponſo ſugenda. Ad hanc igitur libertatis ſpem exardeſcens ſponſa, caput mentis tollens ſuper ſiniſtram manũ vitæ præſentis, & propinquam iamiam æternæ vitæ dexteram arripiens, quaſi inter ſponſi amplexus placidiſſimè conquieſcit; vt propterea res creatas, aut alias animas adiuret ſponſus, ne eam ab hoc ſpirituali ſomno vlla vitæ mortalis illecebra audeant excitare.

¶ *Quæ eſt iſta quæ aſcendit de deſerto, delicijs affluens, innixa ſuper dilectum ſuum?*

In hoc ſomno ſponſa quartum tenet perfectionis gradum: in eoque duce cupiditate ac deſiderio cœleſtis patriæ, ab huius mundi deſerto in paradiſum, deliciarum domicilium penetrans, non ſolùm rerum corporearum incurrentibus imaginibus, ſed ea etiam ſolicitudine liberata, qua in lucrandis hominibus tertius ſtatus occupatur, ita quieſcit, vt cũ ſumma cæterarum ſpiritualium animarum admiratione, præ nouo quodã amoris æſtu, ſuper dilectum ſuum quiete dulciſſima ſeipſam reclinans, in cœleſtis patriæ ac ſempiternæ lucis ſplendore peruigilet.

¶ *Sub arbore malo ſuſcitaui te: ibi corrupta eſt mater tua, ibi violata eſt genitrix tua. Pone me vt ſignaculum*

ſuper cor tuum, vt ſignaculum ſuper brachium tuũ: quia fortis eſt vt mors, dilectio; dura ſicut infernus, æmulatio; lampades eius, lampades ignis atque flammarum. Aqua multæ non potuerunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam: ſi dederit homo omnem ſubſtantiam domus ſuæ pro dilectione, quaſi nihil deſpiciet eam.

1. Ordinem cõmemorat ſui progreſſus
ſponſa. Primò, ait, ſe cõciliaſſe ſibi ſpõ-
ſum, & quaſi excitaſſe ad amorem ſuum
in primo contẽplationis ſtatu, occultè
tamen, & ſub arboris vmbra; ſit hæc me
2. ditatio crucis & paſſionis Chriſti. Secũ-
dò excitauit illum ſibi ſub eadẽ vmbra,
ſiue vt alij legunt, [deſtruxit] illũ, contẽ-
plans quomodo ipſamet ſponſa cauſa
fuit, cur per mortẽ excideretur filiꝰ Dei
ſpõſus eius Chriſtus, factus homo, & in
eius paſſionis, mortis, & multò maximè
amoris contẽplatione conquieſcens ad
ſecundũ perfectionis gradum peruenit.
3. In tertio autem ſtatu affirmat ſe genuiſ-
ſe illum magno cum dolore in viſceri-
bus earum animarum, ad quarum ſalu-
tem magno ſtudio & labore, ob amorẽ
4. ſponſi incubuerat. Nunc autem aſpirare
ſe iam tandem ad quartũ amoris & per-
fectionis ſtatum, in quo eã inter cor &
brachium veluti ſignaculum firmum, ac
minimè mutabile cõſtitutam arctiſſimè
complectatur ſpõſus, atq; deinceps ſem-
per in corde, & in oculis habeat. Ita ſi-
quidem Zelotypiæ in animo eius cre-
uiſſe flammam, vt eius violẽtia, mortis,
infernią; vires inexpugnabiles ſuperet,
eundemq; ignem nec vexationum affli-
ctionumq; aquis extingui, nec vlla con-
ſolationum terrenarum, aut facultatum
quantavis copia obrui poſſe.

¶ *Soror noſtra parua & vbera nõ habet: quid faciemus ſorori noſtræ in die quando alloquenda eſt? ſi murus eſt, ædificemus ſuper eam propugnacula argentea: ſi oſtium eſt, compingamus illud tabulis cedrinis. Ego murus, & vbera mea ſicut turris, ex quo facta ſum corã eo quaſi pacem reperiens.*

Magna penuria in terris eorũ hominũ eſt, qui infirmã multitudinẽ regant, eique vberibus miſerationis & amoris lac verbi præbeant; qui etiã illi ſint vice turris, & propugnaculi aduerſus ſpirituales inimicos: ob quã cauſam deſideriũ cœleſtis patriæ, quo ſponſa exardeſcit, ſæpenumerò propter hominũ ſalutem à ſponſo differtur, dũ animas, quæ intra ſecundi contẽplationis ſtatus murum, quaſi intra amœniſſimi pomœrij clauſtra cõcluduntur, promoueat ad tertij ſtatus vbera miſericordiæ induenda, in ſalute hominũ curãda, muniendaque cõtẽplationis illius mœnia hiſce actuoſæ vitæ muneribus, quaſi propugnaculis; iiſq; argenteis; quòd argentũ ſonitũ reddãt acutũ diuina concionatorũ verba; dũ pertingunt vſque ad intimas animorum cogitationes & volũtates: alias itẽ animas quæ primi ſtatus ſunt, quarũ idcirco oſtiũ paret adhuc rebus creatis, quòd nondũ ſibi planè comparauerint contemplationis habitũ, quo illud tanquã tabula cedrina occludatur, ad perfectiorẽ hunc ſtatum prouehat. Hac igitur ſpõſione facta tantiſper iuuãdi animas, dum ſpõſo ſit factũ ſatis, aſſerit ſponſa ſe murũ, vbera, & turrim alijs animabus euaſiſſe; ſeque, eam penè in hac re pacẽ adeptam eſſe, quam ex ea, quam optabat, felicitate eſſet aſſecuta; atque ita in Dei voluntate prorſus acquieſcit.

¶ *Vinea fuit pacifico in ea, quæ habet populos: tradidit eam cuſtodibus; vir affert pro fructu eius mille argenteos. Vinea mea coram me eſt. Mille tui pacifici, & ducenti, his qui cuſtodiunt fructus eius. Quæ habitas in hortis, amici auſcultant: fac me audire vocem tuam.*

Ex his verbis intelligitur, Deum Regem pacificum vineam multitudinis populorum animabus perfectioribus, quæ ſponſæ ſunt, excolendam, cuſtodiendãque committere, non ſolùm vt hominũ ad ſalutem redeuntium fructum milleſimum Deo referant, ſed vt etiam ſibi du
centeſimum colligant: dumq; ſuã alio-
rumq; ſalutem curant, [duplici honore,
v: qui benè præſunt, digni] habeantur. 1. Timoth. 5.
Nunc autem vineam ſibi curæ eſſe fa-
tetur

tetur Deus, ſeq; illi cuſtodes præficere, non minus tamen ſibi cordi eſſe ſponſam: quare ad ſponſam, Eccleſiarum in hortulis cõmemorantem, conuerſus hortatur eam, vt ſiquidem amici, hoc eſt, fideles populi eam auſcultẽt, dum paſcuntur ab ea verbo, & eius præcepto obtemperant, velle ſe tamen vocem quoq; eius audire; in oratione nimirum, ac contemplationis feruore.

„ ¶ *Fuge dilecte mi, & aſſimilare capreæ, hinnuloq; ceruorum ſuper montes aromatum.*

Ad extremum, ſponſa vel amoris vim ſponſiq; præſentiam ferre non valẽs, vel vt ſignificet vniuerſum hoc amoris canticum ita plenum eſſe altiſſimis Sacramentis, vt ea omnem humanam intelligentiam longè ſuperent, ad fugam capeſſendam ſponſum hortatur: idq; tanta velocitate, quanta id facerent cœleſtes mentes: fugam autem, non in quemcunque locum, ſed ſuper montes aromatum; qui ſunt cœleſtes orbes, in quibus beati ſpiritus omnium virtutum odore fragrãtes, vt ratione præditi montes excellunt etiam ea capacitate, & perſpicacia, quæ par eſt tantis myſterijs.

Hæc adumbratè, ex Cantico Canticorũ. Nunc ex Patribus diſtinctè, & copioſè, quoad poſſumus, eadem illuſtremus.

Cõparatio Actionis & Contẽplationis.

CAPVT XIIII.

DOctrinam Chriſtianæ perfectionis ex ſacrorũ librorum fontibus hauſerunt Patres; vbetiùs etiam explicarunt.

Primum. Ac primò illud ponunt, actionem antecedere debere contemplationi perfectæ. Actionis autem nomine accipienda eſt hoc loco, prauorum affectuum, cogitationum non ſolùm iniuſtarum & turpium; ſed etiam inutilium, animæ & vitæ vniuerſæ mortificatio, diuinorũ præceptorum executio, & virtutum exercitatio. Sic ſæpè S. Baſilius, ibi præſertim, vbi docet, qua ratione aperire nobis aditum debeamus ad perpetuam de Deo cogitationem; quæ ſanè vel contẽplatio eſt, vel contemplationi vnicè inſeruit.

Baſil. ſerm. ad Baptiſmum. Et conſtit. mon. cap. 5.

Ob hanc deinde rationem illud, tanquam conſequens, ſubiiciunt ijdem Patres, vitam quę in actione eſt, priorẽ eſſe ea, quæ in contemplatione verſatur. Sic S. Gregorius: [Duæ ſunt, inquit, ſanctorum prædicatorum vitæ, actiua ſcilicet, & contemplatiua: ſed actiua prior eſt tempore quàm contemplatiua; quia ex bono opere tenditur ad contemplationem. Et S. Bernardus: Quid eſt quod intrãtem Ieſum Martha excipit, diſcurrit, & miniſtrat; Maria verò ſecus pedes ſedens ingreſſi, in eius verbum cor ſuſpendit? niſi quia prius eſt actio, poſtea verò cõtemplatio?] Hoc idem adeò inculcat Caſſianus, vt ſine hac affectuum actuoſa compreſſione, ingentiq; vitæ puritate, obtineri poſſe ſacrarum Scripturarum intelligentiam neget. Quod vel intelligendum eſt ad eum modum, quem antè ſcripſerat S. Athanaſius; ad ſcripturarũ, nimirum, ſanctitatem capeſſendam, nõ magis dignè præparari hominis animũ, quàm cõſcientiæ puritate & vitæ ſanctimonia; Tunc enim diuinè de Deo philoſophamur, cùm Deũ glorificamus, & portamus in corpore noſtro: vel dicendũ (quod non obſcurè ipſemet indicat) loqui Caſſianum de donis Spiritus, qui [Scientia, Intellectus, & Sapiẽtia] nominantur. S. Auguſt. certè de dono intellectus diſſerens affirmat, nonniſi [mundis corde] congruere: & conſtans eſt magnorum Theologorum ſententia, Spiritus ſancti dona, nonniſi hominibus ſanctis Deique amicis dari.

Secundum. Hom. 3. in Ezechiel. S. Bern. ſer. 3. in Aſſũpt. B. M. V. Caſſ. coll. 1. & 14. Lib. de Incar. Verbi. Aug. lib. 1. de ſerm. Domini, c. 9.

Tertiò ſtatuunt Patres, actionem longè diuturniorẽ contẽplatione eſſe oportere, non ſolùm antè, ſed in ipſo etiam cõtemplationis vſu, ita ac ſi ſeptenario, in ſex & vnum diſpertito, ſex partibus actioni tributis, ſeptimam ſolam contẽplationi relinquerẽt. Seruꝰ Hebræus, inquit S. Greg. emptus, ſex annis ſeruire præcipitur, ita vt in ſeptimo liber exeat gratis. Quid enim per ſenarium numerum niſi actiuæ vitæ perfectio deſignatur? Quid per ſeptenarium, niſi contemplatiua vita exprimitur? Sex ergo annis ſeruit, & ſeptimo egreditur liber, qui per actiuam vitam, quam perfectè exhibuerit, ad contemplatiuæ vitæ libertatem tranſit. Et adhuc explicatius alibi: Cùm ab actiua vita ad contemplatiuam

Tertium. S. Gregor. homil. 3. in Ezechiel. Hom. 5. in Ezechiel.

ſurgimus,

ſurgimus, quia diu mens ſtare in contemplatione non valet, ſed omne quod de æternitate per ſpeculum, & in ænigmate conſpicitur, quaſi furtim hoc, & per tranſitum videt, ipſa ſua infirmitate, ab immenſitate tantæ celſitudinis animus repulſus, in ſemetipſũ relabitur, & neceſſe eſt, vt ad actiuam redeat, ſeque ipſum continuè in vſu bonæ operationis exerceat, ſicq; fit, vt ipſis ſuis bonis actibus, ad ſuperiora rurſus in contemplationem ſurgat.]

Quartum. Aſſerunt quartò iidem, meritis contemplationem actioni præſtare. [Quia, *Lib. 6. mor. cap. 28.* ait S. Gregorius, contemplatiua vita minor quidem tempore, ſed merito maior *Lucæ 10.* eſſe quàm actiua, ſacri Euangelij verbis oſtenditur; in quo duæ mulieres diuerſa egiſſe referuntur. Marthæ cura non reprehenditur, Mariæ verò etiam laudatur: quia magna ſunt actiuæ vitæ merita; ſed contemplatiuæ, potiora. Vnde nec auferri vnquam Mariæ pars dicitur; quia actiuæ vitæ opera, cum corpore tranſeunt; contemplatiuæ autem gaudia, melius ex fine conualeſcunt.]

Quintum. Quintò, contemplatio de Patrum ſententia, præmium eſt actionis: nec tamen eam quærentibus, aut procurãtibus ſemper datur; idq; duas ob cauſas. Prior eſt, *Prima cauſa.* quia ad eã aſpirant aliqui nonnunquam nõ planè domitis terrenis affectibus, nec in virtutibus exercitati. [En fortè appetis & ipſe (ſcribit S. Bernardus) contem- *Ser. 46. in Cantic.* plationis quietem, & bene facis, tantum ne obliuiſcaris flores, quibus lectulum ſponſæ legis aſperſum. Ergo cura & tu tuum ſimiliter circumdare bonorũ floribus operum; virtutũ exercitio, tanquam flore fructũ, ſanctum otium præuenire: alioquin delicato ſatis otio dormitare voles, ſi non exercitatus quieſcere appetas, & Liæ fœcunditate neglecta, ſolis cupias Rachelis amplexibus oblectari. Sed & præpoſterus ordo eſt ante meritũ exigere præmium, & ante laborem ſumere *2. Theſſ. 3.* cibum, cùm dicat Apoſtolus: Qui non *Pſal. 118.* laborat, non manducet. A mandatis tuis intellexi, inquit, vt ſcias, niſi obedientiæ mandatorum contemplationis guſtum penitus non deberi.]

Secunda cauſa. Poſterior cauſa eſt, quia inepti nonnulli natura ſunt ad contemplationem, non item ad virtutum actuoſatum exercitationem: quare hi arcendi ſunt, vt S. Gregorius monet, à contemplatione, in *Lib. 6. mor. cap. 26.* qua nõ ſine erroris periculo verſari poſſunt, & continendi intra fines actionis, in cuius munerib. fructuosè occupãtur.

Ex his eſt & aliud S. Gregorij dictũ, *Hom. 3. in Ezechiel.* actionem ad ſalutem nobis adultis eſſe neceſſariam: neque enim carere poſſumus vſu virtutum; contemplatione poſſumus. [Quandiu, ait, inter proximos viuimus, quamuis vtraque ex dono ſit gratiæ, vna nobis in neceſſitate eſt, altera in voluntate. Quis enim cognoſcens Deũ ad eius regnũ ingreditur, niſi prius bene operetur? Sine contemplatiua ergo vita intrare poſſunt ad cęleſtem patriam, qui bona quæ poſſunt, operari non negligunt. Sine actiua autem intrare non poſſunt, ſi negligunt bona operari, quæ poſſunt. Illa ergo in neceſſitate eſt, hęc in voluntate: illa in ſeruitute, hæc in libertate.]

Denique intelligat hic proficiens, ſicut ineptum natura ad cõtemplationem accedere ſuperuacaneum eſt; ſic in ea velle verſari eum, qui non antè diuq; in excolenda virtute, & ſe ipſo peruincendo laborauerit, præpoſterum & omninò inutile ac noxium. Et quia de actione, hoc nomine accepta, à principio ſecundi libri huius operis ad hunc vſque locum ſcriptum eſt ſatis, finem facio, ſi prius, vt clauſulam tractationis, verba hic S. Gregorij adſcripſero, quæ ſic habent: [Quiſquis ergo iam in ſe contume- *Lib. 6. mor. cap. 25.* lias carnis edomuit, ſupereſt vt mẽtem per ſtudia ſanctæ operationis exerceat: & quiſquis iam mentem per ſancta opera dilatat, ſupereſt vt hanc, vſque ad ſecreta intimæ cõtemplationis extendat.]

De duplici genere actionis; & de ea vita, quæ ex actione & contemplatione conflatur.

CAPVT XV.

SEd & alia adhuc ratione vſurpatur à Patribus nomen actionis; pro exercitatione, nimirum, ſanctæ prædicationis, & functionibus eorum miniſteriorũ, quæ ad proximos

ximos iuuandos in rebus præſertim ſpiritualibus neceſſariæ ſunt. Sit Rector, ait Sanctus Gregorius, actione præcipuus. Et alibi: Actiua vita eſt, panem eſurienti tribuere, verbo Sapientiæ neſcientem docere.] Hæc actio contemplationi iuncta efficit aliud genus vitæ; quod quia cōponitur ex vtraque, à pleriſque mixta vita dicitur: qua ſimul vtilitati hominum incumbitur, & Deo, ſuo tempore, vacatur. Atque vt contemplatio præſtet actioni, ſic vita mixta dignitate vtramque ſuperat.

In Paſtor. Par. 1. c. 1. Et ho. 14. in Ezech.

In actione hac verſari poteſt homo dupliciter: vel cùm nulla, aut exigua deprauatarum affectionū mortificatione, expers item contemplationis, aut penè expers: vel contrà planè domitis perturbationibus animi, & factis iam in virtute progreſſionibus magnis.

Non deſunt, qui rudes adhuc & tyrones, in vtroque exercitationis genere, mortificationis nempe & contemplationis, operam nauant animabus iuuandis, &, vt videtur, non inutilem: qui etiam audent ſe ijs, qui ſe euocant ſe ab omni negocio contemplandi gratia, præferre; quòd ipſi orent aliquando, agantq́; cum Deo, ſicut illi; homines etiam à peccatis ad virtutem vocent, quod non faciunt illi. Ideoque nobiliſſimum illud vitæ genus ex actione, & contemplatione coniunctum teneant, quod ipſam per ſe contemplationem antecellit.

Verùm hi falluntur maximè, nec rem huius præſtantiſſimæ viuēdi rationis, ſed nomen vſurpant: ſtudium ſanè tradendæ doctrinæ ſacræ populo de Auguſtini ſententia (à quo nec ſanctus Thomas diſſentit) ad cōtemplationis ſtatum aliquo modo pertinet: ſed nec hoc, nec qualecunque orationis ſtudium ſatis ſunt, vt obtineatur ille perfectiſſimus ſtatus contemplatione ſuperior: nec enim qui in hoc eſt conſtitutus, ad animarum lucra deſcendit ex actione ſtudioue prædicto, ſed ex cōtinua mortificatione, altiſſimaque contemplatione, vi diuini maximique amoris ex his quaſi fontibus deriuati: quæ ſententia ſanctorum Patrum eſt conſtantiſſima.

Ser. 27. de verbis Domini.
2. 2. 181. art. 3.

Sanctus Gregorius vbi dixiſſet, eum, qui carne domita, ſanctę operationis ſtudia exercuit, antequam doceat alios, debere ſe ad ſecreta intimæ contemplationis extendere, addit: [Neque enim perfectus prædicator eſt, qui, vel propter contemplationis ſtudium operanda negligit, vel propter operationis inſtantiā contemplanda poſtponit. Hinc eſt enim quod Abraham coniugem mortuam in ſepulchro duplici ſepeliuit: quia nimirum perfectus quiſque prędicator extinctam à preſentis vitę deſiderijs animam ſuam, ſub bonæ operationis tegmine & contēplationis abſcondit, vt à carnali concupiſcentia ſub actiua contemplatiuaq́; vita, quaſi inſenſibilis lateat, quæ prius mundi deſideria ſentiens mortaliter viuebat. Hinc eſt, quod humani generis Redemptor per diem miracula in vrbibus exhibet, & ad orationis ſtudium in monte pernoctat: vt perfectis videlicet prædicatoribus innuat, quatenus nec actiuam vitam amore ſpeculationis funditus deſerant; nec contemplationis gaudia penitus operationis nimietate contemnant: ſed quieti contemplantes ſorbeant, quod occupati erga proximos, loquentes refundant. Speculando quippe in Dei amorem ſurgitur, ſed prædicando ad proximi vtilitatem reditur. Et paulò poſt: Quem implet charitas, incendit: vnde & in Euangelio veritas dicit: Ignem veni mittere in terram. Idem antè tradiderat Sāctus Auguſtinus, præcipiens vt prędicator prius ad Deum leuet animam ſitientem, vt bibat, quàm eructet; & prius impleat, quàm fundat. Et diſtinctius alibi: Ex tribus, inquit, illis vitæ generibus, ocioſo, actuoſo, & ex vtroque compoſito, quamuis ſalua fide quiſque poſſit in quolibet eorum vitam ducere, & ad ſempiterna præmia peruenire: intereſt tamen quid amore teneat veritatis, & quid officio charitatis impendat. Nec ſic quiſque debet eſſe ocioſus, vt in eodem otio vtilitatem non cogitet proximi; nec ſic actuoſus, vt contemplationem non requirat. In otio, non iners vacatio delectare debet, ſed aut inquiſitio, aut inuentio veritatis, vt in ea quiſque proficiat, & quod inuenerit, alteri non inuideat.]

Lib. 6. mor. cap. 25.
Geneſ. 23.
Luc. 6.
Luc. 12.
Lib. 4. de doctr. Chri. cap. 14.
Lib. 19. de ciu. Dei, capit. 19.

Sed vtrumque genus vitæ, quod mixtum aut eſt, aut videri poteſt, imperfectum, & perfectum, aptiſſimè deſcribes S. Bernardus, pulchrè illius temeritatem

Ser. 18. in Cant.

& pericula

& pericula; huius emolumenta perfectionemq; commemorat. Sic enim habet: [Sed ſanè cauendum in his, aut dare quod nobis accepimus; aut quod erogandum accepimus, retinere. Rem profectò proximi retines tibi, ſi, verbi cauſa, plenus virtutibus cùm ſis, foriſq; nihilominus donis ſcientiæ & eloquentiæ adornatus, metu fortè aut ſegnitie, aut minus diſcreta humilitate, verbum bonum, quod poſſet prodeſſe multis, inutili, imò & damnabili ligas ſilentio. Certè maledictus quòd frumenta abſcondis in populis. Rurſum quod tuum eſt ſpargis, & perdis, ſi priuſquam infundaris tu totus, ſemiplenus feſtines effundere; côtra legem arans in primogenito bouis, & ouis primogenitum tondens. Nimirum vita atque ſalute, quam alteri das, te ipſum fraudas; dum ſana vacuus intentione, gloriæ inanis vento inflaris, aut terrenæ cupiditatis veneno inficeris, & lethali apoſtemate turgens interis. Quã obrem ſi ſapis, concham te exhibebis, & non canalem. Hic ſiquidem penè ſimul & recipit, & refundit; illa verò donec impleatur, expectat; & ſic quod ſuperabundat, ſine ſuo damno communicat: ſciens maledictum, qui partem ſuam facit deteriorem. Adhibet ad hoc idem confirmandũ diuerſos ſcripturæ locos: Salomonis; Stultus profert totum ſpiritum ſuum ſimul: Miſerere animæ tuæ placens Deo: Noli nimium eſſe iuſtus: Matthæi; Ne fortè non ſufficiat nobis & vobis: ite potius ad vendentes, & emitte vobis: Apoſtoli; Non quod alijs ſit remiſſio, vobis autem tribulatio, ſed ex æqualitate. Concludit denique: Imple re prius, & ſic curato effundere: benigna, prudensque charitas affluere conſueuit, non effluere. Fili mi, ne pereffluas, ait Salomon; Et Apoſtolus: Propterea debemus intendere his, quæ dicuntur, ne fortè pereffluamus. Quid enim? Tu ne Paulo ſanctior? Sapientior Salomone? Alioqui, nec mihi ſedet ditari ex te exinanito. Si enim tu tibi nequam, cui bonus eris? De cumulo, ſi vales, adiuua me: ſin autem, parcito tibi.] Alibi etiam acriter reprehendit eos, qui antequam ad veritatis lucem per puritatem perueniant, prædicant.

Deut. 15. *Prouer. 29.* *Eccleſ. 30.* *Matt. 25.* *2. Cor. 8.* *Prouer. 3.* *Hebr. 2.* *Eccleſ. 14* *Ser. in Cantic. 62.*

Hæc S. Bernardus: qui poſtquam his locis exagitauit eos, qui audaciores sũt ad Apoſtolica miniſteria, quàm par eſt, & vires eorum ſpirituales ſuppetunt; alio deinde loco docet, qua ratione, qui ſeſe in contemplatione, poſt mortificationem exercuerunt, adiungendis Chriſto hominibus alacriter inuigilare debeant: [Hoc ſiquidem vera & caſta contemplatio habet, vt mentem quam diuino igne vehementer ſuccenderit, tanto interdum repleat zelo, & deſiderio acquirendi Deo, qui eum ſimiliter diligãt, vt otium contemplationis libentiſſimè intermittat, & rursũ potita votis aliquatenus, in hac parte tantò ardentius redeat in idipſum, quantò ſe fructuoſius intermiſiſſe meminerit; & item ſumpto contemplationis guſtu, valentius ad cõquirenda lucra, ſolita alacritate recurrat.] *Ser. in Cant. 57.*

Sãctus Thomas etiam illud in primis opus doctrinæ, & prędicationis cômendat, quod ex plenitudine contemplationis deriuatur. *2. 2. q. 188. art. 6.*

Quod ſi qui hunc ſtatum obtinet, fortaſſe dubitat, quando, contemplatione intermiſſa, actioni, aut contemplationi operam dare debeat; is intelligat, non ſolum contemplatorem, ſed rudem etiam hominem & inexercitatum, cum proximi ſpiritualis neceſſitas poſtulat, poſthabitis omnibus rebus occupationibuſq; in eo inſtituendo, & excolendo, quacunque ratione poſſit, ſtrenuè ſe laborare debere: [Vnicuiq; enim mandauit Deus de proximo ſuo.] Idque multò magis præſtet oportet is, cui cura animarũ commiſſa eſt, non ſolùm cùm neceſſe eſt, ſed etiam ſuo tempore aſſiduè. [Clama,] inquit Iſaias, [ne ceſſes: quaſi tuba exalta vocem tuam. Præconis quippe,] ait S. Gregorius, [officium ſuſcipit, quiſquis ad Sacerdotium accedit, vt ante aduentum Iudicis, qui terribiliter ſequitur, clamando gradiatur.] Et hæc quidem neceſſitas & ipſa quædam eſt officij, licet non charitate ſeiuncta; quando apud S. Auguſtinum ſcriptum eſt: [Negotium iuſtum ſuſcipit neceſſitas charitatis.] Extra verò hos caſus neceſſitatis, S. Bernardus regulã huius deliberationis ſtatuit eſſe orationem. Sic enim ait: [Vnicum in huiuſmodi remedium, ſeu refugium oratio eſt, & frequens gemitus ad Deũ, vt quid, quando, & quatenus nos facere velit,

Eccleſ. 17. *Iſaia 40.* *2. par. Paſtor. c. 4.* *Lib. 19. de ciuit. Dei, cap. 19.* *Ser. in Cantic. 57.*

velit, aſſiduè nobis demõſtrare dignetur.

Habent præterea religioſi homines perfugium aliud non minus tutum, maiorum ſuorum conſilium, iuſſionemve, quibus cum explorata planè eſt tam doctrina, quàm vita noſtra, nihil eſt cur in huiuſmodi rebus cùm imperantur, non promptiſſimè obtemperemus.

Sit igitur indubitatum, eos, qui ſine mortificatione, & contemplatione ſe dant actuoſæ vitæ ad ſalutẽ animarum (nihil dico de neceſſitate aut hominũ, aut officiorum) non eſſe in eo perfectiſſimo ſtatu, quem ipſi putant, ſibiq; eos in re hac tamdiu lenocinari, ac fucum facere, quandiu non elaborauerint pro viribus continua ſui victoria, & recta contemplandi ratione, eum tandem gradum re attingere, cuius interim nomine ſeſe oblectant.

Sit etiam certum, actuoſam vitam duplicem eſſe; vnam imperfectã, quæ primo
1. ſtatui ſponſæ à nobis ex Cãticis ex-
2. plicato reſpondet, alteram perfectam, & alioquin miſta dicitur, quæ eadẽ eſt cũ tertio ſtatu eiuſdem ſponſæ. Supereſt nunc de ipſa cõtemplatione agere, quæ in priore actione prægustatur tantùm, habetur autem in poſteriore, cuius ipſa fons & caput eſt; & ſecũdus amoris ſtatus eſt apud Salomonem.

De Contemplatione.

CAPVT XVI.

Antiquiſſimum eſſe Contemplationis vſum, intelligitur ex Scripturis ſacris, in quibus præter [ſopore immiſſum in Adam à Domino, quem ecſtaſin] fuiſſe, dubitandum non eſt; *Geneſ. 2.* Legimus Iſaac, inclinato iam die, egreſſum in agrum [ad meditandum.] *Geneſ. 24.* Et vt de alijs taceã, Dauid certè poſuiſſe ſe totum in contemplandis, perſpiciendiſque diuinis rebus, legibus præſertim ac mandatis Dei, perſpicuum eſt in Pſalmis. Qui etiam cũ Deo agens canit: [Mane adſtabo tibi, & videbo. Vel vt legit S. Aug. Cõtẽplabor. *Pſal. 5.* Immò, Vnam, ait, petij à Domino, hãc requiram, *In Pſ. 26.* vt inhabitẽ in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ, vt contempler (ſic idem legit) delectationem Domini.]

Dominum Ieſum cõtemplationi, noctibus imprimis, operam dediſſe, ſuprà retulimus ex S. Gregorio. Apoſtolos nõ minus contemplatores, quàm prædicatores fuiſſe, ex Actis Apoſtolorum apparet manifeſtè, & ex epiſtolis S. Pauli, qui *2. Cor. 4.* etiam de ſe ſuiſq; ſimilibus ſcribit: [Nõ contemplantibus nobis quæ videntur, ſed quæ non videntur. Quæ enim videntur, temporalia ſunt; quæ autem non videntur, æterna.]

Patres oẽs cõmuni conſenſu ſtatuũt, in Eccleſia Chriſtiana duas eſſe vitas, Lia *Luc. 10.* & Rachele primùm, deinde Martha, & Maria diuino conſilio adumbratas, actiuam & contemplatiuã nominant: illam ab actione, hanc à contemplatione.

Richard. de S. Victore; [Vt poſſimus, *Lib. 1. de Contempl. c. 3. & 4.* inquit, commodius capere, quæ de contemplatione dicenda ſunt, debemus primò, quid ipſa ſit, definiendo quærere; & quomodo differat à cogitatione, vel meditatione. Et poſtea: Cogitatio per deuia quæque lento pede ſine reſpectu peruẽtionis paſſim huc illucq; vagatur. Meditatio per ardua ſæpè, & aſpera ad directionis finem cum magna animi induſtria nititur. Contemplatio libero volatu quocunq; eã fert impetus, mira agilitate circumfertur. Et paulò poſt: Contemplatio, eſt perſpicax & liber animi contuitus in res perſpiciẽdas vſquequaque diffuſus. Meditatio verò, eſt ſtudioſa mentis intentio circa aliquid inueſtigandum diligenter inſiſtens. Vel eſt, prouidus animi obtutus in veritatis inquiſitione vehementer occupatus. Cogitatio autem, eſt improuidus animi obtutus ad euagationem pronus.]

Sanctus Thomas ſic exponit: [Cogitatio, *2. 2. q. 180. ar. 3. ad 1.* ſecundum Richardum; videtur pertinere ad multorum inſpectionem, ex quibus aliquis colligere intendit vnam ſimplicem veritatem. Vnde ſub cogitatione comprehendi poſſunt & perceptiones ſenſuum, ad cognoſcendum aliquos effectus, & imaginationes, & diſcurſus rationis circa diuerſa ſigna, vel quæcũq; perducẽtia in cognitionem veritatis latentis: quamuis ſecundùm Auguſtinum *Lib. 14. c. 7.* decimo quarto de Trinitate, cogitatio dici poſſit omnis actualis operatio intellectus. Meditatio verò pertinere videtur

ad pro-

ad proceſſum rationis, ex principijs aliquibus pertingentibus ad veritatis alicuius contemplationem: & ad idem pertinet conſideratio, ſecũdum Bernardum: *Lib. 3. de Anima.* quamuis ſecundum Philoſophum, omnis operatio intellectus, cõſideratio dicatur: ſed contemplatio pertinet ad ipſum ſimplicem intuitum veritatis. Hæc S.Thomas.]

Ex his facilè conſtat, quàm longè abſint à vera contemplatione illi, qui, etiã ſine mentis euagatione, multa animo voluunt, ex vno in aliud continuò dilabentes. Et quàm propriè de Richardi ſententia, hi cogitãtes potius, quàm meditantes vel contemplãtes dici poſſint.

Sed quia naturaliter, & circa res naturales occupatis accidere hæc poſsũt omnia; illud hic intelligendum eſt, in Euangelicam contemplationem iiſdem gradibus nixam, eadem omnia conuenire, & ſimul alia plura, longeq; præſtantiora. 1. Primò enim, eſt hæc Dei donum: [Reuela, inquit Dauid, *Pſal.118.* oculos meos, & conſiderabo mirabilia de lege tua; Et: Da mihi *Ibidem.* intellectum, & ſcrutabor legem tuã. *Pſal.26.* Dominus denique illuminatio mea; qui *Iacob.1.* & propterea Pater luminum à S.Iacobo appellatur.]

2. Eſt deinde donum Dei cõtemplatio, vel quoniam Deus menti imprimit ſpecies ſpirituales, per quas intelliguntur res, quæ imaginibus illis adumbrantur, non ſine phantaſmatibus tamẽ: vel quia abſque phantaſmatibus, vllis diuino ac ſupernaturali lumine illuſtrata mẽs, infixa hæret rei quã contemplatur. Quamobrem, quod poſt explicandum eſt, Patres Dei gratiam contemplationi præſentem agnoſcunt.

3. Tertiò, vera contemplatio ita altè aſcendit, vt infra ſe relictis corporeis ſimilitudinibus, in ſinum conuolet æternæ veritatis. Adfero aliqua teſtimonia Sanctorum, & quidem præcipua: neque enim neceſſe eſt omnia.

Ser. 52. in Cant. Sanctus Bernardus: [Moriatur anima mea morte etiam, ſi dici poteſt, Angelorum (mortificationem, mortem hominum dixerat) vt præſentium memoria excedens, rerum ſe inferiorum corporearumq; non modò cupiditatibus, ſed & ſimilitudinibus exuat, ſitq; ei pura cũ illis conuerſatio, cum quibus eſt puritatis ſimilitudo. Talis, vt opinor, exceſſus, aut tantùm, aut maximè contemplatio dicitur. Rerum enim cupiditatibus viuendo non teneri, humanæ virtutis eſt; corporum verò ſimilitudinibus ſpeculando non inuolui, Angelicæ puritatis eſt: vtrumque tamen diuini muneris eſt: vtrumque excedere, vtrumque te ipſum tranſcendere eſt; ſed longè vnum alterum. Beatus qui dicere poteſt: Ecce elõgaui fugiens, & manſi in ſolitudine. *Pſal.54.* Nõ fuit contentus exire, niſi & longè ſe faceret, vt poſſet quieſcere. Tranſiliſti carnis oblectamenta, vt minimè iam obedias concupiſcentiis eius, nec tenearis illecebris: profeciſti, ſeparaſti te, ſed nõdum elongaſti, niſi & irruentia vndique phantaſmata corporearum ſimilitudinum tranſuolare mentis puritate præualeas.

Sanctus Gregorius in eadem eſt ſententia: [Qui, inquit, culmen perfectionis *Lib.6.moral.cap.27.* apprehendere nituntur, cùm contẽplationis arcem tenere deſiderant, prius ſe in campo operis per exercitium probent. Et paulò pòſt: Ac deinde perpendant, ſi cùm ad ſemetipſos introrſus redeunt, in eo quod ſpiritualia rimantur, nequaquam ſecum rerum temporalium vmbras trahunt; vel forſitan tractas manu diſcretionis abigunt: ſi incircumſcriptum lumen videre cupientes, cunctas circumſcriptionis ſuæ imagines deprimunt; & in eo quòd ſuper ſe contingere appetunt, vincunt quòd ſunt.

Sanctus Thomas huiuſmodi ſanctorũ *2.2.q.180.* Patrum dicta ſic exponit: [Contemplatio *art.5.ad 2.* humana ſecundùm ſtatum præſentis vitæ, non poteſt eſſe abſque phantaſmatibus: quia connaturale eſt homini, vt ſpecies intelligibiles in phantaſmatibus videat. Tamen intellectualis cognitio non ſiſtit in phantaſmatibus, ſed in eis contemplatur puritatẽ intelligibilis veritatis: Et hoc non ſolùm in cognitione naturali, ſed etiam in eis quæ per reuelationem cognoſcimus. Dicit enim Dio- *Lib. de cœleſti hierarchia, cap.2.* nyſius, quod Angelorũ hierarchias manifeſtat nobis diuina claritas in quibuſdam Symbolis figuratis, in cuius virtute reſtituimur in ſimplum radium, id eſt, in ſimplicem cognitionẽ intelligibilis veritatis. Et ſic intelligendum eſt, quod S. Gregorius dicit, quod contemplantes, corpo-

Digitized by Google

corporalium rerum vmbras non ſecum trahunt; quia videlicet in eis non ſiſtit eorum contemplatio: ſed potius in conſideratione intelligibilis veritatis.]

Lib.7. Etymologiarū, cap.8. His conſentanea ſunt, quæ ſcribit S. Iſidorus:] Tria eſſe genera viſionum, per oculos corporis, per ſpiritum imaginarium, & per intuitum mentis. In hoc autem poſtremo genere, ſupremum locū tenet Raptus & Ecſtaſis, quæ, vt ſomnia diuinitus immiſſa, diuinæq; allocutiones, per imagines fieri aliquando poſſunt; ſic certum eſt ſæpenumero accidere hominibus à ſenſibus ſimulachriſq; corporeis penitus abſtractis. Ait enim

2.Cor.5. Apoſtolus: ſiue mente excedimus, Deo: Deus autem propriè imagine creata caret, quare multò magis corporea: quanquam negandum non eſt, in imagine etiam creata atque corporea, diuinum aliquid aliquando Deo reuelante, conſpici, quod ſine illa nequaquā cerneretur. Neque enim, ait ſanctus Gregorius, omnipotens Deus iam in ſua claritate conſpicitur, ſed quiddam ſub illa ſpeculatur anima, vnde refota proficiat, & poſt ad viſionis eius gloriam pertingat.

De primo genere Cōtemplationis, quæ verſatur circa Dei Maieſtatem.

CAPVT XVII.

Serm.62.in Cantica. DE rebus iis, circa quas verſari contemplatio debet, diſſerens ſanctus Bernardus, tria ſtatuit genera contemplationis: Primū, Perfectorum: Alterum, minus perfectorum, aut proficiētium: Tertium, eorum, qui à duobus ſuperioribus gradibus adhuc abſunt; ſint incipientes.

Primum genus. Primum dicit eſſe de Regis ipſius, hoc eſt, Dei maieſtate, æternitate, dignitate; atque de hoc ſimul docens quanta humilitate, puritate, & reuerentia tanta contemplatio ſubeunda ſit, ſic pergit;

Prouerb.25 [Ne verearis illud, quod Scriptura minatur ſcrutatoribus maieſtatis: tantùm affer purum & ſimplicem oculum, non opprimēris à gloria, ſed admittētis; niſi nō Dei, ſed tuam quæſieris gloriam: hac excuſſa, ſecuri ſcrutemur in petra, qua thesauri abſconditi ſapientiæ, & ſcientiæ ſunt. Quis dabit mihi pennas ſicut *Pſal.54.* columbæ, & volabo, & requieſcam? Eccleſia columba non opprimitur; quia nō ſcrutatrix maieſtatis eſt, ſed voluntatis: nam quod maieſtati attinet, interdum quidem & in ipſam intendere audet; ſed quaſi admirans, non quaſi ſcrutans. Sed etſi quando per exceſſum rapi in illam cōtingat, digitus Dei eſt iſte, dignanter leuans hominem, non hominis temeritas inſolenter Dei alta peruadens. Cùm *2.Corin.12* enim Apoſtolus raptum ſe cōmemoret, vt auſum excuſet, quiſnam alter præſumat mortalium, huic ſe diuinæ Maieſtatis horrendo ſcrutinio proprijs intricare conatibus, & importunus contemplator pauenda irruere in arcana? ergo formidoloſa ſcrutatio Maieſtatis; at voluntatis, tam tuta, quàm pia. Quid ni tota diligentia ſcrutando inſtem Sacramēto gloriæ voluntatis, cui mihi parendū per omnia ſcio?]

Lib. 5. de Conſid. ad Eugenium. Idem ſanctus Bernardus materiā contemplationis huius latiſſimè tractat, ad Eugenium ſcribēs. Ego de plurimis pauca delibo. [Quid eſt, ait, Deus? Non ſanè occurrit melius, quàm, Qui eſt, Qui eſt, miſit me ad vos. Quid item Deus? ſine *Exod.3.* quo nihil eſt. Quid eſt Deus? Principium. Quid eſt Deus? Cui ſæcula nec acceſſerunt, nec deceſſerunt, nec coæterna tamen. Quid eſt Deus? ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia. Ipſe vbi? Incomprehenſibilis eſt Deus. Antequam mundus fieret, præter ipſum *Rom.11.* nihil erat: ergo in ſeipſo erat. Quid eſt Deus? quo nihil melius cogitari poteſt. Deus Trinitas eſt, Deus triū ſingularitas perſonarū. Quid eſt ergo De⁹? quod ad vniuerſum ſpectat, finis; quod ad electionem, ſalus: quod ad ſe, ipſe nouit. Quid eſt Deus? voluntas omnipotens, beneuolentiſſima virtus, lumen æternū, incommutabilis ratio, ſumma beatitudo, creans mentes ad ſe participādum, viuificans ad ſentiendum, afficiens ad appetendum, dilatans ad capiendum, iuſtificans ad promerendum, accendens ad zelum, fœcundans ad fructum, dirigens ad æquitatem, formans ad beneuolentiam, moderans ad ſapientiam, roborans ad virtutem, viſitans ad conſolationem, illuminās ad cognitionem, perpetuans

Digitized by Google

tuans ad immortalitatem, implẽs ad felicitatem, circumdans ad ſecuritatem. Quid eſt Deus? Non minus pœna peruerſorum, quàm humilium gloria. Quid eſt Deus? Longitudo, latitudo, ſublimitas, & profundum. Longitudo æternitas, latitudo charitas, ſublimitas potentia, profundum ſapientia. Timore, & amore affecta anima, veluti quibuſdã duobus brachijs ſuis comprehendit, amplectitur, ſtringit, tenet, & ait: Tenui
Cantic. 3. eum, nec dimittam. Et timor quidem ſublimi, profundo; amor lato, longoque reſpondet.]

Poſſunt ad eandem rationem recenſeri à contemplatore, ordine certo omnia diuina attributa, in quibus meditãdo occupetur vel ſcholaſtico modo; vt exempli gratia, Deus eſt ens neceſſariũ, & à ſe, & ideò præter ipſum nõ eſt aliud, quare eſt vnus. Item quia eſt ipſum ens aut eſſe, eſt ſubſtãtia infinitè perfecta, ac ideò maximè perfectus, immò infinitæ perfectionis; quare ſimpliciſſimus, immutabilis, æternus, immẽſus, incomprehenſibilis, vbique pręſens, ob eandem ſummam perfectionem vita viuens intellectuali, & feliciſſima, oĩa ſciens; libertate prædi tus voluntatis, quod ſpectat ad res, quæ extra ipſum ſunt, potens quidquid vult facere; immò & omnipotens, prædeſtinans ad ſalutem æternã, quos elegit per gratiam; reprobans ad ſempiternam pęnam, quos culpa condemnat, & ſimilia: vel certè proponendo ante mentis oculos quæ de Deo vno, & trino, Patre, Filio, & Spiritu ſancto ex ſacris literis intelligimus, & Symbolis Apoſtolicis & œcumenicis continentur; præſertim verò S. Athanaſij Symbolo: vel deniq; ipſaſmet ſanctæ Scripturæ ſentẽtias, quibus de Deo, eiuſq; natura, proprietatibus, ac virtutibus agitur, eruere, in eiſq; recogitandis attentè, pieq; verſari.

Primus vſus. Porrò duplex eſt vſus contemplationis huius, duplexq; ratio. Primùm quippe ea exercetur à perfectis hominibus, vt mente & animo in Deum, eiuſq; Maieſtatem ſumma cum reuerentia intueãtur, in eaque conquieſcant per ſe, nihil
Pſalm. 54. præterea quærentes. [Quis dabit mihi pennas, aiebat Dauid, ſicut columbæ, &
Pſalm. 33. volabo, & requieſcã? Et; Guſtate, & vi-
Exod. 33. dete. Oſtende, petebat Moyſes, faciem tuam mihi. Et iterum Dauid; Exquiſiuit *Pſal. 26.*
te facies mea; faciem tuam Domine re- *Pſal. 45.*
quiram. Vacate, & videte quoniam ego ſum Deus.] Cõparatur hic contẽplationis actus auium volatui, quo ſe in aëre, quaſi immobiles ſiſtunt ad optatæ alicuius rei aſpectum. Quare S. Greg. [Quid *Lib. 6. mor.*
per pennas animalium, niſi contempla *cap. 28.*
tiones poſſumus ſentire Sanctorũ, quibus ad ſumma tranſuolãt, & terrena deſerentes, ſeſe in cœleſtibus librant?]

Deinde verò contemplatione hac v- *Secundus*
tuntur homines ſancti, non ſolũ vt con- *vſus.*
templentur Deum; ſed vt per cõtemplationem afficiantur à Deo, hauriantq; ex immẽſo illo Diuinitatis Oceano aquas æternæ ſalutis. Ad quem modum con- *Collat. 1.*
formandam eſſe ſuam cõtemplationem *Cap. 15.*
à monachis Caſſianus opinari videtur: [Cum arenę, inquit, maris, vndarumque *Eccleſ. 1.*
numerum dimenſum ei, cognirumque pauidi cogitamus, & alia. Sed perſpicuè S. Bernardus, cùm de primo vſu dí- *Lib. 5. de*
xiſſet: Prima & maxima contemplatio *Cõſiderat.*
eſt, admiratio Maieſtatis; hæc requirit *in fine.*
cor purgatum, vt à vitijs liberum, atque *Prima contemplatio.*
exoneratum peccatis facile ad ſuperna leuet; interdum quoque vel per aliquas morulas ſtupore & ecſtaſi ſuſpẽſum teneat admirãtem; Addit de ſecundo vſu: Secunda autem neceſſaria eſt huic; eſt *2.*
enim intuens iudicia Dei. Quo ſanè pauido aſpectu dum vehementius concutit intuentem, fugat vitia, fundat virtutes, initiat ad ſapientiam, humilitatẽ ſeruat. Tertia contemplatio occupatur, vel *3.*
potius otiatur circa memoriam beneficiorum; & ne dimittat ingratum, ſolicitat memorantem ad amorem benefactoris. De talibus dicit Propheta loquens ad Dominum; Memoriam abun- *Pſal. 144.*
dantiæ ſuauitatis tuæ eructabunt. Eru- *4.*
ctatio, gratiarum actio eſt. Quarta quę *Philip. 3.*
retrò ſunt obliuiſcens, in ſola requieſcit *1. Cor. 4.*
expectatione promiſſorum; quæ cùm ſit meditatio æternitatis (ſiquidẽ quæ promittuntur, æterna ſunt) longanimitatem alit, & perſeuerãtiæ dat vigorem.] Concludit, quatuor hæc reſpondere longitudini, latitudini, ſublimitati, & profundo, quæ Apoſtolus de Deo cogitanda proponit.

Quod ſi quæras, Quemnã terminum *S. Auguſt.*
habeat contemplatio illa omnium ma- *lib. 12. ſup.*

xima

Gen. c. 27. & 28. xima de Deo; quamve in hac vita de Diuina Maieſtate cognitionem aſſequi poſ-
Epiſt. 112. ad Paulinam c. 12. ſit contemplando mortalis homo; Aio S. Auguſtinum, & alios pleroſque Patres exiſtimaſſe, diuino munere S. Paulum adeò altè ſublatum, vt diuinam Eſſentiã attigerit mente: quod quia illi accidit in
22. q. 180. art. 5. raptu, S. Thomas explicat ſic; [In hac vita poteſt eſſe aliquis dupliciter, vno
Primo modo. modo ſecundum actum, in quantum ſcilicet actualiter vtitur ſenſibus corporis; & ſic nullo modo contemplatio præſentis vitæ poteſt pertingere ad viden-
Secũdo modo. dum Dei Eſſentiam. Alio modo poteſt eſſe aliquis in hac vita potentialiter, & non ſecundum actum; in quantum anima eius eſt mortali corpori coniuncta, vt forma, ita tamen, vt non vtatur corporis ſenſibus, aut etiam imaginatione; ſicut accidit in raptu: & ſic poteſt contemplatio huius vitæ pertingere ad viſionẽ Diuinæ Eſſentiæ. Vnde ſupremus gradus contemplationis præſentis vitæ eſt, qualem habuit Paulus in raptu; ſecundum quem fuit medio modo ſe habens inter ſtatum præſentis vitæ, & futuræ.]

Cæterùm extra raptum, & in ſtatu cõ-
Homil. 14. in Ezech. templantium communi, ſic habet S. Gregorius: [Quandiu in hac mortali carne viuitur, nullus ita in contemplationis virtute proficit, vt in ipſo incircumſcripto luminis radio mentis oculos infigat. Neque enim omnipotens Deus iam in ſua claritate conſpicitur: ſed quiddam ſub illa ſpeculatur anima, vnde refota proficiat, & poſt ad eius viſionis gloriam perungat.] Et pòſt: [Ea quæ ſub ipſo
Geneſ. 33. erant, implebant templum. Quia quidquid de illo modò conſpicitur, adhuc non eſt ipſe, ſed ſub ipſo eſt. Sic Iacob Angelum vidit, & vidiſſe Deum fatetur: quia cùm miniſteria eius conſpicimus, iam multum eſt quod ſuper noſmetipſos leuamur. Notandum verò eſt, quod dicitur: Implebant templum: quoniam etſi Angelus apparet, infirmæ tamen mentis deſiderio ſatisfacit; vt ſi adhuc maius non poteſt, iam tamẽ minus quod videt, admiretur.] Hæc Sanctus Gregorius; quibus hæc ſubeſt ſententia. Quod ſi quando intelligimus Deum tanquam rem aliquam, quæ ſub ſenſum cadat, vt lucem, nubem, & ſimile quid, non exiſtimemus, Deum eſſe notionem illam, ſimulachrumve mentis, quod phantaſiæ obijcitur, ſed potius quod res eſt: ibi duas eſſe animi notiones, vnam rei illius corporeæ, quam phantaſia comprehendimus, & reuoluimus, aliam indiſtinctam, & quaſi reſpicientem Deum, quem apprehendimus animo, vt ſimilẽ rei illi corporeæ, quam præſentem mente verſamus: ad eum modum, quo cum cogitamus Deum eſſe ſolem, illico apprehendimus admirabilem Dei ſapientiam, poteſtatem, charitatem, vim effectricem omnium rerum, non quidem notione ſolis, ſed ipſiuſmet Dei confusè tamen apprehenſi, & cum reſpectu ſimilitudinis, ſeu analogiæ ad lucem, calorẽ, & vim ſolis.

Sed hæc ſcholaſtica ſunt; illud noſtrum, quod quidquid ſit de imagine illa mentis, certè diuinum illud, quod nobis in ea elucet, menti, vt S. Gregorius ait, [ſatisfacit;] & in eius contemplatione, quietis internæ guſtus contingitur.

De ſecundo, & tertio genere contemplationis cæleſtis gloriæ, & Chriſti crucifixi: quibus addita ſunt & alia duo, mundi & hominis.

CAPVT XVIII.

ALTERVM contempla- *Secundum genus.*
tionis genus, ait S. Bernardus, eſſe de ſtatu & felicitate, & gloria ciuitatis ſupernæ, quo vel actu, vel otio ingens illa cœleſtium ciuium occupata ſit multitudo & perfecti: quidem, qui rimari ac penetrare arcana ſapientię, & puritate conſcientiæ audent, & intelligentiæ acumine poſſunt, habitare Deum in foraminibus petræ, in qua diffi cilius cauatur, nempe in Dei Maieſtate.
De reliquo, inquit, [in cauernis mace- *Cantic. 2.*
riæ, vt qui in petra per ſemetipſos fodere, aut non ſufficiunt, aut non pręſumunt, in maceria fodiant; contenti vel gloriam Sanctorum mente intueri.]

Primus gradus. Primus huius contemplationis gradus eſt, conſiderare quæ ibi non ſunt calamitates, & mala. S. Auguſtinus: [Vbi non eſt paupertatis metus, non ægritudinis imbecillitas, nemo læditur, iraſcitur nemo, inuidet nemo: Cupiditas nulla ex ardeſcit, nullum cibi deſiderium, nullius honoris, aut poteſtatis pulſat ambitio, nullus ibi Diaboli metus, inſidiæ Dæmonum nullæ, terror gehennę procul, ibi mors neque corporis erit, neq; animæ.] *Ser. 37. de Sanctis.*

Secundus gradus. Secundus gradus eſt, cōtemplari quæ ibi ſint bona. [Partes beatitudinis,] ſcribit S. Anſelmus, [ſunt pulchritudo, agilitas, fortitudo, libertas, ſanitas, voluptas, longæuitas, ſapientia, amicitia, concordia, honor, poteſtas, ſecuritas, gaudium: ſeptem priores, ad corporis; ſeptē poſteriores, ad animæ pertinent beatitudinem.] *Li. de Similitudinib. cap. 48.*

Tertius gradus. Tertius gradus eſt, Sanctorum, Angelorumque ſocietas. Verùm, ait Sanctus Auguſtinus, [ſuper hæc omnia eſt conſociari Angelorum, & Archangelorum cœtibus, Thronis etiam & Dominationibus, Principatibus, &c. Poteſtatibus, omniumq; cœleſtium ſupernarúmque Virtutum contubernijs perfrui, & intueri agmina Sanctorum ſplendidius ſyderibus micantia, Patriarcharum fide fulgentia, Prophetarum ſpe lætantia, Apoſtolorum in duodecim tribubus Iſrael orbem iudicantia, Martyrum purpureis victoriæ coronis lucentia, Virginúmque choros candentia ſerta geſtantes in ſpicere.] *S. Auguſt. loco citato.*

Quartus gradus. Quartus ſupremuſque huiuſce contemplationis gradus eſt in ipſiſmet Angelicis ordinibus, Sanctorumq; choris diuina quæ in ijs illucent, attributa cōſiderare. Facit hoc latè Sanctus Bernardus. Cernere, inquit, [eſt in his qui Seraphin appellantur, quomodo amet, qui vnde amet, non habet. In Cherubin, qui plenitudo ſcientiæ dicitur, Deum ſcientiarum Dominum eſſe, qui ſolus neſciat ignorantiam, totus ſit lux. In Thronis, quàm non ſuſpectus omni innocentiæ iudex ſedeat in his. In Dominationibus, quantæ ſit Dominus maieſtatis, cuius nutu imperium conſtat. In Principatibus, principium ex quo omnia. In Poteſtatibus, quàm poteſtatiuè idē Princeps qui regit, protegat, contrarias poteſtates arcens, & propulſans. In Virtutibus vnam vbique æqualiter præſto eſſe virtutem; per quam omnia viuificat, efficacē, inuiſibilem, immobilemque, omnia tamē mouentem vtiliter, tenentem fortiter. Quæ cùm in minus vſitata effecta apud mortales erumperit, miracula, ſiue prodigia vocant. Poſtremò in Angelis &c. Archangelis veritatem atque experientiam vocis illius: Quoniam ipſi cura eſt de nobis: qui talium nos & tantorū non deſinit iucundare viſitationibus, inſtruere reuelationibus, ſuggeſtionibus commonere, ſedulitate fouere.] Et poſt multa præclariſſimè in eundem ſenſum explicata: Deus, inquit, [amat vt charitas, nouit vt veritas, ſedet vt æquitas, dominatur vt maieſtas, regit vt principium, tuetur vt ſalus, operatur vt virtus, reuelat vt lux, aſſiſtit vt pietas.] *Li. 5. de Cōſiderat.* *1. Reg. 2.* *1. Petr. 5.*

Poteſt etiam (vt huic gradui accedat cumulus) ſi velit contemplator, diuina attributa, in beatiſſima Dei Matre, immò & in ſacroſancta Chriſti Domini humanitate ad eandem rationem inueſtigare eò excellentiore conſideratione, quò tanto Angelorum omnium Ordinibus præſtat ſanctiſſima Virgo; & ipſam Virginem tam longè antecellit ſacratiſſima Humanitas Chriſti, Filij Dei.

Tertium genus. Tertium denique genus contemplationis ſubijcit S. Bernardus in hæc verba: [Si cui ne hoc quidem poſſibile ſit, huic ſanè proponet Ieſum & hunc crucifixum, vt & ipſe abſque ſuo labore habitet in foraminibus petræ, in quibus nō laborauit. Nec verendum quod patiatur repulſam, qui & vocatur, vt intret. Ingredere, inquit, in petram, abſcondere in foſſa humo a facie timoris Domini, & à gloria maieſtatis eius. Infirmę adhuc & inerti animæ, quæ iuxta quod in Euangelio quidam de ſemetipſo confitetur, fodere non valet, mendicare erubeſcit, foſſa oſtenditur humus, vbi lateat, donec conualeſcat, & proficiat, vt poſſit & ipſa per ſe ſibi cauare foramina in petra, per quæ intret ad interiora Verbi, animi vtique vigore & puritate.] *Serm. 62. in Cantic.* *Iſaiæ 2.* *Lucæ 16.*

Quartū genus. Sed his addi poſſunt alia genera contemplationis. Quartum nimirum, & eſt rerum creatarum conſideratio: [Meditatus ſum,] ait Dauid, [in omnibus operibus *Pſal. 142.*

Li. de vera Religione cap. 29. petibus tuis, & in factis manuum tuarū meditabar.] Et quia, vt Sanctus Auguſtinus docet, [ne in conſideratione creaturarum vana, & peritura curioſitas exerceatur, gradus ex ijs ad immortalia & ſemper manentia faciendus eſt; ideo adiungit Propheta: Expandi manus meas ad te.] Hæc contemplatio eſt *Rom. 1.* valde vtilis; Siquidem [inuiſibilia Dei, à creatura mundi, per ea quę facta ſunt, intellecta conſpiciuntur; ſempiterna quoque eius virtus & diuinitas:] & res *Pſalm. 18.* creatæ gloriam Dei prædicant: [Cœli enim enarrant gloriam Dei.]

Multæ autem ſunt rationes, quibus contemplator aſcendit ad Deum à creaturis: ſed illa præſtantiſſima, qua vſus *Lib. 11. Cōfeſſ. c. 4.* eſt Sanctus Auguſtinus cum Deo agēs: [Tu Domine feciſti ea, qui pulcher es; pulchra ſunt enim: qui bonus es; bona ſunt enim: qui es; ſunt enim. Nec ita pulchra ſunt, nec ita bona ſunt, nec ita ſunt, ſicut tu conditor eorum; cui comparata, nec pulchra ſunt, nec bona ſunt, *Li. 3. de Cōtemplat. c. 7. 8. & 9.* nec ſunt: Scimus hæc, gratias tibi, & ſcientia noſtra ſcientiæ tuæ comparata ignorantia eſt.] Legatur etiam Richardus de S. Victore.

Quintū genus. Quintum etiam accedat genus cōtemplationis, ex conſideratione noſtrimet. *Lib. de Praparat. c. 61. & 62.* Nam rectè ſcriptum eſt apud eundē Richardum: [Fruſtra cordis oculum erigit ad videndum Deum, qui nondum idoneus eſt ad videndum ſeipſum.] Et poſtea: [Præcipuum & principale ſpeculum ad videndum Deum, eſt animus rationalis.] Sic enim [Inuiſibilia Dei, per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur.] Vbi quæſo, quàm in eius imagine, cognitionis veſtigia expreſſius impreſſa *Pſal. 138.* reperiuntur? Mirabilis, ait Dauid, [facta eſt ſcientia tua ex me; Et: Signatū *Pſal. 4.* eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine.] *Li. 10. Confeſſ. c. 7.* Certè S. Auguſtinus ait: [Per ipſam animam meam aſcendam ad illum:] nempe anima ſpiritus eſt, & ſpiritus eſt Deus. Anima intelligens eſt, & Deus ſumma Sapientia. Anima memorans eſt rerum antiquiſſimarum; & Deus æternus eſt. Anima liberè vult, & amat: & Deus ſumma libertas, ſummus amor & charitas. Anima corpus adminiſtrat, Deus mundum. Quid dixerim de donis ſupernaturalibus, quibus exornantur à Deo amicorum eius animæ? Speculum denique ad videndum Deum eſt anima. Sed ait Richardus: [Illud verus Ioſeph, tenere, tergere, & indeſinenter inſpicere debet. Tenere, ne deorſum corruens, terræ per amorem inhæreat: tergere, ne inanium cogitationum puluere ſordeſcat: inſpicere, ne ad inania ſtudia, intentionis ſuæ oculum reflectat.] *Ibidem.*

De iis quæ cum contemplatione coniuncta ſunt: & qua ratione ad eam perueniatur.

CAPVT XIX.

POSTQVAM de ipſa contemplatione, vt potuimus, diſſeruimus, ea explicare oportet, quę contemplationē, vel antecedunt, vel comitantur, vel conſequuntur. Ex quo etiam conſtabit, qua ratione ad eam præparandus ſit hominis animus, & in ea continendus.

Et quidem quod ſpectat ad ea, quæ antecedunt, non repeto, quæ ſcripſi tertio libro, capite vigeſimo primo, de impedimentis orationis; præſertim de ſenſu egenie, & culpa mordente.

Vniuersè igitur loquendo: Duo ſunt, *2.2.q.180.* inquit S. Thomas, [quæ impediūt actum *art.2.* contemplationis: Vehementia paſſionū, per quam abſtrahitur intentio animæ ab intelligibilibus ad ſenſibilia, & tumultus exteriores occupationum.] Hinc *Primū antecedens.* conficit S. Doctor, virtutes morales neceſſarias ad contemplandum, quippe quæ tollant exuperantiam paſſionum, & ſedent exteriorum occupationum tumultus. Et propterea S. Gregorius: [Ne- *Lib 6. mor.* ceſſe eſt, vt perfectus quiſque prius in *cap. 28.* virtutibus mentem exerceat, atque hanc poſtmodum in horreum quietis condat.]

Illæ autem virtutes præcipuè contemplatori ſunt exercendæ ſtrenuè, quæ terrenos omnes affectus extinguunt: quia vt explicat Caſſianus: Non poteris, ait *Collat. 1. c.* Dominus, [videre faciem meam: non *15.* enim videbit me homo, & viuet; ſci- *Exod. 33.* licet mundo huic affectibusque terrenis.] Illæ item virtutes quæ animum ſeuocant à negotijs: quæ negotia nume-

rata à S. Bonauentura ſunt:[Res vel communes, vel propriæ; externa obſequia, etiam quæ hominibus præſtita, cùm ſatis ſit eo tempore homines animo & affectione charitatis amplecti: ea denique omnia, quæ ad nos ipſos pertinent, etiãſi ad corpus ipſum, eiusque neceſſitatem ſpectent.]

Vt autem intelligamus, quàm exquiſitam perfectamq́; eſſe oporteat affectionum compreſſionem, legantur quæ, tanquam normam, ad quam ſe diſcutere debeant contemplationis ſtudioſi, ſcribit *Lib. 6. moral. c. 27.* S. Gregorius; Si nulla, inquit, [iam mala proximis irrogãt; ſi irrogata à proximis æquanimiter portant: ſi obiectis temporalibus bonis nequaquam mens lætitia ſoluitur: ſi ſubtractis, non nimio mœrore ſauciatur.] De rerum autem externarum turba, incurſioneq́; abigẽda, ſic ſubiungit: [Si cùm ad ſemetipſos introrſus redeunt, in eo quod ſpiritualia rimantur, nequaquam ſecum rerum temporalium vmbras trahunt.] *Cap. 29.* Et paulò pòſt: [In abundantia ſepulchrum ingreditur, qui poſt congeſta vitæ præſentis opera, mutabilitati ſuæ planè mortuus, in ſecreto veri luminis occultatur: Vnde & per Pſalmiſtam dicitur: *Pſal. 30.* Abſcondes eos in abſcondito faciei tuæ, à conturbatione hominum.]

Secundum antecedẽs. Hæc omnia ſecundo loco ſequitur magna ſpiritus contentio, & perfecta ſui victoria in colligendo corde, & excitanda vehementi conſtantiq́; omnium virium animi ac mentis attentione ad eam rem, quam conſiderandam ſuſcipimus. Sic *Hom. 14. in Ezechielẽ.* habet ſanctus Gregorius: [Eſt in contemplatiua vita magna mentis contentio, cùm ſeſe ad cœleſtia erigit; cum in rebus ſpiritualibus animum tendit; cùm tranſgredi nititur omne quod corporaliter videtur; cùm ſeſe anguſtat, vt dilatet.] Hæc autem comparatur potiſſimum duabus rationibus, examine conſcientiæ diligentiſſimo, & diuini iudicij commemoratione.

1. Examen autem proprium ſit oportet cogitationum, animum auocando [non ſolum à turpibus, ſed etiam à ludicris & inutilibus imaginibus,] *Conſt. monaſt. c. 5.* vt Sanctus Baſilius docuit: vt ſicut otioſa verba, ſic etiã otioſa cogitata vitemus. Sit quotidianum, & ſi fieri poſſit, continuum, quo dicere poſſit proficiens: [Super ſpeculum Domini ego ſum, ſtans iugiter per diem, & ſuper cuſtodiam meam ſtans totis noctibus.] *Iſaiæ 21.* Sit exquiſitum; [Cum ijs quæ feceris pridie, conſerto,] inquit *Homil. de Abdicat. rerum.* idem Sanctus Baſilius, [& cum ijs etiam quæ cogitaueris.] Sit ſeuerum, ac ſi non contra te, ſed aduerſus inimicum exerceretur. Nihil enim mentem obſcurat magis, efficitque ne ſe ipſam perſpiciat, quàm amor proprius: hunc iugulamus, cùm in nos ipſos tanquã in aduerſarios inuehimur. Quod monuit S. Grerius his verbis; *Homi. 4. in Ezechiel.* [Ille veraciter ſe ante ſe ponit, qui ſe in ſuis actibus tanquam aliũ attendit. Nam multa ſunt peccata, quæ committimus; ſed idcirco grauia nobis non videntur, quia priuato nos amore diligentes, clauſis nobis oculis in noſtra deceptione blandimur: & ſcimus quia vehementer claudit oculum cordis amor priuatus.] Et S Bernardus: *Ser. 68. in Cant.* [In eo ſe quiſquam iudicet profeciſſe, non cùm non inuenerit quod reprehendat, ſed cùm qđ inuenerit, reprehendet. Sit indefeſſum; nec enim induſtria hæc intermitti à contemplatore debet, nec durare ad exiguũ tempus, ſed ad mortem vſque. [Tunc te non fruſtra ſcrutatus es,] ait S. Bernardus, *Ibidem.* [ſi rurſum opus eſſe ſcrutinio aduertiſti: & toties non te fefellit inquiſitio tua, quoties iterandam putaueris.] Et vniuersè de tota re diſſerens alibi, ſic habet: *Epiſt. ad Fratres de monte Dei.* [Diſcito tibi præeſſe, & vitam ordinare, mores componere, temetipſum iudicare, & temetipſum apud temetipſum accuſare, ſæpe etiam condemnare, nec impunitum dimittere. Sedeat iudicans iuſtitia, ſtet rea & temetipſum accuſans cõſcientia. Nemo te plus diligit, nemo fidelius iudicabit. Mane pteritæ noctis fac à temetipſo exactionem, & venturæ diei tu tibi indicito canonem: veſpere præteritæ diei rationem exige, & ſuperuenientis noctis fac indictionem: ſic diſtricto, nunquam aliunde laſciuire vacabit.]

2. De diuini autẽ iudicij memoria hoc dictum modò ſit, mũdos eſſe oculos Domini ne malum videant; quòd ſcilicet ea Deus deteſtetur, & nihilominus eum ita accuratè illa perueſtigare, vt dicat, ſi quid næui ſit, aut latentis maculæ in actionibus bonis, illud etiam ſeuerè ſe vindicaturum.

Ter-

Tertiũ antecedens. Tertium, quod antecedit contemplationem, amor Dei eſt: ſiquidem contemplatiuæ vitæ Sanctus Gregorius propriũ eſſe dicit, vt nihil iam agere debeat; [ſed calcatis curis omnibus, ad videndam faciem ſui creatoris inardeſcere.] Amor enim Dei vt S. Thomas explicat, [mouet intellectum amantis ad contemplandum Deum, quem amat, eiusq; pulchritudinem inſpiciendam.]

Hom. 14. in Ezech.

2. 2. q. 180. art. 1.

Quæ comitentur. Quæ verò comitantur contemplationem, multa ſunt & magna, & quæ nemo nouit, niſi qui accipit. Hic tamen adſcribo, quæ à Patribus accepimus, vtpotè rem expertis. Et quidem quod attinet ad actum intellectus, qui per ſe contemplatio eſt, dubitandum non eſt, hunc à Deo eſſe, qui ſol noſter eſt, & [parens luminum.] Quanquam enim actus hic à mente fit, & mentis partus; eius tamen initium, progreſſus, & exitus in mente, diuinitus eſt. Spiritus, ait S. Auguſtinus, [meditatione, atq; contemplatione ad Deum aſcendit; Deus verò reuelatione atq; diuina inſpiratione ad eum deſcendit. Meditatio ſiquidem, eſt occultæ veritatis ſtudioſa inueſtigatio: Contemplatio, perſpicuę veritatis iucunda admiratio Illam namque diuina illuminat reuelatio, vt veritatem cognoſcat: iſtam verò diuina inſpiratio inflammat, vt illam diligat.]

Iacob. 1.

Lib. de ſpiritu & anima, c. 32.

1\. Primus igitur actus, qui coniunctus eſt diuinæ illuſtrationi mentis, quæ contemplationem efficit, eſt ipſe contuitus Dei, aut diuinæ veritatis.

2\. Hunc proximè comitatur actus amoris Dei, qui liberaliter adeò atque amanter homini, in amoris domicilium, thalamumque ſponſi benignè recepto, ſe videndum præbet, eumque ad ſe amandũ allicit, amorisque ſuauitate paſcit, ac detinet. [Cùm duo ſint,] ait S Bernardus, [beatæ contemplationis exceſſus, in intellectu vnus, & alter in affectu: vnus in lumine, & alter in feruore: vnus in cognitione, & alter in deuotione: pius ſanè affectus, & pectus amore calens, & ſanctæ deuotionis infuſio, etiam & vehemētis ſpiritus repletus zelo, non planè aliũde, quàm è cella vinaria reportatus; & cuicunq; cum horum copia ſurgere ab oratione donatur, poteſt in veritate loqui, quia introduxit me rex in cellam vinariã.] Ob hanc cauſam Caſſianus iungit contemplationi, inhærere Deo. Et idem S. Bernardus alibi docet, contemplationem fieri [ex condeſcenſione verbi Dei ad humanam naturam, per gratiam, & exaltationem humanæ naturæ ad ipſum verbum, per diuinum amorem.]

Ser. in Cãt. 49.

Cantic. 1.

Collat. 1. c. 13.

Bern. Serm. par. in 52.

Interijcitur contemplationi & amori, quaſi intermedia admiratio diuinę benignitatis, reuerentia tantæ maieſtatis, timorq; filiorum Dei proprius, vt intelligitur ex dictis eorundem ſanctorum Patrum, Auguſtini præſertim, & Bernardi. 3.

De Spiritu, &c. c. 32.

Sed quod expetendam maximè, optabilemq; reddit contemplationem, eſt incredibilis quædam ac diuina voluptas, quæ vt neceſſe eſt, ex ea notitia, eoque amore percipitur à contemplatore [Cõtemplatiua vita,] ait S. Gregorius, [amabilis valde dulcedo eſt, quæ ſuper ſemet ipſam animam rapit, cœleſtia aperit, terrena autem debere eſſe cōtemptui oſtendit; ſpiritualia, mentis oculis patefacit, corporalia, abſcondit.] Idcirco in ſcripturis ſacris ebrietati ſobrijſſimæ, & placidiſſimo ſomno comparatur, in quo aſcendit anima ad congreſſum colloquiumq; cum Deo, immò & ad caſtiſſimos amplexus admittitur, præſtatque ei Deus, quod pollicetur: [Ducam eam in ſolitudinem, & ibi loquar ad cor eius.] Et viciſſim reſpondetur illi: [Audiam quid loquatur in me Dominus Deus.]

Lib. 5. de Conſid.

4\.

Hom. 14. in Ezechiel.

Oſeæ 2.

Pſal. 84.

Eſt autem hoc colloquium, & quaſi conuictus, vt planè ſpiritualis, ſic omnino inexplicabilis. Certum eſt illud, quod de hac Dei & animæ lingua ſcribit Sanctus Bernardus: [Verbi quidem lingua, fauor dignationis eius; animę verò, deuotionis feruor.] In hoc etiam accidunt homini aliquando ecſtaſes, & raptus. Huius ſunt multi varijque gradus; prout quiſque propria ratione in Deum à Deo ſubleuatur, aſcenditve altius.

Ser. 44. in Cant.

Quæ ſequũtur. Inter ea quæ contemplationem ſequuntur, primum potiſſimumque locum amor obtinet. [Amoris enim paſtum,] ait Sanctus Gregorius, [de pabulo contemplatæ veritatis accipit contemplatiuus.]

1\.

In Ezech. Homil. 5.

Sed illuſtris eſt mortificatio paſſionũ, ac totius veteris hominis, quam efficit 2.

Serm.52.in Cant. contemplatio [Excedente anima,] ait Sanctus Bernardus, etſi non vita, certè vitæ ſenſu, neceſſe eſt etiam, vt nec vitæ tentatio ſentiatur. Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ, & volabo, & requieſcam? Vtinam hac morte ego frequenter cadam, vt euadam laqueos mortis, vt non ſentiam vitæ luxuriantis mortifera blandimenta: vt non obſtupeſcã ad ſenſum libidinis, ad æſtum auaritiæ, ad iracundiæ & impatientiæ ſtimulos, ad angores ſolicitudinum, & moleſtias curarum. Moriatur anima mea morte iuſtorum, vt nulla illam illaqueet fraus, nulla oblectet inquitas. Bona mors, quæ vitam non aufert, ſed transfert in melius.]

3. Sed perutilis Eccleſiæ, & Deo gratiſſimus contemplationis fructus eſt, animarum zelus, quo [in hac cella vinaria,] vt auctor eſt S. Bernardus, [incenditur animus contemplantis;] zelus, inquam, vt diſcretione regendus, ſic ad actuoſam vitam, animarumque lucra vehementer concitans. Qua de re ſic ſcribit ſanctus
Homil. 14. in Ezech. Gregorius: [Sicut bonus ordo viuendi eſt, vt ab actiua in contemplatiuam tendatur: ita plerunque vtiliter à contemplatiua animus ad actiuam reflectitur; vt per hoc quod contemplatiua mentem accenderit, perfectius actiua teneatur. Debet ergo nos actiua ad contemplatiuam tranſmittere, & aliquando tamen ex eo, quod introrſus mente conſpeximus, ad actiuam melius contemplata re
Ser. 57. in Cant. uocare.] Et Sanctus Bernardus: [Hoc vera & caſta contemplatio habet, vt mentem, quam diuino igne vehementer ſuccenderit, tanto interdum repleat zelo & deſiderio acquirendi Deo, qui eum ſimiliter diligant, vt otium contemplationis pro ſtudio prædicationis libentiſſimè intermittat:] & cætera. Et hic tertius eſt ſponſæ ſtatus, quem ſuperius deſcribebamus: ſicut contemplatio ſola per ſe, ſine relapſione ad actionem, ſecundus.

De Natura Diuini Amoris, & eius partibus.

CAPVT XX.

CHARITATEM ſic deſcripſit Sanctus Auguſtinus: [Charitas eſt virtus coniungens nos Deo: qua ipſum diligimus.] De hac nunc breuiter agendum; quando de contemplatione ſatis eſt dictum. *Lib. de Moribus, Eccl. c. 11.*

Duplex autem eſt dilectio, ſiue amor, vt Philoſophis placuit; concupiſcentiæ, vt vocant, & beneuolentiæ. Amor concupiſcentię eſt, cùm, vt ait Cicero, [Amicitiam ad fructum noſtrum referimus, non ad illius commoda, quē diligimus. Prata, & arua, & pecudum greges diliguntur iſto modo, quod fructus ex eis capiuntur: hominum charitas & amicitia, gratuita eſt.] Hæc ille. Eſt autem hic poſterior amor beneuolentiæ; quo ſic amamus aliquem, vt ei bene, aut bonum velimus, propter ipſum. *Ariſt. li.8. Ethic.c.23.* *Primus amor.* *Li.1. de Natura Deorum.* *Secundus amor.*

Deum amamus amore concupiſcentiæ, cùm dicimus cum Dauid: [Diligam te Domine fortitudo mea. Dominus firmamentum meum, & refugium meum, & liberator meus. Deus meus, adiutor meus, & ſperabo in eum: protector meus, & cornu ſalutis meæ, & ſuſceptor meus. Item: Nonne Deo ſubiecta erit anima mea? Ab ipſo enim ſalutare meũ. Nã & ipſe Deus meus, & ſalutaris meus, ſuſceptor meus.] Ex eodem amore ſunt voces illæ: [Firmamentum meum; refugium meum, patiẽtia mea, ſpes mea, fortitudo mea, miſericordia mea, expectatio, exultatio, gloria, ſalus, Deus auxilij mei, pars mea,] & ſimilia. *Primus amor Dei.* *Pſal. 17.* *Pſal. 70.* *Pſal. 61.*

Sed hic amor longè eſt inferior altero amore; quo Deum beneuolẽtia quaſi complectimur, non propter nos, aut cõmodum noſtrum, ſed propter ipſummet, eiuſque gloriam: [Etiamſi occiderit me, in ipſum ſperabo,] ait Iob. Sed & hoc, vtpotè perfecto, exarſerunt primi Euangelicæ perfectionis propagarores; quorum ſunt illa: [Optabam ego ipſe anathema eſſe à Chriſto, pro fratribus meis. Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? Si quis non amat Dominum noſtrum *Secundus amor Dei.* *Iob. 13.* *Rom. 9.* *Supra 8.*

Ieſum

1.Cor.vlt. Ieſum Chriſtum, ſit anathema, maranatha.]

Caie. 2. 2. q.13. art.1. Duo porrò ſunt genera bonorum, quæ Deo propter ſeipſum optare, & vel ſe poſſumus: quædam, vt aiunt Theologi, in ipſo, quædam ad ipſum. *Priora bona.* Priora ſunt, eſſe, viuere, poteſtas, ſapientia, bonitas, iuſtitia, miſericordia, & alia eiuſmodi, quæ nihil ſunt aliud, quàm ipſemet Deus. *Poſteriora.* Poſteriora ſunt, honor, gloria, regnum, obedientia; ac denique optare vt omnia in eius gloriam fiant. *1.* Illa Deo volumus, contemplatione nos oblectando, quòd ea Deus habeat, illis ditiſſimus ſit; talis, inquam ſit, qualis eſt: *Pſal.45.* Vacate, inquit, [& videte, quoniam ego *Pſal.62.* ſum Deus. Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deum,] ait Dauid. Et Salomon: [Exultabimus, & lætabimur in te] *Cant.1.* Huc nos inuitat diuina ſcriptura, cùm *Exod.3.* Deum per ſe conſiderandum proponit: *3.Reg.18.* [Ego ſum qui ſum. Qui eſt, miſit me ad *Pſal.99.* vos. Dominus ipſe eſt Deus. Deus deo- *Pſal.83.* rum Dominus. Ego Dominus, & non *Malach.3.* mutor.] Circumfertur, & à quibuſdam etiam adfertur dictum quoddam ſancti Auguſtini exultantis in Deum, quod ſanè, à quocunque ſit, ex huiuſmodi amoris fonte promanat. Ego, inquit, [Domine, Auguſtinus ſum, tu Deus. Sed ſi, quod nec eſt, & eſſe nequit, ego Deus eſſem, & tu Auguſtinus, vellem omninò commutatis perſonis, ego eſſe Auguſtinus, vt tu Deus eſſes.]

Hæc autem bona quæ dicuntur ad ipſum, Deo volumus per amorem non ſolum oblectatione, ſed etiam deſiderio, quo optamus Deo ſimilia illis, quæ in *Apoc.5.* Apocalypſi Deo precantur beati: [Benedictio, & claritas, & ſapientia, & gratiarum actio, honor, virtus, & fortitudo Deo noſtro in ſæcula ſæculorum.] Huc pertinent tres priores petitiones Domi- *Matth.6.* nicæ orationis: [Sanctificetur nomen tuum: Adueniat regnum tuum: Fiat voluntas tua, ſicut in cœlo, & in terra.] *Luc.2.* Hymnus angelicus: [Gloria in excelſis *Pſal.94.* Deo.] Hortatio Dauidis: [Venite adoremus Dominum: procidamus ante *Pſal.28.* Deum. Afferte Domino filij Dei, afferte Domino filios arietum. Afferte Domi- *Pſal.65.* no gloriam & honorem. Omnis terra adoret te, & pſallat tibi.] Nec optamus ſolùm hæc bona Deo, ſed gaudemus cùm adſunt; cùm abſunt, dolemus & angimur; & quantum in nobis eſt, curamus vt adſint; pugnamus aduerſus eos, qui hæc Deo vel negant, vel non tribuunt, vel ne ab alijs tribuantur, efficiunt. [Tabeſcere me fecit zelus meus,] *Pſal.118.* ait Dauid, [quia obliti ſunt verba tua inimici mei. In quo] Euangelio Chriſti [la- *2.Tim.3.* boro vſque ad vincula,] ait Apoſtolus: qui etiam viros Apoſtolicos, Adiutores *1.Cor.3.* Dei nominat. Et ipſemet Deus ſalutem hominum, ſalutem appellat ſuam. [Vt *Iſaiæ 49.* ſis, ait, ſalus mea vſque ad extremum terræ.]

De Proprietatibus Diuini Amoris.

CAPVT XXI.

PROPRIETATES diuini amoris ſunt planè diuinæ. A Theologis accipiemus, de more, quę hic ſcribimus.

Prima proprietas à S. Dionyſio Areo- *Prima proprietas.* pagita traditur: [Amor eſt virtus vnionem faciens.] Sic exponitur à S Thoma: *Lib. de diuinis nominibus, c.4.* Amor facit vnionem, vel effectiuè, vt amor concupiſcentiæ mouens ad deſiderandum, & amandum præſentiam amati *1.2.q.27. art.2.* quaſi ſibi conuenientis, & ad ſe pertinentis: vel formaliter, vt amor amicitiæ, qui eſt talis vnio vel nexus. Vnde Augu- *Li.8. de Trinit.c.10.* ſtinus dicit, quod [amor eſt quaſi iunctura quædam duo aliqua copulans, vel copulare appetens, amantem ſcilicet, & quod amatur.] Quod enim dicit, [copulans] refert ad vnionem affectus, ſine qua nō eſt amor: quod verò dicit, [copulare intendens] pertinet ad vnionem realem. Vtramque amoris rationem & vim exprimit Dauid: priorem quidem illis ver- *Pſal.42.* bis: [Quemadmodum deſiderat ceruus ad fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ad te Deus:] poſteriorem verò ſequentibus; [Quando veniam, & apparebo ante faciem Dei?] Sic Sanctus Auguſtinus: [Quis mihi dabit, vt *Lib.1.Confeſſ.c.5.* venias in cor meum, & inebries illud, vt obliuiſcar mala mea, & vnum bonum meum amplectar te? Noli abſcondere faciem tuam; Moriar, ne moriar; vt eam videam.]

Secunda amoris diuini proprietas eſt, mutua

Digitized by Google

Secũda proprietas. mutua inhæſio; qua ſe mutuò amant & redamant Deus & homo, ſibique viciſſim bona volunt, & procurant. Deus enim, inquit Sanctus Ioannes, *1 Ioan. 4.* [charitas eſt: & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo:] hoc tamen diſcrimine, quod ipſe prior, vt idem ait, *Ibidem.* dilexit nos: quod in hominum amicitia rarò accidit. Hæc eſt, inquit quidam vir *Gulielmus Abbas S. Theodorici in libello de Amore.* ſanctus, [iuſtitia filiorum hominum: Ama me, quia amo te: Rarus autem eſt, qui dicere poſſit: Amo te, vt ames me. Hoc tu feciſti Domine: quia ſicut clamat, & prædicat ſeruus amoris tui, Prior dilexiſti nos: Et planè ſic eſt: Prior amaſti nos, vt amaremus te: non quòd egeres amari à nobis; ſed quia quod nos feciſti, eſſe non poteramus, niſi amando te.] Hæc ille.

Tertia proprietas. Tertia amoris diuini proprietas eſt, Ecſtaſis: eſt enim, vt idem ſcribit Sanctus Dionyſius: *Lib. de Diuinis nomi. cap. 4.* [Ecſtaſim faciens diuinus amor,] non quidem amor concupiſcentiæ: nam cùm hic bonum proprium quærat ſemper, nunquam animũ extra ſe ponit: Amor autem amicitiæ, cùm hominem rapiat in rem amatam per ſe, eius vt bonum non ſibi, ſed illi velit, extra ſe, nempe in re quæ amatur, affectum hominis collocat. Quare obliuionem ſui parit verus amor, efficitque tanquam germanus charitatis filius, vt non quærat homo quæ ſua ſunt, ſed quæ Ieſu Chriſti. Sed Sanctus Dionyſius diuiniorem ecſtaſim diuino amori tribuit: cùm enim dixiſſet, illum ecſtaſim facere, addit: [Amatores ſui iuris eſſe non ſinit, ſed in ea quæ amant, penitùs transfert. Idcirco & Paulus ille magnus cum diuino amore flagraret, exceſſiuè illius virtutis particeps factus, *Galat. 2.* Viuo, inquit, iam non ego; viuit verò in me Chriſtus: tanquam verus amator mentis exceſſum patiens. Audebimus & id loqui, quod ipſe quoque auctor omnium, pro amatoriæ bonitatis magnitudine extra ſe ſit, ad omnia quæ ſunt pertingendo multiplicis prouidentiæ ratione.] Hæc ſanctus Pater. Verùm Dei ecſtaſim ab amore eius in nos profectam eſſe, ex filij Dei incarnatione, & humanæ naturæ aſſumptione, planè manifeſtum eſt. *Philip. 2.* [Exinaniuit enim ſemetipſum pro nobis, formam ſerui accipiens.]

Quarta proprietas. Quarta proprietas diuini amoris eſt, cogitare aſſiduè, & in oculis mentis habere Deum: & ita ſanè fieri neceſſe eſt, ex eo, quod diximus, amorem nexum eſſe animorum: non enim nectit animos, ſi non iungit cogitationes. Et idcirco affectum Deo iungit homo per amorem, quia copulat mentem per cogitationem. Quamuis Dei amor piam de Deo inquiſitionem ita accendit, & acuit, vt nonniſi de Deo homo cogitare poſſit: immò eius intima quæque penetrare contendat, ſimiliter ad Spiritum ſanctum, qui *1. Cor. 2.* [amor Dei eſt, & ſcrutatur profunda Dei.] Huiuſmodi amanti occurrit Deus, non modò inter orandum, ſed etiam in actionibus externis. Res ipſæ creatæ inſtar ſpeculi illi ſunt, in quibus Deum intueatur. [Integer quippe amator Dei,] ait Richardus de Sancto Victore, *De gradibus charitа. c. 3.* [quocunque ſe vertit, familiarem habet admonitionem amoris, rebus his pro ſpeculis vtitur, & in omne quod cernit, ſui amatoris ſibi reſultat memoria. Aſpicit cuncta quæ condidit, & quo condiderit fine, & in his non tam admirabilis, quàm amabilis ſibi occurrit: atque ex arrha dilectionis quam ei contulit, ſapienter æſtimat, quanta reſeruauit in dotem. Caſtus profectò columbinuſque oculus amor eſt, qui in rebus humano vſui conceſſis nulla libidine figitur, ſed in tranſitorijs contemplatur æternum.]

Quinta proprietas. Quinta proprietas: Diuinus amor, cognitio Dei eſt: neque enim, vt ita dicam, poteſt Deus non ſe cognoſcendum præbere amico, adeò ardenter id expetenti, & quantum in ipſo eſt, curanti. [Amor ipſe,] ait Sanctus Gregorius, *Hom. 27. in Euangel.* [notitia eſt.] Et Sanctus Auguſtinus loquens de Dei luce inacceſſibili: *Lib. 7. Confeſſ. c. 10.* [Qui nouit, ait, veritatem nouit eam: & qui nouit eam, nouit æternitatem. Charitas nouit eam.] Et alibi rationem huius rei reddit ſic; *Citatur à Richardo, c. 3. de gradibus charitatis.* [Amor vehemens non poteſt non videre quem amat: quia amor, oculus eſt; & amare, videre eſt.] Quomodo id accidat, explicant hoc modo quidam. Amor guſtatus quidam eſt ſpiritus; igitur cognitio eſt ſpiritualis: ſicut ſenſus guſtatus, & ipſe cognitio quædam ſenſus eſt. Hanc

ob

Pſal. 33. ob cauſam dicitur à Dauid: [Guſtate & videte, quoniam ſuauis eſt Dominus.] Hæc eſt illa ſuauitas, & vnctio *1. Ioan. 2.* Spiritus, de qua ſcriptum eſt; [Vnctio eius docebit vos de omnibus.] Hæc ſapientia iuſtorum, quam idcirco ſanctus *Serm. 85. in Cãtica.* Bernardus definit, [ſaporem boni.] Quare hæc cognitio tantùm præſtat illi mentis intelligentiæ, quæ ſine amore eſt, quã *Gulielmus Parienſ. citat Gerſon. de monte cõtẽplat. cap. 8.* tùm ſapientia ſcientiæ. Hæc item adeò nobilis & alta cognitio eſt, vt ſcripſerit Illuſtris Doctor; [Inter omnia Dei opera, nullum plus notificat Deum, & agnoſcere facit illum, ſuamq́ue bonitatem, quam iſta delectatio, quæ cum placentia ſpirituali recipitur in anima, cùm ipſe Deus eam ſecretè viſitat, poſtquam ſe profundè humiliauerit ante eius Maieſtatem. Qua de re ſanctus Ambroſius: Anima iuſta ſponſa eſt verbi. Hæc ſi deſideret, ſi cupiat, ſi oret, & oret aſſiduè, & oret ſine vlla diſceptatione, & tota intẽdat in verbum; ſubitò vocem ſibi videtur eius audire quem non videt, & intimo ſenſu odorẽ diuinitatis eius agnoſcit: quod patiuntur plerunque qui bene credunt. Replentur ſubitò nares animæ ſpirituali gratia, & ſentit ſibi præſentiæ eius flatum aſpirare quem quærit, & dicit: Ecce iſte eſt, quem requi- *Ambroſius ſerm. 6. in Pſal. 118.* ro, ipſe quem deſidero.] Ex quo fit, vt plerunque maximè antecellat cognitione Dei animus illiteratus, ſed amore Dei flagrans, homines alioquin doctiſſimos, ſed Dei amore deſtitutos, aut ſolùm tinctos. Hæc eſt illa Theologia myſtica, quæ à Dei amantiſſimo Apoſtolo Paulo tradita diſcipulo Dionyſio, explicata deinceps ab eo eſt doctiſſimo illo de Theologia myſtica libro: quã alij plures poſtea & commentarijs & præceptis amplificauerunt.

Sexta proprietas. Cantic. 8. Sexta proprietas: Diuinus amor fortis eſt. Eſt enim, ait Salomon, [fortis vt mors dilectio:] ſuperat quippe omnia; à re nulla ipſe ſuperatur. Et res creatas quidem à Dei amore vinci, facilè cernitur in hominibus, mundum & eius opes contemnẽtibus propter Deũ; nec mundum ſolùm, ſed ſe ipſos, & qua *Ezech. 22.* nihil carius, vitam. Sed permirum il- *Cap. 2. de gradib. charitatis.* lud eſt, amorem diuinum vincere etiam Deum ipſum. [Quæſiui, inquit Deus apud Ezechielem, de eis virum, qui interponeret ſeptem, & ſtaret oppoſitus contra me pro terra, ne diſſiparem eam, & non inueni. Quærit Deus, ait Richardus, qui ſibi ſe opponat irato: cuius profectò proprium eſt miſereri, peregrinum vlciſci. Charitas igitur ſua fortitudine extentam Dei manum, ne feriat, continet.

Septima proprietas eſt: Ita paſcit animam diuinus amor, vt non ſatiet tamen: tanta quippe ſuauitate complet pij amatoris mentem cùm adeſt, vt cùm abeſt, quod accidit relabente ad corpus, & ad actiones animo, ſolatium ille inueniat nullum niſi in Deo, quem diligit. *Septima proprietas.* Quare, inquit Propheta, [renuit conſolari anima mea: memor fui Dei, & delectatus ſum.] *Pſal. 76.* Nihil aliud igitur cogitat, nil quærit aliud, niſi Deum; & hunc quò plus inuenit, plus optat. [Et qui edunt me, ait, adhuc eſurient. Non poſſum metiri, inquit ſanctus Auguſtinus, *Eccleſi. 24.* vt ſciam quantum deſit mihi amoris ad id, quod ſatis eſt, vt currat vita mea in amplexus tuos, nec auertatur, donec abſcondatur in abſcondito vultus tui. *Lib. 13. Cõfeſſ. cap. 8.* Hoc tantum ſcio, quia malè mihi eſt præter te; non ſolum extra me, ſed & in me ipſo: & omnis mihi copia, quæ Deus meus non eſt, egeſtas eſt.

Non deſunt aliæ & quidem præſtantes proprietates amoris diuini; ſed non eſt neceſſe ſingulas percurrere præcipuas explicanti: & ex his palàm eſt, Dei amorem, mentem quam tenet, planè occupare; voluntatem quidem, vnione, inhæſione, ecſtaſi; intelligentiam, inquiſitione, & cognitione; Appetitum verò, fortitudine & deſiderio: viciſſimq́ue animum amore Dei incenſum poſſe, quantum fas eſt mortali, quaſi vicem referre auctori ſancti amoris; eum ſuper omnia diligendo, toto corde, tota mente, tota anima, tota virtute, omnibuſque viribus ſuis.

Digitized by Google

De Gradibus ad Diuinum Amorem per diuina beneficia.

CAPVT XXII.

Pſalm. 24. *Prouerb. 3.* GRADVS diuini amoris inueſtigaturi, precamur Deum, vt nobis [vias ſuas demõſtret & ſemitas ſuas nos edoceat:] ſunt enim [viæ eius pulchræ;] ſed ipſi ſoli notæ, qui eas ſolus ſibi parat, & ſternit. Quis enim mortalium, Deo non reuelante, intellexit vnquam, quomodo primùm ingreſſus in animam Dominus, eam ſibi iungat, & copulet per amorem; quaue deinde ratione, ſibi ſemel coniunctam deinceps in amore contineat. exerceat, promoueat? Nempe ſponſus eſt, qui ſolus nuptialem thalamum ſubit, ſibique [ſecretum ſuum ſeruat.] *Iſaia 24.* Et ſi qui ſic amatur homo, id experientia percipit, ſibi ſolus ſcit, non nobis; quia [nemo nouit, niſi qui accipit.] *Apocal. 2.* Conandum tamen ex amicis ſponſi, ex ſanctis inquam Patribus, aliquid explorare, & accipere; quod ſi non explicet eam vim amoris, quam ſolus Deus intelligit, adumbret certè: & qui nondum ex diuino fonte haurientes, qualis ſit diuinus amor ignoramus, ad eius experientiam hac quaſi prægustatione accendamur.

Primus gradus. Apud Patres igitur ſcriptum eſt, primum gradum ad diuinum amorem nobis eſſe creatam naturam: [Omnia veſtra ſunt;]ait Apoſtolus, [ſuperiora ſcilicet,] *1. Corin. 3.* (vt ſcribit aut Auguſtinus, aut alius pius certè, & eruditus Auctor) *Lib. de diligendo Deo qui ſecũdus eſt meditationum S. Auguſt. c. 3* [ſiue æqualia, ſiue inferiora. Superiora quidem noſtra ſunt, ad perfruendum, vt Deus, Trinitas: Aequalia noſtra ſunt ad conuiuendum, ſcilicet Angeli; qui etſi modò ſint ſuperiores, in futuro erunt æquales. *Luca 20.* Et inferiora noſtra ſunt, quæ ad vſum nobis ſunt. *Hebr. 1.* Ipſique Angeli in quibuſdam Scripturæ locis nobis inſeruire dicuntur; dum propter nos in miniſterium mittuntur, vt ait Apoſtolus: ſed & ipſe Rex Angelorum voluit miniſtrare, non miniſtrari.] *Matth. 20.* *Homil. 13. in cap. 4. Actor.* ſanctus Chryſoſtomus eandem rem multis explicat: [Vides, inquit, Deum propter te cœlum extendiſſe, accendiſſe ſolem, fundaſſe terram, & maria fudiſſe, & aera pandiſſe, & lunæ diſpoſuiſſe curſus, & cætera.

De diligendo Deo. Sanctus Bernardus ponderanda cenſet inter tam multa, tria inprimis diuina beneficia, quæ in corpus humanum per res creatas deriuat Deus: [Quis alius, ait, adminiſtrat cibum omni veſcẽti, cernenti lucem, ſpiranti flatum? ſtultum eſt velle enumerare, quæ innumera ſunt: ſatis ſit ad exemplum præcipua protuliſſe, panem, ſolem, & aerem.

Hic iubet diuinus amor, vt res creatas quidem diligamus, vt Dei dona; ſed diligamus magis Deum donatorem. [Si iſta diligis, ait ſanctus Auguſtinus, vt ſubiecta dilige, vt famulantia dilige, vt arrham ſponſi, vt munera amici, vt beneficia domini; ſic tamen, vt memineris ſemper, quod illi debeas; nec iſta propter ſe, ſed iſta propter illum: nec iſta cum illo, ſed iſta præter illum; & per iſta illum, & ſuper iſta diligas illum.

Secundus gradus. *De diligendo Deo.* Secundus gradus ad diuinum amorem, nos ipſi ſumus: & vt de corpore nihil dicam: [Quærat, ait ſanctus Bernardus, homo eminentiora bona ſua in ea parte ſui, qua præeminet ſibi, hoc eſt, in anima, quæ ſunt, dignitas, ſcientia, virtus. Dignitatem in homine liberum arbitrium dico: in quo ei nimirum datum eſt, cæteris non ſolùm præeminere, ſed & præſidere animantibus: Scientiam verò, qua eandem in ſe dignitatem agnoſcat, non à ſe tamen. Porrò virtutem, qua ſubinde ipſum, à quo eſt, & inquirat non ſegniter, & teneat fortiter, cùm inuenerit.] Creſcet autem hic amor in nobis conſideratione ſancti Auguſtini: [Cogita ò anima, quod aliquando non fueris, & vt eſſe inciperes, hoc Dei dono *Cap. 6.* acceperis. Dedit autem non ſolùm eſſe, ſed pulchrum eſſe. Adhuc aliquid plus dedit, nos ad ſimilitudinem ſuam traxit: accepiſti autem hoc per dilectionem: nec meliùs quàm per dilectionem rependi poteſt.

Sed his quæ naturaliter percipi poſſunt, etiam ad amorem Dei excitari poteſt infidelis: non ita ijs quæ ſequuntur, quæ ad fideles ſolùm pertinere poſſunt.

Tertius

Tertius gradus. Tertius gradus ad diuinum amorem eſt,
Chriſtus Dominus. [Sic enim Deus di-
lexit mundum, vt Filium ſuum vnigeni-
tum daret.] Superioribus beneficijs in-
ducũtur homines ad diuinum amorẽ:
at hoc vno non inducuntur ſolùm, ſed
trahuntur ac penè coguntur. Hoc certè
facto nil potuit Deus, vt ipſe ait, [facere
Iſaia 5. vineæ, quod ipſe non fecerit. Norunt fi-
Lib. de dili deles, ait ſanctus Bernardus, quàm omni
gẽdo Deo. no neceſſarium habeant Ieſum, & hunc
crucifixum; dum admirantes, & ample-
xantes ſupereminentem charitatem Dei
in ipſo, id vel tantillum quod ſunt, in tã-
tæ dilectionis, & dignationis vicem non
rependere confunduntur. Facilè pro-
inde plus diligunt, qui ſe amplius dile-
Luca 7. ctos intelligunt. Cui autem minus do-
natum eſt, minus diligit. Iudæus ſanè ſi
ue Paganus nunquam talibus aculeis in
citatur amoris, quales Eccleſia experi-
tur, quæ ait: Vulnerata charitate ego
Cantic. 2. ſum. Et rurſum: Fulcite me floribus,
ſtipate me malis, quia amore langueo.
Cernit regem Salomonem in diadema-
Ibidem. te, quo coronauit eum mater ſua. Cernit
vnicum Patris filiũ, crucem ſibi baiulã-
tem. Cernit cæſum, & conſputum Do-
minum maieſtatis: cernit auctorem vitæ
& gloriæ confixum clauis, percuſſum
lancea, opprobrijs ſaturatum, tandem il
lam dilectam animam ſuam ponere pro
amicis ſuis. Cernit hæc, & ſuam magis
ipſius animam gladius amoris tranſuer-
berat.] Pergit deinde ſanctus Bernar-
dus in numerandis reliquis partibus ex-
tremis, Chriſti mortis, ſepulturæ, reſurre
ctionis, aſcenſionis, miſſionis Spiritus ſã
cti, & reditus ad iudicium; quæ id ſimul
omnia faciũt, vt ijs facibus noſter amor
non ſolùm accendatur, ſed totus in Chri
ſtum & Patrem, qui miſit illum, ra-
piatur.

Huic tanto amoris diuini incitamen-
to ſubijciuntur innumeri alij amoris e-
iuſdem gradus & ſtimuli, & ab eo, quaſi
ignes ab ardenti fornace in nos emicãt:
hos breuiter percurro.

1. Vocatio ad fidem & gratiam Chri-
Cap. 7. ſti. [O anima, inquit ſanctus Augusti-
nus, [qui & quales, in comparatione
tui, abiecti ſunt, qui hanc quæ tibi data
eſt gratiam conſequi non potuerunt.
Elegit te, & prælegit te ſponſus tuus,
amator tuus, Deus tuus, redemptor tuus;
hoc autem gratis: Alioquin gratia iam *Rom. 11.*
non eſt gratia, vt inquit Apoſtolus: im- *Supra 5.*
mò cùm inimici eſſemus.

Ornamenta virtutum omnium Theo 2.
logicarum, & moralium. [Hoc etiam ad
dilectionem pertinere ſcias (ſubijcit idẽ)
quod habes anima, vnde te ornare poſ-
ſis; nempe virtutes, & virtutis actiones.
Accedit, quod hæc eadem quoties per
peccatum abijcis, vel amittis, concedit,
inquit, iterum atque iterum ſi volue-
ris, reparare; videlicet, per pœni-
tentiam.

Cognitio Dei & noſtri maior, quàm 3.
alijs multis hominibus data ſit, & perſe *Cap. 8.*
uerantia in via mandatorum eius. [Quã
do cecidi, ait idem, erexiſti me: quan-
do ſteti, tenuiſti me. Tu dediſti mihi
verius agnoſcere te, purius diligere te,
ſyncerius credere in te, ardentius ſequi
te. O Domine Deus meus, dulcedo vi-
tæ meæ, lumẽ oculorum meorum; Quid
retribuam tibi pro omnibus, quæ retri- *Pſal. 115.*
buiſti mihi?

Singularis erga vnumquemque no-
ſtrũm cura & prouidentia Dei. [Si fas eſt
dicere (ſcribit idem) nihil aliud agit 4.
Deus, niſi vt meæ ſaluti prouideat: & eũ
ita totum ad ſalutem meam occupatum
video, quaſi omnium oblitus ſit, & mihi
ſoli vacare velit.

Viſitatio Dei interior. [Sed, ò anima 5.
(pergit idem Sanctus) quid illud dulce
eſt, quod in eius recordatione me tange
re ſolet? ſubitò tota innouor, & immu-
tor, & bene mihi eſſe incipit vltrà quàm
dicere ſufficiam, exhilaratur conſciẽtia;
& in obliuionem venit præteritorũ ma-
lorum miſeriæ; exultat animus, clareſcit
intellectus, cor illuminatur, deſiderio
iucundatur: amore intus teneo, & quid
illud ſit, neſcio: & cùm illud retinere
ſemper laboro, luctatur delectabiliter
anima, ne recedat ab eo, quod ſemper
amplecti deſiderat. Nunquid ille eſt
dilectus? verè ille eſt Dominus meus,
qui viſitat me: ſed venit inuiſibiliter, ve-
nit occultus, venit vt tangat me, non vt
videatur à me: venit vt admoneat, nõ vt
ſe totum infundat in me, ſed vt guſtan- 6.
dum præbeat ſe. *Lib. 2. Con*

Præſeruatio à peccatis. [Gratiæ tuæ *feſſ. cap. 7.*
deputo, ait S. Auguſtinus, & quæcunque *Cap. 12.*
non

non feci mala. Et libro antedicto: Sicut in multa peccata decidi, ſic in multò plura, niſi me conſeruaſſes, cecidiſſem. Tribus autem modis à peccato me memini conſeruatum; occaſionis ſubtractione, reſiſtendi data virtute, affectionis ſanitate.

7. Cap. 13. Merita bonorum operum, & vitæ æternæ ſpes. [Poſthæc, ait, dedit mihi Deus gratiam promerendi bona vitæ æternæ, quam in tribus maximè poſitam arbitror, In odio præteritorum malorũ, In contemptu præſentium bonorum, In deſiderio futurorum. Addidit ſpem eadem obtinendi. Tria conſidero, in quibus ea poſita eſt; charitatem adoptionis, veritatem promiſſionis, poteſtatem redditionis.

8. Vocatio ad vitam ſpiritualem & perfectam per tribulationes, & conſolationes. [Magna (addit idem) gratia fuit, q̃d me Deus à ſe fugientem perſecutus eſt, timenti blanditus; quod erexit in ſpem toties deſperatum; quòd ſuis obruit beneficiis ingratum; quod guſtu interioris dulcedinis, immundis aſſuetum delectationibus attraxit & illexit; quòd indiſſolubilia malæ delectationis vincula dirupit, & abſtractum ſæculo benignè ſuſcepit.

Cap. 15. Adhuc anima, illa, quorum tibi ſola conſcia es, diuinæ bonitatis inſpice munera, quàm iucunda facie abrenuncianti ſæculo, tibi Chriſtus occultus occurrit? quas eſurienti delicias præparauit? quas miſerationum ſuarum diuitias, & abſcõditos inſpirauit affectus? quo te charitatis poculo delectauit?] Vide tu reliqua.

9. Cap. 16. Mors Chriſti filii Dei. Ante diximus datum, ſed nondum ad mortem. [Quod me plus omnibus accendit] (ſcribit S. Auguſtinus) vrget, monet, & promouet ad te diligendum, ſuper omnia, inquam, amabilem te mihi reddidit, ò bone Ieſu, ignominioſiſſima, & amara mors eſt, q̃ ſuſtinuiſti; opus noſtræ redemptionis. Hoc ſolum, vel hoc omnino totam vitã noſtram, totum laborem noſtrum, totũ obſequium noſtrum, amorem deniq; noſtrum facilè ſibi vendicat: totum hoc, in quam eſt, quod deuotionem noſtram & excitat melius, & quærit ſuaui9, & auget amplius.

10. Cap. 17. Promiſſiones Dei. [Magna, ait, dedit, ſed maiora promiſit. Promiſit à labore requiem, à ſeruitute libertatem, à timore ſecuritatem, à mœrore conſolationẽ, à morte reſurrectionem, à reſurrectione ſummum, plenum & indeficiẽs gaudiũ; denique promiſit nobis ſeipſum.

Cognitio deniq; æternæ felicitatis, etiam in hac vita. [Amemus vnum bonum, in quo ſunt omnia bona:] Concludit idem pius auctor. 11.

De Gradibus Amoris Dei erga homines, eiuſq; mirabilibus effectibus.

CAPVT XXIII.

HACTENVS de ijs, quibus quaſi gradibus ad Deũ amandum conſcendendum nobis eſt; nunc agendum breuiter de amore, quo Deus amando ad nos quodammodo deſcendit.

Æternus eſt amor Dei in nos. [Dilexit enim nos,] ait Apoſtolus, [ante mundi conſtitutionem. 1. Epheſ. 1.

Conſtans. [In charitate enim perpetua,] inquit, dilexi te. 2. Hiere. 31.

Actuoſus: quandoquidem Deum diuina eius bonitas & amor adduxit ad creãdum mundum, & in mundo angelos, & homines. Item ad conſeruanda ea, quæ producta ab illo fuerant; hominem inprimis: Denique ad regendum mundũ; hominem verò ſingulari etiam prouidẽtia gubernandum. 3.

Induſtrius: Non enim Dei amor Deũ mouet ad hominis curam quamcunque gerendam, ſed illi, vt ita dicam, iniicit induſtriam, ſtruit ſolicitudinem, efficitque vt ſit verus, ac germanus amicus; qui vt amicum iuuet, ſe ad illius ingenium, naturamque accommodat. Sic enim habet Salomon de diuina Sapientia, quæ huius amicitiæ inuentrix & cõciliatrix eſt: [Quoniam dignos ſeipſa circuit quærens, & in vijs oſtendit ſe illis hilariter; & in omni prouidentia occurrit illis. 4. Sap. 6.

Patiens: [Diſſimulat enim Deus peccata hominum, propter pœnitentiam,] & redeuntibus ad ſe per pœnitentiam, libenter peccata condonat, & obuiam amantiſſimè procedit. 5. Infra 22.

Habens

6. Habens perfectiones omnium amorũ: *Pſalm. 22.* Paſtoris; [Dominus enim, ait Dauid, regit me, & nihil mihi deerit: in loco paſcuæ ibi me collocauit: Opificis; Ipſe enim *Pſalm. 99.* fecit nos: Domini; Ego enim ſeruus *Pſal. 115.* tuus, & filius ancillæ tuæ: Legiſlatoris; *Pſalm. 3.* Notas enim nobis fecit vias vitæ, & ambulabunt recti cum vultu eius: cuius lumen ſignatum eſt ſuper nos: Patris; Nũ- *Pſalm. 4.* quid non ipſe eſt pater tuus, qui poſſedit *Deut. 32.* te, (vel genuit ad ſimilitudinem ſuam) & fecit, & creauit te? Matris; Nunquid *Iſaia 49.* obliuiſci poteſt mulier infantem ſuum, *Oſea 2.* vt non miſereatur filio vteri ſui? & ſi illa oblita fuerit, ego tamen non obliuiſcar tui: Sponſi; Et ſponſabo te mihi in ſempiternum.

7. Efficax: [Dedit enim nobis Filiũ: Pro nobis omnibus tradidit illum. *Iſaia 9.* [Dedit Sacramenta, & ſacrificium Euchariſtiæ, in *Rom. 8.* quo re continetur, & offertur ipſe vnicus & verus Dei Filius factus homo: Dedit gratiam & virtutes: Vicarium Chriſti in terris conſtituit, cum poteſtate in Eccleſia dimittendi peccata: Paſtores itẽ, & Doctores: Dictauit ſcripturam ſacrã; dedit præcepta ſalutis, conſilia perfectionis: reliquit futurorum quorundam certam fidem & prædictionem, præſertim ſtatus futuræ vitæ: vocat, & portat ad ſalutem electos.

8. Vehemens, ardens, feruens, ardoreſq; mirabiles gignens in nobis, quibus tranſcendit & extinguit omnem alium amorem, etiam prolis, etiam coniugis, etiam *Tract. de 4. gradibus violentæ charitatis.* noſtri met. Qua de re egregiè Richardus de S. Victore: qui huius, quam appellat violentam charitatem, quatuor gradus diſtinguit, his ferè verbis: [Charitas vulnerat, ligat, lãguidum facit, in defectum *Cant. 4.* adducit: Vulnerat; Vulneraſti cor meũ, *Oſea 11.* ſoror mea ſponſa: Ligat; In funiculis A- *Cant. 5.* dam traham eos, in vinculis charitatis: Languidum facit; Annunciate ei, quia *Pſal. 118.* amore langueo: In defectũ adducit; Defecit in ſalutare tuum anima mea.

Primus gradus. Sic explicat primum gradum: [Nõne tibi corde percuſſus videtur, quando igneus ille amoris aculeus mẽtem hominis medullitus penetrat, affectumq; trãſuerberat, interim vt deſiderij ſui æſtum cohibere, vel diſſimulare omnino nõ valeat. Deſiderio ardet, feruet affectu, æſtuat, anhelat, profundè ingemiſcens, & longa ſuſpiria trahens: hæc tibi animæ vulneratæ certa ſigna ſint gemitus atq; ſuſpiria, vultus pallens atq; tabeſcens. Hic tamen gradus interpolationem recipit, & incumbentium negotiorum curis & ſolitudinibus cedit. Febricitantiũ itaque more, qui hoc typo vexantur, nunc acrius vruntur, nunc occupationum ſuarum occaſione, aliquantulum recreantur: ſed iterum poſt modicam interpolationem, æſtuans ardor feruentior redit, animumque iam fractum acrius incendit, & vehementius vrit.

Secundum ſic: [Sæpe itaq; recedens, *Secundus gradus.* ſemperq; ſeipſo maior rediẽs, paulatim animum emollit, vireſq; effringit, atque exhaurit, donec planè animũ ſibi ſubigat atq; ſubſternat, iugiq; ſui memoria totum occupet, totum implicet, totũ obliget, ita vt hoc ei excidere, aut aliud cogitare non poſſit; & iam de primo gradu ad ſecundum tranſit. Nonnè ligatus eſt animus, quando hoc vnum obliuiſci, aut aliud meditari non poteſt; quidquid agat, quidquid dicat, hoc ſemper mente reuoluitur, perẽniq; memoria retinetur; hoc dormiens ſomniat, hoc vigilans omni hora retractat: Hic gradus, non ſicut ille ſuperior, aliquam interpolationẽ recipit; ſed acutæ febris more, continuo ardore animum vrit, iugique deſiderij ſui æſtu incẽdit, nec die, nec nocte animam quieſcere ſinit.

Tertium ſic perſequitur: [Summus eſt ſecundus, ſed non ſolus: In tertio itaque *Tertius gradus.* violentæ charitatis gradu nil omnino ſatisfacere poteſt pręter vnum, ſicut & nihil ſapere, niſi propter vnum. Vnũ amat, vnum diligit, vnum ſitit, vnũ cõcupiſcit; ſolum eſt, in quo reficitur, ſolum, ex quo ſatiatur. Quis affectus huius tyrãnidem dignè deſcribat? quo modo omne deſiderium expellit, omne ſtudiũ excludit. In ſecundo gradu alienis negocijs, per actionem vtiq; occupari poteſt, ſed per cogitationem nõ poteſt; quia eius quod diligit, omnino obliuiſci non poteſt: In hoc autem gradu mens tabida, & amoris nimietate languida, ſicut non poteſt alia meditari, ſic nec poteſt aliena operari: Ille ligat in cogitatione, iſte enervat in actione. In illo gradu, manus & pedes adhuc liberos habemus, & febricitantis more, huc atque illuc exten

dere atq; iactare poſſumus; quia pro diſcretionis arbitrio adhuc eos extēdere, & in bono opere exercēre & poſſumus, & debemus: In hoc autem gradu amoris, nimietas ad languoris ſimilitudinē, man⁹ ac pedes eneruat, vt deinceps mēs nil prorſus pro arbitrio agat.

Quartus gradus.

[Quartus (pergit Richardus) violentæ charitatis gradus eſt, quando æſtuantis animi deſiderio iam omnino nihil ſatisfacere poteſt. Hic gradus quādo humanæ poſſibilitatis metas ſemel exceſſit creſcendi, vt cæteri, terminum neſcit, quia ſemper inuenit, quod adhuc concupiſcere poſſit. Quidquid agat, quidquid ſibi fiat, deſiderium ardentis animæ non ſatiat; ſitit, & bibit; bibendo tamen ſitim ſuam non extinguit; ſed quò amplius bibit, eò amplius & ſitit. Hic eſt ille gradus, qui defectum adducit, qui de remedio iam deſperare facit: Et ſic deſperatus æger, qui quaſi præmortuis membris iacet, iam vlterius quid agat, vel ab alio expectare debeat, non habet: vltimum iam ſpiritum trahit, & quid circa ſe agatur, vel quid ſibi fiat, nec attendit, nec aduertit. In hoc gradu verum eſt illud: Fortis eſt, vt mors, dilectio; dura, ſicut infernus, æmulatio.] *Cant. 8.* Addit his alia multa idem auctor; & interea explicat latè quomodo in quarto gradu anima concipit Chriſto filios, eiſdemque parturit cum Apoſtolo, & ambulat in dilectione, animam ſuam tradit, ſicut Chriſtus, pro fratribus; & cum Paulo optat pro iiſdem anathema eſſe à Domino, vt fratres Domino lucretur. *Galat. 4. Rom. 9.*

Quare diuinus amor non ita languefacit, aut in defectum adducit, vt voluntatē debilitet; ſed potius etiam in medio dolore ac deſiderio ſponſi eam roborat ad explendam omnem Dei voluntatem, in rebus etiam difficillimis; qualis eſt animarum ſalus. [Si enim adhuc,] dicebat ſanctiſſimus vir Martinus, [populo tuo ſum neceſſarius, nō recuſo laborē.] Et hic eſt quartus ſponſæ ſtatus, quem ſuperius ex Canticis exprimebamus: illa inquam conformitas voluntatis humanæ cum voluntate diuina, quæ vel ipſa eſt amoris perfectio, vel perfecti amoris ſingularis proprietas, de qua nūc aliqua dicenda ſunt.

De conformitate noſtræ voluntatis cum diuina, deq; proxima ad eam præparatione.

CAPVT XXIV.

SVPREMVS amicitiæ humanæ gradus eſt, amicorum eſſe idem velle, & idem nolle. Hunc etiam ſummum eſſe in amicitia Dei, & hominis, perſpicuum eſt per ſe, & aſſeritur à Patribus.

Sanctus Auguſtinus ait, hominem ſic affectum, eſſe optimum Dei miniſtrum: [Optimus miniſter tuus eſt, qui nō magis intuetur hoc à te audire quod ipſe voluerit: ſed potius hoc velle, quod à te audierit.] *Lib. 10. Cōfeſſ. c. 26.* Caſſianus videtur eam appellare [tranſmigrationem in affectum boni ipſius.] *Collat. 11. cap. 8.* Siquidem vt ſanctus Dionyſius ſcribit, [dimouet de ſtatu diuinus amor, nec ſuos eſſe amantes patitur. *De diuin. nominibus ca. 4. par. 1.*

Sed nullus conformitatem hanc voluntatum in diuina amicitia vberius explicat, aut magis celebrat, quam S. Bernardus; ex quo ea, quæ ille varijs locis ſcribit, colligentes, ſic diſponere viſum eſt.

Primò enim, per conformitatem voluntatum affirmat Deum propria ratione in bonis exiſtere, & ab eis capi. [De⁹, *Homi. 3. ſuper Miſſus eſt.* inquit, à rationalibus omnibus capi poteſt per cognitionem; ſed à bonis tātùm capitur etiam per amorem. In ſolis ergo bonis ita eſt, vt etiam ſit cum ipſis propter concordiam voluntatis: Nam dum ſuas voluntates ita iuſtitiæ ſubdunt, vt Deum non dedeceat velle quod ipſi volunt, per hoc, quòd ab eius voluntate nō diſſentiunt, Deum ſibi ſpecialiter iungunt.

Tres deinde ex doctrina & ſententia eiuſdem Patris ſtatui poſſe videntur cōformitatis huius gradus.

Primus gradus. Cōformitas.

Primus conformitatis gradus eſt, conſpiratio duarum voluntatum humanæ, & diuinæ in vnam, qua ſibi mutuò in omnibus, ſummèque conſentiunt Deus & homo. Ex hac exiſtunt in hominis animo diuini planè effectus; maxima nimirum communicatio familiaritaſque

cum

Digitized by Google

cum Deo, atque adeò ſpirituales nuptiæ: mira voluptas, qua perfunditur anima; æſtus denique tantus diuini amoris, vt eo abſorbeantur omnes aliæ animæ, etiam vehementes alteque defixæ affectiones. Sic habet ſanctus Bernardus: *Serm. 38. in Cant.* [Talis conformitas maritat animā Verbo, cùm cui, videlicet, ſimilis eſt per naturam, ſimilem nihilominus ipſi ſe exhibet per voluntatem; diligens ſicut dilecta eſt. Ergo ſi perfectè diligit, nupſit. Quid hac conformitate iucūdius? Quid optabilius charitate? qua fit vt humano magiſterio non contenta, per temet, ò anima, fiducialiter accedēs ad Verbum, Verbo conſtanter inhæreas, Verbum familiariter percuncteris, conſuleſque de omni re; quantùm intellectu capax, tantùm audax deſiderio. Verè ſpiritualis ſanctique connubii contractus eſt iſte: parum dixi, contractus complexus eſt. Complexus planè, vbi idem velle, & nolle, idem vnum facit ſpiritum de duob'. Nec verendum, ne diſparitas perſonarū, claudicare faciat conuenientiam voluntatum, quia amor reuerentiam neſcit. Ab amando quippe amor, non ab honorando nominatur. Honoret ſanè, qui horret, qui ſtupet, qui metuit, qui miratur. Vacant hæc omnia penes amantem. Amor ſibi abundat: amor vbi venerit, cæteros in ſe omnes traducit & captiuat affectus. Propterea quæ amat, amat, & aliud nouit nihil. Ipſe qui honori meritò, meritò ſtupori, & miraculo eſt; amari tamen plus amat. Sponſus & ſponſa ſunt. Quam quæris aliam inter ſponſos neceſſitudinem vel connexionem, præter amari & amare? Hic nexus vincit etiam quod natura arctius vinxit, vinculum parentum ad filios.] Et cùm declaraſſet, alios affect' ſine amore Deo gratos non eſſe, addit: [Is (nempe amor) per ſe ſufficit, is per ſe placet, & propter ſe. Ipſe meritum, ipſe præmium ſibi eſt amor: præter ſe non requirit cauſam, non fructum. Fructus eius, vſus eius. Amo, quia amo. Amo, vt amem. Magna res amor, ſi tamen ad ſuum recurrat principium, ſi ſuæ origini redditus, ſi refuſus ſuo fonti, ſemper ex eo ſumat, vnde iugiter fluat.

Quod ſi obijciaſ S. Bernardo, non pares in hac amicitia voluntates eſſe poſſe; quod diuina humanam tanto interuallo ſuperet; quamuis dici poſſet, hic tantam eſſe Dei dignationem, vt ſe, [qui ſuperior eſt, amando quaſi parem faciat] homini; [quod maximum in amicitia] exiſtimatur à ſapientibus: *Cic. de Amicitia.* nihilominus reſpondet ſanctus Pater; [Non planè pari vbertate fluunt amans, & amor, anima & verbum, ſponſa, & ſponſus, Creator & creatura, non magis quàm ſitiens & fons. Quid ergo? Peribit propter hoc, & ex toto euacuabitur nupturæ votum, deſiderium ſuſpirantis, amantis ardor, præſumentis fiducia, quia non valet ex æquo currere cum gigante, dulcedine cum melle contendere, lenitate cū agno, candore cum lilio, claritate cum ſole, charitate cum eo, qui charitas eſt? *1. Ioan 4.* Non. Nam etſi minus diligit creatura, quoniam minor eſt; tamen ſi ex tota ſe diligit, nihil deeſt, vbi totū eſt. Propter ea dixi, ſic amare, nupſiſſe eſt; quoniam non poteſt ſic diligere, & parum dilecta eſſe, vt in conſenſu duorum integrū ſtet perfectumque connubium; niſi quis dubitet, animam à Verbo & prius amari, & plus; prorſus & præuenitur amando, & vincitur. Felix quæ meruit præueniri, in tanta benedictione dulcedinis. Felix, cui tantæ ſuauitatis complexum experiri donatum eſt. Quod non eſt aliud, quā amor ſanctus & caſtus, amor ſuauis & dulcis, amor tantæ ſecuritatis, quantæ & ſinceritatis, amor mutuus, intimus, validuſque, qui non in carne vna, ſed vno planè in ſpiritu duos iūgat, duos faciat, iam non duos, ſed vnum, Paulo ita dicente: *1. Cor. 6.* Qui adhæret Deo, vnus ſpiritus eſt.

Secundus gradus. Vniformitas. Secundus conformitatis gradus eſt, cùm humana voluntas non ſolum vult quod Deū vult; aut non vult, quod nec Deus vult, ſed propter hoc ipſum ſolum velle Dei vult, quod vult; & non vult, quod non vult pp idem Dei non velle: quod eſt idem, ac moueri ad volendum, & non volendum propter diuinam voluntatem ſolùm, atq; adeò propter Deū ipſum, & nullam prorſus ob aliam quamcunque cauſam, etiamſi nos maximè & intimè tangat.

Primo modo. Hoc autem explicatur dupliciter: Primò quidem, quia amat tunc homo ipſū Deum, allectus ad amandum ſolùm ab ipſo Deo, ſeu ab amore Dei, vt vocanr,

obie-

obiectiuo;nec aliud quærens quàm amare;quandoquidem hocipſum Deo ſummè placere intelligit. [Amo quia amo,] *Ibidem.* ait ſanctus Bernardus,& [amo vt amē.] In quam ſententiam ſcriptum etiam fuerat à ſancto Auguſtino: [Quid mihi ſum ipſe,vt amari te iubeas à me,& ni *Lib. 1. conf. cap. 5.* faciam,iraſcaris mihi,& mineris ingentes miſerias? Paruane ipſa eſt miſeria, ſi non amem te?

2. Deinde verò, intelligitur velle nos *Lib. de diligēdo Deo.* Dei voluntatem, propter ipſam voluntatem, quæ id vult nos velle: [Oportet,dicit idem,in eundem nos affectum quandocunque tranſire; vt quomodo Deus omnia eſſe voluit propter ſemetipſum, ſic nos quoque nec nos ipſos, nec aliud aliquid fuiſſe,vel eſſe velimus, niſi æquè propter ipſum; ob ſolam, videlicet, ipſius voluntatem, non noſtram voluptatem.

Tertius gradus Deiformitas. Tertius gradus conformitatis huius, & quidem maximus eſt, ita ſe per amorem in Deum transfundere; ita totius voluntatis ſuæ niſu, ac pondere in immenſum Oceanum amabiliſſimæ &c amantiſſimæ Dei voluntatis immergere;ita deniq; ſummam,conſtantiſſimamque duarum voluntatum coniunctionē eandem, in Dei beneplacito, rebus in omnibus perpetuoque acquieſcere, vt illi nullum omnino bonum, nulla omnino vita, quantumlibet beatiſſima, potior ſit quàm Deus;nihil ſcire,cogitare, ac velle nihil,immò nec eſſe, & viuere, niſi Dei placitum,& voluntas. [Sic affi- *Lib. de diligēdo Deo.* ci,]ait ſanct' Bernardus:[Deificari eſt:] quo etiam nomine vtitur ſanctus Naziānzenus: *Oratione 21.* quare & quidam hanc appellant [Deiformitatem.] Explicat idem hoc modo: [Quomodo ſtilla aquæ modica multo infuſa vino, deficere à ſe tota videtur,dum & ſaporem vini induit, & colorem, & quomodo ferrum ignitum & candens,igni ſimillimum fit priſtina propriaque forma exutum:& quomodo ſoli luce perfuſus aer, in eandem transformatur luminis claritatem,adeò vt nō tam illuminatus quàm ipſum lumen eſſe videatur:ſic omnem tunc in ſanctis humanam affectionem quodam ineffabili modo neceſſe erit à ſeipſa liqueſcere,atque in Dei penitus transfundi voluntatem.] Et quanquam S.Bernardus dicit, in mortali vita id vix accidere; [Putamus tamen, ait, hanc gratiam, vel ex parte, ſanctos Martyres aſſecutos in illis adhuc victorioſis corporibus conſtitutos. [Magna vis prorſus amoris illas animas introrſum rapuerat,quæ ita ſua corpora foris exponere, & tormenta contemnere valuerunt.

Quoniam verò in arcana hac communicatione mutuò ſibi reſpondent voluntates ambæ, altera in altera ſumma amoris ſuauitate quieſcens; ideò ſancti Patres comparant mutuum hunc amorem mutuæ actioni, qua Deus ſeipſo paſcit hominem,homini ore interno, voluntate videlicet, ſe manducandum præbens; & viciſſim ab homine paſcitur Deus, dum homo per amorem in eius voluntatem quaſi ī os eius ſe totū ingerit. Quod ſignificat S. Auguſt. cùm in contemplatione poſitus, intelligit quàm adhuc lōgè abſit ab hoc perfectionis gradu, Deo ad eius cor ita loquente: [Cibus ſum grandium, creſce, & manducabis me: *Lib. 7. Confeſſ. c. 10.* nec tu me in te mutabis ſicut cibum carnis tuæ,ſed tu mutaberis in me. Sed expreſsè S Bernardus:Deus cùm paſcit,paſcitur; *Serm. 71. in Cantic.* & paſcitur cùm paſcit,ſimul nos ſuo gaudio ſpirituali reficiens, & de noſtro æquè ſpirituali profectu gaudens.] Et paulò pòſt:Mandor,cùm arguor:glutior, cùm inſtituor: decoquor, cùm immutor:digeror,cùm transformor:vnior, cùm conformor. Nolite mirari hoc: & manducat nos, & manducatur à nobis, quò arctius illi adſtringamur. Non ſanè aliàs perfectè vnimur illi. Nā ſi manduco, & non manducor, videbitur in me eſſe ille,ſed nondum in illo ego. Quod ſi manducor quidem nec manduco, me in ſe habere ille, ſed non etiam in me eſſe videbitur.] Adfert ſimilitudinem Filij Dei,qui eſt in Patre,& Pater eſt in Filio, &c ideò vnum ſunt. Et concludit: *Ioan. 10.* [Sic igitur anima, cui adhærere Deo bonum eſt, non ante ſe exiſtimet ipſi perfectè vnitam, niſi cum & illum in *Pſalm. 72.* ſe,& ſe in illo manentem perſenſerit.

Ad diuinam hanc & ſummam hominis cum Deo coniunctionem tribus præparationibus opus eſt.

Prima præparatio, eſt renūciatio omnium rerum,etiam ſupernaturalium, quæ *Prima præparatio.* ad nos quoquo modo pertinēt, aut poſ-

ſunt

Digitized by Google

Expropriatio. ſunt pertinere præ ſolius Dei eiuſq; voluntatis amore, & deſiderio; quã aliqui vocant [exptopriationem.] Abdicatio certè eſt omnis amoris concupiſcentiæ, etiam circa res ſpirituales; non quod hæ amandæ non ſint, & expetẽdæ, ſed quòd illis Dei voluntas longè anteponenda eſt; nec illæ optãdæ vllo modo ſunt, niſi ad normam vnius volũtatis Dei. [Minus enim te amat, ait S. Augu qui tecum aliquid amat, quod propter te non amat:] *Lib. 10. Cõfeſſ. cap. 29.* Et certum eſt, cùm ſiſtit amor in rebus alijs, quæ Deus nõ ſunt, amari potius illas; aut nos in illis, quàm Deum. [Quoniã Scriptura loquitur, ait S. Bernardus, *Lib. de diligẽdo Deo.* Deum omnia feciſſe propter ſemetipſum, erit profectò, vt factura ſeſe quodammodo conformet, & concordet auctori *Prouer. 16.* Et paulò poſt: Delectabit ſanè non tam noſtra vel ſopita neceſſitas, vel ſortita felicitas, quàm quòd eius in nobis, vel de nobis voluntas adimpleta videbitur. O pura, & defœcata intentio voluntatis, eò certè defœcatior & purior, quò in ea de proprio nil iam admixtum relinquitur: eò ſuauior & dulcior, quò totum diuinum eſt, quod ſentitur.]

Secũda præparatio. *Annihilatio.*

Secunda preparatio, eſt altiſſima quędã ſui ipſius deſpectio, qua quod ex nobis nihil ſimus agnoſcimus; & verò etiã vt ſit Deus omnia in omnibus, *1. Cor. 15.* nos ex nobis nihil eſſe, vehementiſſimè volumus, & nihil ab hominibus, Angelisque haberi non minus vehemẽter optamus. Hanc appellant aliqui annihilationem, aut annullationem voluntariam. [Intelligamus, ait S. Nazianz. *Orat. 17.* nos nihil eſſe, ſi cum illa prima & vera ſapientia cõferamur: eamq; ob rem ad ipſum vnum tendamus, nec quidquam aliud quæramus, quàm vt promanantibus illinc radijs colluſtremur. Et Tertull. (lib. 3. contra Marcionem) verbũ Pſalmi (Pſ. 21.) abiectio plebis legit, aut vertit nullificamen.]

Hæc affectio conciliatur, & creatur in nobis diuinitùs ex cognitione quòd nihil fuimus, antequam eſſemus: quod in nihilũ nullo negotio relaberemur, niſi diuina manu continuò ſuſtineremur. Quod ſi conferamus nos ipſos cum tam multis alijs rebus creatis, exiles ſumus, minuti homunciones, ac propè nihil: ſi cum rebus ſempiternis, fumum nos eſſe ac vmbram, puncto temporis euaneſcẽtem. Magis tamen attenta cõſideratione peccatorum & miſeriarum, quibus, obruimur. Quod præclarè S. Bernardus: Si *Serm. 5. in Dedic. Eccleſia.* animam, inquit, prout in ſe eſt, & ex ſe, iuxta rei veritatem intueor, nihil de ea verius ſentire poſſum, quàm ad nihilum eſſe redactã. Quid modò neceſſe eſt ſingulas eius miſerias enumerare, quàm ſit onerata peccatis, offuſa tenebris, irretita illecebris, pruriens concupiſcentijs, obnoxia paſſionibus, impleta illuſionibus, prona ſemper ad malum, in vitium omne procliuis, poſtremò totius confuſionis, & ignominiæ ſentina. Nimirum ſi *Iſaiæ 64.* ipſæ quoque iuſtitiæ noſtræ omnes, ad lumen veritatis inſpectæ, velut pannus menſtruatæ inueniuntur; iniuſtitiæ deinceps quales reputabuntur? Si lumẽ quod *Matth. 6.* in nobis eſt, tenebræ ſunt; ipſæ tenebræ quantæ erunt? Facile eſt, cuiq; noſtrum, ſi ſua melius vniuerſa, & ſine diſſimulatione veſtiget, & iudicet ſine acceptione perſonæ, atteſtari per omnia Apoſtolicæ veritati, & libetè proclamare: Qui *Galat. 6.* ſe putat aliquid eſſe, cùm nihil ſit, ipſe ſe ſeducit. Quid eſt homo, quia magnificas eum, *Iob 7.* (ait fidelis & deuota confeſſio) *Pſal. 38.* aut apponis erga eum cor tuum? Quid? ſine dubio vanitati ſimilis eſt homo, ad nihilum redactus eſt homo, nihil eſt homo. Huc ſpectant, fortaſſe, illa S. Auguſtini in oratione verba: *Lib. 7. Confeſſ. ca. 10.* Et reuerberaſti infirmitatem aſpectus mei radiãs in me vehementer, & contremui amore, & horrore, & inueni longè me eſſe à te, in regione diſſimilitudinis.

De hac affectione & gradu ad diuinũ *Lib. de diligendo Deo.* amorem, qui in ea eſt, ſic alibi docet S. Bern. [Quãdo huiuſmodi experitur affectum, vt diuino inebriatus amore animus, oblitus ſui, factusq; ſibi ipſi tanquã vas perditum, totus pergat in Deum, & adhærẽs Deo vnus cum eo ſpiritus fiat, *1. Corin. 6.* & dicat: Deficit caro mea, & cor meum: *Pſal. 72.* Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum: Beatũ dixerim & ſanctum, cui tale aliquid in hac mortali vita, raò interdum, aut vel ſemel, & hoc ipſum raptim, atq; vnius vix momenti ſpatio experiri donatũ eſt. Te enim quodãmodo perdere, tanquã qui non ſis, & omninò non ſentire te ipſum, & à temetipſo exinaniri, & penè annullari, cęleſtis eſt cõuerſationis, nõ humanæ affectionis.]

Tertia præparatio. Deſiderium Dei.

Tertia præparatio eſt, deſideriū Dei, animæ in hūc finem à Deo inſpiratum. [Inuoco te in animam meā, ait S. Augu. quam præparas ad capiendum te ex deſiderio, quod inſpiras ei. Qua de re etiā S. Bernardus nonnulla ſcribit: Si ſermo, inquit, venit gratus & placidus, quatenus pulſo faſtidio, cum deſiderio audiatur, iam non modò venire ſponſus, ſed & accelerare, id eſt, cum deſiderio venire credendus eſt. Illius namq; deſideriū, tuum creat; & quod tu eius properas ſermonem admittere, inde eſt, quod ipſe feſtinat intrare. Non enim nos eum, ſed ipſe (inquit) prior dilexit nos.] Ex quo etiam intelligimus quātum momentum ſit in lectione, aut auditione verbi diuini ad deſiderium hoc excitādū, & ſponſo aduentanti animam præparandam.

Lib. 13. Cōfeſſ. cap. 1. *Serm. 57. in Cantic.* *1. Ioan. 4.*

Exempla quædam ex ſanctis Patribus ad vſum Contemplationis & Amoris Dei.

CAPVT XXV.

QVanquam vſus contemplationis, & amoris Dei, donum Dei eſt; Ipſe enim eſt [qui trahit nos, ipſe qui facit vtraque vnum; & is ipſe vſus datum optimum eſt, & donum perfectum, deſcendens à Patre luminū: Nihilominus operę pretiū eſt ad acuendam induſtriam, quam ad hanc rem adferre etiam debemus, ex ſāctis Patribus aliqua exercitationis huius exempla ponere, ad quæ quiſque pro ratione doni, quod diuinitùs acceperit, poſſit ſe, tanquam ad normam, quoquomodo dirigere. [Non enim ſe communicat Deus, vt ſcribit S. Bern. vniformiter omnibus: oportet namq; pro varijs animæ deſiderijs, diuinæ guſtum præſentiæ variari, & infuſū ſapore ſupernæ dulcedinis diuerſa appetentis animi aliter atq; aliter oblectare palatū.] Idq; oſtendit vel ex vno Cantico Canticorum; in quo Deus aliquando inſtar verecundi ſponſi ſanctæ animæ ſecretos petit amplexus, & oſculis delectatur; aliquando in oleo & vnguentis medicū exhibet, propter adoleſcentulas teneras, & infirmas aīas, fomētis & medicamētis egentes: aliqn. quaſi viator quiſpiam, itinerātibus ſponſæ ſimul atq; adoleſcentulis ſeſe aſſociat, & eas poſt ſe currere facit quadā vnguentorum ſuaueolentia tractas: aliquando deniq; occurrit, quaſi prædiues paterfamilias, imò quaſi rex magnificus & potens, qui ſponſæ pauperis videtur erigere puſillanimitatem, prouocare cupiditatem, demonſtrans illi omnia deſiderabilia gloriæ ſuæ, diuitias torcularium ac promptuariorum, hortorū, & agrorum copias; eam etiam introducens in ipſa ſecreta cubiculi. [Atq; ita non ceſſat, inquit, ſiue hoc, ſiue illo modo interno, iugiter apparere conſpectui quærentiū ſe.

Epheſ. 2. *Iacob. 1.* *Serm. 31. in Cantic.*

Primū exemplum.

Igitur aliquādo obijcit ſe Deus homini vt magiſter; ſpecie pulcherrima animū illuſtrans, & infinitæ altitudinis atq; diſtantiæ, qua eum ſuperat cognitione, erudiens ad omnem ſubmiſſionem, & reuerentiam.

Lib. 7. Confeſſ. c. 10.

Exemplum ſit, contemplatio S. Auguſtini ab eo ſumpta in hæc verba: [Intraui in intima mea duce te: Intraui, & vidi qualicunq; oculo animæ meæ, ſupra eundem oculum animæ meæ, ſupra mētem meam, lucem Domini incommutabilem; non hanc vulgarem & conſpicuā omni carni, nec quaſi ex eodem genere; grandior erat, tāquam ſi iſta multò multoq; clarius clareſceret, totumq; occuparet magnitudine; non hoc illa erat, ſed aliud, aliud valde ab iſtis omnibus. Nec ita erat ſupra mentem meam, ſicut oleū ſuper aquam; nec ſicut cęlum ſuper terram; ſed ſuperior, quia ipſe fecit me, & ego inferior, quia factus ſum ab ea. Qui nouit veritatem, nouit eam: & qui nouit eam, nouit æternitatem. Charitas nouit eam. O æterna veritas, & vera charitas, & chara æternitas: Tu es Deus meus; tibi ſuſpiro die ac nocte: cùm te primùm cognoui, tu aſſumpſiſti me, vt viderem eſſe, quod viderem; & nondum me eſſe, qui viderem; & reuerberaſti infirmitatē aſpectus mei, radians in me vehemēter, & contremui amore & horrore, & inueni longè me eſſe à te in regione diſſimilitudinis, tāquam audirem vocem tuam de excelſo: Cibus ſum grandium, creſce & manducabis me: nec tu me in te mutabis ſicut cibum carnis tuæ, ſed tu mutaberis in me. Et cognoui, quoniā pro ini-

Pſal. 38.

quitate

Digitized by Google

quitate erudiſti hominem, & tabeſcere feciſti ſicut araneam animam meam, & dixi: Numquid nihil eſt veritas, quoniã neq; per finita neq; per infinita locorũ ſpatia diffuſa eſt? Et clamaſti de longinquo, Immò verò ego ſum qui ſum: & audiui, ſicut auditur in corde, & non erat prorſus vnde dubitarem.]

Exod. 3.

Secundum exemplũ.

Aliquando vt moueat admirationẽ, vti Rex magnificẽtiſſim⁹ explicat Deus immenſas opes eſſentiæ ſuæ, & ſe quaſi Oceanum maximarum, infinitarumque perfectionum ſuarum homini contemplandum præbet. Hac contemplatione tenebatur Apoſtolus, cùm exclamauit: [O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſciẽtiæ Dei. Sed eam explanat S. Augu. vno quidem loco, cùm dicit: Tanquã ſi mare eſſet vbique, & vndiq; per immenſa ſpatia infinitũ, & haberet intra ſe ſpongiam quamlibet magnam, ſed finitam, tamen plena eſſet vndiq; ſpongia illa ex omni ſua parte ex immẽſo mari: ſic creaturam tuam finitam te infinito plenã putabam, & dicebã: Ecce Deus, ecce quæ creauit Deus, & bonus eſt Deus, atq; his validiſſimè, lõgiſſimeq; præſtãtior. Alio verò loco [illegible]idem: Quid eſt Deus meus, quid rogo, niſi Dominus Deus? ſumme, optime, potentiſſime, omnipotẽtiſſime, miſericordiſſime, & iuſtiſſime, ſecretiſſime, & præſentiſſime, pulcherrime, & fortiſſime, ſtabilis, & incomprehenſibilis, immutabilis, mutans omnia, nunquã nouus, nũquam vetus, innouans omnia, & in vetuſtatem perducẽs ſuperbos, & neſciunt, ſemper agens, ſẽper quietus, colligens, & non egens, portans & implẽs, & protegens; creans & nutriens & perficiens; quærens, cùm nihil deſit tibi: Amas, nec æſtuas; zelas, & ſecurus es; pœnitet, & non doles; iraſceris, & tranquillus es; opera mutas, nec mutas conſiliũ; recipis quod inuenis, & nunquam amiſiſti; nunquam inops, & gaudes lucris; nũquam auarus, & vſuras exigis; ſupererogatur tibi, vt debeas, & quis habet quidquam non tuum? Reddis debita nulli debens; donas debita nihil perdẽs. Et quid dicimus, Deus meus, vita mea, dulcedo mea ſancta: Aut quid dicit aliquis; cùm de te dicit? & væ tacentibus de te, quoniam loquaces muti ſunt. Quis mihi det acquieſcere in te? Quis mihi det, vt venias in cor meũ, & inebries illud?]

Rom. 11.
Lib. 7. Confeſſ. cap. 5.
Lib. 1. Cõf. ca. 4. & 5.

Tertiũ exẽplum.

Tertiò induit nõnunquam Dominus ſponſi perſonam, & ad intimam conſuetudinem, ſpiritualemque complexum ſolicitat amore ardentem animam. Qualis eſt illa, quæ initio Canticorum ſic loquitur: [Oſculetur me oſculo oris ſui. Quo loco ſic S. Gregorius: Os ſpõſi, inſpiratio Chriſti: Oſculum oris, dulcis amor inſpirationis. Dicit ergo ſponſa deſiderio æſtuãs, & in amplexum ſponſi ſui inardeſcẽs: Oſculetur me oſculo oris ſui: ac ſi diceret; Ille quẽ ſuper omnia, immò ſolum diligo, veniat; qui dulcedine ſuæ inſpirationis me tangat: quia cũ eius oſculum ſentio, ſubita mutatione me derelinquo, & in eius ſimilitudinem illico liqueſacta transformor. Faſtidit quippe ſancta mens omnia, quæ per corpus ſentit, & in illa ſpiritualia tota trãſmutari concupiſcit; & dum iſta obſtrepũt, in illa fugit, ſeq; abſcõdere, ne hæc ſentiat, appetit. Ideoq; oſculum ſponſi quærit, quia ſi ille gratiſſimi amoris vinculo hanc non trahit; hæc vi ſuæ moleſtiſſimæ grauedinis detenta, quomodo ſe ad illum conferat, oĩno non inuenit.]

In Cantic. cap. 1.

Hæc eſt illa dulcedo ſpiritus, illa, inquam, inexplicabilis, & mira ſuauitas animi, quam expertus S. Auguſtinus, ſæpe dicit eſſe [principium futuræ æternæque beatitudinis:] ad cuius guſtũ quomodo cum matre peruenerit, ſic exponit ipſe: [Erigentes nos, inquit, ardentiore affectu in idipſum, perambulauimus gradatim cuncta corporalia, & ipſum cęlum, & adhuc aſcendebamus interius cogitando & loquendo te, & mirando opera tua: & venimus in mentes noſtras, & tranſcendimus eas, vt attingeremus regionem vbertatis indeficientis, vbi paſcis Iſraël in æternum veritatis pabulo; & vbi vitæ ſapientia eſt, & dum loquimur, & inhiamus illi, attingimus eã modicè toto impetu cordis, & ſuſpirauimus, & reliquimus ibi religatas primitias ſpiritus, & remeauimus ad ſtrepitũ oris noſtri, vbi verbum & incipitur, & finitur. Dicebamus ergo: Si cui ſileat tumultus carnis, ſileant phantaſiæ terrę, & aquarum, & aëris; ſileant & poli, & ipſa ſibi anima ſileat, & tranſeat ſe, non ſe cogitando; ſileant ſomnia, & imaginariæ reuelationes, omnis lingua, & omne

Lib. 9. Confeſſ. c. 10.

Digitized by Google

omne ſignum, & quidquid tranſeundo fit, ſi cui ſileat omnino; & loquatur per ſe ſolus qui fecit ea, non per ea, ſed per ſeipſum, vt audiamus verbum eius, non per linguam carnis, neque per vocem Angeli, neque per ſonitum nubis, neque per ęnigma ſimilitudinis, ſed ipſum, quē in his amamus, ipſū ſine his audiamus: ſicut nunc extendimus nos, & rapida cogitatione attingimus æternam ſapientiam ſuper omnia manentem. Si continuetur hoc, & ſubtrahātur aliæ viſiones longè imparis generis, & hæc vna rapiat, & abſorbeat, & recondat in interiora gaudia ſpectatorem ſuum, vt talis ſit ſempiterna vita, quale fuit hoc momentum intelligentię, cui ſuſpirauimus. Nonne hoc eſt: Intra in gaudium Domini tui?]

Matth. 25.

Quoniam verò hoc quod S. Auguſtinus inſinuat, cōtemplatorem fieri quaſi participem cuiuſdam beatitudinis, appoſitè à S. Gregorio declaratur, viſum eſt hic eius verba adſcribere: [Prius, inquit, à mentis acie exurente, triſtitia interpoſita malorum caligo detergitur, & tunc reſplendente raptim coruſcatione incircūſcripti luminis illuſtratur. Quo vtcunq; conſpectu in gaudio cuiuſdam ſeueritatis abſorbetur: & quaſi poſt defectum vitæ præſentis vltra ſe rapta, in quadam nouitate aliquo modo recreatur. Ibi mens ex immenſo fonte infuſione ſuperioris aſpergitur: ibi non ſe ſufficere ad id quod rapta eſt cōtemplatur: & veritatem ſentiendo, videt, quia quanta eſt ipſa veritas, non videt: à qua veritate tātò magis ſe longè exiſtimat, quantò magis appropinquat; quia niſi illam, vtcunque conſpiceret, nequaquam eam conſpicere ſe non poſſe ſentiret. Adniſus ergò animi dum in illam intenditur, immenſitatis eius coruſcante circumſtantia reuerberatur. Ipſa quippe cuncta implens, cuncta circumſtat; & idcirco mens noſtra nequaquā ſe ad comprehendendam incircumſcriptam circumſtantiam dilatat; quia eam inopia ſuæ circumſcriptionis anguſtat. Vnde ad ſemetipſam citius labitur; & proſpectis quaſi quibuſdam veritatis veſtigijs, ad ſua ima reuocatur. Hæc ipſa tamen per contemplationem ſacta non ſolida & permanens viſio; ſed, vt ita dixerim quaſi quædam viſionis imitatio, Dei facies dicitur.] Hæc ille.

Lib. 24. moral. c. 6.

Quartum exemplum.

Interdū etiam Deus recognoſci vult, tanquam Zelator animæ ſibi deſponſæ, qui valde ſollicitus ſit, ne ea, quam tantoperè amat, potiatur vnquam præter ipſum quiſpiam, qui non ſit ipſe. Quare vt induſtrij ſolent eſſe Zelotypi, ſic Deus ea prouidētia animam gubernat, vt quando corporis pondere reuocata, non poteſt diu ſponſo per amorem cohærere, ijs ſubinde malis, miſerijsq́ue prematur, quibus nullū aut remedium, aut alleuamentū inueniatur aliud, quàm amoris repetitio.

Immittit igitur Deus quādoq; in animam faſtidium magnum domeſticarū, & internarum tenebrarum, quibus in hac mortali vita penè obruta abſtrahitur continenter à ſponſi ſuauiſſima conſuetudine, vt eo ſtimulata ſuſpiret ad cœleſtem lucem: [Habitaui, dicebat Dauid, cum habitantibus Cedar. Et Sanctus Bernardus inducit ſponſam ſic ſuſpirantem: O verè meridies plenitudo feruoris & lucis, ſolis ſtatio, vmbrarum exterminatio, deſiccatio paludum, fœtorum depulſio. O perenne ſolſtitium, quando iam non inclinabitur dies. O lumen meridianum, ô vernalis temperies, ô æſtiua venuſtas, & autumnalis vbertas. Hunc locum tantæ claritatis, & pacis, & plenitudinis indica mihi, vt quemadmodum Iacob, Moyſes, Iſaias, Paulus, ita ego quoq; te in lumine tuo, & in decore tuo, per mentis exceſſum merear cōtemplari præſentem vberius, quieſcentem ſecurius.]

Pſal. 119.

Ser. 23. in Cantic.

Quintum exemplum.

Adiungit Deus ad præcedētem ſtimulum, & alium non minus excitātem animam ad amorem, tædium, nimirum, nō ſolùm ignorātiæ, ſed errorum, aliarumq́ue animi perturbationum, quibus animus, dum hic viuimus, aſſiduè vexatur, & laceratur. [O, clamat S. Bern., veritas, charitas, æternitas: ô beata, & beatificās Trinitas, ad te mea miſera Trinitas miſerabiliter ſuſpirat, quoniam à te infeliciter exulat. Diſcedens à te quantis ſe intricauit erroribus, doloribus, timoribus. Heu me, qualem pro te commutauimus Trinitatem. Cor meum conturbatum eſt, & inde dolor: dereliquit me virtus mea, & inde pauor: & lumen

Ser. 11. in Cant.

Pſal. 57.

oculorum

oculorum meorum non eſt mecum, & inde error. En, quàm diſſimilẽ Trinitatẽ, ò animæ meæ Trinitas, exulans offendi-
Pſal. 41. ſti? Veruntamen quare triſtis es anima mea, & quare conturbas me? Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi: cũ error videlicet à ratione, à voluntate dolor, atque à memoria timor omnis receſſerit: & ſucceſſerit illa quam ſperamus, mira ſerenitas, plena ſuauitas, æterna ſe-
2. Cor. 15. curitas. Primũ illud faciet veritas Deus; ſecundum, charitas Deus; tertium, ſumma poteſtas Deus. Vt ſit Deus omnia in omnibus: Ratione excipiente lucẽ inextinguibilem; voluntate, pacem imperturbabilem conſequente; memoria, fonti indeficienti æternaliter inhærente.]

Sextũ exẽplum. Denique ipſa exilij præſentis ſatietate vtitur Deus, ad repoſcẽdum amorem ſponſæ: [Sed vbi ille, ait idem, & quãdo iſta? Quod flens dico, quouſque odoramur, & non guſtamus; proſpiciẽtes patriam, & non apprehendentes; ſuſpirantes, & longè ſalutantes? O veritas exulũ patria, exilij finis; Video te, ſed intrare non ſinor, carne retẽtus; ſed nec dignus admitti, peccatis ſordens.

Amor quo Chriſtus Patrem amauit, vnicum ac ſummum eſt perfectiſſimi Amoris exemplar.

CAPVT XXVI.

NVNQVAM magis aut meli⁹ amoris diuini vſum docuit Deus, quàm cum miſſo vnigenito Filio ſuo in mundum, amoris quaſi gymnaſio patefacto, ad perfectũ Dei amorem ediſcendum, & exercendum in Chriſto magiſteriũ inſtituens, homines amantiſſimè inuitauit; Chriſti amore vt optimo exẽplari; eius amãdi ratione, vt optima amoris norma propoſita. Hæc mihi, vt huius operis extremus actus & clauſula, explicanda nunc eſt; quamuis non mihi (nec enim tantum mihi ſumo) ſed ſanctiſſimo viro magiſtro Ioãni Auilæ, celeberrimo in Hiſpania ſuperioris ſæculi concionatori. Is de re tãta, ſic habet vulgari Hiſpanico ſermone, vt hic Latinè breuiter & fideliter vertitur.

Contẽplemur, obſecro, ſanctiſſimã illam Chriſti animam, in eo quo procreata eſt articulo tẽporis rerum omniũ Dominã, ad illiuſq; beatiſſimos pedes deiectos cœli choros atque ordines vniuer-
ſos, eam, vt Apoſtolus ait, adorantes: ac *Hebr. 1.*
ſiquis poſſit, ediſſerat, quantus fuerit animæ illius ac cordis amor in eũ, qui ſe tã magnificè extulit, & adeò glorioſis magniſq; donis cumulauit, quàm ingenti ſtudio, quanto ardore exoptauerit obijci ſibi occaſionẽ, qua tantorum bonorũ largitori placere ac ſeruire poſſet? An tu aptas Cherubinorum & Seraphinorum linguas eſſe putas, quæ rem hãc poſſint pro dignitate aperire? Si ad ardorẽ illũ acceſſerit cognitio diuinæ voluntatis, qua Pater optimus ſui honoris cauſa obediẽtiſſimo Filio demandet curam ſaluãdi humani generis vnius hominis cauſa perditi ac profligati, quẽ putas vt tãto Patri ſatisfaceret, ſe Filius exhiberet hominibus vniuerſis, quãtoq; amoris æſtu, paterni mãdati quaſi igne ſubiecto, efferueſceret animus eius erga hoĩes ſuæ huic curæ ſolicitudiniq; commiſſos?

Cùm ingẽti vi inflãmatoque puluere ex æneo tormento diſcluſus globus oppoſitã molẽ ferit, tanto maiore impetu retrò cõmeat, quanta vi ante ferebatur. Infinita erat gratiæ Chriſti vis, qua in Patrẽ per amorẽ cor illius propellebat: hoc igitur cũ primùm tanta gratiæ contentione pulſum oppoſitũ Patris pectus rectà vulnerauit, ea oppoſitione quanto putamus lætitiæ ac ardoris impetu reſilierit ad hoĩes peramandos, in eorumq; ſalutẽ procurãdam penitus incũbendũ? Hæc eſt illa vis, cuius meminit Propheta, cùm dicit: [Exultauit vt gigas ad cur-
rendam viam. A ſummo cœlo egreſſio *Pſal. 18.*
eius, & occurſus eius vſq; ad ſummum eius: nec eſt q ſe abſcõdat à calore eius.

O diuinum amorem, qui ex Deo digreſſus es, ad hominem veniſti, ac rurſus ad Deum ipſum remeaſti. Non enim, ô Chriſte, hominem hominis cauſa amaſti, ſed Dei cauſa; idque ardore incredibili, vt qui in hunc amorẽ animum intenderit, nullo ſe poſſit modo à tuo defendere. Is enim vim affert cordi-
bus, vt ait Apoſtolus: [Charitas Chriſti *2. Cor. 5.*
vrget nos.] Hic ille feruor, animique lætitia, quam ſancta Eccleſia in Canticis indi-

Digitized by Google

Cant. 2. indicauit:[Ecce iſte venit ſaliens in montibus, tranſiliens colles.]Hoc ipſum indicauit Iſaias: *Iſaia 42.* [Non erit triſtis, neque turbulentus, donec ponat in terra iudiciũ: & legem eius inſulæ expectabunt. [Ex eodem ardoris fonte emanarunt illa tua verba: *Pſal. 131.* [Si dedero ſomnũ oculis meis, & palpebris meis dormitationẽ, & requiẽ temporibus meis: donec inueniam locũ Domino, tabernaculum Deo Iacob. Ergo hic tandem origo eſt & fons, vnde Chriſti in homines amor effluxit. Non enim vlla hominis virtus, non bonitas, non pulchritudo vlla Chriſtũ ad amãdũ hominum genus incitauit, ſed ſola Chriſti virtꝰ ac gratia, gratiq; in Patrẽ animi vis inexplicabilis. Hoc ſignificant eius verba: *Ioan. 14.* [Vt cognoſcat mundus quia diligo Patrem, & ſicut mandatũ dedit mihi Pater, ſic facio; ſurgite, eamus.] Et quò tandẽ Domine? Ad mortẽ in cruce pro hominibus obeundã. Ecce tibi, anima mea, cauſã magnitudinis amoris huius.

Solis ſplendor tantò ardet atque vrit magis, quantò vehementiores ſunt retrò cõmeantes radij eius. Solis huius diuini radij cor Patris verberabant, indeque in homines reuolabãt. Si tãtus ignis in radijs, quantus erit ſplendoris ipſius feruor? Nulla, ne Angelica quidem, mẽs aſſequi vnquam poteſt, quãtum ardeat, quantũque vrat is ignis. Non enim mortis, crucisque, vt apparet, terminis definitur: nam quemadmodũ ſemel mortuus eſt, ita millies, & vt omnium hominum cauſa mortuus eſt, ſic vnius tantùm cauſa, ſi eum Pater mori iuſſiſſet, abundantiſſimum ille & paratiſſimum amorem, animumq; ad tot mortes habuiſſet: & ſi res poſtulaſſet, non tres modò horas vt penderet in cruce laboribus, doloribuſque confectus, ſed vt idem pateretur ad extremum vſque iudicij diem, vires ſub miniſtraſſet amor abundanter. Tantus enim erat amor, qui Chriſti pectore claudebatur, vt multò amauerit magis, quàm paſſus ſit; maioremque amorem Chriſtus intra viſcera occluſerit, quàm nobis per vulnera commonſtrarit. Vt nõ ſine myſterio illud in ſacris litteris ſcriptum ſit, feneſtras ex interiori Salomonis templi parte multò maiores fuiſſe, quàm extrinſecus apparerent.

O diuinum amorem, qui maior es, quàm videris. Extra etiam magnus appares, cùm amorem hunc ingentẽ plagæ, flagella, vulnera monſtrent. Sed hæc ipſa eam magnitudinem amoris nõ omni ex parte declarat: maior quippe pars tecta concluditur, quàm poſſint hominũ oculi conſpicari. Scintilla hæc eſt, quæ proſilijt ex illo igne; ramus eſt, qui ex illa arbore pullulauit; riuulus eſt, qui ex amoris immenſi pelago deriuatus eſt. Idem ipſum, maximum eſt amoris indicium, *Ioan. 15.* [vt ponat quis animam ſuam pro amicis ſuis:] Sed indicium eſt, non æqualitas. Iam ſi tantum tibi me, Domine Ieſu, debere profiteor, quod tantum feceris, quantò etiam magis debere par eſt, quod alia plura facere volueris?

O amoris pelagus, ô Oceanum ſine fine profundum, plenum vndique amoris, plenum charitatis. Quis dubitet de Chriſti amore? Quis non ſeſe ditiorem omnium putet, quem tantus Dominus tantopere amat? ſupplex te Domine rogo per viſcera miſericordiæ, quæ te ad tale mihi munus largiendum compulere, vt oculos etiam, mentemque, quæ donum hoc ingens ſentiant, & intelligant, largiaris; quò ſemper in tuis miſericordijs gloriari, & tota die laudes tuas valeam decantare.

At ſi vis, anima mea, in aliquo præterea contueri magnitudinẽ amoris Chriſti, eiuſq; ardorem aduerſa quæq; perferendi; tecum, quæſo, recogita magnitudinem deſiderij, quo exarſerunt Sancti quique iniqua omnia patiendi, atque inde ſancti ſanctorum ardorem agnoſces. Is enim tantò eis ſanctitate & gratia præſtat, quantò tenebris, Solis lux, & multò magis.

Beatus ſanè Dominicus ita martyrij amore flagrabat, quemadmodum deſiderat ceruus ad fontes aquarum; & perinde ac vna ei mors non eſſet ſatis, pluribus, vt ita dicam, mortibus optabat omnia ſua membra concidi.

Intuere æſtũ ardoris Andreæ feliciſſimi Apoſtoli; an non ille paratam ſibi crucem, atque in ea mortẽ aſpiciens longè certiſſimam, crucis, perinde ac ſponſæ ſuauiſſimæ amorem captabat, atque orabat, vt ſecum gauderet illa, quemadmodum viciſſim ille cum ea exultabat?

Venio nunc ad alterum Martyrij genus

Digitized by Google

nus multò nobilius, atq; præſtantius: Id in ſancto Apoſtolo Paulo fuit, qui cùm parum, vel omnia tormentorum genera duceret, vt ardentiſſimam patiendi cupiditatem expleret, ad illum amoris exceſſum peruectus eſt, vt ipſas etiam inferorum pœnas, ob Dei honorem hominumq; ſalutem pati cuperet. Optabam, inquit, ego ipſe anathema eſſe à Chriſto, pro fratribus meis: [Ferens interea, vt Chryſoſtomus ait, non à Chriſti gratia atque amore, ſed à beatitudine ſeparari.] Arripe tibi igitur alas, anima mea, atque hinc ad Chriſti vſque viſcera & cor, tanquam, per gradus aſcende; ac vide, & intellige, ſi ſanctus Apoſtolus vnica gratiæ gutta ita vehementer ad amorem hominum inflammabatur, vt optaret pro ijs inferorum tormẽta perferre, in tantò maiore Chriſti gratia & charitate, quantò maiores, atq; adeò accenſę amoris flãmæ, pectus eius perurgerent.

Rom.9.
Lib. de com punct. cordis.
Et in Hom. de laudib⁹ Pauli.

Luc.12.

Verè Domine nil aliud innuebas, cũ diceres: [Baptiſmo habeo baptizari, & quomodo coarctor vſque dum perficiatur?] Coarctaris, inquam, quòd tantus eſſet ardor, quo tuo ſanguine tingi te ac mergi noſtra hominũ ſalute velles, & cuperes, vt præ amoris magnitudine, quęlibet hora mille tibi anni viderẽtur. Hinc ille Palmarũ luce glorioſus triumphus; quem ideò, cùm ad mortẽ ires, fieri potiſſimũ iuſſiſti, vt cordis tui ingentẽ lætitiam toti orbi declarares. Cùm enim tãta cum pompa, & exultatione omnium ordinum viam illam ingreſſus ſis, ſignificaſti roſarum & florum ſerto redimitũ ad crucis thalamum te, non quaſi ad crucẽ, ſed quaſi ad nuptias feſtinare. [Egredimini & videte filiæ Sion Regem Salõmonem in diademate, quo coronauit eũ mater ſua in die deſponſationis ſuæ, & in die lętitiæ cordis eius.] Ego Domine, non aliud in te ſertum agnoſco, præter id, quòd feria illa ſexta crucis tibi mater ſynagoga contexuit: illud autem nõ lilijs aut roſis, ſed ad tui capitis tormenta ſpinis compactum eſt. Cur ergo diem hunc, diem feſtum, & lætitiã cordis appellas? an forſan te non pungunt ſpinæ iſtæ? Immo verò, mi Domine, pungunt; teq; magis, Deus meus, quàm quemuis alium. Sed tanta erat in nos tui amoris profuſa liberalitas, vt prę magnitudine illius, non tam aduerteres dolorem tuũ, quàm remedium noſtri, non tua vulnera, ſed ægrarum animarum medelam. Si Iacob Patriarchæ viſi ſunt dies pauci, ſeptem ſeruitutis anni, vt Rachelem ſibi ſponſam adiungeret præ amoris magnitudine; quàm breuem diem vnum crucis tibi fuiſſe cenſebimus, vt deſponderes tibi Eccleſiam, faceresq; glorioſam, [non habentem maculam, neque rugã?] Hic amor facit te libenter adeò mortem oppetere, hic ita te inebriat, vt nudum te in cruce pendere iubeat, [opprobriũ hominum factum.] Tu ille Noë es, qui vineam plantaſti, atque meri illius tantã copiam exhauſiſti, vt præ vini poteſtate factus ebrius, in cruce dormiẽs iacueris, in eaque tales ignominias paſſus ſis, vt filij etiam ipſi tui in te ſcandalizarentur, & maieſtatem tuam contumelioſiſſimè deriderent.

Cant.3.

Geneſ.29.
Epheſ.5.
Pſal.21.
Geneſ.9.

O mirum Chriſti amorem, qui ad tantam vilitatem deprimeris. O incredibilem hominum cæcitatem, qui inde cauſam arripiunt te deridendi, vnde accipere debuiſſent, ad te magis amãdum. Dic amor ſanctiſſime, ſi hæc vna ſcintilla amoris nobis à te oſtenſa, eũ hominibus ſtuporem incuſſit, [vt ſcandalum Iudęis eſſet, Gentibus ſtultitia;] quid feciſſet amor ipſe, ſi tu eius nundinas explicaſſes, vniuerſamq; eius magnitudinem in hominum conſpectũ adduxiſſes. Et ſi amoris tui ſola delibatio, mentes hominum extra ſe rapit, & aciem oculorum obtundit in media ſplendoris luce; quid fiat cũ filijs amiciſq; tuis, qui vlteriores amoris tui metas, fineſq; adeò firmiter credunt, & agnoſcũt? Ille amor, ille eſt, qui eos trahit extra ſe, qui reddit attonitos, cũ primùm ad tui cordis ſecreta recollẽctis aperis, expeririq; concedis adeò miranda myſteria: hinc illa viſcerũ liquefactio, qua cordis ima diuino amore inflammantur; hinc martyriorum deſideria; hinc lætitia in aduerſis; hinc refrigeria craticulæ; hinc inambulationes in ardẽtiſſimis prunis cum ea voluptate, quæ perciperetur ex roſis; hinc cupiditas tormẽtorum, perinde ac epularum: Gaudere de ijs rebus, quas reſpuit mundus, eas amplecti, quas idem horret; & captare abominationes Aegyptiorum, vt ex ijs Deo ſacrificiũ fiat. [Mens, aiebat S. Ambroſius,

1.Cor.1.

broſius, quæ Chriſto Ieſu feliciter nupſit, quæq; ei in crucis thalamo libens, volenſq; coniuncta eſt, nihil tam glorioſum exiſtimat, quàm vt crucifixi ſui iniurias ſecum ferat.]

Qua ratione ergo, ò mi amantiſſime amator, compēſabo ego iſtum tuū amorem? Illa vera ac ſola compēſatio eſt, cū ſanguis ſanguine ſoluitur. Sanguis ille, quo inter Deū populumq; Iſraëlis amicitiæ pacta firmata ſunt, quiq; diuinum tuum ſanguinem adūbrabat, partim ſup altare diffundebatur, partim ſuper populum, quò illum in Dei gratiā reſtitueret: qui in altare effluxit ad Deū auerſum placandum fundebatur; qui in populi capita, ad homines Deo deuinciendos. Dulciſſime Domine agnoſco hoc debitum, agnoſco; ne quæſo permittas, me vnquam ab eo exolui: iube potius, me iſto tuo ſanguine delibutum, confixumque clauis ex iſta cruce pendere.

O crux, recipe me ſinu ac complexu tuo, recipe corpus meū, & demitte corpus Domini mei: Dilatare corona, vt inter iſtas ſpinas caput quoque meum inſeram. Dimittite claui iſtas innocentes manus, configite cor meum, illudq; cōpaſſione, & amore vulnerate. Ob hanc
2.Cor.5. cauſſam Apoſtolus tuus ſcribit, mortuū
1.Theſſal.5 te eſſe, vt in viuos & mortuos imperiū obtineres, non minis & pœnis, ſed amoris operibus. Refer me in numerum ſiue viuorum malis, ſiue mortuorum, & agnoſcam, me captiuum ſub tui amoris dominio.

O quam mirabili pugnandi genere pugnaſti Domine, vt habemus in Prophetis. Non enim eluuione iterum, aut igne cœleſti, ſed pacis, amoriſq; illecebris, in tuam poteſtatē humana pectora redegiſti; non occidens, ſed occiſus, nō alienum, ſed proprium è cruce cruorem largè, abundanterq; profundens. O miram, ò nouam veritatem; quòd antè è cœlis, vbi tibi miniſtrant Angeli, nō feciſti, peregiſti poſt in cruce latronibus aſſociatus. O cordium fur, ac prædo, diripe quæſo cor meum, tu qui violētus feſtinuſq; prædator haberis. Quod tādem ferrum ita acutum erit, quis arcus adeò fortis ac contentus, qui verū poſſit adamantem penetrare ac rumpere? Tu cordium noſtrorum duritiem effregiſti; tu mundum vniuerſum amore tuo inflammaſti; quod tu ipſe per Prophetā pollicitus eras: [Igne zeli & amoris mei deuorabitur omnis terra.] Et in Euange- Sophon.3.
lio idem ais: [Ignem veni mittere in ter- Luc.12.
ram; & quid volo niſi vt accendatur?]
Hoc idem agnouit vates ille, qui dixit: Iſaia 64.
[Vtinam diſrumperes cœlos, & deſcenderes; aquæ arderent igne [O dulcem amorem, ò ſuauem flammam, quę ſic incendis pectora glacie ipſa rigidiora, & in amorem conuertis. Hic eſt præcipuus ſcopus aduentus tui, vt mundum amore
compleres [Viſitaſti terram, ait Prophe- Pſal.64.
ta, & inebriaſti eam, multiplicaſti locupletare eam.]

O amantiſſime, ſuauiſſime, benigniſſime, pulcherrime, clementiſſime, corda noſtra inebria iſto vino, igne iſto ſuccēde, iſto iaculo traijce. Quid enim, vt baliſta ſpiritualis ſit iſta tua crux, deſiderari poteſt, quando ima cordium adeò ſauciat? ſanè baliſta ligno, atque egregiè extento funiculo cōſtare ſolet; additur ad mediam nux; ex qua deſiliente elabenteq; funiculo, impetu maiore iaculum propellatur, & maiora, profundioraque vulnera inferātur. Crux quoque tua iſta lignum eſt; protenſum illud corpus, brachiaq; porrecta funiculus; iſtius lateris tui vulnus, nux eſt, in qua ſagitta inſeritur amoris, vt inde dimiſſa hominū corda iaculetur. Sciat igitur mundus totus, me vulneratum cor geſtare.

O cor quo modo curaberis? nullum aliud ſupereſt curationis remedium, niſi mori. Quādo, ò bone Ieſu, intueor iſtud lanceæ ferrum, ſanguine cruētatum ex tuo pectore prodire, videre mihi videor amoris ſagittā, quæ vulnerat, atq; adeò traijcit mihi cor, vt in eo ſine vulnere partem nō relinquat. Quid feciſti amor dulciſſime, quid facere cogitaſti intra cor meū? Huc acceſſi medicamēta quæſiturus, & tu me vulneraſti? veni viuendi præcepta accepturus, & me in inſaniam vertis? O dulciſſimum vulnus, ò ſapientiſſimam inſaniam; ſine te viuam nunquam.

Non modò crux, ſed ipſa corporis ſpecies atque poſitio nos ad amorē vocat. Inclinas caput, vt peccatores, quantumlibet ab illis iniuria affectus, oſculeris; diſtendis brachia, vt amplectaris; oſtendis

dis traiectas manus, vt bona omnia largiaris; apertum pectus, vt intra viſcera abſcondas; confixos pedes, vt nos opperiaris, atque ut nullo unquam tempore à nobis excedas: Quamobrem cùm te, Domine, in cruce contemplor, quidquid meis ſeſe obijcit oculis, ad amandum inuitat. Lignum, ſpecies, myſterium, vulnera tui corporis; ſed inprimis amor interior clamat vt amem, nec vnquã ex memoria excidat amor tuus. *Pſal. 136.* [Si oblitus fuero tui,] ò bone Ieſu, [obliuioni detur dextera mea. Adhæreat lingua mea faucibus meis, ſi non meminero tui, & ſi non propoſuero te in principio lætitiæ meę.]

Ergo, ò anima mea, habes explicatam cauſam amoris, quem Chriſtus erga nos habet. Non enim amor hic hominũ, aut quod in homine inerat, ſed Deum, ex cuius uoluntatis perficiendæ deſiderio originem habuit. Hinc intelliges, vnde ad homines ex Deo dona progreſſa, vnde diuina promiſſa, vt inde vim ſumat ſpes, quæ tam firmo ſtabiliq; nititur fundamẽto: ex quo etiam intelligitur illud, quemadmodum impulit Chriſtum ad amandum hominem, non homo, ſed Deus; ſic cauſa, qua Deus tot homini beneficia ſpollicitus eſt, non homo fuit, ſed Chriſtus: Cauſa, cur nos Filius amet, eſt, quia iubet Pater: Cauſa, cur noſtri curam & patrocinium Pater gerit, eſt, quia poſtulat, & meretur Filius. Hi ſunt ſupracæleſtes planetæ, quorum aſpectu Eccleſia gubernatur, & à quibus influunt in mundum diuinorum munerum chariſmata!

O quàm ſunt ſtabiles amoris noſtri baſes, nec minus firma ſunt ſpei noſtrę fundamenta. Amas nos bone Ieſu quia ſic præcipit Pater, & parcit nobis Pater, quoniam tu ſupplex petis: Ex eo quod cor illius ac voluntatem intueris, amas me, quia ſic iubet obedientia Patris: ex eo quod ipſe tua tormenta, ac vulnera reſpicit, parcit, & ſeruat me: quia ita exigunt altiſſima merita tua. Aſpicite vos oro, ſemper Pater & Fili, nec vnquam ab aſpectu ceſſate, vt ita ſalus mea perficiatur.

O intuitum excellentiſſimarum uiriũ. O aſpectum ſupracœleſtium planetarũ, vnde certiſſimi diuinæ gratiæ radij exoriuntur. Quando non obediet Filius? quando non reſpiciet Pater? Ergo ſi Filius obediet, amabor: & ſi Pater reſpicit, mihi venia non negabitur. Ad vnicum Axæ coram pâtre Caleb ſuſpirium, dedit filiæ pius parens quod illa rogauerat. *Ioſue 15.* Quid ergo negari poterit tãti Filij ſuſpirijs, & lachrymis? Ergo ſi quæſiero, quãdo poterit vnquam deeſſe remedium? Quando merita mea, ſi tua ſunt, exhaurientur? Quando ita fœtidum ſpirabit odorem iniquitatum mearum cœnum ac fœx, vt non longè ſuauius oleat ſacrificium paſſionis tuæ? Tanta quippe cùm ſit pulchritudo tua, eam omnia totius mundi peccata non deformant magis, quàm pulcherrimum os næuus longè minimus.

O igitur imbecillum animum, & omni fiducia deſtitutum, qui in aduerſis ad Deum recurrere neſcis. Cur afflictaris ob culpas, & inopiam meritorum? cogita rem hanc non in te, ſed in Chriſto fundari; non tuis modò, ſed Chriſti etiã meritis ſalutem conſequeris. Si enim primi hominis demeritum, poſt tot annorũ luſtra tantam vim habuit ad perniciem; quantò maiorem vim Chriſti merita cõferent ad ſalutem? Primus Adam terrenus, tui caſus origo fuit; Secundus cœleſtis Adam, finis atq; principium tuę medelæ. *Geneſ. 3. Rom. 5. 1. Cor. 15.* Conare tantùm, & ſtude, vt ſic cũ illo fide, & amore coniungaris, quemadmodum vinculo neceſſitudinis iungeris. Id ſi fiet, ſicut non obedientis culpam naturali ſanguinis participatione contraxiſti; ſic ſpiritualis debiti uiri iuſti ad te gratia deriuabitur. Si cum illo hac in coniunctione perſiſtes, vbi ipſe erit, eris & tu: & quo loco res eius erunt, erunt & tuæ. Eadem patris, & filij, eadem capitis & membrorum fortuna eſt, & [Vbi fuerit corpus, illic congregabuntur & aquilæ. *Matth. 24. 1. Reg. 22.* Mane mecum,] inquit Dauid, [ne timeas. Si quis quæſierit animam meam, quæret & animam tuam, mecumque ſeruaberis.] Noli quæſo ad proprias vires reſpicere. Efficient enim hæ, vt animo cadas; ſed hunc potius medicum & liberatorem intuere: hinc enim tibi corporis, & animi fortitudo ſuppeditabitur.

Si tibi flumen tranſuadanti, dira caput vertigine conturbatur, quid præterfluentem vndam aſpectas? tolle oculos, aſpice crucifixum, ita incolumis tutuſq; tranſmittes. Si te malus diffidentiæ ſpi-

ritus torquet, & vexat, pulſa cytharā Dauidis, qui eſt Ieſus Chriſtus crucifixus. Iacta cogitatus tuos in eum, in eiuſq; prouidentia inter aduerſa confide. Quod ſi Patrem Filium tibi dediſſe conſtanter credis, crede eum, quod reliquum eſt, quod certè minus eſt, præbiturum. Noli credere, quod cœlos aſcenderit, oblitū illum eſſe tui; neq; enim cum amore ſimul eſſe poſſet obliuio. Optimum omnium pignus, cùm eò migrauit, tibi reliquit, pallium videlicet pretioſæ carnis in tui amoris argumentum. Perpende illū non ſolùm pro te paſſum dum viueret, ſed defunctum etiam, maximum lanceæ vulnus aduerſo pectore accepiſſe, vt intelligas eum non viuentem modò, ſed etiam mortuum, verum tibi eſſe amicū; & eum, cùm in extremo ſpiritu conſtitu-

Ioan. 19. tus dicebat, [Conſummatum eſt,] ſignifi-

Hebr. 13. care voluiſſe, conſummata tormenta, nō conſummatum illius in te amorem. [Ieſus Chriſtus,] ait S. Paulus, [heri & hodie; ipſe & in ſæcula:] qualem enim, dū in mundo viueret, ſe præſtitit ijs, qui ei adhæſerunt; talem & nunc, & ſemper, ſe ſe quærentibus præſtat. Qui ſimul cum Patre, & Spiritu ſancto viuit & regnat in ſæcula ſæculorum. Amen.

De Tentationibus perfectorum.

CAPVT XXVII.

PERFECTI viri ij ſunt, qui alios in tentationibus iuuāt, ne deficiant: quare non tam ſui ipſorum, quàm aliorū cauſa in tentationum periculis detegendis verſantur. Quia tamen hos etiā ſuo modo tentari ſacra Scriptura docet, & Sanctorum documentis exploratum eſt; hic pauca quædam ex ſanctis Patribus de eorum tentationibus proferenda ſunt.

Primū genus. Duplex igitur perfectorum hominum eſt tentationis genus. Primum genus tentationis eſt à Deo, ad vtilitatem, maioremq; perfectionem eius, qui tentatur, immiſſum: quod tribus adhuc modis ac-

Lib. 28. moral. c. 7 et 8 cidere teſtatur S. Grego. his verbis: [Tribus modis nos conditor noſter interro-

Primus modus. gare conſueuit. Primò cùm flagelli diſtrictione nos percutit, & quanta nobis inſit, vel deſit patiētia, oſtenditur.] Adfert exemplum Iob, cuius mentem, ſibi benè per tranquillitatem ſubditam, afflictionibus pulſauit, vt eius eluceret patientia. Secundò; aut quædā quæ nolumus, præ- *Secundus*

cipit, & noſtram nobis obedientiam vel *modus.*

inobedientiam patefacit; Sicut Abrahā *Gen. 12.*

terram ſuam iubetur egredi, & pergere *Infrà 22.*

quò neſciebat: in montem vnicum filiū ducere, &, quem ad conſolationem ſenex acceperat, immolare. Tertiò; aut ali- *Tertius modus.*

qua nobis occulta aperit, & aliqua abſcondit, & nobis menſura humilitatis noſtræ innoteſcit, ſi nimirum diuina iudicia, vel clauſa non ſtimulant, vel aper-

ta non inflant. Hac interrogatione Pau- *2. Cor. 12.*

lus probatus eſt, qui poſt perceptam internam ſapientiam, poſt aperta clauſtra Paradiſi, poſt aſcenſum tertij cœli, poſt ſupernæ locutionis myſteria, adhuc di-

cit; Ego me non arbitror comprehendiſ- *Philip. 3.*

ſe. Et rurſum; Ego ſum minimus Apoſto- *1. Cori. 15.*

lorum; qui non ſum dignus vocari Apo- *2. Corin. 3.*

ſtolus. Et rurſum; Non quia ſufficientes ſimus cogitare aliquid à nobis, quaſi ex nobis; ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt.]

In his & ſimilibus tentationibus, quādo perſpicua eſt Dei mens atq; voluntas illi ſe penitus committit perfectus vir: cùm verò latet, precibus apud Deum, ſuique diligenti diſcuſſione laborat, vt eam perueſtiget, & perueſtigatam diligentiſſimè ac libentiſſimè expleat.

Secundum tentationis genus eſt, cùm *Secundum*

viri etiam perfecti, non ſolum calamita- *genus.*

tibus, ſed vitijs etiam petuntur. De qua *Lib. 19. mo*

re idem S. Gregorius: Eis, inquit, [quoq; *ral. c. 6.*

quos viros nouimus fuiſſe virtutum, tentationes atq; certamina non defuere vitiorum. Hinc eſt enim, quod ad conſolationem noſtram prædicator egregius de ſe quædam talia prodere dignatur, dicēs:

Video aliam legem in membris meis, re- *Rom. 7.*

pugnantem legi mentis meæ, & captiuū me ducentem in lege peccati, quæ eſt in membris meis. Ad ima quippe pertrahit caro, ne extollat ſpiritus: & ad alta ſuſtollit ſpiritus, ne proſternat caro: ſpiritus leuat, ne iaceamus à infimis: caro aggrauat, ne attollamur ea ſummis.] Hoc argumentum egregiè ibidem, & antè tractat S. Gregorius & pòſt. Et ſumma eſt; Deū perfectis permittere huiuſmodi tentatio-

nes; [Ne extollantur ſuperbia: qua,] *Collat. 5.*

ait Caſſianus, [perfecti quique, deuictis *cap. 6.*

omnibus

omnibus vitijs, poſſunt pulſari.]
Nulla certè tentatio perfectis facilius
imminet, quàm ſuperbia; quippe ex re-
ctè factis oritur: & quidem vitia omnia
imitantur virtutes, proximè tamen ſuper
Cap. 24. bia; quæ, vt ex S. Auguſtino attulimus li
bro ſecũdo, ipſius etiam [charitatis æmu
la eſt:] huic medetur infirmitatibus &
2. Cor. 13. corporis, & animæ Dominus. Ne enim,
aiebat Apoſtolus, vir certè perfectus,
[magnitudo reuelationum extollat me,
datus eſt mihi ſtimulus carnis, Angelus
Satanæ, qui me colaphizet. Et miro mo-
do agitur] addit S. Gregorius [vt nec de
virtute quiſquam extolli debeat, nec de
tentatione deſperare: quia dum ſpiritus
trahit, & caro retrahit, ſubtiliſſimo iudi-
cij interni moderamine infra ſumma, &
ſupra infima in quodam medio anima
libratur. Bene ergo dicitur: Et aquas ap-
Iob 29. pendit in menſura.]
Ab radice ſuperbiæ exoritur multi-
plex curioſitas, quæ perfectis etiam viris
moleſtiam adferre ſolet aliquando, non
exiguam: qualis eſt, in oratione experien
di diuina ſolatia, raptus, viſiones, reuela-
tiones, in ijs ſiſtendo, & in illis ſui ipſius
aliquid quærendo, quod haud ſyncerè
ſpectet vnicam Dei gloriam ac volunta-
tem. Ad quas tentationes propulſandas
etiam iuuant ea quæ ſcripta ſunt in extre
mo capite ſexto, & capite vigeſimo quar
to libri huius; nec exiſtimo inueniri re-
medium oportunius, quàm perfectã ab-
negationem ſui, ac præſertim amoris pro
prij, etiã circa res ſpirituales; nihil aliud
optando, aut quærendo, quàm Dei volũ-
tatem & beneplacitum ſiue adſint illa,
ſiue abſint: cùm adſunt, ea non pluris fa-
ciendo, quàm ſi abeſſent. Succiditur au-
tem curioſitatis & appetitus huiuſmodi
radix, cum conſenſus, ipſo in exortu cu-
rioſitatis, citiſſimè, vehementiſſimèque
cohibetur. Ad eum modum, quo cupidi
tatem miraculorum, aut ſignorum coer-
cuiſſe ſe dicit S. Auguſtinus illis verbis:
Lib. 10. Cõ [A te Domine Deus meus, cui humilem
feſſ. c. 35. famulatum ac ſimplicem debeo, quantis
mecum ſuggeſtionum machinationibus
agit inimicus, vt ſignum aliquod petam?
Sed obſecro te per Regem noſtrum, &
patriam Hieruſalem, ſimplicem, caſtã,
vt quemadmodũ longè eſt à me iſta con
ſenſio, ita ſit ſemper lõgè atq; longius.]

Ex eodem ſuperbiæ fonte manat ina-
nis fiducia, qua viri ſancti aliquando faci
le laborant, niſi ſe ipſos diligenter circũ-
ſpiciant, ac obſeruent: quæ cauſa eſt, cur
Deus in hominibus, etiam ſanctiſſimis,
næuos aliquos ſpirituales, tanquã in pul-
chro corpore maculas, ineſſe, diuque eos
in erroribus non magni momenti perſe-
uerare permittit; vt cùm intelligũt ſe mi
nimis vrgeri, agnoſcant ſe non ſuis viri-
bus, ſed Dei ſolius dono à maximis non
ſuperari. Huic malo miniſtra eſt natura
hominis deprauata; ſenſus inprimis, qui
[proni ſunt natura ſua ad malũ,] vt Scri- Geneſ. 6.
ptura dicit; ita vt nec etiam in ſanctis ho
minibus, quamdiu hic viuunt, aliud appa
reat, quàm quod Apoſtolus aiebat: [Va-
nitati creatura ſubiecta eſt non volens.]
Quare de his ſic S. Gregorius: [Quantali Lib. 21. mo
bet virtute mẽs polleat, quantalibet gra- ral. c. 2.
uitate vigeat, carnales tamen ſenſus pue
rile quiddam exterius perſtrepunt: et niſi
interioris grauitatis pondere, & quaſi
iuuenili quodam rigore refrænentur, ad
fluxa quæque & leuia mentem eneruem
trahunt.]
Quare virum perfectum oportet in vi
gilia ſui ſtare ſemper, nullumque ſibi ſu-
ſpectiorem putare, quàm ſe ipſum ſibi.
Nec deſunt huius vigilantiæ documen-
ta. Exemplum adfert S. Gregorius cuiuſ- Lib. 4. Dia-
dam Presbyteri; qui cùm vxorem habe- log. c. 11.
ret ante, factus poſt ſacerdos, ita ſe per
totos quadraginta annos ab ea ſeiunxe-
rat, ac ſi nunquã ei conuixiſſet. [Sed cùm
illa conſpiceret,] inquit, [Presbyterum
ſolutis iam membris, quaſi in morte di-
ſtentum, ſi quod adhuc ei vitale ſpiramẽ
ineſſet, naribus eius appoſita curauit au-
re dignoſcere. Quod ille ſentiens, cui te-
nuiſſimus inerat flatus, quantulo adniſu
valuit, vt loqui poſſet, inferueſcente
ſpiritu collegit vocem, atque erupit di-
cens, Recede à me mulier, adhuc ignicu
lus viuit: paleam tolle.] Hoc timore per-
culſus S. Franciſcus aiebat; [Nolite me
ſanctum nominare, quia poſſum adhuc
filios procreare.]
Et quoniam [ſpiritualis omnia dijudi- 1. Cor. 2.
cat,] ait Apoſtolus; caueant ſibi, qui per- 1.
fectioni dant operam, ne ſubito, præcipi
tique iudicio dicta factaque aliorũ con-
demnent; multò minus cogitatus & ani-
mos. Eſt enim hæc nõ obſcura ſuperbia; 2.
ſicut

Digitized by Google

ſicut & illa libertas loquendi, qua plerunque homines, etiam boni, in aliorum vi-
3. tia acriùs inuehuntur, quàm par eſt. His duobus addi poteſt & aliud tertium ſuperbiæ genus, quam poſſumus appellare immiſericordiam, quæ eò grauior eſt, quò illius aliquando comes eſt & ſocius contemptus hominum aliorũ, quos nondum eam perfectionem, quam ipſi, aſſecutos ſe eſſe intelligunt. Vitia ſanè periculoſa, quod ſimulatæ virtutis ſpeciem gerant; illius præſertim, quæ altiſſima quædam eſt rerum omnium creatarum deſpicientia: iubetq; virum perfectionis ſtudioſum, non ſolùm res, ſed opiniones etiam humanas proterere et conculcare.

Collat. 11. c. 11. Sed legatur Caſſianus, qui ſic ſcribit: [Euidens indicium eſt animæ, necdum vitiorum fœcibus eliquatæ, in criminibus alienis non affectu miſericordię condolere, ſed rigidam iudicantis tenere cenſuram. Nam quomodo perfectionem cordis poterit obtinere iſt, qui non habet illud, quod Apoſtolus plenitu-
Galat. 6. dinem legis conſummare ſignauit; Alterutrum, inquiens, onera veſtra portate,
1. Cor. 13. & ſic adimplebitis legem Chriſti: ſed nec illam virtutem poſſidet charitatis, quæ non irritatur, non inflatur, non cogitat malum; quæ omnia ſuffert, omnia ſuſtinet, omnia credit. Iuſtus enim miſeretur animas pecorum ſuorum; viſcera au-
Prouer. 11. Secundum. LXX. tem impiorum ſine miſericordia. Ideoq; ijſdem vitijs monachum ſubiacere certiſſimum eſt, quæ in alio inclementi atq;
Prouer. 21. Secundum XX. inhumana ſeueritate condemnat. Rex enim rigidus incurret mala: & qui obturat aures ſuas, ne audiat infirmum; & ipſe inuocabit, &, non erit qui exaudiat eum.]

Ibidem. Signum porrò adeptæ perfectionis, non eſt, non peccare aliquando: nam etiam iuſti labuntur nonnunquam, vt Scriptura docet: & Caſſianus ſic explicat: [Impoſſibile eſt, quemlibet Sanctorum, non iſtis minutis, quæ per ſermonem, per cogitationem, per ignorantiã, per obliuionem, per neceſſitatem, per vo-
Collat. 20. cap. 11. luntatem,] intellige non omnino delibe-
ratam, vt ille alibi inſinuat, [per obre-
Collat. 22. cap. 13. ptionem, per ſomnium admittuntur, incurrere.] Sed eſt potius amor ſanctus, fi-
Collat. 11. cap. 13. liorum proprius. [Quiſquis igitur,] ait idem, [in huius fuerit charitatis perfectione fundatus, neceſſe eſt vt ad illum ſublimiorem timorem gradu excellentiore conſcendat, quem non pœnarum terror, non cupido præmiorum, ſed amoris generat magnitudo: quo vel filius indulgentiſſimum patrem, vel frater fratrem, vel amicum amicus, vel coniugem coniunx ſolicito reueretur affectu: dùm eius non verbera, neque conuitia, ſed vel tenuem amoris formidat offenſam; atq; in omnibus non ſolum actibus, verùm verbis, attonita ſemper pietate diſtenditur, ne erga ſe, quantulumcunque, feruor dilectionis illius intepeſcat.

Huic libro nihil eſt opus exempla vſus ſubijcere: ſiquidem nec his eget vir perfectus, & quæ proximè allata ſunt ex Patribus ſatis ſufficiunt. Examinis porrò materiam vberem ſubminiſtrant omnia ferè antecedẽtia capita; inprimis, verò illa, quæ de præparatione ad perfectionem proxima, differunt.

F I N I S.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google